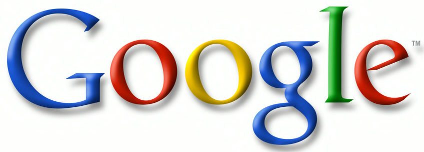

JOANNIS DUNS SCOTI

DOCTORIS SUBTILIS, ORDINIS MINORUM,

OPERA OMNIA.

EX TYPIS CISTERCII

JOANNIS DUNS SCOTI

DOCTORIS SUBTILIS, ORDINIS MINORUM.

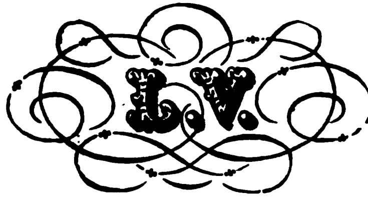
OPERA OMNIA

EDITIO NOVA

JUXTA EDITIONEM WADDINGI XII TOMOS CONTINENTEM A PATRIBUS FRANCISCANIS
DE OBSERVANTIA ACCURATE RECOGNITA

TOMUS DECIMUS SEXTUS

QUÆSTIONES IN QUARTUM LIBRUM SENTENTIARUM
a distinctione prima usque ad septimam.

PARISIIS

APUD LUDOVICUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM

VIA VULGO DICTA DELAMBRE, 13

—

MDCCCXCIV

R. P. F. JOANNIS

DUNS SCOTI

DOCTORIS SUBTILIS, ORDINIS MINORUM,

QUÆSTIONES

IN LIBRUM QUARTUM SENTENTIARUM

CUM COMMENTARIO R. P. F. ANTONII HIQUÆI HIBERNI.

PRÆFATIO AUCTORIS IN SUOS COMMENTARIOS LIBRI QUARTI SENTENTIARUM DUNS SCOTI.

Prolixi hujus operis rationem exponere, illorum erit, qui invito necessitatem ejus acceptandi, et laborem imposuerunt; ita enim placuit Reverendissimo Patri Fr. Joanni Baptistæ a Campanea, Generali Ministro totius Ordinis, et Patribus hujus Collegii, ut ego conatum et operam applicarem; excusare debui, non licuit. Imperium itaque secutus, si in facto minus instructus deprehendar, non temeritatem ex facultate, sed necessitatem ex mandato, æquus rerum æstimator perpendet. Id enim ingenue fateor opus esse majoris ingenii et facultatis, prolixioris studii et temporis, quam ut vel mihi suppetit, vel præscriptum est. Sed ne vel facti curam omnem abjecisse videar, aut debito vanam substruere excusationem, superest ut methodum subjungam, et quid fuerim conatus, non quid præstiterim, exponam.

Imprimis secutus sum impressionem correctam Antverpiensem, quam Illustrissimus Dominus et observandus Magister meus, Frater Hugo Cavellus, Primas Hiberniæ Armacanus, edidit, ejusque partitiones per Scholia, ut vel sic per membra et articulos Commentarius distribueretur, juxta ipsius textus divisionem, ne continua serie deductus, gravis fieret et prolixus. Hic stylus magis placuit, quia claritate

præstat, et commoda de Scholio in Scholium explicatio subjecta Lectorem continet, ne longius excurrendum esset.

Deinde secundum cujusque Scholii materiam, per paragraphos varios percurri, singulis propriam expositionem subjiciens, et initia singulorum littera cursiva adnotavi, ut etiam lectorem non oporteat divagari, sed in promptu occurrat, quod compendio exquirit.

Tertio, ne Commentarii stylum perverterem, aut præscriptum transilirem, visum est controversias omnes, quæ vel cum hæreticis, vel in Schola inter Theologos agitantur, ad ipsum textum Doctoris, in quo ipsius resolutio magis expresse occurrit, revocare, ne si in diversum tractatum referrentur sub variis titulis, in molem excrescerent, et non tam expositioni textus, quam differenti argumento, et repetitioni inutili ejusdem doctrinæ, quod superfluum esset. Deinde, aliquas etiam quæstiones et dubia adjeci ad completum tractatum spectantia, quæ in terminis non disserit Doctor, quamvis resolutio principiis ejus inhæreat, et communi stylo in Scholis agitantur; ubi autem nulla occurrit controversia aut obscuritas in ipso textu, sed communis et recepta doctrina per recapitulationem, dicta Doctoris breviter subjicio; quod aliquando etiam in controversiis præstare oportuit, vel remittendo tractatum in alium locum, in quo magis ex instituto disserit Doctor, vel etiam quando variæ opiniones circa idem occurrunt, quibus respondendum est, neque claritati aliter consuli potest.

Quarto, eam rationem interpretandi Doctorem secutus sum, quæ vel magis ex textu mihi congrua occurrit, vel quæ magis communi sensui, tam nostrorum quam aliorum, est consona. Quod si aliquando mihi occurrat diversa interpretatio, ita inhæreo, ut aliorum non contemnam, sed hinc inde ad utriusque scopum principia, quantum licet, deduco, ut penes lectorem sit electio. Quando autem inter ipsos Doctoris discipulos aliqua est differentia, ut plurimum sequor judicium Illustrissimi Cavelli in Scholiis, cujus doctrinæ et ingenio plurimum confido, si aliunde non occurrat reconciliationis fundamentum, aut ratio probabilis, quæ utramque interpretationem foveat, quin etiam controversias cum aliis Scholasticis, quantum licet, aufero, quæ magis verbis quam principiis inhærent.

Quinto, mei instituti fuit totum opus duobus tomis comprehendere, sed non licuit, quia et opus ipsum tam ex textu Magistri, quam Doctoris excrescit, et magna copia modernorum scriptorum, et crebra impugnatio adversus principia vel placita Doctoris, et sententiam, ad singulos pene passus remoram injecit, ut necessario fuerit subsistendum et insistendum longiori tractatu et circuitu; nam et primus tomus complectens tractatum de Sacramentis in genere, de Baptismo, Confirmatione et Eucharistia, ultra distinctionem decimam tertiam nequivit protrahi. Secundus tomus incipit a distinctione decima quarta, et complectitur tractatum de Pœnitentia, Justitia et Jure, extrema Unctione et Matrimonio, et terminatur distinctione quadragesima secunda. Tertius autem tomus reliquas octo distinctiones de Beatitudine et pœnis,

et huc spectantibus usque ad finem; neque aliter ad usum Commentarii licuit mihi comprehensio.

Reliquum est, ut si quid minus debite scriptum sit, ingenuus lector corrigat aut suppleat; si quid vero ad normam, eo suo jure fruatur. Aliquot subinde ex prælo irrepserunt errata, quæ ex discursu facile deprehendentur... Omnia judicio et correctioni S. R. E. libens subjicio.

Fr. ANTONIUS HIQUÆUS.

FR. JOANNES BAPTISTA A CAMPANEA,

totius Ordinis Minorum Generalis Minister et servus, dilecto in Christo P. Fr. Antonio Hiquæo, nostri Collegii S. Isidori in Urbe S. Theologiæ Professori emerito, salutem.

Nihil tam desideravimus, quam ut in quatuor libros Sententiarum nostri Doctoris Subtilis integra prodirent Commentaria, vel saltem complerentur, quæ prætermisit noster prædecessor, Reverendiss. P. Franciscus Lychetus. Id te præstitisse est quod gratulemur, doctis præsertim nostri instituti viris laborem tuum collaudantibus. Primum itaque Tomum hunc a te in quartum Sententiarum editum, et ab iis, quibus revidendum commisimus, approbatum, placet ut prælo committas, observatis Tridentini, et nostris constitutionibus. Hortamurque ut sedulo circa reliquos, qui supersunt Tomos, sedulam curam impendas. Vale, ex nostro Conventu S. Mariæ de Aracæli 14. Maii 1636.

FR. JOANNES BAPTISTA A CAMPANEA, Minister Generalis.

APPROBATIO.

Opus hoc Commentariorum in tredecim priores distinctiones Doctoris Subtilis in quartum librum Sententiarum a R. admodum P. Antonio Hiquæo, Seraphici Ordinis, et Regularis Observantiæ alumno, ac ejusdem sacræ familiæ in sacra Theologia Prælectore emerito, compositum, qua potui diligentia perlegi, nec quidquam reperi quod fidei, pietati, aut bonis moribus dissentaneum sit, quin potius pro fidei mysteriis, quæ in Sacramentis relucent, elucidandis, ejusdem Subtilis Doctoris sententiis explicandis, ac variis nodis ac tricis Theologicis enodandis, opus prælo, et luce dignum censeo, si ita videbitur Reverendiss. P. Magistro sacri et Apostolici Palatii, cujus commissione illud mihi examinandum traditum est. Romæ in cœnobio B. Virginis Transpontinæ Ordinis Carmelitarum, die 28. Julii 1636.

Magister FR. JOANNES BAPTISTA DE LAZANA.

IMPRIMATUR

FR. NICOLAUS RICCARDIUS, S. PALATII Apostolici Magister.

CENSURA ORDINIS.

Nos infra cripti S. Theologiæ Lectores, Ordinis Minorum Regularis Observantiæ, in Collegio S. Isidori in Urbe, ex commissione Reverendiss. P. Fr. Joannis Baptistæ a Campanea, Ministri Generalis totius Ordinis, legimus diligenter Tomum primum Commentarii, quem edidit R. P. Fr. Antonius Hiquæus S. Theologiæ Lector emeritus, in quartum Sententiarum nostri Doctoris Subtilis, in quo nihil fidei, aut bonis moribus contrarium invenimus; imo doctissimum, et nostræ scholæ Professoribus summe utilem judicamus, et proinde dignissimum, qui ad fructum aliorum, et magnum rei Theologicæ incrementum publicetur. Datum in prædicto Collegio 4. Maii 1636.

FR. JOANNES A S. FRANCISCO, S. Theologiæ Lector.
FR. THADÆUS DALÆUS, S. Theologiæ Lector.
FR. PATRICIUS BRENANUS, S. Theologiæ Lector.

DISTINCTIO PRIMA.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

De Sacramentis.

A. Prooemium. Luc. 10. 30. Samaritanus enim, vulnerato appropians, curationi ejus Sacramentorum alligamenta adhibuit, quia contra originalis peccati et actualis vulnera Sacramentorum remedia Deus instituit. De quibus, quatuor primo consideranda occurrunt.

Quid sit Sacramentum.

Quare institutum.

In quibus consistat et conficiatur.

Et quæ sit distantia inter Sacramenta veteris et novæ legis.

Quid sit Sacramentum.

B. Dubium 1. August. 10. Civ. 5. Dan. 4. a. 1. Tim. 3. Dubium 2. Aug. 2. de Doct. Christian. c. 1. Epist. 23. sub finem. « Sacramentum est sacræ rei signum. » Dicitur tamen Sacramentum etiam *sacrum secretum*, sicut dicitur Sacramentum divinitatis, ut Sacramentum sit *sacrum signans* et *sacrum signatum* ; sed nunc agitur de Sacramento, secundum quod est *signum*. Item : « Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma. »

Quid sit signum.

« Signum vero est res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire »

Quo differant signum et Sacramentum.

« Signorum vero alia sunt *naturalia*, ut fumus significans ignem ; alia *data* ; » et eorum quæ *data* sunt, quædam sunt Sacramenta, quædam non. Omne enim sacramentum est signum, sed non e converso. Sacramentum ejus rei similitudinem gerit, cujus signum est. « Si enim Sacramenta non haberent similitudinem rerum, quarum Sacramenta sunt, *proprie* Sacramenta non dicerentur. » Sacramentum enim proprie dicitur quod ita signum est gratiæ Dei et invisibilis gratiæ forma, ut ipsius imaginem gerat et causa existat. Non igitur significandi tantum gratia Sacramenta instituta sunt, sed etiam sanctificandi. Quæ enim significandi gratia tantum instituta sunt, solum signa sunt, et non Sacramenta ; sicut fuerunt sacrificia carnalia et observantiæ cæremoniales veteris legis, quæ nunquam poterant justos facere offerentes ; quia, ut ait Apotolus : *Sanguis hircorum et taurorum et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis*, non animæ. Nam inquinatio illa erat contactus mortui. Unde Augustinus : « Nihil aliud intelligo *inquinationem* quam Lex mundat, nisi contactum mortui hominis,

Dubium 3. Definitio Sacramenti. Lev. 16. 15. Hebr. 9. 13. Num. 19. 11. quæst. sup. Num. c. 33. Levit. 13. 14. Rom. 3. 20. et 4. Gal. 2. 16. Rom. 3. 14. Dubium 4.

quem qui tetigerat *immundus erat septem diebus;* sed purificabatur secundum Legem die tertio et septimo, et mundus erat, » ut jam intraret templum. Mundabant etiam interdum a corporali lepra illa legalia; sed nunquam ex *operibus Legis* aliquis justificatus est, ut ait Apostolus, etiam si in fide et charitate fierent. Quare ? quia imposuit ea Deus in servitutem, non in justificationem, et ut *figura futuri* essent, volens ea sibiipsi potius offerri quam idolis. Illa ergo *signa* erant, sed tamen et *Sacramenta* (licet minus proprie) in Scripturis sæpe vocantur, quia signa erant rei sacræ, quam utique non præstabant. Illa autem Apostolus *opera legis* dicit, quæ tantum significandi gratia, vel in onus instituta sunt.

Dubium 5. Dubium 6. Act. 10. Onus quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus.

De causa institutionis Sacramentorum.

C. Dubium 7. Triplici autem ex causa Sacramenta instituta sunt; propter *humiliationem*, *eruditionem*, *exercitationem*. Propter *humiliationem* quidem, ut dum homo in sensibilibus rebus, quæ natura infra ipsum sunt, ex præcepto Creatoris se reverendo subjicit, ut ex hac humilitate et obedientia Deo magis placeat, et apud eum mereatur, cujus imperio salutem quærit in inferioribus se, etsi non *ab illis*, sed *per illa* a Deo. Propter *eruditionem* etiam instituta sunt, ut per id quod foris in specie visibili cernitur, ad invisibilem virtutem, quæ intus est, agnoscendam mens erudiatur. Homo enim qui ante peccatum sine medio Deum videbat, per peccatum adeo hebuit, ut nequeat divina capere, nisi humanis exercitatus. Propter *exercitationem* similiter instituta sunt : quia cum homo otiosus esse non possit, proponitur ei utilis et salubris exercitatio in Sacramentis, qua vanam et noxiam declinet occupationem. Non enim facile capitur a tentatore, qui bono vacat exercitio; unde Hieronymus monet : « Semper aliquid boni operis facito, ut te occupatum diabolus inveniat. »

Dubium 8. Hug. de Sacr. p. 9. cap. 2. Dubium 9. Dubium 10. Epist. ad Rustic. in medio epist.

De triplici genere exercitationis.

D. Hug. de Sacr p. 9. c. 2. Dubium 11. In quibus consistit Sacramentum.

« Sunt autem *exercitationum* tres species : Una ad *ædificationem animæ* pertinet; alia ad *corporis fomentum;* alia ad *utriusque subversionem.* Cum igitur absque Sacramentis, quibus non alligavit potentiam suam Deus, homini gratiam donare posset, prædictis de causis Sacramenta instituit. « Duo autem sunt, in quibus Sacramentum consistit, scilicet *verba* et *res; verba,* ut invocatio Trinitatis; res, ut aqua, oleum et hujusmodi. » Dubium 11.

De differentia Sacramentorum veterum et novorum.

E. In exposit. tit. Psalm. 73. Dubium 12.

Jam videre restat differentiam Sacramentorum veterum et novorum, ut Sacramenta vocemus quæ antiquitus res sacras signabant, ut sacrificia et oblationes et hujusmodi. Eorum autem differentiam breviter Augustinus assignat dicens, « quia illa promittebant tantum et significabant, hæc autem dant salutem. »

De Circumcisione.

F. Dubium 1. Ad Valer. lib. 2. de Nupt. et concupisc. cap. 11. in fine. In illud, Luc. 2. postquam consummati sunt dies octo.

Fuit tamen inter illa Sacramentum quoddam, scilicet Circumcisionis, idem conferens remedium contra peccatum, quod nunc Baptismus præstat. Unde Augustinus : « Ex quo instituta est Circumcisio in populo Dei, quæ erat tunc *signaculum justitiæ fidei*, ad purgationem valebat magnis et parvulis originalis veterisque peccati; sicut Baptismus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo institutus est. Item Beda : « Idem salutiferæ curationis auxilium Circumcisio in Lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod Baptismus agere revelatæ gratiæ tempore consuevit, excepto quod regni cœlestis januam nondum intrare poterant; tamen in sinu Abrahæ post mortem beata requie consolati, supernæ pacis ingressum spe felici expectabant. » His aperte traditur, per Circumcisionem ex quo instituta fuit, remissionem peccati originalis et actualis parvulis et majoribus a Deo præstitam, sicut nunc per Baptismum datur.

Dubium 2.

Dubium 3. Luc. 16.

De viris qui fuerunt ante Circumcisionem, et de fœminis quæ fuerunt ante et post.

G. Opiniones 2.

Quæritur etiam de viris, qui fuerunt ante Circumcisionem, et de fœminis, quæ fuerunt ante et post, quod remedium contra peccatum habuerint? Quidam dicunt, sacrificia et oblationes eis valuisse ad remissionem peccati. Sed melius est dicere, illos qui de Abraham prodierunt, per Circumcisionem justificatos, mulieres vero per fidem et operationem bonam, vel suam, si adultæ erant, vel parentum, si parvulæ; eos vero qui fuerunt ante Circumcisionem parvulos in fide parentum, parentes vero per virtutem sacrificiorum, scilicet quam intelligebant spiritualiter in illis sacrificiis, justificatos. Unde Gregorius : « Quod apud nos valet aqua Baptismi, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis. »

Gregor. 4. Moral. c. 2. in illud Job. 2. Nunc enim dormiens.

De institutione et causa Circumcisionis.

H. Quæstiones Genes. 17. 10. Jos. 5. 2. Dubium 4. Glossa in illud Rom. 4. Signum accepit. Gen. 22. d. Gen. 3. b.

Hîc dicendum est, *in quo* instituta fuerit Circumcisio; et *quare;* et *cur mutata* per Baptismum. Abraham primus mandatum Circumcisionis habuit ad probationem obedientiæ; nec ei soli præcepta fuit Circumcisio, sed et semini ejus, id est, omnibus Hebræis, quæ fiebat secundum Legem octava die lapideo cultro in carne præputii. Data autem fuit Circumcisio pluribus de causis, scilicet ut per obedientiam mandati Abraham placeret Deo, cui per prævaricationem Adam displicuerat. Data enim fuit in signum magnæ fidei Abrahæ, qui credidit, se habiturum filium, in quo fieret benedictio omnium. Deinde, ut hoc signo a cæteris nationibus

discerneretur populus ille. In carne vero præputii ideo jussa est fieri Circumcisio, quia in remedium instituta est originalis peccati, quod a parentibus trahimus per concupiscentiam, quæ in parte illa magis dominatur. Et quia in parte illa culpam inobedientiæ primus homo sensit, decuit, ut ibi signum obedientiæ acciperet.

Quare die octavo, et petrino cultro?

I. Dubium 5. 6. Genes. 17. et 21. Lev. 12. Jos. 5. et habetur 25. q. 1. His ita. Dubium 7.

Fiebat autem octavo die petrino cultro, quia et in resurrectione communi octava ætate futura per petram Christum omnis ab electis abscindetur corruptio, et per Christi resurrectionem octava die factam circumciditur a peccatis anima cujusque in eum credentis. « Duæ igitur res sunt illius Sacramenti. »

Quare in Baptismum mutata sit circumcisio?

K. Aug. lib. 2. de pec. orig. Psal. 22. 2.

Ideo autem mutata est Circumcisio per Baptismum, quia Sacramentum Baptismi et communius est et perfectius, quia pleniori gratia accumulatum. Ibi enim peccata solum dimittebantur, sed nec gratia ad bene operandum adjutrix, nec virtutum possessio vel augmentum ibi præstabatur, ut in Baptismo, ubi non modo abolentur peccata, sed etiam gratia adjutrix confertur, et virtutes augentur. Unde *aqua refectionis* dicitur, quæ aridos fœcundat, et jam fructificantes ampliori ubertate donat; quia quantumcumque per fidem et charitatem ante habitam aliquis justus ad Baptismum accedit, uberiorem ibi recipit gratiam, sed non ita in Circumcisione. Unde Abrahæ per fidem jam justificato *signaculum* tantum fuit, nihil ei intus contulit.

Ad Rom. 4. Dubium 8.

De parvulis defunctis ante diem octavum, quo fiebat Circumcisio.

L. Beda in illud Luc. 2. postquam consummati sunt dies. Joan. 3. 9. Gen. 17. 14.

Si vero quæritur de parvulis, qui ante diem octavum moriebantur, antequam fiebat Circumcisio ex Lege, utrum salvarentur, vel non, idem potest responderi, quod sentitur de parvulis ante Baptismum defunctis, quos perire constat. Unde Beda : « Qui nunc per Evangelium terribiliter et salubriter clamat : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei;* ipse dudum clamabat per suam legem : *Anima, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Forte tamen sub Lege, ingruente necessitate mortis, ante octavum diem circumcidebant sine peccato filios, sicut modo in Ecclesia fit de Baptismo. »

(*Finis textus Magistri.*)

PRÆFATIO DOCTORIS SUBTILIS.

1. Magist. A.

Samaritanus ille (a) piissimus spoliatum videns hominem et atrociter sauciatum, miserationis affectu compatiens, medicinam attulit

efficacem, qua curatis ipsius vulneribus, ac plena reddita sanitate, in sui principium, a quo descendens ab Jerusalem deviaverat, finaliter reducatur.

De ista saucii (b) sanatione salubri ac devii reductione finali, tanquam de pedibus sedentis super solium excelsum, Magister in hoc opere finali determinat, ut sicut *ex primo et secundo* claruit, Deum esse *Alpha*, tam in se ens inter omnia primum, quam omnium aliorum originale principium; sic *ex tertio et quarto* appareat ipsum esse et *Omega*, tam in se finem ultimum, quam creaturæ suæ per seipsum in seipsum finaliter reductivum. Hanc autem reductionem finalem præcedit curatio semiplena, et plena curatio comitatur.

Secundum hanc distinctionem igitur potest dividi quartus iste,

2. Perfecta curatio hominis in duobus consistit.

dicendo, quod Magister primo agit de hominis saucii curatione salubri; secundo, de hominis devii reductione finali; curatur enim homo salubriter in susceptione devota Sacramentorum veracium, et reducitur finaliter in perceptione jucunda præmiorum cœlestium. Sacramenta enim disponunt et præparant, præmia vero perficiunt et consummant. Vel potest dici, quod primo agit de curatione semiplena seu dispositiva; et secundo de curatione plena seu perfectiva, et utraque divisio redit in idem. Nam curatio semiplena fit per gratiam Sacramentorum, quæ sunt medicinæ salubres; plena curatio seu finalis reductio fit per collationem præmiorum, quæ sunt jucundæ refectiones.

In prima igitur parte agit de Sacramentis, per quæ curatur languidus a morbo culpæ. In secunda de præmiis, per quæ liberatur a languore pœnæ. Et incipit secunda *in principio distinct.* 43. *Postremo,* etc. Prima dividitur in duas; primo namque determinat de Sacramento in generali; secundo in speciali. Secunda *in principio dist. secundæ : Jam ad Sacramenta.* Prima dividitur in duas, in proœmium et tractatum, qui incipit ibi : *Sacramentum est sacræ,* etc. Et illa in quatuor, secundum quatuor, quæ in proœmio proponit pertractanda. Primum est, quid sit Sacramentum. Secundum, quare institutum, ibi : *Triplici ex causa.* Tertium, in quo consistat, ibi : *Duo autem sunt,* etc. Quartum, de differentiis Sacramentorum, ibi : *Jam videre restat.* Et ista in duas, in principalem et incidentalem, quæ incipit, ibi : *Fuit tamen ;* et ista incidentalis in tres, quia primo agit de Sacramento præcipuo legis Mosaicæ. Secundo, quid sibi correspondebat in lege naturæ, ibi : *Quæritur autem.* Tertio, redit ad declarandum quædam dubia de Circumcisione, ibi : *Hic dicendum est.*

De Sacramento igitur in communi, hoc primo tanquam notum occurrit considerantibus Sacramenta, scilicet quod Sacramentum specialiter ad gratiam ordinatur, quod verum generale si particularius et clarius et planius explicetur, patebit veritas illorum, quæ de Sacramento in generali communiter inquiruntur. Sed an

4. Sacramentum ad gratiam ordinatur.

ordo iste fuerit causæ ad causatum, vel signi tantum ad significatum, difficultas oritur principaliter ex duobus : quorum unum est generale, scilicet de potentia creaturæ ad creandum gratiam; secundum est speciale, scilicet propria ratio et excellentia Sacramenti ad sanctificandum animam. Secundum hoc igitur in prima distinctione, (ubi de Sacramento agitur in communi, et per consequens de ordine ejus ad gratiam) principaliter est tractandum. Primo quæritur in communi, an creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis. Secundo de propria ratione Sacramenti et ejus institutione. Tertio ex istis, si Sacramentum potest habere respectu gratiæ creandæ aliquam causalitatem.

Ordo dicendorum in hac dist.

COMMENTARIUS.

1. Parabola.

(a) *Samaritanus ille*, etc. Hic Doctor assumens præfationem Magistri *in quartum Sententiarum*, applicat eumdem ordinem, et distributionem operis totius exprimens, alludit uterque ad parabolam illam Samaritani, *Lucæ* 10. juxta mysticam interpretationem, quæ accommodatur lapsui et redemptioni generis humani, ex communi Patrum sententia, Origenis *homil. in Lucam*, Nazianzeni *Orat.* 4. *de Theolog.* Basilii *hom. in aliqua Sccripturæ loca*, Chrysostomi *homil. in eumdem locum, et in homil. de Anathem.* Ambrosii *in Lucam*, Hieronym. *Epist. ad Fabiolam, et in comm. cap.* 20. *Matthæi*, Augustini *serm.* 7. *de verbis Domini in Lucam, et lib.* 2. *quæst. Evangel. cap.* 19. Gregorii *lib.* 20. *Moral. cap.* 27. Bedæ, Theophylacti *in eumdem locum*, Bernardi *serm.* 1. *de Annuntiat. B. Mariæ*, et aliorum Interpretum, apud quos accommodatio legi potest, reddendo singula singulis.

Nazianz. Basil. Chrysost. Ambros. Hieron. August. Gregor. Beda. Theophyl. Bernard.

Homo descendens ab Jerusalem, quæ interpretratur *pacis visio*, est Adam, cum omni sua posteritate, peccato lapsus a culmine suæ innocentiæ, in qua summa pace fruebatur, ut Augustinus *lib. de Corrept. et grat. cap.* 11. *et alibi sæpe* docet. Per *Jericho* significatur status peccati; *Jericho* enim interpretatur *Luna*, quæ menstruis mutationibus, incrementis et decrementis subjacet, et proinde *Ecclesiast.* 27. comparatur ei stultus seu peccator. *Latrones* in quos incidit sunt Dæmones, qui *expoliaverunt* eum gratuitis per peccatum. Cœlestinus 1. *Epist.* 2. *cap.* 4. Tridentinum *sess.* 5. *can.* 1. nempe justitia originali, et aliis donis, quæ bonitate sui Creatoris accepit, non propriis meritis; *vulneraverunt* eum in naturalibus, quia *secundum corpus et animam in deterius commutatum*. Arausicanum *can.* 1. Tridentinum *supra*. Per *Levitam et Sacerdotem*, qui jacentem et sauciatum præterierunt, designatur lex Mosaica, ejusque infirmitas ad sanandum hominem a peccato, ut patet ex Tridentino *sess.* 6. *cap.* 1. *et can.* 1. *Samaritanus* autem veniens, qui curam ejus gessit, intelligitur filius Dei, quando venit plenitudo temporis missus a Patre misericordiarum ad homines, ut Judæos, qui sub lege erant, redimeret, et Gentes, quæ non sectabantur justitiam, justitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum Dei recuperarent.

Accommodatio. Augustinus Cœlestinus. Infirmitas legis. Trident. Samaritanus Christus.

2. Ordo Magistri.

(b) *De ista saucii sanatione*, etc. Reddit rationem ordinis, quem sequitur Magister *in libris Sententiarum*, juxta ordinem in genere, quo creaturæ in Deum reducuntur, tanquam principium et finem, Alpha et Omega, *Apocalyps.* 1.

In *primo lib. Sentent.* agitur de principio ad intra et extra, scilicet de Deo in

Primus liber Senten-

tiarum de Deo. se trino et uno, ejusque perfectionibus, de scientia tam possibilium quam futurorum, de æterna prædestinatione et reprobatione, et voluntate antecedenti et consequenti, seu signi et beneplaciti, Deique providentia in sua æternitate.

Secundus de providentia ad extra. In secundo vero de eadem providentia et creatione rerum in tempore, tam materialium quam spiritualium, de Angelo et homine institutis, de lapsu Angeli et hominis.

Tertius de Mediatore et virtutibus. In tertio de Mediatore inter Deum et hominem, et de virtutibus, tam moralibus quam infusis, de donis, de præceptis quibus homo reducitur in finem ex gratia Redemptoris.

Quartus de curatione. In quarto de curatione hominis languidi per Sacramenta, quam recte vocat semiplenam et dispositionem, quia est viatoris peregrinantis per fidem, qui nondum assecutus est finem aut plenam sanitatem, sed luctatur cum infirmitatibus, interne quidem in se patiens rixam carnis et spiritus, ubi hera et ancilla, Sara et Agar dissidia fovent in partes distractæ; exterius vero impetitus, cum Dæmone et mundo congreditur, contra quos Sacramentis munitur. Et hic tractatus de Sacramentis in genere et specie producitur *usque ad distinctionem* 43. In hac autem et deinceps agitur de plena curatione, nempe per collationem præmii et gloriæ, quæ excludit omnem miseriam et infirmitatem, et in qua creatura suo Creatori perfectissime et immutabiliter adhæret.

Methodus Magistri et Augustini. Hæc methodus considerandi Deum, qua principium et finis est creaturarum, concordat cum illo ordine, quo S. Augustinus discernit diem cognitionis Angelicæ in matutinam et vespertinam. *Matutinam* determinat esse eam, qua Deus in se cognoscitur, ut fons est et origo omnium. *Vespertinam* dividit in eam, qua cognoscitur creatura, ut procedens a Deo in proprio genere, et in eam, qua reducitur in Deum, tanquam in finem in quo terminatur.

3. Ordo scientiæ. Servatur methodus requisita ad scientiam, quia sicut *ex quæst. tertia Prologi* constat, Deus est subjectum Theologiæ, quantum ad veritates necessarias, quantum ad veritates contingentes.

Veritates Theologiæ quomodo reducuntur in Deum? Primo ergo agendum erat de necessariis veritatibus, sive immediatis et habentibus evidentiam ex terminis in intellectu apprehendente perfecte terminos, sive ex mediatis, et per modum conclusionum. Sic *in primo* agitur de Deo et ejus perfectionibus, qua unus et trinus est in se.

Veritates contingentes reducuntur ad voluntatem earumque ordo. Veritates autem contingentes reducuntur ad idem subjectum, nempe essentiam divinam, servato ordine inter ipsas contingentes, quarum radix est divina voluntas. Sicut ergo illa voluntas prior est sub intentione quam sub executione, et prius consideratur, ut ab æterno est sub actu, quam ut pro tempore transit in effectum, inde poscit ordo, ut generaliter de ipsa hoc modo ageretur in primo.

Succedit autem *in secundo* consideratio ejusdem, ut transit in effectum creationis rerum in genere, et in specie creaturæ spiritualis, ut processit juxta primævum statum et determinationem a Deo; deinde supposito peccato, et recessu hominis ab illo statu, in quo est conditus, de quo agitur *in ultima secundi*.

In tertio subjungitur consideratio Mediatoris, et justitiæ, quam communicavit intrinsece, virtutum et donorum, viatori.

In quarto tandem sequitur de causis extrinsecis conservandi et restituendi eamdem justitiam, ut sunt Sacramenta, ac demum ultimo de ipsius justitiæ consummatione per gloriam, et de stabili termino creaturarum cessante deinceps motu et mutatione.

Postquam autem Doctor supposuit hanc

4. Divisio quarti quoad primam partem. generalem divisionem Quarti, tandem divisit primam ejus partem ex methodo Magistri in duas, quarum prior est de Sacramento in communi, et hæc terminatur unica distinctione, quæ prima est, ubi explicat primo, quid sit Sacramentum? Secundo, quare institutum? Tertio, in quo consistat? Quarto, quæ sint differentiæ Sacramentorum? Subjungit etiam de Circumcisione et remedio legis naturæ, et quædam dubia circa efficaciam Circumcisionis. Secunda autem pars incipit *a distinctione secunda inclusive*, usque *ad quadragesimam tertiam exclusive*. De Sacramentis novæ legis in specie, et eorum efficacia.

DISTINCTIO I. DE SACRAMENTO IN GENERE.

Ordo primæ distinctionis, et contenta. Hæc distinctio comprehendit tractatum de Sacramento in genere, abstrahendo ab iis, quæ de Sacramentis legis novæ, ex conceptu proprio Sacramenti hujus legis, in specie dicuntur etiam secundum communem conceptum Sacramenti legis novæ. Hinc fit, ut consideratio Sacramenti in genere auctior sit apud Summistas quam apud Sententiarios, quia hi secuti sunt ordinem Magitri, qui de conceptu generico Sacramenti instituit præcise tractatum; alii vero quacumque ratione quidquid de omnibus, aut quibusdam Sacramentis in communi dicitur, reduxerunt ad disputationem in genere de Sacramento, qui stylus prolixitatem ingerit in iis, quæ iterum de quolibet in specie resumi oportet. Noster autem Doctor ex methodo, ea in suum locum dimisit, ne repetitio ejusdem inutilis videretur, prior stylus claritati, secundus brevitati consulit, uterque commodus, nisi quod aliqui nimium protrahant discursum, et ad titulos et quæstiones ex professo revocent quod incidenter et breviori resolutione comprehendi posset. Agit ergo hic Doctor de Sacramento in communi, ejus essentia et definitione. Item de efficacia ejus ad gratiam causandam in anima. Item, ut comprehendat, quæ tangit Magister de Circumcisione et Sacramento legis naturæ; et totum tractatum comprehendit septem quæstionibus, hoc ordine :

1. An creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis ?
2. Utrum recte definitur Sacramentum a Magistro ?
3. Utrum in qualibet lege fuerit Sacramentum ?
4. Utrum possit causare gratiam physice ?
5. Utrum possibilis sit virtus physica supernaturalis ?
6. Quæ sit ratio agendi physice in Sacramento ? et, utrum Circumcisio causabat gratiam ?
7. Utrum legis naturæ fuerit aliquod Sacramentum ?

QUÆSTIO I.

An creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis ?

Alens. 2. *p. q.* 6. *m.* 2. *art.* 4. D. Bonavent. 2. *d.* 1. *art.* 2. *q.* 1. Durand. *ibi q.* 4. D. Thom. 1. *p. q.* 45. *art.* 5. *et* 4. *d.* 5. *q.* 1. *a.* 3. Mag. *ibi c. ult.* Rich. *art.* 1. *q.* 4. Henr. *sum. art.* 25. *q.* 6. *et quodl.* 4. *q. ult.* August. Athan. Prosp. Cyrill. Basil. *citandi ult. Schol. vide* Scot. 7. *Met. q.* 2. 8. 9. 10. *et* 9. *Met. q.* 11. *in solut. secundi princip. et in Theorem.* § Creans non est nisi.

Ad primum sic proceditur et arguitur, quod creatura possit habere actionem respectu termini creationis. Primo, quia Augustinus *super Joan. homilia* 80. et ponitur *in can. prima quæst.* 1. *Detrahe* : *Quæ est ista virtus aquæ tanta, ut corpus* 1. Argum. 1.

tangat et cor abluat? Sed non abluitur cor in anima nisi per gratiam; ergo aqua Baptismalis effective se habet ad gratiam qua cor abluitur.

Argum. 2. Quare artifices de nihilo nihil faciant. Vide I. Metaph. q. 12.

Item *lib.* 83. *quæst. q.* 70. Artifices ideo de nihilo non possunt aliquid fabricare, quia per corpus operantur; ergo per oppositum, creatura spiritualis potest aliquid de nihilo producere, quia non operatur per corpus; et confirmatur, quia sicut actio transiens requirit passum in quod agit, ita videtur quod actio immanens non requirit passum; ergo agens actione immanente, potest agere, et non de aliquo passo, et ita creare.

Argum. 3.

Item ratione sic : Effectus non adæquans virtutem agentis superioris, potest ab agente inferiori produci; sed nullus effectus inferior suprema creatura adæquat virtutem Dei, nec adæquatione simpliciter, quod patet, nec etiam in ratione effectus, quia adhuc aliquid superius eo potest esse effectus Dei ; ergo quodlibet inferius suprema creatura potest ab aliquo agente secundo produci; aliquod autem tale est, quod non potest produci nisi per creationem; ergo, etc. Major probatur, quia si effectus in ratione effectus non adæquat virtutem agentis, ergo agens non secundum totam potentiam suam producit illum, et per consequens minor potentia sufficeret ad producendum illum.

Et confirmatur et probatur hæc consequentia in probatione majoris, quia si secundum totam potentiam produceret effectum inferiorem, ergo superior effectus non ostenderet potentiam majorem in causa quam inferior, quia inferior ostendit totam, ex quo non potest produci, nisi secundum totam potentialitatem ejus. Consequens est falsum, nam ex effectu perfectiori plus relucet potentia causæ.

2. Argum. 4. Æqualis distantia nihili ad aliquid, et e contra. text. com. 21.

Item, agens creatum potest aliquid annihilare; ergo creare. Consequentia probatur, quia æqualis est distantia a nihilo ad aliquid, sicut ab aliquo ad nihil, ut patet per Philosophum 3. *Physicorum : Eadem est distantia ab Athenis*, etc. ergo æqualis virtus potest super hanc distantiam et illam. Probatio antecedentis, tum quia agens creatum potest destruere formam naturalem totaliter, ita quod nihil ejus remaneat; talis autem destructio est illius annihilatio ; tum quia quod potest esse causa effectiva unius oppositi (eo modo quo convenit sibi habere causam effectivam) potest esse causa destructiva alterius oppositi ; patet propter incompossibilitatem oppositorum; sed anima potest esse causa infidelitatis, desperationis, et aliorum peccatorum mortalium, quæ repugnant gratiæ et charitati; et hîc causam dico eo modo quo istis convenit habere causam, scilicet in deficiendo, patet enim, quod ista possunt inesse animæ, et non a Deo ut a causa, quia Deus non est causa peccati ; ergo anima potest esse causa corruptiva fidei, spei et charitatis sive gratiæ. Horum autem omnium destructio est annihilatio, sicut eorum productio est creatio. Universaliter enim, quod non potest produci nisi creetur, non destruitur nisi annihiletur; quod autem fides et infi-

Quod incipere potest tantum per creationem, desinit tantum annihilatione.

delitas opponantur, et spes et desperatio, videtur manifestum.

3. Consimiliter probatur de gratia seu de charitate, et de quolibet peccato mortali, quia amicitia Dei et inimicitia formaliter opponuntur; peccator est formaliter inimicus Dei, habens autem gratiam vel charitatem, est formaliter amicus, ergo, etc.

Argum. 5. Item, causa secunda plus potest in virture causæ quam in virtute propria, alioquin non dependeret essentialiter in causando a causa prima, nec esset ordo essentialis causarum in causando, quod est inconveniens; sed in quodcumque ens producibile non per creationem potest aliqua causa secunda in virtute propria; ergo in terminum creationis potest in virtute causæ primæ.

COMMENTARIUS.

Hanc quæstionem movet Doctor hic, ut ex principio generali colligatur, quid efficaciæ conveniat Sacramento circa gratiam, quæ ex communi sententia antiquorum creari tenetur. Eamdem etiam tangit Magister *dist.* 5. *in fine*, D. Thomas *ibidem quæst.* 1. *art.* 3. Richardus *art.* 1. *quæst.* 4. ubi agunt de eadem efficacia Sacramenti, unde non est extra scopum hic eam tractare. Divisiones et summarium textus habes ex scholiis, ad quæ te remitt circa hæc quæ erunt dicenda.

SCHOLIUM

Auctoritatibus Augustini et Damasceni probat creare non posse competere ulli creaturæ.

Contra Augustinus *super Gen. lib.* 9. *c.* 21. *Angeli nullam omnino possunt creare naturam.* Et *ibidem cap.* 22. *Creare naturam tam nullus Angelus potest, quam nec creare seipsum.* 4. Ratio ad opposit.

Idem Damascenus cap. 18. *Qui dicunt Angelos esse creatores alicujus naturæ, sunt omnes filii patris sui diaboli.*

Item Augustinus 12. *de civit. cap.* 24. loquens de Angelis : *Tam nec eos dicimus creatores animalium, quam nec agricolas frugum.* Item 3. *Trin. cap.* 8. *et* 9. *Ita non possumus dicere Angelos creatores fuisse, sicut nec possumus dicere homines esse segetum creatores.* Et post *cap.* 9. *et* 10. *Non est creator nisi qui principaliter ista formabat, penes quem primitus sunt omnium, quæ sunt mensuræ, numeri et pondera.*

SCHOLIUM.

Ponit rationes D. Thomæ et aliorum, quibus probant creaturam non posse creare. Prima, quia terminus creationis est ipsum esse ut sic, quod soli Deo tanquam universali causæ subest. Secunda, inter terminum a quo creationis qui est nihil, et ad quem qui est aliquid, est distantia infinita. Tertia, agens inferius supponit effectum agentis superioris. Quarta, nullum creatum agens est purus actus.

In ista (a) quæstione Theologi communiter tenent partem negativam, et ad hoc ponuntur rationes ad præsens quatuor. Prima sumitur ex parte termini creationis, quæ talis est : Effectus universaliores oportet in causas universaliores reducere; sed inter omnes effectus universalissimus est ipsum esse; ergo est proprius effectus causæ universalissimæ. Unde dicitur *in lib. de Causis*, quod nec Intelligentia, nec anima rati- 5. Ratio 1. D. Thom. 1. p. q 45. a. 5. 2. Physic. et 5. Metaphys.

onalis dat esse, nisi in quantum operatione divina.

Ex hoc ulterius, cum producere *esse* absolute (non inquantum hoc vel illud) pertineat ad rationem creationis, ergo sequitur, quod creatio est propria actio Dei. Et additur, quod nec creatio potest competere creaturæ ministerialiter vel instrumentaliter. Cujus ratio est, quia causa instrumentalis non participat actionem causæ superioris, nisi per aliquid sibi proprium operetur ad effectum proprium principalis agentis. Probatio, quia si nihil ageret secundum aliquid sibi proprium, frustra adhiberetur ad agendum, nec oporteret esse determinata instrumenta determinatarum actionum, quia æque posset principale agens in actionem suam indifferenter, per quodcumque instrumentum.

2. Creaturam creare non posse. Securis an scindit per formam propriam?

Hoc declaratur per exemplum de securi, quæ per formam sibi propriam dividit et scindit ligna, quæ est dispositio immediata ad formam scamni, quam intendit principale agens; sed sic non potest esse in creatione, quia creatio non est ex aliquo præsupposito, quod possit disponi per actionem agentis instrumentalis, quia esse absolute, quod est effectus proprius Dei creantis, præsupponitur omnibus aliis.

6. Ratio 2. Henr. quodl. 4. ult. et Rich. in 2. d. 1. art 4. q. 4.

Secunda ratio principaliter sumitur ex distantia terminorum, et est talis: super distantiam infinitam non potest nisi virtus infinita, sed inter terminos creationis *a quo* et *ad quem*, puta nihil et ens, est distantia infinita; ergo, etc. Probatio majoris, quia quanto distantia est major, tanto transitus est difficilior, et majorem virtutem requirit in agente, quia videmus universaliter, quod quanto potentia plus distat ab actu, tanto requiritur major potentia in agente ad reducendum ad actum. Probatio minoris, quia omni distantia finita contingit intelligere majorem; sed nulla major potest intelligi, quam illa quæ est inter nihil et ens. Et confirmatur etiam hæc minor, quia inter quæcumque contradictoria est distantia æqualis; ergo est æqualis distantia inter nihil et aliquid, et inter Deum et non Deum; sed inter Deum et non-Deum est distantia infinita; ergo inter alia. Item aliter confirmatur minor, quia æqualis est distantia inter duo contradictoria et inter omnia; sed inter totum ens et purum nihil est infinita distantia, eo modo quo possibile est sub ente creabili contineri infinitas, in tantum quod super illam non potest nisi virtus infinita; ergo æqualis est inter animam et non animam, sive inter quodcumque creabile et ejus negationem.

Ex isto medio formatur ratio ad conclusionem aliter sic: Non est aliqua proportio nullius potentiæ ad aliquam potentiam, sicut nec non entis ad ens; ergo nec est aliqua proportio distantiæ, quæ est inter potentiam et actum ad illam, quæ est inter nullam potentiam et actum; ergo non erit proportio virtutis, quæ potest super istam distantiam ad

D. Thom. 1. p. q. 45. art. 5. in solut. 3. arg.

virtutem, quæ potest super illam; ergo est infinita, quia omni finito potest finitum quodlibet proportionari.

Ratio 3. Ægid. quodl. q. 1. Tertia ratio sumitur ex ordine causarum agentium, et est talis : Agens inferius præsupponit in agendo effectum superioris agentis. Patet inductive, quia ars præsupponit effectum naturæ circa quem agit, et natura aliquid potentiale, scilicet materiam, quæ est effectus primi agentis. Si hoc requirit universaliter ordo agentium, et non potest esse aliquod agens creatum, quin subordinetur Deo in agendo; ergo necessario in agendo præsupponit effectum Dei, et per consequens non potest agere nullo præsupposito, ergo nec creare.

Petr. de Taranta lib. 2. d. 1. q. 3. quære Varron.

Ratio 4. Ægid. ubi sup. et quodl. 1. q. 4. Quarta ratio sumitur ex potentialitate agentis creati, et est talis : Nullum agens creatum est purus actus sive purum esse, ergo nec actio ejus est actus purus, sed aliquid potentialitatis habens; talis autem non est sine motu et mutatione; ergo nullum agens creatum potest agere sine motu et mutatione; ergo nec creare, quia creare est de nihilo, motus autem in subjecto est.

COMMENTARIUS.

2. (a) *Ista quæstione Theologi communiter tenent partem negativam*, etc. Suppositis, ut solet, rationibus pro utraque parte quæstionis, hic aggreditur ejus in specie resolutionem, ponendo conclusionem communem Theologorum, quæ est negativa, quam docet Magister *in* 4. *dist.* 1. cum aliis, quos citat Scholiastes, quibus adjungi potest Occham *in* 2. *quæst.* 7. *quodlib.* 2. *quæst.* 9. Cæterum alii posteriores Doctores, quos Tartaretus *hic* appellat modernos Nominales, oppositum tenent, ut Gabriel *in* 2. *d.* 1. *quæst.* 4. *art.* 3. qui dicit de facto creaturam non posse creare, propter ordinem rerum constitutum extrinsecus a Deo causa prima, neque illud alia ratione probari quam experientia, qua constat de facto agens creatum dependere a subjecto in sua actione; hoc ergo dato, videtur admittere simpliciter non repugnare creaturæ creare. Cæterum illa experientia nequit haberi in causis spiritualibus et remotis a sensu, unde ratio diminuta est, si ad solam experientiam, quæ ex sensibilibus est, reducatur. Durandus autem *in* 2. *d.* 1. *quæst.* 4. sine formidine negat repugnare creaturæ aliquid creare, et solvit argumenta, quæ pro parte negativa adducuntur, hæc quæstio diversa est ab illa qua disputatur: an causa secunda sine concursu primæ possit producere effectum, quia hoc etiam dato, illa productio non esset creatio, cum dependeret a causa materiali. Agitur etiam hic de creatione, non prout generaliter sumitur pro actione Dei ad extra, quæ etiam respicit subjectum, sed qua est productio ex nihilo sui præexistente, vel certe, ut explicat Anselmus *in Monologio cap.* 8. *ex nihilo*, id est, ex nullo subjecto.

Creaturam creare non posse.

Prima ratio pro conclusione, est D. Thomæ, et continet duo membra, nempe creaturam non posse creare ut causam principalem, neque etiam ut causam instrumentalem. 3.

3. Ratio D. Thomæ a prima causa et esse.

Primum patet, quia effectus universalis in causas universaliores reducitur, sed ipsum esse est universalissimum in effectu; ergo est proprius effectus causæ universalissimæ, qui est Deus. Unde *in*

libro de causis dicitur, quod nec Intelligentia, nec anima rationalis dat esse, nisi inquantum operatur operatione divina; sed creatio est ad esse absolute, non autem ad hoc, aut illud determinate, ergo est actio propria Dei.

Secundum membrum patet, quia instrumentum non participat actionem causæ superioris, nisi per aliquid proprium operetur ad effectum causæ principalis, quia alias frustra assumeretur, neque essent instrumenta determinata assumenda ad determinatas actiones, cum quodlibet indifferenter assumi posset. Exemplum, securis assumitur ut instrumentum scindendi ligna, quæ est dispositio immediata ad formam scamni quam intendit principale agens, nempe artifex, sed creatio non est ex aliquo præsupposito, quod posset disponi, cum sit ad esse absolute, quod est effectus proprius Dei creantis, et reliquis præsupponitur; ita format Doctor rationem D. Thomæ, quam claritatis gratia resumpsi, ut examinetur antequam ad alias rationes suo ordine deveniatur

SCHOLIUM.

Refutat primam rationem D. Thomæ, continentem has duas propositiones, scilicet *esse* simpliciter esse a Deo, et hoc ipsum *esse* terminare creationem. Refutat etiam clarissime probationes, quibus D. Thom. suam rationem confirmat, et explicat quid requiratur ad rationem instrumenti, de quo agit q. 4. et d. 18. q. 1. d. 6. q. 5. et d. 13. q. 1. ad 5.

7. Refutatur prima ratio D. Thom.

Sed istæ rationes (b) non videntur necessario concludere. Prima non, consistit enim in his duabus propositionibus : esse simpliciter est proprius effectus Dei. et esse simpliciter est proprius terminus creationis. Prima videtur esse falsa, quia a quocumque efficiente generatur compositum, ab eodem effective est esse compositi; sed aliquod compositum generatur a causa aliqua creata, nisi tollatur omnis actio creaturæ; ergo, etc. Probatio majoris, tum quia, secundum Philosophum, generatio est ad esse; tum per rationem, quia a quocumque generatur compositum, per ejus actionem forma est in materia; formam autem esse in materia, est compositum habere esse, quia si non, aut ergo est esse sequitur naturaliter ipsum compositum, quod est terminus generationis, aut præcedet naturaliter; si præcedat, ergo prius est esse compositi, quam ipsum compositum, quod non est intelligibile; si sequatur, ergo sine contradictione posset compositum produci ad agente, absque hoc quod Deus daret illi composito producto esse, imo simpliciter posset Deus non dare esse illi composito producto, cum non agat extra se nisi contingenter. Nec valet fingere, quod esse non est a generante compositum, et tamen necessario concomitatur ipsum, quia non concomitatur ut terminus actionis generantis, per te. Si ergo ut terminus agentis primi, et non præcedens compositum, ergo sequens, et ita sine contradictione potest non sequi.

1. et 5. Physic. et 1. de Gen. et 2. Met.

Secundo refutatur eadem ratio.

Item (c) probationes illius propositionis improbatæ nunc non valent, nam ratio ad hoc adducta peccat secundum æquivocationem, vel altera præmissarum est falsa.

Dupliciter enim potest intelligi causa universalior, scilicet secundum virtutem seu perfectionem, vel secundum prædicationem; et similiter effectus potest dici universalior dupliciter, scilicet prædicatione, et virtute seu perfectione. Universalius prædicatione dicitur illud, cujus ratio dicitur de pluribus; universalius autem perfectione, cujus perfectio est major in se, et perfectionum plurium contentivum. Si ergo in majori sumatur uniformiter universalius ex parte causæ et effectus, concedo majorem, quia communior effectus potest reduci in causam communiorem, et perfectior effectus requirit causam perfectiorem, (si potest esse causa perfectior.) Sed si accipiatur in majori utrobique *universalius* perfectione, æquivocatio est, vel minor est falsa; minor enim non est vera nisi de universali secundum prædicationem, patet. Non enim *esse* est perfectissimus effectus, quia quod includitur in multis, non potest esse perfectius quocumque illorum, in quo includitur; sequitur ergo conclusio, quod reducitur in causam universalissimam prædicatione. Sed tunc ultra : Deus est hujusmodi, falsa est, imo est causa universalissima perfectione; ens autem est causa universalissima prædicatione, et tunc non potest concludi, nisi quod esse non potest esse effectus, nisi entis, et hoc concedo. Si ergo sumatur utrobique *universalius* in majori pro universaliori secundum perfectionem, major est vera, et minor falsa, ut patet ex dictis, imo effectus sic universalissimus est nobilissimum creabile. Si vero in majori accipiatur difformiter ratio universalis ex parte causæ et effectus, puta ex parte effectus pro universaliori prædicatione, et ex parte causæ *universalius* secundum perfectionem, major est falsa, nam effectus universalissimus prædicatione potest esse a causa imperfecta, quia salvatur in pluribus effectibus imperfectis.

Quid universalius prædicatione, et quid universalius perfectione?

Per hanc particulam, si potest esse, etc. solvuntur argumenta de homine, qui est nobilissimus effectus, et de Angelo, supposito quod Deus creat, ut est mens Doct. dist. 18.

Alia probatio (d), quæ adducitur per auctorem *de Causis*, concludit oppositum, nam non negat absolute ab Intelligentia dari esse alicui, imo magis affirmat, quia dicit, quod non competit sibi dare *esse*, nisi inquantum operatur operatione divina. Si etiam adduceretur ad propositum illud *de Causis* propositione quarta, *primum rerum creatarum est esse*, non concludit, quod esse sit præcise terminus creationis, quia secundum aliquos ibi sumitur esse pro prima Intelligentia proxima Deo; vel ibi accipitur creatio extendendo ad primam productionem secundum rationem, et primitas entis sumitur secundum distinctionem rationum formalium in effectu, et secundum originem, non secundum perfectionem, ut sit sensus, quod eo modo quo esse in effectu distinguitur a perfectionibus essentialibus, ipsum est terminus primæ productionis secundum rationem. 8.

Primum rerum creatum est esse, explicatur.

Hîc dicitur confirmando illam rationem de causa et effectu universaliori, quod debet intelligi de effectu universaliori per prædicationem, et hoc, inquantum hujusmodi; nunquam enim effectus uni-

D. Thom. ubi. supr. solut. 1. arg. et sequaces. Quære Goffred.

versalior prædicatione (inquantum hujusmodi) potest esse nisi a causa universaliori secundum perfectionem; licet enim homo possit esse ab homine, non tamen inquantum homo potest esse, nisi a causa perfectiori tota specie hominis; ergo a simili, *esse* in quantum hujusmodi, non potest esse nisi a causa universaliori secundum perfectionem toto esse creabili; *esse* ergo, inquantum hujusmodi, est terminus creationis; unde prius dictum est, quod *esse*, non inquantum hoc vel tale, sed simpliciter, est terminus creationis. Ista confirmatio non valet. Hanc enim rationem ponit Doctor ille, cujus est, in illa quæstione, utrum solius Dei sit creare? Suppono enim quod non intendit quærere: utrum solius Dei sit creare omne creabile, quia tunc ista quæstio includeret, an aliquid aliud a Deo possit creare seipsum, de quo nullus unquam dubitare potuit, secundum Augustinum *primo de Trinit. cap.* 1. ergo intendit quærere aliquam quæstionem dubitabilem, scilicet: An aliquid aliud a Deo possit creare, saltem aliquid inferius se, et sic intellecta quæstione, tenet partem negativam propter rationem istam positam. Accipiatur ergo major secundum expositionem istam: effectus universalissimus prædicatione, inquantum hujusmodi, est a causa universali secundum perfectionem; *esse* est hujusmodi; sequitur ista conclusio, ergo *esse*, inquantum hujusmodi, vel (ut plus detur eis ad propositum) ergo *esse* creabile, inquantum hujusmodi, non potest esse nisi a causa universaliori secundum perfectionem, toto esse creabili; ex hoc non sequitur, ergo nec *esse* hujusmodi creabilis potest esse nisi a causa tali. Patet enim quod in illa illatione est fallacia consequentis; ergo secundum istam expositionem primæ rationis, vel quæstio nulla est; vel si sit dubitabilis, et teneatur pars negativa, propter rationem sic intellectam, ratio erit sophistica secundum consequens.

2. de Anima. text. 47.

Secundum probat. D. Thom. continere fallaciam consequentis.

6. Quod si dicas, est considerare in isto producto *esse* hujus, et *esse* simpliciter, et secundo modo est effectus Dei, vel causæ universalissimæ secundum perfectionem; primo autem modo, est effectus causæ particularis. Hoc non solvit, quia *esse* simpliciter in isto, et *esse* hujus non sic distinguitur, quod ab alia causa esse possit *esse* hujus, quin ab eadem sit *esse* simpliciter, quod est in isto, quia sive sit distinctio rationis in intellectu, vel qualitercumque, quod dat isti *esse* hujus, dat sibi *esse* simpliciter, quod est in isto.

Probatio 1. rationis D. Thom. refutatur. Concursus instrumenti qualis?

Quod etiam additur (e) de instrumento, dico, quod major potest bene vel male intelligi; non enim debet intelligi, quod instrumentum habeat actionem propriam, sed quod per aliquid sibi proprium agat. Et ad hoc adducit probationes suas, quæ possunt concedi, nec tamen per illud proprium agit, nisi in virtute principalis agentis, quia in quacumque actione quam haberet, non in virtute principalis agentis, in illa non esset instrumentum, sed principale agens; accipit ergo, quod instrumentum

agit dispositive. Quod si intelligatur universaliter, falsum est, nam possibile est secundum ipsum alibi, instrumentum attingere effectum principalis agentis; et patet in multis actibus artis, in quibus artifex quandoque per instrumentum inducit terminum principaliter intentum, sicut monetarius per instrumentum inducit formam in monetam, et sigillator in ceram; nec unquam oportet instrumentum ad effectum principalem disponere, nisi sit instrumentum in actione, quæ disponit ad effectum istum, quod non est universaliter necessarium, sed solum quando sunt plures actiones ordinatæ, quarum una ad aliam disponit. Absolute autem potest esse instrumentum in principali actione, licet non concurrat in aliqua alia præcedente. Non potest ergo major sua habere veritatem, nisi sic intellecta, quod instrumentum per aliquid sibi proprium, causat dispositionem ad terminum principalem, quando non potest virtute principalis agentis attingere ad illum terminum principalem. Et tunc oporteret supponere in minori, quod creatura non possit in virtute Dei attingere terminum creationis, quæ minor non est probata, nisi per rationem illam priorem de *esse*, de qua jam visum est, quod ipsa non concludit.

D. Thom. 4. d. 1. quæst. 4. Quando instrumentum disponat ad effectum principalem, et quando non. Vide infr. q. 4. et d. 6. q. 5. et d. 13. q. 1. et. d. 18. q. 1.

10. Instrumenta artis quid efficiant? Nec illud exemplum de securi, vel probationes illæ aliæ, quæ adducuntur ad hoc, quod instrumentum habeat aliquid proprium per quod agat, probat universaliter quod instrumentum agat dispositive. Ideo enim præcise securis agit dispositive ad arcam, quia est instrumentum in incisione lignorum, quæ incisio præcedit inductionem formæ; si autem artifex uteretur securi vel alio instrumento in principali actione, non oporteret quod instrumentum illud, inquantum est instrumentum ad formam arcæ, haberet aliquam actionem dispositivam. Ex talibus ergo exemplis, ubi accipit, quod instrumentum disponit ad terminum principalem, non potest inferri hoc universaliter, nisi fiat fallacia consequentis; sed nisi accipiatur universaliter, non potest removeri a creatura ratio creationis, nam ex majori particulari in secunda figura, nihil sequitur propter fallaciam consequentis.

Ex majori particulari in 2. fig. nihil sequitur.

COMMENTARIUS.

(b) Hanc rationem impugnat § *Sed istæ rationes* etc. quoad primam partem, consistit in duabus propositionibus, quarum prima est : *esse simpliciter est proprius effectus Dei.* Secunda : *esse simpliciter est proprius terminus creationis.* Primam esse falsam probat Doctor, quia esse simpliciter est existentia rei, et opponitur esse secundum quid, hoc esse non est a solo Deo, quia causæ creatæ agunt ad existentiam rei, quia generatio est ad esse, 5. *Physicorum* 1. *de Generat. et* 2. *Metaphys.* Aliquod autem compositum generatur a causa creata, quia producit formam in materia, etc. consule textum. 4.

Impugnatur.

Varie respondent Thomistæ ad hanc objectionem, asserentes Doctorem non percipere mentem D. Thomæ, quasi vellet ipsi attribuere quod asseruerit causam

Responsio prima.

secundam non producere esse compositi; quod non est ex mente D. Thomæ, qui voluit tantum esse effectus secundum rationem communem tribui Deo, et non causæ secundæ, et secundum rationem particularem produci a causa secunda. Explicant ergo illam propositionem, in eo quod esse secundum totam latitudinem sit primo, et per se objectum omnipotentiæ Dei, non sic causæ creatæ, aut potentiæ ejus sit objectum, sed tantum esse particulare et determinatum. Et quia Deus solus non solum ipsum esse per se primo producit, sed omnia pertinentia ad esse, ut materiam etc. quam supponit agens creatum, et ex materia producit; creare ergo non est producere ens materialiter, id est, in quantum est idem cum hoc ente; sed primo et per se formaliter, inquantum est ens, hoc modo non producit ens causa secunda, sed tantum materialiter, (et inquantum est idem cum hoc ente) et per accidens; unde negatur consequentia Scoti.

Ferrariens. Cajetan. Ita Ferrariensis 2. *contr. Gentes, c.* 21. ex eo Cajetanus 1. *p. quæst.* 45. *art.* 5. qui ait ex identitate termini per se primo creationis, quod est esse, ad hoc esse determinatum, recte inferri creationem esse propriam actionem Dei. Contra, imprimis Doctor non ignorat illam doctrinam, quam expresse tradit *in quæst.* 1. *Prologi super* 1. *Metaph. responsione ad tertium*, ubi hæc verba habet: *Entia non solum sunt causata secundum aliqua posteriora ipsa entitate, sed etiam secundum suam entitatem, ita quod in causatis entitas est primum causatum, per hoc tenet ratio in principio quarti: Quoniam autem principia*, etc. *vel universaliter tenet, quia consideratur causa entis in communi cujus primus effectus est esse*, etc. Hæc ipsa est doctrina Philosophi *in* 4. *Met. cap.* 1. *Quoniam autem principia et extremas quærimus causas*, etc. *necesse et entis elementa esse non secundum accidens, sed inquantum entia, unde et nobis entis inquantum est ens, primæ causæ sunt accipiendæ*, etc. ubi Doctor in Commentario dicit quod *primæ causæ causent proprie ens inquantum ens; secundæ causæ inferiores magis taleitatem entis*. Hæc principia autem tradit Philosophus *in* 2. *Metaphys. cap.* 2. ubi dicit *principia sempiternorum esse verissima, quia aliis sunt causæ veritatis et essendi, sibi autem non est alia causa prior essendi, aut suæ veritatis*, etc. loquitur de substantiis separatis seu principiis incomplexis et extrinsecis. *Unumquodque vero*, inquit, *maxime ipsorum aliorum dicitur secundum quod aliis inest univocatio*, etc. quod probat exemplo, quia ignis est calidissimus, quia est causa caloris in aliis, puta in aqua, et concludit: *Quapropter semper entium principia esse verissima necesse est*, etc. *nec illis causa aliquid est veri, ut sint, sed illa aliis*, etc. quod mox probat, quia non datur processus in infinitum in causis per se; et sicut unumquodque se habet ad esse, ita ad veritatem, inde probans ad Metaphysicam maxime spectare considerationem veritatis, quia considerat primas causas et principia, per quæ veritas inest aliis.

Impugnatio responsionis.

Creaturæ secundum esse commune et particulare.

Sententia Philosophi explicatur.

5. Non facit ad scopum præsentem.

Hæc ergo doctrina peripatetica est, quam optime declarat Doctor *locis citatis*, sed ad propositum nihil conducit propositio D. Thomæ ad hæc principia reducta, prout adversarii reducunt; tum quia Philosophus non admitteret primam causam essendi aliis rebus omnibus esse Deum per creationem, prout nunc de ea agimus, neque etiam omnia sic emanant a Deo, ut omnes admittunt; negaret Philosophus Deum posse se solo producere effectum causæ inferioris sine ipsa causa inferiori concurrente, quia posuit ordinem essentialem causarum, et differentiam et varie-

Deus necessario agens ex Philosopho nequit producere se solo

in quantum esse, ut bene probat Doctor in littera replicando ad oppositum, explicans propositionem illam, quam adducit D. Thomas ex auctore *de Causis*, quæ supponit Intelligentiam et animam dare esse alicui, ut operatur operatione divina, sine qua non posset dare esse.

7. Responsio. Dices causam secundam attingere *esse in quantum esse*, non absolute, sed materialiter et per accidens ut est in determinato esse, quod primo respicit causa creata.

Contra, quia *esse in quantum esse*, non aliter etiam est attingibile a Deo, neque aliter natum est esse absolute produci, nisi qua producitur determinatum ens. Unde sicut actio Dei est determinata respectu effectus, ut ab eo procedit, sequitur quod primo determinat in effectu speciem, et quidquid est determinatum, quam rationem communem, quia existentia, quæ est terminus formalis, primo et per se competit determinato enti, secundario vero inclusis per modum prædicati communis. (Esse producitur in determinato ente.) Præterea si actio Dei est ad effectum primo sub ratione communi, actio causæ secundæ sub ratione determinata, sequeretur quod perfectius attingeretur effectus a causa secunda, quam a Deo, sicut ratio determinata est perfectior, quam ratio communis in essendo; unde Patres, quando hæreticos et Philosophos impugnant negando creationem esse ab aliqua creatura, loquuntur de creatione entis determinati, v. g. hominis, vel animalis, vel corporis et hujusmodi, de quibus in specie tam Philosophi quam hæretici loquebantur in extremo contradictionis ; intendebant ergo productionem determinatam entis non præscindendo ***esse in quantum esse***, ab esse determinato, ut terminat creationem. (Controversiæ inter Patres et Philosophos, ac hæreticos.) Videantur Patres et expositores ***in primum Gen. et primum Joan.*** et contra antiquas hæreses.

Dices, Philosophus *supra*, secundum nos et secundum Doctorem, dicit *esse inquantum esse* reduci in causas universales, intelligens primam. 8. Explicatur Philosophus. Respondetur, diversum esse intentum Philosophi, quia loquitur de *esse inquantum esse*, eo modo quo effectus universalis reducitur in causas universales, non quod præcise sub ratione illa universali attingatur a causa, ut producitur in effectu, sed quatenus assignetur correlativum adæquatum in ratione causæ adæquatæ tali effectui. Unde quando Philosophus dicit ***esse inquantum esse*** reduci in causas et principia essendi universalissima, quamvis ibi loquatur de ente, quod est objectum Metaphysicæ, ly ***inquantum***, sumitur non reduplicative, quia sic faceret falsum sensum, quia sumeretur propositio universaliter pro omni ente, et omne ens causaretur, etiam Deus, et daretur processus in infinitum; sed sumitur specificative, pro ente inquantum est causabile, vel quod est causabile, cujus causa adæquata, licet non præcisa, sit prima causa, non autem causa aliqua determinata, quæ limitatur ex forma sua ad certos effectus et determinatos. (Esse in quantum esse effectus Dei.) Quilibet autem effectus causabilis necessario est a Deo, et aliqui a solo Deo, unde adæquat potentia ejus totum ens causabile, immediate attingendo omnem rationem entis per se et mediate, quia quælibet alia causa est participatio suæ virtutis in actu primo; in actu secundo autem exigit ejus concursum, et series omnium causarum ad ipsum reducitur, in quo solo est status. Ad hunc sensum reducitur illa propositio ***de Causis***, quam sanctus Thomas adducit.

Tertium quod adjungit Cajetanus : ex identitate scilicet termini creationis ad ens determinatum, recte probari et sequi, quod creatura non possit creare ; peto unde id sequatur ? non aliunde, nisi 9. Cajetanus impugnatur.

quia necessarius est concursus Dei ad quodcumque esse, et esse quod ipse astruit, esse terminum creationis, et a Deo tantum, includi in ente determinato.
Ratio ejus non concludit. Sed hoc non sequitur, quia in primis petit principium, quia propositio illa non est nota ex terminis, neque per notiorem probatur, quia non ostenditur, quod virtus creandi participata non possit communicari creaturæ, sicut ex eo quod in Deo
Patet a simili. sit virtus, qua immediate possit educere de potentia materiæ quamlibet formam educibilem, quam potentiam habet primo et per se, non participatione. Non sequitur tamen quin eadem virtus communicari possit causæ secundæ, quam participat a prima; et sicut Deus se solo potest producere effectum quemcumque particularis causæ, non involvit alias imperfectionem, (quæ argueret defectum in causa) et hanc virtutem habet Deus primo et a se, non participative, eam tamen potest communicare creaturæ. Ergo similiter, licet potentia creativa sit Dei primo et independenter ab alio, non sequitur quin possit esse creaturæ per communicationem, et participative a Deo. Et ulterius hoc salvat differentiam inter creativam creaturæ et Dei, quod hæc esset universalis independens a se, illa vero
Creatura limitatur in esse et actione. particularis dependens et communicata a Deo; sic etiam potentia eductiva omnium formarum, et productiva omnium effectuum, ita est solius Dei, ut communicari nequeat creaturæ, sicut neque continentia eminentialis et virtualis ad id requisita, ob limitationem sui esse, cujus mensuram sequitur potentia productiva ejus et actio; tamen communicatur ad certum genus formarum et effectuum huic et illi causæ, non universalis, quæ est solius Dei, sed limitata; ergo idem posset dici de potentia creativa.

10. Demus ergo adversariis ens absolute sumptum, esse terminum creationis, quamvis nequeat attingi per creationem, ut probatum est, nisi in determinato ente contractum, sic dici posset attingi a creatura in hoc limitato ente, non tamen in omni ente, quia sic est solius Dei. Sic ignis generans hunc ignem, generat etiam rationem corporis elementaris, ut in hoc igne est, non tamen inde sequitur, quod possit attingere rationem corporis in quocumque alio ente. Similiter diceretur potentiam creativam et creationem esse Non ita Deus. solius Dei in ea perfectione et universali extensione, qua totum genus entis comprehendit quod primo et per se potest terminare actionem causæ (quod dico propter respectus, et hujusmodi, quæ emanatione producuntur ex suppositione alterius primo producti.) Sed neque hoc est notum lumine naturali sic ei convenire, sed creditum, ut *supra* dictum est; ergo illæ propositiones : *ens absolute sumptum est terminus creationis*, et *ens absolute sumptum est effectus Dei*, respective ad lumen naturale, et principia tradita a Philosophis, sunt de subjecto non supponente, si loquamur de creatione, ut est productio tota et totalis cujuscumque entis, ac proinde nequit ex eis probari repugnare creaturæ, neque constat terminum creationis ita identificari cuicumque enti, nisi sermo sit de creatione late sumpta, quæ non infert intentum.

Ultimo tandem ex illis principiis, ad summum haberi potest quod creaturæ 11. Insufficientia probationis adversæ. nequeat communicari creatio, ut potest convenire Deo, nempe sine dependentia et concursu cujuscumque causæ extrinsecæ etiam efficientis; non tamen probatur non posse communicari principium producendi independenter a materia et subjecto, de qua creatione potissimum hic agitur, quamvis illa productio esset etiam dependens a causa prima,

ita ut ad terminum creationis possit concurrere causa secunda, esset tamen vera creatio, quia productio ex nihilo; nihil ergo obstat terminum creationis identificari huic determinato enti, quin esse determinatum possit attingi a causa secunda independenter a materia. Unde responsio Cajetani evacuatur. Recte ergo colligit Doctor committi æquivocationem in discursu D. Thomæ, vel alteram præmissarum esse falsam.

Committit æquivocationem.

12. Rejicit probationes.

(c) *Item probationes illius propositionis*, etc. Hic rejicit Doctor probationes illius propositionis, nempe *esse simpliciter*, *est proprius effectus Dei*, etc. estque duplex : Prima est, quod effectus universaliores debent reduci in causas universaliores ad quam respondet, quod ly *universalior*, ex parte utriusque termini intelligi possit dupliciter, vel secundum virtutem, vel secundum prædicationem. Si sumatur uniformiter, ut ponitur ex parte subjecti, et ut ex parte prædicati, id est, secundum perfectionem et virtutem tantum, vel secundum prædicationem tantum, concedit majorem, quia communior effectus potest reduci in causam magis communem, perfectior effectus in causam magis perfectam, verbi gratia, ens causatum reduci potest in ens quod est causa, estque commune Deo et causæ secundæ, quæ producit suum effectum, non solum sub ratione determinata, sed etiam sub ratione entis et totius quod includitur, quia attingit quidquid includitur in suo effectu, verbi gratia, ignis generat hunc ignem, et rationem corporis, substantiæ, entis, ut includuntur in hoc igne, ut prædicata ejus essentialia; nihil enim continet in sua virtute individuum, quod non includit in sua virtute omnia ejus prædicata essentialia, sine quibus nequit esse.

Causa particularis agit ad omnem gradum effectus.

Altera etiam pars est manifesta, quia esse effectus participatur a causa; ergo quo perfectior est causa saltem principalis producens, ut excludamus illam controversiam de virtute et activitate accidentis in substantiam, quæ inferius tractatur suo loco.

Responsio Doctoris ad prædictas probationes.

His suppositis, respondet, si sumatur ex parte subjecti, et ex parte prædicati, ly *universalior*, ut denotat perfectionem causæ et effectus, majorem esse veram, minorem vero falsam, quia universalissimus effectus est quoad perfectionem creabile nobilissimum, ens nequit esse perfectius positive (licet permissive, id est, ut superius ad Deum et creaturam esset perfectius) quocumque illorum in quo includitur. Si vero sumatur ly *universalior*, tam ex parte causæ quam effectus in majori difformiter, ita ut ex parte causæ denotet perfectionem essendi, major est falsa, quia effectus universalissimus in prædicatione, potest esse a causa imperfecta, quia salvatur in omni effectu, etiam imperfecto, qui procedit a causis inferioribus secundum perfectionem.

13. Interpretatio Cajetani, et Ferrariensis.

Respondent Cajetanus, et Ferrariensis, intelligi ly *universalior* difformiter, ut denotat perfectionem in causa, communitatem prædicationis in effectu; unde aliud est effectum universalem in prædicando esse per se primo a causa universali in perfectione, aliud vero esse ab ea sola. Prima est vera, et sic intelligitur propositio D. Thomæ, secunda falsa, prout male intellexit Scotus. Addit Ferrariensis, quod effectus universalissimus intelligitur esse a causa universali modo dicto, non solum quoad illam prædicabilem rationem et quasi præcisam, sed secundum totum ambitum omnium, quæ illam rationem participant.

Hæc responsio manet impugnata ex dictis, quia esse per se primo effectum universalissimum, id est, *ens in quantum ens*, a causa universaliori in perfectione

ut distinguitur ab eo quod est non esse

[I]mpugnatur.

ab eo solo, vel denotat quod a se solo habeat potentiam illam, et non participative; creatura vero participative habet virtutem creandi, sed hoc nihil est, quia sic omnis potentia activa per se primo competit Deo, participative creaturæ, cum quo stat, quod effectus sit a creatura, quod perinde affirmaretur de creatione communicata, aut participata creaturæ. Vel secundo denotat universalitatem extensionis potentiæ divinæ ad quodlibet

Potentia [u]niversalis [i]n Deo etiam [e]ductiva.

ens, saltem creabile, et hoc etiam non solvit argumentum, quia universalitas potentiæ activæ soli Deo competit, respectu cujuscumque entis producibilis, aliter quam per creationem, concurrente subjecto, quod non tollit quin potentia eductiva hujus aut illius formæ in particulari et limitata, conveniat creaturæ, et potentia producendi hunc vel illum effectum determinatum, quamvis non omnem effectum, quia non sequitur : ignis non potest generare quodcumque generabile; ergo non potest generare ignem, quia est fallacia consequentis, ergo similiter hæc : Creatura nequit creare quodcumque creabile, verbi gratia, Angelum; ergo neque aliquod, puta ignem. Vel tertio denotat, quod nihil potest creare aliquod, quod non possit creare omne creabile, et sic ad creationem cujuscumque requiritur potentia infinita. Sed hæc interpretatio

Petitio principii.

petit principium, quia est ipsa conclusio, nempe soli Deo convenire creationem, quod non probatur per idem. Vel quarto denotat, quod *esse in quantum esse*, non possit esse nisi a causa universalissima in perfectione, sicut, verbi gratia, homo, quamvis generet hominem determinatum, tamen homo inquantum homo, id est, ut

Interpretatio.

comprehendit totam speciem, et quidquid participat speciem, non [illegible] esse nisi ab aliqua ca[illegible] speciem humanam; sic etiam ens inquantum ens creabile, nequit esse, nisi ab ea quæ excedit totum genus entis creabilis. Sed talem interpretationem non admittit quæstio (ut recte Doctor § *Hic dicitur*) quæ est de aliquo dubitabili; nemo enim dubitat quin omne illud quod a se non habet esse ex sua specie, recipere debeat

Species supponit causam alterius rationis.

esse ab alio quod excedit totam speciem, cum species non dicat necessitatem essendi in uno individuo magis quam in alio, neque unum individuum esse per se supponitur alteri, cum inter hæc non detur ordo per se, sicut inter species; ergo ut quæstio habeat locum, non quæritur

Inter individua non est ordo per se.

utrum aliquid inferioris ordinis possit creare aliquid superioris ordinis, vel, utrum aliquid respiciat primo ens creabile inquantum ens creabile, quod producens non continetur sub tali ente producibili, et in illa universalitate, ex ratione dicta, quia sic se ipsum produceret; sed an aliquod ens creatum possit creare non ens inquantum ens, in hoc sensu, sed hoc determinatum ens, quod produci potest ab agente creato, et cui non repugnat terminare creationem.

Scopus quæstionis et subjectum.

Discursus autem secundum hanc interpretationem committit fallaciam consequentis, sicut et in hoc : *Homo nequit generare hominem inquantum homo est*, id est, sumendo prædicatum universaliter, ut comprehendit quidquid participatione naturæ humanæ est homo, quia sic generaret se ipsum; *ergo nequit generare hunc hominem, nequit generare ens inquantum ens, ergo neque hoc ens*, ex quo evacuatur solutio Ferrariensis. Vel quinto denotat in effectu dari rationem hujus, seu determinati esse, et esse simpliciter et absolute.

Fallacia consequentis.

Secundo modo est a Deo, seu causa universalissima in perfectione; primo modo a [illegible]usa determinata. Sed hoc impugnat [illegible]ctor, ex eo quod hæc distinctio inter

Effectus quoad esse absolute, et hoc esse

est ab eadem causa. esse simpliciter et determinatum esse, non sit sufficiens, ut secundum unam rationem sit ab una causa, secundum alteram ab altera; quidquid enim dat esse hujus, dat esse simpliciter, et e contra, quod dat esse simpliciter, dat esse hujus, ut *supra* probatum est.

14. Alia interpretatio illius majoris impugnatæ. Alii interpretantur illam majorem, juxta responsionem Divi Thomæ ad primum, quam jam attigimus ex Doctore, interpretatione quarta, quod creare est producere ens primo, et nullo ejus præsupposito, nam fieri per se primo effectui competit, secundum illam præcise rationem, quæ non supponebatur, et quæ non præcessit; quod si præcessit, non per se primo fit, sed per accidens. Concordat doctrinæ D. Thom. *loco præfato*, cujus verba sunt : *Dicendum quod aliquod perfectum participans aliquam materiam facit sibi simile, non quidem producendo absolute illam materiam, sed applicando eam ad aliquid; non enim hic homo potest esse causa naturæ humanæ absolute, quia sic esset causa sui ipsius, sed est causa quod natura humana sit in hoc homine generato, et sic præsupponit in sua actione materiam determinatam, per quam est hic homo.* Sic Cajetanus *quæst.* 44. *art.* 2. cum ignis, inquit, generatur ex aere, non fieri per se corpus, neque elementum, sed hunc ignem; et sic asserit in factione rerum naturalium, esse a nullo fieri per se primo nunc, quoniam fit semper unumquodque ex alio ente, licet per accidens.

Verba D. Thom.

Cajetan.

15. Impugnatur. Contra, producere ens primo, et nullo ejus præsupposito, vel intelligitur de ente determinato, quatenus producitur nullo subjecto præsupposito, eo modo quo materia præsupponitur productioni formæ, et hic sensus est verus; sed sic etiam diceretur creatura producere, ut advertit Doctor, vel probetur oppositum, et negaretur convenire soli Deo sic producere. Vel producere ens primo, et nullo præsupposito, intelligitur vel secundum speciem, vel secundum genus, vel secundum transcendens, et hic sensus est falsus, quia sic sequeretur quod Deus non posset creare unam materiam, aut unam animam rationalem præexistente alia, quia ratio speciei, generis et transcendentalis præexisteret in priore.

Inconveniens quod sequitur.

Deinde quod dicitur, producens aliquod ens determinatum non producere naturam specificam absolute, sed applicare ad individuum supponendo materiam determinatam, per quam fit individuum (quidquid de illa quæstione sit, utrum materia sit principium individuationis), falsum est quod generans individuum non generat in eo naturam, alias destrueretur univocatio inter causam et effectum, quæ consistit secundum naturam, et non secundum principium individuationis.

Destructio univocationis inter causam et effectum.

16. Item, tolleretur vera causatio in creatis, quæ respicit naturam individui ut terminum formalem; sed quidquid sit de his, solutio illa non currit in anima rationali, et supposita veriori sententia, in Angelis intra eamdem speciem multiplicatis, alias supposito uno Angelo, non posset Deus creare alterum, aut supposita anima Adami, non crearet animam Evæ.

Ex quibus patet illam primam probationem falsam esse ad scopum conclusionis intellectam, vel, si vera est, nihil probare, quia effectus universaliores reduci in causas universaliores contingit alio modo, quem supra exposuimus, cum quo non repugnat creaturam creare posse aliquem effectum determinatum. Sicut et illa etiam philosophia Cajetani falsa est, quando ignis generatur ex aere non produci per se corpus, sed per accidens, quia ratio corporis sicut desinit et corrumpitur, corrupto aere, in quo

Ratio vel falsa, vel non probat. Impugnatur Cajetanus.

existit, ita etiam generatur producto igne, ut ad ignem contrahitur.

pus per generari hoc et illo.

Unde si quodcumque aliud corpus diversum ab igne, annihilaretur, adhuc in igne salveretur ratio corporis quoad existentiam; ergo illam quam accepit a generante ignem, ergo vel nunquam ratio corporis nata est per se produci, vel per se producitur, quando quodcumque corpus determinatum producitur; mediante enim hoc aut illo, tantum competit existentia naturæ communi. Præterea sicut se habet ad existentiam, ita etiam ad productionem, qua recipit esse; vel ergo corpus nunquam per se existit, sed tantum per accidens; vel per se producitur ea productione, qua producitur hoc et illud corpus, quia nec aliter produci, aut existere potest.

17. Alia obatio D. Thomæ.

(d) ***Alia probatio quæ adducitur per auctorem de Causis***, etc. Hic respondet Doctor ad alteram probationem D. Thomæ, qua probat illam propositionem, nempe, ***esse absolute esse proprium effectum Dei, et terminum creationis***, et reducit rationem in oppositum, ut patet ex littera, adjungit aliam propositionem *ex lib. de Causis*, quæ est quarta, talem: ***Primum rerum creatarum est esse.*** Respondet, vel secundum aliquos intelligi primam Intelligentiam proximam Deo, vel sumitur *creatio* extendendo ad primam productionem secundum rationem, et primitas entis sumitur secundum distinctionem rationum formalium in effectu, et secundum originem, non secundum perfectionem, ut sensus sit quod eo modo quo esse in effectu distinguitur a perfectionibus essentialibus, ipsum est terminus primæ productionis secundum rationem. Hæc littera videtur aliquantulum obscura, quid intelligendum sit per ***primum esse***, quid per ***perfectiones essentiales***, quid per ***primam productionem secundum rationem.***

Solvitur.

18. Exponitur responsio Doctoris.

Pro cujus intelligentia advertendum est quædam priora esse secundum ordinem naturæ seu originis et generationis, quædam vero priora secundum ordinem perfectionis. Hunc diversum ordinem explicat bene Doctor *in* 1. *d.* 3. *q.* 2. progressus secundum priorem est a potentia ad actum, et ab imperfectiore ad perfectius, e contra procedit ordo perfectionis, nempe ab actu ad potentiam, et ab eo quod perfectius est ad imperfectius. Ens ergo secundum prioritatem naturæ et originis seu generationis est primum, ut ratione, aut ex natura rei distinguitur a reliquis perfectionibus superadditis et essentialibus, ut substantiæ corporis, etc,

Ordo naturæ diversus, ab ordine perfectionis.

Primum esse. Perfectiones essentiales.

Ex quo patet quid intelligat per ***primum esse***, nempe rationem entis; ***perfectiones essentiales***, sunt substantia, corpus, homo, etc. Productio ergo sic ut sequitur naturam sui termini, ita potest considerari secundum varios ejus gradus essendi, quocumque modo distinguantur, sive ratione, sive formaliter, et juxta diversum illum ordinem, quo inter se gradus entis comparantur; hic enim agitur de productione materialiter pro re acta, seu effectu ipso in fieri. Sicut ergo in facto esse, res consideratur juxta diversum illum ordinem, nempe originis et perfectionis, in quo primum in uno, est postremum in altero, sic eadem res in fieri et productione, ut transfertur de non esse ad esse, admittit utrumque ordinem. Ita ergo productio secundum originem est primum ipsius esse, secundum perfectionem est primum esse determinati; in priori sensu intelligitur propositio illa de causis: ***Primum rerum creatarum est ipsum esse***, etc. videlicet ordine generationis; non intelligitur autem abstractum et transcendens esse,

Productio secundum rationem seu ordinem.

Intelligitur ordine generationis

secundum rationem. quia sic non est terminus productionis, sed singulare entis, verbi gratia, in homine prius natura est singulare entis quam singulare corporis aut hominis, juxta ea quæ Doctor *infra* determinat *d.* 8. *quæst.* 2. explicans formam corporis Christi, ubi dicit quod ly *hoc*, supponat pro singulari entis, illudque demonstrat et supponit prædicato : *Corpus meum*, et

Intelligitur de singulari tantum. perinde facit ad præsens, sive dicas cum quibusdam nostræ scholæ, quemlibet gradum Metaphysicum habere in quolibet propriam hæcceitatem diversam ab hæcceitate alterius, verbi gratia, ens propriam singularitatem diversam a singularitate animalis et hominis; sive dicas per unam reddi omnes singulares, ut volunt alii, quia sive sic, sive aliter dicatur, productio non respicit sigularitatem ut terminum formalem, sed naturam et essentiam cui singularitas est conditio essendi et agendi.

19. Productio ergo secundum ordinem originis respicit primo gradum entis, ut affectum singularitate, vel propria, vel communi, deinde reliquos gradus prout accedunt ad ens. Hæc autem productio dicitur creatio late sumpta secundum appropriationem, non secundum proprie-

Ratio generalis effectus appropriatur causis generalibus, et quare? tatem, quia ratio generalis in effectu magis appropriatur causæ universali et primæ, cujus actio dicitur creatio, quam causæ particulari, non quod effectus in se divisus sit, quia et gradus particularis ejus est a causa universali, sicut etiam gradus universalis a causa particulari, sed propter quamdam appropriationem, quia gradus universalis in effectu magis imitatur virtutem universalem et illimitatam causam, eamque in modo essendi communi et illimitato magis adæquat per modum objecti, seu termini, quam gradus particularis, qui sequitur naturam causæ determinatæ, quæ ex fine suo et principio agendi ordinatur ad producendum sibi simile et ens determinatum; quamvis, ut dixi, hæc secundum appropriationem vera sint, non vero secundum proprietatem, accommodando sibi invicem causam et effectum, secundum proportionem cujusdam imitationis, ex quo non habetur, quod creatura non possit creare aliquod saltem determinatum esse. Ex dictis patet reliquum quod sequitur in littera Doctoris, quia in præcedentibus eam in discursu explicuimus.

(e) *Quod etiam additur de instrumento*, etc. Ex ratione præmissa D. Thomæ, duæ conclusiones ab ipso eliciuntur. Prima est, nempe creaturam ut causam principalem non posse creare; secunda vero est, quod neque ut causa instrumentalis. Prima jam examinata est, tam quoad consequentiam quam quoad veritatem principii. Secundam etiam conclusionem hic rejicit quoad consequentiam, et rationes, quibus probat, ut quod instrumentum non participet actionem causæ principalis, nisi agat per aliquod sibi proprium ad effectum proprium causæ principalis; et intelligitur de actione dispositiva, ut patet in exemplo adducto, de securi disponente ad scamni formam, sed in creatione, quæ nihil præsupponit, non datur aliquid quod posset disponi, quia non supponitur aliquod subjectum, quod disponeretur, cum sit productio entis primo et ex nihilo. 20. Impugn. secundam conclusionem D. Tho. Ratio D. Thom. Non datur instrumentum creationi.

Respondet ergo Doctor interpretando majorem, ita ut particula *per aliquod proprium*, designet actionem propriam, et sic major esset falsa per rationem, quam *infra* subjungit, quia in quacumque actione, quam haberet non in virtute principalis agentis in illa, non esset instrumentum, sed principale agens, quia scilicet neque actionem ipsam, neque principium actionis participaret ab agente

principali, et hoc denotat illa particula *propriam actionem*, etc. et sic non esset instrumentum, quod ut motum movet, neque habet principium agendi in esse quieto, sed in actuali motione, loquendo de instrumento proprie, et non late, ut extenditur ad causam secundam respectu Dei, vel ad accidens respectu substantiæ.

strumentum ut agit actione propria n est instrumentum.

21. Intelligitur ergo quod instrumentum per aliquod sibi proprium agat ad effectum causæ principalis, et tantum dispositive. Prima pars hujus copulativæ concedi potest cum suis probationibus; altera vero, nempe quod agat dispositive, licet aliquando sit vera, universaliter tamen intellectu est falsa, quia per ipsum sanctum Thomam *in hac dist. quæst.* 4. instrumentum attingere potest effectum causæ principalis; et patet in multis instrumentis et effectibus artis, in quibus artifex per instrumentum inducit formam principalem, seu ultimo intentam, ut monetarius impressionem armorum in monetam, sigillator in ceram impressionem sigilli; tunc ergo vera est major in iis instrumentis, quorum usus est respectu alicujus actionis prioris et subordinatæ ad actionem formæ ultimo intentæ, ut patet etiam in exemplo de securi, quod adhibet D. Thomas.

Agit uandoque d effectum causæ rincipalis.

Propositio ergo universaliter sumpta est falsa ex dictis; sumpta autem particulariter, videlicet adjecta hac limitatione, nempe quod instrumentum per aliquod sibi proprium agat semper dispositive ad effectum causæ principalis, quando nequit attingere eumdem effectum in virtute causæ principalis, non probatur, et sic etiam assumpta minori committitur fallacia consequentis. Impugnationem hanc aliqui approbant moderni, ut Molina et Vasquez 1. *part. in dictam quæstionem, et art. D. Thomæ,* ille *disputatione* 2. hic *disput.* 176. *cap.* 2. et difficilem putant alii rationem præmissam D. Thomæ, quin etiam Molina asserit ægre responderi posse ad rationem Scoti. Hic præcise tangam ipsam rationem Doctoris, remittendo in sua loca quæ de instrumentis dicit, earumque actione, ut *infra, hac ipsa quæstione, et quæstione* 4. *d.* 6. *q.* 5.

Deficit probatio.

Molina, Vasquez.

Respondet Ferrariensis duplicem esse effectum instrumenti et actionem; unum qui proprius est ipsius instrumenti, ex forma propria et permanente; alium qui est effectus et actio ejus, in virtute agentis principalis, per virtutem agendi superadditam, et sic attingit aliquid supra propriam virtutem, ita tamen ut semper agat aliquid ex propria forma, quod dispositive se habet ad effectum causæ principalis, putat actiones has esse realiter diversas, quia procedunt a diversis principiis, et ad diversos terminos. 22.

Responsio Ferrariensis. Duas assignat actiones instrumenti.

Cajetanus autem perinde eamdem doctrinam sequitur, nisi quod neget actiones esse diversas, sed eamdem, ut procedit a causa principali et instrumentali, ita tamen ut procedat ab instrumento dupliciter. Primo secundum propriam virtutem, quæ influit in actionem quamdam ejus modificationem seu modum, et secundum prius natura actio, ut modificata est prior, et dispositio ad ipsam, ut est a principali agente; deinde procedit ab instrumento, ut attingit terminum principaliter intentum, inquantum elevatur per virtutem communicatam sibi ad hoc a principali agente.

Responsio Cajetani.

Ordo in eadem actione.

Uterque ergo dicit instrumentum semper habere actionem propriam, quam non habet in virtute agentis principalis, sed ex propria forma, quæ semper est activa, alias frustra assumeretur, et sic prima propositio Doctoris corruit cum sua probatione. Secundo dicunt, quod actio pro-

Solvitur ratio Doctoris.

pria instrumenti universaliter est dispositiva ad effectum causæ principalis, et sic negatur secunda propositio Doctoris huic opposita, vel ejus consequentia, quia non sequitur : attingit effectum causæ principalis; ergo non dispositive, quia primo disponit, secundo attingit.

Exemplum autem illud de securi, quod impugnat Doctor, dicunt non adduci ad probationem, sed ad explicationem tanquam magis notum. Alia etiam exempla,

Responsio ad exempla præmissa.

quibus Doctor probat instrumenta attingere effectum causæ principalis, ut patet de impressione sigilli, dicunt quod hæc etiam habent actionem propriam, quia dividunt materiam, inquit Ferrariensis.

23. Probatio primæ propositionis contra responsionem.

Contra, probatur prima propositio Doctoris : hîc agitur de instrumento proprie sumpto, quod movet inquantum motum, et per virtutem receptam a causa principali, ut patet ex littera S. Thomæ. Contingit autem, quod aliquid participet actionem propriam alicujus alterius, non virtute propria, sed instrumentaliter, inquantum agit in virtute alterius, sicut

Ex sententia D. Thomæ.

aer per virtutem ignis habet calefacere et ignire, etc. Sic etiam intendunt alii, quos impugnat, nempe per virtutem communicatam instrumentum agere, ut creaturam ad creationem, aerem ad igniendum et calefaciendum in virtute caloris, quem recipit ab igne.

Hic autem aer nullum habet effectum proprium, sed mere materialiter se habet, sic Sacramenta, quæ sunt, in sententia D. Thomæ, instrumenta physica gratiæ, nullam habent actionem dispositivam priorem et naturalem ex propria forma physica, quæ sit dispositio ad gratiam,

Applicantur exempla.

quæ etiam in sententia ejus creatur. Ergo, etiam idem dici posset de creatura, in quantum ei communicaretur virtus, qua attingeret ministerialiter seu instrumentaliter effectum creationis.

Alia etiam exempla in sententia D. Thomæ adducit Vasquez, in quibus ad effectum causæ principalis, concurrunt instrumenta sine ulla actione dispositiva prævia ad effectum causæ principalis, ut humanitas Christi ad miracula, verba ejus ad infundendam gratiam justificantem, ad tollenda peccata etiam physice, ut *infra* patebit, ut illa : *Dimittuntur tibi peccata tua*, etc. phantasma sic per eumdem, agit instrumentaliter ad productionem speciei intelligibilis, cujus nulla actio est prævia dispositiva, cujus terminus assignari potest.

Alia similiter urgentur.

Responsio.

Si dicas quod si Sacramentis et aliis instrumentis supernaturalibus detur actio physica, in qua perficiuntur, ut lotio aquæ Baptismalis, prolatio verborum, etc.

Impugnatio.

contra, hæc nihil faciunt ex natura rei ad gratiam, quia perinde sine ipsis produci posset, et solum habet cum eis connexionem ex voluntate principalis agentis, quæ denotat institutionem et virtutem communicatam, sive physica sit, sive tantum moralis, ut *infra* discernetur ; ergo nullam habent actionem ex propria forma dispositivam ad gratiam.

24. Responsio. Impugnatio.

Dices, ut quidam volunt, non requiri ut actio dispositiva ex natura rei habeat connexionem cum effectu principalis agentis. Contra, hoc destruit totum fundamentum sententiæ oppositæ de instrumentis, quia ideo assumuntur instrumenta particularia, quia habent ex forma propria actionem dispositivam ad effectum causæ principalis, alias frustra assumerentur, inquiunt; ergo necessarium est instrumentum habere ex propria forma actionem dispositivam, ne

Cur requiritur actio instrumentalis.

frustra esset assumptum, sine quo alioquin absque tali ejus usu fieret effectus, sequitur quod actio illa sit etiam ex natura rei dispositio, alias si nihil ex natura rei conducit, frustra requiritur

propria, et principium ejus in instrumento ex natura rei prærequisitum.

Et si ratio reducatur ad exemplum propositum a D. Thoma, de securi requisita ad dolandum ligna, ut disponantur ad formam artificialem scamni aut arcæ, quæ nequit in rudi materia induci per artificem, quia coire non potest in dispositione tali ad compagem requisitam artificii; hoc idem probare et intendere constat, ergo non cohæret doctrinæ D. Thomæ, instrumentum universaliter non habere actionem dispositivam ad effectum agentis principalis ex propria forma, ac proinde melius Doctor explicat illam propositionem ejus, quam præfati quoad sensum, quo vera esse posset, quamvis nec sic infert intentum.

25. Secundo confundunt doctrinam de instrumentis, quasi universaliter idem sit modus operandi omnium instrumentorum, quæ ne univoce quidem conveniunt, neque secundum eumdem modum dicuntur instrumenta. Propriissime enim dicuntur instrumenta physica, ea quæ sunt artis, alia per proportionem ad hæc, quia artis instrumenta habent subordinationem ad principale agens, a quo recipiunt principium actionis, et ipsam actionem, nempe motum, quia instrumento cooperatur in motione actuali ad quemcumque effectum attingit. Hæc duo in aliis instrumentis simul non inveniuntur, sed separatim, et secundum proportionem, ut in causa secunda, quæ dicitur instrumentum Dei, et recipit a Deo virtutem cum entitate, quam habet in esse quieto, et ex propria forma, in quo differt ab instrumento primo modo sumpto, cujus virtus est superaddita in ipsa actuali motione; et concurrit etiam Deus cum causa secunda in ipsa actuali operatione, sed aliter quam principalis, cum instrumento artis, quia hæc per influxum immediate impressum instrumento attingit effectum, instrumento deferente influxum ad passum, ut quando manus mediante calamo scribit. Deus autem cum causa secunda agens, non influit in ipsam, sed coagit in passum immediate, seu ad effectum. Et hîc servatur major proportio ad instrumentum proprie, non tamen similitudo formæ, aut modi secundum univocationem.

Duplex genus instrumentorum. Prima acceptio instrumenti.

Secunda acceptio instrumenti.

Tertio modo accidentia agunt in virtute substantiæ, disponendo ad formam substantialem. Hic invenitur tantum subordinatio actionis ad actionem, et dependentia formæ accidentalis ad substantiam, in qua est, et a qua emanat sine concursu, et motione actuali substantiæ respectu dispositionis inductæ; minor ergo proportio ad instrumentum proprie dictum.

Tertia acceptio.

Quarto dicitur instrumentum, quando a causis liberis applicantur activa passivis, ad finem alterius effectus ab ipsis intenti, ut artifices applicant, talis est virtus ignis in excoquendis et macerandis metallis; hîc autem minus servatur proprietas instrumenti, quia nec ignis in virtute applicantis operatur, neque recipit ullum influxum, nec actio ejus eidem subordinatur ex natura rei, sed tantum quia utitur ejus actione ad alium effectum intentum, dicitur instrumentum. Quod ergo proprium est instrumenti quarto et tertio modo, hi Doctores transferunt ad rationem communem instrumenti, quod est agere ex propria forma, et dispositive ad effectum causæ principalis, quod est procedere ab uno æquivocorum ad alia.

Quarta acceptio.

Probatur ergo propositionis illius falsitas, in ea universalitate, (sicut ipsi concludunt ex forma activa instrumenti operationem propriam ejus a sensu contrario) ubi nulla est forma activa instrumenti propria, nulla etiam est ejus operatio dispositiva; sed instrumenta artis nullam 26.

Responsio impugnatur.

Instrumentum non habere actionem propriam.

habent formam activam propriam, ergo neque actionem propriam et distinctam, saltem realiter, ut dicit Ferrariensis, neque modaliter, ut Cajetanus.

Probatur subsumptum, verbi gratia, in serra vel securi, in quibus præter motum agentis, nulla est forma activa, quia in ipsis est tantum quantitas, figura et durities. Quantitas non est activa secundum omnes Philosophos, est namque expulsiva alterius quantitatis ex eodem loco. Figura similiter non est activa, quia est terminus quantitatis, et nihil superaddit superficiei præter respectum partium, qui non est activus. Durities et mollities non sunt qualitates activæ, sed faciunt tantum ad resistentiam vel non resistentiam in impressione corporum, et exclusionem a loco alterius advenientis, non cedendo, ut durities facit, vel cedendo duriori, sicut mollities; ergo in serra non est aliquod principium proprium activum, quod faciat ligni scissuram, ergo in instrumentis proprie dictis fallit illa universalis.

Forma instrumenti ad quid facit?

Aliud ergo est, instrumentum habere propriam formam, quæ faciat inquantum mota ad effectum principalis agentis; aliud vero quod illa forma sit activa, nam dentes et subtilitas in serra conducunt ad effectum, inquantum per impressionem moventis facilius dividit, quominus habeat objectum corpus, quod secundum minores partes facilius cedit et comminuitur, quam secundum majores; facit etiam ad intentum artificis, quo forma artis inducitur sic, et non aliter scindendo, secundum plures partes, quibus abscissis non haberet debitam proportionem et intentum, secundum quantitatem et figuram ad compagem operis.

Confirmatur, quia æque inducitur effectus scissionis per serram, sive motus impressionis recipiatur in serram, sive in ipsum lignum, impingendo lignum in serram, ipsumque sic sensim et minutim atterendo; sed instrumentum non agit actionem dispositivam etiam per adversarios, nisi inquantum movetur a principali agente, ergo.

Tertio, alia est actio dispositiva instrumenti, alia qua attingit effectum causæ principalis, ut ipsi admittunt; ergo potest dicta virtute manere actio posterior sine priori. Negant Cajetanus et Bannes consequentiam, quia actio illa dispositiva se habet ex parte causæ materialis, quam Deus nequit supplere. Contra, magis influit in effectum actio, inquantum ipse effectus attingitur in virtute causæ principalis, quam illa quæ est dispositiva et extrinseca; sed hanc Deus, supplere potest, v. g. producere gratiam absque Sacramentis, vel aliud hujusmodi, potest facere arcam sine serra aut securi, aut omni actione ipsorum; ergo a fortiori potest assumere instrumentum ad effectum principalem, sine eo quod supponatur altera actio propria instrumenti. 27.

27. Tertia probatio. Cajetan. Bannes.

Deus potest supplere causam materialem.

Item, potest Deus supplere ipsam causam materialem respectu formæ, potest inducere formam in materiam absque dispositione prævia, educendo ipsam formam immediate ex potentia materiæ in instanti, sine prævia dispositione accidentali, quæ requiritur tantum ad corruptionem qualitatum formæ præexistentis; et adveniente altera simul cum priori forma corrumpitur talis dispositio, qua in toto subjectatur, ex sententia scholæ D. Thomæ.

28. Potest etiam actione causæ secundæ producere formam, sine prævia alteratione.

Accedit quod etiam mediante causa secunda, potest eductio hæc fieri de potentia absoluta, absque prævia alteratione per qualitatem, quamvis de potentia ordinaria prius agat alterando quam igniendo, v. g. ignis; ergo a fortiori potest suppleri actio illa dispositiva instrumenti, quamvis materialiter se habeat ad effe-

ctum causæ principalis. Antecedens probatur, quia si prærequiratur alteratio, potest divinitus induci in instanti, et tunc causa secunda assumi ad productionem formæ substantialis, sine prævia actione alterativa, quæ sit ab ipsa, vel omnino non requiritur talis alteratio, nisi procedendo per viam motus ex imperfectione virtutis causæ secundæ. Hæc autem ratio desinit, causa superiore supplente illum defectum, et sic B. Virgo concurrit in instanti ad generationem filii, concurrente Spiritu sancto, ut patet ex *tertio d.* 4. *q. unic.* Sic *infra*, quidam dicunt cum S. Thoma quod materia in ultimo instanti alterationis specierum sacramentalium creata a Deo, informatur virtute causæ naturalis applicatæ in eodem instanti. Major autem videtur connexio inter actionem alterativam et substantialem causæ secundæ quam inter dispositivam instrumenti, et eam qua attingit effectum causæ principalis, ergo de potentia absoluta illa potest suppleri; et tunc non probatur per illam rationem, quin creatura possit attingere effectum creationis.

Quando necessaria est alteratio?

29. Confirm. 1. Confirmatur primo per exempla præmissa a Doctore, in quibus instrumentum attingit causæ principalis effectum, ut sigillum sine prævia actione dispositiva. Responsio autem Ferrariensis jam est impugnata per rationem de serra, quia divisio materiæ fit in virtute causæ principalis per actualem impulsum, et per quantitatem in materia ferrea, et dura sigilli aut chalybis, cui cedit materia mollis, et hic ipse est effectus principalis.

Confirm. 2. Confirmatur secundo, quia potest concurrere cum causa principali motum instrumentum, absque eo quod concurrat ad aliquam actionem, quæ conveniat instrumento ex forma sua propria, quia hæ sunt differentes causæ ordinatæ ad differentes formas, exigentes differentes concursus, ut est forma propria instrumenti, et causa principalis imprimens impulsum, ipseque impulsus. In eo casu ageret instrumentum per virtutem impressam ad effectum principalis agentis, quia quantum ad formam naturalem et entitatem, mere passive se habet; quantum ad virtutem receptam et motum principalis agentis, necessario ageretur, et illa necessario ageret, quia solum dependeret a virtute immanente agentis principalis, ejusque influxu, ab instrumento ut subjecto tantum; ergo in eo casu attingeret effectum agentis principalis, sine actione propria dispositiva, ac proinde ratio corruit in eo quod exigat universaliter actionem præviam dispositivam instrumenti.

Tollitur actio disositiva ex propria forma.

30. Confirm. 3. Confirmatur tertio, eatenus præexigeretur talis actio dispositiva, quatenus effectus causæ principalis ab eadem dependeret, vel quatenus instrumenti forma nequeat producere dispositionem, nisi in præjacente materia.

Primum est falsum, et petit principium, quia agitur de effectu creationis, qui nullum dicit ordinem, aut dependentiam a materia, ut hic loquimur de creatione; ergo minus ad dispositionem materialem, quia hæc per se non exigitur, sed inquantum est determinatio materiæ ad recipiendam formam, quæ primo et per se dependet a materia ut causa a dispositione tantum in genere conditionis tollentis impedimentum, quod obstat, ne materia sit in proxima potentia respectu formæ. Primum submovetur in effectu creationis, nempe materia; ergo et secundum. Sicut ergo effectus non dependeret a materia, aut dispositione ejus, sic etiam neque actio, qua attingeretur ipse effectus, ab actione qua disponeretur materia; sublato namque ordine inter effectus, tollitur ordo qui esset actionum.

Tollitur dependentia a materia.

Actio instrumenti. Secundum etiam nihil salvat, quia non magis repugnat instrumento agere ex forma propria independenter a materia, quam agere per virtutem impressam et communicatam independenter a materia, ideo namque primum repugnat, quia forma innata et propria instrumenti, in esse dependet a materia, vel quia est causa creata, cujus actio dependet semper a subjecto, sed primum deficit in instrumentis spiritualibus et subsistentibus, ut Angelo aut anima separata.

Forma naturalis, impressa et instrumenti eodem modo dependent a materia.

31\. Loquendo etiam de materialibus instrumentis, perinde concludit prætensa ratio de actione instrumenti dispositiva, eam dependere a materia, ac de ea quæ convenit per virtutem impressam a causa principali, quia hæc virtus inest et recipitur in ipso instrumento, et quidquid recipitur in aliquo, per modum recipientis recipitur, nempe modo extenso et quantitativo, et per modum accidentis inhæret instrumento materiali; ergo perinde repugnat ipsi agere independenter a materia, vel attingere effectum sine tali dependentia; ergo frustra recurrunt adversarii ad actionem dispositivam instrumenti, ut salvent ordinem ad materiam, cum in actione altera, qua attingit effectum principalis agentis, idem servare debeant.

Eodem modo etiam dependet actio per utrumque.

Frustra assignari causam impossibilitatis. In utroque autem petitur principium, quia licet instrumentum de potentia et concursu ordinariis, nequeat habere effectum formæ naturalis, demus talem esse, aut certe effectum attingere causæ principalis (in quo præfati Doctores non statuunt dependentiam ad materiam, sed recurrunt ad priorem, ut causam repugnantiæ, qua sublata admittunt secundum) non sequitur, quin in alio ordine causandi, et in diverso concursu, qui dari possit de potentia absoluta, non possit aliter agere, verbi gratia, si homo generans, ut instrumentum respectu creationis animæ rationalis, per formam naturalem disponat corpus, deinde attingat creationem animæ, tunc solvatur totum quod exigunt. Ex his ergo patet, propositionem illam Doctoris veram esse, quia neque instrumentum assumptum agit dispositive ad effectum principalem.

Eædem rationes faciunt contra Cajetanum, quamvis ille unam actionem constituit, et efficaciam ac virtutem propriam instrumenti intendere dicat ad modum, tamen modus ille separabilis est a substantia actionis, ut attingit terminum principalem. Rectius philosophatur Ferrariensis, relinquo etiam quæ *ibidem* particulariter dicat Cajetanus, et sunt facilis impugnationis. **Excluditur modus Cajetani.**

Alii aliter interpretantur præmissam rationem D. Thomæ, nempe actionem illam dispositivam esse determinationem actionis causæ principalis, et intelligi propositionem de instrumento naturali tantum; sed hoc ad intentum D. Thomæ non facit, qui intendit illam dispositionem factam ab instrumento per formam propriam, esse circa materiam, et non determinationem aliquam circa effectum aut actionem causæ principalis, sed omnino præviam, in quo neque Cajetanus mihi videtur recte assequi mentem sancti Doctoris, qui intendit ex præfato fundamento colligere non posse creaturam assumi, ut instrumentum creationis, quia instrumentum debet agere dispositive circa materiam ex forma propria; materia autem non supponitur ad creationem. **Sensus D. Thomæ.**

SCHOLIUM.

Rejicit secundam rationem de infinita distantia, quia distantia tanta est, quantum est medium interjacens, vel si non est medium, quantum est extremum, et omne ens creabile oppositum nihilo, est finitum, igitur distantia ejus a nihilo, finita.

11. Contra secundam rationem, num. 6.

Ratio secunda (f) principalis, non videtur concludere, quia quando extrema sunt immediata, tanta præcise est eorum distantia, quantum est extremum alterum majus. Patet in simili, quia tanta est distantia Dei a creatura, etiam suprema possibili fore, quantus est Deus, et ideo si poneretur suprema creatura possibilis, adhuc Deus distaret ab illa in infinitum, quia est infinitus. Patet etiam per exemplum in opposito; in quantitatibus enim est distantia propter aliquod medium interjacens, et ideo secundum quantitatem spatii interjacentis, est distantia illa quanta; ergo per oppositum, ubi non est medium interjacens, distantia non erit quanta, nisi secundum quantitatem alterius extremi.

Hinc forte necdum positum creabile nobilissimum.

Hoc etiam patet ratione, quia nihil aliud est distantia hic, nisi excessus unius super alterum; quando autem excedens est immediatum excesso, quantitas excessus erit secundum quantitatem excedentis Supposita ergo majori, sequitur quod cum affirmatio aliqua entis creabilis sit finita, quod distantia hujus affirmationis ad negationem sit finita. Patet etiam quod ista distantia sit immediata, quia per Philosophum 1. Poster. text. 5. *Contradictio est oppositio cujus non est medium secundum se.*

Tanta est distantia, quantum, medium vel eo deficiente extremum.

Quod si fingas infinitatem ex parte *nihil*, hoc nihil est, quia nihil non distat ab aliquo, nisi deficiendo; non plus autem deficit nihil ab ente, quam ens illud ponat; hoc etiam patet, quia comparando nihil ad nihil, nulla est distantia. Sic ergo minor secundæ rationis falsa est, intelligendo distantiam infinitam positive, hoc est, in infinitum excedentem omnem finitam distantiam, et sic oportet intelligere distantiam infinitam in majori, ad hoc quod sit vera; non enim potest aliter concludi infinitas virtutis agentis, quæ potest super illam distantiam.

Præterea, minor improbatur sic, quia in una contradictione est major contradictio, quam in alia, quia plus distat Deus a non Deo, quam anima a non anima, quia nulla virtus potest facere de non Deo Deum, nec e converso, aliqua autem potest facere de non anima animam; si autem quælibet esset infinita, nulla posset esse major, quia infinitum non potest excedi.

Una contradictio est major alia.

Præterea, illa virtus potest super distantiam, quæ potest super totum terminum *ad quem* illius distantiæ, quia termino *ad quem* posito, destruitur terminus *a quo* per terminum *ad quem* succedentem; sed terminus *ad quem* creationis est finitus; ergo non potest concludi ex hoc quin super ipsum possit virtus finita; ergo et super distantiam. Præterea 5. *Physic.* generatio naturalis est inter privationem et formam; sed privatio includit negationem, licet in subjecto, et per consequens, quando transitur de privatione ad formam, transitur a negatione ad affirmationem; sed patet, quod illa generatio naturalis est per virtutem creatam; ergo illa distantia non obstat.

Text. 7. et inde.

Qualiter ergo salvabitur dictum commune, quod inter contradi-

ctoria est distantia infinita ? Respondeo, simpliciter falsum est, accipiendo infinitum pro excedente simpliciter quantumcumque finitum in infinitum. Sed alio modo infinitum potest accipi pro indeterminato, et sic verum est, nulla enim distantia est ita parva, quin sufficiat ad contradictionem; quantumcumque enim modicum aliquid recedat ab uno contradictoriorum, statim est sub altero, nec est distantia aliqua tam magna, etiamsi posset esse in infinitum major maxima, quin ad illam et ejus extrema se extendat contradictio; et isto modo accipiendo infinitum in majori, minor est falsa.

Contradictoria distans in infinitum explicatur.

Ad probationes ergo minoris. Ad primam, cum dicitur quod non contingit intelligere majorem ista, dico quod falsum est positive, verum est autem permissive. Hoc est dictu, quod aliqua distantia ponit majorem remotionem quam ista, et una contradictio quam alia; sed ista permittit quamcumque maximam, quia in maxima salvatur. Exemplum, plus perfectionis ponit asinus intensive quam animal; tamen animal plus permittit, sive salvari potest in aliquo perfectiori, quam sit asinus, quia in homine, et quod sic est maximum, scilicet permissive, non est formaliter maximum.

13. Ad aliam probationem de quibuscumque contradictoriis, dico quod licet quæcumque contradictoria sint æque incompossibilia inter se, non tamen æque distantia; plus enim distat Deus a non Deo, quam album a non albo, sicut processit prima ratio, quia extremum positivum est majus in comparatione ad negationem. Per idem patet ad aliam probationem, quod totum ens creatum plus excedit nihil, quam anima excedit non animam; sicut totum ens creabile in se est perfectius quam anima; tamen æque incompossibilis est non anima cum anima, sicut nihil cum toto ente, sed hoc non arguit propositum.

Ad rationem juxta hoc factam, de improportione nullius potentiæ ad aliam potentiam, concedo quod distantia nullius potentiæ ad actum non habet proportionem aliquam ad illam, quæ est alicujus potentiæ ad actum, sed hoc est, quia una est distantia positiva inter extrema positiva existens, alia autem non est positiva, quia ejus alterum extremum est nihil; positivi autem ad non positivum nulla est proportio, sicut nec entis ad *nihil*. Sed ex ista improportione non sequitur, quod virtus quæ potest super istam, sit improportionabilis virtuti, quæ potest super illam, quia positivum non est improportionabile alteri positivo, nisi propter infinitatem in altero; in aliis autem distantiis fuit improportio, non quia fuerit infinitas in altero, sed quia altera non habuit aliquam quantitatem, secundum quam potuit proportionari. Exemplum hujus, punctus est improportionalis lineæ, quia non quantus; ergo virtus, quæ potest super hoc, est improportionata virtuti, quæ potest super illud: non sequitur, nam virtus et virtus natæ sunt habere quantitatem virtutis, et per consequens

Positivum improportionum esse alteri positivo, ex sola infinitate in altero provenit.

proportionem secundum virtutem, nisi altera sit infinita; ex alia autem parte est defectus proportionis propter defectum quantitatis in alio extremo.

COMMENTARIUS.

32. Solvitur et impugnatur secunda ratio.

(f) *Ratio secunda principalis non videtur concludere*, etc. Rejicitur secunda ratio principalis, quæ in eo consistit, quod inter terminos creationis, scilicet *ens* et *nihil*, detur infinita distantia, ac proinde exigitur ad superandam illam distantiam infinita potentia in virtute, quæ nequit competere creaturæ. Hæc ratio est plurium Doctorum, Alberti *in* 2. *d.* 1. *art.* 7. Henrici *quodlibet* 4. *quæst. ult.* Richardi *in* 2. *d.* 1. *art.* 4. *quæst.* 4. Eamque D. Thomas assumit 1. *part. quæst.* 45. *art.* 5. *ad* 3. quam format aliter, quia nulla est proportio nullius potentiæ ad potentiam aliquam, sicut nec non entis ad ens; ergo nec est proportio distantiæ, quæ est inter potentiam et actum ad illam, quæ est inter nullam potentiam et actum; ergo non erit proportio virtutis, quæ non potest in illam distantiam ad virtutem, quæ potest super illam; ergo est infinita, quia omni finito potest quodlibet finitum proportionari.

Albertus. Henricus. Richardus. Ratio D. Thom.

Principium.

Illud autem principium probatur varie, quia qualibet finita distantia datur major; sed *entis* ad *nihil* est maxima, ergo infinita. Secundo, quia *inter omnia contradictoria est æqualis distantia*, sed inter Deum et nihil datur infinita distantia, quia sub ente creabili possunt esse infinita; sed ex dictis, inter duo contradictoria et omnia, est æqualis distantia, inter quælibet infinita, super hanc distantiam infinitam non potest nisi virtus infinita, etc.

33. Impugnatio.

Hoc principium non subsistere probat Doctor, quia ut sit efficax ad inferendum intentum, nempe excessum virtutis in potentia, debet intelligi distantia positiva, quia est excessus unius super altero; quando ergo extrema sunt immediata, tanta est distantia, quanta est quantitas seu perfectio excedentis super altero. Probat exemplo, quia tanta est distantia Dei a creatura suprema possibili, quantus est ipse Deus. Item, in quantitate, ubi est distantia inter extrema ratione spatii et medii interjacentis, tanta est distantia quantum est medium; ubi ergo nullum est medium, tanta est distantia inter extrema immediata, quantum est extremum excedens. Affirmatio autem entis creabilis seu perfectio et entitas ejus, est finita; ergo et distantia ejus finita a negatione opposita. Quod vero affirmatio et negatio opponuntur contradictorie immediate, patet ex Philosopho 1. *post* 5. *text.* Si dicas ex parte negationis, seu *nihil* sumi distantiam, hoc falsum est, quia *nihil* non distat nisi deficiendo ab ente cui opponitur; tantum ergo deficit, quantum affirmatio per oppositum ponit in *esse*, comparando enim *nihil* ad *nihil*, nulla est distantia.

Debet intelligi de distantia positiva.

Quid sit hæc distantia.

Affirmatio entis creati finita est.

Negatio distat ab affirmatione deficiendo.

Item, magis distant Deus et non Deus, quam anima et non anima; sumendo ergo distantiam positive, propositio illa est falsa. Addit præterea rationem a priori, quia illa virtus potest super distantiam, quæ potest super terminum; sed terminus *ad quem* creationis est finitus, ergo si creatura crearet illum, posset supra distantiam, nec inde sequeretur virtus infinita in ipsa.

Potest in distantiam virtus productiva affirmationis.

Præterea generatio naturalis est inter privationem et formam, privatio includit negationem, licet in subjecto, et per consequens quando transitur de privatione ad formam, transitur de negatione ad affirmationem; hic autem transitus est na-

turalis per virtutem creatam, ergo, etc. Hæc Doctor, subjungens illud vulgare : *Inter contradictoria esse infinitam distantiam*, simpliciter falsum esse, si intelligatur de distantia perfectionis, verum autem est, si de distantia indeterminationis, id est, quæ excludit terminum, quia sicut nulla est communicatio inter extrema, ita quælibet distantia sufficit ad recessum ab uno ad alterum, neque distantia quantumcumque magna excedit extrema contradictionis.

Quis sensus illius principii. Inter contradictoria. etc.

34. Subjicit deinde responsionem ad illam rationem, ejusque probationes : *Nulla potentia potest super distantia infinita, nisi potentia infinita ; sed inter ens et nihil*, etc. Respondet Durandus *in* 2. *d.* 1. *q.* 4. et Gabriel *ibidem q.* 4. *art.* 3. *dub.* 1. negando omnem distantiam inter *ens* et *nihil*, quia putat Durandus creationem non habere *nihil*, pro termino *a quo*, sed exire dicitur de nihilo, id est, de non aliquo. Verum frequens doctrina Patrum est, creaturam productam esse primum ex nihilo, eamque esse ex nihilo, et supponunt Scholastici terminum *a quo* creationis esse *nihil*.

Responsio Durandi, et Gabrielis rejicitur.

Ideo respondetur melius intelligendo majorem de distantia positiva, minorem falsam esse ex dictis. Ad primam probationem minoris respondent, inter *ens* et *nihil* dari distantiam maximam permissive, non positive. Ad aliam patet contradictoria quæcumque æque distare quoad incompossibilitatem, non autem quoad excessum perfectionis seu distantiam positivam; ex quo patet ad reliquum.

Responsio Doctoris.

Distantia maxima permissive et positive.

Ad eamdem rationem, prout formatur a D. Thoma quoad improbationem dictam. concedit, quod nullius potentia, etc. ad potentiam nulla est proportio, quia proportio est entium, non autem positivi ad *nihil*, quia proportio attenditur penes quantitatem, quæ non competit negationi, sed negatur inde sequi inter potentiam, quæ potest in unum et alterum non posse esse proportionem, quia hæ sunt positivæ; inter positiva autem non tollitur proportio, nisi quando alterum extremum est infinitum, quod ita exigi ad creationem non probatur hac ratione. Exemplo declarat, quod puncti propter indivisibilitatem, non est ulla proportio ad lineam, quæ est extensa, non recte infertur quod potentiæ, quæ in utramque possunt, non sint proportionatæ, imo eadem in utrumque potest.

Responsio ad rationem, ut formatur a D. Thoma. Proportio est entium.

Exemplum commodum.

35. Cajetanus contra hanc solutionem enitens, etiam rationem præmissam confirmare pergit, advertens quod ratio non fundatur super improportione extremorum, ut Scotus simulat, sed in principio Peripatetico, ut quando sunt duo extrema, quorum alterum crescit tantum, quantum alterum decrescit; si hoc decrescit usque ad non gradum, illud crescit super omnem gradum. Exemplum et probatio hujus sumitur ex 4. *Physicorum text.* 72. videlicet velocitas motus et corpulentia spatii sunt duo extrema, ita ut velocitas crescat in motu, quantum corpulentia decrescit in spatio ; quod si hæc decrescat usque ad non gradum, velocitas motus in illo spatio augetur in infinitum. Super qua regula fundatur processus Philosophi, ad probandum quod motus in pleno et vacuo sint improportionales ; ita ergo in proposito.

Cajetani interpretatio.

Exemplum de motu.

Ad hanc respondet quidam, non esse infinitam distantiam inter motum in instanti, et motum factum in tempore, sed differre sicut diversæ species ejusdem generis; ex quo non sequitur infinitas virtutis in eo, qui movet in non tempore.

Responsio quorumdam.

Hæc doctrina vera est, intelligendo antecedens sic, ut comparatio fiat motus successivi et instantanei quantum ad realitatem, non vero quantum ad succes-

Exponitur.

ɔtus comparabiles quoad alitatem, on vero durationem.

sionem, quia eadem forma quæ producitur successive, potest quantum ad realitatem produci instantanee, verbi gratia, ignis producit in se ipso calorem summum in instanti, quamvis in passum extrinsecum, propter repugnantiam contrarii, nequeat producere calorem in inferiori gradu nisi successive, per motum proprie dictum; motus autem instantaneus et successivus sunt incomparabiles et improportionabiles, sicut instans et tempus, linea et punctum, quia nihil ipsis commune est quoad extensionem, secundum quod invicem comparari possint, et dividerentur in excedens et excessum, seu ipsum excedens in gradum excedentem, et reliquum.

Scopus hilosophi.

Philosophus ergo *ibidem* argumentatur contra veteres, qui ponebant vacuum ob necessitatem motus proprie dicti, quorum est illa ratio ex Philosopho, quia si non esset vacuum, non potest fieri localis motus aut augmentatio, quia plenum alio corpore occupatur; duo autem corpora non possunt esse simul, ergo motio localis non debet fieri per plenum, sed per vacuum, etc. Eodem modo de augmento, quod fit additione alterius corporis; ergo in corpore, quod augetur, debent esse quædam vacuitates aut pori, etc. Vide eum *cap.* 7. Capite autem 8. docet per motum non recte colligi vacuum esse, cum potius sic tollatur motus. Argumenta quibus hoc impugnat, magis sunt redargutiones ex principiis eorum, quos impugnat, quam demonstrationes veritatis.

Sententia veterum, cum suo ndamento.

Rationes 'hilosophi quales sint?

36. *D. Thom.*

Quod de prædicto argumento, quod assumit Cajetanus, dicit D. Thomas *lect.* 12. rejiciens interpretationem Commentatoris, asserensque rationem Philosophi ad contradicendum inductam esse, non ad demonstrandum simpliciter. Ponentes autem vacuum, hac de causa ipsum ponebant, ut non impediretur motus, et sic secundum eos, causa motus erat ex parte medii, quod non impedit motum. Argumentatur contra eos Philosophus, ac si tota causa velocitatis esset ex parte medii, non autem ex parte mobilis, quod tamen falsum est, et secundum D. Thomam *hic*, ut patet in motu corporum cœlestium, et secundum Doctorem nostrum *in* 2. *d.* 2. *quæst.* 9. § *Ad quartum argumentum*, quia successio in motu est ex resistentia mobilis ad motorem, ut *ibi* recte declarat, ob limitatam ejus virtutem et resistentiam medii ad utrumque, id est, mobile et motorem.

Causa successionis in motu.

Explicatur Philosophus.

Ad rationem ergo Philosophi respondetur ex Doctore *ibi*, vel probare contra eos, qui ponebant totam causam successionis seu motus esse vacuum, et sic cohæret expositioni D. Thomæ præmissæ; vel tenendo rationem Philosophi esse ostensivam, nempe primam de motu in medio raro et denso, secundam per reductionem ad impossibile.

Responsio D. Thomæ.

Responsio Doctoris. Duplex successio in motu.

Respondetur ex Doctore, duplicem esse successionem in motu : aliam essentialem, aliam accidentalem. Essentialis est, quæ provenit ex resistentia mobilis ad motorem; et hæc remanet, sive in spatio pleno, sive vacuo, sive etiam neutro, quia movetur successive, et secundum partem priorem prius pertransiret quodlibet spatii, quam secundum posteriorem. Successio vero accidentalis est ex impedimento, quod opponitur ratione spatii, ut quia illud est densius vel rarius, etc. et hinc redundat illa velocitas vel tarditas, de qua Philosophus, tanquam qualitas motus ex impedimento spatii.

Esset ergo proportio inter motum in pleno et vacuo quoad successionem essentialem, quia uterque esset successivus, ut probat *hic* Doctor, et fusius *Quodlibet* 11. *art.* 2. et *in eadem d. quæst.* 41. § Contra primam positionem arguo, *in fine*, ubi 37.

Proportio manet quoad essentialem successionem.

[illegible] tionem si grave moveretur in vacuo, moveri successive. Cum Doctore plures alii idem docent. Non esset autem proportio quoad successionem accidentalem, quia ex vacuo nulla talis esset, quia nihil ad *aliquid* non est proportio præcise, ex Philosopho *in textu*.

[illegible] Dices, quid ergo urgent argumenta Philosophi contra antiquos, quos impugnat? Respondet Doctor : *Ergo habet Philosophus ex hoc contra adversarium, dicentem motum esse in vacuo, quod nullus motus habens aliquam velocitatem aut tarditatem accidentalem superadditam essentiali, potest esse in vacuo; et hoc non est inconveniens, si poneret præcise motum esse in vacuo, sed esset, si cum hoc poneret vacuum esse promotivum in motu* (id est, sicut raritas spatii promovet motum, quod retardat densitas) *vel medium necessarium in motu*, etc. nempe ut docebant, quos impugnat. Argumentum ergo Philosophi tangit illam successionem motus, quæ oritur ex impedimento accidentali spatii, nempe densitate aut raritate.

Videatur Commentator in hunc locum Philosophi, ubi ait motum et successionem oriri ex resistentia mobilis ad motorem, ut contingit in motu corporum cœlestium, *Causæ successionis.* in quo nulla est resistentia ex parte spatii impedientis, vel ex parte spatii et mobilis simul, ut contingit in animalibus, in quibus contingit successio et motus ex proportione motoris ad mobile et ad spatium; et cessante impedimento, quod est ex spatio, adhuc remaneret determinata proportio temporis in motu, secundum proportionem motoris ad mobile.

D. Thom. Idem admittit D. Thomas *ibidem*, imo supponit, si motus fieret in vacuo, fore successivum secundum tarditatem, ideoque admittit objectionem ad quam respondet Commentator, dicens argumentum Philosophi locum habere in motu animalium ex resistentia spatii, quamvis S. Thomas dicat esse redargutionem, non demonstrationem.

Ex quibus patet ad argumentum Cajetani, servandam esse proportionem illam inter duo spatia plena quoad tarditatem et densitatem, secundum quæ in gradu proportionato est promotio, aut tarditas motus, secundum majorem aut minorem resistentiam. Sed falsum est, quod assumitur, nempe si corpulentia decrescat usque ad non gradum, quod velocitas motus in illo spatio augeretur in infinitum; hæc accommodatio est futilis, et non est secundum mentem Philosophi, neque est Peripatetica. Supponit enim resistentiam spatii esse infinitam ratione corpulentiæ, ut ea cessante, et servata proportione, crescente velocitate, ipsa redderetur infinita; destruit ergo primo suppositionem suam, nempe talem esse proportionem accrementi in velocitate, ad decrementum resistentiæ medii impedientis aut corpulentiæ, hæc enim finita est, alias nequiret superari virtute motoris. Desinit etiam per partes actuales, ut vocant, seu non communicantes, (in quibus est terminus, alias nunquam daretur terminus motus,) non autem per partes potentiales et communicantes, in quibus nullus est status; ergo etiam velocitas motus inde crescens erit finita, et ejus accrementum erit per partes non communicantes.

38. Solvitur ratio Cajetani.

Proportio servatur quoad spatia plena.

Destruitur suppositio.

Motus crescit per partes actuales.

Ad propositum ergo accommodando proportionem illam, committit fallaciam consequentis, quia non sequitur : motus non habet successionem ex resistentia spatii ratione impedimenti, quod nullum est; ergo non habet successionem absolute.

Fallacia rationis præmissæ.

Falsum est, quia habet successionem ex resistentia mobilis ad motorem, quam D. Thomas et Commentator vocant *naturalem*, noster Doctor *essentialem;* et se-

tus in vacuo, et pleno quomodo comparabiles. cundum hanc motus in vacuo et spatio non resistente ex impedimento essent comparabiles, et servarent proportionem, quia maneret limitata virtus motoris, et eadem resistentia mobilis ex propria forma, ex quibus fieret successio, licet desineret successio accidentalis orta ex impedimento spatii.

39. Denique accommodando hinc inde medium et conclusionem, quam inde probare contendit, nempe quantum decrescit ens, vel in quantum accedit ad *non esse* et *nihil*, tantum crescere potentiam activam, quæ potest super *non ens*, quanto magis *non ens* elongatius est ab actu, etc. ubi ponitur augmentum ex parte potentiæ activæ; decrementum vero ex parte actus inquantum recedit ab *esse*, quod recipere potest, hoc autem *esse*, quod natum est recipere, est finitum; ergo ex ejus decremento non sequitur in potentia activa, nisi finita et proportionata activitas, quæ etiam debet esse finita, servata proportione ad actum quem dat, seu educit ex nihilo actus ad *esse*.

Esse finitum non excedit potentiam finitam.

Impugnatur ratio principalis.

Deinde id amplius declaretur, comparando actum, qui educitur ex potentia materiæ ad se ipsum, aut similis perfectionis, uter educitur ex nihilo, id est, producitur non præsupposito subjecto. Hic ergo actus, qui educitur ex nihilo, non elongatur a potentia magis quam alter, nisi inquantum supponitur concursus causæ materialis ad hunc, et non ad illum (loquamur etiam de simili forma in specie, quæ vel creari potest a solo Deo, vel etiam educi de potentia subjecti ;) sed concursus causæ materialis, per quem unus ab altero distat et recedit vel accedit ad potentiam, est finitus et limitatus; ergo suppletio ejus fieri potest per virtutem activam finitam, neque requitur, ut ex subtractione materiæ amplius crescat virtus activa in agente, nisi quantum sufficiet ad supplendum concursum materiæ.

Concursus materiæ est finitus.

A simili patet in causa activa inferiore, quæ magis influit entitatem ex genere suo, quam materia in effectum communem, quæ suppleri potest in determinata activitate superioris agentis, verbi gratia, motus, qui procedit ab aliquo agente per unam horam, potest esse media hora ab agente, cujus in duplo virtus est fortior; hinc patet ad illam elongationem actus a potentia non exigi infinitam virtutem productivam. Ex natura causæ efficientis creatæ.

Doctrina autem, et responsio Doctoris ad argumentum D. Thomæ, fundatur in Philosopho, hoc ipso capite, ex quo Cajetanus confirmat oppositum, quia dicit quod *nihil* nulla est differentia ; et infra : ***Id enim quod excedit in excessum ipsum, et id quod exceditur, necesse est dividatur***, etc. ubi assignatur ratio, quare nulla sit proportio inter *nihil* et numerum, inter vacuum et plenum in ratione spatii, quia unum est privatio, aliud vero ens. Sic etiam neque linea punctum excedit, nisi componatur ex punctis, quia linea divisibilis, punctus indivisibilis est, et comparatio debet fieri secundum extensionem, quæ participari debet in gradu excedente et expresso. 40.

Confirmatur ex Philosopho.

Proportio ex Philosopho unde sumenda.

Nullius ergo potentiæ ad aliquam potentiam, hac ratione non est proportio, quia in nullo communicant, ut dicit bene Doctor cum Philosopho, non quod ratione excessus et perfectionis attendatur improportio, sicut contingit, quando comparatur infinitum ad finitum; et hinc sumit ratio illa D. Thomæ improportionem, (ne vel simulationem illam, quam adducit Cajetanus, admittamus) ut patet ex littera, quia hæc propositio : *Tanto major virtus requiritur in agente, quanto potentia est magis remota ab actu*, etc. oportet involvat in re ipsa, illam propositionem : *Distantia inter ens et nihil exigit infinitam*

virtutem in agente. Illa enim elongatio, quæ est inter potentiam et actum, non est aliud quam nihileitas, et omnis elongatio est ratione distantiæ veræ, aut imaginariæ unius extremi ab altero. Unde idem probat subjungens : *Nulla est proportio nullius potentiæ ad aliquam potentiam*, etc. *sicut non entis ad ens.*

41. Objectio.

Objicit secundo Cajetanus *ibidem*, quia ex opposito sequeretur, quod virtus producens ex nihilo, et virtus producens aliquam formam de potentia subjecti, essent æquales, consequens est absurdum. Sequela probatur, virtus producens ex nihilo finita sit *A*, virtus producens ex potentia subjecti sit *B*, prior virtus sit perfectior hac in decuplo ; potentia passiva quam respicit virtus *B*, sit *C*; tunc detur aliqua potentia passiva, quæ sit minor *C*, in decupla proportione, tunc sequitur virtutem illam, quæ produceret aliquid ex potentia illa minori, quam sit passiva *C*, esse decuplo majorem, quam sit virtus *B*; ergo erit æqualis virtuti *A*, quæ tantum in decupla proportione excedit *B*.

Proportio non fundata.

Vasquez responsio.

Hac ratione, inquit Vasquez, *videtur sibi Cajetanus de adversariis laudem reportare, quæ meo judicio non minus infirma est*, etc. Ad eamdem bene respondet Vasquez *ibidem*, quia augmentum hoc, et decrementum, sicut et excessus aut defectus, qui ex eo redundant, non fiunt secundum intensionem et remissionem graduum ejusdem formæ specificæ, secundum quas assignari potest, et debet proportio illa decupla. Hoc ergo supponit argumentum, et male; excessus ergo attenditur secundum speciem, ad quam species inferior quantumcumque crescat intra gradum specificum, nunquam accedit, sicut nec intellectus perfectionem unquam adæquare potest sensus, quantumlibet perfectus, nec plumbum speciem auri, neque asinus perfectionem hominis; sic ergo neque virtus producens de potentia subjecti accederet ad perfectionem illius, quæ de nihilo crearet, licet hæc finita esset. Hæc responsio vera est, et solvit argumentum, estque secundum principia nostri Doctoris variis in locis.

Vitium proportionis præmissæ.

Proportio secundum speciem sumitur, non secundum gradum.

42. Secunda responsio, et impugnatio illius rationis. Potentia passiva non intenditur.

Addo ulterius argumentum illud imaginarium esse.

Primo, ex quibus principiis supponit Cajetanus potentiam passivam subjecti intendi et remitti? si loquamur de subjecto simpliciter, quale est substantia, quæ non suscipit magis et minus, sicut neque quantitas, quod est secundarium subjectum; si autem intelligat illam minorem, aut majorem potentiam receptivam ratione impedimenti accidentalis, ut quia sub una forma sequitur major resistentia subjecti, quam sub alia, hæc impedimenta quandoque non exigunt perfectiorem virtutis activæ in causa, sed sufficit major virtus per accidens, ut ignis in materia rara nequit producere calorem in subjecto applicato, aut comburere, quod tamen potest calor minus intensus in materia densa, ut in ferro existens.

Improportionate comparatio.

Causam autem materialem, quæ seipsam communicando causat, æquiparare mere causæ efficienti extrinsecæ, quæ sola virtute attingit effectum, quæ virtus aliquando crescere, aut decrecere potest secundum latitudinem graduum, intra eamdem speciem, ut in qualitatibus, vel certe perfectione essentiali et interminabili respectu causæ inferioris, quæ nunquam ad perfectionem superioris attingit, videtur novum, et præter principia Peripatetica.

Argumentum seipsum solvit.

Secundo, ipsum argumentum Cajetani sibi respondet, et æquivocat. Nam causa creans non solum est totalis respectu effectus, saltem in genere efficientis cre-

ati, sed etiam supplet concursum causæ materialis, vel eum excludit; illa vero causa educens ex potentia minori subjecti, in decuplo excedens alteram, quæ ex potentia majori subjecti in decuplo educit formam, licet secundum hanc proportionem virtutis eductivæ superet alteram, tamen non supplet materiam, sicut causa creans, ergo ipsi incomparabilis est in perfectione virtutis; comparatio tamen et æqualitas perinde accommodatur a Cajetano, quasi ejusdem perfectionis et virtutis esset, saltem in nostra sententia, et ex hypothesi responsionis Doctoris, educere aliquid e potentia materiæ, et creare, quod responsio illa non supponit, quamvis neget ex improportione præfata colligi infinitam virtutem in potentia activa, supponens tantam esse debere, quantus est terminus productus, prout totaliter attingitur a causa; ad hoc autem sufficit ut sit alterius ordinis superioris intra genus entis finiti.

[S]uppositio falsa.

43. Ratio D. Thom. aliter ab aliis formatur. Alii formant istam rationem D. Thomæ aliter, verbi gratia, major virtus requiritur ad producendum effectum ex nihilo, quam ex potentia, quantumcumque illa distet ab effectu; sed si potentia distat in infinitum ab effectu propter impedimenta, aut aliam ob causam, requireretur virtus infinita, ergo etiam ad creandum ex nihilo requiritur similiter virtus infinita.

[R]espondetur. Ad hanc bene respondet Vasquez non esse eam rationem D. Thomæ, sed novam, quia S. Thomas non procedit ex substantia facti, quasi esset infinitus effectus, sed ex modo agendi, ut vult Capreolus. Argumentum autem sic formatum concludit infinitatem potentiæ ex infinitate effectus, quia distantia potentiæ ab effectu propter impedimentum infinitum exigit ex natura ipsius effectus virtutem activam infinitam in agente; ergo ut hoc sit medium probandi infinitam virtutem ad creandum aliquid ex nihilo, debet sumi infinitas in ordine ad perfectionem, ut attenditur substantia effectus, et non tantum modus faciendi; negaretur major itaque, quia finita virtus sufficeret ad educendum aliquid ex nihilo, infinita vero ad superandam infinitam resistentiam positam ex parte subjecti ad educendam ex eo formam.

Deinde suppositio est impossibilis, unde nihil concludit, et ea data, utraque virtus non esset comparabilis, quia una excederet in gradu excessivo infinito intra latitudinem sui generis, nempe eductivo, nunquam tamen accederet ad perfectionem creativæ, quia semper dependeret a materia in actione. Altera quidem esset finita in gradu, et excederet secundum speciem, essetque major, quia in se includeret eminenter causam materialem, quam non includeret virtus eductiva; sive ergo sic, sive aliter fundetur ratio, non concludit, neque licet ex conditionali illa de impossibili concludere absolute de possibili. Suppositio implicans.

SCHOLIUM.

Tertiam et quartam rationes positas num. 6. quæ sunt Ægidii, refutat exacte juxta veram Philosophiam.

Tertia ratio (g) principalis non concludit, quia aut intelligitur in majori, quod agens secundarium præsupponit effectum primi agentis, ut passum in quod agat; et tunc petit principium, scilicet quod omne agens aliud a Deo agit in passum præsuppositum. Aut intelligit absolute, quod scilicet absolute præsupponat effectum primi agentis, quod con- 14. Ad 3. rationem quæ petit principium.

cedo, quia scilicet præsupponit seipsum, sicut agere præsupponit esse, et ipsum est effectus primi agentis. Ad illam introductionem, quæ videtur probare minorem secundum primum intellectum, dico, quod ars si potest in aliquam formam, non tamen nisi in accidentalem tantum; accidentalis autem necessario requirit substantiam pro subjecto; non sequitur ergo quod artifex, (quia est agens subordinatum,) requirat, vel præsupponat effectum naturæ, ut passum suum, sed quia agit ad talem terminum, qui requirit substantiam, in quam substantiam producendam non potest ars. Quod autem hoc non sit ex ordine agentium, patet manifeste, quia natura in actione sua præsupponit effectum naturæ, ut passum, sicut in alteratione præsupponit substantiam; est ergo causa communis ex parte naturæ et artis in præsupponendo substantiam, quando scilicet agunt ad accidens, quod non potest produci nisi in substantia. Si autem aliqua substantia corporea esset immediate producta a Deo absque actione naturæ, nihilominus posset ars circa istud passum agere, si esset capax termini artis, ac si effectus naturæ præcessisset in eo. Similiter patet quod ratio ex isto ordine agentium non valet, distinguendo plures ordines agentium; nam in ordine agentium naturaliter potest inveniri agens materiale, quod est inferius, et agens immateriale, quod est superius; non tamen sequitur, quod agens materiale præsupponat effectum agentis immaterialis creati; nec sequitur, si materiale præsupponat effectum Dei immediate, in quod agat, ergo agens immateriale, quod est superius, nihil præsupponit.

Quare artifex requirat subjectum sui termini.

Quarta ratio (h) non concludit, quia illa potentialitas, quæ est communis creaturæ, sive intelligatur objectiva, respectu *esse* creaturæ, sive intelligatur subjectiva, ad recipiendum sicut potentiale, vel ad inhærendum sicut forma vel actus, non sufficit ad inferendum, quod actio ejus sit cum motu vel mutatione; sed quod actio illa, si est immanens, habet potentialitatem illam prædictam vel utramque. Si etiam est transiens, eo modo quo est in illo, in quo transit, ut in termino, habet potentialitatem alteram vel utramque; nec propter hoc est actus fluens, vel raptim transiens, sicut motus vel mutatio.

15. Ad rat. 4. Subjectiva potentia, alia receptiva, alia inhæsiva.

COMMENTARIUS.

(g) *Tertia ratio principalis non concludit*, etc. Ægidius *quodl.* 5. *q.* 1. et Petrus de Tarantasia *in* 2. *d.* 1. *quæst.* 3. probant conclusionem ex eo quod agens inferius præsupponat in agendo effectum superioris, ut ars effectum naturæ, circa quem agit, natura vero aliquid potentiale, scilicet materiam, quæ est effectus primi agentis et increati, et id exigit ordo agentium; ergo agens creatum in agendo supponit effectum Dei, et consequenter materiam aliquam, ex cujus potentia educit formam, ergo nequit creare, etc.

44. Tertia ratio aliorum. Ægidius. Subordinatio artis ad naturam, naturæ ad Deum.

Hanc rejicit Doctor primo, quia si in-

sponsio, ti principium, el non ncludi propositum.

telligatur de præsupposito tanquam passo in quod agat, petit principium; vel si intelligatur absolute de aliquo effectu verum est, quia agens creatum supponit seipsum, qui est effectus primi agentis, sicut agere præsupponit esse, sic autem non facit ad intentum. Ad probationem illam respondetur, quod ars supponat effectum naturæ, quia si est activa, agit tantum ad formam accidentalem, quæ necessario supponit subjectum substantiale. Unde Philosophus 12. *Metaph. text. com.* 15. docet formas artificiales, non esse a materia separabiles. Illa autem particula *si est activa*, non tollit illam definitionem 6. *Ethic. cap.* 5. quia dicitur habitus cum vera ratione factivus, id est, cum recta rationes ut explicat Doctor *in* 1. *d.* 3. *Ad auctoritatem Augustini*, etc. Sed quia ars non est activa ad propositum hujus argumenti, in quo per actionem intelligitur Physica per influxum, qua attingitur immediate effectus, sed ars tantum dirigendo agit, et retificando potentiam aliam artificis, verbi gratia, motivam, cujus est operari secundum artem, et attingere proxime effectum; si ergo ars pro habitu sumpta non est activa, neque producit formam in subjecto.

rs cur ipponat ituram.

uomodo ars est activa.

rs dirigit notivam.

46. r apprehensiva, non directiva agendorum. Ars universalis.

Potest etiam secundo dici, quod ars quædam sit, quæ sit apprehensiva recte agendorum, non tamen directiva, ut ibidem Doctor illam ponit in Deo, hanc non ita, et illa, ut comparatur ad hanc, non est activa, in ea proprietate, secundum quam sequeretur causatum; sic etiam ars universalis non est practica aut activa ut comparata ad particularem, ut idem docet *quodlib.* 8.

Ars applicat activa passivis.

Tertio, dici potest aliquando applicare activa passivis, ut contingit in sanando homine, et tunc non est in proprietate activa, sicut quando forma artis inducitur ab ipso artifice, tanquam causa principali, nihilque habet materiæ, ut lignum et lapides, unde active se habet ut ad formam, sicut calor naturalis in sanabili habet virtutem, qua reducatur sanitas; et sic utroque modo loquitur Philosophus *de Arte* 7. *Metaph. cap.* 9. *text. com.* 39.

Philosophus.

Sive ergo illa conditionalis denotet speciem artis, quæ non est proxime directiva, neque activa, sive etiam modum agendi artis directivum tantum, qui non facit ad intentum hujus quæstionis, recte eam rejicit Doctor, quamvis respondeat ad argumentum concesso eo quod assumitur, et assignando disparitatem ex parte effectus artis, qui est accidens dependens a subjecto, in quo etiam communicat ars cum natura, inquantum hæc est causa productiva formæ accidentalis, quæ necessario supponit subjectum substantiale.

Ex scopo autem hujus quæstionis quæritur, non de forma accidentali, quæ ex natura sua inhæret subjecto, sed de termino creationis, qui, ut omnes admittunt, est aliquid subsistens, proprie loquendo, vel per modum subsistentis; et quamvis creatura posset producere ex nihilo aliquod subsistens, non sequitur quod posset producere formam accidentalem propter dependentiam particularem ejus a subjecto, non autem ex modo agendi causæ cui communicaretur potentia creativa. Probatio ergo committit fallaciam non causæ ut causæ, non ergo solius artis est supponere effectum naturæ, sed etiam ipsius agentis naturalis, si ratio effectus id postulet.

Non sequitur ex potentia creativa finitæ produci posse accidens extra subjectum.

Deinde per accidens etiam est, quod subjectum præsuppositum supponatur, ut productum a natura, aut a solo Deo, cum æque ars possit in utrumque inducere suum effectum; unde tollitur ordo ille præscriptus essentialis in agendo in- 45.

45. Subordinatio accidentalis.

ter naturam et artem quasi hæc semper supponeret actionem naturæ, et effectum tanquam passum in quod agat.

Illius rationis sequela impugnatur. Tertio, tandem impugnat illam rationem petitam ex ordine essentiali causarum; quia de facto invenitur agens materiale quod est inferius, et spirituale quod est superius, non sequitur quod materiale supponat effectum agentis immaterialis creati, nec si materiale tantum supponat effectum Dei immediate, quod immateriale quod est superius, nihil supponat. Utraque sequela esset vera, si antecedens illud verum esset: *quod agens inferius semper supponat effectum agentis superioris, in quod agat ut passum*.

Replica. Secunda sequela obscurior est, non videtur enim sequi, quod si causa materialis agat circa effectum Dei immediate, quod causa immaterialis nihil supponat, quia immaterialis supponit effectum Dei, qui est causa superior.

Solvitur. Respondetur, in eo tantum sequi, quod passum in quod agit causa inferior, interpretando principium illud in sensu quo concludit intentum, debet esse posterius actione causæ superioris. Data ergo hac universaliter subordinatione inter inferiorem causam et superiorem, si causa materialis ageret immediate in materiam, quæ est effectus Dei, et quæ non est aliud passum prius, et supponat actionem causæ superioris, sequeretur illam actionem non coincidere in passum causæ inferioris, quæ esset materia, ac proinde esse ex nihilo, quia prius materia prima est solum *nihil*, ideo dicitur *prope nihil* ab Augustino; ordo ergo causarum inter se non sic debet assignari; vide Doctorem variis in locis, speciatim *in* 1. *d.* 3. *q.* 9. § *Intellectus est causa gignens notitiam.*

47. Quarta (h) *Quarta ratio non concludit*, etc. Hæc ratio est Ægidii *ubi supra, et quodlib.* 3. *quæst.* 4. ex potentialitate agentis creati, nullum agens creatum est purus actus, sive purum esse; ergo neque actio ejus est actus purus, sed involvens aliquid potentialitatis; talis autem non est sine motu et mutatione; ergo nec agens creatum potest agere sine motu et mutatione; ergo nec creare, quia creare est de nihilo, motus autem in subjecto est. ratio aliorum solvitur. Actio creaturæ est motus et mutatio.

Responsio Doctoris. Respondet Doctor hanc rationem nihil concludere, sive intelligatur potentialitas objectiva respectu esse, sive existentiæ; sive intelligatur subjectiva ad recipiendum sicut potentiale, vel ad inhærendum sicut forma et actus. De variis acceptionibus et divisionibus potentiæ, habes ex Doctore *in* 1. *d.* 7. *quæst.* 1. *et d.* 20. *quæst.* 1. *in* 2. *d.* 12. *q.* 1. *et* 9. *Metaph.* *q.* 2. Hic autem supponit illam divisionem ejus, ut opponitur actui simpliciter, nempe esse, et dicitur objectiva, et ut opponitur actui secundum quid, et dicitur receptiva. Divisio potentiæ passivæ.

Utramque divisionem tradit Philosophus 9. *Metaph. cap.* 1. *et* 4. dicitur actus seu forma esse in potentia receptiva ad ipsam inhærentiam, quæ est dependentia ejus ad subjectum, et recipitur in ipsa forma. Inhærentia autem late sumitur pro unione quacumque, et cujuscumque formæ ad materiam, quia sicut materia perficitur in suo esse a forma, et ad eamdem dicit dependentiam et inclinationem, ita etiam forma dicit appetitum formalem ad materiam, mediante qua perficitur, quod perinde verum est etiam in anima rationali, quamvis in sua existentia non dependeat a subjecto, quia dicit appetitum innatum ad corpus, etiam quando est separata, et ratione hujus appetitus est in potentia passiva, et perfectibili mediante unione. Ordo reciprocus materiæ et formæ.

Solvitur argumentum præmissum. Hoc ergo supposito, respondetur actionem creaturæ sive immanentem, sive transeuntem, dicere illam potentialitatem,

Actio Dei transiens est potentialis.

sed negatur assumptum, quia etiam actio Dei creativa et transiens, dicit potentialitatem modo dicto, quamvis non sit ex materia; idem ergo diceretur de creatione, ut fieret ab agente creato, saltem spirituali, non includente materiam. Et quamvis aliquibus placet hæc ratio, quia nimirum omnis creatura componitur ex potentia et actu, et modus agendi sequitur modum essendi, æquivocat, quia illa potentialitas, ex qua universim dicitur componi creatura, non est receptiva, quæ impedit creationem, quam appellamus subjectivam, qua carent Angeli; sed nihileitas (de qua sæpe Augustinus) et contingentia essendi, et dependentia a causa prima, ex qua infertur ad summum non posse creaturam creare independenter a Deo, non tamen infertur non posse creare independenter a subjecto, illa saltem, quæ in essendo non est dependens a subjecto.

Quæ potentialitas impedit creationem?

SCHOLIUM.

Opinio Avicennæ, primam Intelligentiam esse increatam, sed hanc creare secundam, et secundam creare tertiam; probat primo, unius causæ est unus effectus; secundo, perfectionis est in natura corporea producere sibi simile; ergo id convenit Intelligentiis.

16. Vide Var. in 2. quæst. 1. et Henr. quodl. 1. q. 7. et 8. Opin. Avic. de Intelligentiis.

Pro parte (i) opposita quæstionis, videtur esse opinio Avicennæ, qui concedit creaturam posse creare, ut patet 9. *Metaphysic. cap.* 4. ubi ponit Intelligentiam secundam esse causam productivam tertiæ, et tertiam quartæ, et sic deinceps. Illa autem Intelligentia, secundo vel tertio producta, creatura est; et productio utriusque creatio est, eo modo quo ipse loquitur de creatione et creatura 6. *Metaph.* prout scilicet creatio est productio de nihilo, id est, post nihil, non ordine durationis, sed naturæ, prout ipse exponit *ibidem*, vel de nihilo, id est, non de aliquo ipsius producti, scilicet præsupposito. Hoc modo ponit ipse secundam Intelligentiam productam a Deo, et tertiam a secunda, nullo præsupposito, et post non esse, ordine naturæ, licet non durationis, quia non ponit novitatem.

Ratio pro eo potest talis colligi, a causa omnino una non est immediate effectus nisi unus. Probatio, quia aliter non erit ratio, quare esset distinctio in effectu. Quare enim illud productum est aliud ab illo, si causa omnino est una hujus et illius? sed primum est omnino unum in se; ergo cum Intelligentiæ sint plures, non erunt immediate ab uno; ergo una est ab altera, etsi Aristoteles hîc concordaret cum ipso, in istis duabus propositionibus, scilicet, Intelligentia est producta, id est, ens ab alio, licet sine novitate; et non potest ab omnino simplici immediate esse, nisi unum haberet concordare secum in conclusione.

Pro hac etiam opinione potest sic argui, quia *primo Metaph.* dicit Philosophus: *Perfectum est unumquodque cum potest producere sibi simile.* Sed Intelligentiæ, sunt longe perfectiores substantiis corporalibus; ergo cum corpus possit producere corpus, multo magis Intelligentia poterit producere Intelligentiam. Sed Intelligentia non potest produci nisi creatione, cum non habeat materiam partem sui; ergo, etc.

In procem. 4. Met. ad finem 7. etiam Phys. et 2. de Anim. habetur idem.

COMMENTARIUS.

48. Sententia Avicennæ de creatione.

(i) *Pro parte opposita quæstionis*, etc. Hic statuit opinionem Avicennæ circa creationem, quam etiam tangit *in* 1. *d.* 2. *quæst.* 1. § Juxta illam viam efficientiæ arguitur, *et d.* 8. *quæst.* 6. *et in* 2. *d.* 1. *quæst.* 2. quibus in locis, potissimum *d.* 8. *primi quæst.* 5. bene declarat quid senserit Aristoteles de creatione, eumque agnovisse creationem convenire Deo, vide eum *quodlib.* 7. sed hæc quæstio non est hujus loci. Avicenna autem docuit de facto secundam Intelligentiam creare tertiam, et sic ordinate ponens catenam, ut vocant, auream, Theologi vocant hierarchiam naturalem; sumit etiam creationem ut est productio de nihilo, prout ly *de*, signat ordinem naturæ, non durationis. Vide Avicennam 6. *Metaph. cap.* 2 Particula etiam illa *de nihilo*, connotans prioritatem naturæ, potest intelligi dupliciter, videlicet positive et negative, ut quando inest prius alicui, et supponitur entitative, ei quod posterius est, ut est de animali et rationali in homine, de substantia et accidente in composito per accidens, de materia et forma in composito per se; in quibus materia, vel quod habet rationem subsistentis, dicitur esse prius natura altero, quod advenit, et eumdem ordinem servare etiam in tertio.

Aristoteles creationem admittit.

Applicatur sententia Avicennæ.

Ex nihilo creari intelligitur positive, aut negative.

Quid prioritas privatione.

Prius privatione est, quando secundum entitatem non præsupponitur, inesset tamen si per aliud non impediretur, sicut si in materia diceretur prius natura esse privatio quam forma, non quod insit, sed quod inesset, nisi agens præveniret per formam suum inesse, quia ad habendum privationem, sufficit entitas materiæ cum negatione causæ extrinsecæ; ad formam vero, præter materiam, requiritur causa extrinseca dans formam, nec una, nec altera est de ratione materiæ, neque etiam simul sunt in materia, quia pro omni instanti quo nata est inesse privatio, cum sit negatio in apto nato, supponitur possibilitas formæ quantum ad capacitatem subjecti, et si datur causa applicata, prævenitur ipsa inexistentia privationis; materia ergo neque ex se est privata forma, nempe formata, sed non est ex se formata; formata vero est per causam extrinsecam.

Quomodo materia se habet ad privationem et formam.

49. Applicatur doctrina præmissa ad propositum.

Sic in proposito : prima Intelligentia, juxta sensum Avicennæ et Philosophorum, est de nihilo privative, id est, quantum est de se non haberet *esse*, sed *non esse*, nisi præveniretur a causa extrinseca dante *esse*; vide Doctorem *in* 2. *d.* 1. *q.* 2. § *Respondeo creare est aliquid*, etc. Consule etiam hic Tartaretum, qui explicat illum errorem Avicennæ, qui fundatur in hoc, quod a causa omnino una non sit nisi unus effectus, quia alioquin non datur causa distinctionis in effectibus, si causa est omnino una, sed plures sunt Intelligentiæ, ergo non erunt immediate ab uno; ergo una erit ab altera. Et si Aristoteles, inquit Doctor hic, concordaret cum ipso in istis duabus propositionibus, scilicet : *Intelligentia est producta*, id est, ens ab alio, licet sine novitate, et : *Non potest ab omnino simplici immediate esse nisi unum*, haberet concordare cum ipso in conclusione.

Tartaretus.

Discordant Philosophus et Avicenna.

Hic insinuat Doctor, Aristotelem tam in conclusione quam in principiis discordare ab Avicenna; et tangitur illa controversia, quid senserit Aristoteles de creatione, an eam cognoverit. Negant plures, scilicet Henricus *quodlib.* 8. *quæst.* 9. Gregorius *in* 2. *d.* 10. *q.* 1. Marsilius *ibidem quæst.* 1. Jandunus 2. *Metaph. q.* 5. Bessarion Cardinalis *lib.* 2. *contra calumniat. Platonis*, *cap.* 6. et alii. Videatur Eugubinus *lib.* 7. *Peren. Philosoph.* Et adducuntur

An Philosophus admiserit creationem. Sententia negativa Henricus. Jandunus. Bessarion. Eugubinus.

quædam indicia hujus, ut illud principium ejusdem : *Ex nihilo nihil fit*. Et quia ubique potentiam activam definit in ordine ad materiam seu passivam, ut 5 *Metaph. cap.* 12. data hac sententia, diceret Philosophus Intelligentias habere ex se necesse *esse* et incausatum, et sic intelligeretur illud quod superius adductum est, ex 2. Metaph. *principia sempiternorum non habere causas;* negaret ergo primam illam propositionem.

50. Sententia affirmativa. Doctor. Averroes. Aphrodis. D. Thom.

Cæterum alii docent contrarium, nempe Aristotelem cognovisse creationem, et Deum esse causam immediatam rerum, quod in primis ipse Doctor sentit *in* 1. *d.* 8. *quæst.* 5. ubi id probat, *et quodlib.* 9. *in* 2. *d.* 1. *quæst.* 2. Idem asserit Averroes *in* 2. *Metaph. com* 2. *et lib.* 12. *Metaph. com.* 44. *et lib. de Substantia orbis, cap.* 2. Aphrodisæus *in iisdem locis*, D. Thomas *in comm. et* 1. *p. quæst* 44. *et* 2. *contra Gentes, cap.* 15. Hanc sententiam fuse probat Doctor *in* 1. *d.* 8. *quæst.* 5. *et in quodlib.* 9. *in fine*, contra Henricum, citans varia loca et principia ejusdem Philosophi et Commentatoris, et respondens objectis ab Henrico, quibus hîc supersedeo.

An omnes immediate procedant a Deo, vel prima sola?

Dato ergo quod Philosophus agnoverit creationem, adhuc est difficultas an discordaverit ab Avicenna circa ordinem, an scilicet quælibet procedit per ipsum a Deo immediate, an tantum mediate reliquæ, prima vero tantum immediata? Hoc dubium relinquit Doctor indecisum *in præfato quodlib.* § *Præterea hæc est intentio Avicennæ*, etc. ubi asserit Aristotelem non explicuisse modum et ordinem, quo Intelligentiæ a Deo procedunt, quem posuit Avicenna, ideo etiam *hîc in textu* loquitur indecise. Quod enim Philosophus variis in locis dicat omnia a Deo esse, etiam sempiterna, ut Intelligentiæ, et cœlum, sive mediante prima, sint ab ipso, sive immediate, non refert ad veritatem illius assertionis, ex mente Philosophi, nam 8. *Physicorum text. com.* 79. dicit motorem infinitæ virtutis movere cœlum motu infinito, non immediate, sed mediate, ut explicat Commentator 12. *Metaph. com.* 41. Unde perpetuitas in motu oritur a Deo, inquantum dat *esse*, et virtutem motivam Intelligentiæ proxime motrici, quam ipsi perpetuo influit, unde oritur perpetuitas in motu; finitas auten virtutis, quæ non est alia a natura Angeli, est causa successionis in motu propter resistentiam mobilis, quæ resistentia, est improportionata virtuti infinitæ, ideo nequit immediate moveri a Deo necessario agente, ut ipse astruebat. Hoc ergo præmisso, non habetur Aristotelem asseruisse omnes Intelligentias esse a Deo immediate, et sic non constat an dissentiat ab eo Avicenna; dato vero quod sint per ipsum immediate a Deo, negat utramque propositionem præmissam, ex quibus deducitur conclusio.

Sententia Aristotelis de primo motore, et motu.

SCHOLIUM.

Impugnatio Divi Thomæ contra Avicennam est, quod participans naturam, non potest secundum eam producere, nisi applicet eam ad aliud. Hanc rejicit Doctor, primo, quia supponit nihil esse hoc, nisi per materiam, quod improbatum est 2. d. 3. q. 7. Secundo, sequeretur quod nec ipse Deus posset creare, quia participat naturam entis.

17. Refert quomodo D. Thom. oppugnet. Avic. 1. part. q. 45. a. 5. sed illam oppugnationem rejicit.

Contra istam (k) opinionem arguitur sic : Participans aliquam naturam non producit sibi simile secundum illam nisi applicando illam ad aliud; (non enim potest esse homo causa naturæ humanæ absolute, quia sic esset causa sui, sed est causa quod natura humana sit in hoc homine generato, et sic præsupponit materiam, per quam

est hic homo); quodcumque autem creatum participat naturam essendi, quia solus Deus est suum *esse*; ergo nullum creatum potest producere aliquod ens, nisi præintelligatur aliquid actioni suæ, per quod productum sit hoc; tale autem non potest intelligi in substantia immateriali, quia ipsa est *hoc* per formam suam, per quam habet esse; ergo substantia immaterialis non potest producere aliam substantiam immaterialem, quantum ad simpliciter *esse* ejus.

2. d. 3. q. 7. Ista ratio (l) aliqualiter improbata alibi, præsupponit unum, scilicet quod non sit *hic homo*, nisi per materiam; aliud, quod Angelus per suam formam sit *hic*. Similiter quando accipit in majori, quod participans aliquam naturam, non potest producere, etc. Aut hoc est ideo, quia necesse est illam naturam participari a producto, et ex hoc quod participatur ab eo, oportet aliquid præsupponi cui applicetur, et tunc sequeretur quod Deus non posset creare Angelum, tum quia Angelus ille participaret esse, et per consequens oporteret præsupponere aliquid, cui applicaretur *esse*, quod est contra rationem creationis; tum quia (ut declarat probatio majoris) per illud præsuppositum oporteret productum esse *hoc*; sed per eos Angelus non potest esse *hic*, per aliquid præsuppositum, quia per formam suam est *hic*; non ergo potest major esse vera propter hoc, quod natura illa communicanda participetur a producto. Si vero dicatur major esse vera, propter hoc quod agens communicans naturam participat eam, hæc non potest esse ratio, quia in ipso agente non præsupponitur aliquid ipsi *esse*, tunc enim ipsum producens non posset creari; ergo nec oportet in illo, quod assimilatur producenti secundum esse, aliquod tale præsupponi.

Item, aut *esse* participatur tanquam actus aliquis alius, ab essentia posterior, aut tanquam idem ipsi essentiæ, sive primus actus rei. Si primo modo, non probatur productum non posse creari, quia etsi *esse* præsupponat in quo recipiatur, tamen essentia nihil præsupponit, et ita licet participans *esse* non creatur secundum *esse*, non probatur quin posset creari secundum essentiam, quæ præsupponitur. Si secundo modo, minus habetur propositum, quin *esse* possit creari, et ita a participante ipsum, sicut ab alio, quia in istis inferioribus, quodlibet individuum participat naturam speciei, et tamen illa natura potest esse in uno singulari primus terminus productionis et in alio singulari principium producendi. Si autem ibi præsupponatur materia, hoc non est propter naturam illam participatam, sed quia forma illa, quæ est pars naturæ participatæ, est forma materialis. Natura potest esse principium productionis, et terminus ejus.

COMMENTARIUS.

(k) ***Contra istam opinionem arguitur sic***, etc. Adducit rationem D. Thomæ 1. *p. q.* 45. *art.* 5. *resp. ad* 1. quæ ratio in hoc versatur, quod participans aliquam naturam, non producit sibi simile secundum illam, nisi applicando 51. Ratio D. Thomæ contra Avicennam.

illam ad aliud, alias seipsum produceret, quod repugnat; omne creatum participat naturam essendi, quia solus Deus est suum esse, ergo nullum creatum potest producere aliquod ens, nisi præintelligatur aliquid actioni suæ, per quod productum sit *hoc*. Illud præsuppositum in materialibus est materia, per quam sit *hoc*; in immaterialibus nequit esse aliquod præsuppositum, quia per suam formam sunt *hoc*, per quam habent esse, ergo substantia immaterialis nequit producere aliam immaterialem quantum ad simpliciter esse ejus.

Ratio illa alias impugnata.

(1) *Ista ratio aliqualiter improbata alibi*, etc. nempe hic in responsione ad primam ad impugnationem primæ rationis D. Thomæ *in locis supra citatis, et in* 2. *d.* 3. *quæst.* 9. quantum ad illa, quæ supponit de principio individuationis.

Est ex dubiis principiis.

Supponit ratio controversa, nempe materiam esse principium individuationis in materialibus, et Angelos non posse multiplicari intra eamdem speciem, quia per naturam specificam etiam constituitur quilibet in *esse* singulari, quæ alibi disputantur, et negat Doctor utrumque.

Improbatur.

Majorem etiam destruit per probationem hic, quia sic Deus non posset creare Angelum, quia Angelus participat *esse;* oporteret ergo aliquid præsupponi, cui communicaretur *esse*, et per quod Angelus esset singularis, quod repugnat subsumpto et termino creationis, ergo non est vera illa major.

Tollit creationem Intelligentiæ.

Quantum ad participationem intellectam ex parte termini, si intelligatur quod ipsum agens creatum participet naturam, improbatur, quia est terminus creationis, verbi gratia, Intelligentia secunda, de qua Avicenna; ergo nihil ejus præsupponitur, cui communicatum fuit *esse*, et consequenter non participat *esse* hoc modo tanquam applicatum alicui præsupposito, tanquam principio individuandi et determinandi naturam essendi ad hoc *esse;* ergo similiter neque est necessarium aliquid præsupponi in tertia Intelligentia, quæ produceretur tanquam simile in esse per secundam.

52. Responsio Cajetani. Producens naturam absolute, producit eam in omnibus.

Respondet Cajetanus, quod major in ipsa littera probatur per reductionem ad impossibile, quia si participans aliquam naturam, produceret eam absolute, et non in hac, sequeretur quod causaret illam in seipso, quia causa alicujus naturæ absolute, causat eam universaliter, et consequenter in quocumque est participata, et sic in seipso, quia est de numero participantium illam naturam.

Sequerentur duo contradictoria.

Ad objectionem ergo ex eo quod unus Angelus causaret alium, sequerentur duo contradictoria, scilicet quod Angelus producendus habet aliquid præsuppositum, et quod non habeat; in eo quod sit similis producenti, non habet; ex eo vero quod producens est ens per participationem, sequitur quod aliquid ejus præexistat, quia ejus actio non potest esse, nisi factio *esse* in hoc; neque est mirum hoc, quia antecedens implicat. Ex sequela autem unius contradictorii male infert Scotus non sequelam alterius, ex impossibili autem utrumque sequitur.

53. Impugnatur.

Contra majorem non probat ratio prætensa ejus in littera, quia datur medium inter hæc duo : *causare simile sibi applicando naturam alicui præsupposito*, et *causare naturam absolute in quibuscumque fit per participationem illam*, qua dicitur natura *esse* in individuo, quæ est participatio ejus formalis per modum essentiæ et definitionis seu definiti, ex qua causatione tantum sequitur inconveniens allatum, nempe sic causando naturam universaliter in omnibus sequi causam participantem naturam causare seipsum.

inter illa extrema. Medium autem est causare naturam in aliquo individuo per creationem, nihil præsupposito, alioquin repugnaret Deum posse creare nunc individuum alicujus speciei præexistentis, ut ignis vel hominis, quod Theologus non admittit; ergo si secunda Intelligentia sic produceret tertiam ut vult Avicenna, non sequitur quod se ipsum produceret, quamvis non ageret aliquo præsupposito, quia non sequitur quod produceret naturam in omnibus universaliter, a quibus participari posset, aut participetur, sicut non sequitur, si Deus crearet nunc Angelum, quod hac creatione crearet Angelos præexistentes aut possibiles, quibus hic esset similis in essendo, et qui participatione *esse* immaterialis et creati sunt; ex quo sequitur malam esse deductionem illam utriusque contradictoriæ præmissæ, quia secunda non sequitur, quia si participatio intelligatur in eo, quod Angelus producens ratione alicujus præsuppositi ad sui productionem a Deo (ut secunda Intelligentia ex mente Avicennæ producitur a Deo) participaret naturam essendi, ut applicatam tali præsupposito, sic Angelus producens non esset participatum, sicut neque secunda Intelligentia est sic participata, quia creatur; talis autem participatio ex forma et materia discursus infert impotentiam creandi.

Producere naturam in hoc individuo tantum.

Deus creando naturam in uno non creat in omnibus.

Si intelligatur autem participatio eo modo, quo omnis effectus est participatio suæ causæ, vel creatura Creatoris, non facit ad propositum, quia hæc perinde manet, sive creetur secundus, sive non producatur ex aliquo præsupposito per primum. Si denique intelligatur participatio formalis eo modo quo natura communis essendi participatur ab omnibus, non sequitur illa consequentia, quia ad hanc participationem modus producendi nihil facit. Adde quod ipse Deus sic participat esse commune in ratione prædicati, quod non derogat virtuti creativæ ejus; bene ergo infert Scotus non ex sequela unius contradictorii non sequelam alterius in materia præsupposita.

Secundo urget Doctor : *esse*, quod participatur, est actus diversus ab essentia, atque ipsa posterior, vel idem ipsi essentiæ, tanquam primus actus rei. Primum non tollit creationem, quia præsupponeret *esse*, et secundum hoc non crearetur, tamen posset creari secundum essentiam, quæ non præsupponitur. Secundum vero minus probat, quia unum individuum participans naturam speciei potest esse terminus primo productionis secundum naturam in ipso; in alio vero eadem potest esse principium producendi. Si autem ibi præsupponatur aliquid, ut materia, non est propter naturam illam participatam, sed quia forma producta, quæ est pars naturæ participatæ, est forma materialis, etc.

54. Secunda ratio Doctoris contra illam probationem.

Primum membrum supponit modum philosophandi de essentia et existentia in schola D. Thomæ, quo asseritur inter hæc distinctio realis, adeo ut natura humana assumpta a Verbo, dicatur existere existentia Verbi, et non propria, sicut subsistit subsistentia Verbi, quod supponit eamdem naturam in *esse* naturæ singularis produci vera generatione, quamvis existentia, qua existat, non producatur, sed mediante unione communicetur naturæ extrinsece. Idem modus philosophandi accommodari potest Angelo, ut dicatur creari secundum naturam singularis aut eam, quæ est prior existentia, tanquam subjectum reale ejus, quamvis *esse* adveniens, aut præsuppositum, non creetur.

Declaratur primum membrum argumenti.

Sententia D. Thomæ de essentia et existentia.

Argumentum ergo hac in parte, est ex principiis adversæ scholæ, quam impugnat, ad quod aliter non respondet

Cajetanus, quam ad prius. Carpit tamen illam ultimam partem, quæ præoccupationis locum tenet; impugnatione enim prævenit Doctor responsionem, quæ afferri potest, nempe materiam semper supponi in actionibus materialibus, tanquam principium individuationis, cui applicatur natura. *Quod arguens subdit*, inquit Cajetanus, *quod apud nos subjectum non supponitur propter naturam agentis participatam, sed quia forma, quæ est pars naturæ participatæ, est materialis, ipsæ rerum actiones, et ratio in littera ad probandam majorem, allata ostendunt rude esse*, etc.

55. Refellitur censura Cajet. Sententia D. Thom. materiam præsupponi ut principium individuationis.

Levis censura, unde habet Doctorem interpretem agere, qui in principio contradictorio versatur, et supponit responsionem ex fundamento opposito, quam destruit? Dicit enim D. Thomas quod materia in actionibus materialibus præsupponitur, ut principium individuationis, cui applicatur natura agentis creati participata. Hoc impugnat ex professo noster Doctor, asserens non præsupponi in eum finem, seu ob eam causam, materiam in actione causæ educentis formam, scilicet ad participationem naturæ communis ab hoc individuo producto; sed quia forma, quæ est altera pars naturæ, est materialis et exigens materiam ex qua educitur; hoc dicerent Peripatetici, ut patet 1. *et* 2. *Physicorum*, et *ex* 3. *ex libris de Generatione*.

Aliam rationem præsupponendi materiam asserit Doctor.

Forma materialis requirit materiam præsuppositam.

Respondet ergo pro Philosophis, et responsio vera est, et tam facilis probationis, ut ei insistendum non sit. Quod enim materia sit principium individuationis, particularis opinio est; quod vero exigatur ad formam materialem, ut potentia præsupposita, est communis sententia omnium Philosophorum; illa ergo participatio sic asserta committit *non causam ut causam*, et quidquid haberet apparentiæ in univocis, nihil refert ad effectum causæ æquivocæ, cujus natura non participatur formaliter ab effectu, sicut individuum per individuandi principium (sit materia, sit aliud) participat speciem; ergo non solum committeretur fallacia *non causæ ut causæ* in illa responsione, sed adæquatam causam non reddit.

Quamvis autem juxta sententiam communem Theologorum, exigatur subjectum præsuppositum actioni causæ creatæ ex modo agendi, et dependentia ipsius agentis a materia in agendo, hanc omittit Doctor, quia in quæstione versatur, et eam assignando peteretur principium; assignavit itaque sufficientem ab omnibus admissum, et non interpretatur mentem aliorum, nec secundum asserta eorum disserit, sed ex principiis communibus et admissis.

Omissio hujus rationis ex proposito congrua.

SCHOLIUM.

Refutat Doctor Avicennam, quia nullus actus accidentalis prærequiritur necessario ad producendam substantiam, et Angelus nihil potest producere nisi per intellectionem vel volitionem, quæ accidentia sunt. Ratio est, quia accidens, sicut requirit subjectum in essendo, ita et in operando; et ostendit accidens non attingere productionem substantiæ, de quo latius infra d. 12. q. 3.

Ista ergo (m) ratione prætermissa, sic arguo contra Avicennam ex tribus propositionibus, quarum prima est : *Nullus actus accidentalis necessario requiritur in creante substantiam, tanquam prior necessario ipso termino creationis.* Secunda est ista : *Intellectio Angeli est sibi accidentalis;* ex quibus sequitur, quod intellectio non necessario requiritur in Angelo, præcedens substantiam creandam. Tertia propositio est 18.

ista : *Ad quodcumque producendum extra Angelum, necessario requiritur intellectio Angeli tanquam prævia ;* et sequitur principale intentum, scilicet quod nulla substantia potest creari ab Angelo.

Prima propositio probatur, quia ille actus necessario prævius termino creationis, aut requiritur tanquam actus productivus termini; aut tanquam formale principium productivum termini. Exemplum primi, calefactio respectu caloris geniti in ligno. Exemplum secundi, calor in igne, respectu calefactionis ligni. Non requiritur primo modo, quia actus productivus alicujus, et actus formalis producti, sunt in eodem; ergo ad producendum aliquid extra, non requiritur actus immanens agenti, tanquam actus productivus. Nec secundo modo, quia actus accidentalis non potest esse formale principium producendi substantiam. Tum, quia accidens necessario requirit potentiam receptivam in essendo; omnis autem forma requirens potentiam receptivam in essendo, si est activa, necessario requirit potentiam passivam in agendo, alioquin forma terminans actionem, esset absolutior a materia, quam forma principians actum, quod est inconveniens, quia absolutio a materia perfectionem arguit; sed formalis terminus actionis non potest esse perfectior formali principio agendi. Tum, quia accidens est imperfectius quam substantia 7. *Met.* nihil autem est formale principium producendi aliquid perfectius seipso; si enim univoce producat, est æque perfectum; si æquivoce, oportet quod sit perfectius.

ext. 2. et inde.

Sed nunquam imperfectius (n) producere potest perfectius se. Respondetur hîc, quod accidens in virtute substantiæ, potest esse principium producendi substantiam, tanquam instrumentum substantiæ, licet non possit in propria virtute. Exemplum de calore, qui est instrumentum animæ in generando carnem, 2. *de Anima*.

D. 19. Thom.

Contra hoc arguo sic : Omne instrumentum, vel agens in virtute alterius, aut attingit effectum principalem, vel disponit ad principalem terminum; sed in proposito neutrum potest dari, non enim potest accidens attingere effectum principalem agentis vel producentis creantis substantiam, quia si principale agens esset agens univocum, tunc non necessario requireret aliquid agens medium inter formam suam et effectum; agens autem æquivocum est perfectius univoco; ergo non necessario requirit tale medium, et per consequens non habet instrumentum, per quod attingat terminum; nec potest accidens esse tanquam dispositio prævia, quia nihil præsupponitur creationi, quod disponatur.

Text. 50.

Accidentia non attingunt effectum principalem substantialem. Scot. inf. d. 12. q. 3.

Confirmatur istud, quia ubi accidentia sunt instrumenta substantiæ generantis, non attingunt terminum principalem, sed tantum quamdam dispositionem præviam, ut patet de qualitatibus alterativis elementorum, quæ non attingunt formam substantialem, alioquin qualitas esset principium activum immediate in materiam recepti-

Quomodo accidentia disponunt ad substantiam ?

vam formæ substantialis, quod est inconveniens, cum non possit recipi, nisi in substantia composita in essendo; nec ergo potest agere accidens, nisi in substantiam compositam, et ita non in materiam primam vel puram. Per hoc apparet ad illud quod dicitur 2. *de Anima*, de calore : Calor enim dicitur instrumentum animæ in generando carnem animatam, pro quanto est principium alterandi in alteratione prævia ad generationem; non autem quia in instanti generationis attingat formam carnis, tanquam terminum, sicut nec attingit materiam substantialem carnis tanquam passum.

Hic colligitur accidentia completa non objectari mediate materia prima; licet perfecta sint, ut privatio, quantitas terminata, etc.

20. **Test. 22. Quomodo domus extra fit a domo in mente.**

Contra istam rationem instatur per illud 7. *Met. cap.* 5. *Domus extra fit a domo in mente*, et tamen domus extra habet verius *esse* domus quam domus in mente, quia domus in mente habet *esse* diminutum respectu domus extra, sicut ens cognitum est diminutum ens respectu entis realis; ergo imperfectius, scilicet habens esse in cognitione, potest esse principium producendi perfectius. Et applicatur istud exemplum ad propositum sic : sicut se habet domus in mente ad domum extra, ita se habet Angelus cognitus in cognitione Angeli, ad Angelum extra; sed secundum Philosophum a domo in mente, fit domus extra; ergo ab Angelo cognito in intellectu alterius Angeli, potest fieri Angelus extra; non ergo accidentalitas cognitionis Angelicæ prohibet substantiæ intellectæ creationem.

Ad primum dico, quod aliud est loqui de veriori seu perfectiori *esse* simpliciter, et de veriori seu perfectiori *esse* hujus. Lapis enim in mente divina habet *esse* simpliciter verius et perfectius quam lapis extra, quia objectum ut cognitum, dicitur habere illud *esse*, quod habet ipsa cognitio. Unde secundum Augustinum super illud Joan. 1. « *Quod factum est in ipso, vita erat* » *res cognita est in verbo vita creatrix*, et hoc ideo, quia cognitio ejus, est realiter vita creatrix; quod enim de cognito dicitur objective, hoc in ipsa cognitione oportet inveniri realiter; lapis tamen in intellectu divino non habet verius esse lapidis quam lapis extra, alioquin aliquid intrinsecum realiter Deo, esset formaliter et proprie lapis.

Domus ad intra perfectior domo ad extra.

Ad propositum, domus in intellectu artificis dicitur habere illud esse, quod formaliter habet ipsa cognitio domus; sed ipsa cognitio est simpliciter perfectior quam forma domus extra, quia cognitio est quædam perfectio naturalis animæ; forma autem domus extra, vel non est realis, vel si est, multò est imperfectior quam illa cognitio. Sic ergo patet ad argumentum, quia domus extra dicitur fieri a domo in mente, quia fit a cognitione domus in mente, tanquam a principio formali, et illa cognitio domus est simpliciter perfectior domo extra; ipsa etiam domus intra, pro quanto participat esse cognitionis, perfectior est seipsa extra.

An figura sit quid reale, hic non determinat, sed inf. d. 12. vult esse quid reale.

Et cum dicitur, quod est ens diminutum, et domus extra est ens reale, dico, quod cognitio ejus est ens reale et perfectius ens quam

domus extra; domus etiam in mente participat nobilius esse reale, quam sit illud esse extra. Et sic intelligendum est illud Augustini 9. *de Trin.* 10. *vel* 11. scilicet quod ***superius habet nobilius esse in se, quam in intellectu; e converso autem inferius habet nobilius esse in intellectu quam in seipso.*** Hoc intelligendum est de illo *esse*, quod formaliter est ipsius cognitionis, et participative cogniti. Verum est tamen, quod domus extra habet verius *esse* domus, quam domus in intellectu cujuscumque, sed hoc *esse* secundum quid, id est, *esse* tale limitatum; nobilius autem simpliciter *esse* habet in intellectu, maxime divino.

21. Ex hoc patet ad illud argumentum a simili. Nego enim illud simile, quia si cognitio domus sit nobilior domo extra, tamen cognitio Angeli in alio Angelo non est nobilior ipso Angelo in se, quia accidens non est nobilius substantia.

Dubitatio. Et si arguas, quod sit simile, quia objectum utrobique simili modo se habet ad suam cognitionem, quia natum est esse causa cognitionis suæ, ita scilicet domus cognitionis de se, sicut Angelus de se; causa autem (si est æquivoca,) perfectior est suo effectu. Similiter domus est mensura intellectionis de ipsa, sicut Angelus de ipso; mensura autem est perfectior mensurato, quia mensuratum dependet a mensura. 5. *Met.*

Text. 20. Solutio. non e converso. Respondeo, quod domus non est nata habere rationem objecti respectu suæ cognitionis, quantum ad istas conditiones, *causare*, scilicet *notitiam*, vel *mensurare*, quia intellectus qui movetur ab ente vel quidditate in sensibilibus, non movetur ab artificiali, ut artificiale est, quia sic non est ens, nec habet quid; sed tantum domus est objectum, quantum ad tertiam conditionem, scilicet *terminare actum;* et ista conditio objecti non ostendit majorem perfectionem in objecto quam in actu.

Artificiale non movet intellectum, sed terminat, ejus subjectum movet.

Et si quæras, quid est objectum causativum et mensurativum cognitionis domus, vel alterius artificiati? respondeo, quod aliquod ens naturale, vel aliqua entia naturalia, ex quibus movetur intellectus ad cognoscendum ordinem vel figuram, quam artificiale superaddit naturalibus. Angelus autem est omni modo objectum intellectionis de se ipso in intellectu alterius Angeli, et ideo potest domus esse a sua cognitione, non sic autem Angelus a sua. Ex hoc patet. quod istud argumentum non valet: Objectum cognitum habet esse diminutum; objectum autem extra habet *esse* simpliciter et reale; ergo illud intra non potest esse principium producendi cognitum extra; tamen ista ratio bene concludit, si cognitio sit minus nobilis quam forma extra; ergo cognoscens per illam cognitionem, non potest producere cognitum extra.

Domus est a sua cognitione, non Angelus a sua.

COMMENTARIUS.

(m) *Ista ergo ratione prætermissa.* Hæc est secunda pars hujus quæstionis, in qua Doctor procedit ex propriis impugnando errorem Avicennæ ex tribus principiis. Primum est : *Nullus actus accidentalis necessario requiritur in creante* 56.

Impugnat Avicennam. Prima probatio. Non requirit actum accidentalem priorem

mino tantiali ato in atore. Non oni ut m productivum.

substantiam, tanquam prior necessario ipso termino creationis, etc. Hanc probat, vel ut actus productivus præexigeretur, sicut est calefactio respectu caloris producti in ligno; vel ut principium formale producendi, sicut calor in igne calefaciente lignum; non primum, quia productivus alicujus, et actus formalis producti sunt in eodem, ergo ad producendum aliquid ad extra, non requiritur aliquis actus accidentalis immanens producenti per modum actus productivi, etc. Loquitur hic Doctor de actione, ut est in passo vel in termino, scilicet de actione pro re acta; ideo non bene quidam putant Doctorem sensisse non dari genus actionis, diversum ab Actione prædicamentali, ut *infra* videbitur *dist.* 13. *quæst.* 1.

claratur obatio.

Non opponi ut incipium roducendi.

Secundum etiam dici non potest, quia actus accidentalis non potest esse principium formale producendi substantiam, quia cum inhæret, requirit potentiam receptivam in essendo; ergo in agendo, alias forma producta esset absolutior a materia quam forma producens, quod est inconveniens, quia sic perfectione excederet principium productivum.

Probatio efficax.

Secunda probatio.

Secundo, patet idem membrum, quia 7. *Metaph. text.* 2. accidens est imperfectius substantia, nihil autem est principium formale producendi aliquid perfectius se ipso; si enim univoce producit, est æque perfectum; si æquivoce, perfectius; loquitur autem de principio totali et non partiali.

Responsio Durandi.

Respondet Durandus majorem non probari, quia datur actus accidentalis qui præexigitur ad terminum actionis, qui neque sit actus productivus, neque principium producendi formale, sed directivus, vel inclinativus productivi ad terminum productum, et respectu productionis, ut patet in omni agente per cognitionem et artem, in quo intellectio præexigitur, ut directiva, volitio autem ut inclinativa et applicativa principii formalis producendi. Idem etiam de operibus naturalibus, quæ præexigunt cognitionem, tam in homine quam in bruto; homo enim generat hominem, et equus equum, tam cognoscendo quam appetendo. Sed neque cognoscere, neque appetere sunt generare, neque principia formalia generandi, sed applicantia activa passivis; et idem esset de igne si generaret ignem, præcognoscens et volens, etc. Hanc responsionem approbant moderni quidam, respondentes similiter ad propositionem illam Doctoris, secundum has instantias.

Dari medium inter actum productivum, et

Principium formale in agente per cognitionem.

Rejicitur prædicta responsio.

Confirmatur ratio præmissa et explicatur: illa enim propositio universaliter sumi potest, qua excludit præexigentiam actus accidentalis in creante substantiam, vel particulariter ad scopum opinionis, quam impugnat, quæ est Avicennæ. Illam concederet Avicenna, quia mediante intellectione, tanquam principio vel actu productivo, asserit primam Intelligentiam intelligendo se creare secundam, et similiter secundam sic intelligendo creare tertiam, hanc intelligendo se, creare suum orbem, et intelligendo quod sit dependens a prima, creare animam sui orbis; sumendo ergo illam propositionem ad intentum hujus, et suppositis principiis ejus, concludit, quia per ipsum intellectio Intelligentiarum est substantialis, et necessario. Prima producit per intellectionem secundam ex sententia Philosophorum, ideoque non præexigitur intellectio accidentalis aut substantialis prævia in Intelligentia producente, sive per modum directivi, sive volitio per modum applicativi intellectus producentis, quia intellectio illa non est fallibilis, aut dirigibilis. Fallit ergo propositio, quam assumit Durandus, in omni agente per cognitionem præexigi

Duplex sensus propositionis. Eam concederet Avicenna ex propria sententia.

Falsum est assumptum Durandi.

cognitionem per modum directivi, secundum opinionem Philosophorum.

58.
Destruitur ex Philosophis.

Si loquamur etiam de cognitione, quæ ponitur primæ causæ ad extra, in sententia Philosophorum, qui statuerunt Deum et Intelligentias necessario agere ad extra, quia ubi est omnimoda determinatio ex ipsa forma ad effectum, non exigitur directio, quæ tantum necessaria est respectu contingentium, et ubi subest defectibilitas. Fallit etiam similiter, si loquamur de operationibus et productione ad intra in divinis, ubi nulla intervenit dirigibilitas aut applicatio. Licet enim una productio supponat aliam, et utraque perfectam operationem secundum intellectum, et voluntatem in Patre, dato, juxta nostram sententiam, operationes esse diversas a notionalibus et actibus productivis; hæc suppositio est ex ordine essentiali potentiarum tam in operando quam in producendo, non ex aliqua directione aut applicatione. Si autem discurramus juxta Scholam D. Thomæ, de productionibus divinis, ut consistunt in ipsis operationibus, minus habetur intentum adversarii. Non fallit ergo universaliter propositio illa Doctoris, quam loco majoris adducit contra Avicennam, neque secundum principia Philosophorum, neque secundum principia Theologiæ; fallit autem contra universalis quam adducit Durandus.

Directio est respectu contingentis tantum.

59.
Propositio universaliter sumpta probatur.

Si sumatur autem eadem propositio universaliter, ad probandum conclusionem principalem hujus quæstionis, nihil supponendo, sed tantum ostensive procedendo ex veritate ipsius principii, sic etiam vera est propositio in se. Ideoque hanc præ cæteris efficacissimam putat Gabriel Vasquez ad probandum intentum, qui rejicit responsionem Durandi ut frivolam, 1. *part. disp.* 125., *cap.* 2. *in fine;* expendenda est ergo ipsa propositio. Loquitur in primis de termino creationis, qui sit substantia, et de prioritate actus accidentalis, qui necessario præexigeretur ad ipsum terminum creationis, quia si non exigeretur ex natura et dependentia termini, non facit ad propositum quæstionis.

Vasquez efficacem existimat.

Expositio propositionis.

Hanc præexigentiam accidentis præsuppositi reducit Doctor ad duo illa membra, nempe ut esset actus productivus, vel principium producendi, medium invenit Durandus, scilicet directivi et applicativi.

Probatur ratione ipsius Doctoris, quam *infra* apposuit: Inter principium activum perfectum in supposito perfecto, et substantiam terminantem actionem, non necessario mediat aliquod accidens; ergo accidens non supponitur necessario ad terminum creationis. Antecedens declaratur: Primo dicitur *principium perfectum activum,* quod est immediatum respectu termini creationis, de quo principio hic agit, non dependet a materia in agendo, sive intrinseca a qua dependeret in essendo, et consequenter in agendo, ut *supra* præmisit de accidente, cujus terminus productus nequit esse absolutior a materia, quam sit ipsum principium in essendo, quia alioquin excederet perfectionem principii terminus, et secundum excessum esset, et non esset a principio, ut per se constat, esset ex suppositione; non esset autem, quia ille excessus neque eminenter, neque virtualiter includeretur in principio dependente a materia, (quod proinde in proposito dici potest) sive etiam ab extrinseca materia, quia creatio non supponit, neque dependet a materia.

Probat. Doctoris.

Declaratur quid sit prin. ipsum perfectum activum.

Terminus non excedit principium formale totale.

Deinde intelligitur illa perfectio principii creantis, ut etiam excludit subordinationem sui ad aliquod prius agens in eodem supposito, aut etiam ad principium quodcumque creatum extrinsecum, quia hæc subordinatio ejus ad aliud esset ratione effectus, quia prior esset dispositio

60
Principium creandi excludit subordinationem.

præerequisita, sicut generans prius agit per formam accidentalem in materiam, ipsam disponendo, quam per formam substantialem; in proposito autem non supponitur ad terminum creationis, qui est ex nihilo, aliqua materia disponenda, ergo neque principium creationis subordinatur alicui alteri prius agenti per modum disponentis.

n ...onit ...am.

Vel denique hæc subordinatio esset ex dependentia principii creantis, aut ipsius termini creationis ab aliquo alio creato tanquam causa principali, sed hoc non subsistit quia tam terminus quam ipsum principium creans, absolvitur a materia; ergo etiam ab omni agente dependenter a materia, quale est omne agens creatum secundum virtutem innatam.

...subor-...itur ...iste ...atæ ...denti ...teria.

Vel esset tertio hæc dependentia ab alio tanquam applicante; et hoc non, quia virtus talis principii est actualissima et proxima potentia respectu termini creationis, et in hoc excedens omnem aliam, quæ dependet a subjecto, aut alio extrinseco, estque in se determinata ad effectum, et non indifferens indifferentia potentiæ passivæ, quæ exigeret aliquam actualitatem superadditam, sive per modum conditionis, sive per modum principii intrinseci aut extrinseci, sive per summationem impedimenti, quia nullum patitur impedimentum, a nulla conditione, aut principio dependet; et quamvis esset finita, non patitur aliquam sphæram activitatis, per quam peteret applicari ad aliquod distans in quod ageret, quia non supponit materiam, quamvis in quolibet spatio distanti forte non extenderetur, ut posset creare effectum in quacumque distantia, sicut causa universalis et prima. Ex quibus omnibus sequitur quantum est ex parte virtutis et principii, non mediare aliquod accidens inter ipsam et effectum substantialem creatum, de quo hic agit Doctor.

...subor-...atur ...icanti. ...t actu-...simum.

Alterum quod additur est, *ut sit in supposito perfecto,* quia actiones sunt suppositorum, ut principii *quod,* et aliquando ex imperfectione particulari suppositi, potest impediri virtus activa ab actione sua, quia deest aliqua conditio saltem accidentalis requisita ad agendum, verbi gratia, ignis in materia rara ex dispersione virtus nequit agere perfecte ad suum effectum, sicut ageret in materia densa; ne ergo ad hoc genus impedimenti recurratur, additur illa particula connotans perfectionem suppositi. Totum hoc argumentum desumitur ex natura et essentia potentiæ creativæ, ut distinguitur a potentia productiva dependente a causa materiali et subjecto. 61.

Altera pars illius principii declaratur.

Ex quo sic argumentor contra Durandum: Ipse in primis admittit, quod actus accidentalis non prærequiratur in creante substantiam, vel ut actus productivus, vel ut principium producendi formale; sed probationem hanc dicit diminutam, quia potest præexigi in agente per cognitionem per modum directivi. Contra, ubi nulla est defectibilitas, vel esse potest in actione et principio producendi formali, non potest supponere actum directivum ad operationem; sed in potentia creativa nulla potest esse defectibilitas in se ut principium est, vel in actione ut ab ipsa procedit, ergo non potest supponere actum accidentalem per modum directivi. Major per se patet, quia sub objecto potentiæ directivæ nihil continetur, nisi quod est regulabile et dirigibile, quia nequit transcendere suum objectum.

Probatur principium ex dictis contra Durandum.

Non præexigi actum accidentalem directivum.

Minor probatur: Dirigibilitas est respectu effectus, qui potest taliter et taliter attingi, id est, secundum substantiam cum omnibus per se requisitis perfectionibus, et integre, vel certe secundum substantiam cum defectu alicujus perfectionis requisitæ in effectu; hoc autem contingit, vel

Dirigibilitatis terminus.

Ejus necessitas, et fundamentum.

quia virtus non est sufficienter applicata, vel quia media per se requisita non assumuntur, aut assumpta non secundum ordinem et modum debitum applicantur, vel quia impedimenta actionis et causæ in contrarium agentes, non submoveren-tur.

62. Excluditur.

Sed nihil horum contingit in potentia creativa; ergo, etc. Major patet, et minor probatur, quia virtus creativa nihil agit, vel creatione agit, quæ est actus ejus secundus, neque aliter est in actu secundo, qui tantum subesse potest directioni; ergo si agit, producit effectum totum, et totaliter ex nihilo, neque aliter applicari potest, ergo quantum ad hoc non indiget directione, neque subest directioni.

Secundum non contingit, quia virtus creativa excludit omnia media et causas creatas, quæ inefficaces sunt ad terminum creationis, aut ipsius creationis nullum est impedimentum per causas contrarias aut resistentes, quia hæ exerunt suam virtutem circa materiam et passum, vel conservando formam quæ inest, vel producentes contrariam formæ intentæ a causa, quæ impeditur; in creatione non supponitur passum, aut forma resistens, ut patet, ergo, quod est intentum, potentia creativa nulli subest directioni, ac proinde hac in parte non supponit actum accidentalem directivum.

Responsio impugnatur.

Dices, saltem posse supponere actum accidentalem ostensivum, contra, quia potentia creativa creaturæ non est potentia operativa vitalis, sed est potentia factiva actu transeunte; ergo non dependet ab aliquo objecto intentionaliter applicato per speciem impressam, aut etiam expressam, sicut neque potentia nutritiva, aut augmentativa est potentia etiam agens non supposita materia *circa quam* vel *ex qua;* ergo non exigit ostensionem objecti, tanquam materiam hoc modo; et si dabilis esset, posset communicari substantiæ inanimatæ et sensibili, saltem corpori simplici, quale est cœleste ex plurium sententia, tunc non supponeret cognitionem ostensivam; ergo ex natura sua, etiamsi detur creaturæ spirituali, non supponeret alium actum priorem ostensivum, sicut neque Philosophi admitterent in Intelligentia producente aliam; primus enim actus ejus est intelligere se, qui est productivus alterius Intelligentiæ, neque Theologi in productionibus divinis, quæ sunt per intellectum et voluntatem, aliquam ostensionem, aut directionem admittunt, quidquid teneatur an intellectio et volitio sint actus productivi, an vero tantum operationes essentiales.

Secundum etiam excluditur, quod Durandus astruit de actu applicativo per voluntatem. Primo ex dictis voluntas nequit applicare, nisi supposita ostensione aut directione intellectus, hæc, ut patet ex dictis, non exiguntur in ordine ad potentiam creativam, quia neque vitalis esset, cum ageret actione transeunte extra suppositum, neque ullum patitur impedimentum actionis, quod submoveri posset a voluntate, a nullo dependet quod applicari posset a voluntate; in sua actione nequit moderari, quia vel nihil agit, vel totum, et totaliter et indivisibiliter agit.

63. Non supponit actum applicativum vel applicatum

Non dependet a voluntate

Deinde non subesset voluntati directe sicut potentia motiva, quæ de se nunquam agit, nisi applicata per appetitum, hoc enim non est de conceptu potentiæ creativæ, ut patet ex opinione Philosophorum. Item, illa potentia esset determinata perfectissime et perfectius, quam ipsa voluntas quoad actualitatem virtutis, quia voluntas non agit, nisi ut mota a fine, et supposita cognitione, et ut substat impedimentis operandi; creativa autem nihil horum patitur, ergo esset semper præveniens voluntatem, quia esset actualissima

determinata et necessaria, et nullum patiens impedimentum, et a nullo dependens, ut dixi.

Deinde ageret imperceptibiliter, cum ageret actione transeunte extra suppositum, sine ulla mutatione prævia suppositi in quo esset, neque prius ergo videretur fiendum quam factum; principia, quæ imperceptibiliter agunt in supposito non subsunt voluntati, neque intellectui.

Deinde voluntas, quamvis inter alias naturales potentias habeat dominium, non sequeretur quod in illam quæ est supernaturalis et potior ipsa voluntate, dominium haberet, quia ex natura sua ipsi non subordinaretur, cum nullum ad eam per se diceret ordinem ex modo agendi actione aut termino actionis, neque ordo statuendus est sine necessitate.

Item, hæc subordinatio non exigitur ex radicatione in eodem supposito, quia intellectus et sensus non subordinantur voluntati in suis actionibus, nisi ut sequuntur voluntatem, non autem ut præveniunt illam, non ob hoc præexigunt actum voluntatis necessario ad suos actus. Demus ergo et gratis, quod potentia creativa subesset voluntati, non inde sequitur quod necessario præexigeret voluntatem aut actum ejus, sicut neque aliæ potentiæ eum exigunt, ex quo stat probatio Doctoris præmissa.

64. Instare etiam licet de nutritiva et augmentativa, quæ radicantur in eodem supposito, et nullo modo dependent a voluntate, nisi quoad applicationem materiæ, quæ mediante potentia motiva, quæ subest voluntati, applicato alimento, agunt dormiente voluntate; creativa vero neque ab ipsa materia dependet.

Concludo ergo majorem Doctoris, quod *nullus actus accidentalis necessario requiritur in creante substantiam, tanquam prior necessario ipso termino creationis,* cujus probatio præmissa ex dictis constat.

Neque quidpiam valent in oppositum instantiæ Durandi, quia propositio Doctoris præcise tangit potentiam creativam, et non aliam, quæ dependet a materia, a mediis extrinsecis a remotione impedimentorum, et hujusmodi jam dictis, quorum unum est indeterminatio potentiæ proximæ executivæ, nisi applicetur per aliquam superiorem; talis est potentia motiva, quæ intervenit in omnibus et singulis actionibus, in quibus instat Durandus, ut in effectibus artis, et naturali generationis, in qua præcise generans est generans inquantum decidit semen. Deinde probatum est, quod non in omnibus operibus cognoscentis intervenit cognitio directiva, aut volitio applicativa; probet ergo Durandus debere intervenire hujusmodi necessario et semper, actioni potentiæ creativæ, si daretur, ut contrarium aut contradictorium statuat ejus, quod assumit Doctor; instantiæ enim particulares sunt, ex quibus non infertur universalis. Solvuntur instantiæ allatæ a Durando.

Deinde, ut jam diximus, alia est ratio veritatis in illis, quam sit propositionis universalis, quam supponit idem, quæ falsa est, nempe hæc, quod omnes actiones, quæ in materiam externam transeunt ab homine agente, proxima executiva illarum est potentia motiva, quæ ex se non habet determinationem ad actionem, neque ad modum actionis, sed ex determinatione potentiæ rationalis voluntatis imperantis et intellectus dirigentis. 65. Cur actio hominis transiens dependet a cognitione.

Addo ulterius, quod neque intellectus, neque voluntas in creatis, habeant dirigere aut applicare ad ullam actionem substantialem proxime, quia forma artis non est substantialis, et decisio seminis non est actio substantialis, neque alteratio seminis, aut generatio animantis deinceps dependet a voluntate, aut ab in- Ratio in creatis non dirigit proxime ad actionem substantialem.

tellectu, nutritiva non dependet per se ab illis; in aliis non est invenire extensionem harum potentiarum ad actionem substantialem.

Aliter Vasquez impugnat responsionem Durandi, quia nempe in Angelo non datur potentia executiva distincta a voluntate; sed hic non est locus proprius hujus quæstionis, ideo remitto eam in suum locum. Durandus etiam impugnat minorem, quam assumit Doctor, sed *infra* tractando de veritate propositionis, ei respondebimus.

66 Rejicitur Occham. Interim Occham, ut solet, contra probationes illas Doctoris in discursu superiori præmissas, format suas consequentiunculas, alludens seu leniter potius illudens ad hominem. Hæ sunt veritates, quas impugnat: principium formale creandi substantiam nequit esse accidens, tum quia imperfectius, tum quia terminus formalis productus nequit esse absolutior a materia, cum sit principium producendi formale; item, quod absolutio a materia arguit perfectionem.

Objectiones Occhami. Hoc impugnat Occham, quia causa partialis, secundum Scotum, potest esse imperfectior effectu, ut albedo actu intelligendi quem causat, et in generatione vermis multæ causæ concurrunt, quæ non sunt animatæ; effectus autem est animatus. Item, qualitates primæ sunt principium producendi substantiam. Item, cœlum, secundum Scotum, est magis abstractum a materia, quam anima intellectiva, et tamen non est perfectius anima, quia non vivum non est perfectius vivo, secundum Scotum. Item, intellectionem intuitivam Angeli potest causare materia aut forma, tam substantialis quam accidentalis; sed illa est absolutior a materia quam hæc, ergo terminus formalis potest esse absolutior a materia, cum sit principium formale producendi ipsum.

Respondetur ad primum de causa partiali æquivoca, si sit superioris ordinis, esse perfectiorem effectu, ut bene Doctor *in* 4. *dist.* 49. *quæst.* 4. *in quæst. laterali, responsione ad* 3. *medium, et quæst.* 1. *resp.* 5. Idem asserit de causa partiali minus principali, et ratio est, quia cum effectus ex speciali entitate exigat influxum causæ superioris ordinis et principalis, secundum hoc potest excedere causam minus principalem et secundariam. Potest, dico excedere, quia neque hoc universaliter est verum, objectum enim est causa minus principalis intellectionis, tamen non semper intellectio excedit objectum, verbi gratia, substantiam, quamvis intellectio qualitatis materialis excedit ipsum in perfectione. Oppositum hujus est in causa æquivoca partiali, si sit superioris ordinis aut principalis, quia ille excessus in effectu nequit esse ab ipsa, cum sit æquivoca et dissimilis, et infra suam entitatem influens in suum effectum perfectionem, quod est de ratione causæ æquivocæ, neque potest esse idem excessus a causa partiali secundaria, quia non continet in se talem excessum. 67. Solvuntur. Causa partialis quandoque excedit effectum. Quando excedat causa partialis. Ratio excessus.

Transeat ergo antecedens, et negatur consequentia, quia causa creans ad effectum comparatur, ut totalis, non ut partialis. Ad secundum et tertium ipse Doctor *hic, et infra dist.* 13. negat antecedens universaliter, quia accidentia non producunt substantiam, neque vermis ut animatus, id est, secundum animam, est ab aliqua inanimata, quæ attingat proxime productionem animæ, sed a prima sola; de hac quæstione *loco citato* agitur. Responsio in forma.

Ad quartum falsum imponit, quia *in* 2. *dist.* 14. *quæst.* 1. oppositum docet, 68.
nempe cœlum componi ex materia ejusdem rationis cum sublunari, quamvis Aristoteles et Averroes oppositum dixerint

asserentes esse corpus simplex expers materiæ, et potentiæ passivæ ac compositionis.

Hoc dato, esset magis abstractum a materia quam anima rationalis, quæ licet non habeat materiam *ex qua,* habet tamen materiam *in qua,* seu subjectum informationis, ad quod dicit appetitum, et secundum quem appetitum esset imperfectior cœlo, ille nempe appetitus esset quædam animæ potentialitas, etiam passiva, quæ per agens extrinsecum tantum reduci potest ad actum. Ad quintum licet intellectio sit magis abstracta a materia sensibili, et quanta (quod genus abstractionis considerat Philosophus *in* 4. *et* 6. *Metaph.*) quam forma materialis, etiam substantialis, non esset tamen absolutior a materia, ut sumitur pro potentialitate et dependentia ad subjectum, quam excludit creatio, quia magis dependet quodcumque accidens ad subjectum, quam forma substantialis, ideo futiles sunt istæ objectiones. Quanto enim magis unum recedit ab extremo contradictionis, quod includit imperfectionem, tantum accedit ad alterum, quod est perfectionis; potentia, ut opponitur actui, connotat privationem perfectionis, actus e contra perfectionem, ergo quanto magis aliquid est absolutius a potentia et dependentia, tanto est perfectius. Hinc Philosophi ad removendam imperfectionem talem negant in sempiternis dari materiam, quia putant illa esse necessaria. Augustinus asserit materiam primam inter reliqua omnia esse prope nihil, Angelum vero prope Deum; illud propter potentiam, hoc vero propter perfectionem et actum.

Imperfectio a potentia, perfectio ab actu sumitur.

69. (n) *Sed nunquam imperfectius potest producere perfectius se,* etc. De veritate hujus maximæ agetur ex professo *infra, dist.* 13. hic autem Doctor incidenter indicat, quæ ibi tractat fusius. Instat ergo contra illam ex sententia eorum, qui dicunt accidens in virtute substantiæ producere substantiam, licet non in virtute propria, sed ut instrumentum; exemplum de calore, qui in virtute animæ producit carnem, 2. *de anima.*

Instantia contra præmissum principium ex virtute accidentis ad producendum substantiam.

Hanc instantiam impugnat Doctor, quia neque attingere potest effectum principalis agentis per creationem, neque disponit ad ipsum, aliter autem nequit habere rationem instrumenti; non primum, quia si principalis esset causa univoca, non exigeret aliquid medium agens inter formam suam et terminum, si æquivoca causa, minus exigeret, quia hæc est perfectior univoca. Ratio utriusque est, quia attingere immediate effectum, ex quo nihil imperfectionis in causam redundat, est perfectionis, quia minoris dependentiæ, et consequenter arguit majorem actualitatem ex remotione medii, a quo dependeret; potentia creativa autem est actualissima et perfectissima, ergo potest attingere effectum immediate.

Impugnatur ad propositum quæstionis.

Est perfectionis attingere effectum immediate, et quando, et quomodo?

Secundum probat, quia accidens, ut disponit prævie ad effectum, præexigit materiam, quæ hic intervenire nequit in termino et actione creationis. In confirmationem hujus adducit, quod accidens nunquam attingat productionem substantiæ intrinsece, sed aliquam ejus dispositionem præviam et accidentalem, alias qualitas esset principium immediate activum in materiam primam, quod est inconveniens, cum nequeat recipi, nisi in composito.

Accidens non attingit productionem substantiæ.

Hæc ratio supponit communiorem opinionem, quæ docet accidentia absoluta non subjectari in materia prima, sed in composito; et dato antecedente, consequentia est bona, propter ordinem essentialem et debitam sequelam inter esse et agere ex parte formæ; si ergo dependet qualitas a composito, tanquam subjecto proximo, sic nequit agere in aliquid prius composito, qualis est materia prima. In-

Quare non possit accidens agere immediate in

materiam primam. verteretur etiam ordo essentialis inter accidens et substantiam, quia forma substantialis supponitur essentialiter ab omni eo, quod essentialiter et per se dependet a constituto per ipsam; compositum autem sic se habet ad formam, ergo et accidens, quod subjectatur in composito, erit posterius essentialiter forma, ac proinde nequit eam producere.

Opinio aliorum de subjecto accidentium. Alii, qui docent accidentia omnia subjectari in materia prima, non in composito, negarent suppositum, sed *infra* agetur de veritate hujus. Accommodari etiam potest ratio facta, quia si subjectantur in materia prima, nequeunt respicere aliquid, quod absolvitur a materia, vel est prius ipsa, quale est *nihil*.

70. Secunda instantia contra præmissam maximam. Secundo instat contra prædictam maximam ex 7. *Metaph. cap.* 5. *Domus extra fit a domo in mente,* et tamen domus extra habet verius *esse* domus, quam domus in mente, quia illa est realis, domus in mente est ens cognitum et diminutum; ergo aliquid imperfectius, etc. ergo Angelus in mente alterius potest esse ratio creandi se ipsum ad extra.

Esse perfectius ideæ quam artefacti. Respondetur, negando utramque consequentiam. Ad antecedens dicit, quod verius et perfectius sit, absolute loquendo, *esse* quod habet domus in mente, quam illud quod habet extra; loquendo tamen de *esse* artificiati, perfectius est *esse* domus ad extra in *esse* domus, quam *esse* ejus ad intra, quia in mente habet *esse* ipsius cognitionis, quod participat, ut patet ex Augustino *lib.* 5. *de Gen. ad litteram, cap.* 14. *et tract.* 1. *in Joannem,* dicente: *Omnia fuerunt vita creatrix in cognitione Verbi.* Quod sequitur Beda, Rupertus et plerique posteriores Latini interpretes. Lapis ergo in mente divina habet verius et perfectius *esse,* (quia ipsius cognitionis divinæ,) quam lapis in se existens, quamvis hoc sit verius *esse* lapidis quam illud; sic domus in mente participat *esse* cognitionis, quæ perfectior est quam forma artificialis domus ad extra, quæ fit a domo ad intra, quamvis hoc sit perfectius *esse* domus quam illud in mente.

August. Beda. Rupertus.

Unde advertendum est, domum ad intra, et ad extra univocari ad invicem, sicut exemplar et exemplatum, idea et ideatum; univocatione tamen incompleta, quæ est secundum formam, non vero in modo essendi formæ, proinde generationem istam domus ad extra, a domo ad intra, Philosophus 7. *Metaph. text. com.* 30. *et* 12. *Metaph. text. com.* 13. vocat aliquo modo univocam. In ratione ergo formæ non est proprie differentia, neque improportio perfectionis, neque ordo essentialis, sed in modo essendi, quatenus forma domus in mente artificis habet *esse* cognitionis, in qua repræsentatur et formatur, inde etiam habet rationem exemplaris respectu ejusdem, ut est sub alio modo essendi, nempe extra in materia artificiali. Vide Doctorem *quæst.* 4. *prologi in fine, ad secundum dico,* § *Contra istud arguitur,* etc. Univocatur incomplete. Declaratur hæc univocatio.

Dices, lapis in intellectu est terminus et objectum intellectionis, et dicitur habere esse diminutum, seu *esse* entis rationis; ergo non est ipsa intellectio, neque existit existentia intellectionis. Respondetur, habere *esse* diminutum, ut consideratur secundum illud *esse,* quod proprium est, et cujus est solius, et ut comparatur ad *esse* proprium ut existit in re, et extra causas, tamen ultra illud habet *esse* participatum, quatenus est in suo repræsentante, et hoc est *esse* ipsius cognitionis, de qua Doctor hactenus, et convenit cognitioni formaliter; participative autem cognito, illud *esse* diminutum est proprium ipsius cogniti, ut distinguitur a cognitione, neque est modus realis essendi, 71. Objectio. Responsio. Objectum in mente habet esse proprium.

sed intentionalis, ac proinde nullam actionem, nullam relationem realem, secundum illum modum essendi, potest fundare, quia tam relatio realis quam actio exigunt existentiam realem tanquam necessariam conditionem in eo a quo sunt.

Objectum causat scientiam, et quomodo. Cæterum secundum illud *esse* ipsius cognitionis, et participatum, dicitur causare, ut quando apprehensio objecti non existentis causat compositionem, neque alio modo scientiæ reales dicuntur habere veritates causatas ab objecto, aut ipsum objectum continere virtualiter veritates formales scientiæ, ad quas in intellectu abstractivo, non refert an existat actu in aliquo inferiori. Hoc etiam modo genus causæ exemplaris reducitur a Doctore ad causam efficientem ut dirigit ad extra, mediante cognitione.

Ex quo patet recte dici, *esse* cognitionis participari ab objecto cognito, quod probat optime Doctor auctoritate D. Augustini, *superius habet nobilius* esse *in se*, etc. Negatur ergo paritas inter Angelum cognitum ab alio Angelo, et domum in mente, quantum ad hoc, quod utrumque possit esse principium producendi seipsum ad extra, quia Angelus in se existens habet perfectius *esse,* quam ut existit in intellectu alterius, quia esse substantiale spirituale completum habet in se existens; in intellectu vero alterius creati *esse* accidentale, dependens et incompletum, quod est longe imperfectius; at e contra domus in mente habet perfectius *esse,* quam illud quod formaliter in se habet ad extra, nempe figuræ artis, quod nullo modo est reale.

Responsio ad consequens. Disparitas inter esse Angeli, et artefacti.

72. Objectio. Dices, domus ad extra causat, et mensurat cognitionem sui ipsius, sicut Angelus; ergo erit perfectior ad extra, quam in mente.

Solvitur. Respondet Doctor, negando antecedens, negando etiam ab artificiali, qua tale formaliter est, moveri intellectum aut intellectionem mensurari, sed tantum terminari, cujus objectum motivum, et mensurativum est aliquod, vel aliqua realia, nempe objectum ex quibus causatur intellectio, quæ tamen intellectio est mensura et ratio faciendi domum ad extra, ut contingit in omnibus artefactis, quantum ad ea quæ ars superaddit naturæ, quod cognitio sicut ipsa causat dirigendo, sic etiam mensurat. E contra fit in cognitione, ut refertur ad objectum motivum, a quo causatur, quæ est doctrina Doctoris hic, et aliis in locis, et ratio est clara, quia mensura semper est prior mensurato; ergo sicut cognitio artis, per quam formatur artefactum, est prior, ita etiam mensura erit, quia ad imitationem ejus formatur domus ad extra, quia forma ut est in mente secundum perfectiorem modum essendi, est mensura respectu participantium illam in inferiori gradu essendi. Sic etiam creaturæ in mente divina sunt exemplaria et rationes, secundum quas producuntur ad extra; in qua productione cognitio divina habet rationem mensuræ et exemplaris, creatura vero rationem mensurati et exemplati. Videatur Doctor *in* 1. *d.* 35. 36. *et d.* 39. *et* 2. *d.* 1. *in* 4. *d.* 50. *quæst.* 3.

Exemplar in mente est mensura artefacti.

Ideæ sunt rationes faciendorum.

SCHOLIUM.

Probat Angelum non intelligere per suam substantiam, quia sequeretur esse infinitam, (cum infinita syncategorematice intelligat) sed per intellectiones accidentales, quod tripliciter probat, de quo primo d. 2. q. 2. num. 30. et 2. d. 3. q. 9. et 10. et 3. d. 14. q. 2.

Secunda propositio (o) principalis superius posita ostenditur sic, quia *lib.* 2. *dist.* 3. *q.* 9. 10. probatur, quod non repugnat intellectui Angeli distincte intelligere quodcum- 22.

que intelligibile, etiamsi intelligibilia possunt esse infinita et alterius rationis, etiam adeo disparata, quod nullum eorum est principium cognoscendi alterum. Nam istis positis ex parte intelligibilis, non invenitur repugnantia ex parte intellectus, quin possit omnia ista, seu quodlibet istorum distincte et perfecte intelligere.

Angeli intellectionem esse accidens, non substantiam.

Sed repugnantia (p) est, quod intellectus Angeli per unicum actum intelligendi distincte intelligat illa, si essent infinita disparata, modo prædicto; ergo non repugnat illi intellectui habere intellectionem aliam et aliam realiter, licet repugnet substantiæ ejus esse aliam et aliam realiter; ergo non omne intelligere possibile illi intellectui, potest esse idem illi substantiæ; ergo est accidens.

Assumpta videntur plana, præter illud, scilicet quod unicæ intellectioni finitæ repugnet, quod ipsa possit esse distincte infinitorum objectorum disparatorum. Hanc probo tripliciter : Primo, ex finitate intellectionis in se. Secundo, ex finitate intellectus angelici. Tertio, ex finitate essentiæ Angeli.

Ex primo probatur dupliciter, primo sic : *intelligere* unicum, si esset infinitorum objectorum disparatorum, includeret in se eminenter perfectiones infinitarum intellectionum, quæ natæ sunt haberi respectu illorum objectorum; non autem posset illa eminenter continere in se, nisi esset infinitum intensive; quod patet, quia ubi illæ intellectiones essent secundum proprias rationes, ibi esset infinitas perfectionis alterius rationis, propter objecta, quæ posita sunt infinita disparata ; ergo ubi sunt modo eminentiori, ibi oportet quod sit aliqua infinitas, non extensiva, quia illam tollit unitas hujus in quo continetur, ergo intensiva. Secundo sic : Omne *intelligere* finitum determinatur ad certum intelligibile, vel ad aliqua certa intelligibilia, ita quod sibi ex se repugnat, quod sit aliorum ab illis, vel ab illo; sed istud *intelligere*, si poneretur in Angelo respectu infinitorum intelligibilium disparatorum, si essent, non sic determinaretur; ergo non esset finitum.

De hoc Scot. 1. d. 3. q. 2. § Ostenso proposito, et 3. d. 14. q. 2.

Secundo probatur (q), ex parte intellectus Angeli sic : Quorum potest esse unum *intelligere*, illa possunt simul intelligi; sed intellectus finitus non potest distincte simul intelligere infinita objecta disparata, quia majoris virtutis est distincte intelligere plura disparata simul quam pauca; ergo simul intelligere distincte infinita disparata, est virtutis infinitæ intensive.

Ad istam tamen propositionem respondetur, quod *intelligere* non est perfectius, quia plurium, nam intellectio collativa lapidis ad lignum, non est perfectior cognitione absoluta lapidis, et tamen intellectio illa comparativa lapidis includit intellectionem plurium, quia comparatorum. Hæc responsio supponit falsum, ex cujus improbatione patet propositum nostrum; non enim potest intellectus habere intellectionem comparativam lapidis ad lignum, nisi habeat rationes cognoscendi utrumque objectum; intellectio au-

tem absoluta unius illorum potest haberi per rationem propriam unius solius tantum; ergo intellectio comparativa requirit necessario perfectionem majorem in formali principio intelligendi, quam intellectio ejus absoluta; effectus autem non majorem perfectionem requirit in causa, nisi in effectu sit major perfectio, saltem in effectibus ejusdem rationis; ergo, etc.

23. Tertio probatur (r) dupliciter ex parte objecti, sive rationis intelligendi. Primo sic : una intellectio requirit unam rationem intelligendi objectivam formalem, et unum objectum primum, quia si plura sint objecta prima, numerabuntur intellectiones secundum numerum illorum objectorum, sicut mensurata numerantur mensuris numerati, propter dependentiam actualem; ergo istius intellectionis unicæ oporteret dare unum objectum cognitum, et unam rationem intelligendi formalem; non potest autem esse aliqua alia, quam essentia Angeli intelligentis; illa enim, ut patet, in intellectione sui est primum objectum, et prima ratio intelligendi, et si non sit similiter in intellectione cujuscumque alterius, dabis plura prima objecta; ergo potest concedere plures intellectiones, vel oportet ponere, quod essentia ejus sit primum objectum, et formalis ratio intelligendi quodcumque quod potest intelligi ab ipso; sed consequens est falsum propter duo : Primo, quia aliquod ens infinitum est intelligibile ab isto intellectu; nullum autem finitum potest esse prima ratio intelligendi infinitum objectum perfecte. Secundo, quia nihil potest esse ratio cognoscendi plura alterius rationis, nisi eminenter contineat in se omnia illa secundum cognoscibilitatem, et per consequens secundum entitatem; ergo nihil potest esse principium cognoscendi infinita disparata, si essent, nisi eminenter in se contineat illa; ergo essentia Angeli cum sit finita, non potest esse ratio cognoscendi talia infinita omnia. Sic ergo supposita tam finitate intellectionis Angelicæ, quam intellectus ejusdem et essentiæ, et hoc ex *dist.* 2. *primi q. de unitate Dei*, sequitur, quod in Angelo potest esse aliud et aliud *intelligere* realiter, et non nisi unica substantia; ergo ejus *intelligere* non est idem suæ essentiæ; ergo est accidens.

De hoc 2. ... 3. quæst. ...0. et 11.

Quæst. 3.

Tertia propositio (s) est concessa ab Avicenna, ut patet secundum modum ponendi ipsius *ibidem*, 9. *Metaph. c.* 4. et tamen hoc potest declarari, quia natura mere intellectualis nihil producit nisi intelligendo et volendo, seu per actum intellectus vel voluntatis, vel alterum, vel utrumque, non curo. Unde etiam persona divina nihil producit ad intra vel extra, sine actu istarum potentiarum; si enim natura, ut est prior intellectu, esset principium producendi personam, esset in divinis aliqua persona producta prior Verbo, et sic quatuor. 24.

Si etiam (t) ponatur in Angelo aliqua potentia tertia executiva, et alia ab intellectu et voluntate,

hoc non impedit propositum, quia per illam nihil potest produci, nisi in virtute intellectus et voluntatis, pro eo quod omne per se agens agit propter finem quem cognoscit, vel inquantum dirigitur a cognoscente, et ita omne principium per se activum, quod non est cognitivum, videtur dirigi in actione sua a principio cognitivo; saltem hoc planum est, quod illa tertia potentia, (si esset) esset subordinata in agendo intellectui et voluntati, et sic non posset per ipsam aliquid produci sine actu voluntatis, vel intellectus, et stat ratio.

25. Solvuntur rationes Avic. positæ n. 18. Ad rationes (u) pro opinione Avicennæ. Ad primam, illa propositio : A principio omnino uno, non possunt esse immediate plura, falsa est, si intelligatur de omnino uno in re. Sufficit enim in agente per intellectum et voluntatem distinctio cognitorum sive distincta cognitio plurium, ad hoc quod plura immediate producantur ab ipso, et ita sufficit hîc, si illa cognitio est substantia cognoscentis, et per consequens non numerata; secus si non est substantia operantis, sed est accidens et numerata.

Ad secundam rationem dicendum, quod propositio Philosophi vera est in illis, ubi non repugnat naturæ communicari a simili in specie; sed non quodcumque perfectum in specie posset communicare naturam, quia ipsa natura non est communicabilis extra, ab aliquo simili in specie. Et si arguas, saltem illa erunt perfectiora, quæ possunt communicare suam speciem, quam quæ non possunt, respondeo, quod imo in proposito imperfectiora, quia propter perfectionem naturæ est, quod non potest communicari, nisi ab agente perfectissimo, et modo communicandi convenienti soli primo agenti; perfectius est autem habere talem naturam sic perfectam, quæ propter sui perfectionem non potest produci, nisi ab ipso Deo immediate, quam habere naturam possibilem communicari a natura creata propter sui imperfectionem.

COMMENTARIUS.

(o) *Secunda propositio principalis,* etc. Primam propositionem, quæ est major in discursu, jam probavimus. Secundam autem, quam loco minoris assumit *supra,* hic probare incipit, et est talis : *Intellectio Angeli est sibi accidentalis,* etc. Probatio reducitur ad hoc, quod intellectus Angeli possit determinare intelligere quodcumque intelligibile, etiam si essent infinita disparata in esse et ratione cognoscendi; sed hoc repugnat per unum actum intelligendi, quia esset infinitus, ergo per aliam et aliam, et consequenter non repugnat ipsi habere intellectiones realiter distinctas, licet substantiam ejus esse aliam et aliam realiter repugnet; ergo non omne intelligere possibile illi intellectui est idem cum substantia Angeli. 73. Probatio minoris principalis contra Avicennam Intellectum Angeli esse omnis intelligibilis creati.

Respondet Durandus, non sufficienter probari minorem quoad hoc, nempe *velle* et *intelligere* Angeli esse accidentia necessario; et ad probationem hujus falsum assumi manifeste, nempe intellectum Angeli posse intelligere distincte quodcumque intelligibile, etiam si essent infinita et disparata, ita ut nulla esset ratio cognos- Intelligere per diversos actus realiter a se, et ab Angelo. Responsio Durandi.

[…]elligibilia […]n esse [..]finita.

cendi alterum, quia si essent diversæ intellectiones, essent etiam infinitæ, quod repugnat, quia intelligendo unum post alterum, nequit devenire ad ultimum. Deinde si esset deventum, aliqua esset in toto numero infinita, quia quælibet esset alterius et alterius perfectionis, et semper procedendo cresceret perfectio in infinitum. Si autem Scotus intelligat non repugnare intellectui cognoscere quæcumque intelligibilia, supponendo quod sint finita, admittendum est; sed non esset negandum, quin hoc fieri possit per unam intellectionem, quia Angelus beatus videns Deum, videt in eo omnes res creatas et creabiles, quoad species unica intellectione, quamvis illa sit finita; unde ex finitate intellectionis Angelicæ non potest sufficienter argui, quin Angelus possit unica intellectione creata intelligere omnia, quæ intellectio sit sua substantia.

[…]tellectionem […]itam non […]stingui a […]bstantia Angeli.

74. […]pugnatur […]esponsio.

Contra hoc in primis ratio est concludens, quia repugnat mutabile et immutabile esse idem, vel id cui repugnat terminare mutationem esse ejusdem existentiæ cum termino mutationis; ergo et substantiam Angeli, quæ nequit esse terminus mutationis cum intellectione, quæ est terminus mutationis, facere idem in substantia. Si negaveris antecedens, proba Deum esse immutabilem quoad aliqua, verbi gratia, actus ejus ad extra in tempore, si non repugnat mutabile et immutabile esse idem in substantia.

[…]upernaturaliter potest Angelus esse sine [c]ognitione.

Deinde supernaturaliter saltem potest esse Angelus, quin cognoscat aliquod objectum; ergo cognoscendo transit de privatione ad formam, ergo non secundum substantiam suam cognoscit, sed mere contingenter illud cognoscit.

Distinctio cognitionum de objectis infert

Deinde distinctionem cognitionum admittit Durandus ex distinctione objectorum; ergo si realiter distingui cognitiones a se invicem, recte probat Doctor, probat etiam nullam earum esse de substantia Angeli. Sequela patet, quia utrumque simul esse de substantia Angeli repugnat hypothesi, quia sic utraque esset eadem inter se, per regulam: *Quæcumque sint eadem uni tertio,* etc. sed nulla est ratio quare una esset de substantia Angeli, magis quam altera; ergo, etc.

distingui a substantia.

75. Intellectio Angeli, qua seipsum cognoscit, est substantialis.

Negaret Durandus (specialiter *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 5.) minorem, ut quidam volunt, et insinuare videtur responsione ad primum (licet non expresse) ejus esse sententiæ, ut putet intellectionem, qua se ipsum Angelus intelligit, esse de substantia Angeli, quamvis intellectiones, quibus cætera intelligit sint ei accidentales.

Impugnatur illa sententia quæ videtur Durandi.

Sed contra probatur, quia illa intellectio est actus secundus ejus; ergo ab ipso, vel certe a creante ipsum, sicut dispositio coæva substantiæ, dicitur a quibusdam esse a generante substantiam; videatur Doctor *quodl.* 13. *art.* 1. § *Hic dicitur, ad responsionem Goffredi*, ergo suspendi potest, et separari per causam primam, et consequenter distinguitur a substantia Angeli realiter. Deinde dato quod sit ab Angelo, ut insinuat Durandus, non per creationem, qua ipse Angelus producitur, alias non esset ab Angelo; ergo de potentia materiæ seu subjecti, et consequenter est alterius substantiæ. Nam quod dependet a causa materiali, et cui repugnat dependere a causa materiali vel subjecto, repugnat ea esse ejusdem substantiæ aut existentiæ cum omnis causa essentialiter diversa, quæ per se et essentialiter exigitur ad effectum, ideo exigitur, quia aliquid peculiare eidem in effectu correspondet, quod sine ipsa nequit virtute causæ creatæ haberi.

Illam intellectionem non esse per creationem. Quod sit accidens.

76. Actus secundus substantiæ

Deinde omnis actus secundus substantiæ creatæ et completæ est accidentalis; ergo et hic. Patet consequentia, quia ea-

creatæ semper est accidens si est completa.

dem est ratio et causa; substantia enim creata propter limitationem et finitatem suam in essendo, nequit habere perfectiones suas secundarias, quæ consequuntur tanquam actus, inclinationem activam aut passivam ex sua substantia, aut substantiæ ejusdem; sed tanquam aliquid superadditum, in quo distinguitur a substantia increata et infinita, in qua actus secundus propter infinitatem essendi nequit esse aliquid, re distinctum a substantia entis infiniti.

Idem est modus intelligendi Angeli. Divina intellectio circa se est substantialis, ideo etiam est circa reliqua.

Deinde idem est modus intelligendi Angeli circa suum objectum, ergo si circa reliqua intellectio ejus non sit de ejus substantia, sic etiam neque circa se; antecedens patet in omni ente intellectuali. Unde quia divina intellectio est sibi substantialis circa se, ita etiam circa reliqua; unde hoc proprium est solius Dei, intelligere intellectione substantiali, quod nequit communicari creaturæ, sicut nequit ipsi communicari, quin ejus intellectio sit proprie causata, et consequenter diversa in existentia ab existentia intellectus et objecti ipsisque posterior. Unde hæc Durandi sententia novitatis arguitur a cæteris, et est adeo libera, ut nulla subsit ratio ejus probandæ.

77. Angelus superior intelligit per actum distinctum a sua substantia inferiorem.

Confirmatur, intellectus Angeli inferioris circa nullum intelligibile potest habere perfectiorem actum, quam intellectus Angeli superioris habeat circa idem; sed superior intelligit Angelum inferiorem mere accidentaliter, id est, per intellectionem, quæ sit accidens, sive intuitive intelligat, sive abstractive, ergo inferior non intelligit se, nisi per intellectionem, quæ sit superaddita, et accidens inhærens. Major probatur, quia Angeli superioris perfectior est intellectualitas et intellectus, et perfectissime intelligit essentiam Angeli inferioris sibi præsentem. Unde in opinione Durandi, qui negat species, et docet totam virtutem activam esse in intellectu, supposita tantum præsentia objecti[1] per modum termini aut causæ materialis, et intellectum supposita existentia rei in Angelo intrinsece ex se cognoscere rem existentem; major videtur evidentior, et patet, quia intellectualitas Angeli inferioris non perfectius propriam attingit essentiam, quam intellectualitas Angeli superioris intuitive cognoscentis ipsam, quia in actu secundo non datur perfectior attingentia vitalis per cognitivam, quam sit intuitio.

dem de inferiori sequitur. Durandus negat species.

Intellectualitas superioris perfectior.

In cæteris excedit superior Angelus.

In actu vero primo est excessus virtutis in Angelo superiore, quantum ad objectum, non est autem objectum hujus essentia inferioris, aut illius primum in ratione termini, neque primarium in ratione perfectionis aut motivi, alias non moverentur a cæteris objectis. Quod sit essentia ipsius operantis Angeli inferioris, non infert diversum modum operandi in potentia, neque majorem forte applicationem ejus ad objectum in *esse* objecti. Et dato quod sit applicatio major, ejus effectus est submovere impedimentum operandi, et inclinare potentiam ad actum, non autem variare modum connaturalem operandi, neque tollere ab intellectione quod sit vere causata.

Applicatio diversa quid infert.

Ex hoc ergo quod intellectio sit vere causata ab intellectu, ac etiam ab objecto saltem in genere termini et causæ materialis, ut vult Durandus, sequitur etiam repugnare ipsi esse eamdem substantiam Angeli, sive sit ipsius circa se, sive ipsius circa alterum. Quod fortius probari potest quoad operationes voluntatis, ratione libertatis et inclinationis ejus, quæ proinde nequeunt esse de substantia Angeli; ergo nec consequenter intellectio ulla, sed dicta sufficiant. Ideoque rationem Doctoris ut plurimum, tanquam probantem intellectionem Angelicam non esse de sub-

stantia ejus, alii assumunt, quia procedit per causam a priori.

78. Non pugnare Angelo intelligere infinita.

Redeundo ergo ad rationem Doctoris et impugnationem Durandi, illa maxima est vera, et admissa ab omnibus, quod non repugnat intellectui Angelico intelligere quodcumque intelligibile, etiamsi essent infinita et disparata, adeo ut nullum eorum esset ratio cognoscendi alterum; nam quodcumque intelligibile continetur sub objecto ejus primo, servatis servandis, nempe datis mediis cognoscendi, si sunt supernaturalia intelligibilia. Et hoc etiam non repugnat nostro intellectui, qui est inferioris ordinis, ut probat Doctor variis in locis, speciatim *in primo quæst.* 1. *prologi, et dist.* 2. 3. *et* 8. *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 9. *et* 10.

Respondetur ad rationes Durandi. Intellectio infiniti non est successive.

Ad impugnationem Durandi, primum respondetur eam procedere ex defectu intelligentiæ; dato enim quod essent infinita intelligibilia simul ab Angelo intellecta, illa ejus intellectio non procederet successive, sed tota simul æque primo intelligerentur, sicut si possibile esset produci infinitum in actu, hæc possibilitas non esset ad productionem successivam, sed instantaneam et totam simul. Patet instantia in sententia eorum, qui dicunt intellectum humanum Christi intelligere omnia possibilia in Verbo.

Explicatur sensus Doctoris.

Neque hunc sensum facit propositio Doctoris, neque quod omnia simul, neque seorsim intelligerentur, nisi intelligas simultate virtutis et potentiæ, non autem actus; sed quodlibet determinatum objectum distincte potest cognoscere intellectus Angelicus, et non per rationem alterius. Quod autem intelligat duo hoc modo tantum, æque facit ad intentum Doctoris, ac si intelligeret infinita, quia perinde concluditur distinctio intellectionis ex ipsis, tanquam ex objectis formalibus disparatis, quorum neutrum posset esse ratio cognoscendi alterum; et supposito quod sit cognitio cujuscumque distincta et sub ratione propria, non autem communi, vel secundum ordinem aut attributionem eorum ad invicem, vel ad tertium.

Distinctio intellectionis circa finita concludit distinctionem ejus a substantia.

79. Ratio distinctiva in duobus, nisi distinguat, etiam multiplicata non distinguit.

Ratio est, quia cum omnis ratio distinctiva cognitionis talis, inveniatur in duobus objectis disparatis, inquantum peti potest distinctio ex objecto, nisi autem inde sequatur ejus distinctio, quantumcumque multiplicentur objecta ejus, non distinguetur, cum multiplicatio ejusdem rationis distinctivæ, nihil faciat ad effectum distinguendi, si in uno solo, ubi perfecte invenitur, non inferat distinctionem.

Secunda consequentia non infert intentum.

Altera ejusdem consequentia negatur, quia si procederetur in infinitum quoad intelligibilia et intellectiones singulorum, non sequitur quod ulla particularis cresceret in perfectione, cum esset objecti tantum finiti, et sub ratione propria ejus, nulloque modo extenderetur ad alia; sequeretur tamen quod tota collectio esset infinita, si quælibet adderet perfectionem diversam in specie, et consequenter etiam sequeretur, quod intellectus intelligens simul infinita illa distincte, esset infinitus, et hoc ex ratione, qua utitur alias Doctor, quia intelligere duo arguit majorem perfectionem in potentia, quam intelligere unum solum; ergo intelligere infinita arguit infinitam perfectionem.

Infinitæ intellectiones simul arguunt infinitatem intellectus.

80. Secunda objectio Durandi solvitur.

Ad alteram ejusdem impugnationem, quæ est ex suppositione quod intelligibilia ab Angelo sint finita, non repugnare Angelo simul ea intelligere, et hoc, inquit, concedendum esse Scoto, respondetur concessionem futilem esse, quia nec Scotus id intendit, neque concederet, nec facit ad intentum discursus ejus. Aliud enim est Angelum posse simul intelligere omnia objecta finita, quod non intendit Scotus; aliud vero an distinctio objectorum inferat distinctionem cognitionis

Suppositum non admittit Doctor.

Angelicæ. Probat quidem Doctor, si unica intellectione cognosceret Angelus infinita disparata et diversa inquantum diversa, sequi quod illa intellectio esset infinita, et repugnet Angelo unica intellectione intelligere infinita si essent, tam ex finitate intellectionis quam potentiæ intellectivæ Angeli, quam etiam essentiæ Angeli. Et communis opinio Theologorum negat Angelum simul intelligere posse omnia, ad quæ extendit se virtus sua intellectiva, quam docent Sententiarii *in* 2. *quæst.* 8. 9. 10. D. Thomas 1. *part. quæst.* 8. *art.* 1. ubi ejus expositores (solus Ariminensis sequens Aureolum *in* 2. *d.* 11.) et Durandus *d.* 3. *quæst.* 1. tenent contrarium, quoad objecta naturalis ordinis; nullus tamen præter Durandum dicit unica intellectione Angelum intelligere posse omnia illa simul.

Negant Angelum intelligere simul infinita sub ratione propria. Neque simul omnia intelligibilia.

Singularis opinio Gregorii, et Durandi.

81. Neque ratio de cognitione Angeli in Verbo est certa, et ea data, scilicet quod videret in Verbo omnes species creatas et creabiles simul, saltem non intelligeret omnia individua, neque etiam species, juxta sententiam, quæ concedit in speciebus processum in infinitum in perfectione, et quidquid in hoc dicatur, magna est disparitas de cognitione, quæ extenditur ad objecta secundaria, a quibus non dependet et cognitionem, ut est primo ad plura quasi primaria; infertur enim ex distinctione objectorum formalium, quæ sunt causæ ejus priores, distinctio ejus cognitionis.

Disparitas inter visionem in Verbo et cognitionem in proprio genere.

Visio autem beatifica respicit essentiam divinam, ut objectum primarium et formale, tam in ratione motivi quam terminativi; creaturas vero, ut objecta materialia et secundaria, ideo pluralitas earum et visarum in Verbo, potest stare cum unitate intellectionis, quæ ab ipsis non dependet. Cognitio tamen eorum in proprio genere est ab ipsis, ut objectis formalibus, et consequenter ut prioribus essentialier ad ipsam cognitionem. Multiplicato autem priori, multiplicatur posterius, non e contra, et objecta formalia, ut Doctor *infra* subsumit, habent rationem mensuræ respectu cognitionis; multiplicata autem mensura, saltem quæ essentialis est, et a qua dependet actu mensuratum, hoc etiam numeratur, ut patet 5. *Metaph.* et bene Doctor *infra dist.* 48. *quæst.* 2. *ad* 2.

Omissa itaque hac responsione Durandi, explicatur minor præmissa Doctoris, et urgeatur contra Philosophos. 82.

Explicatur maxima.

(p) *Sed repugnantia est, quod intellectus Angeli per unicum actum intelligendi distincte intelligat illa, si essent infinita disparata modo dicto,* etc. Sed responderet aliquis ex majori nihil effici, quia involvit impossibile, nimirum dari intelligibilia infinita secundum Philosophos. Contra hoc est, quia Philosophi posuerunt mundum, et generationem rerum ab æterno; ergo saltem infinita individua transierunt in actu, quorum neutrum potest esse ratio cognoscendi aliud; individuum enim aliquid per se distincte cognoscibile est, quod ex sola cognitione speciei, aut alterius individui ejusdem speciei, nequit cognosci distincte. Hæc autem necessario cognovit Intelligentia, de sententia Philosophorum, quia ab ipsa processerunt, et non tantum cognovit confuse, eo modo quo cognito toto potentiali, cognoscuntur confuse partes ejus, vel etiam cognoscendo confuse totum actuale, ut importatur per nomen, cognoscuntur ejus partes confuse tantum, et non distincte, sicut cognoscitur per cognitionem definitivam tam totum quam partes ejus actuales.

Philosophi posuerunt mundum ab æterno, et infinitas generationes.

Intelligentia necessario cognovit illas, quia causavit per Philosophos.

Cognitio confusa et distincta.

De utroque genere cognitionis habes ex Doctore *in* 1. *d.* 3. *quæst.* 2. ubi optime declarat ordine intelligibilium, § *Ad secundam quæstionem,* et modum quo co-

gnoscuntur confuse aut distincte.

83. ...igitur ratio ...ctoris de ...nitione ...tincta, et ...roprio ...nere. Ratio Doctoris procedit de cognitione distincta rerum in proprio genere, et supponit quodlibet horum objectorum esse per se proprium motivum intellectionis Angelicæ, quod facile a Theologo admitteretur; sed non admitteret Philosophus intellectionem novam esse in Angelo, quia diceret intellectionem esse de substantia Angeli, unde ratio superius facta contra Durandum, etsi probet secundum ...ationes ...ontra ...randum ...robant ...eologis, non ...ilosophis Theologos et ex creditis, non probat contra Philosophos. Doctor enim *in quodl. citato,* dicit quod Philosophus assereret intellectionem esse de substantia Angeli.

...ententia ...ilosophorum. ...enricus. ...ntelligentias alias a ...rima non esse infinitas, sed finitas. Unde ad confirmationem hujus rationis et supradictorum, supponendum est, Philosophum non dicere Intelligentias alias a prima esse infinitas formaliter, ut male sentit Henricus *quodlib.* 8 *q.* 9. *et ultima,* sed finitas et causatas a prima Intelligentia, nempe a Deo, ab eoque dependere, quod ex variis locis Philosophi probat Doctor *quodlib.* 9. *et in* 1. *d.* 8. *quæst.*5. ut patet 8. *Physicorum text. com.* 9. ubi ostendit quod movens infinitæ virtutis non potest immediate movere cœlum, sed mediante motore finita, quæ est Intelligentia, ut patet ex Commentatore 12. *Metaphys. com.* 41. ergo supponit Intelligentiam proxime motricem esse finitæ virtutis et entitatis, 12. *Metaph. text, com.* 51. concludit unitatem universi ex unitate finis; ergo unus est finis omnium secundum ipsum, sed *ubi unus finis, ibi unum efficiens primum,* quia finis non est causa, nisi in quantum movet efficiens ad *esse* finis, ut amatus.

Hunc spectant ejus demonstrationes de
84. primo motore et primo efficiente, ad quod reducitur ordo causarum inferiorum essentialis. Has rationes optime deducit Doctor 1. *dist.* 2. *quæst.* 2. et Averroes hanc intentionem Philosophi declarat, *lib. de substantia orbis, cap.* 3. ubi dicit quod *Corpus cæleste non tantum indiget virtute movente in loco, sed etiam virtute largiente esse et substantiam et permanentiam æternam,* etc. Et postea : *Dixerunt quidam ipsum* (supple, Aristotelem) *non dicere causam agentem cœlum, sed tantum causam moventem, et illud fuit valde absurdum,* etc. ergo licet cœlum fuerit æque necessarium, ex sententia Aristotelis, quam Intelligentiæ moventes, quia posuit omne sempiternum esse necessarium, 9. *Metaph. cap.* 7. *et* 12. *Metaph. cap.* 5, admittit dependere in *esse* a Deo tanquam causatum. Ipse etiam Avicenna. Philosoph.
Avicenna *supra* docet expresse Intelligentias esse causatas, et Aristoteles 2. *Metaph. sempiternorum principia semper esse verissima,* ubi supponit sempiterna habere principia, et 5. *Metaph. cap. de Necessario : nihil prohibet necessariorum quorumdam, alteras esse causas,* etc.

Et, ut bene Doctor *quodl.* 7. dicit hoc esse demonstrabile, quia repugnat dari duas naturas intellectuales simpliciter infinitas. Videantur rationes, quibus probat unitatem Dei *dist.* 2. *quæst.* 1. quæ in ordine resolutionis est secunda.

Bene ergo Averroes 3. *de anima com.* 85. Averroes.
14. dicit *nullam Intelligentiam esse liberatam a potentia præter primam,* quod ideo esse verum probat D. Thomas 1. *p.* D. Thom.
q. 3. *art.* 4. *q.* 5. *art.* 2. quia quælibet est composita ex potentia et actu, essentia et esse, seu participante et participato.

Sed melius Doctor *in* 1. *d.* 8. *q.* 2. ubi Triplex compositio.
adstruit triplex genus compositionis. Prima est ex entitate et privatione alicujus gradus et perfectionis, cujus capax est entitas absolute sumpta, licet quoad gradum specificum creaturæ ipsi repugnet. Ad istam consequitur compositio ex actu

et potentia objectiva; quidquid enim est ens, et caret aliqua perfectione entis, est simpliciter possibile, et terminus potentiæ simpliciter, cujus terminus non potest esse ens simpliciter infinitum. Tertia compositio est subjecti cum accidente, ut Angeli cum sua intellectione et volitione, quæ sunt accidentia, etc. Hæc ultima compositio supponit secundam, quia quod non habet ex se *esse*, sed ab alio, non habet etiam perfectionem essendi accidentalem quoad actum secundum, nisi in virtute alterius dantis *esse* simul cum actu secundo, vel virtutem respectu actus secundi.

Ordo inter compositiones. Ordo ultimæ ad secundam.

Si primum, actus secundus, vel est idem suæ substantiæ, et producitur simul cum sua substantia eadem productione; vel ut aliquid superadditum, et realiter distinctum, ut est calor in igne, ut quidam volunt a generante ignem; vel ut probabiliter sustineri potest, secundum Doctorem *in prædicto quodlib.* intellectio sui in Angelo, quæ est ipsi connaturalis, est a Deo concreata ipsi; et sic S. Augustinus *variis in locis,* docet Angelum et primum hominem creatos fuisse in bona voluntate, ut hæc denotat actum secundum.

Intellectio sui concreata Angelo.

86. Contra Avicennam.

Si secundum hoc dicatur, habetur intentum contra Avicennam, intellectionem non esse substantiam Angeli, sed accidens realiter superadditum et distinctum a substantia realiter, quia forma subsistens nequit esse; si autem ipse Angelus producit suam intellectionem, sequitur idem, quia actio diversa est ad diversum realiter, quod nequit advenire Angelo, nisi per modum accidentis separabilis; utraque autem compositio supponit primam, quæ fundatur in limitata substantia Angeli dependente et participata a primo ente, et causa prima infinita et illimitata.

Unde egregie Doctor responsione ad secundum pro opinione, declarat, quid sit esse participatum : *Dico,* inquit, *quod* participare *est idem quod* partem capere, *ita quod duplicem relationem importat, et partis ad totum, et capientis ad captum. Prima est realis, nec tamen sumitur ibi pars proprie, pro eo quod est aliquid rei, sed extensive prout omne minus dicitur pars majoris; omne autem finitum tale, est simpliciter minus tale, si aliquid tale natum est esse infinitum, quælibet autem perfectio simpliciter nata est esse infinita; ergo ubicumque est finita, ipsa est minor alia perfectione simili, et ita pars extensive,* etc. Sumit autem perfectionem simpliciter late pro omni infinito intensive etiam ente, quia eadem ratio currit, et objectio cui respondet, concernit principaliter creaturam Angelicam, ut est participatum ens.

Quid esse participatum.

Supponit ergo Doctor hanc doctrinam, quam alias *locis citatis* tractavit, nempe Angelum esse finitum in *esse,* habere potentiam intellectivam finitam, habere intellectionem finitam, et ex hac triplici suppositione procedit ab inconvenienti, quod sequitur : si Angelus per unicam intellectionem cognosceret omnia intelligibilia, etiam infinita et disparata, sequeretur contradictorium primi, secundi et tertii, quæ supponunt, et admittunt Philosophi.

87. Urgetur ratio facta supposita doctrina Philosophorum.

Primum de intellectionis infinitate probat duplici medio. Primum, quia infinitæ intellectiones disparatorum objectorum dicerent perfectionem infinitam in genere intellectionis, quia quælibet superaddit diversam ab ea, quam habet altera formaliter, sicut est diversi objecti formalis; ergo si unica intellectione intelligerentur infinita illa distincte, hæc includeret eminenter totam collectionem perfectionis aliarum, et sic esset infinita intensive, non extensive tantum, quia esset unicus.

Intellectio infinitorum est infinita.

Ratio bona, quia sic colligunt Theologi et Patres, in Deo esse omniscientiam, tanquam perfectionem formaliter infinitam, etiam ut extenditur ad objectum secundum. Hic autem actus unicus intelligendi bene dicitur a Doctore, eminenter includere totam collectionem illam infinitarum intellectionum, quia sicut omniscentia Dei non dicitur infinita per additionem gradus ad gradum, sed unitive eminenter includens in simplici entitate expressionem formalem omnium intelligibilium ; sic etiam ille actus non posset coalescere ex differentibus gradibus, quia illæ intellectiones nequeunt sic facere unum, cum repugnet unam fieri alteram (sicut dispositio transit in habitum, aut remissa forma in intensam) aut ex omnibus fieri unam ; sic illa intellectio unica esset simplex, et altioris ordinis, et altioris objecti, eminenter includentis omnia objecta aliarum.

[margin: ...cludi-tur omni ...ntia in ...lligen-tia.]

Secunda ratio ad idem est a sensu contrario, ex determinatione intellectionis finitæ ad finitum, aut finita objecta, ultra quæ repugnat eam transcendere mensuram; sed actus ille unicus Angeli, qui poneretur infinitorum objectorum, non sic determinaretur, ergo transcenderet genus finitæ intellectionis.

[margin: Secunda ratio ad idem.]

88. (q) *Secundo probatur ex parte intellectus Angelici,* etc. Ratio est clara, eaque sæpius utitur Doctor aliis in locis. Respondet tamen ad utramque rationem, negando intellectionem esse perfectiorem, eo quod sit plurium, quia intellectio collativa lapidis ad lignum non est perfectior, quam sit illa quæ est absoluta lapidis, quamvis illa sit plurium. Hanc impugnat, ex eo quod non requiritur major perfectio in causa, nisi propter majorem perfectionem in effectu ; ad intellectionem autem collativam duorum, requiritur in memoria, ratio per se intelligendi utriusque, nempe species utriusque; ad intellectionem absolutam alterius non exigitur, nisi unica tantum species, ergo illa est perfectior.

[margin: Secundum medium contra Philosophos. Responsio.]

[margin: Impugnatur. Perfectio major requisita in causa infert majorem perfectionem in effectu.]

Patet etiam idem, quia posse conferre unum ad alterum, est perfectio major intellectus supra sensum, vel si detur hæc potestas etiam phantasiæ, est propter perfectionis excessum supra sensum externum ; collatio autem intellectus superaddit, quod sit indicativa, quod non convenit phantasiæ, ergo etiam hæc perfectio redundat in actum collativum, ex cujus perfectione colligitur excessus in potentia.

[margin: Collativa perfectior apprehensiva intellectione.]

Dices, intellectio alicujus per additum est plurium, verbi gratia, relationis, ut ea intellecta cointelligantur extrema, quod tamen non arguit perfectionem ; ergo.etc.

Respondetur, negando assumptum, quia intellectio relationis per rationes cognoscendi extrema fit, ac proinde est perfectior in genere intellectio, quam apprehensio alterius extremi absoluta.

[margin: Responsio.]

Dices, intellectus, saltem separatus, potest intelligere relationem primo.

[margin: Objectio solvitur.]

Respondetur hoc esse falsum, nisi accedant rationes cognoscendi extrema.

Dices, includit rationem entis, quod est objectum intellectus ; ergo potest movere intellectum. 89.

[margin: Objectio.]

Respondetur negando consequentiam, nisi accedat etiam motio ejusdem per extrema, quia sicut est ad aliud, ita etiam ad aliud intelligitur, quod ipsa relatio non includit in se, neque eminenter, neque virtualiter, neque formaliter, cum sit posterius et dependens ab extremis, tanquam prioribus essentialiter, quæ nullam dicunt dependentiam a relatione, sed e contra ; quod ergo includit aliud in esse intelligibili per modum objecti, debet modo dicto illud includere.

[margin: Responsio.]

[margin: Relatio nequit primo movere intellectum.]

Sed adhuc instabis : *intelligere* Dei, ut

Objectio ex intellectione objectorum secundariorum.

est objectorum secundariorum, non recipit ab ipsis aliquam perfectionem, quamvis sit infinitorum possibilium et finitorum, aut infinitorum futurorum, ut cogitationum cordium, quæ erunt infinita per totam æternitatem. Item, intellectio objectorum secundariorum in Verbo plurium non arguit perfectionem actus beatifici; ergo intellectionem esse plurium non est perfectionis.

Item tertio, non datur possibilitas infinitarum specierum, sed tantum individuorum; multiplicatio autem individuorum non arguit perfectionem in causa quoad esse, quia alias ignis, qui posset producere infinita individua, esset infinitæ virtutis quod est falsum; ergo etiam non arguit perfectionem intellectionis, eam esse plurium individuorum, quia intelligibilitas sequitur esse.

Scientia Dei non recipit perfectionem a creaturis.

Respondetur scientiam Dei non recipere perfectionem ab objectis secundariis, sed tamen extendi ad secundaria convenit ipsi ex plenitudine propriæ perfectionis et objecti primarii quod comprehendit, estque ratio perfecte repræsentandi secundaria, sic dicitur Deus in se ipso a Patribus cognoscere objecta secundaria; hæc autem extensio arguit perfectionem in scientia. Unde sicut si esset aliquod possibile, quod non contineretur sub objecto omnipotentiæ, argueret privationem ejus, non quod ex potentia productiva illius coalescat omnipotentia, sed quia infinita potentia debet continere in se quidquid potentia finita, sic etiam si esset aliquod scibile, quod nesciret Deus, non esset omnisciens, quia scientia infinita ejus debet includere omnem scientiam eminenter, non quod ex scientia hujus et illius coalescat; unde quamvis scientia alicujus quod futurum est, supposito quod non esset futurum, posset non esse in Deo, tamen supposito quod sit futurum, et habet illum gradum determinatum intelligibilitatis, nequit non sciri a Deo.

Extenditur ad ipsas ex propria perfectione.

Exemplum.

Omniscientia in Deo.

Ad secundum respondetur, visionem in Verbo extendi posse, ex perfectione sui, ad objecta secundaria, est perfectionis; unde si dari potest aliqua visio Dei, cui repugnaret extendi ad secundaria, ut quidam adstruunt, non accederet ad perfectionem prioris, sicut et cognitio abstractiva, quam habuit Angelus in via, non solum quia abstractiva, sed etiam quoad hoc quod est, non extendi ad secundaria distincte, deficit a perfectione, quam habet visio beata de facto; hæc autem, quia facilis et clara est, et habet objectum perfecte applicatum, in quo cætera eminenter continentur, ipsi secundum speciem competit, ut possit extendi ad aliqua secundaria indeterminate, (quidquid dicat Vasquez,) quod autem actu extendatur contingenter et libere, competit ab objecto libere movente, et eam extendente; ex perfectione etiam entitativa habet una visio supra aliam, ut possit ad plura secundaria simul extendi, quam alia, quia perfectio et capacitas extensionis visionis ad objecta secundaria, sequitur mensuram perfectionis et intensionis ejusdem, secundum quam attingit objectum primarium, de quo latius *infra in materia de Beatitudine*.

Unde visio Christi Domini secundum intellectum ejus creatum, sicut intensive excedit visiones aliorum omnium (ut quæ est summa possibilis) respectu objecti beatifici, sic etiam excedit secundum extensionem et capacitatem ejus reliquas. Ex his patet ad objectionem, videre enim plura intra latitudinem capacitatis visionis beatæ, non arguit excessum, quia extensio actualis ad hæc vel illa, est ex beneplacito Dei libere moventis; habere tamen capacitatem extensionis arguit perfecti-

onem, ut jam dictum est. Quomodo autem fiat hæc extensio, suo loco declarabitur.

91. esponsio ad ertiam objectionem.

Ad tertium respondetur et breviter dico, quod in actibus intellectus potest dari infinitas specierum saltem, et multi negarent antecedens absolute, sed transeat. Ad assumptum autem, concedo multiplicationem individuorum non arguere perfectionem in causa producente, neque consequenter in eo requirere specialem virtutem, quia virtus ejus et potentia activa, sumit speciem et perfectionem a termino formali per se et non a termino materiali, et per accidens; terminus autem per se potentiæ activæ et formalis, est natura, in qua assimilatur agenti, vel formaliter vel virtualiter, quod dico propter agens æquivocum, quod tale est virtualiter et eminenter, qualis est effectus formaliter. Individualitates autem sunt conditiones agendi et terminandi productionem, non autem rationes formales, ideo per accidens et materialiter se habent, nam quod non possit produci natura creata sine sui multiplicatione, imperfectionis est; quod autem imperfectionis est, cum procedit ex impotentia agentis, vel ex imperfectione et limitatione termini, non cadit sub intentionem agentis, cum sit privatio perfectionis, ideo neque ad perfectionem ejus facit.

Marg.: ividuum aliter mparatur ad roductionem, aliter id intellectionem. — Materialiter ad productionem. — Formaliter ad intellectionem et intellectum.

Cæterum individua, ut talia formaliter, cadunt sub objectum motivum et terminativum intellectus et intellectionis, quæ ad ipsa est non sub ratione naturæ tantum; ac proinde multiplicatio eorum respective ad intellectum est multiplicatio objecti formalis, inferens multiplicationem intellectionis formaliter.

92. Tertium medium contra Philosophos.

(r) *Tertio probatur,* etc. Tertium medium, quod est ex parte objecti, probatur primo, quod una intellectio exigat unam rationem seu objectum primum sui, quia multiplicato objecto multiplicatur intellectio, sicut multiplicata mensura, multiplicatur mensuratum; objectum enim est mensura intellectionis, quia hæc est similitudo per expressionem et imitationem objecti, a quo essentialiter dependet; ergo etiam istius intellectionis unicæ Angeli, oporteret dare unum et primum objectum; vel dato opposito, oportet ex principio assignato dare plures intellectiones sicut plura objecta prima.

Marg.: Ex ordine intellectionis ad objectum primum.

Supponit Doctor hic essentiam Angeli esse primum objectum, quo cognoscit se ipsum Angelus, et id admittit Avicenna, contra quem disserit, asserit enim unam Intelligentiam cognoscendo se, producere alteram inferiorem; hoc ergo ipsum communiter supponitur quoad intellectionem illam, qua cognoscit se ipsam. Admittitur etiam a Philosophis, qui dicerent quod cognoscendo se ipsam Intelligentia, cognosceret omnia inferiora tanquam effectus, cognoscit etiam superiora tanquam causas sui ipsius cognoscendo se ipsum in ratione effectus; sic ergo eadem essentia, ut relata ad diversa, nempe ad inferiora, ut ea causat, superiora ut ab iis causatur, est objectum unicum, et ratio cognoscendi unius intellectionis Angelicæ.

Marg.: Suppositio argumenti admissa. — Essentia Angeli est unicum objectum sui intellectus per Philosophos.

Hunc etiam modum imitatur Durandus *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 8. *n.* 7. *in responsione ad dubium,* ubi dicit, quod omnia naturaliter intelligibilia ab Angelo sub uno ordine intelligendi ei repræsentantur, nempe in ordine ad suam essentiam, quæ talem gradum tenet in entibus.

Marg.: Durandi sententia.

Hoc autem esse falsum probat Doctor; tum quia ens infinitum cognoscitur perfecte ab Intelligentia, ex opinione Philosophorum, contra quos disserit; quomodo autem intelligat Angelus Deum, aut alia, perfecte disserit ex propria sententia *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 8. 9. 10. *et seq.* Sed nul-

Marg.: Impugnatur.

lum finitum potest esse ratio intelligendi infinitum perfecte, id est, distincte et sub ratione propria, quod recte probat ratio sequens, quia nihil potest esse ratio cognoscendi alia a se perfecte et distincte, nisi eminenter contineat in se omnia illa secundum intelligibilitatem, et consequenter secundum entitatem; essentia Angeli finita est, ergo neque Deum, neque alia quæ non sic continent, potest repræsentare tanquam perfecta ratio cognoscendi illa. Videatur *locis citatis,* ubi hanc maximam sæpius applicat et probat; reducitur autem ad illud, quod *intelligere* seu intelligibilitas objecti sequitur ejus *esse,* quod est Philosophi.

Nihil est ratio perfecta cognoscendi aliud nisi contineat ipsum eminenter, aut virtualiter.

93. Hanc maximam admittunt etiam Theologi, ac proinde in supernaturalibus exigunt maxime ad cognoscendum Deum, propter talem excessum in entitate et intelligibilitate, superaddi diversum lumen supernaturale, ut fidei et revelationis, aut gloriæ; non ex alia ratione, si quæratur radix, nisi quia ex naturalibus non potest attingi, cum excedat in entitate et intelligibilitate. Loquitur autem hic Doctor de cognitione perfecta et distincta Dei, sub ratione propria, non autem de conceptu ejus sub ratione entis infiniti, aut causæ primæ, aut omnipotentis, et hujusmodi, qui licet sint eo sensu conceptus proprii Dei, ut nulli alteri conveniant, ut objecto, tamen non sunt ejus sub ratione propria Deitatis, et hujus entis, qua tale est, eo modo quo cognoscitur a Beato, vel juxta mentem Doctoris, ab Angelo viatore, per speciem concreatam, de qua *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 9.

Admittitur a Theologis.

Agitur de cognitione distincta, et sub ratione propria.

Responsio. Dices forte, Angelum non cognoscere Deum sub ratione propria hoc modo ex opinione Philosophorum, sed priori modo, ut statuunt Theologi, eum cognoscere ex sua essentia, ut habet rationem imaginis, vel ut est effectus Dei, cognitione abstractiva, et sic quoad talem cognitionem objectum primum esse ipsam essentiam Angeli.

Contra, Angelus haberet etiam in sententia Philosophorum, aliquam naturalem beatitudinem, in qua perfecte quietaretur secundum intellectum, de quo vide Doctorem *in* 1. *dist.* 1. *quæst.* 1. ubi disserit contra sententiam Avicennæ, quam hic impugnat, probans late quod non posset Intelligentia creata in alia creata beari, sed nequit potentia quietari in aliquo, nisi in quo includitur ratio sui primi objecti, neque consequenter beari; ergo si essentia Angeli esset suum objectum primum et adæquatum principium intelligendi, sequitur quod in se ipso bearetur, quod falsum esse probat *ibi* Doctor. Minor probatur inductive, quia id patet in omnibus potentiis operativis, experientia in visu, in voluntate, in appetitu; patet in omnibus suppositis, ut in Deo, Angelo, homine; patet ratione, quia quietatio potentiæ est, quatenus inclinatio ejus innata est perfecte conjuncta suo objecto primo et adæquato, quod est perfectivum ejus per se, reliqua autem ratione illius; ergo si essentia Angeli est primum et adæquatum objectum, respectu sui intellectus, in ea perfecte quietatur, non solum secundum intellectum, sed etiam secundum affectum.

Impu… tu…

Beati… natur… Intelli… tia

Dices esse primum motivum in ratione principii, non tamen terminativum. Instare etiam licet quoad beatitudinem naturalem, quam plerique Theologi admittunt, (quidquid dicat Vasquez in oppositum) quam haberet creatura intellectualis in statu puræ naturæ, eamque consistere in operationibus circa Deum, ad quas non moveret Deus, licet terminaret in ratione objecti illas operationes ad quas devenirent creaturæ per viam effectus, et a posteriori; ergo non est

Respo…

Objec… moti… non … termi… vu… beatitu… natur…

de ratione objecti beatificantis et quietantis potentiam in determinato statu naturæ puræ, quem solum cognoscebant Philosophi, ut moveat potentiam, vel sit primum objectum, hoc modo.

94. mpugnatur.

Contra, repugnat objectum pure terminativum, in quo non includitur ratio motivi, esse potentiæ quietativum, aut etiam perfectivum; exemplum est in creatura, ut comparata ad divinum intellectum, neque eam perficit, neque quietat. Ratio assignari nequit, nisi quia non includit rationem objecti motivi, sic etiam neque quietat, neque perficit per se beatifice intellectum beati, quia pure terminat, sic etiam objecta materialia non perficiunt, neque specifiant actum potentiæ.

Mere erminativum non est quietativum.

Hoc clarius patet in voluntate, quæ non quietatur nisi in bono, neque in aliquo uno quietatur ultimate, nisi in eo quod includit totam rationem boni sine imperfectione, in cujus possessione et fruitione cessat motus sui appetitus ordinati, quia nulla est ratio boni, quæ in tali non contineatur perfectius, quam in propria specie, ac proinde neque aliquid quod ordinate ultra illud appeti posset, sine ordine ad ipsum.

Voluntas quiescit tantum in bono infinito.

Id patet de intellectu a simili, sive objectum ejus sit ens, sive verum, illud erit ultimum quietativum ejus, quod includit omnem rationem entis, aut veri, sine imperfectione, et cum omni perfectione: ergo debet includere rationem motivi. Patet consequentia, quia, ut patet ex Doctore *quæst.* 2. *prologi*, proportio objecti ad intellectum est motivi ad mobile; ergo illud cui repugnat movere intellectum, nequit esse quietativum ejus secundum inclinationem naturalem, quia nunquam potest educere ipsam de potentia ad actum se ipso, ac proinde non inclinatur potentia ad ipsum, nisi in virtute sui primi motivi, quod per se respicit; ad pure autem terminativum inclinatur, ut reducitur aliquo modo ad suum motivum.

Idem est de intellectu.

Proportio objecti motivi ad intellectum.

Quia motio objecti respectu intellectus est naturalis, natura autem primo intendit assimilare sibi passum perfecte formaliter, si potest; virtualiter autem assimilare secundario intendit. Intellectio autem ipsius objecti formalis motivi est assimilatio formalis, alterius autem ab ipso est virtualis tantum, sed passi inclinatio sequitur inclinationem activam agentis, mediante qua reducitur ad actum; ergo per se primo inclinatur ad formam, quam per se primo intendit agens; hæc autem est assimilatio formalis, quia omne agens, quod non agit in virtute alterius, nequit habere effectum perfectiorem, quam sit per formam, in qua magis effectus assimilatur ipsi agenti, quia nec Deus, neque aliquid aliud, potest continere eminenter aliquid, quod excedit propriam formam; nec virtualiter, quia hæc continentia convenit illi ratione perfectionis, quam dicit formaliter ex sua propria forma, per quam dicitur sic includere reliqua.

Motivum intendit assimilare sibi intellectum primo.

Inclinatio passivi sequitur inclinationem activi.

Nihil continet aliud eminenter aut virtualiter, quod propriam formam excedit.

Unde sequitur veritas illius maximæ, quam adducit Doctor, quod *omne objectum causans cognitionem alterius, debet includere,* etc. Essentia autem Angeli non includit omnem rationem entis, neque omnem rationem motivi intellectus virtute, aut eminenter; ergo nequit esse objectum primum et adæquatum intellectus Angelici in ratione motivi, ex dictis.

Angelus non includit totum ens.

95. Responsio ad instantiam de beatitudine naturali.

Per hoc patet etiam ad instantiam allatam de beatitudine naturali Angeli, hominis aut animæ separatæ, quia si secludamus omnia auxilia extrinseca ab hoc statu (quod tamen fieri nequit, ut *infra* monstrabimus) præter virtutem causarum naturalium, et concursum eis debitum actualem, et secundum virtutem inna-

vel volitio efficax motus, sed imperium supponit aliquam potentiam subjectam, cui imperatur; volitio efficax motus antecedit motum, et fit sine motu sequente ut in spiritibus, qui detinentur in igne Inferni, datur voluntas intensissima movendi se ex illo carcere, sine motu aliquo; debet ergo motus provenire ab alia potentia, quæ impediri potest, nam si esset a voluntate, videtur sufficere ad eum actus præmissus, inquantum est de se efficax.

99. Transitus ad scopum principalem.

Quidquid de hoc sit, si aliquis statueret in Angelo potentiam executivam diversam a voluntate, subesset voluntati, sicut executiva, et sic non posset sine actu voluntatis et intellectus aliquid producere, et stat ratio.

Objectio.

Sed quomodo subsistit ratio, si supponitur per se actus ille voluntatis solum, tanquam principium producendi, vel tanquam actus productivus; hic ergo assignas medium inter illa, si daretur aliqua potentia diversa a voluntate, quæ esset creatrix, licet voluntati subjecta sicut executiva, quia actus voluntatis esset applicans et imperans, non autem principium formale producendi, aut actus productivus contra dicta.

Responsio.

Respondetur, quod actus voluntatis esset principium, in eo casu, producendi, quia applicaret potentiam inferiorem. Deinde Doctor hic tantum intendit probare, dato eo, quod non admittit, necessario præsupponi actum voluntatis et intellectus Angelici, in ordine ad quamcumque actionem potentiæ ab his diversæ, quia tertiam propositionem probat, data etiam potentia executiva diversa, quæ esset creatrix; hoc autem non præjudicat primæ propositioni ejus contra Avicennam, qui admittit creari Intelligentiam per actum intellectus, neque probationi, ut patet ex præmissa impugnatione responsionis Durandi, ubi probatum est non posse sic dari potentiam creativam mediam.

Confirmatio responsionis.

Hic etiam probari potest hac unica ratione, supponendo hanc tertiam propositionem Doctoris, quia nulla potest esse in natura intellectuali et immateriali potentia perfectior in *esse*, quam sit voluntas et intellectus, mediantibus quibus beatur, et quibus reliquæ si quæ essent, subordinantur; sed hæ agunt dependenter a subjecto, ergo et alia quæcumque. Minor jam probata est abunde. Consequentia patet, quia modus operandi sequitur modum essendi, et perfectio illius redundat ex perfectione hujus, sed perfectionis est in quocumque principio agendi effectum, agere independenter a materia; hoc enim arguit ejus perfectam actualitatem in essendo, ergo nequit convenire potentiæ inferiori et dependenti a voluntate, et quæ habeat rationem executivæ, et applicabilis per voluntatem, cum repugnet ipsi voluntati.

Potentiæ rationales sunt perfectissimæ potentiæ.

Agere independenter a materia est perfectionis. Non convenit potentiæ inferiori voluntati in creatura.

Confirmatio.

Confirmatur, quia si una potentia Angeli agit dependenter a materia, omnes ita agunt; ergo nulla in agendo absolvitur a materia. Probatur antecedens, quia actualitas potentiæ in essendo est actualitas subjecti, a quo non distinguitur realiter; ergo perinde quælibet habet eamdem actualitatem, cum æque omnes identificentur eidem substantiæ immateriali, et consequenter si aliqua non absolvitur in agendo a subjecto, sic etiam nulla absolvitur.

Si autem dicas distingui has potentias realiter a subjecto, idem a fortiori sequitur, quia sic erunt accidentia inhærentia subjecto, ac proinde nulla in actione absolvi poterit a subjecto. Dato itaque quod antecedat actus voluntatis et intelleeri in voluntate creata quam sit imperium,

actus, actionem potentiæ cujuscumque in Angelo, qui actus, ex propositione secunda cum suis probationibus, sunt accidentia, sequitur quod Angelus nequeat creare, quæ est conclusio intenta contra Avicennam.

101. ponde-tur damen-tis. cennæ.

(u) *Ad rationes pro opinione Avicennæ,* etc. Hic respondet fundamento Avicennæ. Responsio autem est facilis ex littera. Ad primum, negatur antecedens, ad cujus probationem respondetur, quod in agente per intellectum, sufficiat distinctorum cognitio, ut immediate causet plura, et sit multiplex in causando, quamvis in essendo unum; distinctio enim productorum oritur ex ipsis productis, quia sunt diversæ naturæ et entitatis, non vero a causa; et dato quod a causa, sufficit objectiva in cognitione distinctio, ut patet in ideis, quæ sunt rationes faciendorum in Deo.

stinctio ffectus de est?

Et ratio hæc est ad oppositum conclusionis, quam intendit, quia sive tertia Intelligentia producatur immediate a Deo, sive mediate, non variat entitatem, ac proinde eodem modo distinguitur a secunda. Exemplum est ad hominem, quia anima, per ipsum producitur ab ultima Intelligentia in ordine, sed anima est multiplex. Addo, quod sicut secunda Intelligentia intelligendo se, producit tertiam, quod Deus perfectissime etiam intelligat secundam; ergo potius est causa tertiæ quam secundæ, quia est prior et perfectior intelligens; unde nulla est ratio quin producat tertiam sicut secundam, nam eadem imperfectio, quæ redundaret in ipsum, ex productione tertiæ, perinde sequeretur ex productione secundæ, nempe limitatio et finitas effectus, quam reducere solent Philosophi in causam proximam et particularem, ideoque negarent Deum concurrere immediate ad effectus sublunares, aut ad motum cœli; quæ ratio frivola est, quia certum est quando ex propria forma effectus limitatur, nihil inde redundare in causam ejus, quia non arguit minorem virtutem in ipso, aut privationem causalitatis requisitæ, sed incapacitatem in effectu.

torque-tur tio sua in hiloso-phos. — stantia de ma, qua ltiplica-tur. — Deus mediate causat telligen-tias. — perfectio effectus non educitur semper — in causa.

Ad secundam rationem, *perfectum est unumquodque*, etc. Loquitur Philosophus in iis causis, quæ propriam naturam communicare possunt; quando autem natura est talis in essendo, ut exigat causam superiorem in sui productione, colligitur inde major ejus perfectio quam si a simili in specie produceretur, quia, ut *supra* dictum est, excessus perfectionis in causa arguit perfectionem correspondentem in effectu, si causa necessario exigitur.

SCHOLIUM.

Pro resolutione notat dupliciter sumi causam principalem, et definit instrumentum, si est proprie activum, debere agere ad aliquam dispositionem præviam termino principali; vel attingere ipsum terminum principalem, virtute tamen principalis causæ. Hoc secundo modo, sigillator utitur sigillo. Ponit modum dicendi Varronis sui magistri, nempe non posse probari ratione, creaturam non esse creativam; item modum dicendi Landulphi, qui oppositum tenet, sed non explicat.

Ad quæstionem (x) ergo, quia fit difficultas de *creare instrumentaliter et principaliter,* ideo primo sciendum est, quod aliquid agere principaliter potest intelligi dupliciter. Uno modo excludendo omnem causam superiorem agentem, ut sic *agere principaliter* sit agere independenter a causa superiore agente. Alio modo potest intelligi *agere principaliter,* id est, per formam propriam et intrinsecam agenti, licet in agendo per eam sit subordinata causæ superiori agenti. Si 26. Agere principaliter

contra causam principalem primo modo dictam distinguatur instrumentum, sic omnis causa secunda potest dici instrumentalis. Si autem contra secundum modum distinguatur instrumentum, tunc illud potest dici instrumentum, quod non habet in se formam activam in suo ordine, etiam dependendo in actione sua ab alio superiore, sed tantum agit per actualem motionem alicujus alterius moventis, ut patet de instrumentis artificis, ut securi, serra et hujusmodi, quia si instrumentum ponatur proprie activum ad aliquem terminum, necesse est ipsum habere formam aliquam intrinsecam activam, vel in *esse* quieto ante omnem motionem alterius agentis, vel in *fieri,* quando totaliter movetur a superiore agente; si enim neutro modo habeat formam activam, nullo modo proprie aget. Cum enim actus primus sit principium actus secundi, quod nullum actum primum habet in se activum in suo ordine, in nullum actum secundum potest in illo ordine; alioquin quodlibet posset poni instrumentum respectu cujuslibet, et posset dici, quod Deus per muscam, ut per instrumentum, crearet Angelum, quod nihil est; si enim alicui naturæ repugnat quod sit principium activum aliquarum actionum, non est possibile, quod per potentiam quamcumque sit principium illarum. Etsi enim posset Deus absolute creare frigus, non tamen posset per calorem, ita quod calor sit in aliquo ordine causa activa respectu frigoris, vel in aliquo alio exemplo, ubi talis esset repugnantia ad agendum.

Omne activum habet formam permanentem vel in fieri, qua agit.

Calor non potest esse causa frigoris.

Ex hoc patet, quod instrumentum, si ponatur proprie agere ad effectum, vel habet in se formam activam in *esse* quieto ante motionem, sicut causa secunda, vel saltem in motione actuali recipit formam activam, qua agit in suo ordine agendi; et hoc vel ad terminum principalem, vel ad aliquam dispositionem præviam, ut sic universaliter sit ista propositio vera: Omne instrumentum, quod est proprie activum, vel agit ad aliquam dispositionem præviam termino principali, vel per aliquam formam intrinsecam attingit terminum principalem, licet in virtute principalis agentis; et hoc sive illa forma intrinseca præcedit motionem, sive tantum insit sibi, dum actualiter movetur.

Ad propositum, patet. quod nihil 27
aliud a Deo potest principaliter agere in quacumque actione, sumendo *principaliter* primo modo, et hoc planum est secundum Theologos, qui dicunt Deum principaliter agere in omni actione. Sed sumendo secundo modo, triplex est modus dicendi: Unus, quod conclusio ista negativa tenetur sola fide, propter auctoritates Sanctorum, nec potest ratione probari; non enim patet evidenter quare repugnat creaturæ producere aliquem effectum totum et totaliter, nullo ejus præsupposito, cum quilibet effectus sit imperfectior tali causa agente, et per consequens possit contineri in ea eminenter, ac per hoc virtualiter et active. Hoc patet explicando causas effectus;

Var. dist. q. 6. rati[...] n[...] cons[...] qu[...] cre[...] neq[...] creat[...]

nam illud quod est perfectius forma, est etiam perfectius materia, quia forma est perfectior quam materia, 7. *Metaph.* ergo si causa potest habere in virtute sua activa formam, non videtur repugnare perfectioni ejus, quod in virtute sua habeat materiam, et sic totum effectum. Si etiam plures Angeli possint esse ejusdem speciei, ut dicitur *in secundo libro*, non apparet quare Angelus non potest Angelum producere, sicut ignis ignem, nam utrobique productum habet proportionem eamdem ad perfectionem producentis.

Text. 7.

Dist. 2. q. 7.

Alio modo ponitur, quod conclusio negativa potest ostendi per rationem, et hoc universaliter de qualibet creatura, quia sicut causa materialis et formalis secundum totum genus suum necessario requirunt se invicem in causando rem in *esse*, (nunquam enim forma est causa formalis alicujus, nisi materia insimul sit causa materialis ejusdem) sic totum genus efficientis causæ, quod includit omne efficiens limitatum, habet necessariam concomitantiam cum materia quantum ad *fieri* rei; sicut enim forma et materia sunt causæ in *esse*, sic efficiens et materia in *fieri* Impossibile est ergo aliquod efficiens limitatum agere ad effectum producendum, nisi simul concurrat materia quasi principium *ex quo* requisitum in *fieri*, in quo recipiatur forma, quæ est terminus formalis actionis, et ex qua ut ex parte constituitur compositum, quod est primo productum; Deus autem non requirit in actione sua materiam concomitantem, quia est supra totum genus causæ efficientis, quia est agens illimitatum. Ratio ista licet dicat *propter quid* consequentis, (scilicet limitationem efficientis, quæ determinat ipsum ad requirendum materiam in agendo,) tamen istud *propter quid* non est multum evidentius consecutione, ut patet intuenti.

Randulph. in 1. dist. 1. q. 1. et in Quodl. q. 1.

COMMENTARIUS.

(x) *Ad quæstionem ergo,* etc. Hæc est tertia pars principalis hujus quæstionis, in qua habetur resolutio principalis, ejusque probatio. Præmissa duplici acceptione tam causæ principalis, quam instrumentalis, concludit quando instrumentum est proprie activum, necessario habere formam aliquam intrinsecam, per quam constituatur per modum actus primi ad actionem, quæ est actus secundus, eamque formam vel in *esse* quieto, vel in fieri, id est, dum actu movetur, debere inesse. Alias si non requireretur talis virtus activa, ut principium agendi, sequeretur quod quodlibet assumi posset ut instrumentum respectu cujuslibet, et posset Deus per muscam creare cœlum, quod est futile, quia si alicui naturæ repugnet, quod sit principium aliquarum actionum, non est possibile, per quamcumque potentiam adhibitam, ut sit principium earum, etsi posset Deus absolute creare frigus, non tamen per calorem, ita ut calor sit in aliquo ordine principium activum frigoris, id est, in ordine causæ principalis aut instrumentalis, causæ naturalis aut supernaturalis.

102. Resolutio principalis hujus quæstionis.

Instrumentum activum debet habere principium actionis.

Hinc habes resolutionem Doctoris circa potentiam illam obedientialem activam, quam statuunt quidam moderni in omni ente per modum virtutis inchoatæ, ut quidam volunt; eam negabis ex his principiis, quia nimis libere, et sine urgenti

Potentia obedientialis activa et universalis in omnibus negatur.

fundamento astruitur. Hanc tamen dissertationem brevitatis causa hic omittemus, quia etiam concessa tali potentia obedientiali, non sequitur eam facere ad terminum creationis, neque ut instrumentum disponens prævie, quia id repugnat termino creationis, ut supponat dispositionem ex parte objecti, cum nullum præexigat ; si autem ex parte agentis per modum alicujus determinationis prioris vel applicationis, perinde fieri potest a causa principali, secundum virtutem innatam, et talis dispositio non abstrahit a subjecto ; ergo ad eam frustra fingitur potentia obedientialis ex hoc capite.

103. Supposita itaque illa conditione circa formam activam instrumenti, et communi sententia Theologorum, qua asseritur Deum agere principaliter in omni actione causæ secundæ, et hoc modo non posse creaturam agere principaliter ad creationis terminum, id est, sine subordinatione ad Deum causam superiorem ; sumendo tamen causam principalem pro ea, quæ agit per virtutem innatam, cum subordinatione prædicta ad primam causam, licet etiam neque agat ad terminum creationis, aut agere possit, superest dubium, an hæc conclusio negativa teneatur sola fide, an etiam ratione probari possit. Negat Varro secundum *in* 2. *dist.* 1 *quæst.* 6. asserit vero Landulphus *in* 4. *dist.* 1. *quæst.* 1. *et Quodl.* 1. quia sicut formalis et materialis necessario se exigunt, ita etiam efficiens limitatum exigit materiam concomitantem *ad fieri* rei, quia agens limitatum est; Deus autem, qui est supra totum genus agentis limitati, non sic exigit materiam, quia eam in sua virtute includit.

An conclusio sit solum de fide, duplex sententia. Varro negat. Landulphus affirmat. Fundamentum secundæ sententiæ ex ordine causarum mutuo.

Dicit autem Doctor, quod licet hæc ratio fundata in limitatione agentis creati, sit per causam, tamen non esse adeo plus notam in hac generalitate, quam sit ipsa conclusio, ideo tertium modum proponit ipse Doctor § *sequenti*.

Ratio illa est per causam, sed non manifestior.

SCHOLIUM.

Ponit Doctor tres conclusiones. Prima : *Spiritus creatus non potest principaliter creare substantiam*, quia non potest producere nisi per intellectionem et volitionem, quæ sunt accidentia. Secunda : *Forma materialis non est creabilis a creatura*, quia non potest esse prius natura quam informet, alioquin posset separata a creatura conservari. Tertia : *Forma materialis non potest creare*, quia sicut dependet a materia in qua sit, ita et ab eadem, in quam agat.

Ideo (y) dici potest tertio modo, quod creatura non potest creare principaliter, modo prædicto, scilicet per formam intrinsecam activam, respectu termini in suo ordine agendi; et hoc probatur per rationem, sed non communem omni creaturæ, sed per plures de diversis creaturis speciales, ut sit prima conclusio ista : *Nulla natura mere intellectualis creata potest creare substantiam*. Hæc fuit probata supra in improbando opinionem Avicennæ, quia cujuslibet talis naturæ intellectio est accidens, et nihil potest producere, nisi per actum intelligendi et volendi, qui non esset necessario prævius, si posset creare substantiam. Nam inter principium activum perfectum in supposito perfecto, et substantiam terminantem actionem, non necessario mediat aliquod accidens; secus autem est de Deo, cujus intellectio et volitio sunt essentia ejus, et ideo per intellectionem et volitionem potest substantiam producere; creatura autem non sic. 28.

Conclus. 1. Creaturam spiritualem non posse creare substantiam.

Secunda conclusio est : Nulla forma materialis potest creari a creatura, quæ probatur sic: Forma

Conclus. 2. Formam materialem non esse creativam.

rmam erialem a atura abilem n esse. quæ creatur, prius naturaliter est a causa efficiente quam materiam informet; forma materialis non potest esse ab aliqua creatura, prius naturaliter quam informet materiam suam, vel potentiale suum; ergo, etc. Probatio majoris, quia si non prius naturaliter, ergo non accipit *esse* a causa, nisi illa actione, qua subjectum informatur, sed illa informatio est mutatio proprie dicta, et ita non creatio. Probatio minoris, nulla creatura potest formæ materiali dare *esse* absolutum in se, hoc est, absque hoc quod informet suum potentiale, quia si posset sic dare *esse,* posset et illud conservare, ut realiter virtute creaturæ maneret in aliqua duratione talis forma sine materia. Formam autem materialem dico esse omnem illam, quæ ex natura sua necessario inclinatur naturaliter ut sit actus materiæ, sive sit substantialis, sive accidentalis.

Tertia conclusio (z) est : Nulla
onclus. 3. forma materialis potest esse principium creandi aliquid, quæ probatur, quia sicut in essendo præsupponit materiam in qua sit, ita in agendo præsupponit materiam in quam agat, alioquin terminus actionis ejus esset absolutior a materia quam ipsa forma.

29. Ex his concluditur propositum sic : Nullus Angelus potest substantiam creare (ex prima), nec accidens aliquod (ex secunda), quia accidens a creatura creari non potest; ergo Angelus non potest creare, nec substantia materialis potest aliquid creare, quia non potest agere nisi per formam suam, (accidentalem, vel substantialem, non curo.) Nam materia etsi aliquod ens sit, tamen ita infimum est, quod non est principium alicujus actionis productivæ. Forma autem materialis non potest aliquid creare, nec per accidens aliquod potest esse principium creandi aliquid, ex tertia conclusione; ergo substantia materialis nihil potest creare, ergo nec immaterialis, nec materia potest aliquid creare, nec accidens aliquod potest esse principium creandi, ut dictum est ex tertia.

Potest etiam specialiter probari, quia substantia materialis non potest producere materiam, et per consequens nec totum effectum producere, nullo præsupposito. Hoc probatur sic: quia quando aliqua secundum totum genus suum habent aliquem ordinem ad invicem, quodlibet unius habet similem ordinem ad quodlibet alterius. Exemplum, si albedo secundum totam speciem sit prior nigredine, et quælibet qualibet; sed quælibet forma materialis secundum totum genus suum, est posterior origine tota materia sua receptiva ; ergo quælibet talis forma est posterior ad quamlibet materiam ; sed posterius origine vel generatione, non est principium producendi modo illo prius ; ergo forma substantialis non potest creare materiam. Confirmatur istud, quia forma materialis dependet in essendo a materia; ergo in agendo non potest esse principium producendi aliquid ejusdem rationis cum materia; videtur enim repugnantia, quod in agendo per se dependeat ab aliquo

ejusdem rationis cum termino, quem producit.

30. Si instes de forma substantiali et qualitate consequente eam, quod illa qualitas sequatur formam substantialem generantis, et tamen aliquo modo est causa formæ substantialis ipsius geniti; licet ergo forma substantialis et qualitas propria secundum genus suum habeant ordinem, quia forma substantialis est prior, non tamen quælibet qualibet, imo tantummodo in quocumque eodem, forma substantialis est prior sua qualitate, licet in alio et alio possit qualitas præcedere formam substantialem. Et confirmatur per illud Philosophi 9. *Metaph. c.* 7. de potentia et actu, ubi vult, quod actus simpliciter præcedit potentiam tempore, et tamen in eodem, potentia præcedit actum tempore.

Text. com. 13. et inde.

Respondeo, quod quælibet substantia ejusdem speciei præcedit qualitatem quamlibet, eo modo quo substantia secundum totum genus suum præcedit qualitatem secundum genus suum, scilicet definitione, cognitione et tempore, hoc est, separabilitate, quantum in se est, et sic tripliciter substantia geniti præcedit qualitatem generantis, licet non tempore, id est, temporali vel actuali duratione extra causam, nec sic intelligit Philosophus, ut supponis. Et cum dicis qualitatem generantis præcedere substantiam geniti, ut causa effectum, falsum est; sed solum hujusmodi qualitas est causa qualitatis disponentis ad formam substantialem, et pro tanto dicitur quodammodo esse causa geniti, licet hoc sit valde extensive.

Substantia prior accidente tripliciter.

Auctoritas Philosophi non est ad propositum, quia actus, qui est prior tempore omni potentia, non est aliquis actus materialis, sed simpliciter immaterialis, ut patet *ibidem in fine capituli*. Ratio autem procedit de illo actu, qui posterior est secundum genus suum totum ipsa potentia receptiva; ideo non valet. Et iterum istud de materia, et conclusio secunda manifesta sunt apud Philosophos, qui posuerunt ordinem secundarum causarum esse simpliciter necessarium, ita quod forma materialis non potest ab alio agente produci, nisi concurrente materia, tanquam causa necessaria præsupposita termino productionis.

Si quæras, an ex dictis possit haberi propositum de anima intellectiva? Respondeo, quidquid Philosophi senserint de ea, an creetur vel non, tangetur *dist. de resurrectione*, sed ex conclusionibus prædictis ostenditur propositum de ipsa; non enim potest creari ab Angelo, patet ex prima; nec a quacumque natura mere intellectuali creata, patet per idem; nec ab aliqua corporali substantia, sive per formam substantialem, sive per accidentalem, quia ipsa anima est nobilior quacumque forma substantiali vel accidentali; forma autem ignobilior non est principium activum ad producendum nobiliorem; sic patet propositum, scilicet quod nulla creatura potest principaliter creare.

d. 43. q. 2. Animam rationalem non esse creabilem a creatura.

COMMENTARIUS.

104. Probanda conclusio inductive, et specie.

(y) *Ideo dici potest tertio modo, quod creatura non potest creare,* etc. Hæc conclusio Doctoris quoad primam partem est communis Patrum et DD. quos vide citatos a Scholiaste, *sequenti scholio.* Quoad secundam partem statuit tertium modum, in quo differt a sententia Landulphi, nempe probari conclusionem ratione, non tamen generali, quæ communis sit omni creaturæ, sed procedendo in particulari et inductive, per omnia principia agendi, et ex natura effectuum, ideoque illum principalem reducit ad tres conclusiones in specie, quas ordine suo probat :

Prima conclusio, quod creatura spiritualis nequeat creare.

Prima est quod *creatura spiritualis nequeat creare substantiam.* Hanc probavit *superius,* quia agit mediante intellectione et volitione, quæ sunt accidentia, tanquam principiis producendi, vel tanquam præsuppositis necessario ad productionem.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio : *Nulla forma materialis potest creari a creatura,* etc. Probat, quia prius naturaliter forma ut creatur, est ab efficiente, quam informet materiam, patet, quia producitur in *esse* sine dependentia a materia; ergo prius naturaliter, quam informet materiam, et nisi produceretur alia actione præter informativam, produceretur per mutationem proprie dictam, quod est contra suppositum; sed nequit forma materialis esse a creatura prius naturaliter quam sit informans materiam. alias si posset in *fieri* dare *esse* absolutum eidem a materia, posset etiam conservare eam in tali *esse.*

Contra hanc conclusionem objicitur primo.

Hæc ratio supponit formam materialem dependere a materia, sive accidentalis sit, sive substantialis; videtur ergo peti principium, nam supposito, quod crearetur, jam tollitur illa dependentia.

Objicitur secundo, quod forma substantialis non dependeat a materia.

Secundo, aliqui negarent formam substantialem dependere per se, et natura sua a materia, quia est per se existens, et proinde non tantum dependet, quantum accidens absolutum; hoc autem ita dependet ut aptitudine, et non actu necessario dependeat, ut patet in accidente separato.

Objicitur tertio.

Tertio, illa consequentia vel non sequitur, vel si sequitur, non est inconveniens, quod producens independenter a materia, possit etiam conservare formam ut separatam a materia et subjecto.

Objicitur quarto.

Quarto, contra majorem illam, videtur de facto etiam prius naturaliter existere forma quam informet, quia causa supponitur ad effectum; informare est effectus, deinde supponitur ad unionem existentia formæ, quia est subjectum ejus; unio autem ad informationem supponitur, ut inhærentia albedinis ad esse album.

105. Responsio ad primam.

Respondetur, suppositionem illam absolute admitti ab omnibus Philosophis, qui admiserunt genus causæ materialis diversum a reliquis causis; negatur autem assumptum, quia agens potest dupliciter dependere a materia. Primo ratione sui, quia aliter nequit agere ex genere suo. Secundo ratione termini, nempe formæ productæ, quæ specialiter dependet a materia ex se, naturaliter loquendo, a quacumque causa producatur, verbi gratia, accidens. Supposito autem quod aliqua causa secunda crearet, absolveretur forma a materia, quantum ad dependentiam fundatam in modo causandi efficientis, non autem quantum ad dependentiam fundatam in propria natura formæ, neque sequitur, potest agens creatum producere aliquid creando, ergo potest creare accidens; sicut neque sequitur, Deus potest producere independenter a materia, ergo relationes et modos, et hujusmodi, etiam potest producere indepen-

Duplex dependentia causæ secundæ a materia.

Forma materialis dependet a materia.

denter a materia. Quando autem repugnantia inest per plures causas, amotio unius non removet repugnantiam, nisi secundum quid, scilicet inquantum in tali causa fundatur; sic posita creatione tollitur dependentia, quæ est ex modo agendi causæ, non autem illa, quæ est ex materia formæ,

Responsio ad secundam objectionem.

Ad secundum respondetur ex communi Theologorum et Peripateticorum sententia, constare contrarium, nam si ideo tantum forma materialis substantialis dicitur dependere a materia, quia ex voluntate agentis supremi conservatur et producitur in materia, non quia id exigat per se, sequeretur quod nulla esset differentia, quantum est ex natura formæ inter animam rationalem et animam bruti, quantum ad immortalitatem, quod est absurdum. Unde quod forma sit absoluta, quod per se existens, non absolvit eam a dependentia a materia quantumlibet minus dependet quam accidentalis, quæ est forma secundum quid, ut comparatur ad substantialem, quæ dat actum simpliciter et per se.

106. Responsio ad tertiam objectionem.

Ad tertium respondetur consequentiam esse bonam, quia dare *esse* absolutum et separatum a materia, est supplere materiam in quantum ab ea dependet forma in *esse* ex propria natura; quidquid autem sic potest absolvere formam a materia, potest etiam conservare, utrumque repugnat causæ creatæ, convenit soli Deo, quia causa creata non conservat formam a se productam in materia externa, conservatione per modum influxus, loquendo de absoluta, quia cessat ejus actio ad productum in completa existentia, ut patet experientia; cessant etiam conditiones agendi, ut applicatio et hujusmodi, sine quibus primo non produceret, ergo etiam neque conservaret. Deinde est causa contingens respectu effectus absoluti, ut plurimum, et non per se requisita essentialiter, ergo sicut potuit produci primum effectus absque ejus concursu, sic etiam conservari manentibus causis per se essentialiter requisitis ad conservationem *esse* jam producti, ad cujus conservationem non requiruntur tot, quot ad productionem, neque secundum potest esse a causa secunda, quia solius Dei est supplere causam per se requisitam, qualis est materia, sicut eam eminenter continere.

Causa secunda non conservat formam absolutam.

Ejus actio est contingens.

Responsio ad quartum.

Ad quartum negatur, simpliciter loquendo, quia sicut forma educitur, sic informat, cum existat semper dependenter a materia ut causa priore. Hic autem sumitur *informatio,* non prout est præcise effectus formæ, quomodo anima etiam rationalis informat, quamvis non dependeat a materia, sed ut involvit eductionem et causalitatem materiæ respectu formæ, ex quo patet ad reliqua.

107. Tertia conclusio. Forma materialis non potest esse principium creationis. Specialis ratio de substantia materiali.

(z) Tertia conclusio : *Nulla forma materialis potest esse principium creandi aliquid,* etc. quia in essendo supponit materiam ; ergo in causando, ut *supra* probatum est de accidente, et deinceps applicando dicta, ut patet, ex clara inductione concludit intentum. Subjungit specialem rationem, unde probat substantiæ materiali repugnare creationem activam materiæ. Ratio est talis : *Quando aliqua secundum totum genus suum habent aliquem ordinem ad invicem, quodlibet unius habet similem ordinem ad quodlibet alterius,* etc. forma materialis secundum totum genus suum est posterior materia sua receptiva ergo quælibet forma qualibet materia est posterior ; sed posterius origine aut generatione nequit esse principium creandi aliud, ergo forma materialis nequit creare materiam. Hæc ratio est evidens, nam altera pars majoris, nempe secunda, includitur per se in prima, nam sicut particulare quodcumque includit in suo conce-

Optima ratio.

ptu quod ipsi competit, ut genus per modum prædicati, sic per regulam Anteprædicamentalem : *Quando aliquid prædicatur de aliquo, ut de subjecto, quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur etiam de subjecto*. Unde infertur, quidquid inest secundum totum genus, inesse quoad singulas species et individua, et ut ita dicam, distributive. Minor etiam est certa, nam hoc ipsum dicit forma materialis , quod est per se supponere et dependere a materia, et conclusio bene sequitur.

Quod per se convenit prædicato, per se convenit subjecto.

Confirmatur, quia forma materialis dependet in essendo a materia ; ergo nequit esse principium producendi aliquid ejusdem rationis cum materia, quia repugnat quod in agendo dependeat ab aliquo ejusdem rationis cum termino. Agit Doctor de dependentia per se, non per accidens, qualis esse potest in causis univocis, in quibus unum individuum per accidens habet rationem causæ, aliud rationem effectus ; unde hic ignis producitur ab alio igne qui est ejusdem rationis cum igne quem producit, per accidens autem unum supponitur ad aliud, non autem per se ; unde recte Doctor ad exclusionem hujus instantiæ addit *per se dependeat,* etc. Agit autem Doctor hic de ordine essentiali, quod amplius patet ex solutitione eorum quæ objicit. Addit tandem comprehendi hoc discursu animam rationalem, applicando eadem principia. Si autem hic discursus non sit convincens, multa principia revocantur in dubium, quæ supponuntur a Philosophis ; contra autem negantem principia communiter recepta, non est disputandum.

SCHOLIUM.

Negat creaturam, ut instrumentum, posse creare, quia non potest agere dispositionem præviam, cum hæc ad creationem non requiratur ; nec attingere terminum principalem, cum non præhabeat ad id virtutem activam ex dictis. Scotus dicit hæc ratione probari, sed forte non convincunt rationes allatæ, nec ullæ aliæ. Communis tamen Sanctorum soli Deo reservat creationem. *Cyril.* lib. 2. Julian. *Athan.* serm. 3. contra. Adrian. *August.* 12. civit. 24. et 3. Trin. 8. *Basil.* lib. 4. contra Eunom. *Prosp.* lib. Sent. S. Aug. sent. 146. *Damasc.* lib. 2. c. 3. communis DD. *Alens.* 2. p. q. 6. m. 2. a. 4. et q. 9. m. 8. *Albert.* 2. d. 1. a. 7. D. *Thom.* 1. p. q. 45. a. 5. (etsi oppositum habeat 2. d. 1. q. 1. a. 3. et 4. d. 5. q. 1. a. 3.) *Richard.* 4. d 5. a. 2. q. 1. est contra Suar. 3. p. 1. tom. d. 31. sect. 8.

Dico etiam (b) quod nec instrumentaliter, ita quod sit instrumentum proprie activum. Quod pro tanto dico, quia forte non omne instrumentum est proprie activum, ut dicetur inferius. Non enim potest esse activum, nisi vel ad dispositionem præviam, vel ad ipsum terminum ; in creatione nihil potest præcedere, quod disponatur ; non potest autem agere ad terminum, nisi habeat formam activam in suo ordine, quæ licet in virtute alterius possit attingere ad totum effectum, et totaliter, talis autem non est aliqua virtus activa alicujus creaturæ, ut est supra ostensum. 31.

Creaturam nec instrumentaliter creare posse.

Intelligendum tamen (c) est pro opinione Magistri *dist.* 5. quod si forma accidentalis creetur, (ut ponitur de gratia et charitate,) bene potest aliquod subjectum præcedere, quod disponat ad illum terminum, sicut hîc præcedit anima. Et licet in tali subjecto non possit esse aliqua dispositio simpliciter necessitans, tamen potest esse dispo-

Gratia creatur, tamen ex parto petit dispositionem subjecti præviam.

sitio necessitans secundum quid, et hoc est ex divina dispositione. Et sic potest exponi Magister, quod Deus posset dare talem potestatem ministro, ut ipse aliquam dispositionem causaret in anima, quæ esset necessitans ad gratiam, hoc modo, quod Deus disposuisset universaliter sic disposito dare gratiam. Sic etiam organizatio corporis est dispositio ad animam intellectivam necessitans, et hæc potestas est superior, quam aliqua alia, quæ sit jam data ministro Ecclesiæ; nihil enim operatur minister in anima mediate vel immediate, ad quod simpliciter necessario conferatur gratia, sicut in alia parte de animatione. Nec oportet imponere Magistro, quod senserit Deum posse dare ministro, ut ageret ad gratiam, attingendo istum effectum, quia minister non est capax istius virtutis activæ, quia per gratiam vel charitatem, est anima formaliter accepta Deo acceptatione speciali, tanquam digna vita æterna; creatura autem non potest habere virtutem activam, ut faciat aliquid dignum hujusmodi, vel sit acceptum Deo. Hoc etiam patet, quia finis et efficiens respiciunt se mutuo, ita quod superius agens efficit propter finem superiorem; ergo quod immediate disponit, vel ordinat ad finem ultimum, immediate est a primo efficiente; hujusmodi est gratia. Confirmatur, quia si posset esse ab aliquo agente inferiori, videretur posse esse ad aliquem finem inferiorem.

Organizatio est dispositio necessitans ad animam creandam, secus de actibus ministri respectu gratiæ.

Sed istæ rationes non multum cogunt. Prima non, quia creatura potest esse formalis ratio talis acceptationis, ut conceditur de charitate; quare ergo non ita effectiva ratio acceptationis? non videtur ratio. Secunda etiam non valet, quia etsi agens primum non agat nisi propter finem ultimum, tamen oportet omne agens inferius in quacumque actione agere propter finem inferiorem ultimo. Angelus enim, si elicit actum beatificum, non elicit propter finem inferiorem ultimo; ita ergo posset gratia immediate creari propter finem ultimum, et tamen ab agente inferiori.

32. Ad argumenta principalia.

Ad argumenta (d) principalia. Ad primum dicetur inferius in *dist. ista q.* 5. Ad secundum, dicendum, quod illa est aliqua causa, quam ponit Augustinus, et manifestior, sed non præcisa. Ad confirmationem dico, quod actiones immanentes habent aliquod passum, quia ipsamet potentia, cui immanent, est potentia receptiva eadem.

Ad 3.

Ad rationem de adæquatione dico, quod non arguitur de æqualitate effectus ad causam, quia impossibile est aliquem effectum esse æqualem Deo; sed adæquans potest intelligi ibi secundum proportionem præcisam, hoc est, effectus habens talem proportionem ad causam, qualem nullus alius potest habere, puta, quia proximus possibilis ipsi causæ; si sic intelligatur non adæquans in majori, nego eam. Tantum enim valet, ac si diceretur, effectus inferior primo possibili potest produci a supremo possibili, quod ideo negandum est, quia aliquis inferior non po-

test totus et totaliter produci, nisi a supremo simpliciter. Ad probationem majoris dico, quod non secundum totam potentiam suam producit; non enim oportet agens secundum totam virtutem suam producere, quantum posset secundum illam producere, quando est agens libere, non necessitate naturæ. Et cum ulterius dicitur, tunc perfectior effectus non manifestaret majorem perfectionem causæ, concedo, quod quicumque effectus productus totus et totaliter, manifestat æqualem potentiam causæ; sed effectus perfectior eminentius manifestat. Exemplum, si ab eodem principio descendant multæ conclusiones ordinatæ, tota veritas principii causa est veritatis conclusionis cujuslibet, et tamen una illarum est altera verior et eminentius manifestat veritatem principii.

uomodo ffectus rfectior magis stendit rfectionem causæ.

33. Ad 4. nnihilare nequit reatura, et quare?

Ad aliud de *annihilare,* dico quod solius Dei est annihilare, quia annihilare non est agere positive, sed non agere, id est, non conservare; solius autem Dei est conservare totam creaturam et totaliter et breviter, sicut quælibet creatura requirit causam concausantem in *fieri,* scilicet principium potentiale, ita super illud non potest destruendo, sicut nec producendo, et per consequens necessario aliquid relinquit, sicut necessario præsupponit. Sicut autem creatio proprie dicta est productio de nihilo, id est, non de aliquo, quod sit pars primi producti, et receptivum formæ inductæ, ita annihilatio est destructio in nihil, utroque modo.

Ad probationem primam de forma naturali, patet *dist.* 1. 2. *lib.* quia licet nulla pars formæ maneat, manet tamen aliquid formæ receptivum, quod fuit aliquid compositi. Ad illam probationem de virtutibus, respondeo, quod nulla virtus infusa potest corrumpi in nobis per aliquem actum nostrum, quasi per naturam repugnantiæ, sed solum per causam demeritoriam; anima enim peccans demeretur, quod gratia non conservetur in ea, et sic in secundo instanti naturæ, propter tale demeritum quasi præcedens, Deus non conservat gratiam, et sic annihilatur.

Virtutes infusæ solum demeritorie corrumpuntur a nobis.

Ad probationes illas de amicitia et inimicitia, dico, quod per peccatum non est aliquis formaliter inimicus, sed tantummodo demeritorie. Similiter ad illas probationes de fide et spe, dico, quod fides et spes infusæ non corrumpuntur per actum infidelitatis et desperationis, nisi demeritorie. Et si velis habere aliquid quod corrumpatur per istos actus tanquam repugnans formaliter, dico, quod illud non est nisi fides et spes acquisitæ, et bene possibile est per actus nostros induci aliquid repugnans formaliter illis habitibus acquisitis.

Per peccatum non efficitur inimicus formaliter.

34. Ad 7.

Ad ultimum, cum dicitur in virtute, etc. Ad intellectum hujus verbi et illorum quæ dicta sunt de instrumento, intelligendum est, quod nihil potest agere in quocumque ordine agendi, nisi propria virtute. Sicut enim dictum est *supra,* quod nisi habeat formam activam et intrinsecam, non potest omnino agere, ita etiam nisi habeat propriam virtutem intrinsecam, quia

Respondetur.

illa forma est virtus. Quod si prius non habuit formam vel virtutem, et nunc agit in aliquo ordine, oportet quod nunc de novo habeat formam et virtutem in illo ordine; eadem enim natura manens absque omni mutatione, nullo modo est nunc activa, nunc non activa. Sed tamen agens dependens ab alio, dicitur agere in virtute alterius, quia virtus agentis dependentis non sufficit sine illa virtute a qua dependet. Magis tamen dicitur instrumentum agere in virtute alterius quam causa secunda, quia plus dependet ab agente superiori illud quod non habet formam activam in *esse* quieto, sed tantum recipit in actuali motione, quam illud quod habet formam activam in *esse* quieto. Causam etiam secundam, id est, quæ habet formam activam in *esse* quieto, agere in virtute alterius, non est recipere tunc aliquid ab illo altero, sed tantum habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens, in suo ordine simul; Sed instrumentum, id est, recipiens formam activam in motione, agere in virtute alterius, est tunc actualem accipere formam ab eo per quam agit.

Agens dependens dicitur agere in virtute alterius.

Ex hoc patet quod causæ primæ in causam secundam proprie dictam quando similiter agunt, non est influentia nova, quæ sit creatio alicujus inhærentis causæ secundæ; sed influentia est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem. Instrumentum autem quando agit, recipit influentiam proprie ab eo cujus est instrumentum, quia motionem actualem, et in motione formam per quam agit in suo ordine. Ex istis patet intellectus majoris. Bene enim verum est, quod causa secunda et instrumentum plus potest in virtute alterius, quam propria (supple sola) præscindendo virtutem alterius, quia virtus ejus propria est diminuta et subordinata alterius virtuti, ita quod sine illa altera virtute agente, virtus ejus non potest in effectum; tamen non potest in virtute alterius plus quam in propria virtute, id est, aliquid ad quod virtus ejus nullo modo se extendit in suo ordine causandi. Nunc autem minor, si accipiat virtutem propriam, præscindendo virtutem causæ superioris, falsa est, in nihil enim potest creatura sine virtute Dei principalis agentis, ideo non valet.

Contra prædeterminationem Physicam, quam ubique rejicit 4. d. 43. q. 3. et d. 49. q. 6.

Caus secun plus pot in virtut causæ mæ, quan propr explicat

COMMENTARIUS.

(b) *Dico etiam quod nec instrumentaliter,* etc. Hic respondet ad alteram partem quæsiti principalis, asserens quod neque instrumentaliter potest creatura creare, ut instrumentum proprie activum, quæ est communior opinio. Eamque probat Doctor unica ratione, quia non ut prævie disponens, cum ad creationem nihil supponatur, neque est attingens terminum principalem, quia nequit agere, nisi ut habet aliquam virtutem activam a qua ut causa procedit effectus; terminus autem principalis non solum procedit a causa principali effective, sed etiam a causa instrumentali, quæ effectiva est. 108

Creat neque instrun talit physi concurr ad creation

Sed nulla virtus talis potest communicari creaturæ, ut *supra* ostensum est, et probatur, quia vel esset innata; sed hæc

Ratio clusio

nequit attingere terminum creationis ex rationibus allatis, de voluntate Angeli, de potentia obedientiali, de forma substantiali, vel esset assistens extrinsece; sed hoc non, quia assistentia illa vel se habet per modum applicantis et dirigentis, vel per modum concurrentis, aliter enim intelligi nequit mera essentia. Sed uterque modus supponit virtutem activam in instrumento, quia applicatio et directio connotat virtutem activam, sicut et concursus; vel denique illa virtus esset recepta in ipso instrumento, et sic habet modum accidentis et dependentis a subjecto, ac proinde supponit subjectum in agendo.

ententia ntraria. re posse strumentum creandi formam cidentalem. . Thom.

Hæc conclusio non est adeo certa apud Theologos saltem quoad creationem formæ accidentalis. Unde Magister *infra dist.* 5. *cap. ult.* dicit quod non repugnet communicari Ministro virtutem ministerialem et instrumentalem respectu gratiæ creandæ, quem sequitur *ibidem* D. Thom. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæst.* 3. *ad.* 4. et aliqui ejus discipuli, ut defendant efficaciam physicam Sacramentorum, contra quos *infra* melius differetur; interim rationes quibus adducuntur nihil efficiunt, ut patet eas solvendo.

109. undamenta hujus olvuntur. Prima objectio. esponsio.

Primo objiciunt, incarnatio est perfectior quam creatio, sed aliquod instrumentum attingere potest incarnationem; ergo et creationem. Respondetur distinguendo majorem; incarnatio est perfectior ratione termini, concedo; ratione modi agendi, nego, quia creatio est propria actio Dei, unio autem hypostatica educitur de potentia obedientiali subjecti, qui modus agendi non est solius Dei ex se, licet quandoque in specie ipsi conveniat soli, ex peculiari ratione termini, et negatur etiam minor loquendo de instrumento physico.

Secunda objectio.

Secunda ratio est, quia Sacerdos per verba consecrationis attingit transubstantiationem pan's in corpus Christi sub speciebus, quæ productio æquivalet creationi. Respondetur negando consequentiam. Antecedens autem falsum est, loquendo de attingentia physica, verum est de morali intellectum. Responsio.

Tertia objectio. Responsio.

Tertia ratio, ignis Inferni comburit dæmones sensibiliter et physice, ut instrumentum Dei, producendo in ipsis qualitatem quamdam. Respondetur negando assumptum, ut *infra* suo loco latius videbitur. Et dato antecedente, non licet inde inferre talem qualitatem posse creare, quia supponit ipsos spiritus tanquam subjectum.

Quarta objectio. Responsio.

Quarta ratio, nulla apparet repugnantia in hoc, neque ratio in oppositum. Respondetur esse eamdem repugnantiam, quæ invenitur in eo, quod creatura ut est causa principalis attingat terminum creationis, ut patet ex argumento pro conclusione. Rationes in oppositum plures adductæ sunt, quæ, auctoritate Patrum adjuncta, qua ejusmodi repugnantia astruitur, redduntur efficaces, nam reddunt rationem talem, quæ solvi nequit, nisi negando principia, quod non est disciplinati.

110. Interpretatio sententiæ Magistri.

(c) *Intelligendum tamen est pro opinione Magistri,* etc. Hic Doctor modeste interpretatur opinionem Magistri supra præmissam, eam reducens ad sensum congruum. Asserit ergo, quod si forma accidentalis creatur, ut ponitur de gratia et charitate, præsupponi posse aliquod subjectum disponens, non dispositione necessitante ex natura rei, sed ex voluntate divina et secundum quid, seu ex hypothesi et pacto.

Anima rationalis infunditur supposita dispositione ex pacto Dei.

Exemplo declarat in naturalibus, sicut ad creationem animæ rationalis supponitur corpus organizatum actione agentis creati, ad quod consequitur creatio animæ ex pacto, quo Deus auctor naturæ assistit causis naturalibus, non solum adjuvando,

sed etiam supplendo defectus ipsorum, quoad eos effectus qui spectant ad perfectionem naturæ, neque haberi possunt virtute causarum inferiorum.

Sic etiam in ordine gratiæ, ex pacto assistit Ministris et Sacramentis, ut iis positis, producat effectum quem significant, non quod sacramentum aut Minister physice attingat aliquid in anima, vel producat, sed disponat solum moraliter et ex pacto, cui assistit Deus. *Nec oportet,* inquit, *imponere Magistro, quod dicat, quod Minister attingat gratiam efficiendo,* cujus duas rationes subjungit, quas solvit ut parum efficaces, et patet solutio ex littera.

111. Ad argumenta principalia respondet.

(d) *Ad argumenta principalia,* etc. Respondet deinceps argumentis ad oppositum quæstionis in limine propositis. Littera est plana in responsione ad primum et secundum, cum sua confirmatione. In responsione ad tertium, ad probationem majoris notanda sunt illa verba : *Concedo quod quicumque effectus productus totus et totaliter manifestat æqualiter potentiam causæ, sed effectus perfectior eminentius manifestat.*

Perfectio duobus modis ex effectu colligitur. Primus modus est perfectio effectus.

Ratio hujus est, quia perfectio causæ aliquando ex perfectione effectus, aliquando ex modo causandi, et independentia colligitur. Si primo modo, effectus quo perfectior est in sua entitate, eo magis participat causam, et eo magis accedit ad causam, et sic homo magis manifestat perfectionem Dei, quam alia viventia; viventia autem magis manifestant quam non viventia.

Secundus modus est ex modo producendi.

Si secundo modo, tunc perinde quilibet effectus procedens secundum eumdem modum causandi, æque manifestat perfectionem causæ, et sic non attenditur res producta, sed modus producendi. Unde materia prima, quia procedit a Deo secundum creationem, æque manifestat ejus potentiam superiorem omni genere causæ creatæ, ac cœlum vel anima intellectiva, vel Angelus, qui eodem modo procedunt, licet excedant in entitate materiam.

Subjicit Doctor exemplum hujus in pluribus conclusionibus subordinatis, quæ procedunt ab eodem principio, ubi tota veritas principii est causa veritatis in singulis, tamen una altera est verior et eminentius manifestat veritatem principii.

112. Exemplu[m] in conclusi[o]nibus subordi[na]tis.

Hoc exemplum dupliciter intelligi potest, ita ut conclusiones sint subordinatæ in ratione effectus, ut una prius altera nata sit inferri, non tamen una in virtute alterius, ut quando plures passiones emanant ab eodem subjecto, quarum quælibet per definitionem subjecti demonstratur, ita tamen ut una prius altera insit passio, ut *esse* volitivum mediante intellectivo, non tanquam causa, sed effectu immediatiore. Et hoc modo etiam servari potest proportio, quia utraque conclusio perinde reducitur ad eamdem veritatem principii, tanquam in totam et adæquatam causam ; sed altera, quæ immediatius se habet ad principium in *esse,* etiam propius attingit ejus veritatem, et sic eminentius. Idem exemplum potest proponi in conclusionibus subordinatis, quarum propinquior principio esset causa proxima remotioris, ut patet in scientia subalternante et subalternata, nam conclusio illius est principium in hac, et sic etiam accommodari potest exemplum, quia veritas remotioris etiam in virtute principii concluditur, ex quo conclusio proxima sortitur omnem evidentiam sui. Hæc tamen eminentius includit veritatem principii, quia immediatius et minus dependenter ab aliis extra principium ipsum.

Declarat[ur] duplex subordi[na]tio.

Altera su[b]ordinatio.

In responsione ad quartum docet, sicut Dei solius est creare, sic etiam ejus esse annihilare; et sicut creatio est productio

113. Dei solius est creare, e[t] annihilar[e].

totius et totalis, nihil supponens quod spectet ad entitatem producti, sic e contra annihilatio est distractio totius et totalis, nihil post se relinquens, quod fuerit de entitate annihilati; hoc autem non potest facere in materialibus, nisi causa in cujus potestate est materia prima quantum *ad esse* et *non esse*.

In secunda probatione docet quod neque gratia, neque virtutes infusæ physice destruantur, sed demeritorie, quod variis in locis docet. Item, supponit dari habitus acquisitos dictarum virtutum, qui per actus contrarios destrui possunt. Vide ipsum *in* 3. *d.* 24. *et sequentibus*.

Virtutes infusæ meritorie destruuntur.

In responsione ad ultimum optime declarat quid sit agere in virtute alterius, et quomodo causa secunda agat in virtute primæ, non quod recipiat influxum novum a prima quando agit, sed quia servat determinatum ordinem ad primam, et recipit ab ea esse et virtutem. Unde non recte quidam citant Doctorem nostrum pro ea sententia, quæ statuit necessario præmitti in causa secunda ad actionem influxum aliquem per modum prædeterminationis præviæ. Videatur etiam *in* 2. *dist.* 9. *quæst.* 2. § Ad argumenta secundæ quæstionis, *responsione ad objectionem, vers. Et cum addis quod unum agit in virtute alterius,* etc. ubi hoc bene explicat, *et in* 4. *dist.* 43. *quæst.* 3. § Tertia opinio est, etc. *contra responsionem argum.* 2. *et in* 1. *dist.* 3. *quæst.* 9. Quid autem contra hoc faciant quædam ejus loca disserendo contra Philosophos de libertate primæ causæ, et rerum contingentia, non permittit prolixitas hujus quæstionis disserere et declarare, alias id præstabimus cum occasio feret longiorem tractatum. Interim hic finitur quæstio hæc locuplex et varia, quam, ut verum fatear, præterire volui, nisi aliorum me moveret auctoritas, et ne ipso in limine desultorie viderer opus hoc aggredi.

Quomodo causa secunda subordinatur primæ.

QUÆSTIO II.

Utrum hæc sit ratio definitiva Sacramenti (a), *quam ponit Magister:* Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma?

Alens. 4. *p. q. m.* 4. *et q.* 8. *m.* 1. D. Thom. *hîc q.* 1. *et* 3. Richard. *art.* 1. *q.* 2. D. Bonav. *dub.* 2. *lit.* Suar. 3. *part. tom.* 3. *d.* 1. *sect.* 4. Vasq. 3. *part. d.* 127. Aug. 10. *Civ. cap.* 5. Hugo 1. *de Sacr. p.* 9. *c.* 1. Isidor. 6. *etym. c.* 18.

Quod non videtur, quia definitio non est nisi ejus, quod est per se unum, 7. *Metaph.* Sacramentum non est per se unum, quia secundum Augustinum super Joannem *homilia* 81. et ponitur 1. quæst. 1. Detrahe : *Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum;* sed verbum et elementum non faciunt aliquid per se unum, quia unum est permanens, aliud successivum. 1. Mag. A. Arg. 1. Text. c. 16. et 8. Met. t. c. 15.

Secundo, si est forma, aut ergo forma, quæ est altera pars, aut forma exemplaris; sed non primo modo, patet, quia Sacramentum non est pars gratiæ; nec secundo modo, quia exemplatum imitatur exemplar, et participat ipsum, non sic autem gratia Sacramentum. Argum. 2.

Tertio sic, quia in quibusdam Sacramentis non est nisi verbum tantum, quod non est signum visibile, sed audibile tantum, ut probatur inferius in sacramento Pœnitentiæ et Matrimonii; ergo male dicitur visibile. Argum. 3.

Argum. 4. Quarto sic, unius rei tantum est una definitio propria; Sacramenti autem assignantur aliæ definitiones, patet per Magistrum in littera, et Hugonem, et per illud Augustini 10. de Civit. c. 5. *Sacramentum est sacræ rei signum.*

Ratio opposit. Contra, Magister in littera et de Consecratione *dist.* 2. *Sacrificium.*

SCHOLIUM.

Ponit quinque conditiones, ut aliquid sit vere definibile. Prima quod sit ens. Secunda quod unum. Tertia, quod reale. Quarta, quod non simpliciter simplex. Quinta, quod universale.

2\. Hîc primo videndum (b) est, cujus possit esse definitio, et cujus non. Secundo ex hoc, si Sacramenti possit esse aliqua definitio. Tertio si hæc, de qua quæritur. Quantum ad primum, notandum est, quod cujuscumque sive entis sive non entis, quod potest concipi et significari, potest esse aliqua ratio nominis, quæ scilicet explicet explicite et distincte illud, quod nomen importat implicite et confuse. Et quælibet ratio talis potest dici definitio, extendendo nomen definitionis; sed *definitio* proprie dicta non *est* nisi *oratio verum esse significans,* secundum Philosophum 1. *Topic.* et ideo non est quæcumque ratio nominis, sed ratio, per quam distincte indicatur verum *quid* rei. Non est ergo proprie non entis; et hoc, sive *non ens* accipiatur proprie pro impossibili, quod includit contradictionem, sive pro pura negatione vel privatione, quia non ens non habet *quid est.*

(Margin: Definitio quid sit. — Cap. 4. — Definitio quorum sit.)

Nec est ratio ejus, quod non est per se unum, ut patet ex 7. *Metaph.* c. 3. ut argutum est ante oppositum. Intelligo autem *per se unum,* scilicet quod est simplex, vel compositum, quod est ex per se actu, et per se potentia. Nec ista unitas impedit, quod definitum includat aliquid tanquam terminum per se dependentiæ, ut accidens includit subjectum, vel sicut aliquid quod simul est secum natura, ut relativum includit correlativum, sed prohibet quod nihil includatur tanquam per se pars in ipso, quod non se habeat ad aliud in eodem, sicut per se actus ad per se potentiam, vel pars ejusdem actus, vel ejusdem potentiæ, ad aliam partem.

(Margin: Text. 16 inde, ut inq. Arist. Met. t. Quid per unum)

Nec est tertio entis rationis, quod est tantum ens diminutum, quia proprie *quid,* sicut et ens, non competit nisi enti reali, patet 5. et 6. *Met.* Nec intelligo hîc *ens rationis,* quod est in intellectu objective (quia sic omne universale est in anima), nec illud quod est tantum in intellectu subjective, (quia sic intellectio et scientia sunt in anima, quæ tamen sunt formæ reales, et in genere qualitatis); sed intelligo ens in anima, tanquam secundo consideratum, non tanquam primo consideratum, ad quod considerandum movetur primo anima a re extra, sed tanquam ens in primo considerato, inquantum consideratum; et tale ut in summa sit dicere, non est nisi relatio rationis, quia nihil habet præcise esse in considerato, ut considerato, nisi comparatio qua consideratum comparatur ad 3.

(Margin: Text. 14 circ. Text. — Univers non esse a pa rei, d quo 2. d q. 1. et)

aliud per actum considerantis ; ens ergo diminutum, ut hîc accipitur universaliter, est ens rationis.

Quarto, non est quid expressibile per definitionem, de quo non potest haberi, nisi conceptus simpliciter simplex, quia secundum Philosophum 8. Met. cap. 2. *Definitio est ratio longa* ; et oportet terminum esse rationem longam exprimentem quid et quale ; distincte enim explicat, quod definitum importat implicite; ergo oportet quod de definito possint plures conceptus formari, quidditativus scilicet, et qualitativus, per quos explicatur.

Quinto, non est singularis, quia non potest esse ratio omnino exprimens quidditatem ejus, quin illa explicet aliud, quod non pertinet ad *quod quid erat esse,* ut patet 2. *lib. dist.* 3. *q. de Individuatione.* Ex his sequitur, quod definitio propria dicta est entis positivi, per se unius, realis, compositi realiter, vel quantum ad conceptus, universalis et solius talis.

COMMENTARIUS.

1 Etymologia, et usus vocis Sacramentum. Prima significatio. Varro, Cicero. Secunda significatio.

(a) Advertendum circa titulum et materiam hujus quæstionis quantum ad usum et significationem et etymologiam vocis *Sacramentum,* apud Latinos a *Sacro* dictum ; significabat enim pignus quod litigantes apud Pontificem deponebant in loco sacro, damno partis, quæ causa caderet. Ita Varro *de lingua Latina,* et innuit Cicero *epistola* 110. Significat secundo juramentum, sicut sacramentum militiæ frequenter apud Historicos, et frequens est usus hujus significationis in jure, *cap. si Sacramenta,* 22. *quæst.* 4. et C. *si adversus venditionem*, Auth. *Sacramenta puberum*, Hieron. *epist.* 1. *ad Heliodorum*, Tertullianus *lib. ad Martyres cap.* 3. Tertio significat arcanum, Tob. 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est,* etc. Scriptura frequenter refert ad rem divinam et occultam, quæ Græcis μυστήριον, Latinis mutuato vocabulo, *mysterium* dicitur a verbo μύω, quod est *claudo,* et στόμα, quod est *os*, vel, ut aliis placet, a μυστεῖν, et τηρεῖν, id est, *abscondere et servare,* vel a μυέω, quod est *sacris initiare,* unde μύστης *sacrorum antistes,* ad Ephesios 1. *Ut notum faceret Sacramentum voluntatis suæ*, Sapient. 2. *Nescierunt Sacramenta Dei,* etc. Daniel. 2. *Mihi Sacramentum hoc revelatum est,* Cyprianus *epist.* 63. dicit : *Omnia Sacramenta, et testimonia Scripturarum Christum prædixisse.*

Hieron. Tertullian. Tertia significatio. Quarta significatio. Sapient. 2. Daniel. 2. Cyprian.

Ex usu Ecclesiæ hæc significatio antonomastice restricta est ad res sacras et cæremonias significandas, quibus causatur sanctitas in homine, quam in se ipsis continent virtute et practice. Ita Tertullianus *lib. de præscriptionibus adversus hæreticos, cap.* 16. ait : *Ipsas res Sacramentorum divinorum diabolum æmulari in ipsis idolorum mysteriis, eo quod et ipso Baptismo quosdam tergat et signet in frontibus milites suos,* etc. Res sacramentorum hîc appellat sacrum Baptisma et Confirmationem. Vide Pamelium *cap.* 40. *num.* 239. Cyprianus *lib.* 3. *epist.* 3. *alias* 43. *ad Cæcilium,* ubi sanguinem Christi vocat Sacramentum Calicis, *et lib.* 2. *epist.* 1. *ad Stephanum lib.* 4. *epist.* 9. *ad Magnum, alias* 96. Lactantius *lib.* 4. *institut. cap.* 19. Hilarius *in Psal.* 101. *Et abundatia diligentibus te,* etc. Hieronymus *in Ezechielem cap.* 44. *et in primum cap. Malachiæ, et in dialogo contra Luciferanos.* Augustinus *epist.* 118. *et lib.* 2. *de*

2. Ex usu Ecclesiæ accommodatur præsenti materia. Tertullian. Pamelius. Cyprianus. Lactant. Hilarius. Hieron.

Augustinus. Victor Papa. Rituales. Lateran. Constantiens. Florent. Trident.

Doctrina Christiana cap. 3. *et sæpius in lib. contra Donatistas et Pelagianos.* Victor Papa *in epist.* 2. Anastasius II. *in epist. ad Anastasium, cap.* 8. Adde antiquos rituales et Liturgias, ubi frequens est usus hujus significationis, Lateran. sub Innocentio III. Constantiense. Florent. Trident. quorum auctoritas sufficit, ut omnis offensio tollatur, etiamsi hæc significatio ex usu Scripturarum non habeatur; fundamentum enim accommodationis vocabuli ad hunc sensum ex Scriptura est, et ea apud Ecclesiam auctoritas, ut rebus novis propria etiam nomina accommodet, quod permittit Cicero *lib.* 1. *Academicarum;* idque necessarium est, nisi elingues esse vellemus, cum ut res fert, et Philosophus Elenchorum, rebus quas coram afferre non licet, verba substituamus, quæ et conceptus nostros inducant, et exterius communicent; hinc plures voces adinventæ sunt declarandæ veritati. ut *Theotocos, homoousion,* et similia.

Nicen. Basilius. Origenes. Epiphan. Castro Bellarm. Alanus. Hesius. Lynd. et alii.

Græci eadem significatione utuntur verbo μυστήριον, quo Latini verbo *Sacramenti.* Nicen. *can.* 14. Basilius *cap.* 23. Origenes *homil.* 5. *in lib. Num.* Epiphanius *hær.* 40. Hæretici vero nunc negant, nunc pro arbitrio admittunt hunc sensum dictionis, contra quos noster a Castro. Bellarminus *tom.* 3. *lib.* 1. *cap.* 8. Alanus *lib. de Sacramentis in genere.* Hosius *in confessione cap.* 39. Lyndanus *lib.* 4. *Panopliæ.* Ruardus *in articulis Lovaniensib. art.* 1. Sacramentum ergo hac ultima acceptione facit ad scopum quæstionis præsentis et sequentium. Hic autem supponendo quid nominis, quæritur quid rei, et primum : *An definitio assignata a Magistro in littera sit bona,* ita ut suppleri in aliquo non debeat, aut minui.

3. Tres articuli et materia subjecta. Primus articulus. Definitio duplex.

(b) *Hic primo videndum est,* etc. Quæstionem dividit in tres articulos. Primus : *Cujus possit esse definitio, et cujus non.* Secundus : *Utrum Sacramenti possit esse definitio.* Tertio : *An illa quam tradit Magister sit vera definitio.* In primo docet definitionem sumi dupliciter, proprie et late, servata proportione.

Definitio late sumpta.

Definitio late sumpta est ratio nominis, id est, oratio significans explicite illud, quod nomen significat confuse et implicite. Definitio hoc modo potest esse cujuscumque habentis unum conceptum, et nomen significans sub ratione unius, sive illud sit ens verum, sive negatio. Et dicitur definitio *quid nominis,* quia est ratio significans quid per nomen importetur.

Ratio quid nominis requirit ut conceptus significatus sit unus.

Ideoque eam vocat Doctor *rationem nominis,* cui non supponitur necessario aliquid in re ipsa, sed tantum in conceptus, ideoque, ut quidam volunt, non sumitur personaliter, sed materialiter; sumitur enim non pro aliquo quod in re ipsa supponat, sed præcise inquantum concipitur et significatur uno nomine et conceptu ; et de hac definitione nominis Philosophus agit *in* 7. *Metaph. text.* 16.

Philosophus 7. Metaph. Definitio proprie dicta requirit quinque conditiones.

Definitio proprie dicta *est oratio verum esse significans, ex* 1. *Topicorum cap.* 4. Exigit quinque conditiones, ut patet ex textu, ut sit entis positivi, per se unius, realis, compositi realiter, vel quantum ad conceptus, supple objectivos universalis. Hæc omnia clara sunt in textu, probantur ex Philosopho.

Scotus rejicitur.

Dominicus Soto *in* 4. *d.* 1. *art.* 2. Doctorem præstringit, quasi Metaphysice hanc tractet, quæ parum referunt ad Theologum; sed edisserat ipse, cur Theologi definitionem Sacramenti inquirunt, vel inde leges bonæ definitionis mutuare possunt, nisi ex Metaphysica et Logica, vel ipse unde fulciat definitionem Sacramenti, quam assignat, nisi ex Philosopho, applicando regulas generales bonæ de-

finitionis, quas recte tamen contemnit, quia non cohærent, (ut videbitur) suæ doctrinæ et definitioni, quam assignat Sacramenti.

4. Vasquez. Definitio quid nominis. Reliquos omnes refellit.

Cæterum longius processit Vasquez *disp.* 129. *in* 3. *p. c.* 3. dicens nunquam ante ipsum alios exposuisse Philosophum sincere, aut attigisse veritatem illius propositionis, *ens per accidens definiri non potest.* Scotum autem manifeste docuisse contra Aristotelem, cum dixit accidentia et Sacramentum non minus definiri simpliciter posse, quam substantiam; reliquos Scholasticos, quos *ibidem* citat, ut Nominales et Richardum non intellexisse Aristotelem, quod, et de cæteris expositoribus perinde dicendum est, si nullus eorum attingit sincere mentem ejus, et omnes uno consensu affirment entis per accidens non dari definitionem.

Resolutio Vasquez.

Assumo tantum resolutionem ejus, quæ in hoc solo versatur, ut Philosophus asseruerit definitionem esse primo et per se substantiæ, secundario accidentium : *Illud autem manifestum est,* inquit Philosophus, *quod primo et simpliciter definitio, et* quod quid erat esse *substantiarum est, ac cæterorum similiter est, non tamen primo,* etc. Unde perseverans in eadem sententia subdit : *Non enim est necesse si hoc ponamus hujus definitionem esse quodcumque oratione, idem significat, sed quod aliqua oratione hoc autem si unus sit, non continuationem, sicut Ilias, aut quæcumque conjunctione, sed si quoties dicitur unum,* etc. Quod ita interpretatur Vasquez, quamvis definiatur non solum substantia, sed cætera, ut accidentia, quamvis non quæcumque oratio idem significans, quod nomen, sit definitio, sed aliqua peculiaris, quæ significat unum non continuatione temporis, ut *Ilias,* neque quod unum est sola conjunctione; quare, inquit, non negat Aristoteles, quæ alio genere sunt unum definiri posse, qualia sunt subjectum et accidens, ut homo albus, entia artificialia, etiam quæ sunt unum moraliter, ut Concilium, Ecclesia, etc. quamvis non primario, sed secundario, et sic intelligendus est 2. *Poster. cap.* 2. quando negat definiri posse aliquid, nisi unum per se, etc.

Definiri substantiam primario, reliqua omnia, quæ sunt unum etiam accidentaliter, et moraliter secundario definiri.

5. Responsio.

Respondeo in eo solo Vasquem assecutum esse mentem Philosophi, in quantum dicit substantiæ esse definitionem primo et per se, aliorum vero secundario, non ita reliqua; et assertum Philosophi male applicat, et contra Philosophum. Advertendum ergo Philosophum, *text com*. 12. inquirere, an aliis a substantia convenit definitio ? respondet dupliciter : Primo negative, asserens, quod sicut soli substantiæ convenit esse *quid,* aliis autem non *quid,* sed *quale;* definitio vero, quæ est ratio explicans *quid sit,* erit solius substantiæ. Ad eamdem quæstionem respondet secundo *text.* 14. *aut definitio sicut* quod quid est, *multipliciter dicitur,* etc. ubi dicit quod *quid* multipliciter dicitur, uno modo de substantia, alio modo de quocumque aliorum Prædicamentorum, sicut ens (supple quod dividitur in decem Genera) dicitur primo de substantia, secundario de aliis, et resolvit definitionem esse primo Substantiæ, secundario aliarum Categoriarum. Ad propositum ergo Philosophus dicit, quod sicut se habet *ens,* et *quod quid* seu *quidditas* ad aliquid, ita et definitio, *aut et definitio,* inquit,*sicut et quod quid est, multipliciter dicitur,* etc. et mox dividit *quod quid,* sicut et *ens,* quæ eodem modo dicuntur de substantia primario, de aliis Prædicamentis secundario. Ergo de quocumque, de quo non dicitur *ens* et *quid,* de quibus hic agit Philosophus, de eodem non est definitio, sed

Explicatur Philosophus, et rejicitur glossa Vasquez.

ens, de quo hic Philosophus, est ens quod dividitur in decem Genera, ut patet ex textu. Hoc autem *ex lib.* 5. *Metaph.* est tantum ens per se, non ens per accidens, ut patet *cap. de Ente text. com.* 13. ubi primo dividit ens in *ens per se*, et *ens per accidens,* mox dividit *ens per se* in decem Categorias. Ergo Philosophus intendit hic inveniri definitionem in aliis novem Generibus, quæ quidem sunt accidentia inquantum sunt *ens per se,* non autem definiri compositum per accidens.

Dividi ens per se in novem genera, et substantiam.

6. Hoc etiam manifestum est ex verbis quæ adducit Vasquez, sed truncate : *Non enim est necesse,* etc. ubi dicit, quod non omnis oratio explicans nomen, aut ipsi correspondens sit definitio, sed quod *aliqua,* supple determinata oratio, et quid requiritur, nempe ut sit unius non continuatione, aut colligatione, sed unius per se scilicet, unde subjungit: *Sed si quoties dicitur unum,* etc. hic terminat Vasquez discursum Philosophi, nam subsumit Philosophus : *unum vero dicitur sicut ens, ens autem hoc aliquid,* id est, substantiam, *aliud vero quantitatem, aliud qualitatem significat,* etc. quod est dicere, definitio non est nisi *unius per se, unum per se* toties dicitur, sicut *ens per se ;* ens autem *per se,* dicitur *de Substantia, de Quantitate et de Qualitate,* etc. Et sic correspondet textus ei, quod in principio præmittit de divisione *quid* et *entis* per se in decem genera, ut probet definitionem non esse solius substantiæ, sed etiam aliorum generum, sicut de ipsis dicitur *quid* et *ens per se,* et concludit: *Quapropter erit albi hominis ratio et definitio, alio vero modo, et albi et substantiæ,* etc. id est, aliter erit definitio albi hominis, aliter albi et substantiæ; albi hominis, si sumatur pro composito, sicut est ens et unum secundum quid ; et per accidens, ita ejus erit definitio secundum quid, et per accidens; albi vero simpliciter et per se, sed non primo ; substantiæ vero primo, et per se.

Allegatio manca.

Verus sensus Philosophi completur ex sequentibus.

Ideoque in sequentibus ubi definit accidens copulatum non definit compositum accidentale, sed formam in ordine ad subjectum, tanquam additum, quia sic dicit conceptum unum per se ; ex quo patet male interpretari Vasquem illud 2. *Posteriorum*, quod definitio sit unius per se, sicut resolutio illa ejus opponitur Philosopho, ut patet ex dictis. Falsum etiam imponit Doctori, qui nihil tale dixit, ut patet ex articulo primo et secundo. Illud autem quod dicit *Sacramentum* habere conceptum unum et per se, non infert esse quoque primo definibile, sicut substantia, ut patet ex conditionibus, quas articulo primo requirit ad definitionem.

SCHOLIUM.

Explicat quomodo quinque prædictæ conditiones rei definibilis conveniant suo modo Sacramento, licet in rigore videantur tantum convenire enti reali, ex 5. Met. text. 14. et 6. Met. text. 8.

De secundo (c) principali videndum est per ordinem, an aliquod istorum quinque excludat a Sacramento habere definitionem proprie dictam. Et secundum hoc iste secundus articulus habet quinque : Primum non impedit, quod ostendo per conclusiones ordinatas. Prima est ista: Possibile est Deum aliquem effectum invisibilem creare pertinentem ad salutem hominis viatoris. Hanc non oportet probare, quia Theologo est manifesta, ex potentia divina. 1.

Secundo dico, quod possibile est Deum imponere aliquod signum ad signandum istum effectum invisibilem. Hoc patet, quia nos possumus imponere signa ad signandum quodcumque intelligibile a nobis. Cum autem dividatur in rememorativum, quod est præteriti; et prognosticum, quod est futuri; et demonstrativum, quod est præsentis; possibile est Deum instituere quodcumque istorum signorum ad signandum suos effectus. Quod etiam probatur, quia nos possumus quodcumque istorum signorum instituere ad signandum nostros effectus; sic enim instituta sunt a nobis juramenta, promissiones et signa hujusmodi obligatoria, ad signandum nostrum effectum futurum; vel assertoria ad signandum effectum præteritum vel præsentem.

Signum triplex, memorativum, pronosticum, monstrativum.

Ulterius suppono, quod possibile est Deum determinare se et disponere, ut cooperetur ad aliquod signum ab eo institutum ad causandum effectum signatum, nisi impediat indispositio ejus cui adhibetur. Patet, quia sicut esset possibile in nobis, quod aliquid instituens signum effectus sui, disponeret se semper cooperari hujusmodi signo, nisi impediret ille cui adhiberetur; puta si quis instituat pro signo pacis, vel benevolentiæ tactum manus, vel elevationem digiti, vel hujusmodi, posset instituens tale signum determinare se ad semper cooperandum ad effectum signatum, nisi indispositio ejus, cui adhiberetur signum, impediret; tale autem signum, cui instituens disponit singulariter cooperari, potest dici signum verax vel certum, ad distinctionem signi incerti vel æquivoci, quod æqualiter habet secum signatum concomitans vel oppositum. Proprie tamen dicitur signum efficax, si adhibito signo, sequitur signatum ordine naturæ, et non e converso, quia si signum sequeretur signatum suum ordine naturæ, etsi posset esse signum certum, si nunquam careret illo signato præcedente, non tamen esset efficax, quia nullo modo ejus positio efficaciam haberet respectu signati, sed e converso.

Signum efficax quid.

Ultimo dico, quod est possibile Deum ad signandum effectum prædictum, et modo prædicto, scilicet certitudinaliter et efficaciter, instituere signum aliquod sensibile. Hoc apparet, quia et nos possumus aliquod signum sensibile instituere ad signandum effectum nostrum cum illis conditionibus prædictis; nec solum potuit institui unum solum signum sensibile, sed etiam sensibile plura sensibilia includens in se, et hoc vel ejusdem sensus, vel diversorum sensuum. Sicut enim ad signandum perfectionem divinam, quæ est essentia simplicissima, possumus instituere istam orationem: ***Deus est infinitus perfecte,*** quæ constituitur ex multis syllabis audibilibus, ita possumus instituere, quod aliqua audibilia, et aliqua visibilia simul signarent conceptum nostrum, puta quod actum benevolentiæ signarent aliqua verba certa cum aliquo actu manus, vel osculo.

Ex istis sequitur ista conclusio, quod ista oratio totalis non est in 5. Text. 4.

se falsa, eo modo quo Philosophus loquitur de oratione in se falsa 5. *Metaph. cap. de Falso,* scilicet: *Signum sensibile gratiam Dei, vel ejus effectum gratuitum ex institutione divina efficaciter signans, effectum,* inquam, *ordinatum ad salutem hominis viatoris.* Patet enim ex prædictis, quod nulla particula istius orationis repugnat alteri; non est autem in se ratio falsa secundum Philosophum ibi, nisi partes inter se contradicant. Ista ergo ratio non est pure non entis, puta, puri impossibilis, quia nihil est purum impossibile, nisi cujus ratio est in se falsa, ut patet 1. *libro distinct.* 2. *q.* 2.

Definitio Sacramenti non est oratio in se falsa.

Patet etiam, quod ista ratio non est puræ negationis vel privationis, quia includit in se aliqua positiva; quod si supponatur istam rationem esse hujus nominis *Sacramentum,* sequitur quod Sacramentum non est purum non ens, neque sicut impossibile, neque sicut negatio. Quod autem ista ratio sit hujus nominis *Sacramentum,* probari non potest, sed oportet supponere ex usu loquentium de Sacramento, sicut oportet supponere signata vocabulorum ex usu.

Sacramentum non esse negationem vel privationem.

6. Videndum est ergo de secunda conditione, scilicet, de per se unitate, utrum impediat definitionem proprie a Sacramento, vel ab habente hujus rationem nominis. Quod autem ens non unum per se, non sit definibile, potest intelligi duobus modis, scilicet vel quod consistat ex entibus ejusdem generis vel alterius, quæ tamen non sunt nata constituere per se unum. Primum tenet nomen entis aggregati ut cumulus vel acervus; secundum dicitur proprie ens per accidens, patet 5. *Metaph. c. de ente et de uno*; neutrum autem horum est proprie definibile; primum non, patet 8. *Metaph. cap.* 1. nec secundum, ut patet 7. *Metaph. cap.* 2.

Ens per accidens, et ens aggregatum differunt.

Text. 13. Text. 7. Text. 15. Text. 15. Rich. lib. 4. d. 1. a. 1. q. 2.

Et dicitur, quod Sacramentum proprie non habet unitatem, ideo non est definibile proprie; includit enim multa, (ut tangit primum argumentum ad oppositum) ex quibus non potest fieri per se unum.

Sed contra hoc, licet enim unum acccidens esset in pluribus subjectis, nihilominus illud esset definibile proprie, sicut aliud accidens, quia illa plura non pertinent per se ad rationem accidentis, sed tanquam additamenta; in ista autem ratione nominis prædicta, patet quod illud quod dicitur sensibile, ponitur respectu signi, sicut additum; ergo quantumcumque in illo sit non unitas, dum tamen illa alia, quæ pertinent ad rationem formalem nominis, non impediant unitatem per se, non propter hoc Sacramentum erit non definibile, ita quod pluralitas, de qua arguitur, est illorum, quæ concurrunt in sensibili signante fundamentum illius relationis formalis, quam importat *Sacramentum.*

Sacramentum quomodo unum, cum plura continet.

Dico ergo, quod cum in ratione prædicta, formale intelligatur esse signum, et etiam illa quæ per se determinant rationem signi, cujusmodi sunt *ex institutione* et *efficaciter,* alia duo, quæ sunt ibi, scilicet *sensibile* et *effectum Dei gratuitum,* sunt ibi ut additamenta; primum ut subjectum, sive ut fundamentum; secundum autem ut correlativum; 7.

7. In Sacramento formale est signum, res sensibiles, et effectus additamentum.

pluralitas autem quæcumque, vel subjecti in se, vel correlativi ad correlativum, non prohibet relationem esse definibilem simpliciter; ergo nec excludit a Sacramento habere definitionem, propter non unitatem. Ita enim est iste conceptus per se unus apud intellectum, *signum ad placitum efficax,* sicut est conceptus paternitatis, et sic paternitas posset definiri proprie, non obstante non unitate per se subjecti, si paternitas esset in duobus subjectis, et illa ponerentur ut additamenta, poneretur etiam correlativum paternitatis; ita in proposito.

Qualis sit definitio Sacramenti.

Tertio dico, quod in ratione nominis prædicta includitur aliquid, quod dicit ens rationis, scilicet hoc, quod est *signum ex institutione;* nam illa relatio non consequitur fundamentum ex natura rei, quia etsi in re sit aptitudo ad signandum effectum signatum, tamen actualis signatio non convenit sibi, nisi per actum imponentis. Restringendo ergo definitionem ad *quid* proprie dictum extra animam, ista definitio non exprimit *quid* Sacramenti; ergo non potest esse definitio, eo modo quo est ratio entis completi extra animam. Sed eo modo quo definitio exprimit unum conceptum per se in intellectu, sive ille conceptus sit rei extra, sive rationis, bene potest definiri; et hoc modo tantum, et non aliter, definiuntur omnes intentiones Logicales; non enim signant quidditates extra animam, sed tantummodo conceptus in anima, sed per se unos, et sic habere definitionem sufficit ad scientiam proprie dictam, alioquin Logica non esset scientia. In talibus definitionibus etiam invenitur Genus, Differentia et Proprium, eo modo quo Logicus loquitur de Genere, Differentia et Proprio, quia invenitur prædicatum in *quid* et in *quale* essentiale, et in *quale* accidentale, convertibile, et sic in ratione prædicta ponitur *signum* ut genus; *ex institutione* et *efficax,* ut differentia; *sensibile* vero ut fundamentum relationis; *gratia* vero, vel *effectus Dei gratuitus,* ut correlativum.

Sacramentum, et omnia rationis definiuntur quasi improprie, seu definitione late sumpta, quia deest tertia conditio. Explicat particulas definitionis Sacramenti.

De quarta et quinta conditione, non oportet immorari; patet enim, quod Sacramentum secundum rationem nominis prædictam, non habet conceptum simpliciter simplicem, nec conceptum singularem, sed universalem.

COMMENTARIUS.

(c) *De secundo principali,* etc. Secundus articulus declarat, qua ratione istæ quinque conditiones possint applicari definitioni Sacramenti, et submoveri impedientia; primo ex eo quod Deus possit producere effectum Sacramento significatum, et hujus effectus instituere signum significans sensibile, et huic signo infallibiliter cooperari positis requisitis. Patet quod ratio ista *signi sensibilis practici causantis gratiam,* etc. non sit ratio falsa in se, aut impossibilis. Secundo, ex eodem patet quod non sit negatio, aut privatio, sed aliquid positivum, quod non sit ens per accidens, sed per se, ut probat contra Richardum, quia licet materialiter includat plura in se formaliter, est aliquid simplex, non secus quam idem accidens si esset in pluribus subjectis, nam ratio *signi ex instituto et efficaciter,*

7. Secundus articulus.

Conditiones prædictæ conveniunt Sacramento.

etc. spectat ad unum per se conceptum, pluralitas se habet ex parte fundamenti, vel termini, ut in sequenti declarabitur.

Deficit a conditione definibilis stricti.

Resolvit denique quod hæc definitio deficiat ab illa conditione, quod est explicare *quid completum entis realis,* seu extra animam existentis, quia licet in re sit aptitudo ad signandum effectum signatum, tamen ipsa significatio non competit ei, nisi per actum imponentis, non autem ex natura rei.

Quid sit aptitudo rei ad significandum ? Augustinus.

Aptitudo illa ad signandum, quam habet res sensibilis instituta, attenditur penes analogiam quamdam, quam habet ad effectum quem significat, ut ablutio corporis per aquam ad ablutionem significandam animæ a peccato per gratiam. Hinc Augustinus epistola 23. ait : *Sacramenta quamdam similitudinem habent earum rerum, quarum sunt Sacramenta, quam si non haberent, omnino Sacramenta non essent,* etc. et *lib. de Catechizandis rudibus cap.* 26. monet ut ex similitudine rei catechumenus de effectu invisibili, quem significat, instruatur. Idem alii Patres insinuant, declarantes rationem, ob quam Sacramenta in rebus sensibilibus institutæ sunt, esse, ut ex his ad intelligibilia et invisibilia animus assurgat. Unde hanc similitudinem analogam proportionis tam Magister quam Hugo in definitionem Sacramenti transtulerunt.

Magister. Hugo.

8. Vasquez renuit.

Vasquez *disp.* 128. *cap.* 4. hanc interpretationem reprobat, quia Augustinus non intelligit simultitudem naturalem, sed eam, quæ est signi ex instituto, sed melius antiqui ; unde Augustinus subdit : *Ex hac autem similitudine plerumque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt,* etc. et in alio loco citato : *Dicendum etiam,* inquit, *et quid significet, et sermo ille, quem audivit, quid in illo condatur, cujus illa res similitudinem gerit,* etc. utrumque ergo comprehendit Augustinus, et similitudinem naturalem, et institutionem, quæ accedit ; et licet hæc potior sit, illa etiam ad effectum instructionis plurimum conducit, ut patet ex Patribus. Caste ergo loquitur Doctor, appellans illam similitudinem aptitudinem ad significandum, et ipsam ait significationem esse ex impositione.

Concludit ergo Doctor Sacramentum definiri, sicut intentiones logicales, ea definitione, quæ sufficit etiam ad scientiam proprie dictam, ut quæ sit per genus et differentiam, et habet proprietates consequentes et demonstrabiles ; alia autem duo, quæ impediunt definitionem, ut esse conceptum simpliciter simplicem et esse singulare, removentur a Sacramento.

SCHOLIUM.

Resolvit Sacramentum esse definibile, ad modum secundarum intentionum. Explicat quæstionem *si est* non intelligendam de actuali, sed de potentiali existentia, et sic competere Sacramento. Ponit ordinem ejus quod dicitur per nomen, ad cognitionem *si est.*

Ex his prædictis patet secundus articulus, quod Sacramentum, (supposito quod ejus sit ratio nominis, quæ supra posita est,) potest simpliciter et per se definiri, eo modo, quo intentiones secundæ sunt per se definibiles, et quod absolute nihil repugnat, quin absolute et verissime definiatur, nisi quia proprium ejus formale est ens rationis, vel nisi quia includit aliquid, quod est præcise ens rationis. Ex isto articulo patet corollarie, quomodo se habent cognitio *quid est* et *si est,* ordinate. In cognitione namque *si est,* secundum quod præcedit cognitionem *quid est,* non 2.

intelligitur de actuali existentia, alioquin demonstratio, (cujus medium est definitio.) non posset haberi de non existente, cujus oppositum vult Philosophus *primo Posteriorum, et* 7. *Metaph.* sed intelligitur *si est*, de ente, cui non repugnat esse in effectu.

ext. 20. ext. 35. et 33.

In prima conditione istarum quinque, applicando ad propositum, ostensum est de Sacramento *si est* isto modo, quia ostensum est Sacramentum esse tale, cui non repugnat esse in effectu, et hoc supposito, inquirebatur in speciali, quid esset. Apparet etiam ordo cognitionis ejus, quod dicitur per nomen ad *si est*, quia in prima conditione istarum quinque præsupponitur quid dicitur per nomen, et ex illa ratione præsupposita concluditur *si est.* Et licet idem sit *quid nominis* et *quid rei* in habentibus *quid rei*, tamen prius cognoscitur aliquid esse *quid nominis*, quam *quid rei*. Primum enim cognoscitur cognoscendo illud nomen esse intelligibile et significabile; secundum cognoscendo istud esse alicujus possibilis esse in effectu; et ex ratione ejus possibili concipi et signari, potest concludi aliquid posse subesse illi conceptui, et per consequens illam rationem exprimere verum *quid est.*

Quid nominis est terminus quo res significari potest, ut homo, quid rei, posse esse a parte rei, quod notitia complexa scitur.

SCHOLIUM.

Ponit definitionem Sacramenti, et exponit ejus particulas, nec differt in re a definitione Magistri, vel Catechismi Tridentini. Facile etiam coincidit cum ea, quam Augustinus, Hugo, et Isidor. citati, assignant.

9. Definitio

De tertio (d) principali dico, quod eo modo quo potest esse definitio Sacramenti, ut patet *ex* 2. *articulo*, hæc est ejus definitio, scilicet *signum sensibile, gratiam Dei vel effectum Dei gratuitum, ex institutione divina, efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris.* Et in hoc *efficaciter* includitur tam certitudinaliter quam prognostice; et hoc, accipiendo *prognosticum* pro signo non tantum priori duratione signato, sed etiam natura. Hoc probatur universaliter in his, quæ possunt habere definitionem; eadem enim est ratio exprimens quid dicitur per nomen, et vera definitio. Nam secundum Philosophum, 4. *Metaph.* ratio quam significat nomen, est definitio; et hoc apparet per rationem, quia nomen imponitur ad significandum essentiam rei; ergo ratio, quæ exprimit quod dicitur per nomen distincte, et per partes, exprimit distincte per partes conceptus essentiæ rei. Ista autem ratio, quæ posita est, scilicet *signum sensibile,* etc. est ratio hujus nominis *Sacramentum,* ut suppositum est supra ex usu loquentium de Sacramento; et Sacramentum potest habere definitionem eo modo quo entia rationis definiuntur; ergo ista ratio est ejus definitio; sic ergo probatur quia ita est.

Sacramenti.

Text. 28.

Qualiter autem hoc possit esse, faciliter potest patere, quia ibi ponitur aliquid pertinens ad genus relationis, quod est genus in illo genere, eo modo quo in relationibus rationis ponitur Genus et Species, puta hoc quod est *signum ;* et illud determinatur per differentias hujus Generis, scilicet *signi,* quæ sunt *ex institutione* et *efficaciter.* Et ponuntur ibi duo addita, sicut uni-

versaliter in definitionibus relationum et relativorum, scilicet subjectum vel fundamentum, quod intelligitur per hoc quod est *sensibile;* alterum etiam, scilicet correlativum, quod notatur per hoc, quod est *gratiam vel effectum gratuitum.*

10. Ex his patet solutio (e) quæstionis. Dicendum est enim quod illa ratio, de qua quæritur, (si recte intelligatur, et per alia non explicata suppleatur,) est propria ratio definitiva Sacramenti eo modo quo Sacramentum est definibile. Est enim illa ratio sic intellecta et suppleta eadem cum ratione prædicta. Quod enim ponitur *forma,* debet intelligi pro signo sensibili, eo modo quo imago Herculis dicitur forma Herculis. Quod ibi additur *visibile,* debet intelligi pro sensibili in communi; et pro tanto debet intelligi *visibile* poni pro sensibili cujuslibet sensus, quia visus est excellentior omni sensu, et plurium differentiarum cognoscitivus, secundum Philosophum 1. *Metaph.* Ponitur etiam ibi *visibile* pro sensibili, sive uno, sive pluribus, et hoc pluribus pertinentibus ad eumdem sensum, vel alium et alium. Ponitur autem ibi *gratia invisibilis* pro effectu Dei gratuito interiori, ordinato ad salutem hominis viatoris. Utrum autem *gratia* ibi sumatur universaliter pro gratia inhærente animæ subjective, an generalius, ut expressi supra, ut scilicet significet effectum Dei gratuitum, etc. *in materia de Eucharistia* patebit, quia ibi res Sacramenti non est aliqua gratia accidentalis inhærens animæ. Suppleri autem debent differentiæ specificantes signum, puta *ex institutione,* contra signum significans naturaliter; et *efficaciter,* contra signum æquivocum, et signum sequens naturaliter significatum.

Quid significet forma.

In proœm.

In definitione dist. 8. q. 1.

Ad primum (f) argumentum dico, quod licet fundamentum hujus relationis plura includat, ex quibus non fit per se unum, ut probatur de successivo et permanente, tamen non sequitur quin Sacramentum, quantum ad suam formalem rationem sit per se unum. Et si arguitur contra hoc, quia relatio non est per se una, nisi habeat funfundamentum unum, respondeo, quod si forte hoc esset verum de relationibus realibus, de quibus est dubium, quia forte in multis trahentibus unam navem est una relatio trahentium ad unum tractum, tamen in relationibus rationis, propositio est manifeste falsa, quia quantumcumque diversa possunt concurrere in fundamento unius relationis rationis, non enim oportet nisi quod multa ibi concipiantur quasi unum, in ordine ad aliquod signatum. Hoc patet, quia hujus relationis unius, quæ est *signare mustum bonum,* bene potest esse fundamentum totum istud, scilicet *circulus coopertus foliis hederæ in cruce positus,* etc. ita etiam multæ orationes contextæ, vel una ratio ex multis syllabis, quæ nihil unum per se faciunt, sunt fundamentum unius relationis hujus, quæ est *signare Deo inesse aliqua quæ sibi intrinsece insunt,* cum tamen illud signatum sit unum et idem simplicissimum. 11. Ad arg. 1.

Ad argumentum secundum et ter- Ad 2. et 3.

tium, patet ex dictis in explicatione definitionis Magistri.

Ad quartum, potest patere ex illis, quia quod una definitio non exprimit, alia exprimit, ut sic ex omnibus colligendo, quod sparsim invenitur in singulis, possit haberi una definitio completa, qualis est illa supra posita.

COMMENTARIUS.

9. Tertius articulus.

(d) *De tertio principali dico*, etc. Hoc tandem articulo tradit definitionem Sacramenti, eamque per particulas declarat. Antequam ad explicationem et probationem singularium veniamus, præmittam definitiones a primariis auctoribus datas.

Definitiones sacramenti. Augustin. Secunda Isidori. Gratianus. D. Thom.

Prima est talis ex Augustino 1. *de Civitate Dei, cap.* 5. *Sacramentum est sacræ rei signum.* Secunda est Isidori *lib.*6. *etymol. cap.* 18. *Sacramentum est, per quod sub tegumento rerum visibilium divina virtus secretius salutem operatur,*etc. Hanc Gratianus 1. *quæst.* 1. *c. Multi sæcularium,* etc. tribuit Gregorio. D. Thomas vero *in* 4. *dist.*1. *quæst.* 1. et Augustino, re ipsa utriusque dici potest, licet quoad formam verborum sit Isidori.

Tertia definitio Hugonis.

Tertia est Hugonis *lib.* 1. *de Sacramentis p.* 9. *c.* 2. *Sacramentum est corporale elementum foris sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentans, ex institutione significans, et ex sanctificatione continens invisibilem, et spiritualem gratiam,* etc. Quarta est Magistri : *Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma, ejusdem gratiæ similitudinem gerens, et causa existens,* etc. Hæc sumpta est ex Hugone *in Summa sentent. tract.* 4. *cap.* 1. Ab hac parum differt illa Catechismi Pii V : *Sacramentum est invisibilis gratiæ signum visibile, ad nostram justificationem institutum,* etc.

Quarta Magistri. Quinta Catechismi Pii V.

Circa definitiones prædictas plura notant Doctores, quæ brevitatis gratia omittimus. Illud advertendum primam, quæ dicitur Augustini, præfato loco, ab eo per accommodationem quamdam potius desumi, eamque tradit Magister hic ; non quod in eo forma, aut ex instituto sit Augustini, quia ibidem definit sacrificium, de quo agit ; agit enim de legalibus : *Sacrificium ergo visibile, invisibilis sacrificii sacramentum est, id est, sacrum signum.* Recte etiam S. Bonaventura putat per illam non definiri rationem sacramenti complete, sed tantum genus sacramenti, nempe esse signum sacrum, quod competit multis aliis, ut sacrificio, quod adnotavit Vasquez, nisi per *rem sacram* intelligatur gratia sanctificans, ut videtur intendere Magister, *sic erit,* inquit, *bona definitio,* sed neque ex usu, neque ex intentione Augustini, sic sumitur *res sacra ;* in definitione autem oportet exprimi distincte rationem definiti, quidquid intenderit definiens, quod non fit vocabulo generico, nisi aliud adjungatur limitans, in ipsa definitione, sicut contingit in sequenti.

Prima definitio per accommodationem sumitur ex Augustino.

Definit sacrificium ex instituto. Non esse completam sacramenti.

Definit ergo Doctor sic : *Sacramentum esse signum sensibile gratiam Dei, vel effectum Dei gratuitum ex institutione divina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris,* etc. In hac definitione tres illæ particulæ *signum, ex divina institutione,efficaciter significans,* denotant genus definiti. Illa particula *sensibile,* subjectum, illa particula, *gratiam* seu *effectum Dei gratuitum ordinatum,* etc. denotat terminum, et sic definitio est relativa, ut patet ex textu, versu *Qualiter autem hoc possit.* Hoc autem amplius probatur per singula. 10.

10. Definitio Doctoris propria sacramenti.

In primis sacramentum dicitur esse *signum,* etc. quia constituitur in genere signi, ut præmissæ omnes definitiones

Quod sit signum probatur.

docent; et instituitur ad aliud a se distinctum repræsentandum, nempe sanctitatem aliquam, seu effectum gratuitum ordinatum ad sanctificationem, in quo consistit ratio signi in genere, ex vulgata Augustini *de doctrina Christiana lib.* 2. *c.* 1. *Signum est quod præter speciem, quam ingerit sensibus,* etc. in quo convenit Sacramentum cum aliis signis.

Supponit in recto pro relatione signi in concreto.

Hinc sequitur primo, quod *sacramentum* supponat in recto pro ipsa relatione signi in concreto sumpta, non secus ac definitiones Logicales pro intentionibus secundis, hoc modo sumptis (ut bene Doctor in Logica, de quinque vocibus *quæst. de Genere,*) non autem pro re substrata, patet ex definitionibus allatis supra, in quibus particulæ differentiales, sunt rationes contrahendi genus signi, non autem rei substratæ. Nec refert quod in iis sumantur nomina extremorum in recto, etiam ut subjecti *visibilis formæ corporale elementum,* etc. quia in definitione supponunt pro ipsa relatione signi, quod peculiare est in relationibus, quæ cognoscuntur per extrema tantum, neque aliter cognosci possunt, ideo nomen subjecti ut additum requiritur.

Extrema supponunt pro relatione.

Secunda ratio. Ab institutione, et ejus effectu. Relatio est rationis.

Secundo patet idem, quia *institutio* ut afficit rem est ratio significandi; ergo Sacramentum, qua signum est, supponit formaliter pro ipsa institutione passiva, quæ afficit rem, et qua præcise constituit, ipsum in genere signi. Hanc dicimus cum Doctore esse relationem rationis, quam sententiam tenent antiqui Theologi. Moderni autem quidam volunt esse denominationem extrinsecam, ex eo quod putent omne ens rationis esse per fictionem, sed fundamentum hoc falsum est, et quidquid sit de re ipsa, ad præsens non refert; pro significatione enim ipsa in concreto, sive sit relatio, sive denominatio extrinseca, sive etiam dicatur relatio rationis, ut Doctor, et antiqui volunt, sive relatio moralis, supponit sacramentum; hæc autem dissertatio remittitur ad Metaphysicam, seu ad libros Perihermenias de ratione signorum constitutiva.

II. Sententia Scoti.

Hinc rejicitur Sotus *art.* 2. dicens definitionem Sacramenti supponere pro re, connotando significationem, sicut artificialia supponunt pro materia, connotando formam, quia et hoc etiam falsum est; nam artificiale, ut artificiale in recto, supponit pro forma inducta per artem, a qua participat nomen et *esse* artis; materiale autem est a natura.

Refutatur.

Artefactum pro forma artis supponit.

Confirmatur, quia ars consistit in imitatione naturæ; hæc autem imitatio seu similitudo in ea fundata, est præcise a forma artificiali, sive inducatur per incisionem quantitatis, sive per juxtapositionem colorum et figurarum, ut patet in statua, quæ in tantum est Cæsaris, in quantum ipsi assimilatur per figuram et formam artificialem, non inquantum est lapis aut lignum.

Secunda ratio.

Secundo, *Sacramentum* concipitur et definitur in ordine ad aliud in recto; ergo supponit pro eo quod primo est ad aliud in *esse;* aliæ autem rationes ejus, et per accidens ad aliud dicuntur ut subjectum.

Tertia ratio. Trident.

Tertio, sic Patres loquuntur de Sacramentis, ut signa sunt, quæ continent et causant gratiam, quam significant, ut Trident. *sess. de Sacramentis in genere;* ergo ex sensu Patrum supponunt primario pro constituto per formam, qua sic convenit ipsis causare et continere, quæ est ipsa institutio divina adhærens rei, non autem ipsa res. Unde etiam sic primario cadunt in usum, tanquam media ad salutem, sic etiam spectant primario ad intentum et considerationem Theologi; ergo etiam ad definitionem Theologicam, ac proinde res substrata habet tantum rationem connotati, et secundario consi-

derari, non autem primario definiti, ac proinde definitio supponit pro ipsa significatione modo dicto et primario, pro re autem tanquam connotato.

ntentia uarez icitur. Sequitur secundo minus verum esse, quod docet Suarez 3. *p. tom.* 3. *disp.* 1. *sect.* 4. Sacramentum supponere pro toto, et hoc primo, nempe pro constituto ex rebus et significatione. Contra, primo, quia alias non esset in se aliqua ratio una conceptibilis, aut definibilis. Juxta Philosophum enim 7. *Metaph.* ut patet ex primo articulo hujus : *Non est aliqua ratio ejus quod non est per se unum;* ens per accidens aut aggregatum non habent aliquam rationem distinctam ab extremis.

sponsio. Dicere nitatem rdinis, et npositionem. npugnatur. Respondet sacramentum non esse ens aggregatum, sed dicere unitatem ordinis sicut exercitus, et habere unitatem compositionis formalis, quia tam res inter se collatæ, si plures sunt, quam significatio ad res comparata, habent rationem quamdam actus et potentiæ. Contra, accidentalis forma realis est perfectior actus subjecti in ratione non solum rei, sed actus informantis quam forma rationis, quia illa re talis est, sicut est perfectio subjecti informans, hæc autem tantum in intellectu ; sed cum illa non sit compositum per se unum, aut definibile, ergo neque cum forma rationis, dicatur sic, vel denominatio extrinseca, ut ipse vult.

Secunda ratio co tra eumdem ex unitate ordinis. Deinde quidquid non habet aliam unitatem quam ordinis, ut unum est, supponit tantum pro ordine quo fit unum, ac proinde pro sola ratione prioris et posterioris aut simultatis, connotando subjecta, ergo simile contingit in proposito ; extrema enim connotata cadunt in definitionem per additum ex conditione relationis, non autem ut prædicatum, aut subjectum quidditativum definiti.

Secunda particula ejusdem definitionis est, quod sit *sensibile*, id est, signum institutum in materia sensibili; hanc requiri ad essentiam Sacramenti, ut est institutum de facto, patet ex definitionibus jam allatis, et probatur : Sacramentum est signum, in quo maxime sit usus et exercitium religionis in communitate, sed nullum est usuale respectu communitatis hominum, pro statu naturæ lapsæ, pro quo est necessarius usus Sacramentorum, seu medicinæ, ratione infirmitatis, nisi sit sensibile, ob dependentiam quam habet intellectus a sensu pro hoc statu, neque unus alteri potest communicare ostensive et exterius, nisi mediis sensibilibus. Ergo signa ad communem usum corporis mystici spectantia, pro hoc statu debent esse sensibilia, alias neque ministerium et dispensatio eorum posset committi Ecclesiæ, cum ei nequiret constare, si ea fuissent applicata, sive non, si essent mere occulta, de quibus nequit illa judicare. 13. Secunda particula quod sit sensibile. Probatur. Ex necessitate status præsentis, et ministerii.

Necessitas itaque materiæ sensibilis in proposito ex duobus oritur. Primum est ad instructionem, ut assurgat homo ex sensibilibus ad intelligibilia, propter subordinationem intellectus ad sensum, per viam deveniendi ad cognitionem. Secundum autem est communicatio exterior religionis in toto corpore Ecclesiæ visibilis, quæ nequit fieri, nisi mediis sensibilibus. Quare requiritur sensibile sacramentum ?

Primam congruentiam assignat Dionysius *c.* 1. *de Cœlesti Hierarchia: Neque enim aliter fas erat infirmitati nostræ divinum lucere radium, nisi sacrorum varietate voluminum, quibus ad superiora ferremur, opertum, et his quæ nobis familiaria sunt providentia paterna naturæ mortalium sese accommodante vestitum.* Et *de Ecclesiastica Hierarch. cap.* 1. *Visibilibus imaginibus ad divinas intelligentias, pro virium nostrarum modo, conscendimus,* etc. Quam etiam congru- Ad instructionem. Dionysius.

Chrysost. entiam fusius prosequitur Chrysostomus *homil.* 60. *ad populum,* 83. in Matth. *Si incorporeus esses, incorporea tibi dedisset ipse dona, quoniam autem conjuncta est corpori anima tua sub sensibilibus, tibi intelligibilia tradit,*etc. Damascenus *lib.* 4.*de fide Orthodoxa, cap.* 10. *et* 14. Augustinus *super epistolam ad Galatas*, et *Conc.* 1. *in Psalm.* 33. dicens : *Omne sacramentum referendum esse ad contemplationem veritatis, et bonos mores.*

Damasc. Augustin.

Hac tandem ratione : quidquid Deus dedit ad instructionem hominis, et directionem externam in suum finem, sensibilibus signis comprehendit, ut divinam Scripturam, legem, Prophetas, præcepta nunc rebus, nunc verbis agens.

14. Sacramentum esse sensibile ex necessitate communionis in religione. Augustin. Chrysost. Tertullian.

Secunda congruentia desumi potest ex Augustino *lib.* 19. *contra Faustum cap.* 11. *lib. de vera religione cap.* 115. ex Chrysostomo *homil* 39. *in Genesim.* Tertulliano *lib. de præscript. advers. hæret. c.* 20. et aliis. Hinc unitas Ecclesiæ sumitur etiam ab unitate Sacramentorum, in quibus visibiliter communicant membra, et quibus per censuram privat; hinc Deus, quando segregavit filios Israel a Gentibus, dedit eis peculiaria sacramenta et cæremonias (quod perinde factum constat in lege nova) in quibus distinctio ab aliis qui foris sunt, et unio membrorum inter se contingit.

Sententia negativa. Nominales, et alii. Ratio ejus.

Rejicitur ergo Occham *in* 4. *dist. quæst.* 1. Petrus de Alianco *ibidem art.* 3. Carthagena *de Sacramentis in genere,* asserentes ad sacramentum non requiri *esse sensibile,* quia posset Deus rem spiritualem instituere, ad cujus positionem causaret gratiam.

Respondetur.

Respondetur, definiri Sacramentum congruum statui viatoris hominis et communitatis, cujus usus est visibilis, et per dispensationem Ministrorum visibilem, quæ nequeunt convenire signo mere spirituali, sicut nec effectus assignati communionis et instructionis qui conveniunt Sacramento, ex Patribus.

Exemplum. Medium in se efficax potest alicui esse incertum et inutile.

Sicut etiam in moralibus aliquid contingit esse medium in re quoad efficaciam, licet respectu cujuscumque operantis non sit usuale, quia vel non est in ejus potestate, vel si est in potestate, nequit perfecte ab eo applicari ex defectu scientiæ requisitæ, ita ut ipsi maneat dubium et incertum medium in ordine ad finem, quod sufficit ad distinctionem moralem ejus ab alio, cujus virtus et applicatio est certa operanti.

Applicatio.

Sic etiam sacramentum in aliquo spirituali institutum, licet haberet in se efficaciam, non tamen esset certum medium operanti, quia nesciret an illud applicatum fuerit; si enim esset aliquid distinctum ab actu et habitu, esset pro hoc statu ignotum, cujus existentia a priori, aut ex se non cognosceretur, neque a posteriori, nisi ex effectu gratiæ, quæ non cadit sub cognitionem certam et determinatam, quantum ad existentiam, quia *nemo scit an odio vel amore sit dignus*. Si esset habitus, solum ex actu cognosceretur; si autem in actu ordinis supernaturalis, nec sic etiam ipse, aut distinctio ejus a naturali ita certa est ut requiritur,quia requiritur ut constet saltem Ministro et Ecclesiæ applicatum fuisse medium de se efficax, et sacramentum; si in actu naturali institueretur, eadem ratio currit. De actu autem interno hominis nullus cognoscit certo, nisi eliciens et Deus, vel cui revelavit, quod sufficit ut Sacramentum sic institutum respectu status præsentis, dicatur moraliter, et in ratione medii diversum a Sacramento sensibili et congruo statui, quia Sacramentum debet esse per se notum Ecclesiæ.

Objiciunt prædicti auctores, quod con-

Fundamentum hujus sententiæ diluitur. tritio, characteres Eucharistiæ sint sacramentum, quamvis non sint sensibilia ; ergo. Respondetur diversa esse ex sensu Theologorum, sacramentum tantum, rem tantum, rem et sacramentum simul ; hic vero definitur sacramentum tantum, quod spectat ad usum et ministerium Ecclesiæ. Quæ adducta sunt, sunt tertii generis, ex qua distinctione antecedentis, negatur consequentia, loquendo de sacramento, juxta præsens institutum.

15. Reliquæ particulæ definitionis. Duplex controversia. Tertia particula definitionis præmissa est *gratiam Dei, aut effectum ejus gratuitum ex institutione divina efficaciter significans*, etc. Circa hanc est duplex controversia : Prima, an institutio Sacramenti sit solius Dei, ut non possit committi creaturæ. Hanc infra commodiori loco cum Doctore explicabimus. Jam vero supponimus ita de facto contigisse, omnia instituta esse a Deo, saltem in lege scripta; an vero fuerit aliquod Sacramentum legis naturæ, et an institutum a Deo, *infra, quæstione sequenti,* disseretur.

An sacramentum causet veram sanctitatem? D. Thom. Sententia negativa. Circa reliquum, an de ratione Sacramenti sit causare veram sanctitatem, non conveniunt Doctores. Negat D. Thomas 3. *p.* *q.* 60. *art.* 1. *et* 2. qui statuit de ratione sacramenti esse ut significet sanctitatem veram saltem futuram, ideoque definit esse ***signum rei sacræ hominem sanctificantis,*** (ut comprehendat Sacramenta veteris legis, sub ratione univoca sacramenti) sive illa sanctitas causetur per ipsum sacramentum, sive significetur ut causanda per aliud, quem sequuntur ejus expositores prædicto loco, et Sotus *d.* 1. 4. *art.*2, Vasquez *disp.* 128.*c.* 5. Canus vero in relectione de Sacramentis *part.* 1. negat de ratione Sacramenti esse ut significet, aut conferat sanctitatem simpliciter, sed sub disjunctione vel hanc vel legalem, quem sequitur Bellarminus *lib.* 1. *de Sacramentis in genere c.* 12. *propos.* 2. Suarez autem dicit *sect.* 2. *disp.* 1. *concl.* 3. requiri ut conferat aliquam sanctitatem, saltem legalem et significet veram.

Sotus. Vasquez. Canus. Bellarmin. Suarez.

Contrarium tenet Doctor, nempe requiri ut causet sanctitatem veram ; estque sententia Magistri et Hugonis, quibus accedit definitio etiam tradita Catechismi Pii V. et alia quæ habetur cap. *Multi,* quæ est Isidori *loco citato,* et Rabani *lib.*1. *de Institut. cler. cap.* 24. Probatur : 16. Affirmativa sententia est Doctoris. Magist. Hugo. Isidorus. Rabanus. Probatur.

Omnia quæ in lege veteri fiebant, significabant gratiam per Christum conferendam, 1. *ad Corinthios* 2. quia *omnia ipsis in figura contingebant.* Ad Coloss. 2. ait Paulus *legem fuisse umbram futurorum,* illa autem omnia non fuerunt Sacramenta; ergo significare sanctitatem per aliud conferendam, non est ratio constitutiva Sacramenti. Confirmatur, Agnus Paschalis et Manna significabant Eucharistiam, transitus maris Rubri erat figura gratiæ baptismalis, serpens æneus passionis Christi et redemptionis humanæ : *Omnes,* inquit Apostolus, *in Moyse baptizati sunt in nube et in mari; omnes eamdem escam spiritualem manducaverunt.* Significatio speculativa non constituit sacramentum.

Item, omnia sacrificia, oblationes, expiationes legis, significabant gratiam sacramentalem per Christum conferendam, ut docent Florent. *in decreto unionis,* Trident. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere,* non fuerunt tamen sacramenta ; sic sacrificium Abel, Abraham, Melchisedech, conjugium primorum parentum, missio columbæ super Christo baptizato significabat Spiritum sanctum, sicut et ignis descendens super Apostolos. Idem patet de cruce, et multis aliis cæremoniis in lege nova institutis, quæ tamen non sunt Sacramenta, ut omnes admittunt. Cæremoniæ significabant gratiam conferendam.

Respondent requiri ad Sacramentum ut instituatur ad cultum religionis, et significet veram sanctitatem. Contra primo 17. Responsio. Impugnatio.

sacrificia legis naturæ totum hoc habebant, non fuerunt tamen sacramenta, ut ipsi concedunt. Antecedens patet de sacrificio Abel, qui sicut gessit figuram Christi, ita etiam sacrificium ipsius, quod fuit placitum Deo, figura fuit sacrificii Christi. Idem patet de oblatione Isaac et vervecis, quem Deus substituit, in quibus passio Christi figurabatur.

Item secundo crux, et multæ cæremoniæ legis novæ, ut exorcimus, insufflationes significant gratiam per Christum collatam et victoriam contra dæmonem, sunt etiam instituta in cultum; ergo in his duobus etiam conjunctim sumptis non consistit ratio specialis Sacramenti.

Confirmatio. Augustin.

Confirmatur, nam S. Augustinus *lib.* 2. *de peccatorum meritis et remiss. cap.* 26. explicans illud 1. ad Corinth. 7. *Alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*, respondet : *Non uniusmodi est sanctificatio, nam et catechumenos secundum quemdam modum suum per signum crucis et orationem, manus impositionem, puto sanctificari, et quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi sanctum est tamen, et sanctius quam cibi, quibus alimur, quoniam sacramentum est,* etc. Augustinus *lib.* 19. *contra Faustum, cap.* 14. *in Psalm.* 141. ita appellat signum crucis, *et lib.* 4. *de Symbolo cap.* 1. exorcismos ; etc. quæ fiunt ante Baptismum, sacramenta vocat. Vide Rabanum *lib.* 1. *de Instit. Clericor. cap.* 29. de unctione quæ fit in vertice baptizati, et saliva mystica, et D. Thomam *quæst.* 91. *art.* 30. Alexander I *in epistola* 1. vocat aquam benedictam sacramentum. Ambrosius *lib.* 3. *de Sacramentis, cap.* 1. Cyprianus *in serm. de lotione pedum,* Bernardus *in serm. de cœna Domini,* dicunt pedum quam fecit Dominus lotionem *Joan.* 13. sacramentum.

Lib. 19. contra Faustum in Psal. 141. Lib. 4. de Symbolo. Rabanus. D. Thom. Alexander I. Ambros. Cyprian. Bernard.

Secundo, sacramentum spectat ad cultum, ea ratione qua est usus rei materialis et externæ ad effectum cultus, quem significat; hic autem est triplex in genere: Primus est quando offertur Deo immediate in attestationem excellentiæ suæ et subjectionis creaturæ ad ipsum ut sunt oblationes, sacrificia, templa, altaria, decimæ, et hujusmodi. Secundus est, ut quando assumitur aliquid divinum in nostrum usum, in quo subjicit se homo Deo, et hoc dupliciter contingit ut in juramento, quando assumitur Dei nomen ad confirmandam veritatem, et sic subjicitur homo Deo, tanquam primæ regulæ veritatis, ex cujus reverentia operatur. Secundus modus contingit, quando assumitur aliquid divinum ad nostram sanctificationem, ut homo magis dispositus et idoneus redditur ut ei serviat, et hic usus est sacramentorum; ergo sacramenta eatenus faciunt ad usum religionis, quatenus sanctificant hominem, sed non sanctificarent hominem, nisi causarent sanctitatem in ipso; ergo hanc causare spectat ad essentiam sacramenti, quatenus ex sua institutione facit ad cultum religionis, et secundum hanc rationem tantum est diversus usus eorum, et particularis, ut distinguuntur a sacrificio, et aliis quæ instituta sunt in cultum religionis.

13. Triplex usus rei materialis ad cultum.

Secundus usus.

Usus sacramentorum.

Spectat ad cultum qua sanctitatem conferunt.

Si autem loquantur præfati auctores de cultu religionis in genere, non facit ad propositum, quia multa sunt, quæ sunt instituta in cultum hoc modo, et significant sanctitatem veram inhærentem, aut subsistentem. Unde sacrificium utrumque continet, quia sacrificium altaris utrumque habet et significare sacrificium cruentum, et offerri in attestationem divinæ excellentiæ; qua vero sacramentum,est ordinatum ad sanctificandum, ut est in cultum qua, inquam, sacramentum, ideoque bene Doctor in definitione illa addit illa verba: *ordinatum ad sanctificationem hominis viatoris.*

Alia instituta ad cultum significant sanctitatem, licet non sint sacramenta.

19. Responsio Suarez rejicitur. Trident. Florent.

Respondet Suarez esse de ratione sacramenti, ut saltem causet sanctitatem legalem. Contra, hæc est evasio difficultatis, neque habet fundamentum ex Patribus, vel Conciliis, aut etiam ratione, quia sanctitas in ordine, ad quam definiunt sacramentum, est sanctitas simpliciter; et novissime Tridentinum, et Florentinum non sumunt analogiam inter sacramenta vetera et nova, in hoc quod est causare sanctitatem secundum quid, ut illa causabant, sed in eo quod est significare sanctitatem simpliciter, quam non conferebant illa; hæc autem sic. Legalia autem dabant tantum sanctitatem exteriorem corporis, quo possint sanctificati ingredi templum, admitti ad sacrificia. Unde Paulus ad Hebræos 9. *Sanguis hircorum et taurorum, et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificant, ad inquinationem carnis, non animæ,* etc. nam qui mortuum tangebat, immundus erat, etc. ergo in ordine ad talem sanctitatem, non sumitur ratio Sacramenti, aut ejus definitio.

Immunditia legalis, ejus effectus. Irregularitates.

Nam immunditia legalis non habuit alium effectum, quam illum quem habet excommunicatio, et aliæ irregularitates, quibus quis excluditur sacramentorum perceptione, ingressu Ecclesiæ, etc. Ab his autem absolutio non est sacramentum, neque ipsa addit sanctitatem significatam per sacramentum. Item, aqua benedicta confert aliquam sanctitatem expellendo infestationes dæmonum ab anima, et sic de aliis sacramentalibus, quibus remittuntur venialia, ut suo loco dicetur, quamvis longe absint a ratione Sacramenti; unde sequitur hoc non posse esse rationem specificam Sacramenti, etiam ut pars integralis, quod aliis a sacramento competat.

Aqua benedicta.

20. Alia responsio excluditur.

Per quod excluditur alia responsio, qua dicit utrumque eorum constituere rationem Sacramenti, nempe causare legalem et significare sanctitatem simpliciter. Confirmatur, quia hæc seorsim sumpta non constituunt essentiam Sacramenti, ut concedit; ergo etiam neque simul sumpta. Probatur consequentia, quia ratio specifica nequit etiam seorsim sumpta in aliis reperiri diversis a suo constituto, neque ex diversis speciebus non subordinatis potest fieri una, nisi per aggregatum.

Ratio specifica in aliis seorsim non reperitur.

Genus et differentia ut se habent ad alia.

Addo ulterius ex regulis definitionis, prædicatum genericum nulli posse convenire tanquam ratio ultima specifica, neque differentiam ultimam specificam aliis a sua specie. Singula autem dictorum, nempe *causare sanctitatem secundum quid,* vel *significare speculative sanctitatem simpliciter*, conveniunt aliis seorsim, tanquam ratio specifica; ergo non possunt esse ratio ultima et specifica sacramenti.

Illæ duæ rationes non faciunt unum etiam ordine, aut conceptu.

Accedit ultimo, quod neutra illarum rationum dicat ordinem ad alteram, ex quo coalescere possint in unum significatum quasi integrale; minus vero in unum per se ex quasi actu et potentia, quia sanctificatio legalis fuit expressum significatum et practicum, quasi dispositio per se requisita ad usum legis Mosaïcæ, inquantum erat cultus peculiaris Dei. Significare vero sanctitatem simpliciter conveniebat mysticæ, vel ex natura actionis, vel potius ex intentione instituentis, ut populus sensim ex præsentibus materialibus erudiretur et erigeretur ad spem futurorum et spiritualium; hæc ergo duo, et in ipsa formali significatione, et in re significata, et in usu signi diversa erant.

21. Rejicitur sententia Cani.

Ex his primo manet confutata sententia Cani. Nam, ut in initio dictum est, usus significationis sacramenti est in ordine ad sanctitatem simpliciter; uterque tamen Auctor in eo nostræ sententiæ favet, quod significare practice, seu causare sanctitatem astruat esse de ratione sacramenti.

Sequitur secundo quid dicendum sit ad

Sacramenta novæ et veteris legis non convenire univoce in esse sacramenti.

illam quæstionem, quam movent moderni : *Utrum*, scilicet, *sacramenta novæ et veteris legis conveniant univoce in nomine et definitione Sacramenti*. Respondetur negative ex dictis, excludendo Circumcisionem et remedium legis naturæ, de quibus erit peculiaris quæstio; ita Doctor *infra art.* 4.

De ratione speciali sacramenti est causare significatum.

Ratio vero est, quia Sacramentum, ut distinguitur ab omni alio signo quod significat, aut significabat sanctitatem, cum non distinguatur significato, debet distingui in modo significandi, reliqua signa, de quibus hactenus, significabant speculative sanctitatem collatam aut conferendam per Christum certo et infallibiliter; cum ergo alius non sit modus distinctus eamdem significandi, nisi practicus, eam scilicet causando, sequitur hanc esse de ratione sacramenti, ut ab aliis signis distinguitur. Sacramenta autem veteris legis præter jam dicta non ita causabant, et licet significarint causandam per Christum, non facit ad rationem sacramenti, quia Baptismus etiam significat mortem Christi, apertionem januæ (non in hoc tamen est sacramentum, sed qua causat sanctitatem) *Ad Rom.* 6. seu futuram gloriam: *Quicumque baptizati sumus in Christo,* etc. *si complantati sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus,* etc.

22. Objectio. Objicies, Patres vocare sine ulla limitatione sacramenta ea, quæ erant veteris legis; ergo definitio sacramenti ipsis competit.

Responsio. Respondetur, Patres plerumque uti nomine sacramenti late, quatenus dicitur mysterium, vel rei sacræ signum, non vero ut constituit diversam speciem signi sacri.

Objectio. Dices, Florentinum et Tridentinum loquuntur de Sacramentis veteris legis in ordine ad sacramenta novæ legis sine limitatione, aut distractione nominis; ergo supponunt esse univoca in ratione sacramenti.

Responsio. Termini æquivoci usus.

Respondetur terminum æquivocum ex natura sua verificari primo, pro omnibus significatis, et æque primo, quantum est ex natura termini ponere quodlibet suum significatum in oratione, nec recipere per se ullam limitationem aut distractionem, ut bene probat Doctor *in primo libro Elenchorum*. Et ratio est, quia limitatio termini est secundum aliquam rationem univocam et communem pluribus ad aliquod determinatum ex illis, hinc nequit terminus æquivocus modificari per limitationem. Eadem ratione Doctor *in* 1. *d.* 25. dicit terminum æquivocum non numerari in suis æquivocatis, quia sidus et animal terrestre non dicuntur duo canes, distractio etiam fit respectu unius et ejusdem significationis simpliciter, illam in parte auferendo, ut homo secundum quid; unde terminus æquivocus non est subjectum ejus, quia multiplex, et quantumlibet distraheretur secundum unam significationem, non distrahitur secundum alteram.

Respondetur secundo, dicta Concilia eo ipso quod declarant Sacramenta veteris legis non causare gratiam, in re ipsa declarare non esse Sacramenta simpliciter, sed secundum quid et æquivoce.

Objicies dari aliqua signa practica gratiæ, quæ non sunt sacramenta, Lucæ 7. *Remittuntur tibi peccata*, etc. quæ sunt verba Christi, et denotant sanctitatem internam Magdalenæ. Item Joan . 20. *Accipite Spiritum sanctum quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, etc. ubi denotatur sanctificatio Apostolorum. Item visibilis missio Spiritus sancti in Apostolos significabat eodem modo gratiam; ergo, etc. 23.

Respondent quidam, ut Suarez, per illa verba datam fuisse gratiam; negat tamen fuisse sacramentum, quia hoc est signum

ramen-tum et esse abile. gratiæ stabili lege permanens; et hæc responsio est D. Thomæ *in* 1. *dist.* 17. 2. *p. quæst.* 15 *art.* 3. *ad* 3. quantum ad illam distinctionem sacramenti ab alio signo sensibili quod pro tempore tantum durat; potuit ergo Christus potestate excellentiæ illis verbis conferre gratiam Magdalenæ; potuit etiam aliter, ita ut verba non essent signa practica, sed demonstrativa gratiæ per pœnitentiam et amorem perfectum causatæ, ita ut necessarium non fuerit uti alio medio extraordinario quam fidei et pœnitentiæ, quo indicant illa: *dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, etc. unde Gregorius homil. 25. in Evangelia, ait: *Amando veritatem lavit lacrymis maculas criminis, et vox veritatis impletur; dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum*, etc. Negat ergo Canus per illa verba fuisse aliquid causatum; Sotus vero dicit quod fuerint signa gratiæ, non ex instituto, sed ex natura.

Gregor. Canus. Sotus.

24. Ad secundum casum. Ad secundum, admittimus etiam cum Nazianzeno *orat.* 44. Augustino *tract.* 74. *in Joannem*, datum fuisse Spiritum sanctum Apostolis eo tempore, sicut etiam in die Pentecostes, ut omnes Patres docent; Chrysostomus *hom.* 24. *in Act.* Cyrillus Hierosolymitanus *Cateches.* 17. Nazianzenus *loco citato*, Augustinus *serm.* 185. *de tempore*, Hieronymus *epistola ad Hibdibiana*, Cyrillus Alexandrinus *lib.* 9. *in Joan.* et alii. Quoniam autem missio visibilis Spiritus sancti in signo sensibili, quandoque significat gratiam in fieri, ut contigit in Apostolis, aliquando in facto, ut quando descendit super Christum in Jordane, incertum est utrum hæc signa fuerint practica, an vero indicantia tantum, quod interius per gratiam habitantem est operatum. Verius sentio fuisse etiam practica, juxta proprietatem verborum: *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies*, etc. quod magis est secundum Patres et Doctores.

Nazianzen. Augustin. Chrysost. Cyrill. Hierosolym. Nazianzen. Augustin. Hieron. Cyrill. Alex.

Cæterum hæc objectio non habet pecutiarem difficultatem contra nostram sententiam, quia de fide est, sacramenta novæ legis causare gratiam quam significant; illa vero alia signa, ut de secundo et tertio magis liquet, licet causarent gratiam, fuerunt signa pračtica transitorie, non permanenter, quorum usus sit per determinatum ministrum in ipsa communitate, quod non conveniebat illis signis.

Ultima particula est: *ordinatum ad salutem hominis viatoris*, patet et refertur ad terminum, seu significatum Eucharistiæ, et comprehendere potest characterem. Ex his patent omnes partes definitionis assignatæ a Doctore, quæ explicite comprehendit, quidquid ad rationem Sacramenti explicitam requiritur, ut quod *sit signum sensibile ex institutione divina efficaciter significans*, etc. quibus verbis exprimitur quidquid ad sacramentum in recto pertinet, ut convenit, et distinguitur ab aliis; excluduntur ergo signa naturalia, instituta etiam ab homine, speculativa, æquivoca, incerta. Per alias particulas, *ut gratiam seu effectum Dei gratuitum, etc.* ponitur terminus et res significata. 25

Objectio Soti solvitur. Frustra autem contra hanc enititur Soto, objiciendo primo, quod non comprehendat vetera Sacramenta, ad quod jam responsum est. Secundo, quod sit superflua et longa. Responsum habet ex dictis. Tertio, quia adhuc disputatur utrum Sacramenta conferant gratiam, ac proinde non debuit hoc comprehendi in definitione; quæ ratio si valeret, sequeretur in omni controversia, non licere quidpiam affirmare aut definire de causa alicujus rei, nisi quod communiter supponitur; et respondeat, vel ipse qui definit Sacramentum, excludendo illam par-

ticulam, quam nos et omnes antiqui contendunt esse definitivam Sacramenti tanquam differentiam ejus.

26 Definitio Magistri explicatur. Sacramentum dicitur forma significati.

(e) *Ex his patet solutio quæstionis,* etc Hic tandem respondet Doctor ad quæstionem principalem, nempe definitionem præscriptam Magistri esse bonam, si recte intelligatur, et suppleatur per ea quæ in definitione præmissa Doctoris expressa sunt, eamque exponit Doctor; dicitur Sacramentum *forma* modo quo imago Herculis dicitur forma Herculis,sic signum suo modo est forma significati, quia ipsi substituitur, perinde ergo est dicere *formam* seu *signum*, dicitur *visibilis,* pro *sensibilis* in genere, vel per Synecdochen, ut sit pars pro toto, vel ut magis juxta expositionem sonat, per Antonomasiam, quia visus est perfectissimus sensus inter externos, et plurium differentiarum cognitivus, ex Philosopho 1. *Metaph. in procemio.*

Visibilis.

Philosophus 1. Metaph.

Item *visibile,* comprehendit tam unum quam plura sensibilia ad eumdem et plures sensus spectantia, prout concurrunt ad Sacramentum, verbi gratia, novæ legis, ut res visibiles et formam verborum, quæ spectat ad auditum; *invisibilis gratiæ,* etc. pro effectu gratuito ordinato ad salutem hominis viatoris.

Invisibilis gratia.

Supplenda in definitione Magistri.

Supplenda autem est per illas particulas *ex institutione,* contra signum naturaliter significans item per *efficaciter,* contra signum æquivocum, et signum sequens naturaliter suum significatum.

Objectio.

Dices secundum exemplum superflue poni, quia per particulam *ex institutione*, jam excluditur tale signum, quia omne signum naturaliter sequens suum significatum, videtur signum naturale.

Responsio prima.

Respondetur dupliciter, primo, si intelligatur de signo naturali exemplum,licet prior particula *ex institutione* excludatur sub ratione generica, sic excludi sub ratione significata, in eo quod non efficiat suum signatum, neque consequenter ipsi supponatur ut causa, eo modo quo Sacramentum supponitur suo effectui, sed efficiatur a signato.

Responsio secunda.

Respondeo secundo *naturaliter* interpretari posse, ut etiam competit signis ab instituto, quæ non sunt effectiva, sed demonstrativa significati præsuppositi, sic columba descendens in Christum, significabat gratiam in facto *esse*, non in *fieri;* sic effectus miraculosus veritatem mysterii, in cujus confirmationem patratur, verbi gratia, existentiæ realis Christi in Eucharistia, signa, quæ circa ipsum apparent et fiunt. Eodem modo possunt explicari definitiones superius allatæ, ut reipsa æquivaleant, tam illa Doctoris quam reliquæ, licet hæc Doctoris sit magis explicita et minus ambigua.

Aliæ definitiones explicatæ eodem modo intelliguntur præter primam.

27. Error hæreticorum.

Excluditur inanis ratio Sacramenti, quam hæretici assignant dicentes: Sacramenta esse signa divinæ benevolentiæ vel prædestinationis, vel certe esse signa et testimonium justitiæ acceptæ seu fidei, quam excitant per modum signi externi rememorativi, prout quisque ipsorum de Sacramentis erronee dogmatizat.

Impugnatur, non sunt signa divinæ benevolentiæ.

Sacramenta indifferenter pro bonis et malis instituta sunt; ergo non sunt signa prædestinationis aut benevolentiæ specialis divinæ, alias sæpe essent falsa in iis, qui sacrilege accedunt, et quando reprobi sunt.

Non esse sigillum, et testimonium in sensu eorum. Varii errores.

Alterum vero quod dicant esse sigillum et testimonium justitiæ acceptæ per fidem, plures involvit errores: primus est, solam fidem justificare; secundus, quod Sacramenta novæ legis nihil habent efficaciæ nec gratiæ, sed tantum excitationis fidei, contra illud ad Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ,* etc. unde sequeretur in parvulis,in quibus fides actu-

alis non sit, Baptismum esse inefficacem, contra antiqua et moderna decreta fidei. Tertius error est, teneri utentes Sacramentis, credere debere se justos esse, quod, nequit fieri sine divina revelatione nemo enim *scit an odio vel amore dignus sit.*

28. bjectio lvitur.

Objicies, ad Romanos 4. *Circumcisionem dici signaculum justitiæ quæ fuit in Abraham*. Respondetur, sermonem esse de fide viva, quæ per dilectionem opetur; de qua ipse Apostolus *epistola ad Galatas c.* 5. et Jacobus *in sua Catholica, cap.* 2. Dicitur autem Circumcisio signum seu signaculum respectu Abraham, qui ob fidem et obedientiam consignatus est, ut fieret pater multorum viventium; et sic dicitur signaculum, in quo tam ipse quam posteritas discernebantur ab aliis in carne, omne enim sigillum signum est.

rcumcisio uomodo ignaculum.

Basilius. azianzen.

Hinc Basilius *de Spiritu sancto cap.* 12. vocat Baptismum *regenerationis lavacrum et sigillum,* Nazianzenus *orat.* 40. dicit lavacrum esse, quia abluit, et sigillum, quia significat dominationem. Unde quando *orat.* 11. *in laudem sororis Gorgoniæ,* dicit Baptismum non tam fuisse illi in gratiam quam in sigillum, per exaggerationem dictum est, qua significaretur magna ejus sanctitas, antequam baptizaretur. Hieronymus super ad Ephes. 1. *Signati signo promissionis sancto,* dicit: *Qui in regeneratione Spiritum promissionis acceperit, ab eo signatur, et signum conditoris accipit.* Ita Origenes *lib.* 4. *in epistolam ad Romanos,* dicit: *Sacramenta esse signa, quatenus mysteria indicant; signacula vero quatenus mysteria continent.* Augustinus *lib.* 19. *contra Faustum,* ea vocat signa et signacula, addens *eorum virtutem inenarrabiliter valere plurimum.*

Quomodo Baptismus est sigillum. Hieron.

Augustinus

Ex quibus patet, etsi Sacramenta sint signa et signacula, non ita dici tanquam solum essent rememorativa justitiæ acceptæ, aut excitantia, nihil aliud virtutis continentia. Videantur auctores supra citati *in expositione tituli,* qui hoc argumentum fuse contra hæreticos tractant.

(d) *Ad primum argumentum,* etc. Hic respondet Doctor ad argumenta in oppositum, cujus expositio est clara, neque indiget alia declaratione; solum dubitari possit circa illud quod dicit in responsione ad primum, quod forte dubium sit, an plura entia realia possint concurrere ad fundamentum unius relationis realis, ut forte contingit in pluribus trahentibus unam navem, quamvis ipse aliter respondeat, etiamsi hoc negaretur in realibus, tamen sustineri in relatione rationis. 29.

29. Ad argumenta. Dubium. An relatio realis eadem possit in pluribus fundari.

Resolvitur. Spiratio activa. Similitudo. Forma. Figura.

Dicendum tamen in realibus, quando illa plura conveniunt in una ratione, posse fundare unam relationem realem, ut patet de relatione spirationis activæ in divinis; idem etiam in creatis, dato quod una numero albedo esset in diversis subjectis, fundarent eamdem relationem similitudinis; sic etiam forma et figura sunt simplex relatio fundata in multis materialibus. Nec major est difficultas de relatione quam de aliis accidentibus, utpote dependentibus a subjecto. Numerus autem juxta sententiam eorum, qui dicunt esse realem, subjectatur in pluribus, ut ternarius in pluribus unitatibus. Item, æqualitas duarum quantitatum ad alias duas quantitates videtur una relatio. Item, ubiquatio plurium corporum in eodem loco totali videtur integrare unam relationem ubiquationis passivæ, sicut materialia unam quantitatem per modum locati unius et æqualis loco.

Numerus.

Æqualitas binarii ad binarium. Ubiquatio.

Exemplum difficile. Responsio.

Exemplum vero, quod adducit Doctor, habet difficultatem, quia in aliis causis partialibus sunt diversæ relationes; trahentes autem navem videntur causæ partiales. Respondetur tamen, quando di-

Quando diversa est relatio in causis partialibus. Quandoque est eadem.

versæ sunt causæ partiales, quarum quælibet ex ratione sua particulari exigitur ad effectum, ita ut quantumlibet una in propria specie intendatur, non possit supplere alteram, tunc esse diversas rationes fundandi, et diversa fundamenta, consequenter diversæ relationes ; quando vero non ita se habent, sed una accedit in eodem genere tanquam perfectio intensiva alterius, constituunt unum principium et fundamentum, ut patet in proposito exemplo, quia virtus unius trahentis constituit cum altera aliquid intensius in eodem genere, cui ut causæ totali correspondet effectus, non secus ac si applicaretur aliquid quod per modum unius contineret utramque virtutem ; illa ergo tractio, quando talis est, ut per alterum nequeat fieri, nequit referri sub una ratione ad unum, neque ad alterum, sed simul ad utrumque ; sicut ergo ut terminant relationem effectus sunt unum, ita etiam ut fundant relationem causæ, neutra enim in genere principii est perfecta, neque altera accedens, licet sit in diverso supposito, addit aliquid diversum in genere principii activi, sed ex utraque simul coalescit principium intensive sufficiens ad actionem, quod argumento est, quia concurrentibus pluribus remissius quilibet agit, quam si solus ageret, licet actio sit eadem, seu motus, sed de exemplis non est adeo curandum. Quidquid dicatur non est contra Doctorem, qui occasionative et incidenter loquitur, insinuans difficultatem et solvens argumentum in utraque parte.

Una causa perficit aliam in actu secundo.

QUÆSTIO III.

Utrum pro tempore cujusque legis a Deo datæ, debuerit institui aliquod Sacramentum ?

Alens 4. *p. q.* 1. *m.* 1. *a.* 2. Hug. Vict. *de Sacr. p.* 9. *c.* 1. D. Thom. 3. *p. q.* 61. *a.* 1. et 2. D. Bonav. *hîc a.* 1. *q.* 1. Richard. *art.* 1. *q.* 2. Gabr. *q.* 2. Sotus *q.* 1. *art.* 1. Major. *q.* 4. Palud. *q.* 1. Suar. *tom.* 3 *p.* 3. *d.* 3. *s.* 3. et *d.* 4. *s.* 4. Vasq. 3. *p. d.* 130.

Habito de Sacramenti quidditate, quæro de ejus institutione, utrum pro tempore cujuscumque legis a Deo datæ, debuerit institui aliquod Sacramentum? Quod non, quia non legimus de aliquo Sacramento instituto a Deo pro tempore legis naturæ; Sacramentum autem non potest institui nisi a Deo, secundum ejus definitionem ; ergo, etc.

1. Mag. Argum.

Confirmatur per Gregorium, *Moral.* 4. *libro*, et ponitur *de Consec. distinct.* 4. *quod apud nos valet aqua Baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii ;* ergo non fuit apud eos Sacramentum. Sed major videtur esse necessitas pro aliqua lege ratio Sacramenti contra morbum, quam aliquid aliud.

Item, Deus non est causa, nec dat directe occasionem errandi homini ; sed in sensibilibus esse salutem est directe occasio errandi, quia scilicet credendi aliquid numinis esse in talibus sensibilibus, et per consequens idololatrandi ; ergo Deus non instituit aliquid sensibile, ut in eo vel per illud esset salus quærenda. Argum.

Item, Deus non immediate, sed per ministrum aliquam legem dedit. Patet de lege Mosaïca per totum ; ergo similiter de lege Evangelica videtur, quod institui potuit vel ordinari illud Sacramentum per alium ministrum, et non necessario immediate a Deo. Argum.

Item, cum plures leges fuerint eo datæ, si cujuslibet tempore fuerit Sacramentum a Deo institu- Argum.

tum, ergo aliud, et aliud; quia si Sacramentum legis prioris remansisset tempore legis posterioris, non fuisset aliud institutum pro lege posteriori; sed consequens est inconveniens, quia vox semel imposita ad significandum, semper manet significativa ejusdem; ergo multo magis signum semel a Deo impositum semper manet significatum ejusdem.

io posit. Contra, Augustinus contra Faustum 19. *In nullum nomen religionis coagulari possunt homines, nisi aliquorum signorum velut Sacramentorum visibilium consortio colligentur.*

SCHOLIUM.

Necessitas Sacramenti probari non potest; congruitas et utilitas ejus per rationem constat; illud institutum esse, per auctoritatem tantum habetur.

Hîc quatuor (a) sunt videnda.
2. Primo, quod Sacramentum aliquod fuit instituendum. Secundo, a quo, quia immediate a Deo. Tertio, an pro tempore cujuscumque status viæ post lapsum. Quarto, an aliud et aliud pro statu alterius et alterius legis?

De primo dico, quod Sacramentum debere institui, non potest probari necessario, neque a priori, quia Deus extra se nihil agit necessario, neque a posteriori sicut a fine, quia absolute possibile esset effectum invisibilem haberi sine tali signo. Sed quod congruum fuerit Sacramentum institui, probatur ratione simili illi, quæ posita est *in præcedente quæstione, in primo articulo,* probante possibilitatem Sacramenti. Congruum enim est effectum invisibilem causandum a Deo, ordinantem hominem ad salutem, significari per aliquod signum sensibile, ut viator inquirens cognitionem ex sensibilibus, effectum illum invisibilem certius cognoscat. Nec solum congruit esse signum hujus effectus quasi speculativum, per quod scilicet possit haberi conceptus in intellectu de illo signato, ut *homo* signat naturam humanam, sed signum quasi practicum, scilicet quod signat signatum esse vel fieri. Nec adhuc signum practicum dubium seu æquivocum, vel incertum, quia etsi per tale signum duceretur homo in cognitionem fieri hujus effectus, non tamen appeteret illud signum sibi adhiberi propter incertitudinem signi respectu *fieri* signati; ergo talem effectum signari per signum practicum certum et efficax, fuit congruum, ut et homo ex tali signo effectum cognoscat, et in tali signo effectum ardenter quærat.

Congruit institui signum practicum certum, ut in pluribus, invisibilis gratiæ.

Nec tamen congruit signum illud esse certum certitudine demonstrativa, sed quasi ut in pluribus. Sicut enim in speculabilibus aliquod signum est certum, et necessarium aliquod, ut in pluribus, *primo Posteriorum,* sic posset signum practicum habere certitudinem quasi necessariam, si ipsum universaliter et quasi necessario concomitaretur *fieri* effectus, vel certitudinem, ut in pluribus, si ipsum concomitaretur effectus, ut in pluribus. Non fuit autem congruum esse signum aliquod certum sensibile primo modo, quia cum illud signum sensibile debeat adhiberi ab homine, sequeretur quod in potestate hominis esset signum

Text. 43.

aliquod, ad quod Deus universaliter causaret illum effectum invisibilem, quod auferret a suscipiente debitam præparationem; sufficeret enim sibi, quod qualitercumque indispositus illud signum susciperet. Congruit igitur effectum talem invisibilem significari per signum sensibile practicum certum certitudine ut in pluribus, id est, semper, nisi indispositio suscipientis impediat, et hoc signo naturaliter præcedente *fieri* signati, ut sic susceptio signi sit quasi dispositio ad signatum.

Has autem omnes conditiones, quod scilicet sit practicum certum, ut in pluribus, et præcedens naturaliter *fieri* signati, intelligo per hanc conditionem *efficax;* tale autem signum non potest esse aliquod sensibile significans naturaliter, quia nullum sensibile habet efficaciam naturalem ad effectum invisibilem; ergo congruit, quod sit signum institutum, sive impositum. Sic ergo habetur secundum totam rationem Sacramenti, quod congruum fuit Sacramentum institui propter cognitionem et desiderium causandum in viatore, respectu effectus invisibilis. Et hæc est ratio, quam tangit Magister in littera, scilicet, propter eruditionem; alias duas rationes tangit, propter scilicet exercitationem et humiliationem; quam expositionem tangit in littera, et istæ tres rationes concludunt rationem institutionis Sacramenti, ex parte cujuscumque personæ privatæ.

Quare congruit Sacramentum institui.

Est etiam alia ratio, quæ tangit illam congruitatem ex parte totius communitatis. Congruum est enim omnibus viatoribus unius sectæ, aliquibus signis exterioribus communicare et convenire, per quæ etiam ab aliis alterius sectæ distinguantur. Nam ex talibus signis noscit homo quis est suæ sectæ, et quis alterius; hoc autem expedit, quia qui sciunt se ejusdem sectæ, juvant se mutuo ad observationem ejus; et qui sciunt se dissimilis sectæ, vitant se mutuo tanquam mutuo se impedientes. Tale autem signum unitivum eorum, qui sunt ejusdem sectæ, et distinctivum ab aliis, expedit esse practicum, respectu alicujus effectus invisibilis pertinentis ad observationem sectæ.

Quære Aug. contra Faust. ubi supr.

Sic ergo patet, quod necessitas probari non potest, sed congruitas probatur per rationem. Factum autem probatur per auctoritatem, ut tangetur *in quarto articulo,* quia auctoritates non loquuntur de Sacramento in communi sumpto, sicut hîc adhuc tractatur, sed loquuntur in speciali de tali et tali Sacramento talis vel talis legis.

COMMENTARIUS.

1. Divisio quæstionis in 4. articulos.

(a) *Hic quatuor sunt videnda,* etc. Quæstio præsens absolvitur quatuor articulis : Primus est, de convenientia institutionis Sacramenti. Secundus, a quo institui potuit. Tertius, an pro tempore omnis legis et status viæ; et hic respondet quæstioni. Quartus de distinctione Sacramenti pro statu diversæ legis.

Necessitas Sacramenti non probatur ratione a priori.

Circa primum articulum potiora quæ notanda erant superiori quæstione dicta sunt; dicit primo quod neque a priori, neque a posteriori probari possit necessitas Sacramenti, ejusve intitutionis; agit de probatione necessaria, et ex causa aut

effectu; a priori non est alia causa quam Dei voluntas, cujus non datur causa, et libere se habet ad extra; nulla ergo necessitas fuit simpliciter ejus ad institutionem præmissam, neque suppositionis, quia priora decreta ejus circa salutem prædestinatorum et hominis lapsi per alia media, vel certe immediate, et alio modo reduci possint ad actum seclusa institutione Sacramenti.

Nequit probari a posteriori.

A posteriori nequit probari eadem necessitas, quia effectus quicumque Sacramenti invisibilis, haberi posset simpliciter absque Sacramento. Sicut enim divina voluntas libere se determinavit ad cooperandum Sacramentis, sic etiam sine ipsis eumdem effectum producere potest, nam etiam de facto non est ligata Sacramentis, quin possit sine ipsis operari miraculose, verbi gratia, sanctificando infantem in utero sine Baptismo, sicut alias pro tempore legis sanctificavit Baptistam in utero ante Circumcisionem. Institutio ergo Sacramenti habetur ex auctoritate sacræ Scripturæ, non a ratione necessaria.

Cognoscitur ex revelatione.

2. Supposita revelatione probatur institutio quatuor congruentiis.

Supposita tamen revelatione, ejus institutio probatur congruentia, quæ quadruplex est, nempe causa instructionis, humiliationis et exercitationis, quæ tres congruentiæ ad singularem cujusque personam spectant. Quarta est respectu communitatis, quæ consistit in unitate et distinctione, quæ fundatur in communione Sacramenti. De prima et ultima satis jam diximus supra; secundam et tertiam adduxit Magister in littera, quibus congruum addit motivum.

Certitudo significationis, ut in pluribus.

Circa primam congruentiam de efficacia Sacramenti, notanda sunt quæ dicit Doctor: ***Nec tamen congruit signum illud esse certum certitudine demonstrativa, sed quasi ut in pluribus,*** etc. Quæ verba ***ut in pluribus*** intelligenda sunt, prout ipse optime dtlvreca consequenter distinguendo certitudinem demonstrativam, et certitudinem ut in pluribus; intelligit namque demonstrativam, non ut est nota indicans præsentiam effectus, per verbum indicativum, sed ut sumitur demonstratio *in libris Posteriorum*, per causam præcisam, et *universalem, quæ de omni per se, et secundum quod ipsum dicitur,* ut patet 1. *Poster. cap.* 4. *et* 5. Ut triangulo competit[1] habere tres angulos præcise ratione sui, sive sit in materia ænea, sive alia quæcumque, sic homini esse risibilem per illam adæquationem causæ ad effectum, ut impossibile sit salvari rationem causæ, ubi non salvatur ratio effectus, et e contra.

Distinctio ejus a demonstrativa.

Universale posterioristicum. Fundatur in adæquatione causæ et effectus.

Talis certitudo demonstrativa et infallibilis non competit Sacramento, ita ut separari non possit a suo effectu; sed certitudo ut in pluribus, id est, quantum est ex parte causæ, semper sequeretur effectus, nisi poneretur aliquod impedimentum ex parte subjecti cui applicatur vel tollatur conditio per se requisita.

Certitudo ut in pluribus.

Hinc Hugo de sancto Victore *lib.* 2. *de Sacramentis part.*14. *cap.* 8. docet: ***Formas sacramentales Baptismi et Pœnitentiæ non actum aut eventum, sed virtutem suorum effectuum significare,*** quod est dicere, eas denotare efficaciam respectu effectus, quantum est ex se. Sic Conc. Trid. sess. 9. can. 17. ***Si quis dixerit non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper, et omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sed aliquando et aliquibus, anathema sit.*** Quo canone patet Sacramenta, quantum est ex sua institutione et ex parte Dei, habere efficaciam causandæ gratiæ, quamvis eam non semper causent, ut in ponentibus obicem, ut patet ex canone præcedente, vel deficiente intentione requisita in Ministro, ut habet *Canon* 11. vel aliis in particulari requisitis ad hoc, aut illud Sacramentum in particulari.

Sacramenta de se certa quantum ad virtutem.

3. *Non congruit autem,* inquit Doctor, *ut Sacramentum esset signum certum primo modo,* quia nempe talis certitudo excluderet in suscipiente debitam dispositionem, quod non congruit aliis regulis generalibus divinæ providentiæ, qua homo ordinatur in suum finem mediante lege et dispositione sui per exercitium libertatis, retractando peccatum, ut debet, et expedit, faciendo bonum, et declinando a malo, et operando suam salutem cum timore et tremore.

Congruit igitur, inquit, *ut signum sit certum, ut in pluribus, id est,* semper, *nisi indispositio suscipientis impediat,* etc. Tollitur calumnia, quæ prætendi posset, si effectus in hoc vel illo separaretur ex inefficacia, aut inefficentia causæ quantum est ex se, quia in proposito non ita contingit, quia Sacramentum de se semper est efficax, sed separatur ab effectu solum ex privatione alicujus extrinseci per se requisiti per modum dispositionis, aut certe applicationis debitæ ad subjectum; utrumque, impedimenti nomine, expressit Doctor, quod sufficit ad intentum ejus; reliqua omnia suis locis exponit, ut videbitur.

SCHOLIUM.

Aliud esse signum practicum instituere, aliud, illud certum facere. Homo posset instituere signum practicum gratiæ, sed non posset illud facere certum, nec posset Deus ei talem institutionem positive committere, nisi se astringeret ad causandam gratiam. Hîc videtur Doctor dicere potestatem instituendi Sacramenta non posse communicari creaturæ, quod tenent *Dur.* 4. d. 2. q. 1. *et Gab.* hîc quæst. 2. Si enim Deus determinaret se generaliter ad assistendum signo per me instituendo ad causandam gratiam, et ego instituerem signum aliquod, adhuc institutio non esset a me, ut sit efficax et infallibilis, sed a generali Dei voluntate, et ego essem præco vel promulgator. Sed non apparet certo Doctorem hoc tenuisse, quia non est hîc clarus, neque hîc est in re controversia, sed in voce, quia negantes potestatem instituendi Sacramentum non posse communicari, intelligunt per hanc, potestatem independentem ab alio quoad executionem.

De secundo (b) dico, quod aliunde signum practicum habet, quod significet practice signatum, et aliunde quod sit certum signum, quod patet, quia possibile est quandoque aliquem non veracem uti illo signo, signationem enim habet ex institutione; sed quod sit certum, non habet nisi ex determinatione alicujus causæ cooperantis illi signo, ad causandum significatum. Verbi gratia, si ab aliquo legislatore instituatur in politia sua pro signo pacis, tactus manus, vel hujusmodi, et si ex ista impositione habet istud signum, quod practice significet pacem; tamen si alius non verax potest uti isto signo, istud signum non est certum ex impositione legislatoris, sed remanet æquivocum, quandoque scilicet verum, quando habet concomitans signatum, quandoque falsum. Falsus enim utitur isto signo sine signato, sicut uteretur signo speculativo benevolentiæ sine signato, dicendo, concedo tibi dilectionem meam, habens aliud, scilicet oppositum in mente. 4.

Ad propositum, Sacramentum et practice significat effectum practicum causari in illo cui adhibetur, et sic signat, quod est signum certum ut in pluribus, sive regulariter, quantum est ex parte ejus. Quantum autem ad signationem, possibile esset quod institueretur ab aliqua creatura, quia sicut posset homo imponere signum speculativum effectus Dei, ut patet de 5.

An possit homo instituere signum practicum gratiæ.

ista oratione : *Deus causat gratiam in anima*, ita posset imponere signum, quod practice signaret Deum invisibiliter agere, sed non posset dare illi signo, quod esset regulariter certum; non enim potest dare certitudinem alicui signo practico, nisi in cujus potestate est posse causare signatum illius signi; solus autem Deus potest se determinare ad causandum effectum sibi proprium; ergo solus Deus potest dare certitudinem signo practico sui effectus. Sic ergo patet, quod a Deo solo potest institui Sacramentum, quantum ad signum certum; inquantum autem absolute est signum practicum, posset institui ab aliquo alio, sed non congruit, quia institutio talis signi esset omnino frustra, cum ex impositione nunquam sine aliquo intrinseco, posset habere veritatem, cum non sit in potestate imponentis, nec utentis, nec congruit, quod Deus committat inferiori se instituere Sacramentum, inquantum certum signum, ne Deus esset approbator signi falsi vel æquivoci. Potest tamen Sacramentum inquantum signum, et inquantum certum, ab alio a Deo promulgari, ut a præcone; sed ista promulgatio non est institutio, sed præsupponit institutionem.

[margin:] olo Deo ıstitui potest :ramentum, ad certudinem fectus.

[margin:] Nisi se tringeret ad usandum ignatum, unc enim falsitas esse on posset.

Ex isto patet, an Sacramentum ex institutione sua habeat efficaciam. Si enim intelligatur institutio præcise impositio ad signandum practice, dico quod non, et patet ex dictis. Si autem intelligatur institutio determinatio quædam voluntatis ipsius instituentis ad cooperandum illi signo, quæ institutio non est præcisa impositio ad signandum practice, sed cum hoc determinatio signi ad veritatem et ad certitudinem; hoc modo ex institutione habet efficaciam, hoc est, quod signatum concomitetur istud signum.

Et sicut in homine esset alius actus realiter, quo institueret osculum, ut sit signum reconciliationis; et alius actus, quo determinaret voluntatem ad istud signatum causandum, signo exhibito; ita est in Deo alius actus rationis ad instituendum signum sensibile, ad practice signandum effectum Dei, et alius, quo determinat se realiter ad cooperandum tali signo regulariter, id est, semper, quando indispositio suscipientis non impedit. Isti tamen duo actus simul concurrentes possunt dici una Sacramenti institutio completa, inquantum est signum certum et distinctum a signo æquivoco. 6.

[margin:] Ad signum practicum duo actus impositoris requiruntur.

Quod si hoc est de ratione Sacramenti, uti videtur ex illa particula *efficax*, sequitur quod de ratione ejus proprie dicta est, quod a solo Deo possit institui. Si autem non est de ratione ejus, quia accidit signo, utrum signatum concomitetur ipsum, vel non, saltem ipsa perfectio superaddita rationi Sacramenti, quæ est veritas vel conformitas in signando ad rem signatam, requirit ut instituatur a Deo, sive quod Deus determinet se regulariter cooperari illi signo.

[margin:] Sacramentum a solo Deo institui potest, vel ejus commissione cum pacto de causanda gratia.

COMMENTARIUS.

(b) *De secundo dico*, etc. Supposita distinctione inter signum certum, ut in pluribus, seu quantum est de se, et signum 4.

æquivocum, cui potest substitui falsum quandoque, quandoque verum, affirmat Sacramentum esse certum semper, quantum est de se, proinde contineri sub priori membro. Unde autem habeat hanc certitudinem explicat, nempe a solo Deo institutore, unde concludit Deum solum instituere posse Sacramenta, ac proinde non posse communicari hanc potestatem creaturæ, quæ est conclusio hujus articuli, quam tenet Durandus *in* 4. *d.* 2. *q.* 1. Gabriel *d.* 1. *q.* 2. *art.* 3. *dub.* 2. Vasquez 3. *part. disp.* 135. *cap.* 2.

Certitudo Sacramenti ex divina institutione est. Conclusio articuli. Durandus. Gabriel. Vasquez.

Contrarium autem docet Sotus *in* 4. *d.* 1. *q.* 5. *art.* 4. Suarez *tom.* 3. *d.* 18. *sect.* 2. citant pro eadem D. Thomam, et D. Bonaventuram et Richardum, quamvis (ut bene notavit Vasquez) hæc sit magis propria modernorum sententia quam anteriorum, qui obscurius, aut alio sensu locuti sunt.

Contraria sententia. Sotus. Suarez.

Verum, ut Scholiastes ait, est contentio de voce, ratio autem Doctoris manifesta est, quia de ratione Sacramenti est, ut sit signum certum et infallibile de se ex institutione, et efficax, quam efficaciam habet per ipsam institutionem; ergo illius solius est dare efficaciam et certitudinem in ea fundatam Sacramento, in cujus potestate est conjungere physice effectum ipsi Sacramento, hoc autem est solius Dei; ergo et instituere Sacramentum.

Sacramentum nequit instituere creatura. Probatio efficax.

5. Conciliatio opinionum ex Doctore.

Viam autem conciliandi has opiniones Doctor in littera explicat. Quod si institutio sumatur præcise, ut est designatio formæ et materiæ sensibilis, ut præscindit a certitudine et efficacia respectu effectus, sic posse talem potestatem communicari creaturæ. Et hoc patet, quia sic aliqui statuunt remedium legis naturæ fuisse institutum, ut in potestate cujuslibet esset assumere quamlibet rem ad protestationem fidei, sic Christus per potestatem excellentiæ instituit Sacramenta qua homo; et sicut Ecclesiæ data est potestas instituendi ritus et solemnitates Sacramentorum, ita potuit committi potestas designandi materiam et formam, tamen inde non sequeretur certitudo et efficacia signi instituti, sed ex decreto Dei, quo determinaret concurrendum infallibiter ad signa, hoc modo instituta, in ordine ad effectum. Ab alio ergo signa sic instituta haberent impositionem; ab alio vero suam veritatem, a creatura primum, secundum a Deo haberent, et hoc modo alius esset actus institutionis, alius vero determinatæ cooperationis

Designandi materiam potestas communicari potest creaturæ.

Certitud[o] significatio[nis] esset a D[eo]

Ad hunc posteriorem modum seu sensum, reduci potest secunda opinio, quæ tantum intendit potestatem principalem, et auctoritativam non posse communicari creaturæ; ministerialem vero posse.

Melius tamen dicitur, illam designationem materiæ, esse incompletam institutionem Sacramenti, de cujus ratione est, ut sit signum efficax et certum, quod a nullo potest participare nisi ab eo, in cujus potestate physica est effectus Sacramenti, ejusque conjunctio ad ipsum Sacramentum in usu.

Neque auctoritas Augustini in oppositum adducta quidpiam urget. Talis est 6.
tract. 5. *in Joan. Potuit autem Dominus noster Jesus Christus, si vellet dare potestatem alicui servo suo, ut daret Baptismum suum tanquam vice sua, et transferre a se baptizandi potestatem, et constituere in aliquo servo suo, et tantam vim dare Baptismo translato in servum, quantam vim haberet Baptismus datus a Domino,* etc.

Explicatio sententi[æ] Augustini

Respondetur, Christum non potuisse transferre a se potestatem, quæ, ut Deus erat, fuit in eo principalis et auctoritativa; neque etiam potestatem excellentiæ, quam habuit ut homo, quia hæc ipsi conveniebat et convenit, qua caput est; ergo Augustinus non debet intelligi de translatione

hujus potestatis, etiamsi verba ejus præter intentionem ad scopum hujus quæstionis torquenda essent, et consequenter non de potestate instituendi Baptismum, sed de potestate ministeriali et subauctoritativa baptizandi intelligenda essent.

'erus us ejus. Revera autem intelligitur de Baptismo, quatenus in nomine servi daretur, non autem in nomine ipsius Christi, ideo subdit : *Hoc noluit, ideo, ut in illo esset spes baptizatorum, a quo se baptizatos agnoscerent, noluit ergo servum ponere spem in servo ; ideo clamabat Apostolus, cum videret homines volentes ponere spem in seipso : numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis*, etc.

7. 'riplex otestas ıstituendi cramenta. Ex his patet triplex potestas instituendi Sacramenta : Prima est principalis et auctoritativa, ex qua, velut radice, oritur veritas et efficacia Sacramenti, et illa soli Deo competere potest. Secunda esse potest commissionis designandi materiam, aut verba in specie ; hæc delegari potest cuique in particulari, aut ipsi communitati, ut patet ex Doctore. Tertia est excellentiæ, quæ soli Christo competit, inquantum constitutus est mediator Dei et hominum, et meruit assistentiam causæ principalis signo a se instituendo, sicut et potestatem Legislatoris ferendi legem, in quo essent media operantia et reducentia hominem ad salutem.

Triplex clavis. Hæc distinctio inducitur juxta modum, quo *infra* Doctor cum aliis *d.* 19. distinguit clavem, quæ designat potestatem, in principalem, quæ est solius Dei ; præcellentiæ, quæ est Christi ; et particularem, quæ neque principalis est, neque præcellentiæ, quæ est Ecclesiæ. Eodem modo de potestate instituendi Sacramentum disseritur. Videatur de potestate judiciaria Christi *d.* 48. *quæst* 1.

8. An potestas præcellentia posset committi puræ creaturæ. Sed adhuc de potestate illa præcellentiæ, quam habet Christus, dubitatur, an conferri possit de potentia absoluta puræ creaturæ. Vasquez negat *loco citato sub finem*, quia nulla pura creatura potest habere meritum condignum nostra redemptione, neque proinde ipsi communicari tanquam condigne gratiam capitis, quia requiritur unio hypostatica ad utrumque. Sententia negativa.

Præfertur affirmativa. D. Thom. Oppositum est S. Thomæ 3. *p. q.* 64. *art.* 4. et tenenda est juxta sententiam Doctoris, qui *infra loco proxime citato*, docet potestatem excellentiæ non posse communicari Ecclesiæ, saltem de congruo, insinuando potuisse absolute.

Responsio ad oppositum. Christus sine merito accepit potestatem excellentiæ. Ratio autem Vasquez nulla est, dato quod prætendit, nimirum puræ creaturæ meritum de potentia absoluta non potuisse esse condignum redemptioni nostræ, quia potestas hæc præcellentiæ data est Christo independenter a suo merito, eo ipso quo constitutus est caput omnium ; et quanquam concurrit deinceps meritum respectu nostri se habuit ut causa remota, et motiva seu impetratoria ob quam, non autem, ut ratio intrinseca potestatis, quæ independenter ab omni merito communicari potuit, et habere eamdem efficaciam, quantum ad institutionem Sacramenti.

Potuit esse, sine merito etiam consequente. Si enim Deus reduceret hominem per Christum, non per viam justitiæ et satisfactionis, sed misericordiæ puræ et liberalitatis, posset manere in Christo potestas excellentiæ legislativa, et ordinandi hæc ipsa media ad salutem, quæ nunc ordinavit, quæ eo casu non dependerent a merito ejus ex hypothesi ; posset ergo similiter puræ creaturæ, quamvis in ea non esset condignitas causæ meritoriæ, imo independenter ab omni ejus merito, communicari hæc potestas legislativa cum scientia infusa et directiva, et reliquis, quæ fuerunt in Christo, excepto merito ; dato etiam exigi meritum, juxta sententiam nostræ scholæ, potuit esse condignum Et sine ullo merito. Et ob meritum puræ creaturæ.

in pura creatura, ut patet *in* 3. *d*. 20. si ordinaretur caput generis humani cum gratia et potestate et influentia capitis.

SCHOLIUM.

Pro omni statu post lapsum, congruum fuisse institui Sacramentum, non tamen pro statu innocentiæ vel patriæ. *Alens*. sup m. 2. et communis. Et licet asserat ibi cum Hug. lib. 1. de Sacram. p. 8. c. 12. 13. Matrimonium in statu innocentiæ esse Sacramentum, intelligit de Sacramento secundum quid, quatenus significat quodcumque mysterium.

7. De tertio (c) articulo apparet ex primo. Nam pro quocumque statu in quo est morbus, necessaria est medicina, et pro quocumque statu viæ (maxime post lapsum) congruum est hominem manuduci ad invisibilia per aliquod sensibile; sed in omni statu viæ (maxime post lapsum) morbus est in natura; ergo pro omni illo, congruum est aliquod institui Sacramentum. In speciali autem, an plura pro tempore ejusdem legis, et quæ, vel quot, tangetur inferius; hîc enim tantum quæritur in generali de *quando*, sicut de aliis conditionibus pertinentibus ad institutionem.

Ex hoc apparet, quod in statu patriæ nullum congruit Sacramentum, quia tunc non indiget homo sensibilibus, ut cognoscat intelligibilia pertinentia ad salutem suam, neque tunc indiget excitari ad quærendum pertinentia ad salutem, quia est perfecte consecutus salutem. Pro statu etiam innocentiæ non fuit congruum institui Sacramentum, sicut post lapsum, quia etsi tunc homo potuerit ex sensibilibus cognoscere intelligibilia, tamen nullum sensibile fuit necessarium, tanquam conferens ad salutem, removendo aliquod impedimentum salutis, ut scilicet possit dici proprie medicina. An vero Matrimonium, (quod certum est fuisse in statu innocentiæ) fuerit Sacramentum, de hoc inferius. Dist.

COMMENTARIUS.

(c) *De tertio articulo apparet ex primo*, etc. Conclusio hujus articuli est communis, nempe pro omni statu viæ, regnante morbo fuisse remedium ejus; quod vero fuerit illud, et an proprie fuerit Sacramentum in specie, declarabitur infra. Solum enim est controversia de remedio legis naturæ, an fuerit determinatum; et de Circumcisione fueritne per se efficax, de quibus *sub finem quæst*. 6. *et* 7. 9. Pro omni statu viæ fuisse sacramentum post lapsum.

Per oppositum hujus docet in patria et statu innocentiæ, in quibus non est aut fuit morbus, non instituenda esse Sacramenta, quamvis in statu innocentiæ posset esse profectus instructionis et scientiæ ex sensibilibus, non sufficit ad institutionem Sacramenti, cum ibi nullum esset impedimentum salutis, quod removeri deberet per medicinam. In patria, in statu innocentiæ non esse remedia. Quia deficit necessitas.

Hæc sententia communis est, eam tradit D. Thomas *in* 4. *d*. 1. *art*. 2. *q*. 2. Richardus *ibidem q*. 1. Gabriel. *q*. 2. *art*. 2. *con*. 1. Paludanus *q*. 3. *con*. 2. Major *q*. 4. Soto *dist*. 1. *q*. 2. *art*. 2. Cajetanus 3. *p*. *q*. 61. *art*. 2. et Vasquez *disp*. 130. *cap*. 2. 3. *et* 4. Hugo de S. Victore *lib*. 1. *de Sacramentis, cap*. 3. *et* 5. *et in sum. part*. 9. *cap*. 1. D. Thom. Richard. Gabriel. Paludan. Maior. Soto. Vasquez. Hugo.

Cæterum Suarez *disput*. 3. postquam præmisit *sect*. 2. fore ibi cultum visibilem et sacrificium *sect*. 3. dicit, si Christus incarnaretur, Adamo non peccante, 10. Suarez. Si Christus venisset non peccante Adamo

fore Eucharistiæ ...cramentum.

probabilius etiam ibi fore Sacramenta, ut sacrificium et Sacramentum Eucharistiæ, quia hoc Sacramentum est maxime per se appetibile, secluso ordine ad peccatum, seclusa significatione passionis, quæ tunc non foret.

Vasquez impugnat. Christus non veniret.

Hanc impugnat Vasquez. Primo, ex eo quod Christus non venisset, si Adam non peccasset; ergo tollitur suppositio inferens connexionem extremorum, nempe Sacramentorum cum eo statu, mediante adventu Christi, in Deo autem non fuit alia determinata dispositio distincta a definitione ipsarum rerum, ex quibus alia dependent, nempe ordinatio Sacramentorum ab adventu Christi, et peccato Adami; et quæstio est de Sacramentis, quæ nunc habemus. Unde sicut tunc, perseverante, scilicet Adamo, Christus non venisset, sic etiam nihil haberemus eorum, quæ ex meritis ejus conceduntur, quia ablata causa tollitur effectus. Sacramenta autem, quæ jam instituta sunt, ex Christi meritis ortum habuerunt, nec alia in eo casu Sacramenta instituta essent; unde hæ duæ sunt falsæ : *Si Christus non venisset, et status innocentiæ perseverasset, alia sacramenta essent,* etc. et : *Si Christus non venisset, et status innocentiæ perseverasset, alia sacramenta non essent,* etc. quia utrumque horum fore et non fore determinate sumpta nullam habet connexionem cum conditione illa, quod necessarium erat ut propositio esset vera. De alio autem decreto Dei, quod tunc haberet, nihil licet asserere, sive in unam, sive in alteram partem determinate.

Sacramenta sunt ex meritis Christi.

Duæ contradictoriæ falsæ.

Non habent connexionem cum decreto posito et ordinario. Aliud non supponitur.

11. Rejicitur discursus. Deficit hypothesis quam admittit Suarez.

11. Hæc ratio quoad hypothesim de adventu Christi non fore si Adam non peccasset, non probatur, ideoque non urget contra Suarem, qui contrarium diceret, et supponit in suo discursu, nempe Christum venturum, si Adam non peccasset, neque adducta ad hæc probatio est vera; demus enim illum statum non dependisse a Christo, neque venturum Christum, nisi supposito lapsu Adami, non sequitur quin aliquem effectum, (qui nunc post lapsum dependet a Christo,) tunc habuissent homines, specificative loquendo, quamvis non ut dependentem a Christo, quia habuissent gratiam et opera, quæ nunc dependent a Christo, licet in eo statu non referrentur ad Christum, data hypothesi; ergo si non repugnat statui, potuerunt etiam habere sacramenta, quæ etsi nunc, supposito lapsu, dependent a Christo, tunc non dependissent et habuissent eamdem efficaciam, quantum ad sanctitatem causandam, secluso ordine ad peccatum originale et redemptorem, nam, ut *in articulo præcedenti* dictum est, non a causa meritoria habent Sacramenta efficaciam, sed a principali, qualis nequit esse meritoria, ut optime Doctor habet *infra dist.* 48. *quæst.* 1. in simili de dominio Christi, et potestate judiciaria.

In statu illo quamvis non veniret Christus, essent gratia et opera. Idem de sacramentis, si non repugnant statui.

Essent efficacia ex divina institutione.

Causa enim meritoria supponit semper principalem, a qua impetrat, et quæ acceptat ejus merita, ob quæ, tanquam motiva, inclinatur ad ponendum effectum, qui impetratur, et qui alioquin poni posset absque impetratione, et ex alio motivo, cessante merito; in statu autem innocentiæ perinde Deus posset vel ex gratia operante, vel per sacramentum institutum reducere prædestinatum ad terminum gratiæ proportionatum gloriæ, ad quam prædestinatus est.

Media ad salutem possunt esse sine dependentia ad Christum.

12. Sententia probabilis.

12. Deinde multi docent Christum venturum in eo casu, ut causam meritoriam, vel certe ut finalem et exemplarem, et sic ab eo dependissent sacramenta illius status, si quæ essent, vel primo, vel secundo modo, et consequenter habuissent connexionem ad ipsum. Utrum horum asseratur non est hujus loci ; videatur Doctor *in* 3. *dist.* 7. et Suarez ipse 3. *p. tom.* 1.

disp. 40. *et proleg.* 3. *de gratia, cap.* 2. *in fine.*

Secunda ratio non obstat.

Ex hoc etiam patet, secundam rationem Vasquez non urgere, quæ talis est, nempe omnia Sacramenta quæ nunc habemus, esse ex meritis Christi; ergo dato quod Christus venisset, non veniendo in carne passibili, cessasset mors, et passio ejus, ac proinde meritum, ex quo sortiuntur efficaciam Sacramenta, quia ablata causa in decreto Dei, aufertur etiam id quod ex illa definitum est.

Solvitur. In casu veniret viator Christus, juxta statum naturæ. Posset mereri.

Respondetur, ad probandum esse Christum etiam ut venientem in carne impassibili, juxta statum innocentiæ, viatorem, secundum corpus, quod licet fuisset impassibile juxta conditionem status, tamen non fuisset gloriosum, et nihil proinde habuisset repugnans merito; ac proinde probandum, inquam, erat non fore ut haberet influxum causæ meritoriæ in electos per opera congrua illi statui.

Sacramenti motivum an ex solo merito Christi?

Incarnatio est ex diversis motivis.

Secundo, probandum est quod unicum et solum motivum instituendi Sacramentum, fuerit meritum ipsum, quia idem effectus ex pluribus motivis extrinsecis haberi potest; sicut ipse adventus Christi ex variis motivis, et per diversa ratione decreta, est ordinatus, primo ut caput fieret et glorificator, et primogenitus omnis creaturæ.

13. Unde Concilium Trident. *sess.* 6. *c.* 7. docet causas justificationis finales, esse gloriam Dei et Christi; et ut appareat hæc esse diversa ratio causandi, nempe finis et causæ meritoriæ, infra dicit Christum esse causam meritoriam; in intentione vero primum est finis, quam ordinatio medii, qualis est causa meritoria, et mediator inter Deum et hominem, per quem hic reduceretur ad finem, ad quem primo est institutus.

Sic Sacramenta licet sint volita ex motivo meriti Christi, tamen hic est finis extrinsecus perficiens; intrinsecus vero est sanctificatio hominis, cui applicantur, qui est effectus intentus ab instituente et per se, et possunt manere secluso illo motivo extrinseco, sicut providentia seu decretum ordinandi hominem in finem supernaturalem, ex opinione Vasquez, præcessit ordinationem Christi, ut redemptoris. Ex quo decreto posset sufficienter haberi motivum assumendi hoc medium sacramenti, itaque rationes istæ non multum urgent, sicut neque quædam corollaria ex iis deducta *cap. sequenti,* quibus non insistimus; melius ergo ipse Suarez petit rationem ex conditione et natura illius status, unde non repugnare illi institutio Sacramentorum. Ex quo statu nos torquemus argumentum in oppositum.

Diversum motivum instituendi sacramenta.

Exemplum.

14. Conclusio communis probatur contra Suarez. Augustin. De correpl. et gratia cap. 7. 10. 11. 12. Enchirid. cap. 106. de natura et gratia c. 48. lib. 6. contra Julian. cap. 1. de Civit. lib. 14. cap. 26. Status innocentiæ qualis fuerit. Ei non congruebant sacramenta.

Probatur ergo conclusio aliter ex natura et conditione hujus status, non fore in eo instituenda Sacramenta etiamsi perseverasset, quia ut constat ex Augustino variis in locis, (ut *de corrept. et gratia, cap.* 7. 10. 11. 12. *Enchiridii cap.* 106. *de natura et gratia cap.* 48. *lib.* 6. *contra Julianum cap.* 1. *de Civit. lib.* 14. *cap.* 23. *et alias sæpe,*) status ille fundabatur in justitia originali, neque patiebatur difficultatem in operando, neque errorem in cognoscendo, quæ duo secuta sunt peccatum, tanquam pœna, et profectus ejus positus fuit in meritis liberi arbitrii, cum gratia Dei, sine qua non. Unde Deus in eo statu reliquit hominem sibi, cum sola gratia quæ dabat posse, non autem velle et operari, *ut videret,* inquit Augustinus, *quid posset liberum arbitrium, quid vero suæ gratiæ beneficium, justitiæque judicium;* ergo tali conditioni status non congruebant sacramenta. Patet consequentia, quia in eo statu, posita est gloria in meritis liberi arbitrii cum gratia, quæ dabat potestatem, et consequenter alia media non expediebant, neque compati potuerunt cum statu.

Status Angelorum et hominis par erat.

Deinde eumdem statum habuit primus homo in paradiso, qualem habuerunt Angeli viatores, ut ubique Augustinus docet de utrisque disserens. Sed in Angelis fuisse sacramenta nemo asserit; ergo neque in statu innocentiæ fuissent in hominibus.

Christus non venisset ut causa meritoria.

Tertio probabilius forte est et magis conforme Doctori ejusque principiis, Christum in eo statu venturum, non ut causam meritoriam, ex cujus meritis homines haberent gratiam et valorem operum; ergo neque similiter ab aliis causis extrinsecis et instrumentalibus congruum erat omnes participare gratiam ex opere operato.

Cessasset finis sacramenti.

Quarto denique cessasset finis intrinsecus Sacramenti, quod ordinatum est ut medela infirmitatis, quia nulla fuisset in eo statu infirmitas. Hæc ratio supponit Sacramentum institui debere ad salutem hominis viatoris, ut constat ex definitionibus supra explicatis. Contra tamen hanc conclusionem plura objici possunt desumpta ex statu innocentiæ.

15. Prima objectio. Responsio. In eo statu non esset cultus sensibilis sacrificii.

Objicies primo, ibi fuissent sacrificia aliqua per cultum sensibilem; ergo potuerunt esse Sacramenta. Respondetur cum Soto probabiliter, negando antecedens ex variis rationibus, quarum hæc una est, quia finis sacrificii sensibilis tolleretur, quia cum cultus Dei tam internus quam externus per actus animæ et corporis sufficienter et perfecte haberi possit sine sacrificio sensibili; ibi sacrificium expiatorium non esset necessarium, quia non foret peccatum; impetratorium vero non esset, quia nulla esset indigentia ejus, si auxilia specialia cessarent, vel si essent ibi aliqua beneficia specialia vel communia impetranda, fieret impetratio per orationem mediante fide, spe et charitate, sic etiam sacrificium laudis fieret sine oblatione rei externæ et sensibilis; protestatio etiam divinæ excellentiæ et subjectionis creaturæ perfecte fieret per actus proprios tam internos quam externos, unde ex fine intrinseco cultus, non sequitur ibi necessitas sacrificii.

Tollitur necessitas sacrificii in specie. Non esset ad distinctionem, aut instructionem et exercitium.

Non requireretur etiam ad distinctionem, neque ad significationem mysticam, sicut et alia instituta sunt post lapsum ad distinctionem populi fidelis, et ad designandum sacrificium crucis; item ad exercitium, ne fideles in idololatriam laberentur.

Hæc omnia cessassent in statu innocentiæ, et dato antecedente, respondetur secundo, negando consequentiam et paritatem, quia in hoc distinguitur Sacramentum a sacrificio, ut illud sit in ordine ad sanctificationem institutum, sacrificium vero in cultum. Secunda responsio.

Objicies secundo ibi fore peccatum in aliquibus, vel saltem potuisse esse; ergo Sacramenti necessitas potuit esse et sufficiens ejus motivum. 16. Secunda objectio.

Responsio. Peccatum veniale non repugnaret statui. Doctor. Gabriel. Major. Bassolis. Almainus. Richard. Vasquez. Non per surreptionem, sed ex libertate. Altisiodor.

Respondetur in primis quantum ad peccatum veniale quod potuit compati cum statu innocentiæ, habituali, ut tradit noster Doctor *in* 2. *d.* 21. quem sequitur Gabriel *d.* 22. *q.* 1. *art.* 1. *dub.* 1. Major *quæst.* 1. Bassolis *quæst.* 1. *art.* 1. cum reliquis nostræ scholæ, Almainus 3. *moral. cap.* 21. et probabilem tenet Richardus *d.* 21. *art.* 3. *q.* 1. sicut et Vasquez 1. 2. *d.* 148. qui male tamen putat Doctorem asseruisse, quodcumque genus peccati venialis etiam per surreptionem compati cum illo statu, quod non est verum, ut patet ex verbis ejus, quæ manifeste loquuntur de illo genere peccati, quod ortum haberet ex libertate, sicut et Altisiodorensis de eodem loquitur, admittens fuisse compatibile cum justitia originali 2. *p. sum. tract.* 10. *c.* 3. *quæst. ult. et tract.* 28. *c.* 2. *quæst.* 3. *incidenti ad* 4.

Hoc autem peccatum per surreptionem

non ideo negaret Doctor non compati cum illo statu, quia formaliter ex ratione maculæ illi repugnaret, sed in causa, quia nimirum ortum habet vel ex passione vel ex ignorantia, quæ ille status, juxta communem Augustini et Scholasticorum sententiam non admitteret *in* 2. *d*. 22. *et alias sæpe*.

Non fore veniale. D. Thom. Oppositum hujus docet S. Thomas *in* 2. *d*. 21. *et* 1. 2. *quæst*. 89. *art*. 3. ubi ejus commentatores. Sequendo autem hanc sententiam, nullum esset in eo statu peccatum veniale, et sic argumentum non urget. Supponendo etiam pro nunc primam, (de quæstione non disputamus nunc,) quæ magis conformis est Augustino 14. *de Civit. cap*. 11. *et lib*. 41. *de Gen. ad litteram cap*. 5. et Magistro *in* 2. *d*. 20. Respondetur ex peccato veniali, aut potestate ad ipsum, non colligi sufficiens motivum instituendi Sacramenti, quia neque de facto etiam Sacramenta sunt primario instituta ad effectum deletionis peccati venialis; sufficiebant ergo alia remedia, quibus de facto extra sacramentum deletur.

Augustin. Magist. Non infert necessitatem sacramenti.

17. Peccatum mortale non esset. Anselm. Quantum autem ad peccatum mortale, sequendo sententiam Anselmi *lib*. 1. *Cur Deus homo,* si vicissent primi parentes, sibi et posteris meriti essent in effectu confirmationem, ita ut amplius non peccarent. Quæ sententia cohæret aliquibus locis S. Augustini, ut videre licet in jam citatis supra. Hæc sententia supponit solos prædestinatos nascituros in statu innocentiæ, quod docet expresse Gregor. *lib*. 4. *Moral*. *c*. 26. *alias*. 28. utrumque sequitur Doctor *in* 2. *d*. 20. limitat tamen illam Anselmi, ut intelligenda sit de filiis, post etiam primam tentationem devictam, fore ut confirmarentur, quia non essent melioris conditionis quam primus parens. Doctorem sequuntur Gabriel, Bassolis, et alii nostræ scholæ, quibus accedit Pererius *lib*. 4. *in Gen*. *quæst. de procreatione mulieris*.

Soli prædestinati tunc forent. Grégor. Doctor. Vincentes primam tentationem confirmarentur. Gabriel. Bassolis. Pererius.

Hæc tamen confirmatio ex Doctore ibidem, non tolleret potentiam peccandi, sed ita provideretur, ut actu non peccarent. Esset potentia peccandi.

Alii docent oppositum, quantum ad potentiam peccandi, sed primam sententiam Doctoris supponit Augustinus *lib*. 4. *de Civit. cap*. 10. *lib*. 9. *de Gen. ad litteram cap*. 3. *lib*. 1. *Retract. cap*. 13. ubi implicat conditionem perseverandi in justitia, necessariam fuisse ad obtinendam gloriam; exponit proinde eos potuisse labi, et sequitur ex eo quod de facto est. Respondetur ex prima opinione evacuari objectionem, quia licet maneret potentia peccandi, tamen non sequeretur peccatum mortale; quod perinde supposita etiam secunda sententia, dici potest, quia controversia est tantum, an haberent potentiam peccandi, et an confirmatio eam tolleret, etiam remotam, ex ea autem nemo asserit fore, ut aliqui certo et cum effectu peccarent. Augustinus. Responsio.

Dato etiam quod peccarent, ut si nascerentur non solum prædestinati, sed etiam reprobi, non sequitur inde fore, ut Sacramentis adjuvarentur, sed desererentur, sicut Angeli peccantes, et damnationis sententiam acciperent statim a peccato, quia in utrisque par status erat; sententiam insinuant verba Augustini *lib*. 4. *de Civit*. *c*. 10. *Nec quisquam ex eorum stirpe iniquitatem committeret, quæ damnationem reciperet*. Supposito peccato reproborum non essent sacramenta.

Quoad prædestinatos vero dico nullum lapsurum, quia per media illius status si perseverasset, prout ordinatus est in primo parente, pervenissent ad terminum sicut Angeli boni, sine lapsu.

Objicies tertio, saltem causa instructionis posse institui Sacramentum, ut ex sensibilibus intelligibilia cognosceret, quod non repugnat illi statui; ergo manet suf- 18. Tertia objectio ex causa instructionis

per ... ramenta. ficiens ratio instituendi Sacramentum. Patet consequentia ex iis, quæ præmissa sunt *quæstione superiori art.* 3. circa illam particulam definitionis Sacramenti, qua dicitur *signum sensibile*.

...sponsio. Respondetur, quod intelligibile quod ex Sacramento cognoscitur, est ipsa gratia quam confert et continet; unde Augustinus *epist.* 23. *et de Catechizandis rudibus cap.* 26. ad hoc genus significationis refert instructionem, quæ ex Sacramento habetur; et patet ratione, quia instruit præcise, qua signum est, et ducit in cognitionem signati, ac proinde instructio hæc necessaria est, et tollitur sublato significato; in eo autem statu non esset gratia sanans per modum medicinæ, neque consequenter sacramentum per modum signi instruentis, quod affirmat Doctor illis verbis: *Quia etsi tunc homo potuerit,* inquit, *ex sensibilibus cognoscere intelligibilia, tamen intelligibile fuit necessarium tanquam conferens ad salutem, removendo aliquod impedimentum salutis, ut scilicet dici possit proprie medicina,* etc. ex quo sequitur non recte pro opposito citari a P. Suarez. Possunt hic plura dici circa cognitionem illius status, et modum cognoscendi ex sensibilibus, quæ satis controversa sunt, sed magis apte ad alium locum spectant, nempe materiam de auxiliis; quibus proinde supersedeo, donec opportunior locus offeratur, et major occasio quam sit textus præmissus Doctoris.

(Margin: ...ugustinus. ...structio ex ...ramento. Tollitur ...ecessitas ejus.)

SCHOLIUM.

Sacramentum proprie dictum, id est, causativum gratiæ, vel deletivum peccati, fuisse aliud et aliud in alia et alia lege, et explicat quomodo. Et ex hîc dictis et dicendis q. 6. colligitur Sacramenta hæc nova et vetera univoce participare rationem Sacramenti.

De quarto, (d) primo oportet videre, quomodo Sacramentum possit distingui, et secundo ad propositum. De primo sciendum, quod *Sacramentum* uno modo distinguitur quasi vox in significationes, in Sacramentum proprie et improprie dictum; alio modo distinguitur quasi superius in inferiora, et hoc quidem tripliciter. Cum enim sit sensibile signans aliquid, vel potest esse aliud et aliud Sacramentum, quia aliud et aliud sensibile; vel aliud Sacramentum, quia aliam signationem habens, et hoc dupliciter: vel simpliciter aliam respectu alterius et alterius signati; vel secundum quid seu imperfecte aliam, respectu ejusdem variati secundum magis et minus. 8. Divisio Sacramenti

Ad propositum dico, quod in quacumque lege potest inveniri Sacramentum distinctum primo modo. In qualibet enim lege sicut fuit Sacramentum aliquod proprie dictum *ex tertio articulo*, sic fuit Sacramentum aliquod improprie dictum; imo multa talia, puta a principio, genuflexiones, inclinationes et prostrationes ad terram, et hujusmodi, quæ possunt generaliter dici sacra signa, et ita improprie Sacramenta, hæc etiam poterant esse eadem, et multa alia in lege Moysi et Evangelii. In omni lege fuerunt Sacramenta proprie et improprie dicta.

Sed loquendo de Sacramento proprie dicto, dico quod debuit esse aliud et aliud in alia et alia lege; et hoc non curando hîc de aliis Sacramentis, saltem hoc fuit congruum de eo, quod instituebatur ut medicina contra morbum originalis peccati. Debuit etiam esse aliud in ratione signi, et ra-

tione sensibilis instituti ad signandum. Primum probatur, non quidem quod signatio esset simpliciter alia et alia respectu alterius simpliciter, nam ex quo in qualibet lege fuit medicina contra eumdem morbum, non fuit simpliciter aliud, quod signabatur per tale Sacramentum in alia et alia lege; sed debuit significatio esse alia respectu alterius, secundum minus et magis variati. Quod probatur, quia in processu generationis humanæ semper crevit notitia veritatis, ut patet per Gregorium *super Ezechielem;* ergo congruum fuit in lege posteriori signum institutum evidentius signare signatum; lex autem posterior semper fuit perfectior, quia Deus ordinate agens, procedit de imperfecto ad perfectum; lex (e) autem perfectior requirit adjutoria perfectiora ad sui observationem; ergo lex posterior debuit habere Sacramentum signans perfectiorem gratiam. Sic ergo congruum fuit in alia et alia lege esse signationem aliam et aliam manifestiorem in posteriori, et respectu signati perfectioris.

Ex hoc sequitur, quod decuit esse aliud et aliud Sacramentum, quantum ad sensibile signans, nam magis congruum est ad signandum perfectiorem gratiam, et manifestius signandum, novum signum imponi, quam antiquum remanere. Antiquum enim ex prima impositione nullo modo potuit aliud signare quam primo; ipsum autem primum, seu idem sensibile poni in secunda lege, ad aliud signandum quam primo, vel alio modo signandum, non erat ita congruum, sicut aliud imponi, ut patet etiam in signis practicis institutis a nobis, quod rationabilius est ad significandum perfectiorem effectum nostrum, et manifestius imponere novum signum, quam antiquum remanere, aut aliud prius impositum de novo imponere.

Ad argumenta. Ad primum dico, quod Deus non erat causa directe, nec occasio idololatrandi; non enim instituit illa sensibilia quasi in eis sit, vel crederetur aliquid numinis, sed instituit illa tanquam signa effectus sui creandi, ex quibus cognitio et directio viatoris posset haberi ad quærendam salutem. Ad secundum argumentum inferius patebit. 9. Ad arg. principal.

Ad tertium dico, quod nullus alius a Deo erat legislator, nisi sicut præco prænuntians legem, et ita potuit esse pronuntiator Sacramentorum hujus legis, sed non institutor. Ad quartum, patet *ex quarto articulo,* quia aliud et aliud fuit institutum Sacramentum pro tempore alterius et alterius legis, saltem de illo sacramento, per quod fiebat principalis distinctio legis a lege, quia in illo debuerunt homines ejusdem legis, et inter se convenire, et ab aliis alterius legis distingui. q. ult. hujus de solvendo princip.

COMMENTARIUS.

(d) *De quarto,* etc. Hoc quarto articulo distinguit primo *Sacramentum* in suas significationes et significata, quæ est divisio vocis æquivocæ; aliud ergo est improprie dictum, et sub hoc comprehendit quidquid institutum est ad cultum, et non habebat efficaciam contra morbum; ex quo satis aperte patet quod supra ex 10. Articulus quartus. Divisio sacramenti æquivoca.

mente Doctoris diximus de Sacramentis veteris legis, non convenire ea univoce cum Sacramentis novæ legis, exceptis iis, quæ erant efficacia contra morbum, et significabant practice gratiam.

ramenta proprie dicta.

Dicit ergo hæc Sacramenta plura esse posse in diversa lege, ut genuflexiones, inclinationes, et hujusmodi, quæ possunt dici generaliter *sacramenta,* id est, sacra signa, quia nempe significant cultum; ita S. Augustinus *lib.* 2. *de peccat. mer. et remiss. cap.* 26. *et lib.* 4. *de Symbolo fidei ad catechumenos cap.* 1. exorcismos, insufflationes, crucem, cilicia, et ejusmodi appellat sacramenta; et Basilius *lib. de Spiritu sancto cap.* 27. plura hujus generis enumerat.

gustin. asilius.

Divisio ramenti proprie dicti.

Sacramentum proprie dictum est illud, quod supra definivit, et comprehendit remedium legis naturæ et Circumcisionem, et hujus potest esse distinctio, tanquam superioris in sua inferiora, tripliciter, quia inferiora significant aliud et aliud, ut Pœnitentia, Eucharistia, Baptismus, et hæc est distinctio formalis.

Divisio ormalis.

Secunda ivisio per ubjectum.

Secundo modo ratione subjecti, ut quia aliud et aliud sensibile, ut Circumcisio et Baptismus, licet fuerint instituta contra peccatum originale, tamen distinguuntur subjecto.

Tertia divisio secundum perfectionem.

Tertio denique modo secundum magis et minus distingui possunt, etiam in ordine ad significatum, ut quia vel expressius significet, vel majorem gratiam conferat unum quam aliud; utroque modo distinguitur Baptismus a Circumcisione.

20. Conclusio. Diversa lex diversa etiam habet sacramenta. Gregor.

Conclusio est affirmativa, nempe congruum fuisse aliud et aliud Sacramentum fuisse alterius et alterius legis, et in ratione signi sensibilis et signi expressioris, cujus congruentiæ ratio duplex est, ut patet ex littera. Prima, quia juxta Gregorium *homil.* 4. *in Ezech.* in processu generationis humanæ, semper crevit notitia veritatis; ergo congruum fuit signum institutum in lege posteriori expressius significare.

Hæc ratio procedit juxta congruentiam illam, qua ex Patribus *supra* ostensum est, Sacramenta continere instructionem, quam congruentiam Doctor in præcedentibus tradidit; mox subsumit, quod lex posterior, semper fuerit perfectior, quia Deus ordinate agens, procedit de imperfecto ad perfectum.

Ex perfectione legis. Posterior perfectior.

Hunc discursum probat Augustinus *lib.* 18. *de Civit. cap.* 11. asserens legem appellari vetus Testamentum, quia promissiones terrenas haberet, et per Jesum Christum futurum erat novum Testamentum, in quo regnum cœlorum promitteretur, hanc subdens rationem similem ei, quam affert Doctor: *Hunc enim,* inquit, *ordinem servari oportebat, sicut in unoquoque homine qui in Deum proficit id agitur, quod ait Apostolus, ut non sit prius quod spirituale est, sed quod animale, postea spirituale,* etc. quod est procedere ab imperfecto ad perfectum ex lege continente promissiones carnales et temporales, ad legem, quæ spirituale continet, nempe, vitæ æternæ et regni cœlestis.

Augustin.

Hinc idem Augustinus ait *quæst.* 9. 2. *in Exod. Licet in veteri lege continebantur præcepta moralia, promissiones tantum carnales et temporales fuisse,* et quæst. 33. *in Num. lib.* 4. *contra Faustum, et epist.* 120. idem Bernardus *serm.* 3. *in Cantica*: *Grave,* inquit, *legis jugum, et vile præmium, nam terra est in promissione,* etc. Hieronym. etiam *dialogo* 1. *contra Pelagianos,* et Chrysostomus *in Matth.* docent regnum cœlorum primum in Evangelio prædicatum fuisse; unde quamvis aliquando mentio regni et cœlestis vitæ habeatur in Scriptura, ut *Tob.* 2. *Psalm.*

Bernardus. Hieronym. Chrysost.

118. *Inclinavi cor meum,* etc. 2. *Machab.* 7. *et alibi,* non fuit promissio hæc ex lege qua lex erat, sed ex Patribus et traditione. Vide D. Thomam 4. 2. *quæst.* 99. *art.* 6.

D. Thom.

21. Lex perfectior habet adjutoria perfectiora.

(e) *Lex autem perfectior requirit adjutoria perfectiora ad sui observationem,* etc. Patet ex Paulo *ad Hebræos cap.* 7. ubi agit de translatione sacerdotii Levitici et Testamenti veteris propter infirmitatem, quam habebant ad sacrandum in sacerdotium secundum ordinem Melchisedech et legem novam. *Reprobatio fit prioris mandati propter infirmitatem ejus et imbecillitatem, nihil enim ad perfectum adducit lex.* Ad Roman. 7. *Peccatum occasione accepta per mandatum seducit me, et per illud occidit,* etc. *Quia cum aliquid concupiscitur et postea prohibetur, concupiscentiæ flamma magis attollitur,* inquit Chrysostomus *homil.* 12. *in epist. ad Roman.* Ex quibus colligitur infirmitas legis, sicut et 2. *ad Corinth.* 3. *Littera occidit, spiritus autem vivificat,* etc. Quod fuse probat et declarat Augustinus *lib. de Spiritu et littera.* Præcepta autem continebat, sed non dabat media, neque adjutoria illa observandi, quæ quantum ex fide mediatoris fuerunt per Apostolum. Hinc lex nova non solum continet præcepta, sed fidem et spiritum, ipsumque auctorem gratiæ, Sacramenta virtutem sanctificandi habentia, non qualia fuerunt illa veteris legis, ex supra dictis.

Chrysost. Augustin. Excedit nova veterem in mediis.

Patet etiam ratione, quia media proportionata ad finem necessario sunt assumenda; ergo quo lex perfectior est, et continet altiora præcepta, eo etiam media debent esse perfectiora. Unde recte concluditur intentum, nempe, congruum fuisse in alia et alia lege, esse significationem aliam et aliam in posteriori manifestiorem, et respectu signati perfectioris; gratiam autem uberiorem dari in lege nova, constat Joan 1. *Gratia et veritas per Jesum Christum,* etc.

22. Secunda conclusio. In diversa lege diversa sensibilia sacramentorum. Prima ratio.

Secunda etiam conclusio Doctoris est, quod congruum fuerit aliud et aliud sacramentum esse in alia et alia lege quoad signum sensibile, quia ad significandum perfectiorem effectum, non conveniebat uti prioribus signis, quæ ex antiqua impositione non possunt significare sic effectum, neque congruum erat ut iisdem accederet nova impositio; et hoc insuetum est in politia humana, cui Deus legistator se accommodat, quantum ad hoc, quod ex familiaribus et consuetis homo deducatur ad superioria, ut patet in omni lege quam Deus hactenus dedit.

Deinde pareret confusionem usus ejusdem signi ad aliud, et aliter significandum. Secunda ratio.

Tertio, ex Augustino supra, debet sacramentum habere similitudinem quamdam effectus, ad quem assumitur; si ergo effectus est perfectior, debet etiam hæc similitudo in re sensibili esse aliquo modo expressior. Tertia ratio.

Quarto denique, quia id experientia constat, quia lex posterior sicut diversa fuit de facto, ita continebat abolitionem prioris, et Evangelica abolitionem veteris; ideoque sacramenta in illa debuerunt esse propria et diversa, tanquam media conducentia ad finem. Quarta ratio.

23. Moyses præco fuit, non legislator. Clem. Rom. Irenæus. Epiphan. Trident.

In responsione ad tertium, docet Moysen non fuisse legistatorem, sed præconem legis veteris, Deum autem fuisse legislatorem, quod fuse probant Patres contra antiquos hæreticos, Clemens Roman. *lib.* 6. *constit. cap.* 19. Irenæus *lib.* 1. *cap.* 10. 22. 29. Epiphan. *hæres.* 25. *et* 26. Augustin. *hæres.* 40. *et in libris contra Faustum, et Adimantum, contra adversarium legis et Prophetarum, et in lib.*

de spiritu et littera. Unde merito Concil. Trident. *sess.* 4. definivit utriusque testamenti unum esse auctorem.

Rejiciendus itaque Tiraquellus *in præfat. ad Retract. n.* 10. ubi negat præcepta legalia illius legis fuisse juris divini, alias semper durarent et non essent mutabilia, sicut et Salmeron *disput.* 61 *et* 62. *in Acta*, docet præcepta cæremonialia non esse jus divinum, nisi tuto modo, eo modo quo lex lata ab homine, per auctoritatem, ut vocant, participatam a Deo. est divina, ut jus Canonicum, et concludit ipsum Moysen fuisse legislatorem immediatum ejus, quod merito omnes Theologi damnant.

Quia Moyses proponit illa præcepta ut revelata a Deo, et obligantia ex voluntate Dei, et in persona Dei lata, ut patet ex Pentateucho passim, *Exodi*. 28. et *Matth*. 7. *et* 15. *ad Hebr*. 9. 1. *ad Corinth*. 10. *ad Galat*. 4. expresse tribuitur Deo. Deinde nullus in illa lege poterat dispensare, ut patet sæpe ex eadem Scriptura et ex Evangelio, ubi Pharisæi notantur a Christo de transgressione legis ; hoc tamen falsum esset, si Moyses esset legislator ejus. Advertendum tamen Doctorem illic in genere loqui, quod nullus alius fuerit legislator illius legis, sed ut præco, ut comprehendat non solum Moysen, sed et Angelos, quorum ministerio data est lex, *ad Galat*. 3. *et Act*. 7. quacumque ratione intelligatur, sive quoad totam, sive quoad partem cæremonialem et judicialem. Ad alia argumenta patet ex littera.

QUÆSTIO IV.

Utrum sit possibile aliquod Sacramentum quantumcumque perfectum habere causalitatem activam respectu gratiæ conferendæ?

Alens. 4. *p. q.* 5. *m.* 3. *a.* 4. *et q.* 8. *m.* 3. *a.* 5. D. Bonav. *hic* 1. *p. a.* 1. *q.* 4. Richard. *a.* 4. *q.* 2. D. Thom. *q.* 1. *et* 4. *et* 3. *p. q.* 62. *a.* 2. Durand. *hic q.* 4. 5. Gabr. *q.* 1. Aureol. *q.* 1. *a.* 3. Sotus *q.* 3. *a.* 1. Suarez 3. *p. tom.* 3. *d.* 7. Vasquez 3. *p. d.* 131. *vide* Scot. 4. *Metaph. q.* 11.

Quod sic, Augustinus *super Joan. homil.* 80. *et* 1. *q.* 1. Detrahe : *Quæ est virtus ista aquæ, ut corpus tangat, et cor abluat?* Loquitur de aqua Baptismali, ergo illa cor abluit; cor autem, id est, anima, non abluitur nisi per gratiam, vel gratiæ causam; ergo, etc. 1. Magist. B. Argum. 1. Vide Varr. 1. q. 4.

Item, Magister ponit in littera rationem Sacramenti, quod est signum gratiæ, ita ut ejus similitudinem gerat, et causa existat, et per hoc assignat differentiam Sacramentorum novæ legis et veteris, quia illa veteris erant tantum signa gratiæ; ista novæ legis non sunt solum signa, sed causæ; ergo esse causam gratiæ est conditio completiva in definitione Sacramenti perfecti. Argum. 2.

Item, in quadam oratione petit Ecclesia : *Perficiant in nobis Domine tua Sacramenta quæ continent.* Ex hoc arguitur dupliciter : Primo, quia petitur gratia, et non petitur impossibile; ergo est possibile Sacramenta efficere gratiam. Secundo, quia innuitur Sacramenta continere quod petitur, scilicet gratiam; non autem continent eam formaliter, patet; ergo virtualiter aut causaliter. Argum. 3.

Ratio ad opposit. Contra, Bernardus *in sermone de Cœna Domini : Sicut investitur canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum, sic divisiones gratiarum diversæ sunt traditæ a Sacramentis.* Patet quod illa, de quibus exemplificat, sunt tantum signa, et non causæ.

Lib. 83. quæst. q 53. Item, Augustinus : *Quædam sunt, quæ Deus efficit per seipsum, sicut est illuminare animas;* ergo et sic causat gratiam. Item, si Sacramentum esset causa gratiæ, aut univoca, aut æquivoca ; non univoca, patet, quia non potest esse gratia formaliter in Sacramento ; nec æquivoca, quia causa æquivoca est simpliciter perfectior suo causato ; nobilius autem aliquid vel eminentius gratia non potest esse in re sensibili, ut in subjecto ejus.

SCHOLIUM.

De hoc tractat, in quæst. seq. n. 2. et refutat opin. D. Thom. de ea, a num. 4. ponit suam num. 12. et solvit argumenta hîc posita num. 17.

COMMENTARIUS.

1. Postquam quæstione secunda egit de essentia et definitione Sacramenti, de cujus ratione esse docuit continere suum significatum virtute et practice, quæstione autem tertia, de ejus institutione et certitudine in significando, et auctore. Item, quod in omni statu viæ fuerit, et secundum diversas leges diversum Sacramentum ; tandem quæstione quarta quærit, utrum illa efficacia Sacramenti possit esse physica respectu gratiæ. Quoniam autem efficientia et causalitas, colligitur ex principio formali causandi, sine quo nequit subsistere, conjungit quæstionem quintam, quia resolutione etiam conjuncta est, et in ea quærit, an possibile sit in sacramento esse virtutem supernaturalem physicam causandi effectum.

Argumentum quæstionum.

Dividitur ergo in octo membra : Primum continet opinionem affirmativam pro prima quæstione. Secundum consequenter affirmativam pro secunda ; utraque est D. Thomæ. Tertium, impugnationem prioris. Quartum, impugnationem posterioris, Quintum, resolutionem propriæ sententiæ in primo quæsito. Sextum similiter resolutionem in secundo quæsito. Septimum et octavum responsiones ad argumenta utriusque quæstionis suo ordine quo proponuntur. Vide Scholiastem per singula membra in Summario; in his sequemur ordinem præfixum textus.

QUÆSTIO V.

An possibile sit in Sacramento esse virtutem supernaturalem ?

Alens. 4. *p.* *q.* 5. *m.* 3. *a.* 5. D. Thom. *hic q.* 1. *art.* 4. *q.* 1. et *q.* 6. *de potent. art.* 4. et 3. *p.* *q.* 62. *a.* 4. Palud. *hîc q.* 1. Hervæus *q.* 1. Ferrar. 3. *contra c.* 56. Suar. 3. *p. in art.* 4. *q.* 62. Pesantius *ibi, qui ponunt virtutem aliquam supernaturalem in Sacramento, sed varie explicant. de quo citati q. præced. Vide* Scot. 9. *Met. q.* 11.

Quod sic, per Augustinum auctoritate supradicta : *Quæ est ista virtus aquæ*, etc. 1.

Item medicina continet formaliter virtutem aliquam activam, respectu sanitatis; Sacramentum est medicina animæ et quidem perfecta ; ergo, etc.

Item, nova relatio non advenit alicui sine novo fundamento, patet, quia 5. *Physic.* et 7. *Non motus, neque mutatio ad relationem, nisi quia ad absolutum.* Nunc autem illud, quod ponitur signum sensibile in

Sacramento, habet relationem novam; ergo in illo est aliqua forma absoluta nova, illam dico supernaturalem virtutem novam.

Ad oppositum, si ponatur talis virtus, non potest poni pertinere ad aliquod genus entis; omnis autem forma absoluta pertinet ad aliquod genus entis; ergo. Probatio primæ, quia discurrendo per omnia Genera, non posset pertinere nisi ad genus Qualitatis; sed nec ad illud, patet, discurrendo per omnes species ejus; non enim est habitus vel dispositio, nec naturalis potentia vel impotentia, nec passio vel passibilis qualitas, nec forma, vel figura; ergo, etc.

Præterea, ad idem Sacramentum quandoque concurrunt diversa sensibilia, ut infra patebit in multis Sacramentis novæ legis; sed idem accidens reale absolutum non potest esse in diversis subjectis; ergo non potest esse aliqua una virtus, quæ sic sit forma absoluta realis in tali Sacramento; unius autem Sacramenti est una virtus, etc.

Item, omne accidens reale supernaturale est simpliciter perfectius quocumque accidente naturali. Probatur, quia in illud non potest causa naturalis, in istud potest; et ista impotentia, non videtur esse nisi propter eminentiam effectus. Si ergo in Sacramentis esset aliqua virtus supernaturalis, illa esset simpliciter nobilior omni qualitate naturali; ergo in verbis Sacramentalibus alicujus Sacramenti esset aliquod accidens absolutum, simpliciter perfectius omni perfectione intellectualis creaturæ, quod est inconveniens.

SCHOLIUM.

Ponitur sententia D. Thomæ quoad primam quæst. harum duarum, et consistit in aliquot dictis. Primum : *Sacramenta novæ legis sunt causæ gratiæ.* Secundum : *Non sunt causæ sine quibus non, nec causæ per accidens.* Tertium : *Non sunt causa perfectiva, nec principalis gratiæ.* Quartum : *Sunt causa instrumentalis ad dispositionem prævicam ejus,* quæ in quibusdam est character, in aliis ornatus, et sic causant physice dispositive gratiam.

In istis (a) quæstionibus est una opinio tenens partem affirmativam. Quantum ad primam quæstionem, dicit quod omnes coguntur ponere Sacramenta novæ legis esse aliquo modo causas gratiæ; tum propter auctoritatem Sanctorum, scilicet Augustini adductam ad principale, et aliorum; tum propter commune dictum, quod Sacramenta novæ legis hoc efficiunt quod figurant; et secundum istos, Sacramenta non possunt poni causa gratiæ sine qua non, tantum, quia causa sine qua non, quæ nihil potest facere ad effectum efficiendo vel disponendo, nihil causalitatis habet supra rem, nisi sicut causa per accidens. Sacramentum autem non est causa gratiæ per accidens; tum quia non poneretur in ejus definitione, cum tamen hîc ponat Magister in definitione Sacramenti; tum quia illud quod est per accidens, non pertinet ad artem, *in Porphyrio.* Sancti autem de Sacramentis tractantes, præcise vel præcipue tractant de cau-

2. Opinio D. Thom. in 4. d. 1. q. 1.

Cap. de specie.

salitate eorum respectu gratiæ, patet, quia per hoc Sacramenta novæ legis et veteris distinguuntur, ut dicitur in littera. Si autem et hæc et illa tantum signarent gratiam, licet ista possent perfectius signare quam illa, tamen non esset distinctio in ratione causæ, et non causæ; non enim esset distinctio, nisi per aliam et aliam rationem signandi, quod nullo modo tribuit rationem causandi. Qualiter ergo Sacramentum sit causa gratiæ, ponitur sic: quia efficiens distinguitur dupliciter. Uno modo ex parte effectus in dispositivum, quod inducit effectum prævium, et in perfectivum, quod inducit effectum principalem. Alio modo ex parte efficientis, in principale et instrumentale. Instrumentum autem duplicem habet actionem, unam ex natura propria, aliam prout motum est a principali agente; et quando habet secundam, simul habet et primam, et per secundam attingit ad aliquid ultra illud, ad quod attingit per primam, alias non esset instrumentum; et illud ad quod attingit per secundam, quæ est ejus inquantum motum est, vel instrumentum, aliquando est terminus principalis agentis, aliquando est tantum dispositio ad illum terminum.

Secundum D. Thom. Sacramentum est causa instrumentalis, ad characterem, vel ornatum.

Ad propositum, aqua per formam suam naturalem habet operationem propriam, scilicet abluere vel madefacere corpus. Ulterius autem inquantum est instrumentum divinæ misericordiæ, habet effectum ulteriorem, non quidem ad gratiam, tanquam eam attingat etiam in virtute principalis agentis, sed ad dispositionem præviam, quæ in quibusdam Sacramentis est character, in quibusdam est aliquis ornatus animæ proportionatus characteri. Sic ergo Sacramentum instrumentaliter non agit ad gratiam, sed dispositive, quia nec per actionem, quæ est ejus tanquam instrumentum, attingit illam, sed dispositionem præviam. Et secundum istos istud est consonum dicto Magistri in littera, qui dicit quod homo non quærit salutem a Sacramentis, quasi ab eis, sed per ea a Deo, hæc enim præpositio *a*, denotat causam agentem; *per* vero notat causam instrumentalem.

COMMENTARIUS.

(a) ***In istis quæstionibus est una opinio***, etc. Hic proponit Doctor sententiam D. Thomæ quoad primum quæsitum, sicut et § sequenti exponit opinionem ejus quoad secundum. Lege scholia in quibus recte comprehenduntur conclusiones et asserta ejus. 2.

Defendi[tur] senten[tia] varii[s] modis.

Cæterum antequam ulterius progrediamur, exponendi sunt breviter varii modi, quibus illa causalitas physica Sacramentorum ab assertoribus defenditur, et reduci potest ad quatuor modos. Primus est D. Thomæ *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. *art.* 4. *et q.* 27. *de Veritate art.* 4. *ad* 3. et eum explicat Doctor in littera, nempe, Sacramenta causare gratiam, non quod attingant physice entitatem gratiæ quæ creatur, sed producant aliquam dipositionem præviam, et quasi necessitantem ad gratiam, ut characterem in iis, quæ characterem imprimunt, vel ornatum quemdam spiritua-

Primus modus D. Thom[æ].

Causam dispositi[vam] producit characte[rem], aut ornatum.

piunt utem essam. lem, hanc efficaciam habent Sacramenta per modum instrumenti, ut elevantur per communicationem virtutis impressæ et receptæ in ipsis Sacramentis, quæ non est permanens, sed transiens.

3. danus. eolus. ariens. Hanc defendunt omnes antiqui Thomistæ, usque ad Cajetanum, Paludanus *in* 4. *d.* 1. q. 1. Capreolus *q.* 1. *art.* 1. *conclusione* 3. Ferrariensis 4. *contra gentes, cap.* 57. Eamdem sententiam primam in- ensis. venisse nostrum Alexandrum Alens. 3. *part. q.* 5. *m.* 3. *art.* 5. *et q.* 8. *m.* 8. *art.* 1. putat Soto citandus, sed male, quia *prædicto art.* 5. docet Sacramenta causare gratiam, non solum disponendo, sed efficiendo.

cundus odus quo enditur. otus. Secundus modus defendendi hanc sententiam est Soti 4. *d.* 1. *q.* 3. *art.* 1. qui ut comprehendat duo extrema, nempe gratiam non educi de potentia subjecti, sed creari, et Sacramenta habere respectu ejus causalitatem physicam, dicit Sacramenta causare gratiam, quia causant gratum esse attingendo non ipsam formam, sed unionem ejus ad subjectum, sicut homo generans alium hominem, non producit animam rationalem, quæ creatur, sed ejus unionem ad subjectum, ac proinde dicitur generare hominem. Hunc modum censet probabilem Ledesma *in* 1. *p.* 4. *quæst.* 3. *art.* 1.

ausare atum se, seu ionem ntum ratiæ.

4. Tertius modus Cajetani. Tertius modus est Cajetani 3. *p. q.* 62. *art.* 1. et 4. ubi docet attingi ipsam entitatem gratiæ, per Sacramenta, tanquam instrumenta physica causandi, non per aliquam dipositionem præviam, neque per virtutem receptam in ipsis, quæ sit principium actionis permanens aut transiens, sed per motum receptum a causa principali, per quem eleventur; hunc motum 3. *p. q.* 18. *art.* 2. ita demum autem explicat, ut sit intentionalis et spiritualis, non per modum usus instrumenti, qua per actionem naturalem defert imperium præceptivum agentis principalis, et intimat in ordine ad effectum. Unde autem dicatur intentionalis et spiritualis, non suppetit, nisi per ordinem ad intentionem principalis agentis, et ad effectum qui spiritualis est.

Causare per motum receptum ipsam gratiam.

Quartus modus defendendi est Suarez 3. *p. t.* 3. *disp.* 9. *sect.* 2. docet gratiam non creari, *sect.* 1. et deinceps improbat modum dicendi aliorum; dicit etiam produci physice instrumentaliter per potentiam obedientialem, quæ est virtus quædam inchoata agendi in qualibet creatura, qua subjicitur primo agenti, ut possit assumi ad quemcumque effectum, qui alias non repugnat; et hanc docet esse principium agendi in omnibus instrumentis divinis, de qua fusius disserit *tom.* 1. *in* 3. *partem, disp.* 31. *sect.* 5. Sunt et aliæ sententiæ in hac quæstione, quæ videri possunt apud præfatos auctores et alios, quos *infra* citabimus pro conclusione Doctoris, et prout occasio dabitur, eas exponemus; interim sequemur litteram ut jacet.

Quartus modus Suarez.

Causare per potentiam obedientialem.

SCHOLIUM.

Quoad secundam q. D. Thom. ponit aliquam virtutem supernaturalem per modum entis incompleti et in fieri, in Sacramento, quæ causat intrumentaliter physice gratiam, modo explicato, quod variis exemplis declarat. Similem virtutem, sed diversimode explicatam, ponunt DD. citati ad tit. hujus quæst.

Secundum illam opinionem dicitur ad secundam quæstionem, quod in Sacramentis est aliqua virtus supernaturalis, quæ non tantum est ordo ad effectum, quia virtus semper nominat principium agendi; principium autem actionis, ut probatur 5. *Physic.* est aliqua forma absoluta. Qualis

3. D. Thom. in 4. d. 1. q. 1.

Secundum D. Thom. inest Sacramentis virtus supernaturalis qua causant gratiam.

autem sit illa virtus, ostenditur per distinctionem. Nam virtus, quæ est principium agendi, semper proportionatur agenti; agens autem principale agit secundum exigentiam suæ formæ; ideo virtus activa in eo est forma habens completum *esse*. Instrumentum autem agit, ut motum ab alio, et ideo competit sibi virtus ut proportionata motui; motus autem est ens incompletum, quasi ens medium inter potentiam et actum, 3. *Physic.* et ideo virtus instrumenti, inquantum est hujusmodi, habet *esse* incompletum, non fixum in natura, sicut virtus immutandi visum est in aere, inquantum est instrumentum motum a corpore; sed hujusmodi entia imperfecta, quæ sunt in *fieri*, solent intentiones communiter nominari, eo modo quo virtus in aere ad immutandum visum dicitur intentio coloris. Virtus ergo spiritualis, quæ est in Sacramento, inquantum instrumentum, est in eo quasi in *fieri*, tanquam ens incompletum sive intentionale.

Text. 15. et circ. Idem etiam 3. Phys.

Et si arguitur, quod in corpore non potest esse aliqua virtus supernaturalis, respondetur secundum dicta, quod licet non possit ibi esse virtus supernaturalis secundum *esse* completum; potest tamen ibi esse secundum *esse* incompletum per modum intentionis, sicut exemplificatur in multis. Primo quidem, quia sic sermo audibilis, causa existens disciplinæ, secundum Philosophum *in principio de Sensu* et *Sensato*, continet quodammodo intentiones animæ, cujus conceptiones quodammodo exprimuntur per sermonem.

Secundo sic: virtus artis est quodammodo in instrumento moto ab artifice. Tertio sic: in motu corporis cœlestis est quodammodo virtus substantiæ separatæ moventis, secundum Philosophos. Quarto sic: semen agit in virtute animæ, ut dicitur 2. *de Animalibus*, et tangitur a Commentatore 7. *Metaph. cap.* 2.

SCHOLIUM.

Impugnat quod dicit D. Thom. ad primam quæstionem, quatuor rationibus. Prima, dispositio ad gratiam est terminus creationis, sed secundum D. Thom. creatura creare nequit. Secunda, effectus Sacramenti fit in instanti, sed Sacramentum non potest agere nisi per motum. Tertia, in Eucharistia nihil est assignabile, a quo attingi posset transsubstantiatio. Quarta, ponitur pluralitas sine necessitate. Gratiam creari, præter *Scot.* hîc. et d. 16. q. 2. tenent *Alens.* 2. p. q. 9. m. 8. *D. Bonavent.* 2. d. 26. art. 1. q. 4. *Richard.* ibi art. 1. q. 4. *Capreol* hîc ad arg. Scot. contra 3. concl. *Major.* q. 1. *Palud.* q. 1. *Ferrar.* 4. contra gent. c. 57. *Cajet.* 1. p. q. 110. *a.* 1.

Contra istam (b) opinionem; quantum ad illa, quæ ponit ad primam quæstionem, arguitur primo sic: Creatura non potest agere instrumentaliter ad terminum creationis, secundum ipsum, et hoc, ut dicit alibi, maxime verum est de substantia corporea, cujusmodi est Sacramentum; dispositio autem proxima ad gratiam, qualem ponit, est terminus creationis. Minor probatur, quia illa dispositio est simpliciter forma supernaturalis, et quælibet talis æque non est educibilis de

4. 1. p. q. 8 a. 5. in solut. prim. Gratia creatur, ergo non fit a Sacramento physice.

potentia naturali subjecti recipientis; æque etiam subjectum est in potentia obedientiali ad quamcumque talem formam.

id educi de otentia ateriæ.

Item, ista (e) dispositio respectu gratiæ, cum secundum ipsum, sit necessitans respectu gratiæ, quando non est impedimentum in suscipiente, sequitur quod simul fiant in anima non indisposita ista dispositio et gratia; ista ergo dispositio fit in instanti, sicut et gratia. Hoc etiam patet, quia non est successio in inductione alicujus formæ, nisi penes partes mobilis, vel penes partes ipsius formæ; neutrum autem est hîc. Primum non, quia subjectum est indivisibile. Secundum non, quia tunc gradus formæ non possent esse, nisi talis dispositio fieret continue major et minor; sed possibile est in aliquo suscipiente Sacramentum, minimam dispositionem induci, sicut et minimam gratiam infundi; ad istam autem gratiam non requiritur, nisi minima dispositio; non est ergo ibi successio penes gradus, secundum quos dispositio successive inducatur.

ıccessio in formæ troducti-one. : duplici capite rovenit.

Patet etiam tertio illa propositio, quia instrumentum non agit, nisi in virtute principalis agentis; ergo si instrumentum non potest agere, nisi in tempore ad istam dispositionem, sequitur, quod Deus aget in tempore, vel successive ad eamdem. Consequens videtur inconveniens; tum propter infinitatem potentiæ agentis; tum propter summam capacitatem suscipientis non habentis contrarium. Sic ergo supponatur ex istis tribus probationibus, quod illa dispositio prævia ad gratiam, quam ponunt, inducatur, vel induci possit in instanti. Sacramenta autem non possunt habere actionem suam in instanti, probatio, quia communiter in Sacramentis requiruntur verba multa, ut patebit inferius; illa autem non possunt habere *esse* in instanti, ergo in tempore, quare nec agere actione sua naturali, ergo nec supernaturali, quia nec secundum eos, quando instrumentum habet actionem excedentem suam virtutem, habet etiam actionem propriam.

Sacramenta non possunt habere actionem instantaneam.

5. Si autem fingatur aliquam unam syllabam totius orationis instrumentalis habere *esse* in instanti (quod ideo fictio est, quia formatio hujus syllabæ est cum motu locali aeris et motus non est in instanti), adhuc non salvatur propositum, quia aut illa esset prima syllaba, aut ultima, aut intermedia; quæcumque ponatur, ex quo illa habet actionem et dispositionem illam, quæ causatur in instanti, et nulla alia, sequitur quod illa sola sufficeret, et inter omnes alias haberet rationem Sacramenti, quia omnes aliæ præter illam, nec instrumentaliter, nec quocumque modo agunt dispositionem illam præviam, quod est inconveniens, quia in tali oratione Sacramentali, nulla syllaba ponitur Sacramentum, sed tota oratio.

6. Physic.

Quod si ultra fingas ultimam syllabam esse instrumentum completive, et habere actionem istam, quæ attribuitur Sacramento, non

in virtute propria, sed in virtute omnium præcedentium, sicut ultima gutta in virtute omnium præcedentium cavat lapidem 8. *Physic.* hoc nihil est, nunquam enim in talibus ultimum completive causat effectum in virtute præcedentium, nisi quia præcedentia dereliquerunt aliquam dispositionem præviam ad illum terminum ; hîc autem syllabæ præcedentes, nullam dispositionem talem relinquunt ante ultimam; ergo, etc.

Text. 23. Quomodo ultima gutta cavat in virtute præcedentium ?

Item in aliquo Sacramento, scilicet Eucharistiæ, non videtur ista causalitas esse possibilis, et hoc sive loquamur de Sacramento pleno, scilicet Eucharistia jam consecrata, vel de ipsa consecratione Sacramentali, quæ est via ad Sacramentum. Nam primo modo loquendo, species illa panis non videtur esse causa instrumentalis attingendo effectum, scilicet existentiam realem corporis Christi, neque aliquam dispositionem ad illum effectum. De consecratione etiam patet, quia illa verba prolata non attingunt transubstantiationem, quæ est terminus principalis hujus consecrationis, cum illa transubstantiatio non fiat nisi virtute Dei infinita, quod æque vel magis patet, quam de creatione; neque attingit aliquam dispositionem præviam ad illam transubstantiationem, quia aut illa dispositio esset in pane, aut in Christi corpore, neutro modo potest dari. Non enim in corpore, quia jam non esset dispositio; nec in pane, quia, cum illa dispositio esset necessitans ad transubstantiationem, esset in eodem instanti cum transubstantiatione, et tunc in illo instanti esset panis, quia quando est dispositio, est et ejus subjectum ; simul ergo esset panis in eodem instanti, in quo est illa dispositio et transubstantiatio, quod includit contradictionem. Similiter pura fictio videtur esse, quod per ista verba : *Hoc est enim corpus meum,* magis alteretur realiter panis, quam per alia verba prolata, scilicet ; *iste panis est albus*, et hujusmodi, cum sonus non habeat virtutem aliquam ad causandum alterationem realem in pane.

Nihil est in Eucharistia cui tribui posset transubstantiatio, ut causæ physicæ.

Posset etiam argui ut prius, quia illa verba Sacramentalia habent esse in tempore, ergo et actionem suam præcise in tempore. Illa autem dispositio ad Eucharistiam, si fingatur, non potest poni causari in tempore, propter similes probationes, quæ supra tactæ sunt in secundo argumento. In proposito etiam est ratio specialis, quia verba consecrationis Eucharistiæ non possunt habere actionem respectu transubstantiationis seu dispositionis necessariæ ad transubstantiationem, quia non prius agunt circa passum, quam tangant ipsum secundum eos, et secundum Philosophum 7. *Physicor.* de simultate agentis et passi. Nunc autem in instanti completæ prolationis nondum species illorum verborum tangunt speciem panis, quia multiplicatio soni et sensatio non fit nisi in tempore, secundum Philosophum *in de sensu et sensato, dubitatione penultima;* ergo per tempus post instans ultimum completæ prolationis verborum, nondum transubstantiatio facta est, 6.

Text. 24.

nec dispositio prævia ad ipsam; ergo panis per totum illud tempus permanet, quod est contra communem opinionem de Eucharistia.

7. Quarto arguitur (d), quod ista opinio ponit pluralitatem sine necessitate, quod est contra doctrinam Philosophorum, patet *primo Physicorum* de opinione Melissi, et ejus commendatione ultra Anaxagoram et 3. *de Anima et* 8. *Phys.* quod natura nihil facit frustra. Semper enim, si sufficit paucitas ad salvandum apparentia, est magis ponenda; sed talem dispositionem fieri in Sacramentis, omnino videtur superfluum; nec hujus pluralitatis videtur esse aliqua necessitas, ut patet in Eucharistia, quia purissima fictio videtur esse, ponere ibi aliquam dispositionem præcedentem, vel inter species panis, quæ sunt Sacramentum, et inter existentiam corporis Christi, quæ est res signata.

xt. 50. xt. 60. xt. 48. m 1. c. c. 35.

uralitas, sine essitate admit enda.

In aliis etiam Sacramentis hoc probatur, nam in illis, quæ non imprimunt characterem, nulla necessitas videtur ponendi illam dispositionem, quæ dicitur ab illis ornatus. Primo hoc videtur esse contra communem doctrinam Theologorum. In quibuscumque enim Sacramentis imprimitur dispositio ad effectum principalem, si propter obicem in suscipiente non causatur tunc effectus principalis, cessante obice, sufficit dispositio ad illum effectum principalem, (apparet in Sacramentis imprimentibus characterem, quæ propter hoc non sunt iterabilia) sed in ficte pœnitente, cessante fictione, nihil est, quod sufficiat ad effectum veræ pœnitentiæ, alioquin non oporteret talem ficte confessum, de eisdem peccatis alias confiteri; ergo in tali Sacramento nulla imprimitur dispositio, quasi necessitans ad effectum Sacramenti.

Admisso ornatu ficte pœnitens non teneretur confiteri.

COMMENTARIUS.

(b) *Contra istam opinionem*, etc. Impugnat Doctor sententiam D. Thomæ quatuor rationibus. Prima est, quod creatura non possit creare, ne instrumentaliter quidem, etiam ex D. Thoma, ut patet quæstione prima hujus; quæ propositio ex ratione speciali extenditur ad substantiam materialem, quæ in essendo dependet a materia, et cujusmodi est Sacramentum institutum in materia sensibili; sed dispositio proxima ad gratiam, sive sit character, sive ornatus supernaturalis, est terminus creationis, ergo non attingitur a Sacramento. Minor patet, quia dispositio illa est simpliciter supernaturalis, quælibet talis æque non est educibilis e potentia naturali subjecti, et æque etiam subjectum est in potentia obedientiali ad quamcumque talem formam; ergo est simpliciter supernaturalis. Additur autem *simpliciter*, ad distinctionem actus supernaturalis, qui licet sit supernaturalis, non tamen in eo gradu quo habitus, ut patet ex Doctore, in *dist.* 17. *q.* 2. Dari ergo formam supernaturalem quoad substantiam, non negavit Doctor, ut patet hic, et aliis in locis, ut *q.* 1. *prologi* § *Ad quæstionem,* et sæpe per totam quæstionem, et *q.* 3. *in* 1. *d.* 17. *q.* 2. *in* 2. *d.* 3. *q.* 9. *in* 3. *d.* 23. et deinceps usque ad 32. ubi agit de habitibus infusis *in* 4. *d.* 49. *q.* 11. Et ne difficultas fiat de actu *in* 3. *d.* 23. § *Aliter patet,* etc. dicit actum fidei infusæ et acquisitæ distingui essentialiter, et *dist.*

5. Impugnat præmissam sententiam. Prima ratio.

Creatura nequit creare instrumentaliter.

Character, et ornatus simpliciter supernaturales.

Dari formam supernaturalem in substantia.

24. idem asserit de actu charitatis infusæ et acquisitæ, prout optime notavit Scholiastes, ad locum citatum *in q.* 1. *prologi*. Et de his actibus ac aliis habituum infusorum, dicit ita eos fieri a suis principiis, ut alio modo virtute naturali intellectus aut voluntatis produci non possint, unde in hac quæstione non est controversia quantum ad mentem Doctoris.

6. Explicatur probatio.

Difficultas tamen offertur circa illam probationem minoris, qua probat supernaturalitatem illius dispositionis, ex eo quod ad eam non sit potentia naturalis in subjecto, ex qua educatur, sed tantum obedientialis, quo repugnat ejus principiis, in locis jam citatis, ubi expresse asserit, in nobis dari inclinationem naturalem passivam, ad formas supernaturales gratiæ et gloriæ.

Responsio. Utitur probatione ad hominem ex principio asserto. D. Thom. definit in ordine ad subjectum supernaturalitatem.

Sed respondetur hanc probationem esse ad hominem ex principiis concessis, nam licet hinc inde utraque schola admittat formas supernaturales quoad substantiam, et in ratione absoluta, per ordinem tamen ad extrinsecum aliter et aliter definiunt illam supernaturalitatem. D. Thomas 1. *p. q.* 1. *a.* 1. *q.* 12. *art.* 5. *q.* 67. *art.* 5. ejusque discipuli docent illam supernaturalitatem desumi in ordine ad subjectum, quatenus non supponitur in ipso inclinatio naturalis ad formam, sed tantum potentia obedientialis ; nos autem cum Doctore id negamus, sed desumendam esse tam potentiam obedientialem, quam supernaturalitatem formæ in ordine ad agens, quia ergo illa controversia non est hujus loci, ideo sumit rationem supernaturalitatis ex mente D. Thomæ, non autem ex principiis a se assertis alias, vel secundum ipsa, ut patet infra *dist.* 14. *et in dist.* 49. *q.* 11. *et in* 3. *d.* 14. *q.* 1. ubi colligitur elevationem potentiæ non fieri per formam, qua forma est, sed qua principium agendi, et in locis supra citatis, ubi exponit supernaturalitatem respective ad agens Unde mihi videntur quidam ex nostris, ut Tartaretus, et post eum alii, non recte interpretari mentem Doctoris hic, quasi illa probatio minoris esset ex principiis assertis ejus, vel ex mente ipsius ; vis ergo hujus rationis consistit ad hominem, in eo quod quacumque ratione dicatur gratia non produci immediate a Sacramentis, quia est terminus creationis ; eadem ratio probat etiam ornatum illum non produci physice a Sacramentis.

Doctor vero in ordine ad agens, non ad subjectum.

7. Respons. Ferrar. et Capreoli.

Respondet Ferrariensis ex Capreolo *in* 4. *d.* 1. quod forma dicatur supernaturalitas in duplici gradu. Nam quædam est talis, ut nullo modo attingi possit virtute creata, neque innata, neque superaddita, neque consequenter educi de potentia materiæ, talis est gratia. Alius autem gradus est, quando forma attingi potest, saltem virtute superaddita, ac proinde educi de potentia materiæ et hujus generis est character. Disparitatem assignat infra ex propria sententia, quia gratia est supra totum ordinem naturæ, et conjungit nos Deo, ita a solo Deo produci potest ; character autem, qui est dispositio ad gratiam, non est supra ordinem naturæ, imo est infra aliqua materialia sui generis, nempe, actum liberi arbitrii, qui disponit ad gratiam, et est supra characterem perfectione, ideoque non est inconveniens, ut a Sacramento instrumentaliter producatur, cum aliquid sui generis virtute naturæ producat.

Duplex gradus supernaturalitatis.

Impugnatur.

Contra, hæc solutio quoad primum petit principium, et distinctio adducta quoad evasionem conficta videtur, neque respondet ad probationem minoris. Quæro enim unde colligatur supernaturalitas gratiæ aliter, nisi in ordine ad subjectum, in quo tantum supponit potentiam obedientialem, sed perinde character etiam, et

Petit principium.

ornatus ille supponit potentiam obedientialem in subjecto, quia naturalis non admittitur ab ipsis, nisi ubi datur etiam agens naturale, quod educere potest illam potentiam ad actum; in reliquis conveniunt gratia et character, in esse formæ spiritualis accidentalis in genere.

8. Unde sicut potentia obedientialis immediate subjicitur Deo agenti et soli, loquendo de ea quæ est mere obedientialis (ut excludatur instantia de potentia vitali in ordine ad suum actum supernaturalem, qua vitalis est et naturalis), ita potentia obedientialis ad characterem soli Deo subjici debet, sicut et quæ est ad gratiam, quia perinde character dicitur a Deo produci et infundi sicut gratia, si spectemus principia revelata, ut infra patebit; perinde etiam gratia dicitur causari a Sacramentis, sicut character. Ex ratione autem non suppetit aliquis diversus et notus modus causandi utrumque; ergo solutio prædicta videtur omnino libera, et merito a quibusdam discipulis D. Thomæ non probantur principia ad quæ reducitur.

Deinde disparitas petita ab ipso Ferrariensi, quoad excessum perfectionis, in forma nihil concludit; in primis non admittitur gratia esse supra totum ordinem naturæ, ne quidem in genere formæ accidentalis, quia juxta principia nostra, gloria et actus supernaturalis fruitionis in patria est perfectior in entitate, et perfectius conjungit Deo, quam ipsa gratia.

Et dato etiam opposito juxta sententiam asserentis, et eorum qui gratiam esse dicunt participationem divini *esse*, et distingui re a charitate, non probat intentum, quia etiam quæ inferioris sunt gradus, aliquando exigunt ex natura sua superiorem causam, et materia prima, quæ est imperfectior forma, petit ex pe[...] ratione produci a Deo solo, quia est primum [...] subjectum; quod ergo gratiæ sic conveniat [...] produci, non colligitur ex perfectione ejus, [...] per illam, nec absolvitur omnino a subjecto, quin ipsi insit per modum inhærentis, et accidentis; de reliquo nihil convenit ipsi in genere, quod non conveniat characteri in ratione formæ supernaturalis.

Et confirmari potest per exemplum datum, quia actus supernaturales sunt perfectiores, quam character; educuntur tamen de potentia naturali subjecti, non ita character; ergo id non est ex perfectione.

9. Deinde instantia de charactere et actibus, libero arbitrio, non est ad propositum; agitur enim de dispositione naturali necessitante ad gratiam, qualis est character ex præfata sententia, ad quam non habet proportionem dispositio moralis et impetratoria, ut sunt actus, qui supponuntur ad justificationem, quia prior dispositio majorem connexionem habet cum forma quam secunda; ergo magis exigit produci a causa producente ipsam formam, quam hæc, neque consequenter ex modo producendi hujus sequitur modus producendi alterius esse idem.

Consequentia patet quoad primam partem, quia quod physice conjungitur cum forma, magis est ipsi conjunctum re et causalitate, quam quod moraliter tantum conjungitur. Patet eadem consequentia quoad secundum, quia dispositio naturalis et moralis solum æquivoce conveniunt, quia unum habet *esse* tale ex natura rei, et inferre, necessitando ad formam, aliud vero secundum rationem tantum, et ex instituto infert formam.

Confirmatur ergo ratio Doctoris, quia neque Scriptura, neque Patres tribuunt ullam efficaciam Sacramentis nisi respectu gratiæ aut characteris, in iis quæ

[Margin notes: ...raque ...rma ...rinde ...ponit ...entiam ...lientialem ...lam. | ...li Deo ...jicitur ...tentia ...lientialis. | ...sparitas ...signata ...ernaturalis ...jicitur. | Ratio ex ...rfectione petita ...n valet. | Confirmatio. | Instantia de dispositione per actus liberos excluditur. | Confirmatur non dari ornatum.]

imprimunt characterem; ergo ornatus il[illegible] sine fundamento asseritur.

10. Responsio. Necessitas ornatus.

Dices asseri ornatum [illegible] dispositionem aliam respect[illegible]atiæ, ut salvetur pro[illegible]causandi in Sacramentis, ut tribuitur eis per Patres et Scripturam, quia cum in eis nequeat salvari hæc causalitas per immediatam productionem gratiæ quæ creatur, debet saltem quoad aliquid prius disponens salvari.

Impugnatur.

Contra, ornatus et character sunt diversæ formæ; ergo nequeunt esse dispositio necessitans ad eamdem formam. Consequentia patet in Physicis, ubi invenitur semper dispositio unius rationis ad formam unius rationis, qualis est gratia.

Secundo, Patres et Concilia illam efficaciam Sacramentorum exponunt in ordine ad ipsam gratiam, ut terminum; ergo si proprietas salvanda est, potius dici debet ipsa gratia immediate attingi.

Florent. Trident.

Tertio, in Sacramentis quæ imprimunt characterem assignantur tanquam diversi effectus Sacramenti gratia et character, ut patet ex Florentino et Tridentino citatis, et in ordine etiam ad diversos effectus.

Ad gratiam nulla forma necessitans physice.

Quarto, neque character, neque quodcumque aliud est dispositio ad gratiam necessitans physice; ergo non salvatur causalitas physica Sacramentorum respectu gratiæ per ipsa. Antecedens probatur, quia character potest esse in ficto sine gratia, et etiam cum peccato desinente gratia, sed ultima dispositio necessitans ad formam ponitur simul cum forma, et tollitur sublata forma; ergo character nequit esse talis.

11. Responsio. Impugnatur.

Dices quantum est ex vi characteris ultimo disponi subjectum, nisi adsit aliquod impedimentum, contra, ultima dispositio in gradu necessitante et simultaneo cum forma non compatitur cum impedimento formæ; ergo cum character, ut constat certo, compatiatur cum impedimento, non est dispositio necessitans physice.

Dispositio non compatitur cum impedimento.

Quod si dicas disponere aliquo modo moraliter; contra, ergo Sacramentum producendo characterem non producit physice gratiam. Patet consequentia, quia effectus mediatus nequit aliter reduci in causam remotam, quam reducitur in causam proximam, sed proxima est character respectu gratiæ, qui tantum moraliter causat proximam; ergo Sacramentum nequit aliter causare quam moraliter, sive producat physice characterem, sive moraliter tantum.

Responsio. Impugnatur.

Effectus in causam remotam mediate proxima reducitur.

Confirmatur secundo, hæc dispositio ad gratiam vel exigeretur a natura formæ, vel ex natura subjecti, vel ex natura causæ efficientis instrumentalis. Non primum, quia in contritis perfecte et justificatis extra Sacramentum habetur gratia sine tali dispositione; ergo non petitur ex natura formæ. Non ex natura subjecti, quia anima est de se capax gratiæ, quatenus imago Dei est, capacitate physica, et recipit sæpe gratiam sine tali dispositione, ut patet ex primo membro, quod esset falsum, si talis dispositio esset physice necessitans, ac proinde naturaliter prius gratia tanquam forma posteriori; sed non datur posterius naturaliter sine suo priori, ut patet ratione dependentiæ, alias esset posterius naturaliter, et non esset, patet in forma ignis et sua dispositione ultima, verbi gratia, calore ut octo; gratia autem datur sine charactere vel ornatu.

12. Nulla necessitas dispositionis.

Tertium etiam dici nequit, quia nulla efficacia tribui potest Sacramento ut est causa gratiæ, nisi prout necessaria est ex parte gratiæ ut formæ producendæ, aut subjecti, ut disponendi ad talem formam; ad neutrum horum exigitur universaliter

talis dispositio, ergo neque virtus productiva ejus physica.

13. cunda atio cipalis. (c) *Item ista dispositio respectu gratiæ,* etc. Hæc est secunda ratio Doctoris, quæ summarie in hoc versatur: Illa dispositio ad gratiam fit simul cum gratia, atque adeo in instanti; sed Sacramentum non potest producere aliquid in instanti physice, ergo neque illam dispositionem producit physice.

ipositio fit il cum orma gradu essitante. atia fit in stanti. Majorem probat tripliciter: Primo, quia dispositio necessitans, quando nullum est impedimentum in suscipiente, fit simul cum forma; gratia autem fit in instanti, sed in anima nullum est impedimentum respectu dispositionis, ergo, etc.

'ausa ccessionis. in luctione ormæ. Secundo probat, quia non est successio in productione formæ nisi secundum partes mobilis, vel penes gradus, et partes ipsius formæ, id est, quia mobile habet diversas partes secundum quas aliter et aliter applicatur ad causam efficientem, vel quia forma est divisibilis, *ex* 6. *Physicorum.* Non primum, quia subjectum hic est indivisibile. Non secundum, quia ad minimam dispositionem induci potest gratia, etc.

plicatur oer hujus ationis. Gratia visibilis est. Pro intellectione hujus minoris, non est sensus Doctoris quod gratia non sit divisibilis; hoc enim repugnat formæ homogeneæ, quæ potest intendi, ut est gratia per ipsum in variis locis, ut patet de gratia Christi quam dicit esse intensissimam, et gratiam baptismalem *infra* docet majorem et intensiorem esse, quam fuerit gratia data per Circumcisionem. Loquitur de dispositione in ordine ad formam, ad quam disponit, quæ aliquando in determinato tantum gradu intensionis disponit, sicut calor ad ignem non in quocumque gradu remisso disponit, sed in intenso; quando autem forma disponens est talis potest contingere ut secundum aliquos gradus insit, ut remissos, sine eo quod insit forma ad quam disponit, ut calor ut tria, sine igne, etc. Talis non est dispositio hæc ad gratiam, quia quicumque gradus formæ disponentis sufficit ad infusionem gratiæ; ergo potest simul dispositio et gratia fieri in instanti, quod est intentum ejus.

Tertio probat, quia instrumentum non agit nisi in virtute causæ principalis; ergo si instrumentum nequit agere nisi in tempore, Deus etiam non potest agere nisi in tempore et successive ad effectum instrumenti, quod est absurdum ex duobus: primo ex infinita virtute Dei, cui nulla resistentia, et ex parte subjecti est proportionata; unde ex Philosopho *supra in* 1. *quæstione hujus* citato, si Deus immediate moveret cœlum, moveret in instanti ob infirmitatem virtutis; tum secundo propter summam capacitatem subjecti non habentis contrarium. 14. In- conveniens.

Insinuat hic causas ex quibus contingit successio in motu, nempe ex repugnantia passi, et limitata virtute agentis, ad quæ reducuntur reliquæ assignatæ a Commentatore *in capite de Vacuo,* ut ipse recte probat infra *dist.* 43. *quæst.* 5. Vide etiam ipsum *in* 1. *dist.* 2. *quæst.* 1. *ad ultimam in* 2. *dist.* 2. *quæst.* 9. *ad* 4. Item *in* 3. *dist.* 4. § *Maria fuit vere mater Dei,* etc. ubi optime exprimit quomodo Maria cooperata fuerit in instanti ad illam actionem generativam Christi secundum carnem ex superveniente Spiritus sancti virtute.

Probata ergo majori, probat minorem, quia Sacramentum est quid successivum (ut includit saltem formam verbalem successivam,) ergo nequit esse aut agere, nisi in tempore, actione reali naturali; ergo neque actione supernaturali secundum ipsos, quia hæc non competit instrumento, nisi ut simul habet actionem naturalem. 15. Probatio minoris principalis.

Responsio. Si dicas unam syllabam posse esse in instanti et causare illam dispositionem in eodem instanti, hoc in primis est falsum,

Impugnatur. Successivum agit successive tantum.

quia etiam syllaba successive formatur cum locali motu aeris ; et eo dato, vel esset prima, vel media, vel ultima, verbi gratia, et sic seorsim formata haberet eumdem effectum, quod est falsum, quia nec sensum sacramentalem, neque orationis sola pars habere potest, neque dictionis syllaba.

Responsio. Si dicas in virtute præcedentium causare, sicut ultima gutta in virtute præcedentium cavat lapidem, ex Philosopho 8.

Impugnatur.

Physicorum, hoc etiam falsum est, quia sic reciperet aliquam virtutem a prioribus, vel certe relinquerent post se aliquam dispositionem, in cujus virtute causaretur terminus.

Argumenti difficultas ad duo reducitur.

Hoc argumentum torsit adversarios, et perinde concludit contra omnes modos præfatos.

Pro majori autem claritate et evidentia ejus, advertendum quod consistat in duabus propositionibus.

Primum. Existentia realis causæ requiritur ad actionem realem.

Prima est, quod ad causandum aliquid physice, requiritur existentia causæ, ut per se notum est, sive in se (ut excludatur controversia) sive in alio, quod sit virtus ejus, vel quod in virtute ejus causat, sicut aliqui dicunt patrem mediante semine generare, etiam quando non est, et accidens separatum in virtute substantiæ generare.

Secundum. Secunda propositio est, quod Sacramentum nihil causat quando est, nihil etiam substituit quod in virtute ejus causaret, unde sequitur conclusio, quod non sit causa physica sui effectus.

Minor autem probatur ex ratione illa Doctoris, quia Sacramenti forma nequit esse nisi in tempore.

16. Confirm. Forma ut significat est fundamentum significationis et virtutis sacramentalis.

Confirmatur itaque ratio hoc modo: forma non secundum sonum realem et naturalem est fundamentum proximum significationis sacramentalis, sed prout ex instituto significativa est; verba enim significantia ex usu et impositione assumpsit Christus in formis Sacramentorum. Unde

Trident.

Tridentinum *sess.* 5. *de peccato originalis can.* 4. dicit formam Baptismi verificari in remissionem peccatorum in infantibus, alias esset falsa, si in eis non supponeret peccatum originale. Idem Milevitanum

Milevitan. African. Diospolit.

can. 2. Africanum *cap.* 77 .Diospolitanum *art.* 5. quod argumentum mirum in modum torsit Pelagianos, ut patet ex Augu-

Augustin.

stino *lib.* 1, *de peccat. merit. et remiss. cap.* 17. 18. 20. *et* 30. *de gratia Christi lib.* 1. *cap.* 33.

Florent.

Hac ratione Florentinum docet Sacramenta constare rebus et verbis, quæ significativa sunt. Hinc Doctores universim

Mutatur forma ut significat. Forma judicialis. Demonstrativa. Deprecativa. Sunt affectiones significationis.

admittunt mutationem substantialem in forma quoad sensum, nullum facere Sacramentum ; hinc forma Pœnitentiæ ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 6. *et can.* 8. significat actum judicialem per modum sententiæ ; sic dicitur forma Eucharistiæ esse demonstrativa, Extremæ Unctionis deprecativa, etc. quæ sunt affectiones formæ, qua significativa est præcise.

17. Non fit Sacramentum donec completa sensu forma. Completur per prolationem integram.

Quibus suppositis, sic argumentor : Sacramentum non completur donec perficiatur forma ejus quoad sensum completum et sacramentalem ; ergo ante prolationem integram formæ, nihil causat Sacramentum, sive sit character, sive ornatus, sive gratia ipsa ejus effectus ; sed repugnat compleri formam secundum prolationem integram, donec omnes partes substantiales se invicem determinantes (ex qua determinatione, quæ est affectio vocis qua significativa est, consurgit sensus completus formæ) integre proferantur. Hoc autem non contingit ante ultimum *esse* formæ, sed instans extrinsecum prolationi ; ergo nullus effectus Sa-

cramenti ante illud instans extrinsecum completæ prolationis habetur. Consequentia est manifesta, quia ante illud non completur sensus formæ sacramentalis.

nplum. Exempli gratia, in forma Eucharistiæ non ponitur corpus Christi sub speciebus panis, quando profertur, *Hoc est* præcise, alias si obmutesceret Sacerdos ad reliqua duo, vel non diceret ea sensibiliter, adhuc consecratio esset facta, quod falsum est. Item, in forma Baptismi, si proferret minister illa verba, *Baptizo te*, sine invocatione Trinitatis conferret gratiam baptismalem; quod nullus dicit, ex ratione jam præmissa.

18. sponsio. Ex qua nullo negotio evacuantur solutiones adversariorum. Respondent enim quidam, quod gratia seu effectus Sacramenti, producatur pro aliquo tempore indeterminato ante instans extrinsecum,quo desinit Sacramentum. (Alia sponsio.) Alii respondent pro tempore determinato, quo ultima particula prolationis verborum durat produci. (Vasquez opugnat.) Has responsiones bene impugnat Pater Vasquez *tom.* 2. *in* 3. *parte, disputat.* 132. *cap.* 4. quorum impugnatio apud ipsum videri potest. (ontradictio.) Neque consequenter loquuntur qui dicunt gratiam creari, quia sic tota simul producitur; vel ergo tempore determinato vel indeterminato ante instans prolationis producitur gratia successive, sicut sit ipsa prolatio formæ successive et concomitanter se habent prolatio formæ quoad ultimam particulam, et productio gratiæ.

Evasio refellitur. Sed hoc in primis est falsum, quia omnis effectus supponit suam causam in *esse* saltem prius natura; forma autem ut prolata integre et sensibiliter, est causa gratiæ; ergo productio gratiæ nequit se habere concomitanter ad prolationem formæ secundum aliquam particulam prolationis. Patet consequentia, quia donec proferatur integre forma, nequit concipi in *esse*, etiam ut prius natura gratia; si vero gratia producatur simul cum prolatione successiva ultimæ particulæ formæ, ergo sunt simul in *fieri* gratia et forma ipsa, quia donec compleatur prolatio formæ, nunquam concipitur forma in facto *esse*, ergo neque ut causa prius natura suo effectu. Donec compleatur forma, non est.

Imaginatio autem hæc, quæ est de motu, et suo termino nequit trahi ad causam et effectum, quia sicut motus est actus productivus termini, sic etiam terminus simul mediante motu fit successive, sicut ipse motus, ut patet in calefactione et calore, quia motus nequit esse aut concipi sine suo termino, a quo specificatur; causa autem supponitur ad effectum in completo *esse*, nec ab eo specificatur, neque dependet in ullo genere, sed e contra. 19. Imaginatio fallax et non cohærens.

Secundo peto quid salvet dicere gratiam produci in tempore determinato aut indeterminato ultimæ prolationis magis, quam si dicatur produci toto tempore prolationis, atque per alterum? perinde etiam sequitur effectum Sacramenti supponi ad formam, quia donec compleatur quælibet pars substantialis formæ, non est forma in sensu sacramentali, qui ut completus præexigitur ad effectum, quia, ut dicitur, significando causat et continet suum effectum. Unde sicut ponendo corpus, nisi ponatur anima unita, non ponitur homo, sic ponendo quascumque formæ particulas donec ponatur ultima substantialis, non ponitur forma, ut est causa Sacramenti, alias enim sublata illa particula maneret forma et effectus ejus, quod est falsum. Solutionis vanitas.

Sequela tamen probatur, quia si gratia producitur, quoad aliquem gradum sui, aut se totum antequam compleatur integra prolatio, et sit ille gradus productus in prima parte temporis determinati

aut indeterminati *A*, pars autem formæ, quæ in sequenti profertur *B*; tunc *A* supponitur ad *B*, ergo subtracto *B*, manet *A*, et sic manet subjectum sanctificatum per illum gradum quantumlibet minimum; ergo virtute formæ utrumque recte sequitur, quod est absurdum; unde sequitur utramque solutionem magis ludere in verbis ambiguis desitionis et inceptionis entis successivi, quam sustinere fundamentum oppositum, aut evacuare difficultatem.

20. Significatio formæ tota simul, et non successiva.

Quod patet tertio, resumendo quod supra præmissum est de significatione formæ, quia licet forma quoad sonum materialem, (qui est fundamentum remotum significationis, et efficaciæ sacramentalis, quam habet ex instituto Christi,) sit successsiva; quantum tamen ad significationem complexam, quæ est ex partibus, prout se mutuo determinant, non est successiva, sed permanens et tota simul, quia hæc significatio propositionis non est aggregatio partium seorsim sumptarum, quoad id, quod absolute significant, hoc enim materiale est, sed consistit in unione prædicati ad subjectum, secundum limitationes adjunctas et determinationes; ergo non ponitur sensus completus, qui est fundamentum efficaciæ sacramentalis, nisi in instanti completæ prolationis, in quo partes se mutuo determinantes integre receperunt *esse*, et pro quo sensus completus formæ haberi primum potest in aliis, et de quo instruendi sunt recipientes Sacramentum, ut supra exposuimus ex Patribus, quia instructio, quæ ex forma Sacramenti haberi potest, tum primum incipit, quando forma est complete prolata, tunc autem non est forma secundum suum *esse* reale, quia transiit completa prolatione; ergo nequit tunc causare aliquid physice ex majori supra præmissa.

Sensus formæ non est significatio partium.

21. Responsio aliorum.

Respondent alii ad idem argumentum concedendo totum quod prætenditur, nempe effectum Sacramenti causari in instanti supposita prolatione, sed aliter et aliter. Nam quidam dicunt in instanti extrinseco, in quo verum est dicere, jam prolatio non est, aut forma Sacramenti, et ante hoc immediate fuit; et ita respondet Sotus *in* 4. *distinct.* 9. *quæst.* 2. *articulo* 7. et declarat exemplo in generatione substantiali; nam calefactio, per quam producitur forma ignis, tunc producit formam ignis, quando in instanti extrinseco jam non est motus.

Soto.

Hanc responsionem non omnes approbant, et merito, quia neque exemplum est verum, neque est par ratio, eo etiam admisso; nullus enim ad hunc modum philosophatur, ut motus sit causa efficiens alicujus termini, ut principium *quo* vel *quod*, sed via in terminum, seu actus productivus; neque ullus unquam dixit formam substantialem produci per motum calefactionis tanquam causam efficientem, sed vel a calore vel a forma ignis generantis, juxta varias in hac quæstione sententias; et dato, ut dixi, opposito, motus calefactionis relinquit post se calorem in subjecto, mediante quo, (ut quidam volunt,) efficitur forma ignis, tanquam virtute proxima, vel certe ut dispositione ultima necessitante ad formam ignis, determinatur ejus productio a quacumque causa fiat, sive universali sive particulari.

Motus est causa termini ut principium.

Non generatur forma ignis per calefactionem.

Sed prolatio formæ præterita nihil post se relinquit reale, per quod causaret effectum, vel ad illum determinaret; et quod præteritum est, comparatum ad instans præsens producendi effectus perinde se habet ac si nunquam existeret, quia tam proprie non est, sicut quod nunquam extitit, vel futurum erit quantum ad præsens; ergo etiam æque repugnat ipsi causare physice, sicut ei quod nunquam extitit.

22. ponsio rum. Respondent ergo alii, quod per instans prolationis intrinsecum producitur gratia, ut salvent aliquo modo existere Sacramentum, quando producit effectum. Ad propositum hujus adducunt illud principium philosophicum, nempe, quod in omni motu versus finem detur aliquod *mutatum esse,* terminans motum, in quo ultima pars formæ producitur in instanti; sic ergo contingit in prolatione dari aliquod *mutatum esse* ejus in quo causatur gratia.

oduci in ltimo utato sse ationis.

pugna-tur. Hanc responsionem fuse impugnat Vasquez supra ; nos brevius incedemus, nam ipsa se prodit. Quare enim non instans extrinsecum sicut prior, nisi quod putent necessarium esse, ut Sacramentum existat, quando causat ? ergo si illud *mutatum esse,* prolatio consonantis, aut ultimæ litteræ, modo hæc ipsa fiat in instanti; ergo tota virtus causandi formæ, vel Sacramenti, est in illa sola littera; ergo si sola esset, etiam causaret, quod est paradoxum. Probatur utraque consequentia, quia hæc sententia ideo inducitur, ut salvetur causam existere, quando effectus causatur; ergo quidquid non existit Sacramenti, non facit ad actionem productivam effectus, quia neque in se, neque in aliquo quod post se relinquit tanquam causato physico, quæ esset virtus ejus.

23. Dicere autem quod littera vel syllaba, quæ non sunt significativa, sit forma Sacramenti, alienum est a sensu Ecclesiæ; redit ergo argumentum prius factum. Completa significatio formæ non consurgit ex illa littera, neque ex unica dictione, neque ad ejus substantiam magis facit ultima quam prima, vel media dictio; unde si fieret mutatio substantialis circa primam dictionem substantialem, vel non proferretur sensibiliter, quantumcumque reliqua manerent, nullus effectus sequeretur; ergo si forma causat, ut significativa est, repugnat virtutem causativam formæ contrahi ad ultimum mutatum esse prolationis.

Evasio non conducit.

Quælibet pars formæ substantialis requiritur.

Et si dicas, quod successivum existat per partes tantum, nihil juvat, quia nunquam aliquis dixit motum esse per ultimum *mutatum esse,* in quo verum est dicere, jam non est motus, ante hoc immediate fuit. Quod si etiam motus nihil post se relinqueret, sed terminus ejus transiret cum ipso motu per illud ultimum *mutatum esse,* non esset verum dicere, aut motum aut terminum motus existere, verbi gratia, si motus calefactionis, et calor productus transiret, manente tantum illo gradu indivisibili, qui per *mutatum esse* acquiritur in instanti, æque falsum esset dicere, quod calor ut octo existeret pro illo instanti, sicut et motum pro illo instanti esse.

Ultimum mutatum est terminus motus non pars.

Exemplum.

Sed ita contingit in motu locali, qualis est verberatio aeris, et in sono causato, quæ est prolatio formæ, ut simul transeat; ergo falsum est dicere formam, aut Sacramentum esse pro illo instanti *mutati esse,* quod terminat motum prolationis extrinsece ; quod confirmari potest ex Philosopho *de sensu et sensato, dubitatione penultima,* multiplicatio soni et sensatio non fit nisi in tempore. Accedit quod Sacramentum existat principaliter ante illud *mutatum esse,* quia consistit in motu et in *fieri* seu usu, et tunc maxime habet suum effectum naturalem ; deinde fieri potest ut forma, verbi gratia, Baptismi, finiatur ante finitam lotionem, quid tandem fiet? Sed dicta sufficiant; manet ergo consequentia quod Sacramenta nequeant physice causare suum effectum, sit gratia, sit aliud. Sequitur :

Applicatur.

Philosoph.

Multiplicatio soni in tempore fit.

Item in aliquo Sacramento, scilicet Eucharistiæ, non videtur ista causalitas esse possibilis, etc. Hæc est tertia ratio Docto- 24.

Tertia ratio principalis.

ris contra prædictam opinionem, quam ipse clare deducit in littera. Respondet tamen Vasquez hoc argumentum non urgere, prout illud ex Richardo adducit, quia nempe illi admittunt ornatum illum ne concedant Sacramenta concurrere ad gratiam quæ creatur; corpus autem Christi non fit in Eucharistia per creationem.

Specialis difficultas de Sacramento Eucharistiæ

Cæterum ratio ut a Doctore exponitur, est conveniens, et tollit omnem causalitatem physicam Sacramenti respectu effectus hujus Sacramenti, quia transubstantiatio æque aut magis exigit virtutem infinitam, quam creatio, inquit Doctor; ergo æque est actio Dei propria, sicut creatio. Antecedens patet, quia dubium est inter aliquos an possit creatura assumi ut aliquid crearet, sive ut causa principalis, sive ut instrumentalis, saltem independenter a materia; sed de transubstantiatione, nulla subest ratio dubitandi, quia hæc nequit attingi ab aliqua causa, in cujus potestate non est terminus uterque *a quo* et *ad quem*. Neuter horum est in potestate creaturæ, quia Christum ponere indivisibiliter sub speciebus, nequit creatura quantumcumque elevata, quia virtus ipsi communicata est creata, et supponit subjectum, et tantum agit ad modum naturalem essendi effectus, vel agere potest; hic deest subjectum proportionatum, quia vel esset Christus secundum naturalem modum essendi præsuppositus, et hoc non, quia ut sic, vel reproducitur totus, ut aliqui volunt sub speciebus, per actionem substantialem, quæ actio æquivalet creationi quoad hoc, excedit quoad supernaturalem essendi modum, quem tribuit Christo et indivisibilem; vel ageret actione adductiva, et sic nequit agere in subjectum extensum, nisi motu extenso per modum suscipientis recepto, et per mutationem prioris loci, ut per se constat; ergo nequit fieri terminus *ad quem* transubstantiationis sub potestate creaturæ.

Transubstantiatio similis creationi.

Excedit creationem.

Nequit subesse creaturæ terminus ad quem.

Idem probatur de termino *a quo*, quia creatura nequit agere ad corruptionem alicujus, nisi inducendo formam incomparabilem in eodem subjecto, et corrumpendo dispositiones, quibus conservatur forma corrupti; in proposito substantia panis et vini desinunt totaliter, quantum ad *esse* substantiale, quæ desitio æquivalet annihilationi. Et si dicas per separationem accidentium sequi hanc definitionem ex natura rei, parum refert; nam prætquam quod hoc falsum esse infra suo loco probabitur, nihil juvat, quia separare accidens a subjecto, et conservare separatum in *esse*, ab ea causa solum fieri potest, quæ eminenter includit in sua potestate genus causæ materialis, et alias posset sine subjecto producere accidens, sed hoc est Dei; nam ad hanc rationem ultimate reducitur fundamentum, ex quo negatur creaturam posse aut principaliter aut instrumentaliter attingere immediate effectum creationis. 25.

Separare accidens, et conservare separatum solus Deus potest.

Ex his ergo patet creaturam non posse attingere transubstantiationem immediate actione physica; ad quod probandum sufficit altera harum rationum, quia si nequit attingere terminum *ad quem*, nequit attingere terminum *a quo*, et si nequit terminum *a quo* attingere, aut dare *esse* separatum accidentibus, nequit attingere terminum *ad quem*; ergo ratio Doctoris optime concludit, ac proinde, ut præfati auctores salvent efficientiam Sacramenti in genere, juxta sua principia, debent recurrere in hoc Sacramento ad aliquam dispositionem præviam et necessitantem ad *esse* effectus sacramentalis; qua autem apparentia adstrui posset talis dispositio, viderint ipsi, et quod ejus subjectum. In corpore Christi esse nequit sive secundum modum naturalem 26.

Creatura nequit in transubstantiationem.

Nulla prævia dispositio, aut

natus essitat esse isti in amento. essendi, sive modum essendi sacramentalem, quia primum est distans (non datur autem secundum ipsos actio in distans), neque cum ulla apparentia id affirmari potest, ideo non indiget impugnatione, donec videatur ad quæ principia talis modus philosophandi reduci posset.

ullum jectum signari otest. Non secundum, quia sic non esset dispositio prævia necessitans ad talem modum essendi qui est terminus ad quem disponit; non in speciebus, quia sic esset aliqua qualitas materialis inhærens ipsis ut subjecto, ac proinde non necessitaret ad separationem specierum a subjecto, qui est modus connaturalis essendi ipsarum; accidens autem inclinatur ad suum subjectum hoc modo, a quo dependet, non est substantia panis ex eadem ratione, quia non necessitaret ad *non esse* panis; dispositio enim necessitans videtur semper conjungi et perseverare cum termino ad quem necessitat, ac proinde, si est accidens, exigere permanentiam subjecti a quo dependet, non essent verba consecrationis, quia illa sunt causa effectiva in ordine ad aliud in quo producunt dispositionem illam, ut patet in aliis Sacramentis, juxta hanc sententiam. Deinde non sunt verba, ut probatum est argumento præcedenti, quia non sunt quando dispositio illa causatur.

Accedit ulterius servando proportionem cum aliis Sacramentis, dispositionem causari in subjecto, in quo recipitur terminus, quod in hoc Sacramento nullum est, quia terminus est subsistens; ergo repugnat in hoc Sacramento salvari efficientiam illam physicam respectu termini, aut alicujus prævii; sed æque proprie Sacramentum hoc causat suum effectum sicut reliqua sacramenta, ergo efficientia sacramentorum non est reducenda ad physicam, hoc modo.

(d) *Quarto arguitur quod ista opinio ponit pluralitatem sine necessitate,* etc. Hic ponit quartam rationem contra prædictum ornatum et dispositionem, quia superflue ponitur contra doctrinam Philosophorum 1. *Physic. textu* 50. *et* 3. *de Anima textu* 60. *et* 8. *Physic. textu* 48. *et* 1. *de Cœlo, text. com.* 32. Videtur, inquit, pura fictio talem in Eucharistia asserere. Item in Sacramentis quæ imprimunt characterem, sufficit ex communi opinione Theologorum ipse character, ut recedente fictione detur effectus, et ideo Sacramentum est initerabile; in Pœnitentia autem recedente fictione nihil est, quod det effectum principalem, alias non esset necessarium sic fictum de iisdem peccatis iterum confiteri, etc. Circa hanc ultimam instantiam erit controversia infra in materia de Pœnitentia *utrum* scilicet, *Pœnitentia sit valida informis?* Casus autem præsens formari potest cum circumstantia, quod non adsit bona fides. Et supponendo, ex Tridentino et Florentino, Sacramentum Pœnitentiæ primario consistere in absolutione, quæ est actus judicialis, de quo infra *q.* 14. *q.* 4. eo in casu videtur, quod absolutio causaret in ficto hanc dispositionem, etiam accedente mala fide, quia bona fides nihil supplet per se requisitum ad Sacramentum essentialiter, sed excusat a peccato accedentem cum defectu; quod ergo absolutio nata esset facere stante bona fide, cum defectu videtur posse facere alias; forte casum non admittent adversarii. Loquitur ergo Doctor ex propria sententia, quem alii etiam sequuntur, alias tamen facile hæc ratio confirmari potest ex significatione expressa et formali formæ, qua absolvit a peccato, quia est materia circa quam versatur, qui sensus non refertur ad illum ornatum tantum, quia sic forma non caderet directe, tanquam actus judicialis super peccatum; signifi- 27. Quarta ratio principalis. ex superfluitate.

catio autem practica formæ colligitur ex significatione speculativa ipsius, quam habet ex proprietate verborum; ergo refertur ad peccatum immediate, non ad aliquid prius.

SCHOLIUM.

Refutat responsionem D. Thomæ ad secundam quæstionem, quatenus ponit virtutem supernaturalem in Sacramentis. Primo, quia illa non esset tota in toto, et qualibet parte Sacramenti, nec tota in toto, et pars in parte. Secundo, non esset in qualibet syllaba, nec in una aliqua determinata. Tertio, non est assignare quando infunderetur, quia non in applicatione Sacramenti, nec ante. Quarto, non sunt plura ponenda, quam quæ fides vel ratio docent.

8. Reprobat opin. D. Thom. Virtus supernaturalis quomodo esset in Sacramento.

Contra (e) opinionem istam, quantum ad secundam quæstionem, arguo sic primo : Illa virtus supernaturalis si sit in Sacramento, aut est ibi indivisibiliter, id est, aut tota in toto, et tota in qualibet parte, aut tota in toto, et pars in parte. Non primo modo, quia inter omnes formas perficientes materiam, sola intellectiva ponitur talis; non secundo modo, quia tunc extenderetur per accidens in subjecto, quod est contra rationem virtutis spiritualis.

Item, in Sacramentis communiter requiruntur verba multa (ut patebit inferius), vel ergo in qualibet syllaba esset eadem virtus omnino, vel in alia esset alia et alia virtus. Si primo modo, oporteret dicere, quod idem accidens migraret de subjecto in subjectum, et maneret postquam subjectum deficit. Si secundo modo, sequeretur, quod Sacramentum consistens in tota oratione, non haberet aliquam virtutem unam. Et si dicas quod habet aliquam virtutem aggregatam ex multis virtutibus multarum partium, hoc improbatur per argumentum tertium contra opinionem ad quæstionem præcedentem. Non enim esset dare, quæ istarum virtutum esset principium causandi illum effectum spiritualem in anima; nec videtur probabile, quod Sacramentum unum formaliter (cum hujus ratio formalis sit ex ratione virtutis supernaturalis) habeat tot virtutes supernaturales aggregatas.

9. Virtus illa non daretur ante applicationem Sacramenti, nec post

Item, (f) quæro quando ista virtus supernaturalis causatur in illo sensibili pertinente ad Sacramentum? Aut ante applicationem ad actum, sive usum; aut in ipsa applicatione. Si ante, ergo causatio ejus est pure miraculosa, quia est per actum divinum, et non per aliquam dispositionem perpetuam, sive firmatam cum Ecclesia ; nam non sequitur ad aliquid, per quod possit dici quasi consequens naturaliter sine miraculo, sicut de animatione. Si vero causetur in applicatione ad usum, videtur inconveniens; nullum enim instrumentum formaliter est ideo aptum ad usum, quia aliquis utitur eo, ut instrumento. Patet hoc inductive et ratione, nam idoneitas instrumenti præcedit naturaliter usum instrumenti, ut instrumentum est; non enim quia immergo puerum, sive utor aliquo sensibili ad actum Sacramenti, ideo recipit illam virtutem spiritualem ; non est ergo dare, quando recipiat.

Ultimo arguitur (g) sicut prius, quod hinc ponitur pluritas sine necessitate; non enim patet aliqua

necessitas talis virtutis, quæ fingitur in Sacramento, neque secundum rationem naturalem, manifestum est, neque secundum fidem, quia sicut sequenti rationem naturalem non sunt ponenda plura, nisi quæ ratio naturalis concludit, ita sequenti fidem non sunt ponenda plura, quam veritas fidei requirat. Veritas autem fidei non requirit ponere talem virtutem supernaturalem in aqua, vel in verbis, ut patebit inferius ; nec aliqua ratio cogit ad istam pluralitatem; ergo, etc.

sunt ura enda, ratio, fides eant.

10. Exempla, quæ adducta sunt de virtute recepta in instrumento, non concludunt. Primum de sensibili sermone accipit manifeste falsum, nam sermo audibilis non habet in se formaliter aliquam intentionem animæ; quod probatur, quia sermo non impositus ad signandum, nullam talem formam habet in se, patet hoc omnibus; per impositionem autem non recipit aliquam absolutam formam, nec relationem, nisi forte rationis. Hoc etiam probatur aliter, quia eodem existente agente principali, et instrumento sufficiente, sequitur eadem actio. Sed si Latinus proferat verba Latina Græco, idem est agens principale et instrumentum, quod esset, si loqueretur alii Latino, tamen non sequitur effectus, quia nullus conceptus causatur in Græco audiente; ergo ille sermo non erat instrumentum ex se ad causandum animæ conceptum in audiente.

ejicit empla Thom. a n. 3. ermo causat ysice pectu noti.

Fallit ergo exemplum, pro tanto, quod sermo audibilis est signum rememorativum respectu conceptus, ita quod facta immutatione sensus ab ipso sermone, et ulterius intellecta natura ejus, inquantum talis natura est, intellectus cognoscens ipsum esse impositum ad significandum talem naturam, ex collatione ejus ad illud aliud, intelligit illud aliud, non ita quod sermo per aliquam formam caus t conceptum de aliqua re, sed sermo est prævius ad conceptum de re, de qua causatur, per propriam speciem rei, vel phantasma in anima. Quod patet, quia quantumcumque sermo proferretur, si audiens non haberet in se speciem rei prolatæ, nullus conceptus causaretur in eo de illa re. Unde per voces non intelligimus res, nisi quarum habemus species, sed quod actualiter eas consideremus, hoc est, propter collationem signi ad signatum.

omodo sermo citat ad ceptum rei ificare ?

Secundum exemplum de instrumento artificis non concludit. Valde enim improbabile videtur, quod aliqua forma toties causaretur in serra, quoties movetur ab artifice, et toties desinat esse, quoties desinit actu moveri. Tertium exemplum de motu non cogit, quia quomodocumque substantiæ causentur a cœlo, saltem motus localis cœli non potest esse formale principium producendi eas. Et similiter de quarto exemplo de generatione animalium, quære 2. *lib. dist.* 18.

Serra nihil accipit quod sit effectivam, quia tantum habet figuram, quantitatem. motum.

Est et alia opinio ad primam quæstionem, quære in Henrico, *Quodlib.* 3. *q. ult.* 11.

Additio.

Nota quod Henricus, ubi supra, triplicem opinionem ponit de Sacramentis in comparatione ad gratiam. Prima est,

quod non est ponenda qnæcumque virtus supernaturalis in Sacramentis novæ legis, ad creandum gratiam ; sed Deus ex pacto suis assistit Sacramentis, et in collatione suorum Sacramentorum per assistentiam causat gratiam. Secunda opinio est, quod Sacramenta novæ legis cooperantur ad gratiam, non sicut per se agens, et per formam in se existentem, sed sicut instrumentum motum ab agente per se. Et his duabus opinionibus remotis, ponit tertiam, quæ sua est, et est talis : Sacramenta novæ legis dicuntur causa gratiæ, non quia causent eam ullo modo plus quam Sacramenta veteris legis, sed quia sunt contentiva illius, quod est causa gratiæ ; aut realiter sicut Sacramentum Eucharistiæ, in quo continetur realiter humanitas Christi conjuncta divinitati, ideo dicitur maxime contentiva gratiæ, et effectiva ; aut virtualiter, sicut Sacramentum Baptismi, quod scilicet in virtute sanguinis Christi, dicente Apostolo, Rom. 6. Quotquot baptizati sumus, in sanguine ejus baptizati sumus. *Et dat exemplum de divinitate Christi conjuncta ejus humanitati, quæ operabatur mirabilia, unde et huic dicuntur Sacramenta novæ legis, vasa gratiæ. Et differt, ut videtur, hæc opinio a prima, ad minus verbaliter, quia prima dicit per assistentiam gratiæ, hæc vero per insistentiam,* etc.

Contra istam opinionem, Deus non est aliter secundum essentiam, præsentiam et potentiam, in Sacramento, quam in alio corpore ; ergo si ponatur aliter, hoc non est nisi ad aliquem effectum causandum, sed quod sic sit ibi, non potest esse per aliquam causalitatem Sacramenti. Sacramentum autem nullo modo est causa Deum determinans ad causandum effectum sibi proprium ; ergo tantum est ibi hoc modo, aliter quam in alio corpore, ex determinatione propriæ voluntatis, qua disponit sic operari. Hæc autem dispositio manifestata Ecclesiæ, dicitur promissio vel pactio ; nihil ergo aliud dicit ista opinio, quam illud de opinione alia, scilicet de pactione.

COMMENTARIUS.

(e) *Contra opinionem istam quantum* 25.
ad secundam quæstionem, etc. Responsionem D. Thomæ, quantum ad secundam quæstionem, impugnat quatuor rationibus. Prima est, quia illa qualitas supernaturalis, vel esset tota in toto, et tota in qualibet parte, per modum qualitatis spiritualis. Sed hoc nequit dici, quia animæ intellectivæ sic tantum competit esse in subjecto materiali, vel esset tota in toto, et pars in parte, et sic non esset qualitas spiritualis, quia extenderetur per accidens ad extensionem subjecti.

Deinde si esset in subjecto hoc secundo modo, repugnat ipsi producere per modum causæ totum ornatum in anima, quia ex Augustino 12. *super Genesim ad litteram,* agens est perfectius passo. Quod ratione patet, quia agens est in actu, passum vero in potentia et privatione ; unde colligit Augustinus corpus non agere tanquam causam totalem in spiritum, et hinc concedunt Philosophi intellectum agentem in anima distinctum a possibili, ne admittatur objectum materiale se solo agere immediate in animam. Quod vero talis qualitas ponatur in Sacramento, vel hoc esset, ut sub illa qualitate esset causa principalis, sicut aqua calida est causa calefaciendi. Patet hoc, quia virtus illa, qua constituitur Sacramentum in *esse* activi, immediate se sola attingit ornatum illum per modum, quo causæ secundæ attingunt suum effectum ; nec refert quod illa non sit permanens, quia id ipsi com-

petit tantum ex voluntate primi agentis, vel ex natura subjecti, quod non est permanens, sed transiens.

Unde si poneretur in Sacramento Eucharistiæ, (quod solum ex reliquis est permanens,) illa etiam virtus esset permanens, quia per eam conservaretur rei Sacramenti, verbi gratia, Christus sub speciebus, qui effectus est permanens. Neque negari potest hanc continuatam et permanentem existentiam sub speciebus esse dependentem a speciebus, quia ex corruptione specierum tanquam causa, desinit Christus esse sub speciebus et consecratione specierum conservatur.

Hæc ratio confirmabitur amplius per sequentem; nihil enim juvat, si dicas illam virtutem esse intentionalem, quia id non tollit, quin sit extensa et materialis, ut opponitur spirituali, licet dicatur intentionalis magis spiritualis ex distinctione ad objectum cujus est in propria existentia.

29. cunda atio idem. n esset in rma rbali.

Secunda ratio, vel illa virtus ut afficit formam verbalem Sacramenti esset eadem in qualibet, verbi gratia, syllaba; sed hoc non, quia sic maneret postquam desinit subjectum, et migraret de subjecto in subjectum, quia desinente prima syllaba, maneret et transiret in secundam, nisi forte dicas toties desinere et reproduci, quoties oratio desinit, et producitur successive per suas partes transeuntes, quod est imaginarium, nihilque salvat, ut probabitur. Vel esset alia et alia virtus in alia et alia syllaba, et sic non haberet Sacramentum aliquam virtutem unam. Si dicas esse unam integritate, contra facit argumentum tertium contra primam opinionem, intelligit tertiam probationem factam in secundo argumento, quæ perinde in proposito eamdem habet efficaciam, quia dignosci non posset quæ illarum virtutum causaret

sponsio ipugnatur.

illum effectum in anima, quod patet ex dictis.

Et confirmatur, quia illa virtus non est activa, quæ nunquam potest habere effectum; sed virtus, quæ esset in omnibus et singulis partibus formæ, nunquam habet effectum, vel habere potest, quia desinit antequam compleatur ultima particula prolationis, donec autem compleatur ultima prolatio formæ, non producitur effectus ejus; ergo, etc. Confirm.

Aliud etiam inconveniens adjungit Doctor, nempe improbabile esse Sacramentum unum formaliter habere tot virtutes supernaturales aggregatas; et rationem insinuat, quia constituitur formaliter per ipsam virtutem supernaturalem unum. 30. Alia ratio.

Cujus rationis vis in hoc consistit: Sacramentum formaliter constituitur per virtutem, quam habet causandi effectum, quia est signum practicum (loquendo de eo ex instituto præsentis quæstionis, ut omnes admittunt,) ergo debet habere unam rationem simplicem causandi, sicut est simplex effectus. Confirm. Explicatur.

Dices, quod materia Sacramenti habet virtutem causandi, et forma etiam aliam virtutem propriam, et ex utroque integratur unum Sacramentum integraliter. Objectio.
Respondetur quod hoc negari posset, ut infra negat Doctor, probabiliter explicans definitionem Magistri, quam tradit de Baptismo, ut supponit pro materia tantum, ut subjecto significationis sacramentalis, reliqua autem ut forma exiguntur, ut circumstantiæ requisitæ. Sic etiam in Sacramento Pœnitentiæ significatio sacramentalis est in forma, quasi materia circa quam accedunt reliqua. Solvitur.

Potest ergo sic explicari hic passus, vel ut tam verba quam res per modum unius fundamenti concurrant, et significatio ipsa in se sit simplex, estque conforme iis quæ dicit *q.* 2. *hujus*, *num.* 9. § *Ultimo* 31.

dico, etc. et infra, agens de definitione Baptismi, non quod sit alia significatio partialis integralis in uno, altera in altero (quia sic unum sine altero conferret effectum, sicut in Sacramento Eucharistiæ una species consecratur seorsim; vel in extrema Unctione, quidam dicunt quamlibet integralem unctionem conferre suum effectum et diversum), sed quod integrent unum materiale, ut subsunt eidem formali significationi, quod de facili salvatur in nostra sententia; in sententia tamen adversariorum non ita, quia *in esse* rei faciunt diversa, et non unum subjectum, quidquid aliqui fingant de compositione quasi actus et potentiæ inter res et verba.

Vis argumenti. Hoc ergo est quod putat Doctor improbabile, nempe diversas virtutes, et tot esse in Sacramento ex ratione jam præmissa; quod necessario tamen dicendum est, si virtus hæc, in qua consistit significatio formalis Sacramenti, sit realis, quia sic alia erit in verbis, alia, verbi gratia, in aqua et lotione; et sequetur, si lotio præcedat integram prolationem formæ baptismalis, quod conferet effectum gratiæ et deletionis peccati, quia virtus efficax non frustra applicatur, quod est falsum, quia sine invocatione Trinitatis nequit quis valide baptizari. Unde verificatur illud vulgare Augustini: *Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum;* antequam ergo accedat, non fit Sacramentum.

32. Secundo explicatur. Responderi potest secundo, interpretando Doctorem præcise de ipsa forma, de qua disserit, in qua tot virtutes partiales dare, videtur inconveniens ex confirmatione præmissa. Deinde, ut supra præmissum est, in secundo argumento, forma non habet effectum, donec compleatur ejus prolatio; ergo quidquid est in ipsa, prius desinit, quam habeat effectum, et sic frustra ponitur. Neque dici potest, quod una particula permanens in virtute alterius desinentis, causet effectum, quia non in virtute illius est significativa, aut integrans formam, sed ex institutione et ratione propria, cum sit æque essentialis; ergo neque in virtute alterius causat.

Confirma-tur ratio præmissa. Confirmari potest tertio totum argumentum, quia, ut supra dictum est, forma ut est significans ex instituto hominum, est fundamentum significationis Sacramentalis, in qua consistit hæc virtus causativa ejus; sed fundamentum illud, nempe institutio humana non superaddit, nisi denominationem extrinsecam, vel aliquid rationis, et non reale, quidquid illud sit; hoc autem nequit esse ratio formalis subjectandi, aut fundandi aliquam qualitatem realem, quæ sit virtus Sacramenti.

33. Ex defectu virtutis realis. Deinde illa qualitas est una, quia principium formale producendi unum et simplicem effectum in anima; sed oratio in *esse* rei et vocis, non est una, nequidem integraliter, quia quot sunt voces et soni diversi, tot sunt entia diversa, quæ nullum ordinem ad se invicem dicunt, nisi tantum prolationis, qua una vox post aliam edatur; et hic ordo non est essentialis, neque dependentiæ unius dictionis in *esse* rei ab alia; ergo solum dicunt unitatem significationis, quæ unitas est rationis tantum, sed accidens supponit unitatem sui subjecti, a quo dependet; non potest enim dependere simul a duobus naturaliter tantum, quod perinde etiam verum est de potentia absoluta Dei ex principiis Doctoris; ergo in forma neque materialiter, neque formaliter invenitur ratio subjectandi talem qualitatem, destructo autem subjecto, destruitur accidens, ergo nulla hic imaginari potest cum fundamento qualitas supernaturalis

realis, quæ sit principium agendi, sicut nec subjectum reale ejus.

I. ratio palis. (f) *Item quæro*, etc. Hæc est tertia ratio Doctoris talis, vel illa virtus causatur in signo sensibili ante usum et applicationem ejus, vel in ipsa applicatione ; si primum, ergo causatio ejus est pure miraculosa. Patet consequentia, quia fit per actum divinum, sine prævia dispositione perpetua aut stabili cum Ecclesia, ad quam naturaliter sequeretur, sicut animatio ad corpus. Si in ipsa applicatione, videtur inconveniens ; nullum enim instrumentum ideo est aptum formaliter ad effectum, quia quis eo utitur, quia aptitudo instrumenti præcedit usum ejus naturaliter ; non enim quia immergo puerum, sive quia utor aliquo sensibili ad actum Sacramenti, ideo recipit virtutem, non est ergo dare quando recipiat, etc.

ctio. Videtur hæc ratio non concludere, quia etiam ipse Doctor admittit Sacramentum esse instrumentum causandæ gratiæ, et esse dispositionem præviam, vel causam moralem gratiæ, et sic ratio adducta, vel non urget adversarios, vel perinde ad eamdem respondere cogitur. Diceretur ergo quod sicut res illa sensibilis ex natura rei, et secundum propria, non habet causare effectum supernaturalem, sed ex virtute extrinsecus adveniente, sive moralis sit, sive realis, perinde inesse unam et alteram, sive ante usum, sive in ipso usu ; et quod dicitur de una, dicetur de altera, excepta realitate.

35. onsio. Respondetur tamen rationem esse urgentem, procedit enim de instrumento physico, et physice causante gratiam, vel effectum supernaturalem per virtutem superadditam. Unde argumentum non est directe contra eos, qui negant talem virtutem superaddi, vel eam esse innatam, quam vocant potentiam obedientialem ; oportet ergo instrumentum, quod fit activum per virtutem superadditam, recipere ipsam, antequam attingat effectum, alias non esset instrumentum hoc modo ; si ergo antequam applicetur et assumatur ad usum, recipit illam virtutem physicam, causatur miraculose, quia ad illam nihil disponit in natura. Hoc enim est causare aliquid miraculose, ut patet ex Doctore *in* 3. *d.* 24. ubi simili ratione impugnat opinionem Henrici, qui statuit lumen infusum medium inter lumen gloriæ et fidem, ad cognoscendum credibilia, de quibus habetur fides, ubi ait : si Deus infunderet illud non in Baptismo, sed quando quis applicaret mentem ad studium Scripturæ, quod infusio ejus non est miraculosa : *Quando enim Deus assistit*, inquit, *ut generalis causa ad aliquem effectum causandum, si natura disponit, non dicitur miraculose causari, nec illud causatum dicitur supernaturale, sed magis, naturale, ut patet de corpore organico et infusione animæ*, etc. sic etiam *in* 2. *d.* 9. *quæst.* 2. negat agens naturale disponere posse ad formam supernaturalem.

Argumentum est contra eos qui asserunt virtutem superaddi instrumento.

Quid sit causare miraculose?

Quid sit effectus miraculosus?

Sumit eodem modo hic productionem miraculosam simpliciter supernaturalem, ad cujus terminum nihil disponit in natura ; intelligit autem dispositionem late, pro omni effectu priori, qui exigitur ad posteriorem, sive ex natura rei, sive ex determinatione causæ, verbi gratia, Dei, ut § *sequenti, in responsione ad primam quæstionem, patet, in fine*. 36.

Unde excluduntur plures instantiæ, quia gratia sanctificans prima, supponit dispositionem hoc modo, nempe Sacramentum in re vel in voto, cum actu perfectæ charitatis aut contritionis ; fides supponit doctrinam et prædicationem ac revelationem objectivam, augmentum gratiæ et gloriæ, in adultis meritum propri-

Effectus supernaturales non miraculosi supponunt dispositionem.

um, justificatio in parvulis meritum Christi et Sacramentum.

Instantia de productione animæ rationalis.

Et si hæc rejicias, responde ad instantiam de creatione animæ rationalis, quia etsi ad eam detur dispositio ex natura rei, ut communiter dicitur, non est tamen dispositio necessitatis per se ex natura rei, secludendo determinationem et pactum causæ primæ, quæ determinavit supplere vires naturæ, et assistere ei, ubi virtus ejus deficit, alioquin cum sit creata, non repugnat, supposito corpore in omni dispositione perfecta naturali, non infundere animam, aut infusam separare sine prævia corruptione corporis.

37. Quod si dicas subjectum esse capax animæ, non refert, quia sic ex Augustino et nostro Doctore, anima nostra dicit inclinationem naturalem ad formas supernaturales, ut suo loco videbitur.

Dispositio quomodo necessitans?

Dispositio itaque ex parte subjecti dicit determinationem ejus ad recipiendam formam ab agente, quia includit impedimentum, ideo autem dicitur necessitans respectu agentis, vel quia agens ex forma sua est determinatum ad actionem in subjecto capaci, et sine impedimento applicato, ut est agens naturale ; vel, si est liberum, jam determinatur ex suppositione prioris actus suæ voluntatis, quæ infert necessitatem secundum *quid*. Sicut autem Deus, ut auctor naturæ, ex pacto assistit causis naturalibus, ubi deficit earum virtus et perfectio naturæ, ut procedit a suo auctore, quæ exigit formam, ita etiam, ut auctor supernaturalium, disposuit ordinate media sublevandi hominis ad suum finem, quibus similiter ex pacto assistit.

Dispositio ad supernaturalia ex divina providentia.

Et sicut in his ex providentiæ divinæ mera dispositione servatur ordo prioris et posterioris, ita prius ad posterius disponit, ut non contingat de potentia ordinaria poni ipsum sine suo priori, ut gloriam sine merito proprio, vel Christi.

Per quod explicantur illa verba Doctoris in primo membro hujus argumenti, ubi loquens de illa virtute impressa signo sensibili antecedenter ad usum : *Non sequitur*, inquit, *quasi ad aliquid, per quod posset dici tanquam consequens naturaliter sine miraculo*, etc. ly *naturaliter* intelligitur, non quasi connexio sit ex natura formarum intrinseca, qualis est inter formam ignis et caloris, sed ut includit dispositionem causæ extrinsecæ, et ordinem medii ad finem, ut facile ex responsione ad quæstionem intelligitur, ubi sic dicit actionem sacramentalem esse dispositionem priorem ad productionem gratiæ. Quando autem negat alibi causam naturalem attingere dispositionem ad gratiam, aut simpliciter supernaturale, intelligit de dispositione priori modo ex natura formarum, earumque connexione secundum exigentiam physicam. 38.

Explicatur clausula.

Sacramentum est dispositio.

Ad propositum itaque supponit Doctor esse inconveniens, si virtus illa physica et activa, infunderetur signo sensibili ante usum ejus, quia nempe productio ejus esset miraculosa, et præter cursum ordinarium divinæ providentiæ, quia esset per actionem divinam, et non per aliquam dispositionem perpetuam sive firmatam cum Ecclesia, quod inconveniens est, quia ministerium Sacramentorum spectat ad Ecclesiam. 39.

Reducuntur dicta ad propositum.

Probatur inconveniens allatum.

Unde sine intentione ejus, quæ salvatur in ministro, nihil fit, ut fides docet, quantumlibet signum sacramentale quoad formam et materiam perficiatur et applicetur, quod falsum esset, si in signo sensibili antecedenter ad usum ejus infunderetur virtus, quia causa efficax applicata subjecto capaci, et sine impedimento causat suum effectum. Intentio autem Ecclesiæ seu ministri, non antecedit usum, sed concipitur simul cum usu, et exprimi-

Intentio antecedit usum Sacramenti.

tur in ipso usu, quia est applicatio Sacramenti secundum institutionem Christi ad effectum suum; ergo eam antecederet talis virtus infusa ante usum, ac proinde independenter ab ipsa inesset rei sensibili. Deinde esset illa virtus in re sensibili permanens, quia virtus instrumenti transiens est tantum in usu et applicatione; hoc etiam est inconveniens, quia et esset superfluum, et nihil faceret ad efficaciam Sacramenti, neque ad finem intentum, nempe salutem hominis, quam sub potestate propria constituit, et ideo exigit aliquam dispositionem priorem ad formas supernaturales, ut patet ex dictis, et secundum potentiam ordinariam.

[margin: ...a esset ...epen-...ens ...rtus ...ressa. ...sset ...anens, et ...erflue sic ...ressa.]

40. Ex quo patet ad rationem dubitandi supra allatam, quia in sententia Doctoris sufficit institutio prima Sacramenti, et voluntas Dei assistens, ut conjuncta ad signum sensibile in ipso usu positis requisitis ad usum, ut intentione debita ministrantis, et etiam consensu recipientis, si adultus est, cum debita applicatione, quæ omnia consummantur in ipso usu, vel circa usum Sacramenti, unde sequitur virtutem illam non antecedere usum ex hoc capite, et membro dilemmatis. Ex altero autem supponi ad usum, quia instrumentum physicum debet habere aliquam formam (per quam sit aptum ad usum) præviam; si ergo per illam virtutem constituitur res sensibilis, ut apta ad usum, sequitur eam esse ad usum præviam, quia hæc ipsa virtus est ratio formalis, qua constituitur aptum in esse physico; quod non sequitur in sententia negante Sacramenta esse instrumenta per formam physicam, quia sufficit institutio signi cum talibus circumstantiis, quæ limitantur ad usum.

[margin: ...atio ...bitandi ...upra ...osita ...vitur. — ...robatur ...lterum ...mbrum ...mmatis.]

Adjungi potest confirmatio supra facta ex sensu formæ sacramentalis et natura ejus, cui repugnat infusio hujus virtutis ante usum, quia tunc non est, neque in ipso usu, quia nondum est completa prolatio; deinde quia non est subjectum proportionatum virtutis, quæ sit qualitas realis, neque in re sensibili potest esse, seu in materia, donec per formam limitetur.

[margin: ...nfirma-tur a ...structio- ...ne subjecti proportionati.]

41. (g) *Ultimo arguitur sicut prius,* etc. Quarto tandem argumentatur ex eo quod nihil superfluum sit asserendum, quando ratio aut fides, non exigit ponenda esse plura. Ratio est clara in littera, infra in responsione ad quæstionem confirmabitur. Subjungit impugnationem exemplorum, quæ ad probationem oppositæ sententiæ adducta sunt. Primum est in sermone aut voce, esse quamdam virtutem activam derivatam ab anima per modum intentionalis qualitatis et realis, qua exprimat conceptus animæ. Impugnatio Doctoris est clara, et secundum communem doctrinam. Hoc idem impugnat *in* 2. *d.* 42. *respons. ad* 2. ubi etiam explicat quomodo vox causet conceptum, videatur etiam in 1. *d.* 27. *q.* 2. § *Ad quæstionem, et q.* 2. *hujus distinctionis.*

[margin: Quarta ratio principalis. — Impugnatio primi exempli. — Improbatur prætensa qualitas in voce.]

Secundum exemplum non subsistit, quia valde improbabile est, quod aliqua forma toties causetur in serra, quoties movetur ab artifice, et toties desinat, quoties desinit moveri. Non loquitur hic de motu aut impulsu, quem recipit serra a potentia motiva manus, sed de virtute, quæ esset derivata ab arte, quæ esset principium agendi in serra, et antecedenter aut concomitanter ad motum et impulsum se haberet, quia sic intendit D. Thomas, ut patet supra; et sic etiam facit ad propositum exemplum allatum, ut accommodari possit et virtuti, quæ est in Sacramento diversa ab ejus usu, et virtuti sermonis quæ diversa est per D. Thomam ab ipsa formatione vocis per motum aeris.

[margin: Improbatur secundum exemplum. — Declaratur ratio præmissa.]

Dices saltem illud inconveniens, quod

[margin: Objectio.]

insinuat Doctor, non videtur urgere, quia nihil aliud sequitur, nisi quod illa virtus sit transiens, quod perinde contingit in ipso motu. Respondetur ex principiis D. Thomæ, quæ etiam approbat Doctor *supra, q.* 2. *hujus distinctionis,* instrumentum ideo assumi, quia habet formam propriam, per quam est aptum, alias quodlibet assumi posset ad quemcumque effectum, neque essent instrumenta particularia artis.

Solvitur.

42. Hoc ergo supposito principio, quod Doctor etiam insinuat hic, *ratione* 3. si instrumentum artis fit aptum, inquantum ab ipsa arte participat virtutem derivatam per quam fit aptum ad usum, (qui usus ejus est per motum,) sequi quod illa virtus non imprimatur instrumento ante motum; hoc dato, non est fundamentum asserendi ipsam esse transeuntem, sicut est motus, quia a motu nullo modo dependet, neque ab usu instrumenti.

Unde colligitur virtus transiens instrumenti.

Deinde Doctor non inducit hoc inconveniens, tanquam si negaret, aliquas formas esse transeuntes et dependentes a continuo influxu suæ causæ, qui paulatim subtrahitur, sed quia superstitiosum videtur asserere talem virtutem, quæ nulla necessitate effectus ponitur, quia sine tali virtute ordo effectus ad artem et instrumentum salvatur.

Non negat aliqua esse transeuntia.

Ad reliqua duo exempla ibidem respondet, quod neque motus cœli localis sit causa effectuum sublunarium productiva, quia motus non est principium producendi, sed magis actus productivus et quia ille motus aut motor, ut eo præcise movens, nihil producit in inferioribus, sed inquantum applicat activa passivis. Quoad aliud exemplum se remittit *ad* 2. *dist.* 18. ubi explicat quomodo semen dici possit virtus animæ per formam substantialem, aut qualitatem consequentem ipsam. Sequitur:

Ad 3. exemplum de motu cœli.

Applicat activa passivis tantum.

Quartum exemplum resolvit.

Est et alia opinio ad præsentem quæstionem, etc. Hic insinuat opinionem Henrici *Quodlibeto* 4. *q.* 37. quam intactam relinquit, et merito, quia vel reduci debet ad alterum extremum, vel intelligi nequit. Dicit enim Sacramenta esse instrumenta creativa gratiæ, non quod aliqua sua actione attingant gratiam, sed quia continent auctorem gratiæ, vel realiter, sicut in Eucharistia, aut virtualiter, sicut Sacramentum Baptismi, et per contactum Sacramenti, Deum producere gratiam. Negat Henricus esse aliquam virtutem supernaturalem in Sacramentis per quam producant gratiam. 43.

43. Opini. Henric.

Reduci ad alterutr. extrem.

Explicandus ergo est de causalitate morali, quanquam obscurum sit quomodo Deus sit in Sacramentis peculiari modo, nisi ratione institutionis et significationis; ad quæ Tridentinum *de Sacramentis in genere, sess.* 7. *et de sacramentis in specie,* reducit continentiam virtualem Sacramentorum, ut sunt causæ effectuum, quos significant. Hæc autem continentia, vel ad assistentiam Dei, et institutionem reducitur, ac pactum, vel certe ad virtutem aliquam, quæ inest Sacramentis, tanquam principium agendi, quia aliud nequit commode intelligi; ideoque circa hanc opinionem non immoratur Doctor.

Explicat de morali causalit. Tride.

Cur non immorat. Doctor in sentent.

SCHOLIUM.

Sententia Doctoris quoad primam quæstionem est, omnem dispositionem necessitantem ad formam, quæ non est ratio receptivi, esse quodammodo causam activam ejus instrumentalem. Sic meritum est causa præmii, et motus termini, et idem est de Sacramento, quia statuit Deus dare gratiam illud digne sumenti. Sicut ergo serra dicitur causa scissionis, licet non efficiat eam, sed tantum recipiat effectum ordinatum ad illam, ita de Sacramento respectu gratiæ.

Ad primam (h) ergo quæstionem, dico, quod cum necessitas eorum, 12.

12. Resol. q. superior.

quæ sunt ad finem, sumatur a fine; et secundum omnes loquentes de Sacramentis, finis Sacramenti est gratia, vel aliquis effectus Dei invisibilis, disponens hominem ad salutem; et iste finis possit sufficienter haberi eo modo quo habetur per Sacramentum, absque hoc quod dicatur Sacramentum habere aliquam actionem proprie dictam, sive respectu gratiæ, quam non potest attingere, cum illa creetur, sive respectu dispositionis supernaturalis præviæ, quia illa etiam crearetur: sequitur quod non sit ponenda talis actio, cum nec ista plura sint necessaria, nec manifeste ponibilia.

Qualiter autem (i) cum hoc salvetur, quod Sacramenta sunt causa gratiæ, non tantum per accidens, et quod per Sacramenta habetur gratia, sicut Sancti loquuntur.

Dico breviter (k), quod omnis dispositio necessitans ad formam, quæ non est ratio receptivi, potest dici quodammodo causa activa, sive causa instrumentalis respectu formæ; ipsum autem Sacramentum, sive susceptio Sacramenti, est talis dispositio et immediata, non causans aliam mediam inter se et gratiam; ergo ipsa potest dici quodammodo causa activa vel instrumentalis respectu gratiæ.

Major probatur per exempla et per rationem. Primum exemplum istius est, quia absolute conceditur, quod merita sunt causa instrumentalis respectu præmii, et quod per merita acquiritur præmium; et tamen meritum non causat active præmium in se, nec aliquam dispositionem mediam, sed solummodo ipsummet est dispositio prævia ad præmium, non tamen sicut ratio receptivi. Aliud exemplum, motus aliquo modo ponitur causa respectu termini, et vere et proprie conceditur, quod per motum acquiratur terminus, et tamen motus non habet actionem aliquam ad causandum terminum, neque etiam dispositionem intermediam, sed ipsemet est dispositio proxima ad terminum, non tamen ratio receptivi.

Item, major eadem probatur ratione: Quod est causa prioris, non propter hoc est causa posterioris, nisi illud medium sit causa tertii, et hoc aliquo modo in eodem ordine causæ. Agens causans dispositionem proximam ad formam (secundum eos) conceditur esse aliquo modo causa respectu formæ; oportet ergo quod dispositio proxima ad formam reducatur ad genus causæ efficientis respectu formæ. Est ergo modus iste, quod susceptio Sacramenti est dispositio necessitans ad effectum signatum per Sacramentum, non quidem per aliquam formam intrinsecam, per quam necessario causaret terminum, vel aliquam dispositionem præviam, sed tantum per assistentiam Dei causantis illum effectum, non necessario absolute, sed necessitate respiciente potentiam ordinatam; disposuit enim universaliter, et de hoc Ecclesiam certificavit, quod suscipienti tale Sacramentum, ipse conferret effectum signatum. Nec obstat quod susceptio Sacramenti est aliquid circa corpus ipsius

13.

Quomodo Sacramentum causat gratiam.

suscipientis, gratia autem causatur in anima, quia sufficit, quod dispositio et forma sint in eodem supposito, et maxime quando dispositio non est dispositio ex parte rei, sed in ordine ad agens voluntarie causans terminum.

14. Instrumenti variæ acceptiones.

Ad intellectum (l) hujus sciendum, quod *instrumentum* communissime acceptum extenditur quandoque ad causam secundam, ut tactum est in prima quæstione, proprie autem ut distinguitur contra causam secundam; quandoque vero accipitur pro eo quod est pars, per quam totum agit; et sic loquitur Philosophus vocans 2. *de Anima*, organa sensuum et aliarum potentiarum instrumenta, sive partes per quas totum operatur tales operationes. Alio modo instrumentum dicitur causa activa ad dispositionem præviam. Tertio modo dicitur instrumentum, sicut instrumentum in arte, et ab isto primo tractum est hoc vocabulum.

Text. 6. et inde.

Vide com. 12. Met. com. 24. Instrumenta artis non esse activa.

De isto autem dubium est, an sit activum proprie? et videtur probabilius quod non. Serra enim non habet in se, nisi quantitatem, figuram, et motum localem, de quibus omnibus patet quod non sunt formæ activæ. Et probatur, quia aliter Mathematicus considerando quantum figuratum, non abstraheret a motu. Si autem ponatur, quod durities sit qualitas activa, hoc nihil est, quia si Deus de potentia absoluta, aliquod quantum molle conservaret in eadem quantitate et figura, movendo ipsum localiter, æque divideret aliquod corpus, sicut modo instrumentum durum dividit; ergo durities, quæ est qualitas, non est formale principium agendi. Apparet tamen esse pro eo quod est quædam impassibilitas resistens corrumpenti; manente autem quantitate corporis et figura, non mutato alio, nec corrupto, si localiter movetur, oportet quod expellat aliud proportionatum quantitati et figuræ, quod non oporteret, si ejus quantitas non maneret, sed cederet, sicut est de molli.

Probatur etiam propositum, quia ubicumque est formalis incompassibilitas in creatura, unum illorum non expellit aliud active, sed tantum formaliter; agens autem inducens unum effective, expellit aliud effective; corpora autem videntur habere incompassibilitatem respectu *ubi* ejusdem, sicut qualitates contrariæ respectu ejusdem subjecti. Sicut ergo idem agens effective inducit calorem, ita frigus expellit; non autem effective calor expellit frigus, sed tantum formaliter.

Ita in proposito de expulsione corporis ab *ubi*, per aliud corpus. Divisio autem ligni per serram vel securim, non est nisi quædam expulsio partium ab *ubi*, ad quod movetur securis ab ipso artifice, cedendo.

Tenendo igitur, quod instrumenta artificialia non sunt formaliter activa, sed tantum sunt receptiva cujusdam effectus prioris ordinati ad effectum ultimum, apparet magis propositum, quomodo Sacramentum potest dici instrumentum, licet non habeat virtutem activam proprie respectu termini,

sed sit quidam effectus prior ordinatus ad gratiam. Et si dicatur non esse simile, quia Sacramentum non suscipit illum effectum superiorem, sicut securis recipit motionem, hoc non obstat, quia sicut totum illud, quod recipit effectum priorem, potest dici instrumentum, ita et quodammodo iste effectus potest dici instrumentum; vere enim potest dici, quod per motionem serræ lignum dividitur; Sacramentum autem, sive susceptio Sacramenti, est effectus ille prior in proposito; ergo, etc.

[Effectus prior dicitur causa interioris.]

COMMENTARIUS.

44. [Conclusio Doctoris negativa. Durandus. Gabriel. Nominales. D. Bonav. Richardus. Albertus. Alensis. Aureolus. Vasquez. Canus. Ledesma.]

(h) *Ad primam ergo quæstionem dico, etc.* Conclusio Doctoris in hac quæstione est negativa, quam in hoc sequuntur Durandus *d.* 1. *q.* 1. Gabriel *art.* 1. *concl.* 7. et reliqui Nominales, quin etiam D. Bonaventura *art.* 1. *q.* 3. Richardus *art.* 4. *q.* 2. Albertus *art.* 5. Alensis 4. *part. q.* 5. *m.* 3. *art.* 5. § 3. 4. *et* 5. Aureolus *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. *art.* 4. Vasquez *d.* 132. *cap.* 5. Canus *relectione de Sacramentis in genere* 4. *part. post.* 6. *conclusionem,* Ledesma *in* 1. *part. q.* 3. *art.* 1. estque communis omnium antiquorum, præter jam citatos pro opposito; quamvis in modo explicandi, quo Sacramenta attingunt gratiam, non conveniant, conveniunt tamen in negativa, nempe hanc attingentiam non esse physicam

[Ratio Doctoris ex fine.]

Suppositis autem præmissis, quæ ad impugnationem affirmativæ adducta sunt, adjungit Doctor hanc rationem, quia necessitas alicujus colligitur ex fine; finis autem institutionis Sacramentorum est gratia aut effectus aliquis invisibilis supernaturalis, qui per Sacramenta haberi potest, sine actione physica, qua ab ipsis procedit, etc. Hanc simul cum conclusione per sequentes rationes confirmabimus.

[Ad eum non requiritur actio physica Sacramenti.]

45. [Confirmatur conclusio, et reliqua præmissa. Christus ut causa moralis attingit gratiam, Sacramenta in virtute operum Christi. Origenes. Anselmus. Augustinus. Trident.]

Probatur conclusio, primo, quia Baptismus, verbi gratia, non potest habere perfectiorem modum causandi gratiam et justificationem, quam habet Christus, sed sola moralis et meritoria convenit Christo, ut efficiens est gratiæ; ergo physica, quæ est perfectior causalitas, non convenit Baptismo. Patet major, quia Baptismus causat gratiam in valore operum Christi, cui applicata sunt per institutionem, ad Romanos 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu,* etc. (id est, in nomine et meritis ejus, ut Origenes et Anselmus) *in morte ipsius baptizati sumus,* etc. Vide Augustinum *Enchiridii cap.* 52. Probatur minor ex Tridentino sess. 6. cap. 5. *Hujus,* inquit, *justificationis causæ sunt, finalis quidem gloria Dei ac Christi, et vita æterna; efficiens vero misericors Deus, qui gratuito abluit et sanctificat, signans et ungens Spiritu promissionis sancto,* etc. *Meritoria autem dilectissimus unigenitus suus, Dominus noster Jesus Christus, qui cum essemus inimici,* etc. *sua sanctissima Passione in ligno Crucis nobis justificationem meruit, et pro nobis Deo Patri satisfecit; instrumentalis autem Sacramentum Baptismi, quod est Sacramentum fidei,* etc.

[Causæ justificationis.]

Exponit Concilium causas per se justificationis. Duplex autem genus causalitatis tribuit Christo, nempe finalis et meritoriæ; efficientiam autem, ut distinguitur contra meritoriam et instrumentalem, tribuit absolute Deo et sine limitatione ulla, quam proinde intelligit physicam quæ est efficientia simpliciter; ergo talis neque Sacramento, neque Christo competit. Probatur consequentia, quia meritum Christi declarat esse in Passione, per quam pro nobis satisfecit in

[Efficientia tribuitur Deo simpliciter.]

Meritum et satisfactio causæ moralis tantum.

Cruce, quæ satisfactio non manet in propria existentia, sed solum in acceptatione divina per modum meriti et satisfactionis exhibitæ. Sed satisfactio et meritum Christi non excedunt genus suum agendo et influendo tantum moraliter, neque jam possunt influere physice, si alias id eis competeret, quia non sunt in propria existentia; neque Scriptura aut Patres tribuunt Christo qua est homo, aliud genus causalitatis, quam meritoriæ.

Christus causa meritoria.

46. Responsio. Impugnatur.

Respondent quidam Thomistæ passionem Christi etiam physice nunc movere Sacramenta. Contra, hoc primo est contra principia, cum neque in se, neque in aliquo effectu suo realiter existat passio, tanquam causato physice unde illa efficacia redundaret; deinde videtur contra Concilium *loco citato*, quod reducit hunc effectum in passionem, ut habuit rationem satisfactionis et meriti, sic autem non excedit genus causæ moralis; solutio ergo videtur verbalis et libera.

Ex Concilio.

Passio ut exhibita, et exhibenda eodem modo causat.

Quod probatur, quia passio Christi non aliter influxit in justificatos, quantum ad modum causandi ut exhibita, quam ut exhibenda, quia uniformis fuit Redemptor et caput omnium, qui præcesserunt, et subsecuti sunt, ut probat Paulus, quia fides Christi, quæ per charitatem operatur, salvavit in lege, quia *omnes biberunt de petra; petra autem erat Christus*, etc. Sed tunc non habuit rationem causæ influentis physicæ, quia opera ejus non extiterunt; ergo neque nunc agit physice, quia perinde tantum ut in acceptatione divina extiterunt et existunt, habent rationem causæ.

47. Confirmatur principium influendi in operibus Christi

Confirmatur, opera Christi non ut ens physicum causabant gratiam, sed ut habebant rationem meriti et satisfactionis acceptatæ a Deo, nempe ut erant bona ex objecto, fine, et circumstantiis; ergo virtus quæ competit ipsis erit tantum moralis, quia nequit excedere suam radicem et fundamentum in *esse* entis, quod morale est.

morale tantum.

Et si dicas non esse contra rationem causæ moralis, ut agat physice, quia Deus est causa moralis, et voluntas, agunt tamen physice; contra, hic agimus de causa morali per participationem extrinsece, Deus autem non sic participat, quia actus ejus est essentialiter bonus ex se et prima regula moralitatis. Voluntas agit moraliter, inquantum tribuit fundamentum libertatis; bonitatem autem et malitiam recipit ab objecto et circumstantiis, loquendo de morali, et per influxum, non realem aut physicum, sed moralem; quidquid aliqui dixerint, saltem id constat neque Deum, neque voluntatem habere influxum physicum ad *esse* meriti, qua tale est formaliter, aut satisfactionis, (licet ad substratum influant), quia sic non est natum terminare influxum physicum, ut in disputatione de bonitate et malitia humanorum actuum fusius probavimus; ergo virtus activa Sacramenti, qua ad hæc reducitur, non potest esse physica.

Responsio. Impugnatio. Ad esse morale nulla causa potest agere physice.

Secunda ratio sit hæc, fides non est reddenda obscurior, aut difficilior, ubi non exigit revelatio, aut mysterii reverentia, aut certe ratio; sed causalitas physica Sacramentorum involvit majorem repugnantiam ad principia naturalia, quam moralis, ut patet ex impugnatione præmissa Doctoris, et infra patebit ex sequenti ratione, impugnando modum dicendi aliorum in specie; estque difficilioris assensus et conceptus, quam sit ipsa fides mysterii. ratio deficit, neque suppetit aliquod principium revelatum, ex quo deducatur; ergo non est asserenda. Major per se patet.

48. Secunda ratio, redditur fides obscurior, sine necessitate.

Minor autem probatur quoad ultimam partem, quia ideo physica causalitas Sacra-

Fundamentum

ex ratione. mentorum adstruitur, quia in Conciliis et Patribus, dicuntur Sacramenta causare gratiam, lavare animam, mundare cor, et hujusmodi; quæ formulæ cum proprietate intelligi debent et denotant causam efficientem.

Sed hic modus loquendi, neque consuetudine Scripturarum, aut Patrum, aut Conciliorum refertur ad solam causalitatem physicam, ergo, etc. Patet subsumptum, quia et hoc munus primario dicitur in Scriptura de sanguine Redemptoris, ut causa magis principali, ubique 1. *Joann.* 1. *Apocal.* 1. *et* 12. *Ad Rom.* 3. Item de ipso Christo et ejus passione ac morte, *Matth.* 27. *Marci* 15. *Lucæ* 23. *Joannis* 19. *Act.* 13. *ad Rom.* 5. 6. 8. *et* 14. 1. *ad Corinth.* 15. 2. *ad Corinth.* 5. 1. *ad Thessalonic.* 5. *et alibi.* Sed Christus, ex Concilio *supra,* est causa meritoria nostræ justificationis, et tam passio quam sanguis, et alia ejus opera habent rationem solum meriti et satisfactionis, ut patet ibidem.

[...]truitur ex [effi]cacia [san]guinis [et m]ortis [Ch]risti.

49. Ex efficacia fidei. Item, fides salvat *Matth.* 9. *Lucæ* 18. dæmonia ejicit, serpentes tollit, ægros sanat, *Marci* 16. habet et dat vitam æternam, *Joann.* 3. *Act.* 1. dicitur dare sanitatem, *Act.* 3. justificare, *Genes.* 15. *ad Rom.* 3. *et* 10. *ad Philippens.* 3. mundare corda, fide mundans corda, dare vitam, *Joan.* 11. de cujus virtute plura Paulus *ad Hebræos* 11. Et eodem modo de fide loquuntur Patres et Concilia, sed hoc non convenit ipsi per realem influxum, ut patet secundum omnes, et Tridentinum sess. 6. cap. 8. *Per fidem,* inquit, *ideo justificari dicimur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix justificationis,* etc. Sic etiam hæc eadem tribuuntur in Scriptura charitati, quæ *operit multitudinem peccatorum, quæ delet peccatum, mundat cor, justificat;* sic etiam operibus, sic Pœnitentiæ, quæ non causant per influxum physicum hos effectus, ut in confesso est; ergo *mundare, sanare, vivificare, justificare* consuetudine Scripturarum, non denotant causalitatem per influxum physicum.

Item, quod neque de rigore sermonis etiam, hæc denotant talem influxum, quia dans consilium, jubens, irritans, suadens, et hujusmodi, quibus quis dicitur causa operis in aliis, quod inde sequitur, tam usu Scripturæ quam legum, quam Doctorum et Philosophiæ moralis, sunt simpliciter causæ operum quæ sequuntur, unde dæmon, concupiscentia, tentatio, passio, dicuntur causare in voluntate peccatum sine influxu physico; sic voluntas ipsa influit ut proprie dicta causa in actus potentiarum inferiorum, una virtus imperare actum alterius, intentio causa electionis, quæ secundum aliquos non influit efficienter physice in electionem; ergo nullo fundamento tribuunt adversarii causalitatem physicam Sacramentis ex hujusmodi formulis loquendi, si consuetudo Scripturæ attendatur, si proprietas locutionis. Exempla prædictorum obvia sunt ex Scriptura. Causa moralis est causa per se de rigore.

Ultimo tandem possibilitas influxus physici non salvatur per assertores affirmativæ sententiæ, in primis, modus dicendi antiquorum satis impugnatur per rationes Doctoris, ut in confesso est modernis, qui ad alios modos confugiunt; et, ut cætera omittam, non videtur qua ratione convenire possit causalitas physica formæ verbali Sacramentorum; idem autem modus causandi convenit materiæ et formæ, quamvis id fatear quod meo videri, causalitas per impressionem virtutis superadditæ excogitata ab antiquis, magis accommodetur principiis naturalibus, quam id quod invenerunt moderni Thomistæ. 50. Ultima ratio. Non salvari influxum physicum. Patet discurrendo per modos quibus explicatur.

Modus Capreoli impugnatur.

Capreolus docet causalitatem Sacramentorum physicam reduci ad gratiam sacramentalem, quam vocant, dumtaxat, non vero ad sanctificantem; sed hoc non cohæret Conciliis, aut Patribus, qui Sacramenta docent causare sanctitatem, et remittere peccata, ut patet de Baptismo, Pœnitentia et extrema Unctione, suo modo; nec placet modernis, qui dicunt gratiam sacramentalem, quam constituunt in auxiliis gratiæ actualis, pro certo et congruo tempore dandis virtute Sacramenti causari moraliter, non physice, quia quando datur, Sacramentum non est. Sed hoc ipsum destruit fundamentum ipsorum pro altera parte, circa causalitatem gratiæ sanctificantis; tum quia hæc desinente Sacramento causatur, tum quia idem est modus causandi Sacramenti instrumentalis, et ex opere operato; ergo si respectu unius gratiæ est moralis, et habet rationem propriæ causæ, cur similiter respectu alterius, sic etiam declarari non debeat.

Impugnatio modernorum in ipsos torquetur.

51. Modus Soti impugnatur.

Respondet ergo aliter Sotus, quem sequi videtur Oxoniensis, Sacramenta causare gratiam, non quod attingant productionem gratiæ quæ creatur, sed gratum esse; sicut reconcilians amicitiam inter duos, dicitur causare amicitiam, et sicut homo causans unionem animæ rationalis dicitur generare hominem, sic etiam Sacramenta, quia efficiunt hominem gratum, etc. In primis, primum exemplum non facit ad propositum, quia non denotat nisi causalitatem moralem, præterea aliud est attingere gratiam, aliud vero unionem ejus. Concilia non loquuntur in concreto de forma, sed etiam in abstracto, ut est effectus Sacramentorum; dicunt enim Sacramenta conferre et continere gratiam. Si ergo ex rigore verborum, et modo loquendi Conciliorum et Patrum, inducitur opinio de causalitate physica Sacramentorum, debet etiam explicari respectu ipsius formæ, quam Patres dicunt causari, et non respectu unionis tantum, quia hoc modo non salvatur Sacramenta attingere gratiam ut terminum, sicut neque disponens aut uniens animam rationalem ad subjectum dicetur producere animam.

Exempla rejiciuntur.

Modus loquendi Patrum, et Conciliorum.

Deinde cum unio gratiæ se teneat ex parte formæ, in qua est tanquam in subjecto, non apparet modus quo Sacramenta eam producerent, quia sic agerent in ipsam gratiam, tanquam subjectum, quod neque proportionatum est, neque applicatum agenti materiali et totali. Deinde redeunt argumenta superius facta contra antiquos.

Unio nequit physice esse a Sacramento.

52. Alius modus ejusdem rejicitur.

Alio ergo modo, idem auctor videtur explicare illud *gratum esse,* quod efficiunt Sacramenta, quasi ipsum Sacramentum efficeret hominem gratum, quando applicatur, unde movetur Deus ut infundat gratiam, hoc *gratum esse, sacramentale,* prius accidit quam infusio gratiæ. Contra, hoc videtur improbabile. Peto enim qua acceptatione dicantur Sacramenta grata, vel homo gratus Deo per Sacramenta applicata, ut excluditur effectus ipsorum, id est, antequam infundatur gratia? non generali, quia talis acceptatio non sufficienter determinat voluntatem divinam ad infundendum effectum; non speciali, nisi ut instituta sunt; hoc autem tantum est motivum morale, nisi superaddatur aliqua efficacia physica, quæ competat ipsis, ut causis efficientibus, et sic non considerantur per modum formæ, ut reddant gratum, sed ut instrumenta activa, ac proinde nequeunt reddere gratum, ut præscindunt ab effectu. Deinde loquendo de *grato esse,* ad scopum hujus quæstionis, nihil aliud formaliter reddit gratum, nisi gratia, in qua fundatur jus adoptionis, et quæ excludit peccatum, quod semper inest, donec infundatur gratia, verbi gra-

Quomodo Sacramenta acceptata!

Sacramenta non constituunt formaliter gratum.

tia, in Sacramentis mortuorum; ergo denominatio grati, quæ est per formam gratiæ, non competit Sacramentis, nisi in genere efficientis, ut docent Concilia. Neque ergo sententia illa fundata est, neque ad scopum facit quæstionis, qua examinatur efficacia Sacramenti, non effectus formalis ejus.

sponsio n facit ad opum.

53. lodus ijetani icitur.

Responsio Cajetani, modusque ejus interpretandi causalitatem physicam, vix intelligi potest; quomodo enim ille sit artificiosus et intentionalis motus, vel actus productivus, si nullum supponat principium, aut actionem? æque obscurum est quomodo res quælibet intimet imperium divinum agendo nisi agat. In primis non est alius modus causandi immediate terminum physice, nisi per virtutem et actionem physicam, sicut non est alia acceptio causæ, nisi in actu primo, vel in actu secundo, ut habet virtutem vel actionem, loquendo de causa immediata et proxima, a qua est terminus; ergo si Sacramenta causant physice, ideo causant quia habent virtutem et actionem respectu ejus, et consequenter ille motus quocumque modo vocetur, vel erit principium, vel ipsa actio; non principium secundum ipsum; non actio etiam, quia ex principiis receptis Philosophi motus, etc. motus est in eodem subjecto, in quo est terminus; gratia autem quæ est terminus est in anima, et non in Sacramento, in quo est ille motus.

bscura aphora.

Modus usandi luplex.

Sine eo equeunt acramenta physice agere.

53. mnis actio supponit virtutem.

Deinde secundo, ille motus si concipiatur per modum actionis, ut procedentis a Sacramento, vel erit actio naturalis Sacramenti, si quam habet, vel supernaturalis; si naturalis, nequit attingere per modum actus producentis effectum supernaturalem; si supernaturalis, debet etiam supponere virtutem supernaturalem communicatam Sacramento. Si autem intelligat quod ad præsentiam actionis naturalis Sacramenti Deus infundat gratiam, nequit salvari sic attingentia physica et immediata gratiæ per Sacramentum ut causam productivam. Aliud per illa verba nequeo concipere, neque concipi potest, servata communicatione vocis.

54. Examinantur termini.

Quod appellet illum motum artificiosum, debet salvari ipse motus, et ratio ejus qua subsit tali denominationi. Et ulterius peto cur dicatur artificiosus? nisi inquantum verbis eludit difficultatem; si vult servare proportionem instrumentorum artis ad effectum causæ principalis, instrumenta illa ut sunt ab arte præcise non recipiunt aliud quam directionem, ab artifice vero applicationem per motum localem, vel impulsionem si sunt separata; si conjuncta, moventur proxime ad motionem, verbi gratia, manus, et penna mota ad scriptionem; vel uno, vel altero modo sumpta, agunt per motum receptum. Si autem loquamur latius de instrumentis artis, quatenus artifex applicat activa passivis, hæc instrumenta habent virtutem activam in *esse* quieto, et ante applicationem, ut ignis ad liquefaciendam ceram; ergo quocumque modo sumat instrumenta activa, semper est assignare in ipsis principium motus intrinsecum aut extrinsecum, atque ipse motus consequens; ergo perinde assignari debet servata proportione in Sacramentis motus artificialis, quo attingunt gratiam quam producunt, atque adeo principium producendi, quæ non admittit præfatus auctor, quamvis velit ea esse activa.

Modus agendi instrumentorum.

55. Quid intendat per motum intentionalem. Duplex usus vocabuli. Prima acceptio.

Tertium insuper quod asserit, nempe motum illum esse intentionalem, ut distinguatur a physico, æque obscurum est; nam referendo concretum ad abstractum, *intentionale* dicitur ab intentione, cujus duplex est usus in scholis, et significat universim progressum ad terminum. Primo significat tendentiam potentiæ opera-

tivæ in suum objectum, potissimum vero cognitivæ, sicut sagittæ in scopum; et hic est actus, quo unitur objecto, aut principium ejus, et distinguitur contra rem ipsam, seu objectum in quod tenditur. Hinc illa quæstio apud Animalistas: *Utrum idem possit esse res et intentio simul,* id est, species sensibilis et objectum sensationis. Secundo significat progressum voluntatis in finem, ut distinguitur contra motum ejus in media, et alia quæ sunt ad finem; et sic distinguitur contra consultationem, electionem, executionem, et hujusmodi. In prima et secunda significatione non facit ad propositum; ergo tantum tertia acceptio accommodari potest, quatenus scilicet Deus assumit Sacramenta, ut instrumenta ad causandam gratiam, et sic omnia instrumenta moventur et applicantur intentionaliter ab artifice, ergo hoc non est peculiare in sacramentis; omnia enim assumuntur ex intentione finis, ergo distinguendo in ipsis motum intentionalem contra physicum principium et actionem, nihil inveniet Cajetanus, nisi motum moralis causæ, quatenus ex sola Dei voluntate et intentione assumuntur, et ad applicationem ipsorum seclusa actione physica, ipse solus producit gratiam physice, quæ in tantum ab ipsis dependet, inquantum habent annexam promissionem et institutionem Dei.

Secunda acceptio.

Accommodatur ad propositum.

56. Quartus terminus intimationis. Quid proprie sit?

56. Quartum vero illud additamentum de intimatione imperii in rebus insensibilibus exigit magis interpretem quam impugnatorem, nam si proprie loquamur, non fit intimatio, nisi creaturæ rationali, declarando rem ipsi alias ignotam. Dicitur specialiter solemnitas quædam jure instituta, qua intimatur lis, aut præceptum in ordine ad scientiam et processum publicum, sive alias rem noverit is, cui intimatur scientia privata, sive non, et hinc sumitur initium processus. Ut ergo aperiamus mysteria, in proposito nequit esse alia intimatio, quam subordinatio illa, quam habet Sacramentum in genere instrumenti activi ad voluntatem divinam, secundum institutionem ejus et assumptionem ad effectum gratiæ. Jam quæritur per hoc quid recipiat Sacramentum? Respondet Cajetanus recipere elevationem ut agat physice. Contra, non recipit principium agendi, aut motum actualem, aut formam ullam physicam, alias physice moveretur et moveret, et posito imperio manent invariata in sua entitate Sacramenta, quæ etiam ex se non habent principium talis actionis; ergo tam repugnat assertio quam quod aliquid sit productum sine causa producente. Patet consequentia, quia causa efficiens in actu primo constituitur per virtutem agendi, qua destructa tollitur omnis ordo causæ efficientis et effectus.

Accom- datur ad propo- tum.

57. Hunc modum Cajetani assumpsit Suarez, sed in parte emendavit, admittens in qualibet creatura principium actionis permanens, quam vocat potentiam obedientialem, qua potest Deus uti ad quemcumque effectum pro libito cum ipsa agens. Impugnatio hujus magis spectaret ad alium quantumlibet hic tractari potest sed quia quæstio est prolixa, breviter eam ex instituto præsenti attingemus.

57. Modus Suarez

Quidquid ergo sit an detur in rebus talis potentia activa, ad propositum efficaciæ Sacramentorum nihil juvat, ut patet ex argumentis supra factis. Primo Sacramenta causant quando non sunt. Secundo, habent virtutem causandi, inquantum sunt signa ex instituto; ergo virtus causandi fundatur in ipsis, ut habent institutionem ad quam sequitur, non vero ad entitatem, quæ independens est ab institutione; sed potentia obedientialis, si datur, sequitur entitatem, etc. Hæc argu-

Rejicit ex dicti Sacram ta causant quando n sunt. et ut sig ex institut

menta jam fusius deduximus contra alios, quæ perinde concludunt de quacumque virtute physica, sive innata sit, sive superaddita.

ausant in irtute perum hristi.

Tertio, causant Sacramenta in virtute operum Christi; ergo ab ipso participant virtutem causandi et efficaciam, sed nequeunt ab ipso participare aut recipere quidpiam, quod ipsis essentialiter, aut per modum proprietatis inest realiter, cum non sit creator, qua homo est, sed causa meritoria; ergo neque communicat sic entitatem, virtutem, aut actionem sequentem.

tus illa mmunicata n est hæc tentia.

48. esponsio. npugnatur.

Dices, Christum meruisse ut Deus concurreret speciali concursu cum potentia obedientiali Sacramentorum. Contra, hanc solutionem in aliis reprobat Suarez, et quidquid sit de ejus veritate, inde sequeretur quod Sacramenta causarent non in valore operum Christi, ut instrumenta, et causæ subordinatæ ejus, sed in virtute propria. Probatur sequela, quia Christus meruit nobis omnem gratiam et adjutoria specialia, sine quibus non contingeret effectus, sed neque gratia specialis, neque voluntas, et intellectus noster dicitur in virtute Christi operari, sicut instrumenta ejus, eo modo quo dicuntur Sacramenta agere; ergo, etc.

Trident.

Patet minor ex Tridentino *sess.* 6. *cap.* 1. ubi in prima vocatione et conversione hominis ad fidem, distinguit id quod est gratiæ, et id quod nostrum est; et *canone* 4. definit expresse *liberum arbitrium coagere Deo excitanti, assentiendo vocationi, se disponere et præparare,* etc. Quam actionem supponit esse ex propriis liberi arbitrii quamvis prærequirat vocationem et influxum specialem Dei prævenientis per vocationem. Unde nullibi asserit aut insinuat hanc cooperationem provenire a libero arbitrio tanquam instrumento Christi, sed contrarium esse, nempe tanquam ex virtute propria actionem, et ab ipso supposita vocatione; definit enim liberum arbitrium esse potentiam activam, non passivam, et libere coagere assentiendo, quamvis dissentire posset, quibus exprimitur modus connaturalis agendi liberi arbitrii, sive in naturalibus, sive in supernaturalibus, scilicet cum dominio pleno sui actus. Sacramenta autem non ita dicuntur agere in virtute propria, sed in virtute participata a Christo, tanquam instrumenta ejus separata; ergo aliter subordinantur Christo, et ejus meritis in agendo, quam liberum arbitrium, quod falsum esset si agerent per potentiam innatam obedientialem.

Sacramenta non in virtute propria agunt.

59. Difficultas alterius loci.

Hic non ago de intellectu et voluntate, ut subordinantur causæ primæ, et gratiæ ejus, an sic agant ut potentiæ obedientiales, quod infra resolvemus contra modernos, in materia de Beatitudine. Quidquid enim sit in hac quæstione dicendum, saltem non dicuntur instrumenta Christi, ut causæ meritoriæ, licet gratia et concursus Dei specialis, quibus disponuntur et adjuvantur, sit ex meritis Christi; quod perinde de Sacramentis a fortiori dicendum esset, si agerent mediante potentia obedientiali.

Confirmatio. Qualis sit concursus?

Et confirmatur, quia ille concursus specialis Dei exhibitus potentiæ obedientiali, vel est aliquod complementum ejus in actu primo, et per virtutem superadditam, vel certe per modum actionis simultaneæ. Non primum, juxta principia hujus auctoris, quia alioquin non esset fingenda potentia obedientialis, si necessario superaddi deberet aliqua virtus per modum principii, quia potius actio deberet reduci in illam virtutem, ut causam totalem; et quia sic perfectius salvaretur ratio instrumenti in Sacramento, et quidquid repugnaret virtuti superadditæ, ut causæ totali, perinde repugnat virtuti par-

Non est virtus superaddita.

tiali superadditæ, applicando inconvenientia, sive quæ idem auctor contra sententiam antiquorum proponit, sive quæ alii.

60. Si sit simultaneus erit ordinarius.

Si dicatur esse ratio simultanea, in tantum erit concursus specialis, inquantum Deus non coagit de potentia et lege ordinaria potentiæ obedientiali, quod cessat in proposito, supposita institutione Sacramentorum, quibuscum concurrit de lege ordinaria; sequitur ergo illum concursum esse in sua entitate generalem, non specialem, quia potentia obedientialis in suo genere est completa, cum nihil ei superaddatur per modum virtutis. Sed liberum arbitrium in ordine ad actus supernaturales non sic est completum, quia præter actionem Dei simultaneam, exigit aliquid per modum actus primi; ergo magis competit Sacramento mediante potentia obedientiali agere in virtute propria quam libero arbitrio, ac proinde minus subordinatur Christo, ut causæ meritoriæ, tanquam instrumentum quam eidem subjiciatur liberum arbitrium ut excitatur per gratiam Christi.

Magis ageret Sacramentum in virtute propria, quam voluntate excitata.

Modus causandi ex conditione colligitur.

Deinde materia et forma, ut componunt Sacramentum, causant effectum sacramentalem; inter illas autem, aut causant effectum communem, sufficit secundum eumdem et alios propinquitas quædam moralis, et non requiritur simultaneæ existentiæ in omni rigore, sed successionis, et quasi continuatæ actionis; eædem ut causent, dependent ab intentione Ministri, sed conditiones causandi sunt ejusdem generis cum ipsa causalitate; ergo causalitas tantum erit moralis, sicut et conditiones causandi.

Remisi quæstionis in alium locum.

Hæc ex præsenti instituto. Alii fusius ad impugnationem illius sententiæ multa congerunt; sed hîc non est locus singula tractandi, sufficit nobis quod per eam non salvetur commode opinio contraria. Fundamenta autem hujus sententiæ infra solvemus cum Doctore, respondendo ad argumenta contraria.

61. Utru[m] grat[ia] creat[ur]

Interim ut prosequamur quod reliquum est, ratio illa minoris, quam supponit Doctor communem omnibus antiquis, nempe gratiam produci per creationem proprie dictam, ac proinde non posse attingi physice a Sacramento, patitur scrupulum. Hanc rationem impugnant quidam moderni, ut Vasquez 1. *part. tom.* 2. *disp.* 174. *c.* 2. Suarez *disp* 9. *de Sacram. tom.* 3. *in* 3. *parte,* et alii, qui putant educi gratiam de potentia animæ; quidam vero cum Cajetano dicunt concreari, non creari simpliciter. Oppositum supponunt omnes antiqui Scholastici, et noster Doctor hîc, et alias sæpe, ut *in* 3. *dist.* 13. *in* 2. *dist.* 23. 26. infra *dist.* 22. *et dist.* 21. Vide alios citatos apud Vasquez supra.

Cæterum videtur Vasquez insinuare ibidem fundamentum frivolum pro hac sententia, quasi omnes antiqui in eo essent errore, ut putarent, si gratia educeretur de potentia subjecti naturali convenire cum errore Pelagii, quod frivolum esset dictu, et notaret in ipsis magnam ignorantiam; neque cohæret cum eorum principiis, quia quidam admittunt potentiam obedientialem tantum respectu gratiæ, et non naturalem; alii vero, ut noster Doctor (ut supra est insinuatum *quæst.* 1.) dicunt esse potentiam naturalem passivam in anima respectu gratiæ. Quod ergo per actionem Deo propriam, educeretur gratia ex potentia subjecti, nihil faceret ad errorem Pelagii.

62. Docto[r]

Unde recte noster Doctor *in* 1. *dist.* 17. *quæst.* 2. § *Contra istam conclusionem,* etc. impugnans opinionem quæ imponitur Magistro, argumento ex secunda via desumpto, ex natura actus meritorii, aliter declarat errorem Pelagii, ita habet : *Cum operatio meritoria sit voluntatis, vel hominis per voluntatem operantis, sequi-*

tur quod illud quo meritorie agit, sit forma ejus; hoc autem quo meritorie agit, non potest esse pura natura, quia tunc ex solis naturalibus posset meritorie agere, quod videtur error Pelagii; igitur requiritur aliquid supernaturale, etc. Quibus verbis supponit errorem, quem Pelagius docuit de viribus liberii arbitrii, et actu bono seu meritorio, ad quem nihil facit modus producendi gratiam, sive per creationem, sive per eductionem ex subjecto.

[Error Pelagii.]

[Infundi et creari gratiam, quomodo intelligendum.]

Quod autem quidam verba Scripturæ, in quibus gratia dicitur infundi et creari, referant ad creationem ejus simpliciter, non ita intelligi debent, quasi similis forma verborum non comprehendat etiam actus supernaturales, qui educuntur ex potentia subjecti, sed magis secundum subjectam materiam, ut id in rigore intelligi debeat de gratia habituali. De aliis vero quatenus speciali Dei dono fiunt et reducuntur ad gratiam, vel actu, vel potentia, vel secundum directionem, finem et imperium, denotando impotentiam liberi arbitrii, ut denudatur gratia, vel auxiliis æquivalentibus, quibus suppletur ejus activitas. Magis enim convenit interpretari Doctores ex suis principiis alibi, quam notare de absurda intelligentia Scripturæ, quam ipsi non admitterent, quasi *infusionis,* aut *creationis* vocabulum universaliter de creatione in rigore dicta intelligantur.

63. [Resolutio pro parte affirmativa.]

Quantum autem ad controversiam in se, neutra opinio ex Scriptura aut ratione convinci potest, meo judicio. Cæterum communis Scholasticorum sententia in re obscura et ambigua præferenda est, ubi nihil in oppositum urget. Et suadetur primo : gratia est forma ordinis supernaturalis simpliciter, ad quam nihil in natura disponit per se ex natura rei, nequit etiam attingi virtute causæ creatæ propria, atque a Deo solo fit, ut ex Patribus infra confirmabitur; ergo per actionem propriam Dei producitur; illa autem est creatio, patet consequentia, quia fit a Deo, ut auctore simpliciter supernaturali; ergo sine concursu alicujus creaturæ.

[Responsio.]

Dices esse accidens, ac proinde potuisse educi de potentia subjecti, neque constare ita non fieri, imo magis congruum esse, ut educatur de potentia subjecti, quia sic magis servatur modus connaturalis producendi ipsam, et modus ordinarius agendi, quem Deus servat. Contra, licet ita fieri possit absolute, tamen contrarium hujus docent Doctores; neque ratio illa accidentis id convincit, quia species Angelorum fuerunt ipsis concreatæ, justitia originalis fuit concreata primo homini, et utrisque tam homini quam Angelo, fuit concreata gratia, quin et bona voluntas, ut interpretari licet ex Augustino, variis in locis, qui dicit, Deum creasse tam primum hominem quam Angelum in bona voluntate, et rectos secundum intellectum et voluntatem; ergo neque ratio accidentis, neque etiam modus ordinarius producendi alias formas convincit gratiam, et quamcumque formam accidentalem educi de potentia subjecti; idem dici potest de lumine gloriæ, et de lumine prophetico.

[Impugnatur.]

[Accidentia creata.]

64. [Confirmatio ex congruentia. Gratiæ conservatio et desitio.]

Confirmatur autem hoc de gratiæ productione ex speciali ratione, et secundum legem ordinariam, quia conservatio gratiæ subjecta est libero arbitrio, ejusque merito aut demerito; ergo etiam ejus inceptio debet esse per creationem, quia de lege ordinaria inceptio et desitio rei proportionantur.

[Demeritorie perditur.]

Quod vero desitio ejus sit per annihilationem, est omnium quotquot dicunt peccatum, et gratiam moraliter tantum, et non ex natura rei opponi, quæ est sententia nostræ scholæ et plurium aliorum,

quia non est privativa, cum peccatum privative opponatur tantum justitiæ actuali, et rectitudini oppositæ virtutis. Non contradictorie, quia peccatum consistit in privatione, vel saltem eam includit. Non contrarie, quia non sunt formæ maxime distantes sub eodem genere proximo; una enim consistit in habitu, alia in actu, aut quasi actu, sed de hoc infra agemus *dist.* 2. *et* 17.

65. Fundamentum oppositæ sententiæ solvitur. Ad primum.

Ex dictis facilis est solutio ad fundamentum oppositæ sententiæ qua dicitur gratia nobis inhærere, ex Tridentino *sess.* 6. Item, gratia inest per modum accidentis; ergo inhærentis. Respondetur Concilium per *inhærentiam* intelligere justitiam nostram nobis inesse intrinsece et permanenter, non autem esse intrinsecam, ut hæretici docent; non ergo intendit *inhærentiam* in sensu Philosophico.

Ad secundum.

Ad secundum respondetur, si per *inhærentiam* intelligas unionem formæ, connotando dependentiam ejus ad subjectum, negatur gratiam sic inhærere, quia illa dependentia accidentis ad subjectum, quando est accidens absolutum suppleri potest a Deo solo supplente concursum subjecti; sicut ergo potest separare tale accidens a subjecto, et creare etiam separatum, sic etiam creare idem in subjecto, concreando ei unionem ad subjectum, quæ in eo casu exigitur ad communicandum effectum formalem, non ad terminandum dependentiam, quod contingit in proposito; non dico ergo gratiam prius produci extra subjectum, deinde uniri, ut dicit Scotus, sed creari simul et uniri, concreando eidem unionem sui ad subjectum.

Quomodo inhæret gratia.

66. Gratia non existit per se, quamvis non dependeat

Neque inde infertur hanc formam existere per se, sicut formæ substantiales, quia quod sic existat, provenit a virtute causæ primæ creantis et prævenientis dependentiam ejus ad objectum, qua quidem posset inesse ex communi et propria natura accidentis, et aptitudine inest, non actu, quia aptitudinalis dependentia est proprietas accidentis absoluti; actualis vero est ejus accidens et separabile; gratia vero, ex rationibus præmissis, dicit aptitudinalem, non actualem dependentiam, quam dicere posset, si Deus vellet sic eam producere, et hoc libenter admitto adversariis.

Expl. Doct.

Unde sic interpretor rationem Doctoris in prima quæstione hujus, quando dicit quod accidens nequit esse principium formale creandi, quia dependet a subjecto ut intelligatur de aptitudinali, et etiam actuali, quantum est ex se. Et quamvis virtute creatoris non dependeat actu, non inde ipsi virtus creandi communicari potest, quia aptitudine dependet, neque potest habere actionem ad terminum secundum perfectiorem modum essendi termini, qui non competit ei naturaliter; unde non admitteret Doctor accidens separatum posse producere formam separatam a subjecto.

67. Secunda concl. Sacram. esse ca... per se gra... Evacu. calum.

(i) *Qualiter autem cum hoc salvetur, quod Sacramenta sint causa gratiæ,* etc. Hæc est secunda conclusio hujus quæstionis, nempe Sacramenta non esse causas per accidens, sed esse causas per se gratiæ, ut dicunt Sancti Patres. Ex qua primum evacuatur calumnia modernorum, qui citant nostrum Doctorem, quasi asseret Sacramenta esse causas tantum per accidens, quorum fundamento *infra* respondebimus, nam ex ipsa conclusione de facili convincitur contrarium.

Rejicit duo modi dicendi Durandi Gabr. Occh. Aliacens. Marsil.

Excluditur etiam duplex modus dicendi, alter Nominalium, qui dicunt esse causas per accidens, alter Durandi, qui dicit eas esse conditiones sine quibus non, non vero causas. Videatur Durandus *in* 4. *d.* 1. *q.* 5. Gabriel *art.* 1. *concl.* 7. Occham *q.* 1. Aliacensis *ibi-*

dem art. 1. *concl.* 3. Marsilius *q.* 1. *art.* 3. *part.* 5. Supponit Doctor ex sanctis Patribus Sacramenta esse causas per se gratiæ, et hoc infra declarat, alias autem opiniones et modos modernorum non impugnat, quia tum non fuerunt in usu; et quidquid sit de intentione horum Doctorum, modus loquendi non est proprius, neque cohæret Sanctis, ad quos se remittit Doctor.

obatio clusionis. orent. ident.

In primis Florentinum et Tridentinum definiunt Sacramenta novæ legis continere et causare gratiam quam significant, et in hoc distingui a Sacramentis veteris legis. Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7 enumerat Baptismum inter causas per se justificationis *sess.* 7. 13. 14. 24. docet idem tam in genere quam in specie, de omnibus et singulis Sacramentis, tribuens eis effectum gratiæ in anima, et appellans eas causas illius sine limitatione aut distractione, quæ locutio, cum sit dogmatica, intelligi debet in rigore et proprietate sermonis; ergo Sacramenta non sunt causæ per accidens, aut conditiones tantum. Antecedens patet et consequentia probatur.

ramenta causas se et oprie.

68. od non sint sse per cidens.

Quoad primam partem contra Nominales, quia effectus non dicit dependentiam per se ad causam per accidens, neque in ea continetur virtute, neque causa per accidens semper habet effectum; et si habet illum, habet omnino per accidens, ut patet 2. *Physicorum*. Nam duobus modis dicitur causa per accidens: primo ex conjunctione principii ad principium, ut quando musicus dicitur sanare, inquantum medicus per se, ut inquantum musicus denominative; vel secundo ex conjunctione effectus ad effectum fortuita et casuali, ut fossionis cum inventione thesauri, quem neque fodiens scivit neque intendit, licet ex providentia Dei sequatur. Unde neque fossio est causa naturalis inventionis thesauri, alias semper ad eam sequeretur velut in plurimum, neque causa a proposito, quia non præcessit scientia, aut inventio thesauri in fossore; sed Sacramenta dicuntur continere effectum, et semper offerre quantum est ex efficacia Sacramenti, ut Tridentinum *sess.* 7. *can.* 7. dicuntur instrumenta, sanare, mundare, nutrire, absolvere a peccatis, etc. sine ulla limitatione aut distractione, quæ sunt notæ causæ efficientis per se; ergo non sunt causæ tantum per accidens.

id sit usa per cidens.

pliciter icitur usa per cidens.

69. Non esse tantum conditiones.

Contra Durandum probatur consequentia, quoad alteram ejus partem, quia conditio sine qua non exigitur ex necessitate causæ, non vero ex necessitate effectus, quia est determinatio requisita ex parte causæ, ut possit exire in actum, non vero principium aliquod per se influens in effectum, alias haberet rationem causæ, et non conditionis; omne enim illud a quo dependet effectus ut principio, est ejus per se causa, probatur exemplo: approximatio causæ efficientis ad passum, est conditio requisita ex parte ejus, ob limitatam virtutem, quæ non potest in quodcumque distans; ab hac tamen non dependet effectus absolute, nisi ut est a tali causa, quæ ad sphæram limitatur, quia a perfectiori causa potest produci idem in majori distantia, et a causa quæ est illimitata ad quamcumque sphæram potest ubicumque produci; sic apprehensio finis est conditio requisita ex parte causæ finalis, unio, conditio causarum intrinsecarum et non ratio formalis principii. Idem patet in moralibus, in quibus conditio distinguitur a causa per se effectus, verbi gratia, consensus adulti est conditio materialis in adulto baptizando, ut recipiat effectum Baptismi, non autem requisita simpliciter ex parte Sacramenti, quod effectum communicat infanti, sine tali

Distinctio condit.onis a causa.

Exemplum. Conditio efficientis.

Conditio finalis, et intrinsecarum. Conditio moralis.

consensu, sed ex regula generali, qua Deus voluit salutem adulti dependere a libero suo arbitrio.

Item, præsentia Parochi est conditio respectu contrahentium, ut consensus teneat matrimonialis, post Tridentinum, ubi saltem est receptum. Item, intentio ministri est conditio requisita, ut Sacramentum subordinetur causæ principali per modum applicationis instrumenti ad effectum, licet sit principium in ipso Ministro.

70. Ex quibus colligitur multas esse conditiones, ut applicationem materiæ et formæ in Sacramentis, quibus non tribuitur efficacia aut causalitas effectus sacramentalis, qui dicitur esse ab ipsis Sacramentis, tanquam causis per se; ergo non confunduntur cum conditione sine qua non in genere.

Abusus vocabuli.

Si autem distinguat Durandus conditionem sine qua non, contra causam influentem physice in effectum, abusus erit termini, quia sic excluderetur a ratione causæ per se, causa quæcumque moralis et artificialis, quod nec Philosophi admittunt, quia artifex est causa per se; meritum est causa per se; fides justificat, quæ operatur per charitatem; mundat a peccato, sicut et pœnitentia; a domo ad intra fit domus ad extra; cognitio practica est causa effectus; voluntas est causa actus imperati in potentiis inferioribus; fomes et concupiscentia causa peccati, sicut suadens, impellens causa effectus, in quem non influit physice; causa exemplaris et idea causat ideatum, finis effectum, quamvis non habet influxum proprium distinctum a causalitate efficientis.

Ad causam per se non requiritur influxus physicus ejus.

Solvitur fundamentum oppositæ sententiæ.

Ex his patet ad rationes in oppositum, quæ fundantur in abusu termini, vel in falso principio, quia vel restringunt causam per se ad rationem suæ speciei, vel tollunt efficaciam Sacramentorum, quam statuunt Concilia et Patres. Unde falsum est quod Durandus asserit, nempe Sacramenta a Patribus non vocari causas, sed a Magistro Sententiarum; loca enim quæ adducit Magister in littera clara sunt, et proprie intelligenda secundum subjectam materiam, ad quæ se remittit noster Doctor.

Objec[...] Dur[...] fals[...]

Quando autem Patres dicunt gratiam a solo Deo produci, non excludunt causam moralem et instrumentalem, ut patet ex Tridentino, sed physice influentem et principalem; hinc moderni interpretantur præfatos auctores in re ipsa non differe a nostra sententia, sed in modo loquendi et explicandi causalitatem Sacramentorum.

Expli[...] Patr[...]

(k) *Dico breviter quod omnis dispositio necessitans.* etc. Quoniam Sancti et Ecclesia, ut patet ex Tridentino, Sacramenta nunc appellant instrumenta gratiæ, nunc causas activas, ideo Doctor id supponens hic, docet modum, quo salvari possit. Dicit ergo dispositionem necessitantem ad formam, quæ non est ratio receptivi, posse dici quodammodo causa activa et instrumentalis; talis est Sacramentum seu receptio ejus, eaque immediata, non mediante alia forma inter ipsum et gratiam; ergo, etc. In majori additur, *quæ non sit ratio receptivi,* quia talis dispositio, ut quantitas et extensio in materia, reducuntur ad genus causæ materialis. Item, ipsum subjectum et materia, quæ supponitur ad formam, sic est dispositio prior necessitans agens materiale. Dicit, *quodammodo,* id est, servata, proportione inter Sacramentum, quod moraliter disponit, et non physice, et alia, quæ physice disponunt, sicut calor ad ignitionem.

7[...] Mo[...] cau[...] Sacr[...] tor[...]

Disp[...] pr[...] est c[...]

Expl[...] litt[...]

Dicit in minori susceptionem Sacramenti esse dispositionem immediatam ad gratiam, ut excludat modum, quo calor in

igne, et alia quædam instrumenta physica disponunt, quæ non attingunt effectum causæ principalis, sed producunt aliquam formam mediam, quæ necessitat ad posteriorem. Id autem declarat *infra*, dicens quod *Sacramentum non sit dispositio* (supple activa, de qua loquitur) *per formam intrinsecam* (supple physicam) *causantem terminum, sed ex Dei assistentia, qui disposuit de potentia et lege ordinaria suscipienti Sacramentum* (supple debite) *conferre effectum signatum per Sacramentum*.

72. [Pr]obatio [m]ajoris. Majorem probat exemplis, quæ, ex communi consensu, dicuntur ita reduci ad causam efficientem, quamvis in se sint dispositiones immediatæ. Primum est meriti respectu præmii. Secundum motus respectu termini. Tertium est ex opini-

[R]atio [a] priori. one antiquorum et D. Thomæ, quam supra impugnavit ; estque ratio a priori, quia causa prioris non est causa posterioris, nisi medium sit causa tertii, et hoc aliquo modo in eodem genere causæ. Sed causans dispositionem proximam ad formam, secundum Doctores citatos causat effective, quia sic exponunt sacramenta causare characterem, aut ornatum, qui sunt, dispositiones necessitantes ad gratiam, ac proinde causare gratiam ; ergo etiam ipsa dispositio in genere causæ efficientis, causat gratiam secundum ipsos.

Sic etiam in sententia D. Thomæ, ut patet ex prima quæstione hujus, causa instrumentalis habet ex propria forma actionem præviam, qua disponit ad formam et effectum causæ principalis ; hinc negat creaturam agere posse instrumentaliter ad effectum creationis, quia nihil supponitur, quod sic disponi potest per instrumentum. Receptum est etiam in schola D. Thomæ formam contrariam, inductam ab agente, expellere aliam, non formaliter, sed efficienter, ideo Sotus reprehendit contrarium in nostro Doctore.

Sententia ergo Doctoris est, Sacramenta, ut habent institutionem divinam annexam, causare gratiam, et patet, quia voluntas, qua Deus instituit Sacramenta, ut signa practica et certa, includit virtute voluntatem causativam signati ; ergo Sacramenta, ut includunt illam voluntatem, includunt etiam voluntatis sequentis effectum et actionem ex divina dispositione. Sed Sacramenta, ut habent rationem instrumenti, et ut habent rationem dispositionis necessitantis ad gratiam, includunt illam voluntatem, quia in *esse* rei talis efficacia eis non competit ; ergo recte per hoc explicatur eorum efficacia. Ut clarius autem id fiat adducemus impugnationem quorumdam, qui hunc modum explicandi causalitatem Sacramentorum improbant. Vera causalitas Sacramentorum salvatur.

Vasquez *disputatione citata ad conclusionem principalem cap.* 1. objicit quod dispositio consistat in actibus humanis suscipientis, sacramenta in rebus et verbis consistunt ; ergo non sunt dispositio. 73. Objectio Vasquez.
Respondetur nimis stricte sumi *dispositionem* ab hoc auctore, quamvis illa sit dispositio et præparatio ad justificationem, ut procedit ab operante, non tamen est dispositio, quæ ex opere operato facit ad justificationem. Doctor autem sumit hic *dispositionem* pro eo quod est prius necessitans ad formam, quo sensu Philosophi et auctores, quos pro opposita sententia adducit, loquuntur. Et certe dispositio illa, quam intendit Vasquez, est tantum dispositio ex ordinatione divina, quatenus Deus acceptat et ordinavit, verbi gratia, pœnitentiam adulti, antequam ei remitteret peccatum ; ergo etiam eadem proprietate receptio Sacramenti ex ordinatione divina instituti per modum instrumenti et causæ justificationis, vocari potest dispositio, eoque magis quo magis certo infert et Solvitur. Dispositio ex Dei voluntate.

necessitat ad effectum, quam dispositio aliqua pœnitentis, ut attritio, quæ sine Sacramento est inefficax; non ideo enim aliqua forma disponit ad aliam, quia producitur a tali, aut tali causa, sed quia dicit ex se talem connexionem, sive ex natura rei, sive ex ordinatione causæ extrinsecæ.

Generans ut disponit ad infusionem est causa.

Videantur quæ supra præmisimus, circa dispositionem utroque modo necessitatem, atque adeo quomodo agens creatum necessitat ad infusionem animæ rationalis, ex pacto Dei generali, non aliter. Vide Doctorem *in* 3. *dist.* 16. § *Ad secundam,* versu: *Respondeo, nulla dispositio inducta ab agente naturali,* etc. *necessitat ad infusionem animæ rationalis.* Quod ergo dispositio, quæ consistit in actibus adulti, sit ab ipso, per gratiam Dei, ex ordinatione Dei est, qua voluit ipsi non remittere delictum, nisi pœniteret eum peccasse.

74. Censura Vasquez. Retorquetur.

Huic fundamento demum superædificat dictus Auctor ut tandem colligat hanc consequentiam, nempe, *frivolum esse recurrere ad dispositionem, ut salvetur efficacitas Sacramenti.* Sed ipse male discurrit, quia nec in schola D. Thomæ, neque nostra, neque inter Philosophos vocabulum *dispositionis necessitantis,* de qua hic Doctor, neque *dispositionis simpliciter* soli pœnitentiæ, aut cæteris actibus hominis justificati, attribuitur. Et loquendo de necessitante, si sequeretur doctrinam Tridentini a quo modum loquendi mutuavit, de facili inveniret *sess.* 6. *cap.* 5. 6. 7. *et potissimum octavo,* dispositionem de qua loquitur Concilium, non esse necessitantem sine Sacramento, imo Sacramentum inducere necessitatem justificationis ex efficacia sua, quia *neque fides, neque opera, quæ ipsam justificationem antecedunt, ipsam justificationis gratiam promerentur.* Inveniret etiam in hac ipsa materia nomen *dispositionis,* ex communi Theologorum, non accommodari solis actibus suscipientis Sacramentum, sed et characteri, quæ est dispositio necessitans ad effectum gratiæ sacramentalis recedente fictione, non ex natura rei, sed ex divina ordinatione. Item, secundum principia aliorum et ejusdem alibi, radix libertatis est in intellectu, ita ut quamdiu manet judicium intellectus indifferens respectu mediorum, verbi gratia, nequeat sequi electio unius determinati medii in voluntate, donec determinetur respectu ejus primum intellectus, et hoc non obstante actus intellectus per eumdem non influit physice in actum voluntatis, quamvis actus intellectus necessitet ad electionem determinati medii stante intentione efficaci finis; quomodo autem necessitet, nisi per modum dispositionis necessitantis?

Chara[cter] dispos[itio]

Judic[ium] practi[cum] intelle[ctus] est dispos[itio] necessi[tans]

Idem etiam negat voluntatem imperare proprios actus; cæterum stante actu priori voluntatis, ex suppositione necessitatur ad actum posteriorem, quæ necessitas etiam in Deum cadit, cujus actus est improducibilis. Item, actus voluntatis per eumdem et alios, non influit physice in actus aliarum potentiarum, quamvis ad eas necessitet, tanquam dispositio antecedens; sic etiam supposito amore et præsentia objecti, sequitur dilectio necessario quæ est actus elicitus voluntatis, juxta placitum scholæ D. Thomæ, quod ipse sequitur.

Actus [...] volunt[atis] respe[ctu] poster[ioris]

Act[us] imper[ans] respe[ctu] imper[ati] Am[or] respe[ctu] delect[ationis]

Item, quid magis vulgare in Philosophia, quam formam priorem, quæ non influit physice in posteriorem, quæ ad eam sequitur, ut quando ab eadem causa proveniunt duæ formæ cum subordinatione actionis, ut prior, inquam, dicatur dispositio necessitans.

75. Accom[mo]dat[ur] ad

Quid ergo si talis dispositio necessitans reducatur, communi sensu Theologorum et Philosophorum, ad genus causæ effici-

entis? Quid, inquam, absurdi sequitur appellare Sacramentum, ejusque receptionem *dispositionem necessitantem* ad gratiam, ex divina ordinatione et institutione, quæ ordinatio et institutio est divina voluntas antecedens alligata Sacramento, continens virtute posteriorem, qua ponitur gratia in effectu.

Et id mirum est, si id in propria sententia abnuat, cum doceat nobiscum Sacramentum esse tantum causam moralem gratiæ, nam illam virtus moralis superaddita Sacramento, quid superaddit præter id quod Doctor asserit? Reducendo autem servata proportione causam moralem ad modum causandi causæ physicæ, ut communiter omnes reducunt, sicut speciem inferiorem ad superiorem, et secundum *quid*, ad simpliciter (eo modo quo ipsum ens morale concipitur et intelligitur suo modo ad instar entis physici, vel saltem respective ad ipsum (tanquam perfectius,) certe ad nullum genus causæ physicæ secundum proportionem imitationis in causando, magis proprie reducitur hic modus, quo Sacramentum causat gratiam, quam ad illud quod vocatur dispositio necessitans ad effectum.

Hinc insurgit Suarez 3. *part. tom.* 3. *disput.* 9. *sect.* 2. impugnando tertium modum explicandi causalitatem Sacramentorum, confundens Doctorem nostrum cum Durando in reipsa. Quamvis Scotus inquit, modum loquendi dissimulet, *quem variis,* inquit, *conjecturis philosophicis et exemplis explicat, quæ non oportet referre*. Duo tantum exempla adducit noster Doctor, alterum Philosophicum de motu, alterum Theologicum et morale de merito; adjungit autem rationem, quam dissimulat Suarez, et recte, quia ex sensu utriusque est probans.

76\. Objicit primo, quod nequit dici dispositio, quod ex se nullam habet connexionem cum gratia, supple physicam. Respondetur recte dici dispositionem, quia necessitat ad gratiam ex ordinatione causæ producentis gratiam modo dicto, sicut meritum causat hoc modo, et disponit ad præmium; sicut actus adulti, qui antecedunt justificationem, vocat Tridentinum dispositionem ad ipsam, quamvis non ex natura rei necessitent ad justificationem, sed ex ordinatione divina præsupponi debent in adulto. Viderit Suarez an recte et proprie loquatur Concilium et Doctores Theologi universim, qui idem dicunt.

Objicit secundo dispositionem recipi in eodem subjecto, aut supposito, in quo est forma; sed formæ, saltem Sacramentorum, non recipiuntur in eo, cui applicantur Sacramenta, neque cum sit Eucharistia, forma recipitur in pane, aut in corpore Christi. Item, ipsa Eucharistia non recipitur in homine, quando manducatur, ut in subjecto, sed applicatur illi. Hæc non sufficiunt ad appellationem dispositionis, alias applicatio causæ ad passum vocari posset dispositio et causa per se. Item, alias sequeretur, quod quidquid ex divina ordinatione necessarium esset ad aliquem effectum, ita ut illo posito statim poneretur effectus, et non alias posset dici dispositio ultima ad talem effectum, ut si Deus statueret me loquente, creare Angelum; hoc autem impropriissime diceretur,

77\. Præterea, non minus improprie Scotus vocat Sacramentum instrumentum per se, cum nihil influat, nec sit aliud quam conditio requisita ex ordinatione Dei, ad cujus præsentiam Deus producat gratiam. Item, ad hominem reducit argumentum, quia alias male negat Scotus dari posse instrumentum creationis. Item, non cohærent inter se Sacramenta esse dispositiones ultimas ad gratiam, et esse instrumenta, quia dispositio non habet actionem respectu formæ, instrumenta vero sic. Con-

Marginal notes: [Pr]opositum. — [C]ausa [m]oralis [r]ejicitur ad [m]odum [c]ausandi [c]ausæ [ph]ysicæ. — [Sac]ramentum [necess]itatur [di]spositionem [nec]essitantem. — [S]uarez male [int]erpretatur [Do]ctorem. — Objicit contra Doctorem. Responsio. — Trident. Dispositio ex divina ordinatione. — Secunda objectio.

cludit tandem Scotum non loqui in rigore philosophico, sed late appellare Sacramenta dispositionem, et instrumenta, hoc est, morali modo.

Responsio. Ad primum. Dispositio necessitans non semper est in eodem subjecto, aut supposito cum forma.

Respondetur, Doctorem loqui de dispositione morali, non physica ut patet ex dictis, et sic appellare Sacramenta dispositionem, ut habent annexam institutionem Dei. Ad primum quod objicitur, respondetur primo negando majorem semper, etiam quoad dispositionem physicam, quia in communiori opinione Philosophorum, accidentia absoluta non insunt materiæ, sed vel formæ vel toti, quo supposito, dispositio antecedens formam substantialem, quæ dicitur ultima necessitans ad ipsam, neque est in eodem subjecto aut supposito cum forma substantiali sequente, quia calor, verbi gratia, est in ligno, forma ignis adveniens est in materia prima, quæ deinceps spectat ad suppositum ignis, non autem ligni.

78. Secunda responsio. Duplex dispositio.

Respondetur secundo, transeat major quoad dispositionem physicam, quæ se tenet ex parte causæ materialis per modum necessitantis ad formam ; negatur de dispositione, quæ est ex parte causæ efficientis necessitante ad actionem transeuntem, verbi gratia, ignis in stupa, et quæcumque materia rara, non est dispositus ab intrinseco ob dispersionem virtutis, ut agat perfecte in aquam vel lignum, aut aliud quodcumque fortius resistens ; in materia tamen densa est dispositus ex collectione suæ virtutis, ut agat. Loquor de dispositione in sensu adversarii, quatenus est ultima limitatio causæ ad actionem, vel passionem, neque sola causa materialis dicitur disponi ut recipiat, sed etiam causa efficiens, ut agat. Quod maxime verum est in moralibus, ut omnes fatentur in materia de ignorantia et concupiscentia, ut sunt causæ humanorum actuum, et in materia de gratia et libero arbitrio, quod disponitur per gratiam.

Necessitans ex parte materiæ, et ex parte efficientis.

Disponitur etiam causa efficiens.

Respons. 3.

Respondetur tertio, ad majorem discussionem illius propositionis, quam ipse tanquam notam supponit, distinguendo majorem ; in physicis, transeat, in moralibus et artificialibus negatur ; quia in judicialibus præmittuntur plures dispositiones et solemnitates lege præscriptæ ante sententiam, sic etiam in contractibus, in artificialibus similiter plures dispositiones circa conversionem unius materiæ in aliam applicando activa passivis. Item dispositio requiritur in forma et figura instrumenti, ut patet, Sacramentum est dispositio moralis.

Dispositio habens concursum morales tantum.

Respons. 4. et 5.

Respondetur quarto, quando ultimate disponens habet rationem formæ, transeat major ; quando vero est extrinsecum quod applicatur tantum, negatur ; hujusmodi est Sacramentum. Quinto denique negatur minor in iis Sacramentis, quæ consistunt in usu, quia neque materia sola, neque sola forma causant gratiam in sententia adversarii, sed compositum ex his, nempe Sacramentum integrum, quod aliqua sui parte consistit in actione, quæ recipitur in subjecto, cui applicatur, ut ablutione, unctione, tactu, etc. Sufficit autem ad integram denominationem, ut successivum secundum aliquam sui partem insit, quamvis secundum omnes non insit, sicut et secundum partes existit, et non permanenter, et vera est hæc : *Baptismus fit,* licet sola ablutio secundum aliquam partem tunc existat.

79. Quod ergo urget præfatus auctor de forma Sacramenti, si vellemus ad alia ejus principia idem torquere, perinde respondere cogitur, quia non magis est de ratione dispositionis inesse eidem subjecto, in quo est forma, quam de ratione formæ esse in materia cum qua componit. Suarez autem contendit formam et materiam Sacramen-

Sicut dispositi

ta orma, iest ecto. torum facere unum per modum actus et potentiæ, jam inveniat nobis modum, quo Sacramenti forma per modum actus insit materiæ, ut potentiæ cum qua componit, et sic facilis erit solutio sui argumenti ex propriis.

lvitur ectio. Interim dicimus de ratione signi practici esse, ut verificet suum signatum circa subjectum, et hoc modo applicari formam sacramentalem verbalem circa subjectum, in quo operatur effectum, non per contactum physicum, sed ex vi verborum, et sic applicatur forma consecrationis circa materiam Eucharistiæ; quomodo autem cum hoc erit dispositio necessitans?

Est spositio essitans forma secrationis. Respondetur esse dispositionem, non per modum materialis, ut toto suo argumento alludit præfatus auctor, sed esse dispositionem respective ad causam principalem, nempe Deum, per quam applicatur ejus voluntas posterior et executiva ad causandum effectum Sacramenti in eo, cui applicatur (sive per actionem sensibilem, sive per modum significandi verborum connotantium ipsum subjectum in quo, vel materiam circa quam, ut contingit in consecratione) quæ voluntas continetur virtute in ipso Sacramento, ut habet annexam promissionem, pactum et institutionem sui per modum signi sensibilis practici.

80. Causa prioris quomodo est causa osterioris. Nam, ut bene Doctor, causa prioris, non est causa posterioris, nisi medium sit aliquo modo causa posterioris; dispositio autem necessitans ad formam eatenus necessitat, quatenus per eam positam, non solum subjectum fit capax sublato impedimento, ut recipiat formam posteriorem, quia sic præcise non esset necessitans, sed inquantum est determinatio quædam agentis, ut ponat formam ad quam disponit. Quando enim agens agit cum subordinatione ad diversas formas, et cum ordine, nunquam est in potentia proxima agendi, respectu formæ posterioris, donec ponatur forma prior in *esse*, et sic per formam priorem positam, determinatur active, ut ponat posteriorem.

Forma sacramenti determinat causam principalem.

Sic in proposito Deus alligavit virtutem suam activam Sacramentis, ea instituendo, ut certa signa gratiæ positis requisitis; his ergo applicatis determinatur ad causandam gratiam, et hoc modo intelligit Doctor Sacramenta esse dispositionem necessitantem ad gratiam. Ex hoc solo patet ad reliqua omnia quæ præfatus auctor congerit. Explicatur.

Nam quod addit de applicatione, sic vocari posse causam per se, sicut Sacramentum, respondetur naturam causæ per se definiri debere juxta materiam subjectam, aliter autem sumitur causa in materia morali et Theologia, aliter in materia physica, et ubique pro eo quod influit *esse* in effectum. Applicatio in physicis non dicitur causa, quia spectat ad actum primum, et non per modum principii, sed per modum conditionis in rigore physico; in moralibus autem per solam applicationem, quandoque communicatur *esse* morale; Sacramenta autem continent effectum ex sui institutione modo dicto moraliter, et applicant divinam voluntatem. Unde ipse Suarez in fine admittit, quod id quod physice est conditio, aut causa per accidens moraliter, possit esse causa per se; nos autem aliter dicimus nullo modo Sacramento dici causas per accidens, sed causas per se.

Responsio ad reliqua. Causa per se definitur juxta materiam subjectam.

Applicatio in physicis non est causa.

Unde notandum est, quod Sacramentum, aut actio physica Sacramenti, ex institutione etiam divina possit supponi ad creationem gratiæ in anima duobus modis. Primo modo, ut semper præexigeretur, ita ut aliter Deus non causaret, nisi illo supposito, quamvis non determinaret Deus semper et certo, posita actione physica, 81.

Quid sit conditio? Institutio quæ tribueret Sacramento esse conditionis tantum.

verbi gratia, ablutionis baptismalis et prolationis formæ producere gratiam,' sed tantum eam non producere nisi illis præsuppositis; et hoc modo institutio illa magis proprie tribueret Sacramento *esse* conditionis sine qua non, quam veræ causæ.

Exemplum. Exemplum est in consensu adulti prærequisito ad receptionem Baptismi, qui licet semper præexigatur, non est causa per se gratiæ, sed conditio etiam ex institutione divina. Et ratio est, quia licet prærequiratur, non tamen habet efficaciam inferendi effectus.

Quid sit causa? Secundo modo institutio Sacramenti prout contingit de facto, est, et habet voluntatem determinatam et efficacem producendæ gratiæ annexam, quantum est ex natura institutionis, et determinatione causæ principalis; et sic non solum est conditio, sed ratione talis et institutionis virtute continet effectum, quantum est ex se, et positum in debita applicatione illum infert.

Institutio præsens dat esse causæ.

Respondetur ad instantiam de creatione Angeli. Ex quo patet ad instantiam de creatione Angeli ad locationem Petri, quia spectandus est modus, quo Deus supponeret locationem Petri ad talem creationem, ut casus declaretur secundum principia posita. Distinctio præmissa quantum ad secundum membrum est Doctoris, § *Ad quæstionem secundam,* ubi dicit veritatem Sacramenti esse veritatem ejus practicam, seu conformitatem ad signatum; et responsione ad primum et secundum, ibidem.

82. (l) *Ad intellectum hujus, sciendum quod instrumentum,* etc. Hic Doctor varias acceptiones instrumenti assignat, deinde subjungit dubium de instrumento artis, an sit activum. Cujus probatio est clara ex littera, quia neque durities, neque forma, aut figura instrumenti artificiati sunt activa. Deinde accommodando ad propositum, explicat quomodo Sacramentum sit instrumentum hoc modo, licet non agat physice, sed præsupponitur ad gratiam in suo *esse* physico et morali, tanquam effectus prior, ut provenit a voluntate divina instituente, et a ministro applicante; ex quo patet ad illud, quod Suarez deinceps opponit ex natura instrumenti, quod debet esse activum, hoc enim negatur, loquendo de actione physica. Minus urget quod arguit idem auctor quasi ad hominem male, Scotum negare dari posse instrumentum respectu creationis, aut termini ejus, si instrumentum non est activum. Respondetur, Scotum non negare dari instrumentum morale, quia id concedit de Sacramento, sed negat dari instrumentum ex natura rei dispositivum, aut quod certe attingeret ipsum effectum creationis.

Circa illam propositionem Doctoris: *Ubi est formalis incompossibilitas in creatura, unum illorum non expellit aliud active, sed tantum formaliter,* etc. Controversia est Philosophica, quidam enim dicunt active formas contrarias se expellere a subjecto, sed melius Doctor, quia una forma non expellit aliam, nisi propter incompatibilitatem in eodem subjecto, qua subjectum est, ideo specificatur eorum oppositio in ordine ad subjectum commune. Sicut ergo formæ, qua formæ sunt, comparantur ad subjectum per modum actus ad potentiam, sic quod illis competit in ordine ad subjectum, competit ipsis quatenus sunt formæ et actus subjecti, ac proinde formaliter, et sic etiam omnis alia oppositio attenditur formaliter, ut privativa, contradictoria, et etiam relativa suo modo. 83.

Formæ contrariæ se formaliter expellunt.

Aliud ergo est considerare hanc expulsionem, ut reducitur ad agens mediante forma, ut suo effectu, qua sic ab ipso est mediante actione et termino ejus, ac pro-

inde active, quia quidquid est ab agente, est ab ipso active, et qua est agens. Aliud vero loqui de eadem expulsione, ut est a forma ex incompatibilitate, quia non virtualiter includit talem incompatibilitatem, sed competit ei ratione sui *esse* formalis, et per differentiam specificam, quæ ex se primo est talis, non participatione ab alio formaliter, unde perinde eidem conveniret talis incompatibilitas, etiamsi esset improducta. Hinc Doctor, variis in locis, dicit agentia virtualiter opponi ratione effectuum, effectus ipsos, seu formas opponi formaliter. Si comparetur forma in ratione effectus, et ut subest virtuti efficientis ad aliam formam, sic dici potest aliquo modo effective se habere, sed ut comparatur in *esse* causæ formalis, formaliter expellit.

Aliud superest dubium : An corpora circa idem, *ubi* opponantur formaliter, vel virtualiter? Quod infra commodiori loco tractabitur *in materia de Beatitudine et ejus dotibus, et de impenetrabilitate dist.* 44.

SCHOLIUM.

Ad secundam quæstionem respondet consequenter, nullam virtutem physicam ponendam in Sacramento, propter rationes allatas. Sumendo tamen *virtutem* pro ultimo potentiæ signi practici, admittenda est in Sacramentis, quia tantum est significare efficaciter, id est, prævie et certo. Solvit argumenta pro D. Thom. adducta num. 2. et principalia q. 5.

16. Ad quæstionem (m) secundam, patet per idem quod nec manifeste possibile, nec necessarium est ponere illam virtutem, quæ sit forma realis in Sacramento. Ut quid enim toties generaretur et corrumperetur? Nec per illam, si poneretur, aliquid causaretur in anima, nec causaretur ipsa regulariter, nisi ex pactione divina cum Ecclesia, et sic sine tot superfluis in aqua et anima intermediis, potest salvari quod pactio divina sit immediata, respectu effectus conferendi et recipiendi Sacramenta.

Si tamen fiat altercatio propter auctoritates de isto vocabulo *virtus*, potest dici, quod virtus uno modo, est ultimum de potentia, *primo Cœli et mundi*. Ultimum autem potentiæ signi practici est quod significet efficaciter, hoc est, prævie et certitudinaliter; nam non posset signo, inquantum practicum est, competere major potentia. Tamen talis virtus potest concedi esse in Sacramento; sed ista non est aliqua forma absoluta, sed tantum relatio conformitatis signi ad signatum. Et sive ista pertineat ad essentiam Sacramenti, (et tunc oporteret, quod Sacramentum non tantum includat rationem signi, cum suis differentiis, sed etiam aliquam rationem conformitatis ad signatum, quæ dicitur veritas in signo; et patet quod istarum relationum una accidit alteri, et quasi posterior fundatur in alia priori; conformitas enim in signo fundatur, et posset esse signum sine ea) sive ista non pertineat ad rationem Sacramenti, sed sit accidens concomitans, ut in pluribus, saltem ista ratio est illud ultimum de potentia signi practici, et sic virtus.

Text. 116. Quæ virtus Sacramenti?

Ad primum (n) autem dico, quod aqua abluit cor, id est, animam, non quidem causando dispositionem mediam inter ipsam et gra- 17.

tiam abluentem, sed abluit tanquam dispositio proxima et immediata ad gratiam, eo modo quo dicitur quod meritum inducit beatitudinem, vel quod sectio, sive alia hujusmodi præparatio inducit sanitatem. Si enim causaret dispositionem ad gratiam, et sic diceretur abluere, adhuc oportet illam dispositionem immediatius abluere, sicut argutum est supra, de ordine causarum respectu tertii.

Ad secundum dico, quod Magister in definitione Sacramenti, per hoc quod addit, *et causa existit*, nihil aliud intelligit, nisi quod est signum efficax, per quod intendit quod sit practicum certum et verum, et prævium naturaliter ad suum signatum.

Ad 2. Diversitas Sacram. vet. et novæ leg. in causando gratiam.

Per idem dico ad illud de distinctione Sacramentorum novæ legis et veteris; non enim distinguuntur per illud, quod neutri illorum potest convenire, scilicet active agere ad aliquid spirituale in anima; sed ista novæ legis gratiam causant, tanquam signum efficax, illa autem veteris legis non, loquendo de Sacramentis, id est, de cæremoniis illius legis. De hoc patebit in sequenti quæstione.

Ad 3. Ad aliud dico, quod si motio serræ esset dispositio proxima ad inductionem alicujus formæ, et non ex natura alicujus motionis, sed ex dispositione alicujus agentis simul cooperantis, posset rationabiliter peti ab illo agente, quod illa motio perficeret id quod continet, hoc est dictu, quod sicut continet illud tanquam dispositio prævia, sic perficiat illud, hoc est, ad ipsam immediate sequatur illud. Hoc modo est in proposito.

Ad illa quæ adducuntur in prima opinione, patet ex istis : Sacramentum enim non est tantum causa per accidens, sicut nec ipse poneret ornatum vel characterem esse causam per accidens respectu gratiæ, imo sicut poneret illud causatum a Sacramento esse per se dispositionem ad gratiam, ita dico, quod Sacramentum, vel ejus susceptio, est dispositio proxima ad gratiam. Et per hoc patet, quomodo ponitur in definitione ejus, et quomodo pertinet ad artem tractantium de Sacramentis. Si enim aliquis consideraret incisionem, vel aliquid hujusmodi, inquantum ordinatur ad sanitatem humanam, definiret, ipsam et differentiam assignaret per ipsum ordinem, licet ipse ordo accideret naturæ rei in se. Hoc modo Sancti et Doctores, non curantes de Baptismali ablutione, quantum ad naturam in se, non magis quam de natura balneationis cujuscumque per se, considerant illud inquantum ex institutione divina habet ordinem ad gratiam, et ideo sic definiunt, et differentias assignant. 18. Ad rationes D. Thom. positas n. 1.

Ad primum argumentum secundæ quæstionis, patet quod virtus illa est efficacia signi respectu signati, quæ efficacia non est forma realis, maxime absoluta, sed est veritas signi virtualiter præcedentis signatum. 19. Ad arg. 1 q. 2.

Ad secundum, si sanitas non posset nisi ab agente voluntario induci, et ab ipso institueretur aliquod signum, quod esset efficax, seu dispositio necessitans ipsum ad inducendum sanitatem, illud si- Ad 2.

gnum esset medicina virtuosa, non tamen per aliquam formam absolutam, quæ esset principium sanandi, sed tantum per ordinem efficacem ad sanitatem.

Ad 3. Ad tertium potest dici, quod quoties Sacramentum est novum, toties fundamentum est novum, et tunc non est ibi nova relatio sine mutatione fundamenti; sed illa mutatio non est ad aliquod absolutum in fundamento, sed ad esse fundamenti.

Vel aliter dici potest, quod relatio rationis potest esse nova in aliquo, absque omni novitate absoluti in ipso, sufficit enim nova comparatio absoluti ad alterum per actum intellectus; hoc modo potest Deus dici Dominus de novo, sine novo absoluto in ipso. Vel magis ad propositum potest nummus dici pretium de novo; esse enim pretium non dicit nisi relationem rationis, sicut nec esse commutatum pro alio; esse enim commutatum non magis dicit relationem realem, quam esse datum; datum autem (ut manifestum est, cum dicat habitudinem objecti ad voluntatem) non dicit nisi rationis relationem in ipso dato, sicut nec intellectum esse in objecto intellecto.

Qualiter Deus acquirit relationes de novo.

COMMENTARIUS.

84. Resolutio quæstionis quintæ. Conclusio negativa.

(m) *Ad quæstionem secundam patet per idem,* etc. Hic respondet ad quæstionem secundam, cujus conclusio est : *Nullam virtutem physicam superaddi Sacramento, nec possibilem esse talem,* id est, non ostendi per rationes, aut auctoritatem illam inesse, et nulla necessitate adstrui, efficacia enim Sacramenti est ex pactione divina cum Ecclesia. Et si contendatur de virtute propter auctoritates Sanctorum et Ecclesiæ, quæ dicit Sacramenta includere virtute suum effectum, potest dici (sumendo *virtutem* cum Philosopho 1. *de Cœlo et mundo,* pro eo quod est ultimum potentiæ) quod sic virtus Sacramenti est esse signum efficax gratiæ, et aliam virtutem non posse eidem competere.

Virtus Sacramentorum.

Dicit ergo Sacramentorum conformitatem cum suo signato esse hanc virtutem, quatenus ut prius naturaliter illum certo significat et infert. Hæc omnia clara sunt ex dictis. Dubitat Doctor, utrum relatio conformitatis Sacramenti ad suum signatum, sit de essentia ejus? Respondetur esse differentiam Sacramenti ex iis, quæ *supra* diximus de definitione Sacramenti, ex ipso Doctore, qui negat potestatem instituendi Sacramenti posse convenire creaturæ, et fundatur in certitudine significationis sacramentalis, quæ fundatur in assistentia divina. Unde quando hic separat a relatione signi etiam practici illam conformitatem, non loquitur de Sacramento complete sub omni ratione sui, sed tantum sub ratione generica et incompleta.

Dubium. Solvitur. Explicatur Doctor.

His ergo suppositis circa resolutionem utriusque quæstionis per Doctorem, quantum ad efficaciam et virtutem et modum causandi gratiam per Sacramenta, adjicio hanc confirmationem ex sanctis Patribus, ex quorum modo loquendi facilis est, et verax resolutio Doctoris. 85.

Confirmatio dictorum ex sanctis Patribus.

Cyprianus, sermo de Baptismo : *Remissio peccatorum, sive per Baptismum sive per alia Sacramenta donetur, proprie Spiritus sancti est, et ipsi hujus efficientiæ privilegium manet. Verborum solemnitas, et sacri invocatio nominis, et signa institutionibus Apostolicis Sacerdotem ministeriis attributa, visibile celebrant*

Sacramentum; *rem vero Sacramenti Spiritus sanctus format et efficit, et consecrationibus visibilibus, invisibiliter manum totius auctor bonitatis apponit, et plenitudinem gratiæ unctionis divinæ pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, et rem Sacramenti consummat et perficit*, etc.

Ambrosius. Ambrosius *lib.* 1. *de Sacramentis, cap.* 3. discernens inter ea quæ videntur in sacro mysterio Baptismatis, et ea quæ non videntur : *Ingressus es,* inquit, *vidisti aquam, vidisti Sacerdotem, vidisti Levitam ;* et infra : *Vidisti, quæ videre potuisti oculis tui corporis, et humanis conspectibus, non vidisti illa quæ operantur, quia non videntur, illa multo majora sunt quæ non videntur quam quæ videntur, quoniam, quæ videntur temporalia sunt, quæ non videntur æterna,* etc. Per ea autem quibus tribuit operationem, et non videntur, intelligit Spiritum sanctum cui tribuit operationem gratiæ in anima, ut patet *cap.* 5. ubi adducit exemplum Naaman Syri, ejusque purgationis in Jordane, alludens ad ea quæ visibilia sunt in Sacramento, et alia quæ non videntur, sicut aqua Jordanis fuit visibilis, et Naaman, sed non virtus sanativa, qua mundatus est a lepra : *Vidisti*, inquit, *aquam, sed non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi ; aliud est elementum, aliud consecratio, aliud opus, aliud operatio; aqua opus est, operatio Spiritus sancti est*, etc. Et *lib.* 3. *cap.* 2. dicit ad invocationem Sacerdotis infundi Spiritum sanctum baptizato, quæ invocatio ad genus causæ moralis reducitur.

86. Augustin. Item Augustinus *epistola* 23. *ad Bonifacium,* docens peccatum parentum non posse nocere infanti offerentium ipsum idolo; non nocere, inquam, quantum ad culpam, ut qui baptizatus est et purgatus ab originali, quod contraxit ab Adamo : *Nisi quis,* inquit, *renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto,* etc. *Aqua igitur exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, et Spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, solvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerans hominem Christo*, etc. *Sacramentum gratiæ,* id est, signum exhibet, *aqua forinsecus,* beneficium gratiæ operatur intrinsecus Spiritus sanctus, *et lib.* 15. *de Trinit. cap.* 26. negat eadem ratione discipulos Christi dedisse Spiritum sanctum : *Orabant,* inquit, *ut veniret in eos, quibus manus imponebant.* Item, Hieronymus, Isaiæ 4. Hiero
tractans illud Matth. 3. *Ego vos baptizo in aqua,* etc. *Ex hoc,* inquit, *dicimus quod homo tantum aquam tribuat, Deus autem Spiritum sanctum,* etc.

Accedunt et Patres Græci, explicantes illud Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto,* etc. purgationem a culpa tribuunt Spiritui; et quia homo compositus est ex anima et corpore, aquam corpori sanando, Spiritum animæ accommodant. Nyssenus *in lib. de Baptismo* circa initium : *Hoc autem,* inquit, *beneficium non aqua largitur* (*esset enim omni creatura sublimior*), *sed Dei præceptum, et Spiritus, qui mystice ad nostram libertatem venit accessus; aqua vero subservit ad ostendendam purgationem ;* et infra : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto*, etc. *Quare bina illa, et non solus Spiritus sufficiens existimatus est ad completionem baptismatis?* Respondet : *Compositus est homo, et non simplex ut certo scimus, atque idcirco duplici conjunctoque cognata similiaque elementa ad curationem destinata, atque attributa sunt ; corpori quidem quod apparet, aqua quæ sub sensum cadit, animæ vero quod visum effugit, Spiritus qui non apparet, qui fide vocatur, qui infallibili-*

ianzen. rillus. ieros. rillus xand. ithym. masc.

ter accedit, etc. Idem docet Nazianzenus *oratione in sanctum Baptisma*, Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi* 3. Cyrillus Alexandrinus, et Euthymius *in Joannem*, Damascenus *lib.* 4. *fidei Orthodoxæ, cap.* 10. Tertio denique adduci possunt omnes expositores in illud *Matthæi* 9. *Marci* 2. super illud : *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* ubi docent communiter ex remissione peccatorum, Christum ostendisse se esse verum Deum; ergo ad solum Deum id spectat, physice loquendo, ad alios autem moraliter, et potestate communicata, quæ non excedit moralem, impetratoriam aut ministerialem, aut certe meritoriam, quia variis modis hæc potestas communicari potest ; et de facto communicata fuit Christo qua homo erat, ut capiti, Apostolis ut ministris, Sacramentis ut instrumentis, quæ non excedunt genus causæ moralis, quia si physice, ut ita dicam, communicaretur virtus dandi Spiritum sanctum per gratiam et remissionem peccati, quæ de facto annexa est gratiæ, videtur argumentum colligendi Deitatem Christi ex ejusmodi operibus, esse satis ambiguum. Unde Nyssenus dicens aquam Baptismi non largiri hoc beneficium, sed Dei præceptum, et Spiritum, etc. subjungit rationem, *esset enim omni creatura sublimior,* supple, aqua, si daret gratiam, quod intelligi debet physice, si attingeret productionem gratiæ ; ergo si Christus qua homo habuit potestatem physicam dandi gratiam, unde colligeretur ex hoc effectu eum esse Deum, argumento quod est a posteriori, et tanquam ab effectu ad causam, et quo utuntur Patres, sicut non sequitur, producit calorem, ergo est ignis, quæ est fallacia consequentis. Atque idem colligitur recte ex Tridentino supra, assignando causas per se justificationis, ad Deum solum reducere efficientiam, quod intelligi debet ex sensu Concilii et Patrum de efficientia simpliciter physica, nam et Christus quem docet esse causam meritoriam, si loquamur de morali efficientia, est perfectior causa efficiens quam Sacramentum, quod in virtute operum Christi et passionis ejus ac Crucis, operatur secundum Patres ; ergo quod dicatur instrumentalis causa, non infertur esse instrumentum ex efficacia physica attingens gratiam immediate, quod perinde concludit si respondeas, quod etiam Christi humanitas per modum instrumenti physici attingebat opera miraculosa, quia eadem est difficultas, et suo loco ex Patribus oppositum probavimus *in tractatu de Incarnatione*.

otestas nittendi ccatum varie mmunicata.

rgumentum. atrum, quo lligunt hristum e Deum. ssenus.

88. Responsio adversariorum. Impugnatur.

Ad hæc ergo loca et similia, respondent adversæ sententiæ assertores denotari causam principalem tantum. Sed hæc responsio non tollit difficultatem, quia de hoc nemo unquam dubitavit, aut dubitare potuit Deum esse auctorem, et causam principalem salutis ; ergo quando Patres excludunt a Sacramentis efficientiam, tribuendo eam soli Deo, debet intelligi physica simpliciter, cum tribuant effectum Sacramenti Deo tanquam causæ ; et cum colligant divinitatem Christi ex tali effectu, supponunt non posse procedere physice ab alio principio.

Confirmatur. Ex modo loquendi Patrum contra Pelagianos.

Confirmari potest ex iisdem Patribus, contra Pelagianos, quia licet tribuant Deo principalem efficientiam, explicando Paulum circa bona opera liberi arbitrii, tamen reservant libero arbitrio suum influxum vitalem et physicum in eadem opera, ita tamen ut subsit gratiæ Dei prævenienti et adjuvanti, disponenti et præparanti ad consensum, et operis boni prosecutionem, ut patet novissime ex Tridentino *sess.* 6. *cap.* 5. *et* 6.

Aliter autem loquuntur de efficientia gratiæ per aquam et Spiritum, excluden-

tes eamdem ab aqua, et tribuentes eam soli Spiritui, quod physice intelligi debet; sic etiam loquuntur de operibus miraculosis, ut procedunt a Sanctis, quibus tantum adscribunt fidem, orationem et impetrationem, et soli Deo operationem physicam miraculi.

89. Responsio. Impugnatur. Efficacia Sacramenti.

Dices hoc argumentum tollere a Sacramentis etiam efficaciam moralem, et favere hæreticis. Contra, quia hanc ipsam denotant Sancti locis præfatis, cum dicunt Deum ministrato foris Sacramento interius operari, et designant connexionem illam, quæ est ex pacto et promissione, inter aquam, verbi gratia, et Spiritum in ordine ad sanctificandum hominem, quorum verba satis concordant modo, quo noster Doctor explicat et defendit efficaciam Sacramentorum; et de facili concordant ipsi Sancti, quando negant effectum Sacramenti procedere ab eo quod exterius datur, intelligi per efficientiam physicam, quia sic est solius Dei proprie; quando vero dicunt Sacramenta causare effectum intelligi de efficientia instrumentali et morali.

Error hæreticorum.

Neque ad defensionem doctrinæ Catholicæ, advocandæ sunt novæ difficultates et philosophicæ, cum idem modus loquendi sit Scripturæ, quoad alia, quibus nequit convenire aliud genus efficaciæ quam moralis. Quoad hæreticos autem nihil captare possunt, imo magis et facilius convincitur eorum error; negant enim dari gratiam per receptionem Sacramentorum, sed ea esse signa rememorativa aut excitantia fidem, et nihil conferentia de novo, sive physice illud causarent, sive tantum moraliter.

Quæ controversia omnium consensu aliena est a quæstione fidei, et versatur circa modum quo Sacramenta causant gratiam, quam dari per ipsa est de fide. Ex quibus patet resolutio Doctoris in utraque quæstione.

90. Satisf. argumentis.

(n) *Ad primum autem dico, quod aqua abluit cor, id est, animam,* etc. Hic respondet Doctor ad fundamenta oppositæ sententiæ, nempe D. Thomæ, et in primis ad illud Augustini *hom.* 80. *in Joannem*: *Quæ est ista virtus aquæ ut corpus tangat, et cor abluat?* Et habetur 1. *quæst.* 1. capitulo *detrahe*, etc. His verbis Augustini adjungunt similia loca Patrum moderni, ac tandem Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. ubi enumeratur Baptismus inter alias caucas justificationis, sed cæteræ sunt causæ proprie dictæ; ergo et Baptismus. Additur Senonense Conc. *cap.* 10. ubi tribuit eidem efficaciam respectu gratiæ. Moguntinum *cap.* 11. vocat Sacramenta instrumenta et remedia.

Baptismus est causa moralis instrumentalis.

Respondetur ex dictis illa omnia verificari de Sacramentis tanquam causis moralibus, et non physicis. Abluit ergo aqua cor, quatenus habet annexam assistentiam Spiritus et Dei pactum. Enumerat Tridentinum causas per se et proprias justificationis, quarum una est Baptismus, altera etiam merita Christi, et principalior quam Baptismus, quæ non causant physice suum effectum.

Probatur et explicatur Patrum

Perinde etiam illa loca referuntur ad quemcumque effectum, qui ex virtute Sacramenti confertur, qualis est gratia actualis effectus gratiæ, quem recipit fictus recedente fictione, ex efficacia Sacramenti præteriti, aut certe characteris, uterque effectus competit Sacramento, ut causæ morali. Quando etiam confertur mediante Baptismo, verbi gratia, effectus aliquis miraculosus, ad virtutem Baptismi refertur, quæ erit tantum moralis. Superius etiam ostendimus per eamdem formam verborum in Scriptura exprimi efficaciam fidei, pœnitentiæ, charitatis, etc. quibus moralis efficacia competit solum. Adducta

sunt etiam alia exempla, quibus satis quadrat auctoritas Bernardi, quam adducit Doctor pro opposito.

Adjicere licet aliquos Patres tribuere hanc virtutem sanctificandi aquis, ex contactu carnis Christi in Jordane, ut Chrysostomus *homilia* 25. *in Joan.* Beda *lib.* 1. *in Lucam, cap.* 10. quamvis tamen nullam virtutem superadditam recepit aqua, sed designata tantum fuerit materia Baptismi, et inchoate sanctificata per contactum carnis Christi.

1. Præterea objiciunt proprietatem verborum servandam esse, formam pœnitentiæ significare liberationem animæ a peccato, quod nequit fieri, nisi Sacerdos conferat gratiam mediante ipsa, ergo physice. Respondeo, concedo majorem et minorem, et nego consequentiam, quia verba verificantur juxta materiam subjectam; verba autem nequeunt participare talem virtutem, aut efficaciam physicam, habent efficaciam per modum actus judicialis, et supponunt auctoritatem absolvendi in Sacerdote, quam tribuit ei Ecclesia, cujus exercitium sunt illa verba: Ecclesia autem nequit transferre per approbationem Confessarii in ipsum auctoritatem, quæ habeat efficaciam physicam, sed moralem duntaxat; consequentia ergo opposita sequitur ex præmissis, neque ex vi solius ordinationis sine approbatione Ecclesiæ valide absolvit.

92. Tertio denique objiciunt, quod Christus Dominus mediante sua humanitate tangendo, et loquendo conferebat physice gratiam, operabatur effectus miraculosos; ergo idem sentiendum de Sacramentis. Respondetur, negando antecedens, quantum ad modum causandi, quia contrarium docent Patres, ut suo loco videri poterit. Et dato antecedente, negatur consequentia: primo, quia in Sacramentis, quæ transeunt, antequam effectus causatur, est repugnantia ex parte subjecti in ordine ad eam causalitatem, non ita in humanitate Christi, quod fuit subjectum permanens; deinde Sacramenta in virtute meritorum Christi, quatenus ea applicant, sunt efficacia, ut patet ex *Trid. sess.* 5. *can.* 5. ubi dicit originale remitti, qua meritum Christi applicatur per Baptismum, ac proinde non possunt excedere causalitatem operum Christi, quæ moralis est.

Ad reliqua argumenta D. Thomæ, sicut et ad argumenta, quæ adducta sunt in oppositum pro utraque quæstione, responsio Doctoris est clara, et hactenus sufficienter declarata, ulterius proinde non est immorandum. Controversia cum hæreticis tangenda erit de Sacramentis in specie, ne eadem contingat repeti, et quia in hac quæstione eam non tangit Doctor, supponens fidei principia, de quibus tamen nulla fuit controversia eo tempore in Ecclesia.

Superest tantum ut breviter adjiciam quid nomine *gratiæ sacramentalis* (cujus mentionem fecimus in Commentario) intelligant Doctores. Alensis 4. *part. quæst.* 5. *m.* 4. *art.* 2. § 1. D. Bonaventura *dist.* 1. *quæst.* 6. et Richardus asserunt gratiam sacramentalem differre ab habituali in ratione effectus, quod illa scilicet detur per hoc aut illud Sacramentum; ad finem specialem Sacramenti, ut per Baptismum per modum regenerationis; per alia Sacramenta eodem modo in ordine ad suos fines; neque apud Doctorem invenio aliam mentionem gratiæ sacramentalis, quæ ab hac differat. 93. Quid sit gratia sacramentalis. Alensis. D. Bonav. Richardus.

Paludanus *dist.* 2. *quæst.* 3. dicit sacramentalem diversam esse ab habituali donis et ornatu, et in quoque Sacramento dari propriam et distinctam ad finem Sacramenti. Capreolus eodem modo dicit esse distinctam ab omni alia qualitate; intelligere autem videtur qualitatem esse Paludanus. Capreolus.

diversam et permanentem, quæ disponat ad effectum peculiarem Sacramenti. Sotus interpretatur eum intendisse characterem in Sacramentis, quæ characterem imprimunt; in aliis vero ornatum, de quo *supra* egimus. Moderni autem Thomistæ, ut Suarez, Vasquez, Ledesma et alii, asserunt conferri virtute singulorum Sacramentorum auxilia specialia gratiæ actualis, quæ consistunt in piis impulsibus et inspirationibus datis ad finem cujusque Sacramenti.

Sotus.

Suarez. Vasquez. Ledesma.

94. Resolutio.

Res est incerta, id autem constat, varios esse fines Sacramentorum, an autem ad eos gratia habitualis, circa quam Sacramenta primariam habent efficaciam, sit sufficiens, ut dicunt primi auctores? an præterea dentur hæc auxilia actualis gratiæ regulariter, certo constare nequit, universaliter loquendo, quamvis in specie forte magis colligatur in quibusdam Sacramentis quam in aliis. In primis effectus Baptismi, qui est regeneratio hominis, et translatio ab eo statu, in quo quis nascitur filius Adam, ad statum adoptionis filiorum Dei, haberi potest per habitualem gratiam; et de hac solum loquitur Tridentinum, et alia Concilia, quando agunt de effectu hujus Sacramenti ; de gratia autem actuali non loquuntur, et forte sufficit character pro dispositione hujus Sacramenti, inquantum est permanens, et quantum est de se necessitans ad effectum Sacramenti. An præterea dentur auxilia ad observandam legem generalia, et professionem status, quem baptizatus assumit, exuens veterem hominem, et induens novum; item ut reddatur homo magis dispositus ad dignam receptionem Sacramentorum, incertum est ex Conciliis, quamvis de bonitate Dei, et misericordia præsumi possit; id autem constat saltem ratione Baptismi, et characteris, baptizatum acquirere protectionem specialem sui contra diabolum et invisibiles potestates.

Gratia Baptismalis.

Pœnitentiæ effectus est reconciliatio peccatoris, ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 3. quæ fit etiam per habitualem, interdum autem in viris piis, et cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, inquit Concilium, *conscientiæ pax et serenitas, cum vehementi spiritus consolatione, consequi solet,* etc. Hæc autem refundi potest in gratiam actualem, qui tamen effectus non est regularis in omnibus, saltem in eo gradu perceptibili, quamvis neminem esse putem, qui accedat cum fide et devotione ad Sacramentum, quin in eo acquirat pacem conscientiæ. Posset præterea dici, dari in hoc Sacramento gratia ad opera satisfactionis et mortificationis, quæ excitant etiam ad frequentem usum ipsius Sacramenti ex affectu satisfactionis, et vindicandi in se peccati.

95. Gratia Pœnitential[is].

Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 2. effectum Eucharistiæ statuit in eo, ut et *sit cibus animarum, quo alantur et confortentur viventes vita illius, et sit antidotum a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus serventur,* etc. Reducendo hunc effectum præservationis a mortalibus ad principia communia de gratia Dei, et auxiliis, certum est hunc effectum, quem omnes tribuunt Eucharistiæ, provenire a gratia actuali præveniente, quæ necessaria etiam est justis et sanctificatis, ut evitent peccata, ex epistola Innocentii 1. *ad Concil. Carthaginen.* et alia ejusdem *ad Concil. Milevitan.* epistola Cælestini 1. *can.* 6. ex Milevitan. *can.* 4. *et* 5. Arausicano *cap.* 10. et supponit Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 16.

Grati[a] Euchari[sti]æ.

Innocent. Cælestin. Milevitan. Arausican. Trident.

Idem dicendum videtur a paritate, de Sacramento Confirmationis, cujus effectus est tribuere robur et constantiam ad profitendam fidem, et superandas tentationes, et pericula seducentia, quod debet fieri per gratiam operantem, quæ est actualis.

96. Gratia confirm[ationis].

Item, res Sacramenti extremæ Unctio-

nis, ut docet. Trident *sess.* 14. de eodem Sacramento, gratia est Spiritus sancti, cujus unctio delicta, si quæ sunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, et ægroti animam alleviat et confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus dæmonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit; hæc autem magna ex parte fiunt per gratiam actualem.

Eodem modo de Ordine, cujus fine et ministerio et dispensatione congrua, probabile est dari gratiam actualem, idque exigit finis ejus et pericula emergentia, et rectus usus.

Item, in Sacramento matrimonii exigitur similis gratia ad sublevanda onera matrimonii, et educandam prolem, et ad vincendam concupiscentiam, cujus moderamen Augustinus *lib.* 4. *contra Julianum cap.* 2. reducit ad gratiam operantem, quæ datur tempore congruo. Videtur ergo sententia ultima certa esse in quibusdam Sacramentis, in aliis probabilis.

Antiqui autem Scholastici, ut plurimum loquuntur de effectu gratiæ sanctificantis, quæ etiam ad finem cujusque Sacramenti datur. Hæc autem gratia sanctificans potest dici finis gratiæ actualis, quæ ad ejus conservationem ordinatur; unde dici potest virtute in ea contineri hoc modo, et etiam habitualem, tanquam formam priorem ad eam disponere moraliter, prout ex fine Sacramenti datur; agunt ergo Doctores antiqui de illa, quæ confertur statim per Sacramentum, et in ordine ad quam verificatur Sacramentum, quæ est habitualis, et forma Sacramenti de præsenti et practice.

QUÆSTIO VI.

Utrum in Circumcisione ex vi ejus collata fuerit gratia?

Alens. 4. *p. q.* 7. *m.* 7. *per totum.* D. Bonav. *hic* 2. *p. art.* 2. *q.* 3. Richard. *art.* 6. *q.* 1. Gabr. *q.* 4. Rubion. *q.* 5. Mayron. *q.* 2. Major. *q.* 5. Durand. *q.* 5. D. Thom. 3. *p. q.* 70. *a.* 4. Suarez *tom.* 3. *p.* 3. *d.* 5. *sect.* 1. Vasquez 3. *p. d.* 165. *Vide* Scot. *de primo princ. c.* 3. *in Theorem.* §. *non potest probari.*

Hæc est (a) pars incidentalis hujus distinctionis, in qua Magister determinat de Circumcisione, circa quam quæritur: Utrum in Circumcisione ex vi ejus conferebatur gratia? Quod non, probatur. Rom. 4. *Signaculum accepit Circumcisionis.* Glossa: *Peccata ibi solum dimittebantur, sed gratia ad bene operandum adjutrix non præstabatur.* 1. Magist. F. Argum. 1.

Item, Augustinus in Psalm. *Ut quid Deus repulisti in finem,* illa, inquit, de Sacramentis veteris legis tantum promittebant et signabant; hæc autem dant salutem, scilicet Sacramenta novæ legis. Argum. 2. In expos. tit. Psalm. 73.

Item, Circumcisio non aperiebat januam, sicut vult Beda super illud *Luc.* 2. *Postquam consummati sunt dies octo*; habenti gratiam patet janua regni, quia ejus est hæres, secundum Augustinum de Trinit. lib. 15. cap. 19. *Ipsa dividit inter filios regni et perditionis.* Argum. 3.

Item, per rationem sic: Sacramentum non causat nisi quod signat; Circumcisio tantum signat ablationem, et non aliquid positivum, quia non est ibi nisi ablatio partis a toto; ergo, etc. Argum. 4.

Contra Augustinus *lib.* 2. *de Nupt. et concup.* et ponitur *de Consecr. dist.* Ratio ad opposit. cap. 11.

et 4. contra Donat. 24. 4. *Ex quo instituta est Circumcisio in populo Dei, ad purgationem hujus peccati veteris, valebat magnis et parvis, sicut Baptismus valere cœpit ex quo institutus est;* hoc non esset, nisi ibi conferretur gratia ; ergo, etc.

Item, Beda super illud Lucæ 2 : *Postquam consummati sunt dies octo. « Idem salutiferæ curationis auxilium Circumcisio in lege agebat, quod Baptismus tempore gratiæ agere consuevit. »*

COMMENTARIUS.

1. Ordo et divisio quæstionis. (a) *Hæc est pars.* Hic Doctor tangit partem incidentalem distinctionis. Primo disserit ex more pro utraque parte quæstionis; secundo doce Circumcisionem delevisse peccatum ; tertio, an posset Deus de potentia absoluta delere peccatum originale sine infusione gratiæ ; quarto, an etiam de potentia ordinaria ; et ultimo tandem respondet ad argumenta opposita.

SCHOLIUM.

Resolvit ex auctoritatibus Circumcisionem delevisse originale. Ita *August.* citatus, et lib. 3. contra Julian. c. 18. et lib. 5. c. 9. et in id Gen. 17. *masculus cujus, etc.* et 4. de Bapt. c. 24. 13. Civit. cap. 26. *Gregor.* 4. Mor. 2. et 3. habetur cap. *Quod autem*, de Consecr. d. 4. *Prosp.* lib. de promission. 1. p. cap. 14. *Cyprian.* de Cardin. operibus. *Isidor.* lib. in Gen. c. 3. *Beda* citatus. *Bernard.* serm. de Circumcis. habetur. cap. *Majores*, de Bapt. *Alens.* 4. p. q. 7. m. 7. *D. Thom.* 3. part. q. 61. art. 3. et q. 62. art. 6. et omnes communiter. Quærit Doctor an hoc potuerit fieri sine gratiæ infusione, et qua potentia, ordinaria, vel absoluta ?

2. Hîc supponendum (b) est tanquam certum, quod per Circumcisionem peccatum originale delebatur, quod patet per auctoritates Sanctorum. Et ad hoc est ratio congrua, quia Deus nullo tempore reliquit genus humanum sine remedio necessario ad salutem, maxime illos, quibus ipse legem dedit, ut per ejus observantiam pertingerent ad salutem. Frustra enim fuisset data talis lex, sine tali remedio ; ergo tempore legis Mosaicæ dedit aliquod tale remedium observantibus hujusmodi legem. Non possunt autem attingere ad salutem sine deletione originalis culpæ, quod supponitur *ex secundo libro* ; ergo in illa lege instituit aliquod remedium contra illam culpam ; istud, et non aliud, videtur esse ibi institutum, tanquam tale remedium contra illam, juxta illud Genes. 17. *Masculus, cujus præputii caro*, etc. Dist. et inf

Et si objiciatur, quod Circumcisio sit ex Patribus, non ex lege, quia data est Abrahæ Circumcisio, et hoc per multos annos, scilicet quadringenti ante legem Mosaicam datam in monte Sinai, hoc non obviat quin sit remedium contra originale peccatum. Quod autem Deus voluit illud instituere ante legem Moysi, arguit quod non sit remedium præcise hujusmodi legis, sed nec lex illud evacuavit, sed confirmavit.

Sed inquirendum est (c), an ex isto supposito, sequatur necessario gratiam in Circumcisione conferri. Et quia dimissio culpæ, et collatio gratiæ, sive conjunctim, sive separatim, non respiciunt nisi potentiam divinam ; aliquid autem dicitur possibile Deo dupliciter, scilicet secundum potentiam abso- Dupl. D. poten

lutam vel ordinatam; ideo primo videndum est, an possibile sit Deo de potentia absoluta delere culpam originalem sine infusione gratiæ; secundo, an hoc sit sibi possibile secundum potentiam ordinatam.

COMMENTARIUS.

De ficacia :umcisi-onis.

(b) *Hic supponendum est,* etc. Ut hic comprehendamus varia placita tam antiquorum, quam etiam modernorum circa efficaciam Circumcisionis, quam supponit Doctor ex auctoritate Sanctorum fuisse respectu peccati originalis delendi saltem, immorari paululum oportet, ne toties ad idem digrediendum sit.

'rima itentia. gistri et lossæ.

Prima ergo sententia est Magistri *dist.* 1. *in fine,* et glossæ in cap. *Quod autem,* de Consecratione, *dist.* 4. per Circumcisionem solam culpam fuisse deletam et nullam collatam gratiam.

pugnatur. in dari tatum edium inter catorum filium.

Hæc sententia involvit repugnantiam ad principia fidei, eamque impugnat Doctor, quia de facto non datur status medius inter amicum et inimicum, et nunquam remittitur peccatum originale aut mortale, nisi per collationem gratiæ, ut patet ex materia de justificatione, et docet Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. definiens justificationem continere hæc duo, nempe remissionem peccati, et renovationem interioris hominis per gratiam.

Quid tificatio ontinet.

Æquivalenter videtur damnata in Pelagianis, et contrarium definitum. Illi docebant, pressi auctoritate Scripturæ et Ecclesiæ, gratiam Christi consistere in sola peccatorum remissione, ut habet Augustinus *lib. de gratia Christi, cap.* 38. *et* 39. Definitur contrarium *can.* 11. Tridentini et Milevitani; ejus etiam impugnatio, juxta rationem præmissam Doctoris, ex eo quod non sit status medius inter regnum et infernum post mortem, nec inter filium regni et gehennæ in vita mortali. Hæc, inquam, impugnatio desumi potest ex Augustino *lib.* 1. *de peccatorum meritis, cap.* 17. 18. 20. 30. *et* 34. ubi redarguuntur Pelagiani, qui locum medium et statum inter regnum cœlorum et damnationem statuebant parvulis non baptizatis decedentibus ex via.

ugustin. rident. levitan.

Secunda sententia.

Secunda sententia docet in Circumcisione datam fuisse gratiam quoad effectus privativos, non autem positivos; per privativos intelligere videtur remissionem culpæ et pœnæ; per positivos vero renovationem interioris hominis, Dei filium, et amicum constituere. Hæc sic explicata nihil differt a præcedenti, ac proinde ex jam dictis rejicitur.

2. Tertia sententia.

Tertia sententia est, datam fuisse gratiam virtute Circumcisionis quæ sufficeret ad remissionem culpæ, non tamen quantum ad vim et efficaciam superandæ concupiscentiæ, et merendi vitam æternam. Citatur D. Thomas *in* 4. *disp.* 1. *quæst.* 2. *art.* 5. *quæstiuncula* 3. et videtur D. Bonaventuræ *quæst. ultima* dicentis, non suffecisse eamdem gratiam ad profectum. Quam sententiam uterque desumpsit ex Alensi 4. *part. quæst.* 4. *m.* 7. *art.* 4. § 2. ubi distinguit gratiam sanctificantem a gratia, quæ sit principium operandi meritum.

D. Thom. D. Bonav.

Alensis.

Suarez. Impugnatur.

Hanc sententiam impugnat Suarez *disput.* 10. *sect.* 1. primo, quia omnis gratia, quæ constituit filium, et gratum, quantum est ex se, est sufficiens ad meritum; secundo, quia talis gratia semper habet adjunctam charitatem, ergo sufficiens ad superandam concupiscentiam, quia amor Dei est ex se fortior omnibus, 1. Joan. 3. *Omnis qui in eo manet non peccat,* etc. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit,* etc.

1. Joan. 3.

Rejicitur impugnatio.

Sed hæc impugnatio est inefficax et falsa, quia gratia sanctificans, si, (ut supponit impugnatio, sit diversa forma a charitate,) non est principium operandi, adjuncta etiam charitate habituali, nisi adsit gratia actualis, est inefficax; alias gratia excitans et adjuvans non exigeretur in homine justificato ad superandum fomitem, et vincendas tentationes, quod est contra canones fidei. Potuit ergo Circumcisio conferre gratiam sanctificantem, et nullum auxilium gratiæ actualis ad superandam concupiscentiam, et sic interpretari potest hæc sententia.

Necessitas gratiæ actualis.

Responsio ad objecta.

Ex quo patet ad rationes in oppositum, dari scilicet per gratiam sanctificantem sufficiens principium meriti, quantum ad dignitatem et statum personæ, et quantum ad habitum, non autem quantum ad adjutoria necessaria ex parte operis ad excitandam voluntatem, et adjuvandam.

3. Quarta sententia. Bellarm. Alanus.

Quarta sententia est, in Circumcisione, aut aliis veteris legis Sacramentis nullam gratiam fuisse collatam, sed totam gratiam correspondere fidei et meritis. Hanc docet Bellarminus *lib.* 2. *de Sacramentis cap.* 13. *et sequentibus,* Alanus, et multi alii, ut defendant distinctionem inter Sacramenta novæ et veteris legis, quam in hoc statuit Tridentinum et Florentinum, ut illa causant gratiam quam significant; hæc autem significarint tantum, et non causarint, sub qua distinctione comprehendi volunt Circumcisionem, et citatur pro ea D. Thomas *quæst.* 62. *art.* 3. *quæst.* 70. *art.* 4.

D. Thom.

Hanc sententiam limitant aliqui, ut vera sit in adultis, non autem in parvulis; sed hanc limitationem non omnes admittunt, quia auctoritates, quibus fulcitur hæc opinio, comprehendit tam adultos quam parvulos, et negant vel generaliter per Sacramenta veteris legis, vel etiam in specie datum fuisse ullum fructum gratiæ per Circumcisionem.

De modo causandi gratiam in Circumcisione.

Quantum autem ad modum causandi gratiam per Circumcisionem, an ex opere operato, an ex opere operantis, variant etiam Doctores. Distinguit Paludanus duplicem modum causandi gratiam ex opere operato. Primus est per efficientiam physicam, et sic causant Sacramenta novæ legis gratiam. Secundus per modum conditionis, et sic causat Circumcisio. D. Thomas 3. *part. quæst.* 62. *art.* 6. *ad* 3. *et in* 4. *dist.* 1. *quæst.* 2. *art.* 4. *et* 6. Sotus *quæst.* 1. *art.* 4. et alii, negant dedisse gratiam ex opere operato.

D. Tho. Sotus.

4. Sententia Doctoris. Gabriel. Durand. Probatur.

Sententia Doctoris est, datam fuisse gratiam per Circumcisionem, et etiam ex opere operato, quem sequitur Gabriel *quæst* 4. *art.* 1. Durandus et omnes Doctores nostræ scholæ *in* 4. *dist.* 1. idem tenuit Alensis supra, et Paludanus citatus. Probatur primo, quia Circumcisio fuit instituta ut remedium peccati originalis, ergo ex divina institutione habuit efficaciam ad illud delendum; sed quod fuit efficax ad delendum peccatum, fuit efficax ad ponendam gratiam, et consequenter ex opere operato.

Cyprian.

Primum antecedens probatur ex Cypriano *de cardinalibus Christi operibus, cap. de Circumcisione*; expressa est Augustini multis in locis *lib.* 3. *contra Julianum cap.* 18. *lib.* 5. *cap.* 9. *lib.* 2. *de gratia et peccato originali, c.* 30. *et* 32. *lib.* 2. *de nuptiis et concupiscentia cap.* 11 *et* 17. *lib.* 4. *de Baptismo, cap.* 24. *lib.* 2. *contra litteras Petiliani, cap.* 27. *lib.* 15. *de Civit. cap.* 16. *lib.* 16. *cap.* 24. *et lib. de Pœn. medicina cap.* 5. auctor Hypognostici *lib.* 5. circa medium, quibus in locis æquiparat Circumcisionem Baptismo, ut erant remedia peccati, et ex necessitate utriusque probant veritatem peccati originalis. Unde *lib.* 4. *de Baptismo,*

August.

Auctor Hypognostici.

cap. **24.** *Cur,* inquit, ***præceptum est Abrahæ ut parvulos circumcideret, nisi quia ipsum Sacramentum per seipsum multum valet.***

[...]gor. [...]sper. Augustinum secuti sunt posteriores Patres, Gregorius 4. *Moralium, cap.* 2. *et* 3, et habetur cap. *Quod autem,* de Consecrat. dist. 4. Prosper *in epistola quæ est* 84. *apud Ambrosium, et lib. de promissionibus Dei,* 1. *part. cap.* 14. Isidorus *lib. in Genes. c.* 13. Beda *lib.* 2. *in Lucam cap. et homil. de Circumcisione,* Bernardus *serm.* 3. *de Circumcisione, serm.* 2. *de Assumptione Virginis,* et universi Scholastici cum Magistro *dist.* 1. Innocentius III. *cap. Majores,* de Baptismo, æquiparans illa verba Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto,* etc. cum illis Genesis 17. *Masculus cujus præputii caro,* etc. quantum ad necessitatem utriusque perinde interpretatur. [...]orus. [...]da. [...]ard. [...]gist. [...]cent.

Hinc aliqui putant priorem sententiam absolute prolatam non solum esse falsam, sed etiam temerariam; sed supersedendo censuræ, antecedens supponamus ex tanta Patrum auctoritate. Consequentia autem est manifesta, alias non esset Circumcisio remedium efficax. Subsumptum patet ex principiis fidei præmissis, quia originale non dimittitur de facto, nisi per gratiam; consequentiam autem negat Bellarminus, et varie torquent hinc inde discipuli S. Thomæ. Contra Bellarminum sufficienter probata est ex antecedente.

5. [...]ponsio. Respondent autem quidam, Circumcisionem causasse gratiam ex opere operantis, non autem ex opere operato, quia non causat physice gratiam. [...]pugnatur. Hæc ratio superius rejecta est, quoad suppositum de efficacia physica Sacramentorum novæ legis; præterea illud causat ex opere operato, quod non correspondet meritis, aut bono motui operantis; sed talis fuit effectus Circumcisionis in parvulis; ergo, etc.

Dices correspondere fidei parentum; contra, pactum initum est cum Abraham ratione Circumcisionis, ut patet *Genesis* 17. Responsio. Impugnatur. deinde necessitas Circumcisionis ostenditur ibidem, et non fidei; pœnam comminatur Deus omissioni Circumcisionis, non autem fidei, ergo efficacia data est ipsi Circumcisioni, non fidei; neque responsio quadrat Augustino, aut aliis Patribus, qui Patres. de Circumcisione loquuntur per modum remedii sensibilis.

Secundo, vel fides haberet illum effectum ut meritum de condigno, vel de congruo; non ut meritum de condigno, quia id solum convenit operibus Mediatoris, ut valeant aliis de condigno; non ut meritum de congruo, quia parentes possunt esse in peccato, Efficacia fidei parentum. et fides etiam ipsorum vitiari, tamen non suspendebatur effectus Circumcisionis, qui fuit infallibilis. Meritum autem de congruo non infert effectum infallibiliter, nisi habeat adjunctam specialem Dei promissionem; de hac promissione nihil habetur in Scriptura, nisi quando fides operatur per charitatem, et hæc promissio est respectu ipsius operantis quoad justitiam propriam, non autem ut impetraret alteri infallibiliter justitiam, quia soli Christo reservatum est, ut audiretur pro nobis pro sua reverentia, et infallibiliter.

Tertio, fides parentum non fuit efficacior in lege scripta quam in lege Evangelica, 6. Fides in lege Evangelica perfectior. in qua est perfectior, et magis explicita, et perfectius innititur operibus Christi exhibitis, quam fides priorum, quæ innitebatur exhibendis, neque fuit tam explicita; sed nunc non habet illum effectum infallibilem respectu peccati in parvulis, quibus nequit applicari in casu Baptismus, ergo neque tunc habuit.

Major patet, quia non minus in lege nova tribuitur salus fidei, et justificatio, Efficacia ejus in lege nova. quam in lege antiqua, ut patet passim ex

Apostolo ad Romanos, ad Galatas, ad Hebræos, et ex Evangelio; unde distinguit ipse ubique legalia, legem, et remedia ejus contra fidem, quæ sicut justificavit Abrahamum, sic etiam per ipsum valet in lege nova.

Non fuit derogatum fidei, aut operibus.

Præterea in lege nova non fuit derogatum efficaciæ operum, quam habebant in veteri lege ex promissione Dei, ut patet de charitate et pœnitentia perfecta, quæ eamdem vim justificandi retinent in lege nova, quam habuerunt in veteri; ergo idem dicendum de fide.

Quarto, patet ratione Doctoris, quia lex vetus ordinavit sufficienter ad salutem; ergo habuit remedium peccati originalis; in lege autem non fuit aliud quam Circumcisio, ergo, etc. Consequentia probatur, quia nequit existens in peccato originali esse ordinatus ad salutem, quia inscriptus est in civitate diaboli, quamdiu obnoxius est tali peccato; hinc filius Dei venit redempturus a peccato originali primario, ergo lex, quæ non habet remedium peccati originalis, non sufficienter ordinat ad salutem. Subsumptum patet ex communi interpretatione Ecclesiæ, quia nihil aliud in lege habuit illam efficaciam præter Circumcisionem; ergo si in Circumcisione non remittebatur, neque in lege remitti potuit.

Cum peccato originali non est salus.

7. Confirmatur, per Circumcisionem incorporabatur infans Synagogæ seu Ecclesiæ; ergo delebatur etiam peccatum ejus. Dices, deletum fuisse virtute fidei quæ applicabatur per Circumcisionem, contra, fides non erat efficax sine Circumcisione; ergo Circumcisio ex institutione divina exigebatur ad deletionem originalis. Dices requiri ut conditionem. Contra, quod directe cadit sub præcepto, et comminatione divinæ pœnæ, per se intendebatur; talis erat Circumcisio, ut patet *Genesis* 17. ubi Circumcisio statuitur ut pactum : *Hoc est pactum meum,* etc. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum,* etc. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis,* etc. *Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Quæ comminatio comprehendit infantes; unde Septuaginta addunt : *cujus præputii caro octavo die circumcisa non fuerit*, Genesis 21. Isaac circumcisus fuit : *Et circumcidit eum die octavo, sicut præcepit Dominus.* Idem confirmavit lex *Levitici* 12. Quomodo autem infans octo dierum pactum irritum faceret, nisi ratione peccati originalis, a quo per Circumcisionem liberabatur. Unde Augustinus lib. 3. contra Julianum cap. 18. *Responde,* inquit, *si potes cur ipse Isaac, nisi Baptismatis Christi signo circumcisus octavo die fuisset, periisset anima ejus de populo suo? explica si potes, cur tanta pœna plecteretur, nisi ab hoc tanto Sacramento liberaretur,* etc. quod in locis jam citatis sæpius repetit.

Circumcisio. per se requisita.

Septuag[inta].

Unde audiendi non sunt, qui hanc comminationem extendunt solum ad adultos, ut patet ex lectione Septuaginta retenta in editione Sixtina, qua utitur Augustinus locis citatis, Ambrosius *epist.* 77. Origenes *lib.* 2. *in epist. ad Romanos cap.* 3. unde intelligitur de pacto irrito in Adamo per peccatum, quod per Circumcisionem deletur, ut Augustinus, Isidorus, Beda intelligunt; ex quibus sequitur Circumcisionem, non ut conditionem requiri, aut fuisse, sed ut signum sacramentale et efficax delendi originalis.

Aug. Aug. Amb. Orig.

Confirmatur secundo, fides nequit esse Sacramentum proportionatum viatori per se; ergo exigebatur signum aliquod sensibile. Hoc fuit Circumcisio, quia erat incorporatum in Synagoga, unde Paulus ait quod *circumcidens se est debitor universæ legis,* loquens de Judæis. Fuit etiam 8. Rem... debuit sens...

distinctivum seminis Abrahæ, tam rigorosum autem præceptum comprehendens infantes octo dierum, non congruebat divinæ clementiæ inferre, nisi ex necessitate fructus spiritualis adjuncti ex divina institutione. Deinde Circumcisio valebat omnibus parvulis ex semine Abrahæ, sed multi ex his defecerunt a fide; ergo non in fide parentum Circumcisio in eis erat efficax.

Accedit quod in ipsa lege Moysi circumcidentes infantes, non omnes habebant fidem explicitam Mediatoris, et valide circumcidebatur infans, eo ipso quod ad præcepti impletionem Circumcisio fiebat, absque alia fide explicita. Hinc Gregorius lib. 4. Moral. c. 2. *Quod apud nos,* inquit, *valet aqua Baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro iis, qui de Abrahæ stirpe prodierunt mysterium Circumcisionis,* etc.

9. Sequendo ergo doctrinam Augustini et Patrum, qui eamdem receperunt, sequitur Circumcisionem habuisse hanc efficaciam ex divina institutione, ac proinde ex opere operato. Accedunt congruentiæ, sicut congruum erat sacrificia sensibilia hujus legis determinari per ipsam legem, a fortiori magis fuisset congruum, illud quod erat remedium peccati originalis, statuere in aliquo sensibili, quia per illud sensibile, quod consistebat in Circumcisione, erat in Judæis fundamentum, et quasi janua, et professio legis, inducens obligationem ejus observandæ, ad Galatas 5. *Testificor rursus,* inquit, *omni circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ,* etc. et ad Romanos 3. dicit: *Eloquia Dei,* id est, legem, *fuisse credita Circumcisioni.* Accedit

Congruentiæ.

Secundo, quod sicut ad efficaciam Sacramenti novæ legis non exigitur fides et sanctitas ministri, eadem congruentia ne remedium peccati originalis esset dubium, aut in certum in Synagoga, non debebat dependere a fide interna ministri, aut parentum, de qua non potuit judicare Ecclesia seu Synagoga, neque efficaciam inde participare, neque remedium commune dependere a fide privata, sed ex solis meritis Christi.

Alia congruentia.

Dices forte eodem modo, quo Durandus loquitur de remedio legis naturæ, quod Circumcisio, ut habet annexam fidem publicam Ecclesiæ, virtute ejus habuisse. efficaciam. Contra, sacrificia etiam habuerunt eamdem fidem annexam, tamen non poterant subvenire parvulo, respectu cujus Circumcisio habuit necessitatem medii post diem octavum, ut patet ex Augustino, et cap. *Majores,* de Baptismo, et aliis Patribus citatis; ergo efficacia delendi originalis peccati non fuit ex sola fide Ecclesiæ, sed ex institutione ipsius Circumcisionis, quod et comminatio præmissa de parvulis intellecta declarat ipsam Circumcisionem habuisse ex divina institutione necessitatem medii, ac proinde ex opere operato ratione suæ institutionis, et continebat in se ratione institutionis fidem Christi, et opera, ex quorum valore participabat efficaciam, tanquam a causa meritoria; non secus ac alia remedia in virtute eorumdem operum sortiuntur efficaciam, quod magis consentaneum est dictis Augustini, quam quod in fide parentum, aut ministri, fuerit efficax, quæ non potuit dare certitudinem et infallibilitatem effectus, sicut neque illa, quibus Ecclesia jam applicat fidem et sanctitatem suam, habent infallibilem effectum, sicut Sacramenta habent.

10. Responsio.

Impugnatur.

Circumcisio habuit necessitatem medii.

Objicit Bellarminus contra hanc communem sententiam loca Pauli, et plura loca Patrum, quæ videntur negare Circumcisioni efficaciam ullam respectu pec-

Objectio.

cati delendi, aut conferendæ gratiæ, sed tota reservatur fidei, *ad Romanos* 7. 2. *ad Corinth.* 3. *ad Galat.* 3. *et* 5. et alibi.

11. Responsio aliorum. Utramque sententiam quidam conciliare contendunt, ex quo quod Circumcisio ex peculiari institutione non habuerit illam efficaciam, sed inquantum æquivalebat remedio legis naturæ, vel ut includebat fidem parentum, vel denique quia Circumcisio, licet habuerit illam efficaciam, non fuerit ex primaria ejus institutione, quæ respicit segregationem Judæorum, aut stirpis Abrahæ ab aliis, per hoc signaculum, et inquantum significabat futuram gratiam Baptismi, et Circumcisionem spiritualem conferendam per Christum.

Alia responsio.

Verum si auctoritates contrariæ aliquorum Patrum, et ipsius etiam Pauli in superficie et forma verborum attendatur, et non secundum subjectam materiam, et intentum primarium ipsorum, neutra responsio satisfacit; videntur enim Patres nihil conferre Circumcisioni, et omnem ejus fructum evacuare, quantum ad justitiam et deletionem peccati.

Irenæus. Irenæus *lib.* 4. *cap.* 3. asserit datam *non ut consummationem justitiæ, sed ut cognoscibile perseveraret genus Abrahæ,* Origenes lib. 2. contra Celsum, *fuisse carnalem,* Chrysostomus *homil.* 27. *in Genesim,* Cyrillus *lib.* 10. *in Julianum,* negat valuisse ad justitiam, Theodoretus *q.* 67. *in Genes.* Tertullianus *contra Judæos cap.* 2. et alii, quos ibidem citat Bellarminus, et omnes pene Græci Patres. Ex Latinis etiam addi potest præter Tertullianum, Cyprianus *lib.* 1. *contra Judæos cap.* 8. *lib.* 3. *epist. epistola ad Fidum,* 8. Ambrosius *epist.* 72 *ad Roman.* 4. Hieronymus *in cap.* 3. *ad Galatas.*

Origenes. Chrysost. Cyrill. Theodor. Tertullian.

Cyprian. Ambros. Hieron.

Hi omnes vel excludunt fructum justitiæ a Circumcisione, vel effectum et utilitatem ejus declarantes, tacent hanc ejus efficaciam delendi peccati, et ad omnes effectus, sive consignationis et segregationis generis Abraham, et significationis mysticæ gratiæ Baptismalis, et Circumcisionis spiritualis, quos ipsi exprimunt, fructus ejus arctant, excludendo cætera.

Respondetur ergo, aliter Judæos posuisse omnem justitiam esse ex solis lege et Circumcisione, et nullam aliam admittebant redemptionem, aut necessitatem ejus. Messiam expectabant ut instructorem et Doctorem, et qui eos liberaret a servitute temporali, de qua intelligebant omnes promissiones redemptionis et libertatis a peccato, quas promittebat Scriptura fore per Messiam, sicut et regnum ejus fore temporale, et restaurationem regni Israel temporalis. 12. Responsio ad objectionem. Error Judæorum.

Hoc patet ex epistolis Pauli, disserentis contra Judæos et judaizantes, pro fide Jesu Christi; et hoc est argumentum ipsorum, ut explicant omnes expositores. Patet etiam Act. 15. *Et quidam descendentes de Judæa docebant fratres, quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari,* etc. *Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes, quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi,* etc. Contra hos disserit Paulus, asserens omnem justitiam esse ex meritis Christi, et salutem esse per fidem et redemptionem, quæ est in Jesu Christo, neque legem quidquam valere, neque Circumcisionem, eo nempe sensu, quo Judæi salutem ex Circumcisione, et littera legis solum esse adstruebant, et repromissiones sibi factas esse ex merito utriusque et sanctitate. Scopus Pauli.

Non negabat ergo Paulus Circumcisionem nihil valere adjunctis meritis Christi, et eodem modo de lege, in quorum virtute per gratiam, quæ in Christo dabatur, valebant. Unde ad Romanos 2. ait: 13.

Circumcisio quidem prodest, si legem observes, etc. deinde ad Roman. 3. ostendens legem non justificare, quia *ex lege tantum cognitio peccati, quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo, per legem enim cognitio peccati; nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est, testificata a lege et Prophetis,* etc. Ubi per justitiam intelligit gratiam Dei, et eamdem condistinguit a littera legis, cui Judæi tribuebant efficaciam salutis. Et subdit : *Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes, et super omnes qui credunt in eum, non enim est distinctio* (supple personarum,) *Judæi, aut Græci,* etc. et ratio est : *omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei. Justificati estis* (non ex merito scilicet naturæ, legis, aut Circumcisionis, aut operum) *per redemptionem, quæ est in Christo, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ* (supple gratiæ, quæ intelligitur justitia, per quam justificamur) *propter remissionem præcedentium delictorum, ut sit ipse justus, et justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.* Concludit : *Ubi est ergo gloriatio tua? exclusa est, per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei,* quia nempe tollit gloriationem hominis, sive per legem, sive per opera naturæ, ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus; et rationem subdit: *arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis. An et Judæorum Deus tantum? imo et Gentium. Quoniam quidem unus est Deus, qui justificat Circumcisionem ex fide, et præputium per fidem. Legem destruimus per fidem? absit, sed legem statuimus,* etc.

Postquam ergo Paulus docuit salutem esse non ex littera legis, neque ex operi-
14. Conclusio Pauli. bus nostris, sed ex fide, gratia et redemptione Jesu Christi, hæc distinguens a littera legis, in qua confidebant Judæi, secludendo omnem aliam redemptionem et gratiam, præter solam Circumcisionem et legem, tandem docet eumdem Deum Judæorum et Gentium esse, *qui justificat Circumcisionem ex fide, et præputium per fidem;* salus ergo per ipsum fuit in Circumcisione ex fide, seu adjuncta fide, id est, in virtute fidei et gratiæ Dei, ac redemptionis per Christum, ac proinde concludit fidem non destruere legem, sed statuere, ut quia per eam fuit efficax ad salutem.

Argumentum capitis quarti. Repromissiones fuisse ex fide et non Circumcisione.

Capite etiam sequenti impugnat Judæos, inquantum asserebant repromissiones fuisse ex Circumcisione et lege, non autem ex fide, probans repromissiones factas Abrahæ, non ex operibus naturæ, aut etiam ex Circumcisione, sed ex fide, ut esset pater omnium credentium, etiam iis, qui sunt ex Circumcisione, inquantum sectantur vestigia fidei. Sic etiam *ad Galat.* 2. *et* 3. servat eamdem contrapositionem legis, quoad litteram, et præcepta, ad fidem et gratiam. Quam distinctionem sequitur Augustinus variis in locis contra Pelagianos, et speciatim libro, quem inscripsit *Spiritus et littera,* explicans illud Pauli : *Littera occidit, spiritus autem vivificat,* extendens idipsum ad quamcumque legem, etiam moralem, inquantum hæret in mandatorum cortice, et non includit spiritum gratiæ, per quam fit, ut operere compleatur; ac novissime tandem Tridentinum *sess.* 6. *c.* 1. eamdem sequitur, asserens quod neque Gentes per vim naturæ, neque etiam Judæi per ipsam etiam litteram legis Moysi liberari potuerint a peccato. Et *canone* 1. idem definit, et quod supra appellavit litteram legis, in eodem canone dicit doctrinam legis, quæ consistit in nuda ostensione et mandato.

Distinctio litteræ, et gratiæ.

Trident.

Distinxerunt et antiqua Concilia contra Pelagium, et sectatores, gratiam a doctri-

Eadem distinctio recepta

in Conciliis antiquis. na, et litteram cujuscumque mandati et legis. Constituebat nempe Pelagius gratiam, vel in natura et viribus liberi arbitrii, vel in legis doctrina; de ipso enim Augustin. Error Pelagii. Augustinus *lib. de Gratia Christi in principio cap.* 3. ait: *Nam et gratiam Dei, et adjutorium, quo adjuvatur ad non peccandum, aut in natura et libero ponit arbitrio, aut in lege et doctrina, videlicet, cum adjuvat Deus hominem, ut declinet a malo, et faciat bonum, revelando, et ostendendo quid fieri debeat, adjuvare credatur, non etiam cooperando, et dilectionem inspirando, ut id quod faciendum esse cognoverit, faciat,* etc. Diospolit. Milevitan. Trident. Quod damnatur *art.* 7. Diospolitani *canone* 4. Milevitani, quæ secutum est Tridentinum *canone primo supra.*

15. Verus scopus Pauli. Legem inutilem esse ut excludebat gratiam et fidem, et opera Christi. Ex quibus patet sensus Pauli contra Judæos quem assecuta est Ecclesia contra Pelagianos. Quando ergo dicit Circumcisionem et legem non justificare, eo sensu intelligit, quo contrarius error Judæorum impugnatur, nempe, ut excluditur gratia et redemptio facta per Christum, sicut et valor operum ejus in quorum virtute Circumcisio valebat; non autem loquitur de Circumcisione et lege ut includebant gratiam ex operibus Christi prævisis, et adjutoria necessaria collata, quorum unum fuit Circumcisio respectu peccati originalis, Deinde speciatim loquitur aliquando Paulus de lege jam abolita, contra jam judaizantes, quibus ne tum quidem valebat lex abrogata per veritatem, ut *infra* videbimus.

Idem intendunt. In sensu et mente Pauli locuti sunt Patres contra Judæos quandoque simpliciter in extremo contradictionis, scilicet, prout Judæi sanctitatem, justitiam, repromissiones esse ex lege et Circumcisione tantum adstruebant, non autem ex fide Jesu Christi, aut redemptione et gratia; quandoque etiam loquuntur de iisdem, postquam adimpleta veritate, et prædicato Evangelio, non solum facta sunt mortua, sed etiam mortifera, quia Patres cum se referant ad loca Pauli, non debent latius interpretari eorum sententia, quam locutus sit Paulus de Circumcisione et legalibus.

Et quando per oppositum, dicunt salutem esse ex fide Jesu Christi, sequentes Paulum, intelligunt etiam ea, quibus applicatur fides et merita ejus, in quorum virtute habent efficaciam, sic Circumcisio et remedium legis naturæ valebant in fide Christi, id est, virtute operum Christi, non autem in fide quæ sit actus ministri, aut applicantis hæc remedia. Sic enim non loquitnr de fide Christi Paulus, neque in eo sensu fides pro virtute sumpta ad salutem sufficeret, sed nomine *fidei* comprehendit merita Christi, et Redemptionem, ex quorum motivo, tanquam ex merito præviso, Deus instituendo hæc remedia, concessit illam efficaciam Circumcisioni.

Asserere ergo alterutrum, vel omnes Patres ante Augustinum impugnantes Judæos fuisse in errore, vel Augustinum cum omnibus sequentibus, quorum non est minor auctoritas, accedente definitione Ecclesiæ, et communi consensu Scholasticorum, fuisse in errore intelligentiæ Scripturæ, major error est.

Interpretari ergo debent Patres anteriores ex subjecta materia contra Judæos, et ad sensum Pauli, alioquin plura loca eorum, et rationes quibus impugnant Judæos, habebunt parvam efficaciam, nisi supponant eorum errorem, salutem nempe ex sola lege et Circumcisione sperandam esse, sicut et repromissiones.

Justinus probat Circumcisionem datam esse in signum, et non in justitiam, quia Abraham ex fide justificatus est, et ge- Justinus. Ratio.

nus muliebre non erat capax circumcisionis; sic Tertullianus dicit neque Adam, neque prolem ejus, neque Patriarchas usque ad Abraham fuisse circumcisos, sic Cyprianus *lib. contra Judæos* simili argumento utitur, quo Justinus et Tertullianus.

ullian. — prian.

Ex quibus non licet absolute inferre Circumcisionem non justificare, quia neque etiam baptizati fuerunt, cum tamen inde non sequitur Baptismum non justificare. Valet tamen illa consequentia ex suppositione erroris, prædicti, nempe non in sola Circumcisione, et seclusa fide Redemptoris, quam implicitam habebat, datam fuisse justitiam ullam per Circumcisionem, cujus contrarium Judæi adstruebant, ut visum est supra, vel certe fidem nihil sine Circumcisione valere, ut novitii Pharisæi baptizati contendebant.

enditur atio. — alet et ncludit ex ppositione rroris.

17\. Alii autem, ut Hieronymus *in cap.*3. *ad Galat.* Damascenus *lib.* 4. *fidei orthodoxæ, cap.* 26. Chrysostomus *hom.* 27. *in Genesim,* explicant effectum explicitum Circumcisionis, et magis notum, nempe eam datam esse in signum distinctivum generis Abraham, ne commisceretur Gentibus, ac proinde illi dicunt, in deserto, ubi hæc commixtio esse non potuit, quia erant soli, Circumcisionem cessasse.

ieron. nascen. rysost. — rcumcisio distintionem data.

Quod verum est ex speciali Dei indulto, quia alioquin præceptum erat ut octavo die Circumcisio fieret, hoc non obstat, quin etiam Circumcisio ex institutione Dei fuerit remedium, quia ex fide salvabat, juxta Paulum proderat observanti legem : *ei credita sunt eloquia Dei;* habuit ergo alios effectus præter expressum. Theodoretus dicit Idumæos, Ismaelitas et alios, qui defecerant a fide, circumcisos fuisse, nihilque illis prodesse. Hoc quidem recte quantum ad vanitatem Judæorum, qui in ipsa gloriabantur; et intelligendum est etiam quoad adultos, qui in infidelitate erant, si erant ex genere Abraham, quibus sua infidelitas nocuit, et non de infantibus, non inde sequitur non profuisse Judæis modo dicto.

ieodoret. — xplicatur.

Alii aliter loquuntur de Circumcisione respective ad Baptismum, cujus erat figura, sicut Basilius *lib. de Spiritu sancto, cap.* 14. Loquitur in genere de legalibus. Epiphanius *hæresi* 8. Cyrillus *lib.* 10. *in Joannem;* et sic Circumcisio in comparatione Baptismi quasi nihil erat, sicut figura et umbra respectu veritatis quam significat, nihili reputatur, quod non tollit quin sit utilis. *Jam quid sibi vult, dicet aliquis,* inquit, *Circumcisio?* (præmisit de Baptismo in igne et Spiritu) respondet: *Bona sane est et utilis, si typus esse credatur rei spiritualis.*

Basilius. Epiphan. Cyrillus.

Ex quibus patet ad fundamenta Bellarmini in genere. Patet etiam ad fundamenta aliorum, quia negant hanc efficaciam Circumcisionis ex propria institutione, sed ex fide, quia si hæc referantur ad verborum superficiem, quæ ex Paulo desumuntur de efficacia fidei, æque concluderet de facto, Sacramenta novæ legis non habere efficaciam de facto per se, sed ratione fidei, quod omnino falsum est. 18.

18\. Responsio ad aliorum objecta.

Paulus enim loquitur universaliter, quod sola fides Jesu Christi faciat ad salutem, quod perinde verum est ante et post Baptismum; unde et hunc modum loquendi retinuerunt quidam Patres de Baptismo, per eum salvari infantes in fide aliorum. Justinus Martyr *quæst.* 56. *ad orthodoxos,* Augustinus *lib.* 1. *de peccatorum meritis et remission. cap.* 2. *lib. de vera et falsa pœnitentia, cap.* 2. *epist.* 23. *et* 107. et alibi sæpe, quod intelligi debet non de fide explicita ministri aut aliorum, sed quia Baptismus est professio fidei Christi, ideoque dicitur Sacramentum fidei, ut appellat Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. Per eumdem modum sicut Circumcisio ex dictis

Paulus universaliter tribuit salutem fidei. — Justinus. Augustinus. — Modus idem loquendi de Baptismo. — Circumcisio includebat fidem Messiæ.

in Conciliis antiquis. na, et litteram cujuscumque mandati et legis. Constituebat nempe Pelagius gratiam, vel in natura et viribus liberi arbitrii, vel in legis doctrina; de ipso enim

Augustin. Error Pelagii. Augustinus *lib. de Gratia Christi in principio cap.* 3. ait: *Nam et gratiam Dei, et adjutorium, quo adjuvatur ad non peccandum, aut in natura et libero ponit arbitrio, aut in lege et doctrina, videlicet, cum adjuvat Deus hominem, ut declinet a malo, et faciat bonum, revelando, et ostendendo quid fieri debeat, adjuvare credatur, non etiam cooperando, et dilectionem inspirando, ut id quod faciendum esse cognoverit,*

Diospolit. Milevitan. Trident. *faciat,* etc. Quod damnatur *art.* 7. Diospolitani *canone* 4. Milevitani, quæ secutum est Tridentinum *canone primo supra.*

15. Verus scopus Pauli. Legem inutilem esse ut excludebat gratiam et fidem, et opera Christi. Ex quibus patet sensus Pauli contra Judæos quem assecuta est Ecclesia cont Pelagianos. Quando ergo dicit Circum sionem et legem non justificare, ec su intelligit, quo contrarius error orum impugnatur, nempe, ut ex gratia et redemptio facta per sicut et valor operum ejus in c tute Circumcisio valebat; n quitur de Circumcisione et debant gratiam ex operib visis, et adjutoria neces rum unum fuit Circum cati originalis, Deind aliquando Paulus contra jam judai quidem valebat tem, ut *infra* ... udunt

Idem intendunt. In sensu ... ta per le- Patres cont ... urrentia; ergo. citer in e ... uo antecedens, nam prout Jo ... *Joannis* 7. negatur Cir- missio ... esse a Moyse, et per le- tant ... *a ex Patribus est,* quasi vero Jes ... a hæc vellent damnare sententiam ... expressam Augustini et Patrum sequen-

postquam adimpleta veritate, to Evangelio, non solum fa tua, sed etiam mortifera cum se referant ad lo bent latius interpretari quam locutus sit P one et legalibus.

Et quando lutem esse ex tes Paulum applicatur virtute et rem Chris non ar

... Sacramen- ... orem. Alias etiam ... signat Doctor infra, quas ... tractabimus, et respondent quidam objectis, quibus hic supersedemus.

20\. (c) *Sed inquirendum est, an ex isto supposito sequatur,* etc. Suppositum præmissum est, conclusio Doctoris, nempe, Circumcisionem fuisse remedium contra peccatum originale. Quærit, an inde sequatur contulisse necessario gratiam ex occasione opinionis, quæ imponitur Magistro, nempe valuisse contra peccatum originale, non tamen contulisse gratiam;

Utrum originale remitti posset, si

...de potentia absoluta potuti ...ut etiam de facto pos- ...atiæ infusæ et sanc- ... potentia ordinaria ...

... ab illa, quam ... 16. *et alibi,* ... peccatori, ... formam ... to ori- ... tentia ... Deo ...

[illegible]

...mun- ...n potest ... mutationem ... Illa autem mu- ...essario ad aliquam positivam repugnantem ..., et hoc absolutam, quia ad ...elationem non est motus nec
10. mutatio. 5. *Physic.* hujusmodi formam absolutam repugnantem culpæ in anima dico gratiam; ergo, etc.

tio 2. Secunda ratio talis est : In peccato deformitas opponitur gratiæ, ut privatio habitui; sed privatio non potest tolli a subjecto nisi per collationem habitus oppositi; ergo, etc. Et hoc est, quod Augustinus arguit, quod culpa et gratia opponuntur, sicut tenebra et lux in aere.

Tertia ratio : Culpa non potest deleri, nisi tollatur deordinatio ut non imputetur ad pœnam; si autem deordinatio ejus maneret, necessario imputaretur ad pœnam, quia ipsa manens non potest aliter ordinari, quam per pœnam inflictam; ergo culpa dimitti non potest nisi deordinatio ejus tollatur; illa autem non tollitur nisi per gratiam; ergo, etc. Ratio 3.

Quarto, si culpa dimittitur, di- ...a offensa remittitur; ergo pec- ...r Deo reconciliatur; ergo per ...quens a Deo acceptatur; nul- ...em a Deo acceptatur sine ... rgo, etc. Et confirmatur, ... on est inimicus, ergo ... Ratio 4.

COMMENTARIUS.

(d) *Quantum ad primum,* etc. Sententia negativa est Richardi *hic art.* 6. cujus rationes quatuor proponit Doctor, et infra solvit. Eamdem tenent alii, ut Occham *Quodlibeto* 3. *quæst.* 4. Idem docent quotquot tenent peccatum non posse remitti per puram condonationem extrinsecam Dei, et ex alia parte justitiam originalem consistere primario in gratia sanctificante, quæ est sententia D. Thomæ, ut quidam volunt, vel certe in gratia fuisse radicatam, contra quos non est disputatio præsens ex instituto, sed contra Richardum, ut mox declarabitur. 21. Sententia negativa. Richardus. Occham. et alii. D. Thom.

SCHOLIUM.

Originale est remissibile de potentia absoluta sine gratia intrinseca, quia rectitudo

apud Judæos fuit professio legis ex Paulo, sic etiam includebat fidem implicitam Messiæ, quæ tum saltem requirebatur, cujus erat protestatio suo modo, et in virtute ejus delebat originale ex institutione divina, alioquin lex illa non sufficienter ordinaret ad salutem, cujus incorporatio et professio nihil conferret contra peccatum, deficientibus necessariis; quomodo alioquin salvabantur infantes, quibus nihil in lege succurrere potuit, præter Circumcisionem et remedium legis naturæ.

19. Objectio ex Florent. et Trident. Responsio. Error Armenorum.

Objiciunt denique Florentinum et Tridentinum, quæ negant efficaciam omnem Sacramentis veteris legis, quæ prænuntiabant gratiam futuram, et non conferebant. Respondetur, errorem fuisse Armenorum, Sacramenta novæ legis esse nuda tantum signa, neque habere aliam efficaciam, quam habuerunt Sacramenta illa veteris legis, quæ fuerunt nuda tantum signa.

Lutheri, et aliorum.

Hunc errorem assumpsit Lutherus et Sacramentarii, qui efficaciam Sacramentorum novæ legis reducunt ad nudam excitationem signi, sicut Sacramenta veteris legis excitabant ad cognitionem gratiæ futuræ, non eam causabant. Contra illos processit Florentinum, contra utrosque Tridentinum, retenta eadem definitione Florentini. Per Sacramenta veteris legis intelligunt illa, quæ erant nuda signa et propria legis, non autem Circumcisionem, quæ est ex Patribus, et non ex lege. Dices, Concilia comprehendunt

Objectio.

etiam omnia Sacramenta recepta per legem, et pro tempore ejus currentia; ergo.

Responsio.

Respondetur negando antecedens, nam in ipsa Scriptura *Joannis* 7. negatur Circumcisio data esse a Moyse, et per legem, *quia ex Patribus est*, quasi vero Concilia hæc vellent damnare sententiam expressam Augustini et Patrum sequentium, atque etiam definitionem Ecclesiæ in capitulo *Majores*, de Baptismo, quam amplexi sunt etiam Scholastici; quod est præter stylum Conciliorum revocare in dubium, quod jam definitum est, aut decernere contra Augustinum, Gregorium et alios sequentes, quin etiam contra communem Scholasticorum.

Circumcisio ex Patribus non ex lege. Scopus definitionis.

Loquuntur ergo Concilia in stylo et verbis ipsius Augustini in Psalm. 73. *Sacramenta novi Testamenti dant salutem,* inquit, *Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Salvatorem,* etc. Et epistola 19. ad Hieronymum: *Cur non dicam præcepta illa veterum Sacramentorum nec bona esse, quia eis non justificantur homines? umbræ enim sunt prænuntiantes gratiam qua justificamur.* Item *lib.* 19. *contra Faustum, cap.* 13. similia habet. Sicut ergo Augustinus ipse loquitur de Sacramentis veteris legis, non comprehendendo Circumcisionem, ita etiam Tridentinum et Florentinum de iisdem agunt, quæ erant propria veteris legis, alioquin non recte Circumcisio sub ejusmodi comprehendebatur, quæ etiam aliis valebant descendentibus ex genere Abraham, et viventibus extra legem; ergo non fuit propria legis, nec sic comprehendi debuit sub propriis Sacramentis ejus secundum rigorem. Alias etiam resolutiones assignat Doctor infra, quas suo loco tractabimus, et respondent quibusdam objectis, quibus hic supersedemus.

Augustinus.

(c) *Sed inquirendum est, an ex isto supposito sequatur,* etc. Suppositum præmissum est, conclusio Doctoris, nempe, Circumcisionem fuisse remedium contra peccatum originale. Quærit, an inde sequatur contulisse necessario gratiam ex occasione opinionis, quæ imponitur Magistro, nempe valuisse contra peccatum originale, non tamen contulisse gratiam; 20.

Utrum originale remitti posset, si

gratia infusa. quærit ergo an de potentia absoluta potuit remitti originale, aut etiam de facto possit sine collatione gratiæ infusæ et sanctificantis? Item, an de potentia ordinaria id fieri possit?

Hæc quæstio diversa est ab illa, quam infra tractat *dist.* 15. *et dist.* 16. *et alibi,* an scilicet possit remitti culpa peccatori, sine alia in eo transmutatione per formam novam. Hic autem quærit de peccato originali determinate, an possit de potentia absoluta, vel certe ordinaria, remitti a Deo sine infusione gratiæ sanctificantis, quamvis illa remissio esset per infusionem alterius formæ, verbi gratia, justitia originalis.

SCHOLIUM.

Sententia asserens repugnare peccatum tolli sine gratia, quatuor rationibus suadetur.

3. Quantum (d) ad primum, videntur aliqui dicere, quod non. Et si rationes concludunt, videndum est. Prima est talis: non potest de anima peccatum deleri, nisi de immunda fiat munda; sed hoc non potest fieri nisi per aliquam mutationem factam in anima. Illa autem mutatio erit necessario ad aliquam formam positivam repugnantem culpæ, et hoc absolutam, quia ad relationem non est motus nec mutatio. 5. *Physic.* hujusmodi formam absolutam repugnantem culpæ in anima dico gratiam; ergo, etc.

[Richard. hîc 6. q. 3. Vide Occham Quodl. 5. q. 4. et ar. q. 2. quarti.] [ext. 10.]

Ratio 2. Secunda ratio talis est: In peccato deformitas opponitur gratiæ, ut privatio habitui; sed privatio non potest tolli a subjecto nisi per collationem habitus oppositi; ergo, etc. Et hoc est, quod Augustinus arguit, quod culpa et gratia opponuntur, sicut tenebra et lux in aere.

Tertia ratio : Culpa non potest deleri, nisi tollatur deordinatio ut non imputetur ad pœnam; si autem deordinatio ejus maneret, necessario imputaretur ad pœnam, quia ipsa manens non potest aliter ordinari, quam per pœnam inflictam; ergo culpa dimitti non potest nisi deordinatio ejus tollatur; illa autem non tollitur nisi per gratiam; ergo, etc. Ratio 3.

Quarto, si culpa dimittitur, divina offensa remittitur; ergo peccator Deo reconciliatur; ergo per consequens a Deo acceptatur; nullus autem a Deo acceptatur sine gratia, ergo, etc. Et confirmatur, quia si non est inimicus, ergo amicus. Ratio 4.

COMMENTARIUS.

(d) *Quantum ad primum,* etc. Sententia negativa est Richardi *hîc art.* 6. cujus rationes quatuor proponit Doctor, et infra solvit. Eamdem tenent alii, ut Occham *Quodlibeto* 5. *quæst.* 4. Idem docent quotquot tenent peccatum non posse remitti per puram condonationem extrinsecam Dei, et ex alia parte justitiam originalem consistere primario in gratia sanctificante, quæ est sententia D. Thomæ, ut quidam volunt, vel certe in gratia fuisse radicatam, contra quos non est disputatio præsens ex instituto, sed contra Richardum, ut mox declarabitur. 21. Sententia negativa. Richardus. Occham. et alii. D. Thom.

SCHOLIUM.

Originale est remissibile de potentia absoluta sine gratia intrinseca, quia rectitudo

naturalis ei repugnat. Nec gratia ei magis repugnat post, quam ante lapsum, quia quod præcesserit peccatum, non mutat naturam gratiæ. De hoc Scot. 1. d. 17. q. 2. et 2. d. 37. q. 2. § *Ex ista solut.* et 3. d. 23. ad arg. et infra d. 15. q. 1. a. 2. fin. et d. 16. q. 2. quibus locis probat ex natura rei non esse repugnantiam inter peccatum et gratiam.

4\. Contra istam (e) conclusionem arguo primo sic : Quæcumque sibi invicem repugnant circa idem, mutuo se excludunt circa illud; ergo cui plura repugnant circa aliquod subjectum, illud potest per quodlibet illorum excludi ab illo subjecto ; sed culpæ originali repugnat rectitudo in puris naturalibus, etiam sine gratia. Et patet de facto secundum Magistrum ponentem hominem a Deo sic conditum. Patet etiam de possibili, ratione, quia si non posset natura fieri recta rectitudine naturali, et sine gratia, tunc gratia esset naturalis, licet non naturæ lapsæ, tamen naturæ in rectitudine propria institutæ ; illud enim est naturale, quod consequitur naturam secundum se ; ergo sequitur, quod per solam rectitudinem naturalem, et sine gratia potest culpa expelli.

Si non posset natura esse recta sine gratia, hæc esset ei naturalis, et loquor de rectitudine naturali secluso lapsu.

Si dicatur quod rectitudo absolute potuit esse in natura absque gratia, tamen post culpam non potest restitui, nisi collata gratia. Contra istud, et simul ad conclusionem principalem, arguo sic : Forma non habens esse alterius rationis in subjecto, non habet inseparabilitatem aliam a quocumque, quia enim est talis forma, et tale esse habens, ideo est separabilis vel inseparabilis a quocumque; sed forma non habet esse alterius rationis in subjecto, ex hoc quod ejus oppositum præcessit in eo, ut patet de frigore et calore circa aquam ; ergo forma non habet aliam inseparabilitatem a quocumque, per hoc quod ejus oppositum præcessit in subjecto ; sed rectitudo naturalis, si non præcessisset suum oppositum, posset separari a gratia, per te ; ergo.

Item, qualemcumque secundum formam absolutam potest Deus hominem creare, talem et præcise potest reparare post culpam, secundum formam absolutam ; sed in pura rectitudine naturali potest hominem creare ; ergo, etc. Major probatur, quia culpa non facit naturam esse aliam in se ; ergo nec quin sit capax ejusdem, cujus fuit prius capax. Agens autem divinum potest illi imprimere quodcumque, cujus est capax, et hoc sine quocumque, quod non includitur in ratione illius impressi, et maxime si id non inclusum sit posterius ipsa forma impressa ; gratia est hujusmodi respectu justitiæ, vel rectitudinis naturalis, ergo. 5.

Quales potest Deus hominem creare, talem potest reparare.

Si instetur contra majorem, secundum Hieronymum, quod Deus non potest de non virgine facere virginem, et tamen a principio potest creare virginem ; respondeo, accipi in majore qualemcumque secundum formam absolutam, et sic non est instantia, quia accipiendo quodcumque absolutum importatum per virginitatem, sive sit perfectio in mente,

An Deus possit reparare virginem

sive dispositio in carne, totum potest Deus reparare; sed ultra ista virginitas dicit negationem quamdam actus præteriti, ut scilicet nunquam cecidisse mente, vel carne in peccatum carnis; ex quo enim actus præteriit, non potest Deus facere, quin præteriit. Unde Philosophus 6. *Ethicorum c.* 3. commendat dictum Agathonis recte dicentis: *Hoc solo privatur Deus ingenita facere, quæ facta sunt.* Et ratio est, quia nulla factio potest esse non entis, de aliquo non ente, quia (maxime extendendo factionem) quælibet est vel entis de non ente, vel non entis de ente, sicut in annihilatione, vel entis de ente; præteritum autem non est ens, et ipsum non præteriisse, est aliud non ens; ergo non potest ex præterito fieri, quod non sit præteritum.

Si objiciatur, si Deus totum illud absolutum, quod est in virginitate, potest restituere, ergo et aureolam reddere, nam aureola videtur correspondere alicui perfectioni absolute in virginitate. Potest dici, quod *aureola* virginis est gaudium accidentale de sua innocentia, id est, de nunquam cecidisse in illud peccatum, ad quod communiter natura prona est, maxime in adolescentia.

Et si objiciatur, quod ista negatio non est materia gaudii multum excellentis, vel specialis, respondeo, sicut affirmatio est fugibilis seu odibilis, sic negatio amabilis; sicut ergo excellens odibile est, fuisse lapsum in tale peccatum, ita ex charitate amabile et delectabile est, nunquam cecidisse. Etsi ergo gaudium essentiale est de bono positivo, imo maximo, tamen non est inconveniens ultra illud addi aliquod gaudium accidentale de negatione, cui opponitur affirmatio odibilis. Multum enim addit de gaudio non cecidisse in culpam ultra id, quod aliquis habet de hoc, quod post culpam surrexit ad gratiam.

Concedo ergo (f) conclusiones ultimarum rationum, quod de potentia absoluta posset Deus dimittere culpam originalem, non conferendo gratiam, et hoc maxime, cum gratia non opponatur formaliter peccato originali, nec modo dimittatur illud peccatum per collationem gratiæ, nisi quia gratia includit æquivalenter in acceptione divina justitiam originalem, quæ formaliter opponitur peccato originali. Gratia non opponitur formaliter peccato originali.

Ad argumenta (g) pro opinione præcedente. Ad primum concedo, quod potest fieri de immunda munda, munditia opposita, si restituatur justitia originalis, quam privat peccatum originale, sive illud sit donum superadditum naturæ, sive sit rectitudo naturalis, scilicet præscindens omnem deformitatem peccati. 7. Ad rationes Richardi adductas n. 3. Ad 1.

Ad secundum patet, quod falsa est propositio de oppositione istius culpæ ad gratiam, imo sic opponitur culpa ista justitiæ originali, et non gratiæ, nisi quia ipsa in acceptione divina æquivalet justitiæ originali, sed nullo modo opponitur gratiæ ut proprie et præcise privatio ejus. Ad 2. Sumitur justitia non pro dono habituali, sed pro rectitudine debita inesse, cui opponitur originale, de quo 2. d. 29.

Ad tertium dubium est, utrum possit non imputari ad pœnam, Ad 3.

deordinatione ejus non ablata. Sed hoc concesso, opposita deordinatio ista potest auferri absque collatione gratiæ.

Ad 4.

Ad quartum concedo, quod divina offensa placatur, et iste, cui dimittitur peccatum, reconciliatur; sed non sequitur, ergo est acceptus Deo ista acceptione speciali, qua est acceptus per gratiam. Homo enim in puris naturalibus est placitus Deo, non tamen acceptus specialiter, hoc est, dignus vita æterna; pax enim et reconciliatio non dicunt, nisi Deum nolle vindicare culpam istam; sed acceptare plus dicit, scilicet istum ordinare tanquam dignum vita æterna. Patet etiam in nobis, possum enim alicui, qui offendit me, placari, ut non sim sibi inimicus, neque velim vindicare commissum, absque hoc quod recipiam eum ad amicitiam specialem, secundum quam ordinetur ad aliquod bonum speciale.

An Deus posset dimittere peccatum originale absque collatione positivi contrarii, ut justitiæ originalis.

Sed adhuc restat dubium (h), utrum Deus de potentia absoluta posset dimittere peccatum originale, absque collatione cujuscumque positivi repugnantis illi peccato, puta justitiæ originalis, vel alicujus hujusmodi. Et videtur quod non, per tres rationes prius factas de privatione, et mutatione et deordinatione, et specialiter per hoc, quod homo non habens justitiam originalem, necessario habet carentiam istius justitiæ, et etiam debitum habendi, si estprop agatus ab Adam. Hoc probo, ideo est enim debitor hujus justitiæ, quia accepit in Adam debitum, ab ipso naturaliter propagatus; sed carentia hujus justitiæ cum debito habendi eam, complet rationem peccati illius originalis; ergo simpliciter necessarium est propagatum ab Adam habere peccatum originale, si non detur originalis justitia in se, vel in aliquo æquivalenti.

Item, *distinct.* 17. *primi lib.* probatum est charitatem esse in anima per mutationem illam, quæ fit in justificatione peccatoris; si autem possit justificari seu reconciliari Deo, sine mutatione ejus, illa media non concluderent, ergo dicendo consequenter his, quæ dicta sunt ibi, necesse est ponere, quod peccator non possit reconciliari Deo, sine mutatione ad formam absolutam, et illa repugnabit termino *a quo*, et per consequens erit gratia, sicut prius est argutum. **Idem in dist. 1 q. 2.**

8. **Peccat. tolli pt absq. ... mutat. Physi.**

Primum argumentum requirit difficultatem tangendam inferius *distinct.* 14. an scilicet peccatum possit deleri absque productione formæ novæ in anima? Quod si poneretur quod sic de originali, sicut forte ibi dicetur de actuali, posset dici ad argumentum, quod non omnis propagatus ab Adam, (quia propagatus) est debitor justitiæ originalis, sed cum hoc, quia Deus vult talem teneri ad illam justitiam. Potest autem non velle istum teneri ad illam justitiam, absque mutatione aliqua positiva et absoluta in isto, ut tangetur ibi.

In justificatione duæ mutat. con...

Ad secundum, juxta hoc consequenter potest dici, quod in justificatione peccatoris est una mutatio privativa, qua de inimico fit non inimicus. Est etiam alia positiva, qua de indigno vita æter-

na, fit dignus vita æterna, et de non potente meritorie agere, fit potens agere meritorie. Licet ergo ex prima mutatione non possit concludi aliqua forma nova in justificatione, tamen ex secunda potest, et sic argutum est ibi, *dist.* 17 *primo.*
q. 2. Non enim est nunc dignus de novo vita æterna, neque nunc de novo potest meritorie agere, nisi formam aliquam novam habeat, qua sit dignus, et qua possit agere.

COMMENTARIUS.

22. Impugnatur. (e) *Contra istam conclusionem arguitur primo sic*, etc. Duabus rationibus agit Doctor contra priorem sententiam : Prima est, quod rectitudo naturalis opponitur peccato originali, qua posita deleri potest. Secunda est, sicut Deus potuit primo constituere hominem rectum secundum justitiam originalem, et in rectitudine naturali, sic etiam potest lapsum restaurare in eamdem rectitudinem.

Justitia originalis. Ad evidentiam horum, in genere advertendum est (omissa sententia modernorum) justitiam originalem ab antiquis Scholasticis constitui in integritate et rectitudine naturali et habituali naturæ, sive illa fuerit vigor ipse naturæ et liberi arbitrii, ut Magister *dist.* 24. insinuare videtur, cui superaddit gratiam sine qua non, non autem dona, aut gratiam sanctificantem; et ex parte videtur consentire Henricus *Quodlibeto* 6. *quæst.* 11. eam fuisse rectitudinem voluntatis, quæ opponitur curvitati, quæ est sicut qualitas in quantitate, per quam distinguitur natura instituta a se ipsa post lapsum, sive etiam fuerit donum aliquod superadditum et supernaturale, ordinans hominem ad finem suum naturalem, prout tenet Doctor probabiliter, sequens sententiam antiquorum *in* 2. *dist.* 29. et reducens illam sententiam Henrici ad congruum sensum. Ita Alensis 2. *part. quæst.* 9. *m.* 1. *et* 2. D. Bonaventura *in* 2. *dist.* 29. *art.* 1. *quæst.* 1. *et* 2. Richardus (quem ex instituto hic Doctor impugnat) *eadem dist. quæst.* 1. *et dist.* 21. *art.* 1. *quæst.* 1. qui negant Adam fuisse creatum in gratia, sed in sola justitia originali. Quibus adjungi possunt, qui etiam negant Angelos creatos fuisse in gratia, ut Ægidius *in* 2. *dist.* 4. *quæst.* 1. *art.* 4. Argentinas *quæst.* 1. *art.* 2. Accedit Marsilius *in* 2. *quæst.* 18. Durandus *dist.* 20. *quæst.* 5. Gabriel *dist.* 30. *quæst.* 1. Major *quæst.* 2. et primum universim nostri Doctores, quorum aliqui hanc quæstionem disserunt in 4. *hac dist.* ut Bassolius, Rubion, Mayron. Ab his dissentire videtur D. Thomas tantum in eo, quod asserit justitiam originalem fuisse radicatam in gratia sanctificante.

(Magister. Henricus. Alensis. D. Bonavent. Richardus. Ægidius. Argentin. Marsilius. Durandus. Gabriel. Major. Bassolis. Rubion. Mayron. D. Thom.)

Distinguit enim 1. 2. *q.* 109. intregritatem naturæ, et gratiam sanctificantem. Patet etiam ex effectu justitiæ originalis, qui fuit ordinatio potentiarum in operando delectabiliter, secundum rectam rationem, et circa rebellionem aut fomitem. Hanc ergo sententiam, quæ est Richardi, supponit Doctor. Quid autem senserint moderni circa originalem justitiam, non est hujus loci disserere, et an ab iisdem dissentiat noster Doctor ex propria sententia. Effectus justitiæ originalis.

Alterum suppositum Doctoris est peccatum originale ex sententia Anselmi *lib. de Conceptu virginali, cap.* 26. *et lib. de peccato originali,* esse privationem justitiæ originalis, quam sequitur Doctor *in* 2. *dist.* 31. reliqui Sententiarii *dist.* 30. Schola D. Thomæ 1. 2. *quæst.* 51. *art.* 5. *ad* 2. *et quæst.* 82. *a.* 2. *et* 3. Alensis 2. *part. quæst.* 122. quocumque 23.

(23. Alterum suppositum. Originale consistere in privatione. D. Thom. Alensis.)

modo explicent justitiam originalem. Ex his duobus suppositis manifestæ sunt rationes Doctoris, et maxime contra Richardum, quem impugnat.

Prima ratio. Prima ratio declaratur, quæ talis est: *Quæcumque sibi invicem repugnant circa idem, mutuo se excludunt circa illud; ergo,* etc. *Sed culpæ originali repugnat rectitudo in puris naturalibus etiam sine gratia,* etc. intelligit *sine gratia* sanctificante, de qua est quæstio, non autem de dono gratuito supernaturali, in quo constituit justitiam originalem, *in* 2. *dist.* 29. *quæst. unica;* per oppositum hujus intelligitur *in puris naturalibus*, comprehendendo etiam illud donum, quatenus rectificat naturam ad finem suum naturalem tantum, id est, respectu cujuscumque objecti et operationis perfectivæ naturæ, secundum rationem rectam, quantum ad voluntatem, in qua statuit justitiam originalem primario, quamvis accessorie admittat etiam donum infusum in appetitu sensitivo, quo subdatur perfecte voluntati, et distinguit voluntatem *in puris naturalibus,* a seipsa, ut elevatur per grâtiam sanctificantem ad finem simpliciter supernaturalem.

Declaratur.

In puris naturalibus ut sumitur.

24. Modus loquendi familiaris Doctori.

Ex quo obiter admonendi sunt, qui aliis in locis calumniam inferunt Doctori ex hoc modo loquendi, ut infra *dist.* 14. *quæst.* 2. § *De secundo principali ad* 3. ubi dicit quod voluntas existentis in peccato potest cum communi influentia moveri ad pœnitentiam, ubi non excludit adjutoria, quæ per communem influentiam comprehendit, sicut ibi latius explicabitur, sed intelligit voluntatem in naturalibus ut excludit charitatem habitualem, et gratiam sanctificantem, eo modo quo hic loquitur de voluntate in puris naturalibus, quamvis comprehendat donum justitiæ originalis, quod ipse docet esse infusum a Deo, et excludit gratiam sanctificantem dumtaxat, quæ ordinat ad finem simpliciter supernaturalem.

Minorem probat Doctor, tum auctoritate Magistri, qui posuit hominem a Deo sic creatum, quem sequitur etiam Richardus (quem impugnat Doctor) ut visum est in notabili supposito, et patet ex argumento sequenti, quod est ad hominem, ut ipse indicat in fine. Respondet Richardus, quod rectitudo absolute in natura posset esse sine gratia, nequit tamen restitui sine gratia. Contra arguit Doctor, quia rectitudo naturalis, seu justitia originalis, quam per rectitudinem intelligit, non habet *esse* alterius rationis in subjecto, sive præcesserit ejus oppositum in subjecto, sive non, ut patet de calore et frigore, quæ formæ non variantur in suo *esse* naturali, sive sibi succedant in eodem subjecto, sive non; ergo neque separabilitatem et inseparabilitatem a gratia habet justitia originalis, ex eo quod præcesserit ejus oppositum, vel non præcesserit. Minoris probatio. Responsio. Impugnatur. Forma non variat in se.

Patet consequentia, quia hæc competunt formæ per suum *esse,* et ratione alicujus prædicati intrinseci, per quod dicit connexionem ad aliud, tanquam ad prius vel posterius, si connexio sit intrinseca, et ratione sui *esse,* vel ex concomitantia causarum utriusque in actu et simul, si connexio est extrinseca, ut contingit in relativis, quæ sunt simul natura et cognitione. 25. Probatio consequentiæ a priori.

Hic non est concursus talis causarum, quia Deus, qui est causa tam gratiæ quam justitiæ originalis, agit libere. Supposito ergo priori, nempe inter utramque formam non esse ex natura ipsarum, seu per prædicatum intrinsecum aliquam connexionem inseparabilem, neque etiam illa erit supposito quocumque extrinseco, quod non sit causa ipsarum. Oppositum autem justitiæ originalis præsupponi in subjecto, non denotat causam, aut causalitatem ejus

respectu ipsius justitiæ vel gratiæ; ergo neque inseparabilitatem ejus a gratia, quin seorsim sine ipsa possit, supposito etiam peccato, poni in *esse,* de potentia absoluta. Sed rectitudo naturalis, inquit, si non præcessisset suum oppositum in subjecto, posset a gratia separari per te, id est, qui sequeris sententiam Magistri; ergo etiam post peccatum. Hæc ratio facit etiam ad conclusionem principalem.

26. Secunda probatio. Secunda ratio est, quia Deus sicut potuit creare hominem secundum justitiam originalem sine gratia, potest etiam de potentia absoluta eumdem restaurare in justitia originali, quia non deficit potentia ex parte Dei, neque possibilitas ex parte formæ, neque capacitas in natura tollitur per peccatum ad eamdem formam, cujus prius fuit capax ante peccatum, quia peccatum non facit naturam esse aliam, neque proinde tollit ejus capacitatem. Agens autem divinum potest imprimere naturæ omnem formam absolutam, cujus est capax sine omni eo quod non est de ratione formæ impressæ, maxime si sit posterius ipsa, talis est gratia respectu justitiæ originalis, nempe in sententia Magistri et Richardi, qui sentiunt hominem fuisse creatum non in gratia, sed in sola justitia originali, quamvis postea ei fuerit collata gratia per ipsos.

Nihil obstare quin restaurari posset justitia.

Instantia, et ejus solutio. Subjicit instantiam contra majorem, quam mox solvit, in littera est plana, explicans quare nequit fieri, quin præteritum sit præteritum, optimam rationem a priori subjiciens. Item, quid sit virginitas et qua ratione possit restaurari a Deo, et si restauraretur non deberi ipsi aureolam, quæ est gaudium de innocentia non temerata, aut violata et amissa. Item, qua ratione possit gaudium esse de negatione excludente imperfectionem, seu affirmationem odibilis.

Aliqui citant Doctorem, quasi fuerit in eadem sententia cum Magistro, quamplures alii tenent, estque probabilis, fundamentum habet in Cypriano *epistola* 74. ubi intelligit illud Genesis: *et spiravit in faciem ejus spiraculum vitæ,* etc. de gratia sanctificante, asserens prius fuisse creatum primum hominem, quam acciperet spiritum vitæ; et in Augustino 13. *de Civit. cap.* 24. intelligens prius fuisse creatum primum hominem, et per spiraculum vitæ intelligi animam rationalem, quod confirmat verbis Pauli 1, ad Corinth. 15. *Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem, sed non prius quod spiritale est, quam quod animale,* etc. et *lib.* 2. *de Genesi* ad litteram contra Manichæos, cap. 8. sequens eamdem interpretationem: *Nondum tamen,* inquit, *spiritualem hominem debemus intelligere, qui factus est in animam viventem, sed adhuc animalem; tunc enim spiritualis effectus est, cum in Paradiso, hoc est, in beata vita constitutus, principium etiam perfectionis accepit, ut verbo Dei consummaretur,* etc. Et *lib.* 11. *de civit. cap.* 13. dicit justum viatorem post lapsum esse beatiorem Adamo, quantum ad spem vitæ æternæ, quod non esset verum, si Adam habuisset dona supernaturaliter simul cum justitia originali.

27. Sententia Magistri patet. Cyprianus.

Augustinus.

Videtur etiam tunc congruenter fuisse distinctionem inter opera naturæ, et opera gratiæ; et sicut de facto adultus non justificatur sine propria dispositione, ita Adam, qui creatus est cum plena libertate, et relictus in manu consilii sui, videtur sine propria dispositione non recepisse gratiam, ut Doctor in simili dicit de Angelorum mora, ut in primo instanti fuerint creati in naturalibus; in secundo collata fuerit gratia; in tertio vero hi meruerint, illi demeriti sint; in quarto fu-

28. Congruentia.

In quo statu creati Angeli.

erint in termino, et hoc ideo, quo omnem statum experirentur. Vide ipsum *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 1. et potest sumi fundamentum hujus ex Augustino *lib.* 1. *de Gen. ad litteram cap.* 4. Hanc ergo dispositionem potuit habere mediantibus adjutoriis gratiæ actualis.

Explicantur Patres.

Quamvis autem Patres frequentius aliter intelligant illa verba Genesis : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram,* etc. per *imaginem* intelligentes naturam et capacitatem ejus, per *similitudinem* donum et virtutes, intelligi possunt quoad consummationem operis, quæ tunc finem accepit, quando homo recepit gratiam et dona, non quod simul cum natura omnia sint perfecta in executione, sed tantum secundum intentionem quæ successive completa est. Et quamvis Augustinus intelligat hominem creatum fuisse in bona voluntate, et recta, 14. *de civit. cap.* 11. et 27. *de corrept. et gratia cap.* 10. et frequentius per bonam voluntatem intelligit charitatem contra Pelagianos.

29. Explicatur August.

Respondetur, inquam, Augustinum per bonam voluntatem et charitatem frequentius intelligere, quemcumque actum bonum virtutis procedentem a gratia, et adjutorio Spiritus sancti, sive sit actus charitatis, aut pœnitentiæ, aut alterius virtutis, qui actus recte dicitur charitas per accommodationem, quatenus procedit ab adjutorio Spiritus sancti, cui appropriatur charitas et bonitas; estque medium et dispositio ad charitatem, eo modo quo charitas dicitur plenitudo legis a Paulo. Accedit quod per *bonam voluntatem* intelligit actualem, non habitualem et adimpletionem legis, cujus præcepta omnia ad charitatem disponunt.

Actus virtutis dicitur charitas.

Hominem creatum esse rectum.

Quando autem Scriptura dicit hominem uisse creatum rectum, intelligit sine obliquitate aut macula, fomite, aut ignorantia, quæ sunt pœnæ peccati, in quibus constituit Augustinus et Concilia, potissimum primi hominis integritatem et rectitudinem, quibus accedente gratia, sine qua non (quam sic vocat Augustinus illam, quæ data est primo homini) et adjutoriis, homo etiam in ordine ad supernaturalia opera constitutus est rectus, et inchoative ad gratiam habitualem, ad quam se mediante actuali disponit. Qui ergo sic voluerit nostrum Doctorem intelligere, ut fuerit in hac opinione, nihil sequitur incommodi, quia est frequentior antiquorum.

30. Dubium an Doctor fuerit in ea sententia cum antiquis. Scopus præsens ejus.

Cæterum non mihi occurrit fundamentum, unde dicam eum in ea esse sententia, quia quid in hoc senserit, non invenio ab eo determinate expressum. Hic, ut notavi, argumentatur contra Richardum ex propriis ejus principiis, et supponendo hanc, quam Richardus tenuit cum Magistro; in 2. autem *dist.* 29. loquitur præcise de justitia originali, ut erat propria illius status, et constituebat omnem tranquillitatem in homine operante secundum rectam rationem sine fomite; et præcise loquitur de hoc dono, uterat in voluntate et appetitu sensitivo, quamvis ad eamdem spectabat etiam donum, quod fuit in intellectu, ex cujus privatione in posteris per ipsum sequitur ignorantia et error, quæ est doctrina Patrum et Conciliorum.

Resolutio ejus.

In 2. *dist.* 5. *quæst.* 1. quamvis problematicus sit circa illud, an Angelus fuerit creatus in pura natura primum, et non in gratia? videtur tamen magis inclinatus in eam sententiam, qua dicitur creatus in gratia, § *Ad inquirendum de istis,* etc. *propositione* 6. quod perinde de Adamo, cujus status uniformis erat, quantum ad electionem, dicendum erat.

Ordo prædestinationis.

Supponendo ordinem etiam prædestinationis per ipsum assignatum in 1. *dist.* 40.

et 41. *et in* 3. *dist.* 7. *quæst.* 3. qua dicit electum ordinatum esse ad gloriam prius, deinde ad gratiam, et *dist.* 44. de lege universali omnem glorificandum prius esse gratificandum, *dist.* 46. circa illud Apostoli, *Deus vult omnes homines salvos fieri,* intelligendum esse de voluntate antecedenti et distributive.

31. Sic etiam supposito, quod finis principalis creationis creaturæ rationalis fuerit gloria, ad quam determinavit Deus merita tanquam medium, quæ supponunt necessario gratiam sanctificantem, quæ est gratia adoptionis, non videtur ratio unde Adamum et Angelum non diceret creatos in gratia fuisse, atque ut ipse infra negat de potentia ordinaria dari statum medium inter justum et peccatorem, post lapsum saltem (quod addere videtur ne præjudicet opinioni Magistri), neque posse dari tale medium secundum leges divinæ sapientiæ, ita etiam neque ante lapsum datum fuisse tale medium, magis consentaneum est ejus principiis assertis, sicut in legibus divinæ sapientiæ, quibus status gloriæ et reprobationis regulatur, non datur medium inter electum et reprobatum

Sicut ergo creatura rationalis fuit creata secundum voluntatem universalem in ordine ad gloriam et finem supernaturalem principaliter, et hoc secundum leges divinæ sapientiæ statuentis media ordinata ad talem finem, vel sufficientia vel efficacia; ita etiam debuit fuisse creata cum his mediis secundum easdem leges, quarum determinatio non videtur admittere statum medium puræ naturæ, qui non conducit ad finem præfixum et videretur superfluus.

32. Sic ergo interpretor secundum hanc partem ea quæ in infra habet § *De potentia vero ordinata,* etc. conducit ad hoc congruentia, quam assignat *in* 3. *dist.* 23.

§ *Ad quæstionem tamen dico,* etc. ubi dicit fidem infusam datam esse a Deo, ut perficiat animam in actu primo : *Quia Dei est,* inquit, *perfecte perficere quando perficit, unde quando sanat aliquem secundum corpus, perfecte sanat pro statu in quo est, ita etiam secundum animam ; et quia in anima est imago Dei secundum tres potentias, quæ deformatæ erant per peccatum, ideo Christus reformando, sicut perficit voluntatem per charitatem, sic intellectum per fidem,* etc. Sicut autem Deus perfecte restaurat secundum præsentem et mortalem statum, qui est per peccatum, ita instituit hominem perfecte in statu primævo cum mediis per se requisitis ad finem.

Et si objicias hic *responsione ad* 2. Richardi, et *in* 2. *dist.* 31. eum constituere peccatum originale non in privatione gratiæ, sed justitiæ originalis; ergo censet gratiam non collatam fuisse Adamo simul cum justitia. Respondetur extra dubium esse apud omnes Theologos communiter, Adamum ante lapsum fuisse in gratia sanctificante; si autem non fuit collata cum justitia, sed ex dispositione propria fuit personalis, et non transfunderetur in posteros, vel si teneatur etiam sententia eorum, qui dicunt gratiam potuisse amitti sine justitia originali, et sic contigisse in Eva, quæ peccavit ante virum, neque amisit justitiam originalem, donec Adam peccavit, facile erit distinguere privationem justitiæ originalis a privatione gratiæ.

Dicendo vero justitiam originalem, ut aliqui etiam dicunt, non fuisse aliam ab ipsa gratia sanctificante, qui ex eminenti quodam modo ejus, in illo statu fuit collatus effectus, qui dicitur justitia originalis, ad quod forte alludit D. Thomas 1. *part.* *quæst.* 97. *art.* 1. *ad* 3. asserens gratiam recuperari pro hoc statu, quantum ad re- 33.

Side notes (left margin): ...m. 9. / ...estura ...tionalis gratia ...ndita. / ...on dari medium inter ...icum et peccatorem. / Neque inter electum, reprobatum. / Leges divinæ sapientiæ fine determinatæ. / Congruentia.

Side notes (right margin): Dei perfecta sunt opera. / Objectio ex sententia ejus de peccato originalis. / Responsio. / Gratiam amitti potuisse, sine amissione justitiæ originalis. / Responsio ex doctrina aliorum. D. Thom.

missionem culpæ, et meritum gloriæ, non vero quantum ad effectum illum immortalitatis, quem habuit in statu innocentiæ.

Tunc ergo diceretur peccatum originale esse privationem gratiæ, non secundum communem rationem ejus pro hoc statu, et statu innocentiæ, sed secundum rationem illam particularem.

Responsio propria. Gratia forma communis, non propria.

Respondeo tamen tenendo justitiam originalem fuisse donum diversum, et cum hoc gratiam fuisse collatam Adamo concomitanter, gratiam non fuisse propriam formam illius status, sed communem omni statui (loquendo de sanctificante) tam innocentiæ quam post lapsum, quam gloriæ ; justitiam propriam illius status inquantum a cæteris distinguitur, fuisse constitutam in sola originali, de qua initum est pactum primo et per se, ut est forma distinctiva status illius ab aliis, et rectitudo propria ipsius.

34. Confirmatio ex doctrina Augustini.

34. Unde Augustinus de *correptione et gratia, c.* 11. postquam asseruit hominem et Angelum in bonis fuisse creatos, quo primum ostenderet Deus quid posset liberum eorum arbitrium, deinde quid suæ gratiæ beneficium, aliquos lapsos fuisse per liberum arbitrium, alios stetisse per liberum arbitrium, et bona merita eorum fuisse opera liberi arbitrii, pro eo statu, addit rectitudini ipsius status gratiam Dei et adjutorium, sine quo non possint per solum liberum arbitrium stare, unde distinguens tale adjutorium a gratia Christi :

Distinctio gratiæ primi hominis a gratia Christi.

Tale quippe, inquit, *erat adjutorium, quod desereret cum vellet, et in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet. Hæc est prima gratia quæ data est est primo Adam, sed hæc potentior est in secundo Adam; prima est enim qua fit, ut habeat homo justitiam si velit; secunda ergo plus potest, quæ etiam fit ut velit, et tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat,* etc.

Hæc gratia distinguitur præfatis in locis a rectitudine et potentia liberi arbitrii, quod nullam patiebatur rixam aut difficultatem in operando, quamvis sine ea liberum arbitrium non posset habere meritum, aut stare in bono, quod est mereri vitam æternam, quamvis per eam non dabatur ipsum opus, sed posse ad opus meritorium. Distinguitur etiam a gratia Christi, id est, secundi Adam, quantum ad rationem peculiarem ejus, quia hæc datur ut non solum possit,sed etiam velit, et per eam superatur voluntas carnis et tentatio, et quodcumque aliud repugnans; et hæc consistit in adjutorio actuali excitante et adjuvante, quod etiam justis pro hoc statu necessarium est ad bene operandum.

Gratia ergo illa *sine qua non* quæ fuit primi hominis cum det tantum posse, et non velle, non in aliqua actuali statuenda videtur, sed in ipsa habituali, quæ prærequiritur ad meritum, quia primus homo in ea potestate liberi arbitrii et rectitudine justitiæ originalis, non indigebat aliqua excitatione, quia non fuit in eo error secundum intellectum, aut ignorantia, neque aliquis fomes, aut rebellio in voluntate et appetitu, quia sunt ex peccato contra quæ excitari petit voluntas, et roborari per gratiam actualem, ut patet ex Conciliis et Patribus contra Pelagianos. Recte ergo intelligitur gratia sanctificans, quæ in omni statu ad justitiam de qua loquitur Augustinus, intelligitur necessaria, nempe perseverandi in bono accepto.

Accepit ergo illam primus homo creatus rectus, tanquam formam, sine qua non vellet meritorie et perseverando

in bono, quod accepit in sui creatione, et quæ in omni statu ad perseverantiam requiritur ad salutem in justo, non vero tanquam propriam et peculiarem illis status. Unde satis commode ex doctrina Augustini intelligitur peccatum originale opponi rectitudini peculiari illius status primo et per se; secundo vero opponitur gratiæ habituali, nam, ut Doctor hic asserit, gratia continet eminenter rectitudinem justitiæ originalis, tanquam perfectius ordinans ad finem. Unde patet quomodo originale per gratiam tollatur, tanquam per formam æquivalentem, et perfectionem, sicut ipse finis supernaturalis, ad quem ordinat gratia in seipso continet eminenter perfectionem finis naturalis; sic etiam gratia de facto remisit peccatum Adæ in specie, contra alias virtutes, ut intemperantiæ et hujusmodi, quamvis illud sit privatio rectitudinis temperantiæ in specie.

eccatum iginale opponi primo ustitiæ. cundo et oncomitanter gratiæ. Gratia ictificans erfectius ontinet istitiam i ordine l finem.

Patet etiam quomodo gratia sanctificans in posteros transfunderetur, perseverante Adamo, ad communicationem justitiæ, tanquam per se adjutorium necessario concomitans justitiam originalem. Qui autem velit oppositam sententiam secundum mentem Doctoris tenere, non repugno, et suppetit ei fundamentum ex objectione ultimo allata, quia tamen aliqui variant de mente ejus, ideo pro utraque parte proposui ea, quæ magis mihi occurrunt accommoda.

ransiret l posteros cum justitia.

36. Sed tenendo primam sententiam, et præfata argumenta auctoris non solum contra Richardum, sed alios, qui statuunt justitiam originalem saltem primario in gratia, esset replicandum contra eorum solutiones, quod in proprium locum differimus. Jam patet ex dictis responsio ad illud quod principaliter objiciunt, nempe si peccatum originale esset privatio justitiæ originalis, sequi non tolli de facto, cum illa non restituatur, privatio autem solum tollitur per habitum oppositum.

Objectio.

Respondetur, hanc privationem esse moralem, non physicam, et fundatur in debito justitiæ conservandæ, quæ perdita est demeritorie per peccatum Adami, quamvis illud opponebatur rectitudini virtutis in specie. Debitum autem illud morale, seu ex pacto habendæ justitiæ originalis, sufficienter ordinatur per gratiam sanctificantem restitutum, quæ eminenter continet rectitudinem naturalem, non in sua specie, sed in perfectiori, nempe supernaturalis ordinationis ad finem supernaturalem simpliciter, ad quem remote, et ut medium ordinabat rectitudo justitiæ originalis. Quod autem proxime attingit finem et efficaciter, continet in se æquivalenter, et eminentiori modo perfectionem medii remoti et subordinati, illudque supplet; privatio autem justitiæ originalis naturalis et physica, semper manet, neque habet rationem peccati.

Respondetur.

Privatio hæc fundatur in debito morali. Gratia ordinat ad finem immediate. Justitia mediate.

Intelligo autem cum Doctore *ordinationem* non physicam, et operationis, sed ordinationem moralem secundum legem, institutionem et acceptationem Dei; ex quibus tam gratia qnam justitia originalis opponuntur peccato saltem gravi, quæ est offensa simpliciter, quidquid sit an justitia opponebatur hoc modo veniali.

Duplex ordinatio.

(f) *Concedo ergo*, etc. Hic ponit tandem conclusionem suam, nempe de potentia absoluta posse remitti peccatum originale non infusa gratia, et maxime, quia non opponitur gratia formaliter peccato originali, sed æquivalenter, justitia autem originalis formaliter. Contra, gratia non compatitur cum peccato originali, aut cum ullo gravi, sic etiam neque justitia originalis; ergo perinde opponitur utraque peccato originali formaliter, vel neutra. 37.

Conclusio propria.

Objectio.

Respondetur gratiam opponi peccato

Responsio.

originali ex communi ratione, qua illud facit filium gehennæ, et excludit a regno, gratia vero dat jus ad regnum. Justitia originalis ex sua ratione specifica opponitur peccato originali, quod est privatio ejus primo, et per se, ratione pacti, quoad posteros debitum ejus transivit, atque adeo ipsa justitia, quam in primo parente receperunt, perseverante Adamo transisset. Et hanc intelligit Doctor oppositionem formalem, quæ nempe est inter immediate opposita privative.

Peccatum originale opponitur utrique aliter, et aliter.

Si autem loquamur de justitia originali quatenus fuit in Adamo personalis, qui eam sibi etiam accepit in ordine ad perfectionem proprii suppositi, et non solum ut caput reliquornm; peccatum actuale ipsius non fuit oppositum justitiæ originali solum, sed et actuali formaliter, quia fuit privatio rectitudinis debitæ inesse in actu, consecutive vero et demeritorie, fuit privatio justitiæ habitualis, quæ non compatiebatur cum peccato.

Peccatum actuale Adami demeritorie opponitur justitiæ originali et gratiæ.

Ex quibus patet differentia inter peccatum originale in nobis, et actuale et habituale Adami, quia Adamus non transferret in nos justitiam actualem seu rectitudinem operis, sicut neque Christus transfert, sed tantum rectitudinem habitualem et justitiam, quæ vocatur originalis, quæque cum nativitate transiret ad posteros et origine, ideoque in nobis peccatum est ejus privatio. In Adamo vero peccatum actuale fuit transgressio illius rectitudinis, quam in specie Deus per mandatum determinavit, quæcumque illa fuerit; habituale vero peccatum fuit quidquid ex actuali manere dicitur, quod infra *dist.* 14. explicabitur. Unde non recte quidam moderni volunt peccatum originale esse in nobis privationem rectitudinis, quæ debebat esse in actu Adami, quia, ut dixi, illa rectitudo non debebatur nobis, neque etiam transfunderetur in nos habitualiter aut actualiter, sicut neque rectitudo actualis operum Christi transfunditur in justos, sed dona habitualia, quæ nobis meruit.

Rectitudo operis non transiret in posteros.

(g) *Ad argumenta pro opinione,* etc. Respondet fundamentis Richardi. Prima ratio est, quod nequeat anima de immunda fieri munda, nisi per mutationem positivam, inducendo formam absolutam, repugnantem peccato, hæc autem est gratia de facto. Respondetur, quod fieret munda munditia opposita peccato, id est, per formam oppositam, si justitia originalis infunderetur, sive illa fuerit donum superadditum naturæ, ut ipse censet *in* 2. *dist.* 29. sive rectitudo naturalis, scilicet præscindens omnem deformitatem peccati, ut sensit Richardus et Magister.

3[?] Ad fu[ndamenta] Richa[rdi]. Pri[ma] rati[o].

Solvit. Tol[litur] peccat[um] si infu[nde]ret[ur] justit[ia].

Secunda ratio, quod peccatum opponitur gratiæ, sicut privatio habitui; sed privatio nequit tolli a subjecto, nisi ponatur habitus, etc. Respondet, negando majorem, loquendo de oppositione præcisa, propria et immediata, quia sic peccatum originale opponitur tantum justitiæ originali, æquivalenter autem gratiæ secundum acceptationem divinam.

Secu[nda] ratio.

Respo[nsio]. Oppo[nitur] æquiva[len]ter grati[æ].

Tertia ratio, non posse peccatum tolli, nisi tollatur ejus deordinatio, qua imputatur ad pœnam, quia ipsa manens non potest aliter ordinari, quam per pœnam; hæc autem deordinatio tollitur per gratiam tantum. Respondet, dubium esse, utrum possit non ordinari ad pœnam, deordinatione ejus non ablata, scilicet reatu aut debito pœnæ; loquitur autem de potentia absoluta, de qua est quæstio, an posset Deus non punire actu peccatum manens quoad reatum pœnæ. Respondetur de potentia absoluta id posse, ut patet in peccatis damnatorum, quæ novam pœnam non habent, sicut neque bona opera beatorum novum præmium, Dei sapientia sic statuente; potuit ergo absolute etiam non punire actu peccatum viatoris

Ter[tia] ratio.

Solvit.

An po[ssit] Deus puni[re] peccat[um] mane[ns]. Affirm[at].

ligitur pœna sus. uid ndum pœna oni? onsio, quit ificare entem in tuali.

manens, et dignum pœna, et intelligitur de pœna sensus. De pœna autem damni videtur magis dubium, et dependet ab illa quæstione, an de potentia absoluta posset conferri beatitudo existenti in peccato habituali, quia de actuali supponitur certum esse, quod non. Non videtur autem posse, quia stante peccato habituali, stat dignitas ad pœnam, quæ non compatitur cum gloria, quæ excludit miseriam, neque cum justitia Dei.

9. ectio.

Dices non esse oppositionem physicam inter peccatum habituale contra aliquam rectitudinem moralem et naturalem, atque visionem et fruitionem beatificam; ergo non excedit casus potentiam infinitam, ad cujus ostensionem posset dare gloriam isti, cessante omni motivo justitiæ et misericordiæ.

ritur.

Respondetur, Deum non posse facere contra ordinem justitiæ; contra autem ordinem justitiæ esset, salvare manentem in peccato, et inimicum fieri amicum manentem in offensa et inimicitia; hoc enim est contra bonitatem et rectitudinem divinæ justitiæ, et etiam misericordiæ. Sic etiam Deus non potest mentiri, quamvis homini non repugnet mendacium, neque potest causare peccatum, quia nequit agere defectibiliter. Licet ergo posset salvare peccatorem dimisso ejus peccato, non potest eum salvare manente peccato, quia sic inordinate ageret contra attributum justitiæ.

uarta atio. vitur.

Quarta ratio, non posse remitti peccatum, nisi quis reconcilietur Deo, sed per solam gratiam fieri potest talis reconciliatio; ergo. Respondetur, hanc reconciliationem dicere remissionem peccati tantum et sublationem offensæ, et totum hoc contingeret per justitiam originalem; non inde sequitur quod homo esset acceptatus ad vitam, loquendo de potentia absoluta. Potuit enim Deus ordinasse hominem solum in beatitudine naturali in via, quæ esset secundum justitiam originalem, non elevando ipsum ad finem supernaturalem, ordinare etiam media, quibus illa justitia amissa reparari possit per pœnitentiam aut aliud remedium. In eo casu posset reconciliari homo Deo per missionem peccati, sine eo quod accceptaretur ad gloriam.

missio ati, et ptatio gloriam ab trinsece sunt conjuncta.

Illa verba ejus : *pax et reconciliatio non dicunt aliud, quam Deum non velle vindicare peccatum illud*, etc. Intellige de nolitione, quæ includit remissionem et deletionem peccati; hic enim agit de remissione peccati originalis per restitutionem justitiæ originalis oppositæ, et sic non remaneret peccatum. De alia autem remissione, absque collatione alicujus positivi repugnantis peccato per solam extrinsecam condonationem agit in sequenti § *Crebro*. 40.

40. Explicantur prædicta verba.

(h) *Sed adhuc restat dubium*, etc. Hic quærit incidenter an possit remitti de potentia absoluta peccatum originale sine infusione alicujus formæ positivæ repugnantis ipsi in anima? Resolvit autem tenendo partem affirmativam, per hoc quod Deus tollat debitum justitiæ originalis ab aliquo deleri peccatum originale, quia scilicet tollendo debitum, desinit negatio formæ esse privatio, sine mutatione positiva.

An possit sine ullius infusione remitti originale? Affirmatur.

Concedit præterea tres mutationes fieri in justificatione; unam privativam, per condonationem culpæ; aliam, qua fit dignus vita æterna; tertiam, qua fiat potens mereri; has duas esse positivas, et secundum has intelligendas esse rationes, quibus impugnat opinionem, quæ imponitur Magistro *in* 1. *dist*. 17. *quæst*. 2. *art*. 3. De hac quæstione fusius agetur infra de remissione peccati actualis et habitualis, ideo hic non protrahemus disputationem.

Tres mutationes in justificatione.

Sed quoad primum modum remissionis

41. Quomodo auferri debitum justitiæ posset. per ablationem debiti justitiæ, petes quomodo hoc debitum posset auferre Deus? et quomodo peccatum sic desineret? Respondetur breviter, sicut potuit de potentia absoluta eximere a lege universali et pacto, in quo posteri Adami includuntur, aliquem ex ipsis eximisse, ita ut non includeretur, ita etiam inclusum in dicto pacto, post incursum debitum, potest a lege absolvere dispensative, comprehensum in ipsa lege, sicut potest damnatum de potentia absoluta salvare, ut dicit Doctor *in* 1. *d*.43. *quæst. unica*, qua dispensatione posita, tolleretur debitum legis, quæ est ejus obligatio respective ad dispensatum. Ex hoc patet ad secundam petitionem, quia originale, licet sit privatio justitiæ originalis, in tantum est peccatum, inquantum fundatur in debito morali, ex obligatione pacti et legis habendi justitiam; sublato ergo hoc debito, desineret privatio in *esse* peccati, et maneret tantum in *esse* negationis, quia desineret ejus debitum.

Dices, jam incursum est peccatum, ut supponitur, neque dispensatio illa impedit quin fuerit incursum; ergo semper maneret, donec remitteretur ipsum peccatum directe. Respondetur peccatum non solum in *fieri*, sed etiam in sui permanentia dependere a lege divina, et ejus debito; unde eo ipso quod jam desinat per dispensationem consequentem peccatum incursum persona comprehendi sub lege, desinit etiam debitum, in quo fundatur etiam peccatum, quia illa dispensatio exerit vires respective ad legem, etiam pro tempore incursi peccati, in ordine ad relaxationem ejus, quantum ad omne debitum quod inducit, et quod ex effectu legis incurritur de facto; et sic etiam erit remissio directa peccati, quia per dispensationem illam non fit homo obnoxius deinceps legi, vel quoad se vel quoad effectum legis pro tempore consequente dispensationem. Ex quo patet ad objectionem. Intelligi etiam potest Doctor de debito, ut includitur in ipso peccato.

SCHOLIUM.

Sententiam asserentem de facto Circumcisionem delevisse originale sine gratiæ infusione, refutat. Primo, quia de facto non datur medium inter filium regni et perditionis. Secundo, principalius intendit Deus gratiam dare, quam peccati expulsionem. Tertio, Sacramenta impropria legis veteris dabant gratiam ex opere operantis; ergo propria dabant ex operato. Solvit loca in contrarium, quod procedant de impropriis Sacramentis legis veteris. Quod si aliqua loquantur etiam de Circumcisione, tripliciter respondet ad ea. Quod vere Circumcisio causabat gratiam, tenent *Alens. D. Bonav. Richard. Durand. Mayron. Gabr. Rubion, Major. Suar.* citati et *Abul.* Jud. c. 13 q. 41. Matth. 3. q. 46. *Sot.* 4. d. 2. q. 1. a. 4. licet ipse et *Suar.* in verbis differant ab aliis.

De potentia vero ordinata (i) ponitur, quod etiam de facto in Circumcisione delet culpam originalem sine infusione gratiæ, propter auctoritates Sanctorum, quæ videntur negare gratiam a Sacramentis veteris legis, ut deductum est opponendo. Alii dicunt, quod principaliter instituta fuit propter dimissionem originalis, ex consequenti autem ad gratiam conferendam; et pro tanto dicitur non conferre gratiam, quia non ex principali institutione, sed concomitanter. Ma... 4. d... cap... Var... dist... q...

Quoad hoc teneo quod non est possibile de potentia ordinata, culpam originalem, nec aliquam aliam mortalem dimitti sine infusione gratiæ, quia licet absolute sine contradictione possit esse Resol...

medium in specie humana, inter filium regni et filium perditionis, scilicet homo in puris naturalibus, tamen secundum legem sapientiæ divinæ, post lapsum nullum est medium inter gratum, qui est filius regni, et peccatorem, qui est filius carceris. Nec potest esse loquendo de potentia ordinata, id est, conformi legibus a sapientia et voluntate divina determinatis, et ideo nullum liberat, nec sic liberare potest a culpa, nisi cui dat gratiam.

tiæ an ...ipa-us ...ditur, ...am ...ati ...isio?

Addo etiam contra secundam opinionem, quod principaliter intenditur gratia in Circumcisione, quod probo, quia agens secundum rectam rationem, principalius intendit perfectionem, quam carentiam defectus, sive imperfectionis, quia non intendit illam carentiam, nisi propter perfectionem. Deus ergo in instituendo Circumcisionem (cum sit agens secundum rectam rationem) principalius intendit perfectionem positivam, puta gratiam quam carentiam imperfectionis, id est, peccati originalis,

...0. (j) Tertio, propter confirmationem primæ opinionis, et auctoritates Sanctorum, declaro qualiter Sancti intelligunt Sacramenta veteris legis non contulisse gratiam. ...t. 3.
Sacramentum enim, (ut dictum est prius,) potest accipi improprie et proprie; et quidem in illa lege fuerunt multa dicta improprie Sacramenta, scilicet purgationes ab immunditiis contractis secundum legem, ut patet in Levitico, de purgatione a tactu morticini, per aquam expiationis, et de purgatione

11. et ...er. 14. ...rificia ...gis

a lepra, et aliis hujusmodi. Erant etiam ibi Sacramenta improprie dicta, alia ab istis, tamen plus accedentia ad perfectionem, cujusmodi erant oblationes hostiarum; hæc enim pertinebant ad cultum latriæ pro tempore, in quo Deus voluit sic coli; hæc et illa, scilicet purgationes et sacrificia sive oblationes, dicebantur cæremoniæ et improprie Sacramenta.

veteris improprie Sacramenta.

Et de istis concedo, quod non causabant gratiam tanquam signa efficacia respectu gratiæ, eo modo quo expositum est in definitione Sacramenti, sed tamen in illis conferebatur gratia per modum meriti, licet aliqui negare videantur, quod in talibus ex charitate factis conferretur gratia. Hoc enim videtur nimis durum, scilicet quod aliquis ex charitate et obedientia sit servans Dei præceptum, et non mereatur. Hoc etiam videtur irrationabiliter dictum, quod Deus alicui dederit præceptum, nolens observantem præceptum mereri, quantumcumque ex charite et obedientia observaret; nunc autem de istis cæremoniis, tam purgationibus quam oblationibus, præcepta data erant in illa lege. Patet in multis locis, et quandoque videtur ex textu, quod sunt præcepta necessaria ad salutem, puta: *Qui præterierit se lustrari de aqua prædicta, peribit anima illa de populo suo*; quæ comminatio nunquam ponitur, nisi ad designandam transgressionem peccati mortalis; ergo Judæi ex charitate observantes Sacramenta improprie dicta, meruerunt gratiam, vel augmentum ejus, si eam jam ha-

Numer. 15. et 19. Vide gloss. ibi.

Sacramenta impropria legis veteris dabant

gratiam ex opere operantis. Quid conferre gratiam ex operato.

bebant, sed non propter hoc illa erant proprie Sacramenta. Sacramentum enim ex virtute operis operati confert gratiam, ita quod non requiritur ibi bonus motus interior, qui mereatur gratiam, sed sufficit, quod suscipiens non ponat obicem. Sed in illis actibus non conferebatur ex hoc solo, quod offerens non poneret obicem, sed tantum conferebatur ex virtute boni motus interioris, tanquam meriti.

11. Sed præter ista (k) in illa lege erat Circumcisio, quæ fuit proprie Sacramentum. Unde et Magister ab illa universali Augustini *super Psalm.* 73. excepit Circumcisionem; hæc enim per modum Sacramenti contulit gratiam ex virtute operis operati, non tantum ex virtute operis operantis, scilicet ex motu interiori. Et tamen si sint aliqua dicta Sanctorum, gratiam negantium ab illis Sacramentis, loquendo non tantum de cæremoniis, sed etiam de Circumcisione, respondeo, dupliciter potest intelligi, vel quia parvam gratiam contulit Circumcisio respectu Baptismi, cujus ratio dicetur 1. *quæst. dist. sequentis;* vel quia non contulit gratiam ut dispositionem immediatam ad gloriam, quia non aperuit januam, sed hoc non fuit ex defectu ejus, sed quia fluxit tempore, quo pretium non fuit solutum.

Ad auctoritates, quæ videntur negare Circumcisionem dedisse gratiam.

Vel tertio modo, non contulit gratiam, quia non universaliter cuicumque suscipienti; determinabatur autem forte ex institutione sua ad certum gradum gratiæ, ita quod ultra illum gradum non posset, nec intendendo, nec inducendo, et ita si tantum gradum inveniret in suscipiente, nihil sibi conferret; et iste ultimus modus apparet esse de intentione Magistri. Dicit enim *c. penult.* quod solum peccata ibi dimittebantur, nec gratia ibi dabatur. Et subdit statim *ut in Baptismo*, et modum statim exprimit, quia quantumcumque justus accedat ad Baptismum, uberiorem ibi recipit gratiam ;unde Baptismus generaliter intendit ibi gratiam jam habitam vel inventam; sed non est ita in Circumcisione. Unde Abrahæ jam justificato, signaculum tantum fuit; nihil enim sibi interius contulit, quia gratia Abrahæ jam attigerat, vel transcenderat illum gradum, ad quem determinata fuerat Circumcisio; et intelligo, nihil ei intus contulit per modum Sacramenti, sive virtute operis operati; sed credo, quod ei contulerit per modum meriti, sive virtute operis operantis, quia credo, quod actus circumcidendi se ex obedientia Dei, et ex charitate procedens, ei fuit meritorius, sicut et immolatio Isaac.

Circumcisio minorem gratiam dabat quam Baptismus.

Et si objiciatur, quod Circumcisio non est proprie Sacramentum, quia non est certum signum, quia non semper habet collationem gratiæ concomitantem ex vi operis operati; respondeo, quod satis certitudinaliter significat vel gratiam tunc in *fieri*, 'is non sit obex, vel tunc in *esse;* sicut si Beata Virgo fuisset inconceptione filii in summa plenitudine gratiæ, ad quam Deus disposuit eam perventuram, si postea fuisset bapti- 12.

Quomodo Circumcisio fuit certum signum gratiæ.

zata, nullam ibi gratiam recepisset de novo; tamen Baptismus non fuisset in ea signum falsum, vel incertum, quia gratiam significaret, vel tunc fieri, vel prius datam tunc in *esse*.

COMMENTARIUS.

42. Sententia Magist. Alia Varronis. (i) *De potentia ordinata*, etc. Præmittit sententiam Magistri, quam ad initium hujus quæstionis impugnavimus, et eam ipse hic impugnat. Item sententiam Varronis sui præceptoris, qui asserit in Circumcisione gratiam non intendi principaliter institutione Circumcisionis, sed deletionem peccati originalis; secundo autem et concomitanter per eam datam esse gratiam, et pro tanto dicitur a Sanctis non conferre gratiam, quia non ex principali instituto id habet.

Conclusio. Conclusio Doctoris est *de potentia ordinaria non remitti peccatum originale sine infusione gratiæ*. Ratio est jam supra tacta, quia non datur, nec potest dari de potentia ordinaria, et secundum leges fixas divinæ sapientiæ status medius inter filium regni et peccatorem post lapsum; hoc supra probatum est in initio quæstionis.

Secunda conclusio gratiam intendi principaliter. Addit, contra secundum opinionem, gratiam principaliter intendi per Circumcisionem, quia agens secundum certam rationem principalius intendit perfectionem, quam carentiam defectus seu imperfectionis, quam intendit propter perfectionem positivam, et magis terminum *ad quem*, quam terminum *a quo*, quia illum intendit per accidens, hunc autem per se.

Patet in naturalibus. Patet in moralibus. Hæc ratio patet in naturalibus, quia causa primario intendit assimilare sibi passum. Patet etiam in moralibus, quia intendens finem, principalius operatur propter finem, quam propter impedimenta, quæ summovet declinans ab extremis vitiis, quæ opponuntur virtuti; principalius intendit medium virtutis, quam fugam extremi, et hanc eligit ex motiva virtutis et mediocritatis, quo assequatur medium; finis etiam præcepti negativi est affirmatio opposita.

Patet in supernaturalibus. Trident. Patet etiam in proposito in supernaturalibus, quia deletio et remissio peccati intenditur propter salutem et vitam ut removeatur impedimentum; hinc pœnitentia concipitur ex motivo charitatis, ut patet ex Tridentino *sess*. 6. *cap*. 7. et præexigitur in eo qui est in mortali ad receptionem et ministrationem Sacramentorum.

Deus ergo instituendo Circumcisionem (cum sit agens secundum rectam rationem) principalius intendit perfectionem positivam, puta gratiam, quam carentiam imperfectionis, id est, peccati originalis, quia perfectio positiva magis et propinquius accedit ad finem electionis et gloriæ, quam remissio peccati; quod patet per Tridentinum sess. 6. cap. 7. declarans: *justificationem includere non solum remissionem peccati, sed sanctificationem et renovationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum*, etc. Et subdit causam seu rationem: *Unde*, inquit, *homo ex injusto fit justus, et ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ*, etc. fieri ergo hæredem vitæ æternæ, quod tribuit gratiæ, est finis remissionis peccati; utriusque autem, ut ibi sequitur, finis, est gloria Dei et Christi, ac vita æterna; hæc intelligenda sunt de fine extrinseco Sacramenti, non vero de fine intrinseco.

(j) *Tertio propter confirmationem primæ opinionis*, etc. Primam opinionem 43.
appellat communem, quæ docet in Circumcisione deleri peccatum originale, et deinceps respondet ad auctoritates Sancto-

Sacramenta veteris legis nihil contulisse, nisi ex opere operantis.

rum, qui videntur negare Circumcisionem esse remedium peccati originalis. Supponit in primis quædam fuisse Sacramenta in veteri lege improprie dicta, ut purgationes, et baptismata ab immunditiis legalibus, oblationes et sacrificia; asserit autem illa non contulisse gratiam ullam ex opere operato, contulisse autem gratiam per modum meriti ex opere operantis; tenet ergo contra extremas sententias cum communi.

Sententia Hugonis.

Hugo de Sancto Victore *lib.* 1. *de Sacrament. part.* 9. *cap.* 1. *et part.* 11. *cap.* 5. *part.* 12. *cap... et in summa part.* 4. *cap.* 1. asserit omnia illa contulisse gratiam ex opere operato, quod admittit etiam S. Bonaventura *dist.* 1. *q.* 5. quamvis illam efficaciam refundat in fidem, et non in ipsa Sacramenta ratione sui.

D. Bonav.

Durandus.

Durandus distinguit inter ea quæ fiebant in expiationem legalem, et ea quorum usus non fuit sine gratia; illa non conferebant gratiam, hæc autem sic, ut consecratio Sacerdotum. Paludanus etiam in eo statu admittit matrimonium fuisse Sacramentum; noster Rubion id admittit de Pœnitentia.

Paludan.

Sententia Magistri. Flor. et Trident. Prima sententia impugnatur. Augustin. Paulus.

Altera autem sententia imponitur Magistro, nempe ex opere operantis nihil contulisse Sacramenta legalia. Contra illam militant Florentinum et Tridentinum jam citata; statuunt enim illa non contulisse gratiam, sed significasse conferendam per Christum. Augustinus *in Psalm.* 73. *epist.* 19. *ad Hieronymum,* et aliis locis citatis, adducuntur loca Pauli, ut ad Galat. 4. *Quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa,* etc. Sed hunc locum in eamdem epistolam intelligit Augustinus de idolis gentium, quæ etiam Judæi adorabant, sicut et Solem, Lunam et stellas; cui interpretationi favet præmissa clausula, quia loquitur ad Gentiles, de quibus dicit: *sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura non sunt Dii, serviebatis*; et subdit: *Quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa, quibus denuo servire vultis*; et subdit: *dies observatis, et menses, et tempora, et annos,* etc.

Augustin. Explicatur locus Pauli de idolis.

Tertullianus *lib.* 5. *contra Marcionem, cap.* 4. intelligit Sacramenta vetera. Huic favet quod Paulus etiam in initio illius capitis comprehendit se etiam fuisse sub elementis, intelligens legem: *Ita et nos, cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes, at ubi venit plenitudo temporis, et misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret.* Deinde Paulus ex instituto retrahit Galatas a Judaismo, quem sub hac metaphora videtur intelligere.

11. Tertullian. Intelligit Sacramenta veteris legis.

Sed Hieronymus, Anselmus, Chrysostomus, Theophylactus, D. Thomas interpretantur locum de legalibus jam mortuis, sicut ad Hebræos 7. *Reprobatio autem fit prioris mandati propter infirmitatem ejus, et inutilitatem.* Hic locus facit etiam ad propositum, sicut et illud ad Hebræos 9. *Habuit quidem et prius* (supple Testamentum) *justificationes culturæ, et sanctum sæculare,* etc. *si enim sanguis hircorum et taurorum, et cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis,* etc. cui opponit sanctificationem animæ factam per sanguinem Christi.

Hieron. Chrysost. Theophylactus. D. Thom.

Contra alias opiniones circa illa particularia Sacramenta legis, pugnat Tridentinum *sess.* 7. *can.* 1. ubi definit omnia legis novæ Sacramenta fuisse instituta a Christo, contra aliud id definit 24. *cap. et can.* 1. contra Rubionem *sess.* 14. *cap.* 2. contra Durandum, licet non ita expresse, *sess.* 22. *cap.* 1. *Quo-*

Trident.

niam sub priori Testamento, teste Apostolo Paulo, propter Levitici sacerdotii imbecillitatem, consecratio non erat, etc. de quo agemus infra suo loco.

45. ıpugnatur ntentia agistri. plicatur ugustinus.

Altera sententia Magistri recte impugnatur a Doctore hic asserente nimis durum esse, quod præceptum Dei, ejusque opus ex charitate et obedientia factum, nihil conferret ad salutem, quamvis Augustinus *epist.* 19. ad Hieronymum dicat illa præcepta, etsi non mala, non tamen bona fuisse, quia eis homines non justificabantur, intelligendum est de justificatione, quæ efficacia ipsorum Sacramentorum oriretur, non autem de justificatione, quæ ex fide et religione et obedientia legis; unde infra cum Paulo ad *Romanos* 7. dicit legem fuisse sanctam, et mandatum sanctum et justum, et bonum; illud explicans concludit quomodo lex, et quibus fuit bona, quibus autem mala : *Hos ergo damnabiliter*, inquit, *esse sub lege, quos reos facit lex, non implentes legem, dum non intelligendo gratiæ beneficium ad facienda Dei præcepta, quasi de suis viribus superba elatione præsumunt; plenitudo enim legis charitas*, etc.

Quæ verba, et confirmant quæ supra adduximus circa intelligentiam locorum Pauli de legalibus, et probant præcepta legis ex fide et gratia et charitate facta fuisse proficua ad salutem; quod et Patres passim contra Manichæos docent, et alios anteriores hæreticos reprobantes legem.

ıtio. Lex dinans ad salutem.

Et ratione patet, quia omnis lex divina ordinatur ad salutem viatoris, et in ea lege fuit cultus religionis congruus illi tempori, ut fert Augustinus supra, et ex transgressione ejus incurrebatur pœna et peccatum, habuit etiam suas repromissiones; ergo et meritum, quando fides et charitas, obedientia et religio suffragabantur, sine quibus in nulla lege valet quis mereri. Si enim ex lege data recte probant Patres libertatem voluntatis nostræ ad bonum et malum, sine qua nihil conduceret lex, aut præceptum, ita etiam ex lege divina, recte probatur potestas merendi et demerendi.

Libertas ex lege probatur.

Et potestas merendi.

46. Circumcisio ex opere operato dabat gratiam.

(k) *Sed præter ista*, etc. Docet Circumcisionem dedisse gratiam ex opere operato, per modum Sacramenti, et non tantum ex motu interiori. Hanc supra probavimus in hoc commento. Respondet autem ad loca Patrum in genere quæ asserunt Circumcisionem nullum habuisse fructum, aut effectum justitiæ in Circumcisis. Respondet, quod Circumcisio parvam gratiam conferebat respective ad gratiam baptismalem, et sic, quasi per antithesim comparata ad Baptismum, nihil conferebat, quia gratia per eam collata in comparatione gratiæ baptismalis, quasi nulla reputatur intensive et extensive. Et hoc modo intelligi possunt loca Basilii et Cyrilli, et Origenis *hom.* 3. *in Genesim*, Athanasii oratione in illud : *Omnia mihi tradita sunt*, etc. Epiphanii *hæresi* 3. et aliorum, qui explicant utilitatem Circumcisionis in eo quod fuerit umbra et figura Baptismi; figura autem ad figuratum relata, quasi nihil est rei, sed merum signum. Sed dices illos Patres excludere omnem justitiam a Circumcisione. Respondetur, ut supra ad Apostolum.

Responsio ad Patres. Ad Baptismum comparata, quasi nihil erat. Hinc solvitur.

Secunda interpretatio Patrum.

Respondet secundo, vel quia non contulit gratiam ut dispositionem immediatam ad gloriam, sed hoc, inquit, non fuit ex defectu ejus, sed quia fluxit tempore, quo pretium non fuit solutum. Hoc idem declarat infra, responsione ad 2. § sequenti.

47. Tertia interpretatio. Dabat determinatum gradum.

Respondet tertio, quod Circumcisio eatenus dicitur non dedisse gratiam, quia non universaliter cuilibet recipienti conferebat. Determinabatur forte ad certum

gradum gratiæ, ultra quem non erat efficax, et ita si tantum gradum inveniebat in suscipiente, non dabat ei gratiam; et per hoc explicat Magistrum, *cap. penultimo hujus distinctionis,* ex ejus verbis.

D. Bonav. Eadem est sententia D. Bonaventuræ *in expositione litteræ, part.* 2. *dub.* 8. *et quæst. ultima ad primum.* Hæc solutio fundatur in verbis Pauli *ad Romanos* 4. qui dicit justificatum fuisse Abraham per fidem, cujus signaculum accepit Circumcisionem; hinc ei Circumcisio nihil contulit ex opere operato, sed ex opere tamen operantis per modum meriti accepit gratiam; neque hoc negavit Paulus, quamvis si interpretari eum liceat secundum superficiem verborum, et prout quidam intelligunt, neque sic valeret Circumcisio Abrahæ, quod non quadrat regulis communibus meriti et boni operio, atque adimpletionis legis et mandati.

Fundatur interpretatio in Paulo.

Objectio. Sed contra objicit Doctor, quia sic Circumcisio non esset certum signum, quia in adultis justis non habuit effectum.

48. Solutio. Signum ortum habet effectum in fieri, vel in facto esse. Respondet negando antecedens, quia significaret gratiam, vel in *fieri,* si non esset obex, vel in *facto esse,* sicut si Beata Virgo recepisset plenitudinem gratiæ in conceptione filii, ad quam Deus eam destinavit, non recepisset gratiam si postea fuisset baptizata, quamvis Baptismus fuisset respectu ejus verum signum, quia significaret vel gratiam in *fieri,* vel in *facto esse.* Quod patet in simili, quia missio visibilis Spiritus sancti significat gratiam, ut Doctores in *dist.* 16. *et* 17. talis fuit missio ejus in Apostolos in die Pentecostes, ut patet ex Chrysostomo *homil.* 24. *in Acta, et homil.* 4. super illud. *Repleti sunt omnes Spiritu sancto.* Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi* 17. Gregor. *hom.* 30. *in Acta,* Hieron. *epist. ad Hedibiam,* et alii Patres.

Exemplum. Chrysost. Cyrill. Hierosol. Gregor. Hieron. Confirmatio Apostolorum.

Hinc Scholastici plures docent, hanc missionem in eis fuisse per modum Sacramenti Confirmationis, Alens. 3. *part.* D.Thomas 3. *quæst.* 72. *art.* 4. *ad.* 3. noster Doctor *in* 4. *dist.* 7. ubi alii, ut ibidem tractabitur. In his autem missio visibilis Spiritus sancti significavit gratiam in *fieri.* Missio super Christo in Jordane significavit gratiam in *facto esse,* neque inde fuit signum falsum, ut recte D. Thomas *in* 1. *dist.* 17. 2. *part. dist. art.* 2. *respons. ad ultimum.* Sic etiam Christus sumpsit in ultima Cœna Eucharistiam sacramentaliter, cui non dedit gratiam, quia eam supponebat, non fuit inde falsum signum; sic forma Baptismi significat remissionem peccati, et collatus baptismus justo, non est signum falsum, quamvis non deleat in eo peccatum, ut communiter Doctores de Baptismo et absolutione, quæ dantur justificatis, noster Doctor *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 6. *dist.* 14. *quæst.* 4. *dist.* 29. *quæst.* 2. *ad* 2. Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 7. *art.* 1. 3. 6. D.Thomas *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad* 2. 3. *part. quæst.* 68. *art.* 1. *ad* 3. D. Bonavent. *in* 4. *dist.* 6. *quæst.* 2. ubi reliqui. Ratio est, quia Sacramentum proprie dictum, ut Baptismus, non delet peccatum, neque significat gratiam, nisi practice, qua exercet virtutem et efficaciam respectu eorum; ideoque recte Hugo de S. Victore *lib.* 2. *de Sacram. part.* 14. *cap.* 8. docet formas sacramentales Baptismi, Pœnitentiæ, et sic de aliis, ***non actum, aut eventum, sed virtutem suorum effectuum significare.***

Alensis. D. Thom. Doctor. Significatio in facto esse. Exempla. Alensis. D. Thom. D. Bonavent. Ratio. Hugo.

49. Applicatio dictorum ad responsionem datam. Item Tridentinum *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 7. definit Sacramenta dare gratiam, quantum est ex parte Dei, et ipsorum, et ibi et alias, hanc significationem statuit in efficacia ipsorum: quod ergo conferant gratiam in actu, seu eventu, non est de ratione Sacramento-

rum, supposito quocumque statu et incapacitate subjecti, vel quia habet obicem peccati, vel quia jam est in termino, ut amplius non possit crescere in gratia, sicut fuit Christus, et in casu esset Beata Virgo, si admitteretur casus, de quo hic non disputamus.

Quomodo significat Sacramentum lectum in facto esse? Dicitur autem Sacramentum in eo casu significare gratiam in *facto esse,* ex eo quod gratia jam præsuppositam, quantum est ex propria efficacia, conferret, eamque contineret in sua virtute, quantum est de se ; in *fieri* vero gratiam significat, quando eam confert per suam actionem practice, qualiscumque sit illa actio, sic ergo se habuit Circumcisio in justificatis per fidem, sicut fuit Abraham.

50. Objectio Bellarm. et Vasquez. Solvitur. Sed objicit Bellarminus et Vasquez, si Circumcisio conferret gratiam ex opere operato, quod eam conferret cuicumque eam recipienti, et non ponenti obicem. Respondetur distinguendo sequelam ex dictis, in *fieri* vel in *facto esse* concedo, in *fieri* semper, nego. Sed unde id colligis? Fundamentum solutionis. Respondeo, ex fundamentis supra positis, me colligere Circumcisionem habuisse efficaciam ex institutione sua delendi peccatum originale, quod non potuit fieri post lapsum sine gratia. Colligo ex Paulo Circumcisionem non contulisse justitiam Abrahamo, quam antea supponebat ex fide datam. Circumcisio tantum conferebat gratiam primam. Ex his duobus colligo hanc conclusionem, Circumcisionem non habuisse ullam efficaciam per modum Sacramenti, nisi ut conferret gratiam primam præcise, qua prima erat, et non gratiam secundam, seu augmentum gratiæ, ut conferunt nostra Sacramenta Baptismi et Pœnitentiæ. Et hic est certus ille gradus gratiæ, ad quem limitabatur Circumcisio ex nostro Doctore, Alensi, et aliis juxta intentionem Magistri, quem hic interpretatur Doctor cum D. Bonaventura *supra.*

Secunda responsio. Responderi etiam posset juxta alias præmissa, Paulum non loqui quacumque ratione de justitia absolute, ut denotat gratiam tantum, sed etiam de ipsa, ut liberat a peccato, et qua includitur in justificatione ; et sic Circumcisio non justificavit Abrahamum, sed fides, quam habuit ante Circumcisionem. Dabat augmentum gratiæ. Quomodo fuit signaculum in Abraham. Non inde sequitur, quin Circumcisio ipsi valuit ad augmentum justitiæ, si non ut Sacramentum, saltem ut opus meritorium, ut dictum est ; et sic non fuit nudum signaculum, nisi quantum ad peccatum, quod supponit remissum per fidem. Adde Circumcisionem nihil valuisse in eo sensu, quem intendebant Judæi, quos impugnat Apostolus.

51. Secunda objectio. Vasquez. Objicies, saltem sequeretur si Circumcisio remittit peccatum ex opere operato, quod adultus accedens ad eam cum sola attritione, justificaretur virtute illius, ita Vasquez. Item, quod facta ab infideli cum intentione legitima, valeret infanti, quod est contra omnes, nisi fides applicaretur Ministri, quam non habet infidelis, nihil ideo conferret.

Respondetur, concedendo primam sequelam, et contra eam nihil cogit, nam quæ de necessitate pœnitentiæ et fidei ad justificationem, docet Scriptura et Patres, in eo casu verificaretur, sicut verificatur in accedente ad Baptismum et Pœnitentiam cum sola attritione, quidquid aliqui dixerint de Pœnitentia necessaria ad Baptismum, quasi deberet esse contritio perfecta ; oppositum enim verius esse suo loco ostendemus.

Responsio. Respondetur ad secundam sequelam, eam admittendo, modo Circumcisio non exigebat aliquem determinatum ministrum, et negamus esse contra omnes ; negatur etiam suppositum, nempe fidem ministri necessariam esse, si alioquin in eo salvatur legitima intentio, quia per

eam fides Ecclesiæ, quæ tum erat Synagoga, applicatur recte mediante Sacramento; et ut supra ostendimus, illa est quæ exigitur et includebatur in Circumcisione, non vero fides parentum, nisi illa intelligatur universalis jam dicta, non autem particularis et personalis ipsorum, quæ particularis non conducebat, maxime quando Circumcisio per alios fiebat.

SCHOLIUM.

Recapitulat solutiones datas, quæ assignari possunt multis auctoritatibus, quæ objici possunt; et auctoritas *PP.* adducta n. 1. et *D. Greg* 4. Mor. cap. 2. et habetur cap. *quod autem*, de Consec. d. 4. et *D. Bernard.* ep. 77. cum d. c. *Majores*, ac ratione Theologica allata n. 2. fundant bene has solutiones, quia Patres Patribus, sicut jura juribus, concordandi sunt. Alii respondent omnia illa loca agere de Sacramentis legis Mosaicæ, Circumcisionem vero esse legis naturæ; vel ideo dicunt Circumcisionem non dedisse gratiam, quia de per se instituta fuit ad signandum populum; causatio gratiæ ante eam erat, per remedium legis naturæ, et sic quoad hoc dicitur nihil fecisse, quia æque bene causaretur gratia, etsi instituta non esset, per remedium antiquum.

13. Ad arg. 1. et 2. Ex istis patet (l) ad omnes auctoritates, arguendo ad principale. Vel enim loquuntur de Sacramentis veteris legis improprie dictis, scilicet de cæremoniis; vel si loquantur de Circumcisione, quæ fuit proprie Sacramentum, negant eam gratiam conferre secundum aliquem intellectum prædictum.

Ad 1. Quare Circumcisio non aperiebat januam regni? Ad tertium de apertione januæ, dico, quod non fuit defectus Circumcisionis, quod non aperuit januam, sed quia cucurrit tempore, quo pretium non fuit solutum, nam post solutum pretium, potuit alicui aperiri janua, qui non fuisset baptizatus, sed solum circumcisus, et in gratia; baptizato vero defuncto ante passionem, non patuisset janua pro tunc.

Ad ultimum (m) dico, quod Baptismus quantum ad actum exteriorem, non significat nisi quamdam deletionem immunditiæ corporalis; et tamen nullus negat aliquid esse ejus effectum positivum. Ad 4.

Dico ergo ad majorem, quod Sacramentum magis proprie significat illum effectum in anima, ad quem confertur gratia in Sacramento, quam signet ipsam gratiam. Unde gratia existente una in anima, Sacramenta tamen diversa distinguuntur penes diversa significata propria, quæ sunt diversi effectus ejusdem gratiæ, sicut dicetur post; effectus tamen gratiæ tam in Circumcisione quam in Baptismo proprius, est ablutio animæ a peccato, licet concomitetur alius, scilicet acceptatio ad vitam æternam.

COMMENTARIUS.

(l) *Ex istis patet ad omnes auctoritates, arguendo ad principale*, etc. Respondet ad argumenta posita ad initium quæstionis. Littera est plana; ad primum, patet ex dictis. Ad secundum, responsio est clara. Patet de S. Joanne Baptista, qui sive baptizatus fuerit, sive non, Baptismo Christi, saltem vitam consummavit martyrio, præter alias prærogativas, ac proinde decessit sine ullo peccato, aut debito pœnæ, ut supponit Augustinus *tract.* 84. *in Joannem et*, 13. *de civit. cap.* 7. Clemens *lib.* 5. *constitut. cap.* 7. Cypria- 52. Ad argumenta principalia Gratia habitualis

Augustinus. Clemens. Cyprian. nus *epist.* 73. et alii, qui tamen non intravit in cœlum ante consummatam redemptionem, neque anima ejus fuit beatificata.

(m) *Ad ultimum,* etc. Respondet quod Baptismus, etiam quantum ad actum exteriorem, non significet, nisi ablutionem ab immunditia corporali, etc. Intendit significationem naturalem ablutionis, et speculativam formæ, quam habet ex instituto humano, non autem significationem practicam invisibilem et sacramentalem, quam habet ab institutione divina.

Sacramenta significare gratiam habitualem. In responsione ad majorem asserit Sacramenta magis proprie significare effectum peculiarem ad quem instituuntur, quam gratiam, unde eadem gratia est in specie, quæ tribuitur in omnibus Sacramentis, quantum ad rationem formæ in se; Sacramenta autem sunt diversa in quantum quodlibet significat effectum diversum ejusdem gratiæ.

Finis diversus. Loquitur de gratia habituali quæ communis est omnibus Sacramentis; hæc causatur a Baptismo per modum regenerationis, ab Eucharistia per modum nutritionis, et sic in cæteris connotat diversos effectus, et intendit effectum, quem statim et de præsenti confert Sacramentum, de quo, ut plurimum loquuntur Doctores antiqui, et de effectu principali, qui semper datur, secluso obice.

53. Quomodo gratia habitualis attingitur a Sacramento. An præterea detur aliquis effectus gratiæ actualis tempore congruo, neque asserit expresse, neque etiam negat. Posset tamen ex dictis ejus inferri talem effectum dari, de quo supra diximus, non quod Sacramentum proxime et immediate attingat illum effectum qui datur, desinente Sacramento, sed remote, mediante effectu proximo gratiæ habitualis, ut datur ad finem peculiarem hujus vel illius Sacramenti, verbi gratia, in Eucharistia ad finem nutritionis, in Confirmatione ad firmitatem et robur confessionis fidei coram Tyranno.

Nam eo ipso quod gratia virtute Sacramenti, verbi gratia, Eucharistiæ, ut dicit Doctor, causetur, quatenus habet ordinem ad perseverantiam, et vincendas tentationes, concomitanter trahit secum media ordinata ad perseverandum, quæ consistunt in gratia actuali excitante et adjuvante secundum naturam et exigentiam præcepti, et tentationis seu operis in specie requisita, nam sola gratia habitualis etiam intensa nequit dare hunc effectum, sicut ex Patribus et Conciliis constat, contra Pelagianos, etiam justis et perfectis necessarium esse adjutorium gratiæ actualis et specialis, ad vincendas tentationes et implendam legem. Gratia habitualis. unitione finis trahit secum media gratiæ actualis.

Hinc perseverantiæ donum est peculiare et diversum a gratia habituali, Trident, *sess.* 6. *cap.* 13. *can.* 22. *et* 26. Datur autem hæc gratia etiam virtute Sacramenti modo dicto, quantum est ex parte Sacramenti, nisi recipiens ipse sibi, et gratiæ Dei defuerit, non acceptando, neque etiam seipsum applicando et disponendo ad ejus receptionem, nam sicut effectus principalis Sacramenti non est ita infallibilis, quin dependeat a dispositione requisita ex parte recipientis, qui eidem potest ponere obicem, ita etiam huic effectui gratiæ actualis potest similiter ponere obicem. Trident. Potest poni obex gratiæ actuali, ex remissione nostra.

Sed objicies contra Doctorem, quæ dixit contra Varronem, nempe in Circumcisione intendi principalius gratiam, quam remissionem peccati ; sed significatio sequitur institutionem; hæc autem perficitur aut determinatur per intentionem instituentis;ergo est magis ad significandam gratiam, quam effectum peculiarem, verbi gratia, remissionis peccati, quod est contra hic dicta. 54. Objectio contra dicta.

Respondetur, supra eum loqui de intentione Dei, ut ratio ejus subjecta probat, Responsio.

quæ primario respicit gratiam ; significatio autem Circumcisionis et Sacramenti cujuslibet in specie, ex fine intrinseco respicit suum effectum determinatum, ex fine vero concomitante et extrinseco, gratiam, cum qua habet connexionem, et per quam datur.

Sacramentum respicit finem intrinsecum.

Duplex voluntas in Deo.

Ad rationem autem dubitandi respondetur, duplicem esse voluntatem in Deo, aliam universalem, aliam particularem, aliam finis, aliam medii. Universalis respicit gratiam primo ; particularis vero summotionem impedimenti, quale est peccatum, sic etiam voluntas ejus, qua est finis, respicit gratiam, qua est medii, ablationem peccati. Institutio Sacramenti, et ejus significatio specificatur a voluntate particulari, et medii intrinsece, extrinsece vero a voluntate universali, et etiam particulari finis, quæ est gratia,

Significatio Sacramenti specificatur a voluntate particulari.

55. Probatio conclusionis.

His positis, probatur conclusio Doctoris: est autem controversia, ut plurimum de Sacramento instituto contra peccatum, ut de Baptismo, Circumcisione, Pœnitentia, in quibus plures negant significationem Sacramenti in recto, esse remissionem peccati, sed gratiam remissivam peccati, quantum est de se. Oppositum colligitur primo de Baptismo, quia ablutio et materia baptismalis illud significat primo, quod determinatur per formam Baptismi, sed forma Baptismi datur in remissionem peccatorum ex Diospolitano *art.* 5. Milevitano *cap.* 2. illis verbis : *Unde fit consequens, ut in eis* (supple parvulis) *forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vere, sed falso intelligatur,* etc. nempe si traxerunt peccatum originale ex primo parente.

Forma Baptismi datur in remissionem peccatorum.

Diospolit. Milevitan.

Concilia Africana. Trident.

Hic idem canon resumptus est a Conciliis Africanis, et novissime a Tridentino *sess.* 5. *de peccato originali cam.* 4. et habetur capitulo *placuit, de consecratione dist.* 4. Et hoc argumento pressi sunt Pelagiani, ut constat ex Augustino *lib.* 1. *de peccat. merit. et remiss. cap.* 17. 20. 30. et alias sæpe. Patet ex symbolo Constantinopolitano : *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum,* etc. et hic ejus effectus exprimitur *ad Titum* 3. *ad Colossen.* 2. *et* 1. *Petri* 1. *ad Ephesios.* 5.

Constantinopolit.

56. Bapt. mors peccati. Leo Papa. Origenes. Augustinus. Gregorius. Hieron.

Hinc etiam Patres vocant Baptismum mortem peccati, ut Leo Papa *epist.* 4. *et* 5. *ad Episcopos per Siciliam;* primam post naufragium tabulam ex illo 1. Petri 3. *Quod et vos similis forma salvos fecit Baptisma,* etc. Origenes *hom.* 2. *in cap.* 6. *Genesis*, Augustinus *lib.* 12. *contra Faustum, cap.* 14. 15. 38. 39. *et lib.* 29. *cap.* 12. Gregorius *hom.* 12 *in Ezechielem*, Hieronymus 1. *contra Jovinianum epist.* 57. *in dialogo contra Luciferianos*; ergo liberatio a peccato ejusque naufragio, est expressa significatio Baptismi in recto, atque adeo proprius ejus effectus ad quem ordinatur.

Florent. Effectus Baptismi.

Patet consequentia ex Florentino decreto unionis : *Effectus*, inquit, *hujus sacramenti* (id est, Baptismi) *est remissio omnis culpæ originalis et actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur,* etc. Sed effectus Sacramenti est significatum in recto ejus, qua practice significat ; ergo remissio peccati est illa. Neque est dicendum, quod Concilium non explicet effectum proprium et primarium qui convenit Sacramento in recto, cum definitive et ex instituto declaret ejus essentiam, sicut et in aliis Sacramentis id præstat per effectum proprium.

57.

Neque valet solutio, si dicas cum aliis, gratiam remissivam peccati intelligi, quia omnis gratia ex se habet incompatibilitatem cum peccato, et a quocumque fiat, etiam delet peccatum, verbi gratia, si bona fide et cum contritione quis accedat ad Sacramentum Eucharistiæ, remittitur ei peccatum, juxta communiorem sententi-

Vide dicenda

...ra dist. 9. am, quæ asserit Sacramenta vivorum cum bona fide et attritione suscepta, dare gratiam, quæ de se remissiva est peccati; ergo Baptismus amplius habet ex instituto, et significatione propria, quam dare gratiam remissivam peccati, cum et gratia hoc ex se habeat, quandoquidem det jus ad gloriam, et omnia Sacramenta novæ legis conferant gratiam, sequitur quod Baptismus ex ratione generica tantum, haberet illum effectum, non autem specifica, et ex statu subjecti competeret ei remittere peccatum, nempe si insit, quia dat gratiam, quæ est incompatibilis, non autem ex efficacia propria super remissione peccati, quod falsum est.

...aptismi ...ffectus ...prius, et ...iversus ...o aliis.

...Probatio ...nsequentia ...b inconvenienti.

Probatur consequentia, quia alioquin non videtur cur Baptismus conferri possit alicui existenti in peccato magis, quam Sacramentum vivorum, verbi gratia, infanti, sine ulla dispositione ejus, nisi alioquin Baptisma ex propria et determinata efficacia haberet delere peccatum. Ad hoc autem non sufficit habere efficaciam dandi gratiam, quæ de se remissiva est peccati, sed requiritur ut Baptismus primario remissionem peccati respiciat, gratiam vero inquantum annexa est ei remissio peccati; ex quo sequitur remissionem peccati esse proprium ejus, et expressum significatum conferre autem gratiam, esse significatum concomitans, inquantum ipsi connexa est talis remissio, ut dicit Doctor.

58. Remissio peccati collatio gratiæ diversa. Milevitan. Trident.

Hinc illa duo, *remissionem peccati, et collationem gratiæ,* tanquam diversa (licet concomitanter se habent) explicant Patres. Hinc Milevitanum *cap.* 3. damnat Pelagium asserentem gratiam ad solam peccatorum remissionem, quæ jam commissa sunt, pertinere; et Tridentinum *sess.* 6. *can.* 11. *et cap.* 6. docet justificationem peccatorum utrumque horum continere, et remissionem peccati, et renovationem interiorem per gratiam. Et secundum Augustinum, justitia nostra principalius consistit in remissione peccati, quam in collatione gratiæ, et, prout infra dicetur, peccatum remitti posset de potentia absoluta sine gratia, quæ ei non opponitur ex natura rei, sed ex ordinatione divina; ergo hæc remissio peccati potest esse effectus alicujus Sacramenti proprius, sicut est Baptismi, ac proinde non recte confunditur cum collatione gratiæ, tanquam una et eadem mutatio, licet de facto concomitanter se habeant, et utraque fiat per Sacramentum, quamvis illa sit expressior ejus significatio, et magis principalis.

Secundo probatur idem de Pœnitentia. Primo ex ejus institutione Joannis 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata,* etc. Item Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. *et* 6. *et can.* 3. definitur esse actus judicialis absolventis a peccato, et ligantis ad pœnam temporalem, quod etiam patet ex aliis locis ejusdem sessionis, ut suo loco ostendetur. Subjectum est reus et peccator, inquantum peccator, materia circa quam, vel super quam cadit sententia, est peccatum. Huc etiam spectant actus pœnitentis, ut contritio, quæ est detestatio peccati, confessio, informatio judicis, satisfactio, quæ est ordinatio temporalis pœnæ, in quam commutatur æterna; ergo effectus ejus est absolutio hominis a peccato, ut declarat Florentinum; reconciliatio, ut definit Tridentinum, quæ fit per remissionem offensæ. 59. Pœnitentiam dari primario in remissionem peccatorum. Trident. Florent. Trident.

Ex his patet veritas sententiæ præmissæ, neque ei obstant quædam objectiones aliorum, ut quod peccatum non remittatur de facto, nisi conferendo gratiam, quod Sacramenta novæ legis ex Tridentino *sess.* 7. causent et contineant gratiam; ergo significant gratiam primario. Respondetur,

Solvuntur objecta. negando consequentiam. Ad primum patet ex dictis, Sacramentum Baptismi et Pœnitentiæ conferre gratiam practice, sic etiam alia Sacramenta causant eamdem gratiam, ut ei est annexus effectus specialis Sacramenti, ut patet discurrendo per singula; tamen ut habet annexam remissionem peccati, est sub hac formali ratione eam causant, ex quo patet ad secundum.

QUÆSTIO VII.

Utrum tempore legis naturæ fuerit aliquod Sacramentum correspondens Circumcisioni?

Alensis 4. *p. q.* 5. *m.* 1. *et* 3. D. Bonavent. *hîc a.* 1. *q.* 1. Richard. *art.* 2. *q.* 2. D. Thom. *q.* 1. *art.* 2. *et* 3. *p. q.* 61. *art.* 1. *et* 3. Suar. *ibi disp.* 4. Durand. *hîc q.* 2. *et* 6. Gabr. *q.* 2.

1. Mag. G. H. I. K. Argum. 1. Videtur quod non, *de consec. d.* 4. *Quod apud;* et est Gregorii, Moral. 4. lib. *Quod agit apud nos aqua Baptismi, hoc egit apud veteres pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii; non ergo Sacramentum.*

Argum. 2. Item, Sacramentum non potest institui nisi immediate a Deo, patet in quæstione de Sacramenti institutione; sed non legitur Deum tempore illius legis (saltem usque ad Abraham) instituisse aliquod Sacramentum.

Ratio ad opposit. Contra, Augustinus 19. contra Faustum: *In nullum nomen religionis possunt homines colligari, nisi aliquorum signorum velut Sacramentorum visibilium consortio colligentur.*

SCHOLIUM.

In lege naturæ fuisse Sacramentum contra originale, etsi non constet fuisse aliquod certum signum sensibile ejus. Ratio, quia nunquam reliquit Deus populum sine remedio salutis, ita *August.* 3. contra Jul. 7. et 19. contra Faust. *Cyprian.* serm. de Circumc. *Hugo* lib. 1. de Sacram. p. 11. cap. 1. Innoc. cap. Majores. communis B. D. *Alens.* supr. *D. Thom.* 3. p. q. 70. art. 4. ad 2.

Respondeo, (a) nullo tempore dimisit Deus cultores suos sine remedio necessario ad salutem; sed omni tempore post lapsum, fuit necessaria ad salutem deletio originalis; ergo quocumque tempore aliquod remedium efficax ad hoc, et si potuit deleri in adultis per motum bonum intrisecum, tamen in parvulis, in quibus talis motus fuit impossibilis, non potuit deleri per actum suum proprium; ergo per actum aliquem aliorum circa ipsos, vel ad ipsos relatum. Sed non poterat esse certum, quod actus alterius relatus ad parvulum sufficeret sibi, nisi hoc esset institutum a Deo. Nullus enim potest esse certus, quod per aliquid attingat ad salutem, nisi sit certus, quod Deus acceptavit illud tanquam sufficiens ad talem finem. 1. Tempore legis naturæ erat remedium contra peccatum originale.

Cum ergo non solum adultis cultoribus suis providerit Deus de remedio necessario ad salutem, sed etiam parvulis eorum (et hoc de remedio, de quo parentes possunt esse certi pro parvulis), sequitur quod tempore illius legis naturæ, erat a Deo institutum aliquod remedium, vel signum certum et efficax deletionis originalis peccati.

Et magis probabile est, quod per aliquod signum sensibile, quam per aliquod signum intelligibile tantum, quia pro toto sta-

tu naturæ lapsæ, congruunt homini signa sensibilia respectu spiritualium; ergo rationabile est aliquod Sacramentum, saltem contra originale, fuisse in tempore legis naturæ. Si autem aliquod aliud, puta Matrimonium, vel aliquod correspondens alicui Sacramento novæ legis, fuerit illo tempore, de hoc inferius in tractatibus de illis Sacramentis.

3. Ad arg. 1. Ad primum argumentum dico, quod Gregorius non intelligit solam fidem, pro solo habitu, nec forte tantum pro actu interiori, sed pro actu exteriori sensibili protestante fidem. Ille autem actus sufficienter potuit habere rationem Sacramenti, et sic distinguitur fides sola, id est, fides solitaria sine sacrificiis, contra fidem in sacrificio protestatam; et primum posuit ipse sufficere pro parvulis; forte autem ista protestatio fiebat in verbo aliquo invocandi Deum, vel offerendi parvulum Deo. Secundum autem, scilicet fidem cum sacrificiis, pro adultis fuisse necessarium posuit.

Ad 2. Ad secundum potest dici uno modo, quod potuit Deus tale Sacramentum revelasse alicui Patrum, cum quo tunc frequentius loquebatur, licet cui et quando, Scriptura non dicat, quæ ab Adam usque ad Abraham satis succincte pertransit.

4. Forte aliquod sacrificium fuit tunc Sacramentum. Vel potest dici, quod expresse habetur ex Scriptura, quod pro tempore illo placuerunt Deo sacrificia, quod non esset, nisi a Deo fuissent instituta, imo reputarentur fatui et præsumptuosi, si talia sine divino præcepto vel inspiratione fecissent, tum *Gen.* 4. de oblatione Abel et Cain, tum ex oblatione Noe, postquam exivit de arca *Gen.* 8. tum ex oblatione Melchisedech, qui erat Sacerdos excelsi Dei, ut dicitur *Gen.* 14. tum ex oblatione Abrahæ, dividentis vaccam; ergo.

Et istud fuit rationabile, quia homines temporis illius fuerunt proni ad idololatriam, ut patet ex tanta multitudine, quæ tempore illo defluxit ad eam. Fuit ergo congruum in remedium, ne ad istam defluerent, quod Deus suis cultoribus institueret sacrificia sibi offerenda. Possibile autem est, quod aliquod determinatum sacrificium foret Sacramentum; non est enim contra rationem sacrificii, quod ipsum vel oblatio ejus sit Sacramentum, et tunc (licet indistincte) habetur de tali Sacramento in diversis locis Scripturæ, quod sit institutum a Deo in lege naturæ. Esse Sacramentum non est contra rationem sacrificii.

COMMENTARIUS.

(a) *Respondeo nullo tempore*, etc. Hæc est conclusio Doctoris, nempe in statu legis naturæ Deum instituisse aliquod Sacramentum in remedium peccati originalis. Hoc idem docuit supra *quæst.* 3. *art.* 3. Ratio est, quia Deus nunquam dereliquit hominem post lapsum sine remedio ad salutem necessario, quale est illud, quod delet originale; et patet hoc, quia lex naturæ ordinabat hominem ad salutem, ergo habuit media necessaria. Secundo, quia in illo statu fuit vera Ecclesia, fuerunt electi, fuit fides, fuit justificatio, quia Abraham secundum Apostolum fuit justi- 1. Fuisse Sacramentum in lege naturæ. Probatio conclusionis.

ficatus ex fide; fuit etiam sacerdotium et plura sacrificia, quæ placuerunt Deo, ergo et remedium aliquod delendi originale. Patet idem ex ordine divinæ prædestinationis, quo statutus est Christus Redemptor generis humani, ex cujus meritis prævisis Deus semper pro omni tempore et statu peregrinationis Ecclesiæ, et electorum contulit beneficia salutis invocantibus se. Hoc etiam supponunt Patres.

2.
An fuerit verum Sacramentum. D. Bonavent. Sotus. Durandus.

Dubium autem est, an tale remedium fuerit verum, et proprie dictum Sacramentum? Negant D. Bonaventura *hic art.* 1. *quæst.* 1. Soto *dist.* 2. *quæst.* 1. Durandus *quæst.* 8. quia Sacramentum debet esse aliquod signum determinatum, quale non fuit remedium legis naturæ, vel ut aliqui volunt, ex fide parentum, salvabatur infans.

Doctoris sententia affirmativa.

Doctor autem docet illud fuisse necessario ex institutione divina signum certum et efficax, qualecumque fuerit; deinde dicit quod probabilius fuerit aliquod sensibile signum quam intelligibile, quia ita magis congruit homini pro statu viæ, et responsione ad primum Gregorii *lib.* 4. *Moralium*. Et habetur de consecratione dist. 4. cap. *Quod apud*, etc. dicentis: ***Quod agit apud nos aqua Baptismi, hoc egit apud veteres pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii***, etc. interpretatur de actu exteriori et sensibili fidei, qui actus sufficienter potuit habere rationem Sacramenti ex institutione divina. Quod autem dicat sola fides, intelligitur privative ad fidem protestatam in sacrificiis, non autem ad eamdem in actu externo et sensibili.

Quid fuerit illud remedium.

Responsione autem ad secundum dicit, tale Sacramentum fuisse revelatum Patribus, et potuisse esse aliquod sacrificium, quod simul etiam fuit Sacramentum, quia Scriptura dicit sacrificia quædam illius legis placuisse Deo; et congruitatem adjicit ex eo quod homines illius temporis fuerint proni ad idololatriam, qua ratione etiam Patres docent in lege veteri institutum esse cultum in sacrificiis hostiarum, ne populus ad idololatriam pronus dilaberetur ex privatione immolationis hostiarum.

Hæc ergo est resolutio Doctoris, certum esse datum fuisse remedium originalis in statu legis naturæ. Secundo, certum esse fuisse tale institutum a Deo, alias non haberet efficaciam. Tertio, probabilius esse fuisse aliquod sensibile, sive fuerit fides exterior cum oblatione parvuli, vel aliquod sacrificium quod simul fuerit Sacramentum, vel quid aliud speciale, de quo ex Scriptura nihil constat.

Fuisse signum aliquod determinatum sensibile magis concordat verbis Augustini lib. 5. contra Julianum, cap. 9. *Nec ideo tamen credendum est*, inquit, *et ante datam Circumcisionem famulos Dei quandocumque in iis inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latere voluerit*, etc. Simile habet *lib.* 2. *de Nuptiis et concupiscentia, cap.* 12. 3.

3. Fui sign sensi

Ad probationem autem hujus faciunt ea, quæ dicta sunt de efficacia Circumcisionis in commento præcedentis quæstionis in initio, quia eædem congruentiæ ibi adductæ, huc etiam spectant, ut quod Ecclesia in statu naturæ fuerit visibilis et una; ergo non solum unitate fidei, sed ritus, et maxime hujus Sacramenti, in quo discerni posset membrum a non membro, et Ecclesiæ constare posset de remedio certo adhibito parvulis. Unde verba illa Gregorii *sola fides*, intelligi possunt de fide alligata signo sensibile, quod ad hoc Deus instituit, quoniam verba sequentia denotant idem, nempe *vir-*

Confi t ex cu ent sup alb

tus sacrificii quod profuit adultis, quam habebant ex institutione et acceptatione divina.

Quod autem quidam referant electionem et oblationem sacrificiorum, eorumque designationem ad instinctum internum cujusque, vel ad ipsius Ecclesiæ determinationem pro illo statu, non recte videtur fundatum, quia in eo statu sicut fides et cognitio Dei fuit minus explicita, ita non expediebat homines committere sibiipsis, in iis potissimum, quæ erant necessaria ad salutem, et ut rite fierent, supponenda erat Dei acceptatio et institutio juxta rationem Doctoris, quæ non potuit aliter, quam per revelationem et institutionem haberi; magis ergo periculum erroris fuit in eo statu, quantum ad hæc, sine revelatione divina, quam in aliis sequentibus statibus, in quibus cognitio veritatis crevit.

Quod si ille instinctus erat naturaliter, certum est non potuisse ex illo principio, lumine naturæ cognito, post lapsum circa aliam instructionem aut traditionem sufficienter regulare naturam, in iis quæ erant ordinis supernaturalis, ut experientia constat, de lapsu hominum illius status in idololatriam et vitia. Quod si erat divinus, non sufficienter etiam regularet Ecclesiam, quæ fide et cultu visibili, et universali uniri debuit, quia instinctus particularis ad hæc non sufficit, neque potest sufficienter discerni, si sit securus, nisi ex regulis certis et universalibus fidei reguletur.

Neque instinctus privatus sufficiebat.

Verum de statu legis naturæ non est hujus loci disserere, alias autem data occasione id fiet. Alia plura hic disputari solent de Sacramentis in genere, quæ infra de singulis in specie tangentur; hic enim legem commenti sequimur, prout textus Doctoris subministravit materiam, quamvis plura incidenter illata ex consulto præterire libuit, ne occasionem magis quærere, quam rectum cursum sequi videremur. Plura de Sacramentis novæ legis in genere in sequenti explicabuntur.

DISTINCTIO SECUNDA.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

De Sacramentis novæ legis.

A. Numerus Sacramentorum. Dubium 1.

Jam ad Sacramenta novæ legis accedamus, quæ sunt Baptismus, Confirmatio, Panis benedictio, id est, Eucharistia, Pœnitentia, Unctio extrema, Ordo, Conjugium; quorum alia remedium contra peccatum præbent et gratiam adjutricem conferunt, ut Baptismus; alia in remedium tantum sunt, ut Conjugium; alia gratia et virtute nos fulciunt, ut Eucharistia et Ordo.

Quare mox post hominis casum non fuerint instituta.

B. Hug. lib 1. p. 8. c. 3. Dubium 2.

Si vero quæritur, quare non fuerint hæc Sacramenta instituta mox post hominis lapsum, cum in his sit justitia et salus, dicimus, non ante adventum Christi, qui gratiam attulit, gratiæ Sacramenta fuisse danda, quæ ex ipsius morte et passione virtutem sortita sunt. Christus autem venire noluit antequam homo de lege naturali et scripta convinceretur, quod neutra juvari posset.

Quod Sacramentum Conjugii fuit ante peccatum.

C. Idem

Fuit tamen conjugium ante peccatum institutum, « non utique propter remedium, sed ad Sacramentum et ad officium »; post peccatum vero fuit ad remedium contra carnalis concupiscentiæ corruptelam; de quo suo loco tractabimus.

Ibid. Gen.

De Baptismo.

Nunc vero de Baptismi Sacramento videamus, « quod inter novæ gratiæ Sacramenta primum est. Baptismum Christi Joannes suo Baptismo prænuntiavit, qui primus baptizasse legitur, sed in aqua, non in Spiritu, sicut ipse ait : *Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam.* Sola enim corpora abluebat, a peccatis vero non mundabat. »

De differentia baptismi Joannis et Christi.

Baptismus Joannis erat in pœnitentiam, non in remissionem ; Baptismus vero Christi in remissionem, quia Joannes baptizans homines ad pœnitentiam vocabat, et quos baptizabat pœnitere docebat, secundum illud : ***Veniebant ad Joannem in Jordanem, confitentes peccata sua.*** Sed in Baptismo Joannis non dabatur peccatorum remissio, quæ data est in Christi Baptismo.

Quid utilitatis habebat Baptismus Joannis?

« Ad quid ergo utilis erat Baptismus Joannis? Quia homines usu baptizandi præparabat ad Baptismum Christi. » Sed quæritur, quare dictus est *Joannis* Baptismus, sicut Veritas dicit: *Baptismus Joannis unde est?* Quia ibi Joannis operatio visibilis tantum erat exterius lavantis, non invisibilis gratia Dei interius operantis. Sed tamen et illa Joannis operatio a Deo erat, et Baptismus ille a Deo erat, non ab homine, sed *hominis* dictus est, quia nihil ibi gerebatur quod non ageret homo.

Si fuit Sacramentum baptismus ille.

Si vero quæritur, an Sacramentum fuerit, satis potest concedi ex eo sensu, quo *legalia signa* dicuntur Sacramenta. Significabat enim Baptismus Joannis rem sacram, scilicet Baptismum Christi, qui non tantum est pœnitentiæ, sed et remissionis peccatorum.

De forma Baptismi Joannis, et de baptizatis ab eo.

Hîc considerandum est, si baptizati a Joanne iterum baptizati sunt Baptismo Christi, et qua forma verborum usus sit Joannes. Illi qui baptizati sunt a Joanne, nescientes, Spiritum sanctum esse, ac spem ponentes in illius Baptismo, postea baptizati sunt Baptismo Christi. Baptismus autem Joannis *in nomine venturi* tradebatur. Unde Hieronymus super Joelem: « Qui dicit, se in Christum credere, et non credit in Spiritum sanctum, nondum habet claros oculos. Unde baptizati a Joanne *in nomine venturi,* id est, Domini Jesu, quia dixerunt: *Sed neque, si Spiritus sanctus est, audivimus*, iterum baptizabantur, imo verum Baptisma accipiebant. » Illi vero qui spem non posuerunt in Baptismo Joannis, et Patrem et Filium et Spiritum sanctum credebant, non post baptizati fuerunt, sed impositione manuum, ab Apostolis super eos facta, Spiritum sanctum receperunt. Alii vero, qui non ita credebant, baptizati sunt Baptismo Christi, ut prædictum est. Unde Hieronymus: « Qui Spiritum sanctum nesciebant, cum Baptismum a Joanne acceperunt, iterum baptizati sunt » ne quis ex Judæis vel Gentibus putaret, aquam sine Spiritu sancto ad salutem posse sufficere. De hoc etiam Ambrosius 1. *lib. de Spiritu sancto:* « Quidam negaverunt se scire Spiritum sanctum, cum baptizatos se dicerent Joannis Baptismo, qui in advenientis Jesu, non in suo, baptizavit nomine. Isti ergo, quia nec in Christi nomine, nec cum fide Spiritus sancti baptizati fuerant, non potuerunt accipere Baptismi Sacramentum; baptizati sunt igitur in nomine Christi, nec iteratum est in his Baptisma, sed novatum. »

Hic non tenetur Magist. Act. 8.

In epist. ad Ocean. de unius uxoris viro, post med. Act. 19. c. 3. in princ.

(*Finis Textus Magistri.*)

In prima distinctione egit Magister de Sacramento legis Mosaicæ et legis naturæ; in hac secunda distinctione incipit agere de Sacramentis novæ legis. Hæc pars dividitur in duas partes. Primo namque determinat de eis conjunctim, secundo de singulis separatim ibi : *Nunc vero de Baptismi*. Prima habet duas partes, secundum quod primo determinat, quæ et quot sint Sacramenta novæ legis ; secundo de tempore institutionis, et efficacia eorumdem, ibi : *Si vero quæritur.*

QUÆSTIO I.

Utrum Sacramenta novæ legis habeant efficaciam a Christi passione ?

Alens. 4. *p. q.* 9. *m.* 7. D. Bonav. *hîc, dub.* 2. *et art.* 1. *q.* 1. D. Thom. 3. *p. q.* 62. *art.* 5. *et q.* 64. *art.* 2. 3. Vasq. *ibi d.* 135. Vega *lib.* 7. *in Trident c.* 18.

Circa hanc (a) distinctionem
1. Mag. A. B. C. Argum. 1. quæro : Utrum Sacramenta novæ legis habeant efficaciam a Christi passione ? Et videtur quod non,
Text. 2. Text. 37. quia 5. *Metaph. et* 2. *Physicorum* dicitur, quod *Causa in actu et effectus in actu simul sunt, et non sunt ;* sed passio Christi non est in actu ; ergo nec effectus aliquis in actu ; ergo, etc.

Argum. 2. Alias. præcredita. Item, aut ab illa, tanquam * prævisa futura, aut ut exhibita ; non primo modo, quia tunc potuissent Sacramenta veteris legis habuisse efficaciam per eam, tempore enim illius legis illa passio fuit prævisa et præcredita. Sed consequens est inconveniens, quia secundum Sanctos, illa tantum promittebant gratiam. Non ut exhibita, quia tunc Baptismus et Eucharistia non haberent efficaciam per eam ; erant enim instituta ante passionem Christi, ut patebit inferius.

Item, aut ab illa tanquam a causa principali, aut tanquam meritoria. Non primo modo, quia nihil potest esse causa principalis Sacramenti, nisi quod potest esse causa principalis effectus significati per Sacramentum; sed hoc non potest esse, nisi solus Deus immediate. Non secundo modo, quia respectu gratiæ nulla est causa meritoria ; si enim est *ex meritis, jam non ex gratia,* Rom. 9. Argum.

Item, si ab aliqua passione, hoc maxime fuisset a laterali vulnere, per illud Augustini 15. *de Civit. c.* 26. ubi loquitur de arca Noe, dicens quod *Ostium in latere arcæ, profecto illud est vulnus, quando latus Crucifixi perforatum est lancea. Hoc quippe ad illum venientes ingrediuntur, quia inde Sacramenta manarunt, quibus credentes initiantur*. Sed ab illo vulnere non potest aliquod Sacramentum habere efficaciam ; ergo, etc. Probatio minoris, quia illud vulnus fuit inflictum corpori jam mortuo, ut patet Joan. 19. *Ad Jesum autem cum venissent, et vidissent jam mortuum,* etc. sed corpus Christi post mortem non erat causa meritoria alicujus gratiæ. Argum.

Contra, multipliciter in littera, et Augustinus *de Civitate,* ubi prius. Rat. opp.

COMMENTARIUS

(a) *Circa hanc distinctionem*, etc. Hæc distinctio in duas partes principales dividitur, quarum prima agit de instituti- 1. Divisio distin.

one Sacramentorum novæ legis, eorumque numero ; secunda vero de Baptismo Joannis. Et juxta hanc divisionem præmissam a Doctore in expositione litteræ Magistri, proponit ipse duas quæstiones, quarum prima est jam præmissa ; secunda vero tangit Baptismum Joannis, et ejus efficaciam et fructum.

io nis. In hac ergo quæstione primo arguit ad oppositum. Secundo agit de perfectione Sacramentorum novæ legis, et radice talis perfectionis, quæ fuit passio Christi exhibita. Tertio de instituente et causa meritoria. Ex quibus concludit duo corollaria: Primum quomodo misericordia et justitia concurrant simul circa institutionem Sacramentorum. Secundum est, quod passio Christi fuerit magis efficax in lege Evangelica, quam in lege veteri, aut antea. Quarto respondet ad argumenta.

SCHOLIUM.

Congruum fuisse institui Sacramenta in lege nova, quia est cæteris perfectior, quia in profectu posterior, et quia ejus causa meritoria est perfectissima, scilicet Christus complens cursum suum, et exhibens pretium. Explicat pulcherrime, et partim per simile, intensivam et extensivam novorum Sacramentorum perfectionem.

Respondeo (b) hîc, prima conclusio sit hæc : quod legem Evangelicam congruum fuit Sacramentis perfectissimis adornari. Probatio, hæc est lex perfectissima, quam Trinitas disposuit dare homini pro statu viæ; est enim ultima, secundum illud Matth. 26. *Novi et æterni Testamenti*, id est, post quod nullum aliud est futurum. In processu autem ab imperfecto ad perfectum, posteriora sunt perfectiora; istud etiam est proximum perfectissimo, scilicet statui finalis beatitudinis; ergo competebat homini in statu illius legis, perfectissimis adjutoriis ad gratiam præparari, cujusmodi sunt perfectissima Sacramenta; ergo, etc.

(le ...nav. ...ios.)

Causa meritoria Sacramentorum onge perfectior, quam antiquorum.

Item probatur secundo sic : Perfectissima causa meritoria gratiæ, quam Trinitas disposuit dare generi humano, fuit Christus complens cursum suum in hac vita nobiscum; causa autem meritoria juste inclinat Deum ad conferendum bonum illi, pro quo talis causa meretur ; causa etiam illa exhibita plus impetrat, quam promissa ; ergo per passionem Christi exhibitam et confirmativam legis novæ, congruum fuit maxima adjutoria ad gratiam hominibus conferri, pro tempore illius legis observandæ; ergo, etc.

Conditio ista (c) perfectionis horum Sacramentorum exponitur perfectissime, et quantum ad intensionem perfectionis, et quantum ad extensionem. Primum, quia perfectio Sacramenti consistit in perfecte significando vere, quantum ad cognitionem, et in gratiam perfectam causando; ergo Sacramenta novæ legis debuerunt esse perfectissima primo modo, quia est lex veritatis, secundo modo, quia est lex gratiæ. Unde Joan. 1. *Gratia et veritas per Jesum Christum facta est.* 3.

Secundum, scilicet perfectio maxima quantum ad extensionem declaratur, quia sicut in vita naturali, primum est generatio, deinde sequitur nutritio et roboratio, et sanitatis perditæ reparatio, et hæc quatuor pertinent ad

quamlibet personam singularem; præter hoc autem requiritur aliquod pertinens ad communitatem, quo aliquis constituatur in gradu necessario ad aliquem actum necessarium communitati. Ita

Quinque adjutoria congruit dari singulis in lege nova.

spiritualiter ad completam perfectionem extensive, oportet esse adjutorium aliquod pertinens ad generationem spiritualem; et secundo aliquid pertinens ad nutritionem; tertio pertinens ad roborationem; quarto ad reparationem post lapsum. Præter hæc autem quinto requiritur aliquid esse, quo exiens finaliter præparetur, quia vita ista spiritualis quædam via est ordinans, ut bene vivens in in ea, de ipsa sine impedimento transeat ad aliam, pro qua præparatur. Hæc ergo quinque requiruntur tanquam adjutoria necessaria personæ cuicumque pro se.

Finis septem Sacramentorum.

Ad bonum autem communitatis observantis istam legem requiritur et multiplicatio carnalis, quia ista præsupponitur bono spirituali, sicut natura gratiæ, et multiplicatio spiritualis aliquorum in ista lege; sic ergo congruum fuit septem adjutoria conferri observatoribus legis Evangelicæ, in quibus esset perfectio, non tantum intensiva, sed etiam extensiva, et sufficiens ad omnia necessaria pro observantia hujus legis. Hæc autem sunt, (ut dicit Magister in littera,) Baptismus pertinens ad generationem spiritualem; Eucharistia necessaria ad nutritionem; Confirmatio ad roborationem; Pœnitentia ad lapsi reparationem; Extrema Unctio ad finalem præparationem; Matrimonium ad multiplicationem in esse naturæ vel carnali; et Ordo ad multiplicationem in esse gratiæ vel spirituali.

COMMENTARIUS.

(b) *Respondeo hic, prima conclusio* 1.
sit hæc, etc. De hac conclusione aliquid dictum est *supra in quæstione* 3. Probat Doctor, quia hæc est lex perfectissima, quam Trinitas disposuit dari homini pro statu viæ. Hæc patet ex illo Joannis 1. quod infra subjicit: *Lex per Moysem data est, gratia et veritas per Jesum Christum*, etc. Rom. 8. *Non accepistis spiritum servitutis in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater*. 2. ad Corinth. 3. dicitur, *lex scripta in corde;* ad Galat. *Non estis sub lege, sed sub gratia*, etc. Hæc itaque lex, ut patet ex dictis, habet vim justificandi; ad Romanos 1. *Evangelium est virtus Dei in salutem omni credenti*, etc. *et cap*. 3. vocat eam legem fidei, per quam excluditur gloriatio nostra.

Antith… legis no… ad ali…

Unde ut ex præmissis Joannis primo distinguitur a lege Moysi, in eo quod hæc principaliter includit spiritum gratiæ, et ipsam veritatem, dans non solum præcepta et consilia, sed etiam adjutoria, per quæ adimpleantur, quæ propria sunt hujus, licet enim in Mosaica et lege naturæ dabantur adjutoria, ea tamen respective ad legem novam, et merita sui auctoris Christi, quem continet, dabantur. In illis fuit promissio venturi Redemptoris, in hac ipsa veritas adimpleta est, ideo principaliter continet gratiam et fidem et veritatem.

Item, sicut *ad Hebræos* 9. infirmitatem veteris legis colligit Paulus, ex eo quod habuit Sacramenta, quæ justificabant tan-

tum ad emendationem carnis, et munditia legali; ex opposito sensu lex nova, quæ est justificans, habere debuit Sacracramenta, quæ justificant per Spiritum gratiæ a peccato, et sic recte dicetur in hoc excedere veterem legem, sicut veritas promissa typum. Videatur Augustinus *lib. de Spiritu et littera*, *c.* 4. 8. 14. 17. 18. *contra duas epistolas Pelagianorum lib.* 1. *c.* 7. *et* 21. *lib.* 1. *de peccatorum meritis*, *et remiss. cap.* 11. *epist.* 157.

Probat autem Doctor illud antecedens, quia lex Evangelica est ultima, secundum illud Matthæi 26. *Novi et æterni Testamenti*, id est, *post quod nullum aliud est futurum*, etc. apud Matthæum non legitur illa particula *æterni*, neque apud alios Evangelistas, aut Paulum 1. *Corinth.* 11 posita autem est in forma consecrationis calicis, qua utuntur Latini; quem autem effectum habeat, infra dicemus. Irrepsit ergo illa particula, *æterni*, non est autem Doctoris illa additio, sed alicujus scriptoris. Unde infra ipse Doctor *dist.* 8. *quæst.* 2. fatetur plura verba illius formæ non inveniri apud Evangelistas, ubi tractant de mysterio institutionis Calicis. Vel dicendum est citationem irrepsisse, licet *novi Testamenti*, inveniatur apud Matthæum et Marcum.

Vel tertio dicendum est, particulam illam dictam esse a Christo in forma, quam tradit Matthæus et Marcus, licet fuerit prætermissa ab Evangelistis. Et Doctor secutus est definitionem Innocentii III. cap. *Cum Marthæ, de celebrat. Missarum*, ubi asserit Ecclesiasticam traditionem docere illam dictam fuisse a Christo; et recte subintelligi per *novi Testamenti*, quia Paulus *ad Hebræos* 13. vocat sanguinem Christi, sanguinem Testamenti æterni; et *Apocalyps.* 14. dicitur Evangelium æternum, quia post illud non est futurum aliud, ut exponunt Theoderetus et Anselmus, et ipsa fides; unde Psalmo 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.*

4\. Qualis autem est lex, tale est sacerdotium et sacrificium, et translato sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat *ad Hebr.* 7. ubi propter infirmitatem sacerdotii Levitici, quod non consummabat ad perfectionem, sicut nec lex vetus consummabat, *nihil enim ad perfectum perducit lex*, mutatum est in sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, quod erat mansurum in æternum, et consummaret omnia quantum ad perfectionem.

Lex et sacerdotium correlativa. Sacerdotii Levitici, et legis infirmitas.

Ideoque ad stabilitatem ejus præmittitur : *Juravit Dominus, et non pœnitebit eum*, id est, non mutabit institutum. Vide Augustinum *lib.* 1. *contra adversarium legis et Prophet. cap.* 20. *et lib.* 17. *de Civit. cap.* 17. *et quæst.* 124. *in Exodum.* Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 1. *et sess.* 23. *c.* 1. Accedit Lucæ 1. *Regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis;* et Danielis 2. *In diebus regnorum illorum suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur*, quod recte etiam de Ecclesia intelligitur : *et regnum ejus alteri populo non tradetur*, etc. Dan. 7. *Potestas ejus potestas æterna quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur*, etc. Sicut ergo finis legis est justificatio hominis, quæ perfecte consummatur per legem novam, ita tollit omne motivum stabiliendæ alterius, aut innovandæ.

Augustin. Trident.

5\. Novum ergo Testamentum recte dicitur *æternum*, quod per sanguinem, et mortem testatoris Christi confirmatum est; unde redemptio æterna appellatur a Paulo, eodem modo *novi testamenti*. Subinducit aliam particulam *æterni*, quia etsi *novi Testamenti* designare posset, quia renovat per gratiam, et spiritum hominem integrum, ex Augustino *tract.* 63. *in Joan.* recte etiam *novi* pro *novissimi*, positivum

Augustin. Cyrillus.

pro superlativo intelligitur, eo modo quo Cyrillus *lib.* 9. *in Joannem cap.* 23. interpretatur, *mandatum novum do vobis*, Joan. 13. pro ultimo, quæ interpretatio recte cohæret antecedentibus et consequentibus et circumstantiis narrationis.

Hora undecima quæ? Sic in parabola de conducente operarios in vineam hora undecima, quæ designat missionem Apostolorum sub Christo, et vocationem gentium in lege nova, dicitur *hora novissima*, id est, ultima, sicut et 1. *Joannis* 2. *Micheæ* 4. *Actorum* 2. *ad Galatas etiam* 4. appellatur *plenitudo temporis*, id est, consummatio. Ex quibus patet littera et ratio Doctoris quoad probationem antecedentis.

Probatio subsumpti. Subsumptum etiam patet ex dictis, quia providentia divina sic processit ab imperfecto ad perfectum, a lege naturæ ad legem scriptam, a lege scripta, in qua, tanquam in semine, et umbra includebatur nova (*quid est*, inquit Augustinus, *lex vetus, nisi novæ legis occultatio? quid est lex nova, nisi veteris legis revelatio?*) ad novam legem, ab hac tandem, quæ, ut comparatur ad gloriam, *in parte est*, ad ipsam gloriam, quæ est terminus peregrinationis electorum, qui processus est ab imperfecto ad perfectum.

Augustin.

6. Lex nova proxima perfectissimo. Dionys. Est medium inter veterem, et gloriam.

Secundo probat Doctor idem antecedens ex eo quod novum Testamentum sit proximum perfectissimo, id est, statui beatitudinis. Hæc patet ex dictis, estque Dionysii de *Ecclesiast. hierarch. cap.* 5. ubi docet Evangelicum statum participare de utroque extremo, tanquam medium inter statum veteris legis, et gloriam, ut communicat beatitudini, participat justitiam et veritatem; ut autem communicat veteri legi, participat in signis et figuris per cultum externum sensibilem et visibilem; quatenus ergo est proximum ad gloriam, et tanquam ultima dispositio, conveniebat in eo esse perfectissima adjutoria gratiæ, et consequenter perfectissima Sacramenta, illud enim est perfectissimum medium, quod proximum est fini; ergo, etc.

Secundo principaliter probat conclusionem, ex eo quod in lege nova sit perfectissima causa meritoria, quam Trinitas disposuit dare generi humano, etc. Christus autem et opera ejus, et passio, in lege nova fuerunt, etc. Eadem passio ut exhibita fuit magis efficax, quam ut promissa, ac proinde magis efficax motivum, vel inclinans Deum ad dandam gratiam, etc. Hæc ratio patet ex dictis, quia in hoc potissimum perfectio legis novæ superabundat; unde Paulus ad Hebræos 5. *Exauditus est pro sua reverentia*, etc. *Et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ*, etc. quod intelligitur ex sequentibus de infirmitate legis, sacrificiorum et sacerdotii Levitici.

(c) *Conditio ista perfectionis Sacramentorum*, etc. Perfectionem Sacramentorum novæ legis colligit, quantum ad intensionem, et quantum ad extensionem. Primum propter perfectam significationem, quantum ad cognitionem veritatis, et propter efficaciam causandi gratiam; utrumque horum supra probavimus ex ipso, et ex Patribus, debere convenire Sacramento *quæst.* 2. utroque autem modo Sacramenta novæ legis debuerunt esse perfectissima, quia est lex veritatis et gratiæ, Joan. 1. *Lex per Moysem data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est*, etc. Hoc patet ex commento ad primam rationem.

Perfectionem extensivam pulchre declarat, supponendo Sacramentorum necessitatem, eorumque finem, qui est, ut remedium adhibeant morbo et infirmitati. Declarat autem explicando necessitatem, primo personalem cujusque servata proportione ad vitam naturalem, in qua pri-

mum est generatio; deinde nutritio; tertio corroboratio; quarto sanitatis restauratio, et sic se habent ad vitam spiritualem cujusque; Baptismus, qui est renascentia, et regeneratio hominis in Christo; Eucharistia, ut nutrimentum; Confirmatio, ut corroborans; Pœnitentia, ut restauratio sanitatis amissæ per peccatum mortale, post Baptismum commissum; quinto loco Extrema Unctio, ut recte disponat exeuntem ex vita mortali, ut transeat in aliam, quæ est promissa, immortalem; et hæc sunt adjutoria personalia.

Duo reliqua Sacramenta respiciunt communitatem, ejusque multiplicationem, vel in filiis spiritualibus et cultu, ad quam institutus est Ordo; vel in *esse* naturæ, ad quod institutum est Matrimonium.

Alias congruentias addunt Doctores hujus numeri septenarii Sacramentorum, ut quia septem sunt vulnera, vel quia septem sunt virtutes, vel quia numerus septenarius est completus et approbatus in Scriptura. Sed prior congruentia est frequentior, et sumitur ex fine Sacramentorum, et sententia Patrum et Conciliorum, ut patebit in specie.

Nec plura, neque pauciora esse proprie dicta Sacramenta novæ legis, tradunt omnes Doctores cum Magistro in hac distinctione, per quadragintos, et amplius annos, secundum consuetudinem et fidem Ecclesiæ. Definit novissime Florentinum et Tridentinum, quæ supponimus quoad præsens in specie de singulis acturi latius contra hæreticos, quorum vertiginem bene notat Bellarminus *tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 23. ibique enumerat eorum errores et dissidia tam inter se, quam cum Ecclesia.

Sed objicies lotionem pedum factam a Christo Domino in ultima Cœna fuisse Sacramentum, juxta Ambrosium *lib.* 3. *de Sacram. cap* 1. Cyprianum *in serm. de lotione pedum*, Bernardum *serm. de Cœna Domini*. Respondetur fuisse lato modo Sacramentum, non autem signum practicum gratiæ; fuit signum humilitatis et charitatis Christi. Significabat etiam mystice lotionem spiritualem, quæ fieri debet per pœnitentiam et abstractionem a temporalibus, et purgationem, quæ facienda erat per passionem, ut docet Cyrillus *in eumdem locum*, ideoque Paulus 1. *ad Corinth.* 11. agens de probatione requisita ad Sacramentum, intelligit pœnitentiam: *Probet autem seipsum homo*, nihil de lotione pedum ibi agitur; unde recte accommodatur illud Christi, *non lotis manibus* (adde etiam *pedibus*) *manducare panem, coinquinat animam.*

Quid denotabat lotio pedum facta in Cœna.

Cyrillus.

Neque unquam Ecclesia tradidit ullam obligationem lotionis pedum ante sumptionem Eucharistiæ; neque proponitur ibi ulla necessitas ejus, quia comminatio facta Petro fuit in pœnam inobedientiæ, ut in illum locum docet Chrysostomus et Cyrillus, Basilius *lib.* 1. *de Baptismo*, c. 2. Neque etiam illa lotio habet efficaciam delendi peccata venialia, alioquin Ecclesia non contemneret illam, et enumeraretur inter cæremonias sacras, essetque in usu quotidiano. Cyprianus et Bernardus intelligunt fuisse Sacramentum, id est, signum quotidianæ expiationis, quæ debet fieri venialium peccatorum. Sanctus Ambrosius intelligit per Sacramentum cæremoniam sacram, quæ in aliquibus Ecclesiis fuit in usu, et etiam contingit in aliquibus Religionibus exerceri. Juxta ritum autem Romanæ Ecclesiæ, non fit ante communionem in feria quinta in Cœna Domini, sed post meridiem, ad recolendum factum et exemplum Christi Domini, quod non fieret, si esset efficax Sacramentum remissionis peccatorum.

Chrysost. Cyrillus. Basilius.

Ritus ad recolendum factum Christi.

SCHOLIUM.

Septem nova Sacramenta ab ipso Christo instituta fuisse, et adducit testimonia Scripturæ de singulis. Habetur in Trid. sess. 7. can. 1. vide *Aug.* ep. 118. c. 1. et 19. contra Faust. 13. *Ambr.* 4. de Sacram. 4.

4. *Institutio omnium Sacramentorum.* Secunda (d) conclusio hîc declaranda, sit hæc: Omnia instituta sunt a Christo vel a Deo pro tempore istius legis. Quod breviter ostendo hîc, quia de singulis in locis eorum propriis plenius apparebit. *Baptismi.* De Baptismo patet, quia fuit institutus a Christo vivente, quia discipuli baptizabant, ut patet *Joan.* 3. et præceptum fuit ut publice prædicaretur, Matth. ultimo: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos*, etc. *Eucharistiæ.* De Eucharistia patet ejus prædicatio diffusa, *Joan.* 6. sed institutio in Cœna *Matth.* 26. *Confirmationis.* De Confirmatione patet institutio, Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum*, etc. vel in die Pentecostes, *Act.* 2.

Pœnitentiæ Vide Alen. 4. part. tract. de Conf. q. 9. De Pœnitentia dicitur, quod est instituta Jacob. 5. *Confitemini alterutrum,* etc. sed hoc non videtur probabile ex processu litteræ, quia statim sequitur: *Orate pro invicem*, etc. Manifestum est enim, quod per illud sequens non intendebat aliquod Sacramentum instituere, nec promulgare; nec etiam erat apud Jacobum auctoritas instituendi aliquod Sacramentum, sicut post tangetur in ratione ponenda ad istam conclusionem. Melius ergo est, ut dicatur institutum fuisse, Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*, etc. et promissum Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cœlorum, quodcumque ligaveris*, etc. Ista enim potestas non erat principaliter dimittendi peccata, quod est Dei proprium, sed arbitrandi de dimissione peccati, arbitrio approbato a Deo; sic autem arbitrari est in foro Pœnitentiæ solvere vel ligare.

5. *Extr. Unctio.* De Extrema Unctione dicitur, quod Jacob. 5. *Infirmatur quis in vobis,* etc. Sed licet ibi promulgaverit illud Sacramentum, est melius dicere, quod fuerit institutum a Christo. Legimus enim *Marci* 6. quod Apostoli ungebant oleo multos infirmos, et sanabantur. Constat quod hoc non fecerunt, nisi in virtute Christi, qui instituerat illam unctionem virtuosam.

De Matrimonio apparet Matth. 19. *Non legistis* (ait Christus) *quia masculum et fœminam fecit eos,* supple Deus, et dixit, supple per os Adæ: *Quamobrem relinquet homo*, etc. ubi Christus approbat et ratificat id quod Deus in statu innocentiæ per os Adæ publicavit.

Ord. De Ordine, Matth. 26. *Hoc facite in meam commemorationem*, et Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata*, etc. Hæc enim duo pertinent ad ordinem sacerdotalem, scilicet potestas respectu corporis Christi veri, et potestas respectu corporis Christi mystici, ut dicetur in materia de Ordine.

Quod autem hæc omnia a solo Deo fuerint instituta, patet per illud quod tactum est in generali de institutione Sacramenti. Nulli enim competit signum instituere practicum, nisi vel respectu alicujus actus sui proprii, vel respectu alicujus, qui subest sibi, quantum ad illum actum; Sacramen-

tum autem est signum practicum respectu effectus Dei proprie, et Deus non potest in actu sibi proprio alicui alii subesse; ergo, etc.

COMMENTARIUS.

(d) *Secunda conclusio hic declaranda sit hæc.* etc. Determinat omnia Sacramenta legis novæ fuisse instituta a Christo immediate. Hæc est de fide, quam mox definivit Tridentinum sess. 7. c. 2. *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, anathema sit,* etc. Et quamvis hæc institutio intelligi posset facta a Christo mediate vel immediate, ratio Doctoris probat esse immediatam. Et hic, ut opinor, est sensus canonis, quia eum supponunt verba ejusdem Concilii *sess.* 21. *cap.* 1. ubi a potestate, quam habet Ecclesia in Sacramenta, excipitur eorum substantia, et nulla fuit necessitas exprimendi in Canone ipsam particulam *omnia*, quia nemo dubire potuit de institutione mediata, quamvis aliqui dubitaverint de institutione immediata Pœnitentiæ et Extremæ Unctionis, prout Doctor in littera insinuat et reprehendit, quasi hæc instituta sint Jacobi 5. *Confitemini*, etc. *Infirmatur quis in vobis*, etc. hæc tamen infra *sess.* 14.docet Concilium fuisse instituta immediate ab ipso Christo *cap.* 2. *de Pœnitentia, et cap.* 1. *de Extrema Unctione.*

Patet etiam a ratione, quia non fuit ratio, unde Christus quædam Sacramenta, et non omnia institueret; instituit expresse quædam, ut patet de Baptismo, *Joannis* 3. *Matthæi ultimo*, Eucharistiam in ultima Cœna, Pœnitentiam *Joannis* 20. Neque refert quod in Scriptura institutione aliquorum non habeatur tam expressa, nisi adjungatur traditio et definitio Ecclesiæ, quia id perinde de Extrema Unctione verum est; tamen Concilium definit fuisse a Christo Domino institutam, insinuatam *Marci* 6. commendatam et promulgatam *Jacobi* 5. prout etiam Doctor affirmat in littera. Ratio autem Doctoris superius tractata est in *dist. præcedenti quæst.* 2. nempe solius Dei esse principaliter instituere Sacramenta, quia illi soli subest effectus Sacramentorum. Accedit quod in lege veteri Deus instituerit Sacramenta; ergo a fortiori in nova idem magis congruit. Nihil occurrit circa litteram, quod in specie tractari non debeat suo loco fusius.

SCHOLIUM.

Deum solum esse causam principalem et physicam Sacramentorum; Christum vero qua homo, esse eorumdem causam meritoriam, seu moralem effectivam, quia omnia remedia nostra ad salutem sunt præmia operum ejus. *Trident* sess. 1. can. *Flor.* in decret. Eugen. *Sotus* d. 1. q. 5. a. 2. et *Durand.* hic q. 1. putant non esse hæresim dicere Unctionem et Confirmationem non esse institutas a Christo; favet *Hug.* 2. de Sacram. *D. Bonav.* d. 7. art. 1. q. 1.

Ex his (e) duabus conclusionibus 6.
patet solutio quæstionis, exposito primo intellectu quæstionis, quia Sacramentum habere efficaciam est ipsum habere regulariter effectum significatum concomitantem; ergo ab illo habet efficaciam a quo est, quod effectus concomitetur.

Quod autem sic concomitetur, potest esse ab aliquo dupliciter; vel tanquam a causa principali principaliter causante hujus concomitantiam; vel tanquam a causa meritoria, quæ scilicet meretur ut sit talis concomitantia.

Et secundum hoc dico, quod Sa-

Solus Deus causa principalis Sacramentorum?

cramenta novæ legis a solo Deo habent efficaciam, tanquam a causa principali; a Christo autem patiente, sive a passione Christi, habent efficaciam tanquam a causa meritoria. Primum istorum probatur ex secunda conclusione præhabita. Solus enim Deus instituit hæc Sacramenta, et efficacia Sacramenti non potest esse ab alia causa inferiore, eam instituente. Hoc etiam patet sic, solus Deus determinat se ad effectum causandum sibi proprium; si enim posset ab alio determinari ad agendum, jam esset causa secunda respectu ejus; effectus autem significati per Sacramenta sunt proprii soli Deo; ergo solus Deus potest determinare se ad causandum effectus

Quid est efficacia Sacramentorum?

Sacramentorum, regulariter concomitantes Sacramenta. Hoc est autem Sacramenta habere efficaciam, scilicet habere effectus regulariter concomitantes; ergo a sola voluntate divina habent determinate Sacramenta efficaciam, tanquam a causa principali.

7. **Christum esse causam meritoriam Sacramentorum. Omnia remedia ad salutem propter Christum nobis dantur, eorumque est causa meritoria.**

Secundum patet *ex distinctione* 19. *tertii libri*. Et quantum ad præsens, breviter ostenditur sic: Homini facto Dei inimico per culpam, disposuit Deus non remittere illam culpam, neque aliquod adjutorium dare ad talem remissionem, sive ad consecutionem beatitudinis, nisi per aliquid sibi oblatum, quod gratius acceptaret, quam offensa illa esset sibi displicens, vel ingrata; nihil autem potest inveniri gratius Trinitati, quam sit tota culpa et offensa generis humani displicens vel ingrata, nisi sit aliquod obsequium personæ magis dilectæ, quam tota communitas illa, quæ offendit, per universalem offensam, fuerat vel debebat esse cara, si non offendisset. Talem personam sic dilectam non potuit genus humanum ex se habere, quia totum fuit inimicum de una massa perditionis; ergo disposuit Trinitas personam sic dilectam sibi, dare generi humano, ac ipsam ad hoc inclinare, ut ipsa offerret obsequium pro toto illo genere. Talis persona non est nisi Christus, cui *non ad mensuram dedit Deus Spiritum* charitatis et gratiæ, *Joan.* 3. et tale obsequium est illud, in quo maxima apparet charitas, quod est offerre se usque ad mortem pro justitia; ergo Trinitas nullum adjutorium pertinens ad salutem contulit homini viatori, nisi in virtute hujus oblationis Christi in cruce factæ, et a persona dilectissima et ex maxima charitate. Et per hoc passio illa fuit meritoria causa, respectu boni meritorii collati homini viatori.

COMMENTARIUS.

(e) *Ex his duabus conclusionibus*, etc. Hic tandem respondet ad quæstionem, et dicit duo. Primum, Deum esse causam principalem instituendi Sacramenta, a qua participant suam efficaciam, quod probat ratione præmissa, et alias supra deducta. Secundum est fuisse efficacia per Christum, tanquam per causam meritoriam. Quod probat ex necessitate Incarnationis, secundum legem statutam ad salvandum hominem, quæ desumitur ex doctrina fidei et Patrum, ut fuse tractatur in materia de Incarnatione; et concludit omne adjutorium datum homi-

ni post lapsum fuisse ob merita Christi, et passionem, quæ fuit magis grata Trinitati, quam fuerit gravis offensa generis humani.

Supra probata est secunda conclusio, nempe Sacramenta habuisse efficaciam a Christo, tanquam a causa meritoria, *dist. præcedenti quæst.* 4. *et* 5. Notandum hîc, quod Doctor per hoc quod dicat Deum esse causam principalem efficaciæ Sacramentorum, non excludat potestatem excellentiæ a Christo, quam infra tractat in materia de clavibus; sed agit tantum de causa, in quam certitudo et efficacia significationis sacramentalis refunditur, tanquam in efficientem, et sic Christus Dominus, inquantum Deus, efficaciam hanc tribuit Sacramentis: inquantum homo vero potuit moraliter et non physice tribuere eamdem efficaciam, applicando sua merita, et prout habuit concomitantem voluntatem divinam, et pactum, seu acceptionem, quæ ipsi competebant, ut mediatori et capiti.

SCHOLIUM.

Remedia salutis simul esse ex misericordia et justitia, item Christum causam esse meritoriam veterum Sacramentorum, sed perfectius novorum, et utrumque explicatur clare.

8. ...modo ...edia ...lutis ...it ex ...ricordia ...t ex ...titia.

Hîc sequitur (f) corollarium, quomodo in collatione talium remediorum necessariorum generi humano, concurrunt et misericordia et veritas. Maximæ enim misericordiæ opus est, homini inimico tanta remedia concedere, sed etiam maximæ justitiæ est, propter obsequium tam gratum personæ tam dilectæ, tantum remedium conferre illis, pro quibus illa persona obtulit illud obsequium. Justum enim est acceptare obsequium personæ tam dilectæ pro illo, pro quo offert obsequium. Maxima etiam fuit misericordia in persona offerente, sic se offerre pro inimicis Trinitatis, quam summe dilexit, sed etiam maximæ justitiæ, tam in comparatione ad Deum, quam ad hominem lapsum, quia non videretur maxime diligere Deum et proximum, nisi pro tanto bono communi, scilicet beatitudine hominis, ad quam Deus prædestinaverat eum, et disposuerat eum, non aliter perventurum, quam per istud obsequium, vellet istud obsequium exhibere.

Ex istis patet aliud corollarium, quod suppositum fuit in quæstione de Circumcisione, quia passio Christi, cum esset causa meritoria respectu efficaciæ Sacramentorum veterum, et etiam respectu gratiæ collatæ antiquis Patribus, tamen majorem efficaciam habet respectu nostrorum Sacramentorum et gratiæ nunc conferendæ, quam tunc; quia juste obsequium exhibitum ad bonum majus acceptatur, quam prævisum. Trinitas autem nunc confert tanquam propter passionem Christi exhibitam, etiam a nobis creditam, ut exhibitam; tunc autem contulit, ut propter eam a seipso prævisam, et ab aliis fidelibus præcreditam, ut exhibendam. 9. Christus causa meritoria Sacramentorum veterum, sed perfectius novorum.

Hinc etiam apparet quare Baptismus aperuit januam, non autem Circumcisio; non quidem ex parte meritorum, sed quia quantumcumque magna gratia collata fuisset in virtute passionis Christi prævisæ, non conferebatur ut Quare Baptismus aperuit januam, non Circumcisio.

efficax ad finem gratiæ, scilicet ad beatitudinem, nisi prius obsequium illud esset solutum; minima autem, si conferretur nunc in virtute hujus obsequii jam soluti, conferretur tamen ut sufficienter disponens ad beatitudinem. Exemplum in nobis, majus bonum conferimus propter obsequium exhibitum quam speratum.

10. Ad arg. 1. Ad primum argumentum dico, quod etsi passio Christi non sit nunc in effectu, est tamen in acceptione divina, et hoc sufficit ut sit causa meritoria. Patet enim, quod nos conferimus multa propter aliquod bonum non præsens in se, sed præsens in memoria nostra, si sit præteritum, vel in opinione, si sit futurum.

Ad 2. Nova Sacramenta etiam ante passionem instituta, habent ab ea, ut exhibita, vim suam.

Ad secundum potest dici, quod omnia Sacramenta novæ legis habent a passione Christi, ut exhibita, efficaciam, non quidem in actu exteriori, sed interiori exhibitam. Ab instanti enim conceptionis Christus habuit meritum passionis, et in illo interiori actu consistit principalior ratio meriti, et ideo quidquid instituit tempore vitæ suæ, potuit etiam habere tunc efficaciam a passione volita perfecte ab ipso Christo, in qua volitione erat principalis oblatio, et principalis oblatio grata facta Deo. Nec potest dici, quod sic passio illa accepta fuisset ante incarnationem vel passionem, quia etsi Deus eam prævidit, non tamen fuit oblata actu interiori, neque exteriori.

Vel potest dici, quod Sacramenta novæ legis vivente Christo, omnia minorem habuerunt efficaciam quam post ejus passionem, et tamen non fuit inconveniens, quod instituerentur ipso vivente, quia erant instituta, non ut pro tunc, sed ut pro tempore post ejus mortem habitura principalem efficaciam.

Ad tertium dico, quod intellectus Apostoli est, quod gratia non habet causam meritoriam de condigno, in illo cui confertur, tamen potest habere causam meritoriam de congruo in eodem, et causam meritoriam de condigno extrinsecam, maxime si illa causa meritoria extrinseca gratuite sit data illi, pro quo est causa meritoria, ut sit ei talis causa. 11. Ad 3.

Et si objicis: Gratia data pro tali causa condigna, non est gratia, quia aliquibus meritis est debita, etsi non meritis recipientis. Posset dici, quod in universis operibus Dei, non fuit aliquod opus mere gratiæ, nisi sola incarnatio Filii Dei, et hoc si ad illam nulla merita præcesserunt, quod utique verum est in ordinatione divina de illa Incarnatione. Quia si tempore conceptionis præcesserunt aliqua merita Mariæ, tamen non erant bona absolute, respectu incarnationis, sed forte accelerationis, ut impleretur illa incarnatio præordinata. Bene ergo ait Augustinus 13. de Trinit. cap. 19. *In rebus per tempus ortis, illa summa gratia est, quod homo in unitate personæ conjunctus est Deo.*

Ad ultimum dico (g), quod si illud vulnus fuit inflictum Christo post mortem, (ut narrat Evangelium) Sacramenta non fluxerunt ab illo, tanquam a causa meritoria; sed

dicuntur specialiter inde fluxisse, propter quamdam similitudinem expressiorem eorum, quæ ibi fluxerunt, ad sensibilia, quæ sunt in quibusdam Sacramentis. Sanguis enim specialius assimilatur speciei, sub qua est sanguis et Eucharistia, et aqua specialius assimilatur materiæ Baptismi, quæ sunt duo principalia Sacramenta. Et iste intellectus potest haberi *Extra. de celeb. Miss. in fin.* ubi dicitur, quod in illis duobus, scilicet aqua et sanguine, duo maxima Sacramenta redemptionis et regenerationis, relucent.

COMMENTARIUS.

12. (f) *Hic sequitur corollarium*, etc. Subjicit duo corollario. Primum est, quomodo misericordia et justitia concurrant in collatione horum remediorum generi humano. Advertendum ergo ex ipso in *dist. quæst*...§.... quod sicut potentia et sapientia Dei in creatione combinantur et manifestantur, sic etiam misericordia et justitia in operibus redemptionis, et administratione creaturæ rationalis, similiter concurrunt; quam concomitantiam notat etiam Augustinus, lib. 2. de peccat. meritis et remission. cap. 19. *Misericordiam et veritatem diligit*. Psal. 83. *Misericordia et veritas obviaverunt sibi*, etc. et Psal. 84. *Universæ viæ Domini misericordia et veritas*. Idem c. 24. *Et quis explicet*, inquit, *quam crebro hæc duo conjuncta divina Scriptura commemoret? aliquando etiam mutatis nominibus, ut gratia pro misericordia ponatur, unde est, et videmus gloriam, gloriam sicut unigeniti, plenam gratia et veritate; aliquando pro veritate judicium, sicut est : Misericordiam et judicium cantabo tibi Domine*, etc. Videatur Doctor infra *dist.* 46. *quæst.* 2. 3. *et* 4. Misericordia demonstratur respective ad hominem lapsum, cui collata sunt hæc beneficia; justitia vero respective ad personam Christi merentem. Vide Paulum *ad Rom.* 4.

Potentia et sapientia in creatione manifestata. Misericordia et justitia in redemptione.

13. *Secundum corollarium*, quod passio Christi prævisa habuerit efficaciam respectu Circumcisionis et gratiæ collatæ antiquis Patribus; et hæc minor fuit, quam efficacia respectu Sacramentorum novæ legis, quia passio, ut exhibita, est præstantius obsequium in *esse* meriti et satisfactionis, quam obsequium in opinione vel prævisione. Hæc veritas declarata est supra ad initium hujus quæstionis.

Secundum corollar. Passio prævisa. Eadem exhibita magis acceptata.

Ad primum in contrarium, ad initium quæstionis, dicit passionem Christi præteritam non esse præsentem in re physice, sed in acceptatione divina quod sufficit ad causam meritoriam; est ergo præsens, quantum ad medium justitiæ, et pacti et completæ satisfactionis, qua sustulit chirographum peccati per abundantem redemptionem, sic solutio debiti semper ex lege est præsens, et eumdem effectum habet secundum justitiam, quem habuit quando in effectu posita est. Sic etiam peccatum præteritum semper manet, quoad reatum donec deleatur, sic opera justorum semper sunt præsentia, quamvis in re præterita. Unde illud : *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, opera enim illorum sequuntur illos*, etc.

Ad primum respondet.

Passio exhibita semper præsens quoad efficaciam.

14. Secundum argumentum petit differentiam inter Sacramentum Circumcisionis et Baptismi, et Eucharistiæ saltem, de quibus constat fuisse instituta ante passionem exhibitam; ergo non fuit magis efficax respectu horum, quam Circumcisionis. Respondet primo Doctor, ab instanti conceptionis passionem fuisse præsentem, quantum ad acceptationem et

Ad secundum argumentum. Responsio.

oblationem internam per voluntatem Christi, in qua primario consistit fundamentum meriti ejus; non sic autem fuisse præsentem ante Incarnationem. Unde patet qua ratione passio habuerit influxum diversum in Baptismum ab eo, quem habuit in Circumcisionem. Hæc solutio est magis ex sententia Doctoris de institutione Baptismi ante passionem, *in distinctione sequenti quæst.* 4. et patet ex eo, quod meritum Christi positum in *esse* ante passionem habuerit valorem merendi et satisfaciendi, cui inniteretur efficacia quæcumque Baptismi, tanquam causæ positæ et acceptatæ et superabundanti, ut patet ex communi dogmate fidei circa valorem operum Christi in utroque genere. Unde in Extravag. *Unigenitus*, etc. dicitur una gutta sanguinis ejus fusa ob unionem hypostaticam suffecisse pro redemptione totius mundi; hoc autem contigit in Circumcisione ejus, quæ præcessit institutionem Baptismi. Accedit quod ipsa passio jam in acceptatione posita fuerit, et inchoative; unde Baptismus ab eodem mutuare posset efficaciam et significationem mysticam, ut recte baptizati in mortem Christi, et passionem dicerentur tingi.

Passio præsens quantum ad oblationem, et acceptationem in instanti Incarnationis.

15. Secunda responsio. Quod Sacramenta ante passionem fuerint minoris efficaciæ.

Secundo insinuando aliam solutionem respondet, quod Sacramenta novæ legis instituta, vivente Christo, minorem habuerint efficaciam, quam post ejus passionem, tamen non est inconveniens, ut fuerint tunc instituta, non pro tunc, sed post ejus mortem habitura principalem efficaciam. Hæc solutio intelligi potest, vel de efficatia respectu gratiæ, inquantum non causarent omnem gratiam, quantum ad gradum perfectionis et intensionis ante passionem, quamvis virtute continebant, ratione suæ institutionis, efficaciam eamdem, cujus effectus abundantior et perfectior suspendebatur usque ad passionem et mortem Christi positam, a cujus exhibitione dependebant.

Hæc solutio sic intellecta, mitigat sententiam quorumdam Patrum, qui negant Baptismum Christi, seu illum, quo utebantur discipuli dedisse spiritum; de quibus infra *dist. sequenti quæst.* 4. Et quamvis forte ex sententia ipsorum, non fuerit institutum ante passionem; rationes tamen, quibus innituntur, favent præsenti solutioni, quia nempe Baptismus Christi a passione, morte et resurrectione non solum prævisis, sed positis in *esse*, virtutem suam et efficaciam mutuabat.

Baptismus dependebat a passione posita.

Unde Leo Papa *epistola* 4. *cap.* 3. postquam dixit formam et potestatem baptizandi traditam fuisse discipulis post resurrectionem, subdit: *de quo utique eos ante passionem potuisset instruere, nisi proprie voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse*, etc. et Rupertus eamdem rationem adducit *lib* .3. *in Joan.* Supponunt Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus et antiquior Tertullianus *lib. de Baptismo cap.* 11. cui favent illa Joan. 7. *Nondum Spiritus erat datus, quia Jesus nondum erat glorificatus;* sed magis loca Pauli, quæ dicunt baptizari nos in mortem Christi *ad Romanos* 6. et alias. Item, ad Romanos 4. *Qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram*, etc. quibus ostenditur dependentia justificationis nostræ a morte et resurrectione.

Leo Papa.

Rupertus. Chrysost. Euthym. Theophyl. Tertullian.

Quamvis ergo teneatur sententia opposita et communis de institutione Baptismi ante passionem, sustineri etiam potest et ratio prioris sententiæ jam præmissa cum illa limitatione, ut gratia quidem fuerit semper data per Baptismum a sui institutione, sed ante passionem propter dependentiam ab ipsa, ut causa posita in effectu, non fuisse tam abundantem, ac fuerit adimpleta causa, nempe passione

Applicatio dictorum ad solutionem.

et morte, in quibus principalius et complete meritum Christi consistit, qui reconciliavit nos in sanguine suo.

Alia interpretatio.

Alio modo intelligi potest dicta solutio non de effectu gratiæ sanctificantis, sed de aliis, ut est apertio januæ, tanquam dispositio ultima ad gloriam, de quo supra; hîc autem effectus non conveniebat Baptismo, nisi post passionem exhibitam.

16. Ad tertium. Gratia quomodo gratis data.

Ad tertium respondet, *gratiam* nobis conferri gratis respective ad merita nostra, et loquitur de gratia prima et justificante, non tamen respective ad merita et passionem Christi, qui eam nobis meruit, et in priori sensu intelligitur Apostolus *ad Romanos* 9. Addit infra nullum fuisse in operibus Dei aliquod meræ gratiæ præter solam incarnationem.

Explicatur de operibus ad salutem.

Loquitur de operibus supernaturalibus prædestinationis et vocationis, et reliquis disponentibus ad vitam, non autem de naturalibus, quibus nomen *gratiæ* non accommodatur, quando non conferunt ad salutem, ut recte D. Thomas 1. 2. *quæst.* 111. *art.* 9. ut patet ex Augustino *lib. de prædest. Sanct. cap.* 5. *epist.* 95. *et* 105. incongrue enim *gratia* dicuntur, stylo Scripturarum, licet gratis dentur, id est, sine meritis nostris, et etiam sine dispositione naturali prævia, ut patet *ex epistola* 95. *citata.*

D. Thom. Augustin.

Intendit etiam quoad effectum in executione.

Loquitur etiam de operibus in executione et effectu, non autem secundum quemcumque actum internum divinæ voluntatis, quantum ad intentionem, quia per ipsum electio ad gloriam non supponit merita, estque omnino gratuita hoc modo; agit ergo de ipsis operibus ad extra, et supposito lapsu. Quidquid ergo facit ad salutem, datum est nobis propter Christum ejusque merita et passionem, ut Scriptura et Patres docent contra Pelagianos. Quod si amplius hoc principium latius interpretari volueris, supposita sententia Doctoris *in* 3. *dist.* 7. *quæst.* 3. nempe incarnandum filium Dei, etiamsi non peccasset Adam, quem sequitur Suarez *in* 3. *part. tom.* 1. *dist.* 42. *et prolegom.* 3. *de gratia, cap.* 2. *in fine*, dicendum est, omnia dona, sive naturalia, sive supernaturalia, fuisse ex Christo capite, quia ad Coloss. 1. *Ipse est primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt universa in cœlo et in terra, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates, omnia per ipsum, et in ipso creata sunt, et ipse ante omnes, et omnia in ipso constant*, etc. Ratio est, quia naturalia ad supernaturalia reducuntur, utraque propter prædestinatos, prædestinati propter Christum, Christus autem propter Deum, 1. ad Corinth. 3. *Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura, omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei*, etc. Christus ergo habuit influxum capitis secundum omnia dona concessa, ejusque intuitu concessa sunt, et ita non gratis data, sumendo *gratiam* late, ut excludit omnem causam extra Deum, ut sæpius sumitur, quatenus opponitur non solum debito justitiæ et legis, sed causæ et etiam naturæ.

Extensio illius principii.

Omnia dona ex Christo.

17. Quale fuerit debitum donorum in Christo. Explicatur illud debitum variis exemplis.

Et ita sicut Christus fuit institutus caput universorum, licet ipse gratis datus est, reliqua tamen in ipso tanquam capite debebantur, et dependenter ab eo collata sunt. Debentur ergo in ipso debito fidelitatis et pacti, quod solum cadit in Deum respective ad creaturam. Sic debetur Ecclesiæ directio mediante Vicario Christi, et Petro, cui facta est promissio; sic merito nostro debetur præmium, sic mediantibus Sacramentis debetur gratia ex promissione Dei, etiamsi institutio eorum non fieret intuitu meritorum Christi. Quod si in eo statu gratia et influxus capitis

Debitum in capite morali.

non applicaretur membris per merita ejus, tamen necessario applicarentur ab ipso, ut causa morali, alioquin non salvaretur influxus capitis, neque institutio, si nullus esset ejus influxus in membra.

Sententia aliorum.

Sic quidam explicant electionem ad gloriam fuisse sub ratione præmii dependenter ab operibus, non quidem sub ratione meriti formaliter, sed sub ratione causæ moralis, quidquid sit de veritate hujus asserti. Sic etiam Adam constitutus, est caput naturæ propagandæ in posteros, cum justitia originali, ut licet meritum ejus non transiret in posteros, tamen si perseverasset justitia, erat debita posteris, ita ut non gratis communicata diceretur, licet non ex merito Adami in posteros transiret, sed ex primo pacto, quod ab ejus perseverantia dependebat; merita nempe Adami non erant communia, sed personalia, quia opera filiorum ab ipsis non dependerent, sicut nec acceptarentur a Deo, sicut opera justorum post lapsum et satisfactio acceptantur in operibus Christi, ut docet Tridentinum sess. 15. cap. 8. *Non habet homo inde glorietur, sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre*, etc.

Debitum justitiæ originalis.

Merita Adami personalia fuerunt.

Trident.

18. Quod si amplius dicatur, quod etiam Christus veniret, ut causa meritoria, licet non ut satisfactoria, quia satisfactione non indigeret ille status, magis salvatur prædicta doctrina.

Quidquid autem sit de illa quæstione, cui supersedeo, saltem de facto potest etiam illa doctrina intelligi universaliter quoad omnia dona, et hoc verba Pauli sonant. Patres autem *in illa epistola* 95. et alias contra Pelagianos, intelligendi sunt de gratia salvante et justificante, de qua fuit controversia cum Pelagio, atque adeo de gratia Redemptoris. Unde Ecclesia sic interpretatur in suis Collectis et orationibus, quas per Christum dirigit ad Deum, sive temporale, sive spirituale, sive naturale, sive supernaturale postulat, omnia in nomine ejus petit, juxta illud: *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo*, etc. *omnia in nomine meo petite*, etc.

Interpretatio Patrum.

Ecclesia petit etiam temporalia per Christum.

Altera assertio Doctoris est, incarnationem fuisse omnino gratuitam, et independenter ab omnibus meritis, sive ipsius Christi, sive aliorum. Oppositus error tribuitur Origeni, *lib.* 2. *Periarchon*, quod asseruerit animam Christi fuisse simul cum Angelis creatam, et merito virtutum obtinuisse unionem hypostaticam. Photinus pro eodem errore citatur a D. Thoma 3. *p. q.* 1 *art.* 11. asserens Christum hominem præcessisse, et meruisse unionem cum Verbo accidentalem, cum distinctione suppositi, ut asseruit Nestorius. 19.

19. Altera assertio Doctoris. Error Origenis. Animam meruisse Incarnationem. Photinus. D. Th.

Pro hoc errore Augustinus, Philaster et alii antiqui, non citant Photinum, cum potius tenuerit cum Sabellio, negando Trinitatem, et cum Paulo Samosateno asserente Christum fuisse purum hominem.

Augustin. Philast. Error Photini.

Cæterum, quidquid sit de Photino, non videtur contemnenda sententia Cassiani (licet non inveniatur ab Augustino, et gestis Ecclesiasticis expressa) *lib.* 5. *et* 7. de Incarnatione, asserentis Nestorianam hæresim a Pelagio prius fuisse conceptam, qui putavit Christum primum fuisse hominem purum, deinde pure et integre ita vixisse, ut meruerit liberi arbitrii Deificationem; hinc Nestorius subsequens duo in Christo supposita cum unione accidentali asseruit. Forte ad hanc historiam allusit Prosper in Epitaphio de utraque hæresi.

Error Pelagii.

Nestorius.

Nestoriana lues successi Pelagianæ,
Qua tamen est utero progenerata meo.
Infelix miseræ genitrix et filia natæ,

Prodivi ex ipso germine, quod peperi, etc.

Conclusio. Conclusio prædicta Doctoris est communis omnium, quantum ad meritum ipsius Christi *in* 3. *dist.* 2. *et* 3. *part. quæst.* 2. *art.* 11. est Augustini *in lib. de dono persev. cap.* 1. *de corrept. et gratia. cap.* 11. Videatur *de dono persev. cap. ultimo lib.* 2. *de peccator. meritis et remiss. cap.* 17. *lib.* 13. *de Trinit. cap.* 17. *serm.* 9. *in Evang. Matth. serm.* 8. *de verbis Apost. in Enchiridio cap.* 38. *et cap.* 40. Aliqui contrarium docent esse contra fidem, alii esse errorem. Augustinus *cap.* 11. *de corrept. et gratia,* supponit esse fidei veritatem, quod verissimum puto, maxime si loquamur de merito antecedente.

20. Tertia assertio. Asserit præterea Doctor, Patres etiam, ac B. Virginem non meruisse Incarnationem, nisi forte ejus accelerationem, quantum ad meritum de condigno, id docent omnes, quia merita Patrum non sunt ordinata ad illum effectum. Secundo, quia ipsa et omnis gratia eorum fuit ex Incarnatione, tanquam radice : *Principium autem meriti non cadit sub merito.* Tertio, nullus meretur gratiam primam sibi de facto, neque auxilia, neque donum perseverantiæ; minus ergo Incarnationem, ex qua illa redundant. Quarto denique, quia ipse sibi Christus de facto non meruit incarnationem. Quinto, quia ex ipso, tanquam capite, omnia emanant in reliquos; ergo saltem, ut Doctor in textu, præordinatio capitis præcessit omne meritum prævisum in aliis. Ultimo, ordinatio Christi Redemptoris facta fuit nullo prævisο merito post lapsum, aut capacitate merendi ob peccatum, ut de fide constat : *Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de cœlis, et incarnatus est de Spiritu sancto,* etc.

Nullum meritum de condigno præcessisse Incarnationem.

21. Dubium. An de potentia absoluta potuerit præcessisse. Sententia negant.

An potuerit autem de potentia absoluta dari meritum Incarnationis in pura creatura, dubitari solet. Rationes quorumdam circa præcedens, non solum tollunt actum, sed et potentiam, ideoque communiter asserunt de possibili quidem dari non posse meritum de condigno Incarnationis in pura creatura. Ita Vasquez 3. *part. disp.* 22. *cap.* 1. Suarez *disp.* 10. *sect.* 5. ex parte concordat, nempe non posse dari meritum ex toto condignum, Cabrera *dist.* 4. *in art.* 11. *quæstionis* 2. *D. Thomæ* 3. *partis*, Lorca *dist.* 21. Favet ratio D. Thomæ, nempe meritum de condigno esse æquale præmio, incarnationi nihil esse æquale in pura creatura. Altera ratio est ex hypothesi incarnationis, prout est de facto radix omnis meriti; principium autem meriti non cadit sub merito, sed supponitur sicut causa ad effectum.

Affirmativa. Medina. Suarez.

Contrarium docet Medina in præfatum articulum D. Thomæ, Suarez etiam in parte accedit, et solum asserit meritum illud puræ creaturæ deficere a mensura seu totalitate condignitatis, quia non esset æquale, quæ est ratio D. Thomæ. Hæc sententia magis est secundum principia Doctoris, licet in reipsa nihil differat de præmissa quæstione in specie, quia ubique ad meritum de condigno nihil exigit præter statum personæ, et promissionem Dei, cum conditione operis. Et docet principia contraria fundamento primæ sententiæ *in* 3. *dist.* 20. § *Contra,* ubi negat vitam humanam Christi fuisse bonum infinitum, et idem negat de operibus, et § *In ista quæstione et responsione ad* 2. comparat infinitatem actus ex objecto et fine ad infinitatem, quæ dicitur peccati ; *et responsione ad* 1. docet si Christus secundum portionem tantum inferiorem meruerit, præmium collatum fuisse excedens meritum ejus, nempe perfectione specifica, quia spectat ad portionem superiorem; si au-

Magis conformis Doctori.

tem meruerit secundum portionem superiorem, meritum Christi excessisse. Deinde negat meritum debere esse æquale præmio, sed esse inferius, quantum ad æqualitatem rei ibidem. Tenendo ergo hæc, conclusio præmissa sequitur; et quoniam in terminis non datur a Doctore, non erit alienum a proposito illam probare.

22. Probatio affirmativa.

Probatur ergo, quia illa æqualitas inter rem præmii et meriti, non requiritur ad meritum de condigno; duplicem enim statuunt præfati Doctores, primam inter merentem et præmiantem; secundam inter rem præmii et meriti. Aliqui dicunt non requiri ut sit formalis æqualitas, sed sufficere ut sit virtualis, ita ut meritum hoc modo sit æquale præmio; hinc gratia, quæ est semen gloriæ, dat operi bono, ut sit æquale gloriæ.

Non requiri æqualitatem prætensam.

His suppositis probatur antecedens, quia datum fuit meritum de condigno in Angelis, quorum gratia non dependebat a Christo per ipsos, et quoscumque negantes Incarnationem fuisse primum determinatam independenter a prævisione peccati, sed inter ipsos et Deum præmiantem nulla fuit æqualitas personarum; idem patet etiam de merito justorum, ergo prima æqualitas non requiritur. Et quamvis diceretur gratiam esse quamdam participationem Dei, per quam constitueretur illa æqualitas, certum est non posse esse participationem in substantia, neque per eam constitui æquale secundum medium justitiæ commutativæ, et proportionem Geometricam, alias non esset ratio cur negaretur, puram creaturam non posse de condigno satisfacere, mediante illa gratia, pro peccatis, prout ipsi negant, et confugiunt ad inæqualitatem personarum satisfacientis creaturæ, et Dei offensi. Patet etiam instantia de Rege præmiante subditum, duce præmiante militem, et divite præmiante pauperem mercenarium, in quibus servatur proportio requisita juris ad condignitatem et debitum.

Tollitur æqualitas personarum.

Æqualitatem non esse ex gratia sanctificante.

Exempla.

Secundo probatur, quia meritum ordinatur ad præmium, ut ad finem; omne autem ordinatum, ut ad finem perficientem, quale est præmium, est imperfectius ipso; hanc tangit Doctor loco citato. Confirmatur, omnis ordinatio secundum rectam rationem et prudentiam, est inferioris ad superius et perfectius, quod etiam in operibus Dei observatur, sic lex vetus ordinatur ad novam; hæc vero ad gloriam, ex Dionysio *de Eccles. hierarchia, cap.* 5. sic virtutes omnes ad charitatem, sic prædestinati ad Christum, ex Paulo, Christus autem ad Deum, sic justificatio a peccato ad hæreditatem, et patet in cæteris; recta namque ratio ordinat secundum exigentiam rerum in seipsis, sed ex intentione recta tam præmiantis, quam merentis ordinate agentium, meritum ordinatur ad præmium, ut ad finem; ergo præmium est perfectius, alias nisi præmium excederet, non recte commutaret merens suum meritum pro præmio, neque alliceret præmians merentem proposito præmio, nisi esset majus bonum in æstimatione.

23 Secu prob Præm esse mer

Ordi regi e infer a supe

Dices forte, præmiantem intendere meritum, propter quod commutat præmium, etiam prudenter. Contra, non intendit meritum, nisi ut est medium acquirendi finis extrinseci, et principaliter intenti, quod excedit tam meritum quam præmium, alias certe imprudenter ageret.

Resp Impr tu

Hinc Deus intendens per meritum Christi præmium nostrum, intendit per meritum nostrum, proposito præmio gloriæ, primario manifestationem gloriæ suæ, justitiæ et bonitatis, qui est finis omnium operum Dei ad extra, et illa excedens intendit gloriam Christi principaliter tan-

quam finem justificationis nostræ, ut docet *Trid. sess.* 6. *cap.* 7. sic Princeps, solvens et præmians militem, intendit salutem publicam, quæ præponderat præmio.

24 Gloria excedit meritum viæ. Deinde patet exemplo, quia gloria, quæ est præmium propositum, excedit meritum nostrum in via, quod est condignum respectu ejus; ergo stat inæqualitas cum condignitate meriti. Patet antecedens, quia perfectius attingit finem, quæ autem remotiora sunt a fine, sunt imperfectiora.

Excessus præmii supra meritum. Præterea patet auctoritate : *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*, etc. *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis intravit, quæ præparavit Deus diligentibus se*, etc. *Momentaneum tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur*, etc. et plura similia, in quibus superabundantia præmii supra meritum declaratur, atque perfectionis excessus in Scriptura.

Et quamvis utrumque consistat in actu, tamen præmium excedit in modo et substantia. Neque satisfacit reponsio præmissa de æqualitate, quæ statuitur ex parte meriti, qua procedit ex gratia sanctificante (de qua jam non dissero, ne omnia vertamus in dubium, an scilicet ex natura rei sit talis, an ex ordinatione divina, videantur dicenda infra *d.* 16.) quia status peregrinationis nequit comparari in perfectione ad statum gloriæ et comprehensionis, secundum Scripturam et Patres.

Status viæ imperfectior statu gloriæ.

Probatio ex mediis utriusque. Quod probatur discurrendo Theologica ratione per singula, quia lumen gloriæ excedit fidem cui succedit, tentio spem; hæc duo, nempe fides et spes, excidunt in patria, ex Paulo 1. ad Corinth. 13. *Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus, cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*, etc. Evacuabitur ergo spes et fides, quæ imperfecta sunt, adveniente eo quod perfectum est, id est, gloria. *Videmus nunc per speculum in ænigmate*, id est, per fidem, quæ obscura est, *tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum*, etc. *Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc, major autem horum est charitas*, etc. quæ manet in patria, secundum Apostolum, *charitas nunquam excidit*, etc.

In his tribus consistit quantum ad habitum justitia viatoris, *ex Trident sess.* 6. *cap.* 7. quam vocat *veram, Christianam justitiam, ac stolam primam* (*pro illa quam perdidit nobis Adam per peccatum, et inobedientiam*) *candidam, immaculatam, quam jubentur renati conservare.* Justitia viatoris.

Unde sic argumentor, licet manet in patria charitas, est principium perfectioris actus, quam sit in via; excidunt fides et spes tanquam imperfecta, succedentibus aliis perfectioribus; ergo comparando gloriam ad meritum in ratione actus, non est æqualitas, sed excessus, tam quoad principia operandi, quam quoad ipsum opus. Si autem addas gratiam sanctificantem ab his distinctam, quæ sit in essentia animæ, non est principium meriti, sed conditio et status personæ prærequisitus; et quidquid dicatur abstinendo ab ulteriori quæstione et controversia, illa manet etiam in patria cum excessu præmisso, neque ipsi competit constituere æqualitatem meriti ad gloriam, in quam non influit, sed potius æqualitatem in persona merente, alias sequeretur quod omnia merita justorum essent etiam æqualia, cum perinde prærequirant hanc gratiam, quod nemo admittit; si ergo inter merita, quæ consistunt in opere in via, inter se nequit statuere æqualitatem, minus statuit æqualitatem inter gloriam, quæ consistit etiam in opere, et ipsum opus meriti, ex iisdem enim principiis hinc inde sumitur fundamentum inæqualitatis,

25. Argumentum ex præmissis.

Occupatur responsio.

Gratia non statuit æqualitatem inter merita.

quæ major est inter merita et gloriam, quam inter merita inter se collata.

26. Tertia probatio. Ex præteusa proportione justitiæ.

Tertio idcirco requireretur ad meritum de condigno talis æqualitas ad præmium, ut servaretur medium justitiæ inter datum et acceptum, sed non magis requiritur ad hoc æqualitas meriti ad præmium quam præmii ad meritum, ut servetur mutua proportio secundum æqualitatem; sed potest præmium excedi a merito sine offensione justitiæ; ergo et meritum excedi a præmio in perfectione. Patet subsumptum, quia meritum Christi Domini excedit præmium pro ipso constitutum, in quo tamen servatur debita proportio justitiæ.

Illud quod dicunt de virtuali æqualitate meriti viatoris ad præmium, non videtur adeo fundatum; hæc emim virtuàlitas non consistit in alio, quam in eo quod connotet dignitatem personæ merentis per gratiam sanctificantem, de quo jam dictum est, vel certe quia meritum est causa præmii. Sed hoc etiam est satis debile fundamentum, quia præmii est causa tantum moralis, ut includit promissionem et pactum Dei, quod perinde conveniret in casu proposito merito puræ creaturæ.

27. Objectio

Objicies primo, meritum Christi Domini excedere præmium ipsi destinatum, quod est justificatio et gloria nostra.

Solvitur.

Respondet Doctor meritum excedi a præmio, quando quis meretur sibi, non autem quando alteri distinctio a se. Secundi generis est meritum Christi, qui aliis, non sibi meruit.

Præmium, personale excedit meritum personale. Meritum excedit præmium datum alteri.

Dices hoc videtur libere dictum. Respondetur negando assumptum, quia illud vulgare : *Deus præmiat ultra condignum*, intelligitur de merito et præmio personali ; disparitas autem est sumenda ex principio Doctoris jam præmisso, quando enim meritum est personale, ordinatur ad præmium, ut ad finem, ac proinde præmium est excedens, et fit processus ab impefecto ad imperfectum in *esse*, et a minori bono, ordinando ipsum ad majus bonum.

Ratio disparitatis.

Meritum autem Christi non ordinatur ad præmium personale, sed ejus præmium est gratia et gloria aliorum, ad quæ non ordinatur tanquam ad finem ultimatum, sed tanquam ad finem sub fine ; opera enim Christi subordinata sunt ad justificationem nostram ex occasione peccati, et non primario et ultimate, sed ad gloriam Dei et ipsius Christi, quæ sunt finis nostræ justificationis, ut definit Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7.

Qualis est relatio boni perfecti ad imperfectum.

Hoc ergo modo bonum perfectum quandoque refertur ad minus perfectum, non tanquam finis operis, sed tanquam finis operantis. Unde quamvis omnis virtus, sicut et tota lex refertur ad finem charitatis inducendæ, aut conservandæ, actus tamen charitatis refertur quandoque ad finem pœnitentiæ, ut quando ex motivo charitatis concipitur, ut declarat Tridentinum *sess.* 6. *c.* 6. quæ relatio non est ex fine ultimato operis, sed ex fine operantis proximo et subordinato.

28. Secunda objectio.

Objicies secundo, inter meritum et præmium servatur medium justitiæ commutativæ, sed hæc exigit æqualitatem in dato et accepto; ergo inter meritum et præmium.

Solvitur.

Respondetur, servare medium secundum proportionem, quæ in hoc consistit, ut quantum intensive et extensive crescat meritum, tantum etiam augeatur et debeatur præmium, non autem aliter, quia infimum supremi excedit summum infimi, ut gloria infantis in cœlo, meritum cujuscumque puri viatoris, juxta illud Matthæi 11. *Inter natos mulierum, non surrexit major Joanne Baptista ; qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo*, etc.

Proportio justitiæ inter meritum et præmium.

Quam clausulam intelligunt Augustinus *lib.* 2. *contra advers. legis*, Hieronymus et Beda in eumdem locum de Beatis. Quidquid sit de aliis interpretationibus,

Augustinus, Hieronymus, Beda.

sententia est vera. Dixi *puri viatoris*, quia meritum Christi (quantum ad actus internos, in quibus primario consistebat, et secundum portionem superiorem, ut probabilius judico, etiam ex mente Doctoris, quia ex perfectissima charitate, ut commendat Scriptura, præcessit) excessit præmium cujuscumque alterius in gloria.

cipitur eritum hristi.

29. Tertia jectio. vitur.

Objicies tertio meritum de congruo non distingui a merito de condigno, nisi ratione illius æqualitatis; ergo. Respondetur, negando antecedens, quia idem actus continuatus potest esse meritum de condigno, et meritum de congruo ob diversum statum elicientis, ut quando attritio seu contritio, infusa gratia continuatur. Differentia autem sumitur ex eo quod meritum de congruo sit dispositio ad gratiam, ut fides et opera quæ antecedunt justitiam; neque acceptetur ad præmium sicut meritum de condigno, quod proprie est meritum, et secundum justitiam, eo modo quo intervenit justitia inter Deum et creaturam. Contra, contritio perfecta habet annexam promissionem Dei, estque actus et bonus et supernaturalis secundum inclinationem charitatis; ergo differentia non recte fundatur.

rentia nter ritum de digno, et ngruo.

plica.

0. itur. tritio le ngruo tificat, tare. polit. vitan. dent.

Respondetur, negando consequentiam, quia fundatur in Paulo et Conciliis, qua dicunt nos justificari gratis, et non ex meritis, ut docet Apostolus ad Romanos 4. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu*, etc. quæ est definitio Diospolitani contra Pelagium *art.* 12. Milevitani *can.* 3. 6. *et* 8. unde Tridentinum sess. 6. cap. 8. *Gratis autem ideo justificari dicimur, quia nihil eorum quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promerentur*, etc.

Promissio facta contritioni itaque in hoc differt a promissione, qua acceptata sunt opera justorum, quod hæc acceptatio sit ex motivo justitiæ, et per modum meriti, quia vita æterna proposita est justis et filiis, ut bene declarat Tridentinum sess. 6. cap. 16. *Atque ideo bene operantibus usque in finem, et in Deo sperantibus* (loquitur de justificatis) *proponenda est vita æterna, et tanquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer propromissa, et tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda*, etc. Vita autem æterna non promittitur peccatoribus, et quamvis dispositionem perfectam per contritionem infallibiliter consequatur justificatio. Hæc tamen fit gratis *per redemptionem quæ est in Christo Jesu*, et misericorditer, et non per meritum proprie dictum, sed congruum, quæ congruitas in Dei bonitate fundatur, quæ respicit vere contritum et conversum a viis suis pravis, non in merito ipsius, licet eadem Dei bonitas et misericordia respiciat gradum et mensuram suæ conversionis infundendo gratiam, ut docet Trident *sess.* 6. *c.* 7. secumdum propriam cujusque dispositionem, etc.

Promissio. dispar ex motivo.

Trident.

Ex quibus patet differentia præmissa, tam inter promissiones factas, quam inter ipsos actus, quia illa quæ annexa est merito, est ex medio et motivo justitiæ, et pacto, quamvis admixta misericordia Dei, sed quæ annexa est contritioni, est ex mera misericordia; unus actus se habet, ut dispositio, et non ut meritum; alter autem ut meritum de condigno, de quo loquimur. Et quamvis appellari possit dispositio ex Doctore *dist. præcedenti q.* 4. est tamen dispositio ad gloriam; contritio autem peccatoris dispositio ad justificationem et remissionem peccati, quæ fit gratis, et qua acquiritur capacitas merendi gloriam per gratiam sanctificantem, quæ facit de

31. Differentia assignata declaratur.

Meritum dispositio ad gloriam.

injusto justum, et de filio gehennæ filium regni, cui facta est promissio hæreditatis.

An possit dari meritum de congruo Incarnationis? De potentia absoluta posse dari.

His suppositis, quantum ad meritum de condigno, superest quid dicendum sit de merito de congruo, qnantum ad potentiam absolutam, et quantum ad ordinariam, et id quod in facto contingit. Quoad primum, non est controversia potuisse dari meritum de congruo respectu Incarnationis, quia in hoc deficit illa conditio præscripta æqualitatis, quam exigunt Doctores, quos impugnavimus in præcedenti dubio, necessariam esse ad meritum de condigno, non autem de congruo. Nos autem affirmamus cum Doctore ad neutrum horum exigi; ex utraque ergo sententia sequitur, non esse implicantiam hujus meriti de congruo, quantum ad potentiam absolutam.

32. Quid de ordinaria Variæ sententiæ. Cajetan. Cabrera. Suarez.

Quantum vero ad ordinariam, seu de facto, aliqui asserunt Sanctos Patres meruisse de congruo, non solum circumstantiam, sed et substantiam Incarnationis; pro hac citatur Cajetanus 3. *p.* *q.* 2. *art.* 11. et quidam recentiores, inter quos Cabrera id asserit *dist.* 5. *concl.* 5. Suarez vero *disp.* 10. *sect.* 6. admittit meritum de congruo præcessisse in Patribus quoad executionem, non tamen quoad prædestinationem, quia nempe hæc prædestinatio præcessit quoad substantiam et circumstantias Incarnationis, meritum Sanctorum Patrum, executio subsequitur.

Tertia sententia. Vasquez. Quarta sententia. Lorca.

Alii docent eos non meruisse substantiam Incarnationis, sive in intentione, sive in executione, bene tamen circumstantias quoad utrumque ordinem. Hanc defendit Vasquez *disp.* 22. *cap.* 4. Quarta sententia est nullam etiam circumstantiam quocumque modo et ordine eos meruisse,ne quidem ipsam accelerationem ejus.Lorca *disp.* 22. 3. *part.a.* 11.

33. Conclusio. Alens.

Conclusio Doctoris est *meruisse solam accelerationem*, et hæc est frequentior opinio antiquorum Theologorum, Alensis 3. *part. quæst.* 8. *m.* 3. D. Thomæ *in* 3. *dist.* 4. D. Bonaventuræ *eadem dist. art.* 2. Richardi *art.* 3. *quæst.* 1. Gabrielis *art.* 3. *dubio* 3. Almaini *q.* 1. *dub.* 1. quibus accedunt nostri in *eadem dist.* Sotus *lib.* 2. *de justitia et Jure*, *q.* 4. *art.* 3. *con.* 3. Patet primo, quia eadem est ratio de merito condigno et congruo, quantum ad dependentiam ab Incarnatione, tanquam principio, quod utrique supponitur; principium autem meriti non cadit sub merito, sicut neque causa a suo effectu dependere potest, sive remota sit, sive proxima; omnis autem gratia Sanctorum Patrum processit ab Incarnatione et meritis Christi.

Secundo id supponunt verba Augustini citata, æque enim excludunt utrumque meritum cap. 1. de dono perseverantiæ: *Eadem*, inquit, *gratia fit ab initio fidei homo quicumque Christianus, qua gratia ab initio homo ille factus est Christus*, etc. Ante fidem non datur meritum de congruo, quia illud esset solius arbitrii sine fide et gratia; fides autem et vocatio antecedunt omnia merita. Deinde *de corrept. et gratia, cap.* 11. negat meritum etiam impetratorium et congruum: *Unde meruit*, inquit, *quod ejus bonum qualecumque præcessit? quid agit ante? quid petivit ut ad excellentiam ineffabilem perveniret*, etc.

Et quamvis Augustinus loquatur de merito elicito ab ipso Christo, perinde est, quia si excludatur meritum Christi, a fortiori aliorum, maxime ex ratione Augustini, quia nempe prius assumpta fuit humanitas quam operata. Sic etiam prius fuit ordinata Incarnatio qnoad intentionem et et executionem a Deo, ut esset principium omnis meriti et boni operis, ac gratiæ in cæteris, quam prævisum fuerit aliquod bonum in cæteris, quod esset

stin.

meritum ejus. Unde idem Augustinus 13. *de Trinit. cap.* 15. asserit Incarnationem fuisse summam gratiam inter reliqua opera Dei, quod non solum intelligi debet, quantum ad excellentiam et perfectionem, sed quantum ad modum quo ex mera Dei bonitate processit, et gratuite absque omni merito ex parte nostra; quod plures rationes Sanctorum Patrum probant, quæ pro congruentia facti suo loco adducuntur.

umen- im imili.

Sicut ergo vocatio ad fidem non supponit aliquod meritum, ac proinde dicitur gratuita respectu vocati ad fidem, radix et principium ejus, sicut et ipsa fides cæterorum, quæ in justificatione subsequuntur; ita similiter dici debet a fortiori quoad Incarnationem, cujus ordinatio in massa perditionis nihil potuit supponere boni præter solam naturam, quæ peccato fuit universim vitiata.

onsio. ugna- ır.

Et si dicas quoad intentionem id verum esse, non quoad executionem, contra, Incarnatio ut determinate ponenda in *esse*, et sic etiam ut determinata a Deo, fuit causa omnis gratiæ et boni in homine, et sic et non aliter fuit causa vocationis et fidei; si ergo hæc non supponunt meritum ex parte nostri, aut bonum, et dependent ab Incarnatione in re determinate ponenda, supponunt in Deo non solum ejus ordinationem quoad intentionem, sed etiam quoad executionem; ergo quidquid ex his procedit, nempe a fide et vocatione, supponunt Incarnationem ordinatam et prævisam in executione.

35. firmatur. ...

Confirmatur, omne meritum nostrum quod acceptat Deus de facto, sive sit condigni, sive congrui, est antecedens et independens a suo præmio tanquam causa anteriore, ut patet universim ex Scriptura, in qua nullum invenitur meritum a Deo præmiatum, nisi antecedens, nulla promissio facta operibus, nisi exhibitis aut exhibendis, antequam jus aliquod acquiratur præmii, et antequam ipsum præmium detur. Patet in dispositione peccatoris ad gratiam, in meritis justorum respectu præmii, sibi, vel aliis impetratorie dandi, vel etiam de condigno, quoad proprium fructum et perfectum. Patet ex promissionibus absolute factis in lege et Evangelio, ex commimationibus et etiam præceptis, quæ supponunt vel exigunt exhibitionem operis, et non solam prævisionem; ergo cum Incarnatio in acceptatione et ordinatione divina antecedat tanquam causa, et principium, quodcumque bonum opus nostrum, sequitur non dari meritum ejus.

Documenta Scripturarum.

Objectio.

Dices, unde hæc cognoscatur cum potuerit de potentia absoluta saltem cadere sub merito de congruo, et secundum nos de condigno.

Responsio.

Respondetur, quod sicut non admittitur meritum de condigno ejus de facto, sic paritas rationis excludit quodcumque meritum ejus de congruo, quod perinde a radice Incarnationis est, sicut et meritum de condigno. Et documenta Scripturarum sequenda sunt, quæ non admittunt meritum aliquod consequens in Deo de facto, licet foret possibile, ut alias in tractatu hujus materiæ disputavi.

Potentia ordinaria Dei ex factis colligenda.

Rejicienda est ergo sententia asserentium incertum esse, neque posse dici assertive quid Deus de facto ordinaverit, quia nempe modus ordinarius agendi divinæ voluntatis satis ex Scriptura liquet; neque alius modus supponendus est præter consuetum, qui ex Scriptura patet, quia, ut dicit Augustinus, epistola 108. *Non omnia, quæ facta sunt, scripta inveniuntur, verumtamen facta esse ex cæteris documentis probantur*, etc.

Augustin.

Loquitur de Baptismo Apostolorum, quo ipsi baptizati sunt, qui licet scriptu-

36. Exemplum applicatur. Unde colligitur non præcessisse meritum.

non inveniatur, tamen ex iis, quæ de Baptismi præcepto traduntur in Scriptura, colligitur factus. Eodem modo licet non inveniatur revelatum in specie, quod Deus non acceptarit meritum aliquod de congruo respectu Incarnationis, tamen ex documentis eorum, quæ de Incarnatione ipsa habentur ex Scriptura, colliguntur, quia *de plenitudine ejus omnes accepimus*, est radix et principium nostræ justitiæ, fidei et vocationis, quæ evacuant omne meritum ex parte nostra, et ex altero documento Scripturæ, quo reperimus omne meritum tam spirituale quam temporale esse independens a suo præmio; occurrit, inquam, ex his duobus sufficiens documentum, unde colligamus accedente sententia Magistrorum scholæ, quod *principium meriti non cadit sub merito*, unde evacuemus omne meritum respectu Incarnationis.

37. Peccatum prævisum non puniri.

Accedit etiam quod Deus de facto nullum peccatum prævisum nostrum per anticipationem puniat, nullum opus bonum præmiet per anticipationem; sed æqualis est ratio utriusque apud ipsum, qui singulis partitur prout gerunt in corpore suo, sive bonum, sive malum; doctrina enim falsa fuit Semipelagianorum, prævisum motum liberi arbitrii præmiari, aut puniri a Deo. Unde ab hac universali regula non est recedendum, nisi ratio aliqua suadeat exceptionem, quæ in proposito nulla est.

Error Semipelagianorum. Regula tenenda.

Objectio. Solvitur.

Opera prævisa Christi acceptata. Confirmatio Doctorum.

Quod si urgeas merita Christi prævisa acceptata fuisse et profuisse Patribus, respondetur, id verum esse, sed singulare in Christo Domino, qui est caput universorum, imo confirmat propositam conclusionem Doctoris, quia licet opera Christi prævisa influxerint in prædestinatos, qui eum antecesserunt, gratiam, fidem et remissionem peccati (alias non fuisset eis sufficienter in Christo provisum) quæ necessaria erant ad salutem ipsorum; tamen ex operibus Christi prævisis non receperunt præmium completum antequam fuerunt exhibita in reipsa. Et licet habuerit illam efficaciam quoad sufficientia et necessaria pro statu viæ, et sic fuerint acceptata quoad hæc præcise, non tamen erant efficacia, quoad præmium completum et ultimatum, antequam exhibitum fuit completum meritum in passione; ergo sequitur Deum non acceptare meritum prævisum puræ creaturæ, cum non acceptarit meritum Christi, nisi tantum quoad necessaria ad salutem prædestinatorum in via, quibus aliter per Christum subsequentem, vel in ipso non fuisset provisum.

Hæ rationes probant contra Suarez, quod nec Patres meruerint substantiam Incarnationis, etiam in executione. Neque refert dicere quod nulla sit repugnantia, quia licet non de potentia absoluta id verum sit, quoad ordinariam tamen, et regulas divinæ sapientiæ positas, non est verum, licet enim præcesserit opera bona in Patribus Incarnationem factam, subsecutæ tamen sunt eamdem in prævisione quoad executionem et dependentiam causalitatis, atque principii quod tollit ordinem meriti et præmii inter ipsa.

Conclusio prædicta etiam probatur quoad inclusivam seu affirmativam, qua dicuntur Patres meruisse accelerationem Incarnationis, quia Sancti Patres oraverunt pro acceleratione Incarnationis : *Ostende nobis Domine misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis*, Psalm. 84. *Emitte Domine agnum dominatorem terræ de petra deserti*, Isaiæ 16. et plurima similia. Sed hæc non solum declarant desideria Sanctorum, sed etiam orationem, quæ non fuit temeraria, sed ex instinctu Spiritus sancti, ac proinde quod

petebat, impetrari potuit ex opinione et fiducia orantium Patrum. Hinc Danielis 9. *Septuaginta hebdomadæ abbreviatæ super populum tuum, ut ungatur Sanctus Sanctorum*, etc. ubi acceleratio impetrata videtur, et Psalm. 11. *Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus*, etc. quod etsi de redemptione a captivitate temporali intelligi potest, potest etiam de redemptione simpliciter intelligi, consuetuo stylo Scripturæ, quæ plura mysteria unica sententia nonnunquam comprehendit.

...unt ...dita.

...nda ...tio.

Secundo, non sequitur hinc aliquod inconveniens, ut neque illud, quod deductum est contra priorem sententiam, quia Incarnatio secundum substantiam suam, est principium meriti et gratiæ Sanctorum Patrum, et non secundum hanc circumstantiam; quod enim fieret hoc aut illo tempore, derogat, aut superaddit ejus valori, ergo hæc circumstantia cadit sub meritum quod procedit ex substantia Incarnationis, sine eo quod principium meriti cadat sub meritum. Dices Deum prædefinivisse omnes circumstantias Incarnationis, quando ipsam Incarnationem prædefinivit ante prævisa merita Sanctorum Patrum; ergo et hanc circumstantiam prædefinivit.

...itur ...inen- ...n. ...t ...nan- ...i. ...tio.

.9. ...nsio.

Respondetur, negando antecedens, quia Incarnatio prædefinita fuit ante prævisum peccatum ex nostræ scholæ sententia; præviso autem peccato, modus Incarnationis in carne passibili et ad finem redemptionis est ordinatus, sic ergo et hæ et illæ circumstantiæ (quidquid de priori dicatur quod exempli loco adducitur) extrinsecæ Incarnationi non necessario præfinitæ sunt simul cum ipsa, ac proinde potuerunt esse ex merito Sanctorum Patrum impetratorio saltem, de quo agitur, nam de condigno non ita suppetit fundamentum; hoc enim exigit pactum et legem, de quibus non constat adeo ex Scriptura.

Secunda responsio. Etiam tempus præfinitum potest cadere sub merito.

Responderi potest secundo, licet præcesserit illa prædefinitio absoluta, quantum ad intentionem, nihil obstare, quin in executione circumstantia illa cadat sub meritum, cujus ipsa nullo modo est principium; sic electi præordinati sunt ad gloriam, quantum est ex vi electionis efficacis, ante prævisa merita; hæc tamen in executione sunt causa ejus, et secundum Augustinum Deus facit, ut petamus quæ ipse facturus erat. Non obstat ergo decretum intentionis executioni, quin hæc dependeat ab aliqua causa, a qua non dependet executio, per quod solvitur quodcumque inconveniens quod potest objici, quia etsi intentio determinet rem quoad *esse*, executio tamen superaddere potest aliquam determinationem ulteriorem, quoad extrinseca, ut moralibus exemplis et obviis de facili potest demonstrari.

40. Objectio.

Dices, circumstantia temporis non cadit sub meritum, quando substantia operis non cadit sub meritum, sed substantia Incarnationis non cadit sub meritum; ergo neque circumstantia ulla ejus. Respondetur negando majorem, quia circumstantia temporis quandoque superaddit aliquam bonitatem præmio diversam, ut si debitor anticiparit solutionem creditori ob aliquod ejus speciale obsequium, ad quam anticipationem alias ex pacto et lege non tenebatur. Ex quibus patet conclusio.

Respondetur.

Aliæ circumstantiæ Incarnationis.

Disputatur etiam de aliis circumstantiis Incarnationis; potissimæ sunt descendentia secundum carnem ex Patribus Abrahamo, Davide et aliis, quibus promissus est Christus, an illam meruerint. Item, de circumstantia Maternitatis, an eam meruerit Beata Virgo de congruo vel condigno. Item, de circumstantia videndi et annun-

tiandi Christum in carne, in quibus variant Doctores. Eas autem in suum locum remittimus, quia textus hæc explicare non exigit, licet forte per consecutionem excludat ad hæc meritum præcessisse, cum solum doceat sub dubio meritum accelerationis respective ad Patres, etiam ad Virginem; loquitur tamen de Incarnatione quoad substantiam, et ea quæ proxime et intrinsece ipsam afficiunt in effectu, non autem de extrinsecis, quæ spectant ad causas ejus.

41. Quid de merito Beatæ Virginis. Quidquid dicatur, textus non repugnat; si enim dicatur nullum præcessisse meritum, responderi potest speciatim ad illa loca, quæ pro merito Beatæ virginis afferuntur, quibus dicitur digna fuisse ut fieret mater Christi, intelligenda esse quantum ad dignitatem excellentiæ et perfectionis, ad quam partim ex meritis, partim ex privilegiis collatis absque merito pervenit, non autem de merito rigorose sumpto, quod supponit pactum et acceptationem specialem aut generalem respectu talis præmii, quia illud pactum præcessisse non constat, aut scientiam ejus, quod ex modo Incarnationis et Annuntiationis atque colloquio cum Angelo magis liquet: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, etc. *Cogitavit qualis esset illa salutatio*, etc. Et quamvis in Prophetis legerit, quod Virgo foret mater Christi: *Ecce Virgo concipiet et pariet filium*, etc. humilitas ejus non permisit ut id in seipsa complendum fore præsumeret sine speciali revelatione ejus, quam non videtur habuisse ex prædictis Evangelii verbis; sine autem speciali scientia non potuit habuisse meritum explicitum respectu talis præmii, atque ad ipsam directum, cum fuerit particulare, et non lege statutum.

Quod si teneatur oppositum, explicandus est textus ut supra præmissum est. Et ad rationem jam adductam diceretur sufficere scientiam illam, quam habuit ex lege et Prophetis, quæ promiserunt nascendum Messiam ex Virgine, cum prærogativa bonorum operum, quæ fuerunt in Virgine, quamvis ea specialiter non direxerit in eum finem, ut in seipsa promissio compleretur; direxit tamen sua opera orando, ut promissio facta compleretur, quod sufficit ad meritum in ipsa salvandum, sicut salvatur in ea meritum respectu accelerationis ejus, etc.

(g) *Ad ultimum dico, quod si illud vulnus fuit inflictum*, etc. Quidam dixerunt, ut Petrus Joannis, vulnus laterale Christi in vita ei fuisse inflictum, ac proinde verba Joannis per recapitulationem dicta non servare ordinem narrationis. Definitum est in Concilio Viennensi Clementina *de Summa Trinitate, et fide Catholica*, Joannem servasse ordinem gestorum sua narratione, ac proinde vulnus laterale post mortem inflictum fuisse. Hæc definitio contigit post mortem Doctoris, antea autem illa interpretatio falsa licet, videtur fuisse tolerata, vel saltem non fuit in terminis ab Ecclesia damnata. Itaque illa particula *si*, non dubitative intelligitur, sed permissive, atque ad excusandum tractatum, qui ad hunc locum non spectat, quia Doctor infra *dist. sequenti quæst.* 3. *responsione ad ultimum*, supponit contrarium cum Innocentio, quod perinde hic etiam insinuat in illis verbis, *ut narrat Evangelium*, supple Joannis, de quo infra loco prædicto: *Et qui vidit, testimonium perhibuit veritati*, etc. supponit ergo ordinem servasse narrationis.

QUÆSTIO II.

Utrum baptizatus Baptismo Joannis, necessario tenebatur baptizari baptismo Christo?

Alens. 4. *p. q.* 9. *m.* 7. D. Thom. 3. *p. q.* 38. *art.* 6. *et q.* 66. *art.* 9. D. Bonav. *hic art.* 2. *q.* 3. Richard. *art.* 2. *q.* 4. Durand. *q.* 4. Gabr. *q.* 2. Bellarm. *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 20. *et tribus seqq.* Abulens. *in c.* 3. *Metaph. a. q.* 36.

Videtur quod non, quia Magister *in littera cap. ultim.* dicit : Qui spem non posuerunt in Baptismo Joannis, et Patrem et Filium et Spiritum sanctum credebant, non sunt postea rebaptizandi.

Item, in receptione Sacramentorum, quod datur non est iterandum, sed si aliquid omittatur, caute est supplendum : *Extra de clerico per falsum promoto, cap. unico, et de Sacramentis non iterandis, cap.* 1. sed in Baptismo Joannis dabatur ablutio exterior; ergo si defuit interior, illa fuit supplenda, sed non exterior iteranda.

Contra, *de consec. dist.* 4. *Aliud;* et accipitur ab Augustino super Joan. hom. 5. *Si quos baptizavit Joannes, iterum sunt baptizandi, plane iterum, sed non iterato Baptismo*; *quos enim Judas baptizavit, et Christus; quos baptizavit Joannes, non,* etc. Item Augustinus de Baptismo contra Donatistas lib. 5 *Christus tali Baptismo mundat Ecclesiam, quo accepto, alterum non erat necessarium. Joannes autem tali Baptismo pertingebat, quo accepto esset Baptismum dominicum necessarium.*

SCHOLIUM.

Respondet affirmative ex c. *Aliud,* de consecr. d. 4. et August. citato, et ex illo Joan. 1. *Ego baptizo in aqua.* Ratio est, quia Baptismus Joannis non fuit Sacramentum, de quo dedit Christus præceptum, de quo habetur Act. 19. *Trident.* sess. 7. c. 1. Vide *Nazianz.* oratione 39. in sancta Lumina, *Chrysost.* hom. 10. et 11. in Matth. *Hieronym.* dialog. contra Lucifer. c. 3. et in c. 2. Joël. *Ambros.* lib. 1. de Spiritu sancto cap. 3. Vide *Coccium* 2. Tom. lib. 5. art. 6. citantem pro hoc PP. Græcos et Latinos, contra hæreticos novos et veteres, oppositum tenentes.

Respondeo (a), potest intelligi dupliciter Joannem baptizavisse. 2. Uno modo, in forma Baptismi Christi, quam potuit scire a discipulis Christi, vel ab aliis audientibus hos baptizare, et tunc non diceretur proprie Baptismus Joannis, sicut nunc non dicitur Baptismus Petri vel Pauli. Istum enim errorem reprehendit Apostolus 1. *ad Corinth.* Et si isto modo baptizaret Joannes, planum est quod talis non esset iterum baptizandus.

Joannes non baptizavit Baptismo Christi.

Alio modo (b), potest intelligi Joannem baptizasse non in forma Baptismi Christi, sed vel in aliqua alia forma propria, scilicet in nomine venturi, vel absque aliqua forma; et de sic baptizato satis videtur manifestum, quod erat baptizandus Baptismo Christi, tum, propter præceptum ejus generale obligans omnes, quod præceptum non impleverat baptizatus a Joanne (istud autem præceptum generale fuit rationabile, quia rationabile fuit omnes

obligari ad hoc, quod essent membra Ecclesiæ, et ad suscipiendum signum illud commune omnibus ingredientibus Ecclesiam); tum, quia medicina præparativa suscepta, congruum est recipere medicinam curativam; dispositione etiam inducta, congruum est adhuc induci formam principalem; sed ille Baptismus Joannis erat sicut dispositio mere præparativa ad Baptismum Christi, ut per illam ablutionem facilius inclinarentur homines ad suscipiendum ablutionem sibi salutarem, nec esset molestum ipsis jam ad simile exercitatis. Et hanc rationem innuit Joannes Baptista, Joan. 1. *Baptizo vos aqua*, (supple tantum) *medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis*, qui (supple) baptizat vos non in aqua tantum, sed in Spiritu et veritate.

Baptismus Joannis medicina præparativa, Christi curativa.

Si dicatur (c), quod Magister loquitur de Baptizatis a Joanne primo modo, utente scilicet forma Christi in Baptizando, hoc non potest stare, quia infidelitas suscipientis Baptismum, non est causa sufficiens, quod oporteat eum alias baptizari, dum tamen adsit intentio suscipiendi illud, quod confert Ecclesia. Et si ergo a Joanne baptizatus non habuisset fidem Trinitatis, dum tamen intenderet recipere illum Baptismum, quem Joannes intendebat dare, (qui sic intelligendo, poterat esse verus Baptismus Christi) non erat iste postea baptizandus, cujus oppositum dicit Magister de postea baptizandis.

4. Ad argum. Ad primum argumentum dico, quod non tenetur Magister, nec argumentum, quod sumitur *ex Actibus* 19. concludit. Verum enim est, quod non habentes fidem fuerunt baptizandi Baptismo Christi, sed non sequitur, ergo habentes fidem non erant postea baptizandi. Iste modus arguendi non tenet, nisi in causis præcisis, quod non est in proposito. Infidelitas enim non erat causa præcisa rebaptizationis Baptismo Christi, imo magis, quia prius non receperant gratiam Baptismi.

Ad secundum argumentum dico, quod major est vera, quando aliquid Sacramenti Baptismi confertur; in Baptismo autem Joannis nihil Sacramenti Baptismi conferebatur; ablutio enim exterior, sine determinatis verbis et determinata intentione prolatis, omnino nihil est Sacramenti Baptismi, sicut nec quæcumque alia balneatio.

Et si objicias, ubi ergo habet veritatem illa maxima : *Ubi omissum est aliquid, caute supplendum est?* Respondeo, vel non potest habere locum in Sacramento vere uno, quia duobus concurrentibus ad istud Sacramentum, alterum sine altero nihil est Sacramenti, quia alterum sine altero nec significat gratiam, nec efficit, et tunc exponenda est illa maxime de diversis Sacramentis ordinatis, cujusmodi sunt ordinatio in Diaconum, Subdiaconum et hujusmodi, et de talibus est ibi sermo. Vel si possibile est in aliquo Sacramento vere uno, unam partem esse sine alia, puta in Eucharistia, (loquendo de speciebus panis et vini,)

ibi locum habet illud, *quod omissum est, est supplendum.*

Sed in proposito non, quia ablutio Joannis nihil erat Sacramenti Baptismi; ideo non valet.

COMMENTARIUS.

1. (a) ***Respondeo potest intelligi dupliciter Joannem baptizasse***, etc. Hîc agit Doctor de Baptismo Joannis respective ad titulum præfixum ex principali instituto; incidenter autem plura breviter dicit, quæ ad quæstiones diversas et titulos revocantur a Doctoribus. Quæstio ergo est : ***An baptizatus Baptismo Joannis tenebatur ad Baptismum Christi?*** Quod duobus modis intelligi potest, nempe si aliquis baptizatus fuerit a Joanne in forma Baptismi Christi, id est, in nomine Trinitatis, quam formam discere potuit a discipulis Christi, eo casu ille Baptismus sic datus non esset Baptismus Joannis (cujus neque promulgator, neque institutor fuit) sicut neque est Petri vel Pauli, vel alterius ministri, 1. *ad Corinth.* 1. Hic autem casus non est ad scopum quæstionis, quia ille reciperet Baptismum Christi, qui non est iterabilis. [...]atio [...]tionis.

2. Secundo modo intelligitur de Baptismo Joannis, quo ipse utebatur, vel in forma propria, scilicet in nomine venturi, vel sine ulla forma. Ad quæstionem hoc modo intellectam, respondet affirmative, propter præceptum generale, quod præceptum fuit rationabile, tum ut baptizatus fieret membrum Ecclesiæ; tum, quia recipiens medicinam præparativam et dispositivam, congruum erat ut reciperet purgativam; Baptismus Joannis fuit præparativus, et ut dispositio ad Baptismum Christi. [Sensus] [...]tentus [quæ]stionis. [Co]nclusio [affi]rmativa.

Origenes *tomo* 8. in Joannem : *Ut præparem*, inquit, *veluti populum instructum, ego veni, et ad præparandum locum resipiscentiæ per Baptismum post me venturo*, etc. Athanasius quæst. 134. ***Baptisma Joannis introductorium*** appellat; Basilius exhortatione ad Baptismum, *initiatorium*; Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Joannem cap. 26. ***præparativum***, et lib. 2. cap. 57. ***introductorium***, sicut et Damascenus lib. 4. fidei orthodoxæ, ***rudimentum***, etc. Denique Cyprianus de Baptismo Christi, et manifestatione Trinitatis : *Præparabat viam Domino Joannes lavando exterius corpora, ut præcederet exterius lavacrum, secuturum Baptisma in quo conferretur animarum ablutio, et peccatorum remissio*, etc. Augustinus in Enchiridio cap. 49. *Non renascebantur qui Baptismate Joannis baptizabantur*, etc. *sed quodam præcursorio illius ministerio, qui dicebat : Parate viam Domini; huic uni, in quo solo renasci poterant, parabantur*, etc. [O]rigenes. Athanas. Basilius. Cyrill. Alexandrinus. Damasc. Cyprian. Augustin.

Gregorius Magnus *hom.* 7. *in Evang.* idem docet, et alii, proinde recte Doctor significat usum Baptismi Joannis in hoc solo fuisse, ut disponeret ad Baptismum Christi, tum exercitando per ablutionem aquæ externam, tum etiam prædicando fidem et pœnitentiam peccatorum, appropinquante regno cœlorum, et gratia novæ legis; subjicit mox sententiam Magistri, eamque impugnat. His positis quantum ad summarium et divisionem, difficultates et controversias breviter perstringam suo ordine, resumendo membra ipsius quæstionis juxta consuetum stylum. Gregor.

Hîc supponit Doctor opinionem veriorem circa institutionem Baptismi Christi ante passionem factam, quam et inferius docet, nempe discipulos Christi non fuisse usos alio Baptismo, quam instituto a Christo, cujus formam a discipulis potuit Joannes discere. 3. Suppositio.

Cæterum Joannem non fuisse usum Baptismo Christi, sed suo, supponunt omnes Patres, neque alioquin ministerium Joannis, quo ut præcursor fungeba- Joannem non fuisse usum Baptismo Christi.

tur, permittebat ipsi congrue usum alterius Baptismatis sacramentalis instituti a Christo, sed servato discrimine inter utrumque, soli Christo, et ejus discipulis proprium esse debebat, quamquam si- Concursus utriusque. mul pro aliquo tempore concurrerent, ut patet Joannis 3. et 4. Baptismus autem Joannis unum annum circiter, vel paulo amplius duravit, donec missus est in carcerem, et tunc extinctus est usus Baptismi Joannis, quod a solo ejus ministerio pendebat, ut probat Augustinus *tract.* 4. *in Joan.* Casus ergo propositus est speculativus, et non facti, et sic etiam disserendi gratia a Doctore proponitur, non vero asserendo.

4. Distinctio utriusque Baptismi. Error Petiliani. (b) *Alio modo potest intelligi*, etc. Hic docet distingui Baptismum Christi a Baptismo Joannis. Oppositum errorem docuit Petilianus, eumdem scilicet fuisse Baptismum Christi et Joannis, in quo distinguebat tres gradus; unum qui fuit in aqua, et hic fuit Joannis; secundum, in spiritu, et hic fuit Christi; tertium in igne, et hic fuit Paracleti; vide Augustin. Error Novatorum. Augustinum *lib.* 2. *contra litteras Petiliani cap.* 32. 34. *et* 37. Idem docent hæretici hujus temporis, nullum discrimen agnoscentes inter utrumque Baptismum, nisi quod Baptisma Joannis fuerit efficax in virtute Christi exhibendi in Cruce, Baptisna Christi in virtute jam exhibiti. Vide Bellarm. Bellarminum *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 19.

Hæc hæresis damnata est ab omnibus Patribus. Vide citatos, et quos refert Scholiastes. Damnatur *sess.* 7. de Baptis- Trident. mo, a Tridentino : *Si quis dixerit Baptisma Joannis habuisse eamdem vim cum Baptismo Christi,' anathema sit*, etc.

5. An fuerit usus forma. *Joannem baptizasse*, etc. Materiam Baptismi Joannis fuisse aquam et ablutionem, habemus *Matth.* 3. *Lucæ.* 3. *Marci* 1. *Joan.* 1. *et* 3. *et* 3. *Act* 1. De forma non ita constat, ideo Doctor alterutrum supponit; primum autem, scilicet baptizasse in determinata forma, ut in *nomine venturi*, ita sentit Hugo de S. Victore *lib.* 2. *de Sacram. part.* 6. *cap.* 6. Magister *in hac dist. cap. ultimo*, quem sequitur communis opinio præter citandos. Alensis 4. *part. quæst.* 6. *in* 3. *art.* 1. D. Thom. 3. *part. quæst.* 58. *art.* 6. *ad* 5. et noster Doctor tanquam magis receptam eamdem primo loco statuit, cui favent multi Patres, Ambrosius *lib.* 1. *de Spiritu sancto, cap.* 7. *Joannes quidem in advenientis Jesu, non in suo baptizabat nomine.* Augustinus lib. quæstionum novi Testamenti, quæst. 29. dicens *Baptismum Joannis non fuisse sine mentione Christi.* Divus Hieronymus in illa Joelis 2. *Effundam de Spiritu meo*, etc. Item Actorum 19. *Joannes baptizavit Baptismo pœnitentiæ, dicens*: *in eum qui erat post ipsum ut crederent*, etc. ubi videtur hæc forma insinuari.

Oppositum hujus etiam insinuat Doctor ut probabile, quem secutus est Durandus *in hac dist. quæst* 3. Gabriel *quæst.* 2. *art.* 1. Sotus *quæst.* 2. *art.* 1. et alii. Et patet congruentiis, quia locus ille Actorum habet commodam interpretationem ex superficie verborum, nempe ex eo quod Joannes dum baptizaret, instruxerit etiam de fide venturi. Secundo, quia forma illa esset falsa, cum Christus jam venerit, ac proinde non erat venturus, et idipsum scierit Joannes. Tertio, quia eadem etiam forma baptizando Christum proferretur falso ; Joannes autem idem Baptisma Christo et aliis ministravit, quia Baptisma Joannis non conferebat gratiam ; ergo non dabatur sub aliqua forma verborum determinata, quia hæc tantum datur in Sacramentis novæ legis ad significandum effectum interiorem gratiæ. Ad fundamentum oppositæ intelligendi sunt Patres, sicut et locus Actorum, ad quem alludunt, jam præmissus declaratur.

nis tia en-

Præferenda tamen magis est prior sententia, cui magis favent Patres et citati Magistri scholæ, ac proinde negatur quod primo adducitur, quia interpretatio dictorum Patrum et Doctorum sic intelligit, illo loco designari formam Baptismi Joannis. Ad secundum, negatur antecedens, quia *venturi* intelligitur respective ad manifestationem, et munus baptizandi quia Joannes disponebat baptizando ad Baptismum Christi, quod non fuit tum institutum, saltem ante Christum baptizatum. Ad tertium, patet per idem. Alii dicunt Joannem non usum fuisse illa forma baptizando Christum, quia per revelationem eum cognovit, ita Paludanus; alii, ut Mayron, usum esse alia forma. Ad quartum, negatur consequentia, quia forma illa potuit habuisse effectum instructionis de Christo venturo, quem sola ablutio nou sufficienter indicaret. Unde Augustinus, Joannem ait fecisse mentionem Christi inter baptizandum. Potissima ergo ratio hujus sententiæ, ex hoc eliditur, de falsitate scilicet formæ præscriptæ, quia prædicatio Joannis erat de Christo venturo, et venturum designabat: *Qui post me venit*, Joan. 3. quod intelligitur de adventu secundum manifestationem, ut dixi, non secundum Incarnationem, alias prædicatio illa non esset vera; quod perinde de forma dicendum est, quia illa forma non vindicat majorem, aut certiorem gradum veritatis, cum non fuerit practica, quam ipsa instructio et prædicatio Joannis de Christo venturo, quæ non fuisset falsa, et intelligitur modo jam explicato ejus veritas.

fun- itis dæ iæ. — od non et. — otia stri.

(c) *Si dicatur quod Magister intelligatur de baptizatis a Joanne primo modo*, etc. Magister hac distinctione docuit alios baptizatos esse a Joanne, qui ponebant spem in illo suo Baptismo, neque cognoscebant Spiritum sanctum; et hos docet necessario baptizandos esse Baptismo Christi, alios vero non posuisse spem in prædicto Baptismo, et habuisse fidem et cognitionem Trinitatis, ac proinde tertiæ personæ, et hos non fuisse baptizandos Baptismo Christi, sed recipiendos per manus impositionem.

Sententia Magistri impugnatur.

Assertio Magister intellecta juxta primum modum, quem adducit Doctor in littera, quasi aliquando baptizaret Baptismo Christi, hoc etiam casu dato, est falsa, quia infidelitas suscipientis Baptismum non evacuat Sacramentum, ita ut iterari debeat, modo adsit intentio illud suscipiendi cum reliquis, deficiente sola fide. Hunc autem casum non intendit Magister, qui loquitur de proprio Baptismo Joannis, quem distinguit a Baptismo Christi, et solum juxta mentem et errorem hæreticorum casus hic admittitur in praxi, quia non distinguunt inter Baptismum Christi, et Baptismum Joannis.

8. **Notatur erroris. Præceptum generale.**

Secundo modo intellecta sententia Magistri rejicitur ab omnibus, estque erronea, quia præceptum generale Baptismi Christi comprehendit baptizatos a Joanne, sicut et cæteros, et a fortiori baptizatos a Joanne magis, quam circumcisos, quia Circumcisio conferebat gratiam, et delebat peccatum, non ita Baptismus Joannis. Deinde propter characterem, et consignationem, et initiationem in lege nova requiritur Baptismus Christi, etiam respectu eorum, qui habuerunt fidem et justitiam.

Baptismus Christi ob consignationem

Tertia ratio ex subordinatione.

Tertio, quia Baptismus ille fuit præparatorius ad Baptismum Christi, cui subordinabatur tanquam dispositio vel introductio et exercitatio, ut constat ex Patribus et Scriptura *Matth.* 3. dicit Joannes ad Pharisæos et Sadducæos a se baptizatos : *Ego baptizo vos in aqua*, etc. *qui autem post me venturus est*, etc. *ille vos baptizabit in Spiritu sancto, et igni*, etc. Item, quia inter eos qui baptizati

sunt ab Apostolis, *Act.* 2. *et* 4. præsumendum est fuisse aliquos baptizatos a Joanne, quia *loco citato Matthæi,* dicitur tota Jerosolyma, in qua baptizarunt Apostoli, frequentasse Baptismum Joannis.

Et quidquid sit de hoc, doctrina de Baptismo, ejusque necessitate proposita a Petro *Act.* 2. non excipit baptizatos a Joanne; quæ doctrina universalis fuit, respectu totius populi, in quo fuerunt baptizati a Joanne, neque respondere licet fuisse etiam in populo Baptizatos a Christo. Respondetur enim illis necessitatem Baptismi, ejusque susceptionem non fuisse propositam, quia jam initiati sunt et instructi, antequam ad Baptismum admissi sunt. Respectu ignorantium Baptismum loquitur ex subjecto argumento Petrus, et interrogantium quid facere deberent. Augustin. Conclusionem hanc tradit S. Augustinus *tract.* 5. *in Joannem;* et habetur de consecr. dist. 4. cap. *Aliud est*, etc. *et lib.* 5. *contra Donatistas de baptismo.*

9. Fundamentum Magistri solvitur. Fundamentum Magistri nullum est, ut respondet Doctor in littera, quia infidelitas non est præcisa causa suscipiendi Baptismum; quamvis ergo infideles baptiznadisunt, non tamen soli. Et iste modus argumentandi non concludit, verbi gratia, infidelis baptizandus est, ergo solum infidelis est baptizandus; tenet tantum in causis præcisis, in quibus sicut affirmatio est causa affirmationis, ita etiam negatio est causa negationis, propter mutuam adæquationem causæ et effectus, ut est inter definitionem et proprietatem subjecti, quæ adæquatio in hoc salvatur, ut ubicumque salvetur unum, ibidem salvetur et alterum extremum. Auctoritates autem Hieronymi et Ambrosii a Magistro adductæ designant tantum infidelitatem esse sufficientem causam applicandi Baptismum, non solam, neque præcisam. *Et si objicias*, inquit, *illam maximam, ubi omissum est aliquid, caute supplendum esse*, etc. non intelligi de partibus essentialibus ejusdem, quia si deficient, nihil fit; deficit enim fundamentum significationis sacramentalis, sed intelligendum esse in Sacramento Ordinis vel Eucharistiæ, quod ex diversis integratur, quorum quodlibet seorsim poni potest. Habetur illa maxima cap. unico *de Clerico per saltum ordinato*, et *de Sacramentis non iterandis, cap.* 1. Qui voluerit, circa hanc materiam de Baptismo Joannis legat Alensem citatum, et D. Thomam 3. *p. quæst.* 38. *et sequenti.* Hæc ex instituto præsenti sufficiant.

DISTINCTIO III.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

De baptismo, quid sit.

Post hæc videndum est, quid sit
i 1. Baptismus, et quæ sit forma, et quando institutus, et causa institutionis. *Baptismus* dicitur intinctio, id est, ablutio corporis exterior facta sub forma verborum præscripta. Si enim fiat ablutio sine verbo, non est ibi Sacramentum, sed accedente verbo ad elementum, fit Sacramentum; non
n 2. 30. L. et de p. utique ipsum *elementum* fit Sacramentum, sed *ablutio* facta in elemento. Unde Augustinus : « Verbo
i 3. Baptisma consecratur, detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum. Unde est hæc tanta virtus aquæ, ut corpus tangat et cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud est virtus manens ». In duobus ergo consistit Sacramentum Baptismi, scilicet verbo et elemento. Ergo etsi alia desint, quæ ad decorem Sacramenti instituta sunt, non ideo minus est verum Sacramentum et sanctum, si verbum sit ibi et elementum. Nam et in hoc Sacramento et in aliis quædam solent fieri ad decorem et honestatem Sacramenti, quædam ad substantiam et causam Sacramenti pertinentia. De substantia hujus Sacramenti sunt verbum et elementum, cætera ad solemnitatem ejus pertinent.

De forma Baptismi.

Sed quod est illud verbum, quo accedente ad elementum, fit Sacramentum? Veritas te docet, quæ hujus Sacramenti formam tradens ait discipulis : *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Invocatio igitur Trinitatis *verbum* dicitur, quo Baptisma consecratur; et hæc est forma verborum, sub qua traditur Baptismus. Unde Bonifacio Episcopo Zacharias Papa ait : « Firmissime præceptum est in Synodo Anglorum, ut quicumque sine invocatione Trinitatis mersus fuisset, quod Sacramentum regenerationis non haberet ; quod omnino verum est, quod si mersus in fontem Baptismi quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti fuerit baptizatus ».

(B. Matth. 28. 19. De conse. dist. 4. c. in Synodo.)

Quod Apostoli in Christi nomine baptizaverunt.

Legitur tamen in actibus Apostolorum, Apostolos baptizasse *in nomine Christi*; sed in hoc nomine,

(Act. 8. 12. Lib. 1. de Spir. sanct. c. 3. de.)

cons. dist. 4. A. quodam. Dubium 4. Cap. præal-legatis. ut exponit Ambrosius, tota Trinitas intelligitur : « Intelligitur enim, cum Christum dicis, et Pater, a quo unctus est, et ipse qui unctus est, et Spiritus sanctus, per quem unctus est ». Unde Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum : « A quodam Judæo multos baptizatos asseritis ; et quid inde agendum sit, consulitis. Hi profecto, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel in nomine Christi, sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt ; unum enim idemque est, ut exponit Ambrosius ».

Si in nomine Patris tantum, vel Spiritus sancti, possit tradi Baptismus.

C. Amb. lib. 1. de Spirit. sanct. c. 9. Hîc quæritur : An Baptismus esset verus, si diceretur in nomine Patris tantum, vel Spiritus sancti tantum, ut cum dicitur *in nomine Christi ?* Ambrosius videtur dicere, si fide mysterium Trinitatis teneatur, et una persona tantum nominetur, plenum esse Sacramentum ; et e converso, si tres nominentur, et non recte de aliquo illorum sentiatur, vacuum fieri mysterium. Ait enim Dubium 5. sic : « Ubi non est plenum Baptismi Sacramentum, nec principium, nec species aliqua Baptismi æstimatur. Plenum autem est, si Patrem et Filium et Spiritum sanctum fatearis. Si unum neges, totum subrues. Et sicut unum in Dubium 6. Ibid. paulo post. Joan. 1. 33. Act. 1. 5. sermone comprehendas, vel Patrem, vel Filium, vel Spiritum sanctum, fide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum abneges, plenum est fidei Sacramentum ; ita etiam licet Patrem et Filium et Spiritum sanctum dicas, et Patris et Filii et Spiritus sancti minuas potestatem, vacuum est omne mysterium. Cum dicitur *in nomine Christi*, per virtutem nominis impletum est mysterium ; nec a Christi Baptismate Spiritus separatur, quia Christus baptizavit in Spiritu ».

Quæstio Ambrosii.

« Nunc consideremus, utrum sicut in *Christi nomine* legimus Baptismi plenum esse Sacramentum, ita etiam *Spiritu sancto* tantum nuncupato, nihil desit ad mysterii plenitudinem ? Rationem sequamur : qui unum dixerit, Trinitatem significavit ; si Christum dicas, et Patrem, a quo unctus est Filius, et ipsum qui unctus est Filium, et Spiritum, quo unctus est, designasti. Scriptum est enim : *hunc Jesum a Nazareth, quem unxit Deus Spiritu sancto.* Et si Patrem dicas, Filium ejus et Spiritum oris ejus pariter indicas, si tamen id etiam corde comprehendas. Et si Spiritum dicas, Deum Patrem, a quo procedit, et Filium, cujus est Spiritus, nuncupasti. Unde, ut rationi copuletur auctoritas, Dominus dicit : *Vos autem baptizabimini in Spiritu sancto* ». Ex quo indicat, nos recte posse baptizari in Spiritu sancto.

Perstringit præmissorum intelligentiam cum determinatione cujusdam dicti.

Ex his aperte intellexisti in nomine Christi verum Baptisma tradi ; ubi nihilominus insinuari vide-

tur, verum Baptisma dari posse in nomine Patris tantum, vel Spiritus sancti, si tamen ille qui baptizat, fidem Trinitatis teneat, quæ Trinitas in quolibet horum nominum intelligitur. Si autem aliquis, perverse credens et errorem inducere intendens, unum de tribus tantum nuncupet, non implevit mysterium. Quod vero ait, nominatis tribus, vacuum esse mysterium, si baptizans minuat potestatem Patris, vel Filii, vel Spiritus sancti, id est, male sentiat de potentia alicujus horum, non credens unam potentiam trium; intelligendum est hoc super eum, qui *non intendit nec credit* baptizare, qui non tantum caret fide, sed etiam intentionem baptizandi non habet. Qui ergo baptizat in nomine Christi, baptizat in nomine Trinitatis, quæ ibi intelligitur. Tutius est tamen, tres personas ibi nominare, ut dicatur : in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; non in *nominibus*, sed in *nomine*, id est, in invocatione vel in confessione Patris et Filii et Spiritus sancti; invocatur enim ibi tota Trinitas, ut invisibiliter ibi operetur per se, sicut extra visibiliter per ministrum. Si autem dicatur in *nominibus*, non est ibi Sacramentum, quia non servatur forma Baptismi.

d / at / ina-

r. lib. de rit. .. c. 3.

De institutione Baptismi.

F. tempore instituti-onis. Duæ nionea. .. 3. 5. ..th. 28.

De institutione Baptismi, quando cœperit, variæ sunt æstimationes. Alii dicunt, baptismum tunc esse institutum, cum Nicodemo Christus ait : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto,* etc. Alii dicunt institutionem Baptismi factam, cum Apostolis dixit : *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Sed hoc dixit eis post resurrectionem, præcipiens eis de vocatione gentium, quos ante passionem binos et binos miserat ad prædicandum in Judæa et ad baptizandum, dicens : *In viam gentium ne abieritis.* Jam ergo institutus erat Baptismus, quia baptizabant simul et prædicabant.

Matth. 10. 5.

Dubium 1.

De forma, in qua baptizaverunt Apostoli ante passionem Christi.

G. Matth. 3. 16. De cons. d. 4. Nunquam aquæ Aug. serm. 2. dom. infra. oct. Epiph. Alia opinio Magistri.

Si vero quæritur, in qua forma tunc baptizaverunt, sane dici potest : in nomine Trinitatis, scilicet in ea forma, in qua baptizaverunt postea gentes; quæ ante passionem potest intelligi fuisse tradita, licet non sit scriptum. Non ergo tunc illam formam Christus prius tradidit, cum ad evangelizandum gentibus misit; sed quam ante tradiderat, mittens eos in Judæam, post iteravit, cum ad gentes misit. Commodius ergo dicitur institutio facta, quando Christus a Joanne baptizatus est in Jordane; quod dispensavit, non quia mundari voluerit, cum sine peccato fuerit, sed quia « contactu mundæ carnis suæ vim regenerativam contulit aquis », ut qui postea immergeretur, invocato nomine Trinitatis, a peccatis purgaretur. Tunc igitur institutus est Baptismus Christi, in quo Trinitas, cujus mysterium ibi innotuit, interius hominem baptizat.

Quare in aqua tantum fiat?

H. Joan. 3. Ambr. c. 6. in illud Rom. 15. Ita et nos in novitate vitæ.

Celebratur autem hoc Sacramentum tantum in aqua, non in alio liquore, ut ait Christus : *Nisi quis renatus ex aqua*, etc. Ideoque uniformiter id fieri in aqua præcipitur, ut intelligatur, quod « sicut aqua sordes corporis ac vestes abluit, ita Baptismus maculas animæ sordesque vitiorum emundando abstergit ». Vel ideo, ut nullum inopia excusaret; quod posset fieri, si in vino et oleo fieret, et ut communis materia baptizandi inveniretur apud omnes. Quod aqua signavit, quæ de latere Christi manavit, sicut sanguis alterius Sacramenti signum fuit. Non igitur in alio liquore potest consecrari Baptismus nisi in aqua.

Dubium 2.

De immersione, quoties fieri debeat.

I. Epist. 41. lib. 1. Regist. et habetur de cons. dist. 4. De trina immersione.

De immersione vero, si quæritur quomodo fieri debeat præcise; respondemus : Vel semel, vel tertio, pro vario more Ecclesiæ. Unde Gregorius : « De trina immersione Baptismi nil verius responderi potest, quam quod vos ipsi sensistis; quia in una fide nihil officit Ecclesiæ sanctæ consuetudo diversa. Quia enim in tribus subsistentiis una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in Baptismo vel ter, vel semel immergere, quia et in tribus mersionibus personarum Trinitas, et in una potest divinitatis singularitas designari. Nos vero, qui tertio mergimus, etiam triduanæ sepulturæ Sacramentum signamus ». Secundum hoc licet non modo ter, sed etiam semel tantum mergere. Ibi tamen dumtaxat semel mergere licet, ubi consuetudo Ecclesiæ talis existit. Si quis vero id facere incipiat, ubi consuetudo talis non est, vel semel tantum mergendum asserat, reprehensibilem se constituit. Unde Haymo : « In suo sensu abundat Cyprianus, cum semel mergebat in Baptismo parvulos; qui quod intelligebat studiose implebat, bonis operibus abundando, licet in hoc nescius delinqueret. Sed quia bonis operibus abundabat, postea correptus a Deo, abundavit altiori sensu, ter illos mergendo ». Ecce habes, quia deliquit qui semel mersit; sed hoc ideo, quia aliter se habebat illius Ecclesiæ consuetudo, vel quia unam tantum faciendam mersionem asserebat. De trina mersione Augustinus ait : « Postquam nos credere promisimus, tertio capita nostra in sacro fonte demersimus, qui ordo baptizandi duplici mysterii significatione celebratur. Recte enim tertio mersi estis, qui accepistis Baptismum in nomine Trinitatis. Recte tertio mersi, quia accepistis Baptismum in nomine Christi, qui die tertia resurrexit a mortuis. Illa enim tertio repetita immersio typum dominicæ exprimit sepulturæ ». Constat ergo, baptizandos tertio debere immergi; et tamen si semel tantum immergantur, verum Baptisma accipiunt. Et qui semel immergit tantum non peccat, nisi consuetudo Ecclesiæ obsistat, vel hoc modo tantum, debere fieri asserat.

Quando Circumcisio amisit vim suam?

Solet etiam quæri, si Circumcisio amisit statim vim suam ab institutione Baptismi. Ad quod dicimus, in Christi morte terminata esse legalia omnia. Ex tunc igitur Circumcisio perdidit vim suam, ita quod postea non profecerit; potius obfuit observatoribus suis, sed usque ad oblationem veræ hostiæ potuit prodesse. Si enim ante passionem legalia finem habuissent, non, ea imminente, vetus pascha cum discipulis manducasset.

De causa institutionis Baptismi.

Causa vero institutionis Baptismi est innovatio mentis, ut homo, qui per peccatum *vetus* fuerat, per gratiam Baptismi *renovetur*, quod fit depositione vitiorum et collatione virtutum. Sic enim fit quisque *novus homo*, cum abolitis peccatis, ornatur virtutibus. Abolitio peccatorum pellit fœditatem, appositio virtutum affert decorem, et hæc est *res* hujus Sacramenti, scilicet interior munditia.

Quæritur an Baptismus aperuit cœlum, quod non aperuit Circumcisio?

Si quæritur, utrum Baptismus aperuit cœlum, quod non aperuit Circumcisio; dicimus, quia nec Baptismus nec Circumcisio aditum regni nobis aperuit, sed hostia Salvatoris, quæ si tempore Circumcisionis oblata fuisset, illius temporis homines regnum intrassent. Res igitur hujus Sacramenti justificatio est.

(*Finis textus Magistri.*)

Supra Magister (a) egit de quodam præambulo ad Baptismum Christi; hîc agit de Scramento Baptismi. Et dividitur in duas, in proœmium et tractatum, qui incipit ibi : *Baptismus dicitur.* Prima dividitur in partem principalem et incidentalem, quæ incidentalis incipit *capite* 4. Principalis dividitur in tres partes: Primo agit de partibus intrinsece pertinentibus ad Baptismum. Secundo de suscipiente Baptismum 4. *dist.* Tertio de ministro *dist.* 5. *Post hoc sciendum.* Prima, quæ pertinet ad præsentem lectionem dividitur in tres : Primo, agit de quidditate Baptismi, sive quid sit Baptismus. Secundo, de forma ejus, ibi : *Sed quid est illud verbum.* Tertio, de institutione ejus, ibi : *De institutione.* Et in illa tertia parte interserit de materia Baptismi, ibi : *Celebratur autem etc.*

Circa istam distinctionem tertiam, quærendum est de quatuor: Primo, de Baptismi definitione, an illa propria sit ejus, quam ponit Magister : *Baptismus est tinctio, id est, ablutio corporis exterior, facta sub forma verborum præscripta?* Secundo, de forma Baptismi, an hæc sit præcisa forma ejus : *Baptizo te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen.* Tertio, de materia, an sola aqua naturalis pura sit materia conveniens Baptismo. Quarto, de institutione, utrum institutio Baptismi evacuet Circumcisionem.

COMMENTARIUS

Ordo distinctionis. (a) *Supra Magister egit*, etc. Hic exponit Doctor ordinem. Postquam enim tractavit de Sacramentis novæ legis in genere, subjecit etiam tractatum de Baptismo Joannis, tanquam præambulo ad tractatum de Baptismo Christi, quem explicat in hac distinctione. Ejus argumentum Ejus divisio. comprehendit Doctor quatuor quæstionibus, hoc ordine : Primo explicat *quid rei* per definitionem, quæ supponitur in qualibet scientia. Secundo explicat partes Sacramenti Baptismi; in secunda quæstione formam, quæ est magis principalis in composito; in tertia vero quæstione, agit de materia; in quarta vero, de institutione ejus per ordinem ad causam efficientem, et de promulgatione et concurrentia ejus cum Circumcisione.

QUÆSTIO I.

An illa definitio Baptismi sit propria, quam ponit Magister, scilicet : Baptismus est tinctio corporis exterior, facta sub forma verborum præscripta?

Hugo Vict. *lib.* 2. *de Sacram. p.* 6. *cap.* 2. Alens. 4. *p. q.* 11. *m.* 2. *et* 3. D. Thom. 3. *p. q.* 66. *art.* 1. (*ubi* Suar. *et* Vasq.) *et hic q* 1. *art.* 1. D. Bonav. *a.* 1. *q.* 1. *et* 2. Richard. a. 1. *q.* 3.

1. Mag. A. Argum. 1. Ad primum arguitur (b), quod non, quia pars non prædicatur de suo toto; ablutio est pars Sacramenti Baptismi, quia secundum Augustinum *quæst.* 1. Detrahe: *Accedit verbum ad elementum et fit Sacramentum.*

Sacramentum ergo sicut non est verba, ita nec ablutio ipsa.

Contra, Magister in distinctione ista.

In solutione hujus quæstionis potest procedi sicut supra *distinctione prima q.* 2. de definitione Sacramenti. Supponendo enim ex usu loquentium, significatum nominis *Baptismi*, scilicet quod *Baptismus* significat quoddam speciale Sacramentum, ut si *Baptismus* significet ablutionem, sicut apud Judæos erant Baptismata corporum et vasorum, in est, ablutiones, tunc hoc quod erit *Sacramentum Baptismi*, (intelligendo ibi constructionem intransitivam) significat Sacramentum speciale, et hoc tam specificando significationem et effectum significatum, puta purificationem animæ a peccato originali, quam specificando fundamentum talis significationis et relationis.

Ex hoc, inquam, supposito, apparet qualiter Baptismus potest habere definitionem, cum enim definibile oporteat esse ens positivum, per se unum, et reale, et commune, ut habetur supra, Baptismus non est pure non ens, sicut impossibile. Et probatur eo modo, quo supra de Sacramento, quia ratio ejus non est in se falsa; nulla enim est repugnantia, quodcumque sensibile, vel quæcumque sensibilia institui a Deo ad significandum efficaciter ablutionem animæ a peccato. Neque etiam est purum non ens, sicut negatio vel privatio, patet. Est etiam per se unum, quantum ad illud quod principaliter significat, quod est talis relatio signi ad tale significatum.

Nec huic obstat, quod connotat correlativum suum et fundamentum, quia sic relatio quæcumque connotat; nec quod in fundamento sunt multa connotata, quia, ut dictum est supra, una relatio rationis potest fundari in quantumcumque distinctis in re. Talis tamen connotatio bene prohibet habere definitionem primo; nihil enim habet definitionem primo, nisi substantia, quæ non definitur per aliquod additum, neque sicut correlativum additur in definitione correlativi, nec sicut subjectum in definitione accidentis, talia enim habent definitionem, sed non primo, patet 7. *Met.* § *Illud autem palam.*

Sola ergo tertia conditio, scilicet quod oportet definibile esse ens reale, excludit a Sacramento Baptismi, quod non habeat omnino perfectam definitionem; habet tamen eo modo quo secundæ intentiones vel quæcumque relationes rationis definiuntur, quod sufficit quantum ad intellectum habentem scientiam per definitionem; eodem enim modo est definitio, sicut illa cui correspondet quidditas in re.

COMMENTARIUS

(b) *Ad primum arguitur*, etc. Adducta ratione dubitandi, supponit *quid nominis*, tam quoad formale Baptismi, quod est significatio practica, quam quoad materiale, quod est fundamentum talis significationis, juxta alias præmissa *dist.* I. *quæst.* 2. Ex hoc supposito deducit, qua ratione potest definitio convenire Baptismo, juxta principia in eadem quæstione posita circa definitionem Sacramenti, de quibus ibi sufficienter egimus.

Patres autem varias tradunt appellationes hujus Sacramenti, ut Nazianzenus *orat. in sanctum Baptisma quæ est* 40. Clemens Alexandrinus *lib. 1. Pædagog. cap* 6. Basilius *homil.* 13. *quæ est exhortatio ad Baptismum*, Chrysostomus *homil. ad baptizandos, tom.* 5. Damascenus *lib.* 4. *fidei Orthodoxæ, cap.* 10. Neque secus in Scriptura variis appellationibus dicitur, *ad Romanos* 6. Baptismus, sepultura, crucifixio; *ad Coloss.* 2. Circumcisio; *ad Titum* 3. Lavacrum seu ablutio et balneum; *ad Hebræos* 6. et 10. illuminatio. Variæ appellationes hujus Sacramenti. Nazianzen. Clemens. Alexand. Basilius. Chrysost. Damasc. Sepultura, crucifixio. Circumcisio lavacrum, illuminatio. Appellatio vulgaris et propria.

Hæ autem appellationes præter Baptismi et lavacri seu ablutionis, desumuntur ab effectu seu a significatione mystica; vocabulum autem *Baptismi* est commune, et in usu omnibus ut, *Joan.* 3. et 4. *Matthæi ultimo*, *Act.* 2. *et per totum*; estque ex usu Patrum Latinorum et omnium Conciliorum et Scholasticorum, et desumitur ab intrinseco Sacramenti, atque ab eo quod continet in recto, sive ut totum fundamentum significationis sacramentalis, juxta opinionem quorumdam, vel certe, ut pars fundamenti juxta aliam, ac proinde magis proprie exprimit mysterium, quam cætera, quæ sunt appellativa ab effectu hoc vel illo particulari, vel certe a significatione mystica et similitudine proportionis, ut quando dicitur sepultura, vel crucifixio, etc.

SCHOLIUM.

Post declaratum *quid nominis et rei* in Baptismo, ponit duplicem opinionem: una ait ablutionem et verba esse fundamentum relationis Baptismi, et secundum hanc falsa erit definitio Magistri, ob primum argumentum; altera ponit solam ablutionem,

sed circumstantionatam verbis, ut fundamentum, et secundum hanc, teneri potest definitio Magistri. Prima magis placet; parva vis est utra teneatur.

2. Secundo principaliter (c) est videndum, an hæc sit ejus definitio, quam ponit Magister. Ubi notandum est, quod duobus modis potest de fundamento relationis poni, quam importat Baptismus. Uno modo, quod illa fundetur in toto isto, scilicet ablutione simul et verbis, tanquam in uno fundamento; et hoc est bene possibile, non obstante unitate ejus, cum sit relatio rationis. Alio modo, quod ejus fundamentum sit sola ablutio, sola, inquam, id est, nihil aliud fundet, neque ut totum fundamentum, neque ut pars fundamenti; sed non sola, id est, ipsa sine quibuscumque aliis; imo oportet eam habere multa alia concomitantia, ad hoc ut fundet, scilicet et quod sit a tali ministro sic intendente; nec istud est inconveniens, quod respectus tales præcedant in fundamento relationem rationis, tanquam præsuppositi illi relationi rationis. Et sic in ista ablutione præcedit habitudo ad verba concomitantia, et ad personam suscipientem aliqualiter consentientem, et sic in omnibus relationibus talibus præcedentibus in fundamento sic relato per ipsas, posset poni relationem significationis illius, quam importat Baptismus, fundari.

Si primum istorum poneretur, tunc cum in definitione accidentis in concreto, ponatur totum suum subjectum, et non pars præcise, sicut nec ipsum in concreto prædicatur de parte sui subjecti, sed de toto, non esset Baptismus, sive Sacramentum Baptismi, ablutio, sed ablutio et verba simul. Sicut e converso, ablutio non esset Baptismus, quia ablutio sola non est subjectum vel fundamentum hujus relationis, sed ambo simul, scilicet ablutio et verba; ergo nec alterum eorum denominatur per se ab alio.

Si autem secundum poneretur, tunc sicut de ablutione denominative prædicaretur definitio Baptismi (licet illa ablutio intelligatur circumstantionata multis relationibus talibus, ad hoc ut sibi conveniat illa relatio), sic et e converso in definitione hujus relationis in concreto acceptæ, posset poni *ablutio* solummodo in recto, et omnia alia in obliquo, cum quibusdam determinationibus significantibus illa determinare, sive circumstantiare ipsam ablutionem.

Istorum duorum primum videretur verius, quia verba non videntur esse simpliciter necessaria, nisi essent signum, vel pars signi; si tamen diceretur, quod esset quædam determinatio ipsius ablutionis, quæ est signum, et sufficit illud ponere signum, magis quam duo, quando in uno potest inveniri ratio sufficiens significandi, ablutio autem exterior satis potest poni significare ablutionem interiorem, hoc ponendo, posset poni talis ratio Baptismi, quod *Baptismus est ablutio hominis aliqualiter consentientis, facta ab alio in aqua, simul verba certa cum intentione debita proferente, significans effi-*

caciter ex institutione divina ablutionem animæ a peccato.

Quod si teneatur alia via, scilicet, quod verba sunt pars fundamenti, tunc posset poni alia ratio Baptismi, quod *Baptismus est Sacramentum ablutionis animæ a peccato, consistens in ablutione hominis aliqualiter consentientis, facta in aqua ab alio abluente, et in verbis certis simul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis.*

Qualiter autem particulæ positæ in utraque ratione sunt necessariæ ad rationem Baptismi, bene patebit specialius de singulis, in quæstionibus sequentibus.

Nec est differentia inter istas rationes, quin eadem secundum utramque sint necessaria ad Baptismum; sed una ponit in definitione ejus solam ablutionem in recto, alia ponit et ablutionem et verba ex æquo ad ejus rationem pertinere, quæ differentia consurgit ex diverso opinandi modo de fundamento hujus relationis, an sit sola ablutio circumstantionata, an simul ablutio et verba.

Patet ergo solutio quæstionis, quia Magister videtur loqui secundum illam opinionem, quod ablutio circumstantionata sit Baptismus; et sic ponendo, tangit ea quæ principaliter pertinent ad rationem Baptismi, licet multa concomitantia debeant intelligi, quæ exprimit ratio illa : *Ablutio hominis,* etc.

Ad argumentum (d) dicitur, quod de re artificiali bene prædicatur materia, cum sit tota substantia artificiati; unde arca non tantum est lignea, sed lignum; Sacramentum autem, quia res rationis, assimilatur artificiali. Sed hoc nihil est, quia pars materiæ non prædicatur de artificiato (non enim domus est lapides, sed ad *esse* domus requiritur aliud cum lapidibus), quia, ut dictum est prius, nihil ponitur in concreto, in definitione accidentis concreti, nisi illud de quo accidens prædicatur in concreto; nullum autem prædicatur de parte sui subjecti.

Oportet ergo dicere sustinendo definitionem Magistri, quod ablutio non est pars fundamenti relationis, quam includit Baptismus, sed est totum fundamentum, licet remotum, inter quod et relationem signi mediant quædam relationes rationis, ut dictum est.

Si objiciatur, quod neque sic neque sic, potest describi, quia formaliter importat relationem rationis; illa autem non est aliquid reale, neque illa realia; ergo, etc. Respondeo, sicut relatio rationis in concreto dicitur de re * extra, quemadmodum hæc est vera : hæc vox *homo* est nomen, vel signum naturæ humanæ, ita e converso, in definitione talis concreti potest poni res extra, ut additum, tanquam fundamentum relationis, ideo non valet. Sic de primo.

Articuli.

* Alias aliqua alia.

COMMENTARIUS.

(*c*) *Secundo principaliter est videndum,* etc. Definitio Baptismi tradita a Magistro, est, quod sit *intinctio, id est, ablutio corporis exterior facta sub forma verbo-* 2.

Definitio Baptismi. Magister. Hugo.

rum præscripta, etc. Aliam assignat Hugo lib. 2. Sacramentis part. 6. cap. 12. *Baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum Dei*, etc. Hæc definitio reipsa coincidit cum priori, quia ultima verba denotant ablutionem, et ut sic applicata, idonea est abluendis criminibus. Aliam ipe Doctor assignat infra, quæ est magis explicita, et denotans quidquid per se exigitur ad constituendum intrinsece Baptismum, et respective ad intrinseca concurrentia, quæ talis est: *Baptismus est ablutio hominis aliqualiter consentientis, facta ab alio in aqua, simul verba certa cum debita intentione proferente, significans efficaciter, ex institutione divina, ablutionem animæ a peccato*, etc. Aliam adjungit : *Baptismus est Sacramentum ablutionis animæ a peccato, consistens in ablutione hominis aliqualiter consentientis, facta in aqua ab alio abluente, et in verbis certis simul ab eodem abluente, cum debita intentione, prolatis.*

Definitio quam Doctor assignat.

Altera definitio.

3. Explicatio primæ definitionis.

Hæc differt a priori quod illa sit Sacramenti, ut est signum, et in genere relativi, et datur per extrema, nempe fundamentum, quod est *ablutio* (juxta opinionem, quam primo loco explicat Doctor, ut probabilem) cum conditionibus fundandi, et per terminum, qui est *ablutio animæ a peccato*. Conditiones autem fundandi sunt, ut sit *aliqualiter consentientis*, quod intelligitur de adulto, quamvis etiam possit extendi ad eos, qui in seipsis nequeunt habere consensum, ut infantes, habent tamen in alio, nempe in Ecclesia, quæ pro ipsis spondet, ex Augustino variis in locis. Item, requiritur ut sit *ab alio habente debitam intentionem* et *proferente simul* verba formæ, ut infra declarabitur. Secunda autem definitio in duobus differt, nempe quod detur per genus proximum, quod est *Sacramentum*, et designet totale fundamentum non esse solam ablutionem, sed simul accedere verba, ex quibus consurgit integrum fundamentum. Prior autem statuit integrum fundamentum relationis sacramentalis seu significationis in sola ablutione, cui accedunt verba per modum conditionis specificantis et determinantis ad fundandam significationem sacramentalem.

Secunda definitio.

Hæc varietas oritur ex diversitate modi sentiendi circa illud, quod *Sacramentum* importat in recto, tanquam fundamentum significationis practicæ. Alii dicunt solam ablutionem seu materiam, esse essentialiter Sacramentum, non autem formam, sed esse requisitam tantum, quamvis nihil efficiat aut significet practice. Alii dicunt utrumque spectare ad essentiam Sacramenti in recto et simul instituta esse ad causandam gratiam, per modum unius totalis signi sacramentalis. Prima definitio est secundum priorem sententiam; secunda vero secundum posteriorem. Primam tenet Magister, secundam D. Bonaventura *dist*. 3. *art*. 2. *quæst*. 1. ubi verba significare principalius gratiam docet. Utraque est probabilis ex Doctore, sed secunda magis probabilis, quia alioquin non viderentur exigi verba, nisi spectarent ad signum sacramentale. Hæc ratio declaratur, quia ablutio exterior habet de se sufficientem proportionem similitudinis ad ablutionem interiorem, ut eam significet quantum ad naturam ipsius actus, sicut circumcisio in carne ad significandum circumcisionem cordis, quam sine verbis adjunctis, accedente sola institutione divina, significavit.

Non minor est proportio ablutionis ad internam; ergo verba adjuncta non specificant, neque determinant ablutionem ad aliquam majorem proportionem et

specificam institutionis, quia solum denotant ipsam actionem in fieri : *Ego te baptizo*, etc. Quæ ablutio seipsa perinde sensibiliter manifestatur ex natura et apparentia ipsius actus, qui tactu et visu comprehendi potest. Invocatio autem Sanctissimæ Trinitatis non continet determinationem, quæ accedat ablutioni per modum specificantis, sed denotat auctoritatem et potestatem ejus, in quo fit interna ablutio, ac proinde magis institutionem divinam et efficaciam ablutionis externæ ex ipsa redundantem, non aliquam specificationem ablutionis in se ; ergo sequitur hanc formam non esse conditionem specificantem solum, sed partem essentialem et fundamentum significationis practicæ.

io ster xi- r.

Patet consequentia, quia intentio ministri et consensus baptizandi, sufficienter determinarent illum actum ablutionis, ad significationem sacramentalem, seclusa forma, si essentialiter consisteret Sacramentum in sola ablutione, quia intentio ministri est conditio ultimo specificans tam formam quam materiam Sacramenti, ad hunc sensum practicum, sine qua nihil omnino fieret, quibuscumque alias positis ; ergo hæc sufficienter determinaret ablutionem, si in ea sola consisteret fundamentum significationis.

dunt res.

Favent etiam Patres, qui dicunt *per invocationem Spiritus dari vim sanctificandi aquis*, quam invocationem intelligunt per formam Sacramenti invocando Trinitatem, ut intelligere videtur Nicenum Concilium *lib.* 3. *de sancto Baptismo ;* et favet Florentinum *in decreto Unionis*, nam, cum ostendisset in forma alterutra, vel Latinorum, vel Græcorum rite et valide celebrari Sacramentum, subdit hanc rationem : *Quoniam cum principalis causa, ex qua Baptismus virtutem habeat, sit Sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum Sanctæ Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum*, etc.

en. nt.

Solvuntur et explicantur prædicta.

Cæterum qui sequitur sententiam priorem, responderet intelligi causam principalem gratiæ, eo modo quo Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. dicit esse Deum, qui operatur interius gratiam physice, neque aliud intendere Florentinum. Patres vero ut plurimum, quando dicunt aquam sanctificari per spiritum, intelligunt invisibiliter, ut Irenæus *lib.* 3. *cap.* 19. Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi* 3. Basilius *lib. de Spiritu sancto*, *cap.* 15. Nazianzenus *oratione* 40. Nyssenus *oratione in sanctum Baptisma*, Cyrillus Alexandrinus *lib.* 2. *in Joannem*, *cap.* 42. Theophylactus *ad cap.* 13. *Joannis*. Tertullianus *lib. de Baptismo*, *cap.* 4.

Trident. Irenæus. Cyrill. Hierosolym Basilius. Nazianzen Nyssenus Cyrill. Alexandrinus. Theophylactus. Tertullian.

Confirmatur prima sententia.

Confirmatio etiam peti potest ex iisdem Patribus hujus sententiæ, quia loquentes de hoc Sacramento tribuunt vim sanctificandi aquis et ablutioni, ac si in iis consisteret in recto Sacramentum, ut videre licet in jam citatis, quibus addi potest Augustinus tract. 80. in Joannem : *unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et abluat, nisi faciente verbo*, etc. ubi efficaciam abluendi cor tribuit aquæ in recto, quamvis non sine verbo. Et epistola 23. ad Bonifacium : *Aqua exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, et spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ.*

Augustin.

7. Solutio rationis præmissæ in favorem secundæ sententiæ.

Ad rationem etiam superius præmissam responderi potest, quia Baptismus est initiatio hominis Christiani, atque adeo Sacramentum fidei, ut Tridentinum supra appellat, et sæpius Augustinus, requiri invocationem Sanctissimæ Trinitatis, cujus fidem in Sacramento baptizatus profitetur. Et ut explicetur causa

principalis salutis, ut dicit Florentinum, sicut et ministri actus, qui est causa instrumentalis, hoc non tollit quin tota sacramentalis significatio fundetur in ipsa ablutione, quamvis ex divina institutione requiratur forma verborum, sicut et plura alia, quæ non fundant relationem sacramentalem.

Communis antiquiorum. D. Thom. D. Bonav. Paludan. Richard. Major. Doctor. Bassolis. Tartaretus. Gabriel. Nisa. Suarez. Vasquez.

Hæc sententia est communior antiquiorum cum Magistro, qui sustinent definitionem ab eo traditam. D. Thomas 3. *part. quæst.* 66. *art.* 1. D. Bonaventura *in* 4. *dist.* 3. *quæst.* 1. Paludanus *art.* 1. Richardus *eadem*. Major *toto art.* 1. *quæst*... eamque tenet Doctor ut probabilem; aliam vero ut magis probabilem, quem sequitur Bassolis *quæst.* 1. *art.* 1. Tartaretus *super textum*. Gabriel *quæst.* 1. Nisa *tract.* 6. *part.* 3. *quæst.* 1. et alii; frequentior etiam modernorum, qui universaliter tenent materiam et formam esse de essentia cujuslibet Sacramenti 3. *part. quæst.* 60. *art.* 8. Suarez *disp.* 2. *sect.* 1. *sub calcem*, Vasquez *disp.* 129. *cap.* 3.

8. Suppositio definitionis. Prima sententia.

His quoad utramque sententiam dictis, restat inquirendum pro quo supponat definitio. Quidam dicunt supponere pro ablutione, quia in artificialibus materia est tota ratio compositi, ut prædicatur de toto recto. Alii dicunt supponere pro composito ex materia et forma verbali.

Secunda sententia. Definitio supponit pro significatione in concreto.

Sententia Doctoris est, supponere pro significatione sacramentali in concreto, atque definitionem esse per additamentum; definitur enim Baptismus ut est signum efficax gratiæ, abluens animam, etc. Sic Patres, sic Concilia, sic Scriptura, agit de Baptismo, et spectat ad considerationem Theologicam. Unde non sola ablutio physica, ut dicit prima sententia, neque verba prædicantur de Baptismo, de ablutione et verbis, loquendo materialiter. Aliæ vero illæ determinationes, ut, *ablutionem animæ significans*, etc. non sunt determinationes ipsarum in *esse* naturali et fundamentali tanquam naturales specificationes in *esse* rei, sed in *esse* formali, quæ continent et significant effectum gratiæ; ergo sic supponunt in hac definitione formaliter, id est, pro significatione sacramentali in concreto, sicut peculiare est relationi, ut definiatur et intelligatur per extrema. Unde definitio Magistri ad hunc sensum, quem implicite includit, reducenda est, alias esset falsa aliter intellecta. Vide quæ dicta sunt *in commento quæst.* 2. *dist.* 1. *art.* 2.

Sotus reprehendit hanc definitionem assignatam a Doctore, quasi suffarciat aliqua non necessaria, sed hæc verba sunt : melius præcidisset argumento quod superfluum est. Definitio enim non comprehendit aliud quam fundamentum et terminum, et rationes fundandi essentialiter requisitas, sine quibus significatio sacramentalis non subsisteret, aut Sacramentum. Definitioni autem relationis in concreto addere conditiones, et rationes fundandi, non est contra artem definiendi, quæ specifica et propria exponit et convertitur cum definito; ergo ut convertatur, et sit propria, debent necessario addi tam ex parte subjecti, quam prædicati specificatio ad hoc requisita, nisi dicas bonam esse definitionem Platonis, qua definiisse dicitur hominem quod fuerit animal implume bipes; unde licet definitio debeat esse ratio brevis, debet tamen esse speciei expressio et convertibilis cum ipsa.

Ut amplius ergo id ipsum declaretur, sumendo definitionem traditam a Magistro, juxta significationem tantum explicitam, non soli Baptismo sacramentali competit, ut si quis baptizaret canem, vel animal, ut malefici quandoque faciunt cum præscripta verborum forma, non esset ablutio baptismalis, quamvis esset exterior corporis,

cum præscripta forma, recte ergo Doctor dicit *ablutio hominis*, si invitus baptizaretur, non esset baptismalis, recte ergo addit *aliqualiter consentientis;* si a seipso, non esset baptismalis similiter, recte ergo addit *ab alio facta;* si esset in alio liquore, non esset baptismalis, recte ergo additur *in aqua;* si joco et sine intentione fieret, non esset baptismalis, recte ergo addit *cum debita intentione.* Verba illa *certa verba proferente,* admittit Sotus esse de ratione Sacramenti, ejusque definitione. Item, si non *significaret efficaciter ex institutione divina*, etc. *ablutionem animæ a peccato,* etc. non esset baptismalis, neque differret a Baptismo Joannis, qui fuit ex institutione divina, Lucæ 3. *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto, et venit in omnem regionem Jordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ,* etc. et Joannis 1. *Qui misit me baptizare, ille mihi dixit*, etc. Cyrillus *lib.* 2. *in Joannem*, *cap.* 2. *et* 3. ait hæc dixisse Joannem, *ne sua sponte præcurrere videretur, qui non suæ voluntatis, sed divinæ dispensationis minister fuit*, etc. Augustinus *lib.* 4. *de Baptismo*, *cap*. 22. idem docet. Fuit etiam Baptismus Joannis sub determinata forma verborum, ut supra vidimus sed non fuit in remissionem peccatorum, in quo differt a Baptismo Christi.

11. **...noventur ...oque ...ecies ...erflui.** Quælibet ergo particula in illa definitione posita, adjunctis aliis, vel omnes simul ita determinant naturam specificam Sacramenti, ut simul sumptæ : *Omnibus non insint, vel simpliciter quæ sunt, vel iis quæ sub eodem genere sunt definitorum*, etc. quod est primum genus superflui in definitione traditum a Philosopho 6. *Topicorum, cap.* 2. Qualibet etiam sublata, non manet definitio propria Sacramenti, quod est secundum genus superflui *ibidem ;* nulla particula exprimitur, quin omnibus insit, quæ sunt sub specie, quod est tertium genus; nihil est bis positum, aut frequenter dictum, quod est quartum genus ; non additur aliqua pars ad totum, quod est quintum genus. Definitio denique est *ex prioribus et notioribus et immediatis*, ex quibus sequitur artem definiendi observasse Doctorem quoad definitionem.

(d) *Ad argumentum dicitur,* etc. Hic rejicit solutionem Richardi, qui dicit materiam aut subjectum, prædicari de artificialibus in recto; hoc verum esse, si sumatur tota materia, aut subjectum, non autem pars. Supponit autem sententiam Richardi, asserentis formam verborum esse de materia Sacramenti, seu essentia et fundamento relationis sacramentalis ; domus non dicitur esse lapis. Advertendum insuper illud non esse peculiare enti artificiali, quia de omni concreto accidentali prædicatur subjectum suum totale, quod importatur per prædicatum ex modo significandi in concreto, saltem secundario, bene enim dicitur, *currens est Petrus.* **12. Ad argumenta-** **Quomodo subjectum prædicatur de toto.**

Et hæc est ratio quare subjectum entis artificialis prædicetur de ipso in concreto, quæ prædicatio esset falsa, si sumeretur forma artificialis in abstracto ; non sufficit enim, ut forma insit, nisi ex modo significandi denotet suum *inesse*, atque illud cui insit, importet. Ratio ergo quorumdam, ut Soti, jam præmissa, et falsa est, et committit *non causam ut causam*, quia nec tota quidditas et ratio entis artificialis, ut artificiale est, est sua materia, neque si esset, inde sumeretur fundamentum prædicandi, sed ex eo quod in concreto per alterutrum, sive formam, sive materiam importatur reliquum ; tota enim ratio hominis est humanitas, sed non recte de ipso prædicatur sic in abstracto, sed tantum in concreto.

QUÆSTIO II.

Utrum hæc sit præcisa forma Baptismi : Ego baptizo te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

Alens. 4. *p. q.* 13. *m.* 3. *per quatuor art.* D. Bonav. *hic art.* 2. *per totum.* Richard. *art.* 2. *q.* 3. D. Thom. *q.* 2. *et* 3. *p. q.* 66. *art.* 5. *ubi* Suarez *disp.* 21.

1. Magist. B. C. D. E. F. G. Argum. 1. Ad secundum (a) principale, sic proceditur, et arguitur, quod hæc non sit forma Baptismi : *Ego baptizo te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Primo, quia cujuscumque habentis materiam et formam, forma ejus est in materia; sed hæc verba non sunt in aqua, nec in ablutione, ut in subjecto, patet.

Argum. 2. Secundo, quia Christus *Matthæi ultimo,* exprimens formam Baptismi, non expressit istam; sed ab ipso habetur forma Sacramentorum, quæ instituit; ergo, etc.

Argum. 3. Tertio, si ista est forma, aut ut vera, aut ut falsa. Non ut falsa, quia nihil falsitatis est in Sacramentis veritatis. Non ut vera, quia veritas ejus sequitur ordine naturæ collationem Sacramenti Baptismi; veritas enim orationis sequitur *esse* ejus, quod significatur per ipsam. Ista autem oratio significat collationem Sacramenti Baptismi; forma autem, eo quod est forma, non est posterior eo cujus est forma naturaliter, sed prior, 7. *Metaph. text.* 7.

Argum. 4. Item, de partibus istius formæ arguitur, primo sic : Græci vere baptizant, et baptizati ab eis, quando veniunt ad nos, non rebaptizantur; non autem servant nostram formam, sed hanc : *Baptizetur servus Christi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.*

Item, secundum Priscianum, verbum primæ personæ dat intelligere Nominativum; ergo sufficeret dicere, *Baptizo te,* absque hoc Pronomine, quod est *ego.* Et confirmatur per illud, *Extravag. de Baptismo,* et ejus effectibus : *Si quis,* ubi dicit glossa, quod pronomen non est de substantia formæ, quia plenum sensum generat hæc vox *baptizo,* sine pronomine. Argum.

Item arguitur, de consecr. distinct. 4. *Retulerunt,* ubi dicitur : *Si quis dicit te baptizo,* etc. *baptizatus est, ex quo baptizare intendit,* sed ibi non ponitur Pronomen. Arg.

Item, Ambrosius *de Consecratione distinct.* 4. A quodam : *Si in nomine Trinitatis, vel in nomine Christi baptizati sunt, non debent rebaptizari, quia sic Apostoli baptizabant,* ut habetur *Act.* 2. 10. et 19.

Item 5. de Trin. cap. 7. *Idem est Patrem esse, et genitum ;* æque ergo esse valeret dicere, in nomine genitoris et geniti, sicut Patris et Filii. Arg.

Item Ambrosius de Spiratione Spiritus sancti, *cap.* 4. et ponitur in littera : *Si fide mysterium Trinitatis tenetur, et una tantum persona nominetur, plenum est Sacramentum.*

Item 2. *Perihermenias c.* 1. nomina et verba transposita idem significant; ergo æquivaleret, si ista verba essent transposita; ergo ista forma non est præcisa. Arg.

Contra, de Baptismo, et ejus *esse,* Extrav. Si quis : *Si quis puerum ter in aqua merserit, in nomine Patris et* Ratio ad opposi.

Filii et Spiritus sancti, amen ; et non dixerit : Ego baptizo te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, amen, non est puer baptizatus.

COMMENTARIUS.

1.)rdo et ivisio stionis.

(a) *Ad secundum principale*, etc. Hac quæstione Doctor explicat ea, quæ ad formam Baptismi spectant. Primo, quomodo forma et materia, et secundum quam proportionem inveniantur in Sacramentis. Secundo, de forma necessaria necessitate præcepti. Tertio, de forma necessaria necessitate Sacramenti, id est, sine qua nihil fieret, et de ejus variatione, quantum ad substantiam. Quarto, de variatione ejus secundum quantitatem. Quinto, de variatione ejusdem secundum qualitatem. Sexto denique, de variatione secundum *ubi*; et respondet ad argumenta posita in principio quæstionis.

SCHOLIUM.

Proprie loquendo, relationem signi esse formam cujuslibet Sacramenti, et fundamentum hujus ejus materiam ; tamen comparando partes fundamenti inter se, illa quæ est actualior et magis determinans, est forma respectu aliarum, et ideo verba in omni Sacramento, in quo interveniunt, sunt forma, quia seundum August. 2. de Doctr. Christ. 1. obtinent principatum in significando.

3. Forma cramenti ipsa relatio signi, mia alia sunt materia.

Hîc primo (b) videndum est, si aliqua verba possunt esse forma hujus Sacramenti. Ubi advertendum est, quod (proprie loquendo de forma, prout est altera pars compositi,) forma Sacramenti est ipsa relatio signi, qua formaliter est tale Sacramentum, et materia est totum fundamentum ipsius relationis. Verumtamen, si in fundamento isto sint plura, ex quibus aliquo modo fit unum Sacramentum, quæ non omnino æqualiter se habent, sed alterum sit quasi prævium et determinabile, alterum quasi posterius et determinat.o præcedentis, primum potest dici quasi materia, per quamdam similitudinem ad materiam, et alterum forma. Materiæ enim est præcedere secundum originem, et determinari; formæ autem sequi, et determinare. Similiter illud quod est principalius et actualius, potest dici forma, respectu potentialioris. Similiter quod est spiritualius, potest dici forma respectu ejus, quod est minus spirituale.

Prima inter partes fundamenti dici potest materia respectu sequentium

Actualius, dicitur forma, respectu potentialioris.

Ad propositum, in fundamento relationis Baptismi concurrunt ablutio et verba, sive tanquam partes fundamenti, secundum unam opinionem, sive tanquam fundamentum, et circumstantiæ fundamenti, secundum aliam. 4.

Si primo modo, pars principalior in significando sunt verba, quia secundum Augustinum 2. de doctrina Christiana, cap. 1. *Verba inter homines obtinuerunt principatum in significando*, et similem sententiam dicit, 15. *de Trin.* tunc propter istam principalitatem, verba possent dici forma, respectu alterius.

Secundo modo patet, quod verba sunt determinantia respectu ablutionis, et sive sic, sive sic, patet, quod verba sunt magis spiritualia ablutione. Sic ergo secundum istas metaphoras prædictas, patet quod ubi aliquod signum concurrit sensibile in fundamento alicujus relationis Sacramenti, et aliqua ver-

Quare verba dicantur forma in Sacramentis.

ba simul, verba semper dicuntur forma. Hæc de primo.

COMMENTARIUS.

2. Florent. Res et verba in Sacramentis novæ legis.

(b) *Hic primo videndum est*, etc. Florentinum definit Sacramenta novæ legis, perfici in tribus, *rebus, tanquam materia, verbis, tanquam forma, et persona ministri, habente intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.* Hoc ipsum docent Scholastici, et Tridentinum supponit ubique agens de Sacramentis in specie; peculiare est in Sacramentis novæ legis, quia circumcisio non constabat verbis. Durandus negat id universaliter verum esse in Sacramento matrimonii, quod celebrari potest nutibus, absque verbis. Favet ipsum Florentinum dicens : *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus, per verba de præsenti expressus*, etc. particula *regulariter*, insinuat casum, quo per nutus absque verbis celebrari matrimonium contingit. Sed alii respondent nutus æquivalere verbis, et non intelligi verba in rigore, sed vel sic, vel secundum æquivalentiam; in cæteris autem Sacramentis maxima illa locum habet, sed non ita, quin aliquando verba etiam habeant rationem materiæ, ut in Pœnitentia confessio verbalis exigitur regulariter et extra casum.

Durand.

Verba in matrimonio non requiri.

Verba æquivalenter dicuntur signa per nutus.

3. Duplex acceptio materiæ et formæ. Prima acceptio. Pro fundamento significationis.

In Sacramento autem materia et forma dupliciter sumi potest. Primo, ut servatur proportio ad compositionem, et constitutionem, et sic materia est quodcumque institutum ad causandam gratiam sive sint verba, sive res. Forma vero est, ipsa ratio formalis significationis practicæ conveniens ex institutione divina, per quam illis competit continere et causare effectum gratiæ, vel quicumque sit Sacramenti; et hoc modo non loquitur Concilium de materia, et forma.

Secunda acceptio pro determinabili et determinante. Non servatur rigor compositionis.

Alio modo sumitur materia per modum determinabilis, et forma per modum determinantis, vel secundum aliam proportionem; et hic est sensus Concilii. Male autem quidam volunt servari hic compositionis rigorem aut proportionem, quia, sive loquamur de ipsis, ut præscindunt ab institutione divina, sunt condistincta, neque unum dicit ordinem ad aliud per modum partium, verbi gratia, ablutio et forma verbalis, *Ego te baptizo*, etc. sed alterum potius est signatum ut ablutio; verba autem sunt signum actionis, quæ habet rationem signati; unde non sic ordinantur per modum compartium ejusdem signi.

Si autem loquamur de iisdem, ut sunt instituta a Deo, faciunt unum signum totale, quando utrumque spectat ad fundamentum significationis practicæ, neque unum significat ratione alterius, sed utrumque per modum unius totalis fundamenti, et æque primo. Quod si alterum horum habeat rationem solius circumstantiæ, prout in præcedenti quæstione verba se habere ad ablutionem, sustinendo definitionem traditam a magistro exponit Doctor, sic minus potest habere, id est, rationem partis componentis, cum non fundet significationem sacramentalem.

Quomodo servetur proportio materiæ et formæ.

Secundo, debemus interpretari hanc notionem materiæ et formæ, juxta naturam earum rerum, in quibus consistunt, sed in aliquibus, res, quæ dicitur materia, vel cui accommodatur hoc nomen, nequit esse materia compositionis, verbi gratia, in Eucharistia panis et vinum sunt materia, quæ non sunt materia significationis sacramentalis per modum componentis, cum destruantur per formam consecrationis, neque ergo in *fieri*, neque in *facto esse*; in *fieri* enim forma habet rationem causæ effectivæ, non actus informantis aut quasi informantis, et ex vi ver-

In Eucharistia forma est

...ctiva, ...i quasi ...rmans. borum desitio panis et vini fit, sicut et Corpus Christi præsens. In pœnitentia, tanquam materia sunt actus pœnitentis, nequit esse compositionis, quia significatio sacramentalis fundatur in forma seu absolutione, quæ est sententia judicialis, et exercitium clavium, ut suo loco dicetur.

In ...nitentia ...ma est actus ...licialis.

...plicatur ...roportio ...iusque. Materia itaque et forma dicuntur secundum quamdam proportionem, qua sumitur hæc metaphora; quæ proportio recte declaratur a Doctore, in eo quod res quæ dicitur materia in Sacramento, est prior et supponitur formæ, quia sacramentalis actio incipit plerumque a re, vel eam supponit, vel quia habet rationem determinabilis respectu verborum in significando, estque indifferens, donec per verba (quæ principalius et expressius significant, ex Augustino 2. *de doctrina Christiana, cap.* 1.) adjuncta determinatur ad supponendum pro effectu, quem forma exprimit, et connotando materiam ad effectum ipsum refert, sicut forma Baptismatis ablutionem fieri ad effectum per invocationem Trinitatis designatum, et in hoc sensu illud vulgare Augustini : *Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum*, etc. verificatur. Alio modo dicitur *materiale*, per oppositionem ad spirituale, sic res opponitur intentioni et verbis tanquam magis abstrahentibus ab *esse*, et materia sensibili, qua sunt signa ex instituto.

...ugustin.

5. Non est eadem proportio materiæ in singulis.

Advertendum præterea, non eadem proportione materiam per oppositionem ad formam, vel e contra, dici in singulis Sacramentis, nam in quibusdam Sacramentis materia, circa quam operatur forma per modum effectivi tantum, invenitur, ut in Eucharistia, panis et vinum, in Pœnitentia, peccata et actus pœnitentis diverso modo, ut contritio per modum dispositionis, confessio per modum informationis et accusationis, de quibus confessarius cognoscit, et satisfactio per modum ordinationis judicialis invenitur; in his enim duobus Sacramentis, loquendo de Eucharistia in *fieri*, exercetur potestas, et hoc per formam. Si loquamur de Eucharistia in *facto esse*, non invenitur forma verborum, quia hæc consistit in fluxu, ac proinde nequit esse de ratione permanentis; species autem sunt Sacramentum, quæ sunt res sensibilis, et non verba. Unde recte Concilium Florentinum dicit, *perfici Sacramenta rebus et verbis*, etc. abstinendo ab eo quod est de constitutione intrinseca Sacramenti, ad quod aliquando spectat sola forma, aliquando sola materia, aliquando utraque, juxta varia placita Theologorum.

Duplex forma Eucharistiæ.

6. Materia circa quam in quibus invenitur?

In Sacramentis ergo, in quibus exercetur potestas, seu quæ in exercitio potestatis consistunt, probabile totam significationem practicam consistere in sola forma, ut in Pœnitentia, Eucharistiæ consecratione, Ordine; in his enim materia *circa quam* invenitur, ut declaratum est in duobus primis. In Ordine confertur potestas exercenda circa corpus Christi verum et mysticum. In aliis Sacramentis invenitur materia, in qua exercetur actio ipsa sacramentalis, et probabilius est utrumque spectare ad essentiam Sacramenti, licet in Baptismo sustinendo definitionem Magistri, probabile sit sacramentalem significationem fundari in sola materia.

7. Quid de aliis Sacramentis?

Quod si urgeas, Confirmationem esse exercitium potestatis et Ordinis, responderi potest, in ea adhiberi materiam in qua exercetur actio sacramentalis, quæ denotatur per formam, per illa verba : *Confirmo te Chrismate salutis*, etc. neque ministerium hujus Sacramenti ita connexum esse characteri Episcopali, quin delegari possit etiam non Episcopo, ut suo loco dicetur; forma ergo ipsa exprimit

Ordinem ad materiam, non ita in ordine, de quibus in specie agendum erit. Sic etiam in Extrema Unctione : *Per hanc sacram Unctionem*, etc. magis exprimitur efficacia materiæ quam formæ, quæ est deprecativa; in matrimonio consensus mutuus, vel quidquid ponatur, sicut per se exigitur ad contractum legitimum, ita quomodocumque explicatur, sive in ratione formæ sive materiæ, perinde fundat relationem sacramentalem.

8. An materia et forma sint definita a Deo? Veritas fidei quam tradit Doctor.

Occurrit controversia cum hæreticis circa formam et materiam hujus Sacramenti et reliquorum, utrum sint definita et determinata? Veritatem affirmativam supponit Doctor hic, et in quæstione sequenti, et in prima quæstione hujus, per illam particulam *ex divina institutione significans*, et in explicatione definitionis traditæ a Magistro, et *dist.* 1. *quæst.* 2. *per totum*; estque veritas fidei definita in

Trident. Tridentino, ubicumque agit de Sacramentis in specie, et *sess.* 7. *can.* 13. *de Sacra-*

Florent. *mentis in genere*, et in Florentino *supra*, et cap. *Ad abolendam, de hæreticis.*

Patet quoad præsens, *Joannis* 3. ubi designatur materia Baptismi, aqua; *Matthæi ultimo* ejus forma, sicut et *Matthæi* 26.

Dionys. forma et materia Eucharistiæ; Dionysius de Ecclesiastica hierarchia cap. 1. *Primi sacerdotalis muneris duces visibilibus signis cœlestia Sacramenta texuerunt, et partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt*, etc. Augusti-

Augustin. nus de unico Baptismo, c. 8. dicit Sacramenta Christi debere *ritu Evangelico* celebrari, et lib. 3. de Baptismo cap. 15. *debere celebrari verbis Evangelicis*, et alias sæpe hanc veritatem docet. Tertul-

Tertullian. lianus de Baptismo cap. 13. *Lex tingendi imposita est, et forma præscripta.* Cypri-

Cyprian. anus serm. de Baptismo Christi : *Verborum solemnitas, et sacri invocatio nominis, et signa Apostolicis institutionibus, et Sacerdotum ministeriis attributa, visibile efficiunt Sacramentum*, etc. Vide Augustinum Augustin. *epistola* 118. *et lib.* 19. *contra Faustum, cap.* 16. *et lib.* 3. *de Baptismo cap.* 10. *epist.* 23. *lib.* 7. de Baptismo *cap.* 47. *et* 53. *lib. de unitate Ecclesiæ cap.* 19.

9. Hæreses contraria Euthym. Novatores hujus temporis. Objectio Calvini.

Contrariam hæresim docuerunt Paulitiani, ut refert Euthymius in 2. *parte Panopliæ art.* 21. qui non requirebant aliquam materiam, sed verba. Item hæretici hujus temporis, qui negant requiri aliud verbum, nisi concionatorium et doctrinæ, quia hoc solum necessarium est ad excitandam fidem. Objicit autem Calvinus, nulla conventio Christi ad Belial; sed magi utuntur certis carminibus et rebus ad maleficia, ergo hæc non debuerunt admitti in Sacramentis.

Responsio. Respondetur, si argumentum quidpiam valeret, inferret neque in lege veteri Deum instituisse cæremonias certas, quibus coleretur, neque usum fuisse sacrificiorum in lege naturæ approbatum.

Secunda objectio. Secundo objicit illud Augustini tract. 80. in Joannem : *Unde ista virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est verbum fidei quod prædicamus.*

10. Respons. Bellarm. Vasquez. Intelligit de verbo rituali.

Respondetur Augustinum interpretari illud Joan. 10. *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*, etc. unde loquitur tam de rituali seu sacramentali, quam de doctrinali; ita quidam cum Bellarmino, quem sequitur Vasquez. Sed melius refertur auctoritas ad solum rituale ex contextu Augustini, et dicitur verbum fidei, quatenus creditur ab Ecclesia ejus virtus ad mundandum, et quia est invocatio sanctissimæ Trinitatis, id est, verbum, quod est objectum creditum, non a suscipiente, quando est infans vel infidelis, quamvis habeat con-

sensum recipiendi Sacramenti quod Ecclesia ministrat, sed ab Ecclesia.

Unde in fine sic subdit : *Mundatio igitur nequaquam fluxo et labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo. Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem etiam tantillum mundet infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, aut ore confiteri ad salutem*, etc. Unde Baptismus est Sacramentum fidei, et in ejus forma exprimitur articulus primarius, et objectum formale fidei, inde forma ipsa recte dicitur *verbum fidei*, ab Augustino. Ultima autem verba citata destruunt conclusionem Calvini, qua vult celebrari Baptismum ex hac auctoritate Augustini, in verbo concionatorio, extante fidem, cum in infante nulla possit esse fides ; virtutem mundandi a peccato originali tribuit Augustinus ipsi verbo, quod nequit esse concionatorium, quia saltem nihil in infante valet.

Unde, ut notat bene Anselmus *in* 1. *ad Corinthios* 1. multos esse ministros Sacramenti, qui non sunt idonei ad concionandum, quod maxime apparet in casu necessitatis, ubi baptizatur infans ab obstetricibus. Ambrosius advertit etiam Sacramentum perfici verbis solemnibus, et Petrum prius docuisse Cornelium, præcepisse mox, ut a ministris baptizaretur. Paulus docuit Corinthios, sed neminem baptizavit, quia evangelizare missus est, et non baptizare.

SCHOLIUM.

De necessitate præcepti formam consuetam Baptismi esse necessariam, nec ordinarium ministrum excusari ignorantia. Formam vero Græcorum olim fuisse licitam, et juste in ea non exprimi personam ministri, nec constare quod nec modo apud eos sit licita.

De secundo (c) videndum est, quæ verba sint forma isto modo. Ubi sciendum est, quod in Sacramentis est aliquid necessarium simpliciter, scilicet ex parte Sacramenti, quo scilicet non existente, omnino non est Sacramentum. Aliquid est necessarium aliqualiter, scilicet ex parte ministri, sine quo minister dispensando Sacramentum, non potest vitare peccatum. 5. Aliquid dupliciter necessarium in Sacramentis.

Si quæratur de forma secundo modo necessaria, hoc est, de forma necessario observanda a ministro, dico quod in tota Ecclesia Romana forma necessaria hæc est, de qua quæritur, forma necessaria scilicet ministro, et hoc loquendo de ministro, cui competit ex officio baptizare. Quis sit ille, dicetur *distinct.* 5. nam istum non potest ignorantia excusare, quia tenetur scire illa quæ sunt sui officii, ad quod deputatur. Probatur, quia quilibet minister in Ecclesia Romana tenetur necessario illam formam servare, quam talis Ecclesia imposuit ministris; hujusmodi est ista, de qua quæritur, ut patet *Extrav.* in arguendo, scilicet ad oppositum in illo capitulo : *Si quis*.

Si quæras de forma (d) necessaria ministro apud Græcos, dici potest quod quantum ad aliqua verba, non principalia in forma, scilicet illa, quibus exprimitur suscipiens, et actus, sive minister, Ecclesia Græca quandoque non voluit formam istam servare, cujus causam tangit Apostolus primæ Corinth. 1. *Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit, ego quidem* Quare apud Græcos non

exprimebatur baptizans in forma? *sum Pauli, etc.* gloriabantur enim de ministris baptizantibus, quasi eis adscriberetur Baptismus; et redarguit eos, et istam eorum contentionem, dicens : *Divisus est Christus?*

6. Et propter hoc, ortum fuit inter eos schisma et ordinatum fuit inter eos, ad istud schisma tollendum, ne minister exprimeretur in propria persona, nec actus in indicativo modo, sed optativo, quia tunc minister non significatur esse auctor Baptismi, sed tantum minister desiderans et orans effectum Baptismi conferendum a Deo, et sufficiens etiam non exprimeretur in secunda persona, sed in tertia, quasi non præcise reciperet, quod recipit ab aliquo sermone sibi dirigente. Verumtamen melius potuisset suscipiens fuisse expressus, quam per hoc : *servus Christi*, scilicet nomine proprio. Non enim jam servus Christi baptizatur, sed baptizatur ut sit servus Christi, loquendo de servitio spirituali, quo Christianus est servus Christi.

Forma Græcorum fuisse olim licitam, et forte modo apud ipsos. De hac forma potest dici, quod quamdiu tolerata fuit ab Ecclesia Romana, licita fuit eis, et pro tempore, pro quo instituta fuit, rationabilis fuit durante causa prædicta; sed cessante illa causa, rationabiliter potuit forma communis fuisse eis imposita. Vel ergo Romana Ecclesia prohibuit illam formam, quantum ad eos, et tunc peccant servando (quod expresse non invenitur in aliquo capitulo, specialem mentionem faciente de eis), vel si permisit, sive concessit, licitum videtur eis illam formam continuare : Et si tali permissione seu licentia stante, in Conciliis suis particularibus, ordinaverunt inter se talem formam esse servandam, videtur quod minister eorum tenetur eam servare, sicut stante ista permissione Ecclesiæ Romanæ, quod alicubi fiat trina immersio, alicubi una, in illa Ecclesia, quæ determinavit trinam immersionem servandam, sic faciendum est, et est de necessitate ministri, præceptum et modum propriæ Ecclesiæ servare. Hæc de forma necessaria ex parte ministri.

COMMENTARIUS.

(c) ***De secundo videndum est,*** etc. Primum docet in Ecclesia Latina teneri ministrum ad formam præscriptam, et maxime si ex officio ministrat Sacramentum, quia tenetur scire quod est sui muneris, et conformari ritui suæ Ecclesiæ, maxime Romanæ, quæ illam formam præscribit, et veram doctrinam de Sacramentis tradit, cap. ***Ad abolendam, de hæreticis.*** Præscribi autem præfatam formam in Ecclesia Romana, patet ex capitulo allegato, et aliis sequentibus *extra tit. de Baptismo,* et ex ritualibus, et communi Theologorum.

(d) ***Si quæras de forma necessaria ministro apud Græcos,*** etc. Dicit Græcos non uti forma, qua Latini utuntur; et causam subjungit ex schismate orto inter Corinthios 1. ***ad Corinth.*** 1. in quo gloriabantur de ministris baptizantibus : *Ego sum Pauli,* etc. Hinc ordinatum est ne minister suum nomen exprimeret in forma. Idem docet D. Thomas 3. ***part. quæst.*** 66. ***art.*** 6. D. Bonaventura ***art.*** 2. ***quæst.*** 3. ***ad*** 9. Richardus ***art.*** 2. ***quæst.*** 3. Gabriel ***art.*** 2. ***con.*** 2. quos sequuntur posteriores. Vasquez autem id revocat in du-

bium, quia nemo antiquior dictis Scholasticis, id dixit; secundo quia non colligitur ex textu, Corinthios fuisse in eo errore, quasi virtutem Baptismi tribuerent ministris, sed tantum gloriatos esse de magistris suis in fide; nullus autem ex interpretantibus, sive Græcis, sive Latinis, docet eos fuisse in illo errore.

Cæterum tenenda est sententia Scholasticorum, quam apud historicos Græcos reperiri docet Cornelius a Lapide, eamdemque causam exprimendæ sic formæ baptismalis, non expressa persona ministri, simul cum alia hæresi, quæ in Oriente contigit, quæ majorem fructum Baptismi a meliori ministro dari contendebat, fuisse docet Petrus Arcudius Græcus *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 8.

Errasse autem Corinthios circa Baptismum, est expressa sententia Augustini, *lib. de unico Baptismo cap.* 5. tempore Apostolorum, *qui dicebant : Ego quidem sum Pauli*, etc. *quamvis non per impiorum, sed Sanctorum nomina, ipsi tamen impia schismata faciebant, hoc ipsorum erat detestabile vitium*, etc. Vide quæ sequuntur, et cap. 11. *Nec illos Corinthios arbitror quos in schismata dissiluisse redarguit, veram fidem habuisse quod dicebant : Ego sum Pauli; hoc enim falsum erat, verumtamen Baptismum habebant, ex cujus veritate, ut istam corrigerent falsitatem, ab eo ipso audiunt : Numquid Paulus pro vobis crucifixus est ? aut in nomine Pauli baptizati estis ?* Dicit etiam eos habuisse errorem, quamvis crediderint Christum resurrexisse circa resurrectionem mortuorum, quem Paulus ex resurrectione Christi confutat : *Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit*, etc. confutans errorem eorum ex veritate, quam tenebat de resurrectione Christi, sic etiam errorem de Baptismo in nomine ministri confutavit, ex veritate de Baptismo in nomine Christi ; et ita statuit faciendum cum aliis, ut ex veritate, quam tenent, corrigatur error in aliis, adducens exempla de Judæo et Gentili.

Augustinum sequitur iisdem verbis Beda *in* I. *ad Corinth.* I. Eosdem errasse supponit Primasius, ibidem, Sedulius in illud : *Gratias ago Domino Deo meo, quod neminem vestrum baptizavi*, etc. *Idcirco neminem vestrum baptizavi, ne quis me putaret in meo nomine baptizasse, nisi Crispum et Caium, qui se non dicunt in meo nomine baptizatos*, etc. Asserit Hieronymus in epistolam ad Titum asseruisse ex hac occasione ordinatum esse, ne duo Episcopi sint in eadem civitate; sed et Petrus Lombardus in illa, *divisus est Christus : Adeo enim*, inquit, *errabant isti, ut putarint gratiam dari ab homine, non quasi ministro, sed auctore, vel putabant Christum in Baptismo magis operari per meliorem baptistam, et minus per minus bonum*; et infra : *Vehementer errabant isti, quia ostia sibi præter Christum constituebant, et fundamenta deversa, etc.* 14. Beda. Primasius. Sedulius. Hieron. apud Sedulius. Petrus Lombard.

Quin etiam Chrysostomus hom. 3. in illa : *Aut in nomine meo baptizati estis, nec dixit : numquid Paulus baptizavit, baptizavit enim multos; sed non erat id quod quærebatur, a quonam baptizati essent, sed in cujus nomine essent baptizati, nam quoniam hæc quoque erat causa schismatis*, quod *vocarentur ab iis, qui baptizarent*, etc. Quamvis autem his verbis non insinuat eos fuisse in illo errore, infra tamen dicit periculum ejus fuisse, *nam si cum viles et abjecti, et qui nullius sunt existimationis homines baptizarent, orta est hæresis; si ego qui annuntiavi Baptismum multos baptizassem, verisimile esset futurum fuisse, ut convenientes, non solum in meo nomine vocarentur, sed mihi quoque baptismum tribuerent*, etc. Chrysost.

Hoc ipsum periculum sufficiebat, ut

taceretur persona ministri, ne Baptismus in nomine ejus videretur dari, et hæresis mox subsequens in Oriente, quæ Baptismum ex meritis ministri metiebatur, eamdem causam subministravit. Ex quibus patet Vasquem non recte id in dubium revocare, neque bene, et ad sensum Augustini explicuisse, quæ dixit *tractatu* 5. *in Joannem*, ut patet ex alio ejus loco jam citato. Quod autem fuerit æmulatio et zelus Corinthiorum circa magistros, verum est; sed non solum in hoc terminatus fuit error, qui de Baptismo emersit, quem Paulus confutat, gratias agens se paucos baptizasse; ut quid enim tanta dissereret de Baptismo Paulus, nisi causa subesset?

16. Uterque modus habetur ex Scriptura.

Uterque modus actum ablutionis exprimendi habetur ex Scriptura, vel active, ut faciunt Latini, ex Matthæi ultimo: *Baptizantes eos in nomine Patris et Filii*, etc. ubi traditur forma Baptismi, ut Patres docent; vel etiam passive, ut Matthæi 3. *Venit Jesus*, etc. *ut baptizaretur, etc. Ego a te debeo baptizari;* et Actorum 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum*, etc. Et utrumque modum proferendi approbat Florentinum, sive dicatur baptizatur sive baptizetur.

Cæterum apud Græcos, ut refert Arcudius, indicativum seu enuntiativum verbum est in usu, ut *baptizatur servus, vel serva Dei*, etc. Verbum autem *baptizetur*, quidam imperative dictum interpretantur, quidam deprecative. Primum docet D. Thomas, secundum autem noster Doctor hîc, Richardus *art.* 2. *art.* 3. *ad* 9. et alii, licet neuter modus sit secundum usum formæ Græcorum, quæ est indicativa; uterque sufficit ad veritatem Baptismi, et secundus modus magis congruit, retenta ratione, ob quam Græci non exprimunt personam ministri, ne scilicet in seipso glorietur, aut Baptismus ab ipso virtutem ullam sortiri intelligatur, tanquam a causa principali, quia imperativus modus designat auctoritatem ministri; deprecativus autem non ita, sed magis auctoritatem causæ principalis, a qua Sacramentum habet suam efficaciam, licet ministerialiter sit a conferente. Imperium etiam sive dirigatur ad effectum Sacramenti, sive ad personam ministri, non tam proprie, quia neque sibi proprie quis imperat, neque effectus, qui est a causa superiore, cadit proprie sub imperium inferioris, maxime quando non fundatur in potestate jurisdictionis communicatæ, sicut effectus pœnitentiæ, qui procedit a potestate clavium. Sed quidquid sit, uterque modus significat ablutionem in *fieri*, quod sufficit et requiritur ad verum Baptismum, qui consistit in usu, et ideo forma qua utuntur nunc Chaldæi per verbum præteriti *baptizatus est*, invalida censetur, quantum ad rigorem verborum, nisi præteritum pro præsenti apud ipsos in usu sit.

D. Thom. Doctor. Richardus.

SCHOLIUM.

Hæc littera tractans de forma necessaria, necessitate Sacramenti, continet aliquot dicta. Primum, minister et ly *ego* non necessario exprimuntur. Secundum, actus et suspiciens necessario exprimuntur. Tertium, quoad mutationem substantiæ verborum, si ponatur aliud verbum, idem eademque ratione significans, valide fit. Quartum, non Baptismus datus in nomine genitoris, etc. nec Trinitatis. Quintum, baptizatus in nomine Christi, dubius est de suo Baptismo; olim tamen licuit sic baptizare, ex Ambr. adducto a Magistro hîc; et colligitur ex Act. c. 8. 10. et 19. ubi est mentio de Baptismo in nomine Jesu Christi, sine ulla Trinitatis expressione, ita *Mag.* hîc. *Alens.* 4. p. q. 8. m. 3. art. 3. D. Thom. 3. p. q. 66. art. 6. ad 1. *Alb.* hîc. art. 2. *Bonavent.* p. 1. art. 2. q. 2. *Richard.* art. 2. q. 3. ad 10. cum *Scoto* hîc

et aliis. Est contra *Suar.* supra s 3. *Canum* 6. de loc. cap. 8. ad 7. et alios, qui putant Apostolos nunquam baptizasse in nomine Christi.

Tertio (e) de forma necessaria ex parte Sacramenti, patet, quod ista non est talis quantum ad omnia verba, ex hoc quod dictum est, quod Græci vere baptizabant, non tamen sub eadem forma. Unde advertendum est, quod in ista forma sunt verba principaliter pertinentia ad eam; aliqua autem non principaliter pertinent, quia exprimunt ministrum, actum et suscipientem. Ministrum enim non est simpliciter necessarium aliquo verbo exprimi neque pronomine cujuscumque personæ, quia non est in verbis Christi, *Matth. ultimo*. Alia autem duo, scilicet actum et suscipientem, necessarium est exprimi, sed non determinate eodem modo quo istis verbis exprimuntur, scilicet actus verbo indicativi modi, et suscipiens pronomine secundæ personæ; sed potest actus exprimi verbo alterius modi, et suscipiens verbo alterius personæ ut Græci exprimunt. Ratio autem necessitatis, quod illa duo sic vel sic exprimerentur, sumitur ex illo Matth. ultimo : *Baptizantes eos,* etc. ubi exprimitur actus et suscipiens.

De verbis autem (f) principalibus quæ sunt : *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,* an ista sint præcise pertinentia ad formam? Ad hujus intellectum advertendum est, quod secundum Philosophum
7. 5. *Physic.* quadruplex est mutatio, scilicet secundum substantiam, qualitatem, quantitatem, et ubi. Sic secundum ista verba, potest fieri quadruplex variatio, scilicet *secundum substantiam,* alia verba ponendo pro istis, vel aliud verbum pro isto; *secundum quantitatem,* apponendo, vel subtrahendo, et si apponendo, vel anteponendo, vel postponendo, vel interponendo; *secundum qualitatem,* scilicet auferendo aliquam requisitam terminationem ad congruam locutionem; *secundum ubi,* transponendo.

Et de quacumque istarum variationum, dico, quod si varians intendit uti verbis, quibus utitur tanquam forma Ecclesiæ, præcise, non baptizat, quia deficit sibi intentio utendi verbis, quibus utitur, tanquam forma Ecclesiæ; intendit enim uti illis verbis aliqualiter variatis, tanquam forma præcisa Baptismi.

Supposito ergo, quod non deficiat intentio, quæramus ex parte verborum in se, quæ istarum variationum potest stare cum forma, et quæ non? Et hoc de singulis per ordinem. 8.

De prima dico, quod potest intelligi dupliciter, vel quod aliud verbum secundum quid ponatur in loco alicujus verborum illorum, puta alia vox, tamen idem et sub eadem ratione significans ; vel aliud verbum simpliciter, scilicet alia vox aliud significatum habens. Et si secundo modo, adhuc dupliciter, quia vel illud significatum est omnino disparatum a significato vocis, pro qua ponitur, ut si poneretur *lapis* loco hujus, quod est *pater;* vel est significatum conveniens omnino, habens idem substratum in re. Et

Margin: in forma Sacramentorum.

hoc contingit dupliciter, vel quia exprimi distincte tres personas sub aliis rationibus significatas, quam signtnificantur per hoc : *Pater et Filius, et Spiritus sanctus,* et sic est de istis nominibus *genitoris, geniti et spirati* ; ista enim significant personas sub ratione proprietatum, non autem sub ratione subsistentium et hypostasum. Vel illæ personæ significantur implicite, et hoc vel tantum in toto collectivo, quomodo significat eas hoc nomen *sancta Trinitas;* vel implicite, ut in quodam importante personas per correspondentiam effectus ad causam, et sic importantur per hoc nomen *Christus.* Hoc enim nomen significat Filium secundum naturam humanam, qui unctus est; et dat intelligere Patrem, a quo unctus est, et Spiritum sanctum, quo unctus est. Sic ergo habemus quantum ad istud membrum, nomen aliud tantum secundum vocem, vel nomen, aliud habens significatum omnino disparatum, vel nomina significantia tres personas, non sub ratione personarum, ut *genitor et genitus,* vel nomen significans ista collective, ut *Trinitas,* vel nomen connotans personas, sicut effectus causam.

Christus quomodo importat tres personas ? Mutatio nominis quotuplex esse potest.

De istis quinque, de primo patet, quod manet eadem forma, quia in qualibet lingua potest fieri Baptismus; forte tamen non licet baptizanti ex officio et solemniter, uti verbis cujuslibet linguæ, sicut nec in confectione Eucharistiæ, quia ordinavit Ecclesia Romana, quod officia Ecclesiastica dicantur, et Sacramenta ministrentur in Latino Grammatico; et hoc rationabiliter, quia istud distinctius potest scribi et proferri. De omnino impertinente patet, quod omnino forma non servatur.

De nominibus (g) significantibus proprietates, et non personas, ut *genitor,* etc. dico, quod non servatur in eis forma, quia Christus voluit personas vocari nominibus personarum, et rationabiliter secundum illud, quod tactum est *in primo libro dist.* 2. ut sicut Judæis datum erat aliquod nomen significans essentiam divinam sub propria ratione, quod ipsi vocabant nomen Dei Tetragrammaton; ita Christus dedit Ecclesiæ nomina significantia personas sub propriis rationibus. Si etiam non sic dederit, tamen bene probabile est in aliqua invocatione, nomen personæ habere aliquam efficaciam, quam non habet nomen proprietatis personæ; petendo enim aliquod donum ab aliquo pro amore Joannis, citius impetraretur, quam si loco nominis proprii poneretur nomen significans proprietatem suppositi.

De nomine *Trinitatis* patet, quod Christus intellexit illas personas explicandas; in hoc autem nomine *Trinitatis*, tantum importantur implicite; et ideo quod dicit illud capitulum : *A quodam,* Trinitas debet intelligi explicite pro tribus personis.

De quinto, scilicet de nomine Christi, patet, quod aliquando licitum fuit baptizare, *Act.* 2. 10. de Cornelio, et 19. Sed an (h) modo esset baptizatus, si sic traderetur, dubium est. Videtur quod sic ba-

ptizans peccaret mortaliter, imo omnino non baptizaret. Primum probatur, quia legem superioris nullus inferior potest revocare, nec simpliciter, nec ad tempus; lex de baptizando in ista forma communi : *In nomine Patris et Filii*, etc. promulgata fuit a Christo *Matth. ultimo*; ergo eam pro tempore, pro quo Christus non revocavit, nullus alius potest revocare. Sed licet dispensaverit in illa lege, pro tempore primitivæ Ecclesiæ, quia fuit ratio dispensandi, ut divulgaretur nomen Christi, tamen illa ratione cessante, non dispensavit; ergo nullus inferior pro tempore illo posteriori, potest aliqualiter a lege illa absolvi.

Consimiliter probatur secundum, quia forma tradita communiter semper manet forma nisi per formæ institutorem pro aliquo tempore fiat aliqua dispensatio. Sed forma non fuit dispensative tradita nisi pro tempore pro quo fuit dispensandi ratio, scilicet in Ecclesia primitiva, ut nomen Christi divulgaretur; ergo tempore illius dispensationis cessante, forma illa sola manet, quæ fuit forma ex institutione.

ius
ne
sit
us?

Quid ergo? Non audeo dicere, quod baptizatus hodie in nomine Christi, esset baptizatus, sed nec audeo dicere, quod non esset baptizatus, quia non lego ubi fuerit illa dispensatio revocata. In hoc ergo casu reputo dubium an talis sit baptizatus?

Circa istum autem tale remedium habendum est, sicut universaliter in aliis dubiis adhibetur, de quo *Extrav. de Baptismo*, et ejus effectu, de quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur verbis istis præmissis : *Si baptizatus es, non baptizo te; sed si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris et Filii*, etc. Et universaliter in omnibus dubiis quantum ad materiam et formam, sunt tres maximæ : Prima est ista : *Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda.* Secunda : *Si non adest possibilitas, viæ tutissimæ proxima est tenenda.* Tertia est ista : *Cessante impossibilitate, caute est supplendum, quod impossibilitas prohibebat.*

Tres maximæ in usu Sacramentorum.

COMMENTARIUS.

17.
Exprimenda in forma Baptismi.

(e) *Tertio de forma necessaria ex parte Sacramenti*, etc. Conclusio Doctoris est, ad necessitatem Sacramenti requiri, ut exprimatur actus baptizandi, et suscipiens cum invocatione sanctissimæ Trinitatis, non tamen persona ministri; est doctrina communis, quæ habetur ex capitulo, *Si quis*, etc. *de baptismo*, quod est Alexandri III. *Si quis puerum ter in aquam immerserit in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen*, et non dixerit : *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen, non est puer baptizatus.*

Actus ministri exprimendus

Illa autem *baptizo te* requiruntur ad expressionem actus baptizandi, et ipsum suscipientem, non aliter, quia persona ministri non necessario exprimitur, ut patet ex forma Græcorum, et alia per *baptizatur* et *baptizetur*; quam formam ratam habet Concilium Florentinum in decreto Unionis Armenorum de hoc Sacramento, ubi triplicem modum exprimendi formam validam Sacramenti declarat. Primus est, *Ego te baptizo*; secundus, *baptizatur servus Christi*, etc. Florent.

Triplex modus exprimendi formam valide. Ratio definitionis fidei.

sive *baptizetur servus Christi manibus meis*, etc. Cujus rationem subdit hanc : *Quoniam cum principalis causa, ex qua Baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum Sanctæ Trinitatis invocatione perficitur Sacramentum*, etc. Quamvis autem Concilium hic non declaret suscipientem esse exprimendum, illud supponit, quia tam forma quam ablutio seu actus, ut importatur per formam, verificantur circa subjectum ablutionis. Et de hoc nulla fuit controversia, aut diversitas in ritu quoad substantiam, licet quoad modum grammaticalem exprimendi suscipientem fuerit varietas, qui in forma Latinorum in accusandi casu, in forma Græcorum in nominativo exprimitur; exprimitur tamen persona subjecti in utraque, et significatio formæ practica ad ipsum dirigitur.

Exprimenda persona baptizati.

Concilium autem declarat varietatem, quæ contingit circa expressionem vel suppressionem personæ ministri, in quibus fuit diversitas ritus inter utramque Ecclesiam. Conclusio etiam patet Matthæi ultimo : *Baptizantes eos in nomine Patris et Filii*, etc. ubi traditur forma baptizandi, vel jam tradita exprimitur juxta sensum communem et interpretationem Ecclesiæ.

Dubium.

Dubitatur autem circa modum exprimendi actum baptizandi, an debeat exprimi, ut actus ministri, ita ut si ita restringatur, ut supponat verbum pro actione Dei tantum, ut in hac *baptizet te Deus*, sit valida forma? Respondet Soto *in hæc dist. quæst. unica art.* 5. requiri, ut non excludatur, quamvis non exigitur ejus expressio, ac proinde illa forma esset sufficiens. Contrarium docet Vasquez *disp.* 142. *cap.* 2. tum, quia illud denotatur verba illa Matthæi, ex quibus colligitur expressio actus, quæ expressio non exigeretur, nisi importaretur actus, ut a ministro est, alioquin tribueretur tota actio Deo, et denotaretur ministrum nihil concurrere, neque consequenter Sacramenta a se data esse causam gratiæ, sed solum Deum.

Consequenter dicit illam formam, quam approbat Sotus, non esse validam, quia reservat nihil ministro; tum quia non competit Deo baptizare in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, quia hic modus denotat auctoritatem, quam non habet Deus in se, sed in ministro, cujus actioni recte additur illa particula *in nomine*. Secundo sequitur si forma per modum imperandi proferatur, ita ut actus ille exprimatur, ut ministri, validam esse, quia sic auctoritas per Prosopopœiam dirigitur ad effectum, sicut si quis ex fide imperet arbori *transplantare*. Tertio sequitur, si proferatur deprecative, nihil fieri, nisi denotetur per verba adjuncta actio, ut procedit a ministro, quia sic rejicitur tota actio in Deum. Unde hæc invalida esset : *Baptizetur servus Christi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, si deprecativa est. Hæc autem valida : *per istam ablutionem remittat tibi Deus peccata tua*, sicut in Sacramento Unctionis : *Per istam sacram Unctionem remittat tibi Deus*, etc.

Respondetur tamen in forma non exprimi necessario actionem, ut est a ministro; est Doctoris, D. Bonaventuræ, *hic in* 1. *p. dist... art.* 2. *quæst.* 1. Richardi *loco citato*, Durandi *quæst.* 1. Paludani *ibidem*, Gabrielis *art.* 1. Adriani *in* 4. *quæst.* 1. § *Ad videndum*, etc. et omnium, qui formam Græcorum intelligunt deprecative, in qua non significatur actio ut ministri, vel ut est a ministro ex vi verborum.

Quia *baptizatur* et *baptizetur* non denotant personam ministri, cum sint verba passiva, sed subjectum, in quo est actio per modum passionis; implicite autem connotat agens correlativum, seclusa alia particula, quæ ipsum exprimeret, sicut correlativa sunt simul cognitione, ut est actio et passio. Unde in forma Græcorum nulla particula exprimit personam ministri, neque actionem explicite, ut a ministro.

Quamvis autem Florentinum addat *manibus meis*, id declarationis gratia fuit, non necessitatis, cum Græci illam non exprimant. Neque ratio hujus usus baptizandi per Græcos introducti, aliam expressionem permittit, unde ut recte Arcudius, απ 'ἐμέ, vel δι ἐμέ, id est, *a me*, vel *per me*, recte subintelligitur, et ratio facta convincit importari implicite personam ministri, ut exercet actionem baptizandi externam.

Ratio etiam Florentini præmissa idem supponit, docens non necessario exprimi causam instrumentalem, sed actio ut a ministro eatenus necessario exprimenda esset in forma, quatenus ipse minister esset exprimendus, hoc autem non requiritur per ipsum Vasquez. Probatur antecedens, quia ideo exprimeretur per ipsum actio, ut est a ministro, quatenus concursus causæ instrumentalis seu ministri exprimendus sit, ne alioquin denotaretur solus Deus esse causa gratiæ absque ministro, et consequenter absque Sacramento, ut ipse infert; concursus autem ministri nequit exprimi, nisi exprimatur ipse minister, quia est actio, ut fluit a virtute agentis. Sed Concilium dicit sufficere, ut exprimatur actio, ut est a causa principali, et non instrumentali, quia exprimere causam respective ad effectum in *fieri*, ut contingit in proposito, est exprimere causam ut influit, et ab eo effectus fit; ergo, etc.

20. Expressio causæ principalis denotat instrumentum.

Deinde exprimendo influxum causæ principalis, ut agit mediante instrumento, sufficienter importatur actio instrumenti, ut ab instrumento, ex præscripto ordine causarum et influxus. Sed exprimitur in forma deprecativa in verbis præscriptis, Deus causa principalis, ut influens mediante Sacramento sensibili, quod ponitur per ministrum, et consistit proxime in actibus ejus sensibilibus; ergo sufficienter importatur per hoc solum actio et concursus ministri, sine alia expressione.

Tertia ratio. Ex conjunctione materiæ et formæ respective ad eumdem ministrum.

Tertio denique, quia ex natura rei, accedente institutione divina, forma et materia ab eodem ministro debent applicari, ita ut si altera harum per diversos ministros applicetur, forma per unum, materia per alterum, non integrent materiam, seu fundamentum significationis sacramentalis, neque sacramentaliter applicentur; ergo ex conjunctione harum ad invicem, recte designatur ablutio esse a proferente verba, et utrumque ab eodem, seclusa alia quacumque particula id exprimente ex institutione item divina, ex ordine formæ ad materiam, tanquam compartem applicatam ab ipso proferente, ex natura tam actionis ablutivæ quam prolationis verborum, ex ordine ablutionis receptæ in subjecto, et signatæ per formam, ex subordinatione Sacramenti et ministri ad causam principalem; sufficienter, inquam, denotatur actio, ut est a ministro, vel esse ab ipso, ac proinde superfluit omnis additio ad illud exprimendum, quamdiu prædicta salvantur.

21.

Peto enim quid designet ipsam formam esse a ministro? an etiam ad hoc requiratur particula ulla in forma, quæ id designet? et hoc non, ut per se patet; ergo nihil aliud hoc exprimit, præter ipsam prolationem ejus, quæ fit a ministro. Eo-

dem modo actus ablutionis factæ a ministro designat seipsum, ut dicit ordinem ad ministrum, et ministrum, ut ab eo fit visibiliter; expressius ergo designat ministrum in reipsa, quam si per verba exprimeretur. Hinc itaque ablutio designat ministrum, hinc forma, quæ connotat ablutionem fieri hic et nunc circa subjectum et personam suscipientis, estque tantum illa, quæ fit a ministro, sufficienter denotant actionem fieri a ministro, aut ut est a ministro, neque alia ejus expressio requiritur.

Ablutio seipsam designat visibiliter, et ministrum.

Magis mirum est quomodo præfatus auctor velit etiam in forma consecrationis, denotari actionem, ut a ministro est, seu exprimi, cum minister non proferat formam in persona propria, sed in persona Christi, neque ullum sit verbum, quod exprimatur practice aut speculative in ordine ad personam ministri; vel si eo quod sacerdos proferat verba consecrationis in persona Christi, denotat se habere auctoritatem consecrandi, quare etiam, ut profert formam Baptismi, ut minister Christi, non denotet se esse ministrum, quamvis non exprimatur ex vi verborum explicite.

Forma Eucharistiæ non designat in modo significandi ministrum.

22. Neque fundamenta, quæ adducit contra Sotum, sunt magni ponderis, hærent enim in superficie verborum, vel procedunt ex supposito non admisso; concedimus enim Sacramentum Baptismi consistere in *fieri*, denotare ablutionem in usu et exercitio, ut est influxu, ac proinde, ut est a proxima causa. Et hoc denotatur per formam quamcumque, quæ exprimit actum baptizandi de præsenti, cum persona suscipientis, et invocatione Trinitatis; quia ergo materia Baptismi est ablutio in *fieri*, et forma jam præscripta, ut est in prolatione actuali non interrupta, et supponunt ex ordinatione divina intentionem ministri, cujus est hæc applicare, denotatur actio ut a ministro est, non quod hoc debeat necessario exprimi per ipsa verba formæ, quæ verificatur speculative et practice circa subjectum, et non circa personam ministri necessario.

Solvuntur fundamenta Vasquez.

Designari actionem, ut a ministro, non exprimi per formam.

Negatur ergo prima sequela, ex jam dictis, nempe denotari actionem illam esse solius Dei, privative ad causam instrumentalem utramque, tam ministrum quam Sacramentum. Neque illam doctrinam admitto, quam ex Alensi pro fundamento statuit, nempe per actionem ministri recte designari actionem Dei, ut causæ principalis, non e contra, quia relativa eodem modo se habent ad invicem, quot enim modis dicitur *instrumentum*, tot modis etiam *causa principalis*. Licet ergo de potentia absoluta Deus possit gratiam conferre sine ministro et Sacramento, tamen de potentia ordinaria, ut agit mediante Sacramento, agit mediante ministro, ut instrumentali causa; et hoc modo actio Dei mediante Sacramento, quæ explicatur in forma prædicta, importat actionem ministri conficientis Sacramentum.

Neque Patres agentes contra Donatistas, dum negarent ministrum sanctificare, vel dare effectum Sacramenti, quem Deo reservant (ut infra videbimus), ex illa forma, et modo loquendi, excludunt actionem ministri instrumentalem, multo minus excluditur per illam formam, quæ exclusiva non est, ex vi verborum et modo significandi, licet exprimat tantum causam principalem, ut agentum per Sacramentum; et ex his negatur altera consequentia.

Ad formam illam, quam reprobat, respondetur esse bonam. Ad improbationem, respondetur expressionem majorem alicujus in forma non vitiare ipsam, sicut quando dicitur: *Ego baptizo te Paulum*, ubi pronomina subintellecta exprimuntur; et si addatur istis: *Spiritus sancti ab utroque procedentis*, etc. neque

illa est interpretatio congrua illius formæ, quam ibidem subjungit, quasi invocatio Trinitatis referatur ad Deum, vel baptizatio ministerialis, tanquam a Deo facta, sed ad ministrum deprecantem Deum, ut conferat effectum per invocationem trium personarum, factam in forma a ministro, sicut sæpe invocamus Deum, ut per nomen sanctum suum sit nobis propitius: *Deus in nomine tuo salvum me fac*, etc. Neque etiam recte interpretatur illud *in nomine*, quasi designaret auctoritatem baptizandi, quam habet minister, quia designat potius potestatem Dei, et unitatem personarum respective ad baptizatum et effectum ablutionis animæ a peccato. Cætera, quæ ibidem adducit contra causam prætensam a Scholasticis mutationis formæ factæ in Ecclesia Græca, jam impugnavimus.

(f) *De verbis autem principalibus*, etc. In forma distinguit Doctor, quoad ea etiam quæ essentialia sunt, quædam verba principalia, et quædam minus principalia. Principalia continent invocationem Trinitatis; minus principalia sunt verba, quibus exprimitur actus baptizandi, et persona suscipiens.

Hæc distinctio non sumitur in eo sensu, quasi si deesset aliquod verbum, quod dicitur minus principale, perficeretur forma in sensu sacramentali, in quo perinde forma dependet æque ab omnibus, quia deficiente quocumque, nihil fit, et sic quæcumque sic sunt principalia. Dicitur ergo *principale*, primo quantum ad modum significandi expressius et magis proprie; et sic invocatio Trinitatis debet fieri nominibus propriis; alia verba per æquivalentiam, licet non adeo propria, possunt suppleri, modo exprimant actum, ut *abluo*, *immergo*, et hujusmodi, vel suscipientem, ut *Paulum*, *servum Christi*, etc. Secundo dicuntur principalia quantum ad significatum, quia exprimunt causam principalem a qua est effectus; alia vero subjectum, in quod recipitur, et actum exteriorem exercitum a ministro, vel ipsum effectum interiorem causatum in anima; et hanc tangunt auctoritates Patrum, qui dicunt *in nomine*, et invocatione Trinitatis sanctificari nos per Baptismum, et supponit Florentinum supra.

25. De variatione formæ. Mutatio quadruplex.

His itaque suppositis, Doctor hic determinat de variatione facta in forma, et de verbis præcise requisitis; supponit ergo, ex Philosopho, quatuor esse in genere mutationes. Prima, quæ fit in Substantia; secunda, quæ in Quantitate; tertia, quæ in Qualitate; quarta, quæ spectat ad *Ubi*; et servata proportione totidem modis posse formam Sacramenti mutari; et idem dico de materia. Ex iis ergo, quæ hic tradit Doctor de variatione circa formam Baptismi, applicando principia generaliter ad formam aliorum Sacramentorum, statuo has regulas:

Variæ regulæ.

26. Prima regula. Mutatio accidentalis.

Prima regula: *Mutatio formæ per verba synonima ejusdem, vel diversi idiomatis, non est substantialis, sed accidentalis, et sic rite conficitur per talem formam*, patet in exemplo de forma Baptismi apud Græcos et Latinos.

27. Secunda regula. Mutatio substantialis. Mutationi verbis, et eorum connexione.

Secunda regula: *Illa est mutatio substantialis in forma, quæ destruit sensum sacramentalem*. Pro quo advertendum est, illum dependere a quibusdam particulis formæ, et etiam dispositione earum, quæ se mutuo determinant, unde consurgat sensus formæ, verbi gratia, in forma Baptismi, ut dictum est, requiritur expressio actus et suscipientis cum invocatione Trinitatis, si hæc manent, quamvis mutetur forma Grammaticaliter, non mutatur substantialiter in sensu Theologico; estque valida. His mutatis contrarium contingit, quæ autem verba, quæ dispositio sit substantialis hoc modo, dependet a tractatu

in specie de singulis Sacramentis.

28. Tertia regula. D. Thom. Richard. Aliacensis. Adrianus. Durand. Soto. Error particularis non annullat Sacramentum, modo adsit intentio.

Tertia regula : *Mutatio facta in forma animo inducendi errorem, modo illa maneat, quoad sensum substantialem, non est substantialis.* Est contra D. Thomam *quæst.* 66. *art.* 8. Richardum *hic art.* 2. Aliacensem *quæst.* 2. Adrianum et alios. Probatur, quia Græci, ut refert Durandus et Sotus, vel aliqui eorum, ut moderni apud Arcudium supra; et aliqui ex antiquis apud Innocentium, ita utuntur forma Baptismi, ut putent eam esse omnino necessariam, et formam Latinorum nullam, tamen valide baptizant, modo salvetur intentio, quæ si deficiat, nullitas non est ex defectu formæ, sed intentionis.

Responsio. Impugnatur.

Respondet Durandus et Sotus, id verum esse, modo ritus ipsorum toleretur ab Ecclesia, secus si contrarium contingat.

Sensus formæ non dependet ab Ecclesia.

Contra, quod ritus toleretur, vel non, non facit ad essentiam formæ, quæ non dependet in sensu suo ab Ecclesia aut ministro, sed a sola institutione Christi; ergo quamdiu manet forma quoad requisita a Christo instituta, semper erit de se efficax, quantum ex parte formæ, quia alias esset signum æquivocum et fallibile, sicut autem institutio formæ non dependet ab Ecclesia, sic nec sensus ejus substantialis et sacramentalis.

Objectio.

Objicies responsionem Zachariæ Papæ *de Consecrat. dist.* 4. *c. Retulerunt*, circa baptizantem *in nomine Patria et filia*, etc. qui Baptismum decernit esse validum, modo non animo inducendi errorem sic baptizaverit. Respondetur defectum, qui tum contingeret, esse ex defectu intentionis, et non formæ.

29. Quarta regula. Suarez Ejus sententia.

Quarta regula : *Significatio formæ non dependet ab intentione ministri, ita ut per eam reddatur valida, quæ alias fuit invalida, vel e contra.* Hæc est contra Suarez *tom.* 3. *in* 3. *p. disp.* 2. *sect.* 5. ponit enim casum, si forma sit ambigua, et verum sensum ejus intendat minister, valide per eam conficere Sacramentum; si autem sensum falsum intendat, nihil facere, non solum ex defectu intentionis, sed etiam formæ. Contrarium probatur ex dictis, quia formæ significatio dependet ab institutione et acceptatione communi, si loquamur de humana, quæ est per auctoritatem publicam; unde intentionem interpretamur per verba, non e contra, et in contractibus et transactionibus statur verbis, non intentioni, quæ nequit aliter cognosci quam per verba. Sicut ergo intentio privata non dat significationem verbis, ita neque suppositionem, (licet enim in ordine ad seipsum posset hoc vel illud intendere per verba,) verba tamen dant intelligere hoc, quod important per communem impositionem et acceptationem

Eadem ratione patet significationem practicam, quæ ex institutione Christi, non dependere ab intentione proferentis privata, ac proinde intentio accommodata formæ in sensu sacramentali non est privata intentio ministri, qualitercumque concepta, sed intentio communis quam habet, ut minister Ecclesiæ et Christi, quæ salvari potest, manente privata corrupta per errorem. Hoc non esset verum, si intentio privata ministri posset distrahere aut determinare formam quoad sensum, nam Arianus ex errore (quem tamen in forma non exprimit) in forma Baptismi intendit Filium non esse consubstantialem Patri, neque particulam *in nomine* significare unitatem trium personarum, quæ intentio ejus non distrahit formam a sensu sacramentali, modo intendat conferre Baptismum Christi; et hoc ideo, quia forma in sua significatione non dependet ab intentione ejus privata, sed ab institutione Christi.

Ad propositum ergo inquiro, an forma

ambigua faciat determinate sensum sacramentalem ex vi verborum, quamvis ad alium sensum, etiam quovis modo torqueri possit? si sic, valide conficit, modo adsint reliqua, ut intentio ministri; si contrarium, nihil fiet, quantumlibet minister intendat sensum sacramentalem, nam præter intentionem ministri requiritur forma ex vi verborum significans. Unde si quis intenderet per hanc formam baptizare : *Ego te baptizo in nomine Patris, et cætera*, per particulam *et cætera* intendens reliqua quæ supersunt, nihil faceret; per hanc : *hæc est vera oratio, baptizo te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, nihil fieret, quantumcumque haberet intentionem baptizandi, quia illa prolatio formæ, vel forma sic prolata, non supponit pro sensu sacramentali, sed pro subjecto præmisso : *talia enim sunt prædicata, qualia permittuntur a subjectis;* et forma hoc modo recitative dicitur, et non significative, quia sic proferens formam, non profert ut minister Sacramenti et practice, sed ut Theologus, aut dialecticus in ordine ad enuntiationem speculativam, et si intenderet conficere, nihil fieret ex defectu formæ.

Præterea nulla est forma, quin aliqua ejus verba possint torqueri ad sensum æquivocum, saltem in sensu tropico et figurato, ut *absolvo te*, supple a vinculis materialibus, aut ab excommunicatione, et censuris, vel certe recitative vel significative proferri potest, hoc est speculative vel practice; ergo si minister debeat, excludendo sensum ambiguum, quacumque ratione supponi possit, determinare sacramentalem significationem, sæpius committit Sacramentum nullum, quando non reflectit.

Dices, sufficere intentionem universalem, quæ determinat ad sensum sacramentalem. Contra, ergo, salva illa, semper valide fiet Sacramentum, quantumcumque per privatum errorem aut malitiam intendat sensum disparatum, et sic tollitur casus. Si autem non habeat prædictam universalem aut particularem, ad faciendum Sacramentum, ille defectus est intentionis et ministri, non autem determinationis in forma, quæ utcumque fuerit determinata, non applicatur nisi per intentionem ministri.

Aliud autem est formam esse sufficientem de se, aliud esse applicatam ab intentione ministri, recipit determinationem, quantum ad sui applicationem, non tamen quantum ad significationem; et per hoc patet ad illud quod objicitur, ex illo cap. *Retulerunt*.

Sed dices, forma illa : *in nomine Patria et filia*, etc. continet in se verba omnino diversæ significationis ab iis quæ instituta sunt; ergo quoad formam erit invalidum Sacramentum, nisi possit recipere limitationem a proferentis intentione. Respondetur in eo contextu non esse diversæ significationis, neque verba significata sua, alias propria possunt supponere, quia forma debet facere sensum aliquem rationabilem et humanum, alias non haberet rationem signi; talem autem sensum in proposito nequit alium facere quam sacramentalem, ideoque unusquisque intelligit ad eum tantum sensum referri verba et esse corrupta quoad terminationem finalem, cum alium sensum non faciant, qui sit in usu, ac proinde intelligunt ibi non esse verba alia substituta, sed eadem ipsa formæ, corrupta in terminatione finali

32. Explicatur cujus cap. Retulerunt.

Dices, quid ergo dubitat Pontifex, an animo inducendi novi ritus erronei id fecerit? Respondetur, quia in eo casu forma supponeret pro verbis non corruptis, et sic non faceret sensum congruum; unde intelligenda esset forma in sensu

Forma Gnosticorum. Irenæus.

disparato, potuit autem ita contingere ex malitia ministri. Unde Gnostici apud Irenæum lib. 1. cap. 18. *in nomine* (seu *in nomen*, ut apud alios legitur) *Patris ignoti, et veritatis matris omnium, descendentis Jesu*, etc. baptizabant. Quæ forma tam disparata videtur, quam prior, etiamsi in sensu intelligeretur diverso ab eo quem jam explicavimus.

33. Quinta regula. Error Canonistarum.

Quinta regula : *Eamdem esse formam et materiam Sacramentorum per universam Ecclesiam, eamdem dico quoad substantiam et essentiam.* Hæc est de fide, et contra quosdam Canonistas in cap. 1. *de Baptismo*, qui putant in Ecclesia Græca sufficere præscriptam formam *baptizetur*, etc. si quis tamen in Latina ea uteretur, nihil faceret. Ratio veritatis est, quia Sacramenta quoad substantiam non subsunt Ecclesiæ, sed quoad dispensationem et ritum accidentalem seu extrinsecum, ut supponit Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 2.

Fundamentum præmissæ regulæ.

Trident. Varii errores et corruptelæ.

Fuerunt et alii errores circa substantiam formæ baptismalis, ut illorum qui in nomine trium Patrum vel trium Paracletorum, tempore Apostolorum baptizabant, de quibus *canon* 48. vel 49. Apostolorum. Marcionitæ, qui et Gnostici, negabant Deum Patrem, quem annuntiarunt Scripturæ et Prophetæ esse patrem Domini nostri, quia hic notus est, ille vero ignotus, ideo utebantur forma præmissa : *In nomine Patris ignoti*, etc. Paulianistæ etiam non servabant veram formam, sicut et Cataphryges 1. *q.* 1. *Nicen. can.* 19. Ariani etiam corrumpebant formam, Arelatense I. *can.* 8. Nicephorus *lib.* 13. *cap.* 35. Eunomiani quandoque non baptizabant in nomine trium personarum, sed in Domini morte, Socrates *lib.* 5. *c.* 23. *Can.* 50. *Apostolorum.*

34. (g) *De nominibus significantibus proprietates*, etc. Proposuit quinque modos, quibus mutatio fieri potest in hac forma, per variationem dictionis. Primo modo, ut sit variatio secundum sonum dumtaxat, et non quoad significationem, aut modum significandi, et hæc variatio non officit. Alio modo ut variatio sit quoad significationem vocis, et significatum, vel omnino disparatum, et sic nihil fiet, vel conveniens in re, sed aliter significans, et sub alia ratione quam formam præmissam exprimitur, verbi gratia, si explicentur tres personæ per dictionem collectivam *Trinitatis*, vel per proprietates notionales, ut *genitoris, geniti et procedentis*; vel in aliquo per modum effectus denotans tres personas, sicut *Christus* denotat ungentem, qui est pater, unctum, qui est ipse, et unctionem, quæ significat Spiritum sanctum. Ac tandem resolvit quid sit tenendum circa illam formam : *Baptizo te in nomine genitoris et geniti, et procedentis*, etc.

Dicit ergo formam illam non esse sufficientem, quæ est communis. Altisiodorensis *lib.* 3. *Summæ tract.* 3. *cap.* 4. Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 3. *art.* 3. D. Thomæ 3. *part. quæst.* 66. *art.* 5. *ad* 7. D. Bonaventuræ cum reliquis Sententiariis *in hac dist.* Sotus autem negat in praxi esse sequendam contrariam ; quidquid sit de veritate ejus speculativa, quam probabilem etiam censet Suarez *disp.* 21. *sect.* 4. non in usu sequendam. Contrariam amplectitur Cajetanus super *art.* 5. D. Thomæ loco citato, et Victoria *de Baptismo* § 14. Probatur ratione Doctoris sententia communis, quia sicut Judæis datum est nomen *Jehova*, Tetragrammaton, quod significat Deum sub ratione essentiæ propriæ, et cujus esset usus invocando Deum, et protestando fidem unius Dei, quæ fuit explicita in omnibus et singulis illius legis, ita etiam, cum fides Trinitatis sit explicita in populo Christiano, ad quam omnes tenentur, sicut ad invocationem

Dei in tribus personis; congruum fuit ut Christus exprimeret, sicut expressit, nomina propria trium personarum in ordine ad protestandam fidem et invocationem Dei, seu trium personarum in una essentia, quia, ut inquit, quando exprimitur persona alicujus, cujus intuitu postulamus gratiam, per proprium nomen, facilius impetratur quod petitur, quia nempe exprimitur perfectius motivum sic, quam si per aliquam proprietatem exponeretur, verbi gratia, si dicatur per filium Zebedæi, vel hujusmodi, intelligendo Joannem.

Cum in Baptismo itaque per invocationem Trinitatis, et fiat protestatio fidei in facie Ecclesiæ, et petatur gratia regenerans in Christum, congruum fuit, ut invocatio institueretur personarum sub propriis nominibus, prout Christus expressit *Matthæi ultimo*, et Ecclesia semper tenuit in usu tam professionis fidei, quam invocationis divinarum personarum, edocta tam ex loco prædicto, quam ex aliis : *Quidquid petieritis patrem in nomine meo. Nemo novit Patrem nisi Filius*, etc. *Pater clarifica*, etc. et ubique in Testamento novo hic modus exprimendi personas est in usu, quo utitur Ecclesia in Symbolis, et orationibus, et benedictionibus; estque magis accommodatus captui omnium, quia non omnes intelligunt notiones divinarum personarum, aut intelligere possunt.

Sicut ergo forma Baptismi ita est tradita, ut sicut ministerium Sacramenti fieret commune cuicumque quantum ad valorem, tam viris quam mulieribus, tam fidelibus quam infidelibus, qui conferre possunt Sacramentum valide in omni casu, et licite in casu necessitatis; ita etiam congruum fuit, ut fieret per propria nomina personarum, quibus fides explicita Trinitatis, et invocatio, secundum captum cujusque exprimeretur, et non per alia quæ captum excedunt vulgarem.

Hoc ipsum declaratur exemplo, verbi gratia, in materia Eucharistiæ institutus est panis usualis; hinc in pasta nequit consecrari, quamvis specie physica non distinguatur a pane, quia nempe panis non est usualis, licet quantum ad effectum nutritionis, panis dici possit, respectu ejus, cujus stomachum non offenderet. Ita in verbis contingere potest, ut ea quorum usus est communis et accommodatus captui omnium congruum fuerit institui, non alia, licet respectu aliquorum sint æquivalentia, nempe Theologorum, non tamen respectu omnium quibus accommodari debuit forma, sicut et potestas ministrandi Sacramentum ad eos fuit translata.

Fundamentum ergo primarium est in- 37. Vasquez rejicitur.
stitutio Christi accedente usu et interpretatione tam Ecclesiæ, quam Doctorum. Vasquez *disp.* 144. *cap.* 3. putat Doctorem deficere in suo discursu, quia non assignat rationem, quare invocatio personarum sub nominibus propriis fieri debeat, et non sub æquivalentibus, *quod docere*, inquit, *deberet ipse, et alii quos rejicit*. Sed non integrum Doctoris discursum ponderat; illa enim est conclusio communis, quam probationis loco non substituit Doctor, sed assertionis. Eam probat ex ratione præmissa, sumpta congruentia ex modo invocandi Deum, et significandi usu Synagogæ per nomen *Jehova*, Tetragrammaton proprium Dei. Congruum erat etiam Christum sic instituisse formam Baptismi sub invocatione personarum sub nominibus propriis, quia talis invocatio proponit motivum expressius, ex quo reddatur magis efficax invocatio; totum autem refertur ad institutionem, quia non observabatur in illa *genitoris et geniti*, etc. forma instituta a Christo. Comprehendit etiam Doctor sub invocatione trium personarum, non solum

expressionem causæ principalis, sed etiam professionem fidei, prout omnes supponunt, cum Baptismus sit Sacramentum fidei, et professio legis Evangelicæ, et ad utrumque deservit expressio personarum sub nominibus propriis.

Negat etiam æquivalentiam utriusque formæ, quantum ad modum significandi speculative, et quantum ad significationem practice seu efficaciam. Comprehendit ergo in re quidquid superaddit Vasquez, quamvis tantum declaret invocationem respective ad effectum Sacramenti ut est expressio principalis causæ sanctificantis, prout etiam est ex usu Conciliorum, speciatim Florentini ac Patrum, contra Donatistas et alios hæreticos jam præmissos.

38. Cajetan. Prima objectio. Objicit Cajetanus in cap. *A quodam Judæo*, approbari Baptismum in nomine Trinitatis, vel in nomine Christi collatum, ergo a fortiori in prædicta forma collatum, quæ magis accedit ad formam ordinariam, et continet expressam invocationem Trinitatis. Respondetur per *Trinitatem* intelligi explicitam invocationem

Solvitur. per propria nomina, sicut dictum est. Quantum ad secundum, de Baptismo collato in nomine Christi, respondebitur in sequentibus. Ita Doctor.

Secunda objectio. Objicit secundo Ambrosium *lib.* 1. *de Spiritu sancto,* ubi dicit per nomen Christi dari intelligi Trinitatem, quia ungentem, unctum, et unctionem; ergo constat invocationem implicite Trinitatis

Solvitur. sufficere. Respondetur negando consequentiam, et declarabitur antecedens infra.

39. Tertia objectio. Objicit tertio Eugenium IV. in decreto fidei, licet posuerit invocationem Trinitatis sub propriis nominibus in forma, non reprobare aliam, quæ aliter per synonima exprimeret mysterium, et insinuat in ratione, quam adducit pro forma Græcorum, et ejus sufficientia, quia denotat actum ministri, et invocationem Sanctissimæ Trinitatis, ut causæ principalis; ergo id sufficit. Respondetur eum intendere, illam invocationem, ut tradita est in formis, quas approbat, non aliter, sufficere; abstinere autem ab incertis opinionibus, quia illam quam defendit Cajetanus et Ledesma 1. *part.* 4. *q.* 7. *art.* 5. ut probabiliorem docet Glossa in cap. *Multi, de consecrat. dist.* 4. tanquam legitimam, et hoc ante Eugenium.

Objicit quarto, quod illa forma sit æquivalens, sed hoc ex dictis negatur, quia licet æquivalens aliquo modo speculative, ut quidam volunt, non tamen practice, quia id dependet ab instituto. Melius negatur etiam primum ex Doctore, quia notiones non designant personas, sed proprietates. Sed urget Suarez, quod etiam Pater formaliter significat proprietatem. Respondetur negando antecedens, quia non sumitur *Pater* denominative in hac forma, sed substantive, prout subsistit, licet importet sic constitutivum sui; notio autem significat proprietatem, nam licet in re sit eadem cum paternitate, tamen significat actum notionalem, ut est ad terminum per modum actus productivi, et non constitutionem personæ sub illa ratione et modo significandi vocis; *paternitas* autem significat subsistentiam per modum constituentis, sic ergo differunt illæ voces in modo significandi, etiam speculative. Vide Doctorem infra *respons. ad* 7.

Objicit quinto exempla, ut, *Ego baptizo te in nomine Patris, et Jesu Christi, et Spiritus sancti; in nomine Patris et Filii et Spiritus paracleti.* Respondetur primam formam non esse validam, secundam autem validam esse, quia mutatio illa est solius epitheti, non substantiæ, *Spiritus* enim significat personam; unde si tollatur epithetum, valet secundum

aliquos, vel saltem si mutetur in aliud, quod soli personæ competit, nihil obest. Sequitur ex his minus valere invocationem Trinitatis implicitam, per nomen collectivum, ut bene Doctor, cujus oppositum docet Cajetanus, nam ubicumque dicitur Baptismum debere fieri in nomine Trinitatis, intelligitur explicite invocatio personarum, prout Christus expressit, estque ex usu Ecclesiæ.

Dubitari solet quid designet illud *in nomine* positum in forma, et an sit particula substantialis? de quo nihil Doctor in præsenti quæstione. Supponit Doctor § *De tertio*, etc. *quarta mutatio,* ubi insinuat designare unitatem trium personarum ; aliqui putant intelligi fidem et confessionem. Hugo de Sancto Victore *lib.* 2. *de Sacramentis, part.* 6. *cap.* 2. Alii autem intelligunt exprimi Deitatem, auctoritatem et potentiam cum unitate. Ambrosius *lib.* 2. *de Sacramentis cap.* 7. Nazianzenus *oratione* 40. Hieronymus *in illud ad Ephesios* 4. *Unus Dominus,* etc. Augustinus *lib.* 3. *contra Maximinum cap.* 32. Supponit idem Doctor dicto § *de Tertio,* etc. *quarta mutatio* insinuat designare unitatem trium personarum. Respondetur utrumque recte designari, nam in Sacramento exprimi debet causa principalis, qui est unus Deus, unus in substantia, et trinus in personis, et hujus professio publica in facie Ecclesiæ per Sacramenti susceptionem fit, quantum est ex natura et institutione actus.

Idem designat fides Ecclesiæ, per quam ministratur Sacramentum, et invocatio ex eadem fide ; qui enim non confitetur Patrem esse Deum, et reliquas personas esse eumdem Deum, non invocat Trinitatem. Una ergo est fides et confessio perfecta divinarum personarum, sicut et una Deitas, per quam convenit ipsis sanctificare ; unde ista conjungit Apostolus ad Ephesios 4. *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus,* etc.

Recte itaque confessio unius fidei, in qua vocantur et uniuntur in Baptismo fideles, per illam particulam datur intelligi, prout multi Scholastici post Hugonem intellexerunt, ut Magister in littera exponit *in nomine,* id est, invocatione vel confessione, Alensis, D. Bonaventura, Gabriel, Paludanus. Favent loca Augustini, quibus dicit Baptismum in fide Ecclesiæ valere, quod perinde est ac confessione Ecclesiæ; non recte ergo Vasquez reprehendit hanc interpretationem Hugonis et antiquorum, quasi duram et extortam. Negat etiam Baptismum datum in fide et confessione Patris et Filii et Spiritus sancti, esse validum, *quia,* inquit, *baptizans, verbi gratia, potest errare in fide Trinitatis, negando consubstantialitatem trium personarum, ut si sit Arianus.* Sed hoc nihil est, quia non intelligitur illa particula *in fide* vel *confessione,* de fide privata ministri baptizantis, sed de fide Ecclesiæ, cujus est minister; sicut neque intentio ejus privata officit, etiam ex errore concepta, modo servet communem intentionem quam habet Ecclesia. Et si intelligatur particula de fide objectiva articuli, vel de ipso actu publico et externo, in quo ejusdem fidei protestatio fit, connotando etiam internum, quo creditur conformiter ad Ecclesiam, perinde est, atque æquivalet, quia tam actus internus quam externus supponunt pro objecto, non secus ac signum vocale, quia non minus vox supponit pro objecto quam conceptus ; et enuntiatio primario invenitur in mente, secundario in voce.

Intelligitur autem *fides* et *confessio* non in omni sua extensione ad articulos materiales quoscumque, sed præcise, ut limitatur per verba sequentia *Patris et Filii,* etc. ad fidem et confessionem my-

43. Magister.

D. Bonav. Gabriel. Paludan.

Rejicitur Vasquez.

In fide Trinitatis baptizari, idem quod in nomine.

sterii Trinitatis, quod proponitur in forma; ideoque Magister in littera invocationem et fidem seu confessionem Trinitatis synonyme, et non sub disjunctione aut diversitate sumit; quod Ambrosius ab eodem citatus facit, et Altisiodorensis *tract.* 3. *cap.* 4, *quæst.* 4. fidem et unitatem Dei debere exprimi in forma Baptismi, sumens illa synonyme, nempe *fidem* et *unitatem,* cui consentiunt Patres citati.

Ex his patet ad secundum, illam particulam, vel in se, vel æquivalenter expressam, esse substantialem; unde qui diceret *in nominibus, in auctoritatibus, in potestatibus Patris et Filii,* etc. nihil faceret.

44. Sed quid dicendum, an particula *in* vel *per* sufficienter denotet unitatem personarum? ut si quis baptizet *in Patre et Filio et Spiritu sancto?* vel *per Patrem et Filium et Spiritum sanctum,* etc. quod perinde est. Vasquez et alii moderni videntur negare Baptismum esse validum, quia debet exprimi unitas divinarum personarum in forma. Respondetur tamen, salvo meliori judicio, in illa forma sufficienter exprimi unitatem, qui exprimitur in ea causa principalis sanctificans et illæ propositiones *in* et *per* designant auctoritatem et potestatem trium personarum unam. Unde Apostolus ad Romanos 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu,* etc. ad Galatas 3. *Quicumque in Christo Jesu baptizati estis,* etc. ad Ephesios 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis,* etc. ad Coloss. 2. *in quo circumcisi estis,* etc. Quibus in locis particula *in* ex modo loquendi Scripturæ designat potestatem et auctoritatem trium personarum, maxime juxta expositionem eorum, qui negant fuisse aliter datum Baptisma, et perinde est dicere *baptizari in Christo Jesu,* ac *baptizari in nomine Christi Jesu.*

Vasquez.

Responsio.

Quam formam loquendi expressit Petrus Act. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi,* etc. ergo eodem modo significat potestatem, et *nomen Patris et Filii et Spiritus sancti,* etiam sub ratione unitatis seu unius, etiam de rigore sermonis quoniam sine differentia, et uniformiter ad tres personas refertur, et supponit pro potestate, quam in re ipsa habent unam; nec requiritur expressio unitatis aliter quam implicite, quia particula *in nomine,* eo ipso quod in singulari ponitur, arguit unitatem ex modo significandi singulariter, non exprimit institutione prima vocis. Hinc Athanasius in Symbolo: *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus,* non nugatorie subjungit explicitum conceptum unitatis, *non tres Dii, sed unus est Deus: Omnipotens Pater: omnipotens Filius,* etc. *non tres omnipotentes, sed unus omnipotens,* etc. et Hieronymus ad Ephesios 4. *Unus Dominus, etc. non baptizamur in nominibus Patris et Filii, etc. sed in nomine uno quod intelligitur Deus,* etc.

Huic sententiæ favet Tertullianus *lib. de præscriptionibus* adversus hæreses, cap. 20. *Jussit gentes baptizari,* inquit, (supple Christus) *tingenPatrem et tesin Filium et Spiritum sanctum.* Et lib. contra Praxeam, cap. 26. *Mandans, ut tingerent in Patrem et Filium, et Spiritum sanctum,* etc. Hieronymus, dialogo contra Luciferianos, cap. 3. *Cum in Patre et Filio et Spiritu sancto baptizatus homo templum Domini fiat,* et canon Apostolorum 49. *Qui non baptizaverit in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum.* Respondet Vasquez, Tertullianum agere de præcepto baptizandi, non de forma Baptismi. Contra, Tertullianus non solum præceptum tradit, sed etiam formam ex Matthæo; et saltem contra Pra-

Athanas.

Tertull.

Hieron.

Canon Apostolorum. Respons.

Impugnatur.

xeam id verum est, cum ex ipsa forma probet contra eumdem, Patrem distingui in persona a Filio; unde subdit, *non in unum* (supple quoad personas), *nam nec semel, sed per singula nomina in personas singulas tingimur,* ubi et ritum et formam Baptismi designat, ut recte etiam advertit Pamelius annotatione prima in libro ejusdem Tertulliani de Baptismo. Eodemque modo canon præfatus Apostolorum tradit formam baptizandi contra hæreticos baptizantes *in nomine trium principio carentium, ut trium Filiorum, vel trium paracletorum.* Quamvis autem versio Latina, tam Dionysii Exigui quam Gratiani, vertat *in nomine Patris et Filii,* etc. non sic continetur in textu Græco, sed *in Patrem et Filium,* ut recte notavit ipse Vasquez, quamvis non respondeat nisi ad Tertullianum. Canon autem ita habet : *Si quis Episcopus, vel Presbyter, juxta Domini ordinationem non baptizaverit in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, sed in tres principio expertes, vel tres Filios,* etc. *deponatur.* Hic ergo canon tradit formam contra hæreticos reprobatos, sicut et canon sequens ritum trinæ immersionis, contra eos qui unam tantum dabant in Domini mortem, subjungens rationem : *non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, sed euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris,* etc. Unde colligere licet huic æquivalere formam superiorem, ex sensu utriusque canonis, cum in superiori tradat veram formam corrigens errorem hæreticorum, et in hoc supponat eamdem ex Matthæi ultimo, contra baptizantes una immersione in Christi mortem; qua autem ratione id improbetur, dicetur in sequenti quæstione. Prima forma datur per particulam *per,* cui æquivalet particula *in.*

Confirmari potest, ad Corinthios 6. *Et hæc quidem fuistis* etc. *sed absoluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri,* etc. id est, per Spiritum sanctum, ut exponunt Chrysostomus, Theophylactus, Œcumenius, et alii. Loquitur autem Apostolus de ablutione et sanctificatione baptismali. Et primo loco dicit *in nomine Domini nostri Jesu Christi;* in secundo autem dicit *in Spiritu Dei nostri,* etc. ubi propositio *in* sumitur æquivalenter pro *in nomine.*

De quinto, scilicet de nomine Christi, patet quod aliquando licitum fuit, etc. baptizare scilicet *in nomine Christi.* Hæc est sententia communis omnium Scholasticorum, quos citat Scholiastes, et aliorum præter solum Armachanum *lib.* 8. *de quæstionibus Armenorum cap.* 3. quem sequitur Canus et Suarez citati, et Sotus art. 6. hujus distinctionis, et Vasquez *disp.* 143. *cap.* 3. *et* 4. qui certe magnis conjecturis oppositam sententiam probant, et nunquam fuisse in usu baptizare in nomine Christi, non expressa invocatione trium personarum. 46. De Baptismo in nomine Christi. Sententia communis. Armachan. negat. Canus. Suarez. Sotus. Vasquez.

Conclusio communis variis modis defenditur. Alensis cum aliis sequentibus, docent dispensative in principio per specialem revelationem concessum esse Apostolis, ut nomen Christi contemptibile apud Judæos et Gentiles redderetur gloriosum, cum per invocationem ejus daretur gratia baptismalis, et Spiritus sanctus; et cum hac moderatione limitant usum illius formæ pro illo tantum tempore, donec nomen Christi ex fructu innotuit. 47. Varii modi explicandi sententiam communem. Alensis.

Cajetanus tamen in *art.* 6. *quæst.* 66. D. Thomæ, et Adrianus in quartum, dicunt formam citra dispensationem validam esse pro quocumque tempore; quibus favent Ambrosius, Nicolaus Papa, cap. *A quodam Judæo,* et Magister in littera, et Hugo de Sancto Victore *lib.* 2. *de Sa-* Cajetan. Adrianus.

Ambros. Nicolaus. Magist. Hugo. Ledesma. *cram. part.* 6. *c.* 2. qui sine limitatione loquuntur, et probabilem esse docet Ledesma 4. 1. *part. quæst.* 7 *art,* 6. Cæterum omnes conveniunt in eo, quod forma fuerit in usu. Probatur autem hoc ex Act. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum;* et cap. 8. *Baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu,* etc. et cap. 19. *His auditis baptizati sunt in nomine Domini Jesu.*

Probatio communis sententiæ.

48. Responsio. Respondent aliqui primo, hoc idem esse in nomine Domini Jesu, quod in auctoritate et potestate Jesu Christi, id est, Baptismo, quem instituit Christus; qua ratione distinxit Lucas ibi hoc loquendi modo, Baptismum Christi, a Baptismo Joannis; ita Sotus et Canus. Et primum confirmant varis testimoniis Scripturæ, Marci ultimo : *In nomine meo dæmonia ejicient,* etc. Contra, hoc modo etiam dici posset quod Matthæi ultimo, ubi est similis forma loquendi, et Patres interpretantur dari formam baptizandi ; intelligeretur etiam auctoritas baptizandi concessa Apostolis per institutionem Sacramenti cujus ministerium ipsis collatum est, non autem forma intelligeretur baptizandi ; ergo spectando præcise modum loquendi Scripturæ, non colligitur magis ex præcepto baptizandi *in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,* formam tradi baptizandi, quam ex modo loquendi, quo usus ejus et exercitium declaratur factus *in nomine Domini Jesu,* declarari formam in qua Apostoli et discipuli ministrarunt Baptismum.

Rejicitur ex modo simili loquendi.

Alia respons.o. Impugnatur. Alii respondent ex textu Græco colligi diversum modum loquendi, quia Matthæi ultimo habetur εἰς ὄνομα, id est, *in nomen; Act.* vero *secundo* habetur ἐπι τῷ ὀνόματι, id est, *in nomine* Contra, hoc nihil est, ut bene advertit etiam Vasquez, quia æquivalent hæc etiam apud Græcos, quoniam *Act.* 8. *et* 19. habetur εἰς ὄνομα, sicut et Matthæi ultimo; neque dubium est idem dici atque intelligi *Act.* 2. *et* 10. ubi exprimitur *in nomine,* et 8. et 19. ubi dicitur *in nomen,* ideoque eodem modo vertit Latinus interpres utrumque, sicut et Matthæi ultimo dicit *in nomine,* et non *in nomen,* et ut in præmissis diximus perinde significant.

Quod secundo loco additur, non subsistit, quia Baptisma Joannis efficacia et forma distinguebatur a Baptismo Christi. Actorum autem 2. satis declaratur Baptisma Christi dare remissionem peccatorum et Spiritum sanctum, ex aliis verbis adjunctis, ut patet ex illis, *in remissionem peccatorum vestrorum accipietis donum Spiritus sancti.* Actorum autem octavo et decimo, non fuit necessitas explicandi differentiam inter Baptismum Christi et Joannis, quia neque Samaritani, neque Gentiles fuerunt baptizati baptismo Joannis, sed soli Judæi, ad quos missus est Joannes, *Parate viam Domini,* etc.

Respondet Vasquez illa loca intelligi invocato etiam *nomine Jesu,* vel quia in forma apponebant non solum nomen Filii, sed simul Jesu Christi, exprimendo etiam simul distincte reliquas personas; vel quia persona Jesu Christi exprimeretur non sub hoc nomine, sed solum sub nomine Filii, quæ eadem est persona. Contra primum, non congrue invocaretur Jesus Christus ad effectum Baptismi, ita ut in nomine et invocatione ejus diceretur baptizari in remissionem peccatorum, si solum adjiceretur formæ institutæ, in cujus efficacia datur remissio peccatorum, et non ex efficacia adjuncti, quæ nulla est ex sententia opposita.

Hæc ergo locutio baptizari *in nomine Domini Jesu in remissionem peccatorum,* etc. facit hunc sensum (ex stylo Scripturæ, et modo interpretandi Patrum

atque Ecclesiæ, sicut illa quæ de invocatione Trinitatis habentur Matthæi ultimo, nempe remissionem peccatorum dari per invocationem ejusmodi, non expressis iis, quæ sunt de essentia formæ, prout non exprimuntur in dictis. Sed hoc non solum esset improprie dictum, sed esset omnino falsum, quia illa invocatio nominis Jesu sic intellecta, neque sic esset de substantia formæ aut Sacramenti, neque haberet efficaciam respectu talis effectus; ergo interpretatio præmissa minus quam reliquæ, quadrat Scripturæ, aut doctrinæ receptæ circa formam Sacramenti, quia vel vitiaret illa additio formam, vel omnino superflueret, quia instructio præmitti solita, ante lotionem sufficeret.

Confirmatur, quia, ut colligit Tridentinum cum Milevitano et Patribus, adversus Pelagianos, si non esset peccatum originale in infantibus, forma Baptismi falso enuntiaretur in remissionem peccatorum. Enuntiatur autem in remissionem peccatorum, quatenus potissimum exprimit causam principalem ex Florentino, ut visum est; ergo Baptismus tantum datur in remissionem peccatorum (quod supponit et contendit sententia opposita) in invocatione causæ principalis, id est, Trinitatis; ergo falso enuntiatur Baptismus in remissionem peccatorum in nomine Jesu Christi, si hæc invocatio non fuit inefficax.

Patet consequentia, quia ad veritatem formæ non magis requiritur, ut supponat peccatum remittendum in infantibus, quam quod ipsa forma sit remissiva peccati, cujus remissionem enuntiat; imo hoc magis exigitur, quia forma verificari potest circa subjectum, in quo non est peccatum, et semper est remissiva peccati, quantum est de se; quod autem actu remittat peccatum, aut supponat remittendum, est ex statu subjecti, cui aliud remedium applicari non contingit, ut de lege ordinaria est status infantum.

51. Forma falsa. Præterea si quis nunc baptizaret *in nomine Patris, et Jesu Christi et Spiritus sancti,* ille Baptismus non esset validus, quia secunda persona non exprimitur proprio nomine, ut subsistit in Deitate; ergo etiam tum non valebat talis Baptismus sub illa forma, seclusa dispensatione, quæ perinde affirmari potest facta in forma illa, quam docet communis, tum fuisse validam.

Secunda etiam interpretatio non consonat proprietati locutionis et Scripturæ, quia non est dubium, quin Petrus eamdem acceptationem appellationis servarit hic et in præcedentibus, prædicando Christum Judæis, ubi sumitur appellatio *Christi Jesu,* secundum primam institutionem nominis, ut patet ex toto decursu sermonis Petri.

Quantum ergo ad argumentum ex Scriptura sistendo in proprietate vocis et litteræ, nihil haberi potest prædictis repugnans, nam quod *Matthæi ultimo* dicitur de forma Baptismi, intelligi potest de lege, illam esse formam ordinariam et necessariam; de hoc autem *in nomine Christi,* saltem pro tempore, fuisse dispensationem, quam ex facto colligimus, et prout illis in locis declaratur; certum enim est Apostolos recte ministrasse Baptismum, sive per se, sive per alios.

52. Objectio. Objicies quia *Actorum* 19. colligitur Apostolos baptizasse in nomine Spiritus sancti, quod intelligi non debet, quasi in solo nomine Spiritus sancti baptizassent, sed simul aliarum personarum; ergo similiter non est intelligendum eos baptizasse in solo nomine Christi, non invocata Trinitate, juxta institutum Christi, *Matthæi* 28. Antecedens patet, quia Paulus interrogavit quosdam discipulos Ephesi : *Si Spiritum sanctum accepistis credentes?*

responderunt, neque si Spiritus sanctus est, audivimus; subdit Paulus: *in quo ergo baptizati estis?* quasi supponeret, si baptizarentur Baptismo Christi, fore ut Spiritum sanctum recte nossent; non alia ratione, quam ex forma Baptismi, in qua invocaretur, ergo hoc supponit Baptismum in invocatione trium personarum fuisse ab Apostolis, non aliter datum.

Atque sequitur alterius declaratio et intelligentia prædictorum locorum, in quibus dicitur Baptismus datus in nomine Christi, quia hoc ipso loco inferius dicitur, *et his dictis baptizati sunt in nomine Domini Jesu,* etc. cum primum insinuasset Paulus formam Baptismi dari in invocatione Spiritus sancti, nempe simul cum aliis personis.

Responsio. Respondet Vasquez ex hoc loco id non intelligi efficaciter, quia licet baptizarentur in nomine Christi solum, jam per instructionem præviam et catechesim deberent noscere Spiritum sanctum, quamvis non invocaretur expresse in ipsa forma. Paulus autem interrogando an recepissent Spiritum sanctum, intendit receptionem ejus visibilem per impositionem manus in Confirmatione, ut patet ex verbis subsequentibus, *baptizati sunt in nomine Domini Jesu, et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos,* etc. Contra urgent alii; ergo interrogatio, seu illatio Pauli, non esset idonea, nisi supponeret ex communi modo loquendi, eos baptizari debere in Spiritum sanctum, quem non audierunt.

53. **Confirmatur responsio.** Respondetur tamen illam solutionem bonam esse, quia cum Baptismus ex communi sententia, quam tradit Cyrillus Alexandrinus *lib.* 11. *in Joannem cap.* 16. supponit fidem explicitam Trinitatis, et instructionem circa hunc articulum, quoad adultos (quales fuerunt illi discipuli, quibuscum loquitur Paulus) Baptismus datus etiam in nomine Christi hoc importat; deinde requirit etiam ut præmittatur instructio de necessitate et fructu Baptismi per collationem Spiritus sanctificantis, ut Petrus *Actorum* 2. præstitit: *Baptizetur,* inquit, *unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu, in remissionem peccatorum vestrorum, et accipietis donum Spiritus sancti,* etc. Illa ergo dispositio in adulto requiritur ad Baptismum, ut patet ex scrutinio quod semper præmittitur ex usu antiquo Ecclesiæ, de quo optime Pamelius annotatione prima in librum Tertulliani de Baptismo. Potest ergo interrogatio Pauli respective etiam ad efficaciam Baptismi Christi intelligi, et Spiritum sanctificantem, de quibus instruendi erant baptizandi, sicut de fide Trinitatis; supponit enim fuisse baptizatos et instructos, quod denotat particula *credentes, si Spiritum Sanctum accepistis credentes?* Vel sicut in Græco legitur πιστεύσαντες, *postquam credidistis?* Et finis interrogationis fuit, ut impositionem manus acciperent, si nondum fuerit eis data, id est, Confirmationem, per quam visibiliter Spiritus sancti dona communicabantur.

Unde secunda interrogatio locum habuit (illis dicentibus, *neque si Spiritus sanctus est, audivimus*) respective ad Baptismum Christi, qui in Spiritu sancto, et igni baptizabat, *Actorum* 1. sive sub forma hac vel illa conferebatur et respective ad Baptismum Joannis, qui fuit in aqua tantum, non in Spiritu, atque ad ejus differentiam; alius autem Baptismus in usu non fuit, qui fidem Christi haberet annexam. Facit ad hoc quod subjungit Paulus: *Joannes baptizavit Baptismo pœnitentiæ populum, dicens in eum qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Jesum,* etc.

Ex quibus verbis, (ut supra ostendimus, in quæstione ultima præcedentis distinctionis) colligunt Doctores Joannem baptizasse in illa forma. Illa præterea particula *in quo baptizati*, etc. in Græco neutraliter ponitur εἰς τι, id est, *in quid?* ac proinde non refert personam Spiritus sancti, sed potius Sacramentum, vel Baptisma, sicut et responsio accommodata, εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα, id est, *in Joannis Baptisma*. Et dato etiam quod masculine poneretur, non semper denotat innovationem, sicut neque ejus responsio apposita, ut volunt adversarii; et patet Joannis primo: *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto*, ubi denotatur fructus Baptismi Christi sanctificantis.

Secundo, hæc interpretatio illorum locorum fundatur in sufficienti auctoritate Patrum et Scholasticorum, qui ita intelligunt prædictas Scripturas. Citatur pro ea Athanasius *orat.* 2. *contra Arianos*, arguens Divinitatem Christi, ex forma Baptismi ordinaria, *et sermone sequenti*. Citatur etiam Cyprianus epistola ad Quiritium, quæ nihil tale continet, sed in epistola ad Jubaianum et Pompeium, citat pro hac sententia Stephanum Papam in litteris ad se missis, circa controversiam de rebaptizandis hæreticis, in qua erravit Cyprianus. In prima sic subdit : *Cum eadem epistola animadverterim etiam Marcionis fieri mentionem, ut nec ab ipso venientes dicat baptizari oportere, quod jam in nomine Jesu Christi baptizati esse videantur*, etc. et in epistola sequenti : *Cur in tantum Stephani fratris nostri obstinatio dura prorupit etiam de Marcionis Baptismo*, etc. et illic: *In nomine Jesu Christi dicat remissionem peccatorum dari*, etc.

Ad hoc tacite respondet Augustinus *lib.* 3. *de Baptismo cap.* 15. Marcionis Baptismum fuisse validum : *Si verbis evangelicis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti fuerit collatum*. Cæterum non ita Cyprianus intelligit Stephanum, ut patet in epistola ad Jubaianum, quem proinde impugnat, saltem apud Gentes Baptismum asserens ex Matthæo, fieri debere in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti : *Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris*, etc. et ibidem supponit apud hæreticos Baptismum datum fuisse in nomine Domini Jesu : *Quomodo*, inquit, *non cognito, sed blasphemato Deo Patre, qui apud hæreticos Christi nomine baptizati dicuntur peccatorum remissam consecuti judicantur?* et magis expresse inferius : *Quomodo ergo*, inquit, *quidam dicunt*, etc. *modo in nomine Jesu Christi ubicumque et quomodocumque Gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi posse, quando ipse Christus Gentes baptizari jubeat in plena et adunata Trinitate?*

Hunc locum citant auctores oppositæ 56.
sententiæ, sed mihi incertum est, si illis faveat Cyprianus, qui videtur hac in quæstione obscurus, et impugnare Stephanum, ea ratione tantum, qua apud Gentes illam formam valere dicat, non vero apud Judæos; nam postquam apud Marcionistas negat esse verum Baptisma, quia non fuit apud eos vera fides de Patre, aut aliis personis, maxime circa humanitatem et personam Christi, aliaque mysteria Redemptionis, in quibus scopus dissertationis versatur, concludit in hunc modum : *Cum ergo ex ipsius Christi prædicatione et contestatione Pater ante cognoscendus sit, qui misit, tunc deinde Christus, qui missus est, nec possit esse spes salutis, nisi duobus simul cognitis; quomodo non cognito, imo et blasphemato Deo Patre, qui apud hæreticos, Christi nomine baptizati dicuntur, peccatorum remissam consecuti judicantur?* et statim occurrens tacitæ objectioni, seu fundamento Stephani, quo

Baptismus adstruitur datus in nomine Christi, *Act.* 2. per Antithesim loquens de Judæis et Gentibus, atque de forma baptizandi utrosque, videtur admittere sic fuisse Baptismum datum *in nomine Christi* Judæis, Gentilibus vero in *plena et adunata Trinitate.* Verba ejus sunt: *Alia enim fuit Judæorum sub Apostolis ratio, alia est Gentilium conditio; illi quia jam legis et Moysis antiquissimum baptisma fuerant adepti, in nomine quoque Jesu Christi erant baptizandi, secundum quod in Actis Apostolorum Petrus ad eos loquitur, et dicit: Pœnitemini, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi,* etc. Subdit deinceps verba Petri, et subjungit: *Jesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur,* etc.

57. Explicatur antithesis posita a Cypriano.

Quæ verba sic ex scopo Cypriani intelligenda mihi videntur, ut non de omissione, quæ fiebat in forma baptizandi, sed de omissione spectante ad cognitionem Patris, de qua in superioribus tractat, sumantur, alioquin non servaretur antithesis, neque differentia illa inter Judæos et Gentiles, et formam baptizandi utrosque, quam statuit a principio; neque altera pars adversa illius antithesis, quæ subsequitur, recte cohæreret, quæ est talis: *Denique ubi post Resurrectionem a Domino Apostoli ad Gentes mittuntur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizare Gentiles jubentur. Quomodo ergo quidam dicunt foris extra Ecclesiam, imo et contra Ecclesiam, modo, in nomine Jesu Christi ubicumque, et quomodocumque Gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi posse? quando ipse Christus Gentes baptizari jubeat in plena et adunata Trinitate.*

Illa verba, *extra Ecclesiam* et *contra Ecclesiam,* tantumdem significant hic, ac extra fidem veram, et contra fidem, ut fuerunt Gentiles extra, et hæretici contra, ex sententia Cypriani, qui constituit Judæos intra Ecclesiam, nempe Synagogam per veram fidem legis Moysis, et antiquum Baptisma, supple Circumcisionem. Advertenda etiam illa particula *modo,* quæ determinat tempus præsens controversiæ, et implicite supponit alias baptizatos fuisse Judæos *in nomine Jesu Christi* solum, et non *in plena et adunata Trinitate,* sicut ex præcepto Christi baptizari debent Gentiles; tantum ergo est, ut non modo non adversetur Cyprianus hoc loco, quem pro se adducunt adversarii, ut magis faveat nostræ sententiæ.

Bapt. Judæi in n. Chri.

Item, Hilarius *in lib. de Synodis circa finem,* ubi contendit non esse mutandas Scripturas, licet aliqui eas sub contradictione, in aliquibus intelligant ex pravo sensu. Inter alia exempla adducit hoc: *Pereant quoque,* inquit, *si videtur (quod non ego dixerim, sed responsionis necessitas) omnia divina illa, et sancta Evangelia salutis humanæ, ne se invicem contraria dictorum opinione compugnent,* etc. et infra: *Ne postremo Apostoli reperiantur in crimine, qui baptizare in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti jussi, tantum in Jesu nomine baptizaverunt?* Agit contra eos, qui *homoousion* non retinendum censebant, quamvis aliqui dubitent de intento Hilarii, asserentes neutram partem ab eo hic definiri; mihi tamen videntur illa verba expressa esse pro nostra sententia, quia clausula illa, *tantum in Jesu nomine baptizaverunt,* est exclusiva et adversativa priori, in qua exprimitur mandatum baptizandi *in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,* etc. neque contradictio, aut repugnantia proponitur in hoc: An scilicet jusserit Christus baptizari in nomine Trinitatis, et an Apostoli baptizaverint tantum in Jesu nomine? quia utrum-

5? Hilar.

que horum asserit. Sed ambiguitas statuitur in eo, an scilicet Apostoli baptizantes in solo nomine Jesu, peccaverint contra præceptum datum? alioquin, si intelligeret non baptizasse contra præceptum, non esset locus dubitandi. Nec Hilarius dicit, quod legantur baptizasse *in solo nomine Jesu,* quacumque ratione interpretari hoc debeat, sed assertive asserit eos sic baptizasse *in nomine Jesu,* et factum præcepto opponit, non autem modum loquendi Scripturæ, quo sic baptizasse dicuntur.

sius. i. is I. dus. o. er. tici. ıyl. Præter hæc concedunt ipsi adversarii, Ambrosium, Bedam, Nicolaum I. Bernardum, Hugonem, Magistrum, et reliquos antiquos Scholasticos esse in eadem sententia, quod verissimum est; quibus adjungi posset, et Theophylactus in caput ultimum Lucæ tertia responsione, ad quæstionem propositam, quæ talis est: *Quomodo autem Baptisma in nomine solius Christi fieri intelligemus, præsertim cum alias doceamur baptizare in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Respondet primo, quia Baptisma Christi spirituale est, non Judaicum, ita dici, non quod in ea forma sine invocatione Trinitatis fuerit concessum. Hæc autem responsio excluditur, quia Baptisma Christi esse spirituale satis declaratur ex verbis subsequentibus Petri: *In remissionem,* inquit, *peccatorum vestrorum, et recipietis donum Spiritus sancti;* priora ergo verba non ad id spectant, sed ad formam et invocationem Christi; si autem referantur verba ad Baptismum, quo ipse Christus baptizatus est, non facit ad interpretationem, quia in Actis agitur de Baptismo collato aliis *in remissionem peccatorum.*

cunda onsio. dlitur. Secundo respondet *in nomine Christi* intelligendum esse pro eo, quod est *in mortem Christi.* Sed neque hæc declaratio recte quadrat, quia *in nomine* denotat invocationem seu auctoritatem et efficaciam; *in mortem* autem Christi, similitudinem quamdam analogicam imitationis. Tertio respondet aliter, et ut Christi nomen in seipso continet, et *Patrem ungentem, et unctionem Spiritum, et Filium unctum,* etc. Supponit ergo cum Ambrosio hanc invocationem Trinitatis æquivalere, vel simpliciter, vel pro tunc, et Baptismum ab Apostolis datum *in nomine Jesu* comprehendisse hoc modo invocationem Trinitatis in ipso nomine inclusam, alioquin hæc responsio non esset ad propositum quæstionis; minus autem interpretatio quorumdam circa hunc locum, quasi id non intenderit Theophylactus, qui tres diversas responsiones dedit ad propositum, et hæc est tertia; quælibet ergo satisfacit ex mente ipsius. Tertia responsio. Sequitur Ambros.

Tertio tandem, congruentia dandi Baptismum in nomine Christi pro illo tempore, quam adducunt Doctores, non videtur contemnenda, nam et sermo Petri *Actorum* 2. ad hoc dirigitur, ut exaltaret nomen ejus; et Act. 3. et 4. *Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus in quo oportet nos salvos fieri,* etc. Actorum 8. *Aperiens Philippus os suum, et incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum,* etc. *Ecce aqua, quis me prohibet baptizari? dixit autem Philippus, si credis ex toto corde, licet; et respondens ait, credo Filium Dei esse Jesum Christum,* etc. *et baptizavit eum.* Et ante dicitur de Philippo, quod prædicabat Samaritanis Christum, et *in nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres.* 60. Tertia ratio conclusionis ex congruentia.

Huc etiam spectat instructio et sermo Petri ad Cornelium et domum ejus *Actorum* 10. qui sic clauditur: *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum,* etc. Et cum ad hæc cecidisset Spiritus sanctus in eos,

jussit eos baptizari Petrus in nomine Jesu Christi, etc. Ex epistolis etiam Pauli plura designant Baptismum datum *in nomine Jesu,* et salutem per ipsum consequi, quæ brevitatis gratia omitto. Unde sequitur modum illum baptizandi, et formam congruere doctrinæ et prædicationi Apostolorum, quæ præmittebatur ante Baptismum, sicut et illis verbis Pauli 1. ad Corinth. 1. *Numquid in nomine Pauli baptizati estis? gratias ago Deo, quod neminem vestrum baptizavi,* etc. *ne quis dicat, quod in nomine meo baptizati estis,* etc. et infra, quantum ad doctrinam et prædicationem: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus stultitiam,* etc.

Ex prædicatione autem nominis Christi facile cognoscebatur et persuadebatur Trinitas personarum, quamvis assumptum fuerit prædicare Christum esse Filium Dei, et in nomine ejus dari redemptionem et remissionem peccatorum, ac Spiritus sancti dona.

Congruentia specialis fuit apud Judæos dari Baptismum in remissionem peccatorum sub nomine Christi, qni negabant necessitatem redemptionis et Redemptoris, ponentes salutem ex lege sola. Apud Gentiles non defuit similis congruentia, qui ex mirabilibus, quæ fiebant in nomine Christi, (ut Simon Magus *Actorum* 8.) credebant, ac proinde etiam congruum fuit, ut baptizarentur in nomine ejus, in quem credebant.

61. Alia congruentia.

Addi potest et alia congruentia ex natura actionis, quia licet Christus non fuerit causa principalis physica gratiæ, fuit tamen principalis et unica causa meritoria, et justificatio habita per Baptismum, non solum refertur ad ipsum, ut causam meritoriam, sed etiam ut causam finalem, ex Tridentino sess. 6. cap. 7. *Causa finalis gloria Dei et Christi.* Si ergo illa forma, (Trident.)

qua daretur Baptismus in nomine Christi, non esset falsa, quia denotaret causam meritoriam, ex qua habet efficaciam et finalem, ad quam refertur Sacramentum; et connotaret causam principalem physicam implicite per nomen Christi, ut præter Ambrosium admittit Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 12. *In solo Christi nomine professionem totius Trinitatis contineri.* Irenæus *lib.* 3. *de fide cap.* 20. (Bas. Iren.)

His congruentiis potuit Baptismus in illa forma dispensative conferri sine ullo errore in forma practice aut speculative; ita autem factum esse ex modo loquendi Scripturæ, et auctoritate tot Doctorum fulcitur, non ratione.

Adversa sententia nostri Armachani et aliorum, non videtur meo judicio minus fundata, cui tantum tribuunt cæteri, præter Magistrum, qui in toto secutus est sententiam, quæ Ambrosio imponitur et Bernardo, ut talem Baptismum, contra formam evangelicam præscriptam, non admittant factum, sine speciali dispensatione et congruentia illius temporis, non vero permanenter; ita omnes, præter Cajetanum, Adrianum et Ledesmam.

Præterea fatentur invocationem Trinitatis esse de essentia formæ sub propriis nominibus. Accedunt Patres, et potissimum Augustinus loco citato, et in omnibus libris contra Donatistas, qui non agnoscunt alium Baptismum validum, nisi in nomine Trinitatis. Canones etiam Ecclesiæ hanc formam, ut necessariam retinent, Lateranens. sub Innocentio III. cap. *Firmiter;* et Florentinum, cap. *Primum, de Baptismo,* cap. *Multi sunt,* cap. *de trina,* cap. *Si quis Presbyter,* de consecratione dist. 4. et alii plures. Cæterum quia prior etiam sententia est communior inter antiquos, respondendum erit parti adversæ. (Aug. Late. Flor.)

Objicies primo duos Canones Apostolorum supra citatos, qui pro incorruptis re- 62.

a o. tenti sunt a Patribus et Conciliis, ex his videtur traditio petenda, in quibus prohibetur aliter baptizari, quam *in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti;* ergo non fuit alius usus baptizandi tempore Apostolorum. Et verba illa secundi Canonis, scilicet 49. extrema hoc clare insinuant: *Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, sed, euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,* etc.

sio. Sed respondetur, hæc dici contra hæreticos, qui neutra forma utebantur in primo Canone, qui est 48. In secundo etiam damnari eos, qui in mortem Christi baptizabant cum una immersione, animo inducendi et exprimendi errorem suum circa Trinitatem; unde recte convincuntur ex verbis evangelicis, ubi forma regularis proponitur, et lege statuta. Si ergo forma Baptismi invocationem Trinitatis continet expressam, debet esse *in nomine Patris,* non in nomine trium principio carentium, *et Filii,* non in tres Filios, *et Spiritus Sancti,* non tres Paracletos, quia hæc forma hæreticorum falsa est, et merito reprobatur; et hic sensus primi Canonis, qui adversando exprimit formam, quæ hæreticis fuit in usu.

Secundus etiam Canon exprimit magis errorem, quem in materia immersionis prætendebant, quacumque illi forma utebantur, ut excluderent Trinitatem personarum, et Deitatem Christi. Et si dicatur eos usos fuisse forma *in nomine Christi,* de quo nihil constat, saltem illa forma, ut esset vera, non debuit habere exclusivam personarum, quas implicite Baptismus in nomine Christi importat; hanc autem exclusionem ex intentione hæreticorum importabat, sive fuerit expressa verbis, sive per unicam illam immersionem, et hunc errorem corrigit Canon. Usus trinæ immersionis inductus est in Ecclesia, ut supponit etiam Tertullianus *lib. contra Praxeam, cap.* 26. sicut et trina ipsa immersio intermissa est propter Donatistas, ut patet ex Toletano IV. et refertur can. *Propter,* de consecrat. *dist.* 4. ideoque ex his Canonibus non probatur intentum. Potuit tamen fieri, ut illa forma baptizandi in nomine Christi clarificato jam ubique ejus nomine, et subortis hæreticis cessaverit; tum quia causa dispensationis cessavit; tum quia hæreses obortæ ex ea quærebant umbram sui erroris. Sensus Canonum amplius declarabitur quæstione sequenti. Tertullian.

Objicies secundo Patres, qui vel hanc formam simpliciter tradunt *in nomine Patris et Filii,* etc. vel certe ita necessarium putant, ut aliter non valeat Baptismus, ut Clemens Romanus primum docet *lib.*7. *Constitut. c.* 23. Justinus *in Apologia* 2. supponit Dionysius *cap.* 3. *de Ecclesiastica hierarchia;* Origenes *lib,* 5. *in epist. ad Romanos cap.* 6. *Quicumque in Christo Jesu baptizati estis,* etc. supponit Baptisma solum in nomine Trinitatis datum valere ex Matth. 28. Didymus *lib.* 2. *de Spiritu sancto, inter opera Hieronymi tom.* 6. Damascenus *lib.* 4. *fidei Orthodoxæ,* explicans *baptizari in Christum,* nihil aliud esse, quam credendo in ipsum tingi; Tertullianus etiam locis supra citatis docet, Baptismum invocatione trium personarum, et cum trina immersione celebrari; citatur etiam Cyprianus, quem supra explicuimus. 65. Secunda objectio. Clemens Rom. Justinus. Origenes. Dionys. Didymus. Damasc. Tertullian.

Respondent, qui docent Baptismum in nomine Christi datum æquivalere, etiam modo id colligi ex Scriptura supra citata, non requiri invocationem explicitam Trinitatis, ut colligunt ex aliis Patribus, sed implicitam sub nomine Christi, illos autem Patres benigne interpretandos, aliud non intendisse. Sed melius respondetur, Patres, qui loquuntur simpliciter, vel cum 66. Responsio aliorum. Responsio magis congrua.

limitatione, intelligere formam, vel quæ regulariter tradita est, et secundum legem ordinariam, non autem casum dispensationis, vel loqui etiam evacuata jam dispensatione, quæ non debet extra statum et tempus currentis necessitatis protrahi, manente in reliquis lege et institutione ordinaria.

67. Tertia objectio.

Verum est aliquos non posse hac generali interpretatione comprehendi, ut est Fulgentius *lib. de Incarnatione et gratia*, et Damascenus, qui explicant baptizari in nomine Christi non debere sic intelligi, ut omissa fuerit unquam invocatio Trinitatis. Sed his opponimus, quæ dicta sunt pro sententia Ambrosii, Hilarii, Stephani Pápæ, atque Cypriani, Nicolai I. Bedæ, Bernardi et Scholasticorum, qui aliter illa loca intelligenda docuerunt.

Objicies tertio contrarium definitum esse a Pelagio Papa, in epistola ad Gaudentium Episcopum, docente eos, qui dicunt in nomine solius Christi, et una immersione se fuisse baptizatos, denuo esse baptizandos in nomine Trinitatis; et Zacharias epistola I I. ad Theodorum Archiepiscopum, confirmans quæ definita sunt in Synodo Anglicana, ubi est determinatum Baptismum. sine invocatione trium personarum esse nullum, et si quis dicat Nicolaum I. aliter decrevisse in capite *A quodam Judæo* supra, sicut et Stephanum apud Cyprianum.

Responsio aliorum.

Respondent hinc inde quidam auctores nunc Nicolaum errasse, nunc alios anteriores, Pelagium et Zachariam, et respondisse ut Doctores privatos, vel certe (ut mitius quidam respondent) nihil definivisse, sed respondisse juxta diversas opiniones.

Respondetur aliter. Gratianus. Ivo.

Respondeo in primis diversos esse casus. Pelagius in illa epistola (quam citat Gratianus can. *Multi*, et Canone *Si revera*, de consecrat, *dist.* 4. et Ivo in suo Decreto *cap.* 261. apud alios autem non habetur) respondet de hæreticis, qui baptizabantur in nomine solum Christi, et baptizabant una solum mersione. Forte autem aliquid adjiciebant formæ in professionem erroris, quem per unicam mersionem designabant, nam et hoc familiare est hæreticis, quando deveniunt in profundum, ut patet de Arianis ex Concilio Arelatensi primo, qui jubentur proinde baptizari, quia vitiabant formam in sui erroris majorem expressionem. Sed dices, unde id colligis? Respondeo, ex verbis citatis illius epistolæ non colligi, cæterum magis id præsumendum est, quam admittenda correctio Decretorum, et contrarietas in materia fidei, et essentialibus Sacramentis. Et sicut Nicolaus non recte dicitur contra Pelagium dogmatizasse, sic etiam neque Pelagius dicendus est contra Stephanum aliquid determinasse, qui, ut docet Cyprianus, asseruit Baptismum collatum *in nomine Jesu* non esse iterandum, quia neque Cyprianus maligne interpretatus est Stephanum, quasi imponeret quod alias Stephanus non scripsit, neque etiam dicendum est eum non intellexisse decretum Stephani, quod in hoc ex parte impugnat. Stephanus autem inhærebat consuetudini et traditioni, decernens *nihil innovandum esse præter id, quod traditum est*. Contra, Cyprianus non consuetudini, sed Scripturis, quas pr se loqui putabat, inhærendum docuit; ergo Stephanus supposuit ex traditione retinendum esse Baptisma datum *in nomine Christi*.

Hære[...] vitiab[...] form[...] Arelate prim[...] Rep[...] sc[...]

Stephano accessit Concilium Nicenum, quod decrevit non esse rebaptizandos hæreticos, præter Cataphryges et Paulianistas, et ut Doctores interpretantur, quia illi non utebantur aliqua forma, hi vero formam falsabant; quod perinde de istis, de quibus Pelagius in suo Decreto agit, præsumendum magis videtur, quam

quod aliquid decreverit contra traditionem a Stephano et Concilio Niceno assertam.

Hoc ergo posito id non potuit præsumere Nicolaus de Judæo, qui fidem Christi non habuit, neque proinde adhærebat ulli particulari errori, contra veritatem Sacramenti, quem in forma exprimeret; et sic respondet Pontifex absolute juxta sententiam Stephani et Ambrosii, quæ traditione et definitione Ecclesiæ fulciebatur. Hæc responsio magis quadrat sententiæ asserenti etiamnum Baptismum, sub præfata forma, datum valere.

ia sio. Respondetur tertio, nihil definitum esse a Pelagio, sed decrevisse tales hæreticos esse rebaptizandos, quamvis hoc decretum supponat Baptismum eorum fuisse invalidum, et baptizari debere sub invocatione Trinitatis, ex mente Pontificis. Hoc autem non derogat quin Baptismus dispensative ab Apostolis fuerit datus in Christi nomi-
ca. ne, ex motivis supra expressis. Dices, incurritur idem inconveniens, quia sic Pelagius decrevit contra Stephanum, et traditionem firmatam in Niceno. Respondetur
ur. Pelagium secutum fuisse regulam evangelicam, de qua constabat, et elegisse quod tutius erat in casu proposito, in quo etiam probabiliter interpretari potuit, neque Stephanum, neque Concilium aliud intendisse, quamvis Cyprianus intellexerit Stephanum juxta modum loquendi Lu-
icili- o elo- n. cæ in Actis Apostolorum. Verba tamen Stephani admittunt eumdem modum interpretationis. quem admittit Scriptura, et quem secutus est Augustinus, et posteriores, præter jam citatos, et quem Ecclesia habuit in praxi; in ministerio autem Sacramentorum tutior pars sequenda est. Dices, ergo debuit adjicere conditionem. Respondetur negando consequentiam, quia stante regula evangelica de dando Baptismo sub invocatione Trinitatis, et sequendo opinionem præscriptam Patrum, potuit esse in ea sententia, ut putaret Baptismum aliter datum, esse nullum simpliciter; et e contra, Nicolaus sequendo Ambrosium et Stephanum juxta modum interpretandi Cypriani fuit in opposita opinione. Contradictio ergo Decretorum reducitur ad opiniones contrarias, quarum neutra definita est ab hoc vel illo, et in quibus etiamnum graves Theologi hæsitant non obstantibus quibuscumque determinatis ab Ecclesia circa ministerium, et essentialia Baptismi quantum ad valorem Sacramenti.

Eodem modo respondetur ad locum Zachariæ, eum nihil definisse, sed secutum fuisse regulam Canonum, in quibus præscribitur, ut Baptismus fiat sub invocatione Trinitatis, sic etiam respondet Bellarminus nullum ex his tribus Pontificibus aliquid definivisse. 69. Explicatur decretum Zachariæ.

Forte etiam et diversus est casus propositus Zachariæ, quamquam enim in initio probat determinationem Concilii Anglicani circa formam Baptismi, illud non fuit quod potissimum in quæstione versabatur.

70. Sed quid agendum esset, de iis qui baptizati sunt a quibusdam sacrilegis sacerdotibus, qui etiam idolis sacrificabant et dubitabant plures superstites si in nomine Trinitatis fuerint ab eis baptizati; nulla autem fuit quæstio an sub nomine Christi baptizati erant, illa autem verba : *Ut qui vel unam de Trinitate personam in Baptismum non nominaret, illud Baptisma esse non posse,* etc. Videntur subindicare dubium exortum fuisse, an baptizantes in forma sub invocatione Trinitatis, recte protulerint formam, vel ex ignorantia, vel incuria, vel certe superstitione affectati erroris, vel aliquid vitians sensum adjunxerint; nam ex ignorantia Latini sermonis Baptisma collatum *in no-*

mine Patria et Filia, etc. putavit Bonifacius esse iterandum, quod Zacharias prohibet, si abfuit intentio erroris inducendi. Similis casus in prædictis Sacerdotibus contingere potuit. Motivum autem dubitandi non declaratur ex eo, quod sciri non potuerit status rei.

Quarta responsio. Possunt etiam intelligi Pontifices ex eo, quod cessarit Baptismus collatus ex dispensatione *in nomine Christi,* sicut dictum est supra probabiliter. Varias explicationes afferunt Doctores circa reconciliationem horum extremorum, de quibus videri possunt moderni. Quæstio satis perplexa est, pro qua hinc inde graves auctores et Patres differunt, quorum opinioni nihil præjudicare expedit; itaque relinquo discussionem ejus ulteriorem magis instructo. Hæc pro opinione Doctoris sufficiant, qui etiam perplexus est in illa quæstione, an hodie talis baptismus valeat collatus in nomine Christi, et non audet affirmare vel negare; supponit autem fuisse in usu primitivæ Ecclesiæ, de quo hactenus.

71. Vasquez. (h) *Sed an modo esset baptizatus, si sic traderetur,* etc. Vasquez *cap.* 1. supra citat Doctorem nostrum valde inclinatum fuisse in affirmativam, quia non constat de revocatione dispensationis factæ Apostolis. Eam tenet Magister, Cajetanus, Adrianus. Probabiliorem censet Ledesma; favent Ambrosius, Nicolaus Papa, Bernardus. Cæterum inclinatur Doctor magis in negativam, quæ est communior antiquorum, quia inclinatio ejus ex discursu colligi debet: primo asserens sic baptizantem peccare mortaliter; secundo, videri nullo modo baptizare valide, quia lex communis de forma Baptismi in nomine Trinitatis est data Matthæi ultimo; nullus autem inferior eam revocare potest, neque simpliciter, neque ad tempus; in hac autem lege licet Christus ipse dispensaverit exigente ratione in primitiva Ecclesia, eadem cessante ratione non dispensavit. Secundo forma communiter tradita semper manet, nisi per institutorem pro aliquo tempore fiat dispensatio; sed alia forma non fuit dispensative tradita, scilicet baptizandi sub invocatione Christi, nisi pro tempore, pro quo fuit ratio dispensandi; ergo eo cessante cessat forma baptizandi in nomine Christi. *Quid ergo?* Respondet modeste, *non audeo dicere,* etc. scilicet an sit baptizatus, quia rationes dictæ obstant, neque quod non sit baptizatus, quia non lego ubi fuerit dispensatio revocata; non dicit ergo Doctor, ut Vasquez putat, non fuisse revocatam dispensationem, sed se non legisse illam revocationem, ac proinde nihil affirmare de ea. Dubium hoc de revocatione dispensationis, propter auctoritatem Magistri et Hugonis, Nicolai Papæ et Ambrosii sententiam fundatur, qui valuisse etiamnum illam formam videtur asserere, quibus non vult præjudicare Doctor. Et si etiam verba illius absolute intelligere lubet, illa revocatio non videtur in terminis legi, quia neque Canones eam liquide exprimunt, referentes se ad legem et formam ordinariam, quam pro omni tempore valuisse contendunt, neque exprimunt casum dispensationis, aut tempus, sed illam formam per invocationem Trinitatis esse, quam in usu communi, et sub præcepto generali Christus tradidit, et de æquivalentia utriusque formæ adhuc disceptatur.

Magister. Cajetan. Adrianus. Ledesma. Ambrosius. Nicolaus. Beda. Bernard. Explicatur Doctor.

Dictum autem est supra, probabilius forte sub tempore Apostolorum, obortis hæresibus, cessasse dispensationem, id tamen non est adeo certum, ut absolute Sacramentum sic datum censeatur nullum. Sufficiens tamen ratio subest, ut censeatur dubium, prout dicit Doctor assignans tres regulas, quibus regulari debet quilibet casus circa Sacramentum dubium, unde baptizari deberet sub condi-

tione. Hanc sententiam etiam sequitur Richardus *art.* 2. *quæst.* 3. *ad.* 10.

SCHOLIUM.

Si addatur aliquid repugnans verbis essentialibus formæ, vel diminuens illa ut ponendo conditionem non existentem, nihil fit. Idem est, quando interponitur aliquid etiam non repugnans, si discontinuat sermonem; subtrahere verbum principale, annullat; subtrahere syllabam, non.

11. uatuor nodis utatur orma cundum antitatem onendo, trahendo, rponendo, ninuendo.

De secunda (i) variatione principali, scilicet, secundum Quantitatem, dico quod si aliquid addatur repugnans verbis principalibus formæ, vel diminuens verba illa, nihil fit, quia non servatur forma, verbi gratia, de primo, si sic dicatur : *In nomine Patris majoris, et Filii minoris*, etc. verbi gratia, de secundo, si præmittatur vel disjungatur vel interponatur aliqua conditio, quæ non existat, utpote : *Si ego sum omnipotens, ego te baptizo*, etc. vel si sit aliqua oratio disjunctiva contra rationem formæ, quia disjunctiva non ponit determinate alteram partem, et eodem modo de similibus. Similiter si anteponitur vel postponitur aliquid non repugnans, fit; si aliter, non.

interpositione.

De interpositione tamen, esto quod non sit alicujus distrahentis vel repugnantis, est speciale hoc, quia si interrumpat unitatem debitam formæ, non manet forma. Quando autem talis unitas necessaria interrumpitur, judicatur ex aliis actibus humanis. Quando enim ex communi loquela, ex interpositione impertinentis non judicatur quin posset prior sermo continuari, consimiliter nec debet in proposito judicari, utpote si quis inciperet orationem, et diceret, *Tacete* vel *recedite*, non propter hoc esset necessarium incipere orationem; sed non obstante tali interruptione posset eamdem continuare et complere.

Si verbum aliquod principale subtrahatur formæ, nihil fit.

De subtractione vero, si subtrahatur aliquod verbum de non principalibus, dictum est prius. Si autem de principalibus aliquod subtrahatur, nihil fit, quia quodlibet verbum illorum est per se necessarium ad formam; sed si subtrahatur aliqua syllaba per syncopam, non propter hoc destruitur forma. Non enim voluit Deus omnino determinare hominem ad verba in Sacramentis, ultra illum modum, quo verba sufficiunt ad exprimendum conceptum; sed cum syncopa bene intelligit audiens conceptum loquentis. Hoc autem magis cavendum est in verbis sacramentalibus, quam in aliis verbis, propter reverentiam Sacramenti. Nec tamen auderem dicere, quod non vitans eam peccet mortaliter, si non vitat, non ex contemptu, sed ex quadam infirmitate vel inconsideratione humana, quæ non præcavet omnibus quantum posset.

COMMENTARIUS.

(i) *De secunda variatione principali,* etc. 72. Secunda variatio formæ.
Hic docet, si additio repugnet sensui formæ, vel diminuat, id est, distrahat a sensu sacramentali, nihil fieri ; exemplum ponit

in littera, *in nomine Patris majoris*, etc. Hic additur particula repugnans unitati personarum in essentia et potestate ; diminui potest præponendo, disjungendo, interponendo aliquid ; primo modo : *si ego sum omnipotens, te baptizo*, etc. quia est conditio non subsistens ; disjungendo, ut si dicatur : *Ego te baptizo, vel interficio in nomine Patris*, etc. quia disjunctiva non ponit determinate alteram partem, seu disjunctum determinatum ; forma autem Sacramenti ex rigore verborum determinate significat. Hinc sequitur si aliquis baptizet : *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et Beatæ Virginis*, non esse validum Baptismum, quia de rigore sermonis particula *in nomine*, eodem modo refertur ad personas, et ad Virginem. Aliqui non videntur recte tenere contrarium, quia neque rigor sermonis ab intentione privata proferentis dependet, sed ex institutione publica, alias Ariani intendentes suum errorem per formam non recte baptizarent, si forma determinationem in significando reciperet ab intentione proferentis, ac proinde in forma illa ex intentione proferentis, non refertur particula *in nomine* ad Virginem, aliter de rigore sermonis, quam ad personas.

73. Item, si additio fieret in principio, ut si diceretur, *in nomine Beatæ Virginis et Patris, et Filii* etc. aut si interponeretur dicendo *in nomine Patris, et Beatæ Virginis, et Filii*, etc. forma esset nulla ; ergo similiter si postponatur, quantumlibet proferens intendat aliter invocationem Beatæ Virginis, aliter personarum, si non distrahit additio sensum formæ non derogat, ut si addatur, *et sis salvus*, et hujusmodi, quod non distrahit sensum formæ præmissæ.

Interpositio. *Interpositio* quamvis non distrahat sensum formæ, determinando particulas ejus orationis ad sensum alienum, seu diversum ; potest tamen esse tanta, ut tollat cohærentiam partium discontinuando eas ab invicem, ut consueto modo loquendi non faciant unam orationem, ut si quis dicat : *Ego baptizo te*, et subjungat interponendo orationem Dominicam et *Credo*, antequam proferat reliqua formæ. Si vero interpositio sit talis, ut consueto modo loquendi non interrumpat notabiliter formam, non officit, ut si dicat : *Ego baptizo te* (tace te, vel expecta) *in nomine Patris, et Filii*, etc.

Subtractio contingit, vel detrahendo aliquod verbum, quod non est de substantia formæ, et hoc non officit, vel aliquod substantiale, et sic nihil fit. Si autem per syncopen detrahatur syllaba non officit, quia ut Doctor ait : Deus non determinavit formam ad verba in Sacramentis ultra illum modum, quo sufficiunt ad exprimendum conceptum, cum quo stare potest syncopa, ut experientia constat. Vitanda tamen est propter reverentiam Sacramenti, si ex contemptu fiat, erit mortale peccatum ; si vero ex infirmitate, non erit mortale, licet non ponatur omnis sollicitudo, cum qua evitari possit. Sub[...]

Ex his sequitur quod Baptismus datus in nomine solius Patris, aut cujuslibet personæ, non expressis aliis, esset nullus, quia forma data sub invocatione explicita Trinitatis, debet exprimere omnes personas sub nominibus propriis. Hæc est communis contra Magistrum. Contrarium imponitur Ambrosio, ut communis schola eum intelligit cum Magistro, et aliis anterioribus ; quidam pie interpretantur mentem ejus, alii autem nullum esse locum interpretationi contendunt, Cæterum mihi videtur interpretatio D. Thomæ *quæst.* 66. *art.* 6. *ad* 2. *et* 3. magis accommodari posse, quæ est, ut C[...] Ma[...] Am[...] exp[...] D.

nihil assertive dixerit Ambrosius; sed per illam rationem, qua ostendit Baptismum datum in nomine Christi in primitiva Ecclesia, continere professionem Trinitatis, sicut et nomen Christi, ut etiam alii Patres loquuntur, sic etiam, inquam, Baptismum datum in nomine Spiritus sancti, continere professionem implicitam Trinitatis; et in primo occurrit objectioni, quæ fieri potest, quia Baptismus est professio fidei Trinitatis, ideoque dicitur Sacramentum fidei. Hanc autem professionem etiam salvat Ambrosius in Baptismo dato in nomine Christi, prout datus legitur in Actis; et ex similitudine rationis idem contineri in Baptismo, qui daretur in nomine unius personæ, ut Spiritus sancti. Intendit namque Ambrosius probare ex instituto unitatem et inseparabilitatem divinarum personarum, atque adeo Spiritus sancti a Patre; et respondet objicientibus hæreticis loca, quæ faciunt mentionem Patris et Filii, tacita Spiritus sancti persona, dicens subintelligi, sicut e contra loca, quæ exprimunt tantum Spiritum sanctum, etiam important reliquas personas, Inducit autem et sermonem de Baptismo dicens: *Plenum esse Baptismum si Patrem et Filium et Spiritum sanctum fatearis; si unum neges, totum subrues; et quemadmodum si unum in sermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum sanctum; fide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum abneges, plenum est fidei Sacramentum; ita etiam quamvis et Patrem et Filium et Spiritum sanctum dicas, et aut Patris aut Filii, aut Spiritus sancti, minuas potestatem, vacuum est omne mysterium*, etc.

Videtur ergo loqui de Baptismo, quatenus includit mysterium fidei trium personarum, et prout habet annexam fidem ministri, id est, mediante ipso Baptismo potestatem, sive rectam, sive falsam; unde sive unam, sive plures personas exprimat voce, modo fides interior sit recta, plenum esse fidei Sacramentum, quia in esse, et operatione una, creditur inseparabilis ab aliis expressis in sermone, et corde creditur persona, quæ non exprimitur, et intentione per verba importatur. Si autem sit erronea fides, negans interius unitatem, et minuens potestatem, licet sermone omnes personæ proferantur, vacuum est omne mysterium, quantum est ex parte proferentis, qui separat personas in *esse*, et in *operari*. Agit ergo de Sacramento, ut subest fidei et intentioni particulari conficientis ipsum. Et hoc modo loquitur Athanasius *serm.* 2. *et* 3. *contra Arianos*. Sic Cyprianus *in epist. ad Jubaianum de Baptismo*, ut subest fidei ministri. Non videtur Ambrosius loqui de Sacramento absolute, et quoad omnia essentialia ad effectum, sed præcise ut continet professionem fidei, quæ est in ministro; certum est enim ipsum, ut infra videbimus, docere sanctitatem, et fidem ministri non exigi ad effectum Sacramenti

Athanasius. Cyprian.

Item, tradere videtur ad formam Baptismi in ordine ad effectum necessariam esse invocationem Trinitatis sub propriis nominibus, *lib.* 2. *de Sacram. cap.* 5. *et* 7. *lib. de iis qui initiantur, cap.* 4. Non agit ergo de Baptismo, qua est efficax ad salutem, sed qua est professio fidei, quæ non permittit separari divinas personas, licet voce non exprimantur, et potissime ut est professio fidei quam habet ministrans. Unde Athanasius etiam hoc modo dubitative loquendo de Baptismo Arianorum loquitur, quantum scilicet ad intentionem, quæ fundatur in fide ipsorum, an sit legitima. Si quis dicat hanc expositionem esse duram, respondetur id quidem verum esse, sed commodius applicari expositionem 76.

duram loco ambiguo et difficili, quam admittatur sensus erroneus; neque prædicta expositio ita est dura, quin verba et discursus Ambrosii eidem possit accommodari. Hæc tantum insinuaverim non repugnando communi sensui aliorum, qui Ambrosium aliter intelligunt, quia videtur magis expedire, ut benigne pro reverentia intelligatur, prout alii pie eum interpretantur, sicut Altisiodorensis, D. Thomas, et Bonaventura, Richardus et alii, quos videre licet apud alios. Pater Vasquez omnem interpretationem ejus excludit, alii Doctores, ut noster Doctor cum reverentia prætereunt, et dissimulant difficultatem, tractantes quæstionem juxta communem decisionem Ecclesiæ.

SCHOLIUM.

Incongruitas in fine verborum, si singulorum verborum conceptus capi possunt, non annullat, et idem est de transpositione mutante conceptum orationis.

12. Quæ corruptio verborum annullet formam? De tertia (k) variatione principali, quantum ad Qualitatem, id est, terminationes, quæ pertinent ad congruitatem, patet per illud, capite de consecr. dist. 4. *Retulerunt*, ubi Papa respondet de Sacerdote qui baptizavit *in nomine Patria, et filia, et spiritu sancta.* Quod si hoc fecit ex imperitia linguæ Latinæ, non intendens inducere errorem, vere baptizavit. Quod intelligendum est, quando est talis incongruitas in fine dictionis, quæ non prohibet quin possit capi conceptus significatus per dictionem. Et quomodo hoc sit possibile, bene experiuntur aliqui audientes quosdam illiteratos, qui loquuntur incongrue, et tamen bene concipiunt quid volunt dicere, etiam quantum ad singula verba.

De quarta (l) variatione principali, scilicet *Ubi*, dico quod aliqua transpositio omnino variat sententiam, ut si diceretur : *Ego Patris baptizo te in nomine Filii*, etc. Aliqua autem transpositio permittit ut transposita teneant quasi eamdem virtutem in ipsa forma, ut si diceretur : *In nomine Filii et Patris* etc. Et prima transpositio impedit, quia aufert conceptum orationis, ut instituta est. Secunda non impedit, quia etsi congruum esset servare ordinem proferendo personas, qui est personarum secundum originem, et necessarium sit hoc quantum ad ministrum, tamen non videtur omnino necessarium ex parte Sacramenti, quia personæ quocumque ordine nominatæ, sunt unum efficiens principale in Baptismo, et ut sic invocantur.

Ad primum argumentum patet ex primo articulo, quid sit proprie forma hîc, et qualiter verba sunt forma.

Ad secundum patet ex secundo articulo, quod Christus expressit verba, quæ sunt principalia in forma illa, et quæ non principalia, scilicet actum et suscipientem; sed in potestate Ecclesiæ fuit determinare quibus verbis primæ vel secundæ personæ, et indicativi vel optativi modi exprimerentur suscipiens et actus; et Ecclesia Latina elegit exprimere suscipientem in secunda persona, et actum indicative et rationabiliter, ut notaret ministrum vere conferre Sacramen-

tum. Ecclesia autem Græca elegit aliter et rationabiliter pro tempore, ut dictum est, ut auferretur schisma gloriantium de baptizantibus ministris.

Ad tertium potest dici, quod divisio non est sufficiens, quia bene possibile est, quod verba aliqua materialiter sumpta sint forma in aliquo Sacramento, imo potuit Deus instituisse verba non significativa pro forma.

Aliter potest dici, quod oratio ut vera, non pro tempore prolationis, sed pro ultimo instanti complente prolationem, sicut dicetur inferius in materia de Eucharistia ; et tunc cum arguitur, ut vera sequitur actum rei, verum est, quod consequitur ipsam ablutionem, et ipsa ablutio importatur per hoc verbum *baptizo*, et tunc non erit sensus *baptizo*, id est, Sacramentum Baptismi confero, sed *baptizo*, hoc est, abluo.

Ad quartum de Græcis patet. Ad quintum de pronomine *ego*, verum est quod non est simpliciter de necessitate formæ, neque expressum, neque ut implicitum in verbo primæ personæ, sed quantum ad Ecclesiam Latinam (ad minus post tempus Alexandri) necessarium est ministro exprimere *ego* ; et glossa illa, *Si quis*, cum probatione sua, (*Retulerunt*) potest intelligi pro tempore præcedente illam constitutionem Alexandri III *Si quis*.

Ad illud de Trinitate et Christo, patet in dictis de prima variatione verborum.

Ad illud de *genitoris*, etc. dicendum, quod Augustinus ibi intelligit, quod idem est genitor et pater quantum ad hoc, quod est dici ad alterum, sive importare proprietatem ejusdem personæ ; sed non sunt idem quantum ad primum conceptum significatum utrobique, quia Pater significat primo, et per se suppositum in natura divina; aliud autem significat primo, et per se proprietatem ; et non est eadem vis nominis proprii et proprietatis nominis, in invocatione facta alicujus personæ, ad aliquem effectum.

Ad ultimum dico, quod propositio Philosophi vera est absolu- Ad 8.
te de nominibus transpositis, sed non sequitur quod conceptus totius orationis ex talibus nominibus sic et sic transpositis, sit idem ; forma autem non consistit tantum in significatione incomplexorum, sed in significatione totius orationis.

COMMENTARIUS.

77.

(k) *De tertia variatione principali quantum ad qualitatem*, etc. Intelligit qualitatem non Logicaliter, quia sic attenditur secundum affirmationem et negationem, sed Grammaticaliter, juxta varias terminationes vocis; casum supra explicuimus, estque clarus ex textu.

(l) *De quarta variatione principali*, etc. Si variat sensum substantialem, corrumpit formam. Exemplum clarum est in textu, ut: *Ego Patris baptizo te in nomine Filii* ; si autem transpositio non variat sensum formæ, non tollit efficaciam ejus, ut si dicatur *in nomine Filii, et Patris*, etc. peccat tamen minister sic invertens, quia tenetur non invertere Inversio ordinis secundum

originem non vitiat formam. ordinem originis in forma, quamvis id non tollat, quin forma etiam sic prolata sit sufficiens.

78. Sententia opposita. Alensis. D. Bonav. Forma inversa exprimit causam principalem. Contrarium hujus tenet Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 3. *art.* 3. quem sequitur Doctor *in Reportatis dist.* 3. Sanctus tamen Bonaventura *hac dist. part.* 1. *dist. quæst.* 3. *art.* 4. tenet præmissam conclusionem Doctoris. Et ratio facit, quia sufficienter illa forma exprimit causam principalem quod exigit tantum Concilium Florentinum; estque per eam expressa et propria invocatio Trinitatis sub propria appellatione personarum, quod exigunt tantum Patres.

Secunda ratio. Accedit et ratio, quia tres personæ qua sunt unum in natura, et potentia, et auctoritate, sunt causa principalis sanctificandi, non autem prout dicunt ordinem originis inter se; unde si essent improductæ et subsistentes in eadem natura, adhuc retinerent eamdem potentiam, et auctoritatem, quæ competit Patri, non quia producit, sed quia est Deus, neque Filio inquantum producitur, sed inquantum Deus. Comparantur autem ad extra secundum quod unum sunt in potentia, et essentia inseparabiliter et indivisibiliter in essendo et operando, quod exprimitur per illam formam, licet non sit secundum ordinem originis, qui respicit personas ut comparantur ad invicem, et ad intra, non vero ad extra.

79. Sicut ergo in creaturis modus communicandi principium actionis agenti, non attenditur quantum ad influxum, neque variat ipsum influxum principii, sic etiam in divinis modus participandi aut communicandi divinam naturam supposito producto, non variat influxum ejus, quia licet filius generatione recipit naturam divinam, non tamen ad extra agit per modum naturæ, sed voluntatis, sicut cæteræ personæ. Quod si dicas formam esse efficacem, ut subest institutioni Christi, et prout ab ipso tradita est *Matthæi ultimo*, sic autem tradita servat ordinem originis; ergo sine hoc est nulla.

Respondetur negando consequentiam, quia institutio formæ sumit explicationem seu interpretationem a fide explicita, quam debet habere tam minister quam recipiens Sacramentum; hæc autem est illa qua credat tres personas esse unum in essentia, diversas in persona quia id tantum accommodatur communi captui; ordo autem originis et modus procedendi personarum excedit captum communem, et simplicium, et vix a doctis capitur, neque exprimitur aliter in forma, nisi quatenus in prolatione personarum servetur ordo, qui est secundum processionem earum; quod non sufficit ut interpretemur hoc esse de necessitate formæ, cujus usus et fides debet esse communis tam doctis quam indoctis ex institutione Sacramenti, prout Ecclesia declarat.

Hic casus intelligitur, quando non intenderetur error in forma, quo negaretur ordo originis per talem transpositionem, ut dicit Doctor. Sed dices, etiamsi intenderetur talis error, adhuc de se est valida; ergo modo talis intendat errorem ex privata intentione, et adhuc salvet intentionem universalem, forma adhuc esse valida; et sic exceptio seu limitatio adjecta per Doctorem est inutilis.

Respondetur, dato quod forma esset valida, adhuc exceptio locum habet, quia posset esse defectus intentionis requisitæ, et non servari etiam universalis intentio, quæ ad minimum requiritur, ut applicatio formæ in causa ministeriali. Respondetur secundo formam non esse validam, quia licet ordo originis non requiratur servari in forma, tamen requiritur ut non excludatur. Exclusio autem ejus sufficienter est expressa in

forma per talem inversionem ordinis, et redditur forma falsa, si inversio fiat ad expressionem erroris, quem etiam forma nata est indicare, juxta eorum sententiam, qui putant formam accipere determinationem ab intentione proferentis, quando facit varios sensus. Prior responsio magis quadrat dictis supra, regula ultima data circa mutationem formæ.

¹). Responsiones argumentorum sunt claræ, et satis manent explicatæ per decursum totius commenti suis locis.

QUÆSTIO III.

An sola aqua naturalis pura sit conveniens materia Baptismi ?

Alens. 4. *p. q.* 13. *m.* 2. *art.* 1. D. Bonav. *hîc p.* 2. *a.* 1. *q.* 1. Richard. *art.* 3. *q.* 2. *et.* 3. D. Thom. *q.* 1. *art.* 3. *et* 2. *p. q.* 66. *art* 3. *et* 4. Suarez *ibid.* 30.

I. 1. Ad tertium principale sic proceditur, et arguitur, quod non solum aqua naturalis pura sit conveniens materia Baptismi, quia aqua artificialis habet eadem accidentia cum aqua naturali, scilicet humiditatem, frigiditatem, perspicuitatem, et hujusmodi ; sed ex accidentibus
2. cognoscitur substantia, *ex proœmio primi de Anima.*

2. Item, mixtum est grossius aqua elementari ; aqua autem artificialis est subtilior, vel saltem non grossior ; ergo non est aliquod mitxum ; ergo elementum, et non nisi aqua ; ergo, etc.

3 8. Item, miscibilia possunt separari a mixto, *primo de Generatione* ; ergo aliquis potest adhibere activum passivo ad faciendum talem separationem ; ergo aqua artificialis potest esse aqua elementaris, separata a mixto.

Confirmatur per illud *Exod.* 7. de ranis, ubi ars dæmonum adhibuit activum passivo ad producendum statim ex aqua fluvii ranas ; ergo æque possibile est e converso per artem exhiberi activum passivo, ut fiat separatio elementi a mixto, maxime cum resolutio sit facilior quam generatio vel compositio. Confirmatio.

Item, quantum ad illam particulam *pura*, aqua naturalis ex *secundo Meteororum c.* 1. est subtilior quam usualis ; et patet per experientiam, quia per decoctionem vel depurationem separatur terra ab aqua usuali, quæ residet in fundo. Argum. 4.

Item, ex latere Christi fluxit aqua, in qua institutus est Baptismus secundum illud *Extrav. de celebratione Missarum, cap. In quadam.* Sed illud, quod ibi fluxit, non fuit aqua elementaris, sed phlegma, quia in corpore mortuo non statim est aliquis humor, qui sit aqua elementaris, nec per vulnerationem exiit aliquis humor, nisi qui tempore apertionis erat in corpore ; sed tunc non erat in corpore aqua pura ; ergo, etc. Argum. 5.

Contra, Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto,* etc. Ratio ad opposit. Joan. 3.

Item, per Avicennam : *Sciant artifices alchymiæ species per artem permutari non posse.* Et Philosophus etiam 4. *Meteororum* ; ergo non possunt mixtum resolvere in puram aquam. Habetur cap. fin. in Avic.

COMMENTARIUS.

Ordo quæstionis divisionis.

In hac quæstione agitur de materia Baptismi, tam remota quam proxima, quæ est altera pars Sacramenti, juxta sententiam præmissam, in prima quæstione, vel totum fundamentum juxta modum exponendi sententiam Magistri. Primo suppositis argumentis ad oppositum explicat materiam utramque. Secundo conditiones requisitas ad materiam remotam, et respondet argumentis,

SCHOLIUM.

Aquam esse materiam remotam et lotionem proximam Baptismi, ex Joan. 3. et Matth. 3. *Trident.* sess. 7. can. 2. *Flor.* decret. Eugen. *Lateranen.* cap. *Firmiter*, de Sum. Trin. et ponit congruentias optimas talis institutionis. Proprius tamen loquendo, totum fundamentum relationis est materia, ex quæst. præced. num. 3.

2. Materia Baptismi proxima, ablutio; remota, aqua.

Hîc dicendum (a) est proportionabiliter ad illud, quod dictum est in principio præcedentis quæstionis. Materia enim, proprie accipiendo, sicut illud in quo est forma rei, est totum illud quod est ibi sensibile, in quo fundatur relatio signi, quod est formale in Baptismo; sed sicut in illo toto sensibili aliquid est principalius, ut ultimate determinans, et ideo dicitur forma, ita aliquid est minus principale vel determinabile, et illud dicitur materia; sed tale potest intelligi vel proximum ad significandum, vel remotum. Proximum est ipsa ablutio visibilis, ipsa enim cum verbis tanquam signum proximum significat effectum Baptismi. Et ideo non urget nos illa dubitatio, prima q. 1. *Detrahe*, ne forte asinus bibat Sacramentum, quæ vere est dubitatio asinina, quia illa ablutio non durat nisi in *fieri*, et quantumcumque aqua posset bibi, vel huc vel illuc transfundi, ipsa ablutio non

Et intelligitur (b) ablutio hîc, non tantum sicut aqua dicitur lavare corpus quasi formaliter, sed sicut homo dicitur lavare corpus cum aqua, quasi proprie active. Nam solus contactus corporis ab aqua, quæ est quasi ablutio formalis, non est instituta tanquam signum, vel pars signi, sed ipsa lotio effective facta ab aliquo abluente. Nec oportet, quod sit ibi ablutio prout distinguitur contra lotionem, et includit amotionem sordium a corpore per contactum aquæ, sed sufficit lotio in communi dicta corporis ab aqua, alio hoc agente, quod nihil aliud est, nisi quod oportet istum contactum corporis ab aqua fieri, ab alio causante contactum istum. Et isto modo intelligendo ablutionem et lotionem, lotio est materia proxima, quasi per se fundamentum, vel pars fundamenti istius significationis; aqua autem est materia remota, quæ applicatur corpori in ista lotione.

Et hujus probatio (c) non est alia, nisi quia sic institutum est, ut patet *Joan.* 3. *et Matth.* 3. Quare autem sit sic institutum, sunt apertæ congruentiæ, quia

aqua est frigida, fluida, lucida, necessaria et communis. Et hæ omnes proprietates conveniunt illi humori, in quo debet fieri Baptismus, qui est ad reprimendum æstum concupiscentiæ, ad flectendum rigorem inobedientiæ, ad illustrandum claritatem fidei, ad introducendum in viam salutis; et hoc est commune omnibus, sicut lex ista, cujus hoc Sacramentum est initiativum, communis est omnibus ad salutem.

COMMENTARIUS.

(a) ***Hic dicendum est*** etc. Præmissa acceptione materiæ duplici, sive in ordine ad verba, quæ habent rationem formæ, sive in ordine ad significationem ut formale consistens vel dividendo ipsam materiam, ut condistinguitur contra verba, in proximam et remotam. Conclusio Doctoris est, materiam remotam Baptismi hoc modo sumptam ***esse aquam naturalem, proximam vero ablutionem.***

Circa materiam remotam fuerunt aliquot errores. Gnostici negabant aquam sensibilem esse materiam Baptismi, vel adhibendam in mysterio. Irenæus *hæresi* 1. *lib.* 18. Idem dicebant Seleuciani apud Augustinum *hæresi* 59. Paulitiani, ut refert Euthymius 2, *part. Panopliæ titulo* 21. qui proinde solis verbis baptizabant; eumdem docebant Manichæi ut Augustinus ait *hæresi* 46. asserentes aquam a malo Deo fuisse creatam; et licet id primum docuerint Marcionistæ, aquam tamen ex præcepto ipsi adhibebant ut asserit Theodoretus *lib.* 1. *hæretic. fabularum*. Illi priores aquam metaphorice intelligendam putabant, Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu*, etc. ut alias quandoque sumitur in Scriptura : *Exibunt de ventre ejus flumina aquæ vivæ*. Errarunt tamen Jacobitæ, qui non in aqua, sed in igne Baptismum dabant, impresso stigmate fronti in formam Crucis ferro candente. Sanderus *lib.* 3. *de visibili Monarchia, hæresi* 113. Prateolus verbo *Jacobitæ*. Qnidquid sit de cæremonia, fuit error Seleuci, et Hermæ Galatarum.

Jacobitæ.

Sanderus.

Error Seleuci, et Herma.

Fundamentum hujus erroris fuit, quod Christus dicitur baptizare in Spiritu sancto et igni, Joannes autem in aqua, *Matthæi* 3. *Lucæ* 3. *Joannis et Marci* 1. *Act.* 1. Fuerunt et Flagellantes, qui errabant per vicos, et flagellis seipsos concidentes Baptismum in sanguine fieri contendebant. Witclef apud Waldensem *Tomo de Sacramentalibus*, illud Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, etc. significare dicebat passionem Christi, propter aquam quæ exivit de latere ejus; apud Lutherum in Symposiacis, id est, colloquiis convivialibus, *cap.* 17. incertum est an aqua, vel cervisia loco aquæ sufficiat, ut refert Bellarminus *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 2.

Flagellantes.

Witclefus. Waldens.

Lutherus.

Bellarmin.

Conclusio tamen posita est de fide, definita a Tridentino *sess.* 7. *de Baptismo*, *can.* 2. Lateranen. *in cap. Firmiter, de Summa Trinitate, et fide Catholica.* Florentino *in decreto unionis Armenorum;* patet Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit* etc. et cap. 4. Act. 8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari.* Act. 10. *Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut et nos.* etc. ad Ephesios 5. *Mundans eam lavacro aquæ verbo vitæ,* etc. ubi omnes interpretes et Patres eamdem veritatem docent. Clemens Romanus *epistola* 4. Justinus *orat.*

2. Conclusio fidei. Trident. Lateran. Florent.

Clem. Rom. Justinus. Irenæus. Clem. Alexandrinus. Origenes. Concil. Nicenum. Cyrillus Jerosolymit. Basilius. Nazianz. Chrysost. Damasc. Martialis. Papa. Tertullian. Cyprian. Melchiades. Hilarius. Ambros. Hieron. Augustin. Gregor.

ad Antoninum Pium, Irenæus *lib.* 3. *contra hæreses, cap.* 19. Clemens Alexandrinus *Pædagogi, cap.* 6. Origenes *hom.* 14. *in Lucam,* Nicenum Concilium *lib.* 3. *de sancto Baptismate.* Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 3. Basilius *lib. de Spiritu Sancto, c.* 14. *et* 15. Nazianzenus *orat.* 40. Chrysostomus sæpe *homil.* 25. *in Joannem.* Damascenus *lib.* 2. *de fide orthodoxa, cap.* 9. Ex Latinis Martialis Papa *epist. ad Tolosanos, cap.* 1. *et* 4. Tertullianus *lib. de Baptismo,cap.* 4. Cyprianus *epist.* 65. *et* 76. Melchiades Papa *in epist. ad Episcopos in Hispania,* Hilarius *in Psalmum* 65. Ambrosius *lib.* 2. *de Pœnitentia, cap.* 2. *serm.* 31. *in Lucæ* 22. *de Sacramentis, lib.* 1. *cap.* 4. *de iis qui initiantur, cap.* 3. *et cap.* 9. Hieronymus *in epist. ad Oceanum, quæ est* 83. Augustinus *tract.* 80. *in Joannem,* et alibi sæpe, Gregorius *lib.* 4. *moralium, cap.* 3. et reliqui omnes tam Patres quam Doctores.

Quod autem delirant Seleuciani de igne tanquam materia Baptismi *ex Matthæi* 3. etc. non intelligitur ignis elementaris, sed Spiritus sanctus, qui,ut Patres dicunt, sanctificat aquas. Alii vero intelligunt de missione visibili Spiritus sancti in Apostolos in die Pentecostes, ut significatur *Act.* 1. Alii de missione etiam invisibili per Baptismum in Spiritum,quo distinctio denotetur inter Baptismum Christi et Joannis, qui fuit in sola aqua. Aquam etiam sumi allegorice seu mystice in illo loco *Joannis* 3. est erroneum, et contra sensum totius Ecclesiæ et Patrum, nam *cap.* 4. baptizabant discipuli Christi in aqua, non alio Baptismo quam Christi, ut in quæstione sequenti videbitur; et ideo in aqua naturali, quam hanc ipsam designavit Christus *Joannis* 3. docens necessitatem Baptismi a se instituti, et materiam in qua institutus est.

(b) *Et intelligitur ablutio hic,* etc. Dicit ablutionem formalem non esse materiam proximam Sacramenti, sed activam. Aliqui inde sumpserunt occasionem interpretandi ipsum, quasi asserat fundamentum significationis sacramentalis consistere in ablutione qua est actio, non vero in ablutione, qua est passio, et recipitur in subjectum ; ita Suarez intelligit Doctorem, Sed hanc quæstionem infra *dist.* 6. *q.* 2. § *Ex illo,* definit Doctor magis consistere in passiva ablutione, qua recipitur in subjecto, quod proprie abluitur tam materialiter quam etiam spiritualiter ; intelligitur tamen passiva, ut est ab agente.

Hic autem intendit tantum ablutionem necessario esse a ministro, sive concipiatur hoc vel illo modo, nam si contingat fieri ab alio quam a proferente verba, nihil fit ; et ablutio passiva etiam hoc modo est activa, nam licet passive sumatur, ut refertur ad subjectum recipiens, tamen ut est ab agente active sumitur ad differentiam ejus, quæ per alium fieret, aut per casum. Et in quæstione præcedente responsione 2. *ad.* 3. dicit quod verbum *baptizo* non significat ipsum Sacramentum, sed ipsum actum ablutionis, nempe ut est ab agente in subjectum.

Perinde tamen est, sive active, sive passive proferatur verbum *baptizo,* aut *baptizetur,* ut proferunt Græci, quia utroque modo denotari potest actus, ut ab agente est, hic et nunc proferente formam et exercente actum. Significatio sacramentalis consistit in ablutione subjecti ab agente vel agentis circa subjectum ; utrumque ergo horum pertinet ad materiam Sacramenti, ut ablutio sit transitiva, et importet utrumque ordinem, tam ad abluentem quam ad subjectum quod abluitur.

Dubitari solet, an ritus baptizandi trina immersione spectet ad essentiam Baptismi?

et an una immersio sufficiat? Supponimus quantum est de necessitate ministri secluso casu, eum teneri ad ritum præscriptum suæ Ecclesiæ. Trina immersio, ejusque usus frequens est apud antiquos Patres; eam tradit canon Apostolicus 49. inter Canones Apostolorum, et habetur de consecr. dist. 4. can. *Si quis Episcopus*, etc. Dionysius Areopagita *Ecclesiasticæ hierarchiæ, c.* 2. Origenes *lib.* 2. *de principiis*, Athanasius *quæst.* 124. Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 2. Basilius *lib.* 2. *de Spiritu sancto, c.* 15. Gregorius Nyssenus *oratione Catechistica, cap.* 35. *et oratione de Sacro Baptismate,* supponit Synodus Constantinopolitana prima *can.* 7. docet Chrysostomus *homil. de fide in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et homil.* 24. *in Joannem. Trisagio, et lib.* 4. *fidei orthodoxæ, cap.* 10. Ex Latinis Tertullianus, *lib. de corona militis cap.* 3. *et adversus Praxeam, cap.* 16. Ambrosius *lib.* 2. *de Sacramentis, cap.* 7. Hieronymus *dialogo adversus Luciferianos, cap.* 4. *et in cap.* 4. *ad Ephesios,* Augustinus *serm.* 19. *de tempore, et serm.* 201. *et homil.* 4. Leo 1. *epist.* 4. *cap.* 3. Pelagius *cap. Multi, de consecratione, dist.* 4. Gregorius Magnus *epist.* 41. Concil. Toletan. IV. *cap.* 1. Alcuinus *de officiis Ecclesiasticis, cap.* 19. et alii posteriores. Noster Doctor *in Reportatis quæst.* 4. *hujus,* docet eam necessariam esse necessitate ministri, explicans varios casus, in quibus alioquin excusatur. Ibidem etiam tradit mysterium hujus trinæ immersionis esse, quia baptizamur in Christi mortem et sepulturam, qua triduo mansit in sepulchro. Hanc significationem tradit Cyrillus Jerosolymitanus, Nyssenus *orat. de Sancto Baptismate,* Ambrosius, Leo Papa et multi alii. Trinitatis mysterium significare docet Dionysius, et Origenes, et Hieronymus; utrumque designari docet Augustinus ultimo loco, et Gregorius Magnus,

Quamvis autem aliqui Patres trinam immersionem ad traditionem Apostolicam referunt, non ita intelligendum est, ut necessitate Sacramenti exigatur, quin una immersio, seu etiam aspersio, vel infusio sufficiat; est communis Theologorum in hac dist. et cum S. Thom. *quæst.* 66. *art.* 7. docet Cyprianus *epist.* 7. *alias.* 76. qui aspersionem et profusionem tanquam sufficientem docet; supponit Tertullianus *lib. de pœnitentia, cap.* 6. definit Gregorius Magnus *in epist. ad Leandrum, quæ est lib.* 1. *epistolar.* 41. et habetur canone *de Trina, de consecrat. dist.* 4. qui utrumque ritum, seu una seu tribus immersionibus baptizandi approbat, quem sequitur Toletanum IV. Non esse vero trinam immersionem necessariam ex institutione Christi supponit *canon* 49. Apostolorum, quia Trinitatis invocationem docet necessariam ex institutione Christi *Matthæi ultimo,* quamvis reprehenderit unam immersionem factam in mortem Christi, et trinam fieri præcipiat; institutionem Christi refert ad Baptismum in invocatione trium personarum, non in trinam immersionem.

5. Sufficit una ad valorem Sacramenti. Scholastici. D. Thom. Cyprian. Tertullian. Gregor. Magnus. Tolet. IV. Can. Apostolorum.

Sic etiam Pelagius Papa *supra citatus,* agens de eo quod necessitate Sacramenti institutum est, docet baptizari debere in nomine Trinitatis, quamvis immersionem trinam fieri debere supponat, non tamen refert eam ad Christi institutionem, sicut revera in ea non invenitur, nec Joannis 3. nec Matthæi ultimo, neque ullibi ex sacra Scriptura colligitur necessario facienda.

6. Pelagius.

Quod amplius est *Actorum* 2. uno die baptizati sunt tria millia, quod magis præsumitur factum per aspersionem, quam per trinam immersionem, quia tempus non suppetebat post horam diei sextam.

Exempla solius aspersionis.

Idem, in actis Laurentii martyris legitur aspersione baptizasse instante suo martyrio.

Congruentia. Accedit denique ratio et congruentia, quia ideo Baptismus institutus est in aqua ut materia ejus propter necessitatem esset pervia, data est cuilibet potestas baptizandi valide ex eadem ratione; sed multi sunt casus propter infirmitatem, aut defectum aquæ, in quibus trina immersio non esset possibilis, ergo non fuit congruum ad eam ligari Sacramentum.

Deinde sive dicatur denotare tres personas, sive etiam sepulturam Christi, non requiritur, quia tres personæ perfectius et expressius per formam Baptismi, quam per trinam immersionem denotantur; et ipse actus baptizandi sub invocatione trium personarum sufficienter significatur per formam. Ex Apostolo desumpta similitudo mortis et sepulturæ Christi sufficienter denotatur per unam immersionem, quia maxime intelligitur de morte peccati, et resurrectione ab ipso, ut ipse Paulus insinuat ad *Roman*. 6. ergo nulla congruitate trina immersio poni potest ad essentiam Sacramenti spectare.

7. Objectiones solvuntur. Neque obstat epistola Cornelii apud Eusebium de Baptismo Novati sub una mersione, revocantis in dubium Baptismum ejus: *Si modo*, inquit, *talem hominem Baptismum accepisse dicendum sit,* etc, quia de ritu non dubitat, sed de fructu Baptismi in homine perverso. Objicitur etiam canon præfatus Apostolorum, ubi reprobatur unica immersio in mortem Christi, sicut et *canone* 7. primæ Synodi Constantinopolitanæ damnantur Eunomiani, quod in una immersione, et in mortem Christi non invocata Trinitate baptizarint; de quibus Theodoretus, seu de eorum auctore Eunomio dicit, quod sancti Baptismi ritum a Christo et Apostolis traditum subvertit.

Respondetur ex dictis, dari Baptismum una immersione, et in nomine Christi mortui, seu in mortem Christi fuisse reprobatum; tum quia forma subvertebatur, quæ fuit *Matthæi ultimo,* et hanc rationem damnationis adducit canon Apostolorum; tum quia ritus novus inducebatur ad finem erroris, ut Eunomiani faciebant, qui negabant Trinitatem, et ad professionem talis erroris utebantur tantum una immersione, sicut postmodum Ariani trina ad professionem erroris et separationis trium personarum in natura et consubstantialitate, ut refert Gregorius Magnus supra.

Hinc Synodus Constantinopolitana docet Eunomianos redeuntes ad Ecclesiam esse baptizandos. Unde illa una immersio Eunomianorum non fuit baptismalis, quia non recipiebat determinationem per formam legitimam, aut etiam validam. Quia licet dicamus Baptismum datum in nomine Christi valere etiamnum, ut quidam volunt, vel certe pro aliquo tempore valuisse currente motivo, ut causa dispensationis factæ, non est idem baptizare in nomine et potestate Christi, ac baptizare in mortem Christi, vel in Christum reduplicative, inquantum mortuus erat et sepultus. Licet enim Baptismus repræsentet analogice mortem et sepulturam Christi, ex his tamen non sumit efficaciam, sicut neque Christi meritum ad mortem et sepulturam extenditur; et sicut natura humana desiit per mortem destructa unione animæ ad corpus, sic etiam neque Christus fuit, id est, Filius subsistens in natura humana subsistente ex partibus unitis durante morte et sepultura.

Particula vero *in nomine* refertur ad Christum subsistentem, sicut et potestas designata, invocatio etiam Trinitatis implicita in nomine Christi, de qua Ambro-

sius supra, requirit Christum subsistentem, forma autem Baptismi exigit expressionem causæ principalis, ut sit valida ex Florentino, et connotat principium, a quo est sanctificatio; unde si dicatur : *Baptizo te in æternitate Patris et Filii et Spiritus sancti,* non esset legitima forma, quia non quæcumque invocatio expressa trium personarum exigitur, et sufficit ad Sacramentum; sed illa, qua denotantur esse causa principalis sanctificationis, ut supponit Florentinum in ratione prædicta, qua declarat per se spectantia ad formam substantialiter, ut bene Vasquez colligit *disp.* 140. *cap.* 4. sub finem, hoc non denotat æternitas, neque immensitas trium personarum.

Forma valida.

Quænam invocatio requiritur.

10. Ad propositum ergo applicando prædictam doctrinam, hæc forma : *Baptizo te in mortem Christi,* vel *in Christum mortuum reduplicative,* quæ est æquivalens, non denotat causam subsistentem et principalem, sive meritoriam, quæ est Christus subsistens et instituens Sacramentum, sive principalem physicam, quæ est Trinitas, ut importatur per nomen *Christi* modo explicato, ac proinde defuit sufficiens forma, per quam determinaretur illa ablutio, ut fieret baptismalis.

Hunc eumdem errorem esse eum, quem damnant Apostoli, constat ex tenore Canonis, quem Eunomius postea assumpsit, estque secutus. Hinc sequitur hos Canones non præjudicare opinioni communi, quam supra defendimus. Sequitur perinde ex prædictis non haberi trinam immersionem spectare ad necessitatem Sacramenti, sed fuisse introductam per modum ritus, in quo magis explicite declararetur mysterium Trinitatis, vel certe similitudo Baptismatis, ad triduanam sepulturam Christi; et viguit in Ecclesia Orientali et Occidentali, usque ad Gregorium Magnum, quæ consuetudo tunc in aliquibus Ecclesiis est abrogata ad reprobationem erroris, qui per eam a schismaticis et hæreticis intentatus est, atque ex aliis congruentiis. Factum approbat Pontifex quem sequitur Toletanum IV. neque enim constat.

Quamdiu viguit trina immersio.

Tolet. IV.

Sed traditio Apostolica, sicut in illis Canonibus apparet, passim comprehendit, non solum quæ a Christo ordinata sunt, tanquam necessaria, sed quæ ipsi Apostoli per assistentiam Spiritus sancti ordinarunt observanda, tanquam tempori congrua et statui fidelium, quarum aliqua differentia casus et circumstantiarum omittenda exigebat. Alia vero retenta sunt quæ omni tempori deserviunt, nam eadem potestas ad successores transivit, ut possint etiam circa Sacramenta, salva eorum substantia, ea ordinare, quæ utilitati fidelium et ipsorum Sacramentorum reverentiæ cedunt, ut recte Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 2. determinat. Alia quæ ad hanc materiam ablutionis spectant, infra tractabuntur ex occasione in sequentibus

Trident.

(c) *Et hujus probatio non est alia,* etc. 11.
Supra *dist.* 1. *quæst.* 2. *art.* 2. probavimus Sacramenta debere similitudinem earum rerum habere, quarum sunt Sacramenta, sicut causam instructionis ex eadem similitudine, secundum proportionem desumptam, quæ ratio fuit ut Sacramenta in rebus et verbis instituerentur ex Dionysio, Chrysostomo, et aliis citatis. Hinc Doctor ex proprietatibus aquæ naturalis declarat congruentiam, unde Sacramentum Baptismi in aqua, et non in alia quavis materia fuerit institutum. Easdem congruentias tradit Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 3. *art.* 2. § 1. D. Thomas *in* 4. *dist.* 3. *quæst* 3. 3. *part. quæst.* 66. *art.* 3. D. Bonaventura *eadem dist.* 3. *part.* 2. *art.* 1. *quæst.* 1.

Alens. D. Thom. D. Bonav. Hugo.

Vide Hugonem *lib.* 2. *de Sacramentis part.* 6. *cap.* 4.

SCHOLIUM.

Aquam artificialem non esse materiam Baptismi, quia, est æquivoce tantum aqua, quod probat dupliciter, et impuritatem non obstare, modo maneat apta ad lavandum, et substantia aquæ. De prima parte habetur in *Florent.* decret. Eugen. et in *Trident.* sess. 7. can. 2. et c. *Firmiter,* de Sum. Trinitate.

3. **Aqua artificialis æquivoce aqua.** Quod autem (d) in quæstione ponitur *naturalis* ad distinguendum aquam artificialem, respondeo, quod aquæ illæ, quæ communiter dicuntur artificiales, sunt corpora quædam mixta, et non dicuntur aquæ, nisi æquivoce; quod patet primo, quia ita est ex qualitatibus consequentibus totam speciem, quod una qualitas similis non concludit identitatem substantiæ, sed una dissimilis in tota specie concludit aliam esse substantiam. **Una qualitas dissimilis in tota specie arguit substantialem specificam differentiam.** Illæ autem quæ dicuntur aquæ artificiales, habent a tota specie aliquam qualitatem dissimilem aquæ elementari. Hoc patet secundo, ex modo generationis istarum, nam impossibile est toti naturæ creatæ ex uno generare aliud, nisi servando determinatum processum, per media determinata; tota enim natura creata non posset ex aceto generare vinum statim sed oportet redire ad materiam primam communem eis, quæ est aqua, quæ attracta in stipite vitis tandem in uva convertitur in vinum; et ista sententia ponitur a Philosopho 8. *Metaphysicæ*, et patet ad sensum, **Text. 14.** quod ita est. Sed istæ aquæ artificiales ex quocumque sint, fiunt non servato processu naturæ per media determinata ordinata. Istæ etiam universaliter fiunt per actionem ignis decoquentis et resolventis; ignis autem non videtur esse sufficiens in virtute activa ad corrumpendum vel convertendum quæcumque mixta in aquam elementarem, propter quod universaliter concedi potest, quod aquæ illæ, quæ dicuntur artificiales, non sunt conveniens materia Baptismi, quia non in specie aquæ elementaris.

Quod additur in quæstione *pura*, est intelligendum, quod impuritas in aqua potest intelligi duobus modis. Vel propter mixtionem, secundum juxtapositionem, ut aqua lutosa dicitur impura; vel propter mixtionem alterantem a specie, sicut humor mixtus dicitur non esse aqua pura. Et prima quidem impuritas non prohibet, dum tamen non excludat ab aqua, quin sit conveniens ad lavandum vel abluendum; nec est alia ratio, nisi quia sic institutum est. Unde aqua inhibita farinæ in pasta, vel in spongia, dum ibi est, vel imbibita in spisso luto, et sic de aliis, si contingant carnem, non sunt conveniens materia Baptismi tales aquæ, quia talis contactus non est lotio, sed tantum contactus aquæ fluidæ liberæ conjungentis se cuti, vel separantis inter cutem et aliud corpus.

In secundo modo, dico quod aliqua impuritas potest esse manente aqua intra speciem, sicut forte si incipiat inspissari tendendo ad generationem elementi grossioris, ista non prohibet, dum tamen sit fluida. Quod pro tanto dico, quia

Nix, icies, ındo, ion iciunt Ba- ısmum. in glacie, nive et grandine, quæ tamen sunt imperfecta, vel in via ad mixtionem, dum talia sunt, non potest in eis fieri Baptismus, quia ibi non est lotio, sicut nec in duro.

5. Si autem per illam alterationem, jam sit extra speciem aquæ, omnino non est materia Baptismi ; et de quibusdam alterationibus satis patet, quia constituunt alteratum extra speciem aquæ, puta de humoribus naturaliter resolutis per digestionem, ut saliva, urina, et hujusmodi, juxta illud *Extrav. de Baptismo et ejus effectu : Non ut apponeres.*

chard. q. 3. t. 3. coctio, qua inata, an iciant ad tismum De aliis autem non est ita manifestum, puta de decoctionibus et admixtionibus secundum sensum, in quibus non apparet evidenter, quod sit alterata species, ut patet de brodio carnium, et farinata, et hujusmodi, et cervisia, et medone. Non enim manifestum est, quod sit ibi aliquod activum corrumpens speciem aquæ, tamen hoc discutere non pertinet ad Theologum determinantem materiam Baptismi, inquantum haberi potest ex Canone Bibliæ, neque ad Canonistam determinantem conditiones materiæ, prout determinantur ab ordinatione Ecclesiæ ; sed pertinet ad Philosophum Naturalem, cujus est inquirere, quæ alteratio transferat aquam a specie sua, et quæ non. Quod si de aliquibus sit dubium, et in talibus fuerit Baptismus factus, utendum est ibi illis tribus maximis positis in solutione præcedentis quæstionis de remediis adhibendis circa eos, de quibus probabiliter dubitatur. . 10.

Ad primum argumentum dico, quod aqua artificialis, etsi habeat aliqua accidentia similia, tamen aliquod vel aliqua dissimilia habet a tota specie, ex quibus sequitur distinctio substantiæ. 6. Ad arg. 1.

Ad secundum dicendum, quod etsi aliqua aqua artificialis videatur subtilior quam elementaris, quia magis penetrativa, ista tamen subtilitas non est subtilitas simplicitatis, sed virtutis activæ, et hoc modo vinum est subtile vel subtilius aqua ; subtilitas autem conveniens aquæ elementari est subtilitas simplicitatis, eo modo quo elementum est simplicius mixto. Ad 2.

Ad tertium concedo, quod possibile esset Angelum bonum vel malum, adhibere aliqua activa mixto, ut passo, per quæ resolveretur ab eo aqua elementaris. Non enim negavi aquam artificialem esse aquam elementarem, quia ars ibi concurrit (quia non concurrit producens terminum, sed ut adhibens activum passivo ;) sed dico, quod nulla ars potest adhibere idem activum, puta ignem, quantumcumque diversis mixtis et passis, ita quod per illud agens, fiat immediate resolutio in aquam, scilicet elementarem, quia illud idem agens non potest habere virtutem, ut sit sine formis intermediis mutandi, neque etiam ita taliter diversa in eumdem terminum corrumpendi. Ad 3. Idem ex quantumvis diversis, non potest facere aquam naturalem. Ad 4.

Ad quartum, patet ex dictis de impuritate per juxtapositionem. 7. Ad 5.

Ad quintum respondet Innocentius ibi, quod illa aqua, quæ fluxit de latere Salvatoris, non fuit Vera aqua fluxit de latere Christi. Vide Trid. sess. 22. c. 7.

phlegma, sed vera aqua. Quod probat ex verbis Evangelistæ : *Et qui vidit, testimonium perhibuit veritati.* Profecto non aquam, sed phlegma dixisset, si non fuisset aqua, sed phlegma. Probat etiam a posteriori per materiam Sacramenti Baptismi : *Nec in hoc,* inquit, *verum regenerationis Sacramentum fuisset ostensum, cum per Sacramentum Baptismi, non regenerentur in phlegmate, sed in aqua.* Probat etiam per aquam miscendam in Sacramento Eucharistiæ. Probat etiam quarto per figuram, quæ præcessit super hoc, in veteri Testamento, quando Moyses percussit silicem, et ex ea non phlegma, sed aqua manavit.

Ad probationem respondet ibi, quod vel illa aqua fuit ibi de novo creata miraculose, de componentibus resoluta. Sed qualitercumque dicatur de aqua lateris Christi, quia fluxit sicut sibi placuit, non propter hoc ibi Sacramenta susceperunt efficaciam, ut supra dictum est, sed propter quamdam similitudinem perfectiorem ad Baptismum et Eucharistiam. Certum est tamen, quod Baptismus non potest fieri, nisi in aqua usuali, quia Christus hoc instituit.

COMMENTARIUS.

12. Quænam aqua requiritur ?

(d) *Quod autem in quæstione ponitur naturalis,* etc. Excludit aquam artificialem, quæ communiter dicitur talis, et fit per expressionem aut distillationem mixti, quæ non est aqua naturalis, aut elementaris, sed substantia mixti expressa, vel quid aliud tertium. Littera est clara. Excludit etiam infra aquam mixtam seu impuram, ea mixtione, quæ vetat ablutionem, sic neque aqua in spongia, seu pasta, non est apta materia donec exprimatur, sicut neque nix, neque glacies donec resolutione fiat apta lotioni. Excludit etiam humores, ut salivam et urinam. De aliis alterationibus ut brodii, farinatæ, cervisia, medone, lixivio, non est adeo certum ad sensum, an varient speciem ; quod Philosophi Naturalis determinare est, non Theologi, neque Canonistæ.

Quod si de aliquibus, inquit, *sit dubium, servandæ sunt regulæ superius datæ circa formam in quæstione præcedenti.* Aliqui autem Doctores dubitant de his, aut quibusdam ex ipsis, ut de brodio, si nimiam habeat admixtam substantiam carnis decolatam, de cervisia etiam videtur plane diversa ; de lixivio etiam, quando trahit secum qualitates cineris in perfecto gradu. Considerandæ ergo sunt qualitates prædominantes, et an nomen mutet ; gravissime peccaret, qui illis uteretur, et Baptismus esset dubius, et sub conditione iterandus.

Sicut autem ejusmodi liquores habent differentes gradus, ita Philosophus de ipsis judicaret ex natura accidentium. Advertenda illa ratio Doctoris, unde colligat aquam artificialem non esse naturalem, *quia ars ex mixto non potest immediate transformare elementum, quia agit motu ordinato per medias formas, sicut producendo mixtum, ita etiam resolvendo,* ideoque sæpe non contingit mixtum resolvi in idem elementum, ex quo fit, sed in aliud mixtum, ut lignum in cineres. Hæc maxima videtur etiam currere in Angelo, qui mediante igne, verbi gratia, nequit statim convertere mixtum in aquam elementarem, ideoque, quod dicit de Angelo bono vel malo, intelligitur juxta illam maximam ; et loquitur de conversione mixti in aquam elementarem, quæ con-

versio nequit esse prima resolutio talis mixti per ignem, ut patet ad sensum per experientiam. Sed quidquid sit, non est hujus loci, in quo agitur præcise de aqua, quæ instituta est materia Baptismi.

QUÆSTIO IV.

Utrum institutio Baptismi evacuet Circumcisionem?

Alensis 4. *p. q.* 7. *m.* 9. D. Bonav. *hîc* 2. *p. a.* 3. *q.* 1. *et* 2. Richard. *d.* 1. *a.* 6. *q.* 4. *et hîc a.* 5. *q.* 2. *et* 3. D. Thom. *d.* 1. *q.* 10. *et* 3. *p. q.* 66. *a.* 2. Suar. 3. *p. tom.* 3. *disp.* 31.

1. Ad quartum principale, sic proceditur et arguitur, quod institutio Baptismi non evacuavit Circumcisionem, quia Matth. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere.* Sed Circumcisio erat præcepta in lege, *Genesis* 17. ergo Christus non evacuavit eam instituendo Baptismum. Confirmatur, quia ipse Christus in se ipso eam suscepit.

2. Item, *Genes.* 17. data fuit Abrahæ Circumcisio in fœdus sempiternum; ergo ad semper permansurum, alioquin non fuisset sempiternum.

3. Item, nullus inferior habet auctoritatem revocandi legem institutam a superiore; sed certum est, quod Dominus instituit legem Mosaicam et Circumcisionem, et non invenitur ubi eam revocaverit, etiam in novo Testamento, imo Christus toto tempore vitæ suæ mortalis, eam servavit, etiam ante cœnam comedendo agnum Paschalem; discipuli autem non habuerunt auctoritatem revocandi; ergo, etc.

Contra Joannis tertio : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, etc. ergo Baptismus post sui institutionem erat simpliciter necessarius ad salutem; ergo Circumcisio est evacuata, quia non simul concurrunt duo remedia necessaria et sufficientia contra idem. Ratio ad opposit. Joan. 3.

Item, ad Galat. 5. *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.*

COMMENTARIUS.

In hac quæstione supponit primo Baptismum fuisse institutum ante mortem Christi. Secundo, institutum Baptismum fuisse prius sub consilio antequam fuerit sub præcepto. Tertio, docet Circumcisionem non fuisse evacuatam; quoad fructum antequam Baptismus fuerit solemniter promulgatus in die Pentecostes. Quarto, diversa tempora et status Circumcisionis et legis exponit. Quinto, exponit controversiam de legalibus inter Petrum et Paulum, inter Hieronymum et Augustinum, et respondet argumentis ad limen quæstionis propositis. Ordo et divisio quæstionis.

SCHOLIUM.

Baptismum fuisse institutum ante passionem, etsi non certo constet quando, quia discipuli Christi baptizabant ante ejus mortem, et Baptismo Christi, non Joannis, nec alio, ut tenent *D. Thom.* 3. p. q. 66. a. 2. *Richard.* hîc a. 1. q. 1. *D. Bonav.* 2. p. a. 1. q. 1. *August.* tr. 13. in Joan. et tr. 5. et habetur cap. *Aliud,* de consec. d. 4.

Ista quæstio (a) supponit Baptismum institutum fuisse in lege 2.
nova, quod verum est et rationabile. Verum, sicut patet ex multis auctoritatibus novi Testamenti, et Christi, et Apostolorum, in quibus probatur necessitas Baptismi, quod non esset, nisi esset

institutus in lege illa legitime.

Quando tamen (b) primo fuit institutus, dubium est, non quidem quando Christus baptizabatur a Joanne, quia ille non fuit Baptismus Christi, id est, in forma Christi, sed in forma Joannis; tamen Christus dedicavit tunc aquam tanquam materiam idoneam suo Baptismo, ex contactu suæ mundissimæ carnis, quia in legislatore confirmatus est usus aquæ, id est, ut ministerium. Nec etiam in illo verbo Joan. 3. dicto Nicodemo: *Nisi quis*, etc. quia non est verisimile tam necessarium Sacramentum in conclavi coram persona privata institui, quæ non debuit esse præco institutionis illius. Neque etiam differebatur institui, usque ad tempus ascensionis, *Matth. ultimo,* nam discipuli Christi ante passionem baptizabant Baptismo Christi. Joan. 3. dicunt discipuli Joannis ad ipsum: *Rabbi cui testimonium perhibuisti, ecce ipse baptizat, et omnes veniunt ad eum;* et sequitur cap. sequenti: *Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.* Convincitur ergo tempus institutionis fuisse ante illud tempus, quo diciputi Christi baptizabant, licet præcise hora institutionis non legatur in Evangelio.

3. Istud etiam suppositum est rationabile, quia Sacramentum principale legis Evangelicæ, per quod scilicet intratur in ejus observantiam, debuit esse novum et proprium illi legi, ut prius dictum est in quæstione de institutione Sacramenti in communi, distinctione prima. Debuit etiam istud Sacramentum esse evidens in significatione, quia ista est lex veritatis evacuans umbram. Et debuit esse copiosum in ratiæ collatione, quia hæc est lex gratiæ, Joan. 1. *Gratia et veritas per Jesum Christum facta est.* Debuit etiam esse facile, quia *jugum Christi suave est, et onus ejus leve,* Matth. 11.

Item debuit esse commune, quia Deus ad legem Moysi elegit unum populum tantum, sed ad novam legem totum mundum: *In omnem terram exivit,* etc. Hæc quatuor inveniuntur in uno, scilicet in ablutione cum verbis, quia hoc evidenter significat mundationem animæ, quæ est effectus principalis, et dat gratiam copiose. Unde *in Psalm.* dicitur aqua refectionis: *Super aquam refectionis educavit me.* Est et facilis, quia nullo modo periculosa, sicut fuit Circumcisio, et communis omni sexui et ætati.

COMMENTARIUS.

(a) ***Ista quæstio supponit Baptismum institutum fuisse in lege nova, quod verum est,*** etc. Definitur in Florentino in Decreto unionis, et in Tridentino *sess.* 7. de Sacramentis in genere *canone primo*; colligitur *Matthæi* 3. *Lucæ* 3. *Joannis* 1. *Marci* 1. ex iis quæ Joannes de Baptismo Christi docuit, accedente interpretatione Ecclesiæ et Patrum. Item, *Joannis* 3. *et* 4. *Matthæi ultimo*, ex variis locis Actorum Apostolorum et epistolarum Pauli, in quibus ostenditur necessitas et fructus Baptismi.

(b) *Quando tamen,* etc. Hic tangit controversiam illam an fuerit institutus ante vel post passionem Christi? Partem negativam, scilicet non fuisse institutum ante passionem, expresse docet Leo Papa

epist. 4. cap. 3. *Dominus,* inquit, *Jesus postquam resurrexit a mortuis, discipulis suis, in quibus omnes Ecclesiarum præsules docebantur, formam et potestatem tradidit baptizandi, dicens : Euntes ergo nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. De quo utique eos ante passionem potuisset instruere, nisi proprie voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse,* etc.

Idem tenere videtur Optatus Milevitanus *lib.* 5. contra Parmenianum : *Cum Joannes,* inquit, *infinita millia hominum baptizaret, jam Christo præsente operabatur servus, et vocabat Dominus antequam baptizandi daret formam; peractum est non modicum tempus, millia hominum in pœnitentia et remissione tincta sunt peccatorum, sed nemo tinctus fuerat in Trinitate, nemo adhuc noverat Christum, nemo audierat esse Spiritum sanctum. At ubi venit tempus plenitudinis, certo tempore dedit leges Baptismatis Filius Dei, et dedit viam qua iretur in regna cœlorum, dum præcepit, dicens: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos,* etc. et in sequentibus idem docet supponens Baptismum Christi non incepisse ante datam formam *Matthæi ultimo.*

Eamdem supponit Tertullianus *lib. de Baptismo cap.* 7. ubi docet discipulos Christi *Joan.* 4. baptizasse baptismo Joannis tantum ; Chrysostomus *hom.* 28. *in Joan.* asserens Baptismum, quo baptizabant, fuisse Spiritus expertem, sicut fuit Baptismus Joannis, nullum fructum diversum habuisse, quem sequuntur Euthymius et Theophylactus *in Joannem.* Idem etiam Chrysostomus *homil.* 24. *in Acta,* docet missionem visibilem Spiritus sancti Baptismi loco Apostolis, neque alium recepisse, et *homil.* 4. in illud : *Repleti sunt omnes Spiritu sancto,* etc. *Non acceperunt aliud,* inquit, (supple Baptisma in aqua sensibile) *sed hoc primum, erat enim novum, nec erat opus alio signo;* et clare *homil.* 1. in Acta super illud: *Baptizabimini in Spiritu sancto,* etc.

Sed quomodo, inquit, *dicit, baptizabimini* 5.
cum aqua non esset in cœnaculo ? respondet : *Quoniam in Baptismo præcipua pars est Spiritus, per quem et aqua fit efficax. Itaque quemadmodum et ipse dicitur unctus, quamvis nequaquam unctus esset oleo, sed accepisset Spiritum sanctum, sic et baptizati dicuntur discipuli. Est et alia interpretatio : comperire licet illos fuisse tinctos, idque diversis temporibus* (quæ verba non denotant ex mente Chrysostomi iteratum, aut multiplicatum Baptismum Apostolorum in aqua, sed diversis temporibus recepisse ablutionem in aqua, et Spiritum sanctum, ut patet per verba subsequentia), *in nobis enim utrumque fit pariter, tunc vero disjunctim, siquidem ab initio a Joanne baptizati sunt,* etc. Negat ergo ipsos baptizatos fuisse Baptismo Christi, sed Joannis, ut dicit Tertullianus ; quod supponit Baptismum Christi non fuisse institutum ante passionem, alia usus ejus esset potissimum in discipulis, neque alio fundamento asseritur institutio Baptismi, quam ex illo *Joannis,* 3. *et* 4. Primo loco declaratur ejus necessitas, sed non institutio ; secundo vero loco præsumitur tantum fuisse diversum Baptisma discipulorum Christi a Baptismo Joannis, quod negant prædicti Patres.

Rupertus. Magister. Alensis.

Eamdem tuetur Rupertus *lib.* 3. *in Joannem.* Magister *in* 4. *dist.* 3. probabilem docet, contrariam vero probabiliorem; eamdem sequitur Alensis 4. *part. q.* 8. *m.* 2. *art.* 3. quem moderni notant obscuritatis, sed clarissime loquitur. Quamvis enim dicat plures Baptismi institutiones fuisse, primum in Jordane per desi-

gnationem materiæ, et sanctificatis aquis in Jordane per Spiritum sanctum descendentem super Christo, et per contactum Christi; et hanc vocat materialem, aliam formalem, per traditionem formæ *Matthæi ultimo*, hanc simpliciter intendit esse institutionem Sacramenti. Canus *lib*. 8. *de locis cap*. 5. et plures recentiores docent hanc sententiam ut probabilem; S. Thomas 3. *part. quæst*. 73. *art*. 5. *ad*. 4. eam ut probabiliorem videtur prima responsione amplecti; cavendus proinde modus loquendi, et prompta censura quorumdam qui hanc sententiam damnant

Canus. D. Thom.

7. Conclusio tamen Doctoris est magis recepta; eam defendunt communiter Scholastici cum Magistro *in* 4. *dist*. 3. ubi D. Thomas, D. Bonaventura, Richardus, et reliqui omnes, præter citatos. Eam tradit Augustinus *tract*. 5. *in Joan. tract*. 13. *et* 15. *et epist*. 118. Origenes *tom*. 7. in Joannem quamvis verba ejus quædam sint ambigua, ut magis pro priori sententia facere videantur, *tom. tamen* 8. hanc sententiam docet: *Lavacrum aquæ*, inquit, *symbolum et nota existens purificationis animæ ablutæ ab omni sorde malitiæ, nihilominus* (*etiam ex se*) *esse principium ac fontem munerum divinorum propter potentiam invocationum adorandæ Triadis ei, qui se exhibuerit Deitati*, etc. Et infra: *Quin et hoc insuper notandum, quod Joannis Baptismus Jesu Baptismo, qui dabatur per discipulos ejus, inferior erat*, etc. quod probat ex *Actorum* 19.

Conclusio Doctoris. Magister. D. Thom. D. Bonav. Richardus. Augustin. Origenes.

Hoc loco exponit differentiam, quæ fuit inter Baptismum Joannis in Jordane, et Baptismum, quem dabant discipuli Christi; supponit proinde integram institutionem Baptismi præcessisse, et quoad materiam et quoad formam; tractat enim de controversia et æmulatione orta ex occasione Baptismi discipulorum Christi, ad quem plures conveniebant, quam ad Baptismum *Joannis* 4. Verba ergo ejus *in præcedenti tomo*, seu capite intelligenda sunt aliter quam sonant, ita enim habet: *Cum ergo ipse tum non baptizarit, sed aliis cesserit hanc provinciam, quomodo cum accesserit juxta Malachiæ vaticinium baptizaturus est?* et respondet, *igitur Christus in aqua non baptizat, sed discipuli ejus, sibi ipsi reservans Baptismum in Spiritu sancto et igni*, etc. Quæ verba non referuntur ad exclusionem Spiritus dati per Baptismum Apostolorum quasi in sola aqua esset sine sanctificatione (cujus contrarium prioribus verbis docet), sed ad missionem visibilem Spiritus sancti post Ascensionem. Idem docet Cyrillus Alexandrinus in Joannem *lib*. 2. *cap*. 17. et *cap*. 18.

Cyrill. Alex.

Secundo hæc sententia magis fundatur in Scriptura, quia ipse Joannes *Matth*. 3. *Luc*. 3. *Joan. et Marci* 1. prædicavit Baptismum Christi fore in Spiritu sancto et igni, non in sola aqua; unde sumunt Patres communiter differentiam inter Baptismum Christi et Joannis (quam supra tractavimus), sicut et Paulus *Actorum* 19. Item *Joannis* 3. Christus ipse docuit necessitatem et efficaciam sui Baptismi, *Joannis autem* 4. Baptizabat ipse Christus, seu discipuli ejus, sed non Baptismo Joannis, neque alio Baptismo vacuo, qui in sola aqua fieret; ergo proprio Baptismo, qui dabat Spiritum et remissionem peccatorum. Probatur subsumptum cum consequentia, primo quia Baptismus datus a discipulis Christi, sive Christus manibus propriis baptizavit aliquos, sive non; tribuebatur Christo auctori, *Joannis* 3. *et* 4. quia ejus auctoritate fiebat, aliter enim non ministraretur a discipulis, et si Baptismus Joannis erat de cœlo, ut supponit Christus, quanto magis ille Baptismus, qui ministrabatur a discipulis

8. Secu[nda] prob[atur] concl[usio] ex Script[ura].

Baptis[mus] Chr[isti] Joan. et i[...]

Christi, et ipsi Christo veraciter tribuitur tanquam auctori?

Non fuit Baptismus Joannis, ut intellexit Tertullianus, quia secundum Patres, et ut bene advertit Cyrillus, ille Baptismus Joannis ab ipso solo dabatur, non ab ejus discipulis; neque congruum erat, ut Christus, quem prædicabat Joannes, venturum et baptizaturum in Spiritu sancto assumeret ministerium Joannis, sed potius ministraret proprium simul cum prædicatione veritatis, ne videretur potius agnoscere Joannem superiorem et doctorem, cujus Baptismum assumeret ministrandum.

Præterea si vel ipsum Joannis Baptismum ministraret et prædicaret (Baptismus enim quem ministrabant Apostoli, non fuit sine instructione) vel alium in sola aqua ministraret ad evacuandam deceptionem signi falsi; necessaria etiam erat instructio de hoc Baptismo, quatenus vacuus erat Spiritu (prout Joannes etiam de suo docuit esse solum in aqua), et sic si diversus esset a Baptismo Joannis, et sine Spiritu, enervaret testimonium Joannis de Christo, et ejus Baptismo in Spiritu per remissionem peccatorum, cum videretur Christus in effectu, nihil aliud suo Baptismo conferre; evacuaret etiam, quæ Christus ipse docuit de necessitate et efficacia Baptismi sui, quem conjunctum esse cum Spiritu docet illis verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto,* etc. hæc enim dicta sunt, cum Christus baptizaret et prædicaret, et signa faceret, ut patet ex circumstantia litteræ.

Unde advertenda sunt illa, quibus primum respondet Nicodemo consulenti de via salutis: *Amen, Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei,* quod infra declarat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto,* etc. Quibus verbis ostendit renascentiam seu regenerationem ex Baptismo per aquam et Spiritum, esse januam et ingressum in regnum Dei, quod est Ecclesia, vel certe ad fidem seu cognitionem veram Christi, qui (ut quidam intelligunt cum glossa ordinaria) est *visio veritatis, et regnum Patris.* Nicodemum enim humiliter de Christo sensisse constat ex Chrysostomo *homilia* 23. *in Joannem.* Augustinus *tractatu* 11. putavit eum esse purum hominem, ideoque proponitur ipsi necessitas regenerationis spiritualis per Baptismum; et hoc ipsum ex decursu litteræ patet, et comprehendit responsio Christi ad interrogationem Nicodemo. Supponitur ergo Baptismus, cujus necessitatem docet Christus, fuisse institutus. Error Nicodemi. Chrysost. Augustin.

Nam, ut bene Doctor in conclavi et homini privato non primum proponenda erat doctrina, est institutio Sacramenti, quod ordinatum est respectu communitatis; ergo hic ipse est Baptismus, quem in illo capite et sequenti ministrarunt Apostoli seu discipuli ex auctoritate Christi; et hoc congruum erat, ut vocatio ad fidem Christi, quem prædicavit Joannes venturum, et baptizaturum in Spiritu sancto, inciperet cum Baptismo, qui continebat regenerationem in Christo, et professionem fidei et legis novæ. Doctrina Christi incepit cum Baptismo ejus.

Deinde patet ex verbis illis discipulorum Joannis: *Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum;* et cap. 4. *Ut ergo cognovit Jesus, quod audierunt Pharisæi, quod Jesus plures discipulos facit, et baptizat, quam Joannes,* etc. Quibus verbis denotatur concursus omnium ad Baptismum Christi, unde indicatur causa, quia nempe dabatur non in nuda aqua, sed in Spiritu sancto, ut Joannes prædixit, et in remissionem 11. Causa frequentioris concursus ad Baptismum Christi.

peccatorum, ideoque ex fructu Baptismi omnes concurrebant ad ipsum, visis etiam signis, quæ in confirmationem suæ doctrinæ et Baptismi Christus faciebat, quas rationes attingit supra Origenes; sequitur ergo intentum, nempe illum Baptismum esse Baptismum Christi, et verum Sacramentum ab ipso institutum.

12. Baptismus Joannis dispositio ad Bapt. Christi.

Præterea ut omnes Patres docent, Baptismus Joannis fuit dispositio ad Baptismum Christi mox subsecuturi; ergo non debuit esse ministerium solius aquæ, sed veritas rei, ad quam Joannes præparando suo Baptismo præivit, cum figuram veritas ipsa semper subsequatur. Unde tollitur ratio Tertulliani, qua putat causa disciplinæ tantum baptizasse Christum, et discipulos ejus, ut facilius reciperetur verum Sacramentum, quia, ut dixi, operis ipsius, seu Sacramenti recipiendi, cujus tantus esset fructus et necessitas, non fuisset difficultas, cum talis non fuerit, quoad Baptismum Joannis, qui erat pœnitentiæ, et quia ipse Joannes sufficienter disposuit populum, et quia fides necessaria ad Baptismum, cujus professio exigebatur primum in adultis *Actorum* 8. sic facilitabat ad receptionem Sacramenti; otiosus ergo, quoad hoc, foret Baptismus discipulorum, debuit ergo prædicatio Evangelii incipere cum Baptismo, qui est proprius ejus, et ingressus ad ipsum, ut distingueretur a Baptismo Mosaico, et Baptismo Joannis, et ut succederet figuræ veritas, et in propriis Sacramentis et mediis subsisteret.

Solvitur ratio Tertullian.

13. Tertia ratio principalis. Ex ordine et connexione legis et sacerdotii.

Tertio accedit, quod ita ordo rerum exigit, ut sicut sacerdotium Leviticum supponebat Circumcisionem, quæ fuit incorporatio hominis circumcisi in Synagoga, ita etiam sacerdotium novi Testamenti supponeret Baptismum, per quem est ingressus, et incorporatio debita huic legi. Sicut enim translato sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat, *ad Hebræos* 7. et ut ibidem dicitur, sub sacerdotio Levitico populus legem accepit, ita etiam sub sacerdotio secundum ordinem Melchisedech accepit legem evangelicam, quæ est reprobatio prioris mandati ob infirmitatem, et hoc in passione et morte legislatoris, qui consummavit omnia, quæ de ipso dixerunt Moyses et Prophetæ, et figuravit lex; sed in ultima cœna instituti sunt Apostoli Sacerdotes et ministri legis Evangelicæ, ergo tum primum subsistebat ipsa lex, et porta per quam ad legem fuit ingressus, quæ est ipse Baptismus, et sine quo lex evangelica esset simpliciter infirma, neque posset incorporare Christo professores suos per regenerationem, quæ *est translatio ab eo statu, in quo quis nascitur filius Adam ad statum adoptionis Filiorum Dei.* Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7.

In tota lege non est aliquod remedium efficax originalis, quod sit proprium ipsius legis, præter Baptismum, ergo debuit fuisse institutus antequam conferretur sacerdotium; hoc autem in ultima cœna collatum et institutum est, ut patet ex Trident. *sess.* 22. *cap* 2. Hoc denique confirmatur ex natura sacrificii, tum instituti, quod nulli prodest, nisi incorporato per Baptismum; ergo nulla congruentia differri posset institutio Baptismi usque ad resurrectionem.

Hinc rejicitur ratio quam adducit Leo Papa supra, quamvis enim Baptismus institutus esset ante passionem, non sequitur quin vere ad passionem et mortem Domini ferretur, sicut et Eucharistia ad sacrificium Crucis refertur: *Hoc facite in meum commemorationem,* quamvis ejus institutio præcesserit.

Deinde, ut docet Tridentinum *sess.* 13. *cap* 2. in fine: *Eucharistia est Symbolum unius illius corporis, cujus ipse caput est* (supple Christus) *cuique nos tanquam membra arctissima fidei, spei*

et charitatis connexione adstrictos esse voluit, etc. quod et Patrés docent, Chrysostomus *homil.* 61. *ad pop. Antioch.* Augustinus *tract.* 27. *in Joannem.* Hæc autem unio fit in nobis mediante Baptismo, ut docet Tridentinum supra, et *sess.* 24. *cap.* 2. explicans differentiam Baptismi Pœnitentiæ; sicut ergo unionem corporis mystici per fidem, spem et charitatem significat Eucharistia, quæ unio fit mediante Baptismo, et supponitur per se ad Eucharistiam, tanquam dispositio prævia, recte sequitur Baptismum fuisse institutum ante Eucharistiam, idque necessarium fuisse ex præfixo ordine signorum, et significatorum, quoniam Eucharistia solum nutrit vitam concessam per Baptismum, quod est lavacrum regenerationis in Christo dans vitam.

Facilis est responsio ad fundamenta oppositæ sententiæ, quia illa loca, quæ dicunt Christum baptizaturum in Spiritu sancto et igni, non solum referuntur ad plenitudinem Spiritus receptam in Pentecoste in linguis igneis, sed etiam ad ignem charitatis, et ad Spiritum sanctum invisibiliter datum. Item, quod dicitur *Joannis* 7. de Spiritu, qui *nondum fuerat datus, quia Jesus nondum erat glorificatus,* intelligitur non de Spiritu invisibiliter dato, alias quomodo Magdalena, Zachæus et Matthæus, aliique fuerint a Christo justificati? Deinde sacerdotium receptum in ultima cœna, et Eucharistia sic nihil conferrent Apostolis neque Joannis 20. per illa : *Accipite Spiritum sanctum,* etc. quidquam receperint contra expositionem communem Patrum, hæc tamen insufflatio Christi in Apostolos cum verbis prædictis præcessit missionem illam visibilem Spiritus sancti, quam promisit, ad quam alludit ibi Joannes, et postea communicata est Apostolis, et successive aliis credentibus, ut patet in primitiva Ecclesia, ex locis citatis *Actorum* 10. *et* 19.

16. Tertia sententia.

Præter duas præmissas sententias aliam lego apud auctorem Commentarii in epistolas ad Romanos, quæ est inter opera Ambrosii, non tamen est ipsius Ambrosii, ut bene probat Bellarminus, et alii de Scriptoribus, sed vel Hilarii Diaconi, qui descivit *in schisma ad Luciferianos,* vel certe, ut alii volunt, Remigii Lugdunensis; ille ergo auctor quicumque sit in *cap.* 5. *epistolæ ad Romanos,* in illa verba : *Non autem scriptum est tantum propter ipsum solum, quia reputatum est illi ad justitiam, sed et propter nos,* etc. *Ante passionem enim,* inquit, *qui baptizati sunt solam remissionem acceperunt peccatorum, quorum zelo Satanas occidit Salvatorem, post resurrectionem tam ii, qui prius, quam qui postea baptizati sunt, omnes justificati sunt per datam formam fidei Trinitatis, acceptoque Spiritu sancto, qui signum est credentium, quod sint Filii Dei,* etc.

Baptismum Christi dedisse remissionem sine gratia.

17. Rejicitur ut erronea.

Hic ergo videtur separare remissionem peccatorum in effectu a justitia, quod erroneum esse supra docuimus de Circumcisione, nisi forte intelligendus sit, illam remissionem non fuisse datam virtute Baptismi, sed Pœnitentiæ, atque adeo intendere Baptismum Joannis, qui fuit Pœnitentiæ in remissionem peccatorum, ita ut alius Baptismus non fuerit in usu ante resurrectionem. Sed nescio quare separet justificationem a remissione peccati, sive per pœnitentiam, sive alio modo habitam; quidquid sit, auctor est suspectæ fidei, atque in hoc ipso forte denotat justitiam esse in sola remissione peccatorum, ut Pelagius docuit, ideoque suspecta mihi sunt illa verba ultima ejus : *Quod Spiritus sanctus sit signum, quod sint recipientes filii Dei,* cum potius constituat filios Dei, et intelligere videtur de Spiritu invisibiliter dato per formam Bapti-

smi. Unde colligi posset constituere justitiam in remissionem peccatorum, sicut Pelagius, atque separare eam a gratia. Locus mihi obscurus est; alii viderint, quis sit sensus ejus idoneus.

18. De tempore institutionis. Conclusio Doctoris.

Quando tamen primo fuit institutus (supple Baptismus) *dubium est.* etc. Hic agit de tempore, quo institutus est a Christo, et conclusio ejus est, quod *neque in Jordane, quando ipse est baptizatus, neque Joannis* 3. *in illis verbis ad Nicodemum, et colloquio, neque Matthæi ultimo, sed aliquo tempore intermedio inter Baptismum Christi in Jordane, et missionem discipulorum ad baptizandum.* Idem docet Gabriel *hac dist. quæst. unica, art.* 3. *dubio ultimo;* et eamdem in reipsa videtur docuisse S. Bonaventura *ead. dist. part.* 2. *art.* 2. *quæst.* 1. *ad ultimam,* Richardus *art.* 5. *quæst.* 1. dicunt enim, quod Christus facto insinuavit Baptismum fore in aqua per designationem materiæ. Secundo, verbo, in colloquio ad Nicodemum. Tertio, instituit cum ipse baptizare cœpit; quod intelligunt circa id tempus factum, quia institutio debuit fieri antequam discipuli jussu ejus baptizarint; et hoc est, quod intendit Doctor.

Gabriel.

S. Bonav. Richardus.

19. Probatur ratione congruenti.

Congruentiæ Doctoris recte probant factum, quia ita ratio poscebat, quia Sacramentum legis novæ, quæ est janua, et professio ejus incipere debuit, quando ipsa lex nova incepit prædicari a Christo, et per vocationem discipulorum congregari Ecclesia ex Judæis. Hac enim ratione negant communiter omnes Christum instituisse Baptismum antequam fuerit ipse baptizatus a Joanne, quia antea non incepit docere; ergo congruum fuit Baptismum tum primum institutum fuisse, quando incepit habere discipulos, quibus ministerium et usus Baptismi committeretur ex auctoritate instituentis.

Baptismus institutus, quando cœpit Christus docere.

Post autem Baptismum receptum a Joanne, et jejunium et tentationem, cœpit Christus docere et vocare discipulos; ergo et tunc simul cum legis novæ prædicatione instituit Baptismum; ergo non in Jordane. Confirmari potest, quia institutio Sacramenti debuit esse publica, et respective ad Ecclesiam, in qua supponi debuit instructio et fides ad recipiendum Baptismum, qui est proprium Sacramentum ipsi cum lege datum, sed ante prædicationem Christi, et vocationem discipulorum nulla fuit Ecclesia congregata sub lege nova visibilis, et sub Sacramentis ejus; ergo neque Sacramentum ejus proprium institutum; et quod magis est nullum subsistit motivum ejus prius instituendi pro tempore et statu, in quo nullus potuit esse usus ejus, aut fides prævia requisita, neque instructio. Accedit quod Joannes post se venturum Christum, et baptizaturum promisit, quod intelligitur de manifestatione ejus per doctrinam et miracula, et vocationem Judæorum ad viam salutis in lege nova.

Peto igitur, quis finis tum esset institutionis, aut cui facta et revelata esset institutio? si enim nemini revelata est, non fuit institutio publica, quæ convenit Sacramento; si autem revelata fuerit alicui, non videtur fundamentum illud asserendi ex Scriptura, sed potius contrarium, quia tunc Joannis Baptismus non cessavit qui fuit dispositio ad Baptismum Christi; cessavit autem cum cœpit Christus baptizare, neque Joannes fuit de lege nova, sed præcursor ejus; et supposita institutione Baptismi videtur promulgatio ejus alteri facienda, debere fieri alicui qui esset minister et cultor legis, pro qua currit Sacramentum tanquam proprium ejus.

Neque etiam videtur hoc notum fuisse aliis, quia discipuli Joannis zelabant pro magistro, *Joannis* 3. et zelus ipsorum

supponit Baptismum; si antea fuit institutus a Christo, fuisse eis ignotum, alius non fuit, cui id revelaret Christus, quia nondum habuit sequaces. Non fuit etiam congruum ut usus Baptismi Christi fieret ab alio antequam ab ipso Christo, aut per se, aut per alium ejus præcepto et jussu fieret, quia alias hoc inferret dubium auctorem, si Baptismus Christi ante manifestationem ejus daretur ab aliis, quod probat institutionem non debuisse fieri a Christo, ante sui manifestationem, per doctrinam et opera, quia supposita institutione Sacramenti jam potuit usus ejus fuisse legitimus, ab aliis ante Christum.

ı fuit itutus nte ıifesta- oem risti.

Quod si dicas in Jordane fuisse manifestatum Christum per vocem Patris, et descensum Spiritus sancti in specie columbæ, respondetur hæc tantum Joanni, et non aliis patuisse; fuit ergo privata, et non publica manifestatio, quæ requirebatur ad institutionem legis et Sacramenti. Et quidem pater Suarez licet conclusionem teneat cum aliis, in explicatione ejus concordat cum Doctore *disp.* 19. *sect.* 2.

ıifesta- tio risti in dane, ıalis erit.

21. Contrariam sententiam docuit Magister *in hac distinct.* nempe Baptismum fuisse institutum, quando Christus baptizatus est in Jordane; D. Thomas 3. *part. quæst.* 66. *art.* 2. ubi Cajetanus, Sotus *dist.* 3. *quæst. unica, art.* 2. glossa super capitulo : *Per aquam,* de consecrat. *dist.* 4. Vasquez probabiliorem censet. Hæc fundatur in sententiis Patrum. Tertullianus *adversus Judæos, c.* 8. dicit Christum suo Baptismo *sanctificasse aquas,* Ambrosius *lib.* 2. *in Lucam cap. ultimo,* quod *mundavit aquas ut jus baptismatis haberent.* Augustinus etiam *sermone* 36. *de tempore,* similia habet, dicens : *Undam, quia lavit Christum, mundatam esse, nos sanctificare, et recepisse fœcunditatem ut gigneret filios Christo,* Beda in Matthæi 3. *Sanctificasse fluenta aquarum, tribuens eis virtutem regenerandi hominem,* Hieronymus *in Matthæi* 3. similia habet; similia habet Hilarius *in canone* 2. *super Matthæum,* Nazianzenus *orat.* 28. omitto Damascenum *lib.* 4. *de fide,* qui putat Christum baptizatum fuisse proprio baptismo. Sed hæ locutiones nequeunt salvari nisi fuerit aqua mundata, sanctificata, per institutionem Sacramenti; ergo, etc. Accedit quod Joannes tunc baptizatus fuerit a Christo, ut quidam volunt ex Hieronymo *in Matthæi* 3. Item mysterium Trinitatis tunc revelatum est, quia vox Patris intonuit, et Spiritus sanctus descendit in forma columbæ super Christum.

tentia gistri, Thom. etan. tus. ossa. squez. itutio- nem se in rdane. ullian. orosius. gustin. luam ctifica- tam per tactum risti. eda. ieron. larius. ienzen. nasen.

Respondetur hæc non urgere plurimum, quia Patres dicunt contactu sanctissimæ carnis Christi fuisse mundatas aquas et sanctificatas, non autem institutione Sacramenti; et inde jus induisse purgandi, seu sanctificandi, quod non intelligitur de ipsa institutione Sacramenti, sed de sanctitate ex contactu, per quem aqua dedicata est, et designata, ut fieret materia Baptismi, præ aliis liquoribus seu rebus, in quibus institui potuit Sacramentum. 22.

Non intelligi de institutione Sacramenti

Designata est solum materia.

Perspicuum enim est ex dictis, Tertullianum, qui hoc modo loquendi utitur, in contraria fuisse sentententia, quia ut superius allegavimus *com. præcedenti,* nullum usum Baptismi Christi admisit, neque institutionem ante passionem, quin etiam ea, quæ de Baptismo discipulorum habentur *Joannis* 3. *et* 4. interpretatur de Baptismo Joannis, et non Christi. Sicut, et alii Patres, quos supra citavimus, qui negant Baptismum Christi fuisse institutum ante mortem et resurrectionem, ab hoc modo loquendi de sanctificatione aquarum per contactum Christi non abhorrent.

Probatur interpretatio ex Tertulliano et aliis.

Communis modus loquendi Patrum est sanctificari et purgari aquas per benedi- 23.

Sanctificatio

aquæ per benedictionem Sacerdotis. ctionem Sacerdotis, antequam in iis fiat Baptismus; de qua Clemens Romanus (Clem. Rom.) *lib.* 7. *Constitut. Apost. cap.* 44. *et lib.* 8. *cap.* 9. Dionysius Areopagita (Dionys.) *Eccles. hierarchiæ, cap.* 2. Tertullianus (Tertullian.) lib. de Baptismo cap. 4. *Omnes aquæ de pristina originis prærogativa Sacramentum sanctificationis consequuntur invocato Deo; supervenit enim statim Spiritus de cœlis, et aquis superest, sanctificans eas de semetipso, et ita sanctificatæ vim sanctificandi combibunt,* etc. Cyprianus (Cyprian.) epistola 70. *Oportet ergo mundari et sanctificari aquam prius a Sacerdote, ut possit Baptismo suo peccata hominis, qui baptizatur, abluere,* Ambrosius (Ambros.) *lib.* 1. *de Sacram. cap.* 5. Augustinus (Augustin.) *lib.* 50. *homil.* 27. *et lib.* 6. *contra Donatist. cap.* 25. Rabanus Maurus (Rabanus.) *de institutione Cleri, lib. cap.* 25. Videantur rituales Ecclesiarum in quibus benedictio fontis et aquæ baptismalis invenitur.

Ex his ergo colligitur sanctificationem et purgationem aquæ, ut vim sanctificandi combibat, non intelligi solum de sanctificatione per institutionem Sacramenti, sed etiam de dedicatione ipsius aquæ, et benedictione prævia, ut Patres loquuntur. Figuratum ergo fuit mystice Sacramentum Baptismi in illo Baptismo Christi in Jordane, tam quoad formam quam quoad materiam, et utraque designata facto, ut dicit S. Bonaventura *supra* ex contactu carnis Christi sanctificata aqua, ex apparentia personarum, designata forma.

Aquæ sanctificatæ.

Materia Sacramenti designata.

Hæc autem sanctificatio aquæ recte dicitur dedisse jus mundandi a peccatis, non quod tum fuerit institutio Sacramenti, sed dedicata materia ejus in contactu carnis Christi, ex quo etiam aliæ res sanctificabantur ex contactu ejus; et ipsa aqua designata est, ut fieret materia Sacramenti pro tempore institutionis ejus.

Quod adducitur etiam pro Baptismo Christi suscepto a Joanne, res est omnino incerta, neque fundamentum habet ex Patribus. Abulensis proinde *quæst.* 78. *in Mattæi* 3. verisimilius ait non fuisse baptizatum; sic Cajetanus *in* 3. *p. D. Thom. quæst.* 38. *art.* 6. ait baptizatum in Spiritu, quod et asserit Hieronymus *in* 3. *Matthæi.* Damascenus *lib. citato* dicit, imposita divino Domini capiti sua manu suo etiam cruore fuisse baptizatum. Nazianzenus *orat.* 39. dicit suo cruore baptizatum, atque etiam Baptismo flaminis; hunc fuisse Baptismum ejus docet Nicetas *præfato loco* repetitis verbis Damasceni. Et videtur magis fundari in Scriptura hæc conjectura, quia Christum præsentibus aliis verisimile est fuisse baptizatum a Joanne, atque adeo discipulis. Si autem Christus tunc reciprocum Baptismum Joanni tribueret, non esset fundamentum querelæ discipulorum Joannis de Baptismo ministrato a Christo, cum jam viderint ipsum Joannem baptizari a Christo, vel certe intellexerint ab ipso Joanne et aliis.

SCHOLIUM.

Baptismum non obligasse ante solemnem ejus promulgationem in die Pentecostes, et prius fuisse sub consilio, postea sub præcepto, et explicat utrumque. Ita cum Doct. *Aureol.* hîc, q. 4. *Rubion* q. 3. art. 2. *Gabr.* d. 1. q. 4. *Suar.* 3. p. tom. 3. d. 27. sect. 4. et omnes Scotistæ hîc, contra D. Thom. sup. et 1. 2. q. 103. art. 3. et sequaces, asserentes Baptismum et totam legem novam fuisse sub præcepto, statim a morte Christi, sed eo usque sub consilio.

Hoc ergo supposito (c) tanquam vero et rationabili, videndum est primo, unde erat susceptio Baptismi simpliciter necessaria. Secundo, an ex eodem fuerit Circumcisio evacuata?

Quantum ad primum dico, quod institutio præcessit promulgationem; non enim promulgatur lex, nisi primo sit determinata a legislatore, a quo habeat firmitatem, (et ista determinatio potest dici institutio) nisi etiam ab ipso sit revelata alicui tanquam præconi solemni, et hoc si per præconem illam voluerit promulgari.

De hac institutione, dico duo: Primo, quod propter eam non erat necessarium simpliciter baptizari, quod patet Joan. 15. *Si non venissem et locutus eis non fuissem, peccatum non haberent.* Ex quo dicto accipio istam propositionem, quod nullus tenetur ad aliquod præceptum divinum, nisi per aliquem idoneum et authenticum sibi promulgetur, vel fama veridica et testimonio bonorum, cui debet quilibet rationabiliter credere; et hoc intelligo de lege positiva, quæ non est nota interius in corde. Non ergo per solam istam institutionem præcedentem promulgationem obligatur populus necessario ad Baptismum, et hoc maxime de isto præcepto, quia erat tantummodo positivum; illud autem positivum quod præcessit de Circumcisione, non debuit statim dimitti, ex quo certum fuit, quod a Deo fuerat institutum, nisi etiam certitudo fieret illud secundum fuisse datum a Deo; hæc autem certitudo de secundo non poterat haberi sine promulgatione authentica.

Secundo dico, quod promulgatio hujus Sacramenti poterat poni duplex, una per modum consilii; alia per modum præcepti. Hoc autem fuit congruum, quod primo promulgaretur per modum consilii, propter duo: Primo, quia lex Evangelica, quæ est perfectissima, non debuit præcipitanter imponi, sed homines primo ad illam allici, cadentem adhuc sub consilio, ut postea exercitatis posset sub præcepto imponi. Secundo, quia lex vetus non erat mala, sicut est idololatria, et ideo non debuit subito repelli, in hoc enim fuisset repulsa quasi mala. Sed debuit Synagoga cum honore sepeliri, ut ostenderetur fuisse bona pro tempore suo. Impositio autem Baptismi per modum præcepti, evacuatio fuit Circumcisionis, saltem quantum ad necessitatem. Debuit autem aliquando sequi promulgatio per modum præcepti, quia aliter nunquam haberet lex ista firmitatem, vel necessitatem, saltem quantum ad illud Sacramentum.

Synagoga debuit sepelliri cum honore.

Et notandum generaliter, quod promulgatio facta de consilio divino, obligat ad non contemnendum. Qui enim consilium contemnit, contemnit consulentem, inquantum consulentem, et ideo nolens servare consilium divinum Evangelicum, quasi contemnens illud tanquam irrationabile et infructuosum, peccat mortaliter. Unde videant mordentes paupertatem Evangelicam, ne forte (cum nolint servare, quia non est necessarium) contemnant, quia tales contemnentes vel parvipendentes, contemnunt Christum, qui hanc suasit observari tanquam meritoriam et utilem ad vitam æternam, ut habetur *in* 6. *lib. de verb. sign.* Promulgatio autem per modum præcepti obligat non solum ad

Consilium Dei obligat ad non contemnendum, præceptum ad observandum.

non contemnendum, sed etiam ad observandum, si est affirmativum, vel cavendum, si est negativum.

6. Præceptum hominis, quandoque contemnendum.

Hæc autem dixi de consilio et præcepto divino, quia secus est de humano, etiam loquendo de consilio seu præcepto hominis superioris seu Prælati. Licet enim tam consilium quam præceptum alicujus superioris contemnere, id est, irrationabile et infructuosum judicare, sed non licet, dum est Prælatus, contemnere non observando, quia dicitur Matth. 13. *Super cathedram Moysi sederunt*, etc. Istud de contemptu consilii vel præcepti superioris, probatur, quia non tenetur aliquis necessario habere falsam opinionem de suo superiore; sed monitio ejus vel præceptum potest in se esse irrationabile et infructuosum, et rationabiliter et utiliter tunc laborandum est ad ejus revocationem, et ad correptionem vel amotionem talis Prælati fatue præcipientis; ergo non tenetur subditus reputare præceptum ejus, tanquam rationabile et fructuosum, sed potest oppositum reputare, sicut est, et sic contemnere non approbando.

Sic ergo patet, quod prima obligatio Baptismi per modum consilii, obligavit omnes ad non contemnendum. Secunda autem per modum præcepti obligavit omnes, ad quos legitime venit, ad suscipiendum.

COMMENTARIUS.

25. (c) *Hoc ergo supposito tanquam* etc. nempe institutione Baptismi, et quod sit proprium legis novæ Sacramentum, et commune omni populo, non sicut lex Mosaica fuit populo Judæorum soli tradita. Movet deinceps duas quæstiones; prima est de necessitate Baptismi, et unde redundet illa necessitas. Secunda, an institutio Baptismi evacuet circumcisionem? Primam quæstionem *hoc* § resolvit, alteram in sequenti. Primo dicit, nullam legem positivam Dei ante promulgationem sui obligare, quod colligit *Joannis* 15. est commune; vel enim promulgatio spectat, secundum aliquos, ad essentiam legis, vel certe est conditio per se requisita, ut lex obliget secundum alios. Videantur Doctores *tit. de legibus et constitutionibus*.

Ratio est in promptu, quia lex non est ex regula faciendorum, nisi proponatur, et deveniat in cognitionem, hoc autem contingit per ejus promulgationem. Hinc colligit Doctor per præcisam institutionem, ante promulgationem, neminem fuisse obligatum ad Baptismum, ex ratione universali præmissa; tum etiam, quia præceptum de Circumcisione, quod erat divinum, non debuit intermitti antequam constaret Baptismum fuisse institutum in remedium peccati, quæ certitudo non potuit esse ante solemnem promulgationem. Hanc sententiam supponit (ut reliqua omittam) Tridentinum sess. 6. c. 4. *Hæc translatio* (inquit, *post Evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non poterat,* etc.

Ex quibus verbis insinuatur distinctio, quam Doctor subjungit de promulgatione Baptismi sub consilio tantum, et de promulgatione ejus sub præcepto. Sub consilio fuisse Baptismum usque ad mortem Domini omnes conveniunt; congrue autem debuit primum proponi per modum consilii, quia non debuit præcipitanter, sed mature induci lex nova, quæ est, perfectissima. Secundo, quia neque lex

vetus, quæ præcessit, et a Deo lata est, debuit etiam præcipitanter abrogari, sed sensim, et supposita debita instructione de ejus adimpletione, completa veritate, quam obscure figurabat. Tertio addi potest, quia non erat tam facilis transitus a lege veteri ad novam, et a Circumcisione ad Baptismum quoad Judæos, qui Patrum traditionibus inhærebant; his autem primum propositus est Baptismus, non debuit ergo præscribi sub præcepto, sed sub consilio.

Hoc tamen consilium divinum nequit, inquit Doctor, contemni, licet non obliget, sicut neque consilium Evangelicum, quia semper est rationabile, et de meliori bono, non sic consilium hominis, quando est irrationabile, etiamsi esset Prælati, sed cum debita moderatione debet, quantum fieri potest, irritari et contemni, quantum ad usum ejus, quod intelligit, quando ipso facto constat de incongruitate et nocumento talis consilii; non autem si est consilium probabile, aut dubium, quia in dubiis prævalet sententia Prælati, et si addat præceptum, est sequendum, quia est in possessione auctoritatis et juris in subsidium, quia ei debet deferre, etiam in rebus indifferentibus subditus.

SCHOLIUM.

Sententia D. Thom. 3. p. q. 66. art. 2. et 1. 2. q. 103. art. 3. Baptismum fuisse sub consilio usque ad passionem, et postea statim sub præcepto; Circumcisionem vero usque ad passionem necessariam fuisse, inde ad Pentecosten licitam, sed inutilem, a Pentecoste autem mortiferam. Hanc refutat Doctor quoad singulas ejus partes, satis clare.

De secundo (d) principali, scilicet an ex eodem fuerit Circumcisio evacuata, ex quo fuit susceptio Baptismi simpliciter necessaria, dicitur quod tempus, quo Baptismus fuit sub consilio, erat a prima publicatione ejus, usque ad Christi passionem, et hoc non evacuavit Circumcisionem, etiam quantum ad necessarium; illo enim tempore necessarium erat Judæo circumcidere parvulum suum, quia nondum fuit illa lex revocata, sicut nec alia imposita. A tempore autem passionis usque ad tempus publicationis Evangelii, fuit Circumcisio licita, sed nec necessaria, nec utilis, quia in Christi morte legalia sunt consummata. Quod probatur ex illo Joan. 19. morte imminente dixit Jesus: *Consummatum est.* Et si quæritur, quid erat parvulo Judæi in remedium contra originale, a passione usque ad publicationem Evangelii? dicitur, quod non Circumcisio, sed fides parentum, ut tempore legis naturæ. Tertio vero tempore post publicationem Evangelii, Circumcisio fuit mortifera, pro quo tempore loquitur Paulus ad Galat. 5. *Quod si circumcidamini*, etc.

Refellitur sententia Richardi.

Contra primum arguitur sic: Si unum præceptum impositum totaliter revocat aliud, consilium seu monitio de uno facit aliud non necessarium, quia cujus actus præceptum est alterius prohibitio, ejus actus consilium est licentia de non observando reliquum; ergo si præceptum de Baptismo erat prohibitio Circumcisionis quantum ad fructum, et consilium de Baptismo erat reddens Circumcisionem non necessariam.

8. Puer baptizatus ante passionem,

Hoc confirmatur, quia si ante passionem aliquis Judæus ad prædicationem Christi vel Petri par-

non circumcisus salvaretur.

vulum suum baptizasset, et non circumcidisset, si parvulus fuisset mortuus, salvatus fuisset, quia recepit gratiam in Baptismo; a prima enim institutione Baptismus contulit gratiam.

Et si dicitur, quod verum est, quod parvulo suffecisset Baptismus, sed pater peccasset non circumcidendo, contra, quia ante octavum diem potuit baptizare parvulum, et ex quo ille habuit jam remedium contra originale, et hoc credidit pater (nam credidit Baptismum efficacem ad hoc), tunc videtur quod non tenebatur necessario providere parvulo de alio remedio.

Judæi ad Baptismum et circumcisionem non aliter se habuerunt post passionem, usque ad Pentecosten, quam ante.

(e) Contra secundum, quod dicitur de tempore inter passionem Christi, et promulgationem Evangelii, arguitur sic, quia nullus aliter se habet nunc, quam prius ad aliquam legem, nisi quia est sibi aliter promulgata, sed post passionem Christi, antequam Apostoli Baptismum prædicarent, non fuit Baptismus aliter populo promulgatus quam ante; ergo non aliter obligabatur aliquis post passionem ad Baptismum quam ante, nec per consequens ad Circumcisionem aliter se habuit.

9. Item, ab eodem habent præcepta (scilicet Baptismus et Circumcisio) vim obligandi et medendi seu curandi; patet per Bedam super illud *Joan.* 3. et ponitur in littera, dist.1. *Nisi quis renatus,* etc. *Qui nunc, per Evangelium suum clamat terribiliter et salubriter, Nisi quis renatus* , etc. (terribiliter dicitur propter arctam obligationem, salubriter, propter efficacem medelam) *ille dudum clamabat per suam legem, masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima ejus de populo suo.* Sed Circumcisio habuit vim obligandi usquequo revocaretur: ergo per idem habuit vim medendi usque ad illam revocationem. Sed per solam Christi mortem non est aliter revocata, quam prius, ut patet ex ratione præcedente, quia nulla lex est aliter promulgata; ergo, etc.

Item, post mortem Christi usque ad promulgationis tempus, Judæi tenebantur circumcidere parvulos suos, quia nullo modo constabat eis de revocatione Circumcisionis: non autem contulerunt eam parvulo, nisi ut utilem et necessariam sibi ad salutem, quia tenebantur ponere spem in ea, sicut et prius; ergo tenebantur de necessitate habere falsam opinionem de Circumcisione; quod nihil est dictu, quia Deus nullum decipit, nec obligat necessario ad decipiendum.

Item, nunquam fuit homo relictus sine remedio certo, et de quo non esset certus, quod erat remedium certum; sed in illo tempore post passionem, ante publicationem, nullum fuit aliud certum novum remedium datum eis, quia nec publicatum; ergo remansit idem quod prius, et æque certum remedium; ergo æque Circumcisio remansit sicut prius.

Contra tertium, quod dicitur de tempore post publicationem Evangelii, apparet *Act.* 21. *cap.* ubi legitur de Paulo, qui ascendit Jerusalem, et ibi de consilio Jacobi et aliorum fratrum, post quartam Synodum habitam in Jerosolymis,

purificatus secundum legem ascendit templum, et obtulit pro se sacrificium, quamvis solemniter ante jam ibi fuerat Evangelium publicatum. Patet *Act.* 21. *cap.* quia ibidem dixit Jacobus : *Vides frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt, et omnes æmulatores sunt legis*; ergo stante tanta publicatione Evangelii ibi, et in ipso Paulo, et in Judæis conversis approbatur observatio legis ; et ipse Paulus ibidem inter tot Christianos opus legis implevit.

Quo autem tempore facta fuerit ista Pauli purificatio et oblatio secundum legem, conjici potest partim ex textu Actuum, et partim ex Magistro historiarum. Istud enim fuit ante captionem Pauli per septem dies, sicut patet *Act.* 21. illa autem captio fuit circa principium regni Neronis, quia tertio anno regni Neronis venit Romam, secundum Magistrum historiarum; Nero autem incepit regnare circa vicesimum annum post Christi passionem. In tanto autem tempore videtur Evangelium satis publicatum fuisse, et maxime in Judæa, ubi tamen Paulus observavit legalia.

COMMENTARIUS.

(d) *De secundo principali,* etc. D. Thomas distinguit duo tempora Baptismi 3. *part. quæst.* 66. *art.* 2. *et* 1. 2.*quæst.* 103. *art.* 3. Primum tempus fuit Baptismi, ut erat sub consilio, et hoc duravit usque ad mortem Christi. Secundum tempus, in quo fuit sub præcepto, et hoc incepit statim a morte Christi. Tria præterea tempora statuit Circumcisionis, primum usque ad mortem Christi, et tunc Circumcisio fuit non solum sub consilio, etiam instituto Baptismo, sed etiam sub præcepto, quia nondum fuit abrogata lex. Secundum tempus fuit Circumcisionis usque ad promulgationem legis in die Pentecostes, et pro illo tempore fuit Circumcisio inutilis, quia lex vetus fuit abrogata in morte Christi, sicut et Circumcisio, quæ tamen usque ad Pentecosten fuit licita, quia nondum promulgata erat lex Evangelica. Tertium tempus fuit Circumcisionis deinceps post promulgationem Evangelii, in quo fuit mortifera, et sic loquitur Paulus de Circumcisione ad Galatas 5. *Quod si circumcidamini,* etc. Hanc sententiam sequitur Sotus *de Justitia et jure, lib.* 2. *quæst.* 5. *art.* 5. et *hîc quæst. unica, art.* 2. Richardus *dist.* 1. *quæst. ultima, et præsenti dist. art.* 5. *quæst.* 3.

Tria tempora Circumcisionis. Circumcisio fructuosa usque ad mortem Christi.

Deinceps usque ad Pentecosten licita.

Post Pentecosten mortifera.

Sotus. Richard.

Verum, ut tria hæc seorsim disseramus, nempe de Circumcisione usque ad mortem Christi, de eadem post mortem, et tertio post promulgationem factam in die Pentecostes, respondendum erit seorsim ad singula. Præmittendum tamen est hic Doctorem non disserere ex instituto contra D. Thomam, quamvis contrarium interpretentur utriusque scholæ Auctores, sed contra Hugonem de S. Victore, cujus sunt ea, quæ adducit Doctor quoad singula asserta. Unde non existimo Doctorem aliud docere de Circumcisionis præcepto, quam D. Thomas docuerit quoad hoc punctum, ut infra sub calce Commentarii ostendam ; interim tamen explicabo difficultatem juxta communem interpretationem, ut liberum sit lectori, hoc vel illud sequi.

Dissertatio Doctoris non est contra D. Thom. sed Hugonem.

Quoad primum tempus, Circumcisionem fuisse in præcepto, non obstante institutione et consilio Baptismi suscipiendi, supponit non fuisse mortuam quoad fructum ejus, de quo supra disseruimus. So- 28.

Quamdiu Circumcisio fuit præcepta, fuit fructuosa.

Status controversiæ.

lum ergo controversia præsens est de præcepto, an baptizatus illo tempore, tenebatur ad Circumcisionem, si antea non fuerit circumcisus. Partem affirmantem docuit S. Thomas, quem in hoc sequuntur omnes disciputi ejus, tam antiqui quam moderni, *et hic, et in* 1. 2. *quæst.* 103. ubi Suarez *de legib. lib.* 9. *c.* 12. Vasquez *disp.* 180. *cap.* 2. Medina et alii *in art.* 3. *D. Thomæ*. Capreolus *in* 4. *dist.* 3. *quæst. unica ad* 1. *contra* 1. *conclusionem*. Paludanus *quæst.* 6. quibus accedit D. Bonaventura *quæst.* 2. *art.* 3. et Richardus.

Sententiæ D. Thomæ. Suarez. Vasquez. Medina. Capreolus. Paludan. D. Bonav. Richard.

29. Baptismo instituto et suscepto, cessit necessitas Circumcisionis. Præceptum Baptismi evacuat Circumcisionem.

Oppositam tenet Doctor *hic,* quam sequitur Gabriel *dist.* 1. *quæst.* 4. *art.* 3. Rada *tomo* 2. *Controversiarum art.* 2. et reliqui ejus disciputi. Hanc probat Doctor § *Contra primum arguitur sic,* etc. ex eo quod præceptum impositum de Baptismo evacuat Circumcisionem quoad fructum et obligationem ; ergo consilium de Baptismo tollit obligationem Circumcisionis. Antecedens admittunt omnes. Consequentiam probat Doctor ratione morali, desumpta ex natura legis et præcepti, quia quando una lex seu præceptum de aliquo tollit aliam legem et præceptum de alio in toto, consilium etiam de altero, tollit obligationem alterius.

Responsio aliorum. Quando actus sunt incompossibiles, consilium de uno evacuat necessitatem alterius.

Ad hanc rationem respondent adversarii primo, admittendo hanc maximam, quando actus sunt tales, ut non possint simul consistere, sicut est consilium de virginitate, quæ cum matrimonio consummato nequit consistere, non ita Circumcisio et Baptismus, quia simul consistere possunt, sicut ante mortem Christi compatiebantur præceptum de Circumcisione, et consilium de Baptismo. Admittit autem Doctor utrumque fuisse proficuum pro illo tempore ; ergo non repugnabant eorum actus. Contra, præceptum de Baptismo non inducit simpliciter majorem repugnantiam inter actus, quam consilium legislatoris de Baptismo, sed omnes concedunt præceptum de Baptismo sustulisse ex toto obligationem Circumcisionis ; ergo et consilium. Major probatur, quia præceptum de Baptismo, quantum est ex natura actus non addit repugnantiam ullam ad Circumcisionis præceptum, sed addit obligationem ad actum Baptismi, neque in se formaliter, neque virtualiter est revocatio Circumcisionis ex vi præcepti, aut actus substrati præcise, quia in lege nova potuit etiam continuari Circumcisio cum suo præcepto, et Baptismus sub suo præcepto.

Peto ergo, unde Baptismus sub præcepto sustulit ex toto Circumcisionem? non aliunde quam ex mente Christi legislatoris, qua voluit Baptismum succedere Circumcisioni, quatenus Baptismus est professio legis novæ, et ingressus ad Evangelium fidem explicitam Christi continens, et veritatem figuratam per Circumcisionem ; totum hoc habetur ex voluntate Christi instituentis Baptismum, et consulentis ejus receptionem et transitum ad legem novam inchoative ; ergo perinde institutio publica Baptismi, de qua agitur, et consilium quod secum ferebat usus ejus, tollit obligationem Circumcisionis, sicut et præceptum. Et ponit etiam repugnantiam inter Circumcisionis obligationem et necessitatem, sive ut medium erat, sive ut præceptum habebat, hæc autem repugnantia erat ex motivo intrinseco institutionis Baptismi, quatenus utrumque cadit sub intentionem legislatoris ; Baptismus ergo tollit obligationem Circumcisionis, antequam etiam datus est sub præcepto pro illo tempore, quo fuit sub concilio.

Ex quibus patet, instantiam illam de virginitate et matrimonio, si sumantur in oppositione morali, et non solum physica, confirmare propositum, quia voluntas instituendi Baptismum habuit opposi-

tionem ad Circumcisionem, inquantum erat sub præcepto. Sic etiam movens, aut consulens aliquid fieri, quod alias non licet, si est superior, habens facultatem dispensandi, censetur dispensare tacite in lege opposita, ut si Pontifex det beneficium illi quem novit esse irregularem, vel præcipiat comedere carnes die, quo scit esse prohibitam comestionem carnis, Innocentius cap. *Veniens. de fil. Presbyt.* Panormitanus cap. *Cum in cunctis, de electione,* et cap. *diversis, de Clericis conjugatis,* Navarrus *prœludio* 9. *n.* 15. *et cap.* 25. *n.* 74. Azorius *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 15. *quæst.* 10. Armilla *verbo dispensa.* Silvester *ibidem,* Aymon *cons.* 95. Sanchez *lib.* 8. *de Matrimonio, disp.* 4. cum communi.

Item ratificatio supposita scientia Principis, et consuetudo contraria tollunt vim legis propter voluntatem tacitam et repugnantem Principis annexam; quod ergo facit consilium et monitor quoad effectum dispensationis respectu privati seu ratificatio et consuetudo respectu legis, quam vel in toto vel in parte evacuat, quantum ad vim obligandi, hoc facit lex contraria in exercitio posita sub consilio, ad finem derogandi priorem, antequam etiam præcipiatur. Talis est lex nova respectu veteris, prout sensim inducta est a Christo, et speciatim lex de Baptismo respectu Circumcisionis; ergo Baptismus positus et institutus sub consilio, evacuavit Circumcisionem quoad obligationem.

Confirmatur, qui vovet opus bonum ut ingressum religionis laxioris, illud adimplet ingrediendo strictiorem et perfectiorem, ut constat; ergo Judæus professus fidem Evangelii, et sequens Christum, recte adimplebit quidquid ei per legem veterem præscriptum erat. Probatur consequentia, quia lex Evangelica continet perfecte et explicite quod figurate in lege veteri est præscriptum et promissum. Tenebantur etiam Judæi recipere et acceptare Christum promissum in sua lege, eumque sequi; ergo et acceptare Baptismum, et doctrinam ejus, juxta illud Joannis 10. *In propria venit, et sui eum non receperunt; quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri,* et cap. 15. *Si non venissem, et locutus eis fuissem, peccatum non haberent;* ergo peccatum habuerunt audiendo, neque recipiendo Christum, et doctrinam ejus.

Lex vetus per novam.

Quæ autem docuit et instituit Christus, erant adimpletio legis, et perfectius attingebant finem ipsius, ut cultum Dei, et sanctificationem hominis, quam ut in lege præscripta erant, quod abunde de Baptismo constat, ut comparatur ad ipsum, tanquam figura ad veritatem, ipsa Circumcisio, et ut comparatur ad Christum tanquam ad finem legis; *finis autem legis Christus,* inquit Apostolus.

Doctrina Christiana adimpletio legis.

Si etiam consideremus Circumcisionem, ut erat professio legis et fidei per legem præscriptæ, nempe Messiæ (qua ratione plerique oppositæ sententiæ docent eam valuisse, ut includebat fidei protestationem, non aliter (quoad hoc munus Baptismus non solum æquivalet, sed etiam supereminet, quia habet annexam fidem explicitam, non solum implicitam, ut Circumcisio, item fidem Christi subsistentis, non autem futuri tantum. Si consideramus eamdem, ut denotat Circumcisionem spiritualem, hæc etiam perfectius denotatur per Baptismum, *in quo circumcisi estis per Circumcisionem non manu factam,* etc.

Baptismus adimplet Circumcisionem, et finem ejus.

Præterea, si loquamur de Circumcisione, ut fuit data Abrahæ et Patribus, ne commiscerentur posteri eorum aliis propter reverentiam Christi, qui ex semine ejus erat venturus, vel propter signacu- 33.

Alii effectus Circumcisionis perfectius habentur

in Baptismo.

lum fidei, et discrimen populi fidelis ab idololatris, cessavit primus finis adveniente Christo, et secundus instituto Baptismo, quia Baptismus (ut dixi) quoad hoc præfertur Circumcisioni, et præter effectum fidei explicitæ, ejusque professionem, consignatio est ovium per characterem in anima, de quo inferius: hæc autem signatio longe perfectior est, quam illa quæ fiebat in carne, ut vocant Patres, more pecudum.

Circumcisio ex Patribus, non ex lege.

Si denique asseratur quod Circumcisio fuit professio legis Judaicæ, et incorporatio in ipsam, et per legem confirmata fuerit, tanquam initiatio, et Sacramentum ejus, contra, quia fuit ex Patribus, et retenta in lege, non ergo incepit sub lege, fuit incorporatio in Synagogam, ratione remedii peccati originalis, quibus aliud non suppetebat extra casum necessitatis. Hinc Paulus ad Romanos 3. *Quid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas Circumcisionis? multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei,* etc. Eloquia ergo Dei, id est, lex credita est Circumcisioni, quæ primum fuit sub præcepto et lege ex Patribus. Unde Apostolus ibidem probans salutem esse ex fide, concludit *eumdem Deum esse Judæorum et Gentilium,* quia *justificat Circumcisionem ex fide, et præputium per fidem;* lex ergo Mosaica licet credita fuerit circumcisioni, Circumcisio non fuit ejus professio specialis, quia et filii Esau tenebantur ad Circumcisionem, et Ismaelitæ; ergo non fuit signum distinctivum legis, sed commune legi et aliis existentibus extra legem. Eatenus itaque ei fuit credita lex, quia fuit signaculum fidei, et remedium peccati originalis, ad quod tenebatur Judæus ante institutionem Baptismi; post autem institutionem Baptismi, quia fuit figuratum Circumcisionis, jam non manebat sub præcepto, quamvis

Ei credita sunt eloquia Dei.

Quomodo, et qua ratione id verum est?

retinuerit efficaciam, donec sensim aboleretur lex, et hoc sufficiebat ad effectum præfatum, quamvis non maneret obligatio præcepti respectu baptizati.

Ex his ergo omnibus patet desitio Circumcisionis quoad præceptum respectu baptizatorum, quia nec lex illa comprehendit baptizatos, neque ratio, neque finis legis, ad quos autem hæc non extenduntur, non extenditur ipsa lex. Sequitur secundo, quod etiam universim desierit ipsa obligatio præcepti positivi, de quo hic agitur, quia cessante fine legis in universali, cessat ipsa lex, ut communior fert opinio, quam tenet noster Castro *lib.* 1. *de potestate legis pœnalis cap.* 5. *documento* 3. Medina 1. 2. *quæst.* 90. *art.* 2. *ad* 4. Sylvester verbo *Lex, quæst.* 9. Sotus *lib.* 7. *de Justitia et jure, quæst.* 1. *art.* 3. Et ratio est, quia *res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur,* de regulis juris 6. Si autem lex inutilis esset, a principio esset nulla, redditur inutilis deficiente ejus fine et ratione; ergo etiam deficit. Unde D. Thomas *quæst.* 90. *art.* 2. *quæst.* 96. *art.* 6. ait, quod lex intantum habet vim, inquantum est utilis bono communi.

Item, ex cap. *Cum cessante de appellationibus,* cessante causa cessat effectus, finis autem legis, qui est intrinsecus, est sua causa; ergo illo deficiente cessat. Instituto autem Baptismo cessavit finis præcepti de Circumcisione, maxime admittendo Circumcisionem, non fuisse remedium peccati originalis, nisi ratione sua particulari, ex institutione propria, ut plerique docent eorum, qui in opposita sententia sunt. Et dato etiam quod fuerit remedium ex institutione propria, cessante necessitate ejus, cessat præceptum, quia ipsi additum fuit, inquantum erat medium unicum pro masculis, unde præfati Doctores (ut supra visum est) negant

quidpiam contulisse adultis, institutum etiam Baptisma sustulit illam necessitatem.

Adde juxta opinionem probabilem, quam insinuat Doctor, eam dedisse gratiam in determinato gradu, quo supposito nihil conferret. Unde ex interpretatione plurium, non dedit gratiam Abrahamo, quia supponit eum justificatum per fidem, unde colligunt efficacem tantum fuisse in infantibus. Ad quod consentaneum est fuisse limitatam ad dandum solum primam gratiam, non augmentum ejus. Supposita, inquam, hac opinione, Circumcisio etiam concurrens cum baptismo pro eo tempore, baptizato infanti nihil conferret, et sic quoad fructum ex propria institutione convenientem, fuit evacuata quoad baptizatos infantes, licet fuerit efficax in iis, qui non fuerunt baptizati; ex quibus sequitur intentum, quia quoad reliquos fines, qui designantur, patet etiam ex dictis non fuisse utilem.

Dixi superius cessasse præceptum Circumcisionis positivum, ad excludendum naturale, quia illud mansit sub disjunctione, etiam instituto Baptismo, respectu ejus qui non assumeret Baptismum, nec vellet sumere; alterum enim remedium ex duobus tenetur assumere, et contempto Baptismo, tenebatur ad Circumcisionem, quia aliud remedium non suppetebat salutis infantibus masculis, ita Doctor § sequenti, *primum tempus et secundum,* ex eo ergo tenebantur parentes præcepto divino naturali aliquid horum applicare.

Objiciunt adversarii, quia usque ad mortem Christi saltem tenebantur Judæi ad legem Mosaicam, ut patet ex variis locis Scripturæ: *Non veni solvere legem, sed adimplere,* Matthæi 5. *Super cathedram Moysi sederunt scribæ,* etc. *Quæcumque dixerint vobis facite,* etc. *Matth.* 23. *Lucæ* 5. dixit Christus mundato leproso: *Offer pro emundatione tua sicut præcepit Moyses.* Item cap. 17. *præcepit ut alii mundati se præsentarent Sacerdotibus.* Idem patet *ad Hebræos* 7. de translatione Sacerdotii, et confirmatione Testamenti per sanguinem et mortem Christi, et *cap.* 8. *et* 9. ubi significat fuisse consummatum Testamentum vetus in morte Christi, et similibus, ubi ostenditur lex mansisse usque ad mortem Christi saltem; ergo omnia præcepta legis manserunt, ergo et præceptum de Circumcisione.

Respondetur, negando consequentiam ultimam. Ad antecedens respondetur, *legem* sumi pro tota collectione contentorum in lege, sive fuerint prophetiæ, sive instructiones et consilia, sive præcepta, sive cæremonialia; et ita sumit Hieronymus *epist. ad Algasiam,* interpretando illa, *sicut scriptum est in lege eorum, quia odio habuerunt me gratis,* etc. Quamvis hæc prophetia non inter præcepta, aut legem receptam a Moyse, sed in Psalmis habetur. Sumendo autem sic *legem,* non fuit tota consummata in morte Christi, sed partim in morte, partim post mortem, partim ante mortem. Unde *Lucæ* 24. dixit discipulis: *hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de me,* etc. quod mox subjungit aperiendo eis sensum, et Scripturas dicens: *sic oportuisse Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam.* Intelligitur ergo illa consummatio quoad totum tempus, quo Christus fuit in terris donec ascenderit ad Patrem, et promissum Spiritum sanctum miserit Apostolis. Intelligitur etiam principaliter de ejus morte et passione, in qua

37. Responsio. Pro quibus supponit lex? Hieron.

Tempus consummationis legis.

consummata est redemptio generis humani, et finis adventus Christi in carne passibili. Intelligitur de consummatione legis, quantum ad sacrificia et oblationes, quæ figurabant mortem Christi, confirmationem Sacerdotii, et Testamenti novi, per mortem testatoris, et completa antiquatione prioris tabernaculi, Testamenti et Sacerdotii Aaronici, saltem in causa; et de his loquitur Paulus, non autem quoad singula, quasi tum primum impleta essent omnia in lege data, quæ sensim, et successu temporis adimpleta sunt adveniente veritate, et completis mysteriis.

Tempus consummatio ejus quomodo facta?

38. Lex mansit, et si aliquod ejus præceptum fuerit abrogatum.

Ad primam consequentiam, negatur, quia non est necessarium ut lex maneat quoad omnia præcepta, et singula, ad hoc ut lex simpliciter manere dicatur; potest enim derogari in parte quoad aliqua contenta, ipsa adhuc manente; potest quoad aliqua supposita etiam ex privilegio principis derogari, quamvis quoad reliquos maneat. Accedit, (ut infra dicetur) quod neque lex nova, tum complete fuerit introducta, quia neque resurrectio, neque ascensio Domini, neque promissio Spiritus sancti facta, neque præceptum de Baptismo datum, neque pœnitentia instituta, ut Sacramentum, neque Ecclesiæ instituta, datis clavibus Petro, monarchia. Non potest ergo intelligi illa consummatio de adimpletione legis completa tum facta, neque de revocatione mandatorum ejus, ac proinde consequentia in hoc fundata, quasi eousque manserit lex, et non amplius est nulla.

Referendo etiam consequentiam illam ad causam in qua fundatur, de adimpletione legis et figurarum consummata veritate, oppositum sequitur, quia ante mortem Baptismus, cujus figura fuit Circumcisio, erat institutus; ergo sequitur evacuatum fuisse præceptum Circumcisionis adimpleta veritate.

Responderi potest etiam secundo, intelligi consummationem legis in morte, ejusque permanentiam, quoad præcepta quæ propria erant legis, eo modo quo supra, cum communi schola, explicatur, Sacramenta veteris legis non contulisse gratiam, ex definitione Tridentini, sed significasse conferendam per Christum, intelligi de Sacramentis, quæ erant proprie illius legis non autem de Circumcisione, aut remedio legis naturæ, quæ erant ante legem. Unde Levitici 12. continuatur præceptum de Circumcisione, Genesis 17. datum tanquam fœdus sempiternum Abrahæ, et semini ejus. Hinc *Joannis* 7. dicitur Circumcisio esse ex Patribus et non ex Moyse, et loco citato ad Romanos 3. *Credita fuisse eloquia Dei Circumcisioni*, quod supponit obligationem Circumcisionis præcessisse; retentum autem esse in lege, non ex præcepto proprio ipsius, quod frustraneum esset priore nondum revocato. Per hoc intelligo, quod supra asserit Doctor, fuisse confirmatam Circumcisionem in lege, quia nempe ei credita est lex et eloquia Dei; potuit ergo lex remanere, desinente obligatione Circumcisionis, ex præcepto proprio, quod non fuit legis.

Dices, ergo lex non obligaret sic, quia non obligavit nisi circumcisos; ergo obligatio fixa legis supponit obligationem Circumcisionis, donec lex revocetur. Respondetur primo, negando secundam consequentiam, vel eam distinguendo; negari enim potest respectu baptizatorum quia est de subjecto non supponente, quia neque lex obligavit baptizatos, qui translati sunt in legem novam per Baptismum, ut supra dictum est in confirmatione; non obligavit, inquam, in sensu figurali, quia cultus ejus in eo sensu

esset falsus jam, postquam venit Christus; tum quia in legem novam, quam figuravit, translati, observant illam in sensu spirituali, quæ est perfectior ejus observantia, quia secundum veritatem; ideoque Cyrillus 9. contra Julianum : *Transitus ad veritatem ab umbris, legem Moysis non tollit, sed manifestiorem ejus mentem exhibet,* etc. *quæ in nobis impletur juxta spiritualis cultus modum,* etc. Vide Theodoretum *ad Philipp.* 3. Bernardum *hom.* 1. *super Missus est.* Hoc potissime verum est quoad infantes; adultos autem potuit obligare ratione scandali, vel quia jam supponuntur circumcisi, circumcisus autem debitor est universæ legis, ex Paulo ad Galatas; vel per accidens infantes etiam obligabantur, seu parentes ipsorum ad Circumcisionem, non ex præcepto Circumcisionis, sed quia debebant ipsos præsentare in templo ex præcepto legis, quia non poterant admitti nisi circumcisi, ideo ex præcepto legis per accidens tenebantur parentes infantes circumcidere, sicut qui est in peccato mortali, potest obligari per accidens ad confessionem, ut si ministret, aut recipiat aliquod Sacramentum; hæc obligatio non est ex præcepto confessionis, sed ex præcepto Sacramenti, quod ministrat aut recipit, hinc, non sequitur respectu baptizati manere obligationem Circumcisionis.

Potest etiam dici, quod contempto Baptismo, tenebantur parentes providere de remedio Circumcisionis, quod tum etiam valebat, non ex præcepto positivo, sed naturali; et hæc obligatio fuit non determinata, sed indeterminata, quatenus hoc vel aliud, applicare debebant. Accedit ulterius, quod præceptum Circumcisionis adhuc respectu eorum manebat, quibus non fuit nota institutio Baptismi; hoc tamen per accidens, ratione ignorantiæ.

Resolutio ergo est, præceptum Circumcisionis mansisse respectu communitatis, in qua excipiebantur illi ad quos devenit notitia Baptismi, aut ejus institutio; in his autem cessavit quoad infantes, qui poterant baptizari, quæ Circumcisione erat perfectior et eminentior. Cætera præcepta legis non concernebant infantes præter unicum illud præsentationis eorum in templo, et oblationis. Ab hoc potest dici fuisse exemptos infantes, sicut et ab ipsa Circumcisione; vel certe si teneatur oppositum, quia parentes tenebantur jam circumcisi, ut supponitur, ante Baptismum, et debitores adimplendæ legis, donec revocaretur; tunc per accidens tenebantur circumcidere infantes ex præcepto illo oblationis faciendæ, non ex præcepto Circumcisionis.

Obligatio Circumcisionis ex ignorantia Baptismi.

42. De reliquo non subsistit illa suppositio consequentis respectu adultorum, qui jam circumcisi erant, juxta præceptum legis, die octavo. Si autem casus daretur, aliquem adultum tunc non esse circumcisum, dico non teneri eum ad Circumcisionem, si Baptismum susciperet, neque etiam ad legem, quæ solos circumcisos obligabat. Aliud est de infantibus ex obligatione parentum circumcisorum, quia tenebantur ad legem circa se et suos infantes observandam. Disparitas autem est, quia lex non obligabat nisi circumcisos; desinente ergo hac obligatione in adulto baptizato, desinit etiam obligatio universæ legis, desinit illa recepto Baptismo.

Ex quibus patet ad primam consequentiam, quæ etiam negatur, quia ablata obligatione Circumcisionis, potuit manere obligatio legis respectu eorum, quia antea fuerant circumcisi, ut dictum est. Advertendum ulterius, quod illa obligatio præsentandi parvulum in templo, tantum

concernebat primogenitos, non alios, neque fœminas, unde minuitur vis argumenti, quod tantum formari possit casus in primogenitis infantibus, quantum ad obligationem propriam legis, quæ concernebat infantes, aut parentes ratione infantum. Ex quibus patet ad omnia fundamenta aliorum, tenendo sententiam Doctoris juxta interpretationem communem, quam Doctores citati et ejus discipuli adhibent.

43. Sententia utra Doctoris. Cæterum nescio cur ita Doctorem interpretari cogamur, cum mens ejus ex discursu colligi debeat, qui agit de Circumcisione, ut erat necessaria necessitate medii, ad tollendum peccatum originale, et ad summum de præcepto annexo, ut habuit hanc necessitatem, quod fuit divinum naturale ex suppositione institutionis ejus ut medii necessarii ad hunc effectum, non videtur autem agere de præcepto legali et positivo. Duplex enim præceptum fuit Circumcisionis, aliud datum Abrahæ, ex quo induit necessitatem medii; aliud vero legale, quo credita sunt ei eloquia Dei, ut dicit Paulus, et ut ait Doctor, confirmata est per legem *Levitici* 12. Hoc præceptum legale mansit, quamdiu ipsa lex obligavit, primum vero specificans necessitatem medii, instituto Baptismo, cessavit, et de hoc solum agit Doctor. Unde in confirmatione subjecta dicit, si parvulus baptizatus moreretur absque Circumcisione, quod salvaretur, unde colligit Circumsionem ei non fuisse necessariam. Et respondendo ad replicam, dicit quod parentes infantis tantum tenebantur ei providere de remedio necessario. Item infra contra secundam assertionem argumento tertio, sumit argumentum ex obligatione, quam habebant Judæi circumcidendi usque ad tempus promulgationis Evangelii, quia non constabat de revocatione Circumcisionis, etc. Et § *sequenti* agens de secundo tempore Circumcisionis, dicit ipsam fuisse utilem currente Baptismo tantum sub consilio, non vero necessariam determinate, sed necessariam sub disjunctione, vel ipsam, vel Baptismum.

Loquitur Doctor de præcepto Circumcisionis in ratione medii, quod desinit obligare determinate sicut prius, quia provisum est de alio medio efficaci respectu ejusdem effectus, mansit tamen sub disjunctione et indeterminate obligans; est enim de natura præcepti generalis, ut sic vel sic obliget mutata natura et statu mediorum ad finem; præceptum procurandæ salutis obligat ad medium unicum tantum et determinate, si aliud efficax non suppetat, si tamen alia suppetant, obligat sub disjunctione. Tale est præceptum divinum naturale procurandæ salutis, quod ante institutionem Baptismi limitabatur ad Circumcisionem masculi, in illo populo, die octavo determinate; instituto vero Baptismo sub disjunctione et indeterminate obligabat, quamdiu Baptismus mansit sub consilio; evacuata ex toto Circumcisione ad solum Baptismum limitatur, quoad materiam peccati originalis, et incorporandi se Christo, et legi novæ, in qua sola datur salus, ad Baptismum, inquam, vel in re, vel in voto de lege ordinaria. Non agit ergo Doctor de præcepto positivo Circumcisionis, quod confirmari potest ex hac distinctione *in Reportatis quæst.* 5. ubi hanc materiam tractat § *Circa quæstionem*, etc. *Dupliciter*, inquit, *fuit promulgatio facta Baptismi. Uno modo per modum consilii, Christo veniente in carne, sed non per modum præcepti. Primo modo non fuit necessarium recipere Baptismum, quia tunc imponebatur necessario Judæis Circumcisio usque ad passionem Christi, et leges Mosaicæ*, etc. Infra autem impugnat dicentes necessariam omnino fuisse

Circumcisionem, necessitate salutis, per rationes supra allatas, dicens Baptismum quantum ad effectum salutis suffecisse parvulo ante passionem Christi Unde colligitur in priori parte agere de Circumcisione ratione præcepti positivi, ut fuit legis nondum revocatæ. In secundo loco agit de eadem, ut fuit medium ad salutem efficax, et utile pro tunc, non tamen necessarium instituto Baptismate sub consilio, nisi sub distinctione.

Sed quid ista Doctor ? quia D. Thomas, quem hic videtur impugnare, loquitur de necessitate Circumcisionis ex præcepto positivo, non autem de necessitate ejus, ut erat medium efficax concurrente etiam Baptismo sub disjunctione. Respondetur, Doctorem hic non disserere cum S. Thoma, a quo non videtur dissentire, meo judicio, sed contra Hugonem de S. Victore, quem citat *in Reportatis;* is enim *lib.* 2. *de Sacramentis part.* 6. *cap.* 4. ubi agit de tempore, quo institutum est Baptisma, citat varias opiniones circa hoc. Prima fuit, quæ dicebat *Joannis* 3. Baptisma in illis : *Nisi quis renatus fuerit*, etc. fuisse institutum; alii Matthæi ultimo: *Euntes, docete omnes gentes*, etc. et alii quando Joannes cœpit baptizare, alii in passione, quando dixit Christus : *Consummatum est*, etc. veteris Testamenti Sacramenta finem accepisse, et Novi exordium, putant. Subjicit propriam opinionem,dicens : *Commodius autem videtur, ut dicamus Baptismum prius per Joannem, et deinde per Christum, sive per discipulos Christi aliquamdiu, solum ne a consuetudine abhorreret in usum productum; novissime autem quando universum mundum prædicatores baptizare missi sunt, generaliter institutum.* etc. Quibus verbis nihil discernit inter Baptismum Joannis, et quem dabant discipuli Christi (*aliquamdiu solum ne a consuetudine,* inquit, *abhorreret*) distinctione quoad fructum, ac proinde mihi videtur esse in sententia Tertulliani, Chrysostomi, et Leonis Papæ. Quidquid dicat Vasquez citans eum *in cap.* 6. *sequenti,* ubi distinguit inter Baptismum Joannis et Christi, quod ille fuit Sacramentum tantum, Christi Baptisma conferebatur cum Sacramento, id est, cum signo res ipsa, et remissio peccatorum, quia ibi loquitur de Baptismo post completam ejus institutionem, et prout erat in exercitio post antiquatam legem, ut nunc est in Ecclesia. Vasquez.

46. Unde in verbis præfatis refert institutionem generalem Baptismi ad tempus post resurrectionem; infra autem dicit, *quod nova inchoata sunt ante passionem ad consuetudinem,* quod perinde est ac ad usum, non ad fructum ex mente ipsius; et postea, *et in isto medio tempore* (supple utriusque concurrentis ante passionem) *quo fuit Baptismus cum Circumcisione ab inchoatione sua, usque ad passionem Christi*; *hoc fuit Circumcisio cum Baptismo post passionem, usque ad illud tempus, quo ipsa Circumcisio cœpit prohiberi,* etc. Dicit ergo Circumcisionem in morte Christi finem accepisse, et ante illud tempus ita Baptismum se habuisse ad Circumcisionem, sicut Circumcisio post mortem Christi se habebat ad Baptismum ; ergo sentit non fuisse fructuosum Baptismum ante passionem, quod clarissime, prosequendo eamdem comparationem, docet, asserens, sicut Circumcisio in suo statu ante passionem ad salutem suscipiebatur, neque licuisse Baptismum contemni, sic post mortem Christi Baptismus in suo statu suscipiebatur ad salutem, neque debuit aut licuit contemni Circumcisionem donec prohibebatur ; ac tandem comparando utrumque dicit : *Rursus quemadmodum*

Comparatio Baptismi, et Circumcisionis quoad diversa.

Baptismus a Joanne secundum solum Sacramentum dabatur ut ii, qui baptizandi usum non noverant, erudirentur; *sic in novissimo a quibusdam fidelibus Circumcisio dispensatorie secundum solum Sacramentum* (id est, signum externum) *suscipiebatur, ne ii qui circumcidi consueverant, scandalizarentur,* etc. ubi de Baptismo Joannis loquitur, perinde ac de Baptismo, quo utebantur discipuli Christi *Joannis* 3. *et* 4. quia eumdem plane sensit fuisse cum Tertulliano, et aliis supra, ad usum et consuetudinem, non ad fructum ullum.

Hanc doctrinam impugnat Doctor, nempe qua tribuit necessitatem medii ad salutem soli Circumcisioni ante passionem Christi, et instituto Baptismo; et opinio illa, quam hîc citat Doctor, quoad omnia est Hugonis, quam etiam secutus est Alensis citans Hugonem 4. *part. quæst.* 8. *m.* 2. *art.* 3. § 1. *et* § 2. ubi idem docet. Contrariam sententiam probat Doctor utroque loco, et rationes ejus eo tantum spectant, neque agit de derogatione Circumcisionis et præcepti ejus, nisi ut fuit medium necessarium salutis. Quando autem institutus est Baptismus, non fuit medium necessarium determinate, sed indeterminate et sub disjunctione, ut videre licet ponderanti rationes ejus, et consequentiam illam, quam infert : *Ergo*, inquit, *si præceptum de Baptismo erat prohibitio Circumcisionis, quantum ad fructum* (id est, evacuatio Circumcisionis; alludit enim ad verba et rationem Hugonis), *et consilium de Baptismo erat reddens Circumcisionem non necessariam,* etc. supple quoad fructum determinate, quia infra dicit sub disjunctione fuisse necessariam. Patet idem ex confirmatione ejus, ut legenti apparet; hoc videtur ergo mihi institutum Doctoris, non illud quod communiter imponitur, licet pro ea disseruerim ex reverentia Scholæ, et specialim Illustrissimi Magistri mei, qui in Scholio et marginalibus communem interpretationem sequitur, quam in Scholis semper dictavit.

(e) *Contra secundum, quod dicitur de tempore inter passionem Christi, et promulgationem Evangelii,* etc. Secundum assertum Hugonis de inutilitate Circumcisionis post mortem Christi, hîc impugnat Doctor, sicut et tertium assertum de prohibitione Circumcisionis promulgato Evangelio. Rationes Doctoris satis claræ sunt, easque in sequenti § examinabimus exponendo conclusiones.

SCHOLIUM.

Ponit quoad Baptismum duo tempora. Primum, usque ad promulgationem solemnem. Secundum, postea; quoad Circumcisionem vero quatuor tempora statuit. Primum, necessitatis, usque ad institutionem Baptismi. Secundum, concomitantiæ cum Baptismo, usque ad Pentecosten. Tertium, concurrit cum secundo tempore Baptismi, quoad Judæos, pro aliquot annis, saltem usque ad initium imperii Neronis, quod fuit 20. ann. post passionem, quia tunc Paulus purificavit se, Act. 21. nam venit Romam anno 3. Neronis secundum Mag. historiarum. Quartum, quando omnino fuit illicita. De hac controversia Hieron. in epist. ad Gal. 2. et ep. 89. ad Aug. et ipse Aug. ep. 19. acerrime disputant.

Quantum (f) ergo ad istum articulum, dico quod in Baptismo non est distinguere, nisi duo tempora, scilicet tempus quo erat sub consilio, et tempus quo erat sub præcepto; et primum duravit a principio, ex quo prædicabatur Evangelium, vel Baptismus per Christum vel Apostolos, usque ad prædicationem solemnem et au- 11

De temp Bapt una usque Pent stea alteri post

thenticam ejusdem post Ascensionem Christi, ita quod primum tempus nullam habet differentiam per mortem Christi, nec post eam, ex hoc solo quod aliter cucurrit post Baptismus quam ante. Secundum autem tempus, (ut credo) incepit in die Pentecostes in Jerusalem, quia usque ad illum diem, Apostoli non prædicaverunt publice, juxta illud verbum Christi Luc. 24. *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Sed in die Pentecostes misso Spiritu sancto, solemniter prædicaverunt, et apposita sunt illo die circiter tria millia, et baptizati sunt, *Act.* 2. Inde autem ad alias civitates, secundum ordinem, cuilibet loco, vel genti, erat tempus secundum, quando ibi publice et solemniter prædicabatur lex evangelica, ita quod tempus non incepit simul apud quoscumque, sed *de Sion exibat lex, et Verbum Domini de Jerusalem*, juxta prophetiam Isaiæ; et quibusdam incepit tempus secundum ad mensem post Pentecosten, et aliquibus ad annum, aliquibus ad decem annos, et sic deinceps, sicut eis prædicabatur.

Sed quantum (g) ad Circumcisionem, distinguo quatuor tempora. Pro primo erat necessaria; pro secundo utilis, non necessaria; pro tertio nec utilis, nec necessaria, tamen licita; pro quarto omnino illicita et mortifera.

Primum tempus Circumcisionis præcessit utrumque tempus Baptismi. Secundum tempus Circumcisionis comitabatur primum tempus Baptismi, nam sicut argumentum fuit prius, ex quo primo consulebatur Baptismus, non fuit Circumcisio necessaria volenti baptizari, sed tunc cucurrit utrumque sub disjunctione, ut Judæus eligeret quodcumque vellet. Licuit enim et profuit ibi circumcidi, si voluit (nec enim fuit tunc revocata quantum ad utile, nec quantum ad licitum), licuit etiam sibi, imo laudabile fuit baptizari ; et hoc etiam satis congruum fuit, quod in tempore intermedio inter duas leges, quando non subito prima tollitur, nec secunda imponitur, illo, inquam, tempore,simul currant ambæ sub disjunctione.

Tertium (h) autem tempus Circumcisionis cucurrit cum secundo tempore Baptismi; et hoc quantum ad Judæos, usque ad illud tempus Pauli, de quo argutum est prius ; imo verisimile est, quod bene ultra, quia tempore purificationis Pauli videbantur fratres in Jerosolymis approbare observantiam legis, et de ea consulere Paulo. Sed quantum ad Gentiles conversos ad fidem, secundum tempus Baptismi et quartum Circumcisionis simul concurrerunt, saltem post quatuordecim annos a passione Christi, vel circiter, quando scilicet Paulus ascendit Jerosolymam ad seniores, super illa quæstione consulens, de qua habetur *Actuum cap.* 15. ubi primo allegat Petrus factum Cornelii, de quo habetur *Actuum* 10. et deinde Jacobus tanquam Episcopus in Jerosolymis profert sententiam secundum Magistrum historiarum, dicens : *Ego judico non inquietari eos, qui ex gentibus convertuntur ad Deum, sed scribere ad eos, ut abstineant se a*

Circumcisionem fuit illicita statim post Pentecosten, quoad Judæos saltem.

Loquitur secundum Historicum, quia Petr. ibi præsedit, quoad sentit Scot. n. 15. infr. dum ait, nuntios Jacobi esse subditos Petri.

contaminationibus, etc. et de illis quatuor, duo, scilicet abstinere ab idololatris et fornicatione, sunt necessaria, et ideo specialiter eis scribenda, quia de illis gentes minus curabant. Duo alia, scilicet quod *abstineant a suffocato et a sanguine*, non Act. 15. erant necessaria, sed bene congruebant, ut gentes conversæ ab ipsis abstinerent, ne essent abominabiles Judæis ; sicut in societate bene decet, quod homo abstineat a quibusdam quæ sunt abominabilia sociis, licet non sint simpliciter illicita ; ergo secundum tempus Baptismi, a principio sui totaliter fecit Circumcisionem illicitam, quantum ad gentes conversas, vel saltem post tempus tertii Concilii Jerosolymis, de quo nunc tactum est, de quo seniores decreverunt legem non debere imponi gentibus conversis decimo quarto vel decimo quinto anno post passionem Christi.

Propter socios abstinendum quandoque a licitis.

Sed quantum ad Judæos conver-
15. sos, secundum tempus Baptismi, nec a principio sui, nec post Concilium illud tertium Apostolorum, exclusit omnino Circumcisionem tanquam illicitam, nec alia legalia, sed multo post tempore licite servabantur.

COMMENTARIUS.

48. Duo tempora Baptismi.

(f) *Quantum ergo ad istum articulum*, etc. Duo tempora Baptismi discernit. Primum, ut erat sub consilio ; secundum, ut erat sub præcepto. Utrumque tempus admittunt communiter Theologi, sed controversia est, quando fuit terminatum tempus primum, quo Baptismus erat sub consilio, et quando incepit esse sub præcepto ; inter hæc enim in re non fuit medium tempus ex natura rei, supposita institutione Baptismi, ut duraret usque ad finem mundi, sicut lex nova, cujus est proprium Sacramentum, sic est duratura. Non obligasse Baptismum usque ad mortem Christi, est communis sententia Theologorum : an autem post mortem statim, et ante Pentecosten, est controversia. D. Thomas asserit in morte, seu post mortem Christi, obligasse Baptismum *in* 4. *dist.* 2. *quæst.* 1. *art.* 4. *quæstiuncula* 3. *et dist.* 3. *quæst.* 1. *art.* 5. *quæstiuncula* 3. *et* 3. *part. quæst.* 66. *art.* 7. quem sequitur Richardus *dist.* 1. *quæst.* 6. Durandus *quæst.* 9. Soto *supra citatus*, quos plures etiam moderni supra sequuntur.

Contrariam sententiam tractat Doctor *hîc*, quem sequuntur reliqui ejus discipuli ; est D. Bonaventuræ *in hac dist.* 2. *p. dist. quæst.* 2. Aureolus *quæst.* 4. Rubionis *quæst.* 3. *art.* 2. Gabrielis *d.* 1. *q.* 4. Suarez. *tom.* 3. *in* 3. *parte disp.* 27. *sect.* 4. *de leg. lib.* 10. *cap.* 4. citantis alios in ejus favorem. Et hanc sententiam sequuntur Patres, qui negant datam esse formam Baptismi ante Matthæi ultimum, ut Leo Papa et alii, quos supra citavimus, quam tenet etiam Hugo jam citatus, quia institutionem universalem Baptismi ad illud tempus refert, ibique factam docet.

Probatur, quia Baptismus non aliter fuit indictus post mortem, aut per ipsam mortem Christi, et resurrectionem, quam fuerat datus ante mortem, sed ante mortem fuit sub consilio tantum, et non sub præcepto ; ergo et reliquo tempore. Secundo, quia lex nova non cœpit obligare, sicut neque ulla lex ante promulgationem Baptismi, neque in ipsa morte, neque post mortem ; licet datum sit præceptum ejus novissime ante ascensionem, tamen

non fuit promulgatum, ut constat ex *Actor*. 1. et Lucæ 24. quia reliquo tempore non prædicarunt Apostoli, sed jejunio et orationi incubuerunt usque ad adventum Spiritus sancti, quo recepto, tum primum cœperunt prædicare, *Actor*. 2. ut recte dicit Doctor. Quamvis autem Joannis 3. in illis : *Nisi quis renatus fuerit*, etc. declaratur necessitas Baptismi, tamen non est fundamentum colligendi illum obligasse, antequam præceptum ejus est latum, ut omnes supponunt, et refertur ad tempus, quo necessitatem habiturus erat ex præcepto, sicut et ea, quæ de Eucharistia habentur *Joannis* 6. et ejus necessitate, referuntur ad tempus futurum, in quo ipsa instituta et præcepta fuit.

Respondent aliqui, ut Vasquez, legem divinam non exigere promulgationem sui, contra, quia lex divina nequit obligare ad impossibile ; ergo lex divina, quæ in ordine ad homines fertur, debet intimari et publicari, antequam sit regula faciendorum, obligans communitatem hominum. Alii cum Soto, dicunt legem de Baptismo non obligasse per modum legis ante promulgationem, sed per modum præcepti, quod revelatum est Apostolis. Contra, licet in eamdem materiam cadunt et præceptum et lex, vel cadere possunt, nequeunt esse idem, quia præceptum est respectu personæ particularis, lex respectu communitatis ; ergo præceptum illud non fuit obligans communitatem, sed de hac obligatione quæritur, non de privata.

Deinde sicut præceptum non obligaret privatum, cui datur, nisi supposita ejus cognitione, neque haberet vim præcepti respectu ejus, sequitur quod præceptum Baptismi per modum legis obligans omnes, nequeat habere vim legis, nisi supposita promulgatione et notitia publica ; de hoc autem quæritur, nempe quando sic obligatio Baptismi data est.

Tertio ad nullum effectum serviret illa revelatio præcepti facta Apostolis, quia nullum obligaret, nisi ipsos Apostolos, qui, juxta communiorem sententiam Augustini et Theologorum, jam fuerunt baptizati, ad alios autem non extenditur.

Si dicas non fuisse præceptum compre- 51.
hendens illos ad susceptionem Baptismi, sed ut ministrarent Baptismum, vel publicarent, contra, non publicarunt ante Pentecosten ; ergo signum est, non fuisse præceptum pro illo tempore obligans, aut ad publicationem, aut ad observantiam sui. Neque primum dici potest, quia præceptum de Baptismo, de quo quæritur, fuit universale respectu omnium tam Judæorum quam Gentilium, atque adeo comprehendens universum orbem, sed aliud præceptum datum a Christo, quando missi sunt ad prædicandum, nempe : *In viam Gentium non abieritis*, etc. et, quo vetitum est, ne prædicarent Gentibus, non fuit relaxatum in morte, vel post resurrectionem Christi, usque dum dictum est Matthæi ultimo : *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos*, etc. ubi tam præceptum de Baptismo ministrando universim omnibus, ejusque susceptione datum est, quam etiam primum illud relaxatum, juxta communem Interpretum ; ergo non fuit antea datum præceptum Apostolis de Baptismo, minus autem aliis de eodem suscipiendo.

Præceptum Baptismi universale.

Derogavit alteri particulari, quod eousque duravit.

Exemplum autem, quod præfati adducunt, nihil facit ad propositum, dicunt 52.
enim sicut Princeps domesticis suis aliquid injungit, dicens, ut ipsi id primum faciant, deinde aliis faciendum publicent, sic factum de præcepto Baptismi. Sed hoc nihil est, quia illud, ut dixi, non accommodatur Apostolis, qui jam baptizati erant, neque idem sunt mandare ut ipsi faciant et publicent faciendum aliis, id est, communitati, quia primum haberet rationem præ-

Refutatur exemplum.

cepti, sicut et alterum de publicatione, ut vero primum publicatum est, respectu communitatis, sic est obligans, si esset lex, et non prius.

Veritas ex certis petenda.

Neque video cur ad revelationes incertas et dubias recurrendum sit, cum ex ipso Evangelio loco citato veritas habeatur, quamvis ibi datum præceptum tunc quidem habuit vim obligandi, quantum est ex determinatione voluntatis Christi, sed non pro tunc, quia sic etiam tenerentur Apostoli prædicare, quod est contra alia constituta a Christo, ut manerent expectantes, donec induerentur virtute ex alto, per adventum Spiritus sancti; ergo vim obligandi pro futuro supposita promulgatione.

Bernard. Trident.

Tertio eadem est sententia expressa S. Bernardi *epist.* 77. et eam supponit Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 4. dicens, Baptismum promulgato Evangelio fuisse necessarium, ac tandem, ut in præcedenti commento dictum est, plura legis novæ mysteria adhuc non erant completa in morte et resurrectione Christi, ut institutio capitis in Ecclesia, quæ facta est post resurrectionem; congruum autem erat hierarchiam Ecclesiæ ordinare, antequam daretur lex ipsi de observantia Baptismi obligans. Aliæ congruentiæ adduci possunt, sed dicta sufficiant, ex quibus responderi potest fundamentis contrariæ partis.

Ratio ex congruitate.

53. Objectio prima ex consummatione legis.

Objiciunt quod lex vetus fuerit consummata in morte Christi; ergo debuit lex nova incipere obligare, et potissimum ad Baptismum, qui janua et ingressus est ipsius legis. Antecedens patet ex Paulo, locis supra citatis, ad Hebræos, ubi agit de translatione tabernaculi, et Sacerdotii, et legis, de confirmatione Testamenti in sanguine testatoris atque morte. Sic etiam intelligunt Augustinus et Hieronymus in suis epistolis, cessasse veterem, novam obligasse in morte Christi.

Respondetur per illud *Consummatum est*, si referatur ad legem veterem intelligi quoad obligationem ad summum, non vero quoad fructum; deinde si negetur cessasse ex toto quoad obligationem, prout multi probabiliter docent, illa verba intelligenda esse quoad cessationem in causa, quia ex morte Christi cessavit, tanquam ex causa motiva et finali, quia illum figuravit; non tamen cessavit quoad obligationem pro tunc, sed pro tempore congruo destinato per divinam providentiam, prout utilitati congruebat Judæorum, quibus data est; et sicut fuit publice data, sic etiam publice debuit derogari. Hæc solutio in reipsa est S. Bonaventuræ et Doctoris *in Reportatis*.

Si intelligatur consummatio respectu legis novæ, non fuit in toto completa pro tunc, sed in causa, nempe morte Christi, et redemptione generis humani, quia plura mysteria adhuc erant complenda. Intelligitur etiam consummatio quoad ipsam redemptionem, passionem et mortem Christi, quæ in lege et Prophetis sunt prædictæ et figuratæ.

Ex quibus patet ad illa, quæ adducta sunt in probationem antecedentis, et negatur consequentia ex Tridentino et Bernardo, et aliis supra adductis. An autem cessaverit lex vetus in morte Christi, quoad obligationem Circumcisionis, infra dicemus; an quoad reliqua, non est hujus loci tractare. Videantur auctores citati in materia de legibus. Illud tamen est quod contenditur, nempe, non ex cessatione ejus quoad obligationem, inferri cessationem quoad fructum, aut ex usu concurrente legis novæ in parte sequi obligationem prætensam Baptismi.

Secunda conclusio Doctoris est, post promulgationem Evangelii solemnem, tum

sive ..nt.

præceptum Baptismi obtinuisse, et sequitur ex priori. Hæc autem promulgatio sicut successive fuit in diversis partibus orbis, ita etiam præceptum Baptismi successive etiam obtinuit, primum Jerosolymis ipso die Pentecostes; secundo in aliis civitatibus provinciæ, quando illuc notitia ejus pervenit, in Samaria quando ibi prædicavit Philippus, et sic de reliquis, quia non major obligatio fuit suscipiendi Baptismum, quam fidem Christi; imo major erat suscipiendæ fidei, quia hæc non fuit sub consilio, sicut Baptismus, sed semper in præcepto, ut supra insinuavimus ex *Joannis* 15. ideoque peccaverunt Judæi non suscipientes Christum, neque credentes in illum. Sed præceptum fidei non obligat, nisi præsupposita notitia ejus, quia *fides ex auditu; auditus autem per verbum Christi.* Item, *quomodo credent, nisi audiant? quomodo audient nisi mittantur?* etc. Ergo præceptum Baptismi, tum non obligavit Judæos in diversis partibus orbis existentes, sicut neque præceptum fidei explicitæ in Christum; hæc enim supponitur ad Baptismum adultorum, ejus enim præceptum non obligavit neque Judæos, neque Gentiles, nisi supposita sufficienti instructione, quia *qui cito credit, levis est corde*; et, ut dicit Hugo supra citatus, *neque fides, neque ratio admittunt repentinas mutationes.*

major ratio ..mi. fidei ipi- læ.

les ..onit inam.

nova viter ..cta.

Iisdem etiam congruentiis fulcitur hæc conclusio, quibus ostenditur in ipsa Judæa Christum docuisse Baptismum sub consilio, quia lex nova non debuit temerarie et præcipitanter induci; hoc enim esset contra suavem Dei providentiam, et naturæ hominum accommodatam, et inducere jugum amarum et rigorosum, atque onus grave, et non leve.

5. mpus iri ad igati-

Unde in ipsis legibus humanis saltem præceptivis (quidquid sit de irritantibus) post promulgationem earum in metropoli datur sufficiens tempus, quo publicari possint in provincia, antequam obligent, quanto magis in lege Dei id factum interpretabimur, qui magis compatitur infirmitati nostræ. Neque valet quorumdam responsio dicentium, quod acceptatione populi, seu institutione, id contingat in humanis legibus, quia potestas legislatoris a populo dependet, non ita potestas Dei; hæc, inquam, responsio nulla est, quia sæpe non dependet talis potestas a populo, quando ab eo non derivata, ut si jure belli, aut alio titulo oneroso redactus est in servitutem, vel quando potestas derivatur immediate a Deo, ut est potestas Pontificia; sed prædictum spatium exigit lex ipsa naturalis, et conditio hominis, qui ad nihil obligari potest, nisi supposita notitia sufficienti, vel debito ejus, contra quam nequit obtinere ulla lex positiva, ne quidem ipsius Dei.

onem legis humanæ.

Excluditur responsio. Lege naturali exigi tempus, et promulgationem positivæ.

Unde sicut ignorantia fundata, et invincibilis juris in foro interiori excusat a culpa privatum, sic etiam ignorantia invincibilis publica aufert obligationem legis a fortiori, quæ per sufficientem et idoneam promulgationem non est proposita; unde nequit dici ignorantia proprie, sed nescientia, quæ est negatio notitiæ legis, non autem privatio, quia nullo modo humano est debita scientia ejus per promulgationem in certo loco, ex quo nequeat devenire in cognitionem aliorum magis, quam si in pectore adhuc resideret. Ea ergo promulgatio, per quam hæc habet, ut sit publica agendorum regula, requiritur et sufficit ad legem, ut vim obtineat in communitate.

Legis nondum promulgatæ id nee non est ignorantia, sed nescientia.

Hæc sententia est Bernardi quantum ad obligationem et promulgationem legis novæ, et Hugonis, eamque tenet Suarez loco citato, et quotquot requirunt promulgationem legis in provincia necessariam esse, ut lex obliget, quod perinde dicen- 56.

dum est de lege nova, quia, ut inquit Doctor, *de Sion exivit lex, et verbum Domini de Jerusalem*, Isaiæ 2. unde concludit, quibusdam præceptum Baptismi et Evangelii post mensem, aliis post annum, aliis post decem annos incipit.

Sotus. Medina. Nulla fuit obligatio Baptismi ante præceptum.

Hinc rejicitur sententia singularis Soto *lib.* 2. *de Just. et jure, quæst.* 5. *art.* 4. quem sequitur Medina 1. 2. *quæst.* 103. *art.* 3. asserentes Gentiles fuisse obligatos suscipere Baptismum, si crederent in Christum, ante etiam Baptismum promulgatum ; nullum enim est fundamentum asserendi Baptismum propositum simpliciter sub consilio Judæis obligasse sub præcepto Gentiles credentes in Christum, quia neque Evangelium tum directe prædicatum est Gentibus, neque discipuli missi ad prædicandum et baptizandum *Matthæi* 10. missi sunt ad Gentiles, sed prohibiti sunt ad eos ire : *In viam Gentium ne abieritis;* et Matthæi 5. *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*; et illud : *Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus*, etc.

Gentiles ad illum non obligabantur ante præceptum.

Si ergo Evangelium non proponebatur tunc gentibus, ut patet ex dictis, sed solis Judæis, ita etiam neque remedium ejus potest obligare Gentes per modum legis, quæ primo respicit communitatem, neque per modum præcepti privati, quia non aliter proponebatur ipsis quam Judæis.

Responsio. Impugnatur. Gentibus valebat remedium legis, et naturæ, applicatum sine Baptismo.

Dices, quod Judæi habebant remedium legis, id est, circumcisionem, ideoque non obligabantur ad Baptismum ; hoc non habuerunt Gentes. Sed hæc ratio non valet, quia plures alii, et filii Esau, et Ismaelitæ habuerunt Circumcisionem, tamen inter Gentes computabantur. Deinde remedium legis naturæ valebat Gentibus, sicut Circumcisio Judæis. Accedit quod Gentes poterant circumcidi et recipere legem, vel fieri proselyti. Ex quibus patet ad fundamentum aliorum, quod est illud jam impugnatum.

(g) *Sed quantum ad Circumcisionem distinguo quatuor tempora*, etc. Primum fuit ante institutionem Baptismi, et sic fuit necessaria Judæis ; secundum autem est post institutionem Baptismi, usque ad promulgationem ejus, et sic non fuit necessaria, sed utilis. Loquitur autem Doctor de necessitate medii, prout supra explicuimus ejus mentem, in prima expositione ; adde etiam, si secunda magis placet, fuisse necessariam necessitate præcepti positivi, ubi non fuit Baptismus promulgatus. Tertium tempus fuit ejus post promulgationem Baptismi, et pro illo non fuit utilis, aut necessaria, sed licita. Quartum fuit, quando jam fuit mortifera, et non tolerata.

Secundam conclusionem Doctoris de utilitate Circumcisionis post mortem Christi usque ad promulgationem, impugnant Doctores, quibus jam respondimus, qui putant legem novam obligasse in morte Christi, vel certe in resurrectione, et ab eo tempore Circumcisionem fuisse licitam quidem, sed invalidam et inefficacem, quia succedente obligatione Baptismi, sublata est ejus virtus. Eam probat Doctor *in* § *præcedenti* quatuor rationibus, et sequitur ex jam dictis, quia tum primum cœpit Circumcisio esse invalida, quando Baptismus positus est in præcepto, et hoc supposito :

Prima ratio est : Nullus aliter se habet ad legem nunc, quam antea se habuit, nisi quia est ei aliter promulgata ; sed non fuit Baptismus aliter promulgatus sub præcepto post mortem Christi usque ad Pentecosten, quam fuerat antea promulgatus vivente Christo, tunc fuit sub consilio, et Circumcisio fuit valida ; ergo etc. Hanc rationem jam *in præcedenti commento*

tetigi, et impugnata est responsio adversariorum, qui negant minorem.

ida).

Secunda ratio : Ab eodem habent Circumcisio et Baptismus vim obligandi, a quo habent vim medendi et curandi, patet ex Beda *in Joannis* 3. Sensus hujus propositionis est, quod Circumcisio et Baptismus inquantum erant obligantia, habuerint vim medendi pro tempore suæ obligationis, et denotat connexionem obligationis et efficaciæ; Circumcisio autem non est aliter revocata post mortem Christi, et pro illo tempore, quam fuerit ante mortem revocata, et habuit vim obligandi antequam revocaretur; ergo, etc. Videtur hîc supponere Circumcisionem habuisse obligationem præcepti positivi, quod non fuit revocatum, usque ad promulgationem Evangelii, juxta secundam expositionem, quam supra præmisi, et idem videtur supponere etiam in sequenti argumento; ideoque sequendo hoc, explicantur ea quæ dicit ibidem de Circumcisione, docendo non fuisse necessariam, intelligere in ratione medii concurrente Baptismo, sicut antea fuit necessaria juxta primum tempus ejus; et etiam de præcepto naturali redundante ex necessitate medii sub disjunctione obligante, vel ad Baptismum, vel ad Circumcisionem. Quod si communis expositio magis placeat, dicas hîc eum argumentari ex principiis suppositis et admissis, tam ab Hugone quam a D. Thoma, non vero ex propria opinione aut assertione.

itur. — atio mat lio- n, m ido upra u- ius.

9. rtia io ex rore ctico, causa quin Deus

Tertia ratio est etiam clara de obligatione, quam habebant Judæi circumcidendi pueros; usque ad promulgationem Evangelii, quia nullo modo constabat eis illam fuisse revocatam, ipsisque necessarium erat ponere spem in Circumcisione, ut remedio utili; ergo tenebantur necessario habere falsam opinionem de Circumcisione, quantum ad ejus efficaciam post mortem Christi, et errorem practicum, applicando ipsam ut remedium salutis, quod non fuisset, si esset inutilis; Deus autem neminem decipit, neque obligat ad deceptionem ; ergo , etc. Ad hoc responderi potest non esse inconveniens Judæos fuisse in illo errore ex culpa sua, quia non crediderunt in Christum; credendo namque ipsis esset sufficienter nota desitio Circumcisionis in morte Christi, et omnia legalia fuisse adimpleta.

Responsio quod error ex culpa esset Judæorum.

Contra, quia non omnibus etiam credentibus fuit hoc notum, ut patet ex Actis in pluribus locis, ubi conversorum ad Christum zelus legis exponitur, imo neque ipsis Apostolis et discipulis fuit notum, quia sensus Scripturarum non fuit eis apertus usque ad resurrectionem, *Lucæ* 24. Si ergo Scripturas, quæ de Christo loquebantur, non intellexerunt, minus intellexerunt cessationem Circumcisionis et legalium, quod colligitur *ex Actor*. 10. *et* 11. nam cum disceptarent, *qui de Circumcisione erant*, cum Petro, dicentes, *quare introisti ad viros præputium habentes, et manducasti cum illis?* etc. respondit ex visione quam habuit, et secundum ordinem gestorum in domo Cornelii, non autem ex peculiari revelatione habita in morte Christi, cujus non est vestigium in Evangeliis, patet etiam *ex Actorum* 15. Neque ergo Christi morte hoc fuit promulgatum Apostolis, ut potuissent devenire in publicam notitiam ; ergo minus reliquis.

Impugnatur. Error esset invincibilis.

Confirmatur ergo ratio Doctoris, quia sicut promulgatio se habet ad communitatem, ita etiam et revocatio legis per subsequentem ; ergo sicut publicatio legis Mosaicæ fuit publica et plana, ita et revocatio ejus per legem Evangelicam publicata, debuit esse publica, et prædicari necessitas Baptismi, sicut prædicavit Petrus et Apostoli Jerosolymis. Deinde, ut Doctor ait, sine culpa sua obligare Synago-

Confirmatio. Revocatio legis per subsequentem debet esse publica.

serit Doctor de efficacia Circumcisionis ex opere operato *dist.* 1. *hujus quæst.* 6. Nam ex communi sententia omnium, tam Patrum quam Scholasticorum, Circumcisio ante mortem Christi valebat etiam instituto Baptismo sub consilio; valebat, inquam, quoad ea, quæ ipsi conveniebant, quantum ad fructum, qualis fuit remissio peccati, juxta sententiam Augustini et Scholasticorum; quod esset falsum, si ratione fidei tantum haberet illam efficaciam, cum fides venturi non fuerit vera, neque supernaturalis, cui nequit subesse falsum, postquam Christus venit in carnem; ergo illa efficacia delendi peccati non conveniebat ipsi ratione fidei ministri aut Synagogæ, quæ erat in Christum venturum, sed ex propria institutione; Judæi autem credentes in Christum non poterant uti Circumcisione hoc modo.

Circumcisio valuit usque ad mortem saltem Christi.

Quod ex opere operato patet.

Tertius modus utendi legalibus.

Tertius ergo modus utendi Circumcisione ex usu credentium fuit, quatenus erat licitum et honestum ea uti, etiam quando evacuatus est ejus fructus, ex rationibus et motivis præmissis, quia nondum erat prohibita, sicut neque lex illa revocata. Quamdiu autem hic usus Circumcisionis et legis fuerit protractus, incertum est, quia ex Scriptura non constat, ut in fine § *sequentis* docet Doctor, immediate ante argumenta; de hoc ergo ibi aliquid dicemus, estque quartum tempus Circumcisionis, in quo fuit, est deinceps mortifera.

SCHOLIUM.

Explicat causam reprehensionis Petri a Paulo, clare demonstrans legalia fuisse licita longe post Pentecosten, quod August. supra contra Hieronym. convincit, quem sequitur communis DD. *D. Thom.* 1. 2. q. 103. art. 4. ad 2. ubi *Cajet.* et alii *D. Bonav.* hic 2. p. art. 3. q. 2. *Richard.* d. 1. a. 6. q. 4. *Durand.* ibi q. 6. *Palud.* q. 6. a. 5. *Gabr.* q. 4. a 3. *Major.* q. 2. *Soto* 2. de just. q. 5. a. 4. ad. 3.

Si objicitur (i), quod Paulus restitit Petro in Antiochia, ut ipse scribit Gal. 2. *Cum venisset*, inquit, *Cephas, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.* Et reddit causam: *Prius enim quam venissent quidam a Jacobo, edebat Petrus cum Gentibus. Cum autem venissent, subtrahebat et segregabat se ab illis, timens eos, qui ex Circumcisione venerant, et simulationi ejus consenserunt cæteri Judæi.* Sequitur ibidem reprehensio: *Si tu Judæus cum sis, gentiliter, et non Judaice vivis, quomodo Gentes cogis judaizare?* Istud autem non erat diu post illud tertium Concilium in Jerosolymis, ut patet secundum Magistrum historiarum; nam quarto Claudii anno venit Petrus Romam; et in illa via versus Romam, cum transiret Antiochiam, facta sunt ista; hoc autem erat satis cito post Concilium supradictum, quod fuit decimoquarto anno vel decimoquinto post passionem Christi.

Respondeo, quod de isto facto Petri, si peccaverit, vel non, videbatur controversia inter duos egregios Apostolos, scilicet Petrum et Paulum, et postea inter duos Doctores famosos, Augustinum et Hieronymum. Salva reverentia aliorum, teneo cum Paulo et Augustino; licet enim Apostoli in actibus, vel verbis, quæ dixerunt ut homines, potuerunt errare, tamen nullus Apostolus vel Propheta, inquantum scriptor alicujus partis Scripturæ, aliquo modo erravit, quia secundum Augustinum in epistola ad Hieronymum, et ponitur in Canone dist. 9. *Si ad*

Scripturas divinas admissum fuerit aliquod mendacium, quantumcumque parvum seu officiosum, nihil remanet in ea solidæ veritatis, qua convincatur adversarius. Quidquid enim contra ipsum allegatum fuerit, respondebit illud mendaciter esse dictum, jocose vel officiose, ut est illud aliud, quod conceditur ita esse dictum. Unde dicit ibidem Augustinus : ***His solis libris scriptorum**, qui Canonici nominantur, hanc didici ferre reverentiam, quod nullum eorum in scribendo errasse, firmissime credam.* Cum ergo Paulus ad *Gal.* 2. quæ est pars Scripturæ Canonicæ, hoc scribat : *In faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat,* et subdit : *Cum autem vidissem, quod non recte ambularet ad veritatem Evangelii,* necesse est dicere ista verba esse simpliciter vera, vel totius Scripturæ auctoritas auferretur. Quærendum est ergo quis sit intellectus istorum verborum, ut vera sint, non enim potest dici, quod tunc reprehensibilis erat, quia servabat tunc legem ; nam post illud factum, etiam Paulus circumcidit Timotheum ; istud enim fuit factum cito post tertium Concilium, Barnaba adhuc existente cum Paulo in Antiochia, post reversionem eorum de Jerusalem, ut Magister historiarum narrat, quando scilicet Petrus pergens Romam, transivit per Antiochiam. Paulus autem circumcidit Timotheum, post separationem ejus a Barnaba, quando sumpto Syla profectus est ad visitandum fratres, quibus prius prædicaverat, ut patet *Act.* 16. Post illud etiam tempus, bene ad quatuor annos, Paulus purificatus est secundum legem, et tota multitudo conversa in Judæa observabat legem, *Act.* 21.

Nec videtur quod reprehensibilis erat, quia sic observabat legem, scilicet in discernendo cibos, quia et hoc non magis fuit mortiferum, quam alia legalia, scilicet purificatio et hujusmodi.

Vel ergo dicetur reprehensibilis 15.
fuisse, quia in illo actu observabat legem, subtrahendo se a Gentibus in cibo et potu ; quod hoc non erat faciendum, videtur prius sibi fuisse dictum a Deo *Act.* 10. de Cornelio, vel quia prius non observans legem in hoc coram Gentibus, postea venientibus Judæis, etiam in hoc observabat ; et utrumque istorum duorum posset poni multipliciter.

Duplex causa reprehensionis Petri.

Primum enim poterat dici reprehensibile, quia *ad quamcumque Ecclesiam veneris, illi te conformes,* ait Ambrosius Augustino ; ergo reprehensibile fuit in Ecclesia Gentium, non conformare se modo eorum vivendi, vel quia in hoc dabat occasionem Gentibus servandi legem, vel quia ostendens facto illud esse necessarium, vel saltem necessarium ad hoc ut conversi ex Judæis vellent communicare cum eis, et sæpe inferiores facerent aliqua difficilia, ne excluderentur a communione superiorum. Ad istum intellectum potest referri illa reprehensio Pauli : *Gentes cogis judaizare, Galat.* 2. *cap.* Vel ostendendo eis exemplo, necessarium simpliciter fore eis servare legem, vel fore necessarium eis, ut sint digni communione Judæorum fidelium, vel saltem laudabilius eis fore

Causa reprehensionis Petri, examinatur

exempla majorum imitando, quam foret oppositum.

Secundum etiam potest intelligi, vel quia simulabat, non reputans hoc corde esse faciendum, quod fecit in opere. Ex primo enim facto, quod fecit in absentia nuntiorum Jacobi, apparuit quod non sensit fore abstinendum a Gentibus conversis ad fidem; et in secundo facto ostendit, quod hoc esset faciendum. Et ad istum intellectum potest referri illud verbum Pauli : *simulationi ejus consenserunt cœteri, Galat.* 2. Vel posset secundum dici reprehensibile, quia non utebatur auctoritate Prælati. Cum enim esset superior illis nuntiis Jacobi, magis debebat ipse veritatem constanter tenere in opere, et eos adducere ad rectitudinem suam, quam propter timorem eorum flecti ad illud, quod erat eis placitum, vel magis acceptum ; et talis remissio seu timiditas Prælati est pro tempore reprehensibilis ; et ad istum intellectum, potest referri, quod ait Paulus, *Galat.* 2. *Segregabat se ab aliis, timens circumcisos.* Non enim erat ibi vere timor, quia simpliciter licitum erat Judæis non servare legem, et maxime quando erant inter Gentes ; et hoc debuit Petrus exemplo suo ostendere nuntiis illis, tanquam suis inferioribus.

Galat. 2. Alia causa reprehensionis.

16. De singulis istorum quatuor posset discuti qualiter, vel quantum esset reprehensibile; et si possint verba Pauli in Scriptura salvari ibidem *cap.* melius est dicere, quod quocumque istorum ibi fuisset, potius fuisse veniale quam mortale. Nec potest excusari Petrus, quod hoc faceret propter scandalum Judæorum vitandum, quia non erat ibi materia scandali perfectis, neque parvulis, sed tantum Pharisæis; de quo scandalo non esse curandum docet Christus, Matth. 15. cui cum dixissent discipuli : *Scis, quia audito hoc verbo Pharisæi scandalizati sunt,* scilicet de comedendo absque lotione manuum, respondit, *quod enim intrat in os, non coinquinat hominem,* etc. quasi diceret, non curetis de illo scandalo : *Sinite illos, cœci sunt, et duces cœcorum.* Tale autem scandalum fuisset hoc, quia ex genere actus, nullus debuit scandalizari, nisi male sentiens de libertate Evangelica. Nec per similem rationem de scandalo vitando, potest excusari Paulus in circumcidendo Timotheum, vel purificando se, quia nullum illicitum est committendum, propter scandalum quodcumque vitandum. Unde *Extrav. de regulis juris :* Qui scandalizaverit, *utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.* Ad minus hoc verum est pro veritate vitæ in præceptis negativis semper et pro semper, et in affirmativis pro tempore, pro quo sunt adimplenda.

Culpam Petri fuisse venialem, si aliqua fuit.

Matth.

Breviter ergo Paulus licite inter Judæos servavit legalia, etiam multo tempore post tertium Concilium, et hoc fuit licitum, dum tamen ipse non poneret in eis spem, licet non esset utile, nec necessarium.

Inter Gentes autem Gentibus se conformavit, quia licuit sibi legem non servare, pro illo secundo tempore Baptismi. Petrus autem in Jerosolyma servans legem, non peccavit, quia licuit Judæo, et

inter Judæos legem servare tunc. In Antiochia autem inter Gentiles conversos, non servans legem, non peccavit, sed se conformans eis in cibis et potibus, non peccavit, sibi enim licuit non servare legem; peccavit autem postea segregans se ab eis in cibis et potibus, propter aliquam quatuor rationum prædictarum, ut verba Pauli prædicta salventur.

(k) Et si quæras, quando fuit Circumcisio simpliciter illicita, etiam Judæis conversis?

n re, do ia unt s a.

Respondeo, quod tempus illud non habemus in Scriptura aliqua, quia historica Scriptura non perducit Ecclesiam ultra quintum annum Neronis, scilicet, non ultra trigesimum annum a passione Christi, et toto illo tempore etiam Judæi conversi observabant legem, quod eis licuit. Nec credo, quod hoc fuerit omissum usque ad eversionem Jerusalem, sive ad dispersionem Judæorum cum Gentibus, inter Judæos conversos; tunc enim forte conformabant se Gentibus, inter quas erant dispersi, et sic paulatim cessavit etiam apud eos observatio.

re ic non e ita sis.

Vel potest aliter dici, quod Deus per Apostolos, vel successores eorum, determinato tempore, simpliciter prohibuit legalia servari, licet de hoc non habeamus in Scriptura, quia historia Scripturæ non datur, vel durat usque ad illud tempus. Istud autem est probabile, quia Ecclesia tenet, quod hæresis est dicere legalia currere cum lege Evangelica, ut habetur *Extrav. de Baptismo et ejus effectu, c. Majores*, ubi dicit Innocentius : *Absit ut in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perperam affirmabat legem cum Evangelio, et Circumcisionem cum Baptismo servandam.* Non autem videtur, quod Ecclesia hoc judicaret hæresim, ex sola omissione Judæorum quadam necessitate dispersionis, seu hujusmodi non servantium legem, sed videtur quod hoc fuit propter aliquam revocationem simpliciter factam a Deo.

Ad argumenta pro opinione præcedente. Ad primum, cum dicitur, quod Circumcisio non fuit ante mortem Christi revocata, verum est tanquam inutilis et illicita, sed bene tanquam relaxata, ut jam non esset necessaria, quia consilium de alio remedio relaxavit præceptum de priori. Ex quo enim secundum fuit remedium simpliciter, et consulebatur, licuit, imo laudabiliter licuit, non uti remedio priori circa idem. **18. Ad argum. num. 7. posita. Circumcisio ante passionem, relaxata non renovata.**

Ad illud Joan. 19. *Consummatum est*, dico quod hoc intelligitur de his, quæ scripta sunt de filio hominis, juxta illud Lucæ 18. *Ecce ascendimus Jerosolymam, et consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis*. Vel si illud referatur ad antiquam legem, sic debet intelligi : Consummatum est in causa, nam mors Christi causa erat confirmationis legis Evangelicæ; sed illa non fuit confirmata tanquam necessaria ad observandum, ante prædicationem ejus publicam, quæ non incepit in passione, sed in Pentecoste; tempore enim intermedio sederunt in cœnaculo, nemini solemniter vel publice prædicantes. **Consummatum est, explicatur.**

Ad argumenta principalia. Ad

19. Ad argum. 1. Tria genera præceptorum in lege.

primum dico, quod in lege erant moralia, sive legalia, judicialia et cæremonialia; et quantum ad quodlibet istorum, potest intelligi verbum Christi : *Non veni solvere*, etc. quia Decalogus simpliciter manet, sed perfectius exponitur, quam Judæi intelligunt, ut patet Matth. 5. *Audistis, quia dictum est antiquis : Non occides. Ego autem dico vobis : Quicumque dixerit fratri suo Raca, etc.* Et *: Non mœchaberis, etc. Ego autem dico vobis : Quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, etc.*

Matth. 5. Quomodo Christus non solvit legem veterem?

Judicialia quomodo nunc manent. De his 3. d. 40.

Judicialia autem manent, non in se, sed in æquipollenti, quantum ad finem. Finis enim judicialium erat pacifica cohabitatio hominum ; mores autem Evangelici plus valent ad pacificam conversionem, quam lex talionis, magis enim servatur pax, si non percutias percutientem, quam si oculus pro oculo, et dens pro dente reddatur. Unde breviter nullum judiciale illius legis (quia illius legis) ligat nunc, licet tamen bene Principibus nunc statuere aliqua, quæ erant in lege Moysi; et illa ligant auctoritate Principis, nunc statuentis, non auctoritate legis veteris. Sicut licet uni Regi in regno suo statuere legem, quæ est in alio regno, sed illa non ligat ibi, quia lex est alterius regni, sed quia instituta hîc ab isto Rege.

Cæremonialia manent in suis significatis.

Cæremonialia autem non manent in se, sed in suis significatis, quia umbra transiit, et veritas successit. Omnes enim illæ purificationes significabant purificationem a peccato, et illæ oblationes figurabant oblationem perfectam Christi, et actus quosdam latriæ, fidei, spei et charitatis in Deum; et hæc sunt completa, hostia illa jam oblata, et per eam peccatis purgatis, et mentibus in cultum Dei directis.

Dico ergo, quod non venit solvere legem, vel Circumcisionem, quantum ad fructum, ad quem erat instituta, imo perfecit eam, copiosius remedium et longe perfectius instituendo, ut dictum est in declarando suppositum istius quæstionis.

Ad confirmationem, cum dicitur, Christus in se fuit circumcisus, Respondeo, non oportuit legislatorem statim circa nativitatem suam legem ferre, et ideo in principio sui temporis lex prior adhuc duravit; unde et illa, quæ fuerunt legis naturæ, fuerunt observanda circa Moysem, usque ad tempus dationis legis in monte Sinai; ita hîc. Et eodem modo potest dici de agni Paschalis comestione in cœna, quia in morte Christi causaliter expiravit lex vetus, licet non pro tunc, sed pro tempore publicationis hujus causæ et legis Evangelicæ, et ideo usque ad mortem, potuit Christus licite illa cæremonialia servare.

Ad secundum, potest exponi fœdus sempiternum, in se, vel in æquivalente, vel forte magis ad intellectum litteræ, quod erat fœdus sempiternum inter Deum et Abraham, et specialiter ejus semen, quia numquam fuit aliud signum specialiter inter Deum et illud genus, et tamen futurum erat aliquod signum fœderis, inter Deum et totum genus humanum; et melius erat semini Abrahæ

transire in illud fœdus commune, quam remanere sub signo fœderis specialis, quia melius est partem esse in toto, cui simpliciter bene sit, quam esse distinctum a cæteris partibus, ut sibi aliqualiter bene sit, et aliis male.

Ad tertium patet, quia quantum ad Gentiles conversos, præceptum de Circumcisione erat revocatum in tertio Concilio, auctoritate Petri et Jacobi, imo Spiritus sancti, quia ait Jacobus : *Visum est nobis, et Spiritui sancto.* Quantum autem ad Judæos, supponitur aliquando revocata, licet tempus revocationis non fuerit simpliciter explicitum in Scriptura.

COMMENTARIUS.

(i) *Si objicitur quod Paulus restitit Petro*, etc. Hic tractat Doctor controversiam illam, quæ fuit Antiochiæ inter Petrum et Paulum, quæ habetur *ad Galatas* 2. *cap.* 2. in quo primum docet se non cessisse Judæis, qui explorabant libertatem ejus in Evangelio, qui nempe volebant inducere jugum legis, et contulisse Evangelium cum Petro, Joanne et Jacobo, qui dexteras ei dederunt societatis, ut ipse et Barnabas inter Gentes prædicarent Evangelium, ipsi vero inter Judæos; tandem subjungit : *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti;* causam reprehensionis subjungit, *quia reprehensibilis erat*, etc. prius enim, quam venirent quidam a Jacobo, cum Gentibus edebat, cum autem venissent, subtrahebat et segregabat se. Subdit motivum hujus segregationis fuisse timorem : *timens eos, qui ex Circumcisione erant*, etc. effectum exponit, qui ex tali segregatione sequebatur : *et simulationi ejus consenserunt cæteri Judæi, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus*, etc. subjicitur ipsa reprehensio : *si tu cum Judæus sis, gentiliter vivis, et non judaice*, etc. nempe conversando et edendo cum Gentibus, antequam venirent nuntii a Jacob : *quomodo Gentes cogis judaizare?* Causa reprehensionis.

76. Interpretatio quorumdam rejicitur.

Rejiciuntur in primis Hector Pintus *in Danielis, cap.* 1. qui negat hunc Cepham fuisse Petrum, sed unum ex discipulis illis septuaginta Petri, Gentilem, et sic appellatum, secutus Eusebium *lib.* 1. *historiar. cap.* 12. citantem in eamdem sententiam Clementem Alexandrinum *lib.* 5. *Hypotyposeon*, quam tenet Dorotheus *in Synopsi.* Hanc sententiam merito rejicit Hieronymus, et communis, quia in illo capite, cum Jacobo et Joanne, tanquam columnis modo Petrus dicitur, modo Cephas, quod nequit convenire alteri ; neque etiam alius quispiam ex discipulis septuaginta duobus tantæ fuisset auctoritatis, ut suo exemplo reliquos Judæos Antiochæ, et maxime Barnabam Apostolum traheret ad imitationem sui. Unde Tertullianus *de præscript. contra hæreticos. cap.* 23. *lib.* 4. *contra Marcionem, cap.* 2. *lib.* 5. *cap.* 3. Cyrillus Alexandrinus *lib.* 9. *contra Julianum, in fine*, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, in prædictum locum epistolæ ad Galatas, Gregorius *homil.* 11. *in Ezechielem*, et omnes Scholastici et interpretes.

Non fuisse reprehensum aliquem ex septuaginta sed Apostolum.

Tertullian.

Cyrillus. Chrysost. Hieron. Augustin. Gregor.

77. Controversia inter August. et Hieron.

Altera controversia fuit de modo, quo observarunt Apostoli legalia, inter Hieronymum et Augustinum ; dicit Hieronymus non licuisse ea observare, nisi ex simulatione quadam, et non ex animo, quia nempe erant mortifera. Contra, Augustinus docet non fuisse mortifera, sed mor-

Sententia Hieronymi.

tua, prædicato Evangelio; ex priori ratione dispensatoriæ simulationis intelligit ex condicto Apostolos certasse, ut Petrus, qui erat Apostolus Circumcisionis, ageret pro Judæis, eorum infirmitatis curam gerens, eisque benigne condescendendo; Paulus vero, qui erat Apostolus Gentium, eodem modo condescendens ipsis, pro Gentibus staret, et utrimque decertando instruerentur, tam Judæi quam Gentiles. In eamdem sententiam refert Hieronymus Græcos Patres, quos sequitur Adrianus *in* 4. *quæst.* 1. Cæterum Augustinum sequuntur omnes posteriores interpretes Latini et Scholastici, quin etiam ipse Hieronymus transivit tandem in sententiam Augustini, ut infra videmus, quod probationis loco sufficiet.

78. Probatur sententia Augustini ex veritate Scripturæ infallibili.

Probat ergo Doctor ex sententia Augustini Petrum vere, et non simulatorie fuisse reprehensibilem, quia ad Scripturam non est admittendum mendacium, sed dicit Paulus in ea Scriptura Petrum fuisse reprehensibilem; ergo ita fuit vere, et non simulatorie, et subdit causam dignam reprehensione, effectum ex ea redundantem, docet simulationi ejus consensisse alios et Barnabam. Accedit denique scopus Pauli in hac epistola, ubi disserit contra eos, qui cogebant Galatas ad legem observandam et Circumcisionem, et initio capitis dicit Judæos quosdam, dum esset Jerosolymis, subintrasse, ut probarent libertatem nostram, inquit, nempe pro veritate et libertate Evangelii in Christo Jesu, a servitute legis, illi videlicet pro lege certabant, Paulus vero pro Evangelio : *quibus neque ad horam*, inquit, *cessimus subjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos;* subdens mox auctoritatem Evangelii et suæ doctrinæ, quam prædicavit, collatione facta cum primariis Apostolis, Petro, Jacobo et Joanne, qui nihil ei contulerunt, quantum ad doctrinam et veritatem Evangelii, dexteras junxerunt, ut Paulus ad Gentiles pergeret, ipsi vero ad Circumcisionem; deinde subdit illud factum Petri Antiochiæ, et reprehensionem a se datam, *quia reprehensibilis erat.*

Scopus Pauli.

Ex quibus videtur clarum, nihil hic factum sub simulatione; si reprehensibilem asserit simulationem Petri, longe debet ipse esse a simulatione. Accedit ulterius circumstantia temporis, quo hæc reprehensio et causa ejus contigerit post Concilium Jerosolymitanum, in quo decretum est, ne jugum legis Gentibus conversis imponeretur, ac proinde segregatio illa Petri a Gentibus ut simularet observantiam legis, videtur incongrue facta. Accedit quod et antea ipsi fundaverit Ecclesiam Antiochenam, in qua septem annis præsedit. Hinc ergo patet prima ratio, in qua reprehensibilis videbatur Petrus, quia debebat Petrus se conformare Ecclesiæ, et moribus Ecclesiæ Antiochenæ, tum maxime quod eam fundaverit; suo autem facto ostendebat necessitatem legis observandæ, vel simpliciter, vel saltem necessariam esse, ut communio Judæorum conversorum ad fidem haberetur, vel denique factum illud interpretari posse tanquam melius et perfectius foret conformare se exemplo majorum, et speciatim Petri, in observatione legis, quam Judæi conversi intentabant Gentibus imponere, ut patet ex variis locis Actorum, et ex hoc loco Pauli.

Vel secundo, reprehensio referri posset ad simulationem, quia corde non sensit quod fecit esse necessarium; facto autem contrarium monstravit, ad quod referri potest illud : *simulationi ejus consenserunt cæteri.* Vel tertio denique, inquit Doctor, posset dici reprehensibilis, quia succubuit timori, et magis debuit prædicare veritatem illis nuntiis Jacobi, quam conformare

se illis, qui erant inferiores, maxime Antiochiæ, et inter Gentes, ad quas ipse alias, cum aliis Apostolis scripsit, eas non obligari ad legalia, quod exemplo etiam confirmasse debuit. Licet ergo in facto fuerit peccatum, tamen persona Petri excusatur a gravi lapsu, si ullus fuit, quia forte ex instructione præsumebat nullum fore scandalum Gentium ex illa segregatione, quam ut Judæos lucrifaceret, fecit vel non advertit, et factum illud ad personam Petri refertur, ut processit ab intentione ejus, quia licitum erat inter Judæos servare tantum legem, quod et Paulus etiam fecit, licuit et inter Gentes non observare, et notum fuit Judæos adhuc perseverasse in legis observatione, et hoc ipsis fuisse licitum pro illo tempore, quia consilium Jerosolymitanum nihil de Judæis statuit; ratione ergo charitatis et humanitatis Petrus conformavit se illis nuntiis Jacobi, non præsumens inde aliquod in Gentibus eventurum scandalum, neque prævidens, quia ipsi ex definitione Concilii, et prædicatione Apostolorum habuerunt regulam, cui se conformare deberent.

Cæterum ipsum per se factum fuit reprehensibile ratione scandali, quod generari posset ex segregatione præfata a Gentibus, et hoc modo reprehendit Paulus factum. Hæc autem quæstio non est juris, sed facti, in qua potuit esse error sine præjudicio personæ errantis.

Major difficultas esset, si legalia essent mortifera, ut sensit Hieronymus, quia simulatio illa vix excusari posset, cum sit in materia Religionis, et contineret falsum cultum, qui nulla ratione admitti potest; melius ergo Augustinus admittit legalia fuisse licita, et non prohibita, quando ea observarunt Apostoli, ac proinde tandem ipse Hieronymus transivit in sententiam Augustini, ut patet ex dialogo 1. contra Pelagianos : *Primum*, inquit, *quod dixit irreprehensibilis, aut nullus, aut rarus*; *quis est enim, qui non in pulchro corpore, aut nævum, aut verrucam habeat? si enim ipse Apostolus dicit de Petro, quod non recto pede incesserit in Evangelii veritatem, et in tantum reprehensibilis fuerit, ut et Barnabas adductus sit in eamdem simulationem, quis indignabitur id sibi denegari, quod Princeps Apostolorum non habuit?* Idem docet ipse Augustinus *epistola* 260. ad Oceanum : *Sed quid hinc diutius*, inquit, *cum de hac quæstione* (scilicet observantiæ legalium, et circa locum Pauli ad Galatas 2.) *inter nos ego, et prædictus Venerabilis frater Hieronymus satis litteris egerimus, et in hoc opere recentissimo quod nomine Critoboli adversus Pelagium modo edidit, eamdem de ista re gesta dictis Apostolicis sententiam tenuit, quam Beatissimi Cypriani etiam nos secuti sumus*, etc. Ex quibus patet Hieronymum, visis scriptis Augustini *in epistola* 19. mutasse sententiam, et adhæsisse Augustino; non est ergo quod alii eam contra mentem ipsius Hieronymi defendere conentur.

Retractatio Hieron.

Augustinus eamdem retractationem vidit.

Ad fundamenta adducta ab Hieronymo, patet illam suppositionem ejus de inhibitione legalium non esse admittendam, nisi eo sensu, quo quis in eis spem poneret, et non in gratia Christi, quem sensum Paulus damnat, sicut et usum conformem, de his plura moderni Doctores, sed compendio data solutio sufficit; non videntur enim advertisse Hieronymum tandem mutasse sententiam.

(k) *Et si quæras, quando fuit Circumcisio simpliciter illicita Judæis etiam conversis*, etc. Respondet id incertum esse, et probabiliter dici posse ex toto fuisse inhibitam subversa Jerosolyma et templo, quod valde consentaneum est rationi, non durasse amplius, quia et Synagoga

82. Tempus quo Judæorum legalia facta sunt mortifera.

et populus ille divino judicio et sententia, tunc reprobatus et ejectus, libertatem et legem amisit, cujus finis est vastitas et solitudo; probabile ergo est durasse ipsis eousque tolerantiam legis, ita ut fieret eis licita, sed mortua; deinceps vero destructo regno, et distractis hinc inde Judæis, et iis datis in reprobum sensum, atque ex alia parte, dilatata per universum orbem Ecclesia, et explicata veritate, quæ per umbras legis significabatur, jam amplius nullam habitam esse rationem Judæorum, neque toleratam esse Circumcisionem. Probabilem etiam est illud factum esse ante, quando autem, incertum est; vestigium ejus invenitur apud discipulos Apostolorum Ignatium, Justinum, Dionysium, et desivit uterque finis illius tolerantiæ, nempe ad vocationem magis facilem Judæorum, et ut cum honore desineret lex illa a Deo data, quia primus ex obstinatione et obcæcatione Judæorum, atque reprobatione cessavit, ut quia nullus fuerit deinceps fructus prædicationis Evangelii inter ipsos. Secundus etiam desivit, declarata lege per veritatem, quam inclusit ubique jam perceptam, et cursu sufficientis temporis tam Judæis in Judæa, quam inter Gentes degentibus, atque ipsis Gentibus conversis prædicatam.

Finis tolerantiæ cessavit.

83. Observatio reddita perniciosa.

Unde ex natura rei desivit finis tolerantiæ, obtinente deinceps veritate Evangelica, et magis invalescente obcæcatione Judæorum, qui salutem in Circumcisione statuebant; unde reddita est ipsa ut perniciosa, et tanquam signum illius hæresis distinctivum, contra quam Paulus scripsit in suis epistolis; translationem autem legis satis prædicavit Paulus in sua epistola ad Hebræos. Declaratio illa, quam intendit Doctor factam, videtur etiam aliquousque insinuata in Apocalypsi Joannis *cap.* 2. in epistola illa ad Angelum Smyrnensis Ecclesiæ, qui ex probabiliori, et magis recepta opinione, fuit Polycarpus : *Blasphemaris ab his qui se dicunt Judæos esse, et non sunt, sed sunt Synagoga Satanæ*, etc. Judæus est nomen denotans cultum et religionem, ad Romanos 2. *Non enim qui in manifesto est*, etc. Negat ergo Christus præfato loco Judæos esse Judæos, id est, qui se dicebant Judæos, habere vere cultum et religionem, sed esse Synagogam Satanæ, et prout Victorinus Martyr, aliique asserunt, quam colliget Antichristus, et quæ deseruit Christum promissum in lege et Prophetis, et supponitur reprobatio jam facta Judæorum; hi enim persequebantur Ecclesiam et Apostolos, speciatim vero Polycarpum, ut constat ex epistola Smyrnensis Ecclesiæ, ad Ecclesiam per Pontum, quam habet Eusebius *lib.* 4. *hist. cap.* 14.

Confirmari potest ex Canonibus Apostolorum, nam *Canone* 8. prohibetur Pascha celebrari cum Judæis, quam esse traditionem Apostolicam omnes concedunt, et Petrum ac Paulum ordinasse celebrandum in die Dominica : *Si quis*, inquit Ignatius, epistola 8. ad Philippenses, *cum Judæis Pascha celebrat, aut Symbola eorum recipit, particeps est eorum, qui Dominum occiderunt, et Apostolos ejus*, etc. *Canon etiam* 63. prohibet ingressum in Synagogam Judæorum ad orandum *Can.* 69. prohibet jejunare cum Judæis, id est, jejunia legis, festa eorum celebrare, xenia ab ipsis recipere, ut azyma, et similia; *Canon* 70. prohibet lucernam accendere in Synagoga Judæorum sub festis eorum, aut oleum ad eamdem Synagogam eodem tempore deferre, sicut et eadem prohibet eadem facere in templo Gentilium sub festis ipsorum, ut nempe tollatur omnis præsumptio cultus legis et idolorum. Aliqui

etiam citant Bedam et Dionysium Carthusianum asserentes terminum observantiæ legalis Judæis conversis fuisse positum, quamdiu staret templum, et sacrificia Jerosolymis.

Responsiones ad argumenta superius attigimus explicando controversiam de morte legalium, quæ clare et fundate hîc explicat Doctor, nam consummatio facta in Cruce intelligitur, vel de iis quæ de fillio hominis erant scripta, ut patet Lucæ 12. *Ecce ascendimus Jerosolymam*, etc. et aliis locis supra citatis, vel de consummatione in causa, ut etiam S. Bonaventura et alii supra citati explicant, non tamen in effectu donec lex promulgaretur.

Argumenta etiam principalia, ut illud : *Non veni solvere legem, sed adimplere*, intelligitur universaliter; primum quantum ad moralia, quæ manent perfectius explicata. Judicialia manent non in se, sed in æquivalenti, quantum ad finem pacis publicæ, quæ perfectius per Evangelicam legem servatur. Cæremonialia non manent in se, sed in suis significatis ; non solvit Circumcisionem aut legem quoad fructum, sed multo abundantius in perfectiori retenta est. Quod Christus fuerit circumcisus, fuit propter adimpletionem legis, quæ tum duravit antequam alia statuta est, sic etiam quæ erant legis naturæ, perficiebantur circa Moysen, donec lex in Sinai data est; intelligit de sacrificiis, non de Circumcisione, quia Moyses circumcisus est. Ad secundum dicitur fœdus sempiternum, vel cum particulari genere Abraham, quia aliud specialiter non fuit datum, vel certe, ut quidam volunt cum Cyrillo, fuit sempiternum donec ex natura sua revocaretur, ex diversa conditione, et statu generis humani ; et hoc etiam insinuat Doctor, vel intelligitur æquivalenter, ut dicit Augustinus, quod lex nova fuit revelatio verbis legis, in eaque continebatur, sicut in semine fructus.

DISTINCTIO IV.

(Textus Magistri Sententiarum.

De illis qui suscipiunt sacramentum et rem, et rem et non Sacramentum, et Sacramentum et non rem.

A. Difficultas solvitur. Lib. de Bapt. parvul. 2. c. 27. In Enchiridio c. 43. Habentur de consecr. dist. 4. a parvul. Comment. ad 16. cap. Ezech. sup. illud : In aqua non est lota, et citatur in gloss. ibid.

Hîc dicendum est, aliquos suscipere Sacramentum et rem Sacramenti, aliquos Sacramentum et non rem, aliquos rem et non Sacramentum. Sacramentum et rem simul suscipiunt omnes parvuli, qui in Baptismo ab originali mundantur peccato; quamvis quidam diffiteantur, illis qui perituri sunt parvulis in Baptismo dimitti peccata, innitentes illi verbo Augustini : Sacramenta in solis electis efficiunt quod figurant; non intelligentes, illud ita esse accipiendum, quia cum in aliis efficiant remissionem, non eis faciunt hoc ad salutem, sed solis electis. Nam quod omnibus parvulis in Baptismo remittatur peccatum per Baptismum, evidenter Augustinus dicit : « A parvulo, inquit, recenter nato usque ad decrepitum senem, sicut nullus prohibetur a Baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur in Baptismo; sed parvuli tantum originali, majores vero etiam omnibus quæ male vivendo addiderunt ad illud », quod nascendo traxerunt, nisi vitæ enormitas impediat. Adulti quoque qui cum fide baptizantur, Sacramentum et rem suscipiunt.

De ficte accedentibus.

Qui vero sine fide accedunt vel ficte, Sacramentum, non rem, suscipiunt. Unde Hieronymus : « Sunt lavacra gentilium, hæreticorum, sed non lavant ad salutem. In Ecclesia etiam qui non plena fide Baptisma accipiunt, aquam accipiunt, sed non Spiritum. » Augustinus etiam ait : « Judæis omnibus communia erant Sacramenta, sed non communis erat gratia, quæ est virtus Sacramentorum; ita et nunc Baptismus communis est omnibus baptizatis, sed non virtus Baptismi, id est, ipsa gratia ». Item : « Omnis qui jam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cum accedit ad Sacramentum fidelium, nisi pœniteat eum veteris vitæ, novam non potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cum baptizantur, soli parvuli immunes sunt ». His aliisque testimoniis aperte ostenditur, adultis sine fide et pœnitentia veram in Baptismo non conferri gratiam remissionis, quia nec parvulis sine fide aliena, qui propriam habere nequeunt, datur in Baptismo remissio. Si quis ergo ficte accedat, non habens veram cordis contritionem, Sacramentum sine re accipit. Videtur tamen Augustinus dicere, quod etiam accedenti, qui etiam habet odium fraternum, in ipso momento, quo

baptizatur, omnia condonentur et post Baptismum mox redeant; sed non hoc asserendo dicit, imo hanc opinionem et præmissam sententiam conferendo. Ait enim sic : « His qui ficto corde baptizantur, aut peccata nullatenus dimittuntur, quia *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum,* aut in ipso temporis puncto per vim Sacramenti dimissa, iterum per fictionem replicantur; ut etiam illud verum sit : *Quotquot in Christo baptizati estis,* etc. et illud : *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum;* ut induat eum Christum sanctitas Baptismi, exuat eum Christum pernicies fictionis. Nam redire dimissa peccata, ubi fraterna charitas non est, aperte Dominus docet in illo servo, a quo dominus dimissum debitum petiit, quia ille conservo dimittere noluit. Sic non impeditur Baptismi gratia, quominus omnia peccata dimittantur, etiam si fraternum odium in ejus cui dimittuntur animo perseverat. Solvitur enim hesternus dies, et quidquid superest; solvitur etiam ipsa hora momentumque ante Baptismum et in Baptismo. Deinceps autem continuo reus esse incipit, non solum consequentium, sed et præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus, quæ dimissa sunt ». Hoc autem, ut prædiximus, non sub assertione dixit; quod ostenditur ex eo quod ait *in eodem libro* sic. « Si ad Baptismum fictus accedit, dimissa sunt ei peccata, aut non sunt dimissa; eligant quod voluerint ». Ecce aperte cernis, si tamen attendis, id dixisse Augustinum non asserendo, sed quærendo et aliorum opinionem referendo. Idem enim ait : « Tunc valere incipit ad salutem Baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ, corde in malitia perseverante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri ». Non ficte accedenti peccata dimittuntur.

d. 4. tunc valere. Dubium 3.

Quomodo intelligatur illud : Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.

C. Difficultas solvitur. Rom. 6. 4. Eph. 4. 23. Aug. lib. de Bapt. contra Donat. 5. c 24.

Quæritur ergo, quomodo illud accipiatur : *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis?* Potest dici, quod qui in Christo, id est, in Christi conformitate, baptizantur, ut scilicet moriantur *vetustati peccati,* sicut Christus vetustati pœnæ, induunt Christum, quem per gratiam inhabitantem habent. Potest et aliter solvi : Duobus enim modis induere Christum dicimur : vel assumptione Sacramenti, vel rei perceptione. Unde Augustinus : « Induunt homines Christum aliquando usque ad Sacramenti perceptionem, aliquando usque ad vitæ sanctificationem; atque illud primum bonis et malis potest esse commune, hoc autem proprium bonorum est et piorum ». Omnes ergo, qui in Christi nomine baptizantur, Christum induunt vel secundum Sacramenti perceptionem, vel secundum vitæ sanctificationem.

Dubium 4.

De illis qui suscipiunt rem et non Sacramentum seu quod passio supplet vicem baptismi et fides et contritio.

D.

Sunt et alii, ut supra posuimus, qui suscipiunt *rem* et non *Sacra-*

mentum. Qui enim effundunt sanguinem pro nomine Jesu, etsi non *Sacramentum, rem* tamen accipiunt. Unde Augustinus : « Quicumque, non percepto regenerationis lavacro, pro confessione Christi moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismi ». Auditis, quod passio pro nomine Jesu suscepta supplet vicem Baptismi. Nec tantum *passio* vicem Baptismi implet, sed etiam *fides et contritio*, ubi necessitas excludit Sacramentum, sicut aperte docet Augustinus dicens : « Baptismi vicem aliquando implere *passionem*, de latrone illo cui non baptizato dictum est : *Hodie mecum eris in paradiso,* beatus Cyprianus *in lib. 4. de Baptismo,* non leve documentum assumit. Quod ego etiam atque etiam considerans invenio, non tantum *passionem* pro nomine Christi id quod Baptismo deerat, posse supplere, sed etiam *fidem conversionemque* cordis, si forte ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim ille latro pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum; nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credit. Quantum igitur fides valeat etiam sine visibili Baptismi Sacramento, quod ait Apostolus : *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem,* in illo latrone declaratum est; sed tunc impletur invisibiliter, cum mysterium Baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et Baptismus quidem potest esse, ubi conversio cordis defuerit; conversio autem cordis potest quidem inesse, *non percepto* Baptismo, sed *contempto* Baptismo, non potest; nec ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cum Dei Sacramentum contemnitur ». Ecce hic habes, non solum *passionem*, sed etiam *fidem et contritionem* conferre remissionem, ubi non contemnitur Sacramentum, ut in latrone illo ostenditur, qui non per passionem, sed per fidem salvatus est sine Baptismo. Sed dicunt quidam Augustinum hoc retractasse. Retractavit quidem *exemplum*, sed non *sententiam*. Ait enim *in 4. libro de Baptismo :* « Cum dicerem, vicem Baptismi posse habere passionem, non satis idoneum posui illius latronis exemplum, quia, utrum non fuerit baptizatus, incertum est ». Constat igitur, sine Baptismo aliquos justificari et salvari. Unde Ambrosius de Valentiniano: « *Ventrem meum doleo,* ut prophetico utar eloquio, quia quem regeneraturus eram amisi; ille tamen gratiam, quam poposcit, non amisit ».

13. civ. c. 7. et Bern. epist. 77. ante medium.

Lib. 4. de Bapt. contra Donat. c. 22. in init.

Luc. 23. f.

In epist. ad Jubaeianum circa fin. et de consecr. dist. 4. Baptismi vicem.

Rom. 10. 10.

Dubium 1.

Quæ videntur obviare prædictis.

His autem videtur obviare quod Dominus ait : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum.* Quod si generaliter verum est, non videntur esse vera superius posita. Sed illud intelligendum est de his, qui possunt et contemnunt baptizari; vel ita intelligendum est : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto,* id est, ea regeneratione, quæ fit

per aquam et Spiritum sanctum, non salvabitur, illa autem regeneratio fit non tantum per Baptismum, sed etiam per pœnitentiam
per et sanguinem. Unde auctoritas di-
ad 6. cit, ideo Apostolum « pluraliter dixisse fundamentum *Baptismatum*, quia est Baptismus in aqua, in sanguine, in pœnitentia ». Hoc autem non ideo dicit, quod Baptismi Sacramentum fiat nisi in aqua, sed quia ipsius virtus et sanctificatio datur non modo per aquam, sed per sanguinem, vel pœnitentiam interius. Ratio etiam id suadet. Si enim parvulis non valentibus credere sufficit Baptismus, multo magis sufficit fides adultis volentibus, sed non valentibus baptizari. Unde
de Augustinus : « Quæris quid sit
pt. majus : *fides* an *aqua;* non dubito
go . quin respondeam : *fides*. Si ergo
5. i. quod minus est sanctificare po-
1. test, nonne quod majus est, id est, *fides*? de qua Christus ait : *Qui crediderit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet* ». Sed dicunt aliqui, nullum adultum in Christum credere vel charitatem habere sine Baptismo, nisi sanguinem fundat pro Domino, subdita introducentes testimo-
fide nia. Augustinus ait : « Ex illo tem
.3. pore, quo Salvator dixit : *Nisi quis*
i. a. de *renatus fuerit*, etc. absque Sacra-
ast. .74. mento Baptismi, præter eos qui in
i 3. Ecclesia sanguinem fundunt, aliquis vitam æternam accipere non potest ». Item : « Nullum Catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, ubi Baptismi tota Sacramenta complentur ». Item : « Baptizatis tantum iter salutis esse credimus ». Sed quod in his minus dixit, in aliis capitulis supra positis supplevit; et ideo hæc sic intelligenda sunt, ut soli habentes tempus excipiantur. Si enim aliquis habens fidem et charitatem voluerit baptizari et non potest necessitate præventus, supplet Omnipotentis benignitas quod Sacramento defuerat. Dum enim solvere potest, nisi solvat, tenetur; sed cum jam non potest, et tamen vult, non imputat ei Deus, qui suam potentiam Sacramentis non alligavit. Quod vero invisibilis sanctificatio sine visibili Sacra-
mento quibusdam insit, aperte Au- Aug. c. 84.
gustinus tradit super Leviticum dicens, « invisibilem sanctificationem quibusdam affuisse et profuisse sine visibilibus Sacramentis; visibilem vero sanctificationem, quæ fit Sacramento visibili, sine invisibili, posse *adesse*, non posse *prodesse*. Nec tamen visibile Sacramentum ideo contemnendum est, quia contemptor ejus invisibiliter sanctificari non potest. Hinc Cornelius et qui cum eo erant, jam Spiritu sanctificati,
baptizati sunt. Nec superfla judi- Act. 10. 44
canda est sanctificatio visibilis, quia invisibilis præcessit. Sine visibili ergo invisibilis sanctificatio esse potest et prodesse; visibilis autem quæ fit Sacramento tenus, sine invisibili prodesse non potest, cum ista sit omnis illius utilitas.
Simoni Mago visibilis Baptismus Act. 8. 13. sqq.
non profuit, quia invisibilis non affuit; sed quibus invisibilis affuit, profuit ». Nec tantum valet fides aliena parvulo, quantum propria adulto. Parvulis enim non sufficit

fides Ecclesiæ sine Sacramento, qui, si absque Baptismo fuerint defuncti, etiam cum deferuntur ad Baptismum, damnabuntur, sicut multis Sanctorum testimoniis comprobatur ; Ad quod hoc unum sufficiat. Augustinus ait : « Firmissime tene, parvulos, qui vel in uteris matrum vivere incipiunt et ibi moriuntur, vel de matribus nati sine Sacramento Baptismi de hoc sæculo transeunt, æterno supplicio puniendos, quia, et si peccatum propriæ actionis non habuerunt, originale tamen peccatum traxerunt carnali conceptione ». Et sicut parvuli, qui sine Baptismo moriuntur numero infidelium adscribuntur; ita qui baptizantur *fideles* vocantur, qui a fidelium consortio non separantur, cum orat Ecclesia pro fidelibus defunctis. Fideles igitur sunt non propter virtutem, sed fidei Sacramentum. Unde Augustinus : « Parvulum etsi nondum fides illa, quæ in credentium voluntate consistit, jam tamen fidei ipsius Sacramentum, id est, Baptismus, fidelem facit; sicut *credere* respondetur, ita etiam *fidelis* vocatur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipiendo.

Dubium 4. Aug. lib. de fide ad Petr. cap. 27. Habetur de consec. dist. 4. cap. Firmissime.

Dubium 5.

Aug. ep. ad Bonif. quæ est 23. de consec. dist. 4. cap. Nihil est aliud.

Quid prosit Baptismus his qui cum fide accedunt?

F. Quid efficiatur.

Solet etiam quæri de illis, qui jam sanctificati spiritu cum fide et charitate ad Baptismum accedunt, quid eis conferat Baptismus. Nihil enim videtur eis præstare, cum, per fidem et contritionem jam remissis peccatis, justificati sunt. Ad quod sane dici potest, eos quidem per fidem et contritionem justificatos, id est, a macula peccati purgatos et a debito æternæ pœnæ absolutos, tamen adhuc teneri satisfactione temporali, qua pœnitentes ligantur in Ecclesia. Cum autem Baptismum percipiunt, et a peccatis, si qua interim post conversionem contraxerunt, mundantur et ab exteriori satisfactione absolvuntur, et gratia adjutrix omnisque virtus augetur, ut vere *novus homo* tunc dici possit. Fomes quoque peccati in eo amplius debilitatur. Ideo Augustinus dicit, quod fides, quæ fideles facit, in aquis Baptismi datur vel nutritur, quia non habenti aliquando ibi datur, et jam habenti, ut plenius habeat, datur. Sic et de aliis intelligendum est.

Quid dimittitur in Baptismo justis.

Qui ergo mundus accedit ibi fit mundior, et omni *habenti ibi amplius datur*. Quod vero omnis exterior satisfactio ibi relaxetur, Ambrosius ostendit, super illum locum : *Sine pœnitentia sunt dona Dei et vocatio*, dicens : « Gratia Dei in Baptismo non requirit gemitum vel planctum vel aliquod opus, et omnia gratis condonat ». Quod quidem de *exteriori* gemitu vel planctu accipiendum est; nam sine interiori nemo adultus renovatur; sed exteriores satisfactiones et afflictiones, scilicet sordes pœnitentium, ibi dimittuntur. Multum ergo confert Baptismus etiam jam per fidem justificato, quia accedens ad Bapti-

b. 1. mo 24. smum quasi ramus a columba portatur in arcam; ante intus erat judicio *Dei*, sed nunc etiam judicio *Ecclesiæ* intus est. Cum vero in Baptismo peccatum deleatur, et satisfactio exterior non imputetur; quæritur, cur pœnalitas, cui pro peccato addicti sumus, non tollatur? Hoc ideo fieri tradunt Sancti, 6. « quia, si a pœna homines per Baptismum liberarentur, ipsam putarent Baptismi pretium, non æternum regnum. Ideo, soluto reatu peccati, temporalis pœna tamen manet, ut illa vita studi- lib. civ. p. 4. osius quæratur, quæ erit a pœnis omnibus aliena ». Ideo etiam manet, ut sit fideli certandi materia et vincendi occasio, qui non vinceret, si non pugnaret; nec pugnaret, si in Baptismo immortalis fieret.

Cujus rei Baptismus sit Sacramentum, qui datur jam justo.

id fice-. Si quæritur, cujus *rei* Baptismus ille sit Sacramentum, qui datur jam justo? Dicimus Sacramentum esse et *rei, quæ præcessit,* id est, remissionis ante per fidem datæ, et *remissionis temporalis pœnæ*, sive *peccati*, si habetur, quod interim committitur, et *novitatis* ac omnis gratiæ ibi præstitæ. Omnis etenim rei signum est, cujus causa est. Nec mireris, *rem* aliquando præcedere Sacramentum, cum aliquando etiam longe post sequatur, ut in illis qui ficte accedunt, quibus, cum postea pœnituerint, incipiet Baptismus prodesse, in quibus fuit Baptismus Sacramentum hujus sanctificationis, quam pœnitendo habent. Sed si nunquam pœniterent, nec a figmento recederent, cujus rei Sacramentum esset Baptismus ab illis susceptus? Potest dici : rei quæ ibi fieret, si non eorum enormitas impediret.

Si parvulis datur in Baptismo gratia, qua possunt in majore ætate proficere?

Solet etiam quæri, si parvulis in Baptismo datur gratia, qua, cum tempus habuerint utendi libero arbitrio, possint bene velle et currere? De adultis enim, qui digne recipiunt *Sacramentum*, non ambigitur, quin gratiam operantem et cooperantem perceperint, quæ *in vacuum* eis cedit, si per liberum arbitrium post mortaliter deliquerint; qui merito peccati gratiam appositam perdunt. Unde et dicuntur *contumeliam facere Spiritui sancto*, et ipsum a se fugare. De parvulis vero, qui nondum ratione utuntur, quæstio est, an in Baptismo receperint gratiam, qua ad majorem venientes ætatem possint velle et operari bonum? Videtur quod non receperint, quia gratia illa, charitas est et fides, quæ voluntatem præparat et adjuvat. Sed quis dixerit, eos accepisse fidem et charitatem? Si vero gratiam non receperint, qua bene operari possunt, cum fuerint adulti; non ergo sufficit eis in hoc statu gratia in Baptismo data, nec per illam possunt modo boni esse, nisi alia addatur; quæ si non additur, non est ex eorum culpa, quia justificati sunt a peccato. Quidam putant, gratiam operantem cunctis parvulis in Ba-

H. Quid efficiatur baptismo parvulorum. Rom. 9. 16. 2. Cor. 6. 1. Heb. 10. 29. Eph. 4. 30. Resp. 1. Resp. 2.

ptismo dari in *munere,* non in *usu,* ut, cum ad majorem venerint ætatem, ex munere sortiantur usum, nisi per liberum arbitrium usum muneris extinguant peccando; et ita ex culpa eorum est, non ex defectu gratiæ, quod mali fiunt; qui ex Dei munere valentes habere usum bonum, per liberum arbitrium renuerunt et usum pravum elegerunt.

(*Finis textus Magistri.*)

ORDO QUÆRENDORUM.

Postquam (a) Magister egit de Baptismo quantum ad ejus intrinseca, hîc agit de suscipientibus Baptismum, et consistit tota determinatio istius distinctionis in declarando quamdam distinctionem trimembrem de suscipientibus, quæ est, quod aliqui recipiunt Sacramentum et rem; aliqui Sacramentum et non rem; aliqui rem et non Sacramentum; et dividitur in tres. In prima, hujus divisionem ponit. In secunda, eam exponit. In tertia, circa eam dubitationes movet; et ponitur secunda ibi : *Sacramentum et rem.* Tertia ibi : *Solet quæri de illis.* Prima pars manet indivisa. Secunda dividitur in tres, secundum tria membra, quæ declarat. Secundum membrum ibi : *Si vero sine fide.* Tertium ibi : *Sunt et alii.* Et utraque istarum partium habet duas, quia primo declarat veritatem. Secundo objicit et solvit, et contra dicta in declaratione secundi membri ponit duas objectiones. Prima est ex auctoritate Augustini, ibi : *Videtur tamen Augustinus.* Secunda ex auctoritate Apostoli, ibi : *Quæritur quomodo.* Contra etiam dicta in declaratione tertii membri ponit duas dubitationes. Prima, ibi : *Eis autem videtur.* Secunda ibi : *Sed dicunt aliqui.* Tertia pars principalis dividitur in duas, secundum duas dubitationes, quas movet. Prima movetur circa tertium membrum, et ponitur ibi : *Solet quæri,* etc. Secunda movetur circa secundum membrum, ibi : *Solet etiam quæri.* Primum membrum, scilicet suscipere rem et Sacramentum, certum est quod convenit parvulis. Secundum, recipere Sacramentum et non rem, certum est quod tantum convenit adultis. Tertium membrum potest competere utrisque, quia utrique possunt habere Baptismum sanguinis et flaminis. Secundum hoc ergo, primo quærendum est de parvulis. Secundo de adultis. Tertio simul de utrisque. Quantum ad parvulos tria quæro. Primo, utrum parvuli sint baptizandi? Secundo, utrum parvuli baptizati recipiant effectum Baptismi? Tertio, utrum parvulus existens in utero matris possit baptizari?

COMMENTARIUS.

(a) *Postquam Magister,* etc. Postquam in prioribus cum Magistro exposuit extrinseca Baptismi, quantum ad formam, materiam, definitionem, institutionem, nunc proxime agit de suscipientibus Baptismum, qui sunt infantes et adulti, ad quos possit tripliciter comparari, vel ut recipiunt Sacramentum tantum; vel secun-

li do, ut recipiunt rem Sacramenti; vel tertio, ut recipiunt Sacramentum et rem Sacramenti simul. Suscipere Sacramentum tantum et non rem, competit ficto; Sacramentum vero et rem Sacramenti suscipiunt infantes et adulti, qui sine fictione accedunt; rem Sacramenti sine ipso Sacramento suscipiunt, qui baptizantur Baptismo flaminis, et sic decedunt sine Baptismo fluminis, cujus non est copia. Item, qui in sanguine baptizantur propter Christum, ut qui Martyrio ante Baptismum afficiuntur. Hic triplex modus suscipiendi Baptismum, patet ex locis Augustini et Hieronymi in littera citatis a Magistro.

li-s. Tractatum universum absolvit Doctor novem quæstionibus, prima pars ejus est de Baptismo infantium; continet tres quæstiones, prima: *An sint baptizandi?* secunda: *An recipiant effectum Baptismi?* tertia: *An in utero materno possint baptizari?* Secunda pars est de adulto, et continet quartam et quintam quæstionem: *Utrum non consentiens recipiat effectum Baptismi? Utrum fictus recipiat eumdem?* Tertia pars est de utrisque, ad quam spectat quæstio sexta et septima: *Utrum justificati teneantur ad Baptismum? Utrum omnes baptizati æqualiter recipiant effectum Baptismi?* Quarta pars continet octavam et nonam; prima est de parvulo exposito; secunda parvulis Judæorum et infidelium.

QUÆSTIO I.

Utrum parvuli (b) *sint baptizandi?*

Alens. 4. *p. q.* 17. *m.* 1. D. Bonav. *hic* 2. *part.* 2. *q.* 1. *et* 2 Richard. *art.* 1. *q.* 2. D. Thom. *q.* 6. *et* 3. *p. q.* 69. *art.* 6. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 25. *sect.* 1. *et* 2. Aug. 6. *contra* Julian. 5. Concil. Milevit. 2. Lateran. *c. Majores, de Bapt.* Clem. 1. *de sum. Trin.* Trident. *sess.* 5. *de pecc. orig. et sess.* 7. *can.* 12. 13. Coccius *late* 2. *com. lib.* 5. *art.* 6.

Ad primum, arguitur quod non, quia baptismus est remedium contra peccatum; sed parvuli non habent peccatum, quia nec usum rationis vel voluntatis; et secundum Augustinum de vera Religione: *Peccatum adeo est voluntarium, quod si non sit voluntarium, non est peccatum*; ergo, etc. 1. Magist. 1. Argum. 1.

Item, Matth. ult. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Parvulus non potest credere; ergo per Baptismum non potest salvari; ergo frustra baptizatur. Argum. 2.

Contra, Augustinus de fide ad Petrum: *Firmissime tene, parvulos, qui sine Sacramento Baptismi de hoc sæculo transeunt, æterno supplici puniendos, quia originale peccatum in carnali conceptione contraxerunt.* Ratio ad opposit.

COMMENTARIUS.

(b) *Utrum parvuli*, etc. Hæc quæstio potest explicari secundum varias controversias, quæ circa Baptismum infantum contigerunt. Primo, an parvulus necessitate salutis debeat baptizari, ita ut aliter in eo statu decedens, non salvetur, vel certe nequeat esse membrum Christi et Ecclesiæ sine Baptismo, ratione peccati originalis? Et hic est scopus Doctoris, quia disserit contra Pelagianos, qui negarunt peccatum originale, contra quos Augustinus et Patres agunt, probantes ex Baptismo parvulorum, qui datur in remissionem peccati, vere infantem, qui naturali generatione descendit ab Adamo, contrahere peccatum originale, et ideo formam Baptismi in ipsis verificari in remissionem peccati, 1. Explicatio quæstionis. Error Pelagii.

ex quo indigent Baptismo, ut liberari possint. Secundus sensus est, utrum conveniat eos baptizari ? Tertius, utrum sit aliquod praeceptum baptizandi parvulos, ita ut parentes, et Ecclesia teneatur eis de hoc remedio providere ?

Neutrum horum attingit hic Doctor, sed supponit utrumque ex praxi Ecclesiæ, quia suo tempore nulla fuit necessitas hæc examinandi; antiqui enim errores fuerunt extincti, et quamvis Pelagianismus cum illis etiam fuerit extinctus per Concilia et Patres, tamen ut effectus Baptismi ejusque necessitas declaretur, disserit contra Pelagianos, breviter supponens quæ definita sunt adversus Pelagium, qui magis ex instituto disseruit contra veritatem peccati originalis, cujus remedium est primario et ex speciali institutione Baptismus, ut ab aliis Sacramentis distinguitur, quia est regeneratio in Christum, et per eum fit ***translatio ab eo statu, in quo quis nascitur filius Adam in statum adoptionis filiorum Dei***, ut docet Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7.

2. Declaratur error Pelagii. Primus error Secundus error.

His suppositis, Pelagius negabat peccatum originale, ut patet ex Augustino *lib. de dono persev. cap.* 3. *lib. de pecc. orig.* et *lib* 1. *de peccatorum merit. et remiss. cap* 8. *et deinceps usque ad finem libri.* Secundo docebat consequenter non baptizari parvulos in remissionem peccati originalis. Augustinus enim et Patres urgebant consuetudinem Ecclesiæ, quæ baptizabat parvulos in remissionem peccatorum, et illud necessitate Baptismi : ***nisi quis renatus fuerit***, etc. ***non intrabit in regnum cœlorum***, Joannis 3. Quo argumento divisi sunt Pelagiani, nam quidam dicebant baptizari in remissionem peccati non originalis, sed actualis, quod tum committebat, ita Augustinus *cap.* 17. Alii vero negabant baptizari in remissionem peccatorum, sed ut intrarent in regnum cœlorum, ipsis constituentes vitam beatam extra regnum cœlorum; ita Augustinus *cap.* 18. 20. 30. et 34. Utriusque erroris Auctores fuerunt Cælestius et Pelagius, ut colligitur ex Augustino in libello, quem Cœlestius gestis Ecclesiasticis alligavit Romæ sub Zozimo, admisit parvulos baptizari in remissionem peccatorum, negans tamen in eis peccatum originale ; ita Augustinus *de gratia Christi lib.* 1. *cap.* 33. Pelagius vero alterius erroris fuit auctor, nam teste Augustino *lib.* 2. *de peccato orig. cap* 21. interrogatus de parvulis, qui moriebantur in peccato originali absque Baptismo, quo irent, respondit, non ire in regnum cœlorum scio, quo vero eant se nescire dicebat, etc. Et hic est articulus quintus propositus eidem in Concilio Diospolitano; damnatur quoad utrumque sensum in Milevitano *can.* 2. et in Trident. *can.* 4. docebat peccatum Adæ non origine transire in posteros, sed imitatione. Augustinus *lib.* 1. *de peccat. meritis, et remiss. cap.* 6. infantes nasci in eo statu, in quo fuit primus parens ante peccatum ; est articulus tertius Diospolitani, et *can.* 1. Arausicani, negabat etiam pœnas peccati originalis, quod ad alium locum spectat.

Divisio Pelagianorum

Secunda hæresis circa infantes non baptizatos fuit Vincentii Victoris, quem Augustinus impugnavit tribus libris de anima et ejus origine. Hic admisit peccatum originale in infantibus, sed asseruit ulterius, si sine Baptismo decederent, salvari in paradiso per oblationes Sanctorum, quæ pro ipsis fiebant, ubi detinebantur usque ad diem judicii, post quod transituri sunt in regnum.

Tertia hæresis negat Baptismum infantum, ut Petrus Brusius apud Bernar-

dum, et quidam Henricus, a quibus dicti sunt eorum sectatores Petrobrusiani et Henriciani, quos confutat Bernardus *epist.* 240. et *serm.* 66. *in Cantica.* Hi negabant infantes capaces esse Baptismi. Witclefus apud Waldensem *tom.* 2. *de Sacramentis, cap.* 96. negabat Baptismum aquæ necessarium esse infantibus et adultis ad salutem, sed sufficere flaminis Baptismum per merita Christi. Anabaptistæ negant Baptismum licere dare, nisi solis adultis, idque circa annum 30. ut quidam eorum apud Calvinum *lib.* 4, *Institut. cap.* 16. Hujus sectæ Auctor fuit (apud Cochleum in actis Lutheri anno 1528.) Balthazar Pacimontanus, postea Viennæ crematus. Calvinus *in Antidoto Tridentini, cap.* 5. *sess.* 1. *et loco citato*, docet parvulos etiam sine Baptismo morientes salvari et fieri sanctos et membra Ecclesiæ, quibus plures hujus temporis hæretici consentiunt.

Quidam etiam negant parvulos baptizandos esse, quia cum efficaciam Baptismi et Sacramentorum doceant cum Luthero consistere in excitatione fidei tantum per verbum, quæ nequit esse in parvulis, sic negant posse baptizari. Alii contra docent fidem actualem esse in parvulis, et sic baptizari posse ratione illius fidei, cum sint capaces. Alii docent aliquos motus dilectionis et fidei in ipsis, similes iis, quos habuit Joannes Baptista in utero matris, non quod intelligant parvuli, sed quod habeant quasdam inclinationes similes motibus fidei et dilectionis ; ita Pseudoconcilium Wittembergense apud Cochleum *lib.* 3. *Miscellaneorum tract.* 8. *cap.* 2.

His oblique accedit Erasmus *præfatione Paraphrasis in Matthæum*, ubi docuit interrogandos esse qui in infantia sunt, cum adoleverint, et si non consenserint in Baptismum receptum, esse dimittendos liberos. Ludovicus Vives *Annot. ad cap.* 27. Augustini *lib.* 1. *de Civit. cap.* 27. dicit olim neminem consuevisse baptizari, nisi in ætate adulta, et qui per se peteret Baptismum, et intelligeret quid sit baptizari. **Ludovici Vives.**

SCHOLIUM.

Parvulos esse baptizandos ut liberentur ad originali, contra Pelagium, de quo *Dionysius, c.* ult. Eccles. Hierach. *Cyprian.* 3. epist. 8. *Nazianzen.* orat. in sanctum lavacrum. *August.* 10. de Genes. 23. *Prosp.* 2. de voc. gent. 8. *Milevitanum Concil.* can. 2. vide *Bellarm.* lib. 1. de Bapt. c. 8. *Castro* v. Baptismus, hær. 9. *Trident.* sess. 6. c. 4. et sess. 7. de Bapt. can. 12. 13. *Coccium* supr. ubi citantur Patres Græci et Latini.

Hic fuit error Pelagii, quod parvuli non habent peccatum originale. De hoc et ejus improbatione tactum est *lib.* 2. *d.* 30. 2.

Teneo (c) ergo oppositum, quia cum secundum Scripturam et fidem, parvuli contrahant originale peccatum, ad ejus deletionem, quæ necessaria est ad salutem, sunt baptizandi, quia tempore legis Evangelicæ, Baptismus institutus est in remedium contra illam culpam. **Parvulos esse baptizandos.**

Ad primum argumentum, illa auctoritas Augustini debet de actuali peccato intelligi, et isto modo peccatum originale fuit in primo parente voluntarium, non tamen oportet quod quodcumque peccatum sit voluntarium voluntate illius in quo est. **Peccatum non semper voluntarium ei, in quo est. Argum. 1.**

Ad aliud patet, quod debet intelligi de adultis, per illud quod præcedit : *Qui crediderit, et baptizatus fuerit.* Vel potest dici, quod qui **Ar. 2.**

non crediderit, nec actu, nec habitu, condemnabitur, quia secundum Apostolum Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum.* Parvuli autem, etsi non possunt habere actum credendi, possunt tamen habere habitum, ut in sequenti quæstione dicetur, ideo non valet.

COMMENTARIUS.

6. Prima conclusio. Secunda conclusio.

(c) *Teneo ergo oppositum*, etc. Hic duas conclusiones oppositas eidem erroribus breviter comprehendit Doctor. Prima est : *peccatum originale esse in parvulis.* Secunda : *parvulos necessitate salutis esse baptizandos, quia originale in lege Evangelica, in iis nequit deleri, nisi per Baptismum*, etc. Per *legem Evangelicam* intelligit ordinariam, quæ est præsentis status, non comprehendit casum Martyrii aut sanctificationis per Baptismum flaminis. Utraque conclusio est de fide. Prima conclusio supponitur ex materia de gratia et peccato originali. Eam definiunt Diospolitanum. Milevitanum, et reliqua Concilia habita in Africa contra Pelagium, Lateranense, Florentinum, Tridentinum; et patet ad Romanos 5. *Per unum hominem peccatum intravit*, etc.

Probatio primæ. Diospolit. Milevitan. African. Concilia Lateranens. Florent. Trident. Ad Rom. 5.

7. Probatio secundæ conclusionis ex Scriptura. Ad Rom. 6.

Secunda conclusio quæ ad præsentem materiam spectat, probatur ex Scriptura : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, etc. Joannis 3. *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit*, etc. Matthæi ultimo. *An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem*, etc. nemo autem salvatur, nisi qui est in Christo Jesu; ad Romanos 8. *Nihil nunc damnationis est in his, qui sunt in Christo Jesu*, etc. *salvos nos fecit per lavacrum regenerationis;* ad Titum 3. *In quo et circumcisi estis, Circumcisione non manufacta, in expoliationem veteris carnis, sed in Circumcisione Christi, consepulti ei in Baptismo, in quo et resurrexistis per fidem operis Dei, qui suscitavit illum a mortuis*, etc. ad *Coloss.* 2. Sic etiam Baptismus 1 *Petri* 1. appellatur Circumcisio spiritualis: *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*, ad Ephesios 5. per Baptismum induimus Christum ad *Galatas* 3. et plura similia; ergo supposita priori veritate de originali peccato in omnibus, qui descenderunt per naturalem propagationem ex Adamo, necessarius est Baptismus per quem induimus Christum, exuimus veterem hominem, liberamur, mundamur, salvamur, circumcidimur a peccato et illuminamur, ut habetur ad *Hebræos* 6.

Secundo eadem veritas ex Patribus patet, Syricius Papa *epist.* 1. *cap.* 2. supponit eum, qui absque Baptismo decedit, perdere vitam et regnum. Irenæus *lib.* 3. *contra hæreses, cap.* 19. aquam et spiritum esse necessaria, ut homo in vitam Dei perficiatur. Leo Papa *epist.* 78. *alias* 80. qui Baptismo privatur, necessaria liberatione privari, etc. Hieronymus *dial.* 3. *contra Pelagium.* Augustinus *de peccat. meritis et remiss. contra duas epist. Pelagianorum, cap.* 4. *lib.* 1. *de Anima, et ejus origine, cap.* 10. *lib.* 2. *cap.* 12. *lib.* 3. *cap.* 9. *epist.* 28. et alibi passim contra Pelagianos. Concilium Constantinopolitanum : *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.*

Tertio probatur specialiter de parvulis ex communi Patrum et Ecclesiæ sensu et definitione. Clemens Romanus *lib.* 6. *cap.* 15. *constit. Apost.* id docet : *Baptizate*, inquit, *pueros infantes*, etc. *Sinite enim, ait Dominus, pueros venire ad me, et ne prohibete eos.* Dionysius *Eccl. hier.*

cap. 7. Justinus in quæst. 56. *Infantes digni sunt Baptismi commodis, fide eorum, qui illos ad Baptismum offerunt.* Irenæus *lib.* 2. *c.* 39. Origenes *hom.* 8. *in Levit.* asserens Baptismum Ecclesiæ dari in remissionem peccatorum etiam infantibus ob peccatum originale *homil.* 14. *in eadem et lib.* 5. *in cap.* 6. *ad Roman.* Athanasius *quæst.* 124. Basilius *homil.* 13. *quæ est exhortatio ad Baptismum*, docens omne tempus et totam ætatem hominis esse accommodatam Baptismo. Nazianzenus *orat.* 40. Cyprianus *epist.* 59. Ambrosius *lib.* 10. *epist.* 84. *in cap.* 1. *Lucæ de mysterio Paschæ, cap.* 5. Syricius *epist.* 5. *c.* 1. Hieronymus *loco citato, et epist.* 7. *ad Lætam.* Augustinus variis in locis, ut *lib.* 1. *contra Donatistas, c.* 23. *et* 24. *et locis supra citatis epist.* 28. *ad Hieron. de Gen. ad litteram, lib.* 10. *c.* 23. Concilia et omnes Patres, tam Græci quam Latini, quotquot scripserunt de hac materia Baptismi, Carthaginem. V. Millevitanum, Bracharense II. Matisconense II. Toletanum XII. Concilium Metense, Lateranense, Viennense, ac Tridentinum *sess.* 7. *de Baptismo can.* 14. et *sess.* 5. *can.* 4. Priori loco damnatur sententia eorum, qui negant baptizandos parvulos. Et certe veritas hæc ita passim a Doctoribus, Patribus, Conciliis atque Pontificibus continua traditione definitur, ut mirum sit qua fronte aliqui fuerint ausi contradicere. Ex dictis autem tam necessitas quam congruentia Baptismi parvulorum patet.

An Baptizari parvulos sit in præcepto? Aliqui dubitant asserentes, circa hoc non inveniri aliquod præceptum positivum Ecclesiæ, sed consuetudinem obtinere vim præcepti. Cæterum videtur consuetudo fundata esse in præcepto, quod ad traditionem Apostolicam referri debet. Unde Nazianzenus sumit fundamentum baptizandi parvulos ex præcepto de Circumcisione, quod post septimum diem urgebat. Idem docet Augustinus *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 24. *et epist.* 28. *ad Hieronymum, et de Gen. ad litteram, lib.* 10. *cap.* 13. dicens esse traditionem Apostolicam : *Consuetudo*, inquit, *matris Ecclesiæ in baptizandis parvulis, nequaquam spernenda est, neque ullo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi Apostolica esset traditio.* Et epist. illa 28. *Beatus Cyprianus non aliquod decretum condens novum, sed Ecclesiæ fidem firmissimam servans, ad corrigendos eos, qui putabant ante octavum diem nativitatis non esse parvulum baptizandum, non carnem, sed animam dixit esse perdendam, et mox natum rite baptizari posse cum suis quibusdam Coepiscopis censuit.*

Augustin. Est traditio Apostolica.

10. Hoc decretum habetur apud Cyprianum *epist.* 59. argumentum sumentem a Circumcisione, quæ die octavo fiebat ex præcepto; *Can.* 85. in Trullo decernit pueros baptizandos, de quorum Baptismo non constat, neque testimonium haberi potest; id ipsum decrevit prius Concilium Carthaginense V. *cap.* 6. cujus ille est Canon, ut recte advertit Theodorus Balsamon. Idem decrevit Concilium Wormatiense *cap.* 70. Hincmarus Rhemensis ad Hincmarum Laudunensem, prohibentem infantes baptizari, improperat id nunquam in Ecclesia ab ullo tentatum esse, proponens ei regulam Ecclesiasticam a Beato Syricio Papa in hos prolatam. Hæc autem regula habetur in epistola Syricii ad eumdem Hincmarum Rhemensem. Unde merito Tridentinum docet esse traditionem Apostolicam *sess.* 5. *can.* 4.

Carthag. V. Wormatiense. Hincmarus.

Statutis autem diebus, extra periculum, in quibusdam Ecclesiis Baptismus parvulorum fiebat, ut patet ex decreto Matisconensi cap. 3. *Omnes omnino*, inquit, *a die quadragesima cum infantibus suis ad Ecclesiam observare præcipimus, ut imposi-*

Matisconen.

tionem manus certis diebus adepti, et sacri Olei liquore peruncti, legitimi diei festivitate fruantur, et sacro Baptismate regenerentur, etc. Intelligit autem Concilium exorcismos et unctiones, quæ ante Baptismum præmittuntur, certis diebus fieri debere in infantibus ante Baptismum, qui in die resurrectionis ministrabatur.

Ivo Carnotens. De his Ivo Carnotensis in sermone de Sacramentis dedicationis. In lib. 6. Caroli Magni *cap.* 185. habetur : *Placuit ut populus infantes ad Baptismum non afferat, nisi duobus temporibus, si infirmitas non occupaverit*, etc. Usus Æthiopum. Æthiopes, ut docet Zaga Zabo Æthiops, in confessione fidei, quadragesimo die masculos, octogesimo vero Moscovitarum. fœminas, baptizant, nisi antea sit periculum. Moscovitæ etiam quadragesimo die Baptismum conferunt, ut docet Sigismundus, de rebus Moscovitarum, *cap. de Baptismo*. In Ecclesia tamen Latina, ut notavit Rupertus *de divinis officiis, lib.* 4. *c.* Rupertus. 18. Ecclesia propter pericula mortis dedit indulgentiam Baptismi, solemnitate Baptismi in paucis, usque ad resurrectionem retenta.

11. His ergo fidei suppositis fundamentis, facilis est probatio conclusionis, quam probat Doctor ex illo de fide ad Petrum : *Firmissime tene, parvulos, qui sine Sacramento Baptismi de hoc sæculo transeunt, æterno supplicio puniendos, quia originale peccatum in carnali conceptione contraxerunt*, etc. Hæc auctoritas continet fidem Liber de fide ad Petrum est Fulgentii. Ecclesiæ, ut patet ex dictis. Sub nomine Augustini proponitur a Doctore, liber tamen est Fulgentii ; communis autem error fuit antiquorum Scholasticorum, qui ipsum Augustino tribuebant, quia inter opera ejus habetur. Accedit etiam ratio, quam Doctor insinuat, quia parvuli contrahunt originale, cujus remedium necessarium in illis est Baptismus ; ergo non limitatur ex sui institutione ad solos adultos, sicut neque morbus ad eosdem limitatur ; Deus autem omnes homines vult salvos fieri, ergo etiam remedium illud contra morbum voluit esse commune.

Ex quo sequitur quod neque ex præcepto divino excluduntur parvuli, quia neque præceptum Sacramenti conformatur ejus institutioni, quæ ad infantes indigentes salute extenditur ; non præcepto Ecclesiastico, ut patet ex dictis, excluduntur a Baptismo ; non excluduntur etiam ex defectu dispositionis, et ratione status, quia sicut ex Adamo, sine actu proprio contrahunt peccatum, sic etiam salutem habere possunt in Christo per Baptismum sine actu proprio, ut patet ad Romanos 5. *Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ et donationis*, etc. *accipientes in vita regnabunt per unum Jesum Christum*, etc. *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ*, etc. Vide quæ sequuntur.

Sicut ergo condemnatio et peccatum ex primo parente regnat in infantibus, ita etiam justitia per Christum, et salus ad eosdem extenditur, qui venit salvum facere, quod perierat ; et primario ad redemptionem peccati originalis, alias non esset vere redemptor infantum, si vel ipsi peccatum non haberent, vel si habent, non posset eis applicari remedium. Qui salvantur in Christo, fiunt membra ejus et Ecclesiæ, quod non contingit lege in infantibus, nisi per Baptismum ; et sicut condemnantur ex peccato, quod voluntate Adami, non propria, commiserunt, sic etiam salvantur per Christum in fide Ecclesiæ, ac virtute Baptismi. Deinde *Joannis* 3. ubi ostenditur necessitas Baptismi non fit mentio fidei, quæ quidem in adulto exigitur, non tamen in infante haberi

potest, qui non est ejus capax, bene tamen Baptismi.

Argumenta Anabaptistarum bene solvunt Doctores moderni, ut Bellarminus *lib.* 1. *de Sacr. Baptismi, cap.* 8. quia nullius sunt difficultatis; urgent enim ea quæ de necessitate fidei ad salutem loquuntur, quæ nequit in parvulis. Respondent Patres quantum ad effectum Baptismi et salutis in infantibus, sufficere fidem aliorum, vel Ecclesiæ, quia non sunt sui arbitrii, sed in potestate aliorum, qui pro ipsis respondere, et spondere jure possunt; et ut respondet Doctor, parvuli credunt habitu, licet non actu; ita Innocentius cap. *Majores, de Baptismo*, recipientes enim justitiam mediante Baptismo, recipiunt fidem, spem et charitatem, ex quibus integratur justitia; ex Tridentino *sess.* 6. *cap.* 7. unde infantes habent hanc post Baptismum, et essentialiter requiritur, ideo a Græcis Patribus dicitur Baptismus illuminatio.

Aliam vero, quæ consistit in actu, estque dispositio prævia in adultis, quibus proponuntur primum credenda, (dispositio, inquam, ad Baptismum,) non habent infantes, neque requiritur in ipsis; sed ipsa susceptio Baptismi est professio fidei et legis novæ ex natura actus. Unde Augustinus lib. 1. de peccator. meritis, et remiss. cap. 27. *Quis autem nescit*, inquit, *credere, esse infantibus baptizari, non credere autem non baptizari*, etc. Ubi late probat ex Evangeliis et Scriptura, et epistolis Apostolorum, necessitatem Baptismi quoad infantes. Videatur *epistola* 23. 57. 105. *serm.* 10. *et* 14. *de verbis Apostoli, lib.* 3. *de lib. arbitrio, c.* 23. *lib.* 4. *de Baptismo, c.* 24. *et* 25. et multis aliis locis, ubi hanc veritatem ex instituto probat contra Pelagianos.

QUÆSTIO II.

Utrum parvuli baptizati recipiant effectum Baptismi?

Alens. 4. *part. quæst.* 17. *m.* 2. D. Thom. D. Bonavent. Richard. *et alii citati pro quæst. præced.*

Ad secundum sic proceditur, et arguitur quod parvuli baptizati non recipiunt effectum Baptismi, quia talis effectus est gratia; parvuli non recipiunt gratiam, quia non infunditur sine fide, quia *sine fide impossibile est placere Deo*, ut habetur *Hebr.* 11. sed parvuli non recipiunt fidem. Quod probo, primo, auctoritate Apostoli Rom. 10. *Fides est ex auditu;* parvuli non possunt sic accipere fidem. Secundo, probo ratione, quia habens habitum, potest uti eo cum voluerit non impeditus; parvulus baptizatus cum venerit ad usum rationis, non potest uti habitu fidei, quia non potest exire in actum credendi articulos fidei. 1. Argum. 1.

Et confirmatur istud, quia habens habitum se habet aliter ad actum, quam non habens, aliquo enim modo habitus se habet ad actum, et secundum illum modum differt habens a non habente; sed parvulus baptizatus nullo modo aliter se habet ad actum credendi, quam si non fuisset baptizatus, quia si baptizatus nutriatur inter infideles, et ab eis doceatur, similiter acquiescet errori eorum, sicut alius non baptizatus; si etiam non baptizatus nutritur

inter fideles, et in lege eorum doceatur, similiter acquiescet illi legi, sicut aliquis baptizatus. Si ergo nullo modo aliter se habet ad actum credendi baptizatus, quam non baptizatus, nullo modo habet habitum fidei.

2. Si vero respondeatur, quod habitus acquisitus aliquo modo se habet ad actum, non sic autem infusus. Contra hoc, et ad confirmationem principalis argumenti, quia si Deus infunderet alicui habitum Geometriæ concurrentibus sibi rationibus terminorum Geometralium, posset ex illo habitu assentire veritatibus Geometricis; ergo a simili in proposito, ex fide infusa, si adesset, posset habens assentire occurrentibus rationibus terminorum, et ita apprehensa ratione mortui et resurrectionis, posset aliquis assentire huic veritati, mortui resurgent, cujus oppositum experimur.

Fides non ita tendit in credibilia, sicut scientia in scibilia.

Tandem confirmatur propositum, quia cum habitus det aliquam facilitatem et delectationem in opere, ex *secundo Ethicor.* nullus autem facilius, nec delectabilius operatur contra habitum suum quam secundum eum; sed parvulus baptizatus postquam fuerit adultus, facilius dissentit a credibilibus quam consentiat, ut experimur; ergo, etc.

Arg. 2. Item ad principale : nullus recipit gratiam a Deo, nisi aliquo modo sibi conjungatur, nam actualiter averso, et omnino indisposito, Deus non dat gratiam. Prima autem conjunctio ad Deum fit per fidem ; ergo non habenti illam, non datur gratia; parvulus non habet eam ante Baptismum; ergo non datur ei in Baptismo.

Contra, Augustinus in Enchiridio : *A parvulo recenter nato, usque ad decrepitum, sicut nullus prohibetur a Baptismo, ita nullus est qui non moriatur peccato in Baptismo ;* sed nullus moritur peccato, nisi recipiat gratiam ; ergo, etc.

SCHOLIUM.

Secundum fidem certum est, gratiam infundi, sicut originale dimitti parvulis in Baptismo, de quo citati pro quæst. præced. est de fide ex cap. *Majores* de Bapt. *Trident.* sess. 7. can. 6. 7. et 8. et *Florent.* decret. Eugen. *Ambros.* lib. 2. in Luc. *August.* 5. contra Donat. c. 21. vide *Coccium* et *Bellarm.* citatos.

Ad quæstionem (a) dico, quod sicut est creditum parvulo in Baptismo originale dimitti, ita et creditum est sibi gratiam infundi, quia, ut dictum est in quæstione de Circumcisione, Deus pro statu naturæ lapsæ, nulli remittit culpam, nisi cui dat gratiam ; nullum enim liberat a perditione, nisi quem ordinat ad hoc ut sit filius regni.

Ad primum (b) argumentum, licet Deus de potentia absoluta, posset dare gratiam sine fide (ponendo quod sint duo absoluta simpliciter distincta), tamen quia Dei perfecta sunt opera, *Deuteron.* 32. et quando hominem sanat, totaliter sanat, ideo conceditur, quod non infunditur gratia parvulo sine fide et sine spe.

Illæ autem probationes, quæ sunt contra hoc de fide, locum habent in 3. *lib. dist.* 23. probant enim nullam esse fidem infusam,

et ideo ibi habent solvi, sicut ibi habet declarari propter quid ponenda est fides. Vel enim ponitur habere aliquam causalitatem respectu actus, et tunc actus non posset esse talis, sine ea qualis est, ipsa posita; vel nullam, et tunc manifestum est, quod ex actu non potest perpendi fides inesse.

Sed etsi aliquam causalitatem habeat, adhuc hoc potest esse dupliciter : vel præcisam scilicet, quod nulli alii possit competere; vel non præcisam, puta si talis causalitas possit competere fidei acquisitæ. Et si primum istorum poneretur, posset forte certitudinaliter fides cognosci inesse, per hoc quod aliquis cognosceret talem conditionem suo actui inesse, quæ non posset inesse sine fide infusa.

Si secundum ponatur, simpliciter non potest cognosci fidem infusam inesse ex actu, neque ex aliqua conditione ipsius actus, et tunc esset dicendum, quod licet nihil sit in actu, nec pertinens ad actum, in quo distinguatur habens fidem a non habente, ac per hoc non posset esse notum secundum rationem naturalem, fidem inesse, tamen hoc est creditum; et sic posset dici generaliter, quod nulla virtus supernaturalis potest probari inesse, neque ex actu aliquo, neque ex aliqua conditione alicujus actus; sed nec forte in universali potest probari per rationem naturalem, aliquam virtutem supernaturalem inesse. De istis amplius *in* 3. *lib. in materia de virtutibus,* dictum est.

Ad secundum (c) principale dicitur, quod parvulus conjungitur Deo per fidem parentum. Ad 2. arg. Alex. in 4. part. sum. tit. de Bapt. collat. de baptizandis, q. 1. Nulli datur gratia nisi per Christum.

Contra, pone parentes hæreticos vel infideles, dicitur adhuc quod per fidem Ecclesiæ. Contra, esto quod in Ecclesia militante nullus esset fidelis, tamen intenderet facere, quod Christus fecit, parvulus adhuc vere baptizaretur, et reciperet gratiam.

Dico ergo ad argumentum, quod de facto nulli datur gratia, nisi per aliquam causam meritoriam, quæ meretur conjunctionem ejus primam cum Deo, et hæc causa meritoria est Christus; sed præter istam non oportet dare aliam intrinsecam in recipiente, qua conjungatur Deo, antequam recipiat gratiam.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad quæstionem dico*, etc. Conclusio Doctoris est de fide, dari gratiam infanti baptizato per Baptismum, qui delet in eo peccatum originale, quod nequit fieri, nisi per collationem gratiæ. Hæc probata est supra de effectu Circumcisionis contra Magistrum, ejusque efficacia, quia, ut dictum est, non remittitur peccatum originale, aut mortale, nisi per gratiam. De Baptismo autem certiorem gradum obtinet, quam de Circumcisione, quæ ex aliquorum opinione erat ineffiax ad delendum peccatum, ut ibi visum est, et ex opinione Magistri, licet deleverit peccatum, non contulit gratiam; de Baptismo autem inter Catholicos Doctores nullus id affirmavit quantum est ex efficacia Sacramenti, licet aliqui dubitaverint an infantes essent capaces omnis ejus effectus, ratione sui status. 1. Conclusio fidei dari gratiam per Baptismum infanti.

Errores circa effectum Baptismi. Tertullian. Augustin. Antiquæ hæreses. Epiphan. Theodoret. Florent. Trident.

Fuerunt varii errores circa efficaciam Baptismi. Aliqui negabant omnem ejus fructum ; Cajani apud Tertullianum *lib. de Baptismo, in principio*, Manichæi apud Augustinum *hæresi* 46. Archentici apud Epiphanium *hæresi* 40. Messaliani, seu Massaliani apud Theodoretum *lib.* 4. *hæreticar. fabularum, in fine ;* quibus adjungi possunt Armeni, qui id in genere dixerunt de omnibus Sacramentis legis novæ; contra quos specialiter est decretum Eugenii Papæ et Tridentinum *sess.* 7. *de Sacramentis, can.* 2.

Novatores hujus temporis.

Quibus reipsa accedunt, quotquot dicunt Sacramenta esse nuda signa excitantia fidem, ut hujus temporis hæretici, quia sic tollunt omnem efficaciam propriam Sacramenti, et omnem justitiam in fide statuunt, non quod hæc etiam deleat peccata, sed tegat seu faciat, ut non imputentur. Quamvis autem modum loquendi Scripturæ, Patrum et Ecclesiæ quandoque simulant, usurpantes verba, quæ denotant efficaciam Sacramentorum, tamen ad pravum sensum torquent, quod proprium hæreticorum est.

2. Tegere peccata. Theodoret. Epiphan.

Hic modus radendi seu regendi peccata fuit antiquus, quia sic docebant apud Theodoretum Messaliani, per similitudinem novaculæ, quæ radit pilos, non tollit radicem. Sic etiam quidam Proclus Origenista apud Epiphanium ex Methodio *hæresi* 64. Damnatur modus ille loquendi etiam a Gregorio *lib.* 9. *Registri, epist.* 39. ab Augustino *lib.* 1. *contra duas epist. Pelagianorum, cap.* 13. *et lib.* 3. *cap.* 3. Eum assumpserunt hæretici hujus temporis, ut docet Bellarminus *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 18. qui perinde extendunt hunc modum ad peccata præterita et futura, seu quæ post Baptismum committuntur, et consequenter quidem, quia excitatio fidei, cujus ille est effectus per ipsos, perinde fieri potest per Baptismum quoad præterita et subsequentia, quos damnat *canon* 10. *Trident. sess.* 7. *de Baptismo sess.* 6. *can.* 20. Canon etiam 6. damnat ibidem alium ramum ejusdem erroris circa instituta fidei, quo dicunt baptizatum, nullo modo posse amittere gratiam quantumcumque peccet, nisi nolit credere, quasi sola fides sufficiat ad justitiam, quod perinde ante et post Baptismum dicere debent.

Gregor. Augustin. Bellarm.

Hunc errorem de impeccantia baptizati tenuit etiam Jovinianus, ut refert Hieronymus *lib.* 2. contra ipsum, et Augustinus *lib. de hæresib.* 82. Quod si peccabat baptizatus, dicebat eum non fuisse vere baptizatum quem ibidem confutat Hieronymus. Alii dixerunt quidquid sit de impeccabilitate ejus, saltem non fore, ut damnetur ; de quibus Augustinus *lib.* 21. *de civit.cap.* 20. et eumdem confutat c. 25. Calvinus incidit in eumdem *in Antidoto Conc. Trident. sess.* 2. *can.* 2. ubi asserit Baptismum esse chirographum, quo certiores reddimur de perpetua gratia adoptionis ; et *lib.* 3. *Institut. cap.* 2. dicit veram fidem semel habitam non posse amitti, et esse donum electorum; hic tamen sicut gratiam et favorem Dei extrinsecum, et prædestinationem statuit, ita etiam in eamdem refert illam efficaciam non perdendi fidem, et non damnationis, non vero in Baptismum. Alios pariter effectus tribuunt Baptismo, ut quod tollat omnem obligationem, et vinculum legis Ecclesiasticæ, ut subvertant potestatem Prælatorum, ita Lutherus *de captivitate Babylonica, cap. de Baptismo.* Hanc damnat hæresim Tridentinum *sess.* 7. *de Baptismo can.* 8. *et sessione* 6. *can.* 23. Item, quod omnia vota tollat, ita Lutherus *ibidem*, Calvinus *in Antidoto in sessione* 7. *can.* 9. et Kemnitius *in Examine ejusdem.* Damnatur eodem canone. Horum effectuum non meminit hactenus

antiquitas, aut Scriptura, aut traditio Ecclesiastica; contrarium autem in materia de legibus et voto late probatur a Theologis, neque ea, quæ Paulus disserit de libertate renatorum in Christo, sic intelliguntur, sed de libertate a jugo legis Mosaicæ, et de libertate a peccato.

Impugnatio autem harum hæresum prout ad præsentem materiam spectant petitur ex iis, quæ præcedenti quæstione præsupposuimus, quæ non solum probant necessitatem Baptismi, sed etiam ejus efficaciam quoad remissionem peccati, et collationem gratiæ, in qua necessitas ejus fundatur. Effectus ergo Baptismi est, non solum tollere peccatum originale, sed etiam actualia, quoad culpam et pœnam.
ent. lent. Est de fide. Concil. Florentin. *in decreto unionis Armenorum*, Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. *sess.* 7. *can.* 9. *sess.* 14. *cap.* 1. *sess.* 5. *de peccato orig. can.* 5. Carthagi-
lhag. nense IV. *cap.* 1. inter dogmata fidei, quæ profiteri debet Episcopus, quando consecratur, proponit eamdem veritatem profitendam : *Quærendum*, inquit, *ab eo si in Baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quam illa quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur. Admissa*, inquit, et non *admittenda*, ut inepte hæretici. Martialis Papa epist. ad
rtialis Papa. Tolosanos, cap. 1. *Vos enim estis membra Christi, et corpus immaculatum, nec aliqua in re coinquinatum, neque sordibus obvolutum*, etc. Subdit rationem : *jam enim sanctificati, et mundati estis aqua*
prian. *regenerationis*, etc. Cyprianus de ablutione pedum : *De abdito et secretissimo Spiritus sancti munere, hujus gratia liquor emanat, sic lavans quos parentalis labes infecerat, ut nec actualis, nec originalis macula sui post ablutionem illam*
actant. *vestigia derelinquat*, etc. Lactantius lib. 7. cap. 5. *Cum homo cœlesti lavacro purificatus exponit infantiam cum omni labe vitæ prioris, et incremento divini vigoris accepto, fit homo perfectus et plenus.* Rheticius Augustodunensis apud Augu- Rheticius.
stinum lib. 1. contra Julianum, cap. 3. *Hanc esse principalem in Ecclesia indulgentiam neminem præterit, in quo antiqui criminis omne pondus exponimus, et ignorantiæ nostræ prisca facinora delemus*, etc. ubi loquitur de Baptismo. Ambrosius *de iis qui mysteriis initiantur*, cap. 3.
Aqua est, qua caro mergitur, ut omne Ambrosius. Hieron.
abluatur peccatum, sepelitur illic omne vitium. Hieronymus libro adversus Ruffinum, cap. 7. et epistola 83. ad Oceanum, cap. 2. *Omnia scorta, et publicæ colluvionis sordes, impietas in Deum, parricidium et incestus in parentes, atque in extraordinarias voluptates utriusque sexus mutata natura, Christi fonte purgantur*, etc. *Omnia in Baptismate condonata sunt crimina, nec post indulgentiam judicis est metuenda severitas, dicente Apostolo : Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri, omnia peccata donata sunt*, etc.

Ut cætera ergo omittam omnia hic ipse 5.
locus Pauli veritatem hanc luculenter docet 1. ad Corinth. cap. 9. *Nolite*, inquit, *errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque furis, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt; et hæc quidem fuistis*, etc. Subjungit efficaciam Baptismi, qui hæc omnia delevit : *Sed abluti*, inquit, *estis*, etc. Ex quibus colligitur veritas fidei definita a Concilis, nempe peccata, tam originale quam actualia, quæ præcedunt Baptismum (de his enim agit Paulus dumtaxat) per Baptismum deleri. Quod vero futura peccata commissa post Baptismum, non

Baptismus non delet peccata futura.

deleat Baptisma, ut varie gloriantur hæretici, omissis aliis locis; patet vel ex hoc ipso capite, ubi reprehendit Corinthios, dicens: *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos;* et infra monet, ut fugiant fornicationem, cui plurimum addicti erant Corinthii, ut exponunt Patres, et colligitur ex epistolis Pauli. Item, ad Romanos 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu*, et subdit exceptionem, *qui non secundum carnem ambulant*, etc. Unde qui secundum carnem ambulant licet prius fuerint in Christo Jesu per Baptismum regenerati, habent damnationem. Item, ad Hebræos 6. *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt*, etc. ubi clare colligitur inefficacia Baptismi ad tollenda peccata commissa post Baptismum; quod recte definivit Tridentinum *sess.* 7. *de Baptismo, can.* 10. *et sess.* 14. *can.* 1. *et* 2.

6. Fundamenta hæreticorum.

Fundamenta hæreticorum, vel supponunt solam fidem esse justitiam, ad quam concurrunt Sacramenta, ut signa excitantia, vel concupiscentiam esse peccatum, quæ manet in renatis, quorum utrumque falsum est, si intelligatur peccatum proprie; si autem late, quatenus concupiscentia ex peccato est, et in peccatum inclinat, ut exponit Tridentinum *sess.* 5. verum est, sed monendi essent sic intelligendo, ut contentionem deponant; sensum tamen erroneum prætendunt, quem non faciunt ea, quæ de concupiscentia disserit Paulus, vel de lege membrorum *ad Romanos cap.* 6. *et* 7. ut alias in materia de peccatis fusius disseritur.

Concupiscentia quomodo dicitur peccatum.

7. Objectio.

Objicies Augustinum *lib.* 1. *de nuptiis et concupiscentia, cap.* 32. ubi servans oleastri et oleæ insertæ similitudinem; per primum intelligens peccatum, per secundum justitiam et gratiam: *Quia tam magnum peccatum fuit*, inquit, *ubi magna in deterius fieret mutatio naturæ, solum genus humanum fecit oleastrum, ut quemadmodum nunc in ipsis videmus arboribus, si quid inde in oleam gratia divina convertit; ibi vitium primæ nativitatis, quod erat originale peccatum de carnali concupiscentia traductum et tractum, remittatur, tegatur et non imputetur; inde tamen oleaster nascatur, nisi et ipse in oleam eadem gratia renascatur*, etc. et cap. 33. *Beata itaque olea, cujus remissæ sunt iniquitates, et cujus tecta sunt peccata; beata, cui non imputavit Dominus peccatum, sed illud remissum et tectum est, et non imputatur donec fiat in æternam immortalitatem plena mutatio, habet vim quamdam occultam, unde seminetur amarus oleaster, nisi illic eadem Dei agricultura remittatur, tegatur, non imputetur*, etc.

Quibus verbis docet peccatum quidem originale ita remitti, ut tegatur, non imputetur; ergo manet. Deinde docet, qua ratione id fiat, dicens regenerationem quæ nunc fit per lavacrum, usque in finem cuncta mala hominis purgare et sanare; et infra: *Sic inquam accipiendum est* (supple quod dicit Apostolus ad *Ephesios* 6. de mundatione Ecclesiæ per lavacrum aquæ) *ut eodem lavacro regenerationis, et verbo sanctificationis, omnia prorsus mala hominum regeneratorum mundentur, atque sanentur non solum peccata quæ omnia nunc remittuntur in Baptismo, sed etiam quæ posterius humana ignorantia, vel infirmitate contrahuntur, non ut Baptisma quoties peccatur toties repetatur, sed quia ipso quod semel datur, fit ut non solum antea, verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodesset, vel ante Baptismum pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet?* etc. Ergo Baptismus etiam facit

ad remissionem peccatorum subsequentium, et in virtute ejus fit.

Hæc loca difficilia esse docent quidam moderni, et nimium favere hæreticis, sed nihil minus; ipse enim verbis præmissis clare docet omnia peccata, vel quidquid habet rationem peccati, dimitti in Baptismo. Fuit illa calumnia Pelagianorum contra Augustinum *lib.* 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 13. *Dicunt*, inquit, *et nos dicere Baptismum non dare omnium indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut peccatorum radices in mala carne teneantur; quis adversus Pelagianos hoc, nisi infidelis affirmet? Dicimus enim Baptismum dare omnium indulgentiam peccatorum, et auferre crimina, non radere; nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneamus, quasi rasorum in capite capillorum, unde crescant iterum resecanda peccata. Nam et istam similitudinem comperi suæ illos adhibere calumniæ, tanquam hoc nos sentiamus atque dicamus.* etc. *Sed hæc etiamsi vocatur peccatum, non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur sicut scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit; peccata autem sunt quæ secundum carnis concupiscentiam vel ignorantiam, illicite fiunt, dicuntur, cogitantur,* etc. Et infra dicit, *concupiscentiam vocari peccatum, sive quod peccato facta sit, sive quod peccandi delectatione moveatur, etsi ei delectatione justitiæ non consentiatur,* etc. Ex quibus verbis Tridentinum similiter declarans *sess.* 5. *can.* 5. cur concupiscentia dicatur peccatum, dicit ideo appellari, *quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat.*

Remitti autem omnia in Baptismo non solum loco præfato, sed in anterioribus, ut *cap.* 25. *et* 26. et sequentibus usque ad ultimum, quod est 33. *lib.* 1. *de nuptiis et concup.* vel expresse dicit vel supponit, distinguens concupiscentiam a reatu, qui dimittitur in Baptismo, hoc est, ipsam inclinationem corruptam ad malum, tam a peccato originali, quod reatum appellat (et ex quo venit ipsa concupiscentia, quæ improprie peccatum dicitur, ut *cap.* 31. docet) quam a peccato actuali, ad quod movendo allicit, etiamsi ex gratia Dei non consentiatur.

Concupiscentia pro fomite sumitur.

Aliquando etiam loquitur de concupiscentia, non solum quantum ad inclinationem, sed etiam quantum ad reatum. Et sic dicit remitti, tegi, non imputari oleæ, quæ dulcescit ex agricultura Christi, per gratiam baptismalem. Unde hæc verba remissionis, tectionis, et non imputationis peccatorum desumpsit Augustinus ex Psalm. 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata,* etc. *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum,* etc. unde *tegi* et *non imputari*, idem est quod remitti peccatum per indulgentiam. *Tecta sunt peccata, non sic intelligas*, inquit Augustinus in illum Psalmum, *peccata cooperta, quasi ibi sint, et vivant,* etc. Quod et docent alii expositores, ita tegi ut amplius non sint; teguntur enim per charitatem et justitiam et alias virtutes, tanquam per primam stolam, candidam et immaculatam, qua tollitur turpido peccati; sic enim *charitas operit multitudinem peccatorum, per Apostolum.* Origenes *in cap.* 4. *epist. ad Romanos.* Ambrosius *de arca Noe cap.* 31. Gregorius *hom.* 4. *in Ezechielem*, perinde intelligitur non imputari; imputatur enim peccatum quamdiu est, sicut et bona opera et fides dicitur reputari ad justitiam sæpius a Paulo, et dicitur merces ad præmium. Bernardus serm. 1. de Annuntiatione: *Utique quod factum est, Deo tamen non imputante, erit, quasi non fuerit,* etc. scilicet per indulgentiam et remissionem obliteratum, sanatum, mundatum, ut di-

Aliquando etiam pro reatu.

Quid sit non imputari.

Bernardus.

citur de peccatis deletis per Baptismum. Quod autem Augustinus dicat, *cap. illo* 33. *verbis citatis*, illud quod remissum est, et tegitur, et non imputatur, habere vim quamdam occultam, unde seminetur amarus oleaster, intelligi potest de concupiscentia carnali, vel in ipsis parentibus respective ad prolem, quæ etiam, ut nascitur a parentibus baptizatis, per viam concupiscentiæ trahit peccatum, et fit oleaster, donec per Baptismum remittatur reatus, tegatur, non imputetur. Vel intelligi potest respective ad personam baptizati, in qua viget adhuc concupiscentia in agonem et certamen, et sollicitans ad peccatum actuale, nisi per gratiam baptismalem, et aliam superadditam remittatur, id est, minuatur, prout fit in Baptismo, ut infra docet Doctor *quæst.* 7. *hujus* § *Respondeo*, *aliqui dicunt*, etc. et patet ex Augustino variis in locis, ut hic *capite* 32. et *cap.* 25. Tegitur etiam per refrænationem ejus, et majori justitiæ vincente amore, non imputatur, quando ei non datur consensus.

Explicantur alia verba Aug.

10. Alia item verba Augustini, quibus extendere videtur efficaciam Baptismi, ad peccata subsequentia Baptismum, quatenus valet, ut impetretur per ipsum venia eorum, intelligitur eo sensu, quo Baptismus necessario supponitur ad veniam eorum, quæ per alia media fit, ut sunt ibi enumerata, quia hæc media esse efficacia docet, sed necessario supponentia Baptismum, et ideo pœnitentia appellatur secunda post naufragium tabula, ut suo loco dicetur. Baptismus enim est medium necessarium ad salutem, et primum quod applicari debet, et janua reliquorum, ideo necessario supponitur, vel in re, vel in voto, ad reliqua media, quæ cum Baptismi contemptu nihil valent ad salutem.

Alia verba Augustini explicantur.

Quid facit Baptismus ad subsequentem remissionem peccati in baptizato?

Baptismus ergo reddit subjectum capax reliquorum donorum, atque effectus eorumdem. Pelagiani, quos ibidem impugnat Augustinus, captabant fraudulenter argumentum ex illo ad Ephesios 5. *Mundans eam* (supple Ecclesiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet, etc. non habentem maculam aut rugam.* Captabant, inquam, argumentum ex hoc, unde negarent in Ecclesia esse peccatum, eosque hic impugnat Augustinus, sicut et *lib.* 4. *contra duas epistolas Pelagianorum cap.* 7. ubi ex parte hæc ipsa replicat de oratione Dominica; quæ frustra diceretur ad remissionem peccatorum quotidianorum, nisi dicens esset baptizatus. *Hoc enim proptèrea, dicunt*, inquit, *ut credatur Ecclesia post Sanctum Baptismum, in quo fit omnium remissio peccatorum, alterius non habere peccatum*, etc.

Argumentum.

Pelagiani.

Intentum ergo Augustini est, Ecclesiam reddi sine macula et ruga per indulgentiam omnium peccatorum in Baptismo, et tamen in singulis suis suppositis adultis habere peccata quotidiana, quia veraciter dicunt: *Dimitte nobis debita nostra*, etc. Ostendit ergo quomodo locus Apostoli intelligendus sit, nempe quoad remissionem plenariam peccatorum præteritorum per Baptismum; et ulterius quod idem lavacrum jam receptum facit ad remissionem eorum, quæ postea committuntur, quia remedia per quæ delentur, non sunt efficacia, nisi supposito Baptismo in re, aut voto, qui est janua et fundamentum reliquorum, sicut est fides; est enim prima nativitas hominis in Christo, et Sacramentum fidei et initiatorium, nihil ergo Augustinus favet hæreticis, a quibus longe discrepat, eosque impugnat, quorum error tum non emersit. 11.

Præter citatos errores, fuit etiam quorumdam sententia, quam declarat Innocentius III. capitulo *Majores, de Baptismo;* et post eum Clemens V. *Clementina I. de summa Trinitate et fide Catholica*, etc. ubi

quidam dicuntur asseruisse non infundi gratiam, aut virtutes parvulis, quia nullus potest in eis esse usus ipsarum, donec pervenerint ad ætatem adultam, peccatum vero remitti per Baptismum. Hæc sententia toleratur in illis decretis, quia non condemnatur; et huc magis spectat scopus Doctoris in hac quæstione.

Conclusio ejus est quod *sicut creditum est parvulo in Baptismo dimitti originale, ita et creditum est sibi gratiam infundi.* Loquitur Doctor de *credito* fide divina; et eumdem gradum certitudinis tribuit his duobus, nempe *per Baptismum remitti originale, et infundi gratiam*; et patet, quia justificari, mundari et sanctificari, perinde tribuitur Baptismo, sicut et renasci per ipsum, mori peccato, vivere Christo, infundi Spiritum sanctum in cordibus nostris, ut patet ex Scripturis supra allegatis.

Eadem veritas patet ex Patribus allegatis supra de efficacia Baptismi Christi supra Baptismum Joannis, eorumque differentia. Item in commento præcedentis quæstionis, et in commento jam præmisso, Nazianzenus *oras.* 40. Chrysostomus *hom.* 40. *in Genesim*, id docet de infantibus etiam; et homilia ad neophytos: *Hac de causa*, inquit, *et infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut iis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint omnes, ut Spiritus habitatio fiant*, etc. Lactantius *lib.* 7. *cap.* 5. Cyprianus *epistola* 12. *et epist.* 6. Damascenus *lib.* 2. *fidei, cap.* 9. Cyrillus *lib.* 2. *in Joan. cap.* 42. Theodoretus *in epitome divinor. decretor. cap. de Baptismo*, Augustinus variis in locis partim citatis, partim in aliis contra Pelagianos et Donatistas.

13. Hanc tandem velut definitam colligere licet ex Florentino *in Decreto unionis*, ubi definit omnia Sacramenta novæ legis causare gratiam, et ex particulari Baptismum, ex Tridentino sess. 5. can. 5. *Si quis per Jesu Christi Domini gratiam quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti, negat*, etc. *Anathema sit; in renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis qui vere consepulti sunt cum Christo per Baptismum in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, et novum qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur.* Effectus Baptismi. Hæc definitio Concilii sine ulla limitatione posita, comprehendit omnes baptizatos, quantum ad effectum, qui natus est haberi in omnibus, ex vi Sacramenti et secluso obice.

Item *sess.* 6. *cap.* 3. docet, sicut pecca- 14.
tum Adæ non potuisset communicari, aut contrahi, nisi ab eo, qui ex semine Adæ propagatus nasceretur, sic etiam, nisi renasceretur in Christo, nunquam justificaretur: *Cum ea*, inquit, *renascentia per meritum passionis ejus gratia, qua justi fiunt, illis tribuatur*, etc. Renascentia in Christo. Hæc autem renascentia fit per lavacrum regenerationis; ergo et gratia collata, qua renatus fit justus. Hæc etiam doctrina est universalis respectu omnium, qui in Christo renascuntur.

In capite sequenti docet hanc renascentiam post promulgationem Evangelii, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non posse; et *cap.* 7. docet Baptismum esse causam instrumentalem justificationis, quam definit non *in sola peccatorum remissione consistere* Non in sola peccatorum remissione. (prout dicebant Pelagiani apud Augustinum *lib. de gratia Christi, cap.* 38. *et* 39. et damnat Milevitan. can. 3.) *sed in sanctificatione etiam, et renovatione interioris hominis*

Sed etiam in sanctificatione. *per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum, unde homo ex injusto fit justus, et ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ*, et hæc omnia causat in eo Baptismus. Et infra, causam formalem justificationis, per Baptismum datæ, asserit esse *justitiam Dei, non qua ipse justus est* (ut vane moderni Novatores garriunt), *sed qua nos justos facit, justi nominamur et sumus, eam in nobis recipientes*. Et hanc justitiam dicit esse charitatem Dei, quæ diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret, subjungens, *in ipsa justificatione, cum remissione peccatorum simul recipere spem, fidem et charitatem.*

15. Hæc doctrina plana est, et quamvis de justificatione adultorum loquatur, tamen perinde intendit hæc etiam communicari infantibus, qui aliter non discernuntur, nisi quod in adultis exigatur dispositio antecedens justificationem, et Sacramentum per quod justificantur; infantes autem non sunt capaces illius dispositionis, quæ consistit in actibus liberi arbitrii, cujus in eis non est usus. Idem definit can. 2. *Si quis dixerit homines justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia et charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum infundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam qua justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit*. Canon universalis est comprehendens tam infantes quam adultos, qui justificantur, quia sine illis duobus nequit salvari justificatio ex descriptione ejus supposita a Concilio.

Item *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 6. 7. *et* 8. definitur universum sacramenta causare gratiam quam significant secluso obice. Eamdem supponit *can.* 6. *de Baptismo*. Et *can.* 13. definit infantes baptizatos computari inter fideles. Et *sess.* 14. *c.* 1. eamdem veritatem supponit, nempe in Baptismo dari gratiam: *Si ea*, inquit, *in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum esset, ut justitiam in Baptismi ipsius beneficio et gratia, susceptam, constanter tuerentur*, etc. Supponit enim ritum Ecclesiæ baptizandi parvulos, et gratiam recipere, nam rarus est inter fideles, qui adultus baptizatur.

Aliqui moderni propter ea, quæ dicuntur *in cap. Majores, de Baptismo*, et *Clementina* 1. *de summa Trinitate et fide Catholica*, dicunt non esse de fide, justitiam consistere in habitu et qualitate, saltem in adultis, in quibus potest esse justitia actualis; in infantibus autem id esse de fide. Hæc quæstio magis spectat ad materiam de justificatione, quam ibidem disseruimus. Alii contrarium docent tanquam proximum fidei saltem, modo abstineatur ab illa appellatione habitus et qualitatis.

Viris magnis et gravibus, et bene meritis de schola, nolo ex propria opinione præjudicare. Cæterum videtur mihi ex communi consensu veritatem hanc magis tenere in adultis; de quibus nemo videtur inter Doctores antiquos Scholasticos alias dubitasse. Et primum id confirmo ex auctoritate prædictorum Canonum, in quibus tantum dubitasse quosdam Theologos docetur de effectu gratiæ et donorum in parvulis, an ipsis communicetur per Baptismum? Et ratio eorum fuit, ut insinuatur, quia usus prædictorum habituum, nempe gratiæ (quam ipsi supponebant consistere in charitate, et esse habitum operativum, quia alioquin fundamentum eorum non subsisteret) spei et fidei, non potuit esse in infantibus, ex defectu et incapacitate illius status.

Cæteri autem tam antiqui quam moderni Doctores admittebant infusionem habituum tam in infantibus quoad rem, licet quoad

usum, quam in adultis quoad utrumque; priores ergo, qui negabant infusionem gratiæ in infantibus, ideo id negabant, non quod de efficacia Baptismi, quantum est ex parte Sacramenti, dubitaverint, sed quia putabant nihil otiose conferri, ubi nullus ejus usus esset, et infantes ob defectum ætatis, esse incapaces habituum, sicut et usus, quæ ratio cessat in adultis, ac proinde admittebant in adultis completum effectum Baptismi, et habitus infusos. Quæstio autem fuit de gratia informante per modum habitus, id est, qualitatis permanentis et informantis; unde in Clementina ita habetur: *Nos attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per Baptismum applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem quæ asserit, tam parvulis quam adultis dari in Baptismo, informantem gratiam duximus eligendam*, etc.

ta o. Ex quibus habentur hæc ex communi consensu, tam Innocentii *in cap. Majores de Baptismo*, quam Clementis, et Concilii Viennensis, quam etiam Doctorum dissentientium, circa effectum Baptismi in parvulis. Primum est *gratiam consistere in habitu et qualitate physica informante*, de quo, ut dixi, nulla fuit controversia. Secundum est, *eamdem gratiam, et dona concomitantia communicari adultis*, in quibus cessat ratio dubitandi alterius partis. Tertium vero fuit in controversia solum: *An*, scilicet, *gratia, et dona darentur parvulis?* ergo nullum fundamentum peti potest dubitandi, an gratia collata per Baptismum et alia Sacramenta, consistat in qualitate et habitu, id est, physice et permanenter inhærente et informante?

nien- a orum. Nulla ratio dubitandi, inquam, ex prædictis Canonibus peti potest, neque etiam ex opinione Doctorum diversa, quia in iisdem insinuatur, cum contrarium doceant et supponant; neque aliter Tridentinum (quamvis loquatur de iisdem sub appellatione justitiæ et gratiæ, et non habitus et qualitatis) licet interpretari, nam reipsa tenet quod omnes Scholastici et præfati Pontifices docuerunt, asserens gratiam renovare interius animam, interius infundi, inesse nobis, denominare vere justum inhærere, augeri, amitti, recuperari, ut patet ex tota *sess.* 6. Abstinuit tamen ab appellatione illa Philosophica et Scholastica, qua dicitur *habitus et qualitas*, et quam admiserunt Clemens et Innocentius, commodius sequens modum loquendi Scripturæ et Patrum et antiquorum Conciliorum, in materia de justificatione hominis; reipsa tamen id tenuit, quod alii sub dictis appellationibus explicant, sicut et Patres, ubicumque agunt de communicatione Spiritus sancti hominibus, de reformatione imaginis, de renovatione interioris hominis, de efficacia Baptismi et aliorum Sacramentorum, de justificatione a peccato, de gratia adoptionis; quibus in locis loquuntur de dono aliquo permanente, communicato hominibus.

Trident.

Ratio autem dubitandi de justitia, seu 19.
gratia baptismali in adultis, an sit habitus, cum ipsi possint justificari per actus, est nova, nam licet verum sit esse justitiam actualem in bene operantibus et adimplentibus legem, longe ab hac diversa est gratia sanctificans ex mente Concilii Viennensis, et Innocentii in illis Decretis, ac etiam Scholasticorum, ac novissime Tridentini, nam, vel ille actus antecederet Baptismum, et hoc non, quia sic non causaretur a Baptismo, neque significaretur practice. Deinde Tridentinum *cap.* 7. explicans necessariam dispositionem adulti ad Baptismum, enumerat actus fidei, spei, dilectionis, pœnitentiæ, et negat in his consistere justitiam: *Hanc*, inquit, *seu præparationem, justificatio*

Justitiam sanctificantem non consistere in actu.

ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed sanctificatio, et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum, etc.

Baptizatus non producit gratiam sanctificantem ad quam solum disponit.

Cujus causas ibi enumerat, et inter alias Baptismum, dicit augeri secundum mensuram dispositionis præviæ, dicit infundi per Spiritum sanctum, et causam ejus efficientem esse Deum, meritoriam Christum, instrumentalem Baptismum; nullam autem activitatem respectu ejus tribuit baptizato, nisi inquantum se disponit cooperans gratiæ vocationis, quod nequit dici de justitia, quæ consisteret in actu vitali, ac proinde inter alias causas ejus deberet enumerari liberum arbitrium hominis a Deo motum et excitatum, ut declarat *in cap.* 5. *et* 6. *et can.* 4. 5. *et* 6, sic agere ad actus.

20. Proprietates habitus permanentis.

Item, *cap.* 8. dicit ideo nos dici justificari gratis, quia *neque fides, neque opera, quæ justificationem antecedunt, ipsam justificationis gratiam promerentur*. Dicit deinde justitiam nostram nobis inhærere, et augeri et amitti, quæ in rigore aliter nequeunt intelligi, quam de illa, quæ permanenter inest. Dicit justitiam nostram *cap. illo.* 7. consistere *in charitate, quæ diffunditur in cordibus eorum, qui baptizantur*, atque ipsis inhæret.

Item, *in ipsa justificatione simul cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem et charitatem*, etc. In his quocumque modo textus intelligatur (ut abstineamus ab illa quæstione : *An gratia a charitate differat*) consistit integra justitia Christiani, id est, qua fit homo insertus Christo per Baptismum Christianus. Hæc non possunt referri ad actum, quia ante Baptismum habuit adultus actus fidei, spei et charitatis; unde si in ipsis consisteret justitia, id est, in actibus, non intelligerentur per Baptismum infusa, aut supponi, ut dispositio requisita ad Baptismum adulti, quia de ratione justitiæ est, (quando inest in quocumque gradu,) justificare. Ex quibus patet in nullo actu præcedente Baptismum, consistere justitiam Baptismalem.

Non consistere gratiam sanctificantem in actu antecedente Baptismum.

Sed neque in actu etiam consequente Baptismum consistit, quia distinguit Concilium gratiam justificationis ab actibus consequentibus, quos vocat fructum justificationis, cap. 16. *Hac igitur ratione*, inquit, *justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt verba Apostoli : Abundate in omni opere bono*, etc. ubi distinguit justitiam, quæ perpetuo conservari potest, vel amissa recuperari, a bonis operibus consequentibus, sicut eam superius distinxit ab operibus antecedentibus; neque Concilium agnoscit ultra hæc, alios actus virtutum, ad quos concurrat liberum arbitrium; neque etiam Patres aut Scholastici loquendo de operibus, quibus homo justificatur, neque Scriptura, ergo sine fundamento asseritur potuisse hanc justitiam, de qua loquimur, adulti, de facto et lege ordinaria, consistere in actu aliquo suo.

Accedit quod hoc tenendo, non recte definiret Concilium *sess.* 7. de Sacramentis in genere can. 8. *gratiam conferri a Sacramentis novæ legis ex opere operato*, id est, sine cooperatione liberi arbitrii, maxime ex sententia statuente actum vitalem non posse esse a solo Deo; unde hæc sententia tollit efficaciam Sacramentorum, eam dico, quam habent ex *opere operato*. Confirmari potest ratione, quia nullo probabili fundamento statui potest gratia adoptionis secundum speciem, alia in infante, et alia in adulto; aut Baptismum aliam efficaciam et effectum

est ·cie ·ia nen- in specie habere in infante, aliam in adulto; ergo non in alio consistit justitia, et gratia infantis; in alio, inquam, diverso specie, a gratia adulti. Patet consequentia ex Tridentino *cap. illo* 7. *sess.* 6. ubi videtur designare unam et eamdem formam esse justitiam in omnibus. *Demum*, inquit, *unica formalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit*, etc. In hac justitia dicit, *cap.* 10. nos crescere per merita, quæ ex fide fiunt, eundo de virtute in virtutem, et *cap.* 14. de lapsis, et eorum reparatione : *Qui vero ab accepta justificationis gratia, per peccatum exciderunt, rursus justificari poterunt cum excitante Deo per Pœnitentiæ Sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procuraverint.*

Demus ergo casum ordinarium, infantem baptizatum ad annos discretionis venientem peccando amisisse justitiam, deinde pœnituisse; peto quam justitiam recuperaverit ? an eam quæ est habitualis, et quam accepit infans, et perdidit adultus ? an vero actualem, quæ est adultorum ? Si dicas, vel illam vel hanc, quæ æquivalet, contra, quia Concilium debet intelligi in rigore sermonis, et secundum proprietatem in materia fidei loquens, et ut loquitur de una simplici forma in specie.

3. rritur mento ·sito. Deinde si ex modo loquendi Patrum contra Pelagianos procedendum sit, cum appellationem justitiæ, quæ consistit in actu, tribuat omnibus et singulis operibus ex gratia factis, cum debitis circumstantiis, videtur hoc fundamentum ex modo loquendi desumptum reddere ambiguum, in quo consistit justitia, per quam habemus adoptionem et filiationem; et cum pœnitentia sit secunda post naufragium tabula, ad recuperandam justitiam in Baptismo collatam per justificationem a peccato, non confert aliam in specie justitiam, quam sit illa quæ data est in Baptismo, quantum ad gratiam sanctificantem; sic etiam Eucharistia, quæ ordinatur ad nutriendam eamdem justitiam, et augendam, debet respectu ejusdem formæ esse efficax, non alterius, et perinde de aliis Sacramentis dicendum erit.

Quod si dicas contritionem, aut actum perfectæ dilectionis, quæ non compatiuntur cum peccato, esse justitiam, hoc est contra dogma Ecclesiæ, quia hi actus per modum dispositionis tantum faciunt ad justitiam quæ consequitur, et in voto Baptismi, aut Pœnitentiæ, ut definit Tridentinum *sess.* 6. *can.* 4. *et sessione* 14. *cap.* 4. ubi dicitur quod reconciliatio non debet adscribi contritioni, sine Sacramenti voto, quod in ea includitur, et discernitur inter ipsam contritionem et reconciliationem tanquam diversas formas; quod si ex natura actus contritio esset formalis justitia, non diceretur in voto et virtute Sacramenti reconciliare, maxime tenendo justitiam ex natura rei justificare; prout dicti auctores de gratia disserunt. Deinde quando ex attritione cum Sacramento adultus justificatur, qnomodo fieri possit, ut per actualem justitiam diversam ab ipsa attritione, (tenendo distinctionem, quam contendunt esse inter hos actus etiam in specie) quomodo hoc salvari posset per actum novum, quin experientia constet justificato se recepisse justitiam, sicut habere potest experientiam de suo actu novo et diverso, quoad motivum et objectum formale. Hac ergo opinione prætermissa : 24. Non esse actum dilectionis, aut contritionis. Requiri votum Sacramenti.

Conclusio Doctoris patet ratione, quia Baptismus est efficax respectu gratiæ, ubi nullum invenit obicem, sed in infante non est talis obex, ergo. Major est de 25. Probatio conclusionis Doctoris.

fide, ex Trident. *sess.* 7, de *Sacramentis in genere, can.* 6. 7. *et* 8. Minor probatur, quia non est repugnantia voluntatis contrariæ, non est peccatum actuale, quod exigit pœnitentiam, solum est peccatum originale, quod non est obex respectu Baptismi, quia ad ejus deletionem habet efficaciam ; non obstat defectus liberi arbitrii, ut patet ex dictis, quia sunt capaces gloriæ ; ergo et adoptionis, quæ nequit contingere per solam remissionem peccati originalis, sicut neque per solam remissionem peccati inseruntur Christo, sed per gratiam adoptionis filiorum, ergo recipiunt ipsam gratiam ; deinde possunt salvari per martyrium, et Baptismo flaminis, ergo sunt capaces gratiæ.

Nulla repugnantia est infantis ad gratiam.

Confirmatio ex consuetudine.

Confirmari potest ex consuetudine primitivæ Ecclesiæ, quæ etiamnum in Ecclesia Græca continuatur, infantes communicandi, quamvis in Ecclesia Latina cessavit ob reverentiam Sacramenti. Eucharistia autem ex primaria institutione, et per se, non ordinatur ad conferendam primam gratiam, sed augmentum ejus et nutritionem ; ergo hæc consuetudo supponebat ex communi sensu Ecclesiæ, eos recepisse gratiam primam per Baptismum, secundam per Eucharistiam, quia alioquin neque communio esset licita, neque ullus ejus finis assignari posset, si non esset fructuosa, ut suo loco videbitur, contra quosdam asserentes fuisse infructuosam quoad effectum gratiæ. Confirmari etiam possunt infantes, et solent, antequam ad annos discretionis pervenerint ; ergo et recipiunt effectum Sacramenti, scilicet gratiam, alioquin non expediret eos confirmare, donec essent capaces effectus, quod perinde dici posset de ipso Baptismo.

Communio infantum.

Confirmatio infantum.

26. Responsio. Quod si dixeris effectum gratiæ ipsis conferri, cum primum ad annos discretionis pervenerint, nisi ponant obicem, quo etiam sublato datur gratia debita Sacramento, ut contingit, juxta receptam sententiam in ficto baptizato, et mox pœnitente. Contra, quidquid sit de Baptismo ob remissionem peccati, saltem praxis illa communicandi parvulos, et confirmandi, nisi reciperent effectum Sacramenti, esset inutilis, quia neque ad reverentiam Sacramenti, neque ad fructum et profectum recipientis valeret ; idcirco magis consultum esset omissio Confirmationis, usque ad annos discretionis, quibus esset plene fructuosa, quia nulla necessitate præcepti, aut medii confertur infantibus.

Et peto ulterius de infante baptizato quid fieret, si moreretur, aut ubi reciperetur ? non in cœlum, quia non haberet gratiam adoptionis, cujus non erat capax, et sine qua neque primus parens, si perseverasset, salveretur, neque Angeli, sine eadem erant capaces gloriæ, neque ullus sine hac stola ingreditur ad nuptias ; non in Infernum, quia non sunt capaces damnationis, sicut neque ullum habent peccatum. Oportet ergo fingere ipsis locum medium, inter damnationem et salutem, quod reprobant Patres contra Pelagianos ; estque fidei dogma cuicumque applicatur per medium efficax passio Christi, sicut infantibus in Baptismo applicatur, esse eum in statu salutis, si nullum habeat peccatum.

Quod si dicas infantibus, in eo casu dari gratiam in transitu (prout infra dicetur, remitti venialia quod culpam in justo, vel dari ipsi augmentum gratiæ, correspondens actibus remissis meritoriis in via), hinc colligitur ipsos esse capaces gratiæ, ac proinde eam melius causari per ipsum Sacramentum, quando recipitur.

Confirmatur secundo, quia infantes sunt capaces characteris ; ergo et gratiæ.

Antecedens patebit infra. Consequentia probatur, quia nequit dari disparitas; tum quia principalius configurantur Christo per gratiam, quam per characterem, quia character potest compati cum peccato, et secundum aliquos cum damnatione, non ita gratia; unde Catechumenus justus, decedens cum gratia et fide, salvatur, non ita descedens cum solo charactere sine gratia, baptizatus; tum etiam, quia gratia et dona non otiose conferuntur infanti, ut falso supponit prior opinio, quia ipse Baptismus non otiose, aut frustra ei confertur, quamvis non habeat in eo plenum effectum in sententia ipsorum; aliquem tamen habet juxta capacitatem subjecti, nempe remissionis peccati, et ideo ipsis est utilis et necessarius. Sic etiam gratia æque necessaria est ad salutem infantis, per quam sine operibus salvari potest, et cum qua sola, etiam sine Baptismo, salvaretur, ut si esset sanctificatus in utero, aut extra uterum; non ita cum solo Baptismo et remissione peccati, quia sic constituitur tantum in statu puro naturæ, sine ulla justitia aut conformitate ad Christum, excepto charactere, qui non sufficit ad salutem.

Deinde gratia dat jus ad gloriam, estque filiatio et nativitas in Christo, per eamdem, et dona, reformatur imago secundum Patres, neque sunt inutiles in dormientibus et amentibus perpetuis, post usum rationis habitum, quamvis nequeant transire in actum; ergo non sunt otiosa in infantibus, qui sunt capaces illorum effectuum.

Accedit quod sicut infans est capax in ratione subjecti, ut ab eo tollatur macula, quæ consistit in privatione justitiæ originalis et gratiæ infusæ, vel saltem tanquam æquivalentis formæ, ita etiam est capax ipsius gratiæ, nam juxta principia Philosophica (ex quibus procedunt prædicti magis, quam ex revelatis) pro quocumque statu subjectum est capax privationis, est etiam capax formæ oppositæ, quantum est ex parte subjecti; ergo applicata causa efficaci, quæ a nulla dispositione subjecti dependet, qualis est Baptismus (alias non haberet remissionis peccati in infante effectum) etiam recipit ab ea formam, seu habitum privationi oppositum; et si alius effectus, qui alias conveniret gratiæ per modum principii *quo* efficientis, non habeatur ex impedimento subjecti, seu alterius comprincipii per se requisiti, ut liberi arbitrii, gratia tamen per modum causæ formalis expellentis peccatum non esset otiosa.

Ex quibus patet ad fundamentum prætensum sententiæ oppositæ. Qui autem statuunt non esse de fide, aut certum, justitiam adultorum consistere in aliquo dono habituali, vel probabilius esse, eam consistere in actuali, adducunt loca quædam Augustini, potissimum in quibus accommodatur appellatio justitiæ operibus et charitati actuali, sed non est hujus loci illa examinare. Admonendi tamen sunt, Augustinum præfatis in locis ex scopo disserere contra Pelagianos de justitia operum bonorum, et adjutoriis gratiæ necessariis, et comprehendere vel supponere quidquid per se requiritur ad opera digna præmio, et complete bona, et dona habitualia convenire cum actualibus nomine adjutorii quandoque, quamvis aliquando discernantur. Sed de hoc per occasionem opportunam in materia de justificatione; hic enim agitur solum de justitia, ut est effectus Sacramenti.

Augustini scopus.

(b) *Ad primum argumentum*, etc. In responsione ad primum, docet Doctor, fidem et spem infundi simul, et gratiam universaliter in prima justificatione peccatoris, et specialim infantibus. Probat, quia *Dei perfecta sunt opera*, et quando 30.

30. Ad primum. Infundi fidem, spem et charitatem.

anat, sanat perfecte; et ratio Innocentii *cap. Majores, de Baptismo*, et Hieronymi *contra Pelagianos.* Patet hæc conclusio ex dictis, nam Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. id expresse docet, et Clementina prima, et Innocentius tanquam veriorem; est communis Theologorum. Et hac ratione Baptismus vocatur ad Hebræos 6. *illuminatio,* quam proprietatem eidem tribuunt Patres, quos supra citavimus. Patet etiam ad Hebræos 2. *Sine fide impossibile est placere Deo,* ubi Patres, et expositores de necessitate fidei ad salutem disserunt. Item 1. *ad Corinth.* 13. ubi agitur de fide, spe et charitate, tanquam de integra justitia; fides enim et spes spectant ad integritatem justitiæ, unde infantes computantur inter veros fideles, ut definit Tridentinum *sess.* 7. *de Baptismo can.* 13. Augustinus *lib.* 1. *de peccator. merit. et remiss. cap.* 19. *et lib.* 3. *cap.* 2. Hoc idem supponunt Patres, disserentes de Baptismo infantum, cum Baptismus sit Sacramentum fidei et initiatio hominis Christiani, inserens baptizatos in Christo, communicat fidem infusam, et principium credendi. Alia ibi de necessitate fidei disserit Doctor, quæ fusius tractat *in* 3. *dist.* 23. ubi docet necessario fidem infusam admitti propter auctoritatem Patrum et Scripturæ, quamvis probari non possit ratione, aut demonstrari, quod perinde docet de aliis virtutibus infusis.

Trident.

Necessitas fidei.

Infantes baptizatos esse fideles.

31. (c) *Ad secundum principale dicitur*, etc. Hæc responsio est Alensis 4. *part. sum. quæst.* 8. *m.* 7. *art.* 7. *et m.* 8. *art.* 3. § 1. ubi admittit requiri fidem in offerente, aut suscipiente parvulum, ut ei conjungatur gratia. Hanc recte impugnat Doctor; primo si offerens esset infidelis, et idem de parentibus, adhuc valide baptizatur infans. Respondetur fidem Ecclesiæ valere. Contra, inquit Doctor, quia etiam dato quod nullus esset in Ecclesia fideli adhuc valeret baptismus salva intentione faciendi quod fecit Christus. Respondet quidam nostræ scholæ modernus scriptor, quod argumentum supponit impossibile, quia Ecclesia semper manebit fidelis. Sed hæc responsio non valet, quia etiam ad cognoscendam causam præcisam alicujus effectus, admittitur suppositio impossibilis non implicans ex terminis; hic autem quæritur de causa, per quam præcise conjungitur gratia parvulo, non de instrumentali, quæ est Baptismus, sed de meritoria.

Ad secundum. Non requiri fidem Ministri.

Respondet autem Doctor quod nullam aliam causam oportet assignare præter Christum, quæ extrinseca est, et per quam primo conjungatur Deo, nempe *per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* Idem docet Tridentin. *cap.* 7. *supra*; aliam autem non oportet esse extrinsecam, qualis esset fides offerentium, neque etiam intrinsecam in recipiente gratiam, ut patet ex Tridentino *sess.* 6. *cap.* 8. ubi negatur etiam et fidem et opera, quæ antecedunt, in adulto per modum præparationis et dispositionis, ipsam gratiam justificationis mereri. Loquitur autem de merito rigoroso seu condigno; et veritas hæc satis liquet contra Pelagianos. In parvulo autem ipse Baptismus applicat meritum passionis, ut docet Clementina *loco supra citato,* et Tridentinum *sess.* 5. *de peccato orig. can.* 3. non per hoc negatur in fide Ecclesiæ offerri infantes, ut quidam Patres dicunt, quos alias citavimus, et baptizari, sicut et Tridentinum *sess.* 7. *de Baptismo can.* 13. asserit, quia per hoc non intenditur quod fides Ecclesiæ habeat rationem causæ meritoriæ, sed de fide agitur, ut reducitur ad intentionem legitimam et ministerialem baptizandi, vel de fide ut est alligata ipsi Sacramento, tanquam articulo credito, et cui annexa est professio fidei tanquam institutioni

hominis Christiani. Nescio qua ratione idem modernus hanc quæstionem reducat ad virtutes morales infusas parvulo, tanquam de mente Scoti, qui contrarium plane tenet, negando morales per se infusas *in* 3. *dist.* 36. et hic tantum loquitur de Theologicis, et quæstio, ut antiquitus mota fuit, charitatem, fidem et spem tangebat.

QUÆSTIO III.

Utrum parvulus in ventre matris baptizari possit?

Alens. 4. *part. quæst.* 17. *m.* 2. D. Bonavent. *d.* 6. *p.* 2. *art.* 1. *quæst.* 1. Richard. *ibi art.* 2. *quæst.* 1. D. Thom. *quæst.* 1. *art.* 1. *quæstiuncula* 1. *et* 3. *part. quæst.* 68. *art.* 11. Suarez *ibi d.* 27. *sect.* 3. *qui omnes cum Doct. et communi negant. Sed* Cajet. *ibi temere ait parvulum in utero, per Baptismun in voto, salvari.*

Ad tertium sic proceditur, et
1. arguitur quod parvulus in utero possit baptizari, quia donum Dei perfectius est, quam peccatum Adæ, ut patet *Rom.* 5. parvulus autem in utero matris potest infici peccato Adæ; ergo potest perfici dono Dei, et sic recipere Sacramentum perfectius.

2. Item, parvulus in utero potest liberari a servitute temporali. Patet ex manumissione matris; ergo, etc. potest ergo ibi baptizari.

3. Item Rom. 11. cap. *Si radix sancta et rami.* Mater sancta comparatur arbori; ramus autem dicitur proles in utero; ergo, etc.

Contra, 1. Cor. 15. *Non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale;* ergo prius oportet nasci carnaliter, quam spiritualiter renasci. Item, ut vult Isidorus: *Qui natus secundum Adam non est, renasci per Baptismum non potest.*

SCHOLIUM.

Rejicit opinionem Richardi dicentis, ideo parvulum non posse in utero baptizari, quia conjunctus est causæ suæ corruptionis; hinc enim sequeretur, quod non posset habere Baptismum flaminis, vel sanguinis in utero, quod est falsum, et contra August. 17. Civit. 7. quia Baptismus sanguinis omnibus valet, ut tenet communis cum D. Thom. 2. 2. q. 124. art. 1. et quodl. 6. art. 4. et omnes hic contra Armachan. lib. 8. de quæst. Armen cap. 27. et Adrian. quæst. ult. de Bapt.

Dicitur (a) quod non, quia parvulus in matris utero conjunctus est causæ suæ corruptionis; tale autem sic conjunctum, non potest mundari dum conjunctum est. 2. Petrus de Tarant. lib. 4. dist. 6. problem. 2. q. 1.

Contra, quia caro matris in parvulo non est causa corruptionis, nisi mediata, caro autem ipsa parvuli est causa immediata, loquendo de corruptione originali (statim enim cum anima parvuli informat carnem ejus, inficitur illa corruptione) immediatius ergo causat corruptionem istam in parvulo caro sua, quam caro matris. Si ergo stante conjunctione ad causam corruptionis, non potest purgari ea, per te, sequitur quod parvulus habens carnem suam propriam, nunquam a peccato originali potest purgari, quod est contra fidem.

Item, licet parvulus in utero matris sit conjunctus matri localiter, tamen est distinctus ab ea personaliter, quia habet aliud corpus, et aliam animam; sed distin-

ctio personalis sufficit ad distinctionem secundum peccatum, vel justitiam, et non justitiam; nam peccatum et justitia insunt isti personæ secundum quod hæc, non quia in tali vel tali loco; ergo non obstante illa conjunctione locali propter distinctionem personalem, potest parvulus esse justus, licet mater qualitercumque habeat se ad justitiam.

Item, si non posset cum conjunctione ista ad causam corruptionis stare gratia in parvulo, ergo non posset parvulus in utero habere Baptismum flaminis vel sanguinis, quorum utrumque est falsum. De flamine patet de Jeremia, *Jerem.* 1. et de Joanne Baptista, *Lucæ* 1. et de matre Christi hoc tenet firmiter Ecclesia.

De hoc 3. d. 3. q. 1. ubi de concept. B. Virg. In utero baptizari potest quis flamine et sanguine.

De secundo patet per hoc, quod si quis persequitur matrem gravidam, eadem de causa persequitur parvulum in utero ejus; ergo si mater occiditur pro justitia, similiter et parvulus. Si autem parvulus occideretur extra uterum, haberet Baptismum sanguinis, si pro justitia vel fide occideretur etiam non baptizatus; ergo eodem modo rationabile est, quod Deus non condemnet eum, pro simili causa in utero matris passum.

Et ex hoc potest argui contra opinionem, quia si parvulus potest habere Baptismum flaminis, ergo potest habere purgationem a peccato originali. Sed conjunctus matri, quæ est causa corruptionis, per te potest habere Baptismum flaminis; ergo, etc.

COMMENTARIUS.

(a) *Dicitur quod non,* etc. Conclusio communis omnium, tam Patrum quam Conciliorum, quam etiam Scholasticorum, hic supponitur; quam probat Doctor ex Apostolo et Isidoro, argumento liminari contra objecta ad oppositum, nempe parvulum sine Baptismo decedentem in utero materno, aut extra uterum, damnari. Unde ab omnibus notatur sententia Cajetani 3. *part. quæst.* 68. *art.* 2. *et art.* 11. dicentis votum et fidem parentum pro parvulis in necessitate, sive intra, sive extra uterum, quando Baptismus applicari non potest valere ad salutem.

1. Conci commu sio Baptis damni infant

Sent. Caje

Hæc sententia Cajetani omissa est jussu Pii V. in Commentariis Romæ impressis, et de facili confutatur ex iis, quæ de necessitate Baptismi traduntur in Scriptura, ut Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit,* etc. quæ est universalis regula quoad omnes, quibus Baptismus in re vel in voto, aut certe æquivalens, ut Baptismus sanguinis, aut flaminis applicari nequit. Eamque perpetuo supponit Augustinus contra Pelagianos, et probat locis supra citatis, ut contra Vincentium Victorem *in lib. de Anima, et ejus origine,* contra Pelagium, *in lib. de peccator. merit. et remiss. et lib. de gratia Christi, cap.* 8. *de bono perseverantiæ, cap.* 12. omnium Patrum, quos supra citavimus de Baptismo infantium, et ejus necessitate, et reliquorum interpretum in prædictum locum Joannis, et in Mathæi ultimum, *Baptizantes eos,* etc. aliisque in locis, ubi denotatur necessitas Baptismi. Patet ex cap. *Majores de Baptismo,* ex Constantiensi *sess.* 15. ex Trident. *sess.* 5. *can.* 3. *sess.* 6. *cap.* 4. describente, *justificationem esse translationem ab eo statu, in quo quis nascitur filius primi Adam, in statum gratiæ et ado-*

Conci

Joa Re gen

Au

Lat Con e Tri

ptionis filiorum Dei, per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum. Quæ quidem translatio, inquit, *post Evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis, aut ejus voto, fieri non potest, sicut scriptum est : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Item *sess.* 7. *de Sacram. in genere can.* 4. damnat negantes Sacramenta novæ legis esse necessaria ad salutem, quod potissimum ob necessitatem Baptismi et Pœnitentiæ docet, ut patet ex clausula finali, ubi docet omnia singulis non esse necessaria ; et *de Baptismo can.* 5. damnat asserentes Baptismum liberum esse, hoc est non esse necessarium ad salutem. Aliqui autem damnant sententiam præfatam hæresis, alii erroris et temeritatis. Notatur similiter Gerson quod monuerit in simili casu offerri debere infantes, atque pro ipsis orari, *serm. de Anunt. B. Virginis, part.* 3. *consid.* 2. Sed magis excusandi sunt, quia non dogmatice id asseruerunt, sed ex quadam pietate, admonendo parentes et alios, ut præstent quod possunt, cum alia facultas non suppetat, et oratione recurrant ad Deum pro salute filiorum, cum aliud medium humanum non supersit ; hoc autem licet et expedit. Non est ergo præsumendum Doctores Catholicos et exercitatos voluisse defendere contra certam regulam Ecclesiæ, fidem et votum parentum valere tantum, promulgato Evangelio, quantum olim remedium legis naturæ, aut fides protestata in sacrificio pro parvulis, vel esse certum et indubitatum remedium, aut ex pacto et promissione divina efficax; sed consuluisse, ut quoniam virtus Dei non sit alligata Sacramentis, et magna sit virtus fidei recurrentis ad Deum, deficiente alio quocumque medio, ut parentes cum fide ad Deum in casu necessitatis recurrant. Malo autem interpretari sic dictos auctores, quantumlibet incaute discurrant, quam calumniam intentare, quorum proculdubio intentio sincera fuit, et sub correctione, expressa, ut Cajetanus loquitur *in commento articuli* 2. Rejicitur etiam prædicta sententia ex iis, quæ Doctor tangit in calce præcedentis quæstionis contra Alensem et Richardum *dist.* 4. *art.* 1. *quæst.* 1.

[left margin, partly cut off: ura / um. / on.] [left margin, partly cut off: usan- / r. / on / atice / ntur.]

Supposita autem conclusione communi, quidam negant baptizari infantem posse in utero, ex eo quod infans conjunctus causæ suæ corruptionis, nequeat mundari, quamdiu ita sit conjunctus; citatur pro hac Petrus a Tarantasia *in* 4. *dist.* 6. *problemate* 6. *quæst.* 2. Eamdem solutionem insinuat Richardus *art.* 2. *quæst.* 3. in corpore, *et responsione ad* 1. ubi dicit fidem Ecclesiæ ex divina ordinatione disponere parvulum ad receptionem Baptismi. Et hoc impugnat specialiter ratio Doctoris, quia si esset ex divina ordinatione dispositio requisita, sine ea nihil fieret, sicut nihil fieret in adulto sine suo consensu, aut sine intentione ministri; illud autem est falsum ex Tridentino, quia Sacramenta perficiuntur ex rebus et verbis, tanquam materia et forma et intentione ministri. Neque fides Ecclesiæ elicita subsistit respective ad parvulum, nisi ut est in parentibus, aut ministro, in quibus fides esse non potest, quamvis parvulus valide baptizetur, salvatis reliquis.

3. Non posse baptizari infantem in utero. Tarantasia. ad Baptismum infantis.

Richardus. Fides Ecclesiæ non est dispositio necessaria

Sed aliam priorem substituit Richardus, eamque impugnat Doctor, et bene ; primo quia caro matris, est causa mediata corruptionis, supple peccati in parvulo, sed immediata et proxima, est ipsa caro infantis, ut patet ex Anselmo de Conceptu virginali cap. 11. usque ad 17. Augustino *lib.* 1. *de Gen. ad litteram*, *cap.* 19. *et* 20. *et lib.* 2. *contra Julianum*, *et lib.* 5. *c.* 9. *epist.* 89. *quæst.* 3. Et supponunt

Caro pueri causa proxima peccati. Anselmus. Augustin.

Trident. Causa immediata magis conjungitur effectui, quam remota.

Concilia antiqua cum Tridentino *sess.* 5. *et* 6. *cap.* 3. et communis Theologorum de peccato originali; sed causa immediata effectus habet cum eo majorem connexionem quam remota, cum ergo caro pueri sit semper conjuncta animæ dum vivit, ut est capax Baptismi et mundationis a peccato, sequeretur quod nunquam esset capax remedii, quod est contra fidem.

Infans diversum suppositum a matre.

Secundo, quia status justitiæ et peccati attenditur secundum diversitatem suppositorum seu personarum; sed infans in utero matris est aliud suppositum, ergo capax justitiæ aut peccati, qualitercumque se habeat ad hæc mater gestans uterum.

Potest in utero habere Baptismum flaminis.

Tertio, quia infans, non obstante conjunctione cum matre, potest in utero habere Baptismum flaminis, ut constat per exempla ; et Baptismum etiam sanguinis, ut si quis propter fidem persequatur matrem, persequitur et partum ; et sicut matre occumbit propter fidem et justitiam, ita et filius; et idem de infante etiam

Et martyrii.

nato et occumbente per martyrium asserit salvari absque alio Baptismo aquæ.

4. Quod infans in utero salvetur per martyrium.

Quoad primum casum eamdem resolutionem tenet Richardus *hæc dist. art.* 2. *q.* 3. Gabriel *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 2. Paludanus *dub.* 6. *q.* 1. *art.* 3. Ratio est, quia qui persequitur matrem, persequitur infantem, cujus vita dependet a vita matris, et qua privatur simul cum matre in odium fidei; et idem dicendum si occidatur infans solus in odium fidei, quamvis mater ex tormentis supersit, in quibus occumbit infans in utero; quod intelligo, si mors ejus per se ex persecutione Tyranni sequantur, et non per accidens.

Extra uterum etiam salvatur,

Secundus casus patet a paritate rationis, quia Innocentes fuerunt Martyres, nec alia ratione nisi quia propter Christum occisi sunt ab Herode, ut communis schola tenet cum sanctis Patribus et Ecclesia. D. Thomas 2. 2. *q.* 124. *art.* 1. *ad* 1. *et quæst.* 6. *art.* 4. Patet ex festo et officio quod cantat Ecclesia : ***Innocentes pro Christo infantes occisi sunt***, etc. et in oratione : ***Deus, cujus hodierna die præconium Innocentes martyres non loquendo, sed moriendo confessi sunt***, etc. Cyprianus serm. de Stella Magis : ***Dum putat perdere quos occidit, melioris vitæ statum eis procurat***, etc. Augustinus *serm.* 10. *de Sanctis, et serm.* 1. *de Innocentibus, et lib.* 3. *de libero arbitrio, cap.* 23. et alias, Origenes *homil.* 3. *in varios locos Evangelii.* Leo Papa *serm.* 1. *de Epiphania,* et communiter omnes Patres in homiliis et sermonibus de sanctis Innocentibus, et expositores. Ex quibus manet confirmatus prior casus ex fundamento Patrum, quia licet salus prædictorum infantum referri possit in Circumcisionem, tamen probabile est a bimatu et infra, interfectos fuisse aliquos nondum circumcisos ante octavum diem ; hos autem comprehendi in numero electorum, et innocentum patet, nulla fit exceptio aliquorum ; ergo idem dicendum de non baptizatis interfectis propter Christum. Deinde Patres et Ecclesia appellat omnes Martyres ratione mortis datæ in odium Christi, et sanguinis effusi in confessionem nominis ejus, *non loquendo*, ut cantat Ecclesia, *sed moriendo ;* ergo hoc sufficit ad salutem infantis, qui neque corde credere, neque ore confiteri ad salutem potest.

Tertio, quia non in Circumcisionem, aut aliud quodcumque refert Ecclesia aut Patres ad salutem ipsorum, sed in martyrium quod subierunt, quia ne verbum quidem fit de eorum Circumcisione, sed de morte martyrio ; ergo id sufficit ad salutem quibuscumque infantibus, quia eadem conditio omnium quoad hoc.

Quarto, si a Circumcisione dependeret effectus martyrii in ipsis quoad salutem, Ecclesia hanc limitationem exponeret, nec promiscue omnes posset colere, aut pro Sanctis prædicare.

Quinto, nihil obstat nisi defectus Baptismi, hoc autem non obest, quia Catechumenus pro Christo occumbens in suo sanguine baptizatur *de consecrat. dist.* 4. *cap. Catechumenum*, nam in Martyrio tota Baptismi Sacramenta complentur, ut ibi dicitur, et de dogmatibus Ecclesiasticis, c. 74. Vide Augustinum lib. 4. contra Donatistas, cap. 21. et lib. 13. de Civitata, cap. 7. *Quicumque non percepto regenerationis lavacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismatis*, etc. Sed dices, in infante nequit esse Martyrium, ubi nec confessio esse potest. Contra, hoc damnatur ex præmissis de martyrio Innocentum, in quibus neque fides, neque confessio fuit cordis, sed mortis, quia *non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, ut cantat Ecclesia cum Augustino *serm.* 4. *de iisdem*.

Deinde non minus ad Baptismum requiritur fides et confessio, quam ad martyrium, ubi defectus ætatis, et impossibilitas non excusat, sicut excusat infantes, nam Matthæi ultimo dicitur : *Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit, qui non crediderit condemnabitur*. Unde Augustinus *supra cap.* 24. ostendit necessitatem utriusque, et infantes a fide cordis, et confessione oris excusari, ob defectum ætatis, pro quibus alii proinde spondent et respondent in Baptismo. Sed in martyrio similiter ipse sanguis et mors atque odium Tyranni substituuntur confessioni, et fidei in iisdem, unde dicuntur non loquendo, sed moriendo confiteri Christum ; ergo sicut fructuose baptizantur ita et confitentur fructuose Christum per martyrium illatum. Neque enim ideo dicuntur confiteri Christum innocentes, quia circumcisi sunt, sed quia mortui sunt propter Christum ; in quibus martyrium, non secus ac Baptismus ex opere operato delet originale, et configurantur Christo, ejusque morti, qui propter justitiam innocens occisus est. Unde Clemens *lib.* 5. *Constitut. cap.* 5. *alias* 7. dicit Baptismum Catechumeni veriorem esse ipsum martyrium, in quo non tantum secundum figuram, sicut in aqua baptismali, sed etiam reipsa commoritur Christo. Baptismus martyrio comparatus.

Armachanus *lib.* 8. *de quæstionibus Armenorum*, et Adrianus *in* 4. *quæst. ultima de Baptismo ad* 3. licet non omnino definiant, asserunt tamen probabiliter oppositum hujus, etiam de Innocentibus dicentes, nihil sanctitatis, aut gratiæ per mortem acquisivisse, quin etiam eos, qui incircumcisi fuerunt in illis non fuisse salvatos. Hoc merito ab omnibus temerarium et erroneum judicatur, quia alioquin errorem inurit Ecclesiæ et Patribus in cultu eorum, qui censentur ab iis veri Martyres, eorumque passio colitur, quæ si nihil ipsis gratiæ aut sanctitatis conferret, non esset materia cultus specialis. Ejusdem sententiæ videtur Alensis 4. *part. quæst*, 8. *m.* 9. *art.* 5. in quo agit de excessu Baptismi aquæ, ut comparatur ad Baptismum sanguinis ; primo quia illud prodest pluribus, nempe adultis, et parvulis, hoc vero solis adultis et ad calcem dicit, quod illud tollit originale et actuale, hoc vero nequaquam, sed ex bono meliorem facit, non vero de malo bonum, sicut Baptismus sanguinis bonum, sic facit Baptismus aquæ. Vasquez magis excusat hanc sententiam quam priorem ; non invenio tamen quid differentiæ sit inter Innocentes, et quoscumque alios infantes pro Christo occisos, cum eadem

7. Sententia negativa. Armachan. Adrianus. Nihil conferri infanti per martyrium.

Impugnatur.

Alensis. Differentia prætensa Baptismi aquæ, et sanguinis.

Vasquez. Rejicitur.

sit causa salutis, et efficacia martyrii in omnibus. Fundamento opposito respondet ratio præmissa, et citari possunt pro hac conclusione, quæ Patres docent de efficacia Baptismi sanguinis.

SCHOLIUM.

Si nihil pueri extra uterum est, baptizabilis non est; si pars principalis, sic; si autem pars minus principalis appareat, baptizandus est, et postea natus, sub conditione rebaptizandus. Quod addit puerum de ponte ejectum non esse baptizatum, id tenent *Richard.* hic art. 4. q. 2. *Palud.* d. 6. q. 1. art. 3. *Mars.* 4. q. 4. art. 4. dub. 8. *Soto.* d. 3. q. un. art. 8. fin. *Sylvest.* v. Baptismus 4. § 10. et 5. § 1. *August.* et *Armil.* ibi. *Scot.* d. 5. d. 3. innuit oppositum, vel saltem manet dubius.

3. Ad (b) quæstionem dico, quod vel puer secundum omnes partes est in utero matris; vel secundum aliquam partem apparet extra uterum. Si primo modo, dico quod non potest baptizari; non propter rationem priorem, quia conjunctus est causæ corruptionis, sed quia Baptismus est lotio vel ablutio in aqua; sed parvulus sic in utero, non potest lavari, quia nec sic immediate tangi ab aqua.

De hoc infr. d. 5. q. 3.

Ex hoc sequitur (c) corollarium, quod si parvulus corio involveretur, et illud poneretur in aqua, ita quod aqua non tangeret corpus, non esset baptizatus, sed si tangeretur aqua, bene; sed projectus de ponte, non, quia hoc non est ad vitam ordinatum, vel lotionem, sed ad mortem.

Partem principalem baptizari sat est.

Si secundo (d) modo sic: aut apparet pars principalis, ut caput, et tunc potest baptizari in illa parte, et in hoc etiam simpliciter baptizari; non est enim verisimile, quod in die Pentecostes, quando baptizati sunt tria millia, *Act.* 2. quod quilibet quantum ad totum corpus suum lavaretur aqua, sed præcise quantum ad faciem aspergendo, vel quantum ad caput perfundendo. Et in isto casu, si post puer nasceretur, non oporteret ipsum baptizare. Si autem apparet pars minus principalis, scilicet manus vel pes, illa est baptizanda, quia ibi est tota anima, licet non omnis sensus, sicut in capite. Et si hoc minus sufficeret ad hoc ut esset simpliciter baptizatus, si nasceretur postea vivus, esset sub conditione baptizandus, ut docetur *Extrav. de Baptismo, et ejus effectu, cap. de quibus.* Credendum enim est, quod Deus suppleret illud, quod impotentia impediret; talis enim etsi mortuus nascitur, sepeliendus est in terra benedicta, ratione dicta.

Ad primum concedo, quod Deus per donum suum potest justificare parvulum non natum, sicut fuit de Jeremia, Joanne Baptista, de Virgine Maria; sed non per istud Sacramentum, quia dum est in utero matris, capax non est hujus Sacramenti.

Ad secundum dico, quod quantum ad servitutem temporalem, filius dum est in utero, non est distinctus a matre; non enim habet dominus dominium in parvulo, nisi quia in matre; sed quantum ad servitutem, vel libertatem spiritualem, non est simile, quia ista respicit distinctam personam; parvulus autem in utero est ita distinctus in persona a matre, sicut extra uterum.

3. Ad tertium, concedo quod fructus inquantum est aliquid arboris, sequitur conditionem arboris, tamen inquantum est aliquid in se, potest habere conditiones oppositas arbori in se; potest enim fructus esse mollis, et arbor dura. Sic in proposito, quia justitia et injustitia respicit personam in se, non ut conjunctam, vel divisam localiter, respectu alterius personæ, et ideo justitia potest competere proli, licet non matri, et e converso.

Aliter potest dici ad intentionem Apostoli, sed hoc sufficit hic. Ibi enim, 11. c. reprehendit Romanos ab insultatione Judæorum, dicebant Judæos esse ramos excisos, et aliquos insertos; propter hoc, dicit aliquos Judæos bonos esse, et non excisos, sed naturales ramos, sic dicendo : si radix sancta est, *id est, Patriarchæ, qui fuerunt quasi radices plebis Judaicæ,* et rami, *scilicet Sancti, patet de Apostolis, qui fuerunt Judæi.*

Circa secundum membrum distinctionis de recipiente Sacramentum, et non rem Sacramenti, quod præcise convenit adultis, quæro duo : Primo, utrum adultus non consentiens potest recipere effectum Baptismi? Secundo, utrum adultus fictus recipiat effectum Baptismi?

COMMENTARIUS.

(b) *Ad quæstionem dico.* Quarta conclusio quoad primam partem est communis. Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 7. *art.* 1. § 2. citat varias rationes veterum, quæ per rationem supra allatam a Doctore confutantur. D. Thomas 3. *part. quæst.* 8. *art.* 11. et cæteri Doctores *in hac dist.* 4. Patet ex Augustino *lib.* 6. *contra Julianum cap.* 1. 6. *et* 8. *cap. Si quidquid, de consecrat.dist.* 5. In concilio Neocæsariensi *cap.* 6. negatur Baptismum prægnantis valere partui. Ratio autem est, quia nequit ablui aut tangi aqua, quod si contrarium posset fieri, et salvari sufficiens ablutio, valide baptizaretur a sensu contrario.

(c) *Ex hoc sequitur corollarium,* etc. Exprimit duos casus, in quibus Baptismus est nullus; primus, si in corio involvatur infans, ita ut aqua non tangat ejus corpus, non erit baptizatus; et perinde est de alio quocumque involucro prohibente contactum aquæ, si aliquo modo non adhæreat, ut pars quædam connaturalis corpori; quod dico propter secundinas, quibus involvitur infans,quia aliqui putant, si tangatur sic involutus secundinis, fore baptizatum, ut Sylvester, et Summa Rosellæ, verbo *Baptismus,* et Vasquez *disp.* 145. *cap.* 4. 9. Inclusus corio non baptizatur. Sylvester. Rosella. Vasquez.

Cæterum res hæc non videtur dubio carere, quia secundinæ non videntur adhærere corpori, ut pars ejus, sive animata, sive inanimata, quæ faciat ad integritatem corporis, aut substantiam, aut aliquid ejus; et forte propter involucrum secundinarum negant Doctores communiter baptizari posse infantem in utero matris, aut tangi aqua, de quo nihil mihi constat, cum hoc decernere magis ad medicos et obstetrices spectet. Si tamen urgeret casus necessitatis, sic etiam esset baptizandus in festinatione periculi, et cum Doctores graves id affirment valere, sepeliendus esset in loco sacro. Dubius est baptismus infantis in secundinis, nisi aqua tangat corpus.

Secundus casus est, de infante projecto ex ponte in aquam, in qua esset submergendus; dicit non esse vere baptizatum, neque ablutionem illam esse baptismalem, quæ non ad mortem per se tendat, sicut illa infantis proturbatio ex ponte in flumen, et quæcumque similis ad mortem 10. Casus de projecto infante ex ponte non esset baptizatus.

per se tendens. De hac etiam agit *dist.* 5. *quæst.* 3. quam tenent omnes Doctores citati a Scholiaste; estque magis communis antiquorum, qui casum formant, pro qua etiam citari potest Holcot *in* 4. *quæst.* 1. *art.* 7. *casu* 2. qui licet doceat infantem salvari Deo supplente defectum, docet non esse verum Baptismum. Eum sequitur Aliacensis *in* 4. *q.* 2.

Sententia affirmativa. Gabriel. Vasquez. Suarez. Rosella. Responsio Suarez.

Gabriel autem *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 2. tenet contrariam, quem sequitur Vasquez, ut probabiliorem *loco jam citato*, *cap.* 3. Suarez *disp.* 20. *sect.* 3. Rosella verbo *Baptismus.*

Ratio Doctoris est, quia ablutio baptismalis ordinatur ad vitam, et non ad mortem, per se nempe. Sed respondet Suarez committi æquivocationem, quia vita ad quam ordinatur Baptismus est vita animæ, et non corporis. Unde si Sacerdos intendens etiam mortem infantis, immergat eum aqua calidissima, ex qua immersione sequatur ejus certa mors, modo simul habeat animum baptizandi, erit verus Baptismus.

11. Respondet Vasquez.

Aliam instantiam assignat Vasquez dicens: si Sacerdos mergat Catechumenum in fontem, ex quo eum casu non possit extrahere, sed submergatur, modo adsit intentio baptizandi, et cætera adsint, vere baptizat. Contra tamen ratio Doctoris adhuc persistit, quia non intelligit ablutionem ordinari ad vitam in eo sensu, quo eam interpretantur præfati Doctores,

Explicatur Doctor.

quia id esset puerile, et extra scopum discurrere; sed intelligit institutionem divinam limitasse pro materia Sacramenti ablutionem illam, quæ ex natura sua compatibilis est per se cum vita corporali; et hoc per *ordinari ad vitam* intendit Doctor.

Confirmatur ratio Doctoris.

Et probatur, quia Deus eam materiam, et formam Sacramentorum instituit, et maxime hujus Sacramenti, quod voluit esse commune omni sexui et ætati, quæ non repugnat per se vitæ corporali; et hoc spectat ad suavem ejus providentiam, et lotionem etiam usualem, et ex consuetudine hominum, quæ sordes corporis, non vitam per se tollat. Unde sicut materiam Eucharistiæ voluit esse panem triticeum, (inde colligunt Doctores pastam non esse sufficientem materiam, quia non censetur panis usualis, licet specie physica non differant panis et pasta,) sic etiam *ablutio*, quæ est materia Baptismi, ex divina institutione debet intelligi ablutio usualis et communis, ut comprehendit etiam asperginem. Sed talis projectio infantis in flumen a nemine secundum rigorem et communem usum vocabuli, censetur ablutio seu lotio, quæ habeat proportionem cum sola ablutione sordium, in qua communiter designatur proportio similitudinis fundamentalis materiæ Baptismi, cum effectu spirituali seu ablutione animæ; sed est mersio infantis, quæ ex natura actionis ordinatur ad mortem ejus, non autem ad ablutionem, per quam tollantur sordes, salva substantia et vita baptizati.

Hoc etiam congruit providentiæ et reverentiæ Sacramenti. Unde ut sequamur instantiam de materia Corporis Christi, gravium auctorum est sententia, licet panis sit materia Eucharistiæ, in quantitate excessiva non posse panem consecrari, ut docet Alensis, D. Bonaventura et alii, quos infra citabimus, quia habet terminum suæ magnitudinis respective ad consecrationem validam. Eodem ergo modo, et materia Baptismi habere potest limitationem ex divina institutione congruam fini Sacramenti, qui est providere saluti animæ, sine præjudicio salutis corporalis, per se loquendo, quia finis Sacramentorum est mederi infirmitati viatoris sine destructione suppositi; *per se* dico, spectando naturam actionis, non condi-

tionem per accidens hujus aut illius, si in casu ablutio, verbi gratia, esset nociva, quæ vix practice fingi potest.

Præterea, in casu extraordinario et per accidens, Deus non tenetur de communi lege, nec debuit institutionem Sacramenti accommodare, ideo infanti in utero non providit, pro eo statu; ergo etiam in casu, quem exponimus, non est fundamentum asserendi Deum instituisse ablutionem talem esse materiam Sacramenti, cui de necessitate annexum est homicidium, et peccatum ministri ex natura ipsius actionis. Constat autem peccare mortaliter et inexcusabiliter, per se loquendo, qui ministraret sic Baptismum, et esse homicidam ex communi omnium; ergo non est præsumendum Dei institutionem comprehendere talem ablutionem pro materia Baptismi.

tio enti tur um, em.

Neque valet si respondeatur in aliis casibus posse ministrum peccare ex prava intentione, quia id per accidens est, non ex natura Sacramenti, aut conficiendi et ministrandi Sacramentum, non autem ex natura ipsius ministerii, aut actionis sacramentalis, sicut est in illo casu; non est ergo dicendum Deum instituisse Sacramentum in aliqua materia, quæ ex intrinseco est mala, quia hoc esset contra ejus suavem dispositionem, ut institutio derogaret ab intrinseco ex natura actionis essentialis Sacramenti legi suæ, et potissimum naturali.

nsio itur. ... nenti n li ad um ... seco.

Præterea videntur in eo casu obligari parentes, ut hoc modo provideant saluti pueri jam moribundi, demus aliter provideri non posse, hoc omnino est absurdum; patet tamen sequela, quia tenentur providere puero in eo statu, ut salvetur anima ejus, cum adsit copia Baptismi: ergo præceptum hoc deobligaret præcepto naturali de homicidio; et sic, si institutio comprehenderet talem casum, constitueret parentes in perplexitate, utrumque enim præceptum naturale est.

3. nveni- s ur ex sito.

Præterea, Catechumenus adultus in eo casu, ne decederet sine Baptismo, teneretur sibi providere, ut baptizaretur, nam quamvis ei contritio sine contemptu Sacramenti valeat, incertum est ipsi, an habeat veram contritionem et securitatem suæ salutis, providere tenetur, non obstante damno vitæ corporalis, quæ ipsi jam est defectura. Aliud inconveniens.

Præterea, confessio est materia Sacramenti Pœnitentiæ, et quamvis confessio per litteras sufficeret ad naturam actus judicialis, in quo institutum est Sacramentum, tamen esset invalida talis confessio, quia Sacramenti institutio ad eam non extenditur, cum præjudicet fini et reverentiæ Sacramenti, et reo; ergo etiam materia Sacramenti Baptismi, licet sit ablutio, non debet comprehendere ablutionem, quæ per se et ubique est nociva et peccaminosa, quia id derogaret Sacramento, et cultui religionis, ac etiam personæ cui applicaretur, et ministro. A simili de confessione.

Ultimo tandem, ablutio, quæ est materia Sacramenti, debet consistere in actione ministri, ut supra vidimus, et docent omnes, talis ablutio non procedit proxime a ministro, neque est actio ejus per modum ablutionis immediate ab ipso procedentis, ut recipitur in passum; ergo non est baptismalis. Minor probatur, quia ablutio, quæ est baptismalis, videtur illa esse, quæ determinatur a forma secundum rigorem verborum: *Ego baptizo te*, vel *baptizatur a me servus Christi*, licet enim non necessario exprimatur persona ministri in forma, subintelligitur tamen, et secundum Vasquez requiritur ut actio significetur ut exercita a ministro, vel ut exiens ab ipso; ac proinde videtur requiri ut proxime applicet per se, aut instrumentum conjunctum, vel puerum aquæ, 14. Ex natura ablutionis sacramentalis.

vel aquam puero, quod non videtur eo casu fieri.

Ratio Richardi explicatur.

Aliter probat Richardus eamdem sententiam, quia lotio baptismalis exigit, ut immersioni succedat emersio, quæ intelligi sic debet, ut saltem succedere possit, quantum est ex natura ablutionis seu immersionis, licet per accidens non sequatur, ut contingit in casu proposito ad oppositum, quo non posset minister extrahere Catechumenum ex fonte, hoc enim per accidens est ex defectu virium; alter casus de aqua calidissima admitti etiam potest, vel negari, quia non ex natura ablutionis in aqua mox sequitur mors pueri, sed ex qualitate accidentali ipsius aquæ. Sed melius forte negatur valor talis ablutionis, quæ non est materia Baptismi, sed illa quæ natura actionis non ordinatur ad mortem ejus, quia sic magis congruum divinæ institutioni et communicationi Sacramenti, et ablutioni esuali seu consuetæ et morali.

15. De baptizato in parte.

(d) *Si secundo modo sic : aut apparet*, etc. Hæc est resolutio communis Doctorum, et patet ex rationibus, quas Doctor subjicit; si ergo pars principalis attingatur aqua, iterum non debet baptizari natus; si autem minus principalis, sub conditione baptizandus est, quamvis Sotus existimet simpliciter non fieri baptismum in parte minus principali, *art.* 7. *dist.* 3. quem sequitur Suarez *disp.* 20. *sect.* 2. Minus principalis quoad dubietatem Sacramenti est pes, vel manus; quoad nullitatem est pars minimæ quantitatis, ut digitus, vel pars digiti, secundum eosdem. Vasquez oppositum docet *cap.* 4. per partem principalem intelligit Doctor illas, de quibus asseritur dubium Sacramentum, ita ut repeti debeat sub conditione, nempe pedem vel manum, non autem partem quamcumque minimæ quantitatis, quia de hac antiqui non loquuntur, neque textus quem citat. Videtur ergo opinio Vasquez non esse tenenda in praxi, sed Baptismum absolute conferendum esse taliter nato, quod magis supponere videntur Scholastici, quia vehemens est dubium de valore Sacramenti ex defectu materiæ, cum illa non censeatur moraliter ex consuetudine ablutio absoluta hominis, vel quæ totum hominem denominet, sicut neque Æthiops dicitur albus absolute propter dentes, sed secundum quid; vehemens autem suspicio non videtur admittere eam scientiam, aut probabilitatem, ex qua Sacramentum sub conditione sit ministrandum, quia non tribuit in praxi fundamentum sufficiens applicandæ conditioni, ideo absolute applicari debet.

Sotus.

Suarez.

Vasquez. Quæ sit pars minus principalis.

16.

Cæterum non improbandus est, qui vel ipsum digitum, si aliud non apparet, in evidenti periculo et certo baptizaret, cum alia sententia non sit omnino certa, et sepeliendus esset infans sic baptizatus et mortuus, in loco benedicto, quia non deest fundamentum ex opinione gravis Theologi ad hoc sufficiens; qui tamen sic baptizaret sequendo illam sententiam, posset etiam sub conditione baptizare, si infans supervixerit. In hoc autem remedio ad salutem necessario, magis præsumendum est de misericordia Dei, et in casu necessitatis extendenda manus, quam arctanda, ubi nihil certo in oppositum habetur.

In Sacramentis enim juxta regulas Doctoris supra assignatas *d.* 3. *q.* 2. *a.* 5. debet applicari quando potest, quod certum est; si autem nequit, quod ad certum magis accedit, et sic in necessitate, quæ remedium non habet, applicari quod potest; neque sententia Vasquez est improbabilis speculative loquendo, quamvis, ut dixi, in praxi forte non esset applicanda conditio in forma Baptismi nato puero,

quia per partem minus principalem non intelligunt Doctores digitum, quamvis vivus sit, sed illam quæ immediate concurrit ad compositionem integralem totius, ut est pes, vel manus, et in qua non est principalis functio vitæ, ita ut sine ea homo consisteret in vita; tamen dubitant de Baptismo in hac parte, et iterandum docent sub conditione, quamvis etiam non requiritur, ut tota manus, vel pes tingatur, requiritur tamen ut tingatur in illa parte secundum quam potest denominari tota manus, ut verbi gratia in palmo, quia dicitur manus tota. Ad hanc autem denominationem non videtur sufficere, ut tingatur digitus, vel pars digiti, quia in digito, aut minima parte ipsius non consistit sufficiens ratio denominandi totam manum principaliter (quia est pars mediata) ex qua redundaret denominatio totius.

Ratio autem Vasquez non concludit, dicit enim denominationem et formam intrinsecam totius non esse absolute, nisi forma illa insit secundum aliquam saltem partem principalem, non ita quoad denominationes extrinsecas, seu a formis extrinsecus se habentibus; unde dicitur homo simpliciter et absolute vulneratus, quacumque in parte vulneratus sit, talis est ablutio. Negatur disparatas hæc quoad formas intrinsece et extrinsece se habentes, quia denominatio sumitur ab effectu formæ, et ita se habet ad totum, sicut principium denominans ad totum; illa autem pars nata est solum denominare totum absolute, quæ concurrit seipsa ad ejus constitutionem, et non remote, neque mediate et secundum quid, ut quia est pars partis saltem heterogenea, vel hujus etiam pars. Neque exemplum de vulnere subsistit, quia non quæcumque læsio digiti denominat hominem vulneratum absolute, et secundum rigorem, nisi abusive et improprie quis loquatur, a quo genere locutionis non debet regulari sermo, neque etiam veritas materiæ et formæ Sacramenti, sed a proprietate, et secundum usum receptum et approbatum sapientum.

18. Objectio solvitur.

Dices, ergo sacrilegum esset illum puerum baptizare in digito. Respondetur negando consequentiam, quia res est incerta ex eo quod definiri, nequeat quantum ad materiam Sacramenti, an talis ablutio sufficiat ex institutione divina, ideoque sine irreverentia Sacramenti, urgente necessitate, applicatur; hic enim non est fundamentum asserendi, aut negandi, ex revelatione divina, præter generale illud, quod nempe ablutio hominis sit materia Baptismi. Doctores autem disserunt de ablutione secundum usum et acceptionem vocis, non ex revelatis, quærentes an sit ablutio illa partis sufficiens, et quænam sit sufficiens? in qua certitudo Mathematica nequit haberi.

Congruentia.

Doctor adducit congruentiam, ex qua Baptismus in parte minus principali probetur validus, quia nempe illa est vivens, et habet totam animam. Eamdem assumit Durandus *dist.* 6. et Gabriel *supra*. Hanc autem rationem ita interpretantur quidam, et rejiciunt, ut Vaquez jam citatus; quod nempe anima quæ contraxit peccatum originale in illa parte sit tota, ac proinde ablui dicatur. Eamdem etiam rejicit Suarez sic intellectam, quia in anima est effectus ablutionis baptismalis, et non est subjectum ejus ablutionis, sed homo. Verba Doctoris sunt : ***Si autem appareat pars minus principalis, scilicet manus vel pes, illa est baptizanda, quia ibi est tota anima, licet non omnis sensus, sicut in capite***, etc. Quæ ratio non recte intelligitur a præfatis Doctoribus, quia non ideo dicit esse totam animam in parte, quasi anima esset subjectum ablutionis, sed loquitur respective ad caput,

Vasquez.

Suarez.

Ratio Doctoris.

Explicatur ejus intentum.

in quo Baptismum fieri posse omnes concedunt, ex eo quod sit pars principalis, in qua sensus animæ magis vigent, et functio vitæ, et sine qua vita nequit consistere in homine, quæ est differentia partis principalis a non principali, estque fundamentum, ex quo Doctores colligunt Baptimum in ea parte esse absolute Baptismum hominis et validum. Ad occurendum ergo objectioni tacitæ, quæ fieri potest contra Baptismum in parte non principali, dicit animam totam esse in parte non principali, quamvis non sit ibi omnis sensus, qui est in capite. Hic verus est sensus Doctoris, non autem ille ab aliis præsumptus, qui humilis est, et satis puerilis in hac materia. Excluditur etiam Baptismus, qui fieret in capillo, vel ungue per stillam, quem contendit Vasquez esse verum Baptismum, nam si dubitant Doctores de Baptismo partis non principalis, licet viventis, et uno ore dicunt iterandum esse Baptismum sub conditione, ut etiam præscribunt Rituales, quanto magis excluditur ab ablutione baptismali ea quæ fieret in capillo aut ungue, quæ denominat hominem absolute. Responsio ad argumenta est clara.

Occurrit objectioni.

QUÆSTIO IV.

Utrum non consentiens possit recipere effectum Baptismi?

Alensis 4. *p. q.* 18. *m.* 1. D. Bonav. *hîc* 1. *p. a.* 2. *q.* 1. D. Thom. 3. *p. q.* 68. *a.* 7. Richard. *d.* 6. *a.* 2. *q.* 3. Palud. *quæst.* 2. Durand. *q.* 7. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 14. *s.* 2. Vasq. *d.* 157.

1. Mag. B. C. Argum. 1. Ad primum arguitur quod non. Nullus dissentiens contrahit Matrimonium carnale; ergo nec spirituale, quia ibi non minus, sed magis requiritur consensus spiritualis. In Baptismo autem contrahitur quoddam Matrimonium spirituale, quia anima desponsatur Deo; ergo, etc.

Argum. Item Augustinus, sicut patrinus respondet pro parvulo, ita adultus respondet pro seipso: sed si patrinus non consentiat, parvulus pro quo respondet non baptizatur; ergo, etc. Videtur enim conferri Baptismus in virtute responsionis illius, qua ad quæstionem illam: *Vis baptizari?* respondet patrinus: *Volo;* et subjungit Sacerdos, *et ego te baptizo,* etc. quod autem fit sub conditione, si conditio non existat, nihil est.

Argum. Item, in Baptismo fit quoddam votum abrenuntiandi Satanæ, et adhærendi Deo; sed nullus invitus, vel dissentiens vovet, vel se obligat; ergo, etc.

Argum. Item, magis nocet baptizato malitia sui, quam ministri baptizantis; sed in baptizante requiritur non tantum consensus, sed intentio baptizandi; ergo multo magis requiritur consensus baptizati.

Contra, *Extravag. de Baptismo, et ejus effectu, cap. Majores.* Qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, ne detrimentum incurrat Baptismi, suscipit Sacramentum talis, sicut et is, qui ficte ad Baptismum accedit, characterem suscipit christianitatis impressum; et ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observationem fidei Christianæ; ergo absolute non volens recipit Sacramentum Baptismi.

SCHOLIUM.

Adultum a nativitate furiosum, baptizandum esse, sicut infantem, expectandum tamen lucidum intervallum, si speratur; furiosum, quandoque ratione usum, juxta desiderium quod ante furiam habuit erga Baptismum, baptizandum esse, vel non.

Hîc distinguo (a), tam ex parte ejus, qui dicitur adultus, quam ex parte ejus, qui dicitur non volens. De primo, aut adultus non utitur nunc ratione, nec est usus unquam, ut furiosus, vel fatuus a nativitate; aut non utitur nunc ratione, sed aliquando est usus; aut tertio nunc utitur actualiter ratione.

De primo breviter dicendum est, sicut de parvulo, nisi quod in hoc est differentia, quod si speratur ipsum aliquando curandum, et usurum ratione, expectandum est tempus illud, ut cum majori reverentia suscipiat Sacramentum. Si autem desperatur de eo quod ad usum rationis nunquam attingat, statim conferendum est sibi Sacramentum, quia nulli Deus excludit remedium ad salutem.

De secundo, scilicet nunc non utente, qui aliquando tamen usus est ratione, dico quod supponitur nunc habitualiter consentiens vel dissentiens, secundum quod se habuit in sanitate, ante istud impedimentum immediate, scilicet si tunc actualiter consensit, judicatur nunc habitualiter consentiens; si tunc actualiter dissensit, nunc judicatur habitualiter dissentiens. Et dixi, *immediate*, ita quod inter actum illum et istud impedimentum, non intervenit motus voluntatis oppositus. Et sic universaliter dico, quod iste habitualiter se habens, potest recipere Sacramentum, sicut patuit prius, quando actu sic vel sic se habuit Qualiter autem actualiter se habens, possit baptizari, statim dicetur in tertio membro.

Sed, expeditne talem baptizari? Multa enim licet, quæ non expediunt, 1. *Corinth.* 6. Respondeo, si speretur eum rediturum ad usum rationis, magis expedit tempus expectare, quo uteretur ratione, puta de dormiente, tempus vigiliæ expedit expectare, et de furioso tempus lucidi intervalli. Si autem non speretur, puta de eo, qui incidit in perpetuum impedimentum usus rationis, eum expedit baptizare, si tamen est capax Baptismi, quia alias exponeretur periculo damnationis. Qualiter autem sit capax, statim dicetur de utente ratione.

COMMENTARIUS.

1\. Alensis. D. Thom. D. Bonav. Richard. Paladanus. Gabriel. Duraudus. Gabriel. Marsilius. Adrian. Sotus.

(a) *Hîc distinguo tam ex parte ejus qui dicitur adultus*, etc. Resolutio hujus quæstionis est communis Theologorum, Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 7. *art.* 2. § *ultimo.* D. Thomæ 3. *part. quæst.* 69. *art.* 12. reliquorum *in* 4. *dist.* 4. ubi D. Bonaventura *art.* 2. *quæst.* 1. Richardus *dist.* 6. *art.* 1. *quæst.* 2. Paludanus *ibidem quæst.* 2. *art.* 1. *et* 2. *q.* 2. Durandus *dist.* 4. *quæst.* 7. Gabriel *eadem dist. quæst.* 2. *art.* 2. Marsilius *in* 4. *quæst.* 4. *art.* 4. *dub.* 3. Adrianus *quæst.* 1. *de Baptismo*, *art.* 3. Sotus *in* 4. *dist. quæst.* 1. *art.* 7. et moderni Scriptores 3. *part. quæst.* 64. *art.* 10. *et* 69. *art.* 12. vel in Magistrum *in* 4. *dist.* 4. 5. *et* 6. Hi omnes docent re-

quiri consensum adulti, ut valide recipiat Baptismum. Resolutio est quoad adultum, alium esse ætate solum adultum, alium simul mente; prior si nunquam habuit, aut speratur habiturus usum rationis, reputatur puer in ordine ad Baptismum suscipiendum, et sic non requiritur in eo ullus consensus; si autem fuit a prima ætate semper amens, sed expectatur perventurus ad usum rationis, expectandus est, ut cum majori fructu recipiat Sacramentum, nisi periculum aliquod subsit, aut videatur. Si autem alius habuit usum rationis quo nunc caret, et præsumitur nunquam ratione usurus, spectandus est status, quem habuit dum rationis, et consensus fuit capax, quia vel habuit aliquem consensum non retractatum, de quo constat, et ille nunc inest habitu, et sufficit ex parte subjecti, et ministri ut *infra* videbimus, vel habuit dissensum, et nunc etiam habetur dissentiens, neque est baptizandus, quia voluntas præterita non retractata ipsius, pro statu præsenti amentiæ reputatur; vel neutro modo se habuit, ut infidelis, verbi gratia, qui captus a Christianis incidit in amentiam, antequam quidpiam de Baptismo audivit, vel certe ex ipsa libertate ita mansit alias suspensus, licet audierit, et sic etiam non est baptizandus, quia non volens quod tenetur velle reputatur moraliter nolens. Si autem est adultus compos rationis, potest habere consensum vel dissensum, et utrumque vel habitualiter, vel virtualiter vel actualiter; utrumque etiam secundum quid vel simpliciter, eo modo quo distinguitur voluntarium secundum quid et simpliciter, verbi gratia, projiciens merces in naufragio est voluntarius simpliciter, involuntarius secundum quid; quid autem requiratur, jam dicemus.

Requiri consensum adulti.

Diversi status adulti, et quomodo sit faciendum?

2. Triplex modus

Hic autem modus triplex consentiendi vel dissentiendi, sæpius traditur a Doctore, ut *in* 2. *dist.* 41. *quæst. unica*, ubi agit de modo, quo refertur actus bonus in finem charitatis; et infra *dist.* 6. *quæst.* 4. consensus actualis est ille, qui nunc est præsens in exercitio; virtualis qui fuit aliquando actualis, et manet in virtute, quia sollicitavit voluntatem ad ponendum effectum, per medium remotum vel proximum, talis est in distracto; habitualis vero est voluntas inefficax habita, et nunquam retractata, qua redditur Sacramentum volitum, licet non applicet media pro tunc, quando erat, tollit tamen obicem contrariæ voluntatis, sive negative, per suspensionem actus secundi non consentientis, sive etiam contrariæ dissentientis.

Præter hunc consensum habitualem concedit alium Doctor, *in illa dist.* 41. nempe qui dicitur ex habitu et dispositione voluntatis in actu primo, ut quando habens habitum charitatis, elicit actum bonum, non secundum inclinationem charitatis, id est, qui natus est referri in finem charitatis, et posset referri ab eliciente, quamvis in actu secundo non referat ex negligentia, aut inadvertentia, hæc habitualis voluntas, licet habeat locum in merito, non pertinet ad scopum præsentis quæstionis, quia inclinatio illa habitualis non inest adulto respective ad Baptismum, supposito quod non habuit actus, ex quibus esset, et quamvis etiam inesset, ea non obstante, Baptismus ejus esset nullus, si postea retractaret priores actus, quibus consensit in Baptismum, nam dispositio requisita ad Baptismum adulti est aliquis actus secundus, quo de se ipso disponit in ordine ad Baptismum, et salutem, habens suiipsius plenam dispositionem et dominium, quæ non attenduntur aliter, quam in actu secundo: et hoc ex lege generali, qua Deus voluit salutem adulti dependere a suo libero arbitrio, sicut media in exercitio ab eo-

dem dependent. Consensus secundum quid et simpliciter patet ex iis, quæ tradit Doctor infra *dist.* 29. quid sint, et ex Philosopho 3. *Ethicorum.*

SCHOLIUM.

Nullum esse Baptismum datum nolenti illud, secus si ex metu volit. Ratio primi, quia Deus neminem invitum suæ familiæ adscribit. Ratio secundi, quia talis simpliciter vult. Utraque pars habetur, cap. *Majores*, de *Bapt.* Item sufficere intentionem virtualem ad Baptismum. De triplici intentione vide *Scot.* 2. d. 41. et infra d. 9. q. 4. Requiri autem aliquam intentionem tenent citati, et omnes, et colligitur ex *Carthag.* III. cap. 34. et *Araus.* 1. c. 12 et cap. *Majores* de *Bapt.* Unde *Cajet.* 3. p. q. 68. art. 7. dicens nullum consensum baptizati requiri, cum glossa c. *Solet.* v. *implorand.* de *consecr.* d. 4. merito reprehenduntur.

De tertio membro (b), scilicet de adulto utente ratione, distinguo de eo, quod ponitur in quæstione, *non consentiens,* quod potest intelligi contrarie vel negative. Negative tantum negat actualem consensum ; contrarie vero ponit actualem dissensum, et patet distinctio, quia non est idem non velle et nolle : si autem accipiatur *contrarie,* pro dissentiente actu, aut dissentit simpliciter, aut secundum *quid;* et intelligo *simpliciter*, sicut est expositum in tertio libro, quod ille, qui ut fugiat aliquod incommodum, vult aliquid, simpliciter vult illud, sicut projiciens merces in mare, ut fugiat submersionem, simpliciter vult projicere merces. Nam potentiam suam motivam ad projiciendum, voluntas movet imperando, et ipsa seipsam libere movet, quia cogi non potest. Simpliciter ergo volens projicit, sed secundum *quid* nolens, hoc est, sub conditione nolens, quia nollet, si posset alio modo salvare vitam.

Nolens Baptismum non recipit. De regulis juris, in 6. Melius est quod invitus quis servet legem Christianam quam quod permittatur impune mala agere.

Si ergo iste sit utroque modo dissentiens, dico quod non recipit Sacramentum, quia Deus per Sapientem dicit Proverb. 23. *Fili præbe mihi cor tuum*, nolens aliquem omnino invitum adscribi familiæ suæ; suscipiens autem Baptismum, adscribitur per hoc familiæ Chriti. Nec oportet hîc distinguere de reclamante sive protestante, signo exteriori, suum dissensum, et de non reclamante, quia in rei veritate si est dissensus, omnino idem est quoad Deum ; tamen quantum ad judicium Ecclesiæ judicantis de manifestis, et eum qui tacet præsumentis consentire, non cogetur reclamans ad observantiam religionis Christianæ, cogetur autem non reclamans. Nec in hoc potest argui Ecclesia, quod isti nolenti, tamen non reclamanti fiat injuria. Minus enim malum est sibi, quod invitus servet legem Christianam, quam quod impune permittatur agere contra eam, quia minus malum est invitum aliqua bona facere, et mala fugere, quam libere et impune mala agere, et bona dimittere.

Si autem secundum *quid* dissentiat, sed simpliciter consentit, et 4.
hoc non tantum in illam ablutionem, tanquam in quoddam balneum, sed in ablutionem eo modo quo illam intendit facere Ecclesia, ille simpliciter recipit Sacramentum, quia simpliciter est volens, licet secundum *quid* nolens, et de tali loquitur illud Concilium Toletanum, quod allegatur *Extrav.* de

Baptismo, et ejus effectibus, cap. *Majores :* Quod *illi, qui jam pridem ad Christianitatem coacti sunt, quia jam constat Sacramentis divinis associatos, oportet ut fidem, quam necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, et fides, quam susceperunt, contemptibilis habeatur.*

Quomodo volens ex metu, vere id velit?

Exemplum hujus, qualiter aliquis potest consentire in illam ablutionem suscipiendam, eo modo quo confertur ab Ecclesia, et tamen nollet, si posset evadere tormenta, quia non credit eam aliquid valere; sicut potest haberi de eo, qui non credit verba incantationis posse habere aliquem effectum, tamen concedit incantanti, quod dicat illa verba super eum, ea intentione, qua solet ea dicere, dicendo in corde suo, valeant quantum valere poterunt, iste vere diceretur incantatus; et si talis incantatio super aliquem diceretur consecratio diabolo, ille esset diabolo consecratus. Patet autem differentia istius membri secundum *quid* dissentientis a membro præcedenti, quia ille simpliciter dissentiens, omnino non recipit Sacramentum, et ideo cessante dissensu esset simpliciter baptizandus. Iste vero, quia simpliciter consensit, licet secundum *quid* dissentiat, est baptizatus, et cessante dissensu illo secundum *quid*, non est iterum baptizandus.

Ad Sacramenta sufficit intentio virtualis.

Si quis autem non consentiat tantum negative, dico quod recipit Sacramentum, si consensit virtualiter, quia noluit Deus obligare hominem ad impossibile, vel secundum statum hujus vitæ, nimis difficile. Nunc autem non distrahi, nimis videtur difficile homini pro statu, quia secundum Augustinum 3. de liber. arbit. *Non est in voluntate nostra, quin visis tangamur ;* ergo noluit Deus salutem hominis ponere in ista conditione, *si non distrahatur.* Nec ergo voluit obligare eum, quod in suscipiendo Baptismum, non distraheretur; et ita est universaliter in aliis Sacramentis. Sacerdos etiam in consecrando Eucharistiam, non obligatur (necessario dico) ad hoc ut non sit distractus ; vere enim conficit distractus, dum tamen prius induendo se, intenderet celebrare Missam, secundum morem Ecclesiæ.

Et si quæras, esto quod non consentiens actualiter, tamen consentiens virtualiter (eo modo quo positum est exemplum de Sacerdote celebrante) recipiat Baptismum, numquid et ille qui solum consentit habitualiter recipit ? distinctio autem istorum, *virtualiter* et *habitualiter*, patet 2. *lib. dist.* 41. Et esto quod sic, numquid ille, qui tantum negative non consentit, negative etiam non dissentit ? quia nec actum, nec habitum oppositum habet. De primo posset dici, quod talis judicatur habitualiter consentiens, quia aliquando habuit consensum actualem, non interveniente dissensu; et talis, licet utens ratione, recipit Sacramentum, quia non videtur propter aliquam conditionem minus capax, si utitur ratione, quam si prius usus, non utatur nunc; sed in tali non utente nunc, prius tamen uso, sufficeret habitualis consensus; ergo et hic. De secundo, licet difficile esset

aliquem talem invenire, præcipue qui prius aliquando cogitasset de Baptismo, quia vel tunc placuisset sibi baptizari, vel non placuisset, imo displicuisset, et secundum ultimum modum judicaretur talis habitualis consensus vel dissensus esse in posterum, tamen si quis esset omnino non consentiens, nec dissentiens, tam actualiter quam habitualiter, et tamen utens ratione, non esset capax Baptismi, quia ex quo utitur ratione, oportet quod habeat devotionem aliquam ad Sacramentum, si debet sibi valere, aliter enim videretur contemnere.

Ad primum argumentum dico, quod in Baptismo magis proprie est adoptio in filium, quam Matrimonium, quia parvulus non potest dici proprie contrahere Matrimonium, cum non utatur ratione, cujus usus requiritur ad omnem contractum; in adoptione autem sufficit solus actus adoptantis, etsi nullum habeat adoptatus.

Ad secundum dico, quod malitia potest esse ministri, inquantum minister, scilicet in male ministrando, vel quia non bene credit, vel quia non intendit conferre Sacramentum; et hæc malitia, maxime non intendendi, impedit Sacramentum conferri, magis quam malitia moris in suscipiente, et ratio dicetur in distinctione sequenti. Alia autem potest esse malitia ministri, non inquantum minister, sed concomitans, puta quod est in peccato mortali; et hoc non impedit Sacramentum conferri. Patet ergo quod non intentio ministri impedit, sed non quælibet alia malitia. Non autem sequitur ex hoc, ergo non intentio suscipientis impedit, quia in agente secundo, etiam requiritur quod per se pertinet ad agens, quod est intendere in agente per rationem; intentio autem non per se est suscipientis, inquantum hujusmodi.

Ad tertium, dicendum quod si adultus baptizandus, ex voto intendit renuntiare Diabolo et pompis ejus, tamen illud votum præcedens non est de necessitate Sacramenti, sed pertinens tantum ad ejus solemnitatem. Ad 3.

Ad aliud, concedo quod consuetudo Ecclesiæ bona est, quod nullum adultum baptizat, nisi respondeat pro seipso, et est consuetudo laudabilis et rationabilis, ut solum volens adscribatur familiæ Christi. Sed licet non responderet, quia scilicet non uteretur ratione, ut dormiens, posset sibi Sacramentum conferri, dum tamen esset habitualiter consentiens; sed hoc, ut dictum est prius, non expedit facere, sed expectare tempus, quo actualiter consentiat. Ad 4.

COMMENTARIUS.

3. Augustin. Dissentiens negative, aut positive non baptizatur.

(b) *De tertio membro*, etc. Respondet Doctor, quod dissentiens negative aut contrarie non baptizatur valide. Est Augustini loco supra citato *in com. præcedenti*, *ex lib.* 4. *de Baptismo*, *cap.* 24. Et probat ex illo Joannis 9. *ætatem habet, ipse pro se respondeat;* ideo autem infantes sine consensu baptizantur valide, quia nondum arbitri suiipsius ex defectu ætatis; an autem requiratur in eis consensus parentum aut tutorum ad valorem Sa-

cramenti, infra videbimus; patet ex cap. *Majores, de Baptismo*, et ratio est jam tacta.

Dissensus secundum quid non impedit. Tolet. IV. Innocent.

Secundo dicit, si dissensus ille sit tantum secundum quid dissensus, simpliciter tamen consentit, Sacramentum esse validum. Patet ex Toletano IV. *cap.* 56. et habetur 45. *dist. de Judæis*, cujus verba citat Innocentius in dicto capitulo *Majores, de Baptismo;* et eadem habet Doctor in littera, et exemplum subdit accommodatum, ut ibidem patet. Quod si consensus ejus non sit verus, sed simulatus et fictus, non erit coram Deo baptizatus, sed in foro Ecclesiæ tenebitur pro baptizato, quia exterior consensus verbis expressus, supponit interiorem, quantum ad præsumptionem, quæ non tollitur nisi probetur contrarium.

Consensus fictus quid inducit.

Sufficit virtualis.

Tertio, dicit voluntatem virtualem sufficere, ut bene probat, quia hæc etiam sufficit in ministro Sacramenti, nam semper voluntas præterita præsumitur durare, nisi mutetur : *De his quæ vis, metusve causa fiunt*, cap. *Perlatum;* et illa sufficit ad meritum, et imputationem, et contractus, et transactiones, ut patet in iis, quæ per procuratores fiunt.

Sufficit habitualis primo modo dictus. Carthag. Concilia.

Quarto, dicit voluntatem habitualem sufficere ad receptionem validam Sacramenti. Patet ex ratione præmissa, quia voluntas præterita reputatur donec revocetur, ut patet ex illo cap. *Majores, de Baptismo*, ubi dicit Pontifex, quod amentes et dormientes, qui jam consenserunt, neque postea dissenserunt, recipiunt Baptismum valide. Carthaginen. III. *cap.* 34. Arausicanum I. *cap.* 12. quæ docent privatos usu rationis et loquelæ, si habent testimonium præteritæ voluntatis, baptizandos esse et reconciliandos, juxta Rituale Romanum.

Arausic.

Rituale Romanum. Indifferens nihil

Quinto, dicit quod qui indifferenter se habet, nec consentit, nec dissentit, nôn recipit Sacramentum, patet ex dictis. Contrarium hujus dicit Cajetanus 3. *part.*, *quæst.* 68. *art.* 7. Primo ex illis, cap. *Majores*, de Baptismo : *Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrariæ voluntatis non invenerit*, etc. in tali non est contraria voluntas ergo. Deinde patet in Extrema Unctione quæ datur privato subito usu rationis. Item in parvulis non requiritur talis consensus; ergo. Item, Florentinum *in Decreto unionis* tantum requirit materiam, formam et intentionem ministri ad perficiendum Sacramentum. Item, si requireretur consensus, non sufficeret habitualis, quod falsum est ex dictis. Antecedens patet in ministro, quia præter habitualem requiritur actualis aut virtualis, etc.

Ad primum respondetur *contrariam voluntatem* dici ibi etiam eam, quæ negativa est, ut patet ex textu : *Ille vero*, inquit, *qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti, quia plus est expresse contradicere, quam minime consentire*, etc. Ubi illa verba, *sed penitus contradicit*, non adduntur per modum limitationis, sed per modum augmenti, quia casus propositus fuit de iis, qui ad Baptismum cogebantur, vel sunt coacti, in quibus dicit Baptismum esse nullum, si contradicunt, quia *plus est contradicere, quam minime consentire*, ubi supponit etiam hunc valide baptizari; qui enim non consentit, censetur invitus.

Ad secundum respondetur, Extremam Unctionem non supponere alium consensum quam universalem, quo homo fidelis et pœnitens vult muniri omnibus Sacramentis.

Ad tertium de infante, patet ex Augustino *loco citato*, ubi hanc differentiam supra expressam assignat, inter infantem et adultum respective ad con-

sensum et non consensum. Dices, saltem requiriri consensum parentum, ita ut alias Baptismus fieret nullus; ita sentit Durandus *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 7. Paludanus *quæst.* 4. Catherinus *opusculo de infantibus Judæorum baptizandis;* hi negant filios infidelium, qui non sunt sub potestate Christianorum recipere Sacramentum valide, sine consensu vero, aut interpretativo parentum, quia voluntas patris reputatur voluntas filii, qui pro ipso testatur, et eligit sepulturam, et contrahit; si desint parentes, requiritur consensus tutoris vel ejus qui curam ejus gerit.

Contrarium hujus tenent communiter Doctores, vel supponunt, estque Augustini *epist.* 23. *ad Bonifacium*, ubi expresse docet parvulum non dependere a voluntate parentum, sive quoad salutem per Sacramentum, sive quoad consecrationem ejus diabolo per incantationem: *Cæterum*, inquit, *cum infans non redeat in parentem, ut cum illo, et in illo unus sit homo, sed omnino alter sit, habens carnem suam et animam suam, anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Nec illud te moveat, quod quidem non ea fide ad Baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam, sed quod eos putent hoc remedio temporalem retinere vel recipere sanitatem, non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur;* et subdit rationem: *Celebrantur enim per eos necessaria ministeria*, etc. id est, Baptismus.

Supponit ergo salutem infantum baptizatorum non dependere a fide, aut intentione infideli parentum, sed a solo Baptismo, sicut subjungit interfectores esse filiorum, qui eos dæmoniis consecrant, non quod interficiant spiritualiter filios reipsa, sed quantum in ipsis est; et addit: *Afferri parvulos ad percipiendum salutem, non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamvis et illi etiam offerant, si fideles et boni sunt) quam ab universa societate Sanctorum;* et concludit: *Tota ergo hoc mater Ecclesia, quæ in Sanctis est, facit, quia tota omnes, tota singulos parit.* Et infra: *Illud autem nolo te fallat, ut existimes reatus vinculum ex Adam tractum, aliter non posse disrumpi nisi parvuli ad percipiendam Christi gratiam a parentibus offerantur. Sic enim scribit, ut dicit sicut parentes fuerunt auctores ad eorum pœnam, per fidem parentum identidem justificentur cum videas multos non offerri a parentibus, sed etiam a quibuslibet extraneis*, etc. *Per hoc nihil aliud hic fieri vides, nisi quod in Evangelio scriptum, cum Dominus interrogasset quis, illi a latronibus sauciato, et semivivo in via derelicto, proximus fuisset, responsum est enim, qui in illo fecit misericordiam*, etc.

Parvulorum salus non dependet a voluntate parentum.

7. Argumentum a ratione.

Probatur primo, quia voluntas parentum non imputatur ad contrahendum originale peccatum, neque ab ea pendent quoad hoc, ut de fide est, quia etiam infantes Christianorum perinde contrahunt originale, sicut et infidelium, quia a sola illa voluntate et peccato primi parentis, in quo omnes erant, et peccaverunt, dependet; ergo etiam non dependent quantum ad salutem consequendam in Baptismo a voluntate parentum, sed a solo Christo, in quo omnes unum fiunt, et regenerantur ad justitiam per Baptismum.

Contrahitur originale independenter a voluntate parentum. Ita regeneratio.

Patet consequentia, quia non magis debent constitui in voluntate parentum quoad justitiam recipiendam per Christum, quam quoad peccatum contrahendum ab Adamo; hoc enim esset contra divinam misericordiam, et in præjudicium infantum; ergo *sicut delictum, ita et justitia*, vel gratia, et *ubi abundavit delictum,*

superabundavit et gratia; ergo sicut peccatum non dependet nisi a consensu proprio, aut primi parentis, ita nec gratia dependet, nisi a consensu proprio, vel Christi Redemptoris, quasi minus esset efficax Christus ad salvandum, quam Adam ad damnandum, vel jus parentis in filium esset majus respective ad Christum quam ad Adamum. Hanc rationem habemus ex Augustino in primis verbis citatis.

8. Secunda ratio.

Secundo, magis docent Patres in fide aliena parvulum baptizari, quam in voluntate aliena, seu per alienam voluntatem offerri, sed in fide aliena non intelligitur fides parentum; sed vel ipse Baptismus, qui est Sacramentum fidei, ut Augustinus in calce illius epistolæ, et alias docet, vel fides Ecclesiæ; ergo etiam sufficit voluntas Ecclesiæ, quæ salvatur in ministro ad valorem Sacramenti. Deinde si jus paternum, et dissensus in eo fundatus, impedit valorem Sacramenti, manebit etiam eadem potestas Patris respective ad Baptismum, quamdiu jus ejus non expirat, sed non expirat veniente filio ad usum rationis; ergo etiamsi tum consenserint in Baptismum, repugnantibus parentibus et tutoribus, Baptismus erit nullus; quod nemo salva fide asserit. Probatur consequentia, quia illud jus paternum valet ad irritandum votum filii, et alios actus, quamdiu est impubes, et potest disponere de filio impuberi non secus ac de infante, etitam contra voluntatem filii, ut eum vendere, et in similibus.

Jus paternum non derogat Sacramento.

9. Filii fidelium invitis parentibus valide baptizantur.

Præterea non est minus jus Christianorum in suos filios, quam infidelium, quia fides non præjudicat juri naturali parentum in filios, et præceptum de honorandis parentibus in lege nova confirmatur; sed si filius fidelis, aut hæretici, baptizetur invito parente, manet Baptismus ratus, etiamsi talis actio esset prohibita ab Ecclesia, quia efficacia Sacramenti hujus non dependet ab Ecclesia.

Præterea si martyrio in odium Christi interficeretur infans infidelis, salvaretur sine consensu parentum; ergo etiam erit vere baptizatus si absque eodem consensu baptizaretur. Antecedens patet, quia Innocentes invitis parentibus fuerunt occisi, et tamen sunt Martyres, ut supra diximus. Consequentia probatur, quia martyrium ex natura actus magis dependet a consensu voluntatis, et fide adulti, quam Baptismus, ut per se constat; ergo idem dicendum est quoad infantes, si exigeretur consensus parentum ad Baptismum, magis exigi ad martyrium. Præterea quoad bona temporalia et vitam corporalem, potest respublica vel Princeps, suscipere patrocinium infantis contra iniquos parentes, aut filios; ergo etiam infantem in periculo mortis constitutum, potest baptizare invito patre, et repugnante, etiam homo privatus, sicut vi eripere infantem a patre, qui eum esset occisurus; ergo tum valebit Baptismus, quod esset falsum, si essentialiter exigeret consensum paternum ad sui valorem. Sed de hoc inferius agetur latius.

Baptismus itaque non exigit consensum proprium infantis, qui non potest esse, neque consensum parentum ejus ad valorem Sacramenti, quidquid sit an liceat ita baptizare. Neque expediens fuit valorem Sacramenti in infantibus, quod ipsis est unicum remedium salutis, constituere sub voluntate parentum, quia in periculo sæpe non vacaret consensum eorum expectare, et Sacramenti efficacia committeretur incertitudini; neque Concilia, aut Patres, qui docent Sacramentum esse semper validum, nisi ponatur obex, mentionem alicujus obicis fecerunt in infantibus, qui redderet Sacramentum nullum, sed in solis adultis. Et sane esset magna

injuria, si Baptismus infantum dependeret ab alio, quam a forma, materia et intentione ministri, præterire conditionem essentialem requisitam ; ideo non expressio ejus quoad infantes, et expressio quoad adultos, reddit doctrinam, quam tenemus, esse universalem et priorem omnino falsam esse, quam merito Cajetanus dicit irrationabilem.

Ad quartum Cajetani respondetur consensum baptizati non requiri ex parte Sacramenti, sed ex patre subjecti, ut sit capax salutis et remedii ad salutem ordinati ex lege universali, qua ordinata sunt hæc in potestate liberi arbitrii in capace proprii consensus ut sint voluntaria.

Ad quintum respondetur, in ministro requiri voluntatem efficacem respectu Sacramenti, quia concurrit effective saltem applicando Sacramentum ; in adulto autem baptizando, sufficit quicumque actus, quæ redditur voluntate dispositus, ut Sacramentum velit recipere. Alia ad initium quæstionis posita solvuntur ex textu.

QUÆSTIO V.

An adultus fictus recipiat effectum Baptismi?

Alens. 4. *p. q.* 18. *m.* 2. *art.* 1. *et* 2. D. Bonav. *hic* 1. *p. art.* 2. *q.* 2. Richard. *art.* 1. *q.* 2. D. Thom. 3. *p. q.* 69. *art.* 9. Vasquez 3. *part. d.* 158.

1. Ad secundum sic proceditur, arguitur quod adultus fictus recipiat gratiam Baptismi, quia Galat. 3. *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Sed nullus induit Christum, nisi accipiendo gratiam, quia per hoc fit conformis Christo ; ergo, etc.

2. Item, si fictus non recipit gratiam, cum non possit salvari sine gratia baptismali, ergo recedente fictione, esset alias baptizandus. Consequentia patet a simili, quia ficte pœnitens, tenetur ad pœnitendum vere de eisdem peccatis. Consequens est inconveniens, ut patet auctoritatibus Sanctorum in littera.

Item, Baptismus expellit peccatum, non illud quod jam prius expulsum est (quod enim expulsum est, expelli non potest) ; ergo expellit peccatum, quod tunc inest ; ergo nullum peccatum in ficto impedit effectum Baptismi. Argum. 3.

Contra, Augustinus *de Pœn. c.* 2. et ponitur in littera : *Omnis qui jam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cum accedit ad Sacramentum fidelium, nisi pœniteat eum veteris vitæ, novam non potest inchoare.* Ratio ad opposit. August.

Item, de Baptismo parvulorum, dicit Augustinus : *Tunc valere incipit Baptismus ad salutem, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ, corde in malitia perseverante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri ;* ergo illa fictio impediebat ablutionem in Baptismo, et per consequens gratiam.

SCHOLIUM.

Fictum, id est, existentem in mortali, de quo non conteritur, nec atteritur, non accipere gratiam Baptismi, ex *Trident.* sess. 6. c. 6. *August.* lib. de medicina pœn. c. 2. et de fide et oper. c. 4. et seq. *Carthag.* 4. c. 85. *Aquisgran.* 1. c. 114. *Dion.* de Eccles. Hierarch. c. 2. *Nazianz.* orat. in sanctum lavacrum. *Basil.* lib. 1. de Bapt. *Ambros.* lib. de his qui myst. initiantur.

Respondeo (a), fictus dicitur, qui aliud prætendit exterius, aliud habet interius; potest ergo aliquis 2. Fictus quis dicatur. Fictio

duplex. Alia contra Sacramentum, alia contra dispositionem ejus. Ecclesia præsumit semper meliorem partem

in suscipiendo Baptismum esse fictus dupliciter. Uno modo, quod ostendat se velle recipere illam ablutionem, eo modo quo Ecclesia intendit eam conferre, et tamen oppositum habet in animo, et ille non recipit Sacramentum, ut patet ex quæstione præcedenti, quia simpliciter est nolens respectu ablutionis sacramentalis, licet sit volens, respectu ablutionis simplicis, et si talis postea recederet a fictione, esset baptizandus; tamen Ecclesia judicaret eum consentire in ablutionem sacramentalem, et cogeret eum ad observantiam fidei Christianæ, quia præsumit partem meliorem, quando signa magis prætendunt eam, sicut præsumit post matrimonium, de ficto cognoscente illam, quam affidavit, cognoscere affectu maritali, et ideo cogit eum ad verum consensum matrimonialem in eam.

Alio modo potest aliquis esse fictus, ostendendo se esse dispositum ad recipiendum Sacramentum, et tamen non est dispositus interius, vel quia non habet rectam fidem, vel quia habet aliquod peccatum mortale tunc in actu, vel præteritum, de quo nullo modo atteritur vel conteritur. Et isto secundo modo communiter loquuntur Sancti et Doctores de ficte baptizato.

Dico tunc (b), quia nolentem Deus non justificat, secundum illud Augustini : *Qui creavit te sine te, non justificabit te sine te.* Iste, qui habet actualiter obicem contra gratiam, puta infidelitatem, vel aliquod peccatum, quod tunc actu voluntatis committit, vel quod prius commisit, et nullo modo sibi displicet, nullo modo recipit gratiam, secundum Augustinum, ubi supra : *Omnis qui suæ voluntatis arbiter constitutus est*, etc. et de isto intelligitur illud Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.*

Et si objicitur (c), ergo iste tunc videtur esse perplexus, quia non patet sibi via salutis, cum non possit iterum baptizari, quia baptizatus est, et sine gratia baptismali salvari non potest. Respondeo, rebaptizari non potest, quia Deus instituit Baptismum initerabilem, ne propter plenam remissionem, quæ fit ibi tam culpæ quam pœnæ, daretur occasio sæpius delinquendi, si Baptismus posset sæpius iterari. Quod autem in Baptismo fit remissio omnis pœnæ, dicit Ambrosius *de consecr. dist.* 4. et sumitur de glossa super illo verbo : *Sine pœnitentia sunt dona Dei*, Rom. 11. *Gratia*, inquit, *Dei in Baptismo, non requirit gemitum, vel planctum, vel aliquod opus, sed omnia gratis condonat*; et Magister 4. *dist. cap. antepenult.* Tamen nulli quotiescumque labenti, præclusit Deus viam salutis in hac vita ; non enim ad majorem miserationem voluit ipse quemcumque nostrum ad proximum obligare, quam ipse voluerit habere ad subditum. Petro autem quærenti, *Matth.* 18. quoties deberet dimittere fratri peccanti in ipsum, *an septies ?* respondit, *septuagies septies ;* imo secundum Augustinum in Homil. *millies, millies;* et universaliter, quotiescumque peccaverit et recognoverit, parcendum est ei. Sic ergo Deus instituit aliquod aliud remedium, quo-

tiescumque peccanti in via, scilicet Sacramentum Pœnitentiæ; et tunc dico, quod isti patet via salutis, per veram pœnitentiam de ista fictione, juxta secundam auctoritatem Augustini adductam.

COMMENTARIUS.

(a) *Respondeo fictus dicitur*, etc. In superiori quæstione egit de dispositione requisita ad valorem Sacramenti in adulto, qui est consensus ejus tantum, et aliud non requiri; patet ex dictis, et amplius patebit infra de Baptismo hæreticorum, contra sententiam, quæ fuit Cypriani; in hac autem agit de requisita dispositione adulti, ut recipiat effectum Sacramenti, qui est justificatio ejus a peccato. Hæc ergo quæstio explicat primo quid sit fictio; secundo quomodo tollatur, juxta varios modos dicendi.

Quantum ad primum dico, *fictionem ut in actibus humanis invenitur esse in eo, quod aliquis exterius prætendat, aut præ se ferat, quod interius non habet*, etc. in verbis dicitur mendacium, in operibus simulatio, et hæc ex usu Theologorum appellatur *fictio*, quæ duplex esse potest quantum ad præsens. Primo ut interius nullus sit consensus recipiendi Sacramenti, quod exterius simulat recipere, vel certe sit dissensus internus absolute; et talis, inquit, non recipit Sacramentum valide, ut in præcedenti dictum est, quamvis ab Ecclesia cogatur ad observantiam fidei, quia præsumitur ex verbis et factis consensus, qui debet inesse, et non contrarium.

Secundo modo sumitur *fictio*, ex usu præsentis quæstionis, et sententia tam Patrum quam Theologorum, quatenus est in simulatione congruæ dispositionis seu requisitæ ad susceptionem Sacramenti legitimam et fructuosam, qua tamen caret, ut si caret fide, non credendo mysteria, quorum fides exigitur, vel omnia, vel aliqua, vel quia deest pœnitentia de peccatis ante Baptismum commissis, vel certe etiamsi nullum mortale alias commiserit, vel si commiserit, non solum omittendo pœnitentiam, sed etiam actu peccando mortaliter in ipsa susceptione Sacramenti peccat de novo.

(b) *Dico tunc quia nolentem Deus non justificat*, etc. Intelligit nolentem juxta scopum Augustini et conclusionis, non solum de nolitione contraria, sed etiam de interpretativa, seu omissione ejus, quod debuit adesse, nempe dispositionis debitæ, ut si deest fides, aut pœnitentia de male commissis, et remotione impedimenti, ut peccati actualis tunc commissi. Conclusio autem Doctoris est nullo modo sic fictum recipere gratiam sanctificantem; est de fide, eamque supponit Doctor ex Sanctis Patribus, eam breviter probans ex Augustino et Scriptura. 2. Non justificatur fictus.

Prima ergo dispositio ad justificationem adulti in baptismo est fides. Loquitur autem Doctor in ordine ad recipiendam gratiam sanctificantem. Requiri autem fidem patet Matthæi ultimo : *Euntes docete*, etc. præmittitur doctrina ob necessitatem fidei, *fides enim ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, id est, prædicationem: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit*, etc. Marci ultimo, Actorum 8. *Si credis licet*, inquit Philippus Eunucho, *Credo*, inquit, etc. patet fuse ex locis Pauli de necessitate fidei, sine qua *impossibile est placere Deo*. Prima dispositio est fides.

Hinc exigitur confessio fidei a Catechumenis, et Symbolum ante Baptismum. Clemens Romanus *lib.* 7. *Institut. c.* 42. Dionysius *de Ecclesiast. hierarchia, cap.* 2. Origenes *hom.* 5. *in Num.* Synodus Laodicen. *can.* 46. *et* 47. Cyrill. Jerosoly- Clem. Rom. Dionys. Origenes. Conc. Laodicen. Cyrillus Jerosolym. Basilius.

Synod. Constantinopol. Chrysost. Cyril. Alex. Tertullian. Cyprian. Hilarius. Ambros. Hieron. Ruffinus. Augustin. Trident.

mitanus *Catechesi mystagogica* et *Catechesi* 2. Basilius *lib.* 3. *ad Eunomium*, Sexta Synodus Constantinopolitana *cap.* 7. Chrysostomus *in cap.* 15. 1. *ad Corinthios*, *in cap.* 1. *ad orat.* 1. Cyrillus Alexandrinus *in c.* 25. *Isaiæ lib.* 12. *in Joannem*, *cap.* 64. et reliqui Græci Patres. Idem docent Latini, Tertullianus *de spectaculis*, *c.* 4. Cyprianus *epist.* 70. *et* 76. Hilarius *in Matthæum can.* 75. Ambrosius *lib.* 2. *de Sacram. cap.* 75. *et lib. de Spiritu sancto*, *cap.* 11. Hieronymus *dialogo contra Luciferianos*, *cap.* 5. *ad Pammachium contra errores Jerosolymitani*, *cap.* 4. Rufinus *in explicatione Symboli*, Augustinus *de fide et operibus*, *c.* 9. *et c.* 20. et omnes Rituales idem præscribunt, ac novissime Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 5. hanc primam constituit in dispositione adulti ad justificationem; et rationem subdit *cap.* 8. quia est *radix et fundamentum justificationis*.

3. Requiri pœnitentiam de actuali. Vera sententia.

Secunda dispositio est pœnitentia de actuali, sine qua nequit consequi gratiam sanctificantem; ita Doctor expresse, § *Alio modo*, etc. et versu *Dico tunc*, quæ est secunda conclusio hujus quæstionis. Cæterum ab aliis citatur, quasi asseruerit non requiri aliquem dolorem de peccato, sed solam voluntatem recipiendi Sacramentum, sine complacentia actuali peccati, ita eum citat Gabriel pro hac sententia *in* 4. *dist.* 14. *quæst.* 2. *art.* 2. *not.* 2. *et dist.* 4. *quæst.* 2. *art.* 2. *post* 4. *conclusionem*. Almainus *in* 4. *dist.* 14. *quæst.* 4. Adrianus *quodlibeto* 5. *art.* 3. Sylvester in Summa, verbo *Confessio* 1. *quæst.* 21. Angelus *ibidem* 1. *num.* 27. Rosellus § 4.

Calumnia. Gabriel.

Almainus. Adrian. Sylvester. Angelus. Rosellus.

Vindicatur. Vega. Corduba. Vasquez. Suarez. Scholiastes. Falsa interpretatio.

Scotum ab hac calumnia vindicat Vega *lib.* 9. *in Trident. c.* 5. *et lib.* 13. *c.* 33. *et* 34. Corduba *lib.* 1. *quæstionarii*, *quæst.* 2. Vasquez *tom.* 2. *in* 3. *disp.* 158. *cap.* 1. et Suarez *disp.* 28. *sect.* 1. *conclus.* 1. et optime Scholiastes *hic Scholio* 2. et infra *dist.* 14. Male tamen censet Vasquez Doctorem asseruisse illum dolorem requisitum non esse supernaturalem, quem suo loco vindicabimus commodius *illa dist.* 14. ubi de natura pœnitentiæ, ejusque actibus per se agit.

Pro prætensa autem opinione jam præmissa citatur *in* 4. *dist.* 14. *quæst.* 3. *art.* 3. versu *Dicitur ergo*, etc. Verba ejus sunt : *Sicut ergo adultus primam gratiam delentem originale potest habere duplici via, vel ex bono motu disponente ad illam de congruo, vel ex susceptione Sacramenti; ita et in proposito*, etc. *Hoc declaratur sic, quia ad primam susceptionem gratiæ, requiritur aliquis motus meritorius de congruo; ad secundam autem non requiritur, nisi voluntaria susceptio Baptismi, et sine fictione, hoc est cum intentione suscipiendi quod confert Ecclesia, et sine actu vel voluntate peccati mortalis, ita quod in primo requiritur aliquod opus intrinsecum, aliquo modo acceptum, tanquam meritum de congruo; in secundo solum requiritur opus exterius cum amotione interioris impedimenti; non solum ergo attritus per aliquod tempus*, etc. Hunc locum ita interpretantur præfati Doctores, ut Doctor non asseruerit non requiri pœnitentiam ad dignam susceptionem Baptismi, sed non requiri contritionem perfectam, quæ extra Sacramentum justificet, de qua contritione ut plurimum tota illa distinctione loquitur; et hoc secundum verum est; sed declarando litteram plane, et secundum mentem Doctoris, non est necessarium ad hoc recurrere, quia clare loquitur, si membra discursus ejus discernamus, et scopum perpendamus.

In principio itaque illius articuli rejicit sententiam Magistri *in dist.* 18. asserentis Sacerdotem Evangelicum non remittere peccata, sed ostendere remissa. Hanc im-

pugnat, quia derogat Sacramento Pœnitentiæ, quia sic nunquam remitteret peccata, sed supponeret remissa per veram contritionem, et consequenter non esset secunda post naufragium tabula. Subdit sententiam Alensis, quæ dicit ad Sacramentum Pœnitentiæ adeo requiri dispositionem congruam, ut per Sacramentum remittat peccatum, non tamen alligasse virtutem suam Sacramentis, quin sine ipsis remittat peccatum per perfectam dispositionem extra Sacramentum, quod est majoris misericordiæ duplicem viam et medium remittendi peccati instituere, quam ad unum tantum arctare.

Subdit autem Doctor exemplum de Baptismo adulti, et remissione peccati originalis per duplicem illam viam; vel per bonum motum voluntatis, tanquam meritum de congruo; vel per realem susceptionem Baptismi, excludendo fictionem, ut inde probet etiam peccatorem post Baptismum utroque modo justificari, sive per contritionem, sive per Sacramentum Pœnitentiæ supposita attritione, quod denotat illa clausula, *ita et in proposito*, etc. id est, de Pœnitentiæ Sacramento.

Et amplius subdit declarationem : *Hoc*, inquit, *declaratur sic*, etc. *quia ad primam susceptionem gratiæ*, (nempe ab adulto, quando justificatur a peccato originali extra Sacramentum) *requiritur aliquis motus meritorius de congruo*, etc.

Casus ergo est de adulto cum peccato originali solum, quia non facit mentionem ullam Doctor de peccato personali ejus mortali, sicut in præsenti quæstione et conclusione facit, et ita non est sibi contrarius, ut male asseruit Gabriel; et solum loquitur de justificatione adulti a peccato originali, non autem a peccato mortali personali : *Sicut ergo adultus*, inquit, *primam gratiam delentem originale potest habere duplici via*, etc. quæ est ipsa expressio exempli, et casus, quam deinceps nihil mutatam prosequitur. Non video ergo qua ratione trahatur ad alium diversum præsentis quæstionis, in qua agitur de ficto et dispositione in eo requisita ad justificationem. Ad confirmationem facit, quod justificationem adulti ab originali asserat fieri, non per pœnitentiam, sed per motum meritorium de congruo, nempe vel per fidem formatam, seu operantem per charitatem, et justificantem, ut Apostolus *in epist. ad Galatas*, *c.* 5. vel certe, si habet aliqua venialia cum originali, per actum pœnitentiæ perfectæ, quæ sine peccato personali nequit concipi, non requirit tamen determinate pœnitentiam, quæ nequit esse de originali; infra tamen agens de dispositione requisita ad remissionem peccati mortalis post Baptismum commissi, specificat actum debere esse (nempe per se loquendo, et secludendo casum, quo excusatur a pœnitentia formali et expressa supplente dilectione, quæ virtualis est pœnitentia ejus defectum in eo qui non advertit ad peccatum) attritionem perfectam, id est, contritionem vel remissam cum Sacramento.

Quod ergo de adulti justificatione per 7.
Sacramentum ab originali (quod per se primo est materia Baptismi, secundaria autem peccatum personale, si insit, de quo nihil præfato loco Doctor) sufficere voluntatem recipiendi Sacramentum seclusa fictione, verissimum est, nec solum sententia communis, sed veritas fidei. Ex quibus patet nullum esse locum calumniæ, vel aliter interpretandi sententiam ejus quam sonat, quia doctrinalis propositio secundum proprietatem intelligenda est. Casus autem præsentis quæstionis est diversus ab eo, quem in loco citato exprimit Doctor, non solum verbis, sed et sententia. Omitto quod dicit *in quæst.* 1. *art.*

2. de lege ordinaria non deleri peccatum personale, nisi per pœnitentiam, vel aliquid æquivalens in acceptatione divina, et plura alia loca citari possunt. Hæc enim pœnitentia solum respicit peccatum personale, non originale, ut supponit probatio principalis conclusionis sequens.

Advertendum est, casum hunc admitti ex principiis Doctoris, nempe adultum carere posse peccato mortali personali, de quo alius locus est disserendi; eumdem autem casum supponit hic in textu in secundo genere fictionis, nempe dum peccat suscipiendo Sacramentum, potest ergo per ipsum accedere cum solo originali, sine mortali personali, et tunc sufficit ei voluntas recipiendi Sacramentum, et fides, sine pœnitentia, quod supponitur infra q. 7. in fine, *v. Quod si compares*, etc.

8. Necessitas pœnitentiæ. Probatur ergo conclusio, Actorum 2. *Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum*, etc. Auctor de vera et falsa pœnitentia cap. 18. *Baptismus sine pœnitentia nunquam profuit ei qui peccavit spontanee; peccavit spontanee*, inquit. Augustinus etiam variis in locis, sæpe idem docet, ut *epist.* 48. *et* 118. Fulgentius de fide ad Petrum *cap.* 30. et ex hac ratione injungebatur ante Baptismum Catechumenis ad exercendam pœnitentiam, ut puriores accederent ad lavacrum opera pœnitentialia, ut abstinentia a carne, vino, et aliis, ex Cyrillo *Catechesi citata supra*. Concilo IV. Carthaginens. *can.* 85. Augustino *de fide et operibus*, *cap.* 6. Nazianzeno, *Orat. in sanctum lavacrum*.

Cyrillus Augustin. Nazanzen.

Item, Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 6. declarat pœnitentiam necessariam esse ad justificationem adulti peccatoris, *per eam pœnitentiam*, inquit, *quam ante Baptismum agi oportet*, etc. et can. 3. *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio*, etc. *pœnitere sicut oportet, ut ei justificationis gratia concedatur, anathema sit.* Loquitur autem de justificatione per Baptismum, atque adulti peccatoris; et sess. 14. cap. 1. *Fuit autem*, inquit, *necessaria universis hominibus, qui mortali aliquo peccato inquinati sent*,(nota hæc verba, in quibus præscribitur materia præcisa pœnitentiæ, ob quam necessaria est esse peccatum mortale, actuale seu personale, et non originale) *quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria; illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petivissent ut perversitate abjecta*, etc. Idem declarat *cap.* 4. in principio.

Hinc excluditur sententia illa, quam tribuunt injuste præfati auctores nostro Doctori, cujus conclusio manifesta est ex hac quæstione, in qua agit de adulto peccatore, cujus verba expressa sunt in textu; et probat eam ex Augustino, *libro de Pœnitentiæ medicina, cap.* 2. ubi illa verba citata habet; imponitur tamen Cajetano 3. *part. quæst.* 86. *art.* 2. *dubio ultimo*, qui asserit voluntatem suscipiendi Baptismum in remissionem peccatorum esse sufficientem pœnitentiam sine alio expresso proposito emendæ, quia illa ipsa voluntas est virtuale propositum emendationis. Explicat eum congrue Suarez, quamvis illam excusationem non admittat Vasquez.

Cæterum quoniam voluntas suscipiendi Sacramenti possit separari a pœnitentia requisita in adulto, et reipsa contingere possit sine sufficienti pœnitentia, quæ non esset attritio aut contritio, licet esset æstimata, vel una, vel altera; modus loquendi dubius est, et obscurus. Ad pœnitentiam, quæ sit fructuosa etiam in Baptismo, exigit Tridentinum præter dolorem propositum emendationis sess. 6. cap. 6. *Denique*, inquit, *dum proponunt suscipere Baptismum inchoare novam vitam*, et

servare divina mandata, etc. et *sess.* 14. *cap.* 4. dicit pœnitentiam, quæ est dispositio in Sacramento requisita post Baptismum, continere votum Sacramenti, cessationem a peccato, et vitæ novæ propositum et inchoationem, et veteris odium; et infra de attritione seu contritione imperfecta, quæ extra Sacramentum non justificat ut dispositio sit legitima, requirit, ut voluntatem peccandi excludat, quæ exclusio non solum intelligenda est quasi negative, ut scilicet, sufficiat non complacentia actualis in peccato, sed necessaria est voluntas positiva, quæ est firmum propositum non peccandi, ut colligitur tam ex initio capitis, ubi agit de contritione, ut communis est ad perfectam, atque imperfectum, qua impetrat veniam peccatorum, requirit enim propositum emendationis. Et infra *can.* 5. adjicit idem tanquam circumstantiam requisitam: *Cum proposito*, inquit, *melioris vitæ*; et *sess.* 6. *cap.* 14. idem supponit requiri ad pœnitentiam hominis Christiani, quæ debet esse cessatio a peccatis, et ex natura rei ad pœnitentiam peccatorum veram, quæ disponat ad indulgentiam, id requiritur, quia est dolor efficax qua applicatur Sacramentum, ut medium salutis, et intenditur efficaciter ipsa salus et amicitia Dei, qua non est dignus, nisi qui impedimenta tollere de præsenti et futuro proponit. Unde Apocalypsis 2. *Memor esto unde excideris, age pœnitentiam, et prima opera fac*, etc. per ultimum intelligitur conatus emendationis 2. ad Corinth. 7. *Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Operatur*, inquit, *in salutem stabilem pœnitentiam*; ergo nulla est secundum Deum tristitia, quæ tristabiliter non operatur pœnitentiam cum proposito emendationis.

Sic etiam Prophetæ prædicaverunt conversionem peccatoribus, ut *quiescerent agere perverse*, emendarent vias suas, fugerent iniquitatem, sequerentur Dominum; ergo non est aliquod fundamentum id negandi, cum alioquin pœnitentia, quæ id excluderet, non esset vera conversio peccatoris. Quod si de actu perfecto amoris cum oblivione peccatorum id doceretur, recte quidem; sed hoc modo non stat cum voluntate recipiendi Sacramentum in remissionem peccatorum, nisi comprehendatur solum originale, et casum ipsa dubitatio ex titulo excludit, in eo enim qui recordatur peccati sui, nequit esse amor perfectus divinæ charitatis, nisi sequatur dolor de peccato commisso.

Perfectus amor inducit pœnitentiam.

10. Dubitabis, quam pœnitentiam intendit Doctor requiri, ad Baptismum valide suscipiendum ab adulto peccatore, ut deleatur peccatum mortale ejus, et quænam exigatur, et sufficiat in reipsa? Respondet Gabriel requiri veram contritionem *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 2. *art.* 2. *post conclusionem quartam*, quam tenet Petrus a Soto *de Institutione sacerdotum*, *lectione* 4. *de Baptismo*, § *Ultimo tandem*. Citari etiam possunt, qui asserunt ad remissionem peccati in Sacramento Pœnitentiæ requiri perfectam contritionem, sicut Magister *infra dist.* 18. et Marsilius *in* 4. *quæst.* 12. *art.* 2. *in* 2. *part. articuli dubio incidentali*, et alii, quos *infra dist.* 14. *quæst.* 3. citabimus. Alii ut Navarrus *in summa cap.* 1. *num.* 39. docet requiri saltem contritionem æstimatam, cui accedere videtur Corduba, *lib.* 1. *quæstionum*, *quæst.* 2. *ad* 3. *argumentum*. Alii docent non solum requiri et sufficere contritionem et attritionem communiter dictam, sed displicentiam humanam ob infamiam, aut mortem, viribus naturæ conceptam sufficere ad valorem Sacramenti. Idem infra docent etiam de dispositione requisita ad Sacramentum Pœnitentiæ, ut valide conferatur.

Dubium de qualitate pœnitentiæ.

Requiri contritionem. Gabriel. Petrus de Soto.

Magist. Marsilius. Navar.

Corduba.

Conclusio Doctoris est, requiri displi-

11. Conclusio Doctoris. centiam de peccatis commissis, et pœnitentiam, quam intendit Augustinus, loco ab illo citato supra, quam in sequentibus dicit veram pœnitentiam aliquoties, ut requiritur ad tollendam fictionem, in responsione ad ultimum vocat contritionem, ¶ *Posset ergo aliter dici*, etc. *in responsione ad secundam objectionem*, appelat contritionem vel attritionem in fine. Requirit ergo Doctor illam pœnitentiam, quam infra *dist.* 14. *quæst... loco citato*, docet necessariam esse ex lege ordinaria ad delendum peccatum mortale actuale seu personale. Quæstione autem secunda, *art.* 1. *et* 2. docet illam pœnitentiam esse actum circumstantionatum omnibus requisitis circumstantiis, quas ibidem declarat, alioquin dubium esse, si aliqua ex ignorantia, aut negligentia desit, an sit sufficiens dispositio ad deletionem peccatis? Inter alias circumstantias requirit, ut sit imperatus, aut elicitus actus a charitate supernaturali, seu secundum finem charitatis. Et quæstione quarta, *art.* 3. *citato*, dividit actum illum pœnitentiæ in attritionem perfectam, quæ sine Sacramento justificat, et in imperfectam, quæ requiritur ut Sacramentum suscipiatur, quod docet etiam *dist.* 20. *quæst. unica*, et quæ sine Sacramento non sufficeret, ut patet in corpore articuli, et infra *responsione ad primum*, parem facit efficaciam Baptismi et Pœnitentiæ, quantum est in hoc, ut virtute utriusque remittatur peccatum, quod supponitur non dimissum. Responsione etiam ad 2. explicans locum Augustini *in Joannis* 12. de suscitatione Lazari : *nemo potest confiteri, nisi suscitatus*, ubi agit de suscitatione per gratiam. *Concedo ergo quod ante perceptionem dignam Sacramenti Pœnitentiæ, oportet suscitari* (supple peccatorem) *vel simpliciter, et tunc per Pœnitentiæ Sacramentum non deletur peccatum, sed quæ gratia infuit* (supple mediante contritione perfecta) *augetur, vel suscitari secundum quid, scilicet ut habeat aliqualem displicentiam de peccatis, et propositum cavendi de cætero, et velit suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, in quo attritio fit contritio, et tunc suscitatur simpliciter per Sacramentum*, etc. Et responsione ad ultimum, concedit quod Sacerdos dimittat tam in Baptismo quam in Pœnitentia, peccatum quod inest, et deletur virtute ipsius Sacramenti realiter suscepti, non prius dimissum.

Requiri supernaturalem. Unde quando *in hac quæstione* appellat hanc pœnitentiam, *responsione ad ultimum*, contritionem, loquitur sicut Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 4. nomine contritionis comprehendens tam perfectam quam imperfectam. Requirit ergo ex dictis, ut sit dolor supernaturalis, et expresse patet infra *dist.* 22. *quæst.* 1. *art.* 2. *in fine*, ubi admittit propter merita mortificata, Deum citius dare gratiam ad resurgendum peccatori, quando sunt plura, et perfecta, et affirmat pœnitentiam divinitus inspirari. Requirit pœnitentiam perfectam extra Sacramentum, imperfectam in Sacramento, non autem perfectam, etiam ut talem æstimatam. Quæ sententia contradictorie opponitur opinionibus jam citatis. Est communior modernorum, quam tenet Suarez *disp...* *sect.* 2. Vasquez *disp.* 158. *cap.* 3. 4. *et* 5. et alii. Requiri autem dolorem, jam probatum est in commento, esse debere supernaturalem.

Probatur primo esse debere inspiratum a Deo, et hoc sensu supernaturalem, quia de hoc dolore agit Augustinus locis citatis, et ubique Patres contra Judæos et Pelagianos, negant virtute legis, aut naturæ posse hominem resurgere a peccato sine gratia Dei, aut adultum sine adju-

torio ejusdem gratiæ : *Pœnitere, sicut oportet, ut ei justificationis gratia concedatur*, ut definit Tridentinum *sess.* 6. *can.* 3. *jam supra citato*, cui correspondet cap. 5. *Declarat præterea ipsius justificationis in adultis a Dei per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est ab ejus vocatione, quia nullis eorum existentibus meritis vocantur, ut qui per peccatum a Deo aversi erant, per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum se*, etc. *disponuntur*, etc. Et *cap.* 6. enumerans actus conversionis ordinatæ, ultimo loco statuit pœnitentiam, *cap.* 14. dicit ab eadem gratia lapsum post Baptismum excitari ad pœnitentiam, *cap.* 4. contritionem imperfectam asserit *esse donum Dei, et Spiritus sancti impulsum moventis, quo pœnitens sibi viam ad justitiam viam parat.*

Secundo probatur altera pars, nempe non exigi contritionem perfectam, ratione Doctoris, loco citato contra Magistrum, quia sequeretur quod Baptismus realiter nunquam conferret primam gratiam, vel remitteret peccatum ; hoc autem est inconveniens, quia Baptismus per se remittit peccatum, juxta ea quæ Concilia et Patres de efficacia hujus Sacramenti docent, ut illud : *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.* Et forma Baptismi datur in remissionem peccatorum ex Milevitano *can.* 2. Trident. *sess.* 5. *can.* 4. quod non solum intelligitur in infantibus, sed etiam in adultis, ut patet ex verbis ipsis formæ in significatione practica, *Baptizo te*, etc. nempe a peccato ; ideoque Tridentinum *eadem sess. can.* 3. anathematizat negantem meritum Christi tam infantibus quam adultis *applicari in remedium peccati per Baptismi Sacramentum in forma Ecclesiæ rite collatum.* Ergo supponit Baptismum realiter datum et receptum, esse efficax, etiam ut remedium proximum delendi peccati, alias forma ejus non esset vera, si non haberet talem efficaciam quantum est de se. Et *sess.* 6. *cap.* 4. dicit justificationem impii *vel in re vel in voto* causari per per Baptismum ; quæ disjunctio importat alterutrum esse remedium justificandi. Et *cap.* 7. dicit justificationis *causam instrumentalem esse Baptismum*, et loquitur de justificatione adulti.

Ergo ex his aperte sequitur Baptismum non exigere illam dispositionem perfectam in adulto, quæ dimitteret peccatum. Patet consequentia, quia remedium ordinarium, et efficax delendi peccati non determinat dispositionem priorem, talem esse, ut ex sua virtute remittat peccatum, alias efficacia illa remedii non esset de se sufficiens, neque unquam causa proxima remittendi peccati, quantum est de se, si ea necessitate qua præexigit dispositionem in adulto peccatore, præexigeret etiam eam dispositionem esse remissivam peccati. Deinde non esset vera illa locutio Concilii, quod Sacramentum seu Baptismus in voto remitteret peccatum actuale et personale, si Sacramentum in re non esset efficax respectu ejusdem remissionis, quia nulla esset subordinatio inter Sacramentum in re et in voto, cum nulla esset efficacia Sacramenti in re, quoad illum effectum, qui ex necessitate Sacramenti, ut digne et valide recipiatur, supponitur peccatum ablatum.

Si non remitteret in re, peccatum non remitteret in voto.

14. Ex differentia utriusque Sacramenti.

Præterea Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 2. explicans differentiam sacramentorum Baptismi et Pœnitentiæ quoad fructum : *Per Baptismum enim*, inquit, *Christum induentes nova prorsus in illo efficimur creatura, plenam et integram peccatorum omnium remissionem consequentes*, quod negat fieri in Pœnitentia, quoad omnem scilicet pœnam temporalem nisi sit per-

fectissima. Præterea Baptismus est Sacramentum regenerationis in Christo; hæc autem regeneratio fit per justificationem, quæ est translatio a statu peccati originalis ad gratiam adoptionis. Si ergo Baptismus habet efficaciam dandi gratiam primam adoptionis in Christo, habet eamdem efficaciam ex se ad tollendum quidquid est repugnans illi, et non solum originale, sed etiam personale.

15. Requiri attritionem in re.

Ex hoc sequitur primo, non requiri contritionem etiam æstimatam necessitate effectus Sacramenti, hoc est, justificationis a peccato, quia Concilium et Patres non de tali loquuntur, sed de contritione vera, quæ insit; *contritione* dico, ut est communis ad attritionem imperfectam, et de illa quæ subsistit in reipsa non solum in apparentia.

Quod sufficiat.

Sequitur secundo, sufficere attritionem supernaturalem in reipsa, et æstimatione talem, quia si exigatur dolor supernaturalis, et non contritio perfecta, neque valeat æstimata, quæ non est realis, sed apparens, sequitur sufficere attritionem dictam; unde Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 1. perinde exigit sine differentia ulla pœnitentiam ad Baptismum et Pœnitentiam. *Cap. autem quarto* docet, sufficere attritionem ad pœnitentiam; sequitur etiam sufficere ad Baptismum, et *sess.* 6. *cap.* 5. *et* 6. non agit solum de contritione perfecta, et cum voto dumtaxat Sacramenti justificante, sed etiam contritione communi ad perfectam et imperfectam, ideo supponit *cap.* 4. Baptismum in re, vel in voto esse causam justificationis; et *cap.* 7. esse causam instrumentalem justificationis adulti, quam majorem vel minorem recipit, ut ibi Concilium docet, juxta mensuram suæ dispositionis majoris vel minoris. Hinc excluditur fundamentum adversæ partis petitum *ex cap.* 5. *sess.* 8. quasi ibi ageret Concilium de contritione perfecta, quia agit de ea quæ est ex dilectione Dei super omnia; quidquid enim alii dixerint de distinctione contritionis et attritionis specifica, contra Doctorem, hoc nihil urget, quia docet omnem contritionem requisitam ad effectum salutis, debere esse imperatam, aut elicitam, secundum inclinationem charitatis divinæ. Aliud fundamentum, quod alii prætendunt, infra solvetur, ostendendo remissionem peccatorum medio Sacramento fieri per ipsum Sacramentum instrumentaliter, ministerialiter per ministrum, qui vere absolvit et abluit a peccato, et non solum monstrat absolutum et ablutum. De natura et differentia contritionis et attritionis, infra agetur *dist.* 14. ubi per se materiam tractat Doctor de virtute Pœnitentiæ.

Trident.

Baptismus in re, aut voto justificat.

(c) *Et si objicitur, ergo iste tunc videtur esse perplexus*, etc. Rationem dubitandi solvit, dicens Baptismum non esse iterabilem, ne major occasio sumeretur peccandi, si Baptimus, in quo omnis pœna et culpa tollitur, possit iterari ad faciliorem et plenam indulgentiam, quæ congruentia verissima est, eaque ratione multi differebant Baptismum olim usque ad senectam, quo hac indulgentia sine majore labore egrederentur ex vita; nullus enim subiret opera satisfactionis, et alia pœnitentialia, si liceret Baptismum assumere toties quoties peccatur sine confessione peccatorum, eorumque satisfactione. De proposito hic non assignat rationem intrinsecam, quæ sumitur ex charactere, quia de ea inferius agit fusius *dist.* 6.

Omne non solum peccatum, sed et pœnam, per Baptismum tolli probat ex Ambrosio; patet ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 2. *et sess.* 5. *can.* 5. ex Florentino *in decreto unionis*, quam late tradunt

le- s. er ti- Patres, ut Cyprianus *lib.* 3. *ad Quiritium, cap.* 56. *et serm. de lotione pedum.* Clemens Alexandrinus *lib.* 1. *pædagogi, cap.* 6. videantur citati supra jam aliquoties, circa efficaciam Baptismi.

Tandem docet conclusionem communem, nempe fictionem tolli per pœnitentiam, quæ iterabilis est, ac proinde non esse occlusam viam salutis indigne baptizato, quod probat bene in littera; et patebit ex sequenti.

SCHOLIUM.

Recedente fictione, effectum baptismi a Deo immediate, non a charactere, causandum. Quod ait, num. 4. forte de illis sex peccatis, de quibus habitus est dolor, cum complacentia septimi peccati, non esse necessariam attritionem, ut tollatur fictio, et detur effectus baptismi, videtur loqui in sententia tenentium attritionem non esse detestationem peccati propter Deum, sed ex alio motivo, et sic dabilem esse de aliquibus peccatis, cum complacentia aliorum. Vel forte vult imperfectam attritionem etiam propter Deum, non esse necessario de omnibus peccatis, quia est dispositio ad justificationem, ex *Trident.* sess. 6. c. 6. et habetur prius illa aliquando duratione, de quo *Vega* 6. in Trident. c. 28. 29. Vide *Cord.* lib. 1. q. 2. § ubi nota. *Vega* 9. in Trident. q. 15. et lib. 13. c. 33. 34. *Ang.* v. Confessio. 1. n. 27. *Rosel.* n. 4. qui Scotum vindicant ab iis qui ei imponunt, quod nullum dolorem posuerit necessarium ad delendum actuale per Baptismum, vel Pœnitentiam, de quo postea, d. 14. et 15. plura notabo; hujusmodi attritio est actus pœnitentiæ ortus ex imperfecto amore Dei, quo incipitur diligi ut fons justitiæ, ut loquitur *Trident.* de c. 6.

Et si objicitur (d), quomodo habebit iste gratiam baptismalem, vel effectum aliquem Baptismi? Uno modo potest dici, quod illa fictio non dimittitur, nisi per veram pœnitentiam; sed ea dimissa, habet Baptismus effectum suum respectu omnium peccatorum præcedentium Baptismum, quæ tamen non erant causa fictionis in Baptismo. Verbi gratia, aliquis ante Baptismum commisit septem peccata mortalia, et veniens ad Baptismum de sex attritus, septimum autem actu placet, vel de eo nullo modo atteritur, illud septimum solum est causa fictionis ejus in Baptismo; oportet ergo quod vere pœniteat de isto septimo, et in se, et inquantum fuit causa fictionis ejus in Baptismo. Quod pro tanto dico, quia *forte* peccavit novo peccato mortali, faciens irreverentiam Sacramento Baptismi, recipiendo illud cum tali fictione; sed recedente ista fictione, (quæ fuit impedimentum effectus Baptismi) Deus confert gratiam Baptismalem, in remedium contra alia peccata, quæ fuissent deleta in Baptismo, nisi fictio occurrisset, et ideo talem de illis aliis non oportet habere novam pœnitentiam, nec forte novam attritionem, præter illam quæ habita fuit ante Baptismum, sed solo impedimento amoto, sicut Deus signo suo prius astitisset ad causandum effectum ejus, vel dandum, quando suscipiebatur, nisi fuisset impedimentum in suscipiente, ita paratus est semper post susceptionem ejus signi, assistere ei, qui suscepit, ad causandum effectum ejus, quando cessat illud impedimentum.

Forte, dicit quia si ex oblivione, vel inadvertentia susciperet, non peccat mortaliter. Per pœnitentiam intelligit contritionem. Constat hinc falli, qui Scoto imponunt, quod nullum dolorem ponat ad hunc effectum requisitum.

Nec oportet dicere characterem in ficto aliquid operari, sed solum quod Deus ex eadem pactione, assistit etiam postea ei, qui sus-

cepit, ad causandum effectum, quam cito obex tollitur.

Sed contra istud arguitur, quia per pœnitentiam deletur ista fictio per te; non autem potest deleri unum peccatum mortale, quin deleantur omnia, quia secundum Augustinum : *Impium est a Deo dimidiam sperare veniam ;* ergo per illam pœnitentiam delentur omnia alia peccata ; non ergo gratia Baptismalis delet illa alia.

5. Pœnitentia secunda tabula post naufragium.

Item, nullum peccatum mortale, quod inest post Baptismum, potest deleri pœnitentia, quia illa est secunda tabula post naufragium, secundum Hieronymum ; illa autem alia peccata, quæ non sunt causa fictionis, insunt post Baptismum ; ergo non delentur, nisi per pœnitentiam: vel si fingas illa deleri per Baptismum, quando tollitur impedimentum effectus Baptismi, quare non potest ita illa fictio, quæ fuit causa impedimenti, tolli, quando cessat impedimentum per ipsum Baptismum ?

Responsio quorumdam.

Si dicatur ad primum istorum, quod pœnitentia, quantum est de se, posset delere omnia peccata, tamen quando prævenitur ab aliqua causa potentiori, non delet illa ; sed ista causa est hîc quantum ad alia sex peccata, scilicet gratia Baptismalis, quæ prævenit pœnitentiam vel effectum ejus. Hoc non videtur rationabile, quia prius naturaliter tollitur fictio, quam per Baptismum aliquid causetur ; sed in illo priori oportet habere veram pœnitentiam, quia fictio non tollitur sine vera pœnitentia, secundum Augustinum, vera pœnitentia plene reconciliat Deo, quantum ad omnia ; ergo Baptismus non potest prævenire effectum pœnitentiæ, quantum ad aliquid delendum ibi, imo pœnitentia prævenit quantum ad omnia.

Posset ergo aliter dici, quod pœnitentia vera perfecte reconciliat Deo, et per consequens nullum peccatum relinquit. Sed tamen non omne quod infuit, per se curat, sed tantum illud quod est objectum pœnitentiæ, de quo scilicet pœnitens pœnitet. Quandoque autem oportet omne peccatum quod deletur, esse objectum pœnitentiæ, utpote si omnia illa peccata sint commissa post Baptismum, quandoque autem non oportet, ut in proposito. Non ergo per virtutem pœnitentiæ dimittuntur hîc omnia peccata, sed in pœnitentia dimittuntur, partim per pœnitentiam, partim per aliam causam ; et sic non habetur ibi dimidia venia peccatorum, sed tota a Deo, non tamen tota per pœnitentiam, quia non oportuit de omnibus, quæ inerant, peccatis pœnitere. Et secundum hoc esset dicendum, quod illa sex delentur, et quantum ad culpam, et quantum ad pœnam, nec de eis oportet habere contritionem, nec confessionem, nec satisfactionem, sed solum de illo septimo, quod fuit causa fictionis.

Ad secundum potest dici, quod omnia peccata mortalia, etsi insunt post Baptismum, tamen nullum eorum fuit causa, quin jam essent deleta. Illud autem septimum, fuit causa quare nec ipsum,

nec alia sunt deleta, et ideo rationabile est, quod respectu ejus non habeat Baptismus efficaciam, sed respectu aliorum, quia ipsum formaliter impedivit effectum Baptismi, alia non. Et tunc illa propositio : ***Peccatum mortale post Baptismum non deletur, nisi per pœnitentiam***, debet intelligi de peccato commisso post Baptismum, vel omnino inhærente, sic scilicet quod de ipso nec fuerit contritio, nec attritio, in Baptismo, nec post Baptismum.

Aliter potest dici (e), quod quando vere aliquem pœnitet de fictione illa, gratia infunditur sibi perfectior, quam esset illa quæ præcise virtute pœnitentiæ infunderetur, ita quod illa includit in se perfectionem gratiæ pœnitentialis et Baptismalis; et hoc modo Baptismus habet effectum, quia gratia æquivalens gratiæ Baptismali, datur pœnitenti de fictione, simul cum illa quam meretur de pœnitendo.

Sed contra hoc arguitur (f), quia tunc ille haberet commodum de fictione sua, majus quam si tunc non fuisset fictus, et post in peccatum cecidisset simile illi fictioni; nam si cecidisset, et modo pœniteret, non haberet modo gratiam, nisi tantum virtute pœnitentiæ. Tu autem dicis, illum qui tunc fuit fictus in Baptismo, habere in pœnitendo quasi duplicem gratiam.

Hîc potest dici uno modo, quod non habet commodum, sed magis detrimentum, quia tempore Baptismi, et sequenti usque ad pœnitentiam, est filius gehennæ, et omnia opera sua mortua sunt; si autem non fuisset fictus, fuisset tunc, et post usque ad lapsum, filius regni, et opera ejus viva, quibus meruisset augmentum et gratiæ et gloriæ.

Resurgens a peccato recuperat omnem gratiam deperditam.

Aliter potest dici, quod si non fuisset fictus, et postea lapsus, et postea pœniteret, in pœnitendo reciperet tantam gratiam, quantam nunc recipit pœnitens de fictione, quia resurgens per pœnitentiam a peccato mortali, recuperat totam gratiam a qua cecidit, et aliquam ultra per pœnitentiam, et hoc vel in re, vel in divina acceptione; sed de hoc inferius in materia de Pœnitentia.

Tertio modo (g) principaliter potest dici, quod ille pœnitens de fictione tantum recipit gratiam virtute pœnitentiæ, et ita non majorem, quam si non fuisset fictus in Baptismo, et post Baptismum cadens resurgeret per pœnitentiam. Non est enim verisimile, quod æque pœnitenti, et de æquali peccato, vel minori, non detur æqualis gratia; ille autem lapsus post Baptismum, licet quantum ad aliquid, gravius peccaverit, quam fictus, tamen fictus quantum ad aliquid, gravius peccavit, quia Sacramento irreverentiam fecit. Et tunc illa verba, quæ dicuntur de effectu Baptismi, quem sortitur pœnitens de fictione, intelligenda sunt, non quod in pœnitentia illa recipiat gratiam aliquam virtute Baptismi (quia susceptio ejus mortua fuit, et mortuus reviviscere non potest), sed absolutus est a præcepto de Baptismo suscipiendo, quia illud im-

plevit; illa autem impletio nihil sibi valuit ad salutem ante istam pœnitentiam.

Prima et secunda responsio probabiliores sunt. Recipit ergo effectum Baptismi, quando pœnitet, quia est filius regni, et non obligatur ad suscipiendum Baptismum ad hoc ut sit filius regni, quia illud præceptum implevit, et hoc nota quod actualiter peccans mortaliter in alio, sive in illo actu potest implere præceptum affirmativum etiam in illo actu.

9. Argum. 1. Quilibet baptizatus induit Christum, sed alio, et alio modo. Ad primum (h) argumentum, dico, quod omnis baptizatus induit Christum, quantum ad hoc quod Christi familiæ adscribitur, sed non induit Christum semper per charitatem vel gratiam, et primum indumentum potest dici commune omnibus de familia, secundum est indumentum specialiter filiorum. Vel potest dici, quod ille non est baptizatus in Christo, sed in Christi nomine, quia non in virtute Christi interius baptizantis.

Argum. 2. Argum 3. Ad secundum, patet ex dictis in corpore quæstionis. Ad tertium dico, quod Baptismus expellit omne peccatum, non quia in eodem instanti insit gratia et peccatum; sed gratia baptismalis expellit omne peccatum, quod infuit usque tunc. Culpam autem quæ tunc inest actu, vel quæ actu tunc committitur, vel quia de illa nulla contritio inest, non expellit, quia invenit obicem contrariæ voluntatis.

COMMENTARIUS.

17. Augustinus. (p) *Et si objicitur*, etc.Recedente fictione valere Baptismum, est sententia Augustini *lib.* 1. *de Baptismo* contra Donatistas, cap. 12. ***Sicut enim in illo qui fictus accesserat, fit ut non denuo baptizetur, sed ipsa pia correctione et vera confessione purgetur, quod non posset sine Baptismo, sed ut quod ante datum est tunc valere incipiat ad salutem, cum illa fictio veraci confessione recesserit***, etc. Et infra dicit, quod Baptismus hæreticorum et schismaticorum, qui in eo statu non valebat ad salutem, tunc incipiat valere ad remissionem peccatorum, cum recipit unitatem et pacem Ecclesiæ; idem habet *lib.* 3. *cap.* 3. et *lib.* 6. *cap.* 1. Hanc veritatem confirmant Concilium Nicenum, Pontifices et Patres citandi infra *quæst.* 1. *dist. sequenti*, qui hæreticos recipiebant baptizatos in Ecclesiam, per solam manus impositionem, quos sequuntur omnes Scholastici. Sola difficultas est quomodo recedente fictione valeat Baptismus, et quid conferat, an remissionem peccatorum solum? an etiam gratiam? aut remissionem tantum omnis pœnæ? Hanc ergo quæstionem movet Doctor in præsenti dubio.

Respondet variis modis : primo admittendo casum, quod baptizatus haberet septem peccata mortalia, attritionem autem de sex, de septimo autem, vel complacentiam, vel nullam attritionem; septimum ergo solum fuit causa fictionis, et oportet ut doleat de illo in se, et inquantum fuit causa fictionis in Baptismo : ***Quod pro tanto***, inquit, ***dico, quia forte peccavit novo peccato mortali faciens irreverentiam Sacramento, recipiendo illud cum tali fictione***, etc. Illa particula *forte*, non exprimit dubitationem de peccato indigne recipientis Sacramentum, simpliciter loquendo, quia indubitanter id asserit ***d.*** 9. et ***d.*** 17. sed exponit casum inadvertentiæ, quæ excusaret a peccato sacrilegii, qui posset contingere

juxta sententiam eorum, qui exigunt dolorem distinctum de singulis peccatis, quam ex professo infra tractat Doctor; eam autem ex mente aliorum hîc supponit, vel etiam si accedat bona fide, reipsa tamen impœnitens, quia solum ex intento quærit modum quo remittatur fictio, et detur effectus sacramenti Baptismi et Pœnitentiæ, et ordinem causandi quem inter se retinent Sacramenta, in casu fictionis expresso, peccare autem talem indubitanter asserit in tertio modo dicendi § *Tertio modo principaliter*.

Dicit ergo illud peccatum remitti per pœnitentiam, cætera per Baptismum, cui Deus assistit ad totum effectum, recedente fictione, tam gratiæ quam remissionis. Casus hujus suppositum, nempe dari posse pœnitentiam de uno peccato, quæ non extendatur ad alia, etiam tum cogitata disseremus infra *dist*. 15. *quæst*. 1. ita contingere satis vulgare est apud antiquos Doctores, vel qui de singulis peccatis singulos dolores exigunt, vel certe ut extendatur unus dolor ad singula cogitata necessitate remissionis, sed de hoc ibi.

Cæterum præmissam doctrinam admittit Suarez *sect*. 5. eo excepto, quod asseritur peccatum, quod præcessit Baptismum, nempe septimum, quod dedit causam fictioni, remitti per pœnitentiam, quia sequeretur quod Baptismi efficacia non extenderetur ad omnia peccata ante Baptismum commissa, quod est falsum. Secundo, quod illud peccatum remitteretur quoad totam pœnam temporalem. Tertio, quia peccata ante Baptismum commissa non cadunt sub jurisdictionem Ecclesiæ; ergo non spectant ad sacramentum Pœnitentiæ. Quarto, quia peccata non qua inhærent, sed qua sunt actu commissa, sunt materia confessionis et absolutionis; ergo non omne peccatum quod tum inest, et perseverat post Baptismum, est materia pœnitentiæ, si fuit ante Baptismum commissium. Quinto, quia pœnitentia non habet effectum nisi in baptizato, et insignito charactere Baptismali; ergo non comprehendit peccata, quæ ante Baptismum infuerunt, nec spectant ad pœnitentiam. Consequentia patet ex Tridentino *sess*. 14. *cap*. 1. *et* 2. ubi docet pœnitentiam institutam esse contra peccata post Baptismum commissa. pœnitentiam.

Respondetur tamen sententiam illam Doctoris esse veram, quam tradit etiam infra responsione ad secundam objectionem, dicens rationabile esse quod peccatum, quod dedit causam fictioni, non subsit efficaciæ Baptismi; et subdit : *Et tunc*, inquit, *illa propositio : peccatum mortale post Baptismum non deletur, nisi per pœnitentiam, debet intelligi de peccato commisso post Baptismum, vel omnino inhærente, sic scilicet quod de ipso nec fuerit contritio, nec attritio in Baptismo, nec post Baptismum*, etc. Hæc clausula dedit locum impugnationi, nam ex eo præcise quod peccatum alias factum insit, de quo non est contritio, neque attritio, non videtur spectare ad fictionem, quæ in ipsa omissione contritionis seu attritionis, et irreverentia commissa in Sacramentum, sine debita dispositione susceptum consistit. Sed declarata mente Doctoris facilis est solutio. Responsio. Urgetur difficultas.

20. Explicatur Doctor.

Respondetur itaque Doctorem non intelligere peccatum inhærens de inhærentia habituali, eo modo quo infuit ante Baptismum, sed de inhærentia actuali per complacentiam, inquantum dedit causam fictioni, verbi gratia, quis habet attritionem de aliis sex, quæ requirit etiam voluntatem emendandi se in illis, et quælibet attritio sit concepta ex turpitudine cujusque in particulari ; hæc attritio, ut declaravimus supra

ex Tridentino, exigit voluntatem præmissam emendandi talis, quoad illa sex ita dispositus, quoad septimum non habet attritionem, neque contritionem, ut dicit Doctor, vel supponit; quæ suppositio intelligenda est non solum negative, quasi suspensus maneret, quia hic casus non est practicus, sed sicut in præcedenti quæstione dixit, vix invenire posse adultum, qui sic negative se haberet recipiendo Baptismum, id est, sine consensu, sive etiam dissensu; minus autem potest intelligi, practice loquendo, in præsenti casu voluntas suspensa circa septimum peccatum in eo in quo est voluntas efficax suscipiendi Sacramentum.

Suppositio casus quomodo intelligenda est?

21. Non subest ergo motivum, cur etiam de septimo fiat similis attritio, nisi complaceat in ipso, et quantum est de se continuat septimum; quo sensu intelligit Doctor illud esse causam fictionis seu indignæ receptionis Sacramenti. Illud ergo sic animo continuatum, fit actuale in eo instanti recepti Sacramenti, et sic non spectat ad Baptismum, sed ad pœnitentiam, quia omne peccatum quod fit contra dignam receptionem Sacramenti integrat fictionem, alioquin neque defectus consensus liberi, et sine ulla repugnantia, neque fidei, neque pœnitentiæ neque propositi emendationis, neque servandi legem Christi, qui omnes committuntur ante Baptismum actu susceptum spectarent ad fictionem. Præcepta enim de his determinant actus fieri, ut dispositionem præviam ante receptionem dignam Sacramenti; sic ergo voluntas continuandi septimum spectat ad fictionem, et ipsum septimum dat causam, non vero qua præteriit pridem quoad actum, aut mansit deinceps quoad habitum et reatum culpæ, quia hoc modo non est materia pœnitentiæ, quæ respicit actum præteritum, sed subest complacentiæ.

Septimum quomodo fiat actuale in ficto.

Peccata facta contra dignam receptionem Sacramenti spectant ad pœnitentiam.

Hæc interpretatio manifesta est etiam ex Reportatis *dist.* 4. *quæst.* 7. § *Quæstionem*, etc. *responsione ad primam objectionem*. Verba ejus sunt : *Dico quod fictus potest habere multa peccata, et non propter quodlibet est fictus, quia de multis potest habere displicentiam continuando tantum unum, sic si est fictus de uno tantum peccato, et habeat displicentiam de omnibus aliis, oportet habere pœnitentiam de illo uno peccato, sicut de commisso post Baptismum, et alia deleantur per Baptismum*, etc. Videatur responsione ad tertium.

Ex his patet ad rationes Suarez, quæ procedunt omnes ex mala intelligentia, quia illud *inesse* seu *inhærere peccatum*, quod intendit Doctor est inesse et inhærere per continuationem et voluntarium consensum, non autem per solam maculam habitualem, quia sic etiam reliqua inhærent ante et post Baptismum, in eo casu susceptum, neque peccatum ullum dat causam fictioni, nisi medio libero consensu voluntatis præsenti, ex quo oritur fictio seu omissio dispositionis ad finem debitum Sacramenti. Rationes itaque præmissæ concludunt quoad peccata ante Baptismum commissa, et quorum malitia consummata est quoad se, et motum voluntatis independenter a Baptismo, non autem de peccatis commissis circa susceptionem ipsam Sacramenti, quale est illud septimum quantum ad continuationem sui, quæ inducit fictionem.

Conclusionem, seu responsionem impugnant alii, ut Vasquez *cap.* 3. tota ejus impugnatio reducitur ad eam, quam Doctor sibi objicit et solvit, nempe pœnitentiam ordine naturæ et causalitatis prius operari ad remissionem fictionis: gratiam autem datam virtute sacramenti Pœnitentiæ delere omnia peccata, quædam per se, ut fictionem, quæ ad ma-

teriam pœnitentiæ per se spectat; alia vero quæ præcesserunt Baptismum per accidens, ergo ad remissionem eorum, nihil facit Baptismus, quia nullum invenit in posteriori naturæ operans, quod remittat. Deinde, quia de hoc nullum est fundamentum asserendi, ita Christum instituisse Sacramentum, ut recedente fictione conferret effectum gratiæ aut remissionis peccati. Si objicias Augustinum, fatetur locis præfatis ita docuisse Augustinum, sed neque traditione Ecclesiæ, neque ex Scriptura, neque ex definitione, neque ex ratione id probasse; et concludit, unde igitur Augustinus hoc privilegium Baptismi, quod ex sola Dei voluntate pendet, colligere potuit? perinde respondet ad Scholasticos, qui eum ad unum omnes secuti sunt.

Sed hoc nimium est, et præter reverentiam dictum; sufficit enim auctoritas solius Augustini, quæ fundatur in benigna interpretatione divinæ misericordiæ, ut id asserat, et præferri debet ratiunculæ male cohærenti, quam ipse non primus excogitavit, sed alii, eamque solvunt; et interrogari posset etiam unde ipse contra Augustinum, et alios Doctores, id neget, cum a sola voluntate Christi pendeat? opera enim nostræ redemptionis, et media ad salutem ordinata, non mercatoria trutina sunt ponderanda, sed juxta divinam bonitatem interpretanda, ut illud factum interpretemur, quod magis est secundum divinam misericordiam, profectum nostrum, et Sacramentorum commendationem, et reverentiam, ac magis inclinat homines ad Sacramenta suscipienda. Potuit autem ex condescendentia ita institui Baptismus, ut recedente fictione conferret effectum suum, quod magis facit ad perfectionem Sacramenti, ut per se constat et congruit.

Quia cum hoc Sacramentum sit initiatio, nec sit iterabile, et inducat onus legis observandæ, congruit ut impeditum per accidens possit recedente impedimento habere effectum; hoc magis sollicitat ad pœnitentiam dignam faciendam ipsum fictum. Hoc etiam magis commendat suavem providentiam Dei et Christi, qui venit peccatores salvos facere, quia casus hic fictionis non ita rarus est, quin ei prospici congruerit, quia sæpissime contingere potuit, et potest in adultis, qui non ita perfecte deponunt sarcinam peccatorum, aut convertuntur, quin etiam in reipsa quamvis habeant fidem et dolorem æstimatum, tamen non sit verus dolor et dispositio sufficiens et supernaturalis, sed humanus dumtaxat; et sæpe in hoc falluntur, qui putant se facere quod tenentur, aut etiam possunt, et quorum ratio non congruit habuisse Christum ex fine institutionis Sacramentorum, ut non solum ad surgendum instituerit pœnitentiam, sed etiam reparari voluerit dispendium gratiæ baptismalis. Quod si ergo auxilia actualia conferuntur sic baptizatis intuitu Baptismi suscepti, ut resurgant, et ut adimpletionem legis perficiant, quæ auxilia non in efficaciam pœnitentiæ, sed Baptismi suscepti referuntur; congruit etiam ut gratia sanctificans, et remissio peccatorum eisdem tribueretur ex eodem fine; non desunt ergo argumenta, ex quibus interpretatio Augustini fulciatur.

Fictorum ratio haberi debuit.

Dantur auxilia actualia ficto intuitu Sacramenti, ut resurgat.

25. Idem docent alii.

Cæterum non solus Augustinus et Scholastici docuerunt Baptismum recedente fictione valere ad salutem; ita Collatio 54. Carthagine habita contra Donatistas: *Ideo ad Christum*, inquit, *venire debent, quia extra communionem Baptismum ejus habent, non ut quod deerat adsit, sed ut quod inerat prosit*, etc. ergo hæc fuit sententia Patrum Africanorum, etiam et non solius Augustini. Prosper lib. Sententiarum, cap. 325. *Habe*, inquit,

bonum quod nondum habes (scilicet fidem operantem per charitatem) *ut prosit tibi bonum quod habes*, supple Baptismus. Gregorius Magnus lib. 9. epistolarum, epistola 61. *Sanctum Baptisma, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vires emundationis recipit, cum vel illi per impositionem manus Spiritum sanctum acceperint, vel isti propter professionem fidei sanctæ et universalis Ecclesiæ visceribus fuerint uniti*, etc. Isidorus Hispalensis lib. 2. officior. cap. 24. *Habet quidem Baptismum Christi hæreticus, sed quia extra unitatem fidei, nihil ei prodest; at ubi ingressus fuerit, statim Baptisma, quod habuerat foris ad perniciem, incipit illi jam prodesse ad salutem*, etc. Idem docet auctor sermonis de Cœna Domini, et *serm. de lotione pedum*, inter opera Cypriani, infra videbitur.

Gregor. Magnus. Isidorus.

26. Confirmatur.

Confirmari potest ex Trident. *sess.* 6. *cap.* 4. quod docet sine Baptismo in re, vel voto non fieri justificationem a peccato originali; et *cap.* 6. dicit requiri votum, seu voluntatem suscipiendi Baptismum; et *sess.* 14. *cap.* 1. *et* 2. materiam circa quam Baptismi esse peccata ante Baptismum commissa, commissa vero post Baptismum esse materiam pœnitentiæ, sed pœnitentia non in voto Baptismi remitteret illa peccata commissa ante Baptismum, quia non est talis subordinatio ejus ad Baptismum; ergo virtute Baptismi sunt remissibilia, et remittuntur non virtute pœnitentiæ, et consequenter Baptismus susceptus valet ad remissionem eorum, ut verba Concilii secundum rigorem intelligenda præ se ferunt.

Peccata ante Baptismum commissa sunt materia ejus.

Responsio Vasquez.

Dices cum Vasquez remitti per accidens, per gratiam, quæ datur in pœnitentia, quæ per se quidem remittit fictionem, per accidens vero quidquid repugnat gratiæ, quale est originale, et reliqua, quæ antecedunt Baptismum. Contra, quia præfato loco Concilium docet necessitatem Baptismi, ut est medium in re, aut voto ad justificationem requisitum; ergo dicens non remitti originale, nisi per Baptismum in re, aut in voto, supponit quod non sit aliud medium ejus remittendi, alias possent etiam excogitari alia media, ut quod Circumcisio et remedium legis naturæ in eo casu valerent, quod non alia ratione negatur, nisi quia hæc efficacia tribuitur soli Baptismo in re, vel in voto, tam a Scriptura quam a Patribus, ac proinde excluditur quodcumque aliud medium.

Patet consequentia, quia ob determinatam necessitatem Baptismi et Pœnitentiæ ad remissionem peccati originalis et actualis respective, subordinatur ipsis contritio seu pœnitentia perfecta, quæ non valet, neque acceptatur ad remissionem peccati, ut locis citatis docet Concilium, et *sess.* 14. *cap.* 4. nisi conjunctum sit votum Sacramenti, quamvis alias ante institutionem horum Sacramentorum absolute, et sine subordinatione ad remissionem actualis valebat; ergo ita intelligenda est remissio peccati fieri a Sacramento in re, aut voto, ut aliter fieri non possit de lege ordinaria, neque per se, neque per accidens; ab alio remedio *de lege ordinaria* dico, ut excludamus privilegium Baptismi flaminis infantum, aut sanguinis, atque etiam potentiam Dei absolutam.

Sed non magis revocatur remissio peccati in genere ad hæc Sacramenta in re aut voto, quam ad quodlibet horum, quod est propriæ materiæ, tanquam ad medium necessarium; ergo ita peccatum originale et actuale ante Baptismum commissa, revocantur ad ipsum Baptismum, ut neque per se, neque per accidens remitti possint per pœnitentiam. Antecedens patet ex iisdem principiis,

ex quibus colligitur omne peccatum per Sacramenta in re, vel in voto, remitti per se, quia etiam per eadem distinguitur utriusque Sacramenti materia, ut jam præsupponimus ex dictis; ergo sequitur intentum, nempe Baptismum in re susceptum habere efficaciam respectu originalis et actualis, recedente fictione, secundum illam regulam generalem et doctrinam Ecclesiæ, alias excipiens esset status fictorum, qui est vulgaris.

Dices forte, aliquando in casu ignorantiæ et bonæ fidei, modo adsit attritio, remitti per accidens peccatum mortale per Sacramenta vivorum, ut Eucharistiæ, ut multi Doctores docent, ut infra videbitur in materia de Eucharistia. Item, remitti etiam peccata per Extremam Unctionem, quando confessio fieri nequit; ergo ab illa regula generali datur exceptio. Contra, illa regula generalis datur juxta legem ordinariam, et stante scientia peccati et necessariæ dispositionis, prout habetur in ficto; unde intelligenda est juxta hunc casum, non autem juxta Dei providentiam extraordinariam, supplentem defectum, qui non est in potestate hominis, quales sunt illi, qui exprimuntur, et casus de Presbytero non baptizato, *Extrav.* cap. *Veniens, de Baptismo.* Et idem dicendum est de eo, qui habet votum implicitum, et operatur per fidem et charitatem perfectam, cum ignorantia invincibili sui peccati; in habente tamen scientiam sui peccati, neque per se, neque per accidens remittitur de lege ordinaria, nisi per remedium ad hoc institutum per se, quale est Baptismus respectu originalis et actualis dicti, et hoc ex ordinatione divina, juxta interpretationem Ecclesiæ, alias sequeretur dari aliquem statum satis vulgarem peccatoris viatoris, cui non provideretur de remedio ordinario, per quod applicaretur per se meritum Christi, quod est contra perfectionem legis novæ, et suavem Dei dispositionem.

Secundo hoc probo a priori, supponendo difficultatem non esse in hoc, quod magis premitur ad oppositum, nempe si pœnitentia in eo casu daret suum effectum gratiæ, remitti procul dubio omnia peccata per talem; de hoc enim vix est fundamentum aliquod dubitandi, sed difficultas est, an possit dare effectum gratiæ per modum Sacramenti, si Baptismus non concurreret? Et probo, quod nulla ratione ministrari possit sacramentum Pœnitentiæ in eo casu, juxta institutionem ejus præsentem, nisi Baptismus concurreret, saltem attrito tantum, et non contrito, quia efficacia sacramenti Pœnitentiæ primario consistit in jurisdictione clavium, seu auctoritate absolvendi per actum judicialem; quando autem status rei est talis, ut non subsit jurisdictioni clavium, non potest absolvi. 29. Probat id a priori. Explicatur difficultas. In casu pœnitentiam non valere sine concursu Baptismi.

Patet exemplo in eo, qui non habet jurisdictionem in censuram annexam peccato, nequit absolvere a peccato, quia jurisdictio ejus non extenditur ad illum casum. Sic etiam dicendum est de absolutione data quoad casus reservatos ab eo, qui caret potestate absolvendi tales casus; et idem de eo, qui non dolet de aliquo peccato, sed magis complacet, licet de aliis habeat aliquam displicentiam; loquor de mortalibus. Exempla.

Sed in proposito, originale et actualia ante Baptismum commissa non subsunt jurisdictioni Ecclesiæ, neque directe, neque indirecte de illis potest cognoscere; ergo fictus nequiret absolvi, nisi Baptismus in re susceptus haberet efficaciam respectu illorum accedente pœnitentia, quæ simul tollat fictionem, nam sicut ponitur obex respectu Baptismi per fictionem, sic etiam est obex respectu pœni- In ficto est obex

respectu pœnitentiæ Sacramenti, nisi concurrat Baptismus. tentiæ per priora peccata; neque major ratio est, ut exigatur pœnitentia ad tollendam fictionem, quam Baptismus ad tollenda peccata, quæ sub efficacia ejus sunt. Unde si iterari possit, sine dubio non posset pœnitentia sola valere ficto; ergo congruum fuit hanc efficaciam ejus manere, quando in re fuit susceptum, ut etiam recedente fictione valeret ad remissionem peccatorum, ut dicit Augustinus, quia sic magis provisum est adulto, et magis salvatur differentia et natura propria utriusque Sacramenti, et remissio peccatorum per causam per se, nempe per Baptismum et pœnitentiam respective; atque, ut dixi, sic magis provisum est, quia neque adultus in statu peccati mortalis et originalis debuit relinqui sine remedio per se ejus, neque peccatum mortale dimitti, absque tali remedio, quo applicaretur ei directe meritum Christi, in quo habemus redemptionem a peccato; applicatur autem per Baptismum tantum peccato originali, ut patet ex Tridentino *sess.* 5. *can.* 3. *et sess.* 6. *cap.* 4. et aliis locis citatis, et casus ipse fictionis ordinarius est, cui proinde debuit ex bonitate divina et fine institutionis Sacramenti provideri.

30. Ex his colligo Baptismum recedente fictione dare gratiam ex opere operato: hoc patet ex dictis supra de efficacia Baptismi et Sacramentorum novæ legis, quia Baptismus non datur in remissionem peccatorum. nisi mediante gratia, quam causat, et cui de facto annexa est remissio peccatorum; unde vel nihil causaret, vel utrumque effectum causaret, quia utriusque est capax subjectum; adest dispositio de præsenti, ut dolor, qui sufficit ad pœnitentiam, vel etiam attritio prior habita, juxta varios modos dicendi, quos mox examinabimus. Idem etiam dico de remissione totius pœnæ temporalis et æternæ, quia hæc consentanea est ad priorem effectum Baptismi.

Ad objectionem illam, quam Doctor in littera, et Vasquez urget, nempe pœnitentiam delere omnia peccata mortalia, quia impium esset a Deo dimidiatam sperare veniam; et effectus pœnitentiæ est incompossibilis cum peccato originali et actuali mortali. Respondent quidam, quod pœnitentia tolleret illa peccata, nisi præveniretur a causa perfectiore et potentiore, nempe a Baptismo. Hanc rejicit Doctor, et merito, quia nequit Baptismus habere effectum, nisi prius naturaliter tollatur impedimentum fictionis; ergo nequit prævenire pœnitentiam in causando.

Respondet ergo ipse Doctor, quod pœnitentia perfecte reconciliat Deo, ut dicit Augustinus, sed non per se curat omnia peccata ficti, sed quædam per Baptismum, quædam per pœnitentiam curantur; omnia ergo dimittuntur in pœnitentia, inquit, non tamen virtute pœnitentiæ. Quod declaro sic ad propositum doctrinæ jam præmissæ: non intendit Doctor, neque alii hujus conclusionis assertores, quod prius gratia pœnitentialis infundatur, per quam præcise remittitur fictio, mox subsequatur gratia baptismalis in posteriori ad remittenda peccata reliqua, quæ non spectant ad pœnitentiam, quia hic sensus non subsistit, et bene impugnatur ex natura gratiæ, quæ habet annexam remissionem peccati inferentis damnationem, et excludentis ab adoptione et regno, sed quod applicato sacramento Pœnitentiæ exterius cum requisitis, et prolata sententia, seu absolutione de reo in ultimo instanti prolationis verborum simul datur gratia pœnitentiæ et Baptismi virtute utriusque Sacramenti; quando enim duæ causæ ita concurrunt, ut una dependeat

ab altera respectu sui effectus, neutra prius causat, sed utraque simul, ita nempe dependet Pœnitentia a Baptismo ratione impedimenti peccati originalis, et aliorum, quæ præcesserunt Baptismum; ita etiam Baptismus a Pœnitentia ratione fictionis, ut neutra seorsim in eo casu ex conjunctione fictionis, et peccati originalis, et actualis præcedentis, efficax sit seorsim; dependentia ergo est mutua in eo casu, et causalitas simultanea, et hoc est, quod intendit Doctor dicens *in pœnitentia omnia remitti, non tamen virtute solius pœnitentiæ*, sed etiam Baptismi.

Baptismus in re manet applicatus, non tamen est efficax, nisi concurrat causa, quæ nata est tollere impedimentum, quæ est pœnitentia, et hæc est prioritas Baptismi ad effectum Pœnitentiæ, nempe ut prius cognoscatur de fictione, et proferendo sententiam perficiatur Sacramentum, et in genere causæ materialis supponatur respective ad effectum Baptismi tolli impedimentum. Et hæc consideratio est inadæquatæ remissionis, quæ fit in ficto, quoniam ex altera parte perinde manet simile impedimentum respectu pœnitentiæ, et supponitur Baptismus in re susceptus, ut hoc subjectum sit ejus capax, et efficacia Baptismi concurreret, ut pœnitentia habeat suum effectum; ideo, ut dixi, est mutua dependentia eorum, ratione diversorum peccatorum, quæ simul concurrunt in subjecto, et per se exigunt utramque causam particulariter, ex conditione et natura singulorum, ut dictum est. Et exemplo declaratur in materia et forma Sacramenti, quando utraque est efficax, et talis est dependentia, ut quamvis absolvatur una ante alteram, nihil efficit, nisi altera finita, et tum simul causant. Similis dependentia potest esse etiam inter causas totales subordinatas ex conditione subjecti, sicut continet ex statu ficti inter Baptismum et Pœnitentiam.

Neque ergo Baptismus per accidens remittit fictionem, neque etiam Pœnitentia, per accidens remittit originale, aut alia quæ sunt materia Baptismi, quia id improprie dicitur, cum causa disparata non dicitur per accidens, seu indirecte (quod idem est in proposito) vel secundario habet re effectum per se alterius causæ, nisi quando eam quoad hoc supplet, ipsa non agente; quod non contingit hic, quia utrumque Sacramentum agit quod suum est, respective ad effectum et materiam propriam, non autem indirecte respectu alterius, quod ipsi non subest, ut docet Paludanus *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 5. quia ubi nullus sequitur effectus ex virtute causæ procedens salvari non potest causatio directa ejus, aut indirecta; utrumque autem Sacramentum hic causat directe remissionem peccati proprii, nihil relinquit causandum alteri directe vel indirecte respective ad idem. Minus etiam verum est quod ibidem asserit, Baptismum causare remissionem peccatorum, tam præcedentium quam etiam fictionis, accedente sola attritione, quæ extra Sacramentum justificare nequit.

Neutrum causat indirecte.

Rejicitur sententia Paludani.

Hæc doctrina supponit dari diversam gratiam per utrumque Sacramentum completum, quia datur gratia baptismalis quæ inesset, si fictio non præcessisset, et ulterius gratia pœnitentialis. Est communior sententia, quam Doctor ut probabiliorem defendit primo loco, et perinde applicari potest ad fictum, qui resurgit ad perfectam contritionem, quæ extra Sacramentum requiritur ad tollendam fictionem, ut supponit.

Dari per utrumque gratiam complete.

33. (e) *Aliter potest dici*, etc. Hic ostendit Doctor aliam viam defendendi modum, quo fictio deleatur et restituatur gratia baptismalis, non in se, sed in æquivalenti, qua scilicet daretur gratia perfectior resurgenti per pœnitentiam, quam sit illa,

Secundus modus dicendi.

quæ virtute solius pœnitentiæ daretur præcise, quia gratia æquivaleret baptismali et pœnitentiali.

Declaratur. Hæc sententia ita declaratur, ut nullam gratiam reciperet virtute Baptismi ex opere operato, sed totam virtute pœnitentiæ, et majorem, quam alias præcise per pœnitentiam extra casum fictionis reciperetur; intuitu tamen Baptismi, ut dispositionis præviæ, pœnitentia haberet talem efficaciam, sicut in melius disposito, quantum crescit ejus dispositio ad recipiendum Sacramentum, tantum etiam Sacramentum fit magis efficax, et causat perfectius, ut docet Tridentinum de ipso Baptismo *sess.* 6. *cap.* 7.

Recipit majorem gratiam.

Ad Baptismum est dispositio.

Trident.

Congruum autem est, ut Sacramentum receptum, cujus effectus fuit impeditus, et quod iterari nequit, ut quoniam ipsum in re nequeat repeti, neque ut præteritum aliquid agere per modum Sacramenti, cujus totum esse et efficacia consistit in usu, saltem conferat sic emolumentum, quandoquidem ut præteriit nequit effectum habere ex opere operato, ex ratione præmissa. Et juxta hunc dicendi modum, dicendum est habere eumdem effectum per modum dispositionis præviæ, et virtute pœnitentiæ ex opere operato, sicut contritio perfecta, verbi gratia, aliter habet effectum in peccatore, aliter in justo; eumdem tamen effectum quoad intensionem graduum in peccatore causat per modum dispositionis, in justo per modum meriti, sic etiam Baptismus per modum dispositionis, potest habere effectum, quem alias habet per modum Sacramenti, quoad gradum gratiæ, non quoad modum causandi; et pœnitentia non solum ex ratione propria, sed ex dispositione prævia habet effectum majorem.

Baptismus præteritus non agit ex opere operato.

Exemplum de contritione.

34. Si petas quomodo sacramentum Baptismi potest esse dispositio? respondeo, quia per Baptismum assumitur nova dignitas personæ, per quam adscribitur in familia Christi, per consignationem characteris, estque vera initiatio hominis in lege nova; hinc recte posse acceptari personam magis ad gratiam ratione Baptismi suscepti, quod constituit membrum Christi per fidem et spem, juxta sententiam eorum, qui dicunt hæc dona infundi seorsim quandoque a gratia; et in casu, saltem, est ipsa fidei Christi professio et Sacramentum fidei, et per illud magis accedit quis ad Deum, ratione cujus accessus et reverentiæ Sacramenti, major est acceptatio personæ in ordine ad salutem.

Et forte hoc intendit Cyprianus, vel auctor serm. de Cœna Domini : *Et licet indigni sint,* inquit, *qui accipiunt* (supple Baptismum) *Sacramentorum tamen reverentia, et propinquiorem ad Deum parat accessum, et ubi redierint ad cor constat ablutionis donum, et redit effectus munerum; nec alias quæri aut repeti necesse est salutiferum Sacramentum,* etc. Quæ verba applicari possunt ad doctrinam præmissam, sicut etiam auctoritates Patrum supra allegatæ, et Cypriani *sermone de Lotione pedum,* ubi asserit quod Pœnitentia facit, ut reversis iterum Sacramenta possint prodesse, quorum si pœnitentia non subesset, nullo modo deinceps experiri possent effectum; quacumque enim via Baptismus, sive per modum dispositionis, sive ex opere operato, et per modum Sacramenti prosit, sufficit ad salvandum auctoritates Patrum.

Præterea sicut fides ipsa est impetratoria, ut constat ex Augustino *epist.* 105. *et* 106. *et lib. de prædestinatione Sanctorum, cap.* 2. et aliis Patribus, quin etiam id supponit Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 8. sequitur etiam Baptismum, cui annexa est professio fidei, juxta Augustinum *epist.* 23. (nam sic dicit infantem profite-

ri fidem per realem receptionem Sacramenti) esse impetratorium suo modo, ratione operis et dignitatis, in qua personam constituit. Item, sicut merita mortificata, et bona opera ex fide facta in statu peccati, possunt esse meritum remotum de congruo, unde Deus tribuat gratiam pœnitentiæ ad resurgendum a peccato, quamvis illa in re sint præterita, sic etiam Baptismus potest de congruo disponere ad primam gratiam ampliorem recipiendam, quamvis præteritum sit.

Dices secundum Doctorem supra, Sacramenta causant gratiam per modum dispositionis prævię; ergo si Baptismus præteritus habet se ut dispositionem respectu gratiæ subsequentis per pœnitentiam, eam causat ut Sacramentum. Respondetur, quando Sacramenta, ut causant gratiam per modum Sacramenti eam causant ut dispositio necessitans, et sic vere causant, ut realiter suo modo sunt in *fieri,* sed ut præterita non necessitant ad gratiam hoc modo, sed pœnitentia est quæ necessitat simpliciter, et ut supponit Baptismum perfectius causat.

Dices, ergo cum semper supponat Baptismum, sic etiam semper causabit in eodem gradu, quantum est ex dispositione Baptismi. Respondetur negando consequentiam, quia licet omnia Sacramenta supponant Baptismum hoc modo, ut subjectum sit capax Sacramentorum, tamen Sacramenta ordinantur ad diversos effectus, ad quos specialiter non facit Baptismus; ad primam tamen justificationem hominis, quæ est effectus specialis Baptismi, specialiter disponit, ac proinde pœnitentia, ex cujus efficacia habetur prima simpliciter justificatio in casu fictionis, efficacior est in eo casu, quam alias, quando dat secundam justificationem, quæ non spectat ad Baptismum.

Ratio est, quia passio Christi ut applicatur ad primam justificationem, perfectius applicatur per pœnitentiam supplentem defectum Baptismi, quam ex propria institutione regulariter eam applicat ad secundam justificationem a peccato post Baptismum commisso. Hæc autem differentia oritur ratione Baptismi suscepti, ut congruæ dispositionis; unde sicut non fuit applicata passio perfecte per ipsum lavacrum, quod non regeneravit a peccato ex impedimento fictionis, congruum est divinæ misericordiæ et fini institutionis Sacramentorum, ut ille defectus, et inchoata applicatio suppleatur perfecte per pœnitentiam, per quam deletur fictio.

Perfectius applicatur passio Christi.

(f) *Sed contra hoc arguitur,* etc. Opponit Doctor, quod talis haberet commodum ex fictione. Respondet dupliciter, negando primo, quia opera ejus sunt mortua in eo statu, donec surrexit. Respondet secundo, quod nullum commodum etiam lapsus post Baptismum rite susceptum, et resurgens per pœnitentiam habet, licet recuperet etiam gratiam baptismalem, et aliquid amplius, nullum, inquam, commodum ex lapsu; hanc remittit infra *ad dist.* 22. ubi agit de reviviscentia meritorum per pœnitentiam. 37.

Vasquez rejicit illam objectionem, quia quod reciperet commodum ex fictione ultra illud quod recipit non fictus, sed post Baptismum lapsus et resurgens, non refert, modo alias talis efficacia Baptismo ostendatur competere. Verum neque hoc commodum Doctor intendit ibi recipi per Baptismum, sed per pœnitentiam, et alioquin esset inconveniens, ut ex fictione reciperet commodum præ eo, qui non est fictus, sicut inconveniens esset, cæteris paribus, ut lapsus reciperet commodum ex lapsu, quod non reciperet perseverans; hoc enim esset contra vias Domini, quæ sunt misericordia et veritas. Nemo enim peccando fit melior neque magis

acceptatus Deo, cæteris paribus, ut in § sequenti docetur.

38. Tertius modus nihil recipere intuitu Baptismi.

(g) *Tertio modo principaliter potest dici*, etc. Tertio tandem respondet, exponens modum quo fictio remittatur, dicit ergo quod fictus pœnitens recipit gratiam virtute pœnitentiæ, per quam remittuntur ei peccata, ipsa fictio directe, cætera vero indirecte ; nullam autem gratiam recipit virtute Baptismi recepti, quia indigne recepit. Nec est verisimile, inquit, quoad pœnitenti æque de eodem peccato quoad malitiam in individuo, et specie quantum ad rationem intrinsecam, scilicet post Baptismum rite susceptum, quando lapsus est, non detur eadem gratia, quia licet lapsus post Baptismum quantum ad aliquid gravius peccavit, scilicet ob ingratitudinem, ut explicat infra Doctor *dist.* 22. *quæst. unic.* et Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 1. *et* 2. tamen fictus gravius peccavit ob sacrilegium commissum in Sacramentum.

Trident.

Baptismum valere quoad impletionem præcepti.

Et si objicias, quod Baptismus sic non valeret converso ad salutem. Respondet valere non quoad gratiam, sed quia adimplevit præceptum, quæ adimpletio ipsi non valet quoad salutem, nisi per pœnitentiam et fit filius regni, et amplius non alligatur præcepto Baptismi: *Et hoc nota,* inquit *quod actualiter peccans mortaliter in alio, sive in illo actu, potest implere præceptum affirmativum etiam in illo actu.* Hæc regula patet in præsenti materia, quia fictus adimplevit præceptum, patet etiam ratione, quia præceptum affirmativum determinat actum quoad substantiam, non vero quoad finem extrinsecum, aut alias circumstantias, quæ separari possunt a substantia actus, prout cadit sub præcepto ; hinc communicans sacrilege in Paschate satisfacit præcepto Ecclesiæ, ut communior tenet cum Covarruvia *in cap. Alma mater.*

Regula moralis. Ratio ejus.

Hanc sententiam, seu modum explicandi, sequitur Gabriel quantum ad effectum gratiæ, et remissionem actualis culpæ. Angelus *verbo Baptismus,* Adrianus *in* 4. *quæst.* 5. *de Confessione.* Vasquez *cap.* 4. et Glossa *in cap. Tunc valere, de consecratione, dist.* 4. Hic modus dicendi applicari potest auctoritatibus Augustini, qui *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 12. *loco citato*, dicit baptizatum ficte *pia correctione*, id est, conversione per pœnitentiam, *et vera confessione purgari ; quod non posset,* inquit, (supple confessio et correctio) *sine Baptismo,* quia nempe non esset capax confessionis et Sacramenti Pœnitentiæ, nisi esset baptizatus ; et subdit : *sed tamen quod ante est* (supple Baptisma), *tunc valere incipiat ad salutem, cum illa fictio veraci confessione recesserit.* Quibus verbis soli correctioni et confessioni tribuit effectum purgationis a peccato, licet ad hoc faciat Baptismus, inquantum constituit hominem capacem illorum donorum. Illa autem clausula, *tunc incipiat valere ad salutem,* supple Baptismus, eadem ratione intelligenda est, nempe quia præceptum adimplevit, sine qua adimpletione non fit capax salutis, et deinceps constituit hominem capacem, recedente fictione, aliorum donorum et mediorum quæ ad salutem faciunt.

Hæc etiam interpretario est secundum stylum Augustini, aliis in locis, ut lib. 1. de nuptiis, et concupiscentia, cap. 33. *Sic enim*, inquit, *accipiendum est* (supple quod dicit Apostolus ad Ephesios 5. de mundatione Ecclesiæ per lavacrum regenerationis) *ut eodem lavacro regenerationis et verbo sanctificationis, omnia prorsus mala hominum regeneratorum mundentur atque sanentur, non solum peccata quæ omnia nunc remittuntur in Baptismo, sed etiam quæ posterius humana*

ignorantia vel infirmitate contrahuntur, non ut Baptisma quoties peccatur, toties repetatur; sed quia ipso quod semel datur, fit, ut non solum antea, verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodesset vel ante Baptismum Pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur? vel postea nisi præcederet, etc. Idem dicit *lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 7.* quæ verba ejus ita intelligenda sunt, ut supra explicuimus *quæst. 1. hujus distinctionis,* quatenus Baptismus facit subjectum capax mediorum, per quæ reliqua post ipsum peccata remittunt, ut patet ex discursu Augustini. Ergo valere Baptismum ad remissionem peccatorum ex mente Augustini, sic commode interpretari potest, non quod ipse remittat peccata in casu fictionis, sed quod reddat subjectum capax et dispositum respectu pœnitentiæ, per quam remittuntur, et dependet hoc sensu remissio peccatorum a Baptismo, etiam in fictione suscepto, non solum eorum quæ per pœnitentiam mox primo remittuntur, sed etiam eorum quæ denuo committuntur, non autem quod Baptismus ad ea remittenda habeat virtutem.

Hoc modo intelligi etiam possunt verba subsequentia, de baptismo hæreticorum et schismaticorum, quando dicit ipsa reconciliatione et pace præstari, ut ad remissionem peccatorum Baptismus prodesse incipiat. Sic intelligi possunt aliæ auctoritates ejus locis citatis, ut *lib.* 3. *cap. 3. lib.* 6. *cap.* 5. quæ idem sonant; et eodem modo alii Patres supra citati loquuntur.

Ad ea quæ pro opposito supra citavimus ex Tridentino, responderi potest, Concilium loqui regulariter, et prout lex statuit accedendum esse ad Baptismum, non autem de casu fictionis, quo supposito, via salutis quærenda est per pœnitentiam, per quam fictio directe, cætera vero indirecte remittuntur; neque peccata priora, ita pertinent rigorose ad Baptismum, ut si ea non remittat ex culpa fictionis, remitti possint per Baptismum ex opere operato (cujus virtus sacramentalis transit cum ipsa materia et forma, et sine quibus manere non potest sublata fictione), sed tunc subsunt pœnitentiæ per accidens aut indirecte, quoad remissionem, quia habent repugnantiam cum effectu pœnitentiæ.

Sed quid de pœna illorum peccatorum tam æterna quam temporali dicendum est? Vasquez asserit remitti pœnam temporalem per Baptismum, citans Gabrielem et nostrum Doctorem in eam sententiam, et Alensem. Sed Doctor id non dixit in præfato loco, neque alibi, quantum pro nunc occurrit, neque, meo videri, consequenter dici potest, nam si tota remissio fit quoad culpam per pœnitentiam, sic etiam omnis remissio fit per gratiam pœnitentialem, quæ nullo modo habet hunc effectum, ut decernit Tridentinum *sess.* 14. *cap* 2. in fine, nisi sit perfectissima, quæ non requiritur ad remisionem fictionis. Et probatur, quia pœnæ æternæ talis est remissio, qualis est virtus causæ, per quam remittitur culpa, quia ut Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 14. dicit, pœnam æternam per Sacramentum, aut Sacramenti voto remitti simul cum culpa; sed Pœnitentia non habet talem efficaciam remittendi culpam et pœnam æternam quoad peccatum ipsum fictionis, circa quod primo et per se operatur, quin maneat pœna temporalis; ergo minus potest remittere pœnam æternam eorum, ad quæ ratione effectus extenditur per accidens, ita ut non remaneat pœna aliqua temporalis pro ipsis solvenda. Patet consequentia, quia gratia pœnitenti- 42.

42. Dubium de pœna debita in cujus virtute remittitur. Sententia Vasquez. Impugnatur.

Pœnitentia non remittit necessario peccatum cum omni pœna temporali.

alis, per quam remittuntur, non habet annexam talem remissionem.

43. Sublata efficacia Baptismi quoad culpam, tollitur quoad pœnam.

Secundo, quia Baptismus non dat ullam remissionem ficto tenendo hunc modum explicandi, neque dare potest, nisi mediante gratia baptismali, per quam ita regeneratur homo, ut tollat culpam, et omnem pœnam simpliciter, et cui annexa est talis remissio, quia est prima stola recuperata per merita passionis, perfectissimo et singulari modo applicata per baptismum; ergo sublata efficacia Baptismi circa remissionem tam culpæ quam pœnæ, tollitur efficacia ejus quoad pœnam temporalem.

Tertio, quia ipsi Baptismo, ut datur in remissionem peccatorum, tribuunt Patres et Canones hanc efficaciam, ut patet ex omnibus locis, ex quibus supra probavimus efficaciam Baptismi, ut declarat Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. *sess.* 5. *can.* 5. *sess.* 14. *cap. illo secundo;* et probat ille locus Pauli ad Romanos 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo, qui non secundum carnem ambulant,* etc. ut recte Tridentinum *sess.* 5. *can.* 5. declarans per hoc efficaciam Baptismi; sed Baptismus ficti, *qui secundum carnem ambulat,* non fuit ipsi in remissionem, sed in damnationem et peccatum, per quod indigne illum suscepit; ergo nullam habet efficaciam remittendi pœnam temporalem.

44. De lege autem manet pœna temporalis peccato mortali, non obstante pœnitentia, nisi sit abundans; neque illa, quæ sufficit ad remissionem peccati, etiam extra Sacramentum, est sufficiens, ut tollatur pœna temporalis, neque olim etiam ante institutionem Baptismi habuit illam efficaciam, alias nunc haberet, quia nihil ipsius virtuti derogat institutio Sacramentorum, sed solum subordinationem addit; ergo in proposito casu non habet talem effectum tollere, nisi quando est ita perfecta, ut dixi, ut æquivaleat satisfactioni, quantum ad dignitatem actus.

Dicendo ergo quod Baptismus non sit efficax ad remissionem culpæ in ficto, dicendum est etiam non remittere pœnam temporalem, nam si ulla efficacia per modum Sacramenti ipsi tribuenda est, debet salvari primaria juxta primum modum, qui communis est, et quem, ut magis probabilem, defendit Doctor, quidquid dicat Vasquez, quia et eum primo loco statuit, et *in Reportatis* eum solum adducit, aliis supersedendo.

Opinio autem Gabrielis, qua dicit peccatum originale remitti virtute Baptismi in ficto, et non actualia, quæ fuerunt ante Baptismum, merito ab omnibus reprehenditur, quia remissio peccati originalis non fit sine gratia, quæ si tunc daretur virtute Sacramenti, tolleret et fictionem, et reliqua peccata; impugnatio ejus habetur ex dictis, neque est tuta.

(h) *Ad primum,* etc. Hic respondet Doctor ad argumenta, quæ responsio est clara. Quando dicit respondendo secundo, quod fictus non sit baptizatus in Christo, sed in nomine Christi, quadrat locis Apostoli, quia de eo nequit dici, quod sit *sepultus cum Christo in mortem peccatorum;* ad Ephesios 4. neque quod sit in Christo, quia *damnationem habet,* et *secundum carnem ambulat*; neque spiritum Christi habet: *Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus,* ad Romanos 8. Baptizatus tamen est in nomine Christi, id est, in auctoritate Christi per Baptismum, in quo est signatus.

QUÆSTIO VI.

Utrum jam justificati teneantur ad susceptionem Baptismi?

Alens. 4. *p. q.* 18. *m.* 7. D. Thom. 3. *p. q.* 68. *art.* 1. *et q.* 66. *art.* 9. *et hîc q.* 3. Richard. *art.* 1. *q.* 3. D. Bonav. *d.* 6. 2. *p. art.* 1. *q.* 2. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 31. *sect.* 1. *et communis, affirmant. Vide* Scot. 9. *Metaph. q.* 15.

Circa (a) tertium menbrum distinctionis, quod est de suscipientibus rem et non Sacramentum, quæro: Utrum jam justificati teneantur ad susceptionem Baptismi? Et arguitur quod non, quia non legitur de Apostolis, nec de Beata Virgine quod fuerint baptizati.

Item, baptizatus Baptismo sanguinis, non tenetur ad Baptismum fluminis; ergo nec baptizatus Baptismo flaminis tenetur ad illud. Consequentia patet per se, quia ista duo baptismata æque dicuntur supplere Baptismum fluminis. Antecedens est manifestum, quia talis evolat.

Item, nullus tenetur recipere Sacramentum frustra, quia in operibus Dei nihil est frustra, sed Baptismus receptus a justificato frustra recipitur, cum habeat effectum, qui est ablutio animæ a peccato. Jam enim prius est ablutus.

Item, nullus tenetur injuriari Sacramento; sed ex hoc fieret injuria Sacramento, si justificatus baptizaretur; injuria enim est Sacramento, facere quantum in se est, quod ipsum sit signum falsum; sed talis suscipiens facit hoc, quia caret tunc signato, quia tunc non dat gratiam.

Contra, Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit,* etc.

COMMENTARIUS.

(a) *Circa tertium membrum,* etc. Hic tractat per se de effectu Baptismi, et obligatione in justificatis, quia in his habet peculiarem difficultatem, qui jam recepe- runt gratiam, et præventi sunt, vel per aliud remedium æquivalens, ut qui sunt justificati in lege per Circumcisionem et pœnitentiam et fidem, vel martyrio supposita promulgatione præcepti, vel in utero ex speciali privilegio, sine ordine ad Baptismum, aut subordinatione; de aliis sive peccatoribus, sive justificatis, supposita promulgatione legis, et cessantibus aliis remediis, non est tanta difficultas, quia in eis habet Sacramentum in re vel voto, necessitatem medii et præcepti, de quibus hactenus Doctor, ut de infantibus et adultis tam fictis quam non fictis; et quid in eis requiratur, et quem effectum recipiant Sacramenti, quod tangit etiam in sequenti quæstione; ii etiam qui in voto Sacramenti cum contritione justificantur, ut sunt Catechumeni adulti, clarum est obligari illos ad Sacramentum in ordine, ad quod realiter suscipiendum justificantur, quamvis et hos etiam comprehendit ratio tertia ad oppositum, prima autem, secunda et quarta comprehendit justificatos primo modo, sine ordine ad Sacramentum. 1. Explicatur quæstio, quoad varios status subjectorum.

SCHOLIUM.

Jam justificatos post Baptismi promulgationem teneri ad ejus susceptionem. Primo quia præceptum est universale. Secundo, tenetur quilibet esse membrum Ecclesiæ. Ter-

tio, aliter contemneretur Baptismus, cum aliorum scandalo. Ita communis Doctorum.

2. Respondeo (b), dicendum quod post Baptismum promulgatum per modum præcepti, quilibet qualitercumque justificatus, qui non implevit illud præceptum, cum quo Deus non dispensavit specialiter, ut non teneretur ad illud, tenetur ad Baptismum affectu, et pro loco et tempore effectu, si manet viator nobiscum, quousque potest commode recipere in effectu. Hujus ratio fundamentalis est, quia lex universaliter promulgata omnes obligat (*universaliter* dico illam promulgari, in cujus promulgatione non est aliqua acceptio personæ, sive cujuscumque exceptio personæ, vel circumscriptio circumstantiæ); tale fuit præceptum de Baptismo suscipiendo, et hoc rationabiliter, quia congruum fuit omnes de lege Christiana habere unum signum, in quo convenirent inter se, et distinguerentur ab aliis, ut dictum est in quæstione de institutione Sacramenti in communi, et maxime illud signum, per quod ingrederentur observantiam hujus legis; per ejus enim susceptionem adscribuntur illi legi, et dicuntur de familia Christi.

Omnes etiam justificati tenentur ad Baptismum.

Posset etiam alia ratio assignari, quia quilibet viator tenetur esse membrum Ecclesiæ militantis, non tantum in scientia divina, sed etiam quantum ad notitiam aliorum membrorum, quantum in se est, quia tenetur cum aliis membris communicare in his, quæ pertinent ad observantiam legis, et eos non scandalizare. Si autem non acciperet Sacramentum, per quod fit membrum Ecclesiæ secundum judicium Ecclesiæ, non esset aptus ad communionem cum aliis membris in multis actibus pertinentibus ad Ecclesiam; scandalizaret etiam active alia membra, quæ haberent occasionem judicandi ipsum contemnere communitatem.

Ex hoc potest formari tertia ratio, quia qui potest ex actu facili magnam gratiam acquirere, si negligat illum actum, videtur gratiam contemnere, vel saltem non eam ita appretiari quantum est appretiabilis; sed ille, qui non est baptizatus, quantumcumque aliter sit justificatus, per actum facilem, scilicet per susceptionem Baptismi, potest magnam gratiam acquirere, quia quantumcumque perfecto de lege communi accedenti ad Baptismum, augetur gratia; ergo si negligat, videtur contemnere gratiam, et dat aliis occasionem sic judicandi.

COMMENTARIUS.

(b) *Respondeo dicendum, quod post Baptismum promulgatum,* etc. Conclusio est communis omnium in hac distinctione, *et* 3. *part. quæst.* 68. *art.* 1. estque de fide; patet Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit,* etc. et ex aliis locis supra citatis de necessitate et efficacia Baptismi. Definitur in Tridentino *sess.* 7. de Baptismo can. 5. *Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit;* qui canon etiam referri potest de lege ordinaria. Item *sess.* 6 *cap.* 4. In Florentino *decreto unionis. cap. Majores, de Baptismo,* et locis aliis

jam citatis, speciatim ubi declaratur tempus, quo hæc obligatio incepit, et de cessatione legalium.

Eamdem probat Doctor argumento morali, primo, quia lex universaliter promulgata omnes obligat, etc. intelligit *universaliter* distributive, seu collective, in materia, quæ omnes et singulos capaces doli comprehendit; et prout ipse declarat, ut excludit legem, in cujus promulgatione est acceptio personæ, sicut in legibus Imperatoris intelligitur non comprehendi Augusta; neque lege Assueri comprehendebatur Esther regina, ob acceptationem personæ, quæ eximitur a lege onerosa et indicente pœnam, quamvis verbis legis non excipiatur expresse, sic etiam leges continentes censuram Ecclesiasticam, non includunt Reges, quantumlibet exprimuntur clausula universali, nisi fiat eorum expressa mentio, nempe ob acceptationem illarum personarum, quia æquitas fundata in qualitate et dignitate personæ, non permittit legem aut voluntatem legislatoris ad eam extendi; *vel etiam exceptio personæ,* id est, vel per ipsam legem, vel per particulare privilegium, cui lex non derogat; *vel circumscriptio circumstantiæ,* scilicet temporis, loci vel aliorum, quæ limitant legem et materiam ejus, ut non sit pro omni tempore, personis, loco, etc. obligans; præceptum autem de Baptismo fuit universale hoc modo, ut patet Joannis 3. *Nisi quis renatus,* etc. et Matthæi ultimo: *Docete omnes gentes, baptizantes,* etc. neque ad locum, aut tempus limitatur, neque ad personas; ergo.

Probat etiam ex congruitate desumpta a Baptismo, qua est signum distinctivum legis et professionis, et ingressus in Evangelicam legem, a qua nemo excipitur post ejus promulgationem; ergo usus ejus debet esse communis, sicut et lex et fides, cujus est Sacramentum. Secundo probat, quia viator debet esse membrum Ecclesiæ visibilis et militantis, et esse capax communionis visibilis cum aliis, quoad actus qui ad hanc communionem spectant, idque judicio Ecclesiæ, quæ non judicat de occultis, sed visibilibus et externis, cui reservatur judicium discernendi membrum a non membro, et cui reservatur ministerium illorum actuum, in quibus communicant membra, ut Sacramenta et sacrificium, ad quæ non admittitur non baptizatus, quia non est capax; et patet de Catechumenis, qui non tantum a Sacramentis, sed etiam a multis aliis actibus excludebantur; patet etiam ratione scandali activi in eo, qui non communicaret in his actibus cum aliis, ergo congruum fuit legem Baptismi omnes comprehendere. Tertia ratio est, quia alioquin præsumeretur contemptus, non solum Baptismi, sed etiam gratiæ baptismalis.

Viator debet fieri membrum Ecclesiæ visibile.

Tertia ratio a contemptu gratiæ Baptismi.

SCHOLIUM.

Ad primum putat Apostolos fuisse baptizatos, ita *August.* epist. 108. et 3. de orig. animæ, c. 9. Referunt *Niceph.* 2. hist c. 3. ex Evodio, et *Euthym.* in 3. Joan. Christum baptizasse Petrum, et a Petro, Andream, Joannem, Jacobum, baptizatos, et ab his cæteros Apostolos, et a *Petro* et *Joan.* 72. discipulos. Baptistam fuisse baptizatum, tenet *Sotus* d. 5. q. 2. et Auctor imperf. homil. 4. in Matth. et indicat *Hieron.* in 3. Matth.

3. Ad arg. 1. Apostoli baptizati sunt.

Ad primum (c) argumentum dicendum, quod Glossa quædam super illud Joan. 13. *Qui lotus est,* etc. videtur dicere, quod Apostoli fuerunt baptizati. Quod probabile est, quia Christus fecit eos Sacerdotes, conferens eis in cœna potestatem conficiendi corpus Chri-

sti dicens : *Quotiescumque*, etc. et conferens eis post resurrectionem potestatem absolvendi, Joan. 20. *Quorum remiseritis*, etc. contulit eis etiam officium baptizandi solemniter, Matth. ult. *Euntes baptizate*, etc. ordo autem sacerdotii supponit Baptismum saltem de congruo, *Extrav. de Presb. non bapt. c. Veniens.*

Nec videtur necessitas, quod Christus cum Apostolis in hoc dispensaverit, quia nulla videtur ratio dispensandi nec aliqua necessitas, vel utilitas consecuta, cum nec ipsi essent gratiores Deo per hoc quod non baptizati, nec fuissent efficaciores Doctores in Ecclesia. Imo videtur, quod minus efficaces, quia minus valet Magister moralis, qui non vult opere implere quod docet, secundum Gregorium. Christus etiam in seipso voluit Baptismum suscipere, saltem Joannis, antequam legem Baptismi aliis imponeret, quia Act. 1. dicitur : *Cœpit Jesus facere et docere.*

Magister morum opere doceat.

Consimiliter supponendum est de Beata Virgine, nisi forte ipsa sit excepta ab illa lege, et de ea fuisset ratio dispensandi, quia forte habuit in conceptione filii sui illam plenitudinem gratiæ, ad quam Deus disposuit eam pervenire.

Beatam Virginem fuisse baptizatam, sub dubio est.

4. Ad aliud dico (d), quod baptizatus Baptismo sanguinis, si postea est nobiscum viator, tenetur, affectu, et pro loco, et tempore recipere effectu Sacramentum, id est, Baptismum fluminis; hoc autem quod supponitur est bene possibile, sicut de quibusdam legitur, quod sunt facti bis confessores, quia sustinuerunt bis pœnas pro fide, propter quas tamen non sunt mortui. Si autem Baptismus sanguinis sit completus, quia sic baptizatus moritur, et non remanet nobiscum viator, non est obligatus ad præceptum viatoris; Sacramenta autem non habent locum, nisi pro statu viæ, ut tactum est *distinctione prima.*

Ad 2. Ut si quis accepto vulnere lethali pro fide miraculose convalesceret. q. 3. art. 3.

Ad aliud dico, quod nullus recipit frustra Baptismum, quia gratia ibi augetur, nisi pervenerit ad terminum ; et si forte prius pervenerit, additur ibi meritum, obediendo præcepto divino. Nec etiam est frustra post plenitudinem gratiæ, si quis eam haberet, addere opera meritoria.

Ad aliud dico, quod ille non injuriatur Sacramento ; nec facit, quod sit falsum signum, quia vel ibi confertur gratia aliqua, et tunc est signum practicum verum; vel nulla, si jam prius erat gratia perfecta, et tunc est signum verum practicum, non respectu ejus, quod est gratia in *fieri*, sed in *esse*.

Si autem objicitur, quod saltem non habet secum significatum, scilicet ablutionem a peccato, dico, quod illa ablutio significatur vel tunc in *fieri*, vel tanquam quæ nunc infit, vel tanquam infiendi quantum est ex parte Sacramenti si scilicet aliquid inesset, a quo anima esset abluenda.

COMMENTARIUS.

(c) ***Ad primum argumentum***, etc. Dicit quod probabile est Apostolos fuisse baptizatos, quia fuerunt ordinati Sacerdotes in

ultima Cœna, receperunt claves absolvendi, *Joan.* 20. præceptum docendi et baptizandi, *Matthæi ultimo,* etc. Hæc, omnia ordine suo, et secundum legem supponunt Baptismum, et etiam de congruo ante ejus obligationem. Unde quando Doctor ordinem supponere dicit Baptismum, saltem de congruo, non alludit ad opinionem, quæ in eo c. *Veniens,* etc. dicitur quorumdam fuisse, qui putarunt non baptizatum, modo habeat fidem, valide ordinari, quia habet Christum, qui est primarium fundamentum; sed loquitur juxta præsentem casum de Apostolis, in quibus est dubium si fuerint baptizati, quamvis certum sit eos fuisse ordinatos.

Non videtur ergo ratio ulla dispensationis subesse, quæ neque in dignitatem, neque in fructum cederet, neque in majorem efficaciam doctrinæ; qui ergo docebant alios baptizandos ex lege, congruebat ipsos esse baptizatos, sicut Christus, *cæpit facere et docere,* Act. 1. et ipse voluit a Joanne baptizari, antequam legem Baptismi aliis imponeret. Idem docet de Beata Virgine, *nisi forte,* inquit, *fuerit a lege exempta,* in qua occurrit ratio specialis privilegii, *quia forte in conceptione Filii sui, habuit plenitudinem gratiæ, ad quam illam Deus voluit pervenire,* etc.

Quantum ad assertionem de Baptismo Apostolorum et Virginis, eam tenent non solum Doctor hic, sed etiam *in Reportatis quæst.* 8. Biansonis *quæst.* 4. Vorilen 1. *p. dist.* 4. *a.* 3. Bassolis, Rubion *eadem dist. q.* 9. Mayronis *quæst.* 3. Antonius Andreas *quæst.* 6. et reliqui nostræ scholæ Doctores. Baconius *dist* 6. *quæst.* 2. Ariminensis *dist.* 2. *dub.* 2. Paludanus *dist.* 6. *quæst.* 1. *art.* 2. Sotus *dist.* 5. *quæst. unica, art.* 2. Suarez 2. *tom. in* 3. *p. dist.* 18. *sect.* 3. Vasq. *disp.* 119. *c.* 7. Bellarm. *lib.* 1. *de Baptismo, c.* 23. *et lib.* 1. *de Summo Pontifice, cap.* 23. Salazar *de Conceptione Virginis, c.* 24. Valentia *tom.* 4. *disp.* 4. *quæst.* 3. *puncto* 4. Henriquez *lib.* 2. *de Baptismo, cap.* 5. § 2. Canisius *lib.* 1. *de Beata Virgine, c.* 9. Turrecremata *c. Quando, de consecrat. dist.* 4. Vega *lib.* 3. *de justificat. cap.* 12. et alii.

6. Præmissa sententia incerta est. Augustin.

Cæterum neque Baptismus Apostolorum est certus, sed sub opinione illud asseruit D. Augustinus *epist.* 118. minus autem certus est Baptismus Virginis; de utroque præter documenta et congruentias, quas adducit Doctor in præmissis, nihil certius habetur, quam auctoritas cujusdam traditionis, quam ita narrat Euthymius in cap. 3. Joannis: *Scribunt quidam,* inquit, *Apostolorum temporibus proximi, quod Christus Petrum et Virginem Mariam baptizavit, Petrus vero reliquos Apostolos,* etc. Hanc traditionem Nicephorus Callixtus *lib.* 2. *historiæ, cap.* 3. aliter proponit: *Divinus,* inquit, *Evodius, et ipse Apostolorum successor fuit, in Commentariis suis, præcipue autem in epistola quam lumen inscripsit* (Græce φῶς), *hæc quoque posuit; Christus,* inquiens, *manibus ipse suis Petrum, tantummodo baptizavit, Petrus porro Andream et filios Zebedæi; ii deinceps reliquos Apostolos; septuaginta autem illos Petrus et Joannes Theologus baptizarunt,* etc. Solus Euthymius ex omnibus antiquis mentionem facit Baptismi Virginis, et variat in narratione, quia dicit Christum baptizasse Virginem, quod non asserit alter; item Petrum reliquos Apostolos baptizasse, quod negat alter, præter Andream et filios Zebedæi, hi autem reliquos. Et quamquam posterior fuerit Nicephorus ducentis annis, tamen verba ipsa Evodii transcribit, cui adstipulatur Clemens *Stromat. lib.* 5. exponens illud

Traditio. Niceph\or.

Enthymius variat.

Clem. Alexandrinus.

Apostoli 1. ad Corinthios c. 3. *Gratias ago*, etc. *quia neminem vestrum baptizavi*, etc. *Christus*, inquit, *dicitur Petrum solum baptizasse, Petrus Andream, Jacobum et Joannem, illi reliquos*, etc.

Responsio. Et quamvis aliqui respondent exclusivam intelligendam esse, ut cum dicitur solus Petrus baptizatus a Christo, respective ad Apostolos, non ad matrem dici; Impugnatur. responsio non quadrat verbis Evodii, quem citat Nicephorus, neque intento Clementis, qui verba Apostoli ad exemplum Christi refert, et præterit Baptismum Virginis loco opportuno, qui perinde faceret ad propositum sicut Baptismus Petri; non erat ergo locus exclusioni, nisi ut tollatur frequentatio, ut pluralitas actus.

7. Traditio non fuit recepta. Augustin. Accedit, quod hæc traditio non fuerit recepta a Patribus; in primis Augustinus *epist.* 118. dicit esse scriptum, quando baptizatus est Paulus, non autem inveniri scriptum, quando baptizati sint Apostoli, quamvis credibile putat baptizatos fuisse, vel Baptismo Joannis, sicut nonnulli asserunt, sive quod magis credibile est Baptismo Christi; et hoc ipsum colligit ex documentis aliis eorum, quæ facta sunt, et secundum congruentiam, et non ex traditione ulla.

Eam non admittunt quotquot negant Baptismo Christi usos fuisse Apostolos, aut illum esse institutum antequam data est forma baptizandi, *Matthæi ultimo;* quæ sententia probabilis est, ut supra ostendimus de tempore hujus institutionis. Forte etiam enervat illam traditionem, quod Petrus tum non habuit prærogativam inter Apostolos, quando fuerunt baptizati, qua reliquis præferretur, quia nondum fuerant promissæ ei claves; baptizati autem debuit sub initio prædicationis Christi, quando institutus est Baptismus, et data auctoritas baptizandi discipulis; et hoc indicat congruentia de Baptismo eorum, quæ adducitur ab Augustino supra: *Neque enim ministerio baptizandi defuit, ut haberet baptizatos servos, per quos cæteros baptizaret*, etc. Hæc etiam conjectura Augustini non convincit, quia auctoritas baptizandi etiam de facto penes non baptizatos est, ut valide baptizarent, cujus forte exemplum præcessit in Apostolis; et Joannes Baptista non baptizatus Baptismo pœnitentiæ, baptizabat ex commissione suæ missionis, tunc autem Apostoli non habuerunt aliam quam delegatam.

Accedit quod Baptismus Apostolorum fuerit reservatus, ex sententia Chrysostomi, in diem Pentecostes, ut eminentiori modo baptizarentur in Spiritu sancto, et igni; vel, ut dicit Tertullianus, fuerit æquivalenter suppletum per vocationem et familiaritatem Christi, lib. de Baptismo cap. 11. *Illis,* inquit, *primæ adlectionis et individuæ familiaritatis prærogativa compendium Baptismi conferre posset,* etc.

Accedit non majorem fuisse rationem, ut Apostolis reservaretur Confirmatio in diem Pentecostes, quam missione visibili Spiritu sancti receperunt, non per Unctionem, aut manus impositionem, sicut cæteri fideles, quam quod Baptismus similiter ex prærogativa sic daretur eminentior, quam si fieret in aqua, quia ipsi tanquam capita Ecclesiæ, et principes tenebantur ad Sacramentum Confirmationis ratione exempli et scandali, et cujusque alterius congruentiæ, quæ pro Baptismo ipsorum in aqua adduci potest. Illam vero missionem visibilem Spiritus sancti in eos loco Confirmationis fuisse, plures docent; tenet Alensis 3. *part. quæst.* 9. *m.* 1. D. Thomas *in* 4. *dist.* 2. *quæst.* 2. *art.* 4. *ad* 3. *et* 3. *part. quæst.* 72. art. 1. noster Doctor *in* 4. *dist.* 7. *quæst.* 1, *responsione ad primam objectionem.* Ex quibus di-

ditur congruentia, quæ secundum legem ordinariam sumitur, non autem in casu privilegii.

Argumentum etiam ex necessitate Baptismi, sive ut medium est, sive ut præceptum, non urget, quia, ut supra visum, illam non est sortitus usque ad promulgationem Evangelii, antea fuit sub consilio, non præcepto, et alia remedia fuerunt fructuosa. Neque etiam Glossa super illud : *Qui lotus est non indiget*, etc. similiter convincit; ex illo enim loco adducit Augustinus *loco citato,* argumentum quo probet ipsos fuisse baptizatos, atque adeo intelligi lotionem baptismalem, *et serm. de Cœna Domini tract.* 56. *in Joannem,* Ambrosius *lib.* 3. *de Sacramentis, cap.* 1. Tertullianus *lib. de Baptismo, cap.* 11. quamvis concipiat Baptismum Joannis, Gregorius *lib.* 9. *Reg. cap.* 99. Pacianus *epistola* 1. *Contra Palagianos*, Cyprianus *serm. de Cœna Domini*, D. Thomas 3. *part. quæst.* 38. *art.* 8. *ad* 3. et nonnulli alii.

Hæc, inquam, lotio intelligi potest de lotione per Baptismum Joannis et pœnitentiæ, ut intelligit Tertullianus, et insinuat ipse Augustinus a nonnullis sic intelligi probabiliter *in epist.* 118. Non intelligi de baptismali, docent omnes Patres Græci *in eumdem locum*, sed de lotione spirituali a peccato, et metaphorica, ut Chrysostomus, Cyrillus, Leontius, Theodorus Mopsuestensis, et alius Heracleota, Theophylactus, Euthymius; quibus favent verba sequentia : *Dicit ei Jesus, qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus, et vos mundi estis, sed non omnes, sciebat enim quinam esset qui traderet eum ; propterea dixit, non estis mundi omnes,* etc. hæc exceptio propter proditorem non quadraret, si locus de baptismali lotione intelligeretur, quia etiam Judas baptizatus est. Interpretatio ergo prior non est litteralis, sed symbolica.

Neque contemptus legis, Sacramenti, aut gratiæ baptismalis in eo casu, et ex privilegio notorio præsumi potuit, aut trahi in exemplum, reclamante lege *Joannis* 3. *Matthæi ultimo*, quæ ipsius legis promulgatione, Apostolorum doctrina, exemplo credentium, et fructu Baptismi evacuantur ; ideoque recte S. Thomas *in* 4. *dist.* 2. *art.* 4. *ad* 3. asserit : *Credi quidem Apostolos baptizatos esse Baptismo, quamvis scriptum non reperiatur, si tamen Christus, qui habuit potestatem remittendi peccata, eos sine Baptismo, ex privilegio quodam sanctificare voluisset, et qui virtutem suam Sacramentis non alligavit, non esset ad consequentiam trahendum,* etc.

In casu privilegii non obligat lex.

Neque aliud insuper obstat ex eo quod per Baptismum quis sit capax Sacramentorum, et membrum Ecclesiæ visibilis, et professor fidei ac legis Evangelicæ ; hæc enim de lege Baptismo conveniunt (et supposita sententia Chrysostomi, Leonis Papæ, Tertulliani et aliorum, quos supra citavimus, asserentium Baptismum Christi non habuisse efficaciam ante resurrectionem et mortem, neque institutionem, donec data est forma baptizandi *Matthæi ultimo*), Apostoli fuerunt membra Ecclesiæ ante illud tempus, ipsa electione et vocatione fuerunt instituti Sacerdotes, receperunt claves, Petrus institutus est Vicarius Christi, minister et dispensator Ecclesiæ ac mysteriorum Dei; si ergo ministri, dispensatores, principes, et fundamentum etiam erant membra, et non hospites et advenæ, *sed cives et domestici,* ac proinde Augustinus *serm.* 135. de Tempore : *Ecclesia tunc in una domo erat, accepit Spiritum sanctum, in hominibus*

10 Respon. tur ad alia congruentiam ex janua legis, et unione membrorum.

paucis erat, in linguis totius orbis erat, etc.

11. Ex his patet recte Doctorem sub opinione cum Augustino constituisse Baptismum Apostolorum; Baptismum autem Virginis cum majori incertitudine asseruit primus inter Scholasticos, quem alii deinceps secuti sunt, quia neque

Doctor primus asseruit inter Scholasticos Baptismum Virginis.

Augustinus, neque alii Patres quidquam dixerunt, prætet Euthymium, quia memoria lapsus videtur, quia neque verbis Evodii citatis a Nicephoro, neque Clementi Alexandrino multis sæculis anteriori cohæret, et plures rationes suppetunt eximendi Virginem, quam Apostolos, quæ electionis prærogativa et gratiæ, totius electæ creaturæ culmen superavit,

Congruentia specialis pro Virgine militat.

et a peccato fuit præservata; sic etiam congruum fuit, ut remedio per se ordinato ad remissionem peccati, ejusque præcepto eximeretur (quamvis etiam sine præjudicio suæ puritatis baptizari potuit, ut infra, responsione ad ultimum, dicetur), quam congruentiam insinuat Augustinus *tract.* 5. *in Joannem,* cur Christus solo Baptismo Joannis fuit baptizatus? quia neque hoc ipso indiguit.

Augustin.

12. Rationem autem hujus exemptionis Virginis a Baptismo subdit Doctor: *Quia,* inquit, *habuit in conceptione filii sui illam plenitudinem gratiæ, ad quam Deus disposuit illam pervenire,* etc. Hanc sententiam, quam sub dubio proponit Doctor, tenuit Alensis 3. *parte quæst.* 9. *m.* 3. *art.* 2. § 2. tam in argumento in oppositum quam in corpore, ubi dicit recepisse plenitudinem gratiæ in Conceptione Filii, eamque fuisse in statu perfectæ gratiæ, ut intelligit gratiæ in termino. Unde in responsione ad primum dicit: *Non posse peccare,* inquit, *non solum pertinet ad statum gloriæ, sed etiam ad statum perfectæ gratiæ, sicut est in sancto homine perseverante finaliter, qui moritur cum perseverantia in bono, non habet potentiam peccandi, scilicet in ultimo instanti, non tamen est in statu gloriæ, sed est in statu plenæ gratiæ, quia perseverantia est finalis status plenæ gratiæ; cum ergo Beata Virgo post sanctificationem secundam (id est, in Conceptione Filii) esset in statu plenæ gratiæ, unde dixit Angelus: Ave gratia plena, patet quod non habuit potentiam ad peccandum.*

Ratio exemptionis sustinetur.

Alensis. Virginem in Conceptione Filii pervenisse ad terminum gratiæ.

Ex quibus patet intelligere statum plenæ gratiæ, illum, qui est in termino suæ intensionis, quod dixerim propter aliquos, qui eum aliter interpretantur. Loquitur etiam de gratia habituali, ut patet, quia dicit minimam gratiam sufficere ad delendum mortale; videatur § *sequenti.* Et hæc sententia videtur D. Thomæ 3. *part. quæst.* 27, *art.* 5. cujus titulus est: *Utrum Beata Virgo per hujusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum?* etc. ubi intendit de gratiis infusis per modum habitus, ut patet *responsione ad* 3. negans eam recepisse sapientiam quoad usum docendi. In argumento autem ad affirmativam partem, eam probat ex verbis Angeli, Lucæ 1. et verbis Hieronymi *serm. de Assumptione,* qui dicit aliis per partes datam fuisse gratiam, Mariæ infusam totam plenitudinem. Probat in corpore, quia illa magis propinqua erat Filio, principio gratiæ, quando eum concepit in utero; et *responsione ad* 1, dicit recepisse, in illa sanctificatione secunda, plenitudinem gratiæ, ut esset propinquissima auctori gratiæ; et *responsione ad* 3. explicat diversos gradus perfectionis formæ naturalis, verbi gratia, caloris, qui ut est dispositio antecedens formam ignis est remissior, ut consequenter est in intenso gradu perfectionis, ut est in centro et cum jungitur fini consummatur. Sic Beata Virgo in pri-

na sanctificatione se habuit ut disposita, quo esset mater Dei, in secunda vero fuit perfectio gratiæ, sicut caloris qui consequitur ignem, ex præsentia Filii Dei in utero incarnati. Item *in* 3. *dist.* 3. *quæst.* 1. *art.* 2. *quæstiuncula* 3. dicit fuisse consummatam gratiam ejus quantum ad statum viæ, in secunda sanctificatione, ideo necessitatam fuisse ad non peccandum amplius. Loquitur ergo S. Thomas non solum secundum prærogativas gratiæ, sed secundum intensionem et terminum; neque etiam ipsa prærogativa, per quam ex plenitudine gratiæ constituta est in tali perfectione, ut necessitaretur ad non peccandum, etiam venialiter, intelligi potest sine intensione gratiæ, ad quam spectat ratio D. Thomæ, de propinquitate matris ad Christum auctorem gratiæ, et similitudo adducta de forma caloris, et applicatio ejus ad gratiam Virginis. Videatur etiam D. Bonaventura *in* 3. *dist.* 13. *quæst.* 3.

Ratio autem D. Thomæ præmissa satis congrue probat illam sententiam, propter propinquitatem ejus ad Christum auctorem gratiæ, dum illum concepit de Spiritu sancto, qui sicut disposuit corpus virginale, ut eum conciperet carne, sic etiam ejus mentem, ut eum conciperet in Spiritu, juxta illud: *Quinimo beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud,* etc. Et recte probatur antecedens ab eadem auctoritate Dionysii, quia Spiritus Angelici, quo magis accedunt ad Deum, eo magis participant perfectionem; et similiter Ecclesia, quo propinquior erat Christo, ut ii qui habebant primitias Spiritus, eo magis perfecta fuit. Item, nullum statum in via perfectiorem habuit Virgo, quam sit ille, in quo facta est mater Dei, concipiens de Spiritu sancto; decuit ergo eam tunc dignificatam fuisse summa gratia ipsi destinata.

Accedunt ad hoc auctoritates sanctorum Patrum, qui causam tantæ gratiæ in ipsa assignant conceptionem Filii Dei, quia, ut dicit Bernardus *hom.* 3. *super Missus est: Legimus,* inquit, *in Actis Apostolorum, et Stephanum plenum gratia, et Apotolos fuisse repletos Spiritu sancto; sed longe dissimiliter a Maria, nec in Stephano habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria, nec Apostoli conceperunt de Spiritu sancto, quomodo Maria,* etc. Unde *serm.* 61. de Virgine: *Quod fœmina,* inquit, *conciperet Deum, est, et fuit miraculum miraculorum,* etc. Proposuit nempe non fuisse mirum, ut Deus Pater generaret Filium, quia nulla requirebatur dispositio, cum ei ex natura conveniret, sed quod fœmina conciperet Deum, fuisse miraculum miraculorum, etc. Et subdit dispositionem ad hoc necessariam : *Oportuit enim,* inquit, *ut sic dicam, fœminam elevari ad quamdam quasi æqualitatem divinam, per quamdam infinitatem perfectionum et gratiarum, quam creatura nunquam experta est. Unde (ut credo) ad illam abyssum imperscrutabilium charismatum Spiritus sancti, quæ in Beatam Virginem descenderunt in hora divinæ Conceptionis, intellectus humanus, vel Angelicus nunquam potuerunt attingere,* etc. Videantur expositores in Lucæ 1. super illa, *gratia plena,* et in opusculis et sermonibus de Deipara. Quinimo nullam agnoscit Ecclesia majorem prærogativam in Virgine, quam concepisse de Spiritu sancto Filium Dei; congruit ergo, ut in eo statu et gradu perfectionis eum conciperet, quem nullus alius in via et vita mortali ejus, excederet, ut in illis verbis insinuat Bernardus.

Bernardus.

Abundantia gratiæ virginalis.

15. Quod meruerit esse mater Dei.

Unde qui dicunt eam meruisse, ut fieret mater Dei, vel certe eum sanctitatis gradum attigisse, qui dignus hoc privi-

Medium conjunctum fini est in perfecto statu.

legio fuit, non debent plurimum ab hac sententia abhorrere, cum, omnium consensu, dispositio necessaria ad hoc fuerit sanctitas et eminentia gratiæ ex parte Virginis; et ipsa prærogativa conceptionis exigebat eam sanctitatem, quæ maxima posset esse in statu viæ, et pura creatura, et omnis sanctificatio Virginis a Deo facta, et privilegia ad hunc finem ordinabantur; sanctificatio ergo Virginis, et sanctitas per gratiam collata fuerunt medium disponens ex parte Virginis, sed dispositio, et medium tunc maxime est perfectum, quando fini conjungitur in effectu, quia tunc est in actu et quiete, non in motu; ergo talis fuit gratia Virginis in Conceptione Filii, ut fuerit in termino suæ perfectionis.

Et hoc est, quod intendunt citati Doctores, per illum effectum secundæ sanctificationis, quo dicunt eam constitutam esse in ea gratiæ plenitudine, ut necessitaretur ad non peccandum leviter, qui est summus gradus perfectionis in viatore, participans impeccabilitatem patriæ, quantum communicari potest puro viatori; ad hæc causæ efficaces applicatæ fuerunt, nempe Spiritus sanctus, ex quo concepit Filium, et ipse Filius conceptus, per quas suppleri potuit omnis efficacia causæ inferioris, ut meriti. Si ergo Sacramenta applicata producunt effectum gratiæ, qui alias haberi posset per meritum, et eo perfectius causant, quo perfectiorem in seipsis virtutem continent passionis, et meritorum Christi, quam meritum contineat; recte ergo in proposito licet a fortiori argumentari, quia perfectior fuit conjunctio Christi (ut bene D. Thomas) cum Beata Virgine in Conceptione sua, quam ejusdem mediante Sacramento recipientis ipsum Sacramentum, quia hæc est mediante signo tantum, illa vero per participationem naturæ; ergo a fortiori magis applicatum in esse causæ ad causandum sanctitatem, quam sit meritum quod consistit in actu. Corroborari potest duobus exemplis, quia Christus in utero matris sanctificavit Baptistam per salutationem Matris, et repletus est Spiritu sancto; ergo a fortiori magis fuit conjunctus ipsi Virgini, ad effectum sanctificationis, ut supponunt omnes Patres. Secundum exemplum est de Eucharistia, quæ cæteris Sacramentis perfectione gratiæ præfertur, quia ipsum Christum auctorem gratiæ in se realiter continet.

Causa efficax applicata.

Perfectior conjunctio Christi cum Matre in natura, quam per Sacramentum cum viatore.

Præterea, hæc sententia non minuit dignitatem Virginis, sed magis auget, quia sicut non est contra dignitatem naturæ assumptæ, ut intuitu unionis et assumptionis ejus, fuerit ipsi concessa gratia in summa perfectione, tanquam dispositio consequens unionem, ita etiam ex assumptione Virginis in Matrem Dei non minuit ejus dignitatem sic recipere gratiam, quæ ipsi destinata est, tanquam dispositionem antecedentem et concomitantem ipsam Conceptionem, imo auget, quia ex altiori titulo maternitatis ipsi collata fuit, quam si per propria merita de communi lege eam reciperet.

Dignificat ipsam gratiam, neque minuit efficaciam meriti virginalis, quantum est de se, ut patet in meritis Christi Domini, quæ de se quidem poterant habere valorem, ut mererentur gratiam sanctificantem, seu habitualem (nisi quia jam fuerunt præventa) si Deus ita vellet, sicut meruerunt gloriam corporis, et exaltationem nominis, quia hæc subsecuta sunt opera Christi, ac perinde poterant cadere sub meritum ejus, gratia autem tota præcessit, ideoque non poterat cadere sub meritum, quia erant principium meriti.

Exemplum sit in Sacramentis, verbi

gratia *Baptismo,* qui natus est dare primam justificationem et gratiam de lege quantum est de se, nec minuit ejus efficaciam, si præveniatur ab alia causa superiori, ut careat effectu hujusmodi in subjecto particulari, ex conditione et statu subjecti, non defectu efficaciæ Sacramenti. Et si dicas saltem dare augmentum gratiæ, respondetur nihil referre, quia id tantum dat ei, qui non est in termino, quantum ad gratiam destinatam; unde de ratione Sacramenti est tantum, ut significet gratiam in *fieri*, vel in *facto esse*, non autem semper in *fieri*, ut bene D. Thomas, et Doctor in loco infra citando. Unde Eucharistia sumpta a Christo Domino, sumpta est sacramentaliter, non tamen ei contulit augmentum illum gratiæ sanctificantis; neque ex hoc erat signum falsum, sed meritum non est magis secundum legem et voluntatem divinam ordinatum ad causandam gratiam seu ejus augmentum, quam Sacramentum Eucharistiæ; ergo, etc.

Ultimo tandem, ut propius attingamus fundamentum adversæ partis, non destruit meritum in Beata Virgine, quod non fuerit causa gratiæ sanctificantis, post Filii conceptionem; ergo ex hoc male infertur contrarium. Probatur antecedens, quia justitia operum est longe diversa a justitia sanctificante per modum habitus, et per se requiritur ad eam in adulto : *Si vis ingredi ad vitam, serva mandata, Matthæi* 19. imo hæc magis per se exigitur præscriptum legis, in quibus exercitium nostri consensus et arbitrii habetur, et subjectio ad legem Dei, quam augmentum justitiæ sanctificantis. Unde et opera requiruntur magis per se ad gloriam in adulto, ut conferatur per modum coronæ, cui alioquin non datur nisi ut corona regulariter, quam exigatur augmentum justitiæ habitualis, quod potius habet rationem præmii, et ponitur ex parte Dei, neque immediate cadit sub legem sicut opera, et gloria, quæ est præmium consummatum. Et aliquando est necessitas operis cui nihil accrescit justitiæ sanctificanti in via, ut ex sententia Doctorum de natura et conditione meriti (quam si attenderent moderni, non tam rigide hanc, quam hactenus tractamus, censerent) probare libet.

In primis non augeri gratiam aut gloriam essentialem, per actus æquales, aut remissiores (in quibus tamen salvatur observatio legis, et necessitas operandi occurrente præcepto) quam sit habitus præcedens; est plurium Magistrorum sententia, neque his mereri augmentum novum gratiæ in via, aut gratiæ et gloriæ in patria, nisi, ad summum, gaudium aliquod accidentale de bono opere præterito, et perpetuitas præmii. Quibus dicunt ulterius correspondere præmium essentiale gratiæ et gloriæ, non novum, ut dixi, sed antiquum, quod prioribus promeritum est; nam idem præmium pluribus meritis correspondere potest, sicut gratiæ habituali gloria per modum hæreditatis, et ultimæ dispositioni correspondet ut merces ; exaltatio nominis Christi ratione unionis hypostaticæ, et ratione meritorum, ita D. Thomas *in* 1. *dist.* 17. *quæst.* 2. *art.*3. D. Bonaventura *in* 2. *dist.* 40. *art.* 2. *quæst.* 3. Capreolus *in* 4. *dist.* 14. *quæst.* 2. *art.* 3. Conradus 12. *quæst.* 114. *art.* 8. videatur etiam D. Thomas 1. 2. *quæst.* 144. *art.* 8. *ad* 3. *et* 2. 2. *quæst.* 24. *art.* 6. Addamus et Durandum dicere *in* 1 *dist.* 17. *quæst.* 8. actibus remissis nos mereri augmentum gloriæ, et non gratiæ. 18.

Actus remissior, aut æqualis gratia, ipsam non auget.

D. Thom. D. Bonav. Capreolus. Conradus.

Hanc ergo sententiam applicando de facili invenitur ex merito non inferri augumentum gratiæ sanctificantis semper, quamvis viatori adulto et justo incum- 19.

Applicatur prædicta sententia ad propositum.

bat necessitas operandi, ut servet legem et applicando hanc doctrinam ad Beatam Virginem, ejusque opera, post Conceptionem Filii, et plenam gratiam in termino, diceretur quod meruit eamdem gratiam per merita subsequentia; eamque duplici titulo habuit, nempe ut erat dispositio data ad maternitatem, et ut per opera subsequentia eam meruit, sicut præfati auctores docent meritum æquale, et remissum mereri etiam præmium ex antiquo debitum, sicut per exempla adducta patet; sic etiam justificati ex communi sententia merentur primam gloriam, quamvis alias correspondeat primæ gratiæ, quæ non est ex meritis, quibus favet Tridentinum *sess.* 6. *can.* 32. Neque hoc absurdum est apud Theologos, aut Jurisperitos aliquid pluribus titulis acquiri posse.

Mereri præmium per meritum subsequens.

Meritum Virginis in Conceptione Filii.

Secundo diceretur, quod Beatissima Virgo habuit, dando consensum Incarnationi, omnia in perfectissimo gradu requisita ad meritum puræ creaturæ, et tunc assistente causa efficaci, factam fuisse in termino suæ gratiæ sanctificantis, quæ non potuit ulterius augeri per aliquod meritum subsequens, quia nullum erat intensius gratia recepta, vel merito, per quod illud recepit, et sic merita subsequentia erant merita respectu gloriæ tantum; et hæc satis congruit illis sententiis, potissimum Durandi.

20. Ex quibus patet, hanc sententiam satis probabilem esse, applicando principia a pluribus Doctoribus satis recepta. Eam præter citatos tenet Almainus *in* 3. *d.* 3. *quæst.* 2. *not.* 2. Eam impugnat noster Vega *lib.* 10. *in Tridentinum, cap.* 2. et Vasquez 3. *part. dist.* 119. *cap.* 5. quorum impugnationi respondet ultimum argumentum, concedendo meritum Beatæ Virginis vel fuisse solius gloriæ, loquendo de eo quod habuit post Incarnationem; vel certe fuisse meritum respectu gratiæ antiquæ, neque repugnare hoc merito, neque legi et justitiæ, quæ est secundum meritum, ut pluribus actibus mereatur quis idem, cui unicus tantum æquivalet.

Teneatur quod magis ad dignitatem Matris, et mysterii facit et hanc ego censeo probabiliorem, quam hactenus disseruimus, quia magis fundata videtur in auctoritate et ratione, quam non impugnat alia ratio, quam illa de operibus subsequentibus, ut sunt meritum, et satis est ambigua, et male applicata. Neque canon Tridentini urget 32. ubi damnat *asserentes justificatam per bona opera non mereri augmentum gratiæ,* etc. quia damnat hæreticos, negantes fructum justitiæ, et mercedem bonorum operum in justo, non intendit per quæcumque opera mereri justum, et in omni casu augmentum gratiæ, quia sic præfata sententia Scholasticorum maneret damnata, quod non est verum; unde Doctor *responsione ad* 2. dicit non esse frustra post plenitudinem gratiæ, si quis eam haberet addere opera meritoria. Quod patet ex ratione præmissa, et juxta sententiam Doctorum quos citavimus.

(d) *Ad aliud dico, quod baptizatus Baptismo sanguinis,* etc. Hæc responsio est clara, et doctrina in ea tradita communis, quia sanctificatio, sive per martyrium, sive per fidem, recepta, non eximit a præcepto suscipiendi Baptismi Catechumenum, si potest illud commode adimplere, cujus omissio esset contemptus, ut patet ex Augustino *lib.* 13. *de Trinitate cap.* 19. *super Leviticum quæst.* 84. *de prædest. Sanct. cap.* 7. *lib.* 1. *de Baptismo cap.* 8. *lib.*4. *cap.* 21. *et alias sæpe,* Fulgentius *de fide ad Petrum, c.* 3. et alii, et patet ex iis, quæ supra præmisimus. Et Doctores passim adducunt de

necessitate Sacramenti, quod in martyre haberet effectum, vel gratiæ, vel characteris et consignationis, etc. Responsio *ad* 2. patet ex dictis.

Tertium argumentum petit exponi, in quo consistat veritas practica Sacramenti, et significatio formæ, quæ datur in remissionem peccatorum? et quanam ratione verificari possint, tam Baptismus quam forma ejus practice in justificato, est potissimum in Virgine, supposito quod in Conceptione Filii pervenerit ad terminum gratiæ sanctificantis, vel crescere in ea amplius non possit, saltem in via; supposito etiam quod nullum habuit peccatum, vel originale, vel actuale, quomodo erat capax Baptismi, qui datur in remissionem peccatorum? Quam difficultatem movet Doctor in objectione ad calcem. Respondet autem ad primum de effectu gratiæ, quod Sacramentum significet semper, vel in *fieri*, vel in *facto esse*.

Sic respondet D. Thomas *in* 1. *dist.* 17. 2. *part. dist. resp. ad ultimum* in simili; estque vera resolutio Doctorum, quia significare per Sacramentum est causare; perinde ergo valet prædicta distinctio, quando Sacramentum, vel causat effectum, et sic significat in *fieri*, vel supponit causatum ab alia causa præveniente Sacramentum effectum suum, quem in virtute continet, et sic quantum est de se causaret, nisi jam ipsum præsupponeret; et hoc est causare in *facto esse*, id est, supponere causatum, quod alias ipsum Sacramentum natum esset causare, si subjectum esset in potentia.

Ad aliud quod objicitur de effectu remissionis peccati, respondet similiter causari semper per Sacramentum, vel in *fieri*, vel in *facto esse*, vel in *fiendo*, hoc est, in *fore*, si aliquid ibi esset remittendum in *fieri* causat remissionem quoad infantes, et eos qui habent peccatum, si sint adulti, et accedant ad Sacramentum cum attritione; in *facto esse* causat in iis, quibus infuit peccatum, sed præventi sunt per aliud remedium ante susceptum Baptismum, in *fiendo*, aut *fore*, refertur ad solam Virginem, in qua nullum fuit peccatum.

Uterque hic modus denotat virtutem Sacramenti, quantum est de se, ad remissionem peccati, sed differentia solum est in hoc, quod secundus modus in ordine denotat actualem remissionem factam fuisse; tertius vero non supponat actualem remissionem peccati, quia non infuit, sed solum potentiam Sacramenti ad hunc effectum, si peccatum fuisset incursum. Priori modo subjectum recepit primam gratiam per modum justificationis per translationem subjecti, aut personæ ab eo statu, in quo natus est homo filius Adami ad statum adoptionis filiorum Dei, per veram renovationem a peccato per gratiam, et sic indigentiam Baptismi ratione peccati incursi, aut alterius remedii æquivalentis. Sed alius modus non admittit primam gratiam datam esse per modum justificantis, aut remissionis, sed solum per modum sanctificantis, et prævenientis peccatum, quod alias inesset, nisi præveniretur per gratiam. **Differentia secundi et tertii modi dandi gratiam.**

Ut autem hæc doctrina et solutio magis declaretur, objicitur (omissis Scripturis allegatis supra) Concilium Constantinopolitanum: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum*, etc. Milevitanum can. 2. *Item placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adamo trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur; unde fit consequens, ut in eis forma baptisma-* **23. Impugnatur tertius modus.**

tis in remissionem peccatorum non vere, sed false intelligatur, anathema sit, etc. *Propter hanc enim fidei regulam, etiam parvuli, qui nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur,ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt,*etc. Hic idem canon resumptus est a Conciliis Africanis et Tridentino *sess.* 5. *de peccato originali, can* 4. habetur *cap. Placuit de consecrat. dist.* 4. ergo forma Baptismi, tunc est vera, cum causat quod significat; vel tunc datur in remissionem peccatorum, quando supponit peccatum, vel quod inest, vel quod infuit; ergo non potuit dari veraciter Beatæ Virgini nisi ex suppositione peccati non actualis, quod nunquam admisit; ergo originalis, alioquin non habet forma veram significationem remissionis peccati in re, aut in voto.

24. Confirmatio. Comparatio Baptismi, et Pœnitentia in ordine ad peccatum. Confirmatur, Pœnitentia non magis respicit peccatum actuale post Baptismum commissum, quam Baptismus peccatum originale, aut actuale antea commissum, alioquin consequentia Concilii non valeret in parvulis, nam ex eo quod non habeant actuale, infert ad veritatem formæ in ipsis requiri originale; sed pœnitentia ita respicit peccatum post Baptismum,ut non possit ministrari,nisi respective ad ipsum, neque absolvi,nisi qui sic fuit peccator; ergo neque Baptismus dari, aut forma ejus verificari, nisi respective ad peccatum, quod infuit; utrumque enim ex fine intrinseco institutum est ad remissionem peccati, alterum per modum regenerationis,alterum per modum reconciliationis; utrumque appellatur tabula, qua salvamur a naufragio. Baptismus 1. Petri 3. *Quod et vos similis formæ salvos fecit Baptisma,*etc. Origenes *hom.* 2. *in* 6. *cap. Genesis,* Augustinus *lib.* 12. *contra Faustum, cap.* 14. 15. 38. 36. *et lib.* 19. *cap.* 12. Gregorius *hom.* 12, *in Ezech.* Hieronymus. *lib.* 1. *contra Jovinianum, et epist.* 57. Pœnitentia vero secunda tabula *dist.* 1. *de pœnitentia, can. secunda tabula.* Idem *epist. ad Demetriadem, et alia ad Sabinianum et lib.* 2. *in Isaiam cap.* 3. Scholastici *in* 4. *dist.* 14. *et* 3. *part. q.* 83. *art.* 6. Utrique etiam æque competit necessitas medii et præcepti, qua ordinantur ad peccatum. Si ergo forma Pœnitentiæ non potuit esse vera in Beata Virgine, quia non habuit actuale, etiam veniale, ut tenet Ecclesia, Tridentin. *sess.* 9. *can.* 23. ita etiam neque Baptismi forma vera fuit, nisi ex suppositione originalis.

Hæc difficultas tangit plura, quæ breviter tantum hic tractare licet, ut ex fidei regulis verum formæ baptismalis sensum eliciamus,qui est ille, quem paucis verbis attingit Doctor in responsione præmissa in textu ad calcem quæstionis. Ne autem videatur libera et sine fundamento, probatur per sequentes conclusiones.

Prima conclusio: *Non est de veritate formæ baptismalis ut ullum peccatum, sive originale, sive actuale, quod inest, remittat in determinata subjecti dispositione et statu, quamvis valide conferatur Baptismus, et consequenter forma ejus practice verificetur.* Hæc conclusio est de fide, et probatur ex illa veritate sæpe determinata ab Ecclesia contra antiquum errorem, nempe Baptismum ab hæreticis collatum etiam adulto, esse validum, quamvis illum receperit in hæresi servata forma et materia et intentione requisitis. In his tamen quoad adultos professores hæresis, non significabat actu remissionem peccatorum; ergo non est ille sensus verus formæ, et necessario requisitus. Antecedens patet

ex determinatione Stephani Papæ, contra Cyprianum; ex Nicæno *can.* 16. et aliis, quo infra suo loco citabimus. Minor et consequentia probantur, quæ etiam sunt de fide, quia *sine fide impossibile est placere Deo,* ad Hebræos 11. ergo et sanctificari adultum. *Justus ex fide vivit,* etc. *Est initium, et fundamentum justificationis,* Trident. sess. 6. cap. 8. et cap. 7. *Primo disponit ad ipsam, requiritur ut insit sicut oportet, et per Dei gratiam,* can. 3. *sine ea nihil est sanctum.* Leo Papa *serm.* 4. *de Nativitate,* et alii omnes, qui necessitatem fidei declarant in adulto.

Secundo patet ex alia veritate fidei, quæ ejusdem est certitudinis; adjunctis rationibus Patrum pro eadem, hæc autem est : Baptismus rite collatus nequit iterari, *can.* 17. *alias* 16. *Apostolorum,* Florentinum *in Decreto unionis,* Tridentinum *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 9. *de Baptismo, can.* 11. Clemens Romanus *lib.* 6. *Constitut. cap.* 15. Cyprianus *lib.* 2. *epistolarum, epist.* 3. *alias.* 63. *ad Cæcilium.* Quod autem fuerit in illo errore, quod putavit apud hæreticos et schismaticos non esse Baptismum, processit ex eo quod putarit, neque fidem, neque charitatem esse apud hæreticos, quod verum est, neque consequenter remissionem peccatorum, quod æque verum est, respective ad adultos in hæresi et schismate perseverantes,de quibus loquimur ; ex alia autem parte non posse sine his Baptismum esse validum.

Hac ratione (inquit Augustinus lib. 4. de Baptismo cap. 6.), *quæ illi veræ visæ sunt in obscurissima quæstione laboranti et de remissione peccatorum fluctuanti, utrum in Baptismo Christi possit non fieri, et utrum apud hæreticos possit fieri, et utrum apud hæreticos possit fieri,* etc. supple remissio peccatorum ; et *lib.* 6. *cap.* 1. ideo dici eum errasse, *quia non distinguebat Sacramentum ab effectu vel usu Sacramenti,* etc. De hac agemus cum suis fundamentis et rationibus, unde probetur baptismus validus in hæreticis et schismaticis, in quibus non habet effectum remissionis peccati, infra *dist.* 6.

Augustin. Baptismus dubius iterandus. Leo. Carthagin. Wormat. Fictus valide baptizatur.

Huc etiam spectat veritas de Baptismo dubio sub conditione iterando, et in iis in quibus nulla est memoria Baptismi suscepti, aut vestigium, in epist. Leon. 37. *alias* 35. *ad Leonem Ravennatem,* in Carthaginen. V. *cap.* 6. Concilio Africano sub Bonifacio *cap.* 39. Wormatien. *cap.* 70. et refertur *de consecrat. cap.* 4. *Placuit.* Item casus de ficto baptizato, quem supra tractavimus. Sed his omnibus rite confertur Baptismus, quamvis in iis non habeat remissionem peccatorum; ergo remittere peccata, quæ etiam insunt, non exigitur ad veram et practicam significationem formæ Baptismi, alias esset signum falsum, neque consisteret Sacramentum.

27. Ratio dictorum.

Ratio autem hujus est, quia ad veritatem Sacramenti non exigitur nisi materia et intentio ministri et consensus adulti. Primum patet ex Florentino et Tridentino *sess.* 7. *de Sacram. in genere, can.* 4. Secundum vero ex cap. *Majores de Baptismo,* quæ salvantur in ordine ad eum, cui nullum peccatum remittitur; ad veritatem autem Sacramenti nihil aliud requiritur, est enim signum de se efficax, ex Trident. *sess.* 7. *de Sacram. in genere, can.* 2. *et* 6. et ex Florentino.

Quid requiritur ad efficaciam causæ.

Ad salvandam autem efficaciam causæ moralis et naturalis, non exigitur ut in quocumque subjecto qualitercumque disposito, habeat quemlibet effectum suum ; sufficit enim ut habeat aliquam ex pluribus, cujus capax est subjectum, ut in præsenti materia characterem, vel gratiam, vel ingressum in Ecclesiam, aper-

tionem januæ; et perinde hoc probari potest in aliis Sacramentis, quidquid sit de Pœnitentia, et cum hac clausula Tridentinum loco citato *can.* 6. *et* 7. asserens Sacramenta de *se continere gratiam, quam significant, et non ponentibus obicem conferre, quantum est ex parte Dei;* et hoc patet in omnibus ea valide conferri, non obstante obice alicujus sui effectus, quin etiam pœnitentia ex opinione D. Thomæ *in* 4. *d.* 17. *quæst.* 3. *art.* 4. *quæstiuncula prima,* datur informis, et valida, quem plures auctores sequuntur; et ii qui docent Sacramenta omnia causare vel characterem, vel aliquem ornatum, salvant per hoc veritatem formæ et materiæ in significando.

Conclusio probata et intenta.

Ex quibus colligitur Baptismum in Virgine, quoad veritatem significationis salvari in his effectibus, quamvis in ea non habuerit remissionem peccati, nam eadem est ratio, et idem fundamentum, nam magis est contra veritatem formæ Baptismalis non significare remissionem, vel eam non dari in remissionem peccatorum, quæ insunt, quam eam non dari in remissionem, quando nullum peccatum inest; ergo non fuisse remissum in ipsa aliquod peccatum in *fieri,* ut respondet Doctor, quando fuit baptizata, non tollit veritatem formæ baptismalis.

28. Secunda conclusio. Non requiri peccatum in esse quando verificatur forma.

Secunda conclusio: *Ad veritatem formæ Baptismi in omni subjecto non requiritur, ut peccatum aliquod ei insit, quando verificatur ipsa forma.* Hæc etiam loquendo de peccato simpliciter, quod excludit a vita æterna, quale est originale et actuale, est de fide, et ne diffundamur, probatio ejus pervia est ex iis, quæ Scriptura, Patres, Concilia, et omnes Doctores tradunt de efficacia fidei operantis per charitatem, de efficacia etiam ipsius charitatis et pœnitentiæ perfectæ, quæ dicitur contritio, non est quod ex multis pauca proferamus. Patet etiam ex iis, quæ de Baptismo flaminis, ejusque efficacia traditur ex Patribus, *Actorum* 0. Ex his duabus conclusionibus colligitur, non esse de veritate formæ Baptismi, ut peccatum quod inest remittat, neque quod peccatum remissum sit per ipsum Sacramentum in re, licet cum voto ejus remittatur.

Tertia conclusio: *Non est de veritate formæ Baptismi, ut peccatum originale et actuale in voto ejus remittantur, aut cum subordinatione ad Sacramentum.* Hæc etiam est de fide, quia forma Baptismi fuit verificata in circumcisis, qui conversi sunt ad prædicationem Christi et Apostoli juxta communiorem sententiam scholæ, et alii in quibus antea Circumcisio remedium legis naturæ, fides charitas et pœnitentia habuerunt effectum remissionis peccati, ut in Magdalena et Latrone sine subordinatione ad Baptismum ante mortem saltem Christi, quo tempore non habuit necessitatem medii, aut præcepti, vel etiam ante institutionem Baptismi, quando remedia de lege currebant contra peccatum, et sine ulla subordinatione ad Baptismum; valebant ergo sine voto Baptismi. Exemplum sit in iis, qui conversi sunt ad prædicationem Joannis Baptistæ, et pœnituit eos de peccatis; vel in Nathanaele, qui laudatus est verus Israelita, in quo non fuit dolus, in Joanne Baptista sanctificato in utero.

Demus etiam jam aliquos sanctificatos in utero, quod non repugnat, et ex Legendis Sanctorum asserunt quidam, ut probabile aliquos tales fuisse post promulgationem Evangelii, et necessitatem Baptismi, quibus collatus mox Baptismus, neque in re, neque in voto remisit aliquod peccatum; non in re, quia jam sanctificati sunt ex privilegio, et supra legem; non in voto, quia votum Sacramenti nequit haberi nisi per actum pro-

prium, qui non potest esse in infante, ut supponit canon ad oppositum citatus contra Pelagianos, asserentes infantes baptizari in remissionem peccati, non originalis, sed actualis, et propria voluntate commissi, de quibus supra egimus de Baptismo infantum *quæst.* 1. Hi tamen comprehenderentur præcepto Baptismi, sicut Apostoli et Judæi circumcisi comprehensi sunt. Comprehendit enim lex tam justo quam injustos, tam Gentiles quam Judæos; quod non esset verum, si ad veritatem formæ ejus requireretur in singulis ordo Baptismi ad peccatum in effectu, vel in re, vel in voto, ut patet in casibus expressis.

Confirmari potest primo ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 1. *et* 4. ubi declarat necessitatem et efficaciam pœnitentiæ ad remissionem actualis mortalis ante Baptismum institutum, quo tempore nullam habuit subordinationem ad Baptismum remissio peccati; sic tamen justificati tenebantur ad Baptismum promulgata lege, ut communis sententia supponit.

Item, supponamus aliquem Catechumenum raptum ad martyrium, et qui sit in peccato, neque recordetur in illo agone, Sacramenti, aut peccati, habeat tamen dispositionem, quæcumque illa sit, ad passionem pro Christo, et recipiat vulnus lethale, quamvis pro tunc statim non expiret, sed postea ex ipso vulnere expiret, recipit gratiam martyrii, ut bene noster Vega *lib.* 6. *in Tridentinum sess.* 6. *cap.* 37. quem sequitur Suarez, ut infra videbimus, de Baptismo sanguinis, tenetur talis ad Baptismum, si occasio datur, in quo Baptismus susceptus non remittit peccatum in re, aut alias in voto, sed gratiam et remissionem accipit per martyrium, quod nullo modo subordinatur Baptismo, cum sit ultimus actus transeuntis ex vita de lege ordinaria, et remittat culpam, et omnem pœnam; ex Augustino *tract.* 84. *in Joan.* Tertulliano *in Apologet. in fine,* Clemente Romano *lib.* 5. *constit. cap.* 7. Cypriano epist. 73. ubi æquat martyrium Baptismo. Videatur etiam Augustinus *lib.* 3. *de Civit. cap.* 7. et communis Patrum, qui de necessitate Baptismi agentes ad ingressum regni cœlorum, excipiunt casum confessionis Christi, per effusionem sanguinis. Tertull. Clemens. Cyprian.

Quin etiam martyrium natum est de lege ordinaria dare gratiam in termino, ad quem destinata est persona, ut ex ratione præmissa patet. In eo ergo casu Baptismus non daretur Martyri in remissionem peccatorum, sed in consignationem, vel certe ad alios effectus implendæ legis et gratiæ, si daretur, aut esset capax, et ingressum regni. Diceretur forte Batismum habere in voto implicito, ratione fidei et charitatis, qua pro Christo patitur. Contra, de voto implicito non loquuntur Patres aut Concilia, et quidquid sit de hoc, ne de casu disputemus; patet veritas conclusionis proposita ex aliis præmissis, ac proinde stat hunc effectum remissionis, peccati in re, aut voto, non exigi ad veritatem formæ baptismalis; sed remissio peccati nequit fieri per Baptismum in effectu, nisi in re vel voto, ut supponit Tridentin. *sess.* 6. *cap.* 4. ergo formæ veritas, quæ subsistit in casibus præmissis, non dependet a remissione peccati in effectu, sive in re, sive in voto; et quia non solum responderi potest, quod saltem veritas ejus supponit fuisse, sit Martyrium dat gratiam in termino. Baptismus causat tantum in re, aut voto.

Quarta conclusio: *Ad veritatem formæ baptismalis non requiritur, neque connotatur peccatum fuisse.* Hæc conclusio est contra dictam responsionem, neque minus certa est ex dictis. Probatur, supponendo duplicem significationem formæ, quarum altera est speculative, et ex institutione humana; hæc autem non re- 31. Quarta conclusio Non requiri peccatum fuisse.

Veritas speculativa formæ.

fertur ad peccatum tanquam significatum, neque connotat peccatum esse, aut fuisse, aut remissionem ejus in effectu, aut virtute, sed solum ablutionem corporalem quæ etiam ex natura actionis, aut institutione humana ad illum effectum non refertur, cum ad alios fines, aut voluptatis, aut munditiei, aut salutis corporalis frequens sit usus balneorum. Altera significatio est formæ, ex divina institutione, quæ dicitur practica, et per eam sortitur efficaciam remissionis peccatorum, sed ad veritatem hujus non requiritur, ut in omni subjecto qualitercumque disposito, denotet peccatum fuisse; ergo neque hoc spectat ad veritatem formæ, respective ad quodcumque subjectum. Et probatur minor cum consequentia.

Veritas practica.

32. Consistit in causando.

32. Significatio formæ Baptismi hoc modo sumpta, non est speculativa, sed practica, sicut et cujuslibet Sacramenti novæ legis; hæc autem est in causando effectum Sacramenti, ut docet Florentinum *in Decreto unionis,* distinguens per hoc Sacramentum novæ legis a Sacramentis veteris legis, Trident. *sess.* 7. *de Sacram. in genere*, *can.* 2. 4. 6. 7. *et* 8. Idem supponit canon primus de Baptismo, in hoc distinguens Baptismum Christi a Baptismo Joannis *sess.* 6. *can.* 4. *et* 7. *sess.* 14. *cap.* 1. *et* 2. *sess.* 5. tribus ultimis canonibus definit hanc significationem convenire Baptismo, qua habet efficaciam ad remissionem peccati originalis.

In his omnibus ubi denotatur ordo Baptismi in significando ad peccatum, dicitur in eo esse, vel quia causat gratiam, vel applicat meritum Christi ad sanctificationem, vel regenerat, delet peccatum, remittit, tollit, quæ omnia nihil denotant præter efficaciam Baptismi in causando suum effectum. Et ut brevior sim, nunquam aliter asseruerunt Concilia, Patres, aut Doctores, Baptismum, aut formam ejus, connotare peccatum, nisi ex efficacia Sacramenti, necessitate subjecti, et statu ejus.

Ex hac fidei regula sic argumentor primo: Baptismus non supponit peccatum ex modo significandi, aut ipsa significatione formæ, nisi quatenus virtus ejus extenditur ad remissionem peccati, ut patet ex præmissis; sed in casu primæ, secundæ et tertiæ conclusionis, nullam exercet causalitatem in reipsa collatum circa peccatum, quo non obstante verificatur sensus formæ baptismalis circa subjectum; ergo ad eam non spectat significare, aut connotare peccatum fuisse in subjecto, et si fuerit, non facit ad veritatem formæ, modo non exerceat causalitatem in re aut voto, circa peccatum; ergo perinde erit forma ejus vera, etiam in eo, in quo nullum fuerit peccatum, modo excerceat aliquam causalitatem in ipsum, talis est Beata Virgo, reciperet enim characterem, et secundum plurium sententiam gratiam, incorporationem in Ecclesia visibili, adimpleret præceptum, redderetur capax aliorum Sacramentorum; ergo, etc.

Confirmatur, non est contra veritatem formæ non significare remissionem peccati in hæretico et ficto, in quo est peccatum, et in quo forma verificatur, quamvis incapax sit hujus effectus remissionis propter obicem; sed æque, aut magis, incapax est qui nunquam habuit peccatum, vel si habuit, est jam remissum, quam fictus, qui similiter est capax non solum omnium effectuum, quos recipit fictus, et quorum ratione verificatur in eo forma, sed gratiæ et regni; ergo a fortiori, vera erit in eo forma Baptismi. Probatur minor, quia Deus de potentia absoluta, nequit remittere peccatum, quod non est; sed causa instrumentalis, qualis est Baptismus, non ex-

tendit suam activitatem ultra activitatem et potentiam causæ principalis, qui est Deus, ut assistit Sacramentis, Tridentin. *sess.* 6. *cap.* 7.

Secundo confirmatur, non est magis de veritate practica formæ Baptismi remittere peccatum, quam conferre gratiam, imo hoc magis cadit in veritatem formæ practicam et efficacem, quia gratia est terminus *ad quem*, terminus autem *a quo* est peccatum, neque remittit illud, aut remissiva est peccati, nisi ut confert gratiam peccatori; terminus autem *ad quem* in physicis et moralibus magis intenditur ab agente, quia per se, terminus *a quo* per accidens. Actio autem baptismalis, ut est circa peccatum, concipitur per modum regenerationis et justificationis, in quibus terminus *a quo* est peccatum, ut concipitur tanquam privatio vitæ, quæ est per justitiam; ideoque tam Scriptura quam Patres hanc regenerationem explicant per renascentiam, mundationem, ablutionem, sanctificationem a peccato, in quibus omnibus peccatum connotatur ut terminus *a quo*, ipsa gratia, ut sanctificans et mundans, generans ad vitam, justificans, ut terminus *ad quem*.

Et novissime Tridentinum *sess* 6. *cap.* 5. *et* 7. in descriptione justificationis, ejusque explicatione sic docet : esse *translationem ab eo statu, in quo quis nascitur filius Adam, ad statum adoptionis filiorum*, etc. et loquitur de ea, quæ fit per Baptismum, ubi denotat terminum *a quo* esse peccatum, *ad quem* vero gratiam et renovationem interioris hominis.

Et optime Divus Thomas *in* 4. *dist.* 1. *quæst.* 1. *art.* 1. *quæstiuncula* 1. *ad* 1. *et quæst.* 28. *de veritate, art.* 1. *in corpore*, distinguit terminum *a quo* justificationis, in pure negativum formæ, quo modo inveniebatur in Angelis, et primo homine in statu integritatis, justificatio procedens ex pura carentia formæ, ad ipsam formam. Alio modo, ut supponit contrarium, vel rigorose negativum, ut est justificatio impii, et in qua consistit actio baptismalis, quæ nullo modo imaginario connotat peccatum, nisi ut terminum *a quo*, aut significat; ergo gratia, quæ est terminus *ad quem*, magis cadit sub veritate formæ, quam peccatum; quo supposito, sic subsumo :

Non connotari peccatum nisi ut terminum a quo.

Sed de fide est, formam esse veram in ficto vel hæretico et schismatico, quamvis non significet collationem gratiæ, nec, quod amplius est, remissionem ullam peccati; ergo etiam vera esse potest a fortiori, in eo in quo significat gratiam, quamvis nullam remissionem peccati, aut ipsum peccatum connotat. 35.

Tertia confirmatio.

Confirmatur, eatenus agit Baptismus ad remissionem peccati, quatenus habet efficaciam conferendæ primæ gratiæ, ut supponitur ex dictis, et patet ex Trident. sess. 5. cap. 9. *Quamvis autem necessarium sit credere, neque remitti neque remissa unquam fuisse peccata, nisi gratis divina misericordia*, etc. Quomodo autem fiat, docuit cap. 7. *Quanquam enim*, inquit, *nemo possit esse justus, nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur, id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui justificantur atque ipsis inhæret*, etc. Et infra assignans causam formalem justificationis, et instrumentalem : *Instrumentalis item Sacramentum Baptismi*, etc. *demum unica formalis causa est, justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur*, etc. *justi nominamur et sumus, justitiam in nobis recipientes*, etc. ergo quoties absolvitur for-

Formam non connotare peccatum, quando non confert gratiam. ma a conferenda gratia, seu ejus collatione, absolvitur etiam a connotatione et significatione peccati ; a collatione gratiæ absolvitur in ficto, ergo a remissione peccati et ejus connotatione; absolvitur etiam in justificatis alias seu quocumque modo existentibus in gratia, a collatione gratiæ primæ, quæ sola habet annexam remissionem peccati ejusque connotationem per modum termini *a quo;* ergo etiam absolvitur a connotatione peccati, quod solum connotat inquantum illud remittit actu per collationem gratiæ ; connotat, inquam, quantum ad *inesse* ejus ; ergo in Beata Virgine a fortiori absolvitur ab hac connotatione, cui probabile est nullam dedisse gratiam juxta superius dicta, vel si dederit in sententia totius Ecclesiæ et scholæ, non potuit esse prima gratia, quæ habet annexam remissionem peccati.

36. Quarta confirmatio. Confirmatur et peto, quo fundamento asseritur, formam Baptismi connotare peccatum ? Nullum aliud afferri potest, nisi illud solum, quo dicitur dari in remissionem peccatorum ; sed Scriptura et Patres hanc veritatem et significationem formæ referunt ad peccatum, quod inest, Connotari tantum peccatum, quod inest. et remittitur de facto virtute Sacramenti recepti in ejus remissionem; non vero referunt hunc sensum ad peccatum quod non inest, sed fuit remissum per alia remedia, quia sic se habet, quasi nunquam inesset, quando suscipitur Baptismus; unde remissionem ejus alias obtentam non referunt in efficaciam Baptismi, qua Sacramentum est, sed in fidem, pœnitentiam et charitatem, vel sanctificationem ex privilegio, ut contingit in iis, qui in utero Chrysost. Augustin. sanctificantur, ut patet *Act.* 10. ubi Chrysostomus, et alii. Augustinus *lib.* 4. *de Baptismo, c.* 15. *et aliis locis supra citatis, et prædicto c.* 21. *et* 22. docet ministrari Sacramentum justificatis, ut Cornelio, non in remissionem peccatorum, sed ut conjungerentur Ecclesiæ et ad ingressum regni cœlestis.

Quam veritatem communi consensu Scholastici, ut D. Thomas *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad secundam responsionem,* asserens neque Baptismum, neque Pœnitentiam dari in remissionem peccati sanctificatis per contritionem. Et 3. *part. quæst.* 68. *art.* 1. *ad* 3. dicit sanctificatos in utero recipere remissionem peccati, per Baptismum autem characterem. Videatur *quæst.* 66. *art.* 11. *et quæst.* 69. *art.* 4. *ad.* 2. Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 7. *art.* 1. § 6. D. Bonavent. *in* 4. *dist.* 6. *quæst.* 2. ubi etiam S. Thomas *quæst.* 1. *art.* 1. *quæstiuncula* 3. ubi asserunt quod si sanctificato in utero daretur Baptismus in remissionem peccati, fieret contemptus et sacrilegium, dari autem ad alios effectus. Richardus *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 3. *ad* 4. noster Doctor *loco citato*, et communiter omnes. Ex quibus patet, Baptismum nullo modo connotare peccatum præsens, aut præteritum in sanctificatis.

Applicant quidam eorum rationem, quam adducunt Patres contra rebaptizantes, quæ perinde hic concludit, quia si Baptismus daretur in remissionem peccati sanctificatis, esset signum falsum significans peccatum esse, quod non est, sicut si Baptismus daretur baptizato, esset signum falsum, quia denotaret eum non habere consignationem quam habet. Videatur Clemens Romanus *lib.* 6. *constitut. c.* 15. Ambrosius *lib.* 2. *de Sacram. cap.* 2. Basilius *lib. de Spiritu sancto, c.* 15. Damascenus *lib.* 4. *de fide, cap.* 10. Isidorus *lib.* 2. *de divinis officiis, cap. de Baptismo*, Augustinus tract. 5. in Joannem : *Dare,* inquit, *non potes quod jam habet, sed facis negare quod habet,* etc.

Quinta conclusio : *Sensus formæ sa-*

cramentalis est ut contineat in virtute sua remissionem peccati quantum est ex parte Sacramenti, non vero quod actu conferat cuicumque subjecto illam remissionem, si non est capax remissionis, sive ex obice, sive quia non indiget, ut cui nullum insit peccatum. Hæc sequitur ex dictis, et probari potest ex Tridentino *sess.* 7. *de Sacram. in genere can.* 6. ubi definit Sacramenta novæ legis continere gratiam, quam significant, nempe in virtute et efficacia, quæ competit causæ efficienti instrumentali, eamque dare suscipientibus quantum est ex parte Sacramenti, nisi obex ponatur; idem habet Canone sequenti. Hugo de S. Victore *lib.* 2. *de Sacramentis, part.* 14. *cap.* 8. ubi dicit formas sacramentales Baptismi et Pœnitentiæ, *non actum, aut eventum, sed virtutem suorum effectuum significare;* quod perinde est ac denotare virtutem et efficaciam respectu effectus; non autem semper ipsum effectum, quia hic dependet etiam a statu et dispositione subjecti.

Hinc recte noster Corduba *lib.* 1. *quæstionum, quæst.* 1. *opinione* 2 *ad secundum*, sic interpretatur sensum formæ Baptismi et Pœnitentiæ: *Do tibi Sacramentum habens virtutem deletivam peccati, quoad culpam et pœnam æternam,* etc. *si eges,* etc. *et nisi obicem posueris.* Suarez *tom.* 4. *in* 3. *p. disp.* 19. hanc appellat communem Doctorum, quam ipse sequitur; quod recte colligitur ex jam citatis supra, et ex negantibus Baptismum dari in remissionem peccatorum sanctificatis. Vasquez *tom.* 4. *in* 3. *part, quæst.* 91. et quotquot specialiter cum D. Thoma dari Sacramentum Pœnitentiæ validum in forma.

Sicut ergo Baptismus datus parvulis non habet omnem effectum suum, nempe remissionem actualis, quia illud non est in parvulo, ita in adulto sanctificato vere forma Sacramenti, et ipsum etiam Sacramentum verificatur, quamvis non in remissionem peccati, sed ad alios effectus. Unde manet probatum, quod supra dicit Doctor, Sacramentum remittere peccatum aliquando in *fieri*, nempe quando inest, aliquando in *facto esse* et in *fore* si inesset, per quæ verba nihil aliud denotat quam virtutem Sacramenti, quantum est ex parte ipsius. Doctor.

Sequitur ex his in Beatissima Virgine, et immaculata ab omni peccato operis et originis, potuisse verificari formam Sacramenti, sine ullo præjudicio suæ innocentiæ, sine ulla connotatione peccati præteriti et præsentis, quia in ea Baptismus haberet alios suos effectus, per quos subsisteret veritas practica ejus, sicut fusius probatum est, non esse de veritate aut efficacia Sacramenti, aut ullius causæ, aut etiam in actu secundo, ut producat omnem effectum, ad quem ordinatur ex virtute sua, in quovis subjecto quomodocumque disposito, aut non capaci. 38. Consecutio dictorum.

Et perinde difficultas supra proposita urget auctores, quia asserunt Virginem fuisse a peccato sanctificatam in utero, sicut alias negantes contraxisse peccatum, ut ingenue fatetur supra Sotus, nam, ut infra videbimus, et jam probatam est, Canon citatus (quantum ad vim consequentis et argumenti sumpti de veritate formæ Baptismi in infantibus, quo probet eos habere peccatum originale contractum ex primo parente; quod est intentum consequentiæ illatæ) intendit probare peccatum inesse, et non quod tantum fuerit nec concluderet, si aliunde deleri posset, quam per Baptismum de lege; unde consequentia Concilii non extenditur ad adultos, quibus alia remedia ante Baptismum suppetunt delendi peccati. Perinde esse quantum ad præsentem difficultatem, Virginem fuisse sanctificatam, aut præservatam a peccato. Sotus.

et tamen negarent infantulos habere peccatum, a quo emaculari et abstergi possent per Baptismum, efficaciter deduxit contra eos Concilium, formam illam, quam assignabant *in remissionem peccatorum*, etc. esse falsam, dum per eam ex eorum doctrina nullum remittebatur peccatum. Unde idem auctor consequenter negat Concilium eo canone quidpiam assertive enuntiasse, aut declarasse Baptismi formam non veram, si parvuli peccato carerent.

Refellitur. Constantin. Concilium. Dari Baptisma in remissionem peccatorum.

Cæterum hæc interpretatio nequit commode sustineri, neque est vera, nam ex ipso, quod ex Constantinopolitano (ut Scripturas et Patres omittamus) datur *Baptisma in remissionem peccatorum* (quod perinde priores Canones Tridentini, aliaque plura loca jam citata aperte docent) non potuit forma Baptismi non dari in remissionem peccatorum; quod etiam satis constat ex ipsis ejus verbis.

Habetur in aliis Conciliis. Canon et sententia Ecclesiæ assertiva.

Accedit quod prædictus Canon iisdem verbis concipitur in aliis Conciliis Africanis sub Zozimo, Bonifacio et Cælestino; habetur in decretis Gratiani, Burchardi, Ivonis. Neque consuetum sit in definitionibus Ecclesiæ aliquid præter assertionem professam intexere. Ne ergo repetamus quod alias supra diximus, tractantes de erroribus, qui contra veritatem Baptismi emerserunt, et speciatim quid docuerint Pelagiani, et responderint ad hoc argumentum, quod urgebant Patres ex forma Baptismi, et consuetudine Ecclesiæ exorcizantis et baptizantis parvulos in remissionem peccatorum, ut patet ex pluribus locis Augustini, ibidem notatis, divisi sunt in duas partes: alii admittebant baptizari eos in remissionem peccati, non originalis, quod negabant, sed actualis, quod propria voluntate in parvulis est commissum. Alii vero dicebant baptizari tantum ut ingrederentur regnum cœlorum, non in remissionem peccati; de quibus fuse Augustinus locis supra citatis, cujus doctrinam secutum est Concilium Milevitanum, cui interfuit, et conditor cum reliquis ipsius Canonis fuit, ut Prosper, carmine de ingratis, loquens de eo Concilio : *Cui dux Aurelius, ingenium Augustinus erat*, etc. Videatur etiam epistola Synodica ad Innocentium, et alia Innocentii ad Patres Concilii Milevitani, quibus sensus Ecclesiæ declaratur.

Vacillatio hæreticorum, qui divisi sunt ex efficacia argumenti Prosper.

Sed omnia remitto quoad hoc ad loca Augustini supra citata, et apertissime colligitur ex verbis subsequentibus ipsius Tridentini, rationem subjungentis dictorum ex Apostolo, et interpretatione Ecclesiæ : *Quoniam*, inquit, *non aliter intelligendum est in quod dixit Apostolus: per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt, nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit; propter enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt : nisi enim quis renatus fuerit*, etc. Quibus verbis totius Canonis fundamentum habetur ex Scriptura, traditione Ecclesiæ, forma baptizandi, et necessitate baptismi.

Trident.

Sensus ergo Canonis planus, quem colligere licet ex Augustino variis in locis, et specialiter *lib. 2. de peccato originali, cap. 40.* qui hoc argumento utitur, non simulatorie, sed dogmatice, nam cum docuisset omnes filios Adam, etiam a parentibus Christianis, esse sub peccato et damnatione, donec in Christo regenerantur, subdit : *Denique ipsa Ec-*

August.

clesiæ Sacramenta, quæ tam priscæ traditionis auctoritate concelebrat, ut ea isti, quamvis in parvulis existiment simulatorie potius quam veraciter fieri, non tamen audent aperte improbatione respuere; ipsa, inquam, sancta Ecclesiæ Sacramenta satis indicant parvulos, a partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de diaboli servitio liberari; excepto enim quod in peccatorum remissionem non fallaci, sed fideli ministerio baptizantur, etiam prius exorcizantur in eis, et exsufflatur potestas contraria, qui etiam verbis eorum, a quibus portatur, sese renuntiare respondent, etc. et *cap.* 6. asserit se nunquam aliud audivisse, aut legisse antequam Carthagine illud audierit, suboriente hæresi Pelagiana.

Canon ergo secundum hanc doctrinam Ecclesiæ, damnat primum negantes parvulos vere baptizari in remissionem peccati, et per hoc asserentes simulatorie baptizari, ut dicebant Pelagiani, saltem quantum ad remissionem peccati; hoc enim docebat Pelagius, baptizari eos tantum ut sanctificarentur, et ad ingressum regni cœlorum, non ad remissionem peccati, comprehendit infantes natos ex Christianis parentibus; hoc enim erat potissimum argumentum Pelagianorum contra Ecclesiam.

Secundo damnat errorem Cælestii, qui admittebat parvulos baptizari in remissionem peccatorum, sed non originalis, quod negabat, sed actualis per propriam voluntatem commissi.

Infert tertio loco illud consequens, nempe sequi formam Baptismi in eis esse falsam, si non haberent originale. Rationem autem consequentis infra, subjicit : *Parvuli qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt,* etc. Supponit autem Concilium parvulos non habere peccatum actuale, aut habere posse, quia non habent usum sui arbitrii, sive in bonum, sive in malum; ac proinde non posse applicari parvulis alia remedia, ut fidei et charitatis, per quæ possint justificari, quia hæc per proprium actum disponunt ad justitiam, et libere convertendo se in Deum, ut Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 5. *can.* 4. consequens est eos baptizari in remissionem peccati originalis, quod aliter de lege nequit in eis tolli, ac proinde formam fore falsam, nisi supponeretur originale.

Suppositio Canonis expressa.

Trident.

Quod consequens est verum, sed non extenditur ultra subjectam materiam, quia non comprehendit sanctificatos in utero, neque parvulos circumcisos, si qui fuerint baptizati currente fructu hujus remedii; neque etiam adultos, quia infra *sess.* 6. *cap.* 4. agens de justificatione adulti, admittit quandoque sanctificari cum voto Sacramenti, quibus non datur mox Sacramentum in remissionem peccatorum. Minus autem recepit illud Beatissima Virgo in remissionem peccatorum, ad quam proinde nihil spectat Canon præfatus, neque consequens illatum a Patribus, imo est ad oppositum, quia intendit peccatum originale esse actu in infantibus, non autem fuisse. Accedit ulterius quod ipsi Patres Concilii sub finem noluerunt comprehendi in dictis canonibus Beatissimam Virginem : *Declarat tamen hæc sancta Synodus,* etc.

Consequens comprehendit solos parvulos.

Eximitur Virgo a Patribus Tridentini a Canone.

46. Ad confirmationem respondetur.

Ad confirmationem petitam ex Sacramento Pœnitentiæ, respondetur negando antecedens, quia major est ordo et dependentia pœnitentiæ ad peccatum quam Baptismi; quod declaro, quia quantum ad efficaciam et virtutem utrumque Sacramentum in hoc convenit, ut perinde

Pœnitentia magis dicit ordinem ad peccatum, quam Baptismus.

dicant efficaciam ad delendum mortale actuale, et Baptismus originale. Quantum ad efficaciam remissionis major est in Baptismo, quia totam pœnam remittit, et omnia peccata venialia; Pœnitentia mortalia tantum, et confessa venialia, et pœnam æternam remittit, non tamen totam pœnam temporalem, vide Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 2. Conveniunt tertio, quod in voto utriusque remittatur mortale actuale per contritionem, et forma tam Baptismi quam Pœnitentiæ verificatur, non in remissione peccati remissi, ut dictum est.

Utriusque convenientia.

Differentia.

Differunt tamen in hoc, quod est connotare peccatum præteritum, quod non competit Baptismo; convenit tamen pœnitentiæ proprie dictæ, ut est virtus, et ut est Sacramentum, ideoque necessario supponit; peccatum nequit esse in Beata Virgine ut rigorose sumitur, quia pœnitentia virtus, ut definitur *in lib. de vera et falsa pœnitentia*, est *dolor animi punientis in se, quod dolet commisisse:* supponit ergo peccatum tanquam materiam circa quam, in quo differt a Baptismo, qui per accidens ratione peccati actualis in adulto exigit pœnitentiam, et non per se. Pœnitentia etiam habet ordinem ad peccatum præteritum ratione non solum contritionis, quæ est pars materiæ ejus, sed etiam confessionis, quæ est actus juridicus, et accusatio criminalis rei per seipsum, et recurrentis ad hoc tribunal ob peccarum. Præterea, ratione satisfactionis, quæ imponitur propter peccatum, dicit similem ordinem ad peccatum. Præterea, ratione formæ quæ est pars principalis, et consistit in actu judiciali per modum sententiæ latæ. Hæc patent ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 2. 4. 5. *et* 6. non ergo ideo pœnitentia dicit ordinem ad peccatum præteritum, quia instituta est contra peccatum, sed ex modo speciali suæ institutionis, in quo differt a Baptismo Baptismus respicit peccatum ut terminum *a quo* tantum, si inest; pœnitentia vero ut materiam circa quam perficitur ordo judicialis, ad cujus normam instituta est, et excercetur potestas ligandi atque solvendi, ideoque requirit peccatum esse, aut fuisse, de quo cognoscit per se; non ita Baptismus, quia ex conditione subjecti hoc tantum petit, non ex ratione materiæ aut formæ; ex quo responsio ad argumentum patet.

Definitio Pœnitentiæ virtutis.

Ex multis rationibus Pœnitentia Sacramentum supponit peccatum fuisse.

QUÆSTIO VII.

Utrum omnes baptizati recipiant æqualiter effectum Baptismi?

Alens. 4. *p. q.* 21. *m.* 3. D. Bonav. *hic p.* 2. *art.* 2. *q.* 3. Richard. *art.* 3. *q.* 3. D. Thom. 3. *p. b.* 69. *art.* 8. Suarez *et* Vasquez *ibi*, Solus *d.* 6. *q. unic. art.* 6. Palud. *hic q.* 1. Gabr. *q.* 2. *art.* 2. Bassol. *q.* 1. *art.* 3. Eckius *de Bapt. hom.* 13.

Ultimo quæro (a), utrum omnes baptizati recipiant æqualiter effectum Baptismi? Videtur quod sic, quia effectus Baptismi magis dependet a conferente quam a suscipiente, sicut effectus universaliter magis dependet a causa efficiente quam a materia. Apparet etiam in proposito, quia in ministro requiritur perfectior intentio, quam in recipiente, quod non est, nisi quia ab eo magis dependet Baptismus quam a suscipiente; sed ministrorum inæqualitas nihil facit ad inæqualitatem effectus Baptismi; ergo multo magis inæqualitas suscipientium; et per consequens nulla est causa inæqualitatis effectus hujus.

Contra, *actus activorum sunt in patiente disposito* 2. de Anima; ergo in

magis disposito perfectius recipitur effectus; ergo, etc.

Respondeo, aliqui distinguunt de effectu, qui est res, et Sacramentum, qui dicitur character, et de effectu, qui est res tantum. Sed de primo effectu nondum habitus est sermo, sed habebitur *distinct.* 6. De secundo ergo est quæstio, et dicitur quod plures effectus tales habet Baptismus, ordine tamen quodam, quia causare gratiam, et remittere fomitem, et hujusmodi. Patet autem quod non in omnibus baptizatis æque remittitur fomes.

Sed istud non est verum, nisi intelligatur sane, quia fomes cum sit in carne, vel in virtute aliqua corporali, per gratiam quæ est in anima, non potest formaliter diminui, quia non est inter ipsum, et gratiam formalis repugnantia, cum non sint nata fieri circa idem. Sed dicitur fomes diminui quantum ad effectum, quem consuevit causare in anima, scilicet peccatum; nam secundum quod gratia augetur, fomes minorem habet efficaciam inclinandi ad peccatum. Ponitur autem exemplum conveniens de lapillo alligato alis aquilæ, quia si cresceret virtus motiva aquilæ, licet non diminueretur gravitas lapilli (quia opposita non sunt nec in eodem), tamen gravitas lapilli diminuitur quantum ad effectum; quanto enim major est virtus in ala, tanto lapillus minus impedit ascensum vel volatum.

COMMENTARIUS.

(a) *Ultimo quæro utrum omnes*, etc. Postquam superius egit de effectu hujus Sacramenti, quantum ad gratiam et remissionem culpæ, hic consequenter quærit de perfectione illius effectus, et speciatim gratiæ : an scilicet æqualis sit in omnibus; nam de remissione peccati et pœnæ non agit, quia illa est æqualis, nisi varietur status subjecti, quoad peccata operis plura vel pauciora : *Illi enim, qui plus debet, plus etiam dimittur*, Lucæ 7. Adducit sententiam Richardi *hac dist. quæst.* 3. *in corpore*, quantum ad effectum minuendi fomitem per gratiam baptismalem, eamque declarat, et bene, quomodo contingat remissio fomitis quantum ad effectum ne trahat in consensum; et hoc est mortificare membra, reprimere hominem inferiorem, et non consentire legi membrorum. Et hinc Patres ad hunc effectum definiunt necessariam esse gratiam Dei, quia rebellio fomitis consistens in appetitu sensitivo, et prava inclinatione voluntatis, est infirmitas, quam incurrit liberum arbitrium ex peccato, ad faciendum bonum, quæ per gratiam sublevatur, ut vincat concupiscentiam malam, sequendo legem et rationem. De his fusius agitur in materia de gratia et auxiliis. Sacramentum autem regenerationis non solum tribuit gratiam sanctificantem, seu alios habitus supernaturales fidei, spei et charitatis, quibus datur posse operari ad salutem, quantum ad elevationem potentiæ, sed etiam tribuit specialia auxilia ad reprimendum fomitem, ut insinuant Patres, quos supra citavimus, agentes de necessitate et efficacia Baptismi et renovatione per ipsum facta, quam fuse Cyprianus in seipso fuisse declarat, et maxime ad propositum libertatis a concupiscentiis.

Richard. Baptismus minuit fomitem.

Fomes quid sit.

Prima ergo conclusio Doctoris in hac quæstione est, remitti fomitem, hoc est, minui per baptismalem gratiam, et modus quo id fieri declarat, est, ex doctrina Patrum, qui ad hoc statuunt necessitatem 2.

Gratia baptismalis minuit fomitem.

gratiæ Christi, ut observetur lex, vincautur concupiscentiæ, et tentatio, quæ resistunt operi in exercitio. Hic autem effectus fomitis in adultis valet, in infantibus sopitur, quia nondum habent usum arbitrii, et in quibus remissio fomitis per gratiam intelligenda est, quantum ad potestatem et vires, non pro tunc exercendas, et quantum ad gratiam habitualem, non autem actualem datam pro tunc, sed pro tempore congruo recipiendam virtute Sacramenti percepti, quando scilicet pervenient ad usum rationis. Exemplum adductum a Doctore satis commodum est, quia ut ait Augustinus 83. quæstionum quæst. 36. *Perfectio charitatis est diminutio cupiditatis*, etc.

SCHOLIUM.

Ex parte Dei communiter æqualem dari gratiam baptismalem, possibile tamen est unum accipere majorem gratiam alio per Baptismum sine majori dispositione, si Deus ita statuisset. Nec Scotus dicit de facto dari majorem gratiam baptismalem ei qui prædestinatus est ad majorem gloriam, ut falso ei imponit Sotus supra, sed tantum loquitur de possibili, quocum convenire videntur Alens. et Bonav. supr. sed de facto dari tenent Palud. Gabr. Bassol. Eckius citati.

3. Inæqualitas gratiæ baptismalis, vel est ex Deo, vel causa meritoria, vel susceptiva.

Sic ergo (b) ponendo unicum effectum Baptismi, scilicet gratiam, respondeo quod cum ad effectum Baptismi, scilicet gratiam, concurrat causa principalis, scilicet Deus, et causa meritoria, ut passio Christi, et ipse suscipiens Baptismum, ex parte cujuslibet istorum posset attendi æqualitas vel inæqualitas. Quantum ad Deum determinantem se cooperari isti signo per effectum significatum, et in hoc instituentem istud signum, in ratione signi certi (ut dictum est supra), aliquo modo potest esse differentia, aliquo modo non. Aliquam enim gratiam disposuit regulariter conferre cum isto signo, ita quod nulli minorem; et ista potest dici conferri virtute Baptismi, quia virtute veritatis hujus signi; et sicut determinatio illa universalis, quantum ad istum gradum, est uniformis, ita effectus æqualis.

Verumtamen, quia Deus prædestinavit diversos electos ad diversos gradus gloriæ, et hoc ante determinationem hujus signi ad tantam vel tantam gratiam conferendam, et ordinato ad majorem gloriam, rationabiliter potest conferri major gratia; potest Deus in determinando veritatem seu certitudinem hujus signi disponere, conferre alicui suscipienti præcise illam gratiam, quæ requiritur ad certitudinem signi, et alicui majorem, quem prædestinavit ad majorem gloriam; sed ille ulterior gradus non conferretur virtute Baptismi, sed de speciali benevolentia divina. Propter hoc dici potest, quod ex parte causæ principalis, effectus est regulariter æqualis simpliciter qui datur virtute Baptismi, quia supponitur, quod de lege communi, prima gratia non datur major absque omni differentia extra causam principalem.

COMMENTARIUS.

(b) *Sic ergo*, etc. Supponit quantum ad effectum gratiæ causandum, concurrere Deum ut causam principalem, passionem Christi ut meritoriam, et ipsum suscipien-

tem ut causam dispositivam, nempe quando confertur adulto, in quo potest esse major vel minor dispositio. Est doctrina Tridentini *sess.* 6. *cap.* 7. Ex his patet unde æqualitas vel inæqualitas attendi possit in effectu; de meritoria et dispositiva agit, § *sequenti.* Quantum autem ad causam principalem dicit duo, quæ est secunda et tertia conclusio. Primo, ut habet voluntatem universalem de lege alligatam ex institutione, Sacramento, effectum ejus esse æqualem in omnibus, quantum est ex parte Dei et Sacramenti, quod sicut habet materiam et formam definitam, ut supra dictum est contra hæreticos, ita etiam et effectum, qui importatur ex determinatione significationis practicæ Sacramenti; et de hac æqualitate loquuntur Patres, quando dicunt Sacramenta a malo, aut bono ministro collata esse paria, et intelligitur illud *una fides, unum Baptisma, unus Deus,* etc. *quantum est,* inquit, *ex parte Dei et Sacramenti,* excludendo differentiam, quæ potest esse ex parte suscipientis, ex qua potest crescere effectus gratiæ, ut si est melius dispositus. Hæc conclusio est communis omnium, præter paucos.

Secundo asserit Doctor potuisse Deum, præter illum effectum gratiæ communis, qui est ex voluntate ordinaria et lege, dare alicui in particulari majorem effectum, ex speciali voluntate particularis acceptionis personæ; vel quia prædestinatus est, vel quia aliter acceptus ad majorem gloriam. Hic excessus non proveniret a Baptismo, scilicet ut est instrumentum ordinarium, et habet efficaciam, ut subest voluntati divinæ ordinariæ, sed ex benevolentia Dei, quæ etiam mediante Sacramento, peculiariter ad hoc assumpto, posset causare illum effectum ex opere operato, vel certe independenter a Sacramento. Hæc etiam conclusio est verissima, quia nihil asserit præter potentiam esse ex parte Dei sic operandi, si vellet; neque deesse congruitatem ex parte baptizati, quin Deus posset si vellet eamdem benevolentiam exercere, vel hoc medio in particulari, vel aliis quibus sic electus perveniet ad gratiam proportionatam suæ gloriæ, juxta communiorem sententiam, quæ hanc proportionem æqualitatis inter gratiam et gloriam statuit. Hic ergo docet Doctor, qua ratione posset esse inæqualitas effectus gratiæ, ex parte causæ principalis; et non asserit, an sic contingat, sicut asserit æqualitatem gratiæ esse ex parte Sacramenti et Dei, quantum ad legem ordinariam.

Docet possibilitatem.

Non asserit factum.

SCHOLIUM.

Possibile est Christum obtulisse suam passionem ad majorem gratiam obtinendam per Baptismum his quam illis; et forte Baptismus post passionem, majorem gratiam dat quam ante. Videtur enim supra dicere majorem gratiam parvulo dari, ob devotionem ministri, sed tantum loquitur de possibili, vel dubitat; id tamen asserunt Bassol. et Gabr. citati, et Eckius tom. 3. hom. de S. Nicol. Sed hoc intelligi debet de merito de congruo, et forte tantum de gratia actuali, non de justificante, quia hanc de condigno purus homo alteri mereri nequit, de quo 1. 2. quæst. 114. art. 6.

De secundo (c) potest dici, quod illa causa meritoria potest efficacius operari ad gratiam in uno quam in alio; vel quia specialius oblata pro uno quantum ad intentionem offerentis quam pro alio; vel quantum ad executionem pro uno oblata in effectu, pro alio non, nisi in prævisione divina. Primo modo Christus ponitur communiter nosse omnia, quæ Deus novit scientia visionis, 4.

4. De Christi merito, vide 19. d. 3. q. unica.

et per consequens novit omnes electos, et ad quem gradum gloriæ fuerunt electi. Potuit ergo pro prædestinato ad majorem gloriam, plenius offerre passionem suam, et præcipue cum se offerret pro genere humano ad hoc, ut de eis impleretur divina prædestinatio.

Passio exhibita efficacior, quam prævisa.

Secundo modo, passio Christi efficacius cooperatur pro nobis, qui sumus in lege Evangelica, quam pro Patribus in lege Moysi, quia obsequium præstitum ad majus bonum retribuendum, magis acceptatur quam beneficium prævisum. Et illo secundo modo est inæqualitas in suscipientibus gratiam per Circumcisionem et Baptismum, propter inæqualem applicationem causæ meritoriæ ad istos, et forte etiam in baptizatis ante passionem, et post passionem. Si autem primo modo, scilicet propter specialem oblationem in voluntate Christi, sit inæqualitas gratiæ in aliquibus nunc baptizatis, dubium est de facto, sed possibilitas est ostensa.

5.

Non asserit, sed dubitat, asserunt Bassol. Gabr. citati, et Eckius, tom. 3. de S. Nicol. Quomodo præstet baptizari a bono, quam a malo.

De tertio dico (d), quod vel baptizati sunt parvuli, vel adulti. Comparando parvulum ad parvulum, cum nullum habeant motum proprium, nullam habent inæqualitatem ad gratiam, ex parte sui recipiendam. Potest tamen in parentibus unius esse major motus quam alterius pro suo parvulo, vel in aliquibus aliis ministrantibus vel assistentibus Baptismo, propter quorum merita Deus uni parvulo potest conferre majorem gratiam quam alteri; sed hoc non virtute Baptismi, sed meriti. Et hoc modo forte parentes beati Nicolai orationibus suis meruerunt sibi majorem gratiam, quæ erat in eo etiam parvulo principium tam mirabilis effectus, ut duobus diebus in hebdomada unica tantum lactatione contentus maneret. Et quoad hoc magis optandum est puerum baptizari bono Sacerdote quam a malo, quia orationes Sacerdotis boni, quas multas facit ante et post Baptismum, magis exaudiuntur, et valent illi, pro quo fiunt, quam orationes mali.

Si autem baptizati sint adulti, cum illi per motum proprium possint esse inæqualiter dispositi, et in Sacramento confertur gratia secundum proportionem dispositionis in suscipiente, sequitur inæqualis effectus.

Quod si compares parvulum adulto, regulariter parvulus nullum meritum habet; adultus quantumcumque tenuem habeat voluntatem, dum tamen consentiat recipere Sacramentum, nec ponat obicem aliquem, videtur habere meritum proprium, et pro tanto magis dispositus est, quam parvulus; ergo, etc.

Sed esto, quod adultus toto tempore Baptismi peccet venialiter, videtur ergo esse indispositus quodammodo; parvulus autem nullam indispositionem habet; ergo in illo casu parvulus majorem gratiam recipiet. Respondeo, peccatum veniale non prohibet gratiam infundi, nec etiam actum meritorium simul habere, tamen quia anima pluribus actibus non potest simul æque perfec-

te esse intenta, actus bonus, cum quo concurrit veniale, est minus intensus, et ideo minus meritorius, quam foret sine ullo veniali. Et ad propositum sequitur, quod adultus, si non ponit obicem peccati mortalis, et in susceptione Baptismi consentit, aliquem motum habet disponentem, quo caret parvulus, non obstante quod ille habeat veniale peccatum simul.

Ad argumentum dico, quod Baptismus plus dependet a ministro, ad hoc ut sit Sacramentum, quia in eo simpliciter requiritur intentio; non sic in suscipiente, quia non potest uti ratione; sed quoad hoc, ut hic effectus major vel minor recipiatur, magis dependet a baptizato.

COMMENTARIUS.

(c) *De secundo potest dici*, etc. Declarat quomodo possit provenire inæqualitas gratiæ ex applicatione diversa causæ meritoriæ, quæ diversitas potest esse, vel ex parte offerentis, vel ex parte rei oblatæ. Ex parte offerentis, nempe voluntatis Christi, quæ aliter pro reprobis, aliter pro prædestinatis obtulit suam passionem, quia pro illis quantum ad sufficientiam, pro his etiam quantum ad efficaciam obtulit, quia propter electos principaliter venit, et ad complendum effectum divinæ prædestinationis, ut dicit Doctor; sic etiam potuit obtulisse passionem suam efficacius pro aliquo, qui majorem ad gloriam, est prædestinatus, verbi gratia, pro matre sua. Et hæc est quarta hujus quæstionis conclusio.

Diversitas autem ex parte rei oblatæ contingit secundum diversum statum ejus, et acceptationem diversam, aliter enim fuit passio, ut prævisa tantum acceptata, aliter ut exhibita, quia obsequium præstitum magis acceptatur quam prævisum. Primo fuit applicata Patribus per remedia legis naturæ et scriptæ; et sic attenditur inæqualitas gratiæ inter Circumcisionem et Baptismum propter inæqualem applicationem ex parte rei oblatæ. Et hæc est quinta conclusio hujus quæstionis. Ex cujus fundamento deducit aliam probabilem, licet incertam, nempe ex eadem ratione Baptismum ante passionem non habuisse eumdum effectum gratiæ, quem habuit post Baptismum, de qua supra dixi *in commento quæstionis* 1. *dist.* 2. tandem concludit quantum ad factum. Si autem primo modo, scilicet propter specialem oblationem in voluntate Christi, sit aliqua inæqualitas in aliquibus nunc baptizatis, dubium est de facto, sed possibilitas est ostensa, etc. Ex quibus constat Doctorem nihil definire quantum ad factum, sed solum quantum ad possibilitatem quoad inæqualitatem gratiæ ex parte causæ principalis et meritoriæ.

Oblatæ posset esse diversitas.

Nihil definit quantum ad factum, sed quoad possibilitatem

6. Immerito itaque Sotus *in* 4. *dist.* 6. *quæst.* 1. *art.* 6. assertorem hujus sententiæ Doctorem facit, sicut et Vasquez *disp.* 135. *cap.* 4. et quidam alii, quia nihil asserit Doctor quoad factum, solum extendens potentiam, ut bene advertit etiam Scholiastes venerandus meus Magister et Pater. Conclusionem ipsam asserunt alii ab eo citati, et præ cæteris Paludanus *quæst.* 1. *art.* 9. ex alio fundamento id asserit in parvulis, qui ante usum rationis moriuntur, quia putat omnes tam Angelos quam homines electos esse ad inæqualem gloriam, et consequenter gratiam. Quidquid sit de hac sententia, et ejus fundamento, nescio qua ratione alii existiment eam esse om-

Sotus. Vasquez imponunt Scoto Paludani sententia.

nino liberam, aut sine fundamento assertam, quia id perinde etiam diceretur de opinione communi, præter hoc solum, quod lege communi congruum sit definire effectum Sacramenti, ut dicit Doctor.

7. Sed responderi potest id certo etiam non constare, quin aliquid contingat mediante Sacramento ultra illam mensuram ex dispositione adulti, ut infra dicemus, quod etiam ex opere operato causat Sacramentum; et ultra hoc etiam aliud causari, ex speciali dispositione Dei videtur insinuare Tridentinum, sess. 6. cap. 7. *Justitiam in nobis recipientes* (loquitur de gratia sanctificante) *unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus partitur singulis prout vult, et secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem*, etc.

Causari diversam gratiam in Sacramento ex speciali Dei voluntate.

Duas ergo causas assignat Concilium, unde potest crescere gratia secundum mensuram diversam in singulis, alteram ex voluntate Spiritus, qui partitur singulis mensuram prout vult; et quamvis loquatur Concilium de gratia justificante, alludit tamen ad verba Pauli 1. *ad Corinth.* 11. ubi agit de distributione donorum per eumdem Spiritum, eorumque diversitate secundum voluntatem Spiritus sancti donantis singulis prout vult, et non ex merito cujusquam, aut dispositione; ergo supponit Concilium dari inæqualitatem gratiæ baptismalis, de qua agit, non solum in adulto ex inæqualitate dispositionis, quæ est altera causa jam assignata, sed etiam ex inæqualitate, quæ provenit ex voluntate Spiritus. Sed non est major ratio, cur id fiat in adultis, qnam in parvulis, quia adulti præter dispositionem et usum, quem habent liberi arbitrii, sunt pares parvulis; ergo si possunt esse inæquales adulti in gratia hac, non solum ratione dispositionis, sed etiam ex speciali voluntate Dei, nihil obstat quin id in parvulis contingat.

Partitio donorum, et gratiæ diversa.

Et confirmatur, quia licet gratia sacramentalis sit de communi lege determinata, id ita intelligendum est, quantum ad gradum infra quem non datur alia minor virtute Sacramenti, non tamen quantum ad excessum; ita etiam posset dici saltem in adulto, in quo est aliqua dispositio, quam non habet parvulus, et recipit virtute Sacramenti gratiam majorem, quæ etiam major et major est secundum excessum dispositionis; ergo, si ex lege non determinatur gratia sacramentalis in adulto, quantum ad excessum, ita etiam posset dici, saltem in aliquibus parvulis, etiam non servari mensuram determinatam. Patet consequentia, quia licet in parvulo electo ad majorem gloriam, non sit propria dispositio a qua excusatur ob inhabilitatem, tamen est major acceptatio, qua ordinatur ad perfectiorem gradum gratiæ et gloriæ.

Quod vero illa gratia conferatur per hoc vel aliud medium divinæ providentiæ, perinde est, maxime, cum Sacramentum, posita inæqualitate ex parte subjecti, non limitatur ad gradum æqualem effectus; imo magis videtur præter divinam providentiam ordinariam, ut Deus, suspendendo concursum causarum naturalium, perducat infantem ad eum statum, quo possit attingere gradum gratiæ destinatum, sive per frequentationem Sacramentorum, sive per actus proprios, quam ut per ipsa Sacramenta recepta uberiorem gratiam conferat, quia sic operatur per media ordinaria, quæ ex se alioquin ex inæquali dispositione subjecti habent efficaciam majorem, vel minorem; et casus ponatur n infante valetudinario.

Confirmatur secundo, quia quantum ad alios effectus concomitantes, ut extinctionem aut diminutionem fomitis, auxilia gratiæ, et gratias gratis datas, inæqualis est effectus Sacramenti etiam in infantibus; ergo etiam perinde dici potest de gratia gratum faciente saltem in aliquibus, in quibus visa est illa inæqualitas effectus concomitantis, ut in sancto Nicolao. Patet consequentia, quia dare hos effectus mediante Sacramento, qui regulariter per ipsum non conferuntur, videtur magis extraordinarium, quam quod effectus ordinarius ejus detur intensior aut perfectior.

Nec video, quid urgeat contra hanc sententiam ex Conciliis, aut Patribus, nam loca Cypriani, quæ adducit Suarez, ad aliud intentum spectant, ut bene adnotavit Vasquez. Rationes etiam, quas adducit ipse Vasquez, non convincunt. Quod primo dicit non deesse Deo alia media, quibus infantem perduceret, aut certe adultum, ad gradum destinatum gratiæ, id verum est, sed inter media divinæ providentiæ subjecta, est etiam Sacramentum; id certum est ex bonitate divina et misericordia quæcumque sint media applicari et donari absque proprio merito, nam sive per opera ejus perducatur, ipsa opera donantur, sive per Sacramenta, eodem modo disponitur ad Sacramenta.

Quod secundo asserit, illam electionem ex prævisione sub conditione modi et medii, quo illum perducere posset, dato etiam hoc quod non admittitur communiter. Respondetur inter alia media, et modum hunc, quem jam diximus, posse comprehendi. Aliud, quod adjicit ex singulari opinione redundat, quæ rejicitur.

Quod objicit etiam Suarez non convincit, nam Tridentinum *sess.* 7. *can.* 7. nihil ad præsens institutum facit, cum docet Sacramentum effectum suum dare semper quantum est ex parte Sacramenti et Dei, nisi ponatur obex, id verum est; sed an quibusdam conferat uberiorem effectum, nihil asserit, aut negat Concilium, quod solum determinat de efficacia Sacramentorum. Concilium explicatur.

Deinde significatio, inquit, Sacramentorum est determinata; ergo et effectus. Responderi potest esse determinatam quantum ad gradum, infra quem non dat alium, non tamen ita determinata, quin crescere possit secundum mensuram effectus prout Spiritus sanctus partitur dona prout vult; neque hoc efficaciæ aut certitudini Sacramentorum derogat, sed eam ampliat. Quod effectus Sacramenti sit determinatus, et quomodo?

Tertio adjicit eodem modo dici posse nullum Sacramentum comparatum ad aliud in specie habere determinatum effectum, sed nunc hunc, nunc illum pro Dei arbitrio. Respondetur negando sequelam, quia determinationem effectus Sacramenti in specie habemus ex Scriptura, Conciliis et Patribus, verbi gratia, quod Baptismus regenerat, Eucharistia nutrit, Pœnitentia absolvit, etc. De hac alia determinatione non ita nobis constat. Determinatio effectus in specie.

Quarto, inquit, ubi est æqualitas ex parte passi, et æqualitas ex parte causæ et Sacramenti. Respondetur, cæteris paribus, id concedi posse, sed non est æqualitas ex parte passi, ut consideratur in ordine electionis, neque Sacramentum solum operatur ex virtute limitata ad hunc vel illum gradum, sed prout movetur, vel applicatur a causa principali, nunc æqualiter, nunc perfectius, prout vult, et cujus virtus non est aligata Sacramento, nisi ut ad gradum inferiorem effectu ordinario refertur; ad perfectiorem autem, ex benevolentia particulari extendi potest. Instrumentum operatur prout applicatur, et vovetur.

Objicit plura Sotus, sed procedunt ex non concesso, quia supponit illum gra- 11. Objectiones Soti.

Supponit non admissa.

dum excedentem non dari hic et nunc virtute Sacramenti. Hoc non supponit Doctor, quamvis enim dicat, quod ille ulterior gradus non detur virtute Sacramenti, sed ex speciali benevolentia divina, id intelligendum est juxta antecedentia, ubi dicit ex voluntate universali Deum disposuisse dare gratiam regulariter, mediante hoc signo certo in determinato gradu, ita ut nulli minorem : *Et illa,* inquit, *potest dici conferri virtute Sacramenti ;* et hoc modo esse æqualem virtutem Sacramenti in omnibus ; et in hoc sensu dicit illum gradum excedentem non conferri virtute Sacramenti, sed ex benevolentia particulari, quia nempe Sacramentum ut habet efficaciam et assistentiam Dei, ut signum certum ex voluntate universali tantum, non extenditur ejus virtus, aut significatio ultra illum gradum, ut subest tamen voluntati speciali Dei, causat illum gradum excedentem, etiam ex opere operato ; nam et hoc titulus ipse quæstionis supponit, et impugnatio hujus sententiæ, nam alioquin ille gradus, si a solo Deo produceretur, non mediante Sacramento, concomitanter se haberet ad effectum Sacramenti, nec sic esset locus quæstioni : *An,* scilicet, *omnes baptizati æqualiter recipiant effectum Baptismi ?* neque etiam impugnationi, ut dixi, quæ procedit ex determinata significatione, et significato Sacramenti, cui non corresponderet gradus excedens a solo Deo causatus, magis, quam si causaretur per meritum, vel alio modo ; ideoque Doctor hunc sensum supponens dicit : *Quantum ad Deum determinantem se cooperari isti signo per effectum significatum,* etc. *aliquo modo potest esse differentia, aliquo modo non,* etc. quando effectus est æqualis, quando inæqualis fit a Deo, cooperante Sacramento.

Sacramentum aliter et aliter applicari.

Ex his corruit secunda ratio Soti, quæ est contra suppositionem quæstionis, ita enim procedit, ac si ille excessus non causaretur per Sacramentum. Tertia ratio procedit in sensu contrario, admittendo suppositionem, quasi liberum sit sententiam studio impugnationis ad extrema trahere et propellere ad contradicentiam, quo facilius explodatur. Summa rationis est : quod perinde etiam dici possit Deum per meritum æquale conferre inæqualem gratiam. Respondetur negando sequelam, quia inter meritum et gratiam et gloriam datur proportio secundum medium justitiæ, non ita in Sacramento, quod operatur ex mera liberalitate instituentis, et independenter a merito, et dispositione infantis ; in adulto vero ex proportione dispositionis servatur medium justitiæ de congruo, quando est in peccato personali.

Minus urget altera consequentia, nempe extra Sacramentum et meritum, Deum posse causare illam gratiam ex motivo prædestinationis, et sic tota meritorum ratio proscriberetur. Respondetur absolute potuisse Deum sic facere, non tamen regulariter, perducere prædestinationem ad effectum, nisi per media ordinaria et statuta, nempe Sacramenta et opera, quamvis aliquos præter legem justificaverit in utero, ut sortirentur effectum prædestinationis, qualis erat illa gratia : nihil in hoc præscriptum aut proscriptum est contra legem ordinariam, sed supra illum actum est, quod per media ejus haberi potest in diverso statu infantis.

Oporteret etiam probare de lege ordinaria, ita arctasse Deum efficaciam Sacramenti, ut ultra gradum determinatum, ex speciali voluntate ad ulteriorem gradum quandoque non extendantur. Et quamvis de lege ordinaria media salutis comprehendantur sub Sacramentis et operibus, non eodem modo omnes

electi vocantur, moventur, et pertingunt finem, nam quidam per opera, quidam per Sacramenta; aliis alia sunt opera, prout donantur, neque singulis omnia, ut per se notum est, neque si per pœnitentiam finalem et fidem salvatus est latro in Cruce, proscribitur meritum justitiæ, aut fortitudinis, aut aliarum virtutum, neque si infantes mediante Sacramento salvantur, despicit ideo Deus opera piorum, et, ut supra dictum est, in commento præcedentis quæstionis, si gratia uberior mediante Sacramento daretur alicui, non ideo excluditur a justitia operum, quibus meretur gloriam, quando ad eum statum pertingit, ut patet in Beato Joanne Baptista, et Jeremia; non licet ergo inferre ex gratia collata a Deo mediante Sacramento dispensationem operis; nam ex sententia D. Thomæ (ut ibi visum est) opera subsequentia comparari possunt ad gratiam antecedentem etiam liberaliter datam, ut meritoria ejus.

Ex quo patet ad quartum, quo urget ex hac sententia sequi, quod qui prædestinatus est ad majorem gloriam habeat ampliora merita, quia nempe ex illa benevolentia recipit majorem gratiam et gloriam proportionatam. Respondet Paludanus, admittendo consequentiam, verbi gratia, in infante si sic decederet; sed quantum ad præsentem quæstionem, et in casu argumenti, quo talis perveniat ad ætatem capacem meriti, facilis est responsio ex dictis; imo argumentum seipsum destruit, quia uberior gratia actualis et habitualis in adulto ordinatur ad perfectionem operis proxime, sicut perfectiora media ad perfectiorem finem.

Extra controversiam est adultis, qui salvantur per opera, ex Dei dono, per uberiorem gratiam, dari etiam perfectiora merita; illa gratia abundantior datur a Deo, ut principium excedens, et sicut adjutoria perfectiora gratiæ actualis correspondentia ad finem perfectioris operis; sicut ergo prædestinatus adultus ad gloriam majorem, requirit etiam perfectiora opera, sic uberior gratia, quam reciperet mediante Sacramento, cui etiam corresponderent adjutoria proportionata gratiæ actualis non esset otiosa, sed abundantius reduceretur ad actum meriti. Et sicut gloria in adulto justificato non est ex sola gratia, sed etiam ex operibus per gratiam factis, quo abundantius ei providetur de gratia, ita abundantius providetur de operibus proportionatis. Alia inconvenientia quæ adducit præfatus auctor, explicando hanc sententiam modo dicto, et juxta principia Doctoris nostri, vel non sequuntur, vel non concludunt.

Gratia in adultis ordinatur ad merita.

Hæc disserendi causa dixerim, quia ex instituto commenti non faciunt, cum Doctor non asserat de facto contingere inæqualem effectum hoc modo, sed ut ostenderetur possibilitas hujusmodi non derogare, aut meritis, aut Sacramento, aut Dei providentiæ. Quod namque opponitur de merito, ejusque necessitate, solum habet locum in adultis, non in parvulis, in quibus non habet locum, nisi cum pervenerint ad ætatem adultam; tunc autem sicut et in adultis, salvatur meritum perfectius ratione gratiæ perfectioris, quæ ad opera perfectiora inclinat. De parvulis autem decedentibus ante usum rationis, haberent gloriam perfectiorem ratione gratiæ perfectioris, juxta tenentes eos fuisse electos ad majorem gloriam; sed id non spectat ad hanc quæstionem, quia incertum est, an sint ita electi aliqui ipsorum præ aliis, soli Deo reservatum est.

(d) *De tertio dico*, etc. Declarat quomodo possit esse inæqualitas effectus 15. Quinta conclusio.

sacramentalis ex parte recipientis, inter parvulum et parvulum nulla est inæqualitas ab intrinseco; ab extrinseco potest esse ex impetratione parentum, aut ministri, aut offerentium. Hæc est quinta conclusio in ordine. Prima patet, quia nullum habent actum proprium, aut dispositionem. Secunda patet, quia fides et merita ipsa possunt majorem gratiam impetrare parvula. Circa hanc bene advertit Scholiastes, intelligendum esse non de sanctificante, sed de aliquo dono gratuito, quod gratia actualis, aut gratis data dicitur, quia supra *quæst.* 2. *hujus resp. ad* 2. negat dari aliquam causam meritoriam primæ gratiæ, sive sit fides parentum, sive Ecclesiæ, præter solum Christum. Hæc dona autem annexa effectui Sacramenti possunt impetrari a ministro, vel aliis, ut asserit S. Thomas 3. *p. q.* 64. *art* 1. *ad* 2. imo idipsum docet Cajetanus de gratia sanctificante, posse eam majorem impetrari per ministrum, ita præfato loco intelligens S. Thomam, et alii auctores, quos citat Scholiastes.

Explicatur sensus Doctoris.

D. Thom. Cajetan.

16. Principia ex quibus major effectus acquiritur.

Citatur etiam noster Doctor hîc pro hac opinione communiter, sed immerito ex dictis. Quod si quis eam defendere voluerit tanquam ejus, videat quæ dicant Patres de virtute fidei ad impetrationem de jejunio matris Samsonis quantum valuit filio; item Matthæi 9. *Videns Jesus fidem illorum,* (nempe supponentium paralyticum ex tecto) *dixit, confide fili, remittuntur tibi peccata tua;* ubi glossa : *Quantum valeat apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, ut intus et extra sanaret hominem?* Item, quantum valuit oratio Stephani pro Paulo, et innumera hujusmodi? Hoc tamen erit meritum de congruo tantum, ex cujus motivo Deus in Sacramento dat uberiorem gratiam, quam alias regulariter non confert. Quod autem contra hoc afferri posset ex illa quæstione, qua dicitur Sacramentum non dependere a malitia aut bonitate ministri, intelligitur quantum ad substantiam Sacramenti, effectum et fructum, ejus ex lege, et ordinarium. Quibus non obstantibus, Deus adjicere potest ex liberalitate aliquid ob impetrationem aliorum. Contraria opinio magis placet, ut quæ communis est, et magis consentanea principiis Doctoris.

Subjicit in adultis inveniri inæqualitatem effectus ex inæquali dispositione; est Tridentini *c.* 7. *jam citato*, et communis Theologorum; ex quo sequitur tertium, quod adjicit, inæqualem esse effectum Sacramenti in parvulo et adulto, quia in hoc major est ratione consensus, et fidei, et actus boni disponentis. Loquitur de adulto absolute, sicut alias supra explicuimus, nempe ut habet originale tantum, et non mortale actuale, licet habere possit veniale; reliqua patent.

QUÆSTIO VIII.

Quid faciendum de parvulo exposito?

D. Thom. *q.* 66. *a.* 9. Richard. *hîc art. ult. q.* 1. Sotus *d.* 3. *a.* 9. Suar. *tom.* 3. 3. *p. d.* 22. *s.* 2. *et d.* 31. *s.* 6. *cap. cum itaque. c. similia. et c. parvulos, de consec. d.* 4. *sunt* Leon. *et* Greg.

Juxta ista patent quædam quæstiones sine argumentis. Primo, quid faciendum est de parvulo exposito? Respondeo, aut inveniuntur in eo certa signa, quod non est baptizatus, sicut mulierculæ consueverunt cum eo apponere sal, sicut cum deportandis ad Baptismum fit, et tunc absque aliqua hæsitatione baptizandus est absolute. Aut non inveniuntur cum eo talia signa, et adhuc, quod

non potest de eo haberi tale signum per viciniam, nec per testimonium fide digni, quod sit baptizatus, baptizandus est ; tamen tutius est uti illa illius capituli *Extrav.* de Baptismo, et ejus effectu, *de quibus dubium*. Et de isto casu loquitur Leo de consec. dist. 4. *De quibus* (inquit Leo) *nulla extant indicia inter propinquos et vicinos, quibus baptizati fuisse doceantur, agendum est ut renascantur, ne pereant; in quibus, quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, ut videatur iteratum.*

COMMENTARIUS.

Juxta ista patent quædam quæstiones. etc. Resolutio hujus quæstionis est vera, non solum ex Decreto Leonis citato, sed etiam Carthaginensi V. *cap.* 6. Concilio Africano sub Bonifacio, *cap.* 39. Wormatiensi *cap.* 70. et refertur *de consecrat. dist.* 4. *cap. Placuit.* Alexandro III. capitulo, *De quibus*. Ex quo resolvit Doctor dandum esse tutius Baptismum sub conditione. Anteriores Patres absolute baptizandum docuerunt ex speciali conditione illorum temporum, in quibus minus fundari posset præsumptio.

QUÆSTIO IX.

Utrum parvuli Judæorum et infidelium sint invitis parentibus baptizandi ?

D. Thom. 3. *p. q.* 68. *a.* 10. (*ubi* Cajet. *et alii*) *et* 2. 2. *q.* 10. *et.* 11. Richardus *d.* 6. *a.* 3. *q.* 3. Durand. *hîc q.* 6. Palud. *q.* 4. Gabr. *q.* 2. *a.* 3. Vasq. 3. *p. d.* 155. Suarez 3. *p. tom.* 3. *d.* 25. *s.* 4. Sotus *d.* 5. *q. a.* 7.

De parvulis (a) Judæorum et infidelium, an sint invitis parentibus baptizandi, dicitur quod non, quia aut redderentur parentibus, et tunc baptizatio eorum esset in contumeliam fidei Christianæ, quia post nutrirentur a parentibus in errore parentum ; aut non reddentur, et tunc fieret injuria, quia dum sunt parvuli, jus habent parentes in eos. in 4. d. 4. art. 3. q. 3.

Sed hæc ratio, licet forte concludat de quacumque persona privata, quod non posset parvulos a talibus auferre, nec juste baptizare, non videtur tamen concludere de Principe, cui in regimine reipublicæ tales sunt subditi. Nam in parvulo Deus habet majus jus dominii quam parentes ; universaliter enim in potestatibus ordinatis, potestas inferior non obligat in his, quæ sunt contra superiorem, sicut docet Augustinus de verbis Domini, *hom.* 6. et ponitur cap. ult. lib. 2. *Si aliquid jubet potestas, quod non debes facere, hîc sane contemne potestatem, timendo potestatem majorem;* et declarat in exemplo de Curatore et Proconsule, de Proconsule et Imperatore, de Imperatore et Deo ; ergo si quis habet regere rempublicam, magis debet quantum in se est, cogere unumquemque subdi domino superiori quam inferiori, imo superiori contempto inferiori, quando inferior in tali dominio resistit superiori.

Superiori Domino contra inferiorem obediendum est.

Sicut ergo Imperator deberet sententiare aliquem obedire debere Proconsuli, contempto præcepto Curatoris, id est, inferioris Proconsule, si contradiceret Proconsuli, ita etiam, si essent sub eodem dominio ordinata, scilicet, quod aliquis esset servus Titii, et

Titius Petri, magis deberet Imperator cogere servum servire Petro, quia superior est Titio quam Titio, si Titius vellet uti servo illo contra dominium Petri; ergo maxime debet Princeps zelare pro dominio servando supremi Domini, scilicet Dei, et per consequens non solum licet, sed debet Princeps auferre parvulos a dominio parentum volentium eos educare contra cultum Dei, qui est supremus et honestissimus dominus, et debet eos applicare cultui divino.

COMMENTARIUS.

1. (c) *De parvulis Judæorum,* etc. Hanc quæstionem paucis absolvunt antiqui quam moderni, ex variis dicendi modis, in varias etiam etiam quæstiones trahunt, quorum, vel ipsas opiniones prolixum est referre. Videantur auctores, quos citat Scholiastes sub titulo quæstionis de filiis infidelium, qui non subsunt Principibus Christianis, sive ut servi, sive ut cives, non est quæstio, sed de iis qui subsunt, et quorum potest adhiberi cura debitæ educationis et disciplinæ in Christiana religione, et iis quæ spectant ad salutem, quia in his tantum fuit praxis aliquorum regnorum, ut in Hispania, ex qua forte primum mota est quæstio inter Scholasticos, neque est quæstio de Baptismo auctoritate privata dato, sed publica, quæ supponit potestatem in parentes.

Scopus quæstionis.

Quantum ad subjectos civiliter, negant aliqui posse baptizari invitis parentibus licite; alii negant etiam valide baptizari. In priori sententia est D. Thomas, et Richardus loco citato a Scholiaste, et alii. Secundam docent quamdiu sub cura parentum degunt, et potestate quotquot docent ad Baptismum infantis requiri consensum et voluntatem alienam, non secus ac ad Baptismum adulti consensum proprium; ita Durandus *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 6. Paludanus *quæst.* 4. Capreolus *dist.* 5. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad* 3. Sylvester in *summa,* verbo *Baptismus* 4. *quæst.* 7. Marsilius *in* 4. *quæst.* 4. *art.* 4. *dub.* 3. Quantum ad servos communiter tenetur, filios eorum posse baptizari invitis parentibus, sed differentia est, quod quidam baptizari non posse aiunt, antequam separentur; alii dicunt etiam ante separationem baptizari posse.

Negativa. D. Thom. Richardus.

Affirmativam partem docet Doctor cum limitatione superius adjecta, quem in præsenti quæstione sequuntur omnes ejus discipuli et Gabriel; vide scholium quod summarie et clare resolvit hanc difficultatem.

SCHOLIUM.

Principem posse invitis parentibus infidelibus subditis baptizari facere eorum parvulos, modo provideat ne majora mala inde sequantur; imo ipsi parentes forte minis inducendi essent ad professionem fidei, si circumstantiæ id utile suaderent in fidei favorem. Ratio, quia Princeps debet zelare pro dominio Dei, quod habet in parvulos ut baptizentur, et ei serviant, et compescere subditos abutentes suo subordinato dominio in contrarium. Ratio est Augustini citati a Doctore, non tamen sub pœna mortis essent compellendi, sed bene pœna exilii vel mortis civilis; et sic intelligit Doctor. Et hoc secundum practicavit Ferdinand. Rex Hispan. et habetur ex l. *Cunctos C. de sum. Trin.* Primum prohibuit Concil. Tol. IV. ut habetur, *c. de Judæis* d. 45. illud certum et commune, parvulos invitis parentibus infidelibus valide baptizari, quia non requiritur propria, nec parentum intentio in parvulo, ex August. 24. Est contra Durand. hic q. 7. et Cathar. opusc. de infantibus Jud. baptiz.

Dico ergo breviter (b), quod si Princeps hoc faceret cum cautela bona, scilicet ne parentes prius cognoscentes hoc futurum, occiderent pueros suos, et quod baptizatos faceret religiose educari, bene fieret. Imo quod plus est, crederem religiose fieri si ipsi parentes cogerentur minis et terroribus ad suscipiendum Baptismum, et ad conservandum postea susceptum, quia esto quod ipsi non essent vere fideles in animo, tamen minus malum esset eis, non posse impune legem suam illicitam servare, quam posse eam libere servare. Item filii eorum, si bene educarentur in tertia et quarta progenie, essent vere fideles.

Et si dicas quod secundum prophetiam Isaiæ, quam recitat Paulus Rom. 9. *Reliquiæ Israel convertentur in fine;* et ideo Judæos non oportet cogere totaliter ad Baptismum suscipiendum et relinquendum legem suam. Respondeo, non dubito, quin vera sit prophetia Christi, quam recitat Christus Joan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, et non accepistis me; si alius venerit in nomine suo, illum suscipietis;* ergo ad minus ex verbo Christi erunt pervertendi, quia adhærebunt illi pessimo Antichristo, de quo est sermo Christi prædictus.

Et si dicas, quod visa destructione Antichristi, illi qui sibi adhæserant, convertentur, dico pro tam paucis, et sic tarde convertendis, non oporteret tot Judæos, in tot partibus mundi, tantis temporibus sustinere in lege sua persistere, quia finalis fructus de eis Ecclesiæ est, et erit modicus. Unde sufficeret aliquos paucos in aliqua insula sequestratos permitti legem suam servare, de quibus tandem illa prophetia Isaiæ impleretur.

Istud autem de parentibus infidelibus cogendis per minas et terrores, videtur probari, quia simile commendat illud Concilium Toletanum supra allegatum d. *Qui pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi principis* * *Assebuci;* ergo in hoc approbat eum tanquam principem religiosum, quia infideles coegit ad fidem. Concil. Tol. 4. c. 55. * al Sisebuci.

COMMENTARIUS.

(b) *Dico ergo breviter,* etc. Hæc est conclusio Doctoris, quam probat ratione præmissa ex auctoritate S. Augustini, et ex subordinatione juris parentum in filios, ad jus quod habet in ipsos Deus; contra quod nec licite nec juste fit usus dominii inferioris, non solum in præjudicium juris divini, sed ipsius tertii, nempe infantis, cui tenetur parens providere de remedio necessario ad salutem, non solum ex præcepto divino, sed etiam naturali, non secus ac de alimentis. Et hoc de justitia eo modo quo potest intervenire inter patrem et filium justitia; sed Princeps habet potestatem coactivam respectu subditorum ad defensionem innocentis, quia *gladium Dei portat,* alioquin non recte consisteret politia a Deo instituta inter homines, si delictum publicum particularis personæ et subjectæ non ordinaretur per sufficientem auctoritatem, quantum ad posse, et maxime si est contra jus tertii, quale in proposito est ipsius infantis et Dei, quia parens tenetur filio infanti reciproce, sicut filius parenti; ergo sicut ex

2. Conclusio affirmativa. Probatur.

Potestas Principis.

Jus reciprocum filii in parentes.

jure parentis in filium, fieret injuria, si parenti auferretur; sic etiam ex debito parentis, quo obligatur filio infanti, fieret injuria infanti, si abstrahat necessaria ad vitam corporalem et spiritualem, sine quibus nequit consistere. Unde sicut Princeps potest vindicare occisionem infantis, quantum ad vitam corporalem in parentem, et eripere infantem hoc periculo, et separare a parentibus, ita etiam potest a fortiori vitam ejus spiritualem defendere, quia hæc potior est, ad eamque retinendam, exponenda est vita temporalis.

Tenentur ei quoad necessaria, et cogi possunt.

3. Responsio aliorum.

Respondent adversarii, quod licite defenduntur infantes, et separantur a parentibus, quando injusta vis ipsis infertur in rebus debitis jure naturæ, eo quod defensio hæc locum habeat solum contra vim et fraudem manifeste repugnantem juri naturæ. Parentes infideles non inferunt talem injuriam, neque abutuntur patria potestate proprie contra legem naturæ, sed contra legem fidei, et contra pietatem non lumine naturali cognitam, sed solo lumine fidei notam ; ex quo inferunt, futile esse hoc argumentum, quia alias probaret privata auctoritate, sicut licet defendere infantem, quem occidit parens, ita etiam liceret baptizare, eo invito.

Teneri parentes ad ea quæ necessaria sunt lumine naturæ.

4. Impugnatur jus naturæ non obligat contra legem fidei.

Contra hanc responsionem primo, jus naturale non obligat contra legem fidei, quidquid enim conceditur jure naturali, completur in Decalogo, et reducitur ad præcepta virtutum, quæ omnia confirmantur lege fidei, et quæcumque lex ordinatur ad finem charitatis, quia charitas est plenitudo legis; nam sicut nullus est status medius naturæ puræ, sic etiam nulla lex naturalis, quæ non subordinatur charitati, fidei et saluti; ergo nulla obligat in præjudicium fidei et charitatis, pietas enim, in qua fundatur omne ejus parentis in filium ratione propagationis, non obligat contra finem ipsius propagationis, qui est cultus Dei, recta educatio prolis ad salutem ordinata, ad quæ ordinatur etiam matrimonium, sive ut contractus naturalis est, sive ut Sacramentum; ergo pietas non obligat contra fidem, aut charitatem aut salutem, et rectam educationem prolis, aut contra ipsam pietatem, qua parens tenetur infanti; ergo nullum jus concedit parenti in filium contra debitum pietatis, qua tenetur filio, contra præceptum fidei, quo tenetur parens, et charitatis, contra præceptum de suscipiendo Baptismo, quod obligat tam fideles quam infideles.

Omnis lex subordinatur charitati, et fidei.

Sed hæc præcepta lumine naturali ipsi non sunt nota, et iis propositis sufficienter tenetur ea amplecti, neque est ignorans; ergo etiam præceptum, quo tenetur ex pietate ad rectam educationem et necessariam infanti ad salutem sufficienter propositum eum obligat, ita ut nullam habeat excusationem, aut prætendere possit, quin peccet contra pietatem; sicut is, cui prædicatur sufficienter fides, et eam non vult recipere, peccat peccato infidelitatis, ut per se notum est; et cui prædicatur necessitas Baptismi, et legis obligantis, illudque contemnit, omnium opinione peccat, quia lege comprehenditur, et nullam juris aut facti ignorantiam prætendere potest, cum ipsi sufficienter proponatur; quod ergo lumine naturali, aut lumine fidei divinæ, aut humanæ cognoscat obligationem, qua tenetur providere filio, non facit ad propositum, modo subsistat ipsa ejus obligatio, quamvis ignorantia fundata et invincibilis ipsum alias excusaret à culpa, donec proponatur ei sufficienter præceptum. Multa enim sunt præcepta naturalia, quæ seclusa traditione et instructione per alienam auctoritatem, privatam aut publicam,

non cognoscuntur ab infidelibus.

Sed infideles sub Principe Christiano, et inter Christianos degentes, nequeunt prætendere ignorantiam fidei, aut Baptismi, ut praxis docet, quia coguntur in plerisque locis audire verbum fidei, mysterium ac necessitatem Baptismi, ut Romæ Judæi; ergo tales tenentur præcepto naturali providere filio de Baptismo, et consequenter nullum jus habent educandi filium contra præceptum, in perniciem et damnationem. Sed ubi non læditur jus paternum, quod in proposito est nullum, non fit injuria providendo filio per publicam auctoritatem, quæ succedit et corrigit errorem patris, et seclusis aliis inconvenientibus et impedimentis, hoc ad eam spectat; ergo licite potest id præstare, non obstante auctoritate parentum.

Secundo, Baptismus, aut fides suscepta, non inducit majorem obligationem legis naturalis parentibus respective ad pietatem, qua tenentur filiis, quia non aggravat legem naturæ fides, neque destruit, neque præjudicat juri parentum in filios, alias essent pejoris conditionis in hoc quam infideles et Judæi; sed filii hæreticorum et fidelium possunt secundum adversarios baptizari auctoritate Principum et Ecclesiæ renuentibus parentibus; ergo etiam infidelium subditorum filii baptizari, sine præjudicio juris paterni, invitis parentibus, auctoritate Principis.

Major patet ex dictis, quia fides confirmat legem naturalem, ac proinde non tollit jus parentum in filios. Minor conceditur communiter ab omnibus, exceptis forte iis, qui requirunt consensum parentum, ut Baptismus sit validus; quæ sententia superius impugnata est, eamque merito rejiciunt communiter auctores post Augustinum; et quidquid de ea sit, non facit ad institutum, in quo quærimus præcise de titulo justitiæ requisitæ ad actum, ne fiat contra jus paternum. Consequentia probatur ex eo, quod quis sit baptizatus, nullum jus politicus Princeps acquirit in filios ejus magis quam in alios subditos infideles, eorumque filios, nullum jus Baptismi recipiendi accrescit baptizatorum filiis, magis quam aliis in præjudicium potestatis paternæ; nullum jus acquirit, ipsa etiam Ecclesia in filios parentum baptizatorum magis quam in alios, qui foris sunt, donec recipiant Baptismum; et quidquid sit, tantum obligantur ad baptizandum filios, plusquam infideles, ratione fidei receptæ, et Baptismi, unde redundat potestas compulsiva in Principe, ut possit providere filiis, et compellere parentes; sed fides recepta non variat obligationem aut materiam pietatis, et nihil juris addit vel adimit parentibus; et præcepta quæcumque sive de fide, sive de Baptismo, quæ obligant parentes respective ad filios, perinde obligant fideles et infideles cives, et quoad politicam subjectionem sunt pares; ergo etiam par potestas Principis in ipsos, qua compellat ad Baptismum filiorum.

Par potestas Principis in filios fidelium, et infidelium.

7. Tertia ratio. Ex potestate in filios servorum.

Tertio servitus politica et civilis non magis inducit potestatem in præjudicium potestatis paternæ, quam præceptum divinum naturale, quo tenentur parentes providere filiis de necessariis ad salutem, quæ necessitas alligata est Baptismo, supposita promulgatione ejus, ut supra visum est; sed Principes possunt invitis infidelibus servis, auferre filios, et separare a parentibus, eosque baptizare ante vel post separationem, ut admittunt auctores præmissi, ergo etiam idem dicendum de filiis infidelium civium. Major cum consequentia probatur, servitus non est inducta jure naturali, sed jure politico, aut Gentium; neutrum horum potest præjudicare juri naturali, quod est fundamentum reliquorum, ideoque potest servus et serva

Servitus non est inducta jure naturali, vide infra d. 15. Non præjudicat

juri naturali. agere pro alimoniis necessariis, sicut Monachus et Monacha, quibus nihil est proprii, sed acquirunt Monasterio, sicut et servus domino; et potest servus et serva fugere, si cogantur a domino ad violationem juris naturalis, ut si serva de pudicitia ab eo tentetur, imo hoc ipso fit libera.

Ergo si servitus præjudicat potestati paternæ in filios, ut eo invito baptizari possint, sic etiam præceptum Dei et juris naturalis, quo ipse tenetur eis providere de remedio, et instructione seu educatione necessaria ad salutem, perinde præjudicat eidem potestati, quia hoc strictius obligat in ordine ad Deum, et ad ipsum infantem quam titulus servitutis, in ordine ad dominum politicum. Si ergo potestas paterna non præjudicat subjectioni ad dominum temporalem, quæ concedit jus et facultatem extrahendi et vendendi, aut baptizandi servorum filios, a fortiori non præjudicat, neque extenditur contra subjectionem debitam Deo, et legi naturali, quæ est de debita educatione prolis.

Præceptum juris naturalis servitutis titulo strictius.

8. Confirmatur. Præceptis concurrentibus potius tenet.

Confirmatur, quia concurrentibus duobus præceptis in eadem materia, inferioris præceptum cedit præcepto superioris; politicum divino positivo; naturali positivum; inferioris virtutis præcepto superioris, cæteris paribus. In proposito autem id magis patebit, comparando præceptum seu jus servitutis cum præcepto divino et naturali, ut patet in instantiis datis, de servo et serva, quia subjectio per servitutem dissolvitur, quando nequit observari sine præjudicio legis divinæ, aut sine periculo fidei, castitatis, aut alterius peccati, quæ sit gravis offensa divinæ legis, aut naturalis, aut juris, etiam tertii. Sed servitus ita præjudicat parentibus infidelibus et servis, quantum ad jus paternum in filios quoad propositum casum, ita ut contra voluntatem domini non teneat; ergo a fortiori jus divinum naturale de recta educatione prolis, similiter præjudicat potestati paternæ, quando usus ejus fit contra legem Dei, et cedit præcepto fidei et Baptismi, quo tenentur parentes in seipsis et in ordine ad filios, ex fundamento sententiæ oppositæ, quæ reducit jus paternum et obligationem strictam ejus in hoc quod infans sit aliquid patris; et quantum ad jus positivum non sint diversæ personæ, quia quod acquirit parens, acquirit etiam filio, ergo etiam sicut parens tenetur præcepto Baptismi et salutis suæ procurandæ, ita etiam hoc præceptum comprehendit suo modo filium, quantum ad obligationem parentis, saltem quando filius non est capax voluntatis propriæ.

Servitus cedit legi divinæ.

Quarto, filius perveniens ad usum rationis modo consentiat, invitis parentibus, baptizari potest, et si subsit periculum subversionis, etiam potest separari; sed usus rationis in filio nihil derogat potestati paternæ, ergo etiam sine præjudicio paternæ potestatis similiter potest infans baptizari. Major est concessa ab omnibus, quia in iis quæ faciunt ad salutem, non subest patri, quando ipse est capax proprii consensus. Minor probatur, quia in omnibus reliquis est subjectus, saltem quamdiu est impubes, ita ut contractus, donationes, vota ejus possint irritare parentes, ergo ideo, quoad ea quæ sunt salutis non subest, quia in favorem fidei cultus et salutis eximitur a potestate paterna, quando his repugnat; ergo etiam quando est infans in præjudicium salutis, etc. non subjicitur potestati paternæ.

Patet ultima consequentia, quia usus rationis non eximit illum a potestate paterna, ut dixi, in omni materia, ad quam

subsistit ipsa potestas; non subsistit quoad pervenientem ad usum rationis contra fidem, salutem, et reliqua, quæ ad salutem faciunt, et in ordine ad Deum, cui magis subjicitur, quam parentibus, et in detrimentum animæ propriæ; hæc omnia concurrunt in eo infante, ergo præjudicant potestati paternæ, quando repugnat.

Patet subsumptum, infans est capax salutis et damnationis, subjicitur necessitati Baptismi, et præcepto, quantum est ex parte legis; in infantia habet jus propriæ salutis, sicut et alia jura hæreditatis, alimentorum, legitimæ successionis, educationis, quamvis usus impediatur; pro ipso Christus passus est, est capax fructus et applicationis meritorum Christi, etiam quoad usum et effectum salutis, ut de fide est; habet necessitatem, quia peccatum quod inest independenter a voluntate parentum, et quod expiari potest Sacramento, habet periculum certæ damnationis, si in ea ætate decedat sine remedio; ergo sicut potestas paterna non præjudicat aliis juribus politicis et naturalibus, quæ observare cogitur a Principe, et debet, ita etiam minus præjudicare potest huic juri magis fundato, et ex quo acquiritur majus emolumentum, et fundatur in subjectione infantis ad Deum, quæ tolli nequit, et cujus violatio irreparabile detrimentum afferre potest; ergo etiam infans in illo statu habet quodcumque jus, quantum ad titulum, in ordine ad salutem, quod habet perveniens ad usum rationis, sicut et necessitatem; et in hoc solum differt perveniens ad usum rationis quod fiat capax sui juris in usu per proprium consensum, sed ad Principem spectat vindicare jus innocentis contra invasores, deficientibus inferioribus ministris et abutentibus sua potestate; ergo et defendere infantem contra parentes in suo jure et fructu, quo in ea ætate frui potest.

11. *Confirmatur. In periculo mortis potest baptizari invitis parentibus.*

Confirmatur, infans in certo periculo mortis constitutus, potest baptizari invitis parentibus, ut concedunt aliqui ex Doctoribus oppositæ sententiæ, etiam a privata persona; hoc esset falsum, si potestas paterna præjudicaret necessitati infantis, et præcepto charitatis, quo alius in extrema necessitate constituto subvenire debet, secluso alio inconvenienti, præter læsionem prætensam potestatis paternæ, quæ nulla est; ergo etiam Princeps in probabili periculo mortis potest subvenire infantibus per remedia opportuna, etiam invitis parentibus, seclusis aliis inconvenientibus, imo forte, quod amplius est, tenetur, non secus ac privatus in casu expresso. Probatur consequentia, jure administrationis publicæ tenetur submovere pericula multorum subditorum, si commode, et sine majore incommodo potest, non solum præsentia et certa, sed etiam probabilia et imminentia, quia hoc ad prudentiam et providentiam legislatoris spectat, secundum quam operari tenetur respective ad subditos; et pater in periculo probabili infantis, tenetur etiam ei subvenire, sed infantes infidelium subditorum sunt magna pars Reipublicæ, et in ea ætate, quæ minimo cuique nocumento subest, et infert periculum probabile mortis, propter teneritudinem, et minimam resistentiam, accedente infidelitate parentum, qui remedia salutis et sibi, et infantibus necessaria nunquam adhibebant, sed abhorrent; ergo de iis potest providere Princeps invitis parentibus contra rationem et debitum, nullumque jus habentibus, illa propulsandi. *Obligatio Principis.*

12. *Responsio. Impugnatur.*

Si dicas, infantes habere jus, sed impeditum et remotum, quia cum nequeant habere voluntatem propriam, reputatur voluntas parentum tanquam voluntas ejus,

quæ repugnat. Contra, si interpretari licet voluntatem infantis præsentem aut futuram, illa interpretanda est, quæ ad necessitatem tollendam valet, et pro qua divina lex et salus infantis clamat et supponit, et quæ est secundum jus ipsius, et ordinationem Dei et Christi, eamque voluntatem, quæ debet inesse parentibus, non quæ inest, sicut in fide, et intentione Christi et Ecclesiæ, baptizantur valide, non in fide parentum, si infideles sunt, aut hæretici, vel si minister est talis, ex errore privato, modo salvetur in eo intentio universalis; ergo non est interpretanda voluntas iniqua parentum esse infantis.

Nequit voluntas iniqua parentis esse infantis.

13. Quinta ratio. Potestas paterna est in favorem infantis.

Quinto, quia potestas, quam habent parentes in infantem, seu tutores, qui parentibus succedunt, magis est in favorem infantis, quam in favorem ipsorum, quamdiu manet in ea ætate; ergo nequit esse aut fundari in præjudicium infantis. Antecedens patet, quia in ea ætate nequit aut sibi, aut aliis, per se proficere; parentes autem ipsi tenentur de educatione, et aliis necessariis; ex actu autem et usu sufficienter declaratur potestas, et ejus finis, quando autem pervenit infans ad usum rationis, parentibus tenetur, sed non in iis quæ repugnant saluti, quia *qui non odit patrem suum et matrem,* etc. *non est me dignus,* ut explicat Gregorius *quos adversarios sentit in via Dei;* ergo minus parentes videntur habere potestatem in ipsum infantem in præjudicium suæ salutis, quia filius non debet portare iniquitatem patris, aut ei subesse quoad hoc; et si filius quando jam proficit patri, non est in potestate ejus, quoad ea quæ sunt salutis, quando obest, minus congruum erat bonitati divinæ eum constituere sub ejus potestate iniqua, quam quando est infans, et minus sibi subvenire posset.

Minus subest parenti infans, quam perveniens ad usum rationis, quoad salutem.

Sed est aliqua potestas coactiva et executiva hujus juris, quod habent infantes, non alia quam Principis, deficientibus aut abutentibus sua potestate tutoribus et parentibus; ergo potest Princeps dare suum jus infantibus, reclamante pro ipsis lege divina et propria necessitate.

Dices, quod Princeps habet tantum jus positivum. Contra, si parentes in aliis virtutibus male educant filios contra legem naturalem, potest Princeps emendare eorum errorem; sed nihil magis est de lege naturali, quam Dei cultus verus, nihilque magis conducit ad pacem publicam et profectum Reipublicæ; ergo Princeps habet potestatem corrigendi errorem in religione, qui redundat in publicum detrimentum, invitis etiam parentibus educantibus filios in contemptum religionis et veri cultus. Et quamvis Princeps non habeat potestatem directam in ordine ad spiritualia, habet tamen indirectam, quando error vergit in detrimentum utilitatis communis, sicut ex sententia Theologorum, Pontifex habet potestatem indirectam et universalem quoad temporalia, quando necessaria sunt ad finem spiritualem.

Ex his omnibus unica hæc conclusio elicitur, nempe jus parentis in filium nullum esse, in præjudicium salutis ejus et fidei, ac institutionis divinæ, ac proinde posse Principem sine læsione juris, quod non fundatur, potestatis paternæ, eo invito filium ejus baptizare.

Vasquez *d.* 155. qui illam responsionem hactenus impugnatam transcripsit, velut communem Doctorum adversæ sententiæ, adducit diminute fundamentum, seu rationem Doctoris, et quasi in contemptum dicit eam unicam esse, non advertens quod in contraria sententia unica, etiam sit, quæ desumitur ex potestate parentum in filios; in quæstione autem

versatur quomodo hæc parentum potestas sit intelligenda. Doctor contendit non esse intelligendam, quasi extendat se contra potestatem Dei in eumdem infantem, et quæ nullo modo extendatur in præjudicium ipsius infantis, neque fidei et cultus divini, quia est potestas subordinata, nec tenet contra potestatem superiorem; nec tenet contra jus tertii, ipsius scilicet infantis, nec tenet contra debitum fidei, et cultus quod strictius ligat, nec tenet universaliter contra justitiam. Et hoc videtur verum etiam in multis aliis, ut est, exempli gratia, obligatio contractus matrimonialis inter infideles, quæ est juris naturalis, non tenet altero conjugum ad fidem converso, in præjudicium fidei et religionis, quando subest tale periculum; non ligat restitutio debiti, quando urget necessitas gravissima debitorem; non urget debitum conjugale cum abusu contra temperantiam; non urget ipsa subjectio filii parentibus, quando pervenit ad usum rationis, cum periculo subversionis propriæ; non urget præceptum de non auferenda re aliena, quando prævalet extrema necessitas, si dominus est nolens; non urget præceptum conservandi vitam per medicinam, et alia exquisita remedia, quæ exhauriunt integram substantiam ægri, in detrimentum uxoris et filiorum et familiæ.

Aliud ergo est parentes habere jus absolute in filium infantem, et aliud est jus prædictum cum omni limitatione et concurrente ex una parte, iniquitate parentis, et aliis circumstantiis, quas hactenus explicuimus, subsistere; nam inter ipsos oppositæ sententiæ Doctores, in alia quæstione, de dispensatione legis naturalis, nihil est magis vulgare quam materiam. legis naturalis, accedente nova circumstantia, ita variari, ut desinat obligare, per hæc solvendo exempla, quæ dispensationem sonant.

Quamvis ergo parentes habeant jus absolute, illud non extenditur ad materiam, in quavis circumstantia, quæ eam omnino mutat, qualis est quælibet ex dictis. Sic Princeps habet jus in regnum, quod potius est ex fine, quam parentis in filios, quia si necessitas subest Reipublicæ, potest privare parentem, separando filium eo invito, et exponendo pro salute Reipublicæ, sed jus non habet, ut tyrannice eo utatur, et contra finem debitum in ruinam Reipublicæ, cui tenetur de recta administratione; pater habet jus in filios, familiam et substantiam, tamen si est prodigus, abliguriens patrimonium, et perverse utens suo jure, potest privari illo jure. Hæc et plura ex unica illa ratione, et sit unica Doctoris, elicere possumus. Redargutio autem allata ab eo (quasi privatus posset, quod in nostro casu posset princeps) in responsione, est satis in doctrina morali infirma, quia homo privatus nequit sine auctoritate ingerere se administrationi publicæ neque potest, ac proinde nequit privare parentes, aut alios sua possessione, etiam iniqua, ex propria auctoritate; si tamen casus extremæ necessitatis infantis urgeret, neque alius adesset, posset eum invito parente baptizare jam moribundum, ut vel ipsi etiam alterius sententiæ docent. Sequela ergo illata ex doctrina Doctoris non est ad propositum, neque ex principiis ejus sequitur.

Respondent alii non esse contra jus paternum baptizari infantem eo invito, sed separari esset contra jus paternum, quæ tamen separatio necessaria foret. Contra, si non est contra jus parentum baptizare infantem, iis invitis, minus est contra idem infantem baptizatum separare, si sit necesse, quia, suscepto Ba- 17. **Responsio aliorum. Si baptizare licet, licet etiam separare.**

ptismo, jam transit in jus Ecclesiæ, et prævalet favor fidei et Sacramenti. Consequentia probatur, quia accessorium sequitur naturam principalis; ergo si jure fit Bapti smusinfantis invitis parentibus, etiam separatio, invitis parentibus, si necessaria est, jure fit, cum ratione Baptismi novus acquiritur titulus infanti, contra parentes et Ecclesiæ. Accedit quod etiam sine ulla separatione possit infanti provideri donec usum rationis attingat, tunc autem non subest parentibus in iis, quæ sunt salutis; potest ergo tunc separari et cogi ad observantiam fidei, etiam invitus, ex Toletano IV. et cap. *Cum Marthæ,* quia subest directe Ecclesiæ.

Alii respondent fore scandalum. Sed
18. Responsio aliorum refellitur. contra, quia illud scandalum nescio in quo fundatur; in primis non est scandalum ex parte infantis, cujus saluti recte providetur; non est scandalum parentum, nisi tantum Pharisaicum, quia jam supponuntur dati in reprobum sensum; neque est scandalum respectu credentium, ut per se constat. Si dicas reddi posse fidem odiosam per hoc, apud infideles, qui similiter uterentur eadem violentia circa infantes fidelium quos rapiunt; sed primum nihil est, quia vix fides potest reddi magis odiosa apud infideles jam obduratos, quam sit artificio dæmonis, et eadem ratio urgeret baptizando filios Anabaptistarum aut aliorum hæreticorum, quibus sic licet succurrere. Deinde infideles et hæretici non minus diligentes sint ad subversionem filiorum aut infantum fidelium, sive casus noster habeat praxim, vel non habeat. Ultimo tandem casus noster intelligitur practicandus, ubi non emergat majus damnum.

Impedimenta ex scandalo prætensa submoventur.

Casus noster excludit majus damnum.

19. Aliorum responsio. Respondent alii, quod Deus non ita voluit violente homines vocari ad fidem, sed libere, et nulla necessitate; sed hoc unde constat nescio, dato casu, quia voluntatem Dei licet colligere ex institutione Sacramenti, quod hoc modo collatum valet, quidquid dixerint quidam; lex charitatis, et justitia secundum quas in proposito operatur, est lex Dei. Deus etiam in forma patrisfamilias vocavit libere ad cœnam servos suos, sed alios negantes contempsit, alios etiam induxit per *compelle intrare*. Habemus etiam exempla Matathiæ 1. *Machab. cap.* 2. qui sic in virtute circumcidit infantes in finibus Israel, in quibus vix est dubium fuisse aliquos filios infidelium, et Assebuti quod adducit Doctor, qui religiosus Princeps appellatur a Toletano IV. Habemus etiam exemplum Ferdinandi Catholici, et aliorum Regum Hispaniæ, qui Mauros et Judæos compulerunt ad Baptismum, inter quos non est dubium fuisse multos invitos ad Baptismum proprium, et filiorum.

Ex quibus patet ad fundamenta oppositæ sententiæ, et ad alteram partem conclusionis, quæ magis spectat ad materiam de fide; eam hic tangit Doctor incidenter, proinde ne prolixius trahamus hanc quæstionem, quam Doctor sine argumentis, ut ipse asserit, sicut, et præcedentem transegit, in suum locum eam remittimus. Videnda est obligatio Principis, ut provideat verum cultum, qui est juris naturalis, et summoveat blasphemias et errores publicos, quæ provocant iram Dei in detrimentum publicæ pacis, quid conducat ipsis infidelibus religio, et hujusmodi, et cur magis extendatur potestas civilis in hæreticos quam in infideles, et hujusmodi alia, ut sunt sacrilegia, quæ ab hujusmodi contra fidem publice et privatim fiunt, an habeat jus illa vindicandi, aut prohibendi usum suæ superstitionis, ex quo redundare potest periculum subversionis aliorum fidelium, sicut et plura alia peccata contra ipsam legem natura-

lem. De his nihil ad præsens dico, ne prolixior sim; sed tantum intelligendum dico esse Doctorem de minis et terroribus in materia civili et exilio, non autem in iis minis, quæ tendunt ad mortem corporalem, ut bene advertit Scholiastes, cap. ut autem, *de Judæis, dist.* 45. sic intelligitur de minis, quibus succedit mors corporalis, et tormenta; non priori modo, nam ubi detrimentum publicum, et periculum urget tam proditionis quam rebellionis, ac etiam subversionis fidelium, recte prior necessitas ipsis potest imponi.

DISTINCTIO V.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

Quod baptismus æque bonus est, a bono vel a malo datus.

A. August. sup. Joan tract. 5. ante med. Post hæc sciendum est, Sacramentum Baptismi a bonis et a malis ministris dari, sicut a bonis et malis sumitur. Nec melior est Baptismus, qui per meliorem datur; nec minus bonus, qui per minus bonum datur; nec malus qui per malum datur; nec majus munus datur in Baptismo dato a bono, nec minus in Baptismo dato a malo, sed æquale; quia non est hominis, sed Dei munus. Quod totum subditis declaratur testimoniis. Augustinus ait: « Baptismus talis est, qualis est ille, in cujus potestate datur, non qualis est ille, per cujus ministerium datur. » Item: « Prorsus fieri potest, ut aliqui verum habeant Baptisma, et non habeant veram fidem. » Item: « Si inter bonos ministros cum sit alius alio melior, non est melior Baptismus, qui per meliorem datur; nullo modo malus est qui etiam per malum datur, quia idem Baptismus datur. Et ideo per ministros dispares Dei munus æquale est, quia non illorum, sed ejus est. » Idem: « Cum baptizat malus, illud quod datum est, unum est nec impar propter impares ministros, sed par et æquale propter hoc: *Hic est qui baptizat.* » Item: « Ego dico et nos dicimus omnes, quia justos oportet esse per quos baptizatur, justos oportet esse tanti Judicis ministros. Sint ministri justi, si volunt; si autem noluerint esse justi qui sedent in cathedra Moysi, securum me facit Magister meus, de quo Spiritus sanctus dicit: *Hic est qui baptizat.* » Item: « Quos baptizavit Judas, Christus baptizavit, Si quos ergo baptizavit ebriosus, homicida, adulter: si baptismus Christi erat, Christus baptizavit. Non timeo adulterum, ebriosum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: *Hic est qui baptizat.* » Item « Homicida dedit Baptismum Christi; quod Sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur. » Item, « Si in hæresi quacumque vel schismate quispiam in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Baptismi Sacramentum acceperit. integrum Sacramentum accepit; sed salutem, quæ virtus est Sacramenti, non habebit, si extra Ecclesiam Catholicam ipsum Sacramentum habuerit. Debet igitur ad Ecclesiam redire, non ut Sacramentum Baptismi iterum accipiat, quod nemo debet in aliquo repetere, sed ut in societate Catholica vitam accipiat. Baptismus enim extra Ecclesiam nequit prodesse. Ibi

De unitat. Baptismi contra Petil. cap. 11. Aug. lib. 3. contra Cresc. Gram. c. 6. Sup. Joan. tract. 6. Joan. 1. c. tract. 5. super Joan. post med. Matth. 23. Joan. 1. c. Ibid. paulo post. Ibid. paulo inferius. Sib. de fide ad Pet. c. 4. versus finem. In decret. Isid. tit. de sacr. Bapt. Dubium 1.

enim cuique prodesse potest Baptismus, ubi potest prodesse eleemosyna, scilicet in Ecclesia.» Item Isidorus : « Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licet paganus sit qui baptizat.» In his perspicue cernis, Baptismum verum bonis et malis dari a bonis et a malis; et ipsum tamen æque sanctum esse, et munus ejus æquale in bonis, sive a bonis, sive a malis baptizentur.

De potestate Baptismi et ministerio.

Quia ministerium tantum habent, non potestatem Baptismi; potestatem enim sibi Dominus retinuit. Quod novit Joannes, cum vidit *columbam descendentem super Christum*. Unde Augustinus: « Quid noverat Joannes Baptista? Dominum. Quid non noverat? *potestatem* dominici Baptismi in nullum hominem a Domino transituram, sed *ministerium* plane transiturum; potestatem a Domino in neminem, sed ministerium in bonos et malos. Non exhorreat columba *ministerium malorum,* respiciat Domini potestatem. Quid facit ibi minister malus, ubi bonus est Dominus? « *Neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus.* Si superbus fuerit minister, cum diabolo computatur, sed non contaminatur donum Christi, quod per illum fluit purum est. Per lapideum canalem transit aqua ad areolas ; in canali lapideo nihil generatur, sed hortus fructus plurimos affert. » Habent igitur non modo boni, sed et mali ministerium baptizandi, sed neutri potestatem Baptismi. « Ministerium enim dedit Christus servis, sed potestatem sibi retinuit, quam si vellet, poterat servis dare, ut servus daret Baptismum suum tanquam vice sua. Et potestatem suam constituere poterat in aliquo, vel in aliquibus Dubium 4.
servis suis, ut tanta vis esset in Jer. 17.
Baptismo servi, quanta est in Baptismo Domini; sed noluit, ne servus in servo spem poneret. Baptizat servus ut minister, baptizat Dominus tanquam potestatem habens, quam si daret servis, ut scilicet ipsorum esset quod Domini erat, tot essent Baptismi quot servi, ut sicut dictus est Baptismus Joannis, sic diceretur Baptismus Petri vel Pauli. Quod Dubium 5.
ne fieret, tenuit sibi Dominus potestatem Baptismi, servis ministerium dedit. Si ergo servus dicit, se baptizare, recte dicit, sed tanquam minister baptizat; et ideo non differt, sive bonus sive malus baptizet. Inde etiam nemo dicit, *Baptismus meus,* cum tamen Ibid. et lib.
dicat *Evangelium meum, prudentia* 5. de Baptismo
mea, licet hæc sint a Deo. In quibus contra Donatist.
differentia est: Alius enim alio c. 14.
melius operatur in evangelizando, et alius alio prudentior est; alius autem alio magis minusve baptizatus, sive ab inferiori sive a superiori baptizetur, dici non potest.»

Quæ fuit potestas Baptismi, quam Christus potuit dare servis et non dedit.

Hîc quæritur, quæ sit illa po- C.
testas Baptismi, quam Christus

Opinio 1. sibi retinuit et potuit dare servis? Hæc est, ut plurimi volunt, potestas dimittendi peccata in Baptismo. Sed potestas dimittendi peccata, quæ est in Deo, Deus est. Ideo alii dicunt hanc potestatem non potuise dare alicui servorum, quia nulli potuit dare ut esset quod ipse est, vel ut haberet essentiam, quam ipse habet, cui hoc est *esse* quod *posse*. Dicunt etiam, si hanc potentiam alicui dare potuit, potuit eis dare creaturas creare, quia non est hoc majoris potentiæ quam illud. Ad quod dici potest, quia potuit eis dare potentiam dimittendi peccata, non ipsam eamdem, qua ipse potens est, sed potentiam creatam, qua servus posset di-

Opinio 2. Responsio Magistri. non tenetur.

mittere peccata, non tamen ut *auctor* remissionis, sed ut *minister*, nec tamen sine Deo auctore; ut, sicut in ministerio habet exterius sanctificare, ita in ministerio haberet interius mundare; et sicut illud facit, Deo auctore, qui cum eo et in eo operatur illud exterius, ita mundaret interius, Deo auctore, qui ejus verbo velut quodam ministerio uteretur. Ita etiam posset Deus per aliquem creare aliqua, non per eum tanquam *auctorem*, sed *ministrum*, cum quo et in quo operatur; sicut in bonis operibus nostris ipse operatur, et nos; nec ipse tantum, nec nos tantum, sed ipse

De Creatione.

nobiscum et in nobis, et tamen in illis agendis *ministri* ejus sumus, non sumus *auctores*. Ita ergo potuit dare servo potestatem dimittendi peccata in Baptismo, id est, ut in mundatione interiori servus *cum* Domino operaretur; non servus sine Domino, nec Dominus sine servo; sed Dominus *cum* servo et *in* servo, sicut in exteriori ministerio Dominus operatur *cum* servo et *in* servo. Unde et Dominus dicitur sanctificare et servus; sed Dominus invisibili gratia, servus visibili Sacramento. Unde Augustinus super Leviticum: « Dominus ait: *Ego Dominus qui sanctifico*; de Moyse etiam dictum est: *Et sanctificabis eum*. Sed Moyses sanctificat visibilibus Sacramentis per ministerium, Dominus autem invisibili gratia per Spiritum, ubi est totus fructus visibilium Sacramentorum. Sine hac sanctificatione visibilia Sacramenta nil prosunt. » Si quis hoc melius aperire poterit, non invideo.

Cap. Levit. 12. Ex. 19.

(*Finis textus Magistri.*)

Postquam Magister egit de Baptismo in se et de suscipiente, hic agit de ministro. Primo ergo agit de conditionibus ministri. Secundo de modo ministrandi, ibi: *Hic etiam sciendum est*. Prima in duas: primo de ministri potestate; secundo de ejus statu et gradu. Secunda in principio dist. 6: *Nunc quibus liceat baptizare*. Prima in duas, primo ostendit, quod illa potestas non est impedibilis per malitiam ministri; secundo ad quid se extendit, ibi: *Hic quæritur*. Prima in duas, primo ostendit, quod ita est; secundo ostendit propter quid ita est, ibi: *Quia ministerium*.

Circa hanc distinctionem quintam, quærendum est qualiter malitia ministrantis se habet ad impedimentum, vel non impedimentum Baptismi; et circa hoc quæro duo: Primum, utrum ma-

litia ministri impediat conferri verum Baptismum? Secundo, utrum recipiens Baptismum scienter a malo ministro, mortaliter peccet?

COMMENTARIUS.

In hac distinctione postquam hactenus tractavit de essentialibus Sacramenti, ejus effectu et suscipiente, agit de ministro quoad statum ejus; in sequenti vero agit de per se requisitis ex parte ministri. Hac ergo distinctione quærit primo : *An malitia ministri impediat effectum Sacramenti si cætera adsint, quæ requiruntur?* Secundo : *an recipiens Sacramentum scienter a malo ministro, peccet mortaliter?* Tertio : *an licite ministretur Baptismus, quando præsumitur sequi periculum vitæ corporalis?*

QUÆSTIO I.

Utrum malitia (a) *ministri impediat collationem Baptismi?*

Alens. 4. *p. q.* 16. *m.* 2. *per tres art.* D. Bonav. *hîc a.* 1. *q.* 1. Richard. *d.* 3. *q.* 3. D. Thom. 3. *p. q.* 64. *a.* 5. *et* 9. Vasq. 3. *part. d.* 137. Suar. *tom.* 3. *d.* 13. *s.* 4. Castro *v. Baptismus hær.* 5. *et v. potestas.* Waldens. 1. *tom. lib.* 3. *c.* 81. 82. 83. *late* Coccius 2. *tom. lib.* 5. *art.* 2.

Ad primum sic proceditur et arguitur quod sic. Ambrosius in libro de initiandis rudibus, et habetur 1. *q.* 1. non sana : *Baptismus perfidi non mundat, sed polluit.* Quod probat auctoritate Psalm. 31. *In diluvio aquarum,* etc. dicitur de malis. Probat etiam per illud Apostoli ad Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.*

Item 1. *q.* 1. *Corporalia,* et est Augustini de Baptismo parvulorum : *separati formam habere possunt; virtus in eis esse non potest, quemadmodum sensus non sequitur membrum, quando amputatur a corpore.* Argum. 2.

Item ratione, membrum aridum non potest esse causa influendi vitam in aliud membrum; minister malus est membrum aridum Ecclesiæ, quia sine gratia, quæ est vita Ecclesiæ; ergo, etc. Argum. 3.

Item, in aqua ad hoc, ut sit materia conveniens, oportet ut sit aliqua virtus supernaturalis; probatur per illud Ambrosii de *consecr. dist.* 4. *per aquam,* ergo multo magis requiritur aliqua sanctitas, vel virtus supernaturalis in ministro, ut baptizet; magis enim dependet Baptismus a dispositione ministri conveniente, quam ab aliqua virtute aquæ; ergo, etc. Argum. 4.

Item, Augustinus de unico Baptismo, post medium refert Martyrem Cyprianum gloriosum, qui apud hæreticos vel schismaticos, datum Baptismum nolebat cognoscere, etc. ex hoc arguo sic, errans circa aliquem articulum fidei, si in illo errore moritur, damnatur, quia *sine fide impossibile est placere Deo,* Hebræor. 11. Cyprianus dixit, a malo ministro, saltem hæretico vel schismatico, non posse dari verum Baptisma, et in ista sententia finaliter perduravit, et tamen non est damnatus, sed Martyr gloriosus; ergo ista sententia non est erronea, nec contra aliquem articulum fidei. Sed veritas Sacramentorum pertinet ad illum articulum : *San-* 2. Argum. 5. cap. 13. Hebr. 11.

ctam Ecclesiam Catholicam, et *Extrav.* de *hæres. et schism.* Ad abolendam: *Universos, qui de Sacramentis ecclesiasticis aliter docere non metuunt, aut assentire, quam sacrosancta Romana Ecclesia docet, vinculo perpetui anathematis innodamus*; ergo ista sententia, quod hæreticus baptizat, non est veritas pertinens ad aliquod Sacramentum; sed nihil est asserendum tanquam certum et necessarium ad Sacramentum, quod non est verum pertinens necessario ad Sacramentum; ergo, etc.

3. Ratio ad opposit. August.

Contra, Magister in littera, et adducit multas auctoritates, et accipiuntur plures ab Augustino. Una est super Joan. hom. 5. *Baptismus talis est, qualis ille, in cujus potestate datur, non qualis minister, a quo datur.*

Item, contra Crescentius : *Si non est melior Baptismus, qui per meliorem datur, nullo modo malus est qui per malum datur, quia idem datur.*

Et si illæ auctoritates exponantur de malo secundum mores, non de hæretico et schismatico, tamen de his expresse dicit Augustinus ad Orosium, q. 59. *Quamvis unum sit Baptisma hæreticorum, qui in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizant, et Ecclesiæ Catholicæ, tamen qui foris Ecclesiam baptizantur, non sumuntur ad salutem;* et sequitur : *Ecclesia eos non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt.*

COMMENTARIUS.

1. Quid malitia ministri comprehendit?

(a) *Utrum malitia.* Sub malitia ministri comprehendit Doctor improbitatem vitæ quoad mores, et hæresim ac schisma, quæ separant a corpore Ecclesiæ, quantum ad fidem et charitatem. Solet ab aliis proponi quæstio: *An, scilicet, probitas et fides ministri requirantur ad valorem Sacramenti Baptismi?* et perinde est de aliis Sacramentis in genere. Requiri autem fidem, ita ut ab hæreticis et schismaticis non conficiatur Sacramentum valide, primus videtur docuisse Agrippinus, qui pluribus annis præcessit Cyprianum in Sede Carthaginensi, ut ipse Cyprianus docet *in epist. ad Jubaianum, quæ est* 73. docuit inter hæreticos et schismaticos non fuisse verum Baptisma, ac proinde venientes ad fidem rebaptizandos docuit in Concilio aliquo provinciali, quia id moris tum fuit, ut doctrina universalis in Conciliis proponeretur; et Cyprianus innuit *in epistola* 71. ita factum esse ab Agrippino, et epistola præfata 3. *Sub Agrippino,* inquit, *bonæ memoriæ viro convenientes in unum, Episcopi plurimi hoc statuerunt*, etc. Post Agrippinum idem statutum est ab aliis Iconii congregatis, quod secutus est mox Cyprianus, ut ex præfatis epistolis et Conciliis sub eo habitis constat. Successerunt Novatiani, qui addiderunt præterea, neque Baptisma ab improbo datum valere, quod docuit Parmenianus de manifesto peccatore, apud Augustinum *lib. 2. contra eumdem cap.* 1. quin etiam si occultus esset, non valere Baptismum, ut Cresconius *apud eumdem lib. 2. contra Cresconium, cap.* 28. Errarunt Apostolici, qui apud Bernardum *serm.* 66. *in Cantica*, idem de peccatoribus docuerunt, sicut et Waldenses apud Antoninum *tit.* 11. *cap.* 7. addit Witclefus quod neque præsciti, apud Waldensem *tom. 2 de Sacram. cap.* 14. damnantur in Constantiensi *sess.* 8. De antiquis Luciferianis incertum est an in hac quæstione errarint circa ordinationem Sacerdotum et Episcoporum, quamvis constet ex dialogis Hieronymi contra Hilarium

Luciferianum, eum sensisse etiam cum Donatistis baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos. Condidit autem Lucifer Caralitanus schisma in odium Conciliabuli Ariminensis, potissimum contra Episcopos Catholicos lapsos in hæresim Arianam, quos etiam pœnitentes in suo gradu recipere noluit, sed de hæresi eum non traducit Epiphanius, neque Philaster; interpretari ergo potest id in pœnam peccati tentasse, non quod male de ordinatione senserit, vel certe ad correptionem et causam submovendi periculi, quamvis ejus sequaces ad majora prolapsi sint. Male Erasmus hoc schisma inurit Smyrnensi; fuerunt alii anteriores hæretici hujus nominis.

SCHOLIUM.

Nullam malitiam ministri annullare Sacramentum, modo intendat facere quod Christus instituit, ita *Concil. Nicen.* teste Hier. contra Lucifer. *Carthag.* 1. can. 1. *Constantiense* ss. 8. *Trid.* ss. 7. can. 4. et 12. *August.* omnibus libris contra Donatistas et contra ep. Parmen. lib. 2. cap. 10. et auctoritates adductæ a Doctore, *Vincent. Lirinen.* in commonitorio, *Hieron.* dial. contra Lucifer. fin. ubi ait Concilium Carthag. sub Cypriano mutasse sententiam, et *Aug.* epist. 48. credit ipsum Cyprian. ante mortem sententiam mutasse, qua tenuit baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos, quia talium erat nullum.

(b) Veritas quæstionis patet ex auctoritatibus multis, quod quacumque malitia minister sit malus, sive hæresis, sive schismatis, sive morum, salva unitate Ecclesiæ, si intendit facere, quod facit Ecclesia, et servet modum Ecclesiæ, vere confert Baptismum; et talis Baptismus vere habet effectum in baptizato, non obstante malitia ministri, nisi obstet malitia suscipientis, in hoc quod recipit a tali ministro, de quo dicetur in sequenti quæstione. Veritas autem istius solutionis non habet nisi rationem unam *propter quid*, scili et quia ita placuit Christo instituere, ut malitia ministri non impediret Sacramentum, nec ejus effectum. Et quod sic instituit, Augustinus colligit de illa auctoritate Joannis Baptistæ : *Super quem videris Spiritum descendentem, hic est qui baptizat,* quæ scribuntur *Joan.* 1. Quod autem ita fuerit Baptismus instituendus, sunt plures rationes congruentiæ. Prima, quod rationabile est Deum assistere suo signo practico, ad causandum signatum ex determinatione voluntatis suæ, præcedente omnem conditionem ministri, ut sicut illa determinatio sua, qua tribuit signo esse certum signum, est ab ipso immediate omnino et primo, ita et assistentia consequens illam determinationem ad cooperandum, sit immediate ab ipso.

Valori Sacramentorum.

Secunda congruentia sumitur ex fine, quia si Baptismus non posset conferri, nisi a bono, non esset in magnum remedium viatoris, sed quasi communiter in detrimentum. Cum enim quasi nullus possit esse certus de bonitate propria, multo magis nec de bonitate alterius; ergo si ex bonitate ministri dependeret Baptismus, nunquam posset aliquis esse certus se vere recepisse Baptismum, quod est inconveniens. 5.

Et si objicias, quod nec modo potest esse certus, quia nescit

dispositionem suam propriam, hoc non obstat, quia satis potest nosse certitudinaliter, sicut requiritur certitudo, quod ipsemet intendit recipere Baptismum. et hoc sufficit ex parte ejus.

Si dicas quod non potest esse certus de intentione ministri, hoc non obstat, quia probabiliter præsumi potest, quod ministri talem actum exercentes, intendant facere illud, ad quod actus secundum se ordinatus est, sed non ita posset haberi certitudo de bonitate vel sanctitate ministri.

Præterea ex parte suscipientis est congruentia, quia omnino injustum est, alterum pro iniquitate alterius puniri, quando ille alter nullo modo communicat iniquitati illius, ita ut possit sibi imputari; sed ille baptizandus disponit se ad gratiam quantum potest; si ergo malitia ministri impediret, ille puniretur propter culpam alienam, nullo modo sibi imputandam.

6. Ad arg. 1. Ad primum ergo dico, quod aut hæreticus baptizat parvulum in forma et intentione Ecclesiæ, et nihil obest parvulo, nec quantum ad Sacramentum, nec quantum ad effectum. Aut baptizat adultum, et adhuc confert sibi Sacramentum, et effectum ejus, si in adulto non est aliquis malus motus, puta assensus in hæresim baptizantis, vel intentio, ut fiat discipulus ejus; et de tali intelligenda est auctoritas Ambrosii, et similiter auctoritas Augustini, quod virtus illa Sacramenti vita est, ergo et illa non manet in membro præciso. Non tamen sequitur, quin per Sacramentum ejus possit esse in suscipiente, quod patet ex responsione statim sequente.

Unde ad rationem statim respondendum est, quod in toto corpore humano vita una est omnium partium, et participatur ab eis ordine quodam, quia primo in corde, secundo in aliis, secundum quod propinquius se habent ad illud principium vitæ; et ideo ibi per unam partem non potest vita derivari ad aliam, nisi ista pars derivans prius vivat eadem vita, modo suo perfecto. Non est sic in corpore mystico, quod est Ecclesia, quia non est in eis una vita numero, nec oportet quod illud membrum, quod ministerialiter dat vitam alteri, sit propinquius principio vitæ in participando vitam, sed tantum in gradu ministrandi. Exemplum esset, si venæ in corpore non viverent formaliter, tamen essent media ministrandi vitam cæteris paribus.

Ad illud de sanctificatione in aqua, negatum est supra *dist.* 1. nec videtur multum probabile virtutem supernaturalem toties generari et corrumpi, neque etiam, quod post generationem in aqua Baptismali semper permaneat, permanente aqua.

Ad auctoritatem Ambrosii, quære supra. Dici potest, sicut dictum est *dist.* *quæst.* 4. et 5. quod non est virtus aliqua in aqua, quæ sit activa secundum aliquam formam absolutam; sed tantum est virtus, quæ est ultimum de potentia, scilicet efficaciter significare gratiam.

Ad aliud de Cypriano, dico quod

lia unt tia. aliqua sunt ita simpliciter de substantia fidei, quod omnes etiam simplices post tempus aliquantulum usus rationis tenentur ista explicite credere, sicut sunt articuli de Incarnatione, ut Christus est natus et mortuus, de quo sunt solemnitates speciales in Ecclesia, et quos potest populus concipere, quia sunt de Christo homine. Alia sunt explicite requisita de substantia fidei, observanda a majoribus Ecclesiæ, utpote, quod Deus est trinus et hujusmodi pertinentia et spiritualia et imaginabilia: et illa distinctio potest haberi ab Augustino 14. *de Trin. c.* 1. Alia sunt quæ nec necessario sunt explicite credenda ab istis, nec ab illis, quia non adhuc illorum veritas est declarata et determinata per Ecclesiam, cujusmodi sunt multæ conclusiones necessario inclusæ in articulis creditis; sed antequam sunt per Ecclesiam declaratæ et explicatæ, non oportet quemcumque eas credere, oportet tamen circa eas sobrie opinari, ut scilicet homo sit paratus eas tenere pro tempore, pro quo veritas fuerit declarata.

Hoc modo, dico quod Baptismum esse Sacramentum novæ legis necessarium ad salutem, statim erat de veritate fidei Christianæ, quia expresse habitum est in Evangeliis; sed quod ab hæretico poterat conferri, non sic statim expressum fuit, imo nec tempore Cypriani declaratum, propter quod circa illam veritatem Baptismi declarandam, multum laboravit Augustinus in libris suis, ut de unico Baptismo, et contra Donatistas. Unde si Cyprianus ita sensit, scilicet apud hæreticos non esse Baptismum, quod tamen promptus esset sentire animo circa hoc, quod Ecclesia determinavit, in nullo erravit, nisi forte venialiter peccando, quia nimis asseruit illud, ad quod nec auctoritatem, nec rationem cogentem habuit. Ratio enim sua non valet, scilicet quod quis non habet, non potest dare, quia baptizans non dat gratiam, sed Sacramentum, et illud habet in virtute, quia habet ordinem; et hoc modo forte innuit Augustinus eum peccasse venialiter, cum subdit in auctoritate præallegata: *Dum eos*, inquit, *detestaretur, si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.* Et hoc modo potest excusari Abbas Joachim, quia etsi sententiam erroneam dixit, sicut patet *Extrav. de sum. Trinit. et fid. Cath.* quod tres personæ non sunt aliqua una res, quæ non generat, nec generatur, nec spirat, nec spiratur, quia non dicitur hoc pertinaciter defendisse, sed omnes libros suos reliquisse secundum judicium Ecclesiæ corrigendos.

rian. on uisse ntra m de t. hæ- orum.

Vide in 1. dist. 5. q. 1. de opin. Joachim.

COMMENTARIUS.

(1) *Veritas quæstionis patet ex auctoritatibus multis,* etc Resolutio est de fide; videantur Patres, Concilia citata per Scholiastem. Eam probat a priori Doctor ex institutione Christi, quam vere assecuta est Ecclesia cum Augustino et Patribus citatis. Ejus institutionis varias assignat congruentias et bonas. Prima est, quia congruum est, ut institutio signi practici et certi, quæ per se est anterior

2. Conclusio fidei.

Prima congruentia.

et stabilis, a statu ministri quoad bonitatem et malitiam ejus non dependeat a ministri conditione variabili, et similiter neque ejus certitudo, aut efficacia. Secunda est a fine, quia vix alias esset certum Ecclesiæ, aut suscipienti Sacramentum se vere suscepisse medium necessarium ad salutem, cum incertus sit de bonitate ministri. Tertia est ex parte suscipientis, qui non debuit pati ex iniquitate alterius, cui nullo modo communicat. Quarta addi potest, quia non habent Sacramenta efficaciam, nisi a merito Christi, in quo solum quisque constituitur, tanquam capite, a quo recipiat influxum, et redemptionem, sanctitatem, quod non esset verum, si efficacia Sacramenti, aut salus recipientis Sacramentum dependeret a ministri bonitate et fide.

Secunda congruentia, ex fine.

Tertia ex parte suscipientis

Quarta ex causa meritoria.

Respondet bene argumentis usque ad ultimum, in quo salvat Cyprianum, ostendens tria genera veritatum fidei. Quædam necessario et explicite credenda ab omnibus, etiam aliquantulum post usum rationis, ut ea quæ spectant ad humanitatem Christi, quorum terminos de facili apprehendunt; nam actus fidei supponit capacitatem ad concipiendum terminos aliquo modo articuli, de quo est fides explicita. Alia quæ sunt remotiora a sensibus, et magis spiritualia, et solemniter proposita et declarata ab Ecclesia et in Scriptura; et hæc debent a majoribus Ecclesiæ explicite credi. Tertium genus est eorum, quæ exigunt definitionem Ecclesiæ, et antequam definiantur, neque hi, neque illi tenentur ea credere explicite, sed sobrie expedit in illis opinari.

Tria genera credibilium.

Hujus generis fuit veritas de Baptismo ab hæreticis collato, ejusque valore, quæ alias, ut dicit, non fuit declarata, quod verum est, quia nec Stephanus, neque aliquis anterior in hac re quidpiam definivit; prætendebat enim Stephanus traditionem observandam esse, et consuetudinem Ecclesiæ, dicens, ***nihil innovandum esse præter id quod traditum est***, etc. ut patet ex epistola ipsius Cypriani ad Pompeium, Eusebio *lib.* 7. ***historiarum*** *cap.* 3. *et* 4 Vincentio Lyrinensi; neque etiam illa consuetudo licet fuerit ex traditione Apostolica, ut supponit variis in locis Augustinus, tamen præceptum aliquod scriptum ab Apostolis non habebatur, ut dicit idem *lib.* 5. *de Baptismo, cap.* 23. Cyprianus ergo consuetudinem suorum anteriorum et Ecclesiæ in qua sedebat, servare voluit, quam etiam Cappadoces cum Fermiliano, et alii in Asia tenuerunt, ut constat ex epistola Dionysii Alexandrini, qui mox omnes transierunt in sententiam Stephani Papæ, quæ in Niceno primo definita primum fuit, antea vero consuetudine et traditione fulciebatur.

3. Non fuisse definitum articulum ante Cyprianum.

Cypriani Eusebius, Vincent. Lyrin. Augustin. [margin partly cut off]

Definitio Niceni Concilii. [margin partly cut off]

Cyprianus rationes et Scripturas opponebat, putans apud hæreticos sicut non est fides, sic etiam nec Baptisma, quia *una fides, unum Baptisma,* et, ut dicit Augustinus in quæstione obscurissima non discernens Sacramentum ab effectu gratiæ et remissionis peccatorum, ubi hæc non erat, sic nec Baptismus ex ejus sententia. Hinc salvatur recte Cyprianus ab omni nota erroris damnabilis, seu hæresis et schismatis, quia sine læsione charitatis, et separatione a Stephano disseruit pro consuetudine suæ Ecclesiæ, quam putarat magis ratione, et Scripturis fundatam, ut patet ex præfatis epistolis ejus, in quo error in eo fuerit materialis, ut vocant, non formalis : *Sic,* inquit, *Doctor potest salvari Abbas Joachim,* etc. quod perinde etiam verum est. Vide cap. *Damnamus, de sancta Trinitate, et fide Catholica,* et epistolam Honorii III. anni 1. sui Pontificatus apud Possevinum in verbo *Joachim,* quo id abunde probat.

Cyprianus non habuit errorem [illegible] [margin partly cut off]

QUÆSTIO II.

An recipiens Baptismum scienter a malo ministro, mortaliter peccet ?

D. Thom. *d.* 5. *q.* 2. *a.* 2. *et* 3. *p. q.* 64. q. 6. Richard. *hîc*, *a.* 3. *q.* 4. Covar. alma mater *p.* 1. § 2. *num.* 7. Sotus *d.* 1. *q.* 5. *a.* 6. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 11. *sect. ult.*

1. Ad secundum sic proceditur et arguitur, quod recipiens Baptismum a malo scienter, peccat mortaliter, quia secundum Ambrosium de initiandis rudibus : *Qui faciunt, et quibus faciunt, nihil prodest, sed ad judicium est.* Loquitur de malis baptizantibus, et recipientibus ab eis Baptismum.

2. Præterea, cooperans alicui ad peccandum mortaliter, peccat mortaliter, quia est contra charitatem fraternam ; sed ille recipiens Baptismum a ministro malo, cooperatur sibi in actu baptizandi, in quo peccat mortaliter ; ergo, etc.

3. Præterea, esto quod minister vellet committere malitiam Simoniæ in conferendo Baptismum, puta nollet baptizare, nisi pro pecunia, non posset aliquis ab eo recipere, nisi committeret Simoniam, quia si vendens est simoniacus, et emens ; ergo saltem in illo casu recipiens sic a malo, peccat mortaliter.

io osit. Oppositum de *consec. dist.* 4. *cap.* Romanus, dicitur in fine capituli : *Romanus Pontifex non attendit hominem, qui baptizat. sed Deum, etsi paganus sit, qui baptizat.*

Præterea Augustinus super Joan. *homil.* 5. *et.* 1. *q.* 1. *cap.* Si fuerit, *non exhorreat columba ninisterium malorum.*

SCHOLIUM.

Posita duplici sententia, resolvit probabilius esse, teneri adultum in necessitate extrema accipere Baptismum a ministro præciso (qui modo tantum censetur excommunicatus nominatim, vel ob notoriam injectionem manuum in Clericum), et hoc post Concil. Constantiense et Basil. certissimum est. Probat primo, quia præceptum de Baptismo est divinum , de non communicando cum excommunicato, Ecclesiasticum. Secundo, excommunicatus tenetur agonizantem puerum baptizare. Tertio, ex August. hîc citato et lib. 6. cap. 5. et refertur de cens. d. 4. c. quomodo.

Hîc (a) distinguitur de malo ; aut est præcisus ab Ecclesia totaliter, vel ad tempus ; vel non præcisus, sed permissus. De istius divisionis membris per ordinem videamus. 2. Richard. hîc a. 3. q. 4. D. Thom. a. 2. q. 2. in solut. 2. arg.

De primo (b), sunt duo modi dicendi oppositi : unus, quod tenetur aliquis a tali recipere Baptismum, si non possit habere alium ministrum, quia Baptismus est Sacramentum necessitatis. Alius modus dicendi est, quod tenetur non recipere ab eo, et recipiendo peccat mortaliter.

Hoc autem sic declaratur, quia baptizandus aut est adultus, aut parvulus. Si adultus, sufficit sibi Baptismus flaminis, quando non potest habere Baptismum fluminis ; in proposito non habet ministrum, quia prohibitum est sibi communicare cum illo præciso, et maxime in actibus sacramentalibus ; ergo ille salvabitur non re-

cipiendo ab eo Baptismum fluminis, per Baptismum flaminis, quia est in casu in quo non potest habere ministrum; si autem reciperet ab eo Baptismum, communicaret sibi contra prohibitionem Ecclesiæ, in actibus maxime prohibitis.

Si autem baptizandus sit parvulus, habens parvulum debet baptizare eum, si non potest alium magis idoneum habere quam præcisum, quia cum præciso (ut prius dictum est) non licet sibi communicare pro parvulo suo. Et si ponatur, habentem parvulum esse mancum, nec habere in illa regione aliquem nisi præcisum, oportet dicere consequenter, si nullo modo communicandum est cum præciso in tali actu, quod nec tunc etiam debet parvulum suum offerre præciso baptizandum.

3. d. 4. q. 9. a. 1. Contra illud, quia præceptum superioris plus obligat, quam præceptum inferioris, ex auctoritate Augustini præallegata ; Deus autem præcipit Baptismum suscipi, nec determinavit a quibus, tempore necessitatis ; Ecclesia prohibet communicare cum illo, quem præscindit ; ergo magis obediendum est præcepto divino quam Ecclesiæ in casu illo.

Præterea, plus tenetur excommunicatus vitare alium, quam alius vitare eum, quia istud præceptum de vitando excommunicato, non imponitur alicui, nisi propter ipsum, nec imponitur sibi nisi propter se; sed præcisus, vel excommunicatus, in casu illo, non tenetur vitare alium, imo tenetur non vitare. Si enim talis præcisus sciret parvulum aliquem non baptizatum statim moriturum, teneretur necessario eum baptizare, et ita eum non vitare in actu baptizandi. Hoc probo, quia si inveniret eum expositum periculo vitæ corporalis propter famem, teneretur eum necessario juvare ad salvandum vitam corporalem; magis autem tenetur diligere vitam ejus spiritualem quam corporalem; ergo quando parvulus expositus est periculo vitæ spiritualis, tenetur ille sibi conferre remedium necessarium ad vitam spiritualem; ergo multo magis alius non tenetur vitare eumdem, communicando cum eo in tali actu.

Et per hoc apparet ad rationem pro secundo modo dicendi, quæ procedit ex præcepto Ecclesiæ. Illa enim prohibitio universaliter intelligitur, quando præceptum majoris non obligat ad contrarium præceptum, aut legis naturæ, et præceptum Evangelicum majus est præcepto Ecclesiæ tantum.

Ubi ergo præceptum legis naturæ obligat sic ad salvandum vitam 4.
proximi corporalem, et multo magis spiritualem; et præceptum divinum de conferendo et suscipiendo Baptismum magis obediendum est præcepto superioris, quam vitandus est aliquis in actibus istis propter præceptum Ecclesiæ ipsum vitantis. Nullus enim judex in Ecclesia, vel legislator interpretaretur præceptum suum esse servandum in eo casu, in quo urgeret contra præceptum legis naturæ, vel divinum.

Potest ergo quantum (c) ad articulum istum teneri sententia me- Resolutio Doctoris.

dia, quantum ad adultum, quod adulto licet recipere Baptismum a præciso, si alius minister haberi non potest. Et hoc videtur haberi ab Augustino 10. *de Baptismo* contra Donatistas lib. 6. cap. 5. *Potest tradere separatus, sicut potest habere separatus, sed perniciose tradere. Ille autem cui tradit, potest salubriter accipere, si ipse non separatus accipiat, sicut plerisque accidit, ut Catholico animo, et corde ab unitate pacis, non alienato aliqua necessitate mortis urgentis, in aliquem hæreticum irruerent, et ab eo Christi Baptismum sine illius perversitate perciperent, et sive defuncti, sive liberati, nequaquam apud eos remanerent, ad quos nunquam corde transierant.*

Potest (d) etiam forte non recipere, quia Baptismus flaminis sibi sufficeret, si propter reverentiam Ecclesiæ talem vitet; pensatis tamen omnibus, melius videtur, quod a tali recipiat, quam quod de vita hac sine Baptismo decedat.

Quantum (c) autem ad parvulum, si nullus possit haberi non præcisus, qui eum baptizaret, et immineat periculum quod non possit expectari habere ministrum idoneum, tenetur necessario ille offere parvulum suum præciso. Nimis enim durum esset dicere, qud tenetur parvulum suum perpetuo damnari permittere, cum possit habere aliquem, qui eum baptizet, cum salvetur a quocumque baptizetur, etiamsi paganus baptizaret, secundum illud, *de consec. dist.* 4. *cap.* Romanus.

COMMENTARIUS.

(a) *Hic distinguitur de malo,* etc. Hæc distinctio de malo notorie intelligitur, vel qui est toleratus, vel qui est præcisus, hoc est, per excommunicationem, degradationem, aut etiam suspensionem a ministerio Sacramentorum. Ut bene autem advertit Scholiastes, præcisus post Decretum Constantiensis Concilii, intelligitur notorius Clerici percussor, aut qui denuntiatus est, quæ est doctrina communis, quia cum illis tantum prohibetur communicari per illud Decretum, quo mitigantur Canones antiqui. Dubium solum est de concubinario notorio, cujus Missam audire prohibentur fideles, et Sacramenta ab eo accipere, ut patet titulo *de cohabitatione Cleric. et mulierum c. ultimo, cap. Nullus, cap. Præter, dist.* 2. et aliis. Navarrus autem *in manuali, cap.* 25. *num.* 80. asserit Canones antiquos revixisse quoad concubinarios ex Tridentino *sess.* 25 *de reformat. c.* 14. ubi mandat concubinarios pœnis a sacris Canonibus, vel statutis Ecclesiasticis puniri. Sed oppositum hujus verius est ex ipso Concilio, quod statuit ordinem procedendi, et modum, qui servandi sunt de jure contra concubinarios; primum, ut tertia parte fructuum et proventuum sint puniti ipso facto, si primæ monitioni non paruerint; si secundæ vero monitioni non paruerint, non solum omnibus fructibus et proventibus beneficiorum et proventuum priventur, sed suspendantur ad arbitrium a beneficiorum administratione; si deinceps non corrigantur, priventur omnibus et singulis, tam beneficiis quam officiis, etc. perpetuo sint inhabiles ad quæcumque beneficia et officia ecclesiastica, donec post manifestam emendationem a suis superioribus ex causa visum fuerit cum iis dispensare;

1. Minister præcisus.

Dubium de concubinario. Sententia Navarri. Trident.

Opposita verior. Concubinarios non esse præcisos.

Modus et forma contra eos procedendi.

si demum fuerint relapsi præter prædictas pœnas, excommunicentur, etc. Quando autem lex modum et formam procedendi instituit. servandus est.

2. Sententia affirmativa. (b) *De primo sunt duo modi dicendi,* etc. Duas sententias proponit; prima est, teneri aliquem ad Baptismum recipiendum a præciso in casu, quo deficiat alius, quia Baptismus est Sacramentum necessitatis. Hæc sententia cum ratione subjuncta videtur Alensis 4. *p. q.* 8. *m.* 6. *a.* 2. § 2. et D. Bonaventuræ *hac dist. art.* 2. *q.* 1. *ad* 5. Richardus *dist.* 5. *art.* 3. *q.* 4. concedit in articulo necessitatis posse Baptismum sine peccato a præciso suscipi.

Alensis. D. Bonav. Richardus.

Secunda sententia. Duæ regulæ. Secunda sententia est D. Thomæ 3. *p. quæst.* 64. *art.* 6. *ad* 2. *et q.* 82. *a.* 9. ubi statuit duas regulas generales. Prima, a ministro tolerato, quantumlibet malo, posse peti et recipi Sacramentum. Secunda est, a præciso non licere, quia non licet petere ab alio, quod ipse non potest licite ministrare, aut dare; ita Suarez 3. *part. disp.* 18. *sect.* 1. Sed in priori loco de hoc nihil D. Thomas; in secundo loco agit de recipientibus Eucharistiam a præcisis, in quibus diversa potest esse ratio; aliquos tamen eam doctrinam, quam citat Doctor, tradidisse constat, quamvis iis investigandis non lubet nunc immorari; sed ipsa doctrina, ut suis principiis hæret, tractanda est ad propositum quæstionis.

3. Licere a præciso recipere Baptismum in necessitate. Eam recte impugnat Doctor: Primo, quia præceptum Ecclesiæ non extenditur ad casum necessitatis contra præceptum divinum, et præceptum juris naturalis. Secundo, quia vitare excommunicatum est in pœnam illius, et suæ contumaciæ, magisque ipsum obligat vitare cæteros, quam alios vitare ipsum; sed ipse etiam excommunicatus in ea necessitate teneretur præcepto charitatis per se subvenire, nisi aliter possit ministrari Sacramentum, ergo a fortiori alter, cui confertur Sacramentum magis excusatur, ac proinde minus comprehenditur præcepto Ecclesiæ contra præceptum proprie salutis aut infantis; antecedens patet ex textu. Tertio, quia Ecclesia non intendit sua prohibitione comprehendere casum necessitatis, in quo concurrit obligatio divini et naturalis juris; unde ille vulgaris versus exponit plures casus, qui non comprehenduntur præcepto Ecclesiæ:

Utile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

Quem exponunt Summistæ verbo *Excommunicatio,* et communiter Doctores de Censuris; per *utile* intelligitur damnum notabile emergens, et utilitas animæ excommunicati; *lex,* scilicet matrimonii conjugem; *humilis* comprehendit subjectos, ut sunt filii, servi, familia, subditi; *res ignorata,* supple ignorantia; *necesse,* scilicet alterutrius.

(c) *Potest ergo quantum ad articulum istum,* etc. Resolutio Doctoris mediat inter duas illas sententias. Prima conclusio ejus est in casu necessitatis posse adultum recipere Baptismum a præciso, quando alius minister haberi non posset. Hanc probat auctoritate Augustini in littera, qui expresse docet *lib.* 6. *de Baptismo, cap.* 5. *et lib.* 1. *cap.* 2. cujus verba sunt: *Si quem forte coegerit extrema necessitas, ubi Catholicum per quem accipiat non invenerit, et in anima, pace Catholica custodita, per aliquem extra unitatem Catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa Catholica unitate accepturus; si statim etiam de hac vita migraverit, non eum nisi Catholicum deputamus,* etc. *non solum non improbamus quod fecit, sed etiam securissime, verissimeque laudamus, quia præsentem Deum credidit cordi suo, ubi unitatem servabat, et sine sancti Baptismi Sacra-*

4. Conclusio Doctoris. Augustinus.

***mento**, quod ubicumque invenit, non hominum, sed Dei esse cognovit, noluit ex **hac vita** migrare,* etc. habetur 24. q. 1. can. *Si quem forte,* etc. Mox reprobat eum, qui sine tali necessitate recipit Baptismum, extra unionem Catholicam, quamvis animo paratus sit redire, asserens esse perversum et iniquum, *de consecrat. dist. 4. cap. Quomodo.* Hanc sequuntur communiter Doctores, ut Cajetanus *quæst.* 64. *art.* 6. Suarez supra, Soto *dist.* 1. *quæst.* 5. *art.* 6. Negare tamen videtur Adrianus *quæst.* 3. *de Baptismo,* si minister non est paratus dare Sacramentum, neque ex officio tenetur dare, nec si dederit, juste est daturus, convertendo nempe se,et ministrando absque peccato. Sed resolutio Augustini et Doctoris est præferenda, quia nulla ei necessitas imponitur peccandi a petente ; et quamvis ex officio non teneatur dare, ex præcepto tamen divino et naturali, in eo casu tenetur dare, quod perinde obligat ad actum, sicut si ex officio teneretur.

Et confirmatur, quia nihil vetat præter præceptum Ecclesiasticum, sed in eo casu præceptum non ligat ex dictis, neque Ecclesia potest, aut intendit eum ligare ; ergo in casu necessitatis expresso, licitè ministrat Sacramentum, quantum est ex hoc capite, et licite ab eo petitur. Et quamvis talis adultus possit sibi providere quantum ad sanctificationem, vel certe alias fuerit justificatus per contritionem et fidem, neque conscius sit sibi ipsi de mortali, tamen urget præceptum divinum Baptismi, ut signatus, et tanquam membrum Ecclesiæ decedat, quod præceptum prævalet præcepto Ecclesiastico, quod nullo modo comprehendit casum. Quod patet ex simili, quia Ecclesia nunquam in articulo mortis reservat censuras in favorem salutis animæ, ut per se constat, in omnibus casibus, in quibus hæc exceptio exprimitur, a quibus absolvi non possit nisi a Romano Pontifice, *præterquam in mortis articulo ;* et Tridentinum sess. 14. cap. 7. *Verumtamen,* inquit, *pie admodum ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque adeo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possint,* etc. Hanc auctoritatem esse juris divini docet Durandus *in* 4. *dist.* 19. *quæst.* 2. Capreolus *quæst.* 1. Paludanus *dist.* 20. Ruardus *in articulis, artic.* 3. *contra Calvinum.*

Trident. Durandus. Capreolus. Paludanus. Ruardus.

6. Et quidquid sit de hac sententia, communis illam autoritatem extendit ad præcisos, etiam hæreticos, quamvis aliqui id negent. Et certe verba Concilii absolute et sine limitatione quamvis sacerdotem comprehendunt, et finis etiam concessæ auctoritatis, in favorem existentis in articulo, perinde id importare videtur ; ergo etiam in articulo præsenti. Sic etiam intelligenda est mens Ecclesiæ, sua nempe prohibitione non comprehendere talem articulum ; et licet minister sit alias præcisus, in casu præsenti non esse præcisum, sed toleratum, in favorem petentis, eo casu extremæ necessitatis, Sacramentum. Neque ullibi invenitur talis extensio prohibitionis, neque ex generali clausula pœnæ inflictæ aufertur, aut comprehenditur contra pietatem et usum Ecclesiæ, quo vult salutem omnium et contra præscriptum divinæ legis.

Major porro ratio in proposito currit, quam in absolutione pœnitentiali, quæ dependet ab auctoritate competente, ab Ecclesia recepta ; non ita Baptismus, aut ejus valor, qui etiam renitente et prohibente Ecclesia valide confertur, ut si præsente Parocho alius baptizet, tenebit, licet injuste factum et contra prohibitionem Ecclesiæ. Ratio autem Adriani non

cogit, ut patet ex impugnatione, quia obligatus ex officio tenetur etiam citra necessitatem providere suis subditis et gregi ; præcisus in casu necessitatis perinde tenetur charitatis præcepto, licet non justitiæ sicut alter, si tamen alter ita ex officio teneatur, ut infra patebit.

7. (d) *Potest etiam forte*, etc. Dubitative asserit forte adultum in eo casu non teneri petere Sacramentum a præciso ob reverentiam Ecclesiæ, et ita excusari a præcepto adimplendo, sicut *in articulo* 3. Dicit de simili in casu expressæ simoniæ, quia perinde se habet, ac si non haberet copiam ministri ; concludit tamen pensatis omnibus magis expedire, ut petat et recipiat Sacramentum ; et hæc est simpliciter vera, quia eam probant verba Augustini, et reliqua adjecta contra Adrianum.

Resolutio Doctoris.

8. (e) *Quantum autem ad parvulum*, etc. Subjicit secundam conclusionem de parvulo, qui etiam in casu necessitatis offerri potest præciso, ut eum baptizet ; et tenetur etiam sic ei providere, si subest periculum, et alius idoneus expectari non possit. Patet ex ratione præmissa, quia major est necessitas parvuli, cui aliter subveniri non possit, nisi per Sacramentum, quam adulti, qui per fidem et pœnitentiam, cum voto Sacramenti, salvari potest. Adjungit confirmationem hujus ex capitulo *Romanus, de consecr. dist.* 4. quæ abunde etiam peti potest, quantum ad congruentiam ex pluribus locis Patrum, qui dicunt Sacramenta a malo ministro data valere.

Secunda conclusio de parvulo.

Sed objici potest ipsi in eo casu non deesse opportunum remedium, quia ipse pater potest suum infantem baptizare. Respondetur negando assumptum, quia licet possit licite etiam baptizare infantem, ubi nullus alius adest, qui baptizet, *cap. Ad limina Beati Petri*, 30. *quæst.* 1. nec contrahit sic cognationem spiritualem, imo et si alius desit suscipere ad Baptismum, *cap. Pervenit, eodem*, tamen si alius adest, qui baptizare possit, peccat graviter baptizando, et amittit jus petendi debitum conjugale, *cap. Nosse desideras, cap. dictum est, et cap. de eo quod, eodem;* cum ergo minister idoneus in casu necessitatis sit præsens, tenetur ab eo petere, ut parvulum baptizet ; si autem noluerit, ipse eum baptizet, ut resolvit Doctor infra, juxta casum Canonis præmissi, quia nolens habetur pro non præsente. Imo neque in eo casu etiam Laicus si adesset posset baptizare, quia Sacerdos, etiam præcisus, retinet in ordine ad casum necessitatis jurisdictionem Ecclesiæ ex præmissis, quia in casu necessitatis est toleratus, et præterea ex officio ratione characteris, id ipsi competit, *c. Constat, de consecr. dist.* 4. ac proinde etiam tenetur.

Objectio. Solvitur. Pater baptizans ex defectu alterius, in necessitate, non contrahit cognationem spiritualem.

Rejicitur per hæc limitatio, quam adhibet Cajetanus, nempe requiri non solum necessitatem de qua loquimur, sed etiam ministrum esse paratum ad Sacramentum dandum, ad hoc ut licite ab eo petatur ; hæc namque conditio non requiritur, quia ut dictum est tenetur jure charitatis, et debito ordinis dare Sacramentum, neque esse paratum requiritur, ut dispositio præsupposita, ad licite petendum, nisi ut supponatur peccatum jam completum ex parte voluntatis ministri, et sic excusaretur petens a cooperatione ad malum, sed etiam peccatum majus committitur a ministro dando ipsum Sacramentum ; si ergo a cooperatione hujus, necessitas excusat petentem, sic etiam a cooperatione ad primam ejus determinationem, qua fit paratus.

Deinde non est hic alia obligatio, quæ redundat in petentem, præter scandalum ministri, sed petens in ea necessitate

sibi ipsi, et parvulo suo magis obligatur ex charitate quam ministro, cui non dat occasionem scandali, sed permissivam, et acceptam ex propria improbitate. Accedit etiam obligatio qua tenetur sibi providere petens, quæ eum excusat.

Quod addit Adrianus, si ex officio teneatur minister dare Sacramentum, licere id ab eo petere, citra ullam necessitatem, non est universaliter verum, quia ex charitate tenetur petens non uti jure suo; et si intelligatur hoc de ministro omnino præciso, est de non supponente, quia talis suspensus est ab officio, quantum ad exercitium, neque in eo statu tenetur ministrare citra necessitatem. Verum est forte hos Doctores loqui de ministro tolerato, sed quia magis urgent rationes de ministro non tolerato, per majorem explicationem et probationem conclusionis, ea hic accommodare licet, quia fortius urgent contra conclusionem positam; minus enim peti potest, ex speciali ratione Sacramentum a non tolerato, et ratione præcisionis, ille minus aptus est ad illud ministrandum.

SCHOLIUM.

Licere publice petere Baptismum a ministro occulte malo, licet etiam petere a publice malo, qui ex officio ministrare tenetur, si tamen æque commode ab alio non malo, peti potest, charitas ad id obligare videtur, et sic intelligendum puto Scotum ex ejus ratione.

Quantum (a) autem ad secundum membrum distinctionis, scilicet de malo non præciso ab Ecclesia, si est occulte malus, ita quod vita ejus non sit scandalosa populo, satis conceditur, quod possit aliquis a tali, imo debeat recipere Baptismum, si alias debeat, quia propter peccatum, quod non est notorium, non debet aliquis in actibus notoriis vitare proximum.

Si autem est publice (b), vel notorie malus, utpote publice fornicarius, aut hujusmodi, aut incumbit sibi ex officio dispensare Sacramentum Baptismi, utpote quia est Sacerdos, vel Curatus Parochialis; aut non incumbit, tamen congrueret ratione officii, utpote quia est Sacerdos aliquis datus, vel vocatus in adjutorium Curati. Si primo modo, non peccat, qui recipit Baptismum pro se, vel pro parvulo suo, quia non peccat, qui a malo debitum petit vel accipit; ille autem Curatus debitor est Parochiæ suæ in Sacramentis istis ministrandis.

Si secundo modo, si possit habere alium, cui incumbit ex officio baptizare, aut æque malum, aut meliorem. Si meliorem, peccat qui ab illo recipit, quia non incumbit sibi Sacramenta ministrare; et si æque malum, debet recipere a suo. Sed si nullus alius possit haberi Curatus vel Sacerdos nisi æque malus isti, possit tamen haberi aliquis bonus Laicus; dubium est, quis cui sit præferendus in isto actu, an bonus Laicus Sacerdoti publice malo, an Sacerdos malus bono Laico. Et breviter, quia officium ministrandi Sacramenta in Ecclesia competit Sacerdotibus, videtur dicendum, quod quoad istum actum, magis eligendus est malus Sacerdos.

Pro Baptismo, uter eligendus bonus Laicus, vel malus Sacerdos.

Ad primum argumentum exponenda est auctoritas Ambrosii, sicut exposita est in *alia quæst. præced.* Intendit enim de eo, qui

6. Ad 1. arg. Ad 2. Petens Baptismum a malo

ministro, quomodo excusetur a cooperatione mali. suscepit extra Ecclesiam, ut fiat discipulus baptizantis.

Ad secundum, dico quod ille, qui petit Baptismum a malo Sacerdote, non cooperatur illi directe ad peccatum mortale; petit enim ab eo actum debitum, et in hoc non delinquit, quia nullius malitia excusat eum a solvendo debitum, quo tenetur alteri. Ille etiam actus petitus posset solvi sine peccato, si baptizaturus contereretur. Unde quantum est ex actu petentis, petens magis necessitat Sacerdotem ad pœnitendum, quam ad actum peccandi. Si autem ille non pœniteat, nihil imputandum est ei, qui petit illum actum, quia non inquantum est peccatum petit, sed inquantum debitum est.

COMMENTARIUS.

10. (a) *Quantum autem ad secundum membrum,* etc. Hoc secundo articulo explicat Doctor, quomodo quis debeat se gerere circa ministrum improbum, sed toleratum, nec præcisum ab Ecclesia. Prima conclusio est: si talis non sit notorie malus, sed occultus, non solum potest, sed etiam tenetur ab eo petere Sacramentum, quia propter peccatum occultum non debet quis vitare in actibus notoriis proximum. Et confirmatur, quia alter est in possessione suæ famæ, qua non potest privari juste, ante sententiam judicis, vel donec convincatur notorietate facti vel juris per processum.

Prima conclusio.

Possessio famæ quid efficiat?

Peccatori occulto debet ministrari Sacramentum publice.

Et hac ratione debet Sacerdos ministrare Sacramenta publice petenti peccatori occulto, ut infra dicetur, *in materia de Eucharistiæ,* quia non amisit jus petendi communionem, cum sit adultus baptizatus, et in possessione suæ famæ, quantum ad publicam æstimationem; sed perinde currit eadem ratio in proposito, quia minister male ministrans Sacramentum non magis peccat, quam recipiens male dispositus, imo ex frequenti opinione hic magis peccat, quia privat Sacramentum suo effectu; et sicut in publica æstimatione petens habet jus ad Sacramentum, ita etiam Sacerdos ad ministerium ejus, quamdiu non est diffamatus de crimine et impotentia.

Dices, saltem tenetur in occulto non petere ab eo Sacramentum. Respondetur, quidquid sit de aliis Sacramentis, quæ de jure non exigunt solemnitatem publicam in ministerio privato, negando consequentian quoad Baptismum, qui debet ministrari cum solemnitate, et seclusa necessitate. Accedit, et ex officio in incumbere Parocho, sine cujus licentia nequit alius illum ministrare, ac proinde non licet ad alium recurrere, ad evitandum peccatum Parochi, sine licentia ejus, quia alter nec habet debitum ministrandi, neque sine peccato gravi ministrat, usurpando jus alienum; in Parocho autem, etsi sit peccatum occultum, est tamen officium et debitum ministrandi, cui tenetur Parochianus de jure, ita ut aliter faciendo peccet; si autem sine præjudicio Parochi provideri possit absque scandalo alterius, ut si Parochus det licentiam prætendendo legitimam aliquam excusationem, tunc obligat charitas, ac reverentia ipsius Sacramenti.

Ex quo excluditur dictum Adriani quoad hoc, qui dicit a Sacerdote ex officio obligato ministrare Sacramentum, posse sine peccato peti Sacramentum, sive sit paratus dare, aut notorie malus, sive non, quia quisque potest petere suum jus in re licita et sancta. Sed hoc falsum est in expresso jam casu, quia petens

tenetur ex charitate et reverentia Sacramenti citra ullum dispendium suum, cum idem Sacramentum ab alio æque commode sine damno alterius, et cum eodem fructu ac majori reverentia Sacramenti recipere possit, cedere juri suo, ut patet ex materia de scandalo, quia etiam Pharisaicum excludere tenetur quis, ex charitate, qua obligatur salutem proximi procurare, sine detrimento proprio aut incommodo.

(b) *Si autem est publice, vel notorie malus*, etc. Distinguit casum in eo, qui tenetur ex officio, et cura ministrare Sacramentum, ut est Parochus, et in eo cui ex officio congruit, ut est Sacerdos datus in adjutorium Parochi, vel ab eo vocatus. Quoad primum dicit non peccare eum, qui petit a Parocho Sacramentum sibi, aut parvulo suo, quia est debitor respectu suæ Parochiæ. Intelligitur autem casus, quando alius non sit, cui ex officio incumbit ministrare, nec ministrare potest sine licentia, aut Parochi, aut sui Superioris ; et ratio est clara, quia alter toleratur ab Ecclesia, et æque retinet suum jus, ac quicumque alius non malus; sicut ergo non est in potestate alterius, aut ipsius Parochiani pervertere jurisdictionem Ecclesiasticam, ita etiam neque Parochianus ab alio petere potest, nisi de licentia Parochi aut Superioris ordinarii, neque ille usurpare jus alienum, quo non privatur.

Ex altera parte urget consuetudo Ecclesiastica, habens vim præcepti de baptizandis parvulis, ad quam tenetur habens curam infantis; et si est adultus spectat ratione residentiæ et habitationis ad ordinarium, eo ipso quo vult Sacramentis se subjicere; habet etiam necessitatem præcepti, quoad Sacramentum suscipiendum. Et quamvis pro tunc non ligaret, ex emolumento tamen Sacramenti, et ut fieret capax aliorum Sacramentorum, non teneatur non petere Sacramentum ab ordinario.

Secunda conclusio est, quod ab eo qui ex congruitate debet ministrare Sacramentum, potest petere Sacramentum, si alius melior non occurrat Sacerdos ; sed si alius æque malus, potest recipere a suo, nec bonus Laicus malo Sacerdoti præferri debet, quia jus administrandi Sacramenta competit Sacerdotibus. Responsio ad primum patet. Responsio etiam ad secundum optime solvit difficultatem, quia non solum petens Sacramentum a tolerato, vel non tolerato modo dicto, non cooperatur malo ejus, sed potius imponit necessitatem, ut fiat bonus, petens ab eo actum debitum, quem potest, et tenetur debite in gratia sancte ministrare, neque petit ab eo actum, qua peccatum est, sed qua sanctum. 12. Secunda conclusio. Regula moralis.

Ex qua regula plures in moralibus resolutiones haberi possunt, ut quomodo petens ab usurario mutuum, excusetur ab usura ; quomodo vendens agnum Judæis, quo ipsi utentur in finem superstitiosum, non concurrat ad superstitionem ; faciens aut vendens gladium, non sit homicida ; locans domum impudicis, non sit impudicus ; et universaliter exercens aliquod opus bonum, aut indifferens per se non ordinatum ad peccatum, sed ex prava alterius intentione et usu, excusatur, quia peccatum neque ex natura operis, neque ex intentione sic exercentis sequitur, sed ex pravo ejus usu per alterum, quem ipse non tenetur non permittere cum damno proprio. Sic etiam plures excusant Christianos remigantes inter Turcas oppugnantes alios Christianos, modo aliter non concurrant quam remigando. Non recte ergo præsens difficultas in casu quo licet recursus ad alium, ob improbitatem Parochi, reducitur ad concursum peccati, sed ad præceptum cha- Excusantur cooperantes ad malum per accidens.

ritatis, quo tenemur prævenire spirituale damnum proximi, præveniendo occasiones non solum datas, ut vocant, sollicitando peccatum ejus, sed etiam avertendo occasiones acceptas ab ipso, ex propria perversitate, quando sine incommodo nostro possumus, quod spectat ad præceptum affirmativum charitatis, nempe submovere scandalum Pharisæorum, quando sine incommodo, ut dixi, possumus; scandalum vero pusillorum excludere tenemur ex præcepto negativo.

13. Regulæ morales.

Ex resolutione itaque utriusque articuli universim, hæc regulæ generales suppetunt, reducendo quæstionem ad sua principia, quæ desumuntur ex debito justitiæ, ex debito religionis, ex debito charitatis.

Prima regula. Obligatio respective ad ministrum præcisum.

Prima est: *In casu extremæ necessitatis, sive proprio, sive infantis, ministrum etiam præcisum, posse ministrare Baptismum, et hoc posse ab eo peti et accipi,* quia ille ex debito charitatis, ex debito etiam religionis ratione ordinis ad hoc obligatur extreme indigenti; et sic ex præcepto tam charitatis propriæ quam pueri, et ex debito religionis tenetur petens amplecti Sacramentum a quocumque datum; et hæc regula supponit præcisam necessitatem extremam, vel realem, vel moralem.

Secunda regula. Obligatio respective ad Parochum.

Secunda regula est: *Sacerdotem toleratum, qui sit Parochus, ultra debitum charitatis et religionis habere etiam debitum justitiæ ministrandi Sacramentum suis subditis extra necessitatem, quando alius non suppetit, et Parochianum licite etiam ab eo petere Sacramentum, quando sine gravi damno non differretur.* Grave damnum intelligo omissionem, qua lex et consuetudo Ecclesiastica non impleretur, vel quando pateretur ex omissione ejus detrimentum notabile fructus spiritualis, aut periculum peccati. Hujus ratio habetur ex præmissis, et regula hæc perinde currit in petitione Sacramenti ab alio, qui potest illud ex concessione Parochi, aut alterius dare; non perinde tamen currit obligatio in ministro, nisi sit ordinarius, aut certe ut Vicarius et coadjutor a superiore constitutus, in quo casu habet debitum ministrandi non solum ex charitate, sed etiam ex justitia, modo assumat provinciam illam, et curam supplendi defectum Parochi.

Tertia regula est: *Quando quis potest sine damno suo providere sibi aliter, sine damno spirituali sui Parochi tenetur ex charitatis præcepto affirmativo non petere Sacramentum a Parocho improbo, quem novit non ministraturum, nisi sacrilege, qui ex frequentatione ministerii confirmatur in malo, et datus in reprobum sensum, contemnit conversionem, quam forte subtrahentibus se aliis ab ejus communione non differret,* quia plerumque festinantes in malum ex ipsa confusione subsistunt, et convertuntur ad bonum. Et forte Parochianus etiam ad idem tenetur præcepto religionis et honoris divini, ac reverentiæ Sacramenti. Quid autem horum concurrat in particulari hic et nunc, perpendendum est ex circumstantiis casus, applicando has generales regulas, ex quibus singuli casus in particulari resolvi possunt, in quibus communicari potest ministro notorie malo, sive præciso, sive non præciso.

Quarta regula: *Quoad ministrum, qui occulte est malus, et publice et privatim debet ab eo petere Sacramentum, si alius non occurrat, aut expectari non potest commode;* si sic servetur regula charitatis, quæ præmissa est de scandalo Pharisæorum, procurando ejus salutem et reverentiam debitam Sacramento, prout fieri commode potest.

SCHOLIUM.

Negat pretium dandum pro Sacramento etiam in extrema necessitate; idem absolute ait Alens. 2. part. q. 187. m. 3. art. 1. *D. Thom.* hîc. q. 2. art. 2. et d. 25. q. 3. art. 2. et 2. 2. q. 100. art. 2. ad 1. *Aragon.* ibi. *Rich.* 4. d. 25. art. 3. q. 1. *Palud.* q. 8. licet tamen aliquid dare pro redimenda vexatione, sicut et pro labore et materia, non aliter, et sic intelligendus est Doctor. Si enim minister negaret dare Sacramentum, nisi alius paciscatur de emendo spirituali ejus, nullo modo est sic accipiendum, et multo minus sic petendum, quia hoc est intrinsece malum.

(c) Ad tertium, dico quod si
3. ille nullo modo vellet baptizare, nisi pro actu baptizandi recipiat pretium, et sic sit perfecte simoniacus, quia vendens Sacramentum, nullo modo recipiendus est Baptismus ab eo; neque pro adulto, quia peccaret mortaliter, et non obligatur ad recipiendum Sacramentum, quando non potest recipere sine peccato mortali; neque pro parvulo suo, esto etiam quod nullus esset qui vellet baptizare in provincia.

Et si arguas, tunc exponit parvulum suum periculo damnationis? Respondeo, baptizet ipse si possit, utpote si non est mancus, vel mutus; vel si non possit invenire aliquem in baptizando parvulum suum, nisi emendo Baptismum, debet dimittere parvulum mori sine Baptismo, quia non sunt facienda mala, ut inde veniant bona, *ad Rom. c.* 3. et quilibet magis debet diligere seipsum quam proximum, et per consequens magis in seipso vitare peccatum mortale, quam in alio damnationem; tamen ille casus de difficili, vel nunquam contingeret, quin sine simonia committenda ex parte baptizandi, vel offerentis parvulum baptizandum, possit Baptismus haberi. Si enim ille Sacerdos vellet vendere aquam suam, et nullo modo aliter concederet eam, potest ipsa emi, esto etiam quod sit consecrata, sed nullo modo habendo oculum ad consecrationem, quia tantum valeret, quantum non consecrata; sic enim licet vendere calicem consecratum, nullo modo oculum habendo ad emendum, vel vendendum consecrationem.

An emi possit Baptismus.

Si autem Sacerdos nitatur vendere actum baptizationis, potest ille qui offert parvulum emere, non intendens actum illum emere inquantum est sacramentale, sed laborem Sacerdotis in illo actu, sicut conducuntur hodie Sacerdotes ad celebrandum Missas, non ut ipsi vendant, et alii emant actum celebrationis, inquantum est sacramentale, quod absit; sed ipsi vendunt laborem, et alii emunt eum, quia oportet unumquemque de suo labore taliter qualiter victitare et vitam acquirere.

Quomodo detur pecunia pro Sacramentis.

COMMENTARIUS.

(c) *Ad tertium dico,* etc. Hic casus tractatur ab auctoribus citatis a Scholiaste; resolutio principalis est communis: nullo modo posse peti Sacramentum ab eo, qui non vult conferre, nisi alter paciscatur cum ipso simoniace, emendo Sacramentum qua tale, et qua spirituale est, quia *non sunt facienda mala,* etc. 14.

ad Roman. 3. Rationem ejus subjungit Doctor in littera.

Difficultas solutionis est in modo, quo petens Sacramentum se habere potest, ut licite sibi, aut parvulo subveniat, sine Dei offensa. Aliqui dicunt posse dari pecuniam in eo casu ad redimendam

D. Bonav. Richard. Panormit.

vexationem, ita D. Bonaventura *in hac dist.* quam responsionem insinuat etiam Richardus *hic art.* 3. *quæst.* 4. *ad* 3. *et dist.* 25. *art.* 3. *quæst.* 1. *ad* 8. Panormitanus *in cap. Cum Ecclesia, de simonia.* Idem tenet quoad parvulum, non quoad adultum, quia in eo non est tanta vexatio, quin possit per contritionem sibi subvenire, et ut dicit Doctor in littera, non tenetur eo casu ad præ-

Adrianus. Cajetan. Sotus. Aragon. Sententia negans.

ceptum Baptismi. Hanc sententiam sequitur Adrianus *Quodlibeto* 9. *ad* 3. Confirmat Cajetanus 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. Sotus *de Just. et jure, lib.* 9. *quæst.* 6. *art.* 1. *ad* 1. Negat Aragon *de Just. et jure. quæst.* 100. *art.* 2. *ad* 1. quia vexationem quæ redimi potest existimat consistere in eo, quod quis juste possidet, eoque privatur injuste, ut si beneficiatus patiatur injuste vexationem per ablatiomen beneficii, quod possidet nisi redimat pecunia eam vexationem; in proposito casu est conjuncta cum emptione simoniaca, quæ est per se mala.

15. Resolutio Doctoris.

Respondet Doctor posse dari pretium pro aqua, vel pro labore, non autem pro ipso Sacramento. Et ex proposito videtur abstinere ab illo modo loquendi antiquorum de redimenda vexatione, quæ in hoc casu habet forte specialem difficul-

Emi posse aquam, et laborem. Cur Doctor abstinet a modo loquendi antiquorum de redimenda vexatione?

tatem, quia si alter non laborem aut materiam, sed ipsum Sacramentum vendit, atque de eo paciscitur, ita ut expressa voluntate sit simoniacus, cum nulla alia vexatio offeratur, nisi subtractio Sacramenti ejusque effectus, vix potest petens redimere vexationem, nisi implicando Sacramentum, cum nullum aliud subsistat motivum præter laborem et aquam, ad quæ se extendet redemptio vexationis, aut ipsa vexatio. Ad hæc autem non extenditur vexatio, aut redemptio, quia sunt res pretio æstimabiles, et quæ vendi possunt sine simonia ex parte ministri: ergo in eo casu non subsistit aliud motivum specificans voluntatem redimendi vexationem et efficacem, nisi ipsum Sacramentum, cujus subtractione fit vexatio injusta, non vero subtractione laboris et materiæ, quia hæc non esset injusta, neque vexatio dici deberet in eo saltem, qui ex justitia non tenetur ministrare Sacramentum. Voluntas autem efficax debet subsistere ad aliquod finale motivum et reale, quo cessante, cessaret actio, et a quo tam actio quam ipsa voluntas specificatur; ipsum ergo Sacramentum subtractum est illud motivum.

Dices, dationem pecuniæ esse posse motivum excitans ministrum ad collationem Sacramenti, et voluntatem dandi ad ipsam dationem hoc modo, ut excitans est, referri tanquam ad finem intrinsecum, et objectum specificans, nempe ipsam, non vero ad emptionem Sacramenti. Contra, hæc solutio in re morali non caret scrupulo, quia motivum excitans in moralibus sumit speciem ab opere, ad quod allicit, et quæ primario intenditur ab excitante, per ipsum motivum excitans tanquam per medium; non enim excitat, nisi ex fine operis, neque ipsa excitatio, ut procedit ab excitante potest præscindere ab opere, sicut neque remedium, quantum ad speciem moralem a fine, aut electio ejus esse, nisi ex motivo finis, quia cessante voluntate finis, cessaret etiam excitatio ad finem; ergo datio pecuniæ, ut etiam est excitans, nequit præscindere a Sacramento, ut est medium et causa, per quam ponatur in esse, neque consequen-

ter voluntas dandi pecuniam præscindit a Sacramento.

Exemplum potest esse in eo, qui offerat munera, non simpliciter ex motivo gratitudinis aut liberalitatis, sed qua sic tentet viam ad beneficium, is, licet non interveniat pactum aliquod explicitum, est simoniacus implicite et palliate, quia illa datio pecuniæ non subsistit ad aliquod motivum in reipsa, ad quod maneret ex intentione dantis, nisi ad beneficium, ergo etiam similiter datio pecuniæ in proposito casu nequit subsistere ad aliud, quam ad Sacramentum tanquam causam et medium ejus ponendi, ac proinde erit simoniaca ut præcise sistit in redemptione vexationis.

Confirmatur, licet illa pecunia dari posit liberaliter, tamen non sic datur ad redimendam vexationem, et ut subest pacto implicito vel explicito, nisi cum titulo oneroso, quo alius commutet cum ipsa Sacramentum; ergo videtur saltem periculosa. Melius proinde Doctor abstinet ab illo modo, quia licet vexatio redemptionis licita sit, in iis tamen fieri debet, in quibus aliquid pretio æstimabile invenitur, ad quod possit subsistere, quod in præsenti forte difficulter datur, aut secerni potest a re spirituali, quæ non æstimatur pretio temporali, de quo nihil affirmo in præjudicium tot auctorum, quos etiam sequitur Scholiastes; nec Doctor contrarium horum non tenet, quia dicit nulla ratione petendum, aut recipiendum esse Sacramentum a ministro, qui nolit illud ministrare, nisi paciscendo. Quod si donatio sit mere liberalis, secluso omni pacto implicito et explicito, licita erit, et tunc non erit proprie loquendo redemptio vexationis ex parte dantis, licet collatio intuitu Sacramenti in ministro possit esse simoniaca.

QUÆSTIO III.

An aliquis debeat ministrare Sacramentum Baptismi, quando præsumitur baptizationem vergere in periculum vitæ corporalis ejus qui suscipit?

Richard. *d.* 4. *art.* 4. *q.* 2. Palud. *d.* 6. *q.* 1. *art.* 3. Marsil. 4. *q.* 4. *art.* 4. *dub.* 8. Soto *d.* 3. *q. un. art.* 8. *fin.* Sylv. v. *Baptismus* 4. § 10. Angelus *et* Armil. *ibi aiunt projectum in puteum non esse baptizatum. Communis tenet oppositum.* Gabr. *d.* 4. *q.* 2. *art.* 3. Major. *q.* 2. Suar. *tom.* 3. *d.* 20. *sect* 3. Valent. *tom* 4. *d.* 4. *q.* 1. *p.* 2.

Juxta (a) hoc quæritur sine argumentis: An aliquis debeat ministrare Sacramentum Baptismi, quando præsumitur baptizationem vergere in periculum vitæ corporalis ejus qui suscipit? Respondeo, aut talis præsumptio est certa ex signis certis, utpote si quis non habens aquam quam possit attingere, nisi de ponte propellat puerum in fluvium, vel in puteum, hoc certum est, quod quantum est ex ratione talis actus, nata est mors subsequi, quia submersio. Dico quod quando sic presumitur mors, nullo modo debet aliquis eum propellere aut projicere, quia peccabit mortaliter occidendo, et quilibet tenetur magis vitare peccatum mortale in seipso, quam quærere salutem proximi, quia ordinata charitas magis est ad seipsum. Dicitur etiam, quod talis sic projectus non esset baptizatus, quia baptismus est ablutio ordinata ad vitam illius abluti; non sic ordinatur talis dimersio. Esset ergo in tali casu aliquis pannus dimittendus 1.

Richardi dist. 4. art. 4. c. 2. et 3.

in puteum, vel fluvium (si non habetur vas in quo posset aqua hauririt), de isto panno aqua exprimenda, qua baptizetur talis.

COMMENTARIUS.

(a) *Juxta hoc quæritur sine argumentis,* etc. Casus hic proponitur, ut rectius explicetur, quibus circumstantiis obliget præceptum Baptismi, sive ministrum, sive ipsum suscipientem; et potest distingui periculum in certum, probabile, aut non fundatum, sed apparens ex errore, qui sine sufficienti præsumptione aut fundata concipitur. Inquantum hæc obligatio cadit in suscipientem adultum, quia de parvulo non est quæstio, tenendum est eum non obligari ad Baptismum suscipiendum, quando per se sequitur mors certa vel probabilis, quia aliter sibi potest providere de remedio sufficienti pro eo statu; neque obligat præceptum Baptismi suscipiendi pro eo statu et his circumstantiis. Sed an petere possit Baptismum, aut permittere in eo casu quando periculum est certum, vel probabile, ex vita decedendi sine Sacramento, quamvis conetur conteri, et existimet se contritum.

Periculum multiplex.

Obligatio adulti ad Sacramentum.

Respondetur permittere quidem posse, quia non tenetur salvare vitam corporalem in præjudicium vitæ spiritualis, quam per remedia certa et tuta procurare debet, si licite potest; si non potest procurare, ex ratione quam mox subjungam, saltem permittere potest ut ei applicentur per alium ad hoc paratum, sicut in multis casibus potest permittere se privari vita; nam licet ea non possit seipsum privare in ullo casu, quia non est dominus vitæ, non tenetur tamen conservare eam cum notabili damno suo, aut alterius, vel interficiendo agressorem, vel prodigendo patrimonium integrum in remedia exquisita in præjudicium uxoris aut filiorum, vel etiam sui status et conditionis, si supervicturus esset. Petere autem Sacramentum in eo casu non potest, in quo alter sine peccato, aut periculo probabili mortis ejus, per se ex natura illius actionis nequit dare, quia concurreret ad sui mortem, et ad peccatum alterius sollicitando transgressionem præcepti, et applicando causam suo modo, ex quo mors certa est, aut probabilis.

Quomodo se geret in periculo.

Quoad aliud genus periculi non fundati perinde dicendum est de ipso, ac de ministro; casus vix est practicus, nisi formetur in circumstantiis remotis a praxi, et usu operandi, ut si aqua esset intoxicata, ut ipsa de se esset mortalis, quod vix forte fieri potest, quia si venenum sit adeo prædominans, videtur potius in se aquam convertere, ita ut sit magis venenum, quam aqua naturalis; sed formatur casus ad intelligendam vim præcepti, quod si autem venenum non sit adeo prædominans, non videtur ex stilla aquæ inferri posse mortem si statim abluatur, aut tergatur, antequam vires suas per alterationem corporis exerat.

De ministro autem conclusio Doctoris est non posse eum licite ministrare Baptismum in tali casu, quando ex eo infertur mors, aut præsumitur inferri ex certis signis in ea dispositione infirmi, aut ex natura ipsius actionis sequitur; unde qui projicit infantem in puteum, et est homicida, qui secat mulierem gravidam, et in periculo existentem mortis, ex qua sectione etiam sequeretur mors infantis, quo ipsum infantem vivum extrahat et baptizet, est etiam homicida, quia etiam adjudicata morti donec pariat non est plectenda, *l. negat de statu hominum, l. prægnantis ff. de pœnis,* quando ipsa interim infirmitate laboret ad mortem

tunc forte ratione periculi infantis potest executio fieri per ministros justitiæ et aperienda erit, ut salvetur infans, et mors detur in pœnam, sed auctoritate privata, id nequit fieri. Dices, ipsa prægnans in periculo mortis sumere potest medicinam, ex qua certo, vel probabiliter sequetur mors infantis; ergo sicut vitam corporalem infantis ob salutem propriam contemnere potest, ita etiam et vitam corporalem infantis potest quis contemnere ad salvandam vitam ejus spiritualem. Patet consequentia, quia vitæ propriæ et corporali potest præferre vitam spiritualem infantis; ergo a fortiori vitam ejus spiritualem præferre vitæ corporali. Confirmatur, ipse infans si esset sui compos deberet vitam corporalem contemnere ob necessitatem vitæ spiritualis; ergo et parentes saltem, in quorum est dispositione, similiter debent contemnere vitam ejus corporalem, in periculo vitæ spiritualis.

Respondetur aliud esse auferre vitam alteri, aut sibi, aliud vero non conservare; primum est contra præceptum negativum, quod obligat semper et pro semper; secundum vero contra præceptum affirmativum de conservanda vita, quod obligat in determinatis circumstantiis sicut et reliqua affirmativa, non tamen semper et pro omnibus circumstantiis, ut quando occurrat damnum proprium, aut alterius grave. Et hac posita distinctione, respondetur ad rationem adductam de prægnante sumente medicinam judicio medicorum necessariam ad vitæ conservationem, juxta aliquos sumere posse ex intentione salutis propriæ, quamvis videatur sequi mors infantis certo aut probabiliter præter intentionem, quia non tenetur vitam propriam exponere pro vita infantis licet possit eam contemnere; sed melius limitandus est casus, si ex morte matris certo aut probabiliter creditur mors infantis, tunc verum est posse eam medicinam sumere, et mors infantis præter intentionem ejus tunc succedit; si tamen speratur paritura infantem vivum, tunc nequit sumere medicinam, quia cum damno vitæ spiritualis et corporalis infantis non potest salvare vitam propriam, et ad hoc nullum habet jus, imo ex pietate tenetur infanti, et ex justitia. Idem dicerem, si ex partu redundat periculum non posse etiam procurare abortum cum periculo vitæ infantis, quia sic ex intentione mors infanti procuraretur. Consequentia autem negatur, si intelligatur de contemptu per illationem mortis, non de contemptu per solam permissionem; unde mater in casu, quo provideret alius infanti moribundo per remedium, quod inferret mortem corporalem, et salvaret vitam spiritualem, non tenetur resistere, acceleratio enim mortis tolerari ab ipsa potest cum lucro salutis ejus; ex quo patet ad secundam consequentiam, et ad confirmationem distinguendo inter permissionem et illationem mortis, ut prius dictum est.

Quid dicendum de gravida periclitante.

Petes, quid dicendum in casu, quo mors infantis per accidens sequeretur ab extrinseco, aut ipsius baptizantis, verbi gratia, si Tyrannus in odium religionis et Sacramenti utrique, et alterutri mortem esset illaturus. Respondetur, si infans est in periculo mortis esse baptizandum, et ministrum etiam debere eum baptizare, quia periculum extrinsecum in odium religionis, est per accidens ex perversitate inferentis, non ex natura actionis. Nec debet actio illa religionis necessaria omitti, ne cum scandalo et timore humano magis obediatur hominibus quam Deo; ita Suarez *disp.* 31. contra Sotum. 4.

Hæc quæstio magis fuse disputatur in tractatu de fide.

Quod deinde Doctor hic asserit de dubietate Baptismi ex projectione infantis in puteum supra tractatum est *dist.* 4. *quæst.* 3. Ex hoc autem loco colligit Scholiastes Doctorem posse etiam pro affirmativa parte defendi, quia illam sententiam refert tanquam alterius, nec probat, nec improbat, quod verum est, nec eam tenere videtur tanquam certam ; sed apposite hic eam citat, quia dubitari potest cum fundamento de valore Baptismi, cum ergo certum sit peccatum ex parte ministri, neque certus est fructus, aut valor Baptismi respectu infantis, sed omnino dubius, tollitur ex hoc motivum de salute certa infantis, ac proinde illius actionis in praxi, a qua vel ipsum præceptum divinum, *non occides,* absterrere debet, et periculum de nullitate Baptismi.

SCHOLIUM.

Posquam docuit non licere projicere puerum in puteum, ut baptizetur (ubi innuit, quod valeret talis Baptismus, vel saltem dubitat de hoc, licet id negare videatur sup. d. 4. q. 3. quia affert oppositam sententiam Richardi negantis valere, nec eam approbat, nec reprobat), resolvit modo quid faciendum, quando minister falso sibi suadet baptizatione interimendum puerum.

2. Quod (b) si præsumptio illa de morte imminenti vel acceleranda propter Baptismum, non sit certa, sed levis, et forte irrationabilis, utpote si parvulus vel adultus est in articulo mortis constitutus, dico, quod habens conscientiam de acceleratione mortis talis infirmi per baptizationem ejus, habet conscientiam erroneam, quæ, si nullus alius adsit qui baptizet, facit eum perplexum. Nullus enim perplexus est ex lege divina, sed potest esse in aliquo actu vel casu perplexus ex erronea scientia, nam si ille decedat sine Baptismo, damnatur; ergo ille tenetur de necessitate salutis, (si nullus adsit) baptizare istum, ne damnetur; magis enim tenetur diligere vitam ejus æternam, quam vitam ejus temporalem. Si ergo peccaret, non salvando in casu necessitatis vitam ejus corporalem, puta permittendo eum submergi, nolendo ei porrigere manum ad extrahendum, multo magis peccaret mortaliter permittendo istum damnari propter defectum Baptismi. Si etiam ille stante illa conscientia erronea, quod baptizando acceleret mortem, baptizet, peccat etiam mortaliter, quia secundum conscientiam facit homicidium. Quid ergo? Necesse est (si nullus alius adsit, qui possit baptizare) dimittere istam conscientiam, quia in casu illo, nullum est aliud remedium vitandi peccatum mortale. Apparet etiam satis rationabiliter, quod illa præsumptio est fatua et irrationabilis, quia non multum noceret etiam graviter infirmo parum aspergi de aqua in capite; et si forte aqua frigida noceret, saltem tepida non noceret, quia parvuli tenerrimi pro remedio balneantur aqua tepida.

Nullus perplexus ex lege divina.

Sed numquid baptizans cum ista conscientia erronea est irregularis, si post mors sequatur? Respondeo, non est irregularis, quia nulla lex Ecclesiastica quantum ad illud, reddit irregularem, nisi

Non est irregularis et homicida, nisi vere homicida.

vere homicidam; iste autem secundum veritatem non est homicida. Tamen post mortem illius baptizati, stante illa conscientia, tenetur se habere tanquam irregularem, quia se habet tamquam homicidam; sed cessante vel amota illa conscientia, non oportet dispensationem quærere, quia nunquam fuit vere irregularis. Et si quæras cui magis sit cavendum Clerico vel laico baptizare infirmum constitutum in articulo mortis? dico, quod neutri est cavendum, quia neuter transgreditur præceptum divinum de non occidendo, nec Clericus pœnam aliquam repellentem ipsum a clericatu incurrit. Si tamen uterque poneretur æqualiter habere conscientiam erroneam, simpliciter neuter posset baptizare, quia præceptum divinum utrumque æque ligat, et contra illud uterque secundum suam conscientiam facit; Clericus tamen secundum opinionem suam falsam, crederet se incurrere aliam pœnam ultra peccatum mortale, et ideo ipse habet plura retractiva in casu illo, quam laicus.

COMMENTARIUS.

[...]nda [...]usio. [...]plex [...]um[...]io.

(b) *Quod si præsumptio illa de morte,* etc. Hæc est secunda conclusio hujus quæstionis. Supponit, si præsumptio sit levis, dandum esse Baptismum. Pro cujus intelligentia advertendum, præsumptionem ex usu jurisperitorum et moralium esse duplicem; alia enim est juris, alia hominis. Illa etiam dividitur in præsumptionem juris tantum, est in præsumptionem juris, et de jure. Illa est, quando jus aliquid determinate præsupponit super re dubia, est verisimili; hæc est quando jus non solum præsumit aliquid, sed disponit ita esse, nec contrariam habere probationem; Vide cap. *Is qui de sponsalibus*; et ibidem *glossam,* et Panormitanum.

Præsumptio juris duplex.

Præsumptio hominis est triplex: alia violenta, ex qua etiam potest procedi ad pœnam, sine alia probatione, *leg. Sciant cuncti, Cod. de probat.* Panormitanus *in cap. Excommunicamus, de hæreticis,* quia illa facit plenam probationem. Secunda est probabilis, quæ facit semiplenam, et aliquando plenam probationem, cum uno teste tantum, et si quis est infamatus, inducit purgationem canonicam, *cap. si quis de gradu, de præsumptione, can. Presbyter* 12. *quæst.* 4. Tertia est præsumptio levis et temeraria, sine fundamento sufficienti; de ea vide S. Thomam 2. *quæst.* 50. cujus plures gradus assignat.

Præsumptio hominis triplex. Violenta. Probabilis. Levis.

Hanc intelligit Doctor in præsenti *levem* et irrationabilem, qui sunt diversi gradus ejus, nam *levis* est quæ generat suspicionem et metum ex levibus indiciis; est enim denominatio sumpta ex natura motivi, quod leve est et inefficax, neque sufficiens ad formandum conceptum etiam dubium de objecto in re, sed solum in tenui, et non fundata apparentia. *Irrationabilis* amplius dicit, nempe quando ex ejusmodi motivis non solum generatur dubietas et vacillatio mentis, sed etiam quando generatur judicium determinatum quasi ita esset res, quam recte Doctor irrationabilem vocat, quia nulla ratione subsistit, et præter regulas judicii et discretionis formatur temerarie.

Diversi ejus gradus. Irrationabilis præsumptio.

His positis facilis est probatio conclusionis in re morali et a priori, quia in primis, si est præsumptio levis de morte infantis aut ejus acceleratione per Bapti-

6. Ex levi non datur regula operandi.

smum collatum, non est sufficiens regula operandi, aut suspendendi opus, quod est in præcepto, verbi gratia, si scrupulosus non recitet officium, ad quod ex præcepto tenetur, ex ea suspicatione qua timet distractim, et sine attentione, aut reverentia debita se dicturum officium, ut debet ex præcepto religionis, peccat ; sic etiam obligatus ad jejunium non excusatur ex levi suspicione, quam habet jejunium nociturum sanitati corporali. In proposito autem sic contingit, quia suspicio levis de morte puero inferenda, sicut non est regula operandi proxima, sic non excusat omittentem præceptum divinum et naturale, qua tenetur providere saluti infantis moribundi in illa necessitate ; suscipio enim illa concipitur, vel ex causis mortis non subsistentibus, vel valde remotis, vel quæ præveniri facile possunt, vel inefficaces sunt ad illum effectum, ideoque non excusant a præcepto baptizandi, quia neque applicant præceptum de contrario, verbi gratia, *non occides*, eo modo et sufficientia, qua est regula inducens obligationem in hac materia, quia ad hoc requiritur judicium determinatum.

Præsumptio levis non excusat ab opere debito.

Quantum ad *irrationabilem præsumptionem*, quæ facit judicium determinatum et conscientiam erroneam, respondet eum esse perplexum, non ex lege divina, quia reipsa non concurrunt, neque hic, neque in alia materia, duo præcepta legis divinæ contraria, quantum ad obligationem unquam, vel in ullis circumstantiis, quia sic esset impossibilis eorum observantia contra Trident. *sess.* 6. *cap.* 11. *can.* 18. quia minus cedit majori, si sint diversarum virtutum, vel si ejusdem, secundum diversum ordinem, quo ipsa virtus sequenda est; vel denique ex subordinatione ad invicem, sicut positivum subordinatur naturali ; est tamen perplexus ex scientia vel conscientia erronea, ac proinde peccat, si omittat, quia non habet ignorantiam invincibilem, aut impotentiam observandi præceptum baptizandi. Peccat etiam si baptizat, quia tenetur non operari contra conscientiam, etiam erroneam, quia sic operando, et judicans determinate se facere contra præceptum Dei, est contemptor præcepti, secundum omnes. Quid ergo agendum ? Respondet Doctor esse deponendam, quæ doctrina est communis, quia non ligat, nisi quamdiu est ex suppositione credentiæ, qua determinate putat se obligari præcepto divino, et ostendit modum quo deponi potest ex consideratione rei, quia fatuum est putare ex modica aqua, qua infans tangitur baptizando ipsum, inferri mortem vel etiam accelerari, quia nec ex principiis naturæ, aut ulla praxi, aut statu infantis id colligitur, cum et infantes tenerrimi etiam causa salutis aqua tepida abluantur.

Irrationabilis quid efficit. Præcepta contraria nequeunt simul obligare.

Sed quid si talis non deponens conscientiam baptizet, eritne irregularis ? Respondet non esse irregularem, sed se debere gerere ut irregularem, donec deponat errorem. Hæc principia plurimum advertant scrupulosi in quibusvis materiis, quia ipsi sibi nodos et laqueos alligant, quærentes pacem conscientiæ, destruunt, in ipsa meridiana luce quasi ad umbras caligant ; unde si pacem quærant, obediant aliis spiritualibus et doctis, suis chimæris, quas humor melancholicus ingenerat, non subsint, et sibi diffidentes quasi ad manus aliorum directorum incedant, donec videre incipiant.

DISTINCTIO VI.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

Quibus liceat baptizare.

Nunc quibus liceat baptizare, addamus. De hoc Isidorus ait; « Constat, Baptisma solis Sacerdotibus esse traditum, ejusque ministerium nec ipsis Diaconibus implere est licitum, absque Episcopo vel Presbytero, nisi, his procul absentibus, ultima languoris cogat necessitas; quod etiam laicis fidelibus permittitur. » Item ex Concilio Carthaginensi IV. « Mulier, quamvis sancta, baptizare non præsumat, nisi necessitate cogente. »

lib. le iis ·s. 24.

Si rebaptizandi sunt ab hæreticis baptizati.

De illis vero, qui ab hæreticis baptizantur, utrum rebaptizandi sint, quæri solet. Ad quod breviter dicimus, quia quicumque sit qui baptizet, si servatur forma a Christo tradita, verum Baptismum dat; et ideo qui illum sumit non debet rebaptizari. Unde Beda; « Sive hæreticus sive schismaticus sive facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille, qui baptizatus est, a bonis Catholicis rebaptizari, ne confessio et invocatio Trinitatis videatur annullari. » Item Augustinus : « Quamvis unum sit Baptisma et hæreticorum, scilicet eorum qui in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizant, et Ecclesiæ Catholicæ; tamen qui foris Ecclesiam baptizantur, non sumunt Baptismum, ad salutem sed ad perniciem, *habentes formam* Sacramenti, *virtutem autem ejus abnegantes*; et ideo Ecclesia eos non rebaptizat, qui in nomine Trinitatis baptizati sunt, et ipsa est forma Sacramenti. » Item : « Rebaptizare hæreticum, qui hæc sanctitatis signa perceperit, omnino peccatum est; Catholicum vero, immanissimum scelus est. » Ex his aperte colligitur, quod qui etiam ab hæreticis baptizati sunt, servato charactere Christi, rebaptizandi non sunt, sed tantum impositione manus reconciliandi, ut Spiritum sanctum accipiant, et in signum detestationis hæreticorum.

100. ·ns. ·. c. er. hom. upr. ·h. ·m 1. ·t. ad ·x. 203.

Dubium 2. Epist. 12. lib. 1. sup. illud Ezech. 36. et aspergam vos aqua munda.

Sunt tamen nonnulli Doctorum, ut Cyprianus et alii quidam, qui dicere videntur, ab hæreticis non posse tradi Baptismum, et eos esse rebaptizandos, cum veniunt ad Ecclesiam, qui ab illis dicuntur baptizari. Sed hoc de illis verum est, qui extra formam Ecclesiæ baptizare præsumunt. Cyprianus tamen ibi a veritate deviasse videtur, qui ait de hæretico : « Quomodo sanctificare aquam potest, cum ipse immundus est, et apud quem Spiritus san-

Removetur falsitas.

Dubium 3.

Num. 19. 22. et Lev. 5. 7. et 11. de unico Baptismo, c. 13. Vd Gal. 2. Comment. ad 4. cap. Dubium 4.

ctus non est; cum Dominus dicat in lege : *Quæcumque tetigerit immundus, immunda erunt.* Quis potest dare quod ipse non habet? » Hoc vero ex ignorantia eum dixisse, Augustinus innuit dicens : « Martyrem gloriosum Cyprianum, qui apud hæreticos vel schismaticos datum Baptismum nolebat cognoscere, dum eos nimis detestaretur, tanta ejus merita usque ad triumphum Martyrii secuta sunt, ut et charitatis qua excellebat luce obumbratio illa fugaretur, et si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur. Nec nos, qui Baptismi veritatem et hæreticorum iniquitatem agnoscimus, ideo Cypriano meliores sumus, sicut nec Petro, quia Gentes judaizare non cogimus.

Quod nullus in utero materno baptizatur.

Isid. lib. 1. de sum. bon. cap. 24.

Hoc etiam sciendum est, « quod licet ter immergatur propter mysterium Trinitatis, tamen unum Baptisma reputatur. » Illud etiam ignorandum non est, quod in materno utero nullus baptizari potest, etiamsi mater baptizetur. Unde Isidorus : « Qui in maternis uteris sunt, baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, secundum Christum non potest renasci, neque regeneratio in eum dici potest, in quem generatio non præcessit. » Item Augustinus : « Non potest quisquam renasci, antequam natus sit. »

De cons. dist. 4. eodem modo, et eadem dist. quæ in Matrimonio.

Si vero opponitur de Jeremia, et de Joanne Baptista, qui ab utero sanctificati leguntur, quod etiam de Jacob quidam putant; dicimus, si *sanctificatio* ibi accipiatur interior emundatio in miraculis divinæ potentiæ esse habendum, ut Augustinus ait, ambigue super hoc loquens : « Si usque adeo, inquit, in illo puero acceleratus est usus rationis et voluntatis, ut infra materna viscera jam posset agnoscere et credere, quod in aliis parvulis expectat ætas ut possint, in miraculis est habendum divinæ potentiæ, non ad humanæ trahendum exemplum naturæ. Nam quando voluit Deus, etiam jumentum locutum est. » Idem : « De Jeremia legitur : *Priusquam exires de ventre, sanctificavi te;* illa tamen sanctificatio, qua efficimur templum Dei, non nisi renatorum est. *Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Nemo autem renascitur, nisi prius nascatur. Unde illa sanctificatio potest secundum prædestinationem accipi. » Ecce dubitanter videtur loqui, qui etiam in eodem dicit : « Non dictum est, quia *credidit* infans in utero, sed *exultavit;* nec Elizabeth dicit: Exultavit in fide, sed exultavit in utero meo. Et potuit esse ista sanctificatio tantæ rei a majori cognoscendæ indicium, non a parvulo cognitæ. » Absque assertione de hac sanctificatione loquitur, non definiens, qualiter intelligenda sit illa sanctificatio, an sit signum futuræ rei, an veritas justificationis per Spiritum factæ. Sed melius est, ut dicamus, illos præter communem legem in uteris justifi-

catos et gratia præventos, dimissis omnibus peccatis; quod et multis Sanctorum testimoniis edocetur.

Utrum Baptismus sit, verbis corrupte prolatis.

C. epist. incipit, reverensimo sanctissimo. cons. 4. cap. Retulerunt. um 2.

Quæri etiam solet, si corrupte proferantur verba illa, an Baptismus sit? De hoc Zacharias Bonifacio scribit : « Retulerunt mihi nuntii tui, quod fuerit Sacerdos in eadem provincia, qui Latinam linguam penitus ignorabat, et dum baptizaret, nescius Latini eloquii, infringens linguam diceret : Baptizo te in nomine Patria et Filia et Spiritu sancta; et propter hoc considerasti rebaptizare. Sed si ille qui baptizavit, non errorem introducens, vel hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam baptizans dixisset; non possumus consentire, ut denuo baptizetur. »

Leo Papa.

D. ium 3. cons. st. 4. p. si lo, ex t. Leo. . ad st. ep. æ est 92.

Præterea sciendum est, quod illi « de quibus nulla extant indicia inter propinquos vel domesticos vel vicinos, a quibus baptizati fuisse doceantur, agendum est, ut renascantur, ne pereant, in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, ut videatur iteratum. Conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur, quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis. »

De illo qui pro ludo immergitur.

E. De necessitate intentionis. Lib. 7. de Bapt. et contra Donat c. 53. et hab. de cons. d. 4. Solet etiam quæri. August. ad Bon. epist. 23. in med. et habetur de cons. dist. 4. non te moveat. Leo. Pap. in epist. ad univer. per Siciliam. constit. quæ est 4. in ordin. et habet. de consec. dist. 4. c. duo tempora, et c. si qua necessitate, 2. lib. de officiis c. 24. de cons. dist. 4. cap. Parvuli.

Solet etiam quæri de illo qui jocans, sicut mimus, commemoratione tamen Trinitatis, immergitur, utrum baptizatus sit? Hoc autem Augustinus non definit, ita inquiens : « Si totum ludicre et mimice et jlocalariter ageretur, utrum approbandus esset Baptismus, qui sic daretur, divinum judicium per alicujus revelationis oraculum oratione implorandum esse censerem ». Videtur tamen sapientibus non fuisse Baptisma; ut cum aliqui in balneum vel in flumen merguntur in nomine Trinitatis, non est tamen Baptismus, quia non intentione baptizandi illud geritur. Nam in hoc et in aliis Sacramentis, sicut forma est servanda, ita et intentio illud celebrandi est habenda. « Illud etiam non te moveat, quod quidam non ea fide parvulos ad Baptismum ferunt, ut per Spiritum ad vitam regenerentur æternam, sed eos putant hoc remedio temporalem retinere vel accipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia nec ab illis hac intentione offeruntur ».

Quod duo tempora erant in quibus baptizabantur homines.

F. Dubium 5.

Agnoscendum est etiam, in baptizandis electis duo tempora esse servanda, scilicet Pascha et Pentecosten, ut in Sabbato Paschæ vel Pentecostes Baptismi Sacramentum celebretur. Qui vero necessitate mortis vel periculi

urgentur, omni tempore debent baptizari.

De responsione patrinorum.

G. De Sacramentalibus, primo de Catechismo.

Porro cuncti ad Baptismum venientes fidem suam profiteri debent et exponere, quid petere venerint ad Ecclesiam. Unde etiam a baptizando quæritur : Quid venisti ad Ecclesiam petere? Qui si adultus est, pro se respondet : Fidem, id est, Sacramentum fidei, et doctrinam. Ita etiam per singula interrogatus, respondet, se credere in Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Si autem parvulus est, non valens credere vel loqui, alius pro eo respondet. Unde Isidorus : « Parvuli alio profitente, baptizantur, qui adhuc loqui vel credere nesciunt, sicut etiam pro ægris, mutis vel surdis alius profitetur, dum baptizantur ». Sic et de pœnitentibus agendum est. « Si vero pro eo qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet; sicut dictum est : *ætatem habet, pro se loquatur* ».

Dubium 6. De cons. dist. 4. cum pro parvulis. Ex Aug. lib. 4. de Bapt. contra Donat. cap. 24. Joan. 9. 11. Solvitur dubitatio 1.

Si vero quæritur ex quo sensu pro parvulo dicatur : Credo, vel fidem peto; dicimus, de Sacramento fidei id esse intelligendum, quod respondetur *petere*, cum defertur ad Ecclesiam, et *habere*, cum baptizatur, ut sit sensus, cum dicitur : *fidem peto*, id est, Sacramentum fidei præsto sum recipere; *Credo*, id est, Sacramentum fidei suscipio; quod est : hic parvulus præsto est Sacramentum fidei accipere. Unde Augustinus : « Nihil est aliud credere quam fidem habere; et ideo, cum respondetur credere parvulus, qui fidei nondum effectum habet, respondetur, *fidem habere* propter fidei Sacramentum, et *convertere se ad Deum* propter conversionis Sacramentum ».

Aug. de cons. dist. 4. nihil est aliud, ex epist. ad Bonif. 23 in fine.

Solvitur dubitatio 2.

Sed adhuc quæritur, ex quo sensu pro parvulo respondeatur : Credo in Deum Patrem et in Jesum Christum et in Spiritum sanctum? Numquid de *Sacramento fidei*, an de *fide mentis* ibi agitur? Si de *Sacramento*, cur nominatim distinguuntur personæ? Si vero de *fidei affectu*, quomodo verum est, cum eo careat parvulus? An illud facturus parvulus spondetur, cum creverit, sicut et omnibus pompis diaboli spondetur abrenuntiare; quod si non servaverit factus adultus, tenebitur ipse, vel sponsor? Sane dici potest, ibi sponderi pro parvulo, quod ad majorem ætatem si venerit, et pompis diaboli renuntiabit et sanam fidem tenebit, cujus tunc Sacramentum recipit. Hac autem sponsione parvulus pro quo fit, tenebitur, non sponsor; si tamen ut cautio impleatur, quantum in se est, operam dederit, quia exigitur a patrino, ut sit diligens circa eum pro quo spopondit, sollicitudo. De hoc Augustinus : « Certissimam emisistis cautionem, qua renuntiare pompis diaboli spopondistis ».

De cons. d. 4. Prima igitur et Aug. lib. 2. de Symb. catech. 1. et 2. et lib. 4.

De catechismo et exorcismo.

H. Dubium 7.

Illa autem interrogatio et responsio fidei fit in *catechismo*, cui et additur *exorcismus*. Ante Baptismum enim fit catechismus et exorcismus; post catechismum sequitur exorcismus, ut ab eo qui

jam fide instructus est, adversaria virtus pellatur. *Exorcismus* de Græco in Latinum dicitur adjuratio; *Catechismus*, instructio; *Catechizare* est instruere, ut de Symbolo ac rudimentis fidei; *Exorcizare* est adjurare, ut: Exi ab eo, spiritus immunde; *Symbolum* dicitur signum, vel collatio; *Signum,* quia eo fideles ab infidelibus discernuntur; *Collatio,* quia ibi totius fidei sufficientia et integritas est collata. Catechismus et exorcismus Neophytorum sunt, magisque sacramentalia quam Sacramenta dici debent. *Neophytus* novitius interpretatur vel rudis; et dicitur *Neophytus* nuper ad fidem conversus, vel in disciplina religiosæ conversationis rudis. Hæc igitur præcedunt Baptismum, non quod sine istis non possit esse verus Baptismus, sed ut baptizandus de fide instruatur et sciat, cui debitor fiat deinceps, et ut diaboli potestas in eo minuatur. Unde Rabanus: « Ante Baptismum catechizandi debet in homine prævenire officium, ut fidei catechumenus accipiat rudimentum et sciat, cui debitor deinceps fiat ». Item Augustinus: « Parvuli exufflantur et exorcizantur, ut pellatur ab eis potestas diaboli, ne jam contendant eos subvertere, ne Baptismum consequantur. Non ergo ab infantibus creatura Dei exufflatur vel exorcizatur, sed diabolus, ut recedat ab homine ».

(*Finis textus Magistri*).

Postquam Magister determinavit distinctione quinta de potestate ministri, hîc determinat de ejus statu et gradu. De gradu in primo capite; de statu in sequenti capitulo. *De illis vero qui ab hæreticis. Hoc etiam sciendum est*, hæc est tertia pars istius sextæ distinctionis, quæ similiter potest continuari dupliciter cum præcedentibus, sicut pars principalis contra incidentalem. Et potest dividi, uno modo, ut dividatur contra totum præcedens de Baptismo, a principio distinctionis tertiæ, sicut pars principalis contra incidentalem, et sic divisa est distinctio tertia. Alio modo, ut distinguatur contra ea, quæ præcedunt distinctione quinta et sexta, ut dicatur prius fuisse determinatum de ordine ministri. Secundo, de conditione ministrandi, sive sic, sive sic, eadem est sententia. Ista pars dividitur in duas partes. Primo namque determinat de quibusdam concurrentibus in Baptismo; secundo, de quibusdam præambulis ad ministrationem Baptismi, scilicet, catechismo, ibi: *Porro cuncti.* Prima pars habet sex. In prima namque tractat ipse de unitate Baptismi. Secundo, de suscipiente, ibi: *Illud etiam ignorandum.* Tertio de forma, ibi: *Quæri etiam solet.* Quarto, de certitudine habenda circa suscipientem, ibi: *Præterea.* Quinto, de intentione ministri, ibi: *Solet etiam quæri.* Sexto, de tempore baptizandi, ibi: *Cognoscendum etiam.*

Circa istam distinctionem quærendum est de quatuor. Primo, de gradu ministri. Secundo, de unitate Baptismi. Tertio, de intentione ministri. Quarto, de iterabilitate Baptismi.

COMMENTARIUS.

Ordo, et divisio distinctionis.

In superiori egit Doctor de statu ministri, ejusque obligatione ad ministerium; in hac agit de alia ejus conditione. Primo, de gradu ejus; secundo, de unitate Baptismi, ut a ministro procedit; tertio, de actione ejus, seu de applicatione Sacramenti quoad partes suas, et simultate partium; quarto, agit de eodem in ordine ad subjectum, cui applicat Sacramentum, et de distinctione requisita inter utrumque; quinto, de necessitate intentionis, qua constituitur ut principium operandi in actu primo; sexto, qualis debeat esse ipsa ejus intentio. Et hæc est pars prima hujus distinctionis continens sex quæstiones. Secunda autem pars quinque quæstiones, quæ explicant effectum Sacramenti, qui dicitur character; et prima ejus quæstio est septima in ordine, et quasi præambula ad tractatum de charactere, in qua agitur de Baptismo, qua non est iterabilis; octavo, de pœna iterantium Baptismum; nono, an detur character baptismalis; decimo, quid sit; undecimo, quod ejus subjectum; et sic undecim quæstionibus terminat totam distinctionem.

QUÆSTIO I.

Utrum solus Sacerdos possit baptizare?

Alensis 4. *p. q.* 16. *m.* 1. D. Bonav. *d.* 5. *art.* 1. *q.* 1. Richard. *hîc art.* 4. *q.* 1. D. Thom. *d.* 5. *q.* 1. *art.* 2. *et* 3. *part. p.* 67. *art.* 3. Suarez 3. *part. d.* 23. *sect.* 1.

1. Argum. 1. De primo, quæro unam quæstionem, utrum solus Sacerdos possit baptizare? Et arguitur quod sic. Isidorus de offic. lib. 2. cap 25. *Constat Baptismum solis Sacerdotibus tradi.*

Præterea, soli Sacerdoti concessum est dimittere peccata, *Joan.* 20. et *Matth.* 18. in baptismo autem peccata dimittuntur; ergo, etc. Argum. 2.

Oppositum *de consecr. dist.* 4. *Romanus*, ubi dicitur, quod *Romanus Pontifex hominem non judicat, qui baptizat, sed Spiritus sanctus subministrat gratiam Baptismi, licet Paganus sit qui baptizat, multo magis, vel æque, quilibet Christianus.* Ratio Opposit.

SCHOLIUM.

Continet hæc littera aliquot dicta. Primum : in baptizante requiruntur, virtus motiva, vox et usus rationis. *Secundum :* si Angelus bonus baptizaret, valide faceret. *Tertium :* si Angelus malus id faceret, sine revelatione, pro nihilo haberetur. *Quartum :* maxime congruum est Baptismum a solo homine viatore fieri. *Quintum :* inter homines solum Sacerdotem baptizare ex officio, congruum est. *Adde Diaconis ex officio baptizare competere, in absentia seu jussu Sacerdotis.* Tertull. *lib. de Bapt.* Hieron. *dialog. contra Lucifer.*

Respondeo (a), cum oporteat baptizantem abluere baptizatum, quod est active facere corpus ejus contingi ab aqua; et hoc vel per motionem corporis ad aquam, utpote immergendo, vel per motionem aquæ ad corpus ejus, puta perfundendo vel aspergendo; necessaria requiritur in baptizante virtus motiva, qua potest aliquo istorum modorum active abluere alium. Cum etiam oporteat ministrum proferre verba, in quibus est forma, necesse est ipsum posse loqui. Cum etiam requiratur intentio in ministro (ut dicetur in

tertio articulo), necesse est ipsum habere usum rationis. Simpliciter ergo nullum suppositum naturæ intellectualis excluditur a posse baptizare, nisi propter aliquem illorum trium defectuum, vel propter plures, vel omnes simul.

Cum (b) ergo non Sacerdotes multi possint habere, et habeant hæc tria, sequitur quod simpliciter possint baptizare. Dixi autem generaliter, ***suppositum naturæ intellectualis***, quia si bonus Angelus baptizaret in corpore assumpto cum omnibus prædictis conditionibus, tunc supponendum esset verum esse ejus Baptismum, quia non fieret, nisi de præcepto Dei; nec esset ille baptizatus ab Angelo iterum rebaptizandus, sicut Michael prohibuit Episcopo dedicare Ecclesiam suam in monte Gargano, asserens eam a se dedicatam fuisse.

Si (c) etiam malus Angelus in corpore assumpto baptizet, et constet quod esset de præcepto Dei, talis habendus esset pro baptizato, quia oportet malum Angelum etiam invitum obedire Deo. Sed non esset sine certa revelatione super hoc habita credendum, quod malus Angelus vere baptizaret; tum quia Deus non ministrat Sacramenta per exclusos finaliter a salute; tum quia si non esset arctatus de præcepto divino ad oppositum, supponendum est semper ipsum fraudulenter agere, nec complete facere ea, quæ essent necessaria ad salutem baptizati, propter inimicitiam, quam habet ad salutem hominum ex invidia procedentem.

Generaliter (d) etiam congruum est ab homine viatore conferri Baptismum, et non ab Angelo aliquo; tum quia Christus, qui instituit, homo fuit; tum quia in Sacramento est aliquid sensibile, et aliquid spirituale, et per consequens magis congruit ministro, et utenti sensu et intellectu, quam pure intellectuali; et tertio, quia per susceptionem Baptismi adscribitur aliquis ut sit membrum Ecclesiæ militantis; ergo congruum est hoc fieri per aliquem in illa Ecclesia. 3.

Soli Sacerdoti ex officio congruit baptizare.

(e) Tandem dico, quod licet secundum prædicta quodlibet suppositum habens tres prædictas conditiones possit baptizare, etiam cum hoc congruit solum hominem viatorem baptizare; congruum tamen est inter viatores solum Sacerdotem baptizare, et soli Sacerdoti congruit ex officio.

Cujus est ratio, quia per Baptismum recipitur baptizatus in collegium Ecclesiæ militantis; receptio autem alicujus in collegium pertinet ad præsidentem et habentem auctoritatem in collegio; et ideo quanto aliquis haberet majorem auctoritatem in Ecclesia, tanto magis pertineret ad eum recipere et introducere in Ecclesiam, et per consequens baptizare. Unde magis competeret Episcopo quam simplici Sacerdoti, si sufficere possent Episcopi; sed propter paucitatem Episcoporum, et pluralitatem baptizandorum, regulariter conceditur omnibus Sacerdotibus.

Per hoc apparet ad auctoritatem Isidori. Loquitur enim de officio 4. **Ad arg. 1.**

baptizandi, quia illud est commissum Sacerdoti.

Ad 2. Ad rationem, dico quod solus Sacerdos potest dimittere peccata, per modum judicis, vel arbitri, quomodo remittuntur in Pœnitentia; sed in Baptismo virtute Sacramenti, absque arbitrio, vel judicio remittuntur.

Circa secundum principale quæro tria: Primo, an unitas Baptismi necessario requirat, quod ab uno ministro conferatur. Secundo, an requirat simul esse ablutionem, et prolationem verborum.

Tertio, quia *unum* est in se indivisum, et ab alio divisum, an requirat baptizantem esse discretum personaliter a baptizato.

COMMENTARIUS.

1. (a) *Respondeo, cum oporteat*, etc. Ad baptizandum concurrunt ex parte ministri actus baptismalis, ab illo exercitus per potentiam motivam, prolatio sensibilis formæ per verba formata, et intentio; qui aliquo horum caret, non potest ministrare Sacramentum; excluduntur ergo qui usum membrorum non habent, et muti et amentes seu rationis impotes, qui nequeunt exercere actum humanum.

Impotentes ad ministerium.

Conclusio. Concludit nullum suppositum naturæ intellectualis simpliciter excludi a potestate baptizandi, nisi ex aliquo particulari horum, aut omnium. Et loquitur de potestate quantum ad capacitatem exercendi actus baptismales, non autem de potestate ordinaria ex institutione divina secundum legem; vel si hanc comprehendas, intelligi debet, ut includit auctoritatem et institutionem communem, quæ competit homini viatori tantum, et extraordinariam seu specialem, quæ committi potest Angelo bono aut malo. Ratio præmissorum ex alias dictis fusius habetur, quantum ad ea quæ necessaria sunt ex parte ministri respective ad formam et materiam Sacramenti; quoad intentionem, dicetur *quæst.* 5. quantum ad reliqua patebit ex sequentibus.

(b) *Cum ergo non Sacerdotes multi*, etc. Docet eos qui non sunt Sacerdotes posse ministrare Sacramentum Baptismi valide; subjungit postea interpretationem ejus quod dixit: *Dixi autem generaliter*, inquit, *suppositum naturæ intellectualis*, etc. supple, posse ministrare Sacramentum Baptismi, nempe de concessione et præcepto speciali Dei; quod ostendit primum de Angelo bono, de quo non esset dubitandum, si constaret ipsum ministrare Sacramentum, quia nihil ageret contra reverentiam Dei et Sacramenti, aut contra profectum hominum. Certa ergo esset concessio Dei specialis; patet quoad alia ministeria, ut consecratione Ecclesiæ montis Gargani. Et Nicephorus Calixtus *lib.* 11. *historiæ cap.* 20. refert Amphilochium consecratum Episcopum ab Angelis in deserto, receptum fuisse in gradu ab aliis Episcopi; sicut etiam Dei virtus non est alligata Sacramentis, ita neque ministris determinatis, quin per alios ex speciali concessione salva substantia Sacramenti ministrari possint, qui secundum legem ordinariam ad id muneris non sunt assumpti.

Ultimo tandem pro hac conclusione, est manifestum testimonium sancti Augustini *lib.* 2. *contra Parmenianum cap.* 15. Objiciebat Parmenianus qui illius erat sententiæ, ut supra exposuimus, quod injustus non ministraret valide Sacramentum, ut patet capite præcedenti, nempe 14. *Ut quid ergo Parmenianus inani jactantia exultat, et dicit : Nunquam divinæ legis*

censura patietur, ut vivificare quemquam mortuus possit, curare vulneratus, illuminare cæcus, vestire nudus, et mundare pollutus, etc. Quibus asserebat injustum non posse tribuere Baptismum ad justitiam ; et ad hujus confirmationem objiciebat c. 15. illud Joan. 3. *Non potest accipere homo quidquam nisi fuerit illi datum de cœlo.* Cujus veram interpretationem variis rationibus redarguendo adversarium, ejusque pravam intelligentiam Scripturæ, tandem concludit : *Nemo ergo*, inquit, *accipit sine dante, sed quod pertinet ad Baptismi sanctitatem, adest Deus, qui det, et homo, qui accipiat, sive per seipsum donante Deo, sive per Angelum, sive per hominem sanctum, sive per Petrum, sive per Joannem, sive per hominem iniquum*, etc. illa *per Angelum, per hominem*, etc. intelligitur ministerialiter, quia aliter ad gratiam baptismalem nequit concurrere purus homo, aut Angelus; de illa autem fuit quæstio, nec refert quod dicat Deum aliquando per se dare gratiam baptismalem, quamvis intelligatur de sanctificatione non mediante Sacramento, sed per alia media subordinata Sacramento, aut sine illis, ut si sanctificat in utero, vel Martyrium, quod non subordinatur Sacramento; hoc, inquam, non refert, quia cætera intelligenda sunt, quatenus per Angelum, aut hominem justum vel injustum, ut ministros, dat gratiam mediante Sacramento ; et loquitur eo modo quo Doctor in præsenti quæstione, ut comprehendat tam ordinarium de communi lege ministrum, quam etiam extraordinarium et de speciali voluntate, aut indulto constitutum.

Frustra ergo Cajetanus 3. *part. quæst.* 64. *art.* 7. sustinet in hac conclusione controversiam inter D. Thomam et Doctorem, quæ reipsa non est. Objicit tamen illud ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus*, etc. ergo si hoc ministerium præcipuum denegatur Angelis, multo magis minima ministeria eisdem subtrahentur. Respondetur de lege ordinaria id verum esse, non vero de extraordinaria; nam consecratio Ecclesiæ etiam est ministerium Ecclesiæ, quod Angelis commissum fuisse ex certa historia constat; ministrare Eucharistiam est ministerium Ecclesiæ per Presbyteros et Diaconos; sed et hoc etiam aliquando Angeli præstiterunt ex speciali commissione, ut ex vitis Sanctorum probatis sæpius constat. Promulgatio legis divinæ est ministerium hominis, sed in monte Sinai id præstiterunt Angeli et Dei legati, *Actorum* 7. quidni ergo et Baptismum possint etiam ex speciali Dei commissione dare in corpore assumpto, servata substantia Sacramenti.

Solvitur. Ministeria quæ de lege homini competunt, etiam per Angelos data.

Objicit secundo, quod ministerium Sacramenti sit actus vitalis, quod ministerium Sacramenti debet fieri per instrumentum conjunctum primo, et mediante illo per ministerium separatum; neutrum horum potest convenire Angelis in corpore assumpto, ergo neque ministrare Sacramentum. Respondetur eum argumentari ex iis, quæ conveniunt ministro ordinario, nempe homini : de ratione autem formæ est, ut proferatur sensibiliter nihil aliud, nam quod illa prolatione fiat per principium vivificans corpus, id non requiritur simpliciter ex parte formæ, qua sacramentalis est, et signum practicum effectus tam in baptizato, quam etiam respectu Ecclesiæ, cui debet constare de forma applicata, neque attendit modum formandi verba, sed significationem quam habent ex communi instituto aut institutione Dei, non vero a proferente; unde lex data per Angelos, et revelatio facta per ipsos viris 4.

Verba ipsa forma attenduntur, non modus formandi.

sanctis sensibiliter loquentes, non attenditur aliter, quam si ea vitaliter, modo quem Cajetanus prætendit formando verba, proponeretur, quia non ad modum formandi aut causandi verba attenditur, sed ad sensum, quem habent independenter a proferente.

Unde interrogare licet, si illi, quibus excisæ sunt linguæ a Tyrannis ob confessionem fidei, possint loqui vitaliter, aut ministrare Sacramentum, Deo supplente id ipsis per miraculum defectum instrumentorum, et dando vocem et loquelam absque lingua, ut fertur de S. nostro Levino? vel etiam si edentuli, qui dentibus appositis artificialiter loquuntur formate, sine quibus tamen formare verba intelligibiliter non possint; an hi possint baptizare? quamvis non loquuntur per instrumentum conjunctum, perinde etiam disserere licet de ipsa lotione baptismali, ad quam requiritur ut solum fiat per ministrum, sive per instrumentum conjunctum, sive separatum, quantum ad functionem vitæ; hoc enim non requiritur, ut actio tribuatur ministro in rigore, alioquin in artificialibus et moralibus multa fiunt, quæ non per instrumentum conjunctum fiunt, quamvis artifici aut alteri causæ morali tribuantur, quia alias etiam liceret eodem modo interpretari non valide baptizare eum, qui non utitur instrumento conjuncto et connaturali, quod ad ejusmodi actionem communiter deservit, verbi gratia, manibus ad lotionem baptismalem; quid ergo ille qui pedibus tingere potest baptizandum, vel carens manibus, et jaculando sorbillum aquæ in subjectum infantem, quando aliter non potest, ut qui membris exterioribus caret, vel in re, vel ad functionem, utpote aridis, vel etiam si toto corpore utatur propellendo baptizandum in aquam et proferendo formam, proculdubio illud Sacramentum erit validum.

Varii modi abluendi.

Cajetanus ergo committit fallaciam *non causæ ut causæ*, putans ideo Baptismum collatum ab homine validum esse, quia aliter nequit proferre formam, aut tingere, quam vitaliter, et per instrumentum conjunctum, ideoque rite confici Sacramentum, ac proinde id non competere Angelo in corpore assumpto, sive de lege ordinaria, sive extraordinaria; secundum est falsum, primum etiam non reddit veram causam, quæ est sola lex divina communis et ordinaria, quia hoc mysterium solis hominibus viatoribus reservavit, qui aliter nequeunt ministrare Sacramentum; quod si possint, proculdubio Sacramentum foret validum, salvata intelligibili et sensibili prolatione formæ, et lotione, quæ ab ipsis procederet, quia hoc satis esset, ut forma denotaret lotionem, ut a ministro factam, quod solum requiritur. Dato etiam quod actio vitalis ministri requireretur ad ministerium Sacramenti, id intelligendum est de lege, non vero ex Dei commissione speciali necessarium, quando Angelis id committeret in corpore assumpto.

3. Fallacia non causæ ut causæ.

Quod si quis curiosius quærat, an Angelus etiam extra corpus posset ministrare Sacramentum? non video quid repugnet, modo formare possit verba sensibilia mediante aere, quia quantum ad lotionem non esset difficultas quin Angelus eam præstare posset mediante sua potentia motiva, sicut anima in corpore glorioso potest movere ipsum corpus primo totum, et non progressive tantum, sive partem post partem; hoc ergo dato, nihil derogaret substantiæ Sacramenti, quia ut reciperetur in subjectum, esset sensibile, quamvis minister non esset sensibilis in eo casu; cessant

rationes Cajetani, quia Sacramentum per actum vitalem ministraretur. Adde similiter Angelum mediante corpore assumpto, ex concessione Dei, posse ita ministrare Sacramenta, ita ut corpus ad hoc solum deserviret, ut minister esset visibilis, non vero ut instrumentum esset actionis; unde tollitur fundamentum controversiæ. Quod etiam manifeste patet ex D. Thom. 3. *part. q.* 64. *art.* 7. verba ejus sunt in corpore: *Sciendum tamen quod sicut Deus virtutem suam non alligavit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiæ ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis. Et quia boni Angeli sunt nuntii veritatis, si aliquod sacramentale ministerium a bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare hoc fieri voluntate divina, sicut quædam templa dicuntur Angelico ministerio consecrata*, etc. Hæc omnia asserit Doctor, nihil aliud; idem tenent etiam alii.

hom.

(c) ***Si etiam malus Angelus in corpore assumpto***, etc. Dicit etiam quod si malus Angelus baptizaret de præcepto et imperio Dei, teneret Baptismus, quia necessum est malum Angelum obedire Deo, etiam invitum; addit tamen, nisi constaret certa revelatione tale imperium, et Baptismum ex eo fuisse ministratum, credendum esse Baptismum fore invalidum; tum quia Deus non ministrat Sacramentum per exclusos finaliter a salute; tum quia nisi Dei imperio fuisset arctatus, præsumitur ex odio et perversitate fraudulenter, et non valide ministrare.

id dum ... smo alo elo ito.

Hoc ergo interest inter Angelum bonum et malum, quod sufficiat Baptismum per Angelum bonum fuisse ministratum, ut teneat, quia hîc in nullo recedit a voluntate Dei, nec sine ejus speciali commissione Baptismum ministraret. Angelus vero malus sicut invidet saluti hominum, et Dei cultui ac reverentiæ Sacramenti, valor Baptismi non colligitur sufficienter ex ejus facto, sed necessarium esset constare per certam revelationem id factum esse ex speciali Dei imperio, neque ipsi credendum esse; tum quia mendax; tum quia Deus non solet uti ejus ministerio in iis, quæ ad salutem faciunt hominum. Id vero commune est utrique quod sine Dei speciali commissione non possint baptizare, quia hoc ministerium requirit institutionem divinam, quæ de lege est alligata homini viatori. Gregorius a Valentia (ut solet) *tom.* 4. *disp.* 3. *q.* 5. *puncto* 3. imponit nostro Doctori, eum asseruisse diabolum valide ministrare Sacramentum, quasi hoc de lege ordinaria et sine limitatione posita docuerit, ac proinde eum parem facit Luthero. Contrarium patet ex textu, quem tamen præsumo sincere egisse, sed ex scriptis aliorum hunc errorem hausisse. Neque plura meditanti vacat singulos minutim perquirere, dum quis sententiam, non auctorem insectatur.

ntia Ba-

ptismum collatum bono, et malo quoad Ecclesiam.

Calumnia Valentiæ.

Quantum ad veritatem autem nemo dubitare debet, quin Deus per malum Angelum possit ministrare valide Sacramentum, et uti ministerio ejus ad hoc, de potentia absoluta, quam intelligit Doctor, ut ex sequentibus etiam apparebit, per præceptum divinum, quo malus Angelus arctaretur; nam præcipiens vel supra vel contra legem a se statutam, censetur dispensare in ipsa quoad illum actum, ex communi sententia omnium, et agere consequenter non secundum potentiam ordinariam, sed secundum potentiam absolutam, alioquin non ordinate

8. Baptismus cur a malo Angelo ministratus esset validus?

Præcipiens aliquid fieri contra propriam legem in ea dispensat, si ex certa scientia id fecerit.

præciperet, supposita cognitione causæ, neque etiam valide quantum ad obligationem ejus, cui præciperetur, quæ longe absunt a Deo. Hinc Princeps aliquid de plenitudine potestatis præcipiens, et ex certa scientia, aut concedens, censetur tollere impedimentum legis contrariæ, quoad materiam subjectam, in eaque dispensare, vel omnino eam tollere juxta modum quo utitur suæ plenitudine potestatis, vel respective ad materiam particularem, et pro determinatis loco et tempore, et personis, vel certe universaliter omnes personas, et quascumque circumstantias comprehendens; ergo et Deus præcipiens Angelo malo, ut ministret Sacramentum, agit supra legem ordinariam, et de potentia absoluta, sicut si concederet facultatem consecrandi Eucharistiam non Sacerdoti, dispensaret in lege ordinaria; sic præcipiens Abrahamo, ut immolaret filium Isaac, dispensavit in præcepto *non occides*, ut noster Doctor *in* 3. *d.* 37. cum multis aliis docet. Nulla etiam repugnantia est in facto, quia ideo dæmon non potest ministrare Sacramentum valide, quia non habet potestatem,

Tollitur repugnantia a casu.

quam tum in casu reciperet. Nulla etiam imperfectio redundat in Deum utentem ministerio ejus, si uteretur, quia esset ostensio potestatis, et extorsio subjectionis a rebelli, in eo ad quod esset maxime invitus, neque redundaret in detrimentum Sacramenti, aut ejus qui recipit, sicut nec quando a malo ministro datur, neque Deus concurreret ad peccatum sacrilegii, quia hoc ex malitia dæmonis esset, non autem ex Deo, et per accidens se haberet.

9. Objectio.

Dices, dæmon non est derelictus a Deo, et in statu damnationis et obdurationis, non habens gratiam sufficientem, aut efficaciam ad surgendum; et ex alia parte ministrans in peccato Sacramentum necessario, peccat peccato sacrilegii; ergo Deus erit auctor illius peccati, arctans dæmonem ad ministerium, quod nequit præstare sine peccato, ratione sui status, quod incurrit ex solo ministerio Sacramenti, seclusa alia perversitate, per actum diversum, aut pravam intentionem.

Solutio prima.

Respondetur juxta varias opiniones, quas in sequentibus tractabimus, negando antecedens, quoad illud quod dicitur de peccato dæmonis; nam ministrans Sacramentum in casu necessitatis, et sine solemnitate, quamvis sit in peccato, excusatur a pluribus; neque alia ratione, nisi quia ineo casu urget præceptum charitatis, cui cedit præceptum de religione, quando alter est in ea dispositione, ut commode nequeat saltem conteri ex repentino casu necessitatis, et urgente præcepto sublimiori.

Respondetur ergo ex hoc, negando antecedens, quoad illud quod adjicitur de peccato dæmonis ex præciso ministerio, et seclusa alia perversitate.

Solutio secunda.

Respondetur secundo, negando consequentiam, dato antecedente, ad cujus probationem patet, quia quando malitia est conjuncta actui ab intrinseco, sic Deus nequit præcipere actum; quando vero ad extrinseco et perversitate operantis, non ex natura actus, negatur consequentia. Secundum in proposito contingit, quia ministerium Sacramenti absolute bonum est; perversitas autem dæmonis ipsi voluntaria est, voluntate quam habuit in via, et voluntate præsenti quam habet in termino, quia *iniquitas eorum, qui te oderunt, ascendit semper*, et peccasse nunquam displicet, sed placet dæmoni, et ita est dispositus, ut, si offerretur ei gratia conversionis, eam respueret; finalis ergo impœnitentia dæmonis etiam ex parte et perversitate volun-

tatis durat, et non solum ex subtractione gratiæ; i leoque invitus esset ad ministerium Sacramenti, non ex fuga peccati, sed ex odio Dei et hominis cui prodesset Sacramentum.

Hac autem ejus perversitate Deus uti potest in bonum ostensionis, tam potentiæ suæ quam extorquendæ subjectionis debitæ, quam etiam in utilitatem alterius. Unde Augustinus de corrept. et gratia, cap. 10. *Saluberrime*, inquit, *confitemur quod rectissime credimus Deum, Dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, et mala ex bonis exortura esse præscivit, et scivit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere etiam de malis bene facere, quam mala esse non sinere*, etc. Quamvis in statu viatoris malitia voluntate addita possit deponi, convertendo se ad Deum, quam, si induratus non deponat, non ideo eximitur a lege Dei, etiam in iis, quæ sine peccato adimplere nequit in eo statu; sic similiter dæmon ex voluntate antiqua, et etiamnum continuata perversus, non eximitur a Dei potentia et subjectione, quin eo bonum ministerium uti posset, quod ipse exequendo peccat. Doctor autem hoc solum intendit; et addit si in casu ministraret Sacramentum, necessariam esse revelationem divini imperii, ut factum teneat, non solum autem revelatio exigitur in ordine ad Ecclesiam, sed etiam respective ad baptizatum, qui alioquin communicare nequit dæmoni in receptione Sacramenti, aut fidere.

non ... tur a Dei.

...neat ...smus ...mone ...atus ...ritur ...latio ...na.

Ex his patet quid dicendum de animabus Beatis, de quibus eadem ratio est ac de Angelis; si tamen redirent ad corpus, status termini aut gloriæ non impediret juxta aliquos, quin de potestate ordinaria, quæ ipsis, ut viatoribus conveniebat, sine nova aut speciali concessione ministrarent valide Sacramenta; sic dicit Soto *dist.* 1. *q.* 5. *art.* 7. ita ut si Beatus Petrus rediret vivus in corpore, valide consecraret, ratione characteris, quem retinet in statu gloriæ. Sed hoc incertum est, quia Sacramenta sunt data Ecclesiæ militanti, et potestas conficiendi et ministrandi illa, quæ dicitur ordinaria, data est ministris ex corpore ejus assumptis. An autem sufficiat fuisse, vel ulterius nunc requiratur, ut sint ad potestatem ordinariam retinendam, incertum est, neque deest hinc inde congruitas affirmandi, aut negandi. Primo, quia minister habet intentionem Ecclesiæ, tanquam membrum corporis ejus mystici, communicans in statu viatoris cum aliis; et Ecclesia habet potestatem et jus cognoscendi de ministerio facto, nisi fiat a capite vivo ejus, quod de præsenti in corpus influit; si autem sit ministerium capitis, habet potestatem cognoscendi, non judicialem, sed acceptationis et subjectionis, quæ non conveniunt ei respective ad Beatum. E contra, cum potestas, quæ est dignitatis et ordinis, non decrescat Beato, videtur etiam posse habere suum actum, quantum ad valorem, etiam respective ad Ecclesiam, in qua fieret ministerium, et ratione ministerii communicaret cum Beato, non autem ratione status.

...l. ...anima ...rata, ...beata ...sint ...cere ...men- ...i.

(d) *Generaliter etiam congruum est ab homine viatore*, etc. Suppositis dictis de Angelo bono et malo, quantum ad potestatem absolutam et extraordinariam, qua Deus iis uti potest ad ministerium Sacramentorum; hic tandem resolvit potestatem ordinariam, non solum quantum ad actum, sed etiam quantum ad posse valide conficere Sacramentum, non esse penes Angelos, sed penes homines viatores. Probat variis congruentiis, primo, quia Christus, qui instituit Sacramenta per potestatem excellentiæ, et inquantum homo instituit Sacramenta hac potestate, 12.

Homo viator Ministri Sacramenti de lege.

et etiam in virtute meritorum ejus, inquantum homo erat, et redemptor, sunt efficacia; sic autem communicat solis hominibus, ergo, etc.

13. Secunda congruentia ex materia, et forma Sacramenti.

Eamdem congruentiam adducit etiam S. Thomas *supra*. Secundo, ex essentia Sacramenti illud probat, quia Sacramentum est sensibile quantum ad materiam et formam, et consistit in iis actibus, quæ connaturales sunt homini, et non Angelo; consistit etiam in aliquo spirituali ex utroque, usus ejus habet proportionem cum natura hominis, quæ partim est sensibilis, partim intellectualis, non autem ad Angelum, qui est solum intellectualis.

14. Tertia congruentia ex effectu Sacramenti.

Tertio, est ex effectu Sacramenti, quo inscribitur quis, ut membrum Ecclesiæ militantis, quæ ex solis hominibus constat; ergo hic actus debuit convenire alicui in ipsa Ecclesia, quia corpus mysticum recte ordinatum fulcitur necessario auctoritate competente, ad sui debitam administrationem per membra propria, alias non subsisteret unio debita, aut vita membrorum, sub eadem lege.

Quarta congruentia ex fine.

Quarto potest sumi congruitas ex fine, quia Sacramenta sunt remedia data contra morbum; ergo usus eorum supponit potestatem in Ecclesia, cui concessa sunt ut applicare possint.

15. Quinta congruentia ex causa efficiente. Conclusio est de fide.

Quinto, quia ipsum corpus Ecclesiæ, quod sanctificatur per Sacramenta, regitur per ministros, quæ sunt membra corporis visibilia et communicantia toti; ergo etiam et sanctificatio ejus debuit per eosdem ordinari. Ac tandem hæc conclusio non solum est communis, sed etiam de fide, quia institutio Sacramentorum facta a Christo, et ministerium et præceptum ministrandi diriguntur ad homines solos, quibus etiam solis data est lex, cujus hæc sunt media ad salutem ordinantia; Matthæi ultimo : *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos*, etc. Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, etc. Joannis 20. *Accipite Spiritum*, etc. Omnia denique Concilia et Patres hanc potestatem declarant respective ad homines viatores, quibus solis ipsa lex loquitur, quæ non comprehendit, nisi eos ad quos loquitur, et quibus data est cum potestate requisita judicandi secundum legem, ac proinde etiam ministrandi ea quæ sunt legis.

(e) *Tandem dico, quod licet secundum prædicta*, etc. Supposita interpretatione eorum, quæ dixit de Angelo, et quocumque supposito naturæ intellectualis, quantum ad posse simpliciter, restringit ordinariam potestatem baptizandi ad hominem viatorem solum, et ex officio ad solum Sacerdotem, quæ est resolutio finalis quæstionis, comprehendens duas conclusiones; quarum prima est : ***Quemlibet hominem viatorem baptizare posse valide, licite autem in sola necessitate.***

16. Prima conclusio est de fide definita in Florentino, in decreto unionis Armenorum : *In casu autem necessitatis*, inquit, *non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam Paganus, et hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, et facere intendat quod facit Ecclesia*, etc. De hæreticis habetur sæpius ex definitione Ecclesiæ, quam supra præmisimus de Baptismo hæreticorum; de Judæo et Pagano, cap. *A quodam Judæo, de consecr. dist.* 4. quod est Nicolai 1. ad interrogata Bulgarorum, *cap.* 104. ita enim proponitur : *A quodam Judæo, nescitis an Christiano, an Pagano*, etc. et respondet Baptismum validum esse servata intentione requisita : de fœmina habetur in epistola Urbani II. ad Vitalem Presbyterum, et refertur 30. *q.* 3. *can. Super quibus;* definitur universaliter in Concilio Lateranensi quod Baptisma a quocumque rite collatum in forma Ecclesiæ, proficiat ad salutem. Idem

docet Augustinus *lib. 2. contra Parmenianum cap.* 13. *et in epistola ad Fortunatum* docet laicos in necessitate rite baptizare. Isidorus *de officiis Ecclesiasticis lib. 2. cap.* 24. et ante eos Tertullianus *lib. de Baptismo cap.* 17. et Hieronymus in dialogis contra Luciferianos *cap.* 4.

Hinc excluditur error Calvini *in epistola* 51. *et in appendice ad libellum de vera Ecclesiæ reformatione, et lib. 4. Institutionum cap.* 15. *et aliis,* qui contrarium docuit. Vide Bellarminum *lib. 1. de Baptismo cap.* 7. Patet etiam ex prædictis, et ex dicendis, non licere laicis baptizare nisi in extrema necessitate, et ex defectu alterius, qui baptizaret ex officio, quia esset peccatum usurpare jus alienum.

17. [...]cunda [...]clusio. [...]cerdos [...] officio [...]ptizat.

17. Secunda ergo conclusio est *soli Sacerdoti ex officio baptizare convenire,* quæ exclusiva intelligitur quoad inferiores, non vero quoad Episcopos, qui sunt Sacerdotes primarii, ac hierarchæ in Ecclesia. Ratio autem Doctoris est, quia per Baptismum recipitur quis in Ecclesiæ collegium; receptio autem alicujus in collegium pertinet ad præsidentem in collegio, et habentem auctoritatem; et quanto major est auctoritas cujusque in Ecclesia, tanto magis hoc ad ipsum spectat; ideo magis competit Episcopo, quam simplici Sacerdoti, quia tamen Episcopi non possunt sufficere, ideo regulariter conceditur Sacerdotibus; et hæc est ratio proxima hujus conclusionis, quæ fundatur in auctoritate ministrorum, et jurisdictione, quæ convenit quidem primo Episcopo, et deinde presbyteris, et in eorum defectu diaconis ex commissione. Tertullianus loco citato : *Dandi quidem habet jus summus Sacerdos, qui est Episcopus, de hinc presbyteri et diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem,* etc. Augustinus loco citato, asserit laicos extra necessitatem valide baptizare, sed

[...]baturet [...]licatur.

non licite, quia usurpant jus alienum. Gelasius Papa ad Episcopos per Lucaniam constitutos cap. 9. *Diaconi,* inquit, *absque Episcopo, vel presbytero baptizare non audeant nisi longius constitutos extrema necessitas urgeat.* Quod sequitur Isidorus supra, Hugo Victorinus *de Baptismo cap.* 8. Sed et idem docet Hieronymus supra : *Sine Episcopi jussione neque presbyter, neque diaconus jus habet baptizandi,* etc. Ecclesia nempe, quæ est ut castrorum acies ordinata, alios habet Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, alios Doctores. 1. *ad Corinthios* 12. *ad Ephesios* 4. secundum Paulum, ubi egregie hunc ordinem describit, per allegoriam membrorum heterogeneorum in corpore humano; meritoque Tridentinum *sessio* 23. declarat præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos qui in Apostolorum locum successerunt (*cap. In novo, dist.* 21. *c. Quorum vices, dist.* 68.) ad hunc hierarchicum ordinem præcipue pertinere, et positos sicut idem Apostolus ait *Actorum* 20. a Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosque presbyteris superiores esse, etc. vide *can.* 7. Hanc eamdem potestatem primariam in corpus mysticum Christi supponit eadem Synodus *sess. 6. c. 1. de reformat.* agens de residentia.

Isidorus Hugo.

Hierarchia et corpus Ecclesiæ ordinatum.

Dignitas Episcopalis in Ecclesia.

Sicut ergo presbyteri sunt inferiores Episcopis, et Ecclesiæ principibus, ita etiam omnem jurisdictionem in corpus mysticum ab iisdem participant, per ministeria subordinata, ac proinde ex hac Doctoris ratione, quamvis ex officio ipsis baptizare conveniat, id intelligendum est per subordinationem et concessionem Ecclesiæ et Prælatorum, per quos ad curam assumuntur, ut Parochi, vel ex commissione præstare solum posse, alioquin jus alienum usurpando peccarent; id tamen supra Diaconos ex ordinatione sua et gradu habent Sacerdotes, ut sicut habent potestatem in 18.

Subordinatio Parochorum ad episcopos.

corpus Christi verum, ita etiam sint capaces potestatis in corpus mysticum, ut præsente Episcopo et Parocho possint baptizare seclusa necessitate ex voluntate eorum. Parochi vero ex numere, ad quod sunt assumpti, baptizare possunt sine alia concessione speciali, nisi adsit Episcopus, quem in eo casu debent etiam recognoscere, si est ordinarius, ut de voluntate implicita, aut explicita ejus id faciant propter honorem dignitatis, ut præfati Patres docent. Et quamvis eos quispiam explicet loqui de Sacerdote simplici, melius tamen intelliguntur modo dicto, quia licet alias de jure ordinario ea facultas sit apud Parochos, non debet interpretari in præjudicium dignitatis Episcopalis, cui debent reverentiam et honorem, quando ipse Episcopus præsens est, nisi aliter præsumant de ejus voluntate.

Parochus etiam baptizans primum recognoscat Episcopum præsentem.

Diaconi in præsentia Presbyteri, et Episcopi non possunt baptizare.

Diaconi autem in præsentia Episcopi et presbyteri non debent, nec possunt licite baptizare, etiam cum eorum licentia, nisi forte in casu necessitatis, quo ipsi nequeant ministerium exhibere, et proinde præsentia ipsorum pro absentia reputatur ex impedimento; quo casu conceditur licentia Diaconis baptizare in necessitate absentibus Presbyteris et Episcopo.

19. Quando ergo Doctor asserit Sacerdotibus ex officio convenire baptizare, et regulariter id omnibus concedi, intelligendum est juxta rationem ab eo positam, servata ordinatione juris, *Canone*, *Interdicimus*, 16. *quæst*. 1. quo interdicitur ministerium Sacramentorum non subditis, ne confundatur Ecclesiastica jurisdictio. Cum ergo actus exigat jurisdictionem, quo licite fiat, et hæc limitata sit de jure ad Sacerdotem curam habentem, non est usurpanda ab alieno, et non habente subditos; vel si habeat respective ad suos exercenda est, ad quos limitatur ejus auctoritas. Intelligit ergo Doctor id convenire ex officio omnibus simpliciter, quantum ad capacitatem, et in casu necessitatis quantum ad effectum, seu officium; vel illa distributio intelligenda est pro generibus singulorum, quoad eos, quibus ex cura vel concessione Parochorum in proprio districtu, aut Episcopi auctoritatem habent, quia nempe ex usu jam solis presbyteris ministerium hoc tribuitur; nam rarus est Episcopus, qui illud exhibet, nisi in prærogativam personæ alicujus, ut Principum, aut Magnatum. In illa etiam forma verborum, qua Sacerdotibus ex officio baptizandi munus dicit datum Alensis, D. Thomas, D. Bonaventura citati a Scholiaste loquuntur.

Ministerium exigit jurisdictionem.

Objicies, laici in necessitate licite baptizant; ergo et Diaconi aliquid amplius habent. Confirmatur ex Pontificali Romano, ubi habentur hæc verba, quibus Diaconi munus proponitur: *Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare et prædicare*, etc. quod non dicitur subdiaconis, aut aliis inferioribus; Philippus etiam baptizavit *Actor*. 8. et Ananias *Actorum* 9. Respondent quidam hoc intelligi debere in necessitate, et quoad solemne ministerium, quia sicut Diaconus proxime assistit Episcopo et presbytero, in iis quæ sunt altaris, ita etiam potest committi ipsi hoc munus baptizandi, quod commune est omnibus quantum ad valorem, in defectu Presbyteri, ita ut in præsentia Diaconi non liceat laico baptizare, neque aliis inferioribus Clericis, etiam sine solemnitate.

Objectio. Pontificale Romanum. Officium Diaconi.

Responsio.

Sed objiciunt istam solemnitatem esse juris positivi, et non facere ad actum ordinis, ex quo videtur Diacono convenire jus baptizandi. Respondetur tamen Ecclesiam attendere etiam ad ipsam solemnitatem actus, quam non licet laico exercere, et eam reservat Diacono de congruitate suæ ordinationis et gradus, neque Episco-

pum aut Presbyterum posse Diacono munus baptizandi committere præsente Sacerdote, qui id præsentare posset; succedit tamen in hoc Sacerdoti, quando abest, et ratione gradus et necessitatis. Ex quo patet ad confirmationem. Quod additur de Philippo, respondetur ex concessione Apostolorum eum baptizasse, et in absentia aliorum ministrorum. Quantum ad Ananiam habuisse specialem concessionem Christi; de eo non constat fuisse Diaconum, quod negare videtur Clemens Romanus *lib.* 8. *constitut. cap.* 46.

20. catum pantis niste- ium.

Peccatum, quod committitur in usurpatione juris ad Baptismum, seclusa ignorantia, est mortale, quia in re gravi est usurpatio juris alieni. Aliqui negant laicum peccare mortaliter quando privatim confert Baptismum in præsentia Diaconi, quia non usurpat jus alienum, cum hoc non conveniat Diacono. Sed contrarium est verius, et supponitur falsum, quia ex dictis patet in absentia Sacerdotis et Episcopi, hoc jus devolvi ad diaconum. Servandus est ergo ordo, ut mulier in præsentia viri non baptizet, nec laicus in præsentia Clerici, ad quem ex ordinatione sua magis spectat rem sacram tractare, neque simplex Clericus in præsentia Subdiaconi, neque Diaconus in præsentia Presbyteri, neque Presbyter sine licentia Episcopi, modo jam dicto. Quale autem peccatum sit inversio hujus ordinis, quo inferiori debet cedere superior, si referatur ad jus positivum Ecclesiasticum, tale est, qualis est prohibitio, et quale est jus præsentis quod violatur. Si referatur ad jus divinum, et præceptum religionis; id primum constat ex dictis quemlibet posse ministrare Baptismum in casu extremæ necessitatis, quæ necessitas ita interpretanda est, ut non solum sumatur respective ad eum, cui debet ministrari, sed etiam respective ad alios præsentes, quibus competit ministrare, nec præjudicat necessitas ministrandi Baptismi aliis præceptis, quibus ordo inter ipsas personas statuitur.

icum are si izat in sentia iconi.

Ordo rvandus onarum n hoc isterio.

omodo essitatis is debet rpreta- ri.

Primo in iis quæ sunt ad Deum, primatus competit viris supra sexum fœmineum, cæteris paribus, et inter patrem et matrem, quando alii non adsunt, spectat ad patrem baptizare suum infantem magis quam ad matrem; si autem adest alia persona etiam mulier, illa debet baptizare, si potest et noverit, quia id prohibitum est parentibus facere in præjudicium matrimonii, quod non occurrit quando soli adsunt. Inter laicos autem et Clericos, ordinem statuit ordo, ut his magis competant ea, quæ religionis sunt tractare, in absentia aliorum, et quo major est ordo et gradus, eo magis fundatur jus et debitum. Inter alios superiores ordines jam dictum est servandum esse ordinem a Canonibus præfixum, qui ex ipsius ordinis et gradus eminentia redundat.

Quale autem sit hoc peccatum? an mortale, an veniale? quantum est ex parte juris divini dicerem aliquando esse veniale, aliquando mortale, aliquando nullum. Si ex contemptu fiat debiti ordinis servandi, judicarem mortale; quando alter cedit juri suo, nolens ministrare, tunc nullum est peccatum, nisi ex parte cedentis; quando ex quadam negligentia contingit, forte esset veniale, aut ex præsumptione, quod alter cedat. Hæc dicta sint de inferioribus gradibus, quia Canones in superioribus ordinem posuerunt. Dixi, quando quis cedit tantum juri suo, et non intelligatur succedere alter de licentia ejus, aut posse ministrari de eadem licentia Sacramentum, quia licentiam dare competit Episcopis et Sacerdotibus, non aliis; qui tamen sine motivo congruo, in articulo necessitatis non ministrant, peccant graviter, quia præceptum in eo casu ipsos solos obligat, quibus cedenti- 21.

bus aut nolentibus extenditur ad alios inferiores, qui licite baptizant et tenentur.

22. Si autem casus ignorantiæ suboriatur, ut periculum sit personam gradu superiorem, aut sexu, committere sacrilegium in ipso ministerio, ut qui nesciat pronuntiare formam Sacramenti, tunc præjudicat ordini necessitas baptizati, et reverentia Sacramenti, ut non dubitarem etiam fœminam in eo casu in præsentia Clerici, aut Sacerdotis idiotæ, et omnino rudis, de ejus saltem licentia, vel quando de ejus intentione debita ad Sacramentum ob ipsius perversitatem cum fundamento præsumitur, vel aliud periculum simile subesset, vel æquivalens, debere præferri et teneri etiam ministrare Sacramentum; nam reverentia Sacramenti, et præceptum de eo administrando valide, ac necessitas baptizati præferenda sunt præcepto de ordine servando, quod supponit capacitatem personarum, et voluntatem integram, quæ necessitate Sacramenti requiritur.

Casus forte est speculativus quoad primam partem, sed proponitur ad majorem declarationem materiæ, sicut alii similes proponuntur a Doctoribus, qualis est ille de manco et muto, de quo supra. Nec dicendum est forte in eo casu mulierem de licentia baptizare, quia incapax est talis, sed devolvi ad ipsam jus, quod ei competit in extrema necessitate, quando alius non adest. Canones autem ecclesiastici et Patres, quando negant quibusdam jus baptizandi, intelliguntur extra casum necessitatis, et in concursu aliorum, quibus ex officio, aut gradu competit aliis præferri, et secundum hoc; ad argumenta bene respondet Doctor. Ad primum explicando Isidorum ad secundam rationem dicit Sacerdotem per modum judicis remittere peccata in pœnitentia, sed in Baptismo virtute Sacramenti, absque arbitrio vel judicio remittuntur, quæ ultima verba non ita intelligenda sunt, ac si minister non concurrat ministerialiter ad effectum Sacramenti, sed solum ut causa applicans, sicut dicit Paludanus *in* 4. *dist.* 1. *q.* 5. *et* 6. et Capreolus *ibidem*, nam contrarium asserit Doctor. Vide Augustinum *tract.* 5. *in Joannem.* Sacerdotes dicuntur vicem Christi genere, esse organa et instrumentum Christi; et hoc alias patebit infra *quæst.* 5. ubi agitur de intentione requisita ad Sacramentum.

QUÆSTIO II.

Utrum unitas Baptismi necessario requirat, quod ab uno ministro conferatur?

Alensis 4. *p. q.* 16. *m.* 6. D. Thom. 3. *p. q.* 1. *a.* 6. Richard. *d.* 1. *a.* 4. *q.* 1. Gabr. *ibi q.* 4. *art.* 1. Palud. *q.* 2. Durand. *q.* 3. Sotus *d. q.* 1. *a.* 4.

Ad primum (a) arguitur quod non, quia idem potest simul plures baptizare; ergo plures eumdem. Consequentia patet a simili. Antecedens probatur, tum quia simul potest perfundere duos, dicendo: *Ego baptizo vos*, etc. Nec videtur ibi aliquid deesse, quin uterque sit baptizatus. Tum quia si esset monstrum habens duo capita, posset simul baptizare, et tamen probabile est ibi esse duas personas, quia duas habet partes principales. Tum tertio per simile, quia idem Sacerdos potest simul plures hostias consecrare. 1. Argum. 1.

Item, quando ad aliquem effectum concurrunt plura, æque possunt illa fieri a pluribus, sicut ab uno; apparet de domo, quia æque potest unus lapis apponi ab uno, Argum. 2.

et alius ab alio; et tandem complebitur domus, sicut si omnes lapides usque ad inductionem formæ apponerentur ab eodem. Apparet etiam in alio exemplo, ubi est major unitas effectus; æque enim potest navis trahi uno tractu a pluribus, sicut ab uno habente æqualem virtutem illis; sed in Baptismo concurrunt plura, ut ablutio et prolatio verborum; ergo æque potest conferri a duobus, quorum alter abluat, et alter dicat verba, sicut ab eodem abluente et loquente.

Oppositum, Minister ibi repræsentat Christum, qui est mediator Dei et hominum.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad primum arguitur*, etc. Scopus hujus quæstionis est declarare an unitas Sacramenti dependeat ab unitate ministri? Continet quatuor articulos; primus est: *Si ministri simul concurrant in ablutione et prolatione forma*; secundus est: *Si unus abluat, alter proferat formam*; tertius est: *An unus simul posset plures baptizare?* Eamdem quæstionem communiter antiqui ac etiam moderni tractant hîc, et similem in materia de Eucharistia; quartus est de monstro, qualiter baptizatur debeat.

SCHOLIUM.

Unum baptizari posse a pluribus, singulis ponentibus materiam et formam simul, quo casu, nullus esset causa totalis Baptismi; et duæ objectiones contra hoc solvuntur.

Respondeo (b), plures baptizare, potest intelligi vel eumdem suscipientem, vel plures suscipientes; et utrumque adhuc subdistinguitur, quia si eumdem, vel uterque totum facit, vel unus abluit, et verba alius profert, puta unus mutus est, et tantum abluit; alter mancus est, et verba profert. Secundum etiam membrum subdistinguitur, quia si baptizat plures, vel manifeste distinctos, vel immanifeste, ut in monstro, de quo dubitatur si est una persona, vel duæ. De his quatuor membris dicendum est per ordinem.

De primo dico, quod ille est baptizatus, quia non est verisimile, quod unus faciens annullet factum alterius; sed si tantum unus eorum faceret, quod facit, factum esset, ergo nihil minus quod facit, factum est, alio similiter faciente. *Unum baptizari a duobus, vel pluribus.*

Circa hoc duo sunt dubia. Primum, quia non potest idem esse a duabus causis totalibus; unus autem abluens et proferens verba, est causa totalis in baptizando, et hoc illa causalitate, quæ competit ministro; ergo non potest idem Baptismus esse ab alio, qui sit idem causator in eodem ordine. Major probata est alias per hanc propositionem, quia nihil causat, quo non * existente, nihil minus est effectus. Præterea si agens et forma qua agit, sunt aliud et aliud, et forma inducta erit alia. Hoc accipitur a Commentatore. 5. *Physic.* 2. *commento*, sed hîc est aliud et aliud agens, sicut ministro competit agere, et alia et alia forma qua agit, quia alia et alia intentio in isto et in illo; ergo simpliciter alia baptizandi actio. Sed cuilibet actioni correspondet sua passio; ergo sunt ibi plures baptizat ones pas- ** al. causante.*

sivæ, et per consequens plures Baptismi.

3. An plures baptizantes faciant unam causam totalem Baptismi?

Ad primum, concedo illam majorem de causa inducente formam effective; hìc autem inducit formam Deus, non minister.

Et si objicias, saltem formam Baptismi, ut est Sacramentum, inducit minister, et sic sunt duæ causæ, et utraque totalis. Respondeo, si uterque abluat, neuter in abluendo est causa totalis, et hoc sive ablutio fiat immergendo (tunc enim ambo movent corpus immersi uno motu causato a virtute motiva amborum; et licet alter posset illum motum causare, tamen quando simul movent, neuter utitur tota sua virtute motiva, qua posset ea uti, sicut apparet, quando duo portant unum pondus, quod aliter solus posset portare), sive fiat perfundendo, vel aspergendo, licet uterque madefaciat aqua a se perfusa, vel aspersa, neuter tamen madefacit tota illa madefactione, quæ est per aspersionem amborum.

Sed adhuc videtur stare difficultas, quia uterque est causa totalis respectu prolationis verborum, et sic quantum ad unam partem effectus exterioris, qui est Sacramentum, erunt duæ causæ totales, et hoc est impossibile, ita de parte effectus, sicut de toto.

Si alter alterum præveniat absolvendo formam, aliter nihil facit.

Respondeo, difficile est quin alterius verba superfluant, ita quod non sint per se pars unius Sacramenti, quia ponere duo ejusdem rationis esse partes unius, quod simpliciter esset perfectum, habendo alterum eorum pro parte, videtur superfluum. Quæ autem superfluant, et cujus proferentis, difficile est assignare, quia qua ratione illa, et ista, et ita utraque vel neutra, quia uterque æque complete et consimili intentione profert. Responsionem quære.

Dici potest, quod baptizatio hujus, vel illius valet, scilicet, cujus baptizationem Deus acceptavit. Cujus vero determinate, nobis penitus incertum est, solus novit Deus, et cui voluerit revelare. Additio.

Ad secundum argumentum de actione, si ponatur in passo vel in agente, dubium est. Si in passo, non est *plures* realiter, nisi passiones sint plures; nec passiones sunt plures, quando forma recepta in passo, una est. Et hoc tenendo, neganda esset illa propositio major, quæ accipitur a Commentatore. Si autem actio ponatur in agente, sive absolutum, sive respectus ad passum, tunc potest concedi major; sed tunc illa est falsa: diversis actionibus correspondent diversæ passiones. Quocumque ergo modo dicatur de actione, non ponitur plures esse passivas baptizationes, sed unicam.

Et ex isto videtur sequi corollarium, quod Sacramentum Baptismi magis est baptizatio passiva quam activa, qui plurificata baptizatione activa, non plurificatur passiva, nec Baptismus, quia passiva est una. Istud autem illatum videtur probabile, quia baptizatus proprie suscipit Sacramentum; suscipit autem proprie ablutionem passivam, et non activam, nisi dicatur idem realiter.

COMMENTARIUS.

(b) *Respondeo plures baptizare*, etc. Præmissa explicatione casus per varias distinctiones subjicit resolutionem communem Theologorum, et rationem ejus, circa quæ nihil occurrit. Primo tamen objicit non posse esse duas causas totales unius et ejusdem effectus, quales sunt duo ministri et duo Sacramenta. Hoc ipsum secundo probat, quia ubi agens et forma sunt aliud et aliud, etiam effectus inductus similiter erit alius et alius. Respondet quantum ad causam principalem, a qua est effectus in anima non multiplicari; unus vero, aut diversi ministri se habent tantum ministerialiter, et non influxum physicum.

Sed ad hoc objicit de effectu proximo ministri, nempe ipso Sacramento quod videtur multiplicari, quod perinde est ac quærere an sint ibi duo baptismata, et non usum solum. Ad quod respondet Gabriel *hac d.* 1. *a.* 3. *dub.* 4. duo fieri Sacramenta, a quibus etiam effectus est, ut a causis totalibus, quod hic auctor non putat esse inconveniens. Favet Cajetanus 3. *part. quæst.* 67. *art.* 6. et quamvis non putet eumdem effectum totalem esse a causis pluribus et totalibus principaliter agentibus, non censet esse inconveniens, ut procedat a duabus instrumentalibus, quando unum est principale agens. Suarez sequitur utrumque *disp.* 33. *sect.* 3. qui etiam statuunt Sacramenta physice agere per virtutem aut actionem receptam in se, perinde philosophari debent de principalibus, et de instrumentis physicis, si sint talis in actu secundo totalitate virtutis et actionis. Cajetanus autem, ut supra visum est, docet Sacramenta esse instrumenta physica per Dei assistentiam, aut divini imperii intimationem, qua elevantur ad hoc non per virtutem aliquam aut motionem receptam; ergo si aliqua actio est Sacramentorum respectu effectus, nequit esse totalis, nisi etiam multiplicetur effectus prout est a Sacramentis, quia eadem repugnantia accommodari hîc potest, sicut et in actionibus principalium respectu ejusdem effectus. Suarez etiam loco præmisso approbat modum, quo illa duo concurrerent per modum unius in actu secundo.

2. D. Thomæ sententia esse unum Sacramentum.

D. Thomas hîc supponit esse unum tantum Sacramentum, quod docet etiam Sotus *dist.* 4. *quæst. unica, art.* 4. Paludanus *dist.* 3. *quæst.* 2. *ibidem*, Durandus, Vasquez *disp.* 148. *cap.* 2. et alii. Sed ratio hujus varie assignatur. Sotus, Durandus, Paludanus sumunt unitatem Sacramenti ab unitate subjecti; Vasquez putat esse unum formaliter Sacramentum, licet materialiter diversum, quia constituitur in genere signi formaliter, cujus unitas in rebus numero diversis reperiri potest, non ex unitate physica eorum constans, sed ex unitate significationis. Sic in proposito, ablutio et prolatio formæ facta a diversis simul, in ordine ad eumdem finem et significatum, constituunt unum numero Sacramentum, non quod sint partes ejusdem.

Ratio unitatis Sacramenti ab unitate subjecti, vel significationis.

Rejicit præterea rationem Soti, quia nempe ibi sunt prolationes plures et ablutiones; ergo non videntur ex unitate subjecti esse unum Sacramentum. Respondet Soto, Baptismum supponere pro ablutione, quæ fit in subjecto, et non pro prolatione aut forma, quia dicit, ut supra visum est *distinctione* 1. *et* 2. Sacramenta se habere sicut artificialia, quæ supponunt in recto pro materia, et non pro forma. Ablutiones ergo illæ, etiamsi in diversis partibus seorsim fierent, sicut tribuunt eamdem denominationem toti subjecto, qua dicitur ablutum absolute

ablutione baptismali, in quacumque parte fiat, sic etiam sumerent unitatem a subjecto in sententia Soti. De hoc fundamento satis dictum est locis præfatis.

3. *Impugnatur ratio Vasquez.* Sed nec responsio ipsa Vasquez omnino satisfacit, quia licet plures res physicæ convenire possint, ut locis præfatis Doctor bene explicat, ad fundandam relationem unam signi ex instituto, sicut in Sacramentis res et verba ad unam completam significationem Sacramenti; tamen ista hæc omnia sunt fundamentum significationis, ut unum sine altero nequeat significare seorsim, quia neutrum sine altero est institutum ad significandum. Et quamvis quodlibet eorum in *esse* rei non ordinetur, ut compars alterius, ad aliquod unum in *esse* rei, tamen in *esse* signi ita ordinatur, ut ex iis simul coalescat integrum fundamentum significationis; ergo non recte applicatur hæc doctrina ad institutum præsentis quæstionis, quia tam ablutio quam forma, ut est ab uno, per se significat effectum ex institutione divina, et perinde significaret seorsim, eo modo quo significat in concursu alterius, quantum est ex vi institutionis, quæ in nihilo mutatur, sive alius concurrat, sive non concurrat; deinde etiam per concursum alterius, ut ipse vult, una ablutio et prolatio, non concurrunt ut partes ad constituendum unum Sacramentum, cum iis quæ procedunt ab altero; ergo etiam neque unum signum Sacramenti simul constituunt; ergo cum quodlibet sit divisum ab alio in ratione Sacramenti, sic etiam in ratione sacri signi, ac proinde alia et alia est significatio totalis eorum, nisi velit dicere Sacramentum subsistere sine significatione qua constituitur.

Non esse unum Sacramentum ex unitate significationis.

4. In proposito autem certum est ablutionem et formam prolatam ab uno, non amittere suam significationem sacramentalem per concomitantiam alterius, quia hoc est fundamentum commune omnium in hac conclusione, quod nullum esset, nisi ex suppositione significationis propriæ, tam unius quam alterius actionis et prolationis; ex quo destruitur illud ex quo unitatem hujus significationis desumit, nempe ex eo quod simul concurrant ad significandum et causandum eumdem numero effectum, non possunt diversum effectum significare, ac proinde nec diversam numero significationem aut rationem Sacramenti in se habere. Hæc ille. Sed oppositum consequentis sequitur ex antecedente, quia antiquam institutionem retinent in concurrentia, neque ex concurrentia variatur institutio, in qua omnis significatio et efficacia rerum fundatur, ergo si nequeant concurrere ut partes, sic etiam neque habere in se eamdem significationem numero, aut rationem Sacramenti.

Confirmari potest de Circumcisione et Baptismo, supposita sententia Augustini, de efficacia Circumcisionis; hæc quantum ad deletionem originalis idem numero significabant, erant tamen signa diversa et Sacramenta, etiam quoad hunc effectum. Sed quia responderi potest de aliis effectibus Baptismi, aliter probatur, quia Baptismus iteratus est signum diversum a Baptismo valide collato, et diversum numero Sacramentum, alias non committeretur sacrilegium iteratione ejus; sed uterque habet idem numero significatum, ut per se constat in virtute, quin etiam aliqui Patres, ut supra ostensum est, ideo baptizantem denuo peccare asserunt, quia quantum est de se, reddit signum falsum. Sed hæc perinde se habent, supposito fundamento Vasquez, ac si simul concurrerent, quantum ad significationem, quæ singulis competit eumdem numero effectum significant, quan-

tum est de se, ut eidem applicantur, nempe consignare et reliqua; ergo unitas Sacramenti non potest ex unitate ejusdem numero effectus desumi.

Videtur hîc auctor confundere significationem Sacramenti cum ipsa ejus causatione, seu influxu, quamvis significatio Sacramenti non consistat in actu secundo, sed in virtute, quam habet in actu primo, ut Tridentinum docet, et veritas ejus practica, supposito impedimento ex parte subjecti, non dependeat ab effectu posito; sed e contra, veritas enim sicut et significatio denotat solum posse, et efficaciam, quantum est ex parte Dei et Sacramenti, quæ perinde in proposito subsistit, sive concurrant plures, sive non, maxime ex præscripta ratione hujus auctoris negantis concurrere ut partes ejusdem Sacramenti, nisi in eo tantum, in quo efficiunt unum signatum, quod neque cohæret doctrinæ de Sacramentis, nec rectæ Philosophiæ, desumere scilicet unitatem causæ in actu primo, qualem habent Sacramenta diversa ab unitate effectus, quia neque in *esse*, neque consequenter in unitate, prius constituitur per posterius, neque duo calores causantes unum numero calidum, ideo sunt unus numero calor. Quod ergo tam hæc prolatio, quam ablutio concurrat in actu secundo ad unum numero effectum, non facit, ut in *esse* unius signi efficacis communicent, nisi aliquo modo se habeant, ut partes unius. Fundamentum Gabrielis infra suo loco in materia de Eucharistia, et termino formali conversionis examinabitur, ubi difficultas hæc per se tractatur.

Cæterum quid censeat Doctor, quamvis communiter citetur pro sententia D. Thomæ, est satis ambiguum; difficultatem enim movet, et quid resolvat expendamus. Primo, responsione ad illam objectionem de duabus causis totalibus, respondet veram esse majorem in causis principalibus, quæ ex virtute propria operantur, et physice, non autem in causis instrumentalibus aut ministerialibus, quæ non habent influxum in effectum; et hæc responsio quadrat fundamento, quo ipse variis in locis negat duas causas principales et totales ejusdem ordinis, producere eumdem numero effectum, totalitate actionis, quia involvit hanc contradictionem, nempe *esse* et *non esse* effectus; hoc autem intelligi solum potest de causis, quæ attingunt effectum per seipsas physice et immediate, non vero de moralibus, ut sunt Sacramenta aut ministri. Hæc responsio supponit, sicut hîc sunt diversi ministri, diversæ intentiones, ita etiam diversa esse Sacramenta. **Supponit diversa esse Sacramenta.**

Contra ulterius replicat, saltem ipsa Sacramenta, quæ sunt effectus proximus ministri, et physicus, erunt diversa hoc modo, quia ablutio, et prolatio ita fit ab alterutro, ut totalis. Respondet in ablutione communicare per modum agentium partialium, vel saltem posse communicare, et sic duas ablutiones fieri unam, ut supra explicui juxta sententiam Soti. **Replicat.** **Respondet.**

Sed objicit ulterius, saltem in prolatione formæ non communicant, et ita redit eadem difficultas, quia æque impossibile est totum effectum esse a duabus causis totalibus, sicut et partem effectus. **Replicat.**

8. **Responsio.** *Respondeo*, inquit, *difficile est quin alterutrius verba superfluant, ita quod non sunt per se pars unius Sacramenti, quia ponere duo ejusdem rationis esse partes unius, quod simpliciter esset perfectum, habendo alterum eorum pro parte, videtur superfluum; quæ autem superfluat, et cujus differentis, difficile est assignare*, etc. quia nempe utriusque prolatio æque est completa, et cum debita intentione; remittit responsionem lectori: *responsionem*, inquit, *quære*. **Non resolvit.**

Responsio additionis.

Subdit nescio quis per additionem, quæ non spectat ad litteram, ut bene notavit Scholiastes, responsionem hanc, nempe valere Baptismum ejus, quem Deus acceptat, et hoc esse ignotum, cujus acceptat. Hæc responsio ad hoc solum conducit, ut certum sit suscipientem esse baptizatum; cæterum inepta est et puerilis, nihil faciens ad scopum Doctoris. Non ea tamen ratione est rejicienda, qua eam impugnat Vasquez, ut videbimus, sed quia sic baptizantes, præter peccatum quod contra consuetudinem Ecclesiæ committerent, sine ulla necessitate simul baptizantes eumdem, committerent etiam sacrilegium manifestum, si ita res se haberet, quia quisque eorum induceret periculum nullitatis Sacramenti a se collati (si simul nequirent concurrere ad effectum), signum aut certitudinem non habens de acceptatione sui Baptismi apud Deum. Secundo, doctrina est falsa, quia quodlibet Sacramentum ex institutione est efficax, et habet certam promissionem divinam secluso impedimento ex parte suscipientis, si cum debita intentione administrentur, et consequenter haberet assistentiam Dei in ordine ad effectum, neque alter prævenit alterum, ut supponit casus, neque est aliud impedimentum, neque est responsio secundum mentem Doctoris, ut postea dicam.

Valere Baptismum ejus, quem Deus acceptat. Rejicitur.

9. Vasquez tamen *loco citato* adducit Doctorem in eamdem opinionem cum D. Thoma, nempe fieri unum tantum Sacramentum in eo casu. Postquam autem adducit fundamentum antiquorum Durandi et Paludani, et post eos Soti, refert etiam Doctorem idipsum probare ex præmisso passu litteræ, quem ideo transcripsimus, quia cum duo, (inquit Vasquez de mente Doctoris,) hoc modo baptizant, alterius ablutio, et verba formæ supervacanea sunt, ac proinde neque unum Sacramentum per se constituunt, neque simul cum ablutione et forma ab alio prolata. Si autem quæratur cujusnam ablutio, et verba supervacanea sunt, ac proinde ad constitutionem Sacramenti minime concurrunt, respondet, supple Scotus, id nobis incertum esse, et ex divina voluntate acceptante potius unam quam aliam, pendere. Hæc Vasquez; errat tamen primo, quia confundit additionem alterius extraneam cum textu; secundo, quia hac ratione utitur Doctor ad probandum diversa esse Sacramenta in eo casu, et non unum Sacramentum, quod et ipsa ratio manifeste concludit, ad quam non respondet Doctor, sed eam movet; concludit, inquam, quantum ad vim consequentiæ et ex forma, quidquid dicatur de ipsa, quantum ad probationem aut materiam. Non solet Doctor ita extra propositum currere, et littera ipsa est plana, quia per modum objectionis contra unitatem Sacramenti in casu communiter asserto ab aliis, illam difficultatem proponit. Errat denique in eo quod putat Doctorem loqui de Sacramento, quasi in actu secundo, et respective ad effectum causatum in suscipiente; et hujus erroris causam dedit additio illa, quam non discrevit a textu, et eumdem errorem habet. Sic etiam aliqui nostræ scholæ interpretantur Doctorem loqui, ut Bassolus, Tartaretus et Aretinus. Unde putarem Bassolum esse primum solutionis inventorem.

Vasquez impugnat Doctorem.

Doctor ergo non intendit sic loqui de Sacramento, sed solum ut est effectus ministri, ut patet ex ipsa objectione, quam primo movet de duabus causis totalibus, ad quam primo respondet non esse inconveniens dari duas causas ministeriales respectu ejusdem effectus gratiæ, quia principalis una a qua sola fit effectus per attingentiam physicam, ab aliis tantum ministerialiter, ita habet versus *Ad pri-*

mum concedo, etc. mox subjungit : *Et si objicias saltem formam Baptismi, ut est Sacramentum inducit minister, et sic sunt duæ causæ*, etc. Respondet primo, quantum ad ablutionem unam esse totalem ex pluribus partialibus, quantum ad formam difficile esse salvare unitatem Sacramenti, *quia ponere*, inquit, *duo ejusdem rationis esse partes unius, quod simpliciter esset perfectam, habendo alterum eorum pro parte, videtur superfluum* ; *quæ autem superfluat, et cujus proferentis, difficile est assignare*, etc.

de ...nto in ...mo. Ex quibus constat eum loqui de Sacramento, ut est effectus ministri proximus, non vero ut est causa respectu gratiæ aut characteris ; et sic agit de eo in actu primo, et prout virtute continet effectum dumtaxat, non vero in actu secundo prout illum confert ; quæ acceptatio Sacramenti est ex scopo quæstionis, et de mente Doctorum, qui in hoc sensu quærunt, an sit unum Sacramentum, an diversum in ratione signi sacramentalis.

Ponamus ergo casum suscipientem, nempe Sacramentum, esse invitum absolute in sua voluntate, et nolle consentiri in receptionem Sacramenti, sed tantum ficte et simulate se habere, in quo casu nihil reciperet, quamvis perficeretur Sacramentum a duobus juxta casum quæstionis ; adhuc manet hæc quæstio, an sit unum, aut duplex, secluso ordine ad effectum, qui non inest in re causatum. Quando ergo dicit Doctor superfluere formam ab altero horum prolatam, loquitur de superfluitate in ordine ad unum Sacramentum constituendum, quia neque duæ formæ, neque prolatio earum, faciunt unum in *esse* rei aut signi, respective ad invicem, respective vero ad lotionem altera superfluit in ordine ad constituendum Sacramentum unum, quia altera sufficit ; ergo superfluit alia, quæ est ejusdem omnino rationis, non secus ac in aliis compositis ; hoc album numero, verbi gratia, ita constituitur per unam numero albedinem, ut altera omnino superfluat, ut neque idem numero constituat, neque constituere posset.

Eodem modo forma sacramentalis cum debita prolatione ab uno prolata, ita constituit unum numero Sacramentum, ut eadem forma ab alio prolata, cum simili intentione, sit superflua, neque in re, neque in significatione possit ad idem numero Sacramentum, ut pars ejus ordinari, quia quod natum est dare ultimum actum completum, excludit in ordine ad illum effectum, omnem aliam formam et actum diversum numero, quæ advenire nequit per modum constituentis, nisi supponat potentiam incompletam ex parte materiæ aut constituti, quæ in proposito nulla est ; ergo eædem formæ simul advenientes nequeunt constituere idem numero Sacramentum, ex eo quod quælibet nata sit dare ultimum actum, vel omnino nullum. Duæ formæ ultimæ nequeunt constituere idem numero, quando non subordinantur.

12. Sententia Doctoris. Hanc ergo partem teneo esse de mente Doctoris, ad quam facit sua ratio, quæ æquivalet assertioni, et hoc potissimum tenendo sententiam, quam ipse supra, ut probabiliorem sequitur *dist.* 3. *quæst.* 1. nempe formam Baptismi pertinere ad essentiam ejus, per modum fundamenti significationis sacramentalis, et non solum se habere, ut circumstantiam respectu ablutionis, ut se habet intentio ministri respectu utriusque, et alia concurrentia. Imo etiam idem assero, tenendo etiam sententiam Magistri, quam ut probabilem defendit, quæ totam significationem sacramentalem statuit in ipsa ablutione, ad quam se haberet sic forma, ut conditio et circumstantia.

Confirmatio. Confirmatur, ablutio sacramentalis ab utroque facta non facit unum in esse

signi sacramentalis, quamvis remote posset aliquo modo dici una physice; ergo tollitur unitas numerica Sacramenti in proposito casu, quantum ad materiam, et quantum ad formam. Antecedens probatur, quia forma prolata ab altero, sive se habeat ut compars ablutionis in significando, sive ut circumstantia, ita determinate verificatur respective ad ablutionem, ab ipso solo factam, ut nullo modo referri possit ad ablutionem factam ab altero, quia denotat actum ablutionis, ut sit valida et sacramentalis, quatenus a proferente fit; ideoque ex communi sententia si unus abluat, alter proferat solum formam, non conficitur Sacramentum; quod esset falsum, si forma nata esset determinare ablutionem factam a non proferente, vel etiam partialiter, nam quæcumque ablutio nata determinari per formam si seorsim fieret, esset sufficiens, et perinde determinaretur per eamdem.

Sacramenta fieri diversa quoad formam et quoad materiam.

13. Et si dicas, ex conjunctione ad ablutionem factam a proferente connotari ablutionem alterius, hoc nihil est, quia neque ex institutione divina, hoc habet formæ, quæ nullo modo variatur in eo casu; neque ex institutione humana, verbi gratia, illa qua utitur Ecclesia Latina : *Ego te baptizo.* etc. ita enim denotat actum ut egredientem a proferente et absolute sub hac ratione, ut nullo modo ex significatione, aut modo significandi referatur ad ablutionem factam ab alio, magis quam si diceret : Ego video Petrum, non connotaret eumdem videri a Paulo, quod nullo modo significat; ergo cum forma tantum significet ablutionem baptizati non absolute, sed ut determinate fit in exercitio ab ipso proferente, sic non connotat ablutionem ejusdem factam ab alio, sive in eadem parte fiat, sive in altera, quinimo si ad ablutionem alterius referretur, esset omnino falsa in modo significandi. Et quamvis forma Græcorum, quoad modum significandi expressum, non denotet actum ablutionis in exercitio, ut est a proferente, sed respective ad passum, tamen in reipsa id supponit implicite, quia ad unitatem Sacramenti requiritur; et forma Latinorum, quæ est magis expressa in modo significandi, non solum quoad ipsam substantialem significationem, est vera.

Forma connotat ablutionem, ut est a proferente.

Hinc ergo patet rationem illam, quam Doctor ostendit, nempe superfluere alteram formam, perinde concludere etiam de lotione, qua sacramentalis est; et illa quæ præmisit de unitate lotionis intelligi debere respective ad subjectum de lotione in *esse* physico, ut est a duobus ministris partialiter; non autem de lotione, ut est significationis sacramentalis fundamentum, et ut refertur tam ad intentionem quam debet habere minister ut applicans, quam ad formam ab ipso prolatam, quæ limitantur necessario ad ablutionem factam a seipso, ut tota est, et non ut pars alterius; ergo etiam superfluit lotio facta ab altero respective ad constitutionem Sacramenti, ut est per hanc formam constitutum. Neque contra hanc superfluitatem plurimum urget impugnatio Vasquez, quæ est talis:

Ex eo quod aliquid comparatione Sacramenti, ita se habeat, ut sine illo recte constare posset, non sequitur recte ad constitutionem ipsius Sacramenti non concurrere. Exemplum, si quis non solum confiteatur peccata alias non confessa, sed alias confessa, a quibus absolutus est, non sequitur confessionem horum peccatorum non spectare ad contsitutionem Sacramenti, quamvis etiam sine illa cum confessione aliorum consisteret Sacramentum; ergo similiter in proposito, quamvis, una forma omissa, maneret Sacramentum, non sequitur quin illa

simul prolata, spectet ad constitutionem unius Sacramenti.

Respondetur in primis unitatem Sacramenti Pœnitentiæ, aut diversitatem ejus numericam non sumi a materia remota, qualia sunt peccata, sed a proxima, neque illa esse materiam, in qua fundatur significatio Sacramenti, sed esse materiam circa quam exercetur; ideo nihil facere ad propositum, illam instantiam, quia non ita se habet forma Sacramenti Baptismi, sed tantum fundamentum proximum, et ultimatum constitutum in genere formæ, nullum dicens ordinem, aut compossibilitatem per modum compartis ad aliam formam, et consequenter ita constituens hoc unum numero Sacramentum, cum hac numero ablutione facta a proferente, ut neque ex parte formæ, aut materiæ sit compossibilitas ad aliam formam numero diversam. Et hæc est superfluitas, quam intendit Doctor, non solum quoad actum constitutionis Sacramenti, ut manere posset sine altera forma diversa, sed etiam quantum ad posse, ita ut cum illa nequeat cohærere, aut ab ea recipere constitutionem ullam essentialem aut integralem, in *esse* Sacramenti, aut etiam simul cum illa constituere Sacramentum essentiali aut integrali constitutione, et servata institutione Sacramenti, ut de facto est.

Accedit ulterius, instantiam magis probare oppositum, quia in genere confessionis et actus, est diversa numero confessio peccatorum, quæ alias non fuit confessa, quando illa sola fit, et confessio tam illorum aliorum venialium peccatorum, aut alias confessorum, et ita hæc diversitas materiæ infert diversitatem numericam in confessione, ut quandoque fiat nulla confessio, si omittatur aliquod peccatum culpabiliter, quod debuit confiteri. Quin etiam si loquamur de confessione, ut est informatio judicis, tot sunt confessiones quot peccata confessa, tam numero quam specie, etiam respective ad sententiam et cognitionem judicis, et satisfactionem, licet unica sententia, quantum ad remissionem, terminetur actus judicialis, vel confessiones una informatione exponantur, qua ratione dici possunt habere unitatem, de qua suo loco.

Alia ratio ejusdem solvitur.

Alia ratio, qua prædictus auctor putat se impugnare Doctorem, tendit contra illam additionem aliorum; sed nec eam recte impugnat, ut in simili alias visum est contra eamdem supra de Baptismo parvulorum, *dist.* 4. *q.* 1. hic dicit impossibile esse unam prædictarum ablutionum et prolationum a Deo acceptari, non facta aliqua in rebus ipsis mutatione. Quæ ratio procedit ex modo, quo alias explicat potentiam Dei ordinariam esse alligatam Sacramentis, ut aliter non posset supra modum ordinarium agere, quod est contra communem Doctorum asserentium potentiam Dei non esse ligatam Sacramentis, quin posset aliter dare effectum ipsius Sacramenti sine Sacramento.

Duæ causæ totales, quomodo se impediant in effectu?

Cæterum ut eadem ratio applicatur ad præsens, habet facilem solutionem ex principiis, ad quæ dicta additio debeat reduci, nempe non dari duas causas totales ejusdem effectus indivisibilis in *esse* effectus ita ut ab una tantum natus sit produci totus et totaliter, si attingat ejus productionem, sive instrumentaliter, sive physice; non ex defectu virtutis in causa, sed ex defectu capacitatis in effectu. Hujus generis putant multi esse formas substantiales in eodem passo producibiles, ita ut si duo ignes applicentur eidem passo, quod natum est recipere formam ab alterutro servata proportione activitatis, distantia, et cætero æquali in ipsis, neutrum posse agere, sed requiri determinationem primi agentis, qua unus præ alio determinetur in agendo, altero nihil

agente, qui licet includat in sua virtute formam productam, tamen ob incapacitatem passi concurrente alio igne, fit in potentia remota et indeterminata, non vero proxima, donec determinetur per primam causam, cujus est supplere defectum naturæ in iis, in quibus ipsa natura deficit.

17. Eodem modo in proposito, salvando idem principium, etiam quoad efficaciam Sacramentorum, respective ad effectum, qui natus esset, juxta hæc, procedere ab uno tantum seorsim, et non a duobus simul, tunc determinatio effectus debere provenire a prima causa, inquantum assistit Sacramentis, neque requiritur aliud motivum, ut unum præ alio in ordine ad effectum ordinaret, extra suam voluntatem; ordinaret tamen aliquod ipsorum ex voluntate antiqua, qua decrevit assistere Sacramentis in ordine ad suum effectum, etsi dicas, ergo Deus esset causa, ut Sacramentum alterum careret effectu.

Respondetur negando consequentiam, quia hæc culpa esset utriusque ministri concurrentis in eo casu, vel certe diceretur neutrum carere suo effectu, quia unum significat effectum in *facto esse*, alterum vero in *fieri*, quod sufficit ad veritatem formæ utriusque, ut supra alias diximus cum Doctore de Baptismo Virginis *dist.* 4. *quæst.* 6. Et sic etiam responderetur ad replicam a nobis factam, contra eamdem additionem; sed non recte quadrat, quia Sacramentum debet habere aliquem effectum ex ordinatione divina et fine suæ institutionis, ad hoc ut licite a ministro applicari possit; in proposito nullum habet, et quando signat effectum aliquem in *facto esse*, illud debet supponere vel a Deo concessum immediate, vel per alias causas.

18. Producere-tur Quantum ergo ad effectum remotum ministri, qui est gratia et character, dicendum est, illa duo Sacramenta simul concurrere ad illum effectum, ut dicit Doctor supra in responsione ad primam objectionem; et hoc non est inconveniens, quia efficacia tam ministrantis quam Sacramenti consistit in eo præcise, quod habeant adjunctam divinæ voluntatis determinationem et promissionem; non est autem inconveniens hæc multiplicari, ita ut intuitu tam hujus quam illius Sacramenti et ministri, tanquam motivis numero diversis et totalibus determinetur per singula ad causandam gratiam sacramentalem, ad quam Sacramenta, tanquam ad eumdem numero effectum, ut applicata sunt huic subjecto, ordinantur. Sic etiam electus mediante Baptismo aut Pœnitentia in fine recipit gratiam, et eamdem etiam recipit ex motivo electionis suæ, quæ sunt diversa motiva, ad eumdem effectum determinantia.

Alii docent, ut Bassolis, illa Sacramenta per modum unius se habere in actu secundo, et sic etiam commode sustineri posset, et declarari unitas numerica ipsorum, ex unitate numerica finis, ut hic et nunc applicantur, et fiunt et ordinantur a ministris, ut eumdem numero finem, quem attingunt, vel partialiter vel totaliter in *esse* causæ moralis; sic etiam sumitur unitas numerica in Sacramento Altaris, ut ordinatur per modum completi pastus et convivii ad eumdem finem, quamvis ille finis per unam solam speciem attingatur. Potest denique in re morali sumi etiam unitas numerica a materia remota utriusque, nempe a lotione, inquantum physice integrat unam lotionem suscipientis; et sic explicari potest Doctor, ut supra visum est, et in responsione ad secundum, dicens baptizationem passivam esse unam, intelligendo tam de lotione interna quam etiam externa modo dicto; utrumque enim

complectitur, quia de lotione interna magis urget ipsum argumentum, ad quod respondet; de externa autem expressius loquitur responsio, ut submoveat replicam, quæ ex pluralitate actionum sumitur; quantum autem ad internam lotionem et ejus unitatem respondit expresse supra in responsione ad primam objectionem dicens, eam esse physice a causa principali, quæ non multiplicatur, a ministris autem tantum ministerialiter.

SCHOLIUM.

Non valere Baptismum, uno ponente formam, et altero materiam; et quæ hujus ratio; ita Alens. 4. p. q. 16. m. 6. D. Thom. 3. p. q. 67. art. 6. Bonav. d. 5. art. 1. q. 1. Richard. d. 3. art. 4. q. 1. Palud. Sotus, Gabr. Durand. citati.

De (c) secundo membro distinctionis, dico quod utroque seorsum aliquid faciente, et neutro totum simul sic abluente et proferente verba, nihil fit. Nec est alia ratio, nisi institutio Dei, qui sicut voluit esse unum principale agens, ita voluit habere unum ministrum in collatione integra Sacramenti.

Hoc etiam apparet accipiendo istam formam, qua nos utimur, nam per verba illa, proferens ea, significat se abluere; non autem debet oratio esse falsa, quæ est forma Sacramentorum verorum. Consimiliter etiam debet intelligi verbum Græcorum dicentium, *baptizetur*, etc. quia non est tantum deprecatio, sed etiam quædam efficax optatio, ut sit sensus: per istum actum meum circa istum, baptizetur ille.

COMMENTARIUS.

(c) *De secundo membro*, etc. Hæc conclusio est communis Doctorum, et ratio quam pro ea adducit, magis efficax est, quam illa qua alii utuntur, putantes verbum *Baptizo*, pro ministerio totius Sacramenti sumi, quia ille verbi usus est improprius; forma enim non denotat seipsam per modum significati, cujus prolatio integrat ministerium Sacramenti, sed ipsam ablutionem, ut fit a ministro. Hanc rationem Doctoris sequuntur moderni, Suarez loco citato, et Vasquez *cap.* 4. tanquam magis efficacem. Ratio ergo a priori est institutio Christi, quæ sufficienter colligitur ex Matthæi ultimo, ubi traditur præceptum et forma Baptismi: *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, ubi denotatur ablutionem debere fieri ab eo qui baptizat cum invocatione Trinitatis; quod supponunt etiam omnes Patres. Voluit ergo Christus habere unum ministrum in ministerio integro Sacramenti, sicut causa principalis est una; et patet, inquit Doctor, in forma Latinorum: *Ego baptizo te*, etc. quæ forma non est falsa, et significat ablutionem præcise, ut fit ab eo, qui profert illam formam; quod debet etiam sic intelligi in forma Græcorum, quæ in nullo casu, est valida, quin in eodem esset valida forma Latinorum, quæ tamen non esset valida in casu, quo ablutio fieret ab altero diverso a proferente, quia esset falsa.

20. Conclusio communis.

Suarez. Vasquez.

21. Marsilius. Ejus sententia

Marsilius *in* 4. *quæst.* 4. *art.* 4. *dubio* 11. docet in casu necessitatis, ubi duo essent præsentes, quorum unus esset mancus, alius vero mutus, posse ministrari valide baptismum, muto lavante, et manco proferente formam, hoc modo: *Nos te baptizamus*, etc. quem sequi videtur Cajetanus

Cajetan.

3. *part. quæst.* 67. *art.* 6. respon. *ad.* 3. Sed, ut alias diximus supra, casus iste est fictus, quia in nullo casu, aliquis est ita mancus, quin projicere posset aquam ex ore in subjectum, et statim subjungere verba, quia quæcumque virtus motiva sufficit ad perfectam prolationem, sufficit etiam ad projiciendum sorbillum aquæ in subjectum, vel certe dimittendum et continuando prolationem formæ, esset Baptismus validus. Secundo, in nullo casu necessitatis Sacramentum confici potest, quin etiam conficiatur ordinarie, loquendo de Baptismo. Tertio, perinde illa forma erit falsa in eo casu, etiam pluraliter expressa, quia : *Nos te baptizamus*, etc. denotat ablutionem fieri ab utroque, quod casus non permittit. Quarto, Sacramenta habent suam institutionem conformem legi ordinariæ, et non comprehendunt casus, sicut neque ipsa lex, cujus sunt remedia ordinaria; non debet ergo de facili eorum institutio referri ad casus exorbitantes, et non subsistentes, sicut neque efficacia. Quidquid enim sit de quibusdam præceptis, quæ ad integritatem ipsorum spectant, verbi gratia, de præcepto confessionis verbalis in eo qui est mutus, vel integræ confessionis omnium peccatorum in eo qui jamjam est moriturus, vel in eo qui petiit absolutionem, et amittit usum loquelæ, qui valide absolvuntur in tali casu, ut colligitur ex natura actus, in quo institutum est Sacramentum, accedente Ecclesiæ declaratione. Et quia ad veritatem formæ et sententiæ, in qua primario hujus Sacramenti vis consistit, sufficit informatio, quæ passibilis est ex casu, quando alia haberi nequit.

Casus non admittitur.

Impugnatur.

Lex ordinaria non debet referri ad casus.

Absolutio in casu valida.

Ratio hujus.

In proposito tamen nihil tale habetur, quia neque ex natura actus ablutionis, ut denotatur fieri a proferente formam, quæ esset falsa et practice et speculative, si non exerceretur actus ablutionis a proferente; neque ex declaratione, usu aliquo aut praxi Ecclesiæ; neque ex paritate rationis potest extendi ministerium Baptismi ad casum præscriptum, qui non subest legi, et omnes Theologi repugnant. Nescio ergo quo fundamento aliud asseritur, et magis videtur superstitio contra veritatem et reverentiam Sacramenti, quam pietas in eum, qui sic laborat necessitate. Conclusio probatur ab aliis ex quibusdam Canonibus, qui spectant ad Sacramentum ordinis, et varias patiuntur interpretationes; sufficiat ratio Doctoris, et communis sensus, ex quo institutio Sacramenti sumit legitimam interpretationem. Videantur moderni.

Nequit applicari in proposito.

SCHOLIUM.

Unum posse baptizare simul plures, proferendo formam pluraliter, quo casu verius est fieri plura baptismata. Doctores citati communiter. Esset tamen peccatum, sine maxima necessitate id facere.

De tertio (a) membro divisionis, conceditur quod iste plures simul aspergens vel fundens, et simul proferens formam in plurali, dicendo : *Ego baptizo vos,* baptizat simul omnes, tamen peccat mortaliter, quia non servat formam impositam sibi ab Ecclesia, nisi forte esset tanta necessitas, quod immineret mors omnium, et si quando singulos baptizaret singillatim, aliquis eorum foret mortuus, antequam alios baptizasset.

Sed hic est dubium, utrum tunc sit unus Baptismus? Videtur quod non, quia plures sunt baptizati, et per consequens plures baptizationes passivæ, et ita plures

actiones, et plures Baptismi. Sed oppositum videtur, quia non est nisi unica forma, nam verba tantum sunt semel prolata. Posset tamen magis concedi, quod sunt plures Baptismi, tenendo illud, quod dictum est, quod Sacramentum Baptismi est baptizatio passiva. Et tunc ad argumentum dicendum, quod non oportet ad plurificationem alicujus, omnia quæ sunt in illo, plurificari, sed sufficit aliquod eorum plurificari, ad hoc quod totum plurificetur. Et illa etiam forma non est simpliciter una, quia ly *vos* includit in se singulare pluries geminatum.

An autem casus necessitatis, qui positus est de pluribus statim morituris, excusaret ministrum utentem illa forma, *Baptizo vos,* a peccato mortali, dubium est. Videtur tamen hoc rationabile, quia ex quo in potestate Ecclesiæ fuit determinare istam formam ad illa verba, *Baptizo te,* (sicut dictum est supra *dist.* 3. *quæst.* 2.) non videtur, quod ipsa voluerit aliquem ita præcise ad illam formam arctare, ut per hoc alicui præcluderetur via salutis. Nunc autem in casu prædicto, alicui illorum præcluditur salus, si non posset aliquis sine peccato mortali uti ista forma : *Baptizo vos.* Nam si in quocumque casu esset peccatum mortale, nullus deberet eos sic baptizare; nullus enim debet salutem alterius procurare, peccando in se mortaliter.

De quarto membro (b) distinctionis, dico quod si tempus haberi potest ad discernendum, an monstrum sit simpliciter una persona vel duæ, de hoc debet haberi diligens inquisitio antequam baptizetur. Potest autem iniquisitio haberi, vel ex partibus corporis, puta, si sint duo capita, vel duæ spinæ dorsi, vel principale indicium de cordibus; sed illud non potest esse faciliter evidens, dum vivit. Sed nec signum de duobus capitibus esset omnino certum, quia possibile esset aliquam cellulam in matrice esse perforatam per totum, præterquam in parte superiori, et tunc concurrerent partes seminis cadentes in diversis incastraturis matricis, pro tota parte inferiori, et tunc distinguerentur in parte suprema, et ibi formarentur duo capita, cum tamen reliqua materia non sufficeret, nisi pro formatione unius personæ.

Duo capita non significant necessario duas animas.

Breviter, evidentissimum signum distinguendi, est per actum intellectus et voluntatis, Si enim sunt duæ animæ, non est necessarium unum scire quidquid scit alia, et velle quidquid vult alia, tamen raro vel nunquam accidit, quod sint duæ animæ, quin sint duo capita, vel duæ partes principales capitis, licet non e converso. Et si quo modo possit deprehendi diversitas intellectuum in intelligendo, puta quod per aliquod signum deprehenderetur idem sciri et nesciri, vel posset deprehendi diversitas voluntatum, puta, quod esset ibi velle et nolle de eodem, absque dubitatione tenendum esset, quod essent ibi duæ animæ. Sed istud non potest judicari, nisi de monstro adulto, quale ponitur fuisse in Francia,

Regula dignoscendi an monstrum sit una persona, vel duæ.

Monstrum in Gallia. habens duo capita, quorum unum expressit nolle de eo, de quo aliud expressit velle. Unum enim noluit continere, et sobrie vivere, et aliud lascivire et epulari, et cum unum per os suum excederet, reliquum clamabat se gravari.

Monstrum duarum animarum, quomodo baptizandum. De tali monstro dico, quod si certitudo potest haberi, et sint partes, de quibus patet quod pertinent ad distinctas personas, separatim perfundi deberet ista pars et illa, cum iteratione formæ in singulari super utrumque. Si autem certitudo haberi non possit, baptizandus est saltem in illis partibus, quæ principaliter pertinent ad unum, cum forma in singulari; et secundo abluendæ sunt aliæ partes, quæ non videntur principaliter pertinere ad illum primum, et hoc cum forma, quæ servanda est in illis, de quibus est dubium, quæ ponitur *Extravag. de Baptismo et ejus effectu, capite de quibus.*

SCHOLIUM.

Si constat monstrum habere duas animas, pars spectans ad hanc animam, seorsim baptizanda, a parte quæ spectat ad aliam. Si dubium est, an hæc vel illa pars sit alterius animæ, sub conditione baptizetur.

8. Ad arg. 1. Ad primum (c) argumentum, antecedens non est verum, loquendo de uno Baptismo. Nam si idem baptizat plures, hoc est pluribus baptizationibus passivis, et ita sunt plures baptizationes. Et si intendat probare majorem, loquendo de unico Baptismo, respondeo, quod hoc non probat prima probatio de multis simul aspersis, ut patet in tertio membro distinctionis.

Neque secunda probatio de monstris, quia si essent duæ personæ in monstro, essent singillatim baptizandæ; vel si simul baptizarentur hac forma: *Ego Baptizo vos*, quamvis minister peccaret sine necessitate, quæ non posset de facili inveniri, talis scilicet, quod non posset expectari singillata baptizatio eorum, essent tamen duo Baptismi, sicut dictum est in tertio membro distinctionis.

Ad tertiam probationem de Eucharistia, quamvis Sacerdos proferendo semel verba, plures hostias consecret simul, tamen sunt ibi plures consecrationes passivæ. Et etiam posset concedi, quod essent plures Eucharistiæ, sicut plures hostiæ, similiter plura vina consecrata, sicut plura vina.

Ad secundum dico, quod in aliquo concurrunt plura, quorum quodlibet sine alio est aliquid in se, et sicut est aliquis in se, ita potest permanere ut sit aliquid totius, sicut est in illo exemplo de partibus domus. Hoc modo non est in proposito, quia nec verba sine ablutione sunt aliquid Baptismi, nec ablutio sine verbis. Et si dicas, saltem illa ut simul existentia, sunt ad Baptismum, et sic possunt adhuc esse a diversis, hoc verum esset, si non esset unitas efficientis requisita, inquantum illa constituunt unum signum; est autem requisita propter ordinationem principalis agentis et instituentis; et istud non esset signum efficax, nisi totaliter ministraretur ab eodem. Ad arg. 2. Unitas baptizantis quomodo requiratur ad Baptismum.

COMMENTARIUS.

(a) *De tertio membro divisionis*, etc. Conclusio hæc est communis quoad utrumque membrum, eamque supponit Doctor ex sententia Alensis, D. Thomæ, D. Bonaventuræ, Richardi. Eam etiam docet Sotus; videantur locis citatis in scholiis præmissis hujus quæstionis. Ratio est, quia nihil deficit ad valorem Sacramenti requisitum, quantum ad materiam et formam, quia illa variatio formæ de singulari in plurale, quoad particulam *vos*, requiritur ex parte subjectorum; et idem contigisse in facto supponunt Doctores, asserentes Apostolos tot millia uno die tinxisse per aspersionem, et in conversione Indorum concurrentium ad fidem in tanta multitudine, factum esse constat, quorum Baptismum ratum habet Ecclesia, et necessitas ex paucitate ministrorum sufficienter qualificat actum respective ad legem, quando aliter nequeat ipsis provideri ex casu aut defectu ministrorum; hoc tamen intelligitur, si cætera quæ ad doctrinam faciunt, præmittantur, et inquantum fieri potest reliqua præparatoria ad Baptismum. Si autem nequit hoc fieri, saltem instructio et dispositio petentium Baptismum præmitti debet. De cætero non licet plures extra casum necessitatis baptizare simul, contra consuetudinem Ecclesiæ, et cum mutatione etiam formæ, quam tenetur servare minister ex casu. Vide Doctorem versu *An autem*, etc.

His suppositis, quærit an essent plura Sacramenta? et respondet fore plura Sacramenta ex multiplicatione materiæ, nempe ablutionis, ut recipitur in subjecto prout dixi *in art.* 2. *hujus;* intelligit tamen de ablutione passiva, ut est a proferente, ut patet *art.* 3. et supra *dist.* 3. *quæst.* 3. prout ibi est explicatum. Forma etiam illa: *Baptizo vos*, æquivaleret pluribus formis, quia extenditur ad omnia singularia germinata per pronomen plurale, pro quibus divisive supponit, ut faciant numerum.

(b) *De quarto membro*, etc. Vide textum, in quo regulas discernendi diversitatem personarum et animarum in monstro, fundatas exhibet, et modum ipsum baptizandi licite et valide juxta doctri- De monstro.
nam in præcedenti membro præmissam.

(c) *Ad primum.* Responsio ad argumenta patet ex textu, et ex doctrina præmissa in variis membris seu articulis quæstionis.

QUÆSTIO III.

Utrum requiratur simul esse ablutionem et prolationem verborum?

Richard. *d.* 3. *art.* 4. *q.* 2. Cajet. *tom.* 1. *opusc. tract.* 26. Soto *d.* 3. *q. un. art.* 8. Rubion *hîc q.* 1. Bassol. *q.* 1. Gabr. *hîc q.* 1. *art.* 2. Suarez 3. *p. tom.* 3. *d.* 2. *sect.* 3. *gloss. cap.* Detrahe, 1. *q.* 1. Vasquez 3. *p. d.* 1. 148. *c.* 7.

Ad secundum sic proceditur, et 1. Argum.
arguitur quod non oporteat simul esse ablutionem et prolationem verborum, quia Eucharistia est unum Sacramentum, et tamen inter verba consecrationis super panem et verba consecrationis super vinum, est magna interpositio, quia ab illo loco: *Simili modo*, usque: *Hic est calix*.

Oppositum, Augustinus super Ratio opposit.
Joan. homil. 80. et 1. q. 1. Detrahe: *Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum*.

SCHOLIUM.

Requiri et sufficere simultatem humanam seu moralem, inter materiam et formam

Baptismi, ita ut antequam altera pars finiatur, altera inchoetur; et idem est de simultate partium in aliis Sacramentis.

2. Quæ simultas requiratur. Ad (a) istam quæstionem patet, quod requiritur simultas, et principalis ratio est institutio Christi instituentis hæc duo tanquam unum signum completum, ad signandum effectum, ita quod neutrum esset signum sine alio.

Sed (d) qualis simultas? Una opinio super illud cap. *Detrahe,* dicit quod aqua per se non est Sacramentum, sed quando conjuncta est cum verbo, scilicet in ultima prolatione ipsius formæ; et hoc verum est, dicit glossator, secundum eos, in tantum quod si in illo instanti in quo forma terminatur, et a qua fit Sacramentum, puer non esset in aqua, non esset baptizatus. Non tamen sequitur, quod asinus possit bibere Sacramentum, quod argumentum tangit ibi contra Gandulphum dicentem, quod aqua est Sacramentum; sed ideo non sequitur contra illos, quia dicunt aquam esse Sacramentum tantum in ultimo instanti; nec mirum est secundum illum, si incipiat et desinat esse in eodem instanti, cum hoc sit reperire in aliis casibus, secundum legem; et ponit unum casum, *ff. de acceptilat. l. antepenult.* et reprehendit illud exemplum. Sed ponit aliud de servo dato uxori a viro, ut eum manumittat. Nam in eodem instanti incipit et desinit habere dominium, *ff. de donat. inter virum et uxorem.* Quod autem, § *ultim.* aliud exemplum potest poni, ubi quis similiter incipit et desinit esse debitor, ut *ff. ad Velle. l. debitrix.* Illæ bene possunt esse objectiones et subtilitates Bernardicæ, et quidem satis asininæ, timendo ne asinus bibat Sacramentum, quia aqua neque ante prolationem verborum, nec in prolatione, nec in ultimo instanti, neque breviter unquam, neque sine verbis, vel cum verbis, est Sacramentum, sed ipsa ablutio in aqua, et ad bibendum illam non potest venire aliquis asinus. Nec ista simultas ultimi instantis prolationis verborum et ablutionis, est necessaria, nam Apostoli baptizantes tria millia uno die, *Act.* 2. non semper cum ultima syllaba formæ asperserunt, ita quod tunc aqua tetigerit baptizatum.

Reprehendit glossas Juristarum.

Quod etiam ipse adducit, virtutem aliquam esse in aqua in ultimo instanti, et statim desinere, nihil est proprie intelligendo verba, quia permanens quando desinit esse, non est, quando incipit esse, est; habet enim primum sui *esse*, et non ultimum; ergo si simul incipiat et desinat, simul est et non est. Nec illud oportet propter hoc, ut non remaneat virtus in aqua post actum baptizandi, quia nec aliqua virtus est in aqua, quando actu baptizans utitur ea, sicut tactum est, *dist.* 1. nec illæ concordantiæ legis probant idem incipere simul et desinere, sed habent suum intellectum, quo modo dominus alio modo incipit habere dominium servi dati uxori, quam prius habuit, et desinit habere eo modo

quo prius habuit. Habuit enim prius immediate, et nunc habet mediate, quia nunc est servus uxoris.

Dico ergo, quod talis simultas requiritur, qualis requiritur in actibus humanis. Noluit enim Christus nos obligare ad tam subtilem simultatem, quam vix posset homo percipere vel servare. Judicatur autem simultas inter factum hominis, et verbum, quando incipit unum antequam totaliter finiat aliud; et hoc indifferenter, sive istud prius finierit quam aliud, vel e converso, verbi gratia, si quis dicat illam orationem, *facias hoc*, et fricet barbam, sive incipiat actum suum ante prolationem, sive e converso, dum tamen unum non finiatur complete ante inceptionem alterius, dicetur : Ille simul dixit hoc, et fecit hoc. Ita dico, quod sive Sacerdos prius immergat una immersione, ubi moris terræ est ter immergere, et postea incipiat verba cum secunda immersione, sive prius incipiat verba dicere, et dicto : *Ego te baptizo*, immergat cum illis verbis sequentibus, est sufficiens simultas, dum tamen prolatio non finiatur ante inceptionem ablutionis, nec ablutio finiatur ante inceptionem prolationis, talis simultas est sufficiens ad Baptismum.

Ad argumentum de Eucharistia, dicendum quod non est talis unitas inter species panis et vini, qualis est in Sacramento Baptismi. Illæ enim non sunt partes tales, quarum neutra significat sine altera. Vere enim species panis continet corpus Christi, etiam sine consecratione sanguinis ; sed hæc verba nihil sunt Baptismi, sine ablutione, nec e converso.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad istam quæstionem patet*, etc. Est conclusio communis, quia id exigit institutio, ut forma determinet materiam, et coalescant in unum, quocumque modo ad invicem ordinentur, sive ut compartes ejusdem fundamenti, in quo perficitur significatio sacramentalis, sive ut fundamentum, et circumstantia juxta varios modos explicandi specialem essentiam hujus aut illius Sacramenti in specie, intelligitur difficultas in Sacramentis, quæ in usu consistunt, non autem de Eucharistia, in qua est ratio specialis, quia est permanens, ut indicat Doctor. 1. Conclusio communis.

(b) *Sed qualis simultas*, etc. Primo rejicit opinionem glossatoris 1. *quæst.* 1. cap. *Detrahe*, etc. atque fundamenta ejus ; et merito, ut omnes concedunt, quia Christus non voluit ministros Sacramentorum, quæ pro conditione hominum in materia facili et pervia instituit, quo facile per ipsa perveniri posset ad salutem, et quorum ministerium voluit esse visibile et perceptibile; non voluit, inquam, obligare ad rigorem Mathematicum, qui nequit sub sensum, aut prudentiam cadere; sufficit ergo moralis propinquitas, quæ intervenit inter actiones humanas. Simultas materiæ et formæ.

Aliqui, ut Vasquez et Suarez locis citatis a Scholiaste, imponunt nostro Doctori eum voluisse requiri saltem, ut ablutio incipiat antequam forma terminetur, aut e contra; quod tenuit Cajetanus opusculorum *tom.* 1. *tit.* 26. § *Ad cujus evidentiam*, etc. Melius intellexit Soto Doc- 2.

tionem generationis carnalis, qua peccator nascitur ex Adamo, describitur ejus regeneratio in Christo per aquam; unde Paulus servans eamdem proprietatem : *Non prius*, inquit, *quod spirituale est, sed quod animale est*.

2. Regeneratio retinet similitudinem rationis.

Congrue ergo sicut in cæteris Baptismus institutus est, ut servet suo modo proprietatem generationis in aliis, ita et in hoc, ut sit a ministro differente a persona baptizata, tanquam a causa proxima; in rebus autem mere supernaturalibus, quæ dependent a voluntate Dei, non est alia ratio, nisi *sic volo, sic jubeo*. Sed ex natura rei factæ potest colligi congrua ejus ratio, qualem appellat Doctor *præmissam*, in capite citato a Pontifice adductam, cujus efficacia reducitur ad factum et institutionem, quia baptizans debet in persona Christi et Ecclesiæ, quorum minister est, et intentionem servat, ministrare Baptismum seu lavacrum regenerationis. Hoc autem non potest filius Adami, et remotus inquantum ipse suscipit Sacramentum regenerationis, ut eo conjungatur Christo et Ecclesiæ per regenerationem, quia repræsentat Adamum et mortuum vita spirituali, quia sic consideratur, ut adhuc membrum Adami per peccatum, et qua subjectus est morti ac damnationi; ergo initiatio ejus et reductio ad vitam, debet fieri per alium, qui sustinet intentionem et auctoritatem Christi et Ecclesiæ, nam in politiis humanis, nullus civis civitatis adversæ, ex sua auctoritate inscribitur in civitatem aliam, sed hoc debet fieri per membra ipsius civitatis, cujus ambit incorporationem; talis est civitas Dei quæ est Ecclesia, et civitas diaboli cui inscribitur homo per peccatum; ergo rite debuit servari hæc proportio.

Baptizatus non est minister Christi.

Similitudo opposita.

3. Hinc ergo recte sequitur, baptizatum non posse sustinere personam Christi in favorem proprium quoad propositum, quia accedit ad Sacramentum, ut inscribendus membrum Christi et Ecclesiæ, a quibus est separatus. Neque refert si inscribens minister sit membrum separatum personaliter, vel Paganus, vel Judæus, quia licet non sit membrum vivum Christi quoad fidem et characterem, est tamen membrum ejus, quoad auctoritatem et intentionem, ut est minister.

Huc etiam tendit ratio D. Bonaventuræ, quia idem non potest esse mundans et mundatus. Alensis recurrit ad veritatem formæ, quæ designat distinctionem personarum. Veritas conclusionis de facili deducitur ex aliis decretis Ecclesiæ; sed illud solum adducit Doctor, quia casus in specie practicatus est a Judæo, qui seipsum baptizavit inter Judæos existens in defectu alterius ministri, cui fidem Sacramenti profuisse, docet Pontifex, id est, per charitatem operantem, non ipsum Sacramentum quod nullum fuit.

QUÆSTIO V.

Utrum in baptizante requiratur intentio baptizandi ?

Alensis 4. *p. q.* 13. *m.* 1. *per tres art.* D. Bonav. *hic* 2. *p. a.* 2. *q.* 1. *et* 2. Rich. *a.* 1. *q.* 2. D. Thom. *q.* 1. *a.* 2. *et* 3. *p. q.* 64. *a.* 8. Suar. *ibid.* 13. *s.* 2. *et* 3.

Circa tertium principale, quæro duo : Primo, utrum in baptizante requiratur intentio baptizandi? Secundo, an requiratur in eo actualis intentio baptizandi? Ad primum arguitur quod non, quia non habens fidem potest baptizare, patet hoc de Pagano, de *consecrat. dist.* 4. *Romanus;* sed non habens fidem non habet intentionem, quia

nullus vult fieri, quod non credit posse fieri.

Præterea, Augustinus super Joan. Homilia 5. *Non timeo ebriosum in actu baptizandi.* Sed perfecte ebriosus non potest habere usum rationis; ergo nec intentionem.

Contra, Magister in littera c. 1. *Solet etiam quæri in hoc*, inquit, *sicut in aliis Sacramentis, sicut forma est servanda, ita intentio celebrandi est habenda.*

SCHOLIUM.

Rejecta ratione Richardi dicit duo. Primum, baptizans necessario debet intendere actum baptizationis, id est, libere illum elicere, ut valeat. Secundum, non tenetur intendere finem ultimum, bene tamen finem proximum in particulari vel generali, id est, facere baptizatum Christianum, vel quod instituit Christus, seu quod solent Christiani facere, Trid. ss. 7. can. 14. et ss. 14. can. 9. Vide Coccium tom. 2. lib. 5. art. 2.

Ad istam (a) quæstionem communiter conceditur quod sic. Ad
e- st. 2. quod ponitur talis congruitas, quando ex aliquibus duobus fit unum, oportet quod hoc fiat per aliquod conjungens illa; verbum et elementum concurrunt ad unum Baptismum; ergo requiritur aliquid conjungens illa; hoc autem conjungens non potest esse suscipiens, quia habet rationem materiæ et susceptivi; ergo oportet, quod sit in ministro; sed tale nihil videtur, nisi intentio, quia ipse ministrans per potentias exteriores, puta motivam qua abluit, et expressivam qua profert verba, causat illa, ut distincta.

ra rd. Hæc ratio non videtur multum efficax, quia in signo instituto ad placitum possunt multa concurrere ad rationem unius signi, propter actionem instituentis, licet nihil aliud sit, a quo habeat unitatem. Patet de circulis ornatis foliis viridibus et aliis multis, ad signandum multum.

Dico (b) ergo distinguendo de intentione quantum ad objectum, respectu cujus dicitur intentio, quod minister potest dici intendere, vel actum illum quem exercet, vel finem propter quem talis actus est exercendus. Secundo, magis proprie accipitur intentio, quia magis respicit finem propter quem intenditur, ut patet *lib.* 2. tamen primo modo aliter accipitur, ut patet per Augustinum 9. *de Trin.* et alibi frequenter, ubi vult, quod intentio copulat intelligentiam cum parente. Hoc etiam modo accipitur intentio 2. *Physic. text. c.* 9. *et inde,* ubi agens ex intentione, quod dicitur agens a proposito, distinguitur contra agens naturale. Intentio dupliciter sumitur. Cap. ult.

Dico (c) ergo, quod oportet ministrum habere intentionem primo modo, scilicet respectu actus quem exercet. Cujus ratio est, quia intentio requiritur in quocumque homine agente aliquid non fortuite, vel exercente aliquem actum humanum, proprie loquendo de actibus humanis, qui scilicet causantur per intellectum et voluntatem ab homine. 3.

Ille autem actus, quem minister debet exercere, debet esse humanus in eo, et non casualis vel fortuitus; est enim actus, ad quem Deus obligavit ministrum ex parte sui, et suscipientem ex parte sua.

Actus autem ad quem homo obligatur, debet esse humanus, non casualis vel fortuitus, quia super fortuita non cadit obligatio; ipsa etiam obligatio est, ut homo intendat illud ad quod obligatur.

Si autem loquamur de intentione secundo modo, scilicet respectu finis propter quem talis actus est exercendus, dicendum, quod talis finis est duplex, scilicet principalis et remotus, utpote, quod baptizatus fiat filius regni, qualis fieri non potest,si non habeat gratiam, per quam est dignus vita. Alius est proximus et minus principalis, ut scilicet baptizatus fiat Christianus, sive membrum Ecclesiæ militantis; et utrumque finem potest aliquis intendere in universali vel particulari.

4. Intentio finis proximi quomodo necessaria ad Baptismum? Quare in baptizante requiritur intentio.

Dico (d) ergo, quod intentio finis ultimi nullo modo requiritur in baptizante, quia Paganus nullo modo intendit ordinare istum, quem baptizat, ad vitam æternam; requiritur tamen intentio respectu finis proximi, et hoc vel in particulari vel in generali; in particulari, ut si intendat istum intrare legem Christianorum servandam; in generali, si intendit facere circa istum, quod Christiani solent facere circa suos.

Ratio autem quare requiritur ista intentio respectu finis proximi, et non respectu finis ultimi, est congrua, quia scilicet Deus voluit istum actum exercitum a ministro esse humanum in eo, et non tantum ut est talis actus in natura (qui in hoc non distingueretur a quacumque alia balneatione, cum aliis verbis), sed inquantum est actus alicujus, ut ministri exercentis signum Dei; habens autem aliquem actum humanum intendit finem illius actus, ut est sibi actus humanus; ergo minister intendit finem proximum istius actus, ut est sibi impositus; sed finis ille ultimus, scilicet ordinare istum ad vitam æternam, non est finis hujus, ut est actus humanus, ad quem finem oporteat actum istum ordinare, ut sit sibi humanus.

Hoc autem rationabile est universaliter in usu signi practici. Si quis enim legislator institueret in sua politia, tactum manus esse signum practicum amicitiæ, non intenderet, quod utentes illo signo præcise haberent actum humanum circa istud, inquantum est tale quid materialiter, sed inquantum est tale signum institutum Et si disposuisset omne tale signum facere servari, non faceret hoc servari, nisi homo exerceret actum istum, ubi est institutus ad talem finem.

SCHOLIUM.

Explicat rationem instrumenti secundum quinque ejus acceptiones, de quo d. 1. q. 1. et 4. resolvens ministrum esse causam secundam respectu Sacramenti, sed instrumentum respectu gratiæ, eo modo quo agens dispositivum est instrumentum respectu effectus principalis.

Sed contra istam objicitur sic: Instrumentum non oportet quod habeat actionem propriam, quia in actione propria non esset instrumentum, sed principale agens; nec multo magis oportet, quod instrumentum habeat intentionem respectu finis, sed sufficit, quod

dirigatur a principali agente intendente finem; minister est instrumentum Dei, ergo, etc.

Præterea, ad Sacramentum nihil per se requiritur, nisi vel pars vel res Sacramenti; sed intentio non est pars, nec aliquid Sacramenti, quia non est aliquid sensibile, nec est res Sacramenti, quia res Sacramenti est in suscipiente Sacramentum.

Ad primum, dico quod aliud est loqui de causa secunda, et aliud de instrumento proprie dicto, de quo tractatum est supra *distinct.* 1. Causa enim secunda habet formam propriam in esse quieto, quæ est sibi ratio agendi in ordine suo; et hoc respectu ejusdem effectus, respectu cujus agit causa principalis in suo ordine, ita quod universaliter secunda causa proprie accepta, effectum principalis causæ per formam suam propriam attingit, in virtute tamen causæ principalis agentis, quia subordinatur illi. Sed instrumentum proprie, si ponitur activum, vel non attingit effectum principalis agentis, sed tantum aliquam dispositionem præviam, quomodo qualitas alterans dicitur instrumentum substantiæ ad generandum substantiam; hoc tamen non est, quod sit instrumentum in actione alterandi, imo respectu alterationis est perfectum principium, in tantum quod si per se esset, per se posset alterare; sed solum propter hoc dicitur instrumentum respectu substantiæ, quia agit ad aliquam formam, quæ est dispositio ad substantiam; unde ad substantiam diceretur magis agens disponens, ut dividitur contra perficiens, quam agens instrumentale, divisum contra principale.

Vel si ponatur instrumentum activum, et tamen attingens terminum principalis agentis, in hoc distinguitur a causa secunda, quia non habet in esse quieto formam, quæ sit principium agendi in suo ordine, sed tantum in actuali motione, et recipit eam dum actualiter movetur. Et de quocumque illorum trium, scilicet causa secunda proprie dicta, et causa instrumentali dispositiva et instrumentali activa per formam receptam in actuali motione, falsum est quod non habeat intentionem propriam, eo modo quo agens naturale habet intentionem naturalem, quia quodlibet istorum trium habet formam propriam, quæ est sibi proprium principium agendi in ordine suo, et per consequens propriam intentionem, quia formam activam naturalem consequitur intentio isto modo.

Causa instrumentalis, si est activa habet intentionem propriam.

Quarto modo posset poni instrumentum, et proprie activum respectu totius, aliqua pars, cui scilicet, primo convenit esse principium operationis, et toti non nisi per partem. Et hoc modo Philosophus vocat organa partes illas, secundum quas convenit toti operatio. Et istud quodam modo habet intentionem propriam, et quodam modo non. Nam forma ejus activa, et est ejus, et est totius; sed ejus est primo; totius autem est per se, sed non primo, et eodem modo de intentione. Non enim est hîc ordo virtutis ad virtutem in *esse quieto*, sicut in primo mem-

7. 2. de Anim. et alibi. Quomodo pars dicitur instrumentum respectu operationis totius?

bro; nec ordo effectus ad effectum, sicut in secundo; nec virtutis in *fieri* ad virtutem in *esse quieto*, sicut in tertio; sed est eadem virtus, diversimode tamen participata in toto et in parte; et de isto membro posset concedi, quod tale instrumentum non habet aliam intentionem a principali agente, sicut nec aliam actionem proprie habet pars, quam totum agens per partem, sed alio modo habet eamdem. Exemplum primi, Sol et pater respectu generationis filii. Exemplum secundi, ignis et calor, qui est disponens ad generationem alterius ignis. Exemplum tertii, color illuminatus, et species coloris in aere, respectu mutationis oculi ad speciem vel visionem coloris. Exemplum quarti, organum potentiæ nutritivæ, et totum animal respectu nutritionis.

8. Dist. 1. q. 1. et 4. Instrumenta artis non sunt activa.

Præter hæc quatuor, communius dici consuevit nomen instrumenti de quibusdam aliis, id est, de instrumentis artificum, a quibus primo tractum est nomen instrumenti, ut de securi et serra, et hujusmodi; de quibus frequenter ponuntur exempla ista, quæ, ut dictum est supra, non sunt proprie activa, neque respectu principalis effectus, si agens per talia attingit effectum principalem, sicut monetarius per aliquod instrumentum attingit figuram imprimendam monetæ, quæ est terminus ejus principalis; neque formæ disponentis, si agens per talia agit ad dispositionem præviam, sicut per securim agit ad divisionem ligni, quæ est prævia formæ arcæ. Sed tamen instrumentum isto modo dictum, aliud a quatuor modis prædictis, est motum susceptivum effectus prioris ordinati ad effectum posteriorem, ita quod receptum in eo, habet ordinem ad terminum principalem, sicut effectus propinquior causæ ad effectum remotiorem; non autem habet ordinem causalitatis proprie dictæ. Et de tali posset concedi, quod instrumentum non habet actionem propriam, respectu effectus, quia nec habet aliquam virtutem, nec in *esse quieto*, nec in *fieri*, et ideo simpliciter non est activum, et per consequens, nec habet intentionem, ut convenit agenti.

Patet ergo quomodo illa major debet intelligi de instrumento, quia vel de isto, quod scilicet non est activum, sed receptivum effectus prioris; vel quarto modo de parte respectu totius operantis per partem; et minor est falsa, et quantum ad quartum modum, et etiam quintum. Imo minister est causa secunda respectu ablutionis, non tantum ut ablutio est, sed ut sacrumentalis; et ideo habet propriam intentionem, cum sit agens voluntarium, et non naturale, illam scilicet quæ pertinet ad cognoscentem. Sed respectu principalis effectus Baptismi, scilicet gratiæ, potest dici instrumentum respectu Dei, eo modo quo agens dispositivum dicitur instrumentum respectu perficientis in secundo modo; et tale agens non habet intentionem respectu termini principalis agentis, sed respectu sui proprii termini. Et ita concedo, quod non est necesse baptizantem habere intentionem

respectu ultimi finis Baptismi, sed respectu Baptismi.

Ad secundum dico, quod ad Baptismum pertinent aliqua tanquam intrinseca, et aliqua ut extrinseca; et concedo quod nihil intrinsece pertinet ad ipsum, vel ad fundamentum ejus, nisi sensibile. Tamen sicut causa efficiens requiritur necessario ad ipsum, tanquam causa extrinseca, ita illud quod est quasi principium agendi tali causæ effectivæ. Principium autem ultimatum determinans agens intellectuale ad agendum, est intentio, quia tale agens per imperium voluntatis, est causa activa motiva aliarum potentiarum, quæ subjacent imperio voluntatis. Quando ergo dicitur, quod nihil pertinet ad Sacramentum, nisi sit aliquid Sacramenti, vel res ejus, verum est de eo quod est intrinsecum ipsius fundamenti, vel signati ipsius Sacramenti. Sed intentio neutro modo est intrinsecum, requiritur tamen ex parte agentis.

Ad primum principale dico, quod
1. non habens fidem de fine ultimo, non intendit ordinare istum per Baptismum ad illum finem ultimum; credens tamen eum posse per Baptismum adscribi sectæ Christianorum, sive credat sectam illam valere, sive non, potest intendere adscribere istum illi sectæ; vel generalius potest intendere facere per actum istum circa hunc, quod Christiani intendunt facere circa tales. Exemplum, possem enim ego, credens Judæos per circumcisionem distingui ab aliis, intendere hunc parvulum sectæ Judæorum adscribere, et facere circa eum, quod Judæi faciunt circa suos circumcisos, etiamsi non crederem circumcisionem illam valere ad salutem. Hoc etiam modo aliqua verba, quibus utuntur magi vel magiæ incantantes, posset aliquis bonæ fidei proferre circa materiam illam, circa quam alii utuntur, intendens in generali facere illa ad illum finem, ad quem illi proferunt.

Ad secundum dico, quod ebriosus est, qui est assuetus ad ebrietatem, et iste non semper est ebrius, quia non semper impeditus ab actu rationis. Verum ergo dicit Augustinus : *Non timeo ebriosum*, id est, assuetum generaliter ad ebrietatem, quia illa consuetudo mala non prohibet, quin Baptismus ab eo collatus sit bonus, non tamen quando est ebrius. Et hoc dico perfecte, quando totaliter impeditur ratio, sed alias quando est non impeditus, potens ratione uti. Ad 2.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad istam quæstionem*, etc. Hîc agitur de intentione, inquantum requiritur, ut principium ex parte agentis a proposito, qualis est minister; superius autem exclusi sunt amentes et incapaces rationis a ministerio Sacramenti, quia ab iis non potest procedere actio humana, vel hoc ministerium modo humano, qui est ut procedat mediante intentione et scientia per modum judicii et discretionis, et non fortuitæ aut meræ apprehensionis, et sine omni usu rationis. Non agitur autem hîc de qualitate intentionis, sed de ejus sub- 1. De intentione.

stantia; in sequenti de qualitate disseritur, seu de modo ejus.

Distinguit Doctor infra, § *Hoc autem rationabile est*, etc. intentionem humanam respectu ministerii Sacramenti duplicem. Aliam, qua esset actio quidem libera, sed non formaliter usus Sacramenti, qua Sacramentum est, id est, cæremonia sacra, et ille usus esset materialis, rerum et verborum, nempe applicatio rei et formæ Sacramenti, non tamen per modum Sacramenti, sed ad alium finem, ut irrisorie, et simulate, ut quondam illudebant Ecclesiæ idololatræ, vel malefici, ut quando ex instinctu dæmonis baptizant bruta ad contemptum Sacramenti; vel si quis intenderet dicere formam recitative tantum, et non ut est signum practicum. Alius modus est, quando fit usus Sacramenti formaliter, ut est cæremonia sacra, intendendo facere quod fecit Christus, et Ecclesia seu Christiani faciunt, sive ex intentione speciali, sive ex generali intentione; et de intentione hoc modo sumpta Doctores hic disserunt.

Duplex intentio.

Intentio materialis. Intentio formalis.

2. Error hæreticorum.

Hæretici negant illam intentionem requiri ex falso dogmate, quia putant Sacramenta non esse causas gratiæ, sed solum excitantia signa fidei, quod perinde ipsis competit, sive hoc a ministrante intendatur, sive non, quia hæc excitatio competit ipsis ex institutione sua respective ad eum, qui fidem concipere potest, sicut, si proferatur hæc dictio *homo*, aut *homo currit*, quæcumque sit intentio proferentis, perinde excitat ad memoriam signati audientem, et secundum hoc etiam consequenter dicere debent, nec usum rationis exigi in ministro, ad hunc enim effectum nihil conducit, cum solum dependeat ab institutione signi, et capacitate audientis; quod tamen negat Kemnitius *in secunda parte examinis*, negans actionem sacramentalem esse debere subsannationem mimicam, aut lusum. Errorem prædictum docuit Lutherus *in lib. de captivitate Babylonica, cap. de Baptismo;* et in *articulo* 12. damnato a Leone X. Calvinus in *Antidoto ad canon.* 11. *Tridentini*, Tilmannus *in lib. de erroribus Pontificiorum.*

Alii Doctores Catholici, licet admittant sanam doctrinam de intentionis necessitate, tamen aliqui eam dure explicant. Catherinus, in opusculo de intentione ministri Sacramentorum, dicit sufficere intentionem exterius faciendi, ea quæ facit Ecclesia, nempe ponendi ablutionem, et verba debita, quam intentionem nequit non habere, si sit sanæ mentis, quamvis neque Ecclesiam esse credat, aut ullum effectum Sacramenti, neque ullam aliam intentionem, quæ cum hac constare potest, officere Sacramento, quin perficiatur.

3. Sententia Catherini.

Citatur pro eadem sententia Angelus, verbo *Baptismus* 5. n. 7. sed immerito, quia dicit non sufficere intentionem solum lavandi corpus, et requiri saltem intentionem, qua fiat per modum cæremoniæ consuetæ, et in reipsa hanc esse intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, licet non sub illo expresso motivo. Idem sensit Innocentius IV. in cap. *Si quis puerum*, de Baptismo, etc. quem male in suum errorem allegat Kemnitius. Paludanus in solo matrimonio requirit intentionem ratione contractus, in quo perficitur; in aliis solum intentionem proferendi verba legitime, et hoc potissimum asserit in Baptismo, quia minister non est causa principalis, sed applicans activa passivis. Vide *dist.* 6. *quæst.* 2. *art.* 3. Sententiam illam Catherini sequitur Sylvester verbo *Baptismus* 3. et pro eadem citatur D. Thomas *in hac dist. quæst.* 1. *art.* 2. *quæstiuncula* 1. *ad* 2. *et*

Sylvest. D. Th.

3. *parte quæst.* 49. *art.* 8. *responsione ad* 3.

His suppositis, Doctor optime hanc quæstionem resolvit. Primo rejicit rationem Richardi, tanquam non probantem, quia etsi conjunctio exigatur inter materiam et verba Sacramenti, potest illa necessitas ab instituente esse, et non a ministro, verbi gratia, quantumlibet minister habeat intentionem Christi et Ecclesiæ, nisi in reipsa conjungatur ablutio et forma, ea simultate quæ expressa est quæstione 3. *supra*, nihil fit, non ex alia ratione, nisi quia ex institutione divina exigitur hæc conjunctio inter partes ejusdem signi et Sacramenti; si ergo salvetur illa conjunctio requisita ex institutione, salvatur omnis per se requisita unio inter ablutionem et prolationem formæ, ad quam non exigitur intentio ministri. Quod ergo requiratur hæc intentio, non est ex conjunctione illarum, quia, ut bene Doctor *quæst.* 2. *responsione ad ultimum*, ablutio sine verbis non est baptismalis, neque verba sine ablutione sunt aliquid Baptismi; ergo intentio ministri ex alio fine exigitur.

(b) *Dico ergo distinguendo de intentione*, etc. Hic sumit intentionem, ut est actus efficax et principium operandi in agente a proposito, et respective ad objectum, vel materiale, vel formale; materiale est ipse actus exercitus, sub quacumque ratione, aut motivo fiat, et hæc necessaria est in quocumque exercente illum actum, quia ea sublata, tolleretur ipse actus, qui ex ea imperatur et fit, sicut cessante motu efficaci in finem, cessat etiam motus in media humano modo, et sub ratione mediorum. Secundo modo sumitur intentio actus ex fine, ad quem ipse actus ordinatur, nempe ad finem significationis, et hoc modo facit ad institutum quæstionis præsentis; patet distinctio ex littera.

(c) *Dico ergo, quod oportet ministrum habere intentionem primo modo*, etc. Hæc est prima conclusio, et juxta primum membrum distinctionis, quia ille actus debet esse humanus et liber, ad quem Deus lege statuta obligat, quia in necessariis et fortuitis non cadit obligatio legis, quæ est regula voluntatis liberæ, quam tenetur sequi ex electione. Sequitur : — Prima conclusio.

6. Duplex finis intentionis.

Si autem loquamur de intentione secundo modo, etc. Hic distinguit intentionem, tam quoad finem quam quoad modum tendendi in finem; finis autem duplex, alius proximus, alius remotus. Proximus est ipse actus non in *esse* naturæ aut liberi, et humani tantum, sed etiam, ut est cæremonia, et spectans saltem inter Christianos ad cultum, et quo fit membrum Ecclesiæ militantis, et hic est finis minus principalis. Alius est finis extrinsecus, nempe effectus gratiæ in suscipiente; uterque finis potest intendi, aut generali intentione, seu universali, et in particulari, confuse, distincte, implicite, explicite, formaliter, virtualiter, juxta diversos modos explicandi modum tendendi voluntatis, qui sequitur modum concipiendi ex parte intellectus, qui hoc vel illo modo proponit actum sub his motivis. Explicat autem Doctor intentionem generalem proximi finis per hoc, quod est intendere facere circa illum, quod Christiani solent facere; in particulari vero intentio est, qua baptizatum velit explicite fieri Christianum.

Finis minus principalis.

Diversus modus intentionis.

Motivum universalis intentionis, et particularis

7. Prima conclusio hujus § et 2. in ordine quæstionum.

(d) *Dico ergo, quod intentio finis ultimi*, etc. Hic subjicit duas conclusiones. Prima est, non requiri ad valorem Baptismi, ut baptizans intendat finem ultimum et principalem ipsius actus. Intelligitur conclusio de intentione explicita et particulari, non autem de sola implicita et virtuali, quæ etiam salvatur in prima intentione. Hanc probat, quia Paganus et

Judæus nequeunt habere illam intentionem, supposita ignorantia finis, et saltem efficaciæ medii ad talem finem.

Secunda conclusio, quæ est 2. in ordine.

Requiri intentionem finis proximi. Trident.

Florent.

Secunda conclusio, requiritur intentio finis proximi, vel in generali, vel in particulari ; et hæc intentio ad minimum, necessaria est ad valorem Sacramenti. Hæc est de fide, ut patet ex Tridentino *sess. 7. can.* 11. *de Sacramentis in genere*: *Si quis dixerit in ministris, dum Sacramentum conferunt, non requiri intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Florentinum in Decreto unionis, ubi dicit : *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia,* etc. Dixi hanc conclusionem esse de fide, quia vere puto neminem ex schola Theologorum in reipsa aliud dicere, quia Doctor diligens indagator sententiæ antiquorum Theologorum, et potissimum S. Thomæ, qui pro sententia contraria a Catharino et Sylvestro citatur, et quem tacito nomine impugnat Durandus, cum tamen in eam sententiam neque adducit, neque impugnat. Et quamvis Cajetanus et Sotus plurimum laborent, aliique posteriores, ut eum eximant a tali sententia, nescio quid difficultatis habeat, si recte mentem ejus et rem, ipsam perpendamus ; oportet enim considerare, quod hoc ipso, quod velit minister proferre verba formæ, non ridicule, neque jocose, neque ex alia intentione extranea Sacramento, aut repugnanti, sed serio, ut habent rationem formæ, et materiæ, et conveniunt in unam cæremoniam, hoc ipso habere intentionem generalem Ecclesiæ et Christi, neque aliam ab hac distinctam requiri ad valorem Sacramenti.

Sententia D. Thomæ plana est, et sine difficultate.

Unde advertendum est, hanc intentionem generalem variis modis posse concipi et formari, nempe si velit facere, quod videt facere hic et nunc unum Christianum, vel si velit facere, quod ab eo petitur, verbi gratia, si sit Paganus, qui nihil audivit de Christo aut Ecclesia, aut de corpore et professione Christianorum, sed quod petitur ab hoc Christiano adulto, in necessitate constituto, et instruatur de ablutione et prolatione verborum, per modum cujusdam cæremoniæ, et ipsi eam adhibeat juxta mentem petentis, quamvis nihil in speciali sit edoctus de ejus efficacia, præcepto, necessitate, aut de Christo, aut Ecclesia, aut professione Christianorum; quo casu non habet aliam intentionem expressam, quam abluendi et proferendi verba per modum cæremoniæ, et juxta mentem et requisitionem petentis, erit Baptismus validus, et salvatur in eo intentio generalis, hoc ipso quod ministerium illud præstet per modum cæremoniæ, ad effectum quem intendit petens. In quo etiam casu ligatur intentio ipsi ministerio, scilicet ablutioni et prolationi verborum, per modum cæremoniæ, neque aliam habet diversam, aut motivum intrinsecum alterius, quod cognoscat. Et hoc modo intendit D. Thomas quando dicit non requiri aliam intentionem in eo faciendi quod facit Ecclesia, diversam ab ea, quæ est proferendi verba, et abluendi, nempe sub ratione ritus et cæremoniæ; et excludit tantum illam intentionem expressam et necessariam, qua vellet imitari Ecclesiam, tanquam ex hoc motivo conceptam, sine qua potest manere Sacramentum validum, quia motivum sufficiens intentionis generalis subsistit, vel eo ipso quod intendat ablutionem facere, et verba proferre per modum ritus et cæremoniæ, vel qua utuntur alii, vel quam ad requi-

Ver. [illegible]

Vera [illegible] D. Thomæ.

sitionem alterius facit, prout ipse postulans intendit.

lum. Probari potest exemplo, verbi gratia, in incantatoribus (quo in simili utitur noster Doctor supra), quando ergo indigent ad superstitionem suam, et ad effectum intentum, de quo cum dæmone pepigerunt, opera alterius, quamvis hic nesciat intentum, confert tamen operam petitam cum observationibus ab eis præscriptis, præstat illud opus ex sufficienti intentione ad effectum incantationis, eo ipso quod exhibeat opus juxta mentem alterius, et observatis ritibus præscriptis. Et per hoc explicatur quod habet S. Doctor *in art.* 8. *quæstionis* 64. qui negotium
:atur us ejus. facessit patri Vasquez *responsione ad secundum argumentum ;* nam sententia S. Thomæ est plana ex corpore, ubi requirit intentionem ministri, ut determinet ablutionem, quæ indifferens est ad multa, ut sanitatem, mundationem corporalem, ludum, et hujusmodi. Et hæc intentio, inquit, exprimitur per verba quæ sunt in Sacramentis; puta cum dicitur : *Ego te baptizo in nomine Patris*, etc. quod ita intelligendum est, non quod verba quomodocumque significent intentionem ministri internam, cum denotent tantum actum, et invocationem Trinitatis, sed indirecte, quatenus effectus denotat suam causam; nam sicut verba exterius prolata, magis expresse et determinate significant effectum Sacramenti, et ad eamdem significationem limitant et determinant ablutionem, quæ ex natura sua est indifferens, ita etiam verba magis exprimunt intentionem interiorem, qua similiter determinatur ablutio, quam eam exprimat ablutio ipsa, quæ habet rationem determinabilis. Et in hoc passu videtur tacite occurrere secundo argumento et tertio, nam secundum tangit perplexitatem suscipientis Baptismum, qui si dependet ab intentione ministri, nequit ipsi esse nota, cum sit interna, neque consequenter se recepisse Sacramentum.

Ad quod respondet primo ex aliis, qui 10.
dicunt requiri intentionem mentalem in ministro, quæ si desit nihil fit; hunc tamen defectum in pueris supplet Christus, in adultis sua devotio et fides. Hoc impugnat, quia licet hoc sufficiat in ordine ad effectum justificationis, non tamen ad effectum characteris, qui non datur nisi per Sacramentum ; adhuc ergo manet illa perplexitas. Respondet cum aliis, quod minister Sacramenti agat in persona totius Ecclesiæ, cujus est minister : *In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri vel recipientis Sacramentum*, etc.

Quæ verba non ita absolute intelligenda sunt, quasi per solam prolationem verborum quomodocumque fiat, et ex quocumque fine, habeatur intentio Ecclesiæ, aut ipsius ministri, eo modo quo requiritur ad perficiendum Sacramentum, sed quod habeatur sufficiens certitudo, ex qua suscipiens deponat perplexitatem, et cognoscat Sacramentum verum se recepisse, quia aliam certitudinem nequit habere de intentione ministri, et Sacramentum habeatur ratum coram Ecclesia ; unde addit, *nisi ipse minister exterius contrarium exprimat, vel recipiens Sacramentum*, nempe, si ille dicat se non habuisse voluntatem dandi Sacramentum, et hic non voluisse illud recipere, quia hoc dato non solum in reipsa Sacramentum non subsisteret, sed neque pro rato ab Ecclesia haberetur, aut haberi deberet.

Quod si ergo Sanctus Thomas vellet 11.
non dependere Sacramentum ab intentione, vel posse existimaret subsistere intentionem Ecclesiæ, sine ulla intentione,

aut cum contraria intentione ministri, et repugnantia suscipientis, non adderet illa verba, quæ tantum in eum finem adducta sunt, ut ostendatur præsumptionem et certitudinem de valore Sacramenti fundari eo ipso, quod ablutio externa fiat cum debita forma, nisi contingat eam elidi per aliquid aliud expressum a ministro aut a suscipiente, neque argumentum oppositum aliud petit. Unde, quamdiu subsistit intentio Ecclesiæ et Christi, manet Sacramentum, quantumlibet aliud exprimeretur, quod intentionem non tolleret, nam si salvatur intentio causæ principalis requisita, salvatur etiam in exercitio, quidquid per se requisitum est ad Sacramentum. Ideo in responsione ad primum dicit expresse requiri in ministro intentionem, qua se subjiciat principali agenti, scilicet intendat facere quod facit Christus et Ecclesia; et *responsione ad tertium*, idem supponit, dicens intentionem habitualem (quam alii virtualem intelligunt) sufficere in Sacerdote distracto, qui tamen voluit prius actualiter facere, quod facit Ecclesia. Ex his patet etiam qua via intelligendi sunt alii Theologi, qui videntur negare intentionem ministri esse necessariam ad valorem Sacramenti; nam dicunt necessarium esse intendere actiones externas ut sacramentales sunt, per modum ritus instituti, in qua intentione virtualiter includitur intentio faciendi quod Ecclesia facit; qui enim applicat materiam et formam, qua tales sunt, applicat ex intentione totius, ac proinde conficiendi Sacramenti, et implicite reliqua quæ per se sequuntur, qui applicat, inquam, non fortuite, sed ex electione.

Explicantur alii Theologi.

12. Probatio conclusionis. Concilia præter materiam et formam

Probo ergo conclusionem hoc modo intellectam esse de fide, quia præter materiam et formam in exercitio, id est, præter ablutionem in *fieri*, et prolationem formæ, requirunt Concilia tertium, nempe intentionem ministri, saltem faciendi quod facit Ecclesia. Sed hæc intentio non salvatur in voluntate faciendi ablutionem, et proferendi formam, tantum materialiter, quia sic possunt fieri etiam libere ex alio fine præter intentionem Ecclesiæ, aut contra eam, et Sacramentum esse invalidum, ut per se constat, ut si ad lusum fiant; ergo non sufficit ablutio, et probatio facta absque intentione, qua ordinantur ad invicem per modum signi sacramentalis, vel universali vel particulari.

Secundo, quando Concilia exigunt res et verba, exigunt ea ut posita in exercitio et modo humano; ergo cum intentione ad hoc requisita, ut actio sit humana et libera. Sed præterea exigunt Concilia intentionem faciendi quod facit Ecclesia; ergo hæc diversa est ab intentione faciendi illos actus, qua sunt humani actus in genere. Patet consequentia, quia superflueret definitio, cum nihil diversum importet, præter id quod ipsa materia proxima, et forma prolata includunt.

Tertio, Concilium Tridentinum aliquid definit contra hæreticos Lutheranos, qui intentionem ministri, aut faciendi quod facit Ecclesia, requiri negabant; sed hi non negabant ad ablutionem et prolationem formæ requiri, ut fiant humano modo, a ministris; ergo aliud præter hoc negabant, quod definit Concilium, requiri.

Quarto, intentio Ecclesiæ et Christi, quoad præfatas actiones respicit usum religiosum in ipsis, et cultum; ergo intentio faciendi, quod facit Ecclesia, necessario ordinatur ad usum religiosum eorum; ergo sub hoc motivo ipsas actiones, modo aliquo ex dictis confuse vel distincte respicit. Patet consequentia, quia intentio Ecclesiæ et Christi necessario salvanda in ministro, nequit in eo salvari, nisi per modum regulæ objectivæ, vel per modum causæ inferioris et ministerialis subordi-

natæ. Si primo modo, necessario intendit facere quod facit Ecclesia, et sic salvatur intentio ejus in ministro, per modum regulæ objectivæ, quam sequitur; si secundo modo, non subordinatur Christo aut Ecclesiæ, nisi ut causa inferior subordinata, et hoc modo operans per subjectionem ad Christum et Ecclesiam; sed in nullo usu, qui non est sacer, subsistit talis subordinatio in ministro, ergo neque actio sacramentalis qua talis est. Subsumptum patet, quia illæ actiones cadunt præcise sub intentione et influxu Christi, ut sunt sacramentales, et spectant ad religionem, aliter non subsunt ipsi. Huc spectat ratio Doctoris et D. Thomæ, *responsione ad primum in dicto articulo*; eam sic format Doctor :

ster lina- r sto.

t. nta io.

Quinto, Deus voluit illum actum fieri a ministro per modum actus humani, et non tantum in *esse* naturæ, id est, ut est indifferens ad quoscumque alios effectus, ut dicit S. Thomas, vel ad alias balneationes, ut Doctor in littera, sed inquantum est actus alicujus, ut ministri exercentis signum Dei; sed habens actum humanum intendit finem illius, ut est sibi humanus, quia alioquin non subsisteret intentio et volitio efficax ipsius actus externi, de quo est sermo, et liberi; ergo minister intendit finem proximum illius actus, ut est sibi impositus, id est, ut exercet actum, inquantum minister est, et subordinatur causæ principali; alias certe non exercet actum ut minister, sed ut causa principalis non subordinata, et ad diversum finem ab eo, qui necessario necessitate Sacramenti intenditur a ministro, ut minister subordinatur causæ principali.

bet ndi actus ularis t inus.

5. irma- ar.

Confirmatur, ministerium Sacramenti non competit ministro, nisi per potestatem concessam a causa principali instituente Sacramentum, per quam potestatem in actu primo constituitur minister et causa instrumentalis, quam potestatem non habet amens respectu Baptismi, non Sacerdos respectu Eucharistiæ, non approbatus ab Ecclesia respectu absolutionis, et sic de reliquis ministris Sacramentorum; ergo quacumque ratione procedit actus a ministro, absque eo quod procedat secundum potestatem datam, vel ab ipsa potestate tanquam a principio, non procedit a ministro, qua minister est Sacramenti, per potestatem a Deo datam; sed non potest procedere secundum potestatem datam, nisi respective ad Sacramentum, qua Sacramentum est, seu signum sacrum a Deo institutum, ad quod ordinatur per se potestas data, et ministerium, quod est actus secundus illius potestatis, et *fieri* Sacramenti; ergo de necessitate supponit intentionem ad ministerium Sacramenti, qua Sacramentum est, vel generalem vel particularem qua reducitur potestas a Deo data in exercitium.

Debet actus esse a Ministro secundum potestatem datam.

Probatio per exempla.

Unde sicut artifex nunquam agit secundum artem, nisi habeat intentionem sic faciendi, qua ars reducitur ad exercitium, ita ut si casu contingat eum facere effectum, qui natus esset fieri secundum artem, non tamen esse per artem; et sicut studiosus faciens justum, sed non juste propter ipsam justitiam, non agit secundum virtutem, et sicut judex, aut legislator faciens aliquid, et non secundum potestatem quam habet, non agit ut judex, aut legislator, quia ad hæc requiritur intentio utendi potestate ipsa, ut vere operetur secundum potestatem, et ex ipsa, ita similiter minister Sacramenti, si non agat secundum potestatem a Deo concessam, nunquam agit ut minister, neque ut subordinatus causæ principali, ut instrumentum animatum; ad hoc autem ut agat secundum potestatem ministri, et per ipsam, requiritur intentio specifica actus illius potestatis, inquantum est di-

versa ab aliis, et ut ipsa copulatur cum suo actu, seu actus cum ipsa.

16. Hæc autem intentio nequit subsistere, nisi motivum ejus aliquo modo subsistat, quod est ministerium Sacrum, aut confuse, aut explicata volitione aliquo modo, et hoc ex institutione Christi, non solum quæ respicit res et verba, quia horum institutio est independens a ministro, aut ejus voluntate, sed ex institutione speciali, qua dedit potestatem conficiendi Sacramenti ipsi ministro præ aliis. Et quamvis hæc sit communis, quoad Baptismum in omnibus viatoribus capacibus libertatis et discretionis, tamen non ideo prærequiritur in ipsis libertas ad hoc ut actus dicatur liber physice præcise, quia hac libertate potest elici, absque eo quod sit sacramentalis, sed ut minister institutus concipiat intentionem per se requisitam ad ministerium, in quo agit, ut minister subjectus causæ principali.

Præsumit Ecclesia de valore Baptismi, nisi aliud appareat.

Quod patet ex communi consensu Ecclesiæ, quæ præsumit de hac intentione ministri requisita eo ipso, quod nihil ei derogans exterius apparet, quod si appareat, aut de defectu intentionis constet; quamvis etiam constet actus illos libere fuisse elicitos, nempe ablutionis et prolationis, Ecclesia judicaret Sacramentum esse nullum, non ex defectu formæ, aut materiæ requisitæ, sed ex defectu intentionis necessariæ. Et hoc modo interpretantur plures Doctores responsionem Zachariæ Papæ circa Baptismum collatum cum illa forma : *In nomine Patria et Filia*, etc. fuisse validum, si defuit intentio inducendi erroris. Et quidquid sit de hoc, Baptisma collatum ab Athanasio adhuc puero, et ratum in Ecclesia Alexandrina, antequam datum fuit pro rato, examinatum est de intentione non simpliciter libera, quia de hac vix dubitari posset, sed de intentione seria, et ex fine conferendi Sacramenti, concepta. Non video ergo in hoc differentiam aliquam notabilem inter Doctores, nisi tantum forte in verbis et modis explicandi intentionem requisitam in ministro; id concesserim Catharinum forte inconsulte ad probationem suæ sententiæ processisse, quatenus putavit aliquid particulare in ea contineri, diversum a communi sententia scholæ.

Zacharias Papa.

Objicies primo illam vulgarem historiam Athanasii adhuc pueri, baptizantis per jocum, quam tradidit Ruffinus *lib.* 1. *historiæ, cap.* 14. Nicephorus *lib.* 8. *cap.* 44. et similiter aliam similem de puero Judæo baptizato ab aliis pueris per lusum refert, *lib.* 3. *ultimo*, qui Baptismus receptus est in Ecclesia Constantinopolitana, et suppletæ tantum cæremoniæ, et ritus solemnis. Respondetur, si jocus sit talis, ut sit mera simulatio excludens animum exercendi actus serio, et prout exigitur ad substantiam ejus, sic excludere requisitam intentionem; si vero jocus sit talis, ut non excludat voluntatem per se requisitam ad actum, quamvis ulterius etiam intendatur oblectatio, nihil derogare Sacramento, quantum ad valorem ejus. Hujus generis fuit jocus ille puerorum baptizantium, ideo Baptismus ab eis datus pro rato et valido fuit receptus.

Objicies secundo, Chrysostomum *homilia* 85. in Joannem : *Sacerdos,* inquit, *linguam et manus præbet, neque enim justum est propter alterius malitiam ad salutis nostræ Symbola fide accedentes offendi,* etc. ergo præter intentionem abluendi et proferendi verba, non requiritur alia, quæ sit in ministro, alias non solum manus et verba offerret Sacerdos. Item Augustinus *lib.* 7. *de Baptismo, cap.* 53. et habetur in capitulo: *Solet etiam quæri, de consecratione, dist* 4. ubi asserit si absit simulatio ex parte

recipientis, quamvis adsit in dante Baptismum, recipere vere Sacramentum.

sio. atur osto- s. Respondetur, Chrysostomum non excludere intentionem legitimam offerendi manus et verba ad effectum præstandi Baptismi, quia intendit actum debere esse humanum in ordine ad Sacramentum conficiendum et oblatum; neque per malitiam intendit defectum intentionis debitæ, sed solum probitatis, et morum, quæ non nocet baptizato, de qua ex proposito illic disserit. Similiter patet ad Augustinum, qui non loquitur de simulatione excludente seriam intentionem dandi Sacramenti, quamvis ibi non integre explicat de qua simulatione agat; sed præsumi debet de hac agere. Et forte alludit ad Baptismum datum ab Athanasio, aut etiam datum Mimo coram Diocletiano, qui de repente conversus est et professus fidem Christianam, et factus est Martyr, in quibus ex parte tam suscipientium quam offerentium servata est intentio serio agendi, quod faciebant Christiani. Respondetur etiam secundo, Augustinum nihil in eo casu determinasse, sed suspendisse sententiam, donec ab Ecclesia, aut aliis aliquid determinaretur, quod postea factum est.

19. rtia ectio. Objicies tertio Christum instituisse Sacramenta, modo quo convenientius erat, sed magis conveniens erat ea non dependere ab intentione ministri; ergo etc. Minor probatur, quia neque alia signa ex auctoritate publica instituta dependent ab intentione utentium; deinde contractus, transactiones et hujusmodi, non dependent ab intentione ministri, verbi gratia, procuratoris, sed a lege; ergo similiter non fuit congruum talem dependentiam in proposito admiscere. Consequentia patet, quia sic redderentur multi perplexi de valore Sacramenti percepti, verbi gratia, inter hæreticos, qui errorem docent contra veritatem Sacramenti. Deinde hac ratione, ut passim Patres et Concilia tradunt, non voluit Christus sua Sacramenta dependere a probitate, aut fide ministri; ergo magis id congruit ne dependerent etiam ab ejus intentione.

Respondetur negando minorem. Ad cujus probationem repondetur usum aliorum signorum dependere ab auctoritate publica tantum, idque congruenter ad finem pacis et communionis publicæ servandæ, ad quam se habent particulares personæ, tanquam subjectæ legibus, non tanquam ministri eorum, a quibus dependet finis politici administratio, non ita in proposito, quia Sacramenta ex definitione Ecclesiæ dependent ab intentione ministri, idque congruenter, quia instituta sunt in cultum religionis, qui debetur Deo, et consignata sunt Ecclesiæ, ut per ministros publicos exercerentur, nempe Sacerdotes, vel alios, ut in Baptismo, ex eorum defectu, et congruo fine hujus Sacramenti. Debet ergo in ministris tanquam in causis subordinatis, servari intentio publica legis et principis, cujus sunt ministri, sicut in ministris justitiæ debet servari intentio legis quantum ad actum in se; debet etiam servari intentio Ecclesiæ tanquam in administratoribus, et quamdiu hæc servatur, valide conficitur Sacramentum, non obstante quacumque intentione particulari hujus aut illius, inquantum est persona particularis, modo illa non destruat intentionem universalem. Responsio. Diversitas inter alia signa publica, et Sacramenta, quoad usum.

Ex quo patet ad secundam probationem, quia neque lex cujus virtute stabilitur contractus, neque etiam mandatarius volunt dependere contractum a ministro, nisi in certo modo, in quo Procurator agit vicem mandatarii, et secundum instructionem datam, et sic etiam contra- 20. Differentia inter Procuratorem, et Ministrum Sacramenti.

ctus dependet ab ejus intentione, qua Procurator operans est juxta institutionem mandantis, et inquantum mandatur; quod si modum et mandatum non servat, non agit ut Procurator, neque contractus valet. Deinde neque lex, neque mandatarius voluerunt dependere contractum ab interna et occulta intentione Procuratoris, de qua nequit lex, aut principalis judicare. In Sacramentis patet aliter factum, ex rationibus præmissis, quia sine intentione ministri nequit manere cæremonia, ut est oblata in cultum religionis, quæ principaliter fundatur in internis actibus, quos Deus institutor Sacramenti primario respicit et exigit, et quorum est judex (quod non competit puro homini), et per ministrum voluit illa offerri, tanquam causam subordinatam, cum qua ipsa principalis concurrit ad effectum; debet ergo Minister consequenter intendere sub aliquo motivo, in quo subsistat intentio principalis cui debet conformari.

Ex his negatur consequentia, nec refert ut unus, et alter sit perplexus ex statu et malitia ministri, si motivum subest, et ipso effectu etiam privatur Sacramento et ejus fructu, quia casus particulares non comprehendit lex. Dixi, si motivum subest, quia alioquin, ut bene D. Thomas supra, si ablutio et forma recte applicentur externe, ut nihil appareat contrarium intentioni legitimæ, non subest fundamentum aliquod perplexitatis, quia sicut Ecclesia ratum habet Sacramentum, ita et suscipiens debet quiescere eodem fundamento certitudinis, quæ moralis est; imo peccaret præsumendo, aut judicando aliud de ministro, secluso motivo sufficienti, quod si oriatur scrupulus ex propria dispositione, quam deponere debet, oritur non ex natura actionis, aut ministerio.

D. Thom. Tollitur scrupulus de intentione legitima.

Demus ergo casum, aliquem nempe esse, cui ita invisa sit salus proximi, ut omittat legitimam intentionem, quid fiet? Respondent Alensis responsione ad secundum loco citato a Scholiaste, vel juxta aliam partitionem *quæst.* 8. *n.* 3. *art.* 1. responsione *ad* 4. Bonaventura *ad* 5. Durandus et Gabriel, et, ut apparet ex prima responsione, D. Thomas *art.* 8. *ad* 2. quod Deus suppleret in eo casu, quod deesset quantum ad justificationem, si defectus intentionis esset occultus. Alii hoc negant, qui putant rigorose Deum ita alligasse virtutem suam Sacramento, ut aliter in eo casu non provideat ad salutem, neque gratiam justificationis infunderet. Sed hoc omnino incertum est, neque fundamentum aliquod hoc, aut illud urget, nam quod moderni urgeant illud: *Nisi quis renatus fuerit,* etc. ubi denotatur necessitas Baptismi, intelligi potest in reipsa, aut in apparentia, et in foro Ecclesiæ suscepti, quando vitium intentionis exterius non proditur, et quod graves Doctores præsumunt de salute sic baptizati, multum congruit divinæ misericordiæ. Et in eam sententiam multum propendet Augustinus, si eam ipsam non teneat, loco citato, nec deest congruentia, ut Deus causa principalis instituens et causans salutem hominum medio Sacramento, in eo casu quo Sacramentum sine culpa suscipientis, sed ex sola malignitate interna conferentis, sit nullum, suppleat sua divina misericordia defectum, in iis quæ ad salutem sunt necessaria, sed neque etiam ex alia parte est fundamentum, quod convincat ita fieri; totum est Dei providentiæ et dispositioni secretæ reservatum.

Casus moralis esse posset de solis infantibus sic baptizatis a ministro sine ulla intentione, et mortuis cum solo illo Baptismo, an exhumandi essent ex loco sacro? quia de adultis, qui per fidem Sacramen-

ti, et propria dispositione justificari possunt, non est difficultas. Responderem sequendam essse in praxi sententiam tot Doctorum, quæ est magis in favorem infantum et divinæ misericordiæ, in re obscura, ostensionem, vel non esse credendum ministro.

Ad aliud respondetur, statum ministri quoad probitatem et fidem, minus certum esse; neque de eo potest esse tanta certitudo moralis, sicut de intentione, de qua ipse minister potest certitudinem Physicam habere; neque præterea status ejus ille spectat ad cultum Dei inquantum per Sacramenta habetur, nempe quatenus ordinantur ad propagationem salutis in eo qui illa suscipit, in quo solo habent effectum non in ministrante, neque idem etiam status spectat ad actum humanum, sicut intentio ministri.

Objicit denique Doctor, quod minister se habeat ut causa instrumentalis, sed in hoc non requiritur intentio, sicut non attingit effectum causæ principalis; respectu autem effectus proprii est causa principalis, non instrumentalis, sic autem non requiritur ut habeat intentionem, qua subordinatur causæ principali, quia sic tantum agit, ut instrumentum; ergo inquantum agit ut instrumentum respectu causæ principalis, non requiritur in eo alia intentio diversa ab ea quæ est causæ principalis, per quam dirigitur et assumitur ad suum finem. Vide Scholium, et ea quæ subjicit Doctor de varia acceptione instrumenti de qua superius agit *dist.* 1. *quæst.* 1. 2. *et* 4. Resolutio est ministrum non esse causam instrumentalem, sed principalem respectu ministerii, et confectionis Sacramenti, et ablutionis, qua est ablutio etiam sacramentalis, et se habet ut causa secunda; respectu vero effectus Sacramenti potest dici instrumentum; vide § *Patet ergo,* etc. Responsio ad principalia argumenta est clara, et satis patet ex dictis.

QUÆSTIO VI.

Utrum in baptizante requiratur intentio actualis?

D. Thom. 3. *p. q.* 64. *a.* 8. D. Bonav. Richard. Suarez *et* Alens. *citati pro quæst. præced.* Navar. *sum. c.* 1. *n.* 15. *et c.* 25. *num.* 105. *et seq.* Gerson *lib.* 1. *de regulis moral.* Sotus *d.* 1. *q.* 5. *art.* 8. Major. 4. *d.* 12. *q.* 7.

Ad secundum (a) sic proceditur et arguitur, quod requiritur in baptizante intentio actualis, quia ab actu primo non procedit effectus, nisi mediante actu secundo. Intentio habitualis est, sicut actus primus; ergo ab ea non procedit effectus sine intentione actuali, quæ teneat locum actus secundi. 1. Argum.

Oppositum, non minus sufficit in ministro intentio ad merendum quam ad Sacramentum conferendum; sed ad meritum non requiritur intentio actualis; ergo nec hîc. Major probatur, quia meritum non habet effectum, nisi ex proprio voluntatis conatu ejus qui meretur; Sacramentum autem habet effectum non per motum voluntatis in aliquo, sed tantummodo si non ponitur obex. Minor probatur, quia si requireretur semper actualis intentio ad merendum, distractus in opere incepto quantumcumque perfecto, et quantacumque perfectione, non mereretur, quia non haberet intentionem actualem. Ratio opposit.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad secundum sic proceditur,* etc. Hic agitur de qualitate intentionis. In ar- 1.

gumento ad oppositum, supponit fundamentum totius resolutionis, nam quælibet intentio sufficiens ad meritum, sufficit etiam ad ministrandum Sacramentum; et agit de intentione, ut est actus efficax et absolutus, ex quo movetur voluntas ad alios actus subsequentes.

SCHOLIUM.

Explicat triplicem intentionem, actualem, habitualem et virtualem, resolvens hanc sufficere et requiri in baptizante, et idem est de ministro aliorum Sacramentorum; ita communis.

2. Triplex intentio explicatur. (b) Distinguitur communiter de intentione actuali et habituali, quasi ista sufficienter intentionem dividant. Sed videtur quod rationabiliter posset apponi tertium membrum, et potest dici intentio virtualis. Ille enim dicitur actualiter intendere, qui habet actum elicitum respectu ejus, quod intendit; ille autem dicitur habitualiter intendere, qui habet habitum inclinantem ipsum ad talem actum. Sed aliquis est minus perfecte intendens quam primo modo, et perfectius quam secundo modo; ergo est medium inter ista duo membra. Assumptum probatur, quia si aliquis intendit in principio Missæ celebrare Missam, si postea est distractus, non habet actualem intentionem, quando est distractus, patet quia non intelligit tunc illud in actu; ergo nec vult illud in actu, nec habet tantum intentionem habitualem, quia talem habet dormiens; habet ergo se medio modo. Et hanc ejus dispositionem dico intentionem virtualem, quia scilicet, virtute alicujus intentionis prius habitæ actualiter, facit omnia quæ facit, ex illa tanquam ex radice, ita quod illa intentio actualis fuit principium ordinatum ad omnes istos actus, et habet in se virtualiter intentionem propriam cuilibet istorum actuum, sicut intentio finis habet in se virtualiter intentionem propriam cujuscumque ordinati ad finem, et pro tanto manente intentione cujuscumque ad finem ordinati, manet ista intentio actualis prima, virtualiter in omnibus istis.

Hoc modo intendens ire ad sanctum Jacobum, ex intentione hujus finis, ordinat multa alia necessaria ad illum finem. Exequens autem illa ordinata, non semper cogitat de sancto Jacobo, nec de reverentia ejus; dico tamen quod semper meretur, quia vel habet intentionem eorum quæ sunt ad finem illum, cujus est illa prima intentio, vel habet actus aliquos frequentes ex illis intentionibus, licet cum illis actibus concurrant aliqui actus distrahentes, et ab intentione illa prima et ab intentionibus propriis eorum, quæ sunt ad illum finem, sicut declaratum est *in 2. lib. dist.* 41. *et in* 3. *dist.* 15. ubi dictum est, quod forte Martyres in actu sustinendi martyrium, non habuerunt intentionem, nisi istam virtualem, quia immensitas pœnarum absorbebat forte usum rationis; ista tamen perpessio pœnarum erat quidam effectus derivatus ex intentione servandi fidem Dei, et ideo dum durabat passio, durabat semper ista intentio virtualiter, sicut in effectu.

ntio ualis in it ad imen- , equi- ur ilis.

Ad propositum, dico quod sola intentio habitualis non sufficit in baptismate, quia propter istam non dicitur actus ejus, licet sit conformis illi habitui actus humanus. Nam si aliquis habeat habitum inclinantem ad desiderium sanitatis, si curatur nullo modo intendens sanitatem, sed ad ludum, non dicitur consequi sanitatem per aliquem actum humanum, sed casualiter vel fortuite, non magis quam si non habuisset intentionem ad sanitatem; ergo sola intentio habitualis non sufficit respectu finis actus humani, ut humanus est. Nec requiritur in baptizante semper intentio actualis, quia non obligavit Deus hominem ad impossibile, vel nimis difficile, cujusmodi est non distrahi, quia secundum Augustinum, tertio de lib. arbit. *Non est in potestate nostra quin visis tangamur:* nec etiam plus obligavit ministrum in illo actu, quam in exequendo actus aliorum Sacramentorum. In conficiendo autem Eucharistiam, quæ est excellentissimum Sacramentum, non obligavit hominem ad non distrahi quin prius intendens celebrare, licet in proferendo verba sacramentalia distractus sit, vere tamen conficit.

ust.

erdos ractus ecrat.

Ad amenta fficit entio ualis.

Ex his concludo, quod sufficit in baptizante intentio virtualis, hoc est, quod aliquando habuerit intentionem actualem, ex qua descendit nunc vere actus baptizandi, sive in isto actu habeat intentionem actualem, vel aliquam ex ea descendentem, sive non. Intelligo autem, quod descendit iste actus absque omni motu voluntatis contrario interveniente. Sicut si induens se ad Missam, intendens celebrare secundum usum Romanæ Ecclesiæ, et ex isto procedat continue forte secundum aliquem habitum derelictum in phantasia cum magna distractione, vere facit ea quæ necessaria sunt ad istum actum sacramentalem, qui est conficere.

4. Richard. hic q. 3. artic. 1. sol. 2. argum. Quomodo effectus dicitur virtualiter volitus per actum qui modo non est?

Si quæratur, quomodo potest aliquis effectus, qui modo est, reduci in illam intentionem primam, sicut in causam, si nunc non est ista intentio, neque aliqua alia imperans istum actum? Dicitur, quod est per quamdam virtutem impressam virtuti motivæ, per voluntatem actualiter intendentem, et quamdiu manet illa virtus impressa, illa virtus motiva movet, ut si aliquis intenderet ire ad aliquem locum, et post in via cogitet de aliis, in illa actuali volitione fiebat actualis impressio in potentiam motivam, et quamdiu illa impressio manet, movet ad terminum volitum, et procedit homo. Paulatim autem minuitur illa impressio, et tandem deficit, et cessat homo a motu, et tunc dicitur ab istis, quod homo non habet intentionem virtualem, nisi dum habet effectum impressum a voluntate actu intendente in potentiam aliquam inferiorem. Sed mirum videtur, quomodo voluntas possit esse virtus factiva causans talem formam in ista potentia organica; mirum est etiam, quod si causaretur ibi, unde paulatim deficeret.

Potest ergo dici, quod in appe-

titu sensitivo, sive phantasia, est aliqua dispositio, secundum quam movet, cessante actu voluntatis imperantis eis. Vel aliter ad propositum, quod sive voluntas actu intendens aliquid, relinquat in potentiis inferioribus, sive non, ordinate tamen habet suas volitiones respectu finis, et eorum quæ sunt ad finem; et cum ad aliquam istarum pervenerit, et actum potentiæ inferioris correspondentis imperaverit, potest ille actus inferior imperatus manere, licet intentio, nec prima, nec secunda maneat; et dum manet ille actus, voluntate quantumcumque distracta, dicitur manere intentio virtualis.

Ad argum. Ad argumentum, concedo quod aliquis actus requiritur ad hoc quod effectus sit, et ille actus potest dici quo producitur effectus extra. Sed si quæras aliquem actum, secundum quem fit operatio immanens agenti, talem non oportet dare tunc manentem, quando effectus exterior elicitur, sicut manifestum est, quod multi effectus actu causantur, quando actualis motio causæ agentis per intellectum, a qua producuntur, non manet. Et posset poni exemplum in naturalibus, quia projecto lapide in aqua, primus circulus est causa secundi circuli, et sic deinceps, non tamen semper manet primus quamdiu cæteri; ita etiam universaliter in motu projectorum, prius cessat pars motori propinquior quam remota.

COMMENTARIUS.

(b) *Distinguitur communiter*, etc. Habitualem intentionem plures extendunt ad eam, quam mediam vocat Doctor, seu virtualem, ut eam distinguat ab hoc quod est in habitu et consuetudine seu inclinatione tantum actus primi aliquid tantum velle, et non actu. In quæstione nulla est controversia, et textus est planus, atque doctrina recepta ab omnibus, licet quidam varient modum loquendi. Habitualis, ut eam explicat Doctor, non sufficit, quia non est principium operandi; actualis est perfectissima. Sufficit autem virtualis, quæ est illa, qua dicitur actualis antecedens manere in suo effectu, ut quando quis distractus neque actu cogitat finem, neque actu vult finem, tamen actu exercet opus ordinatum ad finem, ut bene Doctor explicat in littera. Hic plura dici possent de natura intentionis, sed magis spectat hic tractatus *ad primam secundæ, et ad secundum sententiarum*, ideo supersedeo, quia hic tantum agitur de ipsa, ut requiritur ad Sacramentum, et incidenter. 2. Triplex est intentio. Habitualis per consuetudinem et inclinationem non sufficit. Sufficit virtualis.

Richardus docet modum, quo intentio actualis durat in suo effectu, nempe quatenus voluntas imprimit appetitui seu potentiæ motivæ aliquam qualitatem, per quam movetur ad ministerium Sacramenti, qua qualitate cessante, cessat etiam motus in potentia motiva; sed hanc merito rejicit Doctor, videtur enim petita responsio ex motu projectorum. Respondet ergo ipse duobus modis, primo quod in appetitu sensitivo, et phantasia sit aliqua dispositio, secundum quam movet cessante actu voluntatis imperantis eis. Hæc dispositio non est alia, quam actus ipsarum potentiarum, ad quem applicantur ex imperio voluntatis, 3. Sententia Richardi rejicitur. 4. Intentio actualis sequitur actus potentiæ motivæ, et quomodo? Primus modus et [illegible]

per subordinationem ad ipsam, manente appetitu applicato, manet etiam potentia motiva applicata, et sic sequitur motus in actionem externam ; et hæc sufficiunt ad ejus continuationem, sine ulla qualitate impressa a voluntate.

Respondet secundo voluntatem habere ordinate suas volitiones in ordine ad finem, verbi gratia, primo intentionem, postea electionem, tandem usum et executionem per media subordinata, quando plura sunt, quibus correspondent actus potentiarum inferiorum cum eodem ordine ; potest ergo distrahi voluntas ab actuali volitione finis, sed perseverare in ipsa volitio respectu aliorum, hic et nunc, cum præscripto ordine, et sic continuatur intentio ejus virtute in volitionibus subordinatis, ad quas sequuntur actus imperati aliarum potentiarum.

Hanc responsionem sequitur Suarez *disp.* 13. *sect.* 3. Uterque ergo modus est satis fundatus, et contingere potest in exercitio, quia licet voluntas imperet et applicet potentiam inferiorem et externam ad actum, potest continuari actus ille per appetitum. Quod dico necessarium esse respectu potentiæ motivæ, quæ sicut nequit seipsam determinare ad actum, sicut neque repugnare potentiæ superiori, ita etiam nequit continuare actum, nisi ut perseverat actus potentiæ superioris, respectu ejusdem, per modum determinantis ad ipsam continuationem ejus ; non sic aliæ potentiæ, quæ possunt determinari ab objecto, ut visiva, et hujusmodi ; possunt in actu perseverare ex sola objecti determinatione, desinente actu voluntatis, quo etiam desinente, manente determinatione appetitus sensitivi et cognitionis imaginativæ, sufficienter applicatur motiva ad continuationem actus imperati a voluntate, licet ipsa voluntas non sit tum sub actu.

Alius etiam modus est æque possibilis, ita ut maneat actus voluntatis circa materialia objecta subordinata, licet non attendat hic et nunc ad motivum formale extrinsecum finis, et desinat etiam actus intentionis in ipsa ; quod optime declarat Doctor in exemplis subjectis responsione ad argumentum.

QUÆSTIO VII.

Utrum Baptismus possit iterari?

Alens. 4. *p. q.* 28. *m.* 7. *art.* 1. D. Bonav. 1. *p. q.* 6. *et* 2. Richard. *art.* 4. *q.* 1. D. Thom. *q.* 2. *art.* 1. *et* 3. *p. q.* 66. *a.* 9. Suarez *ibid.* 22. *sect.* 2. Vasquez 3. *p. d.* 146.

Circa (a) quartum principale quæro duo. Primo, de iteratione Baptismi. Secundo, de charactere propter quem ponitur initerabilis. Quantum ad primum arguo, quod Baptismus possit iterari, quia Eucharistia potest iterari, et tamen est Sacramentum excellentissimum ; ergo, etc. 1. Argum. 1.

Oppositum Augustinus ad Maximinum, et ponitur in littera de *consec. d.* 4. *Rebaptizare hæreticum, qui hoc sanctitatis signum percepit, omnino peccatum est, catholicum vero, immanissimum scelus est.* Præterea idem *q.* 15. ad Orosium : *Ideo Ecclesia eos non rebaptizat* (loquitur de baptizatis ab hæreticis,), *quia in nomine Trinitatis sunt baptizati.* Ratio opposit.

Ad quæstionem tenetur ab omnibus pro certo, quod non licet iterare Baptismum, et etiamsi iteretur de facto, quod non habet effectum, et hoc dicunt auctoritates Sanctorum. Ponuntur autem aliquæ rationes ad hoc : Una qui- 2. Alens. 4. p. q. ult. de Bapt. D. Thom. in 4. dist. 6. a. 2. q. 1. D. lib. 4. cap. 1. Rom. 6.

Rejicit Alens. et D. Thom. dem est, quia Christus semel est mortuus, et Baptismus virtutem habet ex passione Christi, juxta illud Apostoli: *In morte ipsius baptizati sumus.* Sed hæc ratio non concludit, quia et pœnitentia virtutem habet a passione Christi; absolutio autem vel prima gratia non datur inimico, nisi per meritum mediatoris, et tamen pœnitentia iteratur.

Alia ratio ponitur, quia in Baptismo imprimitur character, qui est indelebilis. Sed ille probat propositum manifestius per immanifestius; a principio enim ex quo Baptismus fuit institutus, fuit manifestum de eo quod non licuit eum iterari. Quod autem character imprimatur, non est notum ex prima ejus institutione, nec ex tota Scriptura, neque etiam ex multis auctoritatibus Sanctorum, sicut tangetur statim in quæstionibus de charactere.

Et hoc videtur, quia si fuisset multum de hoc tractatum a Sanctis, Magister Sententiarum mentionem fecisset de ipso. Non invenitur autem aliquod verbum dixisse de charactere secundum istam significationem, secundum quam utimur eo; in toto enim tractatu de Baptismo, non nominat characterem, nisi semel *in primo cap.* istius *dist. in fin.* dicens: *Qui ab hæreticis baptizati sunt, servato charactere Christi, rebaptizandi non sunt.* Ibi vocatur character Christi forma Baptismi Christi, sicut satis apparet ex auctoritate Augustini præmissa, ex qua Magister infert istud dictum.

COMMENTARIUS.

(a) *Circa quartum principale quæro duo,* etc. Marcionistæ iterabant Baptismum, ut refert Epiphanius *hæresi* 42. qui tria aut plura Baptismata dabant iteratis vicibus etiam in remedium relapsus. Damascenus *de hæresibus,* idem iis tribuit. Aliqui pro eodem citant Donatistas eo quod baptizarent denuo eos, quos sciebant in Ecclesia Catholica baptizatos, sed non admittebant iterationem Baptismi, sed potius existimarunt Baptismum non haberi verum et ratum extra Ecclesiam, quam in se solis collectam constare vane jactabant, de quo errore supra actum est. Cæterum, quia errorem in facto sequebantur, ideo merito etiam annumerandi sunt, sicut et Anabaptistæ, qui negant Baptismum infantum esse validum, ac proinde infantes baptizatos in adulta ætate baptizant consentientes, unde nomen sortiuntur Anabaptistarum seu rebaptizantium.

Contrarium hujus erroris est de fide, definitum variis in Conciliis et a Patribus, ac Pontificibus et Doctoribus, quam veritatem probat Doctor argumento ad oppositum ex duabus auctoritatibus S. Augustini; et mox, § *Ad quæstionem,* etc. statuit eamdem veritatem pro certo teneri ab omnibus, nempe certitudine fidei propter auctoritates Sanctorum. Et ne eadem denuo repetamus, hujus definitionis capita supra recitavimus conclusione prima de veritate formæ baptismalis, agentes de Baptismo Virginis in probatione secunda ejusdem conclusionis, quæ est ex eo capite, quod Baptismus nequeat iterari; vide ergo ibidem citatos Patres et Concilia.

Supposita ergo veritate fidei, quæritur de ratione seu congruentia facti. Duas af-

fert Doctor ex aliis antiquioribus, quas impugnat; prima est, quia Christus semel est mortuus, et Baptismus habet virtutem ex passione Christi, ad Roman. 6. *In morte ipsius baptizatus sumus,* etc. Hanc rationem merito Doctor impugnat, ex eo quod non recte inferatur Baptismum non posse iterari, quia efficaciam sortitur ex passione Christi, quia etiam Pœnitentia ex passione Christi, et reliqua Sacramenta (ut alias supra dixit *dist.* 1. *quæst.* 1.) sunt efficacia, quamvis Pœnitentia sit iterabilis.

Hanc ergo congruentiam non impugnat Doctor, nisi quoad illud de efficacia Baptismi ex passione. Si autem congruentia ducatur ex similitudine Baptismi et mortis Christi, quam intendit Apostolus et multi Patres, ex eo quod Christus semel mortuus est, colligunt Baptismum ex similitudine, qua typum mortis Christi imitatur, non posse dari nisi semel, sicut Christus semel mortuus est. Melius ergo ratio deducitur ex hac similitudine quam ex efficacia, quam trahit Baptismus ex morte Christi et passione; et sic eam tradit Ambrosius *lib.* 2. *de Pœnitentia, cap.* 2. Isidorus *lib.* 2. *de divinis Officiis, cap. de Baptismo,* Damascenus *lib.* 4. *de fide, cap.* 10. estque Clementis Romani *lib.* 6. *constitutionum cap.* 15. Hoc ergo modo applicata ratio non impugnatur a Doctore, quin potius ad eam reducitur commode ratio, quam ipse infra subjungit, ut videbimus.

Dominicus Soto carpit Doctorem, quod non fideliter rationem hanc ex D. Thoma retulerit, sed immerito; ratio enim D. Thomæ *in* 3. *part. quæst.* 66. *art.* 9. in verbis non aliud sonat; est secunda in corpore: *Secundo,* inquit, *in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, et resurgimus in novitate vitæ; Christus autem tantum semel mortuus est, et ideo Baptismus iterari non debet,* etc. Hæc ratio nihil aliud sonat, quam Baptismum sumere efficaciam a morte Christi, per quam morimur peccato, et resurgimus in novitate vitæ; ita etiam responsione ad primum quod est: *Baptismus institutus est in ablutionem peccatorum, sed peccata iterantur,* etc. Respondetur, *ad primum ergo dicendum, quod Baptismus operatur in virtute passionis Christi, sicut supra dictum est, et ideo sicut peccata sequentia virtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferunt Baptismum, ut necesse sit ipsum iterari;* recte ergo eam rationem Doctor refert et impugnat, ut patet intuenti, neque glossa Soti quadrat textui, ut videre licet.

Secunda ratio, quæ adducitur ab aliis, est ex eo quod Sacramentum imprimat characterem indelebilem in anima. Hæc quidem ratio vera est, sic videtur eam Tridentinum amplecti *sess.* 7. de Sacramentis in genere, can. 9. *Si quis,* inquit, *dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione et Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possint, anathema sit,* etc. Et hanc ipsam doctrinam amplectitur Doctor in titulo, seu ipsa partitione quæstionis principalis: *Secundo,* inquit, *de charactere propter quem ponitur initerabilis* (supple Baptismus) *quæro,* etc. et *quæst.* 9. quam illis verbis insinuat argumento ad oppositum a ratione ex eo quod Baptismus sit initerabilis, probat imprimere characterem indelebilem, *quia alioquin nullum habens effectum indelebilem ipsum posset iterari,* sed de hac in ea quæstione agemus. Quid ergo improbat hic? **Trident.**

4. **Scopus Doctoris.** Respondetur non improbare illam veritatem, nempe ex charactere reddi Sacramentum non iterabile, sed quia hæc pro-

batio non procedit ex notioribus, quia magis notum est Sacramentum non posse iterari, quam quod imprimat characterem indelebilem, cujus probationem hic insinuat, quæ in dicta quæstione fusius erit tractanda; veritas nempe de Baptismo non iterando fuit a principio suæ institutionis nota, quam colligunt Patres ex illis ad Ephesios 4. *Unus Deus, una Fides, unum Baptisma,* ut Anselmus, D. Thomas ibidem, Leo Papa 37. ad Leonem Raven. et *epist.* 79. ad Nicetam. Ambrosius loco citato adjiciens illud Pauli ad Hebræos: *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt,* etc. Et quidquid sit de sensu litterali horum locorum, saltem traditio illa Ecclesiæ per omnem ætatem continuata viguit circa non iterandum Baptismum, ut patet *ex canone Apostolico* 16. *alias* 17. et controversia frequens contra antiquos Anabaptistas id probat, quæ perinde non fuit de charactere, ergo hæc veritas de Sacramento non iterando magis nota est, quam characteris effectus; quod humiliter probat Doctor auctoritate Magistri in Patribus versatissimi, qui tamen parce de charactere loquitur, non rejicit ergo rationem absolute, sed dicit conclusionem esse manifestiorem principio.

Veritas de non iterando Sacramento notior, quam dari characterem.

Canon. Apost.

SCHOLIUM.

Rejecta ratione Alensis, et D. Thom. docet Baptismum esse initerabilem, quia ita Christus instituit, cujus rei adducit congruentias optimas. Probari potest ex cap. 4. ad Ephes. *Unum Baptisma* secundum expositionem Leon. ep. 35. ad Episcopum Raven. c. 1. ex Ambr. lib. 2. de pœn. c. 2. ex Concil. Nicen. ex Trid. ss. 7. can. 9. de Sacr. in gen. Flor. dec. Eug.

3. Congruentiæ, quare Baptismus

(a) Dico ergo, quod ratio initerabilitatis Baptismi est institutio divina, cujus non est aliqua causa prior, nisi voluntas ejus; tamen ista institutio est rationabilis, tum ex morbo contra quem principaliter instituitur (istud remedium enim principaliter instituitur contra originale peccatum, quod non est nisi unicum, nec iterari potest); tum ex fine principali, ad quem est; habet enim plenam remissionem pœnæ et culpæ. Si autem posset homo habere frequenter talem remissionem plenam ab utroque, esset magnum incentivum delinquendi. Illud enim quod est institutum in remedium relabentium, utpote Pœnitentia, non est sine magna pœna solvenda pro peccato. Tum tertio, quia per istud Sacramentum, cum sit principium et janua, per quam intratur in legem Christianam, adscribitur aliquis familiæ Christi, et fit membrum ejus et Ecclesiæ militantis. Licet autem aliquis ingressus in collegium, si offendat postquam ingressus fuerit, possit reconciliari et collegio et capiti collegii, non tamen frequenter in collegium intrat.

Ad argumentum dico, quod illa prolatio verborum, quibus Eucharistia consecratur, non est Sacramentum, sed est consecratio sacramentalis; et illud non licet bis iterare super eamdem materiam, et si secundo iteraretur, nihil fieret, quia jam prius factum est; illa etiam perceptio non est Sacramentum, ut patebit inferius. Licet ergo eadem persona posset frequenter communicare, sive recipere Eucharistiam, non tamen super eamdem materiam frequenter possunt proferri verba consecrationis

Eucharistiæ, nec sic Eucharistia debet iterari, quod proprie aliqua materia hujus Sacramenti bis suscipiat formam ejus.

COMMENTARIUS.

(a) *Dico ergo quod ratio initerabilitatis Baptismi,* etc. Subjicit hic probationem conclusionis a priori esse quidem institutionem divinam, cujus congruitatem probat. Sed hanc rationem carpit Soto, quia, inquit, institutionem hanc non legimus in Evangelio expresse, in eam tandem ipse consentit, et merito, quia de ea dubitari nequit. Alensis. D. Thomas *in* 4. *hac distinctione,* D. Bonaventura, Richardus et alii id concedunt, et supponunt Patres ex verbis Apostoli citatis; et testis est traditionis Stephanus Papa apud Cyprianum, et Augustinus supra citatus, qui dicit eam esse traditionem Apostolicam, sicut ex canone Apostolorum citato patet.

con- / ium. — ianus / ia.

Et ratio patet, quia Ecclesia nihil quoad substantiam Sacramenti potest mutare, ex Tridentino *sess.* 21. *cap.* 2. neque quoad efficaciam. Certum autem est, apud omnes, Sacramentum Baptismi denuo iteratum circa baptizatum non solum illicite, sen etiam invalide fieri, ita ut nihil ei conferat per modum Sacramenti. Demus etiam in bona fide fieri, et citra peccatum, ut quando datur sub conditione ei, qui alias fuit baptizatus, quamvis non constet, sed dubitetur de ejus Baptismo, vel certe si detur etiam absolute ex inadvertentia, aut ignorantia invincibili; ergo competit ex institutione Baptismum iteratum esse nullum in reipsa, seu iterari non posse valide aut licite; proinde Hugo de sancto Victore referens id in Patrum institutionem, intelligendus est quantum ad explicitam veritatem, quæ ex traditione Ecclesiæ, ejusque declaratione habetur, non vero quoad originariam institutionem non rebaptizandi.

icatur / igo.

6. Aliæ duæ congruentiæ receptæ.

Prima ratio congruæ institutionis desumpta ex peccato originali, quod iterari nequit, et contra quod primario institutionem suam habet Baptismus; et secunda congruitas ex plenitudine indulgentiæ habitæ in Baptismo, est communis; eam tradit D. Thomas, D. Bonaventura, Richardus et Alensis. Utraque recte reduci potest ad congruentiam seu rationem quam Patres allegati adducunt ex Apostolo, per similitudinem Baptismi ad mortem et passionem Christi tanquam ad typum, quia incarnatio Christi et mors fuit principaliter in remedium peccati Adami, seu originalis, accessorie vero in remedium actualium et personalium. Et sicut mors Christi non fuit nisi semel per quam consummavit redemptionem omnium, ita etiam Baptismus in quo configuramur Christo, ordinatur in remedium originalis, et semel rite datus consummat liberationem plenariam animæ, ab omnibus peccatis et pœnis debitis per integram regenerationem hominis in Christo, ideoque recte mors peccati appellatur a Patribus. Congruum etiam fuit, ut ex iteratione Baptismi non sumeret homo libertatem peccandi, sed aliter ipsi provideretur per Pœnitentiam ad quam per laborem et confusionem sui perveniret ad salutem. Non iteratur ergo Baptismus, neque congruit sic institui iterabilem, sicut neque mors Christi in remedium peccati iterari non potest, aut debuit, quia ut Christus unica redemptione Sanctos consummavit, ita et Baptismus unica indulgentia perfectissime nobis applicat illam redemptionem, quod non contingit in aliis Sacramentis, sicut in ipso.

Applicantur ad rationem a Patribus assignatam.

7. Differentia

In his ergo duobus attenditur specialis similitudo Baptismi ad mortem Chri-

inter Baptismum et Eucharistiam, ut significant passionem Christi.

sti, unde licet in Eucharistia sit similitudo et imitatio mortis et passionis, non colligitur inde non posse iterari, quia non refertur ad hæc, qua iterari debuerunt, neque iterari ea congruit ex congruentia finis, quem semel posita perfecte attigerunt, sicut et Baptismus refertur, et attingit finem completum suæ institutionis semel datus. Eucharistia vero, licet repræsentet memoriam passionis, tamen cum detur per modum pastus, et in ordine ad perseverantiam, quam semel communicatus non attingit complete, sicut Baptismus renovationem quoad culpam et pœnam, ideo iterari potest: *Hoc facite in memoriam commemorationem,* etc. Non est ergo similitudo passionis, ut hæc fuit initerabilis, sed tantum memoria ejus, ut fuit exhibita, absolute loquendo; Baptismus ultra hoc, in fine et effectu et materia circa quam, dicit imitationem ejus.

8. Alia congruentia.

Alia congruentia, quia Sacramento Baptismi, quis adscribitur familiæ Christi et fit membrum corporis ejus, unde sicut admissus in collegium, si offendat potest reconciliari capiti et membris, quamvis per hoc non dicatur admitti in collegium primum, aut inscribi, quia civis peccando non amittit jura civitatis sed reus est legibus, ita baptizatus offendens, per Pœnitentiam reconciliari potest non tamen per pœnitentiam fit Christianus, sed supponitur. Huc accommodari potest ratio Augustini *tract.* 5. *in Joan.* ubi dicit, quod rebaptizatio infert facto, et sic non verbis, negationem prioris Baptismi, et consignationis habitæ per ipsum, et consequenter Christum: *Dare* inquit, *non potes quod jam habet, sed facis negare quod habet,* etc. supple Baptismum, supponit enim pro subjecto eum, qui foris est, et nunquam adscriptus Ecclesiæ reipsa, ideoque repetitum

Baptismus inscribit Ecclesiæ.

Sacramentum, quod est initium et janua per quam intratur in legem Christianam, atque ipsa receptio et consignatio ejus supponit eum nunquam fuisse signatum; ergo, etc. Responsio ad oppositum magis patebit infra *dist.* 8.

QUÆSTIO VIII.

Utrum sit pœna constituta reiterantium Baptismum?

Richard. *hîc a.* 4. *q.* 2. Palud. *q.* 4. Sotus *d.* 3. *q. un. a.* 9. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 13. § 12. Covar. var. *clem. si furiosus p.* 1. *princ.* Nav. *c. f.* 29. *n.* 246. Suar. 3. *p.* 3. *tom. d.* 31. *s.* 6. Sanchius 2. *in decal. c.* 8. Cor. *lib.* 2. *q.* 27.

Juxta hoc (a) quæro, quæ sit pœna iterantium Baptisma? Respondeo, iterari potest Baptisma, vel iterum conferendo, vel iterum suscipiendo, et sive sic, sive sic aut scienter aut ignoranter. Et quidem si ignoranter, de ignorantia potest distingui ignorantia juris vel ignorantia facti. Sed ad propositum non oportet, quod ignorantia juris in facto illo, sive in suscipiente, sive in conferente excuset. Aut enim potest intelligi ignorantia juris divini prohibentis Baptismum iterari, et patet quod ignorantia talis præcepti non excusat a peccato, nec a pœna infligenda a Deo pro peccato; aut intelligitur ignorantia juris canonici infligentis pœnam, et nec ista ignorantia excusat, quin pœna illa incurratur. Quando enim super aliquo, quod est ex jure divino illicitum, additur pœna canonica, ut illud amplius evitetur, non est necessarium ad hoc, ut incurratur

illa pœna, aliqua scientia juris canonici, sed sufficit quod teneatur scire præceptum divinum; sed si illud transgrediatur, incurrit pœnam canonicam, etiamsi nesciat a jure canonico pœnam esse inflictam. Hoc enim modo percutiens clericum, cum faciat contra præceptum divinum de charitate fraterna, etsi nesciret excommunicationem latam a canone super tali facto, tamen incurreret eam; et occidens hominem, licet nesciret canonem punientem homicidam pœna irregularitatis, tamen irregularis esset, et eadem est ratio in omnibus istis, quia talis dat operam rei illicitæ, de qua re debet scire, quod sit illicita; et si nesciat, nullo modo debet illam exequi, quousque consulat peritos, per quos possit scire illam esse illicitam. Sic ergo non oportet distinguere in proposito, nisi de iteratione scienter facta vel ignoranter.

SCHOLIUM.

Resolvit ignorantiam juris non excusare rebaptizantem ab irregularitate, bene tamen excusat ignorantia facti, et in universum tenet ignorantiam canonum non excusare a censuris; quod docent Gabr. hîc q. 2. art. 3. dub. 8. Cord. lib. 2. q. 27. Covarr. cap. alma mater 1. p. § 10. num. 11. citans multos, Adrian. 4. de clavib. q. 3. Sed forte hæc sententia intelligi debet tantum de canone Pontificio, propter cap. *ut animarum*, de constit. 6. probabile tamen est, et satis commune, ignorantiam probabilem cujuscumque canonis excusare ab ejus pœna et censura. Vide Sayr. de censur. lib. 1. cap. 18. Suar. tom. 5. d. 4. s. 9. Sanchium lib. 9. d. 32. Scotus etiam infr. d. 13. q. 2. num, 10. ait ignorantiam culpabilem non excusare a censura, vult ergo inculpabilem excusare. Addo etiam ignorantiam solius censuræ ab ea excusare secundum probabilem opin. ita Covar. Suar. et Sanchius citati, Nav. cap. 27. num. 16. Soto d. 22. q. 12. fin. Henriq. lib. 13. cap. 21. quod notare volui propter confessarios non habentes auctoritatem absolvendi a censuris, nam si viderint affuisse ignorantiam facti, canonis vel censuræ, tute absolvunt, quia censura non est incursa. Vide Sanchium 2. in Decal. cap. 8. num. 5. Suar. tom. 4. d. 29. s. 2.

2. Modo constat Episcopum posse dispensare in occulta irregularitate, ex Trid. ss. 24. cap. 6.

Loquendo de scientia vel ignorantia facti, hoc est, ut si ignoretur istum fuisse baptizatum, et nunc iterum baptizari, dico tunc, quod si illo modo scienter est iteratio, tam suscipiens quam conferens est irregularis, sicut habetur *Extrav.* de apostatis, *ex litterarum.* Sed differentia est si publice fiat, vel in occulto, quantum ad hoc quod facilius dispensatur in una irregularitate, quam in alia, quia in una, ut privata, forte per Episcopum, in alia non, nisi per Papam; patet ibi, et intelligitur si sit iteratio absolute. Si enim propter aliquod dubium verisimile, non trufatice utatur quis circa alium forma hujus capituli, *de quibus est dubium*, non est irregularis.

Si autem fiat ista iteratio ignoranter, dicitur quod suscipiens, licet ignoranter, est irregularis. Probatur per illud *de consec. dist.* 4. *qui bis*, ubi dicitur: *Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pœnitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna necessitas cogat.* Patet quod illud capitulum loquitur de ignorantia facti; si enim esset de ignorantia juris, oporteret pœnitere; nec illud quod subditur, *nisi magna necessitas*, tollit quin talis

sit irregularis; illud enim additur propter hoc, quod in tali necessitate dispensandum esset cum eo. Isto modo dicerent Canonistæ.

Sed non videtur esse majoris ponderis secundum rationem de baptizato quam baptizante, quia secundo baptizans, ignorans illum esse baptizatum prius, non est irregularis. Non enim tenetur quicumque Sacerdos facere strictam inquisitionem, an vetula baptizavit parvulum in domo. Nunc autem non magis videtur ille puniendus, qui secundo baptizatur, et ignoranter, quam qui secundo baptizat, imo minus, quia ille videtur quærere salutem suam, ne sit in dubio, neque etiam auctoritas hujus capitis *qui bis* videtur satis certa. Nullus enim potest infligere irregularitatem toti Ecclesiæ, nisi caput totius Ecclesiæ; illud autem caput, sicut intitulatur, accipitur ex pœnitentiali Theodori, qui fuit Episcopus Cantuariæ; ergo inquantum est hujus auctoris, nullum robur habet infligendi pœnam irregularitatis. Ergo oportet dicere, quod quodcumque capitulum incorporatum in corpore Decretorum a Gratiano confirmatum sit a Papa, vel multa capitula ibi posita non ligant totam Ecclesiam; unde autem possit doceri, quod omnia illa capitula, ibi compilata, Papa confirmat, non est manifestum; nec etiam eo modo quo est manifestum de omnibus capitulis positis in Decretalibus. Ibi enim in prooemio Gregorius IX. scribens Doctoribus in jure Canonico mandat, quod contenti sint in scholis et in judiciis hac compilatione. Et Bonifacius VIII. in prooemio sexti libri mandat, quod de constitutionibus editis a tempore Gregorii IX. usque ad tempus suum, illæ solæ habeant robur, quæ ibi insertæ sunt.

Contenta in decreto Gratiani, non ligant, sicut contenta in decretalibus et sexto.

Et si dicas, licet Theodorus non potuerit condere jus, tamen innuit Papam condidisse, cum dicit secundum canones. Respondeo, hoc deberet glossator apponere, quia hæc glossa est necessaria; sed nulla ponitur, ostendendo ubi sit canon super hoc editus. Et hic sicut in multis locis apparet inutilis occupatio glossatorum in jure Canonico, qui multiplicant concordantias et auctoritates ad unum vocabulum, et postea in fine nihil ad propositum, et alibi ubi est verbum maximi ponderis, a quo dependet sententia totius capituli, transeunt sicco pede. Sic apparet de Bernardo in multis decretalibus, ubi ponitur illud verbum sub interminatione anathematis, verbi gratia, de sagittariis disputans, an ista verba exprimant sententiam latam, vel per eam fiat comminatio, et mittit et remittit. Posset ergo dici quantum occurrit, quod ignorantia facti, dummodo non trufatica, vel crassa, sed probabilis sit, totaliter excusat conferentem a pœna illa, et suscipientem. Universaliter enim pœna canonica non incurritur, nisi a latore canonis inferatur; ubi ergo non invenitur ex vi verborum inflicta, tunc simpliciter est dicendum quod nulla est. Non enim verba constitutionum pœnalium sunt

amplianda, sed restringenda, juxta illam maximam juris.

Quantum ad ultimum principale de charactere quæro tria. Primo : utrum in Baptismo imprimatur character ? Secundo, quid sit, utrum sit aliqua forma absoluta? Tertio, in quo sit, an sit in *esse* animæ, vel in potentia, et in qua potentia?

COMMENTARIUS.

(a) *Juxta hoc quæro, quæ sit pœna iterantium,* etc. Hæc quæstio ex occasione pœnæ rebaptizantium, qua fiunt hinc inde irregulares, tam baptizans quam baptizatus, si scienter id faciant, movet aliam quæstionem satis prolixam, nempe quid fiat quando ignorantia in culpa sit? et quæ ignorantia excuset a peccato et pœna? Applicat autem Doctor illam regulam communem, quam communiter sequuntur Canonistæ et Jurisperiti, nempe , *ignorantiam facti, non Juris, excusare.* Unde si dubitetur cum fundamento, an persona sit baptizata, vel simpliciter supponitur non baptizata, ut si infans, qui defertur ad Ecclesiam, fuerit alias domi baptizatus, et hoc vel ex malitia, vel ex negligentia, non indicetur Parocho; hic habet ignorantiam facti, quia non tenetur scire, quid domi factum sit circa infantem, sed potius supponere scientiam legis et consuetudinis in parentibus, earumque observantiam, ac proinde infantem ad se delatum non esse baptizatum. Si dubius etiam est Baptismus, ita ut dubium sit omnino fundatum, tunc baptizans cum forma capituli *De quibus,* baptizare potest, nempe adjecta conditione, *si non es baptizatus,* etc. ut præscribit Alexander III. *dicto capitulo de Baptismo, et ejus effectu,* quod supra ex variis Canonibus probavimus. Perinde ergo dicendum est hic, et in qualibet Censura, quæ propter peccatum incurritur, quando quis excusatur a peccato, etiam excusari a pœna ex peccato incursa. Hæc autem irregularitas statuta est est propter peccatum iterandi Sacramentum.

Circa ignorantiam Juris, docet Doctor non excusari a culpa aut pœna, quia non censet dari ignorantiam in hoc casu, quæ sit probabilis et fundata, quia nempe inter rudimenta doctrinæ Christianæ pervium est, non posse iterari Baptismum. Et quidquid sit de ignorantia canonis Ecclesiastici, saltem cognoscitur jus divinum, vel est debitum cognoscendi in qnolibet Christiano adulto, qui tenetur ad doctrinam de Baptismo; et quoniam supposita scientia hujus juris, dat operam rei illicitæ, etiam ligatur pœna canonica, quæ transgredientibus jus divinum imponitur, quod est principium vulgare Canonistarum. In hac re variæ sunt sententiæ, quibus non immoror, remittendo lectorem ad scholium, quod prædictas sententias breviter et clare comprehendit. Id certum quidquid sit in foro interno, in externo non admitti ignorantiam Juris, nisi probetur, quia præsumptio hujus fori, stat pro lege publica magis, quam pro privata dispositione hujus aut illius. Hæc quæstio forsitan, si tractatus et tempus permittat, infra disseretur in suis principiis, quæ hic incidenter veniunt, totum negotium consistit in eo, ut probetur dari ignorantia probabilis Juris, quæ excuset a peccato, et consequenter a pœna, quæ vix in proposito quoad principalem casum fingi potest. Interim videantur auctores citati, et Summistæ verbo *Ignorantia, lex, pœna,* etc. Quæstio etiam fusius tractatur in materia de actibus humanis et peccatis. Quod autem asserit Doctor irregularitatem occultam dispensari forte posse ab

2.

Episcopo, jam ex Jure Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. id conceditur.

QUÆSTIO IX.

Utrum in Baptismo imprimatur character?

Alens. 4. *p. q.* 19. *m.* 6. D. Bonavent. *hic* 1. *p. art.* 1. *q.* 4. Rich. *d.* 5. *a.* 2. *per totum.* D. Thom. 3. *p. q.* 63. *a.* 6. *et per totum.* Palud. *d.* 4. *q.* 1. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 11. Coccius *in Thesauro* 2. *tom. lib.* 5. *art.* 3. *late* Bellarm. *lib.* 1. *de Bapt. cap.* 12.

1. Argum. 1. Ad primum (a) arguitur quod non, quia Circumcisio non impressit characterem; ergo nec Baptismus. Consequentia patet, quia Circumcisioni successit Baptismus in remedium contra eumdem morbum; ergo utique competebat similis vel idem effectus. Antecedens probatur, quia iste character Circumcisionis fuisset ejusdem rationis cum charactere Baptismali, et tunc sequeretur, quod circumcisus non fuisset baptizandus, quia duo accidentia ejusdem speciei vel rationis non possunt esse in eodem. Consequens est falsum, sicut patet supra 3. *dist. q.* 4.

Argum. 2. Præterea, fides distinguit fidelem ab infideli, et charitas filium perditionis a filio regni, secundum Augustinum 15. *de Trinit. cap.* 19, et ista sunt nobilissima in anima, et tamen non imprimunt aliquem characterem distinctivum; ergo multo fortius nec Baptismus.

Argum. 3. Præterea, character si imprimatur non est substantia, qui advenit post *esse* perfectum; nec est accidens per se vel necessario inhærens, quia non causatur ex principiis subjecti, ergo esset accidens per accidens; sed omne tale est separabile et contingenter inest; ergo character est separabilis et delebilis ab anima, cujus oppositum tenent omnes ponentes characterem in anima.

Contra, Dionysius de *Ecclesiastica Hierarch. cap.* 2. Præterea, Damascenus *lib.* 4. *cap.* 1. Præterea, Baptismus est Sacramentum initerabile ex præcedenti quæstione; ergo imprimit aliquem effectum indelebilem, quia si omnes ejus effectus possent deleri, ipsum posset iterari; sed nullum effectum indelebilem habet, nisi characterem; ergo, etc.

COMMENTARIUS.

(a) *Ad primum.* Hæretici negant imprimi characterem in Baptismo, aut Ordine, aut Confirmatione, ita Witclefus apud Waldensem *tom.* 2. *de Sacramentis, cap.* 109. quem sequuntur alii hujus temporis, ut Calvinus *in Antidoto sess.* 7. *can.* 9. Kemnitius *in* 2. *part. examinis*, et alii. Contrarium definitum est *capitulo Majores, de Baptismo,* in Florentino *in Decreto fidei, de Sacramentis,* et in Tridentino *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 9. quam sententiam sequuntur omnes Scholastici post Florentinum et Tridentinum: est definita de fide.

Sed inter Scholasticos in dubio versatur, an fuerit hæc veritas explicita in Scriptura aut Patribus? Aliqui non ita sincere Doctorem nostrum exponunt, quin etiam taxant ejus sententiam, sicut et Gabrielis, Durandi, Cajetani locis citatis a Scholiaste ad initium quæstionis. Sotus

us ur.

dicit eum tenuiter de charactere sensisse, et quasi sub persona aliorum illum impugnare, sed non advertit textum; nam illa fuit sententia aliquorum, ut per Baptismum non reciperetur aliquid intrinsecum, aliter quam Ecclesia, verbi gratia, recipit in sua consecratione, quorum sententiam allegat Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 8. *art.* 1. § 1. et ejusdem sententiæ fuisse videtur Gulielmus Parisiensis in tractatu de Baptismo, qui prolixe in hoc versatur, cujus verba hic subjiciam, ut primum offeramus Soto, aliquos anteriores fuisse in ea sententia, de qua Doctorem traducit, quoad intelligentiam Patrum: *Sed jam* (inquit Gulielmus) *consenserunt sacri Doctores in hoc, quod præter gratiam, præter totum decorem virtutum, et honorem, sine quibus Deo non placetur, imprimatur character, licet non declaraverint, nec fecerint scire quid ipse character sit, specie, etsi tamen dicant ipsum esse in genere qualitatum, non tamen nobis, qualem efficiat animam baptizati, vel ipsum baptizatum.* Et infra: *Sed et hoc dixerunt proprium effectum esse characteris istius, scilicet distinguere baptizatos a non baptizatis*; et infra: *Ipsi autem characterem hujusmodi Baptismi vocant Sacramentum Baptismi,* etc. Postquam autem probavit non esse qualitatem variis rationibus, tandem concludit esse quamdam sanctitatem, quam recipit baptizatus, talem qualem Ecclesia et vasa consecrata recipiunt, servata proportione, cujus rationes adducit etiam Richardus *dist.* 5. *art.* 2. *quæst.* 1.

r pri- nter asti- s tur isse nc lum fidei.

Cæterum nullus antiquiorum Doctore censuit hanc sententiam esse de fide, non obstantibus iis auctoritatibus, quas citant, aut Scripturæ, aut Patrum, in ejus favorem, ut probent characterem esse effectum immediatum et realem, impressum in anima per modum qualitatis, ut bene etiam advertunt moderni Scriptores, quia quantum ad ipsas Scripturas varie a Patribus accommodantur et intelliguntur. Inter omnes autem, primus mihi fuisse videtur noster Doctor, inter Scholasticos, qui hanc veritatem characteris, tanquam effectus distincti a gratia, et impressi in anima per Sacramentum, reduxit ad certitudinem fidei, ex definitione Ecclesiæ, ejusque declaratione, conjungendo definitionem capituli *Ad abolendam,* quo definitur in Ecclesia Romana esse veram doctrinam de Sacramentis, qum eo quod definitur in capitulo *Majores, de Baptismo,* circa veritatem explicitam characteris.

Ut hinc ergo respondeamus etiam aliis, qui eum incaute locutum fuisse asserunt advertendum est ipsos non attigisse scopum Doctoris, aut discursus intentum. Doctor ergo supponit communem sententiam, ut patet argumento ad oppositum et ex resolutione propria, quam insinuamus, § *Autem hic intelligendum est,* etc. explicat *quid* nominis et rei ac proprietates ejus. Tandem adducit opinionem illam Gulielmi Parisiensis, pro qua citantur a Marginatore quidam Juristæ in cap. *Quod quidam dicunt,* 1. *quæst.* 1. et cujus mentionem faciunt Alensis et Richardus, quam etiam secutus est Durandus. Subjicit ejus conclusionem, et mox, § *Ad istam conclusionem arguitur,* etc. adducit argumenta plura in favorem ejus, inquirendo necessitatem characteris, non rei, sed probationis necessariæ, et convincentis, sive ab auctoritate, sive a ratione; et quærit de auctoritate explicita, sive in specie, quæ sine tergiversatione doceret characterem esse explicite, ita ut ad alios effectus Sacramenti, sive ad ipsum Sacramentum, sive ad præparatoria ad Sacramentum, sive ad signum Crucis aut alia, quæcumque diversa a charactere commode referri aut exponi non posset a ne-

Explicatur processus Doctoris in hac quæstione.

gante characterem. Ejusmodi autem deficiente auctoritate, quærit an ex alia veritate ex creditis, quæ ad materiam fidei, sive de Baptismo et aliis Sacramentis, quæ imprimunt characterem, sive ad alias veritates fidei, spectaret; ex qua certa consecutione concluderetur necessitas characteris in specie.

3. Hic scopus ejus manifeste patet ex § *Ad quæstionem potest dici aliter*, etc. ubi recapitulando summarie præmissa in favorem prædictæ sententiæ, concludit quod neque a ratione *propter quid*, neque a posteriori possit ejus necessitas ostendi. Loquitur autem de ratione necessaria evidenti (quæ desumitur a causa efficiente finali aut alia intrinseca), universali aut particulari vel experientia; tandem subjungit : *Licet etiam ex creditis manifeste, sive quæ sunt explicite de substantia fidei*, etc. *non possit probari,* etc. Quæ clausulæ sunt æquivalentes, nempe credita manifeste, et ea quæ sunt explicita de substantia fidei, et non sunt intelligenda universaliter, sed secundum limitationem subsequentem in contextu et ex scopo discursus, quia loquitur juxta formam rationum in præmissis adductarum, quæ desumuntur ex Scriptura et Patribus; subsequitur ipsa limitatio : *Sive quæ continentur in Scriptura, sive quæ manifeste per Sanctos elicita ex creditis non possint probari,* etc. Ad hæc duo membra, de quibus ipse tantum loquitur, et ex quibus hactenus disseruit, quantum ad præsens institutum, reducit manifeste credita et ea quæ sunt de substantia fidei, nempe ad Scripturam explicitam, et ad ea quæ deducunt Patres ex Scriptura explicita; et hoc manifeste quoad utrumque, ita ut veritas sententiæ alioquin non possit subsistere.

Credita manifesta. Limitatio Doctoris, juxta scopum præmissi discursus.

4. Ex his apparet primo Doctorem nulla ratione intendere veritatem characteris non contineri in Scriptura et Patribus, aut traditione, ut perperam ei imponunt adversarii, sed intendere, quod hæc veritas non ita continetur in Scriptura et Patribus manifeste et explicite, quin auctoritates possint commode a negante characterem, in sensu etiam congruo, explicari, ut convinci non possent. Secundo sequitur quod illæ clausulæ male sumantur a modernis, ut disjunctæ, quoad sententiam, et disparatæ, quasi vellet dicere, quod neque ex creditis neque ex iis quæ sunt de substantia fidei, neque ex Scriptura, neque ex iis, quæ eliciuntur manifeste ex Scripturis, probetur character, cum tamen infra probet characterem ex definitione et declaratione Ecclesiæ, tanquam ex creditis. Sequitur tertio falsitas interpretationis adhibitæ ab eisdem modernis, quia non intendit Doctor non contineri hanc veritatem in Scriptura aut Patribus, ut dictum est, sed negat contineri cum illa limitatione, qua ex Patribus, aut Scriptura, tantum quoad manifestam sententiam, et convincentem, ut res omnino sit certa, seclusa Ecclesiæ definitione et declaratione probetur.

Excluditur falsa interpretatio, quam adhibent moderni.

5. Hæ autem propositiones in materia doctrinali diversissimæ sunt, *nempe non contineri in Scriptura et Patribus, absolute loquendo*, et *non contineri in Scriptura aut Patribus explicite;* nam prima facit sensum falsum et erroneum, qui admitti nequit, nempe non contineri in Scriptura et Patribus, absolute loquendo, veritatem characteris, quia sic negatur veritatis revelatio, aut eam posse reduci ad objectum fidei, sive quoad revelationem Scripturæ in se, aut in alio, ex quo sequatur, sive quoad revelationem traditionis non scriptæ, quam ex Patribus et Ecclesia tantum licet mutuare, ac proinde nullo fundamento Concilia posteriora, ut Florentinum et Tridentinum definivisse contrari-

[illegible]

um, nam quoad primum, nisi contineatur in Scriptura, non subsistit fundamentum ex hoc capite eam definiendi; si non contineatur in Patribus, et continuo Ecclesiæ usu, et per manus tradito sensu, nequit etiam subsistere, ut traditio non scripta, per regulas obvias cognoscendæ traditionis, quas colligere licet ex Augustino, quia, deficiente memoria traditionis, non subsistit argumentum ex ipsa traditione, aut revelatio in ea fundata.

Hanc autem propositionem nulla ratione dicit Doctor, ut ex toto discursu et limitatione apposita evidenter apparet. Secunda autem propositio est Doctoris, et verissima, quam admittunt etiam antiqui Theologi, qui conveniunt in hoc omnes. Licet enim asserant characterem modo quo intendit Ecclesia, non dicunt tamen id esse evidens, tanquam materiam fidei, quæ explicite ex Scriptura, aut traditione colligatur, ita ut oppositum asserens convincatur, et auctoritas aliter explicari non possit (seclusa omni alia interpretatione Ecclesiæ) tanquam spectans ad materiam fidei; neque moderni, qui præsumunt Doctorem nutare, ab hoc discordant; tollatur namque definitio et declaratio Ecclesiæ, quid reliqui ipsis manere potest, quantum ad certitudinem conclusionis, quam hoc solo fundamento tanquam certam tenent, præter argumentum probabile et dialecticum, de quo in proposita quæstione non agit Doctor, sed de argumento certo, ex auctoritate aut ratione. Prosequamur ulterius scopum Doctoris ex sequentibus.

Asserit Doctor primo, non repugnare characterem inesse animæ, prout Theologi eum describunt, aut Deum producere talem in anima. Et subdit: *Sed ne omnino frustra, et sine necessitate ponatur, oportet aliquam auctoritatem habere, cui innitatur, qui ponit eam, et tunc facile erit solvere, quæ objiciuntur,* etc. Ex his patet Doctorem primo quærere de auctoritate, in qua quiescere debet investigatio, ut certo constet dari in reipsa characterem quem non repugnare dicit. Secundo, argumenta in contrarium adducta non solum non esse necessaria, sed esse facilis solutionis. Non solet autem Doctor noster adhærere rationibus, quæ de facili solvuntur, quales existimat eas esse, quas ipse vel alii adducunt pro contrario; unde colligitur eum dissertive procedere inquirendo fundamentum, ad quod subsistat determinate communis sententia, et certum.

Inquirit fundamentum ultimum certitudinis Argumenta opposita ait esse facilis solutionis.

Subjungit inter auctoritates Sanctorum ad propositum adductas ab aliis multas, non esse expressas, nempe in hoc sensu, quem prætendit, certo probantes conclusionem; tamen aliquæ allegantur non concludentes ex Augustino, nempe quoad certitudinem, quam investigat, licet probent obscure et dialectice seu probabiliter, quibus ipse respondet, tanquam non convincentibus ex contextu Augustini. Tandem reducit certitudinem ad auctoritatem Ecclesiæ ejusque declarationem.

Breviter, inquit, *sicut habetur extra, de hæreticis, Ad abolendam, sentiendum est de Sacramentis Ecclesiæ, sicut sentit Romana Ecclesia; Romana autem Ecclesia videtur sentire characterem imprimi in anima in Baptismo, sicut dicit Innocentius III. extra, de Baptismo, et ejus effectu, cap. Majores,* etc. ut habetur in littera; et subdit: *Etsi prima auctoritas posset exponi, vocando characterem Christianitatis ipsum Baptismum, tamen secunda,* etc. Revocat ergo Doctor hanc conclusionem ad minimum, ad certitudinem Theologicam et Catholicam, quidquid enim sit: an Innocentius definiat characterem esse, saltem exponit sententiam Ecclesiæ Romanæ. De fide autem est ex dicto c. *Ad abolendam*, de hæreticis, specialiter in materi

8. Fundamentum veritatis est Ecclesiæ definitio.

Sacramentorum, nullum errorem admittere, et veritatem docere Sacrosanctam Ecclesiam Romanam, quæ est columna veritatis, contra quam portæ inferi non possunt prævalere, quod supponit dictum capitulum, ac proinde ut hæretici excommunicantur, quicumque aliter docent de Baptismo, aut aliis Sacramentis, aut sentiunt, quam illa prædicat et observat. Hæc est autem certitudo, quam Doctor negat haberi ex Scriptura aut Patribus, et qua posita, liberum non est aliter sentire de charactere, quam Ecclesia docet. Non negat autem simpliciter Scripturam et Patres non docere characterem, sed tantum negat auctoritates ipsorum determinate exprimere hanc veritatem ea certitudine, ut aliter sentire non liceret, vel ipsas auctoritates explicare in alium sensum diversum.

Qui sensus ejus patet, tam ex scopo ejus, et discursu præmisso in hoc paragrapho, tam ex responsione ad primam rationem, quam ipse adducit in favorem sententiæ Parisiensis, et est talis: *Quod nihil debeat poni frustra et sine necessitate in creditis, quæ non apparent secundum fidem; Scriptura autem non exprimit characterem esse necessarium in Baptismo, nec Sancti explicite,* etc. ubi *explicite* sumit, prout exprimit sententiam determinatam, quæ in alium sensum torqueri aut interpretari non posset, et infert necessitatem assensus, salva fide.

Primum argumentum pro Parisiensi.

9. Solvitur.

Ad hoc argumentum respondet: *Respondeo,* inquit, *quod etsi non possit illud evidenter necessario probari ex creditis,* etc. nempe prout determinantur in Scriptura et Patribus, quia in hac limitatione et præcisione loquitur argumentum de creditis, quam limitationem in hac responsione servans, opponit sic credita, ad creditum ex definitione et auctoritate Ecclesiæ.

Ex quibus patet eum absolute non negare hanc veritatem contineri in Scriptura et Patribus, sed negat eam contineri in creditis ex Scriptura cum sola Patrum interpretatione, tanquam necessario et evidenter probatam, aut per sententiam explicitam et cogentem propositum; agit enim de creditis propositionibus explicitis, quæ sunt de substantia fidei, et inferunt necessitatem salva, fide, assensus. Et subjungit contineri inter credita, quæ Ecclesia proponit et declarat, cujus auctoritas in hoc potior est quam Patrum aut Doctorum, quia ipsa habet assistentiam Spiritus sancti ex promissione Dei, ut errare non possit in fide aut moribus, aut intelligentia Scripturæ.

Tamen, inquit, *ponendi necessitas est hæc, quia Ecclesia ponit, et congruentiæ sunt, quales prius adductæ sunt, nec valet argumentum negativum, si nec Dionysius, nec Damascenus; ergo nullus; sufficit enim auctoritas Ecclesiæ, quia Augustinus de moribus Manichæorum, Evangelio non crederem, nisi crederem Ecclesiæ.* Constat ergo eum referre hanc veritatem simpliciter inter credita, et primus inter Scholasticos hanc certitudinem ejus exposuit et dogmatizavit, quam postea definivit Tridentinum et Florentinum contra Novatores.

Ex quibus excluditur popularis, et non fundata interpretatio sententiæ ejus, quam adhibent moderni, et quæ ex nulla clausula totius discursus et quæstionis præsentis haberi potest, quia et argumenta, in favorem sententiæ Parisiensis facta, assertionem Doctoris non continent, neque ita formata sunt in ea generalitate, et modo dicendi, ut inferrent characterem in Scriptura et Patribus non contineri, sed cum ea limitatione, quam adjunxit, nempe ut veritatem explicitam de substantia fidei, vel necessario et evidenter ex tali

deducta, aut in expressa sententia Patrum contenta, quæ aliter intelligi nullo modo posset; ac proinde ut supra notavimus, ex ipso dicit argumenta ad oppositum, ostenso fundamento necessario et certo conclusionis, esse facilis solutionis, prout ipse doctissime solvit, supposita definitione seu declaratione Ecclesiæ, quæ hanc veritatem characteris determinate proponit.

Non ergo incaute locutus est, neque veritatem characteris, ut dixit Soto, tenuiter asseruit, neque in dubium revocavit, sed firmissimo fundamento asseruit contra negantes, licet modum discurrendi et probandi aliorum non probavit, tanquam necessarium et cogentem, quia neque in aliquibus recte fundatum, neque in reliquis cogentem negantes, ac proinde recurrit ad Ecclesiæ auctoritatem, non per modum opinionis toleratæ, aut humanæ, aliquid asserentis, sed declarantis veritatem fidei, quæ declaratio *ex dist.* 25. *tertii quæst. unica, responsione ad* 2. *in fine*, supponit revelationem per doctrinam traditam ac proinde quæ continetur in Scriptura et Patribus secundum traditionem ; quod perinde de veritate characteris asserendum est ex principiis ejus prædicto loco, et *in quæstione prima prologi, et* 1. *dist.* 11. *quæst.* 1. *responsione ad* 2. *argumentum Græcorum*, quod est tale, nempe *Spiritum sanctum procedere a Filio, non esse scriptum in Evangelio* , *ergo,* etc. Cujus responsionem, quia perinde confutat hæreticos hujus temporis, qui negant hanc veritatem characteris, visum est ad propositum integram transcribere, et quia Doctoris sensum in quæstione præsenti, optime declarat.

Ad rationem illam de Evangelio dico, inquit, *quod Christum descendisse ad inferna, non docetur in Evangelio, et tamen tenendum est sicut articulus fidei, quia ponitur in symbolo Apostolorum ; ita multa alia de Sacramentis Ecclesiæ non sunt expressa in Evangelio, et tamen Ecclesia tenet illa esse tradita certitudinaliter ab Apostolis, et periculosum esset errare circa illa, quæ non tantum ab Apostolis descendunt per scripta, sed etiam per consuetudinem universalis Ecclesiæ tenenda sunt. Nec Christus in Evangelio docuit omnia pertinentia ad dispensationem Sacreamntorum ; dixit enim discipulis suis in Joanne : Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis portare modo, cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Multa igitur docuit eos Spiritus sanctus, quæ non sunt scripta in Evangelio, et illa multa quædam per Scripturam, quædam per consuetudinem tradiderunt. Similiter diversa Symbola diversis temporibus sunt edita, contra diversas hæreses de novo orientes, quia quando insurgebat nova hæresis, necessarium erat declarare veritatem, contra quam erat illa hæresis, quæ veritas etsi prius erat de fide, non tamen erat prius tantum declarata, sicut tunc contra errorem illorum, qui eam negabant,* etc. Hæc Doctor, quæ recte proposito accommodantur, et est doctrina universalis et Catholica. Ipse ergo reducens veritatem characteris ad Ecclesiæ definitionem et auctoritatem, supponit esse revelatam, ac proinde contineri in Scriptura aut traditione, quam Ecclesia semper conservavit per omnes ætates, et potissimum per Doctores et Patres. Ex quibus habetur scopus Doctoris, et resolutio hujus quæstionis, quæ in duobus consistit : Primum est *certum et necessarium fundamentum hujus veritatis haberi ex determinatione Ecclesiæ,* quæ est manifesta. Secundum est *veritatem ipsam fuisse revelatam, ac*

Efficacia traditionis et certitudo.

Summa resolutionis.

proinde contineri in Scriptura et Patribus, licet non manifeste, ut ex his solis, seclusa Ecclesiæ definitione et declaratione, sit manifesta et omnino certa, quamvis revelata, donec proposita ut talis, fuit manifeste ab Ecclesia ; et huc spectant argumenta Doctoris pro opinione opposita.

12, Unde, ut supra diximus ex ipso, dicit aliquam auctoritatem esse necessariam, ut ex ea probetur necessitas characteris ne frustra asseratur. Et subdit auctoritates Sanctorum multas non esse expressas, quæ aliter non possunt interpretari, quo sensu auctoritates Augustini, quæ magis ad propositum faciunt, dicit non esse concludentes, scilicet necessario quoad sensum determinatum, ex quo sequeretur conclusio tenenda pro certo et de fide, quam certitudinem omnino intendit Doctor ; nam investigat eam ex creditis, cum sit veritas supernaturalis, vel ex iis quæ necessario ex creditis sequantur, et discurrit ex Scriptura et Patribus ad hunc finem; elicita enim ex fide, seu ex creditis, ad eumdem habitum spectant per ipsum in 3. *dist.* 35. *quæst. unica*, unde in præsenti utrumque refert ad substantiam fidei, quæ ex Scriptura aut Patribus, aut definitione expressa Ecclesiæ habetur, requirit tamen auctoritatem modo dicto expressam. Unde *in* 1. *dist.* 16. *quæst.* 1. § Ad tertium *forsan diceret aliquis,* responsione ad tertium, quod est tale : *Consequentiæ Sanctorum et Doctorum supponendæ sunt esse necessariæ,* etc. *Ad tertium,* inquit, *forsitan diceret aliquis, quod præcise propter rationem solubilem, a quocumque fiat, non est tenendum aliquid esse de substantia fidei, nec forsan propter conclusionem talis rationis, quatenus præcise est per illam conclusa, sic arguens se exponeret morti, nec aliquis secundum rectam rationem se deberet exponere; oportet igitur habere majorem auctoritatem, ad hoc, ut aliquid teneatur esse de fide, quam quod Sanctus aliquis sic arguat ; sæpe enim quis arguit, quod omnino non asserit, licet illud quod Sanctus authenticatus ab Ecclesia, quantum ad doctrinam asserit esse tenendum, sit certum, tamen auctoritates dubiæ possunt exponi,* etc.

Auctoritates ambiguæ non inducunt certitudinem fidei, nisi declarentur.

Si ergo Doctor veritatem fidei ex fundamento certo investigat, non est quod a Soto aut Waldensi, vel aliis reprehendatur, quasi vim abstulerit traditioni, aut Scripturæ, aut testimoniis Patrum ad probandum hanc veritatem, quod omnino falsum est. Hæc enim ab aliis allata non negat habere suam efficaciam, sed ulterius progreditur, ut ultimum fundamentum et necessarium investigaret, quo veritas hæc necessario sit credenda, tanquam de substantia fidei, quod non attigerunt antiquiores Theologi, qui ex sententiis non necessario concludentibus procedunt, aut etiam male applicatis. 13

Quiquid sit de intento Patrum, aut veritate contenta, aut certe dubiis sententiis peto in aliis veritatibus circa hoc ipsum mysterium an omnia a principio fuerint ita manifesta ut hæreticum esset ea negare ? Quid de Cypriano dicemus existimante non fuisse Baptismum validum ab hæreticis collatum, aut extra Ecclesiam ; certum tamen est hanc veritatem fuisse ex traditione Apostolica magis notam, quam imprimi characterem per Baptismum, ut superius cum Doctore dictum est, *quæst.* 7. non omnino tamen Scriptura, aut traditio habet vim obligandi. donec accedat interpretatio Ecclesiæ, ut patet ex multis definitionibus ab Ecclesia, prout necessitas et casus occurrit interpretandi, propositis. Inter ipsas traditiones Apostolicas, aliquæ pertinent ad exercitium auctoritatis; aliæ vero ex divina ordinatione

et revelatione statutæ sunt, inter quas Ecclesia Spiritu sancto illuminata discernit.

Futilis etiam est illa eorum impugnatio objecta, quod *in cap. Majores*, de Baptismo, res tum non sit recens inventa, sed memoria hominum antiquior. Urgeant hæc contra hæreticos, nihil enim ad nos spectant, ut patet ex dictis. Verba etiam Gabrielis, tanquam a Doctore dicta profert Sotus, quasi asseruerit non esse tutum, propter auctoritatem Ecclesiæ negare characterem, hoc nullibi Doctor ; determinat enim rem hanc tanquam de fide certam, nec ergo recte assequuntur mentem Doctoris, nec recte allegant. Hæc interim sufficiant pro declaratione quæstionis, et sententia vera Doctoris, in quibus primarium scopum et tractatum ipsius quæstionis comprehendimus ; superest ut reliqua suo ordine perstringamus.

SCHOLIUM.

Variæ acceptiones characteris, ac ejus definitio secundum Theologos et proprietates consequentes.

[...]estio est, [...]uid [...]onit ?

Hîc (a) intelligendum est, quod quæstio *an est* nihil manifestum præsupponit, nisi quod dicitur per nomen, sicut patet ex quæstione de definitione Sacramenti in communi *dist.* 1. Primo ergo supponetur significatum hujus nominis *character*, secundum quod hîc est quæstio de eo. Secundo, inquiretur de principali, an aliquid tale sit in anima per susceptionem Baptismi.

[...]acter [...]ria [...]ificat.

De primo transferendo verbum ex verbo, character significat idem quod figura; et sic accipitur ad *Hebr.* 1. ubi nos habemus, *figura substantiæ*, ponitur character in Græco. Et hoc modo dicimus characteres, figuras quibus litteræ scribuntur; et hoc modo dicimus characteres in incantationibus et hujusmodi, quasdam figuras protractas; et hoc modo accipitur in *Apocalyps.* character bestiæ, figura in fronte, vel in manu, quæ significat ipsam pertinere ad familiam bestiæ. Generalius autem accipitur character pro signo; et hoc modo Baptismus potest dici character, quia signum quoddam est. Forma etiam verborum in Sacramento aliquo potest dici character, sicut Magister loquitur de charactere *dist. ista,* ut dictum est quæstione præcedenti.

Cap. 13. 14. 16. et 19.

3. Definitio characteris.

Sed his omnibus prætermissis de charactere, ut loquimur in proposito, Theologi concipiunt communiter per characterem quoddam spirituale impressum a Deo suscipienti Sacramentum non iterabile. Ex ista ratione nominis sequuntur aliquæ proprietates characteris, quarum duæ sunt communes sibi, et cuilibet formæ, scilicet quod est forma assimilativa alii habenti, et quod est forma distinctiva a non habente. Et aliæ speciales, quarum una est, quod est signum rememorativum Sacramenti suscepti; alia, quod est signum conformativum Christo, cujus Sacramentum suscipitur, et etiam obligatorium ei, eo modo quo suscipiens Sacramentum obligatur per ejus susceptionem.

Character est signum rememorativum, conformativum et obligatorium.

Ex ista etiam ratione nominis patet, quod character non est gratia, nec virtus aliqua infusa, puta fides, spes, charitas, quia tales virtutes non semper imprimuntur

Character non est virtus.

suscipienti Sacramentum non iterabile, utpote ficto suscipienti ordinem vel confirmationem; character autem semper imprimitur. Hoc etiam apparet ex quadam alia conditione, quam communiter loquentes attribuunt characteri, scilicet quod est indelebilis; virtutes autem istæ sunt delebiles, ut patet de peccante mortaliter, in quo non remanent istæ virtutes.

COMMENTARIUS.

14. Character figura. (a) *Hic intelligendum est*, etc. Dividitur quæstio in quid nominis, et an sit character. Hic explicat quid nominis, juxta communem sententiam χαρακτὴρ enim Græce, Latine *figura* dicitur καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ad Hebræos 1. *et figura substantiæ ejus*, etc. Omissis ejus acceptionibus, quas in littera adducit, sumitur ad propositum quæstionis præsentis, pro aliquo spirituali impresso a Deo in anima, mediante Sacramento Baptismi, cujus duplex est effectus, alius Physicus, alius moralis. Physicus est, ut sit assimilatio subjecti ad aliud quod habet similem formam, et distinctivus a non signato; moralis est, ut signum memorativum Sacramenti suscepti conformativum Christo, et obligatorium suscipientis Sacramentum ad legem et fidem, cujus est initiatio. Hinc excluditur ab aliis effectibus Sacramenti, ut sunt gratia et virtutes, quæ amitti possunt per peccatum, non ita character.

Duplex ejus effectus.

SCHOLIUM.

Ponit sententiam negantium characterem et auctoritates, quibus eos impugnat D. Thom. quas ostendit non urgere, nec ad intentum auctorum adduci.

Secundum (b) principale est, an aliquid habens istam rationem nominis, et alias proprietates, imprimatur in animam baptizati. Et dicitur quod non, et modus ponendi est iste : sicut enim in aliquibus consecratis, quæ in consecratione sua non recipiunt sanctitatem formalem, nihil reale imprimitur, ita est in proposito, cum suscipiens Sacramentum non necessario recipiat sanctitatem formalem, nulla sibi forma realis necessario imprimitur. Similitudo probatur, quia alia sanctificata, quæ non recipiunt sanctitatem formaliter, non distinguuntur ab homine, quantum ad istum actum, quando ex isto actu non recipit sanctitatem. Assumptum autem de illis aliis patet, tum in calice sanctificato, quia nullam formam realem recipit; tum in Ecclesia dedicata vel aqua benedicta, et vestibus Sacerdotalibus et hujusmodi.

Ad istam conclusionem arguitur primo sic : Sicut sequendo rationem naturalem, non sunt plura ponenda, quorum necessitas non apparet ex notis secundum naturalem rationem, ita de creditis, non sunt ponenda plura, quorum necessitas non apparet secundum fidem; sed necessitas talis formæ impressæ non apparet, etiam secundum ea, quæ sunt credita de Baptismo, ergo, etc. Minor probatur, quia nec Scriptura sacra istud exprimit esse necessarium in Baptismo, nec Sancti explicite; nec sequitur evidenter ex veritate Baptismi credita, quia tota veritas Baptismi consistit in Sacramento visibili et effectu invisibili; istum

effectum invisibilem communiter, ubi Augustinus specificat, vocat gratiam.

Hîc respondetur, quod Sancti
4. satis tradunt de charactere, secundum illum modum quo loquimur, ut adductum est de Dionysio et Damasceno.

Sed illæ auctoritates videntur tantum esse vocales, et non ad intentionem eorum. Sicut enim patet respiciendo translationem, et expositionem Vercellens. *cap.* 2. Ecclesiasticæ Hierarchiæ *in* 6. *particula, cap.* 2. sunt ista verba quæ allegantur, ubi : dicit secu dum istam translationem: *Ita sursum actum divina beatitudo a suiipsius participatione recipit, et de proprio lumine, sicut quodam signo ipsi tradit divinum faciens, et communicatorem in Deo manentium.* Et sequitur ibi : *Sanctum signum a Hierarcha accedenti data significatio,* ubi adducunt aliqui de alia translatione verba talia: *Advenienti ad Baptismum, donatur a summo Sacerdote sacrum signaculum.* Similiter illud de Damasceno *lib* 4. *c.* 1. adducit sic, *quod per baptismum datur nobis regeneratio et sigillum ;* per sigillum intelligitur secundum eos character, ibidem *dist.* 3. *c.* 2. Damascenus : *Quemadmodum Israeli circumcisio,* et sequitur post illud, *est sigillum.*

Istæ auctoritates non adducuntur ad intentionem auctorum. De prima patet, quia sicut continet planum litteræ, et Vercellensis exponit in illa parte sexta, *cap.* 2. determinat de quodam præambulo ad Baptismum, qualiter valet secundum ritum Græcorum in primitiva Ecclesia. In primitiva enim Ecclesia baptizandus primo inducebatur, cui Hierarcha manum capiti imponens signabat eum, præcipiens Sacerdotibus, quod tam ipsum quam ejus susceptorem describant. Illud fiebat longe ante baptizationem, sicut apparet ex processu litteræ ibi, quia de actu baptizandi determinatur post, *parte* 17. sub littera. Unde et textus ille Dionysii secundum translationem Vercellensis, truncate adducitur. Præmisso enim de proprio lumine, scilicet fidei: *Sicut quodam signo ipsi tradito, et communicatorem in Deo manentium,* etc. de istis subdit : *Quorum est sanctum signum a Hierarcha accedenti data signatio, et Sacerdotum salutaris descriptio ;* quorum, inquam, redde singula singulis, scilicet illuminationis traditæ sanctum signum, a Hierarcha data signatio, scilicet impositio manuum in capite, et quod sit communicator divinorum, signum est Sacerdotum salutaris descriptio, qui scilicet describunt eum, et ejus susceptorem tanquam in communionem Christianorum receptum. Ista autem impositio manuum, et descriptio fiebat longe ante baptizationem ; ergo nullo modo ista hîc dicta possunt intelligi de aliquo signo impresso in Baptismo.

Auctoritas Damasceni valde inepte adducitur, quia pars unius orationis conjungitur cum parte alterius, prætermissa sententia concipienda cum parte præcedente. Jacet enim in littera Damasceni sic : *Per Baptismum primitias spiritus assumimus,* et est ibi versus, et sequitur alius versus : *Et principium alte-* 7. Non fuisse locutum de charactere, ut putavit D. Thom.

rius vitæ fit nobis regeneratio, et tunc sequitur statim, *sigillum et custodia, et illuminatio;* ergo nullo modo vult ipse dicere, quod per Baptismum sit nobis sigillum, sed quod per Baptismum sumimus primitias spiritus in primo versu; et in alia clausula, quod regeneratio est principium vitæ et sigillum, etc. ergo ex ista auctoritate non potest haberi, nisi quod Baptismus, sive regeneratio sit sigillum, non autem quod per Baptismum fiat in nobis sigillum.

Alia autem auctoritas Damasceni nihil valet, nam expresse ibi loquitur de cruce, dicens: *Ista nobis signum est data in fronte, quemadmodum Israeli circumcisio; per ipsam enim fideles ab infidelibus distinguuntur;* et sequitur de eadem cruce: *Ista scutum est arma et trophæum adversus diabolum,* scilicet sigillum, *ut non approximet nobis vastator;* non plus dicere vult, nisi quod impressum est nobis sigillum contra inimicum, quod non est ad propositum.

SCHOLIUM.

Arguit ab auctoritate Sanctorum negative et variis rationibus, non dari characterem.

8. August. non videtur expresse docuisse characterem.

Hoc etiam confirmatur, quia Augustinus, qui tantum tractavit ex intentione de Baptismo, utpote *in* 6. *lib.* de Baptismo contra Donatistas, et in uno volumine de unico Baptismo, et præter hæc multa super Joannem, et aliqua in aliquibus *capitibus de fide ad Petrum,* non tacuisset de charactere, si ipse fuisset immediatus et necessarius effectus Baptismi.

Et si dicas, non negat: Respondeo, ad propositum sufficit, quod non affirmet, quia tantæ investigationis supponitur, quod si character fuisset proxima res Baptismi, alicubi expressisset; nunc autem in Baptismo non distinguit, nisi Sacramentum, hoc est aliquid visibile extra, et rem Sacramenti, scilicet gratiam; nec unquam fictum dicit recipere aliquam rem Sacramenti, sed tantum Sacramentum, nec unquam initerabilitatem Baptismi ostendit ipse propter talem characterem impressum.

Consimiliter etiam *de consecrat. distinct.* 4. colliguntur auctoritates Sanctorum de Baptismo, nec videtur verisimile, quod nullus eorum locutus fuisset de charactere, si fuisset effectus ita necessarius Baptismi; et quod videtur multum ponderis habere, Magister Sententiarum nusquam de charactere illo secundum istum intellectum locutus est, cum tamen ipse diligenter auctoritates Sanctorum de materiis, quas tractat, compilaverit.

Secundo principaliter arguitur sic, et redit in eamdem virtutem, scilicet quod pluralitas non est ponenda sine necessitate, et arguitur sic: Nihil frustra ponendum est in operibus Dei et naturæ, quia Deus et natura nihil faciunt frustra; sed character secundum istum intellectum, si ponatur, frustra ponitur; ergo, etc. Probatio minoris, primo comparando ad effectum principalem Baptismi qui est gratia; secundo ad effectus illos qui attribuuntur characteri, scilicet assimilare, distinguere, etc.

Quantum ad primum, arguitur sic: si requiritur ut dispositio ad gratiam, aut ergo ex parte suscipientis, aut ex parte agentis. Non ex parte suscipientis, quia anima non habens actuale peccatum est summe disposita ad suscipiendum gratiam; nec ex parte agentis, quia agens est infinitæ virtutis.

Et si dicas, quod requiritur ut dispositio permanens ad effectum inducendum, quandoque posterius tempore, qui non statim inducitur, utpote ad hoc, quod fictus baptizatus postea recipiat effectum Baptismi; contra hoc arguitur ut prius. Aut enim pro illo posteriori, quando recipit effectum ultimum Baptismi, character requiritur ut dispositio ex parte susceptivi, aut ex parte agentis; et stat ratio ut prius.

Arguitur ad hoc etiam specialiter, quia sine tali signo posset Deus assistere Baptismo, vel baptizato ad causandum effectum Baptismi, recedente fictione, sicut astitisset in ipso Baptismo, si prius non fuisset fictus. Et confirmatur, quia effectus Baptismi non datur illi, qui ponitur habere characterem, nisi vere pœniteat; sed per veram pœnitentiam sine tali forma characteris gratia daretur.

Quantum autem ad alios effectus, qui attribuuntur characteri, probatur propositum, quia sine forma inhærente posset baptizatus assimilari baptizato, et distingui a non baptizato, per hoc quod recipit Baptismum, sicut patet in multis aliis, quia professus in religione, assimilatur alteri professo, et distinguitur ab alio non professo, non per aliquam formam sibi inhærentem post professionem, sed quia talem actum habuit in præterito.

Ad distinguendum, vel conformandum Christo, non esse necessario ponendum characterem.

Eodem modo de tertio effectu, scilicet quod ponitur signum configurativum Christo, sive obligativum; potest enim aliquis esse obligatus alicui, et ita configuratus sibi, quantum ad obligationem configurandi, sine omni forma inhærente, sicut ille, qui fecit homagium alicui domino, post homagium obligatur sibi ad fidelitatem servandam, et ita ad quamdam configurationem, et professus ex professione tenetur conformari seu configurari Prælato suo, et tamen nec faciens homagium, nec profitens recipit aliquam formam absolutam, quæ sit signum configurandi.

Non requiri necessario characterem ut sit signum rememorativum.

De quarto effectu, scilicet quod ponitur signum rememorativum ipsius Sacramenti, arguitur sic: Quia, aut respectu Sacramenti ponitur tale signum rememorativum, propter excellentiam Sacramenti in se; aut propter aliquam habitudinem ad alios, qui ex signo cognoscant signatum. Non primo modo, quia excellentiora sunt fides et charitas, quam suscepisse Baptismum, et tamen ista non habent aliquod signum rememorativum postquam infuerunt. Nec secundo modo, quia, aut in comparatione ad Deum, vel ad proximum. Non ad Deum, quia Deus sine omni signo inexistente cognosceret istum suscepisse Sacramentum, et fuisse baptizatum. Non ad proximum, quia vel ad beatum in glo-

ria, ad majorem gloriam habentis tale signum, vel damnatum in inferno, ad majorem confusionem non habentis tale signum. Neutrum est dare, quia major gloria est beato habuisse actum charitatis, quam suscepisse Baptismum, et major confusio est damnato cecidisse a charitate quam a susceptione Baptismi, et tamen charitatis seu actus meritorii, nullum ponitur signum rememorativum in beato, nec in damnato.

11. Specialiter autem arguitur de beatitudine, quia si signum istud esset in habente ad specialem excellentiam in gloria, sequeretur quod solus Sacerdos inter omnes Christianos posset habere talem excellentiam in gloria, quia Sacerdos habet omnes characteres. Sequeretur etiam quod Christus careret ista excellentia gloriæ, quia ipse non fuit baptizatus Baptismo Christi. Baptismus autem Joannis non impressit characterem, nec fuit Sacerdos sacerdotio, ut confertur in ordine sacerdotali, quia non fuit ab aliquo ordinatus. Pari ratione, nec confirmatus confirmatione sacramentali. Sequitur etiam quod sancti Patres et beata Virgo, quia non habuerunt istud signum, non habent illam excellentiam in gloria.

Præterea tertio arguitur ex parte hujus doni in se, quia non videtur probabile, quod alicui, qui non tantum est in peccato mortali, sed in illo actu peccat mortaliter, Deus conferat donum suum; et hujus probatio est, quia *Dei perfecta sunt opera*, Deuter. 22. et ideo nullum curat quem non perfecte curat; impium enim est a Deo imperfectam sperare veniam; nullum ergo donum suum dat alicui actualiter tunc peccanti mortaliter. Sed fictus in suscipiendo Baptismum, peccat mortaliter, quia facit irreverentiam Sacramento; ergo Deus ex virtute hujus actus, in quo peccat mortaliter, non dat sibi aliquod donum speciale.

Item, omne donum Dei datum homini, aut est gratum faciens, vel gratis datum, sic intelligendo hoc, quod est gratum faciens, vel actualiter vel dispositive. Quod brevius dici potest, quod Deus nullum donum dat alicui, nisi vel propter bonum ejus, vel propter bonum Ecclesiæ. Illud quod ponitur character, non est donum gratis datum, sive propter bonum Ecclesiæ, cujusmodi donum est linguarum, et illa de quibus loquitur Apostolus 2. *ad Corinth.* 9. quia istud nulli valeret, nisi tantum habenti. Patet etiam, quod nullus effectus utilis Ecclesiæ sequitur. Sed nec donum gratum faciens, quia per istud donum persona non constituitur in aliquo gradu acceptationis respectu Dei, nec etiam tale donum confertur sine gratia et charitate, quia Deus perfecte sanat.

Ultimo arguitur ex isto modo 12.
essendi, qui ponitur characteris, quia ponitur indelebilis, et hoc sic: Nulla forma inest animæ, quam non potest Deus delere, quia minus est delere quam creare, vel saltem non includit contradictionem formam creatam in anima deleri ab anima; ergo si chara-

cter sit indelebilis, nulla talis est forma in anima baptizati.

Secundum istam opinionem, patet responsio ad duas auctoritates adductas ad aliam partem quæstionis, quia male adducuntur, et omnino non secundum intentionem auctorum, sicut patet in prima ratione istius opinionis.

Ad rationem pro illa parte de indelebilitate, respondeo quod non est Sacramentum initerabile, propter hoc quod imprimat effectum indelebilem, sed ex ordinatione divina, sicut dictum est in præcedenti quæstione.

Ista etiam ratio potest duci ad oppositum. Magis enim est Sacramentum initerabile, si nullam formam imprimat, quia quantumcumque imprimeret illam, deleri posset. Si autem solum ponitur initerabile, quia transit in præteritum, tunc salvatur simpliciter ratio indelebilis, quia Deus de potentia absoluta non posset facere præteritum non præteriisse, nam si fugias ad formam impressam, cum quælibet sit delebilis, non habetur simpliciter initerabilitas. Sed si dicatur actum præteritum esse signum, cum ille actus præteritus non possit deleri, id est, non fuisse, sequitur quod ista sit ratio simpliciter initerabilitatis.

SCHOLIUM.

Non posse probari ratione, experientia, Scriptura sacra, vel claris et expressis Sanctorum locis, ponendum esse characterem, sed dari constat ex auctoritate Ecclesiæ, *c. Majores*, de Bapt. quod post Scot. definitum est in Florent. Decreto Eug. et Trid. ss. 7. can. 6. sed ex auctoritatibus non expressis. Omnes enim possent exponi de ipso Baptismo, qui dici potest character et signaculum. Vide loca Sanctorum apud Coccium.

Ad quæstionem potest dici aliter, quod licet characterem inesse animæ, non possit probari per rationem naturalem, neque in universali, quod scilicet necesse sit dare talem formam inesse animæ propter *quid*, nec etiam propter finem, neque in particulari, ut per experientiam alicujus actus, seu per conditiones actus manifestantes talem formam inesse ipsi agenti percipienti actum suum, sicut nec probari potest de gratia vel charitate, de quo dictum est in 3. *lib.* licet etiam ex creditis manifeste, sive quæ sunt explicite de substantia fidei, sive quæ continentur in Scriptura, sive quæ manifeste per Sanctos sunt elicita ex creditis, non possit probari, quia non apparet necessaria habitudo ejus ad talia credita; tamen poni potest, quia non repugnat ipsi animæ talem formam habere, qualis describitur character, nec per consequens Deo posse animæ talem formam imprimere.

13.

dist. 26.

Sed ne omnino frustra et sine necessitate ponatur, oportet aliquam auctoritatem habere, cui innitatur, qui ponit eam, et tunc facile erit solvere, quæ objiciuntur. Inter auctoritates autem Sanctorum secundum istam significationem characteris, de qua loquimur, non videntur multæ auctoritates expressæ, tamen aliquæ allegantur non concludentes ex Augusti-

August. no de Baptismo contra Donatistas, lib. 6. *Satis eluxit ovem, quæ foris characterem dominicum acceperat, venientem ad salutem ab errore corrigi; characterem tamen in ea dominicum agnosceet, quem quidem characterem multi lupi lupis infigunt, qui intus videntur.* Ibidem etiam *lib.* 1. *de consec. dist.* 4. ostenditur: *Sicut baptizatus, si ab unitate recesserit, Sacramentum Baptismi non amittit; sic ordinatus, etsi recesserit, Sacramentum dandi Baptismum non amittit, nulli enim injuria facienda est.*

14. In ista auctoritate pluries nominat characterem, sed apparet quod nihil ad propositum secundum significationem characteris, de qua loquimur, quia dicit, quod lupi lupis infigunt characterem, quod magis salvatur de Sacramento Baptismi, quam de aliquo effectu in anima. Unde ubique in illa auctoritate potest character bene ad intentionem ejus accipi pro Baptismo, non effectu Baptismi, sicut dictum est prius Magistrum accipere characterem in ista definitione, pro forma Baptismi.

Characterem ponendum secundum auctoritatem Ecclesiæ.

Breviter, sicut habetur *Extrav. de hæreticis, ad abolendam,* sentiendum est de Sacramentis Ecclesiæ, sicut sentit Romana Ecclesia. Romana autem Ecclesia videtur sentire characterem imprimi in anima in Baptismo, sicut dicit Innocentius III. Extrav. de Baptismo, et ejus effectu, c. Majores: *Qui ficte accedit ad Baptismum, characterem suscipit Christianitatis impressum.* Et ibidem in fine: *Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.* Et si prima auctoritas posset exponi vocando characterem Christianitatis ipsum Baptismum, tamen secunda, quæ dicit quod Sacramentalis operatio imprimit characterem, videtur expresse loqui de charactere, tanquam de aliquo impresso ipsi animæ, sicut loquimur in proposito. Propter ergo solam auctoritatem Ecclesiæ, quantum occurrit ad præsens, est ponendum characterem imprimi.

Ad hoc autem poni possunt tres congruentiæ. Prima talis, congruum est ad formam perfectam, poni aliquam dispositionem; gratia autem forma est supernaturalis et perfecta; ergo congruit ad eam esse aliquam dispositionem præviam supernaturalem; talis est character. Secunda congruentia, quia congruit Deum non instituisse Sacramenta vana, saltem pro nova lege, quæ perfecta est; ergo congruit, quod Sacramenta sua a nullo recipiantur vere, quin aliquem effectum habeant; sed non semper habent gratiam sicut in ficto; ergo aliquem alium. Tertia congruentia est, quia congruit receptum in familiam Christi, distingui a non recepto per aliquid intrinsecum sibi, quia licet Christus posset distinguere sine tali intrinseco, tamen perfectior est distinctio ejus, et in se et in comparatione ad omnem Ecclesiam, militantem scilicet et triumphantem, si fiat per aliquam formam intrinsecam manentem, quam si non sic fiat. Tale autem distinctivum ejus, qui suscepit Sacramentum, quo intratur in familiam Christi, ab eo qui non suscepit, et immanens in suscepto, ponitur character.

Istarum congruentiarum tertia est magis rationabilis, quia est etiam specialis de Baptismo, duæ aliæ talem habent probabilitatem, quod si ponetur character, tali modo ponetur, qualem illæ congruentiæ tangunt. Puta secundum primam ponitur dispositio ad gratiam. Rationabile est enim quod quando ab eodem agente causantur in eodem subjecto duæ formæ ordinatæ, hoc est, non ex æquo, quantum ad causationem, nec æque perfectæ, quod sit una dispositio ad aliam, et hoc non perfectior ad imperfectiorem, sed e converso. A Deo autem in Baptismo causantur character et gratia, et utroque modo non ex æquo ; ergo cum character sit imperfectior, congruum est ipsum esse dispositivum ad gratiam, quæ est perfectior.

Sed tamen ista congruentia non probat, quod oportet talem formam ponere, quæ sit dispositio, alioquin, cum in quolibet Sacramento conferatur gratia, in quolibet requireretur dispositio prævia. Applicando tamen rationem illam specialiter ad Baptismum, habet majorem evidentiam, quia primum Sacramentum conferens gratiam, est Baptismus, et per consequens in ipso magis debet conferri dispositio ad gratiam, quam in aliquo alio, quia dispositio naturaliter præcedit formam ad quam est, et ideo non similiter oportet, quod imprimatur in aliis posterioribus Sacramentis.

Sed secunda est nimis universalis, quia æque concludit de quolibet Sacramento, quia quodlibet institum est sic, quod non sit vanum; ponere autem in aliis Sacramentis quemdam ornatum correspondentem characteri, omnino superfluum est, sicut tactum est supra *dist.* 1. Et potest formari ratio ad oppositum de aliis Sacramentis, q. 5.
quod ista ratio non concludit. Si enim aliquis æque fictus potest recipere aliquod Sacramentum, sicut fictus recipit Baptismum, quod apparet probabile, quia non videtur major necessitas determinare dispositionem ad hoc, quod absolute recipiat Sacramentum Pœnitentiæ, quam ad hoc quod absolute recipiat Sacramentum Baptismi, et recipiens Sacramentum Pœnitentiæ, nullum omnino effectum invisibilem recipit; ergo non necesse est propter veritatem Sacramenti, quod baptizatus recipiat aliquem effectum invisibilem. Sic ergo breviter teneatur conclusio propter auctoritatem Ecclesiæ prius adductam, et duæ congruentiæ, una de susceptione in familiam Christi, et alia de dispositione conferenda, sunt probabiles.

Ad argumenta alterius opinionis. Ad illud, quod tangitur primo in modo ponendi, dico quod alia consecrata non recipiunt formam inhærentem eis, quia non sunt capacia. Homo autem capax est gratiæ et dispositionis cujusdam ad gratiam, et ideo quando propter impedimentum suum non recipit gratiam, recipit tamen istam dispositionem, et ista est character. Ad argum. posita n. 4. et seqq.

17. Quare in onsecratis

Et si objicitur, in eo quod homo non recipit sanctitatem formali-

aliis ab homine nihil imprimitur.

ter, non distinguitur ab aliis sanctificatis, quæ non possunt recipere sanotitatem formaliter, cujusmodi . sunt ista consecrata, calix et hujusmodi. Respondeo, quod homo in ista negatione, scilicet *non recipere sanctitatem formaliter,* non distinguitur ab illis, sed distinguitur in hoc quod est capax non solum sanctitatis formaliter, sed dispositionis ad eam; ista autem non. Et si non recipiat illud ultimum propter impedimentum ex parte ejus, tamen recipit dispositionem præviam.

Ad illam rationem primam de necessitate ponendi plura, respondeo, quod etsi non possit istud evidenter necessario probari ex creditis, tamen ponendi necessitas est hæc, quia Ecclesia ponit, et congruentiæ sunt quales prius adductæ sunt. Nec valet argumentum negativum, si nec Dionysius, nec Damascenus, ergo nullus; sufficit enim auctoritas Ecclesiæ, quia Augustinus de moribus Manichæorum : *Evangelio non crederem, nisi crederem Ecclesiæ.*

Contra Epist. Fund.

Ad aliam rationem, quæ procedit ex medio eodem, scilicet quod nihil ponendum est frustra, respondeo, quod licet de potentia absoluta posset Deus causare gratiam, quæ est principalis effectus Baptismi, et etiam illos alios effectus proprios assignatos characteri, scilicet assimilare, etc. sine tali forma absoluta, quæ ponitur character, tamen de potentia ordinata tenetur, quod causat illos effectus mediante ista forma, et congrue propter rationes prædictas.

Et tunc ad rationem, cum dicitur, aut est dispositio ex parte passi vel agentis, respondeo, non agentis, quasi sit quoddam agens medium inter primum agens et passum ; non enim pono characterem habere aliquam virtutem activam respectu gratiæ causandæ, sed Deum assistere illi tanquam signo invisibili ad causandum gratiam, quam signat, recedente impedimento sive obice inhærente. Est ergo dispositio ex parte susceptivi, quia est forma prior, sine qua non recipitur forma posterior, non quidem quasi sit ratio susceptivi respectu posterioris, sed quod prius insit, quam posterior ; non simpliciter necessario, sed necessario, comparando ad potentiam ordinariam agentis causantis utramque formam.

Et cum dicitur ultro, quod posset effectus Baptismi haberi per veram pœnitentiam, dico quod de potentitia ordinata non potest secundum istam opinionem haberi perfecta innocentia sine tali forma intrinseca, cui Deus assistit ad talem innocentiam causandam.

Ad illa, quæ objiciuntur de aliis effectibus, puta de distinctione et assimilatione , patet , quod etsi absolute distinctio et assimilatio possent esse per actum transeuntem in præteritum, tamen perfectius et magis congrue sunt per aliquam formam derelictam post actum transeuntem.

Consimiliter ad illud de obligatione seu configuratione, quia si homo recipiens homagium alterius, vel prælatus recipiens alium ad professionem, posset aliquam

formam imprimere obligato, magis hoc faceret, quam quod absolute per actum præteritum sibi esset obligatus; Deus autem potest talem formam configurantem, hoc est, offendentem obligationem imprimere in anima.

). ...cter ...ctu ...us ...um ...nora- m.

Quod etiam additur de signo rememorativo, dico, quod rememorativum est, non tantum propter illos, respectu quorum habet rationem signi ducens in rationem signati, sicut arguitur dividendo, sed habet rationem signi rememorativi propter ipsum, qui suscipit. Et tamen si ponatur propter alios, non tantum esset quoddam in se rememorativum Sacramenti, sed etiam esset signum ductivum in illud, sicut *signum dicitur, quod facit aliud in cognitionem venire*. Potest etiam concedi, quod in comparatione et ad Deum et ad proximos, sive in beatitudine ad gloriam, sive in damnatione ad confusionem.

...acte- m ...lo, et ...rno ...rum.

Et quod objicitur, quod Deus posset cognoscere ovem suam sine signo, non obstat, quia etiam potest eam nosse cum signo. Beati etiam et damnati possunt istam nosse signatam, quam non cognoscerent non signatam, quia in beatitudine ad majorem gloriam, et in damnatione ad majorem confusionem. Et cum objicitur de fide et charitate, sive de meritis, dicetur in responsione ad secundum argumentum principale. Sed illa quæ objiciuntur ibi de Christo et matre ejus, quod character non est Beato ad gloriam, solvi possunt, quia sicut in natura creata sunt aliquæ perfectiones non simpliciter, sed in tali natura, quia sunt perfectiones supplentes imperfectionem, ita potest dici de isto, quod est perfectio supplens imperfectionem, et ideo non competit omnino perfecto, neque etiam competit illi personæ, in qua est aliqua perfectio major supplens imperfectionem, quam sit ista.

20. Peccanti mortaliter in ipso actu, dat Deus sua dona quandoque.

Ad tertiam rationem pro opinione potest dici, quod Deus peccanti mortaliter in ipso actu, quo peccat mortaliter, confert aliquod donum suum, quia non vult Sacramentum suum, quod vere ab eo suscipitur, esse vanum, et ita vult ibi aliquem effectum causare, non autem ultimum, quia indispositus est. Et cum probas, quod perfecte curat, concedo, quando curat, sed tunc non curat, imo tantum disponit istum, sive præparat ad curationem, et concedo, quod perfecte præparat. Et istud est rationabile, quia licet in actionibus beneplaciti circa personas privatas forte non conferat dona sua pertinentia ad salutem illius personæ, nisi perfecte sanando illam personam; in actibus tamen universalibus concomitantibus remedia sua universalia, cujusmodi sunt Sacramenta, rationabile est, ut aliquos effectus universales ordinaret causare cum talibus remediis, non autem ultimatos, quia non omnes recipientes illa remedia sunt ad hoc idonei.

Character, an sit gratia gratis data? D. Bonav. hic.

Per hoc apparet ad quartum. Concedo enim, quod est donum pertinens ad bonum suscipientis, non autem Ecclesiæ. Et cum dicis,

tale non potest conferri sine aliis donis perficientibus talem personam, potest concedi in actionibus specialibus circa personas speciales, et modo speciali, sed non de actionibus generalibus concomitantibus remedia generalia constituta pro toto genere humano; illas enim regulariter causat cum ipsis remediis ne sint vana.

Character quomodo indelebilis. Ad quintum, licet multipliciter dicatur de indelebilitate characteris, nec sit multum utile recitare, breviter dico, quod nulla forma potest esse in anima alia ab anima, quam non possit Deus de potentia absoluta delere, sicut posterius a priori, quia in hoc nulla potest inveniri contradictio. Sed character, si ponatur, hoc modo est indelebilis, nec potest deleri hoc modo, quia nec virtute alicujus creaturæ, patet, quia est forma supernaturalis. Nec potest virtute divina deleri de potentia ejus ordinata, quia ordinavit nullam formam supernaturalem delere, nisi propter aliquod demeritum inhærens animæ; respectu autem characteris delendi nulla potest esse causa demeritoria; cum enim imprimitur in actu peccandi mortaliter nihil potest demereri ipsum tolli. **Nota.** Hîc nota contra D. Thomam, quod non sit ponere virtutem aliquam supernaturalem in Sacramento, quia illa nunquam posset corrumpi eodem modo, quo characterem indelebilem ponit.

21. Ad rationes principales. Ad primam concedit idem Thomas quod Circumcisio non impressit characterem, et tunc contra eum est argumentum in *quæst.* 1. de efficacia Sacramenti respectu gratiæ; ponit enim quod non habet efficaciam respectu gratiæ, nisi quia est instrumentum respectu cujusdam dispositionis ad gratiam. Dico ergo, quod concedi potest de Circumcisione, quod ibi imprimebatur character aliquis, sicut in Baptismo, ita enim erat prima janua salutis in lege Mosaica, sicut Baptismus in nova. Et cum arguitur, quod tunc circumcisus non esset baptizandus, nego consequentiam. Ad probationem potest concedi, quod character ille esset ejusdem rationis cum charactere Baptismatis, vel alterius. Quod si ejusdem, vel non imprimebatur character per Baptismum susceptum a circumciso, sicut in subjectum habens aliquam formam, non imprimitur iterum talis forma etiam a causa, quæ alias nata esset imprimere talem formam, et hoc ideo, quia subjectum non est in potentia, sed jam in actu secundum illam; vel si imprimeretur in baptizato alius ejusdem rationis, nihil inconveniens, saltem si character ponatur relatio, ut dictum est de relationibus *dist.* 8. *lib.* 3. vel posset dici illum characterem circumcisionis differre ab illo Baptismi, sicut imperfectum a perfecto, quemadmodum gratia hujus differret a gratia illius, et tunc in susceptione Baptismi, prius circumciso non imprimeretur novus character, sed primus perficeretur.

Ad secundum dico, quod non omnis perfectio in anima habet tale signum rememorativum perpetuum, sed illa per quam constituitur habens eam in aliquo determinato gradu in Ecclesia; hujusmodi non sunt virtutes, quia sunt com-

munes omnibus membris, in quocumque gradu, sed sacramenta, tam illud per quod intratur in Ecclesiam, quam alia, ut Confirmationis et Ordinis, prout dicetur in sequenti quæstione.

Ad tertium, patet ex solutione quintæ rationis pro opinione præcedente; non enim est character indelebilis, nisi comparando ad potentiam creaturæ, et ad divinam potentiam ordinatam.

COMMENTARIUS.

(b) *Secundum principale est,* etc. In hac [tia isis.] sententia fuit Parisiensis, ut supra vidimus, eamque resumpsisse videtur Durandus; aliena autem ab hac est sententia Doctoris, ut præmissum est; itaque hic superest tantum respondere argumentis. Prima ratio est, quia in aliis sanctificatis manet ipsa sanctificatio præterita, quamdiu res manet, ut in ecclesia, et calice; [nen- ı nsis. ur.] ergo sanctificatio hominis per Baptismum potest manere seclusa omni forma intrinseca; est argumentum Parisiensis. Respondetur negando consequentiam, quia illa quæ est Ecclesiæ et aliarum rerum est sanctificatio secundum *quid;* hic autem est sanctificatio simpliciter disponens ad gratiam et effectum Sacramenti, nec per priorem sufficienter distingueretur Sacramentum non iterabile ab alio iterabili, quia quodlibet hoc modo sanctificat hominem; oportet ergo aliud genus sanctificationis esse in Baptismo, ab illa diversum; illud autem est character.

[nda io ur. eritas etur tura.] Secunda ratio est, ex superfluitate characteris, quia ejus necessitas non probatur ex Scriptura auctoritate Patrum aut ratione; ergo. Respondetur, negando antecedens, ad cujus probationem negatur quantum ad utrumque membrum. In primis quoad Scripturam habetur 2. ad Corinthios 1. *Qui unxit nos Deus, et signavit nos et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris,* etc. *unctio* denotat gratiam; *pignus Spiritus* intelligitur ab aliquibus testimonium bonæ conscientiæ; illud vero *signavit* denotat characterem. Hic Apostolus loquitur de effectu interiori, qui causatur in anima; unde Ambrosius *lib. de Spiritu sancto, c.* 6. dicit *nos signari exterius specie per Sacramentum; interius, seu in corde signari nos veritate.* Aliqui hunc locum exponunt de Baptismo, aliqui de Confirmatione, ego de utroque Sacramento intelligerem, nam hi effectus utrique competunt; et ita Ambrosius *lib. de Spiritu sancto, cap.* 6. intelligit de Baptismo, in libro etiam de his qui initiati sunt, intelligit de Confirmatione; et sensus et verba utrique accommodari possunt, et intentio Pauli, quia homo per Spiritum sanctum vivificatus est in Baptismo, et confortatus in Confirmatione, in quibus ungitur et signatur, et fit superior tribulationibus et persecutionibus, de quibus *in eodem cap.* Paulus in præmissis.

Cæterum, perpendendo hunc textum, ut jacet in sua partitione hoc modo: *Qui autem confirmavit nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, qui signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* etc. Commode intelligi potest bimembre, ita ut in priori denotetur unctio per gratiam, in qua fundatur jus hæreditatis, et adoptio cum reliquis donis virtutum, et testimonium conscientiæ bonæ quod prohibet fides charitate formata, et ex corde puro procedens; hoc totum importatur per illa, *qui unxit nos Deus,* etc. Sequentia autem ut illa, *qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris,* 16. Alia partitio illius textus.

unum characterem sacramentalem designant, quo configuramur Christo, et disponimur ad gratiam unctionis, atque hac ratione appellatur *pignus Spiritus*, id est, gratiæ.

Alia interpretatio.

Locum hunc ambiguum reddit in primis interpretatio Chrysostomi, Œcumenii, et Theophylacti, qui hunc effectum gratiæ sanctificanti tribuunt, ungere, signare, et esse pignus Spiritus, quo implentur Dei promissiones; cui interpretationi plurimum favent verba Apostoli ad Ephesios 1. *In quo et credentes signati estis Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ in redemptionem acquisitionis in laudem gloriæ ipsius,* etc. ubi signatio et esse pignus hæreditatis tribuitur gratiæ sanctificanti; quod intelligit etiam Hieronymus, et plures alii interpretes.

Hieronym.

17. Respondetur. et explicantur Patres.

Respondetur tamen hoc non obstare præmissæ interpretationi, quia etiam hoc ultimo loco agitur de obsignatione recepta in Baptismo; neque illæ interpretationes Patrum præjudicant, quia sicut per hanc obsignationem Spiritus importantur reliqua dona recepta per Baptismum, ita et character. Intelligunt prædicti Patres reformationem imaginis in anima, qua deleto peccato transformatur in Christum tanquam acquisita possessio, substantia et peculium ejus, ut denotant illa, *in redemptionem acquisitionis,* etc.

Denominatio sumpta a potiori effectu non excludit alios.

Denominatio hæc sumitur a potiori effectu Sacramenti, quæ est gratia adoptionis, et qua deletur peccatum (quod est imago primi hominis et diaboli) non excludendo cætera dona, neque characterem, a quo est specialis obsignatio, de qua loquimur, et videtur denotari in priori loco per hoc, quod est *pignus Spiritus,* quamvis referri possent hæc verba per accommodationem ad aliud.

Confirmari potest, quia Paulus et Patres hunc effectum interiorem obsignationis, non tribuunt Spiritui sanctificationis, quem habuit Cornelius, aut bonus Latro, aut alii per Baptismum flaminis, sed Spiritui, ut tribuitur mediante regeneratione, aut Sacramento; ergo ratione alicujus connotati id competit gratiæ sacramentali. Hoc autem connotatum est ipse character, quem proinde non excludunt prædicti Patres, alludentes ad verba Pauli, sed comprehendunt magis, nam, quamvis effectum obsignationis tribuant gratiæ, non excludunt reliqua necessaria dona, quibus reformatur imago Trinitatis in anima, ut sunt spes et fides, et reliqua quæ ad justitiam et status Christiani integritatem spectant in Sacramento, neque consequenter characterem.

Huc etiam spectat illud ad Ephesios 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis,* etc. id est, in die quo baptizati estis, facti participes redemptionis Christi per Sacramentum, ut intelligit Œcumenius; et patet ex initio capitis, in quo agitur de unitate fidei et Baptismi. Supposita ergo hac Scripturæ auctoritate, Patres dicunt nos signari a Spiritu sancto per Baptismum, alludentes ad hæc loca Pauli, quæ citant Cyrillus Jerosolymitan. *Catechesi* 16 *et* 17. Chrysostomus *orat.* 2. *in epistolam ad Ephesios,* Theodoretus *in* 2. *ad Corinthios, cap.* 1. Theophylactus *ibidem,* Œcumenius, sicut et *in cap.* 1. *ad Ephesios,* Ambrosius *in lib. de Spiritu sancto, cap.* 6. Primasius *in cap.* 1. *ad Ephesios, et cap.* 4. Haymo *in* 2. *ad Corinth. cap.* 1. Anselmus *in* 1. *epist. ad Ephesios.* Quia autem neque Paulus, neque Patres loquuntur de hac obsignatione quatenus præcise in characterem refertur, sed magis his locis exprimunt donum sanctificationis, ideo argumentum hoc non est extra ambiguitatem, ut sit

explicitum et convincens; qua ratione Doctor negat hanc veritatem ex Patribus haberi expresse, ut convincentem, aut Scriptura.

Cæterum ratio superius præmissa, et traditio Ecclesiæ ac definitio et communis Scholasticorum consensus, qui hanc traditionem sequitur asserens in Baptismo nos consignari per aliquid diversum ab ipsa gratia sanctificationis, quod non habetur extra Sacramentum per sanctificationem fidei et flaminis, probat hunc effectum characteris comprehendi in sensu litterali dictorum verborum, et interpretationem Chrysostomi dictam aliorumque Patrum comprehendere totum collective effectum Baptismi causatum in anima, quamvis denominationem sumant a potiori forma, ad quam disponit ipse character; falso ergo hæretici negant hunc effectum non colligi ex Scriptura, accedente traditione et declaratione Patrum et Ecclesiæ, vel etiam non contineri in Scriptura.

. um rum onis. nsio um. ritas ysi robat um.

Alterum membrum illius probationis est, quod neque ex Patribus probari possit character. Respondent aliqui ex Patribus colligi, potissimum ex Dionysio Areopagita *de Ecclesiastica hierarchia, cap.* 2. Sed hanc auctoritatem merito et efficaciter excludit Doctor in littera, quem sequitur in hac Durandus et Gabriel, quin etiam Vasquez.

cit ex ensi.

Sed contra insimulat Sotus ex Waldensi corruptelam intelligentiæ, et recurrit Sotus ad textum Græcum, quem sic licet transferre: *Eum vero* (nempe ad Baptismum accedentem) *divina beatitudo, seu divina majestas in suam participationem recipit, et proprio lumine tanquam quodam ipsi signo tradit, divinum perficiens et communicantem divinorum partis, et sacræ ordinationis*, etc. Hactenus ergo non loquitur de hierarcha, id est, de Pontifice, sed plane de Deo, qui baptizatum *facit sui participem*, etc. Non est mihi ad manum textus Græcus Dionysii; si non placeat Soto versio Vercellensis, legat alios, ego hanc ipsam versionem permitto, et nihil convincit; alia tamen offero ex correctione moderna Petri Lanselii Gravelingani Societatis Jesu, et habetur *in Bibliotheca Patrum Colonien. editionis tom.* 1.

Ita enim in contemplatione, *cap.* 2. habet Dionysius, exponens quomodo sensim ab imperfectioribus ad perfectiora procedat, antequam ad divinam unctionem pervenerit, et subdit: *Hujus est præclari sancti Ordinis imago ejus, qui accedit* (supple ad Baptismum) *pudor, et eorum, quæ ad se attinent explorata, certaque cognitio, quæ viæ ad Pontificem ferentis sponsorem habet ducem* (id est, eum qui spondet pro ejus conversione) *eum, qui ita deducitur* (supple per sponsorem ad hierarcham) *beata divinitas in communionem sui recipit, eique lumen suum quasi signum tradit, dum divino eum numine afflat, sortisque ac ordinis eorum, qui divino numine permoti sunt, participem facit; quæ omnia significat signum Crucis, quod Pontifex dat venienti, sacerdotumque salutaris illa descriptio*, etc. nempe qua nomen accedentis et sponsoris scribitur.

Ex his nescio unde possit colligi ex 20.
mente Dionysii, aut ex verbis textus, eum agere de Baptismo, in contemplatione namque exponit mysticam significationem cæremoniarum, quæ præparant et præmittuntur ad Baptismum, de quibus egit in titulo præcedenti de Sacramento illustrationis, ubi ipsæ cæremoniæ, sicut ordine suo proponuntur, ita etiam in contemplatione mystica earumdem, ordine suo exponuntur.

Primum ergo est, ut accedens ad Baptismum quærat sponsorem aliquem ex Progressus ad

Baptismum descriptus a Dionysio. initiatis, petens ab eo, ut ad Pontificem se adducat, et vitæ omnis suæ deinceps curam agat, alter spondet et perducit ad Pontificem. Pontifex proponit ei fidem, et quid agere debeat, et convocata Ecclesia eum in cœtum adducens, quærit quid petat? altero respondente, prout edoctus erat a susceptore. Respondet ei ignorantiam et vitam incusans suam, se velle Pontifice sequestro, ad ea quæ sunt salutis, admitti. Pontifex exponit normam, quærens denuo, an velit eam observare, et illo respondente se velle: *Cum promisit,* inquit, *manum suam capiti admovet, eoque signo Crucis consignato, sacerdotibus imperat, ut viri, et sponsoris nomina in libro perscribant.* Hoc ipsum patet *ex cap.* 3. in contemplatione: *Signum,* inquit, *figura Crucis impressum, omnium simul corporis cupiditatum, cessationem, divinæque vitæ imitationem.* Hæc est prima cæremonia, qua inter Catechumenos recipitur, sequuntur deinceps reliquæ, ut spoliatio, insufflatio, exorcismi, abrenuntiationes Satanæ, professiones fidei, unctio, ac tandem eum sacerdotibus tingendum tradit. Illa ergo, quæ præmisit hic, infra in contemplatione declaret, et hac cæremonia designari, nempe per manus impositionem et signum Crucis, et inscriptionem; de qua cæremonia Tertullianus *de coron. militis*, Cyprianus in *epistola.* 56. *et* 63. Augustinus in *symbolo lib.* 2. *et lib* 4. *cap.* 1. Gregorius Magnus in Sacramentario, et alii.

21. Quid intendit Dionysius? Quæ ergo ibi Dionysius asserit de lumine, quod Deus concedit accedenti, nihil aliud designat præter vocationem, et inspirationem divinam, quam suo ordine declarat Tridentinum *sess.* **6**. *cap.* 5. *et* 6. Ab hac enim sumitur conversionis initium, primo per fidem, mox per recognitionem suiipsius, atque hæc ipsa intelligit Dionysius per *pudorem* ejus, qui accedit, et eorum quæ ad se attinent *exploratam certamque cognitionem* ; unde post verba præmissa subdit: *Quæ et eum* (supple accedentem) *annumerat iis, qui salutem consequuntur* (scilicet Catechumenis) *et sacrosantis monumentis, cum illo etiam sponsorem consecrat, quasi vitalis ad veritatem viæ illum quidem amatorem verum* (supple accedentem, quod ideo dicit, quia nondum pervenit) *divini ducis* (supple sponsoris) *comitem, hunc autem certum inerrantemque ductu divinitus tradito, ejus, qui sequitur ducem*, etc. Mox explicat cæteras cæremonias suo ordine, antequam in fine ipsius capitis, ad ipsum Baptismum deveniatur, de quo tum per se agit primo, non prius. Evidens ergo est responsio Doctoris ad Sanctum Dionysium, eum nulla ratione intendere aliud, quam significationem mysticam illius cæremoniæ, per quam supposita divina vocatione accedentis ad fidem et pœnitentiam, per manus impositionem, datur ei signum Crucis, ut tessera fidei, et incipit annumerari Christo, per descriptionem illam qua annumeratur salvandis, licet adhuc non pervenerit ad alia præparatoria et sacramentalia, aut ad ipsum Baptismum, qui consequitur. Unde expositio Soti, tam violenta est, quam ipsa sententia Dionysii male applicata ad propositum.

Adducitur etiam Damascenus, sed male, quia interrumpitur textus et sententia Auctoris, ita enim habet Damascenus: *Per Baptismum primitias spiritus assumimus, et principium alterius vitæ fit nobis regeneratio, sigillum custodia et illuminatio, etc.* Quibus verbis nihil aliud denotatur, quam ipsam regenerationem, quæ in sacris litteris, et Patribus intelligitur ipsum Sacramentum, quod perinde signaculum fidei appellat Tertullianus *in lib. de spectaculis, cap.* 4. *et* **24**. Theodoretus

lib.4. historiæ Ecclesiasticæ, cap. 8. Cyrillus Jerosolymitanus in præfatione catechistica tribuit ei plura epitheta, et inter alia quod sit *signaculum sanctum et indelebile,* Basilius exhortatione ad Baptismum, dicit *characterem indeprehensibilem*, Nazianzenus *oratione* 40. ex quo mutuavit hunc modum dicendi; Damascenus *Donum,* inquit, *vocamus gratiam, Baptismum, unctionem, illuminationem, etc. regenerationis lavacrum, sigillum, etc. Sigillum,* inquit, *quia conservatio est, ac dominationis significatio.* Similiter Augustinus, qui variis in locis agit de charactere baptismali, sæpius agit contra Donatistas, hunc ipsum quandoque appellat Sacramentum Baptismi, ut lib. 2. contra epistolam Parmeniani eum comparans characteri militiæ, qui in desertore correcto non deletur, sed approbatur; et subdit: *An forte minus hærent Sacramenta christiana, quam corporalis hæc nota cum videamus nec apostatas carere Baptismo, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur, et ideo amitti non posse judicatur,* etc.

Hæ auctoritates Patrum obscuram et non certam faciunt probationem, quia appellationem sigilli et characteris tribuunt ipsi Sacramento in recto, non autem effectui ejus; et si quando effectui, ut ex Patribus supra citatis patet, magis exprimunt gratiam sanctificantem, quam effectum alium, de quo jam disputamus, illud certum est baptizatum obsignari in Baptismo et hæc est veritas explicita ex Scriptura et Patribus. An autem hæc obsignatio facta sit ipsum Sacramentum susceptum? an effectus gratiæ sanctificantis, atque ipsius justitiæ, an vero alia forma, de qua nunc loquimur; non ita explicite declarant Patres, et hoc sensu dicit Doctor locis supra citatis hanc probationem non esse quoad hæc omnino certam, id est, expressam et convincentem.

Cæterum, Patres intendisse veritatem Catholicam, quæ traditione conservabatur, non est dubium, et ita Scholastici eos intellexerunt, sicut et noster Doctor, qui asserit auctoritates plures eorum non esse expressas, aut concludentes ex forma verborum explicita, non autem implicita intentione et sententia. Ad cujus intellectionem et resolutionem advertendum est quod causa sumat denominationem ab effectu, et maxime in signo et signato id verificatur, quia signum pro signato supponit. Quando ergo Patres per appellationem Baptismi designant ejus effectum, ut quod sit *illuminatio, gratia, signaculum,* etc. locutio est causalis, et usus signi practici pro suo signato, quod non obscure designat Nazianzenus loco præfato: *Quemadmodum,* inquit, *Christus hujus dator, multis ac diversis nominibus appellatur, ita ipsum quoque donum varia nomina sortitur, sive id nobis ob miram quamdam rei lætitiam accidat,* etc. *sive quod multiplex hujus beneficii utilitas, multas quoque appellationes nobis peperit,* etc. *utilitas* designat effectus Baptismi in anima, qua est medium ad salutem, a quibus multiplex appellatio sumi potest.

23. **Patres etiam comprehendisse veritatem. Catholicam characteris**

Baptismus cur dicitur signaculum?

Nazianzen. est denominatio causalis ab effectu.

Accedit præterea cum Donatistis non fuisse controversiam primariam de effectu Baptismi (illi enim non affirmabant Baptismum rite collatum posse iterari), sed de valore Baptismi, an scilicet extra sectam illorum, quam putabant solam esse Ecclesiam, celebrari valide possit, ut ab hæreticis, vel etiam peccatoribus? Hinc Patres contra ipsos definierunt malitiam ministri non derogare Sacramento. et validum esse in ficto; sive autem utantur appellatione Sacramenti, quod est signatio visibilis, per quam quis fit

Controversia Patrum cum Donatistis.

membrum Ecclesiæ visibilis, et annumeratur gregi, et per quam datur intelligi signatio invisibilis interna, et causatur; sive etiam appellatione ipsius effectus interni utebantur, perinde ad intentum confutandæ hæresis erat, quia neque Sacramentum ab effectu separabant, neque e contra, effectum a Sacramento, quia tum nulla fuit necessitas loquendi in sensu præciso et exclusivo unius ab altero; sive ergo uno, sive altero modo loquantur, intendunt veritatem, de qua agimus in proposito. Unde Augustinus *de Baptismo, lib.* 6. *c.* 1. contra Cresconium *lib.* 1. *cap* 30. *tract.* 6. in Joannem *epist.* 50. *et* 23. contra Parmenianum loco citato, ubi contendit non solum Baptismum validum esse apud hæreticos, qui ritum Evangelicum non destruunt, neque posse iterari, sed asserit baptizatum recipere characterem dominicum.

24. Ex his patet ad ea quæ Doctor objicit, § *Hoc etiam confirmatur,* etc. ex auctoritate Augustini et Patrum, rationes etiam ibidem adductæ ab ipso infra solvuntur, reliqua hujus quæstionis supra tractata sunt. Et quidem Gabriel Vasquez *disput.* 134. *cap.* 1. *responsione ad* 2. ingenue fatetur auctoritates, quibus antiquiores Scoto utebantur ad probationem characteris, esse nullius momenti, *ut ipse Scotus, et alii posteriores aperte ostendunt,* inquit; sed melius dicto modo, quo ipse Scotus utitur, cum limitatione interpretandæ sunt præter illam Dionysii, nempe non esse ita expressas ut convincerent; sicut neque illæ etiam auctoritates, quas adducit ipse Vasquez, in hoc sunt expressæ, quantum ad propositum, ut patet, supplendo auctoritatem Basilii ex verbis sequentibus, quibus vocat Baptismum *characterem indeprehensibilem,* et Gregorius, quem citat, vocat *sigillum,* et Augustinus *characterem,* ut supra notavimus.

Vasquez.

Suarez etiam *disput.* 11. *sect.* 1. postquam citavit Patres: *Quoniam vero,* inquit, *hæc omnia testimonia non videntur cogere, ideo* Scotus *dist.* 6. *quæst.* 9. *dicit facile exponi posse ipsum Sacramentum Baptismi, verbi gratia, esse characterem; et ideo concludit sola auctoritate Ecclesiæ nos cogi ad ponendum characterem. Sed quamvis verum sit Ecclesiæ auctoritatem habere præcipuas partes in hoc negotio, tamen ea supposita intelligimus mentem Sanctorum fuisse in eadem significatione de charactere loqui, et sine dubio multa ex dictis Sanctorum melius prædicto modo intelliguntur,* etc. Quibus verbis optime attigit scopum Doctoris, et mentem a nobis expositam. Suarez.

Responsione ad argumentum principale obiter dicit, quod potest dici, quod Circumcisio impresserit characterem, quia fuit janua legis Mosaicæ, hæc apud nostros frequens est, nec est improbabilis. Cæterum, puto oppositum verius dici; tum quia Patres Græci non tribuunt Circumcisioni aliam obsignationem quam externam quam recipiebant, inquit Chrysostomus, more pecudum Judæi, et per hoc opponunt eam Baptismo, qui dat internam. Deinde non fuit congruum hunc characterem dari assimilativum Christo, donec ipse Christus subsisteret. Tertio denique, quia Circumcisio, ut ipse sustinet *dist.* 1. *hujus quæst.* 6. non dabat probabiliter gratiam adulto; nulla ergo fuit necessitas characteris in ipsa, qui disponeret ad gratiam, quia non poterat suscipi ficte; quod vero fuerit indelebilis, sufficiebat signatio externa cum Dei ordinatione. Quarto remedium legis naturæ etiam non videtur impressisse talem characterem. 25.

De hac re nihil constat, tenendo priorem, responderi potest ad illud ex Patri-

rs r. bus, quoad differentiam obsignationis inductam inter Circumcisionem et Baptismum, magis ipsos intendere illam signationem, quæ est per gratiam, quam probabant contra Judæos, non datam fuisse in Circumcisione, eo modo quo supra in dicta quæstione diximus. Ad secundum: illa congruentia non urget affirmando characterem esse quid absolutum, quia ad alios effectus distinctionis et dispositionis permanentis ad gratiam dari posset. Ad tertium, transeat antecedens, et negatur consequentia. Ad quartum similitudine rationis, posset dici in remedio legis naturæ datum fuisse characterem, quia alias fœminæ non æquipararentur masculis in donis supernaturalibus, si per Circumcisionem daretur character, et non per ipsum. Res est obscura hinc inde, quamvis argumenta Soti contra priorem sententiam, ex inefficacia legis ad salutem, non multum urgent, ad quæ supra responsum est, vide ipsum *dist.* 1. *q.* 4. *art.* 1. *in fine.* Argumentum quod in initio ad oppositum adducit est fundamentum a ratione; unde probetur veritas, ex eo quod Baptismus sit initerabilis, debere relinquere aliquem effectum permanentem, qui dicitur character, eoque potissimum urgent moderni hæreticos a ratione.

QUÆSTIO X.

An character sit forma absoluta?

Alensis 4. *p. q.* 19. *m.* 1. *art.* 1. *et* 2. D. Bonav. *hic art.* 1. *q.* 1. Rich. *d.* 5. *art.* 2. *q.* 1. D. Thom. 3. *p. q.* 63. *art.* 2. Suarez *ibid.* 11. *sect.* 2. Durand. *d.* 4. *q.* 1. Sotus *d.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Albert. *hic art.* 3. Vide Scot. 7. *Physic. q.* 4.

Ad secundum sic proceditur, et
1. 5. arguitur quod character non sit forma absoluta, quia secundum Philosophum 2. *Ethic.* tria sunt in anima, potentia, passio et habitus; character non est in potentia, patet, quia non est naturaliter in ipsa anima; nec est passio, quia est forma permanens; nec habitus, quia habitus est secundum quem habens bene vel male potest operari; character non est principium alicujus operationis bonæ vel malæ. Non bonæ, quia potest stare cum peccato mortali; non malæ, patet, quia est donum Dei, et effectus Sacramenti; ergo si illa divisio Philosophi sufficienter evacuet formam absolutam in anima, sequitur propositum.

Item, si esset forma absoluta, Argum. 2.
non potest poni, nisi de genere qualitatis, patet discurrendo per alia genera; non enim est substantia, quia advenit post *esse* completum substantiæ; non est quantitas, patet, quia forma spiritualis et incorporea; et sic discurrendo de aliis. Qualitas autem poni non potest. Probatur discurrendo per species qualitatis.

Præterea, forma absoluta habet Argum. 3.
aliquam operationem propriam; character autem non habet aliquam operationem propriam; ergo, etc.

Præterea, forma absoluta acci- Argum. 4.
dentalis quæcumque est delebilis ab illo in quo est, quia ab eodem potest deleri de subjecto a quo imprimitur, in subjectum saltem a Deo, quia ex quo est posterius suo subjecto, non est contradictio, quod non insit; character simpliciter est indelebilis; ergo, etc.

Oppositum, character est dispo- Ratio opposit.

sitio ad gratiam; gratia autem est forma absoluta; ergo et ista forma, quæ est dipositio ad eam, erit absoluta, nam dispositio propria videtur esse ejusdem generis cum forma ad quam disponit. Præterea, character est principium assimilandi baptizatum Christo, vel alteri baptizato; similitudo autem est unitas fundata in qualitate; ergo character est qualitas.

SCHOLIUM.

Ponit sententiam D. Thom. scilicet characterem esse formam absolutam, quam probat quatuor rationibus.

2. D. Thom. in 4. dist. 4. q. 1. Text. 10. et inde.

Hîc dicitur (a), quod character est forma absoluta. Ad quod adducuntur quatuor rationes. Prima talis est: Mutatio non est, nisi ad formam absolutam, ex 5. *Physic.* ad characterem est mutatio, patet in ficto baptizato, qui nihil novum accipit in Baptismo, nisi characterem. Secundo sic: Relatio non est fundamentum relationis, quia tunc esset processus in infinitum; sed character est fundamentum multarum relationum; est enim fundamentum similitudinis, ut est argutum; et etiam fundamentum illius relationis, quam importat signum, quia character est signum rememorativum respectu Sacramenti suscepti; est etiam fundamentum configurationis sive obligationis ad Christum. Tertio sic: Relatio non est potestas aliqua, neque activa, neque passiva, quia neque principium agendi, neque patiendi; character autem est potestas aliqua, utpote character Baptismi est potentia passiva, per quam homo fit capax aliorum Sacramentorum; character autem ordinis est potentia quædam activa ad multos actus sacros in Ecclesia; ergo, etc. Quarto sic: In quolibet Sacramento causatur aliqua relatio ad actionem vel passionem in anima suscipientis Sacramentum, et tamen non in quolibet imprimitur character; ergo character non est talis relatio; ergo aliqua forma absoluta.

COMMENTARIUS.

(a) ***Hic dicitur quod character est forma absoluta,*** etc. Hæc sententia est Alensis et D. Thomæ, quem sequuntur ejus discipuli, Richardi, et magis communis, quam ut probabilem tenet etiam Doctor. Secunda sententia est Gulielmi Parisiensis, loco citato in commento præcedentis quæstionis in principio, qui ex instituto probat non esse formam realem absolutam, aut respectivam, sed rationis. Hanc sequitur Durandus et Vasquez *disp.* 134. *cap.* 2. eam probabilem existimat, sicut et Soto, loco citato *art.* 2. inquantum asserit non esse aliquid ab anima diversum; hoc non obstante posse terminare actionem sacramentalem. Vasquez autem in eamdem sententiam, vel non multum diversam, nostrum Doctorem citat, ex ea sententia, qua putat ipsum benigne interpretandum, quando asserit dari relationes extrinsecus advenientes, et non recte ab aliis intelligi, qui, vel non legerunt Scotum, vel non intellexerunt. Putat ergo et ibi, et 1. *part. quæst.* 115. *cap.* 2. eum intendisse fundamentum talis relationis, quam format intellectus; sed hæc futilia sunt, quia *ex* 1. *dist.* 45. ex 3. *dist.* 1. *quæst*. 1. *et hic*, et infra, *dist.* 12. *quæst.* 1. *ad* 4. *dubium, dist.* 10. *quæst.* 2. *dist.*

3. *quæst.* 1. 43. *quæst.* 5. et aliis in locis; et communi utriusque scholæ sensu manifestum est, quid Doctor intelligat per relationes extrinsecus advenientes, quales constituit reales, et non rationis; hic autem eum loqui de reali relatione, est extra controversiam.

ntia oris.

Tertia ergo sententia Doctoris problematica asserit eum posse salvare characterem, dicendo esse absolutam formam, vel respectivam extrinsecus advenientem, a quo discordant Nominales, in eo solum quod totum genus relationis excludunt in creatis, ut distinctum a fundamento. *In hoc paragrapho*, ipse proponit fundamentum asserentium esse qualitatem absolutam; primo, quia ad characterem datur mutatio, verbi gratia, in ficto, qui nihil recipit præter characterem, sed mutatio non est ad relationem 5. *Physicorum.* Secundo relatio non est fundamentum alterius relationis, sed in charactere plures relationes fundantur, verbi gratia, similitudinis, signi, etc. Tertio, relatio non est potestas activa, vel passiva; non sic character, quia est potestas aliqua passiva in Baptismo, qua homo fit capax aliorum Sacramentorum, in ordine est activa ad actum ordinis. Quarto, quia in quolibet Sacramento causatur aliqua relatio actionis et passionis, quamvis in quolibet non detur character.

men- ius ritur se is, et latio.

SHCOLIUM.

Refutat D. Thomam : Primo, ex ipsius definitione data de charactere. Secundo, ostendendo contra ejus primam rationem, dari mutationem ad respectum extrinsecum, de quo infra d. 13. q. 1. et 3. d. 1. quæst. 1.

uit tra hom.

Contra istud (b), et primo contra opinantem ex dictis ejus, quia contradicit sibi; ipse enim dicit hanc esse definitionem characteris. Character est signum communionis fidei et sanctæ ordinationis datum a Hierarcha, vel quod est signum communionis divinorum, et sacræ ordinationis fidelium. Quomodocumque sic vel sic definiatur, dicit quod signum ponitur in definitione characteris, ut genus. Ex hoc arguitur, quod character non potest esse forma absoluta, quia ad quidditatem formæ absolutæ non pertinet essentialiter aliquis respectus, quia tunc illa quidditas esset ad se, et non esset ad se; nec etiam potest dici, quod relatio ponatur ibi tanquam genus, et non sit vere genus, quia hoc modo in definitione accidentis ponitur subjectum; patet autem quod relatio non est subjectum absoluti, nec etiam ratio receptiva.

Præterea, sicut non sunt ponenda plura sine necessitate, ita quando aliquid ponitur præcise propter aliquid, non est illud ponendum perfectius quam requiratur ad illud aliud, vel quam possit ex illo alio concludi; nam illa perfectio ulterior, quæ poneretur, frustra poneretur. Sed propter illa omnia, propter quæ ponitur character, non est necesse, quod sit perfectio absoluta; possunt enim ista omnia etiam salvari sufficienter, si sit forma aliqua relativa; ergo superflue et sine causa ponitur esse forma absoluta.

Minor patebit solvendo rationes: Prima enim accepit majorem falsam, quod probo dupliciter, primo per rationem; secundo, per auctoritatem. Primo sic : Respectus non potest magis intrinsece adve-

Dari mutationem ad respectum extrinsecus advenientem. Vide Scot. 3. d. 1. q. 1.

et infra d. 13. q. 1. nire fundamento, quam quod necessario sequatur ipsum, posito termino, quia omnino non potest inesse fundamento, circumscripto termino, quia tunc non esset respectus, sed forma absoluta; ergo si aliquis respectus potest extrinsecus advenire fundamento, sequitur quod non necessario sequitur fundamentum, etiam termino posito; ergo ille respectus potest esse novus omnino sine novitate fundamenti vel termini; ergo ad ejus *esse* novum potest esse aliqua mutatio, quia non est ad aliquod absolutum. Quia si dicas respectum aliquem advenire extrinsecus subjecto, non tamen fundamento, hoc nihil est, quia relationes intrinsecæ, utpote similitudo, quæ consequitur albedinem, et hujusmodi, possunt extrinsecus advenire subjecto, quia fundamentum de novo advenit; ergo si illæ sunt intrinsecæ et aliæ extrinsecæ, erit differentia earum in comparatione ad fundamentum.

4. Præterea, agens naturale non potest agere de novo, nisi aliquid ponatur novum, vel in ipso, vel in passo, vel habitudo nova eorum (hoc apparet, quia omnibus istis uniformiter se habentibus, uniformis erit actio, cum tale agens agat ex necessitate naturæ); ergo si aliquod agens naturale habet aliquam actionem novam, vel erit aliqua forma absoluta ante istam actionem novam in agente, vel alia nova in passo, vel habitudo nova agentis ad passum. Sed nec primum, nec secundum est necessarium. Potest enim ignis de novo agere in lignum, absque hoc quod anteistam actionem ignis recipiat novam formam, vel lignum, quia prima forma absoluta, quam recipit lignum, est per istam actionem; ergo est nova habitudo ignis ad lignum absque omni novitate formæ absolutæ. Hoc patet experimentaliter, quia activo eodem modo se habente, secundum potentiam activam, et passivo secundum potentiam passivam proximam, si fuerit aliquod impedimentum interpositum inter ista, non aget istud agens in passum; amoto autem isto impedimento vel obstaculo, aget; ergo est ibi nova habitudo agentis ad passum sine nova forma absoluta. Istud probatur ex intentione Philosophi 5. *Physic.* quia licet neget motum esse in *Ad aliquid*, prout ad genus *Ad aliquid* pertinent relationes intrinsecus advenientes, non negat tamen motum, vel mutationem esse in *Ad aliquid* intrinsecus adveniens, imo concedit. Concedit enim in genere *ubi* esse motum proprie, et tamen *ubi* non est nisi respectus quidam corporis circumscribentis ad locatum, vel locati ad corpus circumscribens.

COMMENTARIUS.

(b) *Contra istud*, etc. Hic posset fusius tractari illa quæstio de essentia et differentia relationis extrinsecus advenientis, sed quia hæc ex professo tractatur *infra dist.* 13. non est visum jam plurimum inhærere; est enim Philosophica difficultas, quam non libenter rei Theologicæ admisceo, nisi per se necessaria sit ad ejus declarationem. In hac autem difficultate, 5.

quæ obscura est, sufficit tantum attingere quid dici possit, ut natura characteris salvetur, quoad illas proprietates, quæ ei conveniunt, juxta sensum Theologorum, ideoque Doctor tenet problematice esse absolutum vel respectivum. Respectivum esse docuerunt aliqui antiqui, ut videre est apud Alensem; aliqui enim dicunt esse relationem rationis, ut supra tenuerunt citati; aliqui relationem de prædicamento *Ad aliquid*, ut Albertus; aliqui partem absolutum, partim respectivum importare; et ab hac non multum abhorret sententia D. Thomæ, prout characterem definit; aliqui ponebant eam figuram in quarta specie Qualitatis, et sic de necessitate importat relationem. Hi varii modi dicendi proveniunt magis ex quæstione Philosophica quam Theologica, quia nempe hanc vel illam proprietatem characteris ita declarant, ut ex ea conjiciant realitatem ejus, et speciem Physicam.

Sequendo ergo textum Doctoris ut jacet, impugnat rationem D. Thomæ, primo ad hominem, quia definit characterem per genus signi, quod relativum est; idem autem nequit esse absolutum et relativum simul, quod patet ex prima divisione entis in absolutum et respectivum; inter dividentia autem per se aliquod tertium, talis est oppositio, ut nihil contentum sub uno, posset esse species, aut differentia per se alterius. Si dicas hoc verum esse in ente prædicamentali tantum, et non transcendentali; contra, non qua ens prædicamentale hoc ipsi contingit, sed qua dividentia opponuntur, sicut et divisa, alias non essent dividentia per distinctionem sui et constituti ab aliis.

Si dicas verum esse in relativis prædicamentalibus, non autem transcendentalibus; contra, hæc divisio est entis transcendentalis per modos essendi oppositos, qui reducuntur ad extrema contradictionis, non magis in prædicamentalibus quam transcendentalibus; si ergo divisiones aliæ entis, verbi gratia, in substantiam et accidens, ex diverso modo essendi, qui implicat extrema contradictionis, est talis, ut nihil possit esse simul substantia et accidens; ita nec relativum, neque absolutum possunt facere unum per se, per modum alicujus ex determinabili et determinato, seu quasi actus et potentiæ.

Divisio per extrema contradictionis.

Accedit, quod character ponatur in prædicamento; ergo secundum differentiam et genus debet spectare ad prædicamentum idem, eo modo quo differentia reducitur ad prædicamentum; ergo vel ad prædicamentum absolutum vel respectivum, et consequenter constitui, vel ex solis absolutis, vel ex solis respectivis.

Character ponitur in prædicamento.

Secundo, sicut non sunt multiplicanda entia sine necessitate, ita etiam non debet poni aliqua ratio particularis entis, nisi prout necessitas exigit, quia eadem ratio vitandæ superfluitatis, quæ excludit ens quoad substantiam, excludit etiam quoad modum, qui excedit perfectionem et necessitatem effectus. Omnes autem proprietates characteris poni et salvari possunt absque forma absoluta, ut est assimilare, distinguere, significare gratiam sui Sacramenti, tanquam dispositio permanens, et forma quædam prior significat sequentem, conformare Christo, etc. Ergo salvari potest hæc ratio in sola relatione. Quod si dicas supponi dari posse relationem novam realem, quæ terminare possit mutationem, quod negat ratio prædicta, ac proinde argumentum esse nullum, et ex non concesso. Hanc responsionem elidit respondendo ad rationem D. Thomæ dicendo majorem ejus esse falsam.

Superfluitas tollenda.

Probat autem falsitatem ejus, respicien- 5.

do ad intentum arguentis, quod est ad relationem non esse mutationem, quod importat major, quæ est negativa; et intendit de mutatione, quæ proprie mutatio est *ex* 5. *Physicorum textu* 10. Fundamentum autem hujus est, quia seclusa actione extrinseci agentis, resultat relatio in fundamento, ex natura ejus, posito termino, neque est major connexio relationis ad fundamentum, qua ad illud seclusa alia mutatione, sequatur, quam hæc; ergo, inquit Doctor, si esset aliqua relatio extrinsecus adveniens, et non ex natura fundamenti et termini necessario sequens, sed ex actione agentis extrinseci, quæ etiam potest non esse, quamvis fundamentum, et terminus existant, quia illa actio ad illam potest non poni (hic distinctionem insinuat inter relationem intrinsecus et extrinsecus advenientem), posset illa esse nova, sine ulla novitate fundamenti et termini, quoad absoluta; talis ergo posset poni character. Hujusmodi relationes dari probat, quia tales sunt actio, passio, *ubi*, ut probat in littera, exponendo Philosophum, qui admittit loco citato mutationem proprie dictam ad *ubi*, quod non est aliud, præter locatum et locum, quam relatio. Omitto hic responsiones aliorum, quia alias recurrent.

Dari relationes extrinsecus advenientes.

SCHOLIUM.

Refutat secundam rationem D. Thomæ, ostendens unam relationem fundare aliam, nec inde dari processum, et salvans omnia quæ attribuuntur characteri, sine ulla forma absoluta. Refutat etiam tertiam rationem ejus, ostendens potestatem ministerialem consistere posse in respectu.

5. Relatio fundat relationem. Text. 20.

Secunda (a) ratio etiam habet majorem falsam, scilicet quod relatio non potest fundare relationem, quia secundum Euclidem 5. *Geometriæ* in principio, proportionalitas est similitudo duarum proportionum; ergo super proportionem, quæ dicit formaliter relationem, vel super unitatem ejus, fundatur similitudo. Et si arguas, similitudo est unitas in qualitate secundum Philosophum. 5. *Metaph*. respondeo, etsi uno modo *quid* approprietur generi substantiæ, et eodem modo *idem* et *diversum*, quæ consequitur *quid*, inquantum *quid* fundatur in substantia, et *æquale* in unitate quantitatis stricte acceptæ, *simile* in unitate qualitatis, tamen alio modo accipiendo, in omni genere invenitur *quid*, accipiendo rem illius generis præcisissime, et invenitur *quale*, accipiendo formam in isto genere in ratione formæ, et invenitur quantitas virtualiter, et sic in omni genere invenitur *idem*, *simile* et *æquale*. Hoc modo, et possunt habentes relationes unius speciei dici similes secundum unitatem unius relationis, sicut habentes unam formam substantialem secundum speciem, possunt dici similes secundum substantiam.

Et quod adducitur de secunda relatione, quæ fundatur in charactere, scilicet signi, respondeo, si signum est secundum Augustinum *de doct. Christiana*, *quod præter notitiam, quam ingerit sensibus, aliud facit in cognitionem venire* (quod verum est non solum de signo sensibili, accipiendo sensum stricte pro sensu corporali, sed verum est etiam de sensum incorporali, accipiendo sensum generaliter pro potentia cognitiva), tunc dico,

quod nihil est ex cujus cognitione non possit deveniri in cognitionem alterius, saltem ut ex cognitione posterioris in prius, quin illud posterius possit dici signum; et sic concedo, quod super relationem aliquam realem potest fundari relatio signi ad aliquid prius; sed talis relatio non tantum ducit in cognitionem sui, sed etiam alterius. Et hoc modo si quis videret paternitatem in suo fundamento, posset esse signum rememorativum actus generationis præteriti; et isto modo in proposito; et maxime non est hoc inconveniens, quia ista relatio signi non est, nisi relatio rationis, loquendo de signo instituto ad placitum, cujusmodi est character respectu suscepti Sacramenti.

Quod additur ibi de relatione configurationis, sive obligationis, non cogit. Potest enim religiosus per votum religionis obligari ad servandum religionem, et qui fecit homagium, per actum faciendi homagium obligari domino suo, et universaliter in talibus, per promissionem præcedentem; et tamen non est ibi aliqua forma absoluta, super quam fundatur ista obligatio, nec forte aliqua relatio nisi rationis, et ita abundanter posset salvari ratio obligationis, si poneretur relatio realis, sicut filiatio in filio posset esse fundamentum alicujus habitudinis filii ad patrem, puta obligationis ad dilectionem naturalem, etsi possibile esset filiationem solam esse.

Et ad illam probationem, quod tunc esset processus in infinitum in relationibus, dico quod non valet de realibus relationibus, quia aliqua est relatio ultima, in qua non potest fundari alia realis, sicut aliquod est accidens ita ultimum in entibus, quod non potest ulterius esse subjectum alicujus accidentis, et ideo non sequitur, si accidens potest esse in accidente, quod in accidentibus est processus in infinitum. De relationibus tamen rationis bene concedo quod ibi potest esse processus in infinitum, quia quælibet relatio sive realis, sive rationis, potest ulterius fundare aliam relationem rationis.

De hoc dictum est 2. d. 1. quæst. 4. et 5. In relationibus rationis dari processum.

7. Tertia etiam (b) ratio non valet, quia vel æquivocat de potestate, vel habet unam propositionem falsam. Si enim accipiatur potestas simpliciter ad aliquem actum, qui sine illa potestate simpliciter non posset haberi, sic nego characterem esse potestatem. Nam baptizatus in nullum actum simpliciter potest, in quem non posset non baptizatus, et hoc sive loquendo de actu in quem potest active, sive de actu, quem quodammodo potest ab alio recipere; ita enim posset non baptizatus inungi chrismate, sicut baptizatus, et ita posset abluere sicut baptizatus.

Si autem loquamur de potestate non simpliciter, sed ministeriali, hoc est, per quam aliquis fit conveniens minister alicujus principalis agentis, et sine illa potestate non esset conveniens minister principalis agentis; talis potestas non oportet quod sit forma

D. Thom. in 4. d. 24. art. 3. quæst. 2. Potestas ministerialis consistere potest in relatione rationis.

absoluta, imo sufficit in multis, quod sit tantummodo relatio rationis. Quod probatur secundum eos, quia Episcopatum non dicunt esse ordinem ultra Sacerdotium, tamen Episcopus habet potestatem talem ministerialem, quam non habet non Episcopus; est enim conveniens minister in aliquod actu, cui Deus assistit, ut in actu ordinandi, et non similiter assisteret, si alter non Episcopus exequeretur similem actum. Consimiliter constitutus judex si ferat sententiam, sententia tenet; prius autem non tenuisset, quia sententia a non suo judice lata, nulla est ipso jure; nec tamen ille judex, nec ille Episcopus habet aliquam formam absolutam realem, nec forte relativam, nisi tantum rationis, quam prius non habebat. Per illam enim relationem rationis, qua ipse a principe instituitur judex, voluntas principis ratificat sententiam ab eo latam, et vult eam observari; non autem ratificat sententiam alterius non constituti judicis, nec vult illam observari. Et ita iste per illam habitudinem ad voluntatem principis, habet potestatem ministerialem respectu principis, ut principalis agentis ad aliquem actum convenienter exequendum ministerialiter, quem sine tali relatione non posset convenienter exequi; et multo magis posset relatio realis, si inesset, poni talis potestas convenienter exequendi ministerialiter aliquem actum. Patet enim quod filius qua filius, potest habere aliquam auctoritatem exequendi aliquem actum in domo patris, quem non potest non filius. Et iterum, nepos habet aliquam auctoritatem exequendi aliquem actum, licet inferiorem, quem non potest non nepos; et potestas ista sic præcipiendi vel imperandi non est nisi cognatio vel filiatio.

Sic etiam apparet ad illas potestates, de quibus arguitur in speciali. Nam potestas ordinandi et confirmandi, si est activa, non est nisi ad ministrandum convenienter in tali actu tali domino, ut ipse ad actum ministerialem hujusmodi assistat, operando principaliter, eo modo quo non assisteret simili ministerio exhibito ab alio. Character autem Baptismalis, si ponitur potestas passiva, non ponitur passiva, nec ut receptiva, neque ut ratio recipiendi; nihil enim absolute potest recipere anima baptizati, quod non possit recipere anima non baptizati; sed est potestas quædam relativa de congruo ordinata a principali agente disponente agere in passum habens talem formam, et non in aliud passum. Talis autem forma relativa de congruo respectu alicujus agentis principalis voluntarie potest esse sola relatio, sicut aliquis disponit agere aliquid in aliquem, quia filius, vel quia consanguineus, nolens aliquid simile causare in non habente talem relationem.

COMMENTARIUS.

(a) ***Secunda ratio habet etiam majorem falsam***, etc. Oppositum majoris probat, quia fundatur proportionalitas, quæ est

onem lari in era one.

similitudo duarum proportionum in ipsis, quæ relationes sunt secundum Euclidem *quinto Geometriæ*; et sicut *quid* dicitur de omnibus generibus, et *ens*, ita et *unum;* ergo relationes primi generis, quæ fundantur in unitate et numero, etiam inveniuntur in genere relationum, et sic de identitate et æqualitate, suo modo; sic relatio quæ distinguitur realiter a suo fundamento, est ens finitum creatum, ergo productum a Deo, ergo dependens, sic etiam est dependens a causis proximis in suo *esse*, per modum effectus, ergo dicit relationem effectus.

iæ nati- uper- itæ oni- is, jectis nina-

Item inhærent relationes subjecto per modum accidentis, et constituunt subjectum et fundamentum suo modo, sicut formæ aliæ; ergo dicunt rationem causæ et causati, quæ sunt denominationes relativæ, et posteriores sua entitate. Item distinguuntur constitutum realiter ab alio, ut patrem a filio, dicunt etiam oppositionem ad invicem. Si ergo character esset relatio, nihil obstaret, quin fundaret relationem similitudinis, quatenus hæc vagatur per omnia prædicamenta, distinguatur realiter, vel non distinguatur, parum refert, quia quocumque modo sumatur, esset posterior, sicut proprietas posterior est natura suo subjecto, et inhærentia ipsa relatione, sine distinctione reali utriusque, manente solo formali, vel rationis, ut volueris.

Fundaret etiam relationem signi, eo modo quo Augustinus definivit signum respective ad intellectum, ex cujus cognitione posset quis devenire in cognitionem fundamenti, ut prioris; esset etiam signum rememorativum actus præteriti, ut si quis videret paternitatem in suo fundamento, recordaretur generationis præteritæ.

tio.

Sed objicies contra hæc, quod relatio cognoscitur per sua extrema; ergo non extrema per ipsam, et consequenter nequit fundare relationem signi per modum etiam posterioris ad prius, cum non sit ratio cognoscendi prius, neque per se, neque per suam speciem cognoscibilis sit; ergo hæc doctrina non est realis aut fundata. Respondetur illud principium esse Philosophi, et verum esse respective ad nos, quoad primam cognitionem, quæ fit virtute alicujus objecti motivi; non sequitur tamen quoad cognitionem ex objecto terminativo, tanquam ex ratione cognita, quia relatio, ut cognita potest esse ratio cognoscendi suum fundamentum et terminum, cognitione magis distincta, quam fuerit prior. Sic ex cognitione causalitatis et dependentiæ, quæ sunt relationes, cognoscimus Deum ex creatura, et per inquisitionem, tam Physicam quam Metaphysicam cognoscimus ejus omnipotentiam, et eum esse primum motorem, quod alias non cognosceremus via naturali, per solam cognitionem entis creati sub ratione absoluta. Sic etiam relatio ut cognita, est ratio cognoscendi ordinem et dispositionem universi et totius naturæ inter se. Et si loquamur de cognitione causæ per effectum, illa etiam a posteriori non est ex absoluta cognitione effectus sub ratione entis, nisi cognoscatur ordo et respectus ejus ad causam, a qua fit, quia effectus, saltem æquivocus, non includit virtualiter, formaliter aut eminenter suam causam in *esse*, aut *cognosci* hoc modo. Hinc etiam ubi nullus est respectus, necessarium est, ut intellectus negotietur, et formet respectum rationis, quales sunt intentiones logicales tanquam rationes intelligendi substrata, quo spectant impositiones vocum et signorum ad placitum.

Responsio prima.

Relatio est ratio cognoscendi aliud.

Cognoscimus Deum ex creaturis per viam dependentiæ.

Modi cognoscendi intentionales, et Logicales.

Respondetur secundo, illud principium verificari propriissime, spectando naturam 8.

Responsio secunda.

Extrinsecus adveniens cognoscitur per se, et propriam speciem.

rei de relatione extrinsecus adveniente, quæ sicut in *esse* causatur ab extremis, ita etiam in *cognosci*, quoad primam sui apprehensionem; quæ ratio non currit in relatione extrinsecus adveniente, quæ ab extremis non causatur, ideoque motus et figura, quæ sunt relationes, cadunt sub sensum tanquam sensibilia communia, et probabilius est eas habere species proprias, quamvis supponant motionem sensibilis proprii. Quamvis ergo relatio extrinsecus adveniens non intelligatur, non cointellectis extremis, non tamen necessario per extrema intelligitur, et sic nihil obstat, quin primo etiam movere possit intellectum ad cognitionem extremorum.

Tertia responsio.

Respondetur præterea tertio, illud principium Philosophi intelligi respective ad cognitionem nostram, pro hoc statu, quam ipse existimavit esse ex natura intellectus nostri et potentiæ, cum dependentia a sensibus, ac proinde nullum statuit objectum motivum intellectus nostri, nisi quidditatem rei sensibilis, nec intellectus Angelici forte, nisi propriam essentiam. E contra Doctor noster in 1. *dist.* 3. *quæst.* 3. statuit objectum motivum intellectus creati esse ex natura potentiæ, omne ens finitum vel absolutum, vel respectivum, quod non est ad Deum, ut ad terminum, quod nunc suppono; hoc ergo dato, principium illud Philosophi non currit, nisi pro cognitione hujus status. Character autem est objectum motivum, et signum rememorativum, tenendo hoc ipsi convenire ex natura rei respectu intellectus abstracti, quia est aliquid supernaturale et spirituale, ac proinde ratio illa, aut objectio non concludit respectu ejus, nisi in ordine ad statum præsentem, qui non extenditur ad cognitionem rei spiritualis in se, et supernaturalis nisi per fidem, quæ tantum

Error Philosophi.

Objectum motivum intellectus pro hoc statu.

Character potest cognosci ab intellectu separato.

docet esse aliquid impressum in anima per modum effectus indelebilis; quid autem sit, non exponit, ex quo patet ad objectionem.

Subjicit præterea Doctor hanc relationem signi in charactere non esse realem, sed ad placitum, maxime respectu Sacramenti præteriti, a quo tantum moraliter, et non physice causatur; hæc autem potest esse non solum in relatione reali, sed etiam in aliquo non reali. Perinde subjungit de relatione configurationis seu obligationis, quia hæc obligatio potest sequi etiam ad votum, homagium, promissionem, præceptum, contractum, et hujusmodi, quibus præmissis manet persona obligata, quamvis post actum non sit aliqua forma absoluta permanens.

5. Relatio signi in charactere non est realis.

Idem de relatione configurationis.

Est ergo hæc relatio rationis, vel ut alii vocant moralis, et instare ad hæc omnia licet in ipso Sacramento, quod dicit relationem signi et configurationis externæ, et obligationis ad Christum, et legem, cujus est professio et distinctivum membri visibilis in Ecclesia militante, quia non judicat, aut cognoscit membrum a non membro per signa interna; hæc autem omnia perinde dicuntur de Sacramento in Scriptura et Patribus, ac de charactere, quamvis solum dicant relationem rationis in Sacramento; ergo in charactere idem dicunt, ac proinde recte fundari possunt in relatione reali.

Postea subdit responsionem ad illud, quod infertur, nempe, si una relatio fundaret aliam, daretur processus in infinitum. Respondet negando sequelam; de hoc vide ipsum *in* 2. *dist.* 2. *quæst.* 4. *et* 5. ubi statuit hanc regulam: quoties fundamentum nequit esse sine termino, ad quem dicit respectum, tunc respectum non distingui realiter a fundamento, quia hæc dependentia arguit respe-

ctum, sine quo nequit esse ex dependentia fundamentali ad terminum esse eumdem sibi realiter, ut est creaturæ ad Deum, totius per se ad partes, relationis ad subjectum, correlationis ad aliam correlationem propter simultatem. Procedendo ergo secundum eumdem ordinem ejusdem relationis in specie, verbi gratia, similitudinis ad correlativam sibi, non distinguitur realiter ab ipsa; si vero est ad aliam similitudinem, a qua non dependet secundum hanc simultatem, est diversa realiter, et status est in tertia similitudine ex ratione præmissa.

Et si dicatur gratis hoc dici, respondeatur ex quo capite colligi possit identitas respectus realis ad suum fundamentum, nisi ex illo principio jam præmisso, nempe ratione dependentiæ, nam si hæc dependentia ex sententia aliorum probat identitatem essentialem, a fortiori probat identitatem realem. Ratio autem quam assignat hîc Doctor, est ad hominem, retorquendo argumentum ex communi sententia, et secundum paritatem, ut ostendit consequentiam illam non excludere; principium autem ex quo sequitur, est per se notum, nempe in dependentia per se non dari processum.

(b) *Tertia etiam ratio non valet*, etc. Hæc ratio est, quod relatio non potest esse potestas activa vel passiva, cujus contrarium competit characteri; ergo non est relatio, etc. Respondet Doctor hanc rationem æquivocare vel continere propositionem falsam; æquivocat, si sumat potestatem nunc in sensu morali, nunc in sensu physico, verbi gratia, in majore sumendo potestatem pro principio agendi physico, ut appellat relationem; in minori ut determinat characterem in sensu morali. Si autem physice sumat potestatem, quæ dicitur simpliciter potestas respective ad moralem, quæ secundum *quid* est talis. Minor est falsa, ut manifeste patet in littera; nullum enim actum potest physice exercere active, aut passive quin eumdem possit non baptizatus exercere physice, ut patet exemplis, quæ adducit. Si autem loquatur de potestate ministeriali et morali, major est falsa, ut clare probatur ex textu, instando ad hominem in ordine Episcopatus, qui non est diversus a Presbyteratu, ex opinione D. Thomæ *in* 4. *d.* 24. *a.* 3. *q.* 22. Item instat de potestate judicis, filii, nepotis, in ordine ad actus competentes, ac tandem declarat propositum in charactere sacramentali.

Character non est potestas physica.

SCHOLIUM.

Rejicit quartam rationem D. Thom. quia destruit primam, et resolvit, non obstantibus rationibus allatis, posse defendi characterem esse relationem extrinsecus advenientem. Favet Trid. ss. 7. can. 9. dicens esse signum. De hujusmodi relationibus agit 3. dist. 1. quæst. 1. et infr. d. 13. quæst. 1.

Quarta (c) vero ratio destruit 9.
primam. Si enim universaliter in aliis Sacramentis causaretur relatio nova ad actionem vel passionem Sacramenti, et non character, ergo est ibi relatio nova sive absolutio aliquo novo, nisi fingas in quolibet alio poni aliquod absolutum correspondens characteri, utpote ornatum quemdam. Sed si ille ornatus est forma supernaturalis, erit indelebilis, eo modo quo character est indelebilis, quia non poterit habere causam demeritoriam. Et tunc videtur fictio, quare non possit dici character, cum sit forma prior ipso effectu principali Sacramenti, et forma indelebilis, quare

Ornatus si admittatur, erit character.

etiam ille ornatus non poterit habere effectum suum, cessante fictione in aliis Sacramentis, sicut ponitur character in Sacramentis imprimentibus characterem.

Respondeo ergo, quod ratio nihil probat, nisi quod character non est quæcumque relatio ad actionem vel passionem Sacramenti; sicut si esset forma absoluta, non esset quæcumque absoluta, quia in aliis Sacramentis, secundum istos, imprimitur aliqua forma absoluta, sed non character. Et propter hoc potest dici, quod non in quolibet alio Sacramento imprimitur aliqua relatio manens post actum; character autem si est relatio, manet post actum suscepti Baptismi, imo semper. Non obstantibus ergo istis rationibus, quæ non concludunt, ut visum est, potest dici characterem esse tantummodo quemdam respectum extrinsecus advenientem ipsi animæ, causatum a Deo immediate in susceptione Sacramenti initerabilis, quia sic ponendo saltem omnes conditiones salvantur, quæ communiter attribuuntur characteri.

Nihil cogere, quin character sit relatio extrinsecus adveniens.

COMMENTARIUS.

11. (c) *Quarta vero destruit primam*, etc. Patet redargutio ex littera, estque urgens, ac tandem respondet nihil aliud concludere, nisi characterem non esse quamcumque relationem causatam a Sacramento; ac tandem statuit conclusionem primam non absolute, sed respective ad rationes illas, earumque solutiones, posse teneri characterem esse relationem extrinsecus advenientem ipsi animæ, causatum a Deo immediate ad susceptionem Sacramenti non iterabilis, quia sic tenendo saltem omnes conditiones salvantur, quæ communiter tribuuntur characteri. Probatio hujus petitur ex præmissis de sententia Alberti, nisi quod aliter senserit de relatione, nempe esse prædicamenti *Ad aliquid;* hoc autem satis impugnatur ex ratione D. Thomæ. Prima duo dubia quæ supersunt ad veram declarationem hujus conclusionis, explicat Doctor duobus paragraphis sequentibus.

Prima conclusio.

SCHOLIUM.

Tenendo characterem esse respectum, ut tenet Albert. supra, refutat sententiam, quæ videtur D. Thom. dicentem fundari in actu præterito. Primo, quia fundamentum et respectus sunt in eodem subjecto. Secundo, non ens nequit fundare ens reale. Tertio, sequeretur characterem non esse annihilabilem. Resolvit fundari in anima ejusve potentia.

Sed restant duo dubia. Primum, de fundamento proximo illius relationis. Aliud, quo modo possunt characteres diversorum Sacramentorum distingui ab invicem. De primo, videretur alicui, quod actus susceptionis Sacramenti transiens in præteritum, esset proximum fundamentum, vel proxima ratio fundandi istam relationem. Sed istud est falsum specialiter in proposito, quia ratio fundandi et relatio sunt in eodem subjecto proximo; susceptio autem Sacramenti et character, licet sint in eodem supposito, non tamen in eodem subjecto proximo, quia susceptio Baptismi infuit secundum corpus, character secundum animam.

Istud etiam est generaliter falsum hîc et in aliis, propter duo. Primo, quia non ens non potest esse fundamentum, vel ratio fundandi aliquam relationem realem, quia nec terminus. Propter hoc enim ponitur contradictio relatio rationis, quia habet fundamentum vel terminum, *negationem;* actus autem transiens in præteritum, postquam transiit, simpliciter non est; ergo postquam transiit, nulla relatio talis fundatur super eum. Hoc secundo patet, quia ad terminum immutabilem super fundamentum omnino immutabile, non potest fundari relatio, nisi simpliciter immutabilis, et etiam necessario inhærens fundamento. Unde si aliqua essentia creaturæ esset simpliciter immutabilis, relatio illius ad Deum esset simpliciter immutabilis; ergo si character dicat aliquem relationem ad Deum, (de quo patet, quod est terminus immutabilis, et fundatur in actu ut præteritus est, cum actus præteritus, ut præteritus, sit simpliter necessarius, in tantum quod de potentia absoluta divina non potest esse non præteritus), sequitur quod ista relatio realis esset omnino immutabilis, etiam loquendo de potentia Dei absoluta. Hoc autem videtur inconveniens, quod aliqua sit relatio realis alia a suo fundamento, quam non possit Deus de potentia absoluta delere a fundamento suo, sicut posterius a priori; et illæ duæ probationes ultimæ probant paternitatem non fundari super *genuisse.*

1. . 20. amen- Et si adducas Philosophum contra hoc, 5. *Metaph. cap. de ad aliquid,* Pater dicitur eo quod generat. Respondeo, actus potuit esse causa in *fieri* ipsius relationis, et quidem quando fuit causa, tunc relatio infiebat, sed non est causa in *esse,* sicut non manet, manente relatione; fundamentum autem non tantum est causa in *fieri* relationis, sed in *esse.* Quid est ergo fundamentum paternitatis? Respondeo, fundamentum proximum est ipsa potentia generativa, non loquendo de respectu quem de se dicit potentia, sed de isto absoluto, quod denominatur a respectu. tum paternitatis proximum ipsa potentia generativa.

Dico ergo a simili in proposito, si character ponatur relatio realis, ejus fundamentum proximum est ipsa nuda anima, sive essentia, sive potentia (de hoc in sequenti quæstione), quia respectus extrinsecus adveniens potest fundari super fundamentum, ex cujus principiis nullo modo egrediatur; nec fundamentum ejus proximum oportet determinari ad illum aliquo modo ex ratione sua propria, quia tunc non esset respectus extrinsecus adveniens, sed tantummodo determinatur ad illum ab ipso agente; sic in proposito. Subjectum characteris proximum est anima, vel ejus potentia

COMMENTARIUS.

(d) ***Sed restant duo dubia***, etc. Hoc dubium de fundamento characteris, movet quasdam rationes, quæ difficultate non carent. Negat Baptismum præteritum, qui in sensibili actione perficitur, esse fundamentum; primo, quia ratio fundandi, et relatio sunt in eodem subjecto proximo. Susceptio Baptismi fuit in corpore, character autem est in anima. Hæc ratio patet in relationibus primi modi, 12. Dubium.

Ratio fundandi, et relatio sunt in eodem subjecto. Paternitas fundatur in toto.

quia unitas et pluralitas sunt in eodem subjecto, in quo est relatio diversitatis et identitatis, aut similitudinis. Difficultas esse potest de relatione paternitatis, an potentia generativa sit in toto, in quo et ipsa relatio, vel in illis organis, in quibus habet operationem. Respondetur esse in toto, quia phantasia et appetitus concurrunt etiam ad generationem, et nutritiva, quæ ministrat et disponit materiam. Secundum probat idem ex fundamento universali, quia non ens non potest esse fundamentum, aut ratio fundandi relationem realem, quia hoc discernitur relatio realis a relatione rationis, quod

Distinctio relationis realis, et rationis.

hæc fundari possit in non ente, vel est ad non ens. Hoc fundamentum discriminis non est forte universale, tanquam hæc sit prima differentia, quia etiam relatio rationis inter ipsa entia fundari posset, sed sufficit in ordine ad præsens, quia loco citato ex secundo, hæc etiam conditio per se requiritur ad realem relationem, quod sit inter diversa et realia extrema, quæ in esse entis se respiciunt.

Non fundari paternitatem uper actu præterito.

Tenet ergo, et actum præteritum esse simpliciter non ens, et nullam relationem realem fundari in non ente; secundo, idem probat ex eo quod extrema immutabilia non possunt dicere relationem ad invicem, nisi omnino immutabilem; terminus in proposito hujus relationis characteris est Deus, et actus transiens in præteritum, qua præteritus est, et similiter immutabilis, ergo relatio erit etiam immutabilis. Patet major, quia si creatura aliqua esset immutabilis, etiam relatio ipsius ad Deum esset talis. Inconveniens ergo est, quod aliqua relatio distincta a fundamento sit talis, ut non possit Deus eam, ut posteriorem delere a fundamento, unde colligit paternitatem non esse fundatam super *genuisse*.

13. Objectiones

Ad intelligentiam hujus rationis. Objicies primo, relationem creaturæ ad Deum manente creatura esse immutabilem hoc modo, quo intelligitur hic immutabilitas manentibus extremis. Hoc ipsum etiam patet de relatione prædicamentali ex suppositione extremorum in *esse*, quia repugnat, quin insit et maneat inseparabiliter, quamdiu extrema manent. Tertio, non sequitur illa consequentia in proposito, quia licet fundamentum relationis extrinsecus advenientis esset immutabile, sicut et terminus immutabilis non sequitur ex natura extremorum, sed ex voluntate et actione libera Dei, a qua ut supponit supra, producitur; hæc autem suspendi potest manentibus extremis, ergo et relatio deleri. Quarto denique, videtur in conclusione supponere relationem quamcumque, quæ realiter posterior est suo fundamento, et ab eo realiter diversa, posse de potentia absoluta separari, etiam manente termino. Quinto, contra assertum non repugnat actum præteritum esse fundamentum, ut *quo*, seu conditio fundandi ipsam relationem; idem autem inconveniens videtur sequi, nempe relationem realem dependere a non ente, ut conditione, sicut et dependere ab eo ut causa, quia omnis dependentia entis sive referatur ad causam, sive ad conditionem, terminatur ad ens.

Respondetur intelligi immutabilitatem, qua posita aliter fieri nequit a Deo, sive mediate, sive immediate ex rei ipsius repugnantia, actum præteritum, qua præteritum repugnat non fuisse, quia hoc solo privatur Deus, ut non possit facere, quin præteritum fuerit præteritum, qua præteritum reduplicative; hinc ergo sequitur relationem, quæ fundatur in præterito, et terminatur ad Deum, immutabilem esse quantum est ex parte extremorum, quod solum intendit Doctor. Ad illud ergo quod objicitur, relatio creaturæ

ritur ma ctio. supposita creatura in *esse* esse immutabilis, negatur consequentia quantum ad immutabilitatem simpliciter, quia sicut fundamentum est contingens simpliciter, ita etiam et dependentia fundamenti ad terminum est contingens; quod a fortiori verum est in opinione quæ docet actionem Dei semper esse novam, et influxum novum respectu creaturæ ad extra. Ex quo patet ad aliam instantiam, quia relatio est mediantibus extremis saltem in potestate Dei.

atio turæ eum st igens.

tia ctio tur. Ad tertium respondetur, Doctorem loqui, supponendo principia communia de natura relationis, et prout habet necessitatem essendi ex conditione extremorum; non disserit ergo ex principiis propriis, sed arguit ad hominem contra eos, qui dicunt relationes secundi modi fundari super actione præterita, qua præterita est, qui etiam negant relationes extrinsecus advenientes modo, quo eas asserit Doctor, ac proinde ex suppositis eorum principiis sumit argumentum; si enim relatio non est in potestate Dei immediate, sed mediante fundamento et termino, quando extrema non sunt in potestate Dei, sic etiam neque relatio est in ejus potestate; si ergo actus præteritus qua præteritus, est fundamentum relationis characteris, dato quod character sit tantum relatio, et terminata ad Deum, recte sequitur consequentia Doctoris, qui mihi hic videtur disserere contra Albertum, qui statuit characterem esse relationem prædicamentalem fundatam super susceptione præterita Sacramenti.

erit tra rtum.

5. onsio bject. Ad quartum responderet Mayronius, admittendo consequens; tamen Doctor *in* 1. *dist.* 17. *q.* 2. et alias sæpe, docet communem sententiam, nempe relationem intrinsecus advenientem non habere aliam causam proximam, præter extrema, et necessario ad ea consequi, prout in ratione secunda contra D. Thomam superius docet. Hic intelligendus est simpliciter intendere relationem esse in potestate Dei quoad separationem ejus a fundamento, quatenus vel ipsa potest immediate a Deo produci, si est extrinsecus adveniens, vel quatenus aliqua conditio, vel certe terminus et fundamentum est in potestate Dei; intendit enim probare ejus mutabilitatem, ac proinde non debere fundari super fundamento immutabili, qualis est actus præteritus, ut præteritus est; et sicut dixi, impugnat Albertum, supponendo characterem imprimi a Deo mediante Sacramento, et esse in potestate ejus consequenter sicut in *produci*, ita et in *conservari*.

Ad quintum respondetur ex Doctore, actum præteritum esse ipsam relationem in *fieri*, qua fuit præsens in *esse*, quia ex generatione præterita ponitur terminus, ad quem sequitur hinc inde relatio. Resolvit tandem in proposito characterem, si dicatur esse relatio, produci a Deo, supple physice, et esse extrinsecus advenientem, et fundari in ipsa anima, non ex natura fundamenti, quasi exigeret eam, sed ex determinatione et actione Dei qua ponitur in *esse*. Vide *infra dist.* 13. *quæst.* 1. *ad.* 5. *dist.* 14. *quæst.* 1. *quodlibeto* 12.

SCHOLIUM.

Characteres se ipsis formaliter distingui, et explicat optime per congruentias, quare tantum sint tres, et initerabiles, per comparationem ad politiam mundanam.

(e) Ad secundum dubium dico, quod sicut character, si poneretur forma absoluta, diceretur distingui characteres seipsis formaliter, ita si ponantur respectus illi, 12. Characteres diversorum Sacramentorum, quomodo distinguuntur

ad se invicem.

licet ab extrinseco possint distingui extrinsece, tamen formaliter distinguuntur seipsis.

Optimæ congruentiæ pro tribus characteribus, per comparationem ad politiam humanam.

Sed si quæras, quare ergo sunt tantum tres characteres? Respondeo, quia de hoc non faciam mentionem specialem in materia de Confirmatione vel Ordine, ideo dico quod hoc potest patere per simile in politiis istis mundanis; nullus enim habet determinatum gradum in familia regis, quia comedit vel bibit, nec quia post offensam dominus reconciliatur sibi, nec quia multiplicat personas in ista politia, nam isti actus communes possunt esse omnibus in quocumque gradu; sed alium gradum habet aliquis, quando recipitur in familiam domini; alium quando ulterius proficit et constituitur, ut miles ad defendendum rempublicam; alium quando constituitur ut supremus sub domino ad constituendos alios in gradibus determinatis in sua familia, utpote aliquis Senescallus generalis, ut immediatus sub domino, cui commissa est auctoritas universalis ad recipiendum aliquos in familiam domini. Et ideo si esset nomen impositum, quod significaret gradum in familia, vel baliviam, non diceretur habere gradum vel dignitatem aliquis, quia accedens ad mensam, vel quia conjugatus, vel quia rediens ad gratiam post offensam, sed diceretur tantum habere gradum, qui de populo esset assumptus in familiam domini, et ulteriorem gradum, qui in familia constitueretur ad defendendum domum vel dominum, et ulteriorem, qui constitueretur tanquam præpositus ad recipiendum aliquos ad familiam, et instruendum inferiores.

Sic in proposito, tria Sacramenta, scilicet Eucharistia ad nutritionem spiritualem, Matrimonium ad procreationem corporalem, Pœnitentia ad reconciliationem annualem, in nullo certo gradu constituunt in Ecclesia, imo possunt esse communes omni membro Ecclesiæ, in quocumque gradu. Sed primus gradus in Ecclesia, et quidem universalissimus est recipi in familiam Christi, quod fit in Baptismo. Secundus specialis in militiam ad defensionem fidei Christianæ, quod fit in confirmatione. Tertius constitui in patrem et pastorem ad introducendum alios in Ecclesiam, et ad dirigendum et ad instruendum eos, quod fit in Ordine. Et sicut in politia illa non congruit illas tres dignitates iterari, scilicet receptionem in familiam, promotionem ad militiam, et prælationem ad doctrinam, bene tamen iterari possunt nutritio, et procreatio, et reconciliatio; ita in proposito, tria Sacramenta non decet iterari, alia autem iterantur, et in non iterandis gradus initerabilis acquiritur, et character dicitur, in iterandis autem non.

Per Bapt. fit quis de familia Christi, per confirmationem [illegible], per ordinem præpositus.

COMMENTARIUS.

(e) ***Ad secundum dubium dico***, etc. Resolutio est characteres seipsis distingui, sive ponantur formæ absolutæ, sive respectivæ, quia in genere relationum perinde diversitas specifica et numerica salvatur, sicut in aliis generibus.

(f) *Sed si quæras, quare ergo tantum sunt tres characteres*, etc. Numerum characterum egregie colligit, et optime declarat ex proportione, quam habet status legis Evangelicæ ad politiam humanam, in qua gradus speciales servantur quoad dignitatem in familia Principis, qui non conveniunt omnibus. Primus gradus est universalis omnibus, qui recipiuntur in familiam; secundus, militiæ; tertius, ministrorum et dispensatorum, servata hac proportione: Baptismus est, per quem quis recipitur in familiam; Confirmatio, in militiam, Ordo disponit ministerium, reliqua Sacramenta communia sunt omnibus de familia, vel esse possunt. In tribus Sacramentis gradus initerabilis recipitur, qui dicitur character. De primo, gradus receptionis in familiam per Baptismum ex dictis satis liquet.

De secundo gradu militiæ, hanc eamdem metaphoram servant Patres, Eucherius Lugdunensis homil. in die Pentecostes: *Sic*, inquit, *exigit militaris ordo, ut cum Imperator quemcumque in militum receperit numerum, non solum signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum, ita in baptizato benedictio illa munitio est. Dedisti militiam, da ei adjumenta militiæ;* et infra: *In Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam, in Baptismo alimur, post Baptismum roboramur*, etc.

Prosper in lib. Sententiarum, sentent. 342. *Ideo chrismari docet Christianos, ut fiant luctatores contra diabolum*. Beda *in Psalmum* 26. *Dominus illuminatio mea*. etc. Alcuinus *de officiis, cap*. 19. Rabanus *de instit. Cleric. lib*. 1. *c*. 30. Ivo Carnotensis *serm. de excellentia sacrorum Ordinum, et serm. de convenientia novi et veteris Testamenti*, Magister *dist. sequenti*, Trident. *ss*. 7. Florentin. Tertius gradus fusim suo loco ex Scriptura et Patribus declarabitur juxta proprietatem dictæ metaphoræ.

SCHOLIUM.

Resolutive tenet ut problema, characterem esse formam absolutam, vel relationem realem extrinsecam. Ex quo constat Vasq. 3. p. d. 34. cap. 2. falso imposuisse Scoto, quod dixerit characterem esse relationem rationis. Constat etiam alios esse temerarios, qui ob hoc Scotum temeritatis notant; imo non tenet esse respectum realem, ut falso ei imponit Sotus supra, sed tantum hoc posse defendi, probabilius tamen poni formam absolutam, ita ejus discipuli, Bassol. hîc. q. 3. Mayron. d. 7. q. 5. a. 10. Rubion. q. 2. a. 2. Vorillon. *d*. 3. q. 3. concl. 1.

(g) Ad quæstionem potest dici, 13.
quod sicut non potest probari aliquam formam realem imprimi in susceptione Baptismi, aliam a gratia et virtutibus, et hoc neque per rationem naturalem, neque etiam per rationem evidentem ex creditis manifestis, ita non potest probari characterem, si ponatur forma realis, esse formam absolutam realem vel respectivam, quia utrumque salvari potest, quod sit, scilicet forma respectiva, sicut jam ostensum est, vel quod sit forma realis absoluta. Si ponatur, non potest evidenter improbari; quædam enim sunt satis rationabiliter concedenda de charactere, si ponatur esse, utpote quod *est forma spiritualis impressa a Deo cuicumque suscipienti Sacramentum non iterabile*. Et quod ex institutione divina efficaciter significat gratiam illius Sacramenti; et quod disponat ad eam, sicut declaratum

Descriptio, et declaratio characteris.

est in quæstione præcedente, quia est in eodem susceptivo, et ab eodem agente. et forma prior et imperfectior; et quod sit indelebilis, cum non habeat causam demeritoriam corruptivam. Et quod sit signum memorativum respectu susceptionis Sacramenti, quæ præteriit, et signum configurativum, id est, signans obligationem animæ ad Christum. Quod etiam sit forma assimilativa alteri suscipienti Sacramentum, et ab alio distinctiva, qui non suscipit.

(h) Hæc omnia, quæ videntur rationabiliter concedenda de charactere, si ponatur forma realis absoluta, possunt salvari, si ponatur respectus realis per modum prædictum, sicut si est forma absoluta realis. Si autem ponatur respectus realis, dictum est prius, qualiter ista salvabuntur, qualis respectus sit, quia extrinsecus adveniens. Sed si ponatur forma absoluta, necesse est dicere quod pertineat ad genus qualitatis, nec oportet declarare quomodo omnes istæ conditiones sibi conveniant, quia satis patet.

Opinio Richardi in 5. d. 5. a. 2. q. 1. sol. 3. art. Idem Bonav. et alii multi. Text. 16.

(i) Sed tunc est dubium, in qua specie qualitatis debeat poni? Dicitur, quod quia est qualitas supernaturalis, non oportet quod ponatur in genere Qualitatis secundum Philosophum 10. Metaphys. *Corruptibile et incorruptibile differunt plusquam secundum genus.* Naturale vero et supernaturale differunt plus quam corruptibile et incorruptibile, quia corruptibile et incorruptibile continentur sub uno membro, scilicet sub naturali; ergo multo magis naturale et supernaturale plus differunt quam secundum genus.

Contra, fides, spes et charitas sunt supernaturalia quædam, et tamen conceduntur esse proprie in genere Qualitatis. Hoc idem patet aliter, quia naturalitas et supernaturalitas non sunt conditiones, nisi per comparationem ad agens; talis autem comparatio non variat aliquid quantum ad esse in genere, quia aliquid ponitur in genere secundum suam propriam quidditatem formalem, circumscripta relatione ad agens. Nec valet dictum Philosophi 1. *Metaph.* quia loquitur de genere Physico; sic enim nulla duo sunt ejusdem generis, nisi sint transmutabilia ad invicem. Sed idem genus Logicum bene potest continere multa, quæ non pertinent ad idem genus Physicum, ut patet de substantia corporea et incorporea, et de qualitate corporali et spirituali.

Aliter dicitur, quod secundum quod est principium configurandi, potest poni in quarta specie Qualitatis; secundum autem quod est principium assimilandi, poni potest in tertia; et, ut est potestas quædam, in secunda; et ut est dispositio ad gratiam, in prima, quæ est dispositio; inquantum vero immobiliter permanens, in prima, quæ est habitus. Sed hoc non valet, quia etsi posset habere multas proprietates, secundum quas assimiletur formis diversarum specierum Qualitatis, tamen non potest esse in se tot quidditative. Non enim est in se, nisi una quidditas simpliciter; ergo tantum erit in una specie.

isio itatis in tuor ies, est eris ecies. Verumtamen istud posset habere aliquam probabilitatem de una alia forma, quia secundum veritatem, illa divisio Qualitatis in quatuor species, non est proprie generis in species, sed est tantum secundum quosdam modos diversos convenientes diversis qualitatibus. Et forte eidem qualitati in se secundum essentiam, possent competere plures modi, qui ponuntur in diversis qualitatibus. ard. upra. r. 10. l. 5. . 8. Aliter dicitur, quod est in quarta specie Qualitatis, quia est figura quædam spiritualis. Sed hoc nihil est, quia nil collocatur in genere per proprietates metaphoricas; alioquin Christus esset vere in genere substantiæ inanimatæ, quia dicitur *Petra*; et esset in genere animalis irrationalis, quia *Leo* dicitur metaphorice; et in genere Qualitatis, quia dicitur *lux : Ego sum lux mundi*, etc. Sed ex metaphoricis colligenda est propria conditio rei in se, et secundum illam collocanda est in genere et specie, sicut posset species intelligibilis poni in quarta specie Qualitatis, quia configurat animam ipsi objecto cognito.

COMMENTARIUS.

17. (g) ***Ad quæstionem potest dici***, etc. Verba liminaria hujus paragraphi intelligenda sunt, prout declarata sunt in commento præcedentis quæstionis, § *Ad quæstionem*, et in declaratione veræ sententiæ ibuta racte- is Doctoris, suique discursus. Subjungit attributa characteris, tam communia quam specialia, ut esse formam spiritualem, esse causatam a Deo in suscipienet Sacramentum non iterabile; quod efficaciter significat gratiam illius Sacramenti, per modum dispositionis, ut forma prior et imperfectior; quod sit indelebilis, quia non habet causam demeritoriam, sicut habet gratia; quod sit signum rememorativum suscepti Sacramenti, signum configurativum Christo, signans obligationem suscipientis in ordine ad Christum, quod sit assimilativa forma et distinctiva, etc. Illa significatio efficax characteris est ex divina institutione, et non ex Physica virtute, et intelligitur secluso obice, scilicet quantum est ex natura characteris, tanquam formæ prioris ex ordinatione divina; vide eum supra ***quæst. præcedenti, responsione ad primum.***

(h) ***Hæc omnia***, etc. Statuit conclusionem problematicam, asserens hæc omnia posse salvari, vel per formam respectivam, eo modo quo supra eam declaravit; vel per absolutam a fortiori, quæ potest omnes illos respectus et denominationes dare. Argumenta modernorum contra primum membrum, philosophica sunt, et solum tangunt illam difficultatem : an scilicet relatio extrinsecus adveniens possit dari ? De qua ***infra dist.*** 13.

(i) ***Sed tunc est dubium in qua specie***, etc. Quærit deinceps in qua spe- 18. Richard.
cie qualitatis sit, vel an sit omnino in prædicamento ? Richardus negat eam poni in prædicamento, quia est qualitas supernaturalis. Contra Doctor, quia habitus supernaturales collocantur sub genere qualitatis; ergo supernaturalitas non obstat. Dices ex Philosopho 10. Metaphysicæ textu 16. ***Corruptibile et incorruptibile differunt plus quam secundum genus***, etc. 10. Metaph. Genus physicum et Logicum.
ergo et naturale et supernaturale. Respondet Philosophum loqui (ut verum est) de genere Physico; sic autem dicitur genus in ordine ad transmutationem unius

in aliud, non autem de genere Logico. Secundo, arguit contra eumdem, quia supernaturalitas et naturalitas non sunt conditiones, seu prædicata absoluta qualitatis, sed respective ad agens. Vide ipsum *quæst.* 1. *prologi*. Hic disputari posset hæc controversia quæ est inter Doctorem et D. Thomam de ratione formali supernaturalitatis, sed eam pro nunc remitto in commodiorem occasionem, quæ magis per se exigat tractatum; hîc enim incidenter tantum supponitur. Varios modos dicendi, quos etiam Richardus sequitur, subjungit Doctor, quos etiam impugnat. Advertendum est ad illam doctrinam Peripateticam, qua docet species enumeratas a Philosopho non esse proprias; nec divisionem illam, quam assignat Qualitatis, esse per differentias specificas, quoniam eidem Qualitati convenire possunt. Hæc disputatur in Logica et Metaphysica.

Divisio Qualitatis per Philosophum facta, non est essentialis.

SCHOLIUM.

Refutatis opinionibus Richardi et Bonav. ponit characterem, si sit forma absoluta, in prima vel secunda specie Qualitatis; et solvit quatuor rationes in contrarium. D. Thom. ponit in secunda specie, Alens. et D. Bonav. in prima.

15. Character est in prima, vel secunda specie Qualitatis.

Respondeo (a) ergo, quod si ponatur accidens absolutum, potest poni in secunda specie Qualitatis, vel etiam in prima; nec alterum istorum potest evidenter improbari. Si enim arguitur sic: non est in secunda specie, quæ est potentia, quia est supernaturalis, et ad illam speciem secundam non pertinet, nisi potentia naturalis, hoc nihil est, quia etsi Philosophus non loquebatur, nisi de potentia naturali, exemplificando, tamen potentia supernaturalis, si est absoluta et accidentalis et spiritualis, bene potest pertinere ad idem genus intermedium, sub qualitate cum potentia naturali, sicut et habitus supernaturalis ponitur pertinere ad idem genus intermedium cum habitu naturali. Si etiam ponatur in prima specie ut habitus, quia de difficili mobilis, non potest improbari.

Si autem contra hoc arguitur, quia est potentia supernaturalis, ergo non habitus; et consequentia probatur per simile, quia potentia naturalis non est habitus naturalis; et secundo, quia est dispositio ad gratiam, ergo non est habitus; et tertio, quia omnis habitus disponit ad bene vel ad male agendum, 2. *Ethicor.* sed character non; et quarto, quia omnis habitus disponit ad faciliter operandum, ex eodem, 2. *Ethicor.* character autem non. Cap. 5. [illegible]

16. Habitus supernaturalis est potentia naturalis [illegible]

Hæc non concludunt. Primum non, quia potest habitus supernaturalis, ut est forma supernaturalis, de difficili mobilis esse principium agendi vel resistendi corruptivo, et sic habere rationem potentiæ supernaturalis. Nec simile illud valet, quia habitus naturalis dicit quamdam facilitationem inductam super potentiam naturalem, quia potentia naturalis est, qua naturaliter possumus actus quos possumus; sed potentia potest esse aliqua supernaturalis forma spiritualis immobilis, et pro tanto potest dici habitus, et tamen est principium quo possumus in talem actum spiritualem vel supernaturalem.

est itio im.

Secundum vero non cogit, quia bene potest esse unus habitus dispositio ad alium, sicut secundum distinguentes habitum principii ab habitu conclusionis, habitus principii disponit ad habitum conclusionis; nec per hoc est dispositio, ut distinguitur contra habitum in prima specie, nam illa est qualitas de facili mobilis per oppositum ad habitum.

i im ren- 2. et 18. 1.

Tertium de bene (b) et male non est necessarium, quia aliquis potest esse actus indifferens; sicut enim ex frequenter bene agere acquiritur habitus inclinans ad bene agendum. et ex frequenter male agere, inclinans ad male agendum, sic ex frequenter agere absolute, acquiritur habilitas ad agendum tali actione, neque cum bonitate, neque cum malitia, sicut nec actus generativus fuit talis, scilicet bonus vel malus, hoc patet; potest enim aliquis frequenter considerans Geometriam habere facilitatem magnam ad considerandum conclusionem in illa scientia, nec est ibi habitus bonus vel malus, sicut nec actus ex quo generabatur, sic et in habitu supernaturali potest esse.

iegat tus re, a tum et 1. 17. 2. 37. gum. et 1. 3. 7. 20. uod s non t pium ium ciens.

Et si dicas (c), quod habitus supernaturalis non est talis, quia datur ad perfectionem recipientis, respondeo, habitus supernaturalis potest esse disponens ad actum bonum, licet non sit ejus principium elicitivum proximum vel sufficiens; et hoc modo fides infusa non est principium sufficiens eliciendi actum credendi, nec charitas infusa eliciendi actum diligendi, sed inclinant, ut concurrentibus aliis necessariis actus bonus eliciatur. Et ita dico, quod aliquis habitus supernaturalis potest remotius et imperfectius inclinare ad actum bonum, et talis ponitur character tanquam primo et remotissime disponens ad bonos actus. Illud autem quartum de facilitate nihil valet, quia non est verum, nisi de habitu acquisito; habitus enim infusus non dat facilitatem ad actum, ut patet de noviter converso, cui non est facile post conversionem actus bonos elicere, sed difficile quousque ex frequentia actuum bonorum acquirat aliquam virtutem acquisitam.

Ad argumenta, ad utramque partem. Ad primum, si ponatur forma absoluta, potest poni vel potentia, vel habitus, secundum, duas vias jam dictas. Ad secundum patet, in qua specie Qualitatis poneretur, et qualiter. Ad aliud, quantitas est forma absoluta, et tamen non ponitur activa. Oportet ergo exponere, quod habeat operationem respectu ejus, cujus sit sufficiens principium, vel quod aliquo modo se habeat ad operationem. Et sic concedo in proposito, quod illa forma est dispositio remota ad operationem. Ad quartum patet ex fine quæstionis præcedentis. 17. Ad argum. in princip. quæst.

Ad primum in oppositum, non est inconveniens aliquam relationem disponere ad formam absolutam, loquendo de dispositione non respectu agentis naturalis, nec quæ sit ratio receptivi, sed de dispositione conveniente respectu agentis supernaturalis, hoc Ad argum. in opposit.

est, per quam habens illam, est convenienter natum pati a tali agente, quia et isto modo potest relatio esse dispositio respectu cujuscumqne agentis voluntarii, sicut aliquis voluntarie habet filium pro convenienti objecto, sive passo alicujus actionis; alium autem non sine tali relatione habet pro convenienti passo, licet æqualis sit in omnibus absolutis filio.

Ad aliud de similitudine, patet quomodo similitudo non tantum fundatur super Qualitatem, ut est genus distinctum, sed ut generaliter invenitur in omnibus formis ratio ejus; hoc enim modo mentaliter crucifixus potest dici similis Christo crucifixo corporaliter.

COMMENTARIUS.

(a) *Respondeo ergo*, etc. Docet poni in
19. Character ad primam, vel secundam speciem reduci potest.
prima, vel in secunda specie Qualitatis. Hæc resolutio sequitur ex præmissa doctrina, qua eadem specie qualitas secundum diversas proprietates potest ad utrumque hanc speciem reduci; qui autem conducunt divisionem illam Aristotelicam esse per veras differentias, contendunt characterem ad unam tantum speciem reduci, verbi gratia, D. Thomas ad secundam eam reducit, quia est potentia. Sed contra hoc videtur, quod character inquantum est ens, debeat collocari in prædicamento, sed potestas activa aut passiva characteris non videtur aliud quam respectus moralis ex instituto; ergo secundum illum non recipit speciem, aut sedem in prædicamento; character enim baptismalis, licet sit habilitas seu potentia, qua redditur subjectum capax gratiæ sacramentalis, vel aliorum Sacramentorum. Primum ipsi competit, ut est forma disponens prior, non ex natura rei, quia gratia potest simpliciter communicari extra Sacramentum, non supposito charactere, cum quo non habet connexionem Physicam, quia sive per Sacramentum, sive aliter extra ipsum causetur a Deo, non variat essentiam et naturam ejus, sed modum tantum causandi moralem; ergo in Sacramento eatenus supponit characterem, quatenus Deus ita voluit, non vero ex necessitate formæ, neque aliter, quam etiam ut mediante fide et operibus causatur, prærequirit ipsa opera, ut pœnitentiam.

D. Thom. sententia. Potentia activa et passiva characteris est moralis.

Secundum etiam patet, quia capacitas respective ad alia Sacramenta est ex Dei institutione, ut patet, supposita opinione probabili, quæ tenet Baptismum non habuisse efficaciam ante resurrectionem et mortem Christi, quando ejus forma data est, quæ est sententia Leonis Papæ et aliorum, quos supra citavimus; tamen fuisse ordinatos Apostolos Sacerdotes, et communicasse mensæ Domini sumendo Eucharistiam in ultima Cœna constat. Hoc idem patet etiam de charactere, inquantum est potestas activa in ordine, quia est potestas moralis, et non principium Physicum sui actus; magis ergo videtur character statuendus in prima specie, quia constat esse per modum habitus difficulter mobilis et indelebilis. Sed quidquid dicatur res est obscura; salvantur enim Concilia et Patres, quoad ea quæ de charactere docent utroque modo, salvantur et proprietates ejus, tam communes quam particulares, quæ ut plurimum sunt morales præter hoc, quod est esse formam spiritualem impressam animæ, et indelebilem, quod magis proprie spectat ad habitum. Dices, Doctor dicit reduci posse ad secundam speciem; ergo erit potentia, et non moralis. Respondetur

qua est forma prior de facto, dici posse potentiam Physicam aliquo modo.

(b) *Tertium de bene et male*, etc. Hic docet dari habitum indifferentem in individuo, sicut et actum, qui non sit principium boni vel mali operis; vide Doctorem in 2. dist. 7. quæst. unica, § *De primo dico*, etc. *dist.* 41. *et quodlibeto* 18. Circa hæc movetur controversia 1. 2. *quæst.* 18. *art.* 9. et varii sunt modi dicendi; neque videtur D. Thomas ibidem, et *in* 2. *dist.* 41. *de malo*, *quæst.* 2. *art.* 4. *et* 5. Cum Doctore tenent partem affirmativam Alensis 3. *p. quæst.* 35. *m.* 3. D. Bonaventura *in* 2. *dist.* 41. *art.* 1. *quæst.* 3. esset prolixum eam ex instituto hic probare; manifesta tamen est ex Hieronymo *epist.* 11. apud Augustinum, Nazianzeno *orat.* 3. *in Julianum,* ubi asserit eam esse secundum Philosophiam. Vide annotationes Eliæ Cretensis. Sequitur ex Patribus contra Pelagianos, ubi agunt de potestate liberi arbitrii ad malum, et ad opera vitæ præsentis, quæ ad virtutem non faciunt sine gratia; negant autem potestatem eamdem ad bonum sine gratia Christi. Auctor Hypognostici inter opera Augustini *tom.* 7. *lib.* 3. in principio : *Esse,* inquit, *fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent sine Deo, aut inchoare, aut certe peragere, sed tantum in operibus vitæ præsentis tam bonis quam etiam malis*; *bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare et libere, velle habere amicum,* etc. *velle quidquid bonum ad præsentem vitam pertinet*, etc. Prosper contra Collatorem eamdem sententiam tuetur, Fulgentius *de Incarnatione, et gratia, cap.* 26. Joannes Maxentius, S. Bernardus *de gratia et libero arbitrio.* Augustinus *de Civitate Dei, lib.* 2. *cap.* 24. connumerat inter hæc opera artes Mechanicas, eas discernens a bono virtutis et a peccato, quosque refert viribus liberi arbitrii acquisitas esse; Gregorius *homil.* 27. Stoici Academici et Peripatetici apud Augustinum *lib.* 9. *de Civitate, cap.* 4. bona corporis, divitias, dignitates discernunt a bono virtutis, quæ appellabant indifferentia, quod et approbat Augustinus, sicut et Hieronymus in illud Isaiæ cap. 55. *Audite audientes me*, etc. Patres ergo loquuntur de his, ut discernuntur a bono virtutis, ad quod requiritur gratia, et loquuntur in exercitio, sic eodem modo etiam Philosophi loquuntur; ergo supponunt actus indifferentes circa hæc, qui neque boni, neque mali sunt in exercitio. Ad hæc facit articulus 15. damnatus in Concilio Constantiensi contra Joannem Hus : *Nulla sunt opera indifferentia*, etc.

Philosophi apud Augustinum.

Probatur conclusio a ratione, primo, quia nullum est præceptum, ad quod hoc reduci possit in universa lege, operantem deliberate operari debere honeste, quia illud præceptum non est negativum, ut per se constat, quia illud non extenditur ultra motivum virtutis in specie, seu extrema contraria, hic autem si aliquod esset malum, esset tantum omissionis; non præceptum affirmativum, quia hoc tantum pro determinato tempore et circumstantiis obligat. Denique nullum est præceptum, aut regula operandi moralis, hic et nunc, sive per fugam, sive per prosecutionem, quæ non determinat aliquam materiam, et motivum virtutis in specie, alias esset inordinatum et inobservabile, cujus observantia etiam esset infructuosa, cum ad nullam in specie honestatem reduceretur.

21. Probatio a ratione. Nullum esse præceptum obligans semper ad finem honestatis in singulis operibus.

Dices ex eo oriri obligationem, quia ratio data est homini, ac proinde debet semper ex ratione agere. Contra, manet eadem difficultas, peto secundum, quam

Responsio. Impugnatum.

honestatem tenetur agere? Secundo, hoc tantum est consilii, non obligationis, sicut enim justus non tenetur semper agere ex justitia et meritorie, quamvis justitia in eum finem data est, sic etiam neque secundum inclinationem rationis agere ad honesti finem; et sola ratio non inducit obligationem, nisi ex regula objectiva, ad quam quis tenetur secundum legem; sufficit non agere contra rationem aut justitiam, ad observantiam præceptorum negativorum, seu legis prohibentis actum; prosequi vero secundum rationem, esset opus præcepti affirmativi, quod nunquam obligat semper et pro semper.

Sola ratio non obligat sine regula.

22. **Ratio inclinat ad bonum vitæ, et naturale.**

Præterea ratio non solum data est, aut inclinat ad bonum honestum, sed etiam ad commodum et necessarium vitæ, quibus neque ex lege, neque ex dictamine rectæ rationis in factibilibus aut agibilibus necessario conjuncta est honestas, aut bonum virtutis, nam recta ratio in factibilibus procedit ex principiis artis, in agibilibus ex principiis objecti, et exigentia naturali hominis; si ergo objectum utrobique est indifferens, ut concedunt contrariæ opinionis assertores, sequitur quod recta ratio, quæ ex principiis objecti procedit, eisque tanquam regulæ priori commensuratur, ut in his præcise versetur, abstrahat ab honestate etiam in exercitio, et subsistat ad motivum naturalis boni, et convenientiam objecti hoc modo, et secundum inclinationem naturalem, tam potentiæ quam actus; unde sicut ex inclinatione rectæ rationis, in materia virtutis, nemo tenetur in via, operari semper optima, vel quæ meliora sunt, quamvis ad hæc etiam sit potior inclinatio potentiæ et justitiæ, sic etiam neque agendo in materia indifferenti,ad quam est inclinatio potentiæ, tenetur agere ex fine extrinseco aut honesto, quamvis hoc consilii sit, et secundum inclinationem potiorem ipsius rationis; ergo neque ex instinctu naturali, neque ex ratione, etiam regulata, neque ex lege ulla promulgata, neque ex necessitate motivi, aut ipsius operis, colligitur talis obligatio; onera autem non sunt aggravanda magis quam lex et recta ratio dictant, quæ sunt regula formalis et objectiva in agendo.

Inclinatio ad bonum naturale.

Inclinatio ad optima.

23. Aliqui respondent hoc præceptum non esse positivum, sed reduci ad præceptum de dilectione Dei. Contra, inde sequeretur omnem actum nostrum debere esse ex fine charitatis divinæ secundum obligationem hujus præcepti, sed hoc est falsum, quia dantur plura præcepta, in quibus quis operatur honeste, non referendo actum in finem charitatis, licet charitas sit finis præcepti et legis, non tamen intrinsecus, sed extrinsecus finis est, quando non in propria materia versamur; talis non cadit sub præcepto quod tantum respicit medium, ergo, etc. Sequela illa probatur, quia præceptum de fine, quale est dilectionis, magis determinat media per se ordinata ad finem, et ex objecto suo et fine legislatoris, quam ad illa quæ ex objecto nullam habent ad finem proportionem aut efficaciam, sed opera aliarum virtutum sunt media primi generis, quia ista sunt quibus meremur laudem aut vituperium, et in quibus tam lex, ut ordinat ad finem charitatis, quam etiam recta ratio seu prudentia versatur.

Opera autem indifferentia ex objecto nihil conducunt ad finem, neque aliam possunt habere honestatem præter illam, quæ est solius finis; ergo a fortiori minus comprehenduntur sub præcepto charitatis naturalis, aut supernaturalis divinæ, quam opera virtutum, quæ tamen per se non cadunt hic et nunc, et determinate sub præcepto dilectionis. Per hoc excluditur responsio aliorum, qui dicunt hoc præceptum esse naturale, tamen non determinant speciem ejus.

Et confirmatur, non magis tenetur homo ex inclinatione rationis, naturæ et legis, dum agit deliberate, agere secundum honestatem in genere, quam dum agit secundum honestatem, agere secundum charitatem et dilectionem Dei; sed ad hoc nullo modo tenetur seclusis saltem circumstantiis aliquibus, in quibus præceptum dilectionis per accidens obligat, ergo, etc. Probatur major, quia homo secundum inclinationem naturæ, rationis et legis, magis ordinatur ad finem ultimum in reipsa, quam ad rationem honesti, ut participatur ab aliis, quæ sunt media ad finem ultimum, quia recta ratio magis dictat ordinate operari servando ordinem medii ad finem, quam operari ad finem, ubi nullus est ordo operis ex objecto suo ad finem, quale est opus indifferens ex objecto; sed in prioribus ordo ille servandus est tantum ex congruitate, et non necessitate, ergo a fortiori idem erit in proposito.

Præterea, homo elevatus per media supernaturalia et gratiam, ita se habet in ordine supernaturalium ad finem ultimum, sicut constitutus in ordine naturæ ad finem honesti; sed ibi nulla est obligatio similis, ergo neque hic. Major patet, quia ideo tenetur in ordine naturali constitutus secundum finem honesti agere ut deliberate agit, quia habet media et facultatem sic agendi, scilicet rationem et libertatem in quibus fundatur posse, et secundum instinctum naturalem et inclinationem rectæ rationis ad hoc ordinatur. Ex quibus colligitur eum habere præceptum naturale, si quod est, sic agendi semper; sed constitutus in ordine supernaturali habet media proportionata in sua facultate, ordinatur ad finem supernaturalem secundum legem et elevationem, secundum inclinationem rectæ rationis, quæ est per fidem, atque etiam ex natura status, ad quem sublevatur, et secundum inclinationem justitiæ quam habet, et gratiæ; ergo currit paritas in his et in illis.

Respondent aliqui disparitatem esse, 25. Responsio.
quia finis supernaturalis non tollit obligationem operandi circa finem naturalem, cum ipsi non opponatur, ideo non est obligatio referendi omnia in finem supernaturalem, non ita in finem naturalem. Contra, hæc responsio seipsam destruit, quia si nulla est repugnantia finis naturalis ad supernaturalem, possunt semper stare; quod etiam de fide est, quia nullus est actus virtutis in genere, seclusa omni macula et deordinatione, quin referri possit ut medium ad finem supernaturalem, ad quem tam consilia quam præcepta prima, quam opera ex his facta, referri possunt magis quam opera indifferentia; ergo semper potest stare rectitudo finis supernaturalis cum rectitudine finis naturalis, ergo obligatio ponendæ rectitudinis naturalis, non tollit obligationem ponendi rectitudinem supernaturalis finis. Sed hæc ex iisdem principiis colligitur, seu per omnia similiter concludentibus, ex quibus adversarii colligunt obligationem rectitudinis naturalis, ut deducunt, in singulis operibus deliberatis, nam et homo elevatus habet obligationem ponendæ rectitudinis supernaturalis, licet non in singulis operibus, quia nec lex, nec ratio id præscribit, et peccata contra finem naturalem sunt etiam ex connexione utriusque finis de facto, supposita ordinatione hominis ad finem supernaturalem, contra finem supernaturalem; unde ergo colligitur potior obligatio in uno magis quam in altero?

Impugnatur. Omnia opera virtutum posse ordinari ad charitatem.

Si forte quis intelligat illam obligationem rectitudinis naturalis, ponendo ita esse determinatam et necessariam in actu indifferenti et deliberato, ut semper sit vitiosus, quando non habet illam; hoc 26.

inquam, est falsum, quia actus indifferens, si fiat ex solo fine supernaturali, non solum non erit vitiosus, sed etiam meritorius, dicente Apostolo : *Sive edatis, sive bibatis, sive aliquid aliud faciatis, omnia in nomine Domini facite*, etc. et secundum illud Matthæi : *Qui dederit calicem aquæ frigidæ, mercedem recipiet*. Ex quo confirmari potest ratio posita, quia si præceptum illud de rectitudine naturali sit determinatæ obligationis ad honestatem in genere, hoc est, naturalem virtutis, non potest excedere propriam materiam, et sive prohibitive, sive præceptive, et affirmative concipiatur, perinde obligabit ad honestatem naturalem.

Non esse præceptum naturale obligans determinate ad honestatem in genere in singulis actibus.

Primum est falsum, quia agens secundum virtutem Theologicam non tenetur ponere aliquam rectitudinem virtutis moralis et naturalis, quando non habet connexionem per se necessariam, quam semper habere est omnino falsum et paradoxum ; ergo si in his non obligat, sic etiam nullum est præceptum sic obligans hominem, ut agat determinate modo dicto secundum honestatem naturalem, in singulis operibus suis, ut patet in operibus Theologicis; neque etiam in aliis operibus indifferentibus similiter obligat ad honestatem naturalem determinate, quia, ut dictum est, cum sit præceptum naturale, semper obligaret, et pro semper, si est negativum, vel per modum negativi se habens ; sed opus indifferens factum ex motivo finis supernaturalis, aut virtutis Theologicæ præcise, non habet ullam honestatem in genere aut specie, quæ sit virtutis moralis naturalis ; ergo etiam nullum est tale præceptum sic obligans determinate ad talem honestatem. Si autem sit præceptum mere affirmativum, ut esse debet, patet ex natura hujus præcepti non inferri obligationem in singulis operibus deliberatis, sed pro determinato tempore et circumstantiis, quæ non occurrunt pro semper.

Tertia ratio. Ab inconvenienti et praxi.

Tertio reducendo hanc sententiam ad praxim conscientiæ, videtur implicare plura, quæ non subsistunt, quia sequeretur homines sic plerumque peccare, si est talis obligatio, quia neque ipsi perfecti omnia sua referunt in finem naturalem. Unde praxis pœnitentiæ non videtur admittere talem obligationem, quia neque fideles in his faciunt scrupulum in omissione, scilicet faciendi omnia indifferentia ex fine honesto virtutis, neque confessores, aut Summistæ his plurimum implicantur, an scilicet quis projecerit lapidem in agro, aut summoverit ex itinere impedimentum, vel sutor suit ex honestate virtutis, quæ ab ipso et objecto ejus separabilis est, tanquam finis extrinsecus operi, neque etiam absolveretur in foro pœnitentiæ, qui solis his actibus accederet ex defectu materiæ sufficientis. Adversarii non probant hanc praxim, sed communis sine urgenti fundamento non est improbanda ; et alioquin cum numerus peccatorum ex Tridentino *sess*. 14. *cap*. 5. ex præcepto Sacramenti debeat confiteri, hoc præ reliquis incommodum suboriretur, quod vix pœnitens examinare possit integre conscientiam, aut confiteri singula ejusmodi, et vix expediri possit a confessore, imo et vix discerni inter ipsos actus, qui ex objecto sunt indifferentes, neque constat ex fine vitiatos esse, nisi in eo solo, quod deliberate factæ sint ; nec constat si ex motivo honesti aut necessitatis alicujus naturalis commodi, imo circa ipsam deliberationem requisitam hærebit pœnitens.

Præterea, quænam regula in his judicandis servari potest a confessario? an ut mortalia judicabit, et puniet graviter? an solum ut venialia, leviter? Primum

est rigorosum, quod non debet induci sine fundamento sufficienti; sed neque secundum dici potest semper, quia nullum præceptum naturale obligat ad solum veniale, nisi excuset levitas materiæ, aut indeliberatio; lex enim naturalis est in his, quæ habet necessariam connexionem cum natura, ut ordinatur ad suum finem, in qua sola indeliberatio, ut dixi, et paucitas materiæ excusant deordinationem, ne omnino gravis sit, cum nihil ita repugnet rectæ rationi et regulæ agendorum, quam deordinatio circa finem, nam ex modo et ordine respiciendi finem distinguimus perfectionem virtutum, et malitiam peccatorum; et hac eadem ratione lex humana cedit legi divinæ, quando circa eamdem materiam, ut contrariæ concurrunt, et lex divina positiva naturali.

·ita ·ione ·ndi ·tivo ·i in ·e, ·tur tio ·di ate.

Præterea, sequeretur quod homo semper haberet obligationem operandi deliberate, quod ejus fragilitati non congruit, et esset obligatio ad impossibile pro statu præsenti. Sequela patet, quia si homo obligatur ad operandum circa finem deliberate, tenetur etiam apponere diligentiam necessariam, ut apponat medium ad hoc requisitum; hoc autem est ipsa deliberatio, ergo tenetur semper operari deliberate, hoc falsum est, ergo præceptum illud etiam non subsistit, cum neque ex natura hominis pro hoc statu sequatur, aut observari possit, neque etiam ex lege extrinseca promulgata, neque ex opere aliquo præscripto, cujus impedimentum esset opus indifferens magis, quam omissio boni operis supererogationis, quam non esse peccaminosam admittunt auctores præfati, docendo enim non dari puram omissionem, neque jam datam esse malam. Eodem modo statuendus est actus in individuo indifferens, qui ad neutrum extremum alicujus virtutis ex objecto inclinat, aut medio ejus consequenter repugnat, quin etiam ille ipse actus, cui annexa est omissio operis boni supererogationis, potest esse indifferens etiam in individuo. Unde sicut actus indifferens ex natura sui motivi intrinseci non repugnat actui honesto alicujus virtutis, qui hîc et nunc est in præcepto, sic etiam non est fundamentum ex lege naturali, aut ipsa natura, unde comprehendatur sub tali præcepto naturali; lex enim naturalis recipit interpretationem a lege positiva; unde sicut hæc nulla est, quando non habet materiam boni, aut politici, aut virtutis, nec procedit secundum regulas prudentiæ aliter. Eodem modo materia indifferens ex natura sua et objecto, ex naturali inclinatione naturæ nostræ ad bonum rationis honestæ, sicut non mutat speciem, ita non comprehenditur sub præcepto aliquo per se fundato in natura, ad prædictum bonum, explicando hoc modo legem naturalem, juxta modum interpretandi eorum, qui hanc obligationem statuunt.

Legem naturalem interpretatur positiva.

Neque etiam per accidens continetur sub tali præcepto hîc et nunc, quando ipsum præceptum non obligat in propria materia, quia obligatio per accidens oritur ex hoc præcise, ut summoveatur impedimentum actus præcepti, vel ponatur medium per se hic et nunc requisitum ad implendum præceptum, verbi gratia, communicans tenetur confiteri ex præcepto Eucharistiæ, si est quis in peccato mortali, et habeat copiam confessoris, hoc modo per accidens, quia tenetur digne accedere; obligatus ad sacrum die festo, tenetur similiter omittere occupationem, alioquin non prohibitam, si incompatibilis est cum auditione sacri; nihil horum competit hîc et nunc, respectu actus indifferentis, ergo, hoc dato, sequitur nullo præcepto comprehendi.

Obligatio per se, et per accidens.

30. Dari in materia virtutis actum indifferentem

Ultimo tandem, ratio Doctoris probat locis citatis etiam in materia ipsa virtutis, dari posse actum indifferentem, verbi gratia, si quis det eleemosynam, non intendens honestatem intrinsecam actus, aut extrinsecam finis, cum hoc tamen non intendens aliquam deordinationem, aut motivum prohibitum; ergo talis actus erit indifferens. Respondent adversarii ad honestatem actus sufficere, ut aliquo modo conducat ad commodum, verbi gratia, corporis, modo non adjungatur circumstantia vitians actum. Contra, sic erit quæstio de nomine quoad principale intentum, falsum tamen est, hoc sufficere ad actum virtutis, et destruunt sua principia, quia dicunt dari actum indifferentem ex objecto; sed si ad honestatem sufficiat quodcumque motivum boni naturalis, seu convenientiæ objecti secundum commodum, nequit dari bonum indifferens ex objecto, ergo, etc. Patet subsumptum, quia nullum opus exerceri potest, tanquam propter se volitum, quin necessario saltem includat rationem commodi, alias non posset esse objectum bonum respective ad appetitum naturalem aut rationalem, neque consequenter volibile. Præterea, Philosophus 2. *Ethicorum, cap.* 4. dicit ad bonitatem virtutis requiri, ut fiat actio *propter ipsum*, id est, propter ipsam bonitatem virtutis; requirit enim ut fiat ex electione, et libere, et propter ipsam honestatem, et sic per eumdem aliquis potest justa operari, sed non juste.

Responsio.

Impugnatur.

31. Confirmatur. Gregor.

Confirmatur ergo ratio Doctoris ex Gregorio homil 27. in Evangelia : *Sunt,* inquit, *nonnulli qui diligunt proximos, sed per effectum cognationis et carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturæ, aliud quod præceptis dominicis ex charitate debetur obedientiæ: hi nimirum et proximum diligunt, et tamen illa sublimis dilectionis præmia non assequuntur, quia amorem suum non spiritualiter, sed carnaliter impendunt,* etc. Quibus verbis ostendit dari dilectionem infructuosam, et non prohibitam, quæ ex præceptis dominicis non fit. Advertendum autem eum loqui de infructuosa charitate, non solum in genere meriti, sed etiam in genere virtutis seu honesti, quia in præcedentibus asserit omnes virtutes fluere a radice charitatis; in verbis autem citatis negat hanc charitatem, quam vocat carnalem cognationis, esse ex charitate obedientiæ legis, et præceptis dominicis, quamvis ei eloquia Dei non contradicunt, scilicet lex; ergo censet dari in exercitio actum indifferentem, qui neque prohibitus est, neque est secundum legem virtutis, aut obedientiæ mandatorum; quæ est sententia Doctoris, ejusque argumentum, servata proportione exempli, in quo format argumentum, cum illo quod adducit Gregorius.

Charitas carnalis infructuosa sed non prohibita.

32. Objicitur Augustinus.

Objiciunt adversarii Augustinum *de peccator. meritis et remiss. lib.* 2. *cap.* 18. ubi disserit contra Pelagium ex illo 1. ad Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti,* etc. supple a Deo. *Nam si in nobis,* inquit, *libera quædam voluntas ex Deo est, quæ adhuc potest esse vel bona vel mala; bona vero voluntas ex nobis est, melius est id quod a nobis, quam quod ab illo est; quod si absurdissime dicitur, oportet fateantur etiam bonam voluntatem nos divinitus adipisci, quamquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit; aut enim justitiam diligimus, et bona est; si minus, minus bona est, aut omnino non diligimus, non bona est. Quis vero dubitat dicere nullo modo justitiam diligentem non modo esse malam, sed pessimam voluntatem,* etc.

Ex hoc loco multi concedunt Augustinum omnino esse in opposita sententia; idem etiam existimat P. Vasquez, licet nobiscum in conclusione sentiat. Respondetur Pelagium asseruisse solam voluntatem, seu liberum arbitrium ex Deo; bonum autem virtutis, aut vitii ex nobis esse, ut patet ex aliis præcedentibus verbis Augustini in loco præfato, et *ex lib.* 4. contra Julianum *cap.* 3. *et lib.* 1. *de gratia Christi in principio*, et ubique; in hoc enim dogmate de gratia Christi erravit, eam in naturam, aut legem refundens. At contra, fides docet cum Augustino bonum virtutis esse ex Deo excitante et præparante voluntatem, et adjuvante per gratiam. Nulla autem alia in hac quæstione de bono virtutis fuit ipsi controversia cum Pelagio; unde quæ hîc dicit, negando medium inter bonam et malam voluntatem, intelligenda sunt juxta materiam subjectam virtutis et vitii, non autem in materia indifferenti, quæ ex ratione sua ad neutrum spectat, nec ut bona, vel mala in genere vitii aut virtutis proponitur, neque ad eam spectat assertio gratiæ Christi, quam sustinet Augustinus contra Pelagium necessariam ad opus virtutis.

ur ius cta i.

De simili materia indifferente loquitur Augustinus *epistol.* 19. respondens ad argumentum Hieronymi in *epist.* 11. quo contendebat observantiam Legalium fuisse malam, non vero opus indifferens, eo modo quo opus indifferens statuebant Philosophi inter continentiam et luxuriam, verbi gratia, ambulare, etc. de quo idem Hieronymus: *Hoc nec bonum, nec malum est*, inquit, *sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam*, etc. Hanc doctrinam admittit Augustinus in *epist.* 16. et sic dicit Sacramenta vetera post passionem Christi, neque bona fuisse, neque mala, sed pro aliquo tempore tolerata; et *lib.* 22. *de Civitate, cap.* 24. discernit clare ab arte bene vivendi (quæ sunt virtutes, et sola Dei gratia donantur filiis promissionis in Christo) alias artes inventas ingenio humano, ibidem distinguens inter ea, quæ Dei gratia donantur, et alia, quæ viribus naturæ exercentur, atque ingenii humani; unde quando hîc disserit contra Pelagium non dari mediam voluntatem inter bonam et malam, intelligit in materia injustitiæ, scilicet meriti et demeriti, virtutis et vitii, non autem de iis quæ indifferentia ad hæc sunt, et nullo modo spectantia. Loquitur ergo de bono virtutis ex genere, circa quod nequit voluntas esse indifferens, quin de facto, vel bona vel mala sit; aut enim præparatur a Domino, et sic diligit justitiam, aut cupiditate seducitur, et sic sequitur injustitiam. Unde omnino non diligere justitiam, vel nullo modo diligere, est contemnere simpliciter, et ideo hanc voluntatem nullo modo diligentem justitiam, recte Augustinus dicit pessimam, quia hic est ultimus gradus iniquitatis, quia *peccator cum in altitudinem peccatorum devenit, contemnit*, etc. estque pejor hæc voluntas, quam illa, qua amatur iniquitas, vincente cupiditate, quia hæc est ex infirmitate, illa vero quæ nullo modo afficitur ad justitiam, contemnit ex malitia, et non ex cupiditate vel infirmitate.

Quomodo voluntas nullo modo diligens justitiam sit mala.

Et hinc sequitur conclusio intenta Augustini contra Pelagium, nempe si volun- 34.
tas bona ex nobis est, et non ex Deo, melius esse quod ex nobis est, quam quod ex Deo. Ad hoc probandum inducit tres gradus illos voluntatis; primus, quo diligitur justitia; secundus, quo diligitur injustitia, et hæc est cupiditatis; tertius gradus est voluntatis nullo modo diligentis justitiam, et hic excedit in malitia, quia est contemnens justitiam ex malitia,

et non ex causa infirmitatis aut ignorantiæ.

Oportet ergo sic intelligi Augustinum ab omnibus, quia Doctores alterius sententiæ, qui hanc nobis auctoritatem opponunt, admittunt aliquod opus indifferens ex objecto ; et ipse sanctus Augustinus, ut præmissum est, illud etiam admittit in exercitio in individuo, non loquitur ergo de voluntate, ut versatur in omni latitudine sui objecti tam commodi seu boni naturalis, quam etiam justitiæ, sed præcise in materia justitiæ, ut discursus ejus sit ad propositum contra Pelagium.

Deinde admittunt iidem Doctores dari omissionem boni operis supererogationis citra contemptum, aut peccatum, in qua omissione non admitterent voluntatem nullo modo affectam esse ad justitiam, quia potest et debet affici secundum affectum simplicis complacentiæ, quamvis non affectu efficaci, et prosecutionis. Illa ergo voluntas, quam pessimam dicit Augustinus in materia justitiæ, et quæ nullo modo diligit, est illa, quæ neque affectu simplici aut efficaci fertur in justitiam, et hæc est contemnens ; non intelligitur ergo ab Augustino esse mediam voluntatem indifferentem, quam hic excludit, sed extremam in iniquitate, et quæstio quam disserit, longe diversa est a præsenti.

35. Secunda objectio.

Objiciunt secundo, nullum opus esse magis indifferens, quam verbum otiosum, sed de hoc exigetur ratio *Matth.* 12. Ergo idem dicendum de opere otioso et indifferente, quia verbum otiosum est illud, quod est vanum, et caret debito fine, ut illud quod sine ædificatione profertur, ut docet Basilius *in reg. minori, cap.* 23. Bernardus *serm. de triplici custodia*, Gregorius *hom.* 18. *in Evang. et* 7. *moral. cap.* 18. Respondetur negando majorem. Ad cujus probationem respondetur Chrysostomum, Theophylactum, Euthymium, verbum otiosum, seu illum locum intelligere de verbo mendaci et inferente calumniam, cui expositioni favet ipse textus, qui contra Pharisæos calumniantes opera ejus disserit Christus : *Progenies*, inquit, *viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis ipsi mali*, etc. *ex abundantia enim cordis lingua loquitur*, etc. Subdit de arbore bona, et fructu bono, de mala arbore et malo fructu ejus : *Bonus homo*, inquit, *de bono thesauro* (supple cordis) *profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum*, etc. quæ est sententia accommodata dictis, glossa interlinealis exponit de frivolis et mendaciis ; verbum etiam otiosum est, quod nullo fine saltem naturalis utilitatis, profertur. Ex quibus intelligitur Origenes, qui dicit verbum otiosum esse, quod nihil boni aut mali in se continet, id est, sine rationabili causa profertur, aut utilitate. Alii Patres intelligendi sunt eodem modo, vel respective ad eos, qui silentio et mortificationi student, quorum verba debent esse ad ædificationem et doctrinam ; vide Vasquem ad prædictam D. Thomæ. Glossa interlinearis.

36. Tertia objectio solvitur.

Objiciunt tertio, dispendium temporis incurri in opere indifferente, quod malum est. Respondetur negando antecedens, si subsistit finis naturalis operis.

Quarta objectio solvitur.

Objiciunt quarto, agens rationale tenetur opus suum dirigere in finem honestum ; ergo, etc. Hæc objectio continet præcipuum fundamentum prioris sententiæ, quod supra impugnatum est. Negatur ergo antecedens, quia talis obligatio non sufficienter ratione, aut auctoritate proponitur, et ut alias objecta supponamus, videtur etiam tollere indulta infirmitatis, et permissiones seu libertates quas Scriptura sacra in operibus admittit, nam et Paulus 1. *ad Corinth. cap.* 8. ubi

Scriptura admittit quædam indifferentia.

disserit de idolothyto : *Esca autem*, inquit, *nos non commendat*, *neque enim*, inquit, *si manducaverimus deficiemus*, *videte autem ne hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis*, etc. id est, ciborum esus per se nihil facit ad pietatem, qua Deo placeatur, *neque enim si manducaverimus abundabimus* (supple virtute, aut merito, aut gratia, ut interpretatur Chrysostomus.)

Deinde admonet tantum, ne libertas comedendi idolothyti ponat scandalum, aut offensionem proximo, *cap. sequenti*. De aliis etiam indultis et libertatibus agit, ut vivendi de altari, circumducendi mulieres pias, quæ expensas faciant prædicanti Evangelium. Idem etiam patet de indulto deferendi loculos, et hujusmodi, quæ neque bona sunt ex se moraliter, neque mala.

esse ...eptum ...randi ...nper ...pter ...n ex...ecum.

Præter etiam prædicta, patet nullum esse fundamentum talis obligationis naturalis, quia vel talis esset, ut semper obligaretur agens deliberate agere propter finem honestum extrinsecum; sed hoc non, quia nulla virtus moralis ordinatur, ad aliam tanquam ad finem, necessitate præcepti ad aliam dico virtutem naturalis ordinis, ad prudentiam solum quælibet ordinatur, tanquam ad regulam directivam, non tanquam finem propter quem. Secundo, quia sistens in proprio motivo virtutis, studiose operatur ex genere, licet non extendatur actus ejus ad finem extrinsecum, ergo nulla est obligatio naturalis hoc modo. Tertio, licet omnes virtutes ordinarentur ad finem charitatis, id proveniret ex ordinatione extrinseca Dei, quæ non inducit obligationem præcepti, etiam positivi, per se semper, ut concedunt adversarii; et quidquid sit de hoc, saltem non est præceptum naturale, quod obligat ad servandum hunc ordinem supernaturalem. Quarto, in ipsis operibus supernaturalibus non est talis obligatio, quin sistere possit licite operans in motivo et fine intrinseco.

37. Neque obligans sub disjunctione ad bonum ex objecto, vel fine.

Si autem intelligatur illud præceptum esse in eo, ut quis teneatur operari cum deliberatione aliquod semper opus, saltem ex objecto honestum, vel certe ex fine, id non colligitur, quia sic teneretur semper habere opus ex genere, aut fine moralis virtutis, quia præceptum naturale ultra hoc non se extendit. Sed hoc etiam non potest cum fundamento dici, quia operans ex motivo supernaturali non tenetur adhibere honestatem naturalem ex objecto, aut fine; operatur tamen licite et meritorie.

Deinde, quidquid sit de statu beatitudinis aut innocentiæ, in quibus nulla erat naturæ indigentia aut infirmitas; tale præceptum repugnat statui ejus post lapsum, ergo nullum habet fundamentum in natura. Antecedens patet, quia natura per se ordinatur ad commoda naturalia, non prohibita, ut libere, et cum providentia in eis versetur pro indigentia status præsentis, operando etiam et applicando media ad hunc finem. Neque hæc providentia ex objecto, aut principiis, aut conclusionibus inde deductis ordinatur ab intrinseco ad bonum honestum; ergo licite sistit homo in quibusdam operibus, et conformiter ad inclinationem suam naturalem, ex qua tantum conjici posset hoc præceptum. Accedit illam obligationem, et præceptum in quo fundaretur, ut dictum est, repugnare naturæ, et ejus infirmitati naturali; omne autem præceptum fundamentum in natura, supponit potestatem in ipsa, cui commensurari possit, sicut universim nullum præceptum obligat ad impossibile, Tridentinum *sess.* 6. *can.* 18. *et cap.* 11. Ex quibus patet rationem præmissam non subsistere. Sequamur deinceps textum.

Providentia concessa naturæ ex indigentia.

Obligatio non inducit ad impossibile.

38. (c) ***Et si dicas quod habitus supernaturalis non est talis***, etc. In præcedentibus, ut patet ex littera, removet quamdam æquivocationem circa acceptionem hujus vocis ***dispositio***, ea occasione qua dixit eum communi characterem, ut formam priorem, esse dispositionem ad gratiam.

Varia acceptio dispositionis.

Nam dispositio sumitur dupliciter, primo ut est inclinatio subjecti per formam priorem ad formam posteriorem, sicut in physicis calor disponit subjectum ad formam ignis. Alio modo sumitur dispositio, ut est quædam forma inhærens in subjecto, secundum gradus remissos, ac proinde de facili mobilis a subjecto, et sic distinguitur contra habitum, qui est forma eadem difficulter mobilis, ut est in gradu intenso et perfecto.

Summarium reliquorum textus.

Negat autem characterem esse dispositionem hoc secundo modo, aut poni in specie Qualitatis, ut dispositio est distincta contra habitum, sed poni in specie habitus, et declarat deinceps quomodo habitus possit esse dispositio ad aliam formam primo modo sumpta dispositione. Respondendo ergo ad tres objectiones adductas contra conclusionem suo ordine, adhuc prosequitur responsionem ad tertiam, quæ est talis : Omnis habitus disponit ad bene vel male agendum, sed character non; ergo non est habitus. Ad antecedens respondet dari medium inter bene et male operari, tam quoad actum quam quoad habitum, de quo hactenus dictum est. Sed ulterius instat hîc quod habitus naturalis non sit talis, scilicet indifferens, quia datur ad perfectionem subjecti.

39. Respondet ergo, quod habitus supernaturalis posset esse disponens ad actum bonum, licet non sit principium elicitivum proximum vel sufficiens, et hoc modo fides infusa, inquit, non est sufficiens principium eliciendi actum credendi, nec charitas infusa eliciendi actum diligendi, sed inclinant, ut concurrentibus aliis necessariis actus bonus eliciatur, etc. Hæc doctrina de facili explicari potest quantum ad inclinationem, et ut ita dicam, pondus potentiæ per habitum juxta sententiam, quam ut probabilem defendit *in* 1. *dist.* 17. *quæst.* 2. supponendo habitum acquisitum (quod de infuso nequit dici, ut ipse asserit quodlibeto 17. et alias passim) non esse activum per influxum in actum, ad quem tamen inclinat, ut forma prior determinans indifferentiam potentiæ ad actum, sed quia hic supponit habitum esse activum, quod et ibi defendit ut magis probabile, et deinceps sequitur, non est ad hoc recurrendum.

Tenendum tamen est dupliciter habitum considerari. Primo, ut habet rationem formæ informantis et determinantis potentiam, quantum est ex inclinatione ipsius ad objectum suum determinatum, sicut et ad actum ipsi proportionatum, et hoc competit habitui, sive potentia eo utatur, sequendo ejus inclinationem, sive non, et sive suspensio operis proveniat ex libertate, sive ex alio impedimento agendi, ut quia distrahitur potentia per alia motiva, vel quia deficiunt aliqua per se requisita ad actum, secundum inclinationem habitus.

Alio modo consideratus habitus, ut est principium agendi, et sic magis dicitur comprincipium in agendo quam inclinatio, quia potius determinatur a potentia ad agendum, tanquam a causa superiore, quam e contra, *quia habitus utimur*, inquit, Philosophus, *cum volumus*, etc. Applicatio itaque habitus, ut agit est per potentiam, non e contra. Quod etiam verum est in supernaturalibus, quia licet potentia, ut voluntas non possit agere, nisi ut elevata, tamen ipsa est ex qua primo est determinatio actionis, ut comparatur ad habitum concurrentem,

licet hæc ipsa in bonum determinatio sit a gratia actuali prius excitante, qua prævenitur voluntas.

Hoc ergo supposito, facile est intelligere quomodo character sit disponens ad bonos actus tanquam remotum principium, non per influxum in ipsos actus supernaturales, sed inquantum disponit ad habitus, qui proxime attingunt actus, ut sunt gratia et habitus infusi.

Instantiæ autem adductæ sunt de habitu fidei et charitatis ad hoc ipsum declarandum; asserit ergo fidem et charitatem habitualem inclinare ad actus suos, licet neutra sit principium proximum sufficiens credendi aut diligendi : *Inclinant tamen*, inquit, *ut concurrentibus aliis necessariis actus bonus eliciatur*, etc. Ad hæc enim necessaria sunt instructio et revelatio, concursus Dei per gratiam adjuvantem et excitantem, quæ in justis etiam necessaria est, et attentio potentiæ. Sine his potest esse uterque habitus, ut in puero perveniente ad usum rationis, sine actu fidei aut charitatis, quamvis in eo sit inclinatio habitualis, quæ non sufficit ad actum, nisi præmissa ponantur; sic lapis etiam ut sursum est, inclinatur in suum centrum, quamvis actum proportionatum inclinationi non habeat, donec tollatur impedimentum motus ad centrum.

tio r. Advertendum breviter hic Dominicum Soto notare inconstantiæ nostrum Doctorem, quasi in distinctione prima negaverit characterem esse dispositionem ad gratiam, quod hic tandem concedit; sed facilis est reconciliatio, quia ibi negavit, et bene, esse dispositionem necessitantem physice ad gratiam, prout alii per hoc salvant causalitatem physicam et certam Sacramentorum; hic autem concedit esse dispositionem ex voluntate et institutione divina tantum, quod et probatum est sufficienter, sublato tamen impedimento.

Responsio ad argumenta, tam principalia quam alia pro opinione, patet ex dictis, et ex ipsa littera; patet etiam responsio ad illa, quæ adducunt moderni contra primam partem, qua sustinetur character esse relatio.

Sententia Durandi impugnatur.

Contra sententiam Durandi disserunt moderni, eam maxime urgent loca Conciliorum, quæ dicunt Sacramenta imprimere characterem in anima, ut signum spirituale et indebile, ac proinde quidam eam condemnant, ut erroneam; asserit Vasquez non esse condemnatam, eamque conatur salvare. Cæterum non est dubium Concilia loqui secundum communem acceptionem et sensum Doctorum et Patrum; et definitio proprie interpretanda est juxta rigorem et communem acceptionem dictionis, nam sicut, tanquam proximum fidei, asseritur post Tridentinum *sess.* 6. justitiam nostram consistere, non in actu præterito, aut aliquo tantum morali inhærente, sed in qualitate aliqua phyisca permanente, ex eo quod dicatur nobis *infundi*, *augeri*, *crescere*, *renovare nos*, etc. quæ denotant in rigore sermonis aliquid physicum permanens, ita etiam perinde verbum *imprimere* denotat terminum realem, sicut *et signum spirituale*, quod per oppositionem dicitur ad signum sensibile et materiale, quæ sunt denominationes desumptæ a reipsa, quæ significat; *materiale* autem, et *spirituale* sunt differentiæ entis realis, et non rationis. Hæretici etiam, qui impugnant Ecclesiam, ita intelligunt ejus sententiam, neque in hoc condemnantur, sed id eo quod veritatem definitam negent; unde colligitur definitionem ad aliud genus formæ referri.

Difficulter etiam salvatur posse Sacramentum imprimere relationem rationis in anima, ut per se patet, quia nihil aliud est quam Sacramentum, quod ex

Concilia intendunt communem et rigorosum sensum.

institutione divina non est iterabile, fuisse susceptum; cum autem hæc susceptio magis ad corpus, quam ad animam referatur, non videtur ratio, cur in sola anima sit hæc denominatio, sed etiam in corpore vel in toto. Concilia autem loquuntur de aliquo spirituali impresso soli animæ, ex quo infert Tridentinum supra, *ipsum Sacramentum non esse iterabile*, tanquam ex causa a qua competit Sacramento non iterari, ut apparet in eo cui collatum est Sacramentum, quod fuit nullum ex defectu consensus requisiti, quamvis ipsum Sacramentum in materia et forma et intentione ministri fuit omnino perfectum, in quibus essentia Sacramenti consistit, tamen iteratur, quia nullum impressit characterem; ergo non iterabilitas ejus in hoc consistit, ut fundamento.

QUÆSTIO XI.

Utrum character sit in essentia animæ, ut in proximo subjecto?

Alensis 4. *p. q.* 19. *m.* 3. D. Bonav. *hîc* 1. *p. a.* 1. *q.* 3. Richard. *d.* 5. *a.* 2. *q.* 2. D. Thom. 3. *p. q.* 61. *a.* 4. Dur. *d.* 4. *q.* 1. Aureol. *ibid. q.* 1. *a.* 4. Gabr. *hîc q.* 2. *a.* 3. *dub.* 2. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 11. *s.* 2.

1. Ad ultimum (a) sic proceditur, et arguitur quod character non sit in essentia animæ, ut in proximo subjecto, quia dispositio et forma ad quam disponit, habent idem subjectum proximum; character est proxima dispositio ad fidem, fides autem est in intellectu.

Contra, ex eadem majore cum hac minore, character est proxima dispositio ad gratiam; gratia est in essentia animæ, sicut vita, quia ejusdem est vita prima et secunda; ergo character est in essentia animæ sicut gratia, ad quam disponit, quæ est vita spiritualis.

COMMENTARIUS.

Ad ultimum sic proceditur, etc. Hæc quæstio duas habet partes; prima agit de subjecto characteris; secunda est, anacepholæosis seu recapitulatio summaria totius tractatus de Baptismo his quatuor distinctionibus explicatæ, quoad omnia intrinseca et intrinseca per se requisita; et secundum hæc subjungit duas descriptiones ejus, quibus hæc omnia comprehendit juxta varios modos, quibus ipsa relatio sacramentalis explicatur respective ad solam ablutionem, tanquam fundamentum, vel ad ablutionem simul et formam; particulas explicat, et pie tandem concludit tractatum in laudem et gloriam sanctissimæ Trinitatis, in cujus invocatione præcellens gratia tanti Sacramenti confertur. 1.

SCHOLIUM.

Sententia D. Thom. tenens characterem esse in intellectu, refellitur, quia dispositio ad formam non potest esse in aliquo susceptivo posterior susceptivo formæ, et secundum eum gratia ad quam disponit character, est in essentia animæ.

Hîc est (b) opinio, quod sicut gratia est in essentia animæ, sic potentia ad gratiam est in potentia animæ; character autem est potentialis dispositio proxima ad gratiam; ergo in potentia animæ est, ut in subjecto proximo. Sed non est in qualibet potentia animæ, quia tunc non esset una for- 2.

ma; ergo est in unica potentia, sed magis rationabile est ponere, quod in intellectu, cujus ratio est, quia character est ad configurandum Trinitatem creatam Trinitati increatæ; Trinitas autem creata, sive imago consistit principaliter in intellectu quia ex eo, sicut ex radice oritur voluntas.

dem et v. et ord. supr. Var. uodl. hom. 26. i lib. l. p. art. 6.

Contra, quia dispositio ad formam nunquam est in posteriori susceptivo formæ (patet discurrendo per singulas formas et dispositiones earum); sed character est dispositio ad gratiam, ut concedis, et gratia est in essentia animæ per te; ergo character non potest esse in aliquo susceptivo posteriori ipsa essentia animæ; sed per te potentia est posterior essentia animæ, quia est accidens ejus. Nec valet ratio, vel consequentia, qua dicitur, gratia est in essentia animæ; ergo potentia, vel dispositio ad gratiam est in potentia animæ. Imo sequitur oppositum, scilicet vel quod ipsummet susceptivum gratiæ sit susceptivum dispositionis, vel saltem dispositio illa non potest esse in aliquo posteriori illo, in quo est forma. Hoc etiam patet in aliis, quia habitus supernaturalis non est in habitu naturali, sed in potentia naturali, in qua est habitus naturalis, et hoc ideo, quia potentia naturalis est prior utroque habitu.

3. otentia aturalis est bjectum pernatu-alium.

Item probatio qua probatur gratiam esse in essentia animæ immediate, non concludit, quia perfectio naturalis prior inest alicui quam perfectio, vel potentia supernaturalis. Nam perfectio naturalis et intrinseca sequitur statim naturam sui perfectibilis; potentia autem, etsi sit accidens secundum eum, tamen est perfectio intrinseca ipsius animæ; ergo prius naturaliter inest animæ ipsa potentia quam gratia, et per consequens, posset habere rationem subjecti receptivi respectu gratiæ.

Nec concludit de vita, quia vita spiritualis prius inest ipsi animæ, ut est conjungibilis Deo; unde secundum Augustinum *de civit. Deus* propter hoc dicitur vita animæ, quia vita animæ non est nisi in conjunctione ejus ad Deum, ut ad objectum; anima autem non est conjungibilis Deo in ratione objecti, nisi per potentiam.

Quod postea de voluntate addit, quod ipsa oritur ex intellectu, quæro, aut intellectus habet ad voluntatem tantum prioritatem generationis sive originis, et ex hoc non ponitur perfectio in intellectu respectu voluntatis, sed imperfectio, quia universaliter imperfectiora præcedunt perfectiora ordine generationis, 9. *Met.* Si autem intelligas, quod intellectus sit prior, vel radix respectu voluntatis, tanquam eminenter vel virtualiter continens voluntatem, hoc improbatur ex dictis, quia ordinatum ad alterum ut prius origine, non continet ipsum eminenter, vel virtualiter; actus autem intellectus ordinatur essentialiter ad actum voluntatis, et si hoc neges, de hoc disputandum est in materia de beatitudine inferius.

Text. 15. Voluntatem esse perfectiorem intellectu. d. 49. q. 3.

COMMENTARIUS.

(b) *Hic est opinio*, etc. Variæ sunt opiniones Doctorum in hac quæstione, magis prolixe quam proficue tractantur. Sotus imponit Durando, quod subjectum ejus sit corpus; sed hoc non videtur asseruisse, neque dici potest, quia a Conciliis definitur esse in anima, consequenter tamen ad opinionem Durandi posset dici subjectum esse totum hominem, licet Vasquez aliter interpretetur eum. Aureolus *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 1. *art.* 4. dicit subjectari in essentia animæ, quam sententiam secutus est Marsilius *quæst.* 4. *art.* 1. *ad* 2. *dubium.* Suarez *disp.* 11. *sect.* 4. Vasquez *disp.* 134. *cap.* 4. Gabriel probabilem existimat *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 2. Alensis, Albertus, D. Bonaventura statuunt esse in imagine, id est, voluntate et intellectu, sed principalius in intellectu. D. Thomas ab aliquibus citatur pro eadem opinione *quæst.* 63. *art.* 4. *argumento ad oppositum; responsione* autem *ad tertium* sustinet esse in intellectu, quem sequuntur Cajetanus, et reliqui ejus discipuli cum Richardo *dist.* 5. *art.* 2. *quæst.* 2.

2. Subjectum characteris.

Esse hominem.

Esse intellectum.

Dispositio permanens est in eodem subjecto, in quo est forma.

Hanc impugnat Doctor in præsenti § 1. quia gratia est in essentia animæ ex D. Thoma in 1. *dist.* 2. *et part. quæst.* 77. *art.* 6. character autem est dispositio ad gratiam; ergo non est in aliquo susceptivo posteriori ipsa essentia animæ in qua est gratia. Argumentum hoc intelligi debet de dispositione permanente, et non tantum de dispositione tollente impedimentum formæ. Sed quia variis modis sumitur dispositio, ideo varie quidem respondent, vel negando characterem esse dispositionem saltem proprie, vel simpliciter in genere physico aut morali, sed non lubet jam his inhærere. Alia impugnatio spectat ad fundamentum alterius quæstionis de subjecto gratiæ, sicut et tertiæ, de quibus suo loco magis est disserendum.

SCHOLIUM.

Characterem subjectari in voluntate. Primo, quia gratia, quæ est eadem charitati, ex 2. d. 26. subjectatur in ea. Secundo, quia est signum obligationis animæ ad Deum, et anima formaliter et principaliter per voluntatem obligatur.

(c) Dico ergo ad quæstionem, supponendo hoc, quod declaratum est 2. *lib. dist.* 26. scilicet de gratia, quod est idem cum charitate, et per consequens, est primo in potentia, scilicet in voluntate, et ulterius, quod ista dispositio ad formam est in eodem susceptivo cum forma; character autem si ponatur in *esse*, convenienter ponitur dispositio ad gratiam sacramentalem, ut ostensum est in solutione præcedentis quæstionis de charactere in prima congruentia; ergo congruum est ponere characterem formaliter in voluntate.

Et hoc confirmatur, quia si character est signum, vel fundamentum obligationis animæ ad Deum, rationabile est, quod ponatur in illa potentia, cujus est primo obligari, vel esse rationem obligandi; talis autem est voluntas, quia præcise per ejus actum aliquis se obligat principaliter; illa enim, quæ concurrunt ibi ex parte intellectus, vel alterius potentiæ in homine, non sunt nisi quædam præambula ad firmum velle, quod est rationabiliter proponere, vel vovere, vel

quædam signa manifestantia illud esse firmum.

Ad argumentum in oppositum, patet quod character non est dispositio proxima ad fidem, ut fides est, sed est dispositio ad illam perfectionem, quæ principaliter conformat totam animam Deo; et hæc est gratia quæ est eadem cum charitate, et in voluntate, ut dictum est. Ad rationem alterius positionis, dico quod quamvis male probetur, quod character sit in potentia animæ, tamen concedo hoc propter aliud antecedens, quod accipit, scilicet, quod forma ad quam disponit est potentia, et concedo, quod in una, et in illa, quæ est principalior in imagine, in cujus figuratione consistit principaliter tota figuratio animæ, vel imaginis ad Trinitatem.

SCHOLIUM.

Epilogando, ex dictis his tribus distinctionibus colligit claram et completam definitionem Baptismi, et explicat singulas particulas ejus exactissime.

Ex dictis a principio *distinct.* 3. usque huc, potest colligi una ratio Baptismi exprimens omnia, quæ sunt simpliciter necessaria ad rationem Baptismi, quia si ponamus relationem illam signi, quam importat Baptismus, fundari in illa ablutione, ut in fundamento totali, habente tamen habitudinem ad verba, et alia concomitantia, potest talis ratio assignari ipsius Baptismi : *Baptismus est ablutio hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam usi, facta in aqua elementari fluida, ab alio simul abluente, et verba certa, actum et suscipientem, cum invocatione Trinitatis designantia proferente, tam in abluendo quam in proferendo intendente facere quod Christus instituit faciendum, vel quod intendit facere Ecclesia Christiana, efficaciter signans ex institutione divina ablutionem animæ a peccato.*

Explicatur particula dispositionis Baptismi.

Particulæ hujus rationis patent sic : *Ablutio, distinct.* 3. *quæstio* 3. non dico persuasio, nec aspersio, nec immersio, et hoc vel trina vel unica, quia quodlibet sufficit ad veritatem Sacramenti. Sed minister tenetur servare modum Ecclesiæ, in qua baptizat. *Hominis*, secundum totum corpus, vel partem principalem, vel quamcumque in casu necessitatis, ut patet distinctione 4. quæst. 2. *Aliqualiter consentientis*, patet *ex eadem distinct. quæst.* 4. Et forte non sufficit secundum communem opinionem habitualiter consentire, sine virtuali consensu; tamen illud est dubium, quia minor consensus sufficit ad susceptionem Sacramenti quam ad meritum, sed ad meritum sufficit virtualis consensus. Similiter quod non utens ratione sit simpliciter capax Sacramenti, non habens aliquam dispositionem; et tamen utens ratione non habens illam, nullo modo sit capax, non videtur probabile, quia nulla dispositio videtur simpliciter necessario requisita, vel non requisita, propter usum rationis, vel non usum. *Facta in aqua*, etc. patet *distinct.* 3. *quæst.* 3. Per hoc autem quod dicitur *elementari*, excluditur quicumque humor mixtus, qui dicitur æquivoce aqua, ut aqua rosacea. Per hoc, quod dicitur *fluida*, excluditur aqua

congelata, si manet aqua, vel qualitercumque mixta per juxtapositionem corporum grossorum, ut non possit abluere. *Facta ab alio*, patet *distinctio*. 6. *quæstio* 4. Et similiter illa quæ sequuntur, *Simul abluente et proferente*, etc. patet *distinct*. 6. *quæst*. 3. Quod ultimo additur : *Habente intentionem*, etc. patet *distinctio*. 6. *quæst*. 5. *et* 6.

6. Et sic habemus tam suscipientem quam conditiones necessarias in suscipiente, quia hominem viatorem aliqualiter consentientem. Habemus conferentem, et conditiones necessarias ex parte ejus, scilicet quod sit abluens, et verba proferens, et hoc simul et debite intendens. Habemus materiam, quia est ablutio in aqua elementari. Habemus formam, quia verba certa exprimentia actum, et suscipientem cum invocatione Trinitatis. Habemus id quod pertinet ad rationem formalem Baptismi, scilicet, quia ex institutione divina efficaciter signans. Habemus correlativum, quia ablutionem animæ a peccato.

Definitio secunda Baptismi.

Si autem ponatur relationem, quam importat Baptismus, non fundari in ablutione, ut in fundamento totali, sed in ablutione et verbis tanquam in uno fundamento instituto ad signandum effectum unum, tunc potest poni ratio Baptismi talis completa : *Baptismus est Sacramentum ablutionis animæ a peccato, consistens in ablutione hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam usi, facta in aqua elementari fluida, cum prolatione verborum, actum et suscipientem, et ministrum cum invocatione Trinitatis designantium ab alio simul abluente, et verba ista proferente et intendente facere quod facit Ecclesia Christiana.*

Et tunc eadem est ibi expositio particularum istius rationis, quæ fuit et prioris, nisi quod in ista ponitur primo illud, quod pertinet ad formalem rationem Baptismi, cum dicitur *Sacramentum*, et correlativum ejus, cum dicitur *ablutionis*, et postea illa, quæ pertinent ad fundamentum, cum dicitur *consistens*, etc. nec est differentia, nisi quia non ponitur totale fundamentum istius relationis utroque modo idem.

Utroque tamen modo idem principaliter importatur, quia sive per solam ablutionem, sive per ambo, scilicet ablutionem et verba, sunt tamen ambo unum signum integrum institutum quidem principaliter ad signandum principale signatum istius signi, scilicet ut abluatur anima a peccato, et hoc a Deo trino et uno, in cujus nomine baptizamur, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

COMMENTARIUS.

(c) *Dico ergo ad quæstionem*, etc. Conclusio et sententia Doctoris est characterem esse in voluntate, in qua est gratia, ut ipse docet *in* 2. *dist*. 26. Fundamentum est, quia est dispositio ad gratiam, quæ est in voluntate ; ergo, etc. Negant aliqui antecedens, sed communiter conceditur, et patet, quia character ordinatur ad gratiam, tam proprii Sacramenti quam aliorum, loquendo de Baptismali, quo fit quis capax aliorum Sacramentorum ; et non est ratio, cur character esset indele-

bilis, et redderet Sacramentum non iterabile, nisi subordinaretur gratiæ tanquam forma prior, neque proprie potest subsistere configuratio animæ aut imaginis, quæ principaliter est per gratiam in solo charactere, nisi diceret ordinem ad gratiam, neque obligatio, quæ denotatur per talem configurationem, ad Christum, potest abstrahere a mediis, per quæ adimpletur in *facto esse*, qualis est gratia habitualis, in *facto* vel in *fieri*, qualis est gratia actualis Sacramenti. Alii, dato antecedente, respondent negando consequentiam, quia fides in intellectu est, quamvis disponat ad gratiam. Contra, fides exigit in voluntate habitum piæ credulitatis, et actum proportionatum, secundum ipsos, ratione cujus eam statuit D. Augustinus in voluntate.

Deinde fides, ut habitus non disponit ad gratiam habitualem in Sacramento, sed potius consequitur, quia ad infusionem justitiæ infunditur, et maxime ex sententia eorum, qui statuunt gratiam diversam esse a charitate, et ad eam sequi infusionem habituum Theologalium per modum quarumdam proprietatum ; et quidquid de hoc sit, efficacia Sacramenti baptismalis primo et per se respicit gratiam sanctificantem, quæcumque illa sit ; reliqua vero, ut spectant ad integritatem, non ad essentiam justitiæ, ut patet per Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 7. ergo habitus fidei non est dispositio anterior ad justitiam, quæ primo respicitur per Baptismum, non ita vero character.

Quod si autem intelligatur fides disponere ad gratiam in relapsis, qua restitui debet gratia, quamvis hæc sit in diverso subjecto, hoc nihil ad propositum facit, quia ideo disponit ad gratiam sic receptam seu recuperatam mediante pœnitentia, quia requiritur conversio peccatoris per proprios actus voluntatis retractantis peccatum ; voluntas autem in operando sive naturaliter, sive supernaturaliter supponit intellectum et applicationem objecti sui. Hic modus disponendi non facit ad propositum de charactere, qui est dispositio permanens, et prior, et cujus capax est ipsa voluntas, quæ est subjectum formæ, ad quam disponit ; vel ergo omnino non est quærendum de subjecto primo characteris, vel illud est statuendum, quod secundum proportionem similium dispositionum statui congruit.

Character dispositio permanens, et prior gratia.

5\. Præterea, character est dispositio non solum respectu gratiæ, sed etiam respectu actuum, quia character baptismalis inducit obligationem animæ ad Christum, ut servet legem ; hæc autem obligatio est necessitas moralis operandi, ergo inclinatio quædam ad ipsam operationem, non secus, ac lex, seu præceptum, aut votum, et hujusmodi, quæ opponuntur libertati operandi ad utrumlibet ; character etiam Confirmationis inducit obligationem militiæ et confessionis fidei ; character vero Ordinis est principium operandi actum, quia est potestas activa ; omnis autem obligatio cadit directe in voluntatem, ergo in ea debet statui fundamentum obligationis. Potestas activa characteris sacerdotalis applicari debet per ipsam voluntatem, et requirit intentionem operandi ; ergo similiter debet in voluntate statui. Accedit ad hæc quod omnis in universum potestas moralis operandi sit in voluntate, ut proximo subjecto, ergo, etc. Deinde Sacramenta spectant ad religionem ; ergo et effectus ille, qui deputat hominem ad cultum, perinde spectabit ad religionem ; religio autem est in voluntate primo et per se, ergo etiam in ea magis congruum est statuere characterem.

Alia congruentia, ex quibus statui debet in voluntate.

Ex his patet ad fundamenta aliorum, quæ levi congruentia fundantur. Prima sententia procedit ex falsa suppositione,

Responsio ad fundamenta aliorum.

nempe quod gratia sit in animæ essentia, vel quod character non ordinetur ad aliud tanquam dispositio, sed quod sit habitus bene disponens animam propter se. Secunda patet etiam non fundari, quia character est simplex qualitas et una, ac proinde requirit subjectum unum proximum cui primo insit. Vide Doctorem responsione ad argumentum oppositum.

Hic finitur materia de Baptismi Sacramento ; de Baptismo flaminis et sanguinis obiter dictum est, prout littera suggessit et permisit ; in reliquis videantur moderni, quia est difficultas obvia. Laus Deo.

DISTINCTIO VII.

(*Textus Magistri Sententiarum.*)

De Sacramento Confirmationis.

Nunc de Sacramento Confirmationis addendum est, de cujus virtute quæri solet. Forma enim aperta est, scilicet verba, quæ dicit Episcopus, cum baptizatos in frontibus sacro signat chrismate.

Quod non nisi a summis sacerdotibus tradi potest.

Quod Sacramentum ab aliis perfici non potest, nisi a Summis Sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab aliis quam ipsis Apostolis legitur peractum, nec ab aliis, quam qui locum eorum tenent, perfici potest aut debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habetur et vacuum, nec inter Ecclesiastica reputabitur Sacramenta. Licet autem Presbyteris baptizatos tangere in pectore, sed non chrismate signare in fronte.

n 1. ons. t. 4. resb. ist. . 1. 30. ons. . c. sime. an. . in . ad nes stian. us um, tcap. cet nes t. et secr. . cap. nes les, med. b. de secr. 5. c. vero.

Quæ sit virtus hujus Sacramenti.

Virtus autem hujus Sacramenti est donatio Spiritus sancti ad robur, qui in Baptismo datus est ad remissionem. Unde Rabanus : « A Summo Sacerdote per impositionem manus Paraclitus traditur baptizato, ut roboretur per Spiritum sanctum, ad prædicandum aliis illud quod ipse in Baptismo consecutus est. » Item : « Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum post Baptismum accipere debent Spiritum sanctum, ut pleni Christiani inveniantur. »

um 2.

Utrum hoc Sacramentum sit dignius Baptismo.

« Scitote utrumque esse magnum Sacramentum, sed unum majori veneratione tenendum, sicut a majoribus datur. » Ecce *majus* dicit Sacramentum Confirmationis; sed forte non ob majorem virtutem vel utilitatem, quam conferat, sed quia a dignioribus datur et in digniore parte corporis fit, scilicet in fronte; vel forte quia majus virtutum augmentum præstat, licet Baptismus ad remissionem plus valeat. Quod videtur innuere Rabanus dicens : « In unctione Baptismi Spiritum sanctum descendere ad habitationem Deo consecrandam. In hac vero ejusdem septiformem gratiam cum omni plenitudine sanctitatis et virtutis venire in hominem. » Hoc Sacramentum tantum *a jejunis* accipi et *jejunis* tradi debet, sicut et Baptismus, nisi aliter cogat necessitas.

B. Dubium 3.

Dubium 4. Libr. 1. de institut. cler. c. 30. et de cons. dist. 5, c. novissime, c. 5. et Terraconens. c. 6. de cons. dist. 5. cap ut Episc. et c. ut jejuni, et cap. dictum est. Lib. contra epistol. Parm. 2. c. 13. tom. 7. et hab. 1. q. 1. cap. quod quidam dicunt.

Utrum iterari possit.

Nec debet iterari, sicut nec Baptismus vel Ordo. Nulli enim Sa-

Dubium 5.

cramento facienda est injuria; quod fieri putatur, quando non iterandum iteratur. Sed utrum aliqua vel nulla iterari possint, quæstio est. Nam de Baptismo et Ordine, quod non debeant iterari, aperte Augustinus dicit : « Utrumque Sacramentum est et quadam consecratione datur : illud quidem cum baptizatur; illud vero cum ordinatur. Ideoque in Ecclesia Catholica utrumque non licet iterari, » quia neutri facienda est injuria. Quod indubitanter etiam de Confirmatione tenendum est, de aliis vero utrum iterari valeant vel debeant, postea disseremus.

Dubium 6.

(*Finis textus Magistri.*)

Postquam Magister egit de primo Sacramento, scilicet de Baptismo, hîc agit de secundo, scilicet de Sacramento Confirmationis. Et dividitur in duas partes, scilicet in Prœmium, et tractatum, qui incipit ibi : *Forma enim.* Et ille tractatus dividitur in quinque partes. Primo namque determinat de forma Sacramenti. Secundo, de ministro, ibi : *Hoc Sacramentum ab aliis.* Tertio, de effectu, ibi : *Virtus autem.* Quarto, de conditione quadam in suscipiente et conferente, pertinente ad reverentiam Sacramenti, ibi : *Hoc Sacramentum tantum a jejunis.* Quinto et ultimo, de initerabilitate hujus Sacramenti, ibi : *Nec debet iterari.*

COMMENTARIUS.

Ratio ordinis.

De hoc Sacramento proxime post Baptismum agunt communi stylo et ordine Theologi, nam, quamvis non sit ordo essentialis inter Confirmationem et Eucharistiam, qualis est inter Baptismum et reliqua, tamen Confirmatio est quædam regenerationis consummatio, ut sicut in Baptismo fit professio fidei, ita in Confirmatione datur robur ad eamdem fidem profitendam per unctionem internam; Eucharistia vero ordinatur ad nutriendam charitatem et justitiam, ad vincendum fomitem et tentationes, et in ordine ad perseverandum in gratia accepta, ideoque generalius se habet velut causa universalis, non sicut Confirmatio, quæ particulariter se habet ad professionem fidei in Baptismo susceptæ, et hominis Christiani initiatione.

Confirmatio est consummatio gratiæ baptismalis.

Hunc etiam ordinem sequuntur Patres, et servatus fuit in Ecclesia, quantum ad ministerium, ita ut prius daretur neophyto Confirmatio, quam Eucharistia, quamvis utrumque Sacramentum post Baptismum ministrabatur; Dionysius *de Ecclesiastica hierarchia, cap.* 2. *et* 4. Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 3. Melchiades Papa *Epist. ad Episcopos Hispaniæ, cap.* 3. Eugenius IV. *in decreto fidei,* qui etiam congruentiam præmissam servandi ordinis tradunt, sicut et Clemens Romanus *epist.* 4. *et constitutionum Apostolicarum, lib.* 3. *cap.* 17. Tertullianus *de præscript. adversus hæres. cap.* 36. Ambrosius *lib.* 3. *de Sacramentis, cap.* 2. Gregorius Magnus in Sacramentario de Baptismo infantum. Tractatum autem Sacramenti expedit Doctor cum Magistro in distinctione præsenti quinque quæstionibus, quæ specialiter ad ipsum spectant supponendo rationes communes ipsi et aliis ex materia de Sacramentis in genere *in* 1. *dist. et* 2. et de Sacramento Baptismi in aliis quatuor jam præmissis. In prima quæstione agit de ejus essentialibus, et per se requisitis; in secunda de ejus necessitate; in tertia de ejus dignitate; in quarta an possit iterari; in quinta, an sit pœna canonica statuta iterantibus Confirmationem.

Dionys. Cyrillus. Melchiades. Eugen. IV. C. Rom. Tertull. Ambros. Gregor.

Divisio hujus distinctionis.

QUÆSTIO I.

Quid sit Sacramentum Confirmationis? De materia et forma. De suscipiente et ministro, et de conditionibus requisitis in conferente et suscipiente hoc Sacramentum.

Alens. 4. *p. q.* 24. *m.* 2. D. Bonav. *hîc art.* 1. *q.* 1. Rich. *art.* 1. *q.* 1. 2. D. Thom. *q.* 1. *art.* 1. *et* 3. *p. q.* 65. *art.* 1. *et* 4. *et q.* 72. *art.* 1. *et* 4. Suarez 3. *p. tom.* 3. *d.* 32. *late* Coccius *in thesauro tom.* 2. *lib.* 5. *art.* 20. Bellarm. *lib.* 2. *de Sacram. Confirm. et an Episcopus tantum sit minister. Vide* Alens. *q.* 28. *m.* 1. *art.* 3. D. Thom. 3. *p. q.* 72. *art.* 11. D. Bonav. *hîc art.* 1. *q.* 3. Rich. *art.* 2. *q.* 1. Suarez 3. *p. tom.* 3. *d.* 36.

Circa istam (a) distinctionem possent multa quæri proportionaliter illis, quæ quæsita sunt de Baptismo. Sed præmitto quamdam rationem Sacramenti hujus, ex quo patet solutio multarum quæstionum. Et supponendo, quod relationis, quæ est formale in hoc Sacramento, fundamentum totale sit unctio determinata cum conditionibus multis aliis requisitis, potest assignari ratio talis: *Confirmatio*, seu *Sacramentum Confirmationis est unctio* (b) *hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam usi, facta in fronte in figura* (c) *Crucis cum chrismate* (d) *sanctificato* (e), *et hoc a ministro idoneo* (f), *simul cum* (g) *intentione debita inungente, et verba certa proferente, significans efficaciter ex institutione divina unctionem animæ per gratiam roborantem, ad confitendum cum constantia fidem Christi.* [...itio ...irma-...nis.]

COMMENTARIUS.

1. (a) *Circa istam distinctionem possunt multa quæri,* etc. Fundamentum relationis sacramentalis potest dici, vel unctio simul cum verbis, (quod probabilius judico,) vel unctio sola, cæteris se habentibus, tanquam circumstantiis fundamenti. Et hunc modum tenendo, Doctor assignat unam rationem, seu descriptionem Sacramenti Confirmationis, in qua summarie et explicite comprehendit essentiam, et per se requisita ad hoc Sacramentum. [...i dicat ...recto] [Confirmatio?]

(b) *Confirmatio,* inquit, *seu Sacramentum Confirmationis est unctio hominis viatoris,* etc. In primis, ut hæc definitio suo ordine explicetur, et incipiamus a nomine, dicitur hoc Sacramentum: *Confirmatio, Unctio, et Sacramentum Chrismatis, impositio manuum.* Dicitur Confirmatio ab effectu, quia est perfecta consummatio Baptismi et regenerationis, unde Clemens Romanus epist. 4. *Cum autem regeneratus fuerit per aquam, et postmodum septiformi Spiritus gratia ab Episcopo confirmatus, quia aliter esse perfectus Christianus nequaquam poterit,* etc. et lib. 3. constitut. Apostolic. cap. 17. *Unguentum,* inquit, *est confirmatio professionis,* etc. supple fidei, ubi loquitur de chrismate. Cyprianus *epist.* 72. utrumque Sacramentum, tam Baptismi quam Confirmationis ad integram sanctificationem et nativitatem hominis Christiani conjungit. Unde Melchiades Papa ad Episcopos Hispaniæ: *Sed ita,* inquit, *conjuncta sunt hæc duo Sacramenta, ut ab invicem nisi morte præveniente, nullatenus possint segregari, et unum sine altero rite perfici non potest,* etc. Eucherius *homil. in diem Pentecostes*, utitur ipsa appellatione *Confirmationis,* sicut et Synodus Aurelianensis apud Gratianum *dist.* 5. Quam etiam vulgarem appellationem esse hujus Sacramenti docet Beda in *Psal.* 26. et ita Auctor Ordinarii Romani vocat, Wallefridus *de rebus Ecclе-* [Ejus definitio. Appellationes variæ Sacramenti a proprietate rei desumptæ.] [Est consummatio Baptismi.] [Cyprian.] [Melchiades] [Beda.]

siasticis, Concilium Cabilonen. *cap.* 27. Nicolaus I. *in epist. ad Rodulphum Ritarisensem.* Quod nomen magis est in usu apud Doctores Scholasticos, quia magis proprium, utpote desumptum ab effectu, qui soli huic Sacramento est proprius. Aliæ autem appellationes, ut manus impositionis et unctionis, in aliis Sacramentis sunt in usu.

2. Varia fuit impositio manuum.

Unde Hincmarus Rhemensis *in lib. de variis capitulis Ecclesiasticis, cap.* 16. varios modos impositionis manus recte discernit: *Nam non uno modo,* inquit, *semper manus impositio intelligitur, sed pro diversitate locorum, diversa significatione. Aliquando enim pro Confirmatione Neophytorum accipitur, ut in decretis Apostolicorum virorum Clementis, Urbani, Melchiadis expressum sæpenumero reperitur; nunc pro ordinatione Sacerdotum, sive Diaconorum, juxta illud Apostoli ad Timotheum: Nemini cito manus imposueris; quod et Canones apertissime præscribunt?* Unde Innocentius III. in cap. unico de sacra Unctione: *Per frontis,* inquit, *chrismationem manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur, et robur,* etc. *Est et reconciliatoria manus impositio, per quam hæretici pœnitentes, sive excommunicati Sanctæ Romanæ Ecclesiæ reconciliantur, de qua et canones similiter multa dicunt,* etc. *Fit etiam manus impositio super infirmos, juxta illud Evangelii: Super ægros manus imponent,* etc. et infra: *Sive autem manus impositio pro reconciliatione pœnitentium, sive pro depulsione infirmitatis, vel diaboli, sive simplici benedictione hominibus impendatur,* etc. *iterari quoties opus fuerit, non prohibetur. Cum vero pro Confirmatione sine ordinatione impenditur, non jam pro sola oratione, sed etiam pro*

Non est iterabilis, sicut neque ordo.

Sacramento habenda est, quia Sancti Patres iterari prohibuerunt, etc. Manus autem impositio appellatur, *Act.* 8. *et* 19. quæ appellatio frequentissima est apud Patres, sicut et unctionis et chrismatis, ut videre est apud citatos et alios Patres; quæ appellatio sumitur a materia proxima, quæ est unctio, et remota, quæ est chrisma, ut infra videbitur. Vide Origenem *in cap.* 6. *ad Roman.* Synod. Laodicen. *can.* 48. Fabianum Papam *epist.* 2. Damasum *epist.* 4. Augustinum *lib.* 2. *contra litteras Petiliani, cap.* 104. Innocentium I. *epist. ad Decentium Eugubinum, cap.* 3. Leonem I. *epist.* 88. et plures alios. Sequitur:

Seu Sacramentum Confirmationis, etc. 3.
Hæc adjecta sunt pro expressa veritatis fidei declaratione, nempe Confirmationem esse Sacramentum legis novæ. Hanc veritatem hujus temporis Sectarii, negant post Witclefum, ut videre licet apud omnes modernos controvertistas. Vide Lyndanum *in lib.* 4. *Panopliæ, cap.* 26. *et sequentibus,* Bellarminum in libro de Confirmatione. Contrarium hujus est de fide, patet primo, *Act.* 8. *Tunc imponebant manus super eos, et accipiebant Spiritum sanctum,* etc. Act. 19. *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos,* etc. Quibus verbis expresse habetur, quod Spiritus sanctus dabatur ab Apostolis, per manus impositionem, tanquam per signum sensibile, et cæremoniam, atque infallibiliter talem effectum significantem, quod sufficit ad rationem Sacramenti. Præterea promissus fuit Spiritus sanctus Ecclesiæ et fidelibus, Joelis 2. *Act.* 2. Joannis 7. *et* 14.

Respondent hæretici eam promissionem intelligendam esse de Spiritu sancto recepto in baptismate. Sed licet verum sit, quod recipitur Spiritus sanctus in Baptismo ad remissionem peccatorum, de ea tamen 4.

sola nequit intelligi promissio Christi specialis, ut patet *Act.* 8. *et* 19. In primo loco dicuntur baptizati Samaritani a Philippo, quo audito Jerosolymis *miserunt ad eos Petrum et Joannem, ut imponerent manus super illos, et acciperent Spiritum sanctum ;* dicit enim textus : *Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed*

ursum ım in smate, et rmatine ıtum.

baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu ; tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum. Cum vidisset autem Simon quod per impositionem manus Apostolorum Spiritus sanctus, etc, sic etiam *Act.* 19. dicuntur primum baptizari illi discipuli Joannis Baptistæ, et mox per manus impositionem factam a Paulo, recepisse Spiritum sanctum, tanquam diversum donum, ab eo quod receperunt in baptismate.

Præterea, non est dubium plurimos fuisse baptizatos, supposita communi sententia de Baptismo instituto ante passionem Christi, quod fuerint etiam baptizati Baptismo Joannis, quod perinde est apud hæreticos; tamen *Joannis* 7. non loquitur Christus, ut exponit Evangelista, de Spiritu recepto in Baptismo, *sed quem accepturi essent credentes in eum ;*

missio ıbilis ıcta stolis.

et Apostolis facta est promissio Spiritus sancti, *Lucæ* 24. *et Joannis* 14. *Act.* 1. quæ promissio facta est non ad tempus, sed semper; et reipsa completa est, *Act.* 2. quando adveniente Spiritu sancto induti sunt *virtute ex alto,* juxta promissionem factam. De hac missione interpretatur Petrus prophetiam Joelis; ergo promissio illa non intelligitur de Spiritu sancto, ut datur mediante Baptismo; quod ergo dicit Petrus eodem loco : *Baptizetur unusquisque vestrum,* etc. *et accipietis*

ptizati solymis tiam firmati unt.

donum Spiritus sancti, etc. non solum intelligitur de dono remissionis et sanctificationis per Baptismum, sed etiam de dono sanctificationis per impositionem manuum, quæ statim ex praxi primitivæ Ecclesiæ fiebat super baptizatis ad communicationem Spiritus, quando erat opportunitas ministri, ut patet *Act.* 19. neque Apostoli, quamvis id non exprimatur in Scriptura, loco dicto, distulerunt Confirmationem credentium baptizatorum Jerosolymis, qui tantam curam, *Act.* 8. gesserunt Samaritanorum, ut miserint ad eos Petrum et Joannem, ut impositione manuum darent eis Spiritum sanctum.

Quid dicendum de Cornelio.

Neque refert quod Petrus *Act.* 10. non legatur manus imposuisse Cornelio et aliis cum eo credentibus, quia ex eadem congruentia id factum subintelligitur, et consueto usu, nisi dicamus ipsos non indiguisse, quia per anticipationem ex speciali privilegio jam receperant Spiritum sanctum, etiam ante Baptismum, ad prædicationem Petri, sicut et ipsi Apostoli ex frequenti sententia Theologorum fuerunt confirmati in die Pentecostes, in quos descensus visibilis Spiritus sancti Confirmationis loco fuit. Vide Augustinum

Augustin.

lib. 50. *homil.* 23. *c.* 12. ubi causam hujus privilegii recte exponit, et communicationem Spiritus sancti per manuum impositionem diversam facit a Baptismo, supponens per illam Spiritum consuetum tum fuisse datum : *Adhuc loquente Petro,* inquit, *non dico nondum imponente manum, sed nondum etiam baptizante,* etc. *venit Spiritus sanctus, implevit Cornelium,* etc.

Dixi supra in primitiva Ecclesia hæc duo Sacramenta conjuncta data esse, quando opportunitas ministri Confirmationis adesset, quia hoc ministerium ad Apostolos solos tunc spectabat, (ut infra dicemus) qui non poterant omnibus adesse in principio. Conjunctum autem ministerium utriusque Sacramenti, patet ex Patribus supra citatis ad initium commenti, expli- 6.

cando rationem ordinis; unde et frequenter ipsi Patres, quandoque connectunt hæc Sacramenta etiam in effectu, ea ratione qua dicunt unum esse consummationem alterius, et perfectionem. Origenes

Origenes. in cap. 6. epist. ad Roman. *Omnes,* inquit, *baptizati sumus secundum typum Ecclesiæ traditum in aquis istis visibilibus, et chrismate visibili,* etc. et Clemens Roman. supra citatus lib. 3. constitut.

Clemens. cap. 17. *Datur Baptismus in mortem Filii Dei, aqua adhibetur pro sepultura, oleum pro Spiritu sancto, unguentum est confirmatio professionis,* etc. id est, susceptæ in Baptismo. Origenes etiam *homil. 8. in Leviticum,* Cyprianus epist. 72.

Cyprian. *Tunc enim demum plene sanctificati, et Filii Dei esse possunt, si Sacramento utroque nascantur,* etc. id est, Baptismo

Urbanus I. et Confirmatione. Urbanus I. in epist. ad universos, ad idem alludit: *Omnes fideles per manus impositionem Spiritum sanctum per Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inveniantur,* etc.

Ex his colligitur utrumque Sacramentum simul dari, primo Baptismum, mox Confirmationem tum consuevisse, ut patet *ex Act.* 19. quoties opportunitas ministri accedebat; et quamvis hoc non exprimatur *Act.* 2. ita tamen factum fuisse, ut praxis ipsa Apostolorum, et usus inde a sequentibus in Ecclesia continuatus docet ab Apostolis mutuatus, et apud Patres tam Græcos quam Latinos frequentissimus.

Petrus Act. 2. comprehendit etiam Confirmationem.

Unde verba illa Petri, ad quæ confugiunt hæretici, non solum ad Baptismum, sed etiam ad Confirmationem simul datam extendenda sunt; neque id Scripturæ usui alienum est, ut Confirmatio data per visibilem Spiritus sancti communicationem appellatione Baptismi veniat Act. 1. *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies,* etc. Ergo sic intelligenda sunt verba Petri, quæ etiam in sensu litterali commodissime explicari possunt, etiam ut expressam utriusque Sacramenti mentionem faciant; cum enim Judæi stuperent ad donum linguarum, tum Apostolis concessum per adventum visibilem Spiritus sancti, Petrus inde assumens occasionem, prophetiam Joelis interpretatus est, et Christum prædicavit Judæis ad hæc compunctis, et interrogantibus quid agere deberent? respondet: *pœnitentiam agite,* etc. ubi denotatur dispositio necessaria ad Baptismum; *et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu, in remissionem peccatorum vestrorum,* quibus denotatur effectus Baptismi; *et accipietis donum Spiritus sancti,* etc. nempe sicut nos videtis accepisse, ubi denotatur Sacramentum Confirmationis per manus impositionem, quia aliter non consuevit conferri Spiritus sanctus, ut patet *Act.* 8. Si dicas non haberi hoc ex illis verbis:

Respondetur primo, non haberi etiam ex illis verbis promissionem illam Petri fuisse impletam virtute solius Baptismi; neque promissio Petri fundari potuit in virtute Baptismi solius, quia, ut dictum est, non habuit illam efficaciam Baptismus; unde Chrysostom. *hom.* 18. *in Acta,* inter illa duo discernit: *Non est idem,* inquit, *accipere remissionem peccatorum, et accipere virtutem illam,* etc. Promissio etiam Petri non fundabatur in missione extraordinaria, et quasi ex privilegio daretur Spiritus sanctus illis, sicut datus est Cornelio, aut ipsis Apostolis, secluso aliquo signo sensibili instituto per modum Sacramenti, quia neque illi sic acceperunt Spiritum sanctum, neque sine revelatione speciali illud promittere potuit sic dandum Petrus, qui etiam communicationem ejus faciendam Cornelio non cognovit ante effectum. Oportet ergo promis-

1. Promissio Petri fundata in Sacramento.

ostoli solam irmatinem lare erant ritum ictum biliter. sionem Petri referri ad medium ordinarium, quod in potestate fuit promittentis applicare, quo communicare poterant Apostoli Spiritum sanctum per impositionem manuum; quod explicatur abunde, *Act.* 8. *et* 19. et hoc idem ipso effectu, *Act.* 2. insinuatur. Unde, quamvis non legamus promissionem Petri fuisse adimpletam prædicto loco, de ea tamen atque ejus veritate in effectu non dubitamus, quamvis id non exprimatur.

Qui ergo, inquit, *receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, et appositæ sunt in die animæ circiter tria millia,* etc. quibus non exprimitur datio visibilis Spiritus sancti. Si ergo illud ex promissione Petri sufficienter intelligitur, ita etiam ex eadem promissione, quæ effectum Confirmationis exponit, tanquam materiam subjectam promissioni, et ex connexione facti, seu usus utriusque Sacramenti, (servato debito ordine) qui ex aliis locis jam citatis Scripturæ intelligitur, ita etiam, inquam, sufficienter intelligitur causa ipsa illius effectus, quæ fuit impositio manus, quia aliter hunc dare non poterant Apostoli, et tunc maxime congruit per ipsos datum esse Spiritum sanctum, atque per medium ordinarium, quo eorum auctoritas magis eluceret, et utriusque Sacramenti virtus per signum manifestata facilius adduceret reliquos ad veritatem, et sacramenta salutis amplectenda.

8. a evasio ereticorum ellitur. Respondent secundo hæretici, illam impositionem manuum nullum contulisse donum, sed fuisse tantum cæremoniam per modum approbationis inductam. Sed hoc expressissime repugnat Scripturæ, ubi dicitur illos recepisse Spiritum per manus impositionem : *Et oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu; tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum. Cum vidisset autem Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus,* etc. et Act. 19. *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis, et prophetabant,* etc. Quæ verba clarissima sunt, non fuit ergo vacua et nuda sine effectu visibili cæremonia, impositio illa manus Apostolorum super baptizatis et credentibus.

Respondent tertio per manuum impositionem non denotari aliquod Sacramentum sanctificans animam, sed gratias gratis datas, et virtutem miraculorum, quo Apostoli fundarent et confirmarent fidem. Sed hæc responsio inepta est, et non cohærens errori hæreticorum, qui negant aliam virtutem inesse Sacramentis, præter solam excitationem fidei, quæ perinde per manus impositionem, tanquam cæremoniam ex institutione, qua utebantur Apostoli, fieri potuit; si enim habuit efficaciam ad fundandam et confirmandam fidem, a fortiori eam excitabat. Tertia evasio refellitur.

Deinde non congruit Scripturæ, neque promissioni Christi, *Lucæ,* 24. *Act.* 1. *Joannis* 14. 11. *et* 16. *et Joannis* 7. quibus in locis promittitur Spiritus sanctus et Apostolis et fidelibus in æternum permansurus in Ecclesia, daturus virtutem, baptizaturus, etc. quibus denotatur abundantia gratiæ sanctificantis per Spiritum, quæ præsentiæ corporali Christi præfertur, ipso docente, et ut cætera omittamus, quæ ex his locis crebro replicari possunt, et optime ponderant Theologi, non aliter Spiritus sanctus dabatur per manus impositionem ab Apostolis, quam recipit Cornelius *Act.* 10. qui denotatur per donum linguarum, et quam receperunt Apostoli, *Act.* 2. nam *Act.* 19. eodem modo illi quibus Apostolus imposuit manus, loquebantur linguis, et prophetabant.

9. Sed Cornelius accepit Spiritum sanctum non solum quantum ad gratias gratis datas, sed etiam quoad effectum sanctificationis, ut patet ex verbis Petri, Act. 10. *Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut et nos,* etc. et *Act.* 11. cum reprehenderetur a Judæis, quod Gentibus communicaverit, exponens seriem facti: *Cum autem,* inquit, *cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut et in nos in initio; recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus sicut et nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum, ego quis eram qui possem prohibere Deum,* etc. Oppositio est inter Baptismum in aqua per Joannem, et Baptismum in Spiritu sancto, qui datus est Apostolis ex virtute sanctificationis, ut suo loco tractavimus. Item Apostoli receperunt Spiritum sanctum initio per modum virtutis et sanctificationis, *donec induamini virtute ex alto,* eodem modo, ut dicit textus, recepit Cornelius, ergo per modum sanctificantis; sic etiam intellexerunt reliqui audientes, dicentes: *Ergo et in Gentibus dedit Deus pœnitentiam ad vitam,* etc. quæ referuntur ad illa dona, quæ recepit Cornelius, per adventum Spiritus sancti in ipsum; *pœnitentia ad vitam,* denotat sanctificantem Spiritum. Idem designant tam visio Petri, qua videbat vas submissum de cœlo, et receptum in cœlum, quam etiam responsio ad ipsum de cœlo facta: *Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.*

10. Augustin. Hanc eamdem sententiam tenet Augustinus variis in locis, ut *lib.* 4. *de Baptismo contra Donatistas, cap.* 24. *et lib.* 15. *de Trinitate, cap.* 19. *quæst.* 84. *super Leviticum lib.* 50. *homil.* 23. *de prædestinat. Sanctorum, cap.* 7. *lib. de Baptismo, cap.* 21. *et lib.* 1. *cap.* 8. Chrysostomus et alii interpretes *in Act. cap.* 10. Tertullianus *lib. de jejuniis contra Psychicos, c.* 8. Nazianzenus *orat.* 24. *paulo ante finem,* Cyprian. *epist.* 72. Arator Poeta, et Glossæ, et communis Doctorum. Si ergo Cornelius recepit Spiritum sanctificationis ex sententia Petri, sicut et Apostoli, eodem modo et illi, qui receperunt eumdem Spiritum per impositionem manus Apostolorum recipiebant, sicut et Cornelius et ipsi Apostoli in initio, qui ex loco prædicto, et promissione Christi et communi Patrum interpretatione, *Act.* 2 receperunt Spiritum per modum sanctificantis et dantis ubertatem gratiæ, ut fuse Chrysostomus, *homil.* 24. *in Acta;* et *hom.* 1. *et* 4. Cyrill. Jerosolymitanus *in Catechesi* 17. Nazianz. *orat.* 44. Gregor. Magnus *hom.* 30. *in Evangelia,* Hieronymus *epist. ad Hedibiam,* Bernard. *serm. in diem Pentecostes,* Cyrill. Alexandrinus *lib.* 9. *in Joannem,* et communis interpretum. Chrysost. Tertullian. Nazianzen. Cyprian. Arator. Glossæ. Chrysost. Cyrillus. Nazianz. Gregor. Hieron. Bernard. Cyril. Alexandrinus.

Deinde 1. *ad Corinth.* 12. ad Ephesios 4. gratiæ gratis datæ non sunt communes omnibus, sed per impositionem manus Apostolorum dabatur Spiritus sanctus omnibus fidelibus baptizatis, ergo aliter quam per dona. Ad Hebræos etiam 6. *impositio manus,* numeratur a Paulo inter rudimenta fidei simul cum Baptismo: *Quapropter,* inquit, *intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursum jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, et fidei ad Deum, Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum ac judicii æterni,* etc. Supponit Apostolus ipsos jam in his rudimentis fidei fuisse instructos, ut patet ex verbis sequentibus: *non enim* 11. 1. Ad Corinth. 12. Ephes. 4. Hebr. 6.

injustus est Deus, etc. et ex fine præcedentis capitis, ubi eos notat de segnitie : ***Quoniam imbecilles facti estis ad audiendum***, etc. (supple perfectiora, et grandem sermonem mysteriorum de ordinatione Melchisedech), *etenim cum deberetis **Magistri esse propter tempus*** (nempe quia ipsis primo prædicatum est Evangelium), ***rursum indigetis**, ut vos doceamini quæ **sunt elementa exordii sermonum Dei***, etc.

Hoc autem intermittens Paulus exprimit quinque, in quibus continebatur. Primum fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, id est, peccatis ; secundum fidei in Deum ; tertium Baptismatum doctrinæ, id est, doctrinæ de Baptismo, qui triplex est, fluminis, flaminis et sanguinis ; ideoque dicit *Baptismatum*, in plurali, vel certe alludit ad errorem Hebræorum, qui putabant Baptismum posse iterari, sicut iterabantur baptismata legis, quoties quis peccaret, ut exponunt Theophylactus et Œcumenius ; quem errorem hoc ipso capite corrigit, docens Baptismum non posse iterari, *impossibile est enim*, etc. Quartum fundamentum manus impositionis, est articulus resurrectionis ; quintum vero articulus extremi judicii, etc.

[hyl. nen.]

Hæ sunt instructiones et exordia seu inchoatio sermonis Christi, et prædicationis Apostolorum, ut videre etiam licet *Act*. 2. Per manus ergo impositionem intelligit Apostolus Confirmationem, et verum Sacramentum, ut Chrysostomus, et Theophylactus, et Ambrosius, ibidem Augustinus *de fide et operibus, cap*. 11. et patet ex ipsa littera, nam manus impositio spectabat ad rudimenta fidei, ex Act. locis citatis ; ergo hic eadem intelligitur illa, quæ singulis fidelium post Baptismum dabatur, et retenta est semper in Ecclesia a successoribus Apostolorum, ut infra videbitur, tanquam verum Sacramentum.

[sost. phyl. ros. stin.]

12. Secunda probatio ex Conciliis. Trident. Florent. Senonens. Coloniens. Moguntin. Laodicens. Nicen. 1. Constantinopolit. Jeremias Patriarcha. Bessarion. Canon. in Trullo. Elibertin. Alelatens. Arausican. Hispalen. Cabilonen. Parisiense. Toletan. Meldense.

Secundo, eamdem veritatem supponunt Concilia, et partim definiunt, ut Tridentinum, Florentinum, Senonense, Coloniense, Moguntinum ; contra Novatores supponunt antiqua Concilia plurima, ut Laodicen. *can*. 48. Nicenum I. *can*. 55. *in editione ex Arabica*, Constantinopolitanum I. *can*. 7 et censura Jeremiæ Patriarchæ, et Bessarion Cardinalis *in tractatu de Sacramento Eucharistiæ*, *Canon* 48. *in Trullo*, Concilium Elibertinum *can*. 38. Arelaten. I. *cap*. 8. Arelaten. II. *cap*. 17. Arausican. I. *c*. 1. *et* 2. Hispalen. II. *cap*. 7. Cabilonem. II. *cap*. 27. Parisien. sub Ludovico, et Lothario *lib*. 1. *cap*. 33. Toletan. IV. *cap*. 15. Meldense *cap*. 6.

Clemens. Urbanus. Cornelius. Fabianus. Eseubius Melchiades Damasus. Innocent. 1. Leo 1. Gelasius. Joann. III. Greg. Mag. Gregor. III Nicolaus 1. Innoc. III. Eugen. IV.

Accedunt Pontifices Romani, Clemens Romanus *epist*. 4. *lib*. 3. *constitut*. *c*. 17. *lib*. 7. *cap*. 23. Urbanus I. *epist. ad universos*, Cornelius Papa *epist. ad Fabium Antiochenum*, Fabianus *epist*. 2. Eusebius *epist*. 3. Melchiades *epist. ad Episcopos Hispaniæ*, Damasus *epist*. 4. Innocentius I. *epist. ad Decentium Eugubinum cap*. 3. Leo I. *epist*. 88. Gelasius *epist. ad Episcopos per Lucaniam, et Brutios*, Joannes III. *epist. ad Episcopos Germaniæ et Galliæ*, Gregorius Magnus *lib*. 3. *epist*. 9. *lib*. 11. *epist*. 22. *ad cap*. 1. *Canticorum, in lib. Sacramentorum de Baptismo homil*. 17. *in Evangelia*, Gregorius III. *epist. ad Bonifacium* 2. *et* 4. Nicolaus I. *epist. ad Rodolphum Bituricen*. Innocentius III. *in epist. ad L. Vicarium apud Constantinopolim, et alia ad Patriarcham Constantinopolitanum, et cap. unico, de sacra Unctione*, idem habetur, ac tandem Eugenius IV. in definitione fidei. Hæc sedecim Pontificum testimonia sufficiunt ad probandam traditionem veram, et ab initio Ecclesiæ fundatam hujus veritatis. Quarto tandem Patres et doctores

omnis ætatis eamdem docent, quos partim citavimus, partim etiam infra in decursu commenti afferemus, et legi possunt apud alios, et prolixe apud Coccium *lib. 3. de hoc Sacramento*.

13. (b) *Est unctio hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam usi*, etc. De consensu requisito in adulto ad receptionem Sacramentorum, jam dictum est supra *dist. 4. quæst. 4.* Hic definit Doctor Confirmationem per materiam proximam, sicut supra definivit Baptismum ex sensu Magistri *d. 3. quæst. 3.* et multum concordat cum doctrina Patrum in hoc, qui de Sacramento Unctionem, chrismationem, impositionem manuum, prædicant in recto; impositio enim manus fit ungendo in forma Crucis in fronte baptizatum. Unde Innocentius III. epist. ad Patriarcham Constantinopolitanum, *per frontis*, inquit, *chrismationem manus impositio designatur*, etc. In Unctione ergo supponit hoc Sacramentum esse significationem sacramentalem, ideo sumitur in recto.

Unctio materia.

Innoc. III.

14. *Facta in fronte*, etc. Hæc est prima limitatio Unctionis, ut debeat fieri in fronte; estque essentialis ut supponit Doctor, nihil enim in definitione datur, nisi quod putat esse essentiale; quem sequuntur Durandus, Gabriel, Paludanus, et alii posteriores. Eugenius autem IV. in decreto fidei, hanc rationem ejus assignat : *Ideo in fronte ubi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, et præcipue Crucem ejus, quæ Judæis est scandalum, Gentibus autem stultitia, secundum Apostolum, propter quod Crucis signo signatur*, etc. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 3. mystagogica, postquam exemplo Eucharistiæ post invocationem sancti Spiritus. panis non est communis, qui consecratur, sed Christi corpus : *Sic sanctum hoc unguentum*, inquit, *non amplius est unguentum nudum, neque*, etc. *commune postquam jam consecratum est, sed chrisma Christi, quod adventu Spiritus sancti per ipsius divinitatem energiam habet, quo frons, et alii sensus corporis tui symbolice inunguntur*, etc. *Ac primum quidem fronti illinitur, ut eum abstergat a vobis pudorem, quem primus homo transgressor perpetuo circumferebat, simulque efficiat, ut possitis vultu non velato gloriam Domini intueri*, etc. Item habet canon 7. Concilii I. Constantinopolitani, dicens : *Recipiendos esse hæreticos obsignandos, sive ungendos primum sancto chrismate et frontem, et oculos, et nares, et os, et aures, et eos signantes dicimus : signaculum donationis Spiritus sancti*, etc. sic etiam canon in Trullo citatus habet. Pontius Diaconus in vita S. Cypriani : *Quis denique tot Confessores frontium notatarum secunda inscriptione signatos, et ad exemplum martyrii superstites reservatos incentivo tubæ cœlestis animaret*, etc. Damasus supra citatus, inhibet Chorepiscopis hujus Sacramenti ministerium, *nec chrismate*, inquit, *baptizatorum frontes signare*, etc. Prudentius in Psychomachia de luxuria et sobrietate.

Requiritur facta in fronte.

Durandus. Paludanus. Gabriel. Eugen. IV. Cur fit in fronte?

Cyrillus.

Constant. I.

Trullanus. Pontius. Damasus.

Prudent.

> Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ
> Unguentum regale datum est, et chrisma pe-
> [renne, etc.

Idem insinuat Tertullianus loco supra citato, sed et Augustinus in *Psalmum* 141. assignant eamdem rationem, quam adhibet Cyrillus et Eugenius IV. hujus signationis. Gregorius Magnus *lib. 3. epistolarum, epist.* 9. inhibet Presbyteris inungere frontem, sed pectus, ut Episcopi postmodum ungere debeant in fronte. Eamdem prohibitionem exprimit Beda in *Act. cap.* 8. et oratio post Confirmationem in ordinario Romano, *quorum frontes sacro*

Tertull. August.

Gregor.

Beda. Ordinar.

chrismate delinimus, etc. Wallefridus Strabo de rebus Ecclesiasticis, ejusdem prohibitionis canonum meminit, quo solis Episcopis et chrismatis confectio et consignatio in fronte reservatur. Rabanus *de institutione Cleri, lib.* 1. *cap.* 30. idem docet, insinuans rationem, cur in fronte chrismatur baptizatus ab Episcopo tantum, sicut et Petrus Damianus *serm.* 1. *de Dedicatione Ecclesiæ,* Rupertus de divinis officiis *cap.* 17. Hugo Victorinus de Sacramentis *lib.* 2. *part.* 7. *cap.* 2. Innocentius III. *cap. unico de sacra Unctione.*

Recte ergo Doctor unctionem in fronte asserit esse de essentia hujus Sacramenti; tum quia omnes faciendam docent tam Græci quam Latini; tum quia Græci, qui alias partes chrismant præter frontem, dicunt primo frontem esse signandam; tum quia inhibitio facta Sacerdotibus, ne ungant in fronte (quia hoc solis Episcopis competit, qui sunt ministri ordinarii hujus Sacramenti.) Supponit unctionem in fronte specialem esse materiam, quia permittunt Sacerdotibus ungere, vel in pectore, vel in vertice, juxta varias consuetudines Ecclesiarum; tum quarto, quia unctio in fronte habet specialem proportionem ad exprimendum effectum hujus Sacramenti, qui est robur ad confitendum sine pudore, aut verecundia, nomen Christi; unde Augustinus loco citato: *Quædam Sacramenta aliter atque aliter accipimus, quædam ore, quædam per totum corpus, quia vero in fronte erubescitur ille, qui dixit: qui erubuerit me coram hominibus, erubescam et ego eum coram Patre meo, ipsam ignominiam quodam modo* (id est, Crucem, quæ signatione frontis per chrisma fit) *in loco pudoris constituit,* etc. id est, in fronte.

Sed objicies illam consuetudinem Græcorum et Orientalium ex Cyrillo, et ex Conciliis citatis, qua fit unctio chrismatis in aliis partibus, cujus congruentiam Cyrillus loco citato exprimit; vel ergo repetebatur forma ad singulas unctiones, et sic Sacramentum iterebatur, quia prima unctione in fronte facta cum debita forma dat effectum hujus Sacramenti, sicut constat in Ecclesia Latina, quæ solam frontem illinit, vel forma solum in prima chrismatione frontis dicebatur, vel in unctione ultimæ partis; si primum superfluæ erant cæteræ unctiones, quas forma non determinabat, quia prima unctio, prolata forma explebit effectum; si secundum dicatur forma in fine prolata non determinat sufficienti continuatione actionis et unctionis, quæ diversa est, primam unctionem, quæ essentialiter exigitur.

15. Objectio ex ritu Ecclesiæ Orientalis. Unctio fiebat etiam in aliis partibus.

Respondetur proculdubio quod a Sanctis Patribus et Conciliis statutum est, firmum esse, et unctiones in illis partibus accessorie fieri ad majorem expressionem effectus sacramentalis; sed primam debere fieri in fronte, quæ est essentialis, et quam retinet Ecclesia occidentalis. Responsio.

Ad rationem autem dubitandi respondetur formam verisimiliter semel prolatam continuari, usque ad ultimam unctionem, vel certe ultimam continuari, antequam ipsa finiatur, quod insinuare videtur canon primi Constantinopolitani: *Recipimus,* etc. *et signatos, sive unctos, primum sancto chrismate, et frontem, et oculos, et nares, et os, et aures, et eos signantes dicimus signaculum doni Spiritus sancti,* etc. Hæc ultima verba continent formam, qua in hoc Sacramento utuntur Græci, ut post videbimus; itaque videtur semel subjungi ipsis unctionibus partialibus, quæ unam moralem integrant, quia in illis verbis exprimi videtur ordo collationis Sacramenti, unde patet quomodo forma determinet

omnes unctiones per modum unius. Item, eumdem ordinem denotant illa verba: *Et signatos, sive unctos primum sancto chrismate, et frontem, et oculos,* etc. Quæ sententia est copulativa, non solum verborum, sed etiam actionis et unctionis continuatæ simul in partibus diversis, quæ primum fit ante prolationem formæ: *Signatos,* inquit, *sive unctos primum sancto chrismate,* quæ denotant suppositionem totius unctionis et signationis per ipsam ante prolationem formæ; forma ergo primo et per se determinat unctionem in fronte, secundario reliquas in ordine ad primam quæ essentialis est, sic lotio Baptismalis potest esse in parte principali, et aliis minus principalibus, quarum lotio secundum aliquos per se sola non sufficeret, vel certe redderet Sacramentum dubium; cæterum, ut simul fiunt cum lotione partis principalis, spectant ad materiam, quam determinat per modum unius, formæ baptismalis, ut supra visum est. Eodem modo unctio in renibus et pedibus non est necessaria, aut essentialis materia Sacramenti Extremæ unctionis; tamen ut adjungitur aliis, fit materia, quam forma etiam determinat; et ad eumdem modum posset dici formam chrismatis repeti posse ad singulas unctiones, et quantum ad effectum dogmatizare, sicut et in forma et materia Extremæ unctionis, ejusque effectu. Hæc ultima solutio mihi non placet, quia Sacramentum imprimens characterem nequit iterari, sic quoad formam, quæ, supposita materia facit jam Sacramentum completum; ideo primus modus tenendus est, vel dicendum, quod aliæ unctiones erant cæremoniales, et non sacramentales, sed addebantur completo Sacramento ad expositionem luctæ spiritualis.

16. Signatio in figura Crucis est necessaria.

(c) *In figura Crucis,* etc. Hæc est secunda circumstantia per se requisita ad Unctionem sacramentalem; hanc autem esse essentialen probatur ex utraque forma, tam Græcorum quam Latinorum, et magis expresse ex forma Latinorum quia sicut forma Baptismi significat ablutionem, quæ est materia hujus Sacramenti, ita etiam forma Confirmationis significat materiam Sacramenti, sed tam signum Crucis, quam etiam unctionem significat, ut actionis ministri: *Signo te signo Crucis, confirmo te chrismate salutis,* etc. Quæ forma sicut non potest esse falsa (esset autem, si unctio sine cruce fieret), ita etiam non est superflua, sed in omnibus essentialis et substantialis quoad partes suas, et secundum divinam institutionem, nam signaculum, ut dicit forma Græcorum, non solum effectum designat, sed et ipsum Sacramentum, et materiam ejus, ut sit unctio in figura Crucis.

Patet expresse idem ex Canonibus et Patribus citatis, qui Sacramentum appellant signationem in fronte, quæ a solis Episcopis fieri debet; illud autem non solum importat simplicem unctionem, non servato determinato modo actionis, sed ipsam unctionem in forma determinata, nempe in figura Crucis; secundo idipsum praxis semper servata docet; tertio, ratio cæremoniæ seu unctionis institutæ in fronte ad portandam Crucem Domini, eamque non erubescendam, quam supra ex Patribus præmisimus, idem confirmat, sicut et congruitas cum effectu Sacramenti et professionis fidei.

17. Materia remota chrisma. Esse de necessitate Sacramenti.

(d) *Cum chrismate,* etc. Hic comprehendit materiam remotam Sacramenti, et intelligit per chrisma confectionem olei olivarum et balsami, ut infra declarat: *Materia,* inquit, *remota est chrisma compositum ex oleo olivarum, et balsamo,* etc. Hoc autem esse de necessitate Sacramenti est conclusio Doctoris. Alii

dicunt tantum de necessitate præcepti, ut Cajetanus 3. *part. quæst.* 72. *art.* 4. Sotus *in hac dist. art.* 2. Covaruvias *lib.* 1. *variarum lectionum, cap.* 10. Navarrus *in manuali, cap.* 22. quos sequuntur quidam moderni. Quidam autem asserunt præceptum divinum, quidam Ecclesiasticum, et explicant eo modo quo commixto aquæ in calicem, est præcepti.

t esse ...pti.

Contrarium hujus docent communiter Doctores, neque aliud posse sustineri videtur post Florentinum, quod docet materiam hujus Sacramenti esse chrisma ex oleo et balsamo confectum. Respondent intelligendum esse Concilium quantum ad necessitatem præcepti quoad mixtionem balsami, non vero quantum ad necessitatem Sacramenti. Contra, hoc modo posset revocari in dubium quælibet materia Sacramenti ex pluribus constans, quin etiam an oleum sit necessarium, saltem olivarum, quin sufficeret aliud, vel nullum, sed ipsum balsamum.

...onem ...ımi ...eces- ...am ...itate ...men- .

8. Præterea, hoc non est secundum stylum Concilii, quia materiam non necessariam, sicut et formam ibidem declarat, tanquam talia, ut quod mixtio aquæ in calice sit tantum de præcepto Ecclesiastico, consecratio in pane azimo, aut fermentato perinde facere ad substantiam Sacramenti Corporis Christi, et materiam ejus, quod sive utatur quis forma Latinorum aut Græcorum in Baptismo, valide baptizat. De materia autem Sacramenti Confirmationis loquitur absolute et sine limitatione asserens esse chrisma modo dicto confectum; ergo intelligitur materia necessaria necessitate Sacramenti, vel alioquin loquendo de materia proxima hujus Sacramenti, de qua dictum est, nempe de unctione in fronte, unde colligam unctionem in illa parte determinata esse magis de necessitate Sacramenti, quam solius præcepti? nam si licet verba Canonis in definitione fidei distrahere, aut limitare ad non adjecta, vix poterit certitudo necessaria reperiri et notari, posset ille processus de obscuritate et insufficientia, quia certa ab incertis non distingueret nec declararet quod per se necessarium est, et essentiale, ab eo quod adjicitur per modum accidentis, quod in omni definitione, in quacumque materia, et potissimum fidei, quæ debet non esse ambigua, est vitiosum. Unde hic modus interpretandi locutiones absolutas et doctrinales plurima ministeria fidei redderet ambigua.

...ilium ...ernit ...riam ...am a ...saria.

...quitur ...ute, et ...ıne ...atione ...le ...smate.

Processus obscurus in definitione fidei non admittendus.

Confirmatur, quia Concilium ibidem agens de forma Baptismi docet quid in ea requiratur exprimi, declarat actum baptizandi, et personam baptizati, cum invocatione Trinitatis de per se esse necessario exprimenda, ac proinde validam esse formam Græcorum, quamvis non exprimatur in ea persona ministri, quia de his fuit controversia, aut dubium inter aliquos, declarans etiam aquam miscendam vino esse ex præcepto; exponit etiam præceptum esse ecclesiasticum tantum, quod perinde declarat Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 7. Præterea, agens de ministro hujus Sacramenti dicit ordinarium esse Episcopum, extraordinarium vero Sacerdotem; cum eadem limitatione Tridentinum *sess.* 7. *de Confirmatione canone* 3. loquitur. Idem etiam Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. declarat et distinguit materiam necessariam confessionis a libera, unde colligitur absolutam locutionem Conciliorum in materia fidei definienda, aut declaranda universaliter intelligendam esse, et sine ulla limitatione, et comprehendere præcise necessaria. Præterea cum præmittat Sacramenta perfici ex tribus, nempe materia et forma, et persona ministri intendentis facere, quod facit Ecclesia, intendit præcise, quæ essenti-

19. Confirmatio dictorum ex stylo Concilii.

Materia necessaria, et libera confessionis.

Sacramenta perfici tribus.

aliter requisita sunt in his definire; ergo loquens de materia remota et proxima Sacramenti Confirmationis, absolute intendit ibidem præscripta, esse necessaria necessitate Sacramenti, et non præcepti.

20. Quomodo chrisma appellatur oleum. Secundo quod communi appellatione chrisma pro oleo sumatur, et aliquando Patres hac appellatione utuntur, intelligunt tamen oleum, quod per excellentiam magnum et divinum ipsi appellant, et antonomastice pro chrismate, quo ab initio Ecclesiæ utebantur, tam Græci quam Latini in hoc mysterio; non autem sumunt pro oleo simplici, quod non habet fragrantiam, sed pro oleo composito et mixto ex variis liquoribus; unde Dionysius de Ecclesiastica hierarchia, cap. 4. *Dicimus igitur unguenti confectionem* inquit, *esse collectionem quamdam suaviter spirantium materiarum, quæ in se magnam vim et copiam fragrantium qualitatum contineat.* Basilius eodem modo *in Psalm.* 132. exponit compositionem olei, quo unctus est Aaron et filii in Sacerdotes: *Oleum,* inquit, *illud Sacerdotale ex variis condimentis constabat; verum nullum illorum separatim tantam emittebat fragrantiam, sed mixtura illorum, et inunctio maximam reddebat redolentiam;* et patet hoc Exodi 30. *Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi,* etc. *et juxta compositionem ejus non facietis aliud,* etc.

21. Hæc autem unctio fuit figura ejus, quæ in novo Testamento fit, et in materia, et in significatione mystica; unde Isidorus de Ecclesiasticis officiis lib. 2. cap. 25. *Chrismatis unguentum Moyses primum in Exodo jubente Domino, composuit, quo primi Aaron, et filii ejus in testimonium Sacerdotii, et sanctitatis peruncti sunt; deinde quoque et Reges eodem chrismate sacrabantur,* etc. *Sed postquam* Usus chrismatis in veteri, *Dominus noster, verus Rex et Sacerdos æternus, a Deo Patre cœlesti mystico unguento est delibutus, jam non soli Pontifices et Reges, sed omnis Ecclesia unctione chrismatis consecratur, pro eo quod membrum est æterni Sacerdotis et regis,* etc. ubi agit de chrismate Confirmationis, quod idem censet esse cum illo, quod confecit Moyses.

Eodem modo Petrus Damianus *serm. de Cœna Domini,* Rupertus *lib.* 5. *de officiis, cap.* 16. Ex quibus patet aliud vocari a Patribus oleum, aliud vero chrisma. Quod etiam docet Optatus Milevitanus *lib.* 7. contra Donatistas: *Oleum,* inquit, *simplex est, et nomen suum unum, et proprium habet; confectum jam chrisma vocatur in quo est suavitas, quæ cutem conscientiæ mollit,* etc. Ex quibus constat chrisma ex usu Ecclesiæ non vocari oleum simplex, sed confectum et mixtum, et fragrans, ut insinuat etiam Eusebius Cæsariensis *lib. demonstrat. Evangelicarum, cap.* 10. quin etiam Clemens Romanus *lib.* 7. *constitut, cap.* 23. distinguit inter oleum et unguentum chrismatis.

Sed ut ad expressa testimonia progrediamur, Irenæus *lib.* 1. adversus hæreses *cap.* 18. agens de modis regenerationis, quibus utebantur Gnostici, asserit eos etiam unctionis mysterium assumpsisse: *Post deinde,* inquit, *ungunt sacratum opobalsamo,* etc. et infra: *Quidam autem eorum adducere quidem ad aquam supervacaneum esse dicunt, admiscentes oleum et aquam in vinum,* etc. *mittunt super eorum caput, qui sacrantur et hoc esse redemptionem volunt; ungunt autem, et ipsi opobalsamo,* etc. Hoc autem, ut bene idem adnotavit Feuardentius noster, actitabant ad imitationem Sacramenti chrismatis, quod ab Ecclesia didicerunt, quod argumento est chrisma ex traditione Apostolica et institutione divina fuisse compositum ex balsamo.

Item, Cyprianus id manifeste docet in sermone de unctione Chrismatis: *Hodie in Ecclesia cum cæteris unctionibus ad populum acquisitionis sanctificandum in participationem dignitatis, et nominis sacrum Chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum Regiæ, et Sacerdotalis gloriæ, exprimit unitatem quibus dignitatibus initiandis divinitus est unctio instituta,* etc. Quæ verba denotant divina institutione ad materiam unctionis requiri balsamum. Et infra: *Hodie, ut diximus, unguentum ad sanctificationem paratur, cujus fragrantia adolescentulæ, et novellæ animæ accedentes ad fidem illectæ delectantur,* etc. *et sequuntur aromatum largitorem*. Et infra: *Hoc oleo antiquitus Sacerdotes sacrabantur, et reges,* etc. Et infra dicit: *Antiquatis Mosaicæ legis cæteris ritibus hujus unctionis mysterium fuisse retentum. Cæteris,* inquit, *generali Sanctorum consensu damnatis non solum in regibus et Sacerdotibus unctionis honor permansit, sed in omnem populum Catholicum effusa est hujus gratiæ plenitudo*, etc.

onem matis nuit esia a goga.

Idem expressissime docet Fabianus *in epist. 2. decretali, cap. 1.* causabant enim Episcopi non posse singulis annis Chrisma renovari ob defectum balsami in suis regionibus, ex quo conficeretur Chrisma, ubi respondens errorem reprobat, asserens in ultima Cœna Christum docuisse Apostolos chrisma conficere (sicut a sanctis Apostolis, inquit, prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt), docetque per singulos annos renovandum, et vetus comburendum ex traditione Apostolica, quam Romana, Antiochena, Jerosolymitana et Ephesina, in quibus sederunt Apostoli semper, et ab initio conservarunt, etc. Pontifex confectionem chrismatis et balsami esse docet divinæ institutionis, quæ semper observata est.

isma ficien- lum ocuit ristus ultima ena. gulis s reno- dum.

Item Gregorius Magnus *in Cantic. 1.* 24.
Botrus Cypri, etc. *in Engaddi,* inquit, *balsamum gignitur, quod cum oleo Pontificali benedictione Chrisma efficitur,* etc. Concilium Bracharense secundum cap. 4. *Balsamum benedictum, quod pro salute animarum per Spiritus sancti invocationem consecratum,* etc. Consulta Bulgarorum ad Nicolaum I. supponunt eamdem traditionem. Quærunt enim, an verum sit quod dicebant Græci apud se chrisma oriri? *Græcos dicere perhibetis,* inquit Pontifex, *quod illorum in patria chrisma, et oriatur, et ab illis per totum mundum tribuatur, et ideo nosse desideratis si verum sit? sed jam credimus quod vestra solertia, quod non verum sit animadvertat,* etc. ita Pontifex. Intelligebant Græci de balsamo et chrismate, quod ex balsamo fit compositione, non vero de oleo simplici olivarum, quod in pluribus habetur. Causa autem controversiæ fuit, quod Græci sibi vendicabant primatum in Bulgaros, quos etiam chrismarunt per Sacerdotes in schismate sub Photio, separatos ab Ecclesia, nec proinde ad hoc auctoritatem habentes. Unde Nicolaus curavit eos denuo chrismari per Episcopos Latinos, Legatos suos. Hinc opponebant Græci illud figmentum de materia chrismatis, quasi apud se esset; quod intelligi debet alludendo ad traditionem Apostolicam, et primam institutionem hujus Sacramenti.

Amalarinus etiam Fortunatus, qui floruit sub Ludovico, cui nuncupavit opus de Officiis Ecclesiasticis *lib. 1. cap. 12.* agens de consecratione chrismatis: *Hic,* inquit, *non oleum, sed et balsamum consecratur,* etc. *Odor balsami in oleo opinionem bonarum virtutum late dispersam, operante gratia Spiritus sancti, demonstrat: Oleo additur balsamum, quia nitet in vultu Christi cœlestis splendor,* etc.

apud hæreticos esse verum Baptisma, aut unctionem. Cæterum traditionem circa olei benedictionem necessariam supponit : *Ungi quoque necesse est,* inquit, *eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est, unctione esse unctos Dei, et habere in se gratiam Christi possit. Porro autem Eucharistia, et unde baptizati unguntur, oleum in altari sanctificatur; sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Ecclesiam. Unde nec unctio spiritualis apud hæreticos potest esse, quando constet oleum sanctificari, et Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse,* etc.

29. Qui locus est clarissimus, colligit enim Cyprianus, ex eo quod necessum sit oleum chrismatis in altari sanctificari, sicut et Eucharistiam, apud hæreticos non esse veram unctionem, quia non possunt sanctificare chrisma. Hanc eamdem comparationem sanctificationis olei ad consecrationem Eucharistiæ in altari facit Cyrillus Jerosolymitanus in Catechesi 3. mystagogica, ibidem etiam appellat *oleum exorcizatum,* seu exorcismis sanctificatum.

Hoc ipsum spectat ad confectionem et renovationem chrismatis in Paschate, quam fieri debere, docet ex traditione Apostolica Fabianus Carthag. IV. *cap.* 36. idem supponit, sicut et Cyprianus *serm. de unctione,* Concil. Vasense *cap.* 3. Toletanum I. *cap.* 12. *cap. Omni tempore, de consecrat. dist.* 4. *cap. Quoniam, de sententia excommunicationis, in* 6.

Benedictionem esse debere Episcopalem.

Benedictionem vero esse oportere Episcopalem docet Synodus Romana sub Sylvestro, Toletanum I. *cap.* 20. Carthaginen. II. *cap.* 2. Carthaginen. III. *cap.* 36. Hispalen. II. *cap.* 7. Damasus Papa *epist.* 4. *de* C. Episcopis, Innocentius I. *in epist. ad Decentium Eugubinum cap.* 3. Leo I. *epist.* 88. Joannes III. *epist. ad Episcopos Germaniæ et Galliæ.* Hinc rejicienda est sententia Paludani *in hac dist. quæst.* 1. *et* 4. qui negat benedictionem chrismatis necessitate Sacramenti præmitti. Contrarium enim patet ex communi Theologorum, et hoc esse divinæ institutionis colligitur ex dictis. Congruitatem autem talis institutionis subjicit infra Doctor *responsione ad* 2. *objectionem*. Rejicitur etiam Cajetanus 3. *part. quæst.* 72. *art.* 4. asserens benedictionem præmissam a simplici Sacerdote sufficere, quæ sententia est singularis. Unde ut dictis adjiciam auctoritatem Dionysii de Ecclesiast. hierarchia, cap. 5. *Divina,* inquit, *institutio sacram hierarchicorum ordinum cæremoniam, divinique unguenti confectionem, atque sanctam altaris consecrationem divinorum Pontificum efficacibus facultatibus singulari munere attribuit,* etc.

Ministrum ergo hujus sanctificationis 30.
recte constituit Doctor Episcopum tanquam ordinarium ; an vero committi possit Sacerdoti ex delegatione, non videtur mihi asserere, neque etiam negare, sed ex suppositione, quod id committi possit ad complementum definitionis comprehendere ; unde *in Reportatis* hac eadem distinctione : *Sanctificatum,* inquit, *sanctificatione Episcopali communiter.* Cæterum aliqui eum pro parte affirmativa citant, neque littera omnino repugnat, quamvis de illa commissione non disserat, sicut de commissione ipsius ministerii unctionis, quæ fieri posset per delegationem Summi Pontificis, ut videbimus.

Sententia Ledesmæ impugnatur.

Ledesma 1. *part.* 4. *quæst.* 13. *art.* 3. putat solum Episcopum hanc delegationem facere. Sed hoc nulla ratione fundatur, nam hic actus divina institutione competit solis Episcopis saltem ordinarie, et prohibitio excludit Sacerdotes ; est enim actus Ordinis. Dispensare autem in hoc jure non spectat ad Episcopum, sed ad

Romanum Pontificem seu Concilium ab eo approbatum; et necessitas quæ supponitur, ut causa dispensationis, non potest cadere in districtum unius Episcopatus, nam facilis est recursus ad ipsum Episcopum semel in anno; requiritur ergo necessitas alicujus Provinciæ, aut regni ad minimum, ex defectu Episcoporum.

Et quamvis aliqui putant benedictionem chrismatis, quo unguntur in vertice baptizati, posse committi ab Episcopo Sacerdoti, quia hoc tantum cæremoniale est. Hoc ipsum etiam nunc, neque olim forte committi non potuit Sacerdoti ex auctoritate privata, quia hoc ipsum chrisma ex communi consensu Patrum et Conciliorum, ac Pontificum, spectat ad munus Episcopale benedicere, ex communi consuetudine Ecclesiæ, et ex traditione Apostolica emanavit talis unctio et benedictio chrismatis, ut patet ex Dionysio, Cyrillo *Catechesi* 2. Concilio Vasensi, et Bracharensi II. cap. 37. *Item placuit, si quis Presbyter post hoc interdictum ausus fuerit chrisma benedicere, deponatur, nam antiqui hoc canones vetuerunt*, etc. Sed nequit Episcopus dispensare in lege universali totius Ecclesiæ, aut Summorum Pontificum, aut etiam cæremonias ab Ecclesia statutas et approbatas mutare ex Trident. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere can.* 13. Sed quid si fiat? Respondetur chrisma non benedici, neque esse idoneum ad ritus baptismales, quia hæc benedictio supponit auctoritatem, quam non potest delegare Episcopus.

Summum tamen Pontificem per se, aut alium suo nomine delegare posse hanc facultatem consecrandi chrismatis, docent Cajetanus, ut Victoria in Summa de hoc Sacramento; probabilem etiam docet Suarez *sect.* 2. *in fine,* neque repugnat Soto. Et id insinuat ad minimum Doctor, ut quæ sustineri possit, quoniam in calce quæstionis citat modum dicendi aliquorum, qui ita interpretantur dispensationem Gregorii Papæ, de qua infra, ut putent eum constituisse singulos, quibus cum dispensavit quoad illum actum, Episcopos, hoc dando potuerunt consecrare chrisma, dicendo, non esse differentiam inter Episcopum et Sacerdotem, nisi ratione potestatis, et non ratione characteris.

Sed quidquid de hoc sit, probari potest illa sententia, non magis declarant Patres, et canones ex institutione divina, hanc potestatem consecrandi chrisma esse penes Episcopos solos, quam ipsum ministerium Sacramenti, sed ministerium ipsum delegari potest, ut infra videbitur; ergo et consecratio chrismatis. Antecedens patet, quia consecratio chrismatis est propter usum ejus in Sacramento, ideoque hic est altior, quia immediatius accedit ad sanctificationem et effectum Sacramenti, cum benedictio olei sit tantum dispositio et dedicatio materiæ.

Sicut Sacramenti ministerium, ita et consecratio chrismatis potest delegari.

Secundo, potestas dispensandi seu delegandi facultatem ministrandi Sacramentum, includit potestatem etiam dispensandi et delegandi facultatem benedicendi chrisma, sicut potestas finem includit potestatem in medium; casus enim esse potest, ut non possit haberi recursus quotannis ad Episcopum, vel certe forte multis annis, ergo motivum etiam dispensandi, quod est profectus populi, et necessitas Sacramenti, eo modo quo necessarium est, perinde respicit potestatem delegandi utrumque ministerium. 32.

Secunda ratio. Potestas dispensandi in fine includit medium.

Tertio, ministerium Sacramenti magis est determinatum divina institutione, quantum ad materiam et formam, et ministrum, quam benedictio chrismatis, quia hæc non habet determinatam formam, aut ritum, nisi ab ipsa Ecclesia, et

Tertia ratio.

diversa est secundum diversum ritum Ecclesiarum; ergo magis congruit potestatem esse in Ecclesia delegandi hanc facultatem quam alteram, quæ est superioris Ordinis, et magis determinata, ut patet, quia materia et forma determinata sunt a Christo, sicut et minister ordinarius, nempe Apostoli, et eorum successores, ut prædicti Patres et Concilia dicunt, et colligitur ex *Actis cap.* 8. *et* 19. sed quanto magis est quidpiam determinatum jure divino, tanto minus cadit sub potestate Ecclesiæ; ergo cum determinatio benedictionis quantum ad formam et ritum subsit Ecclesiæ, magis potest eam delegare, quam ipsum ministerium Sacramenti, quod delegare potest.

Quod magis recedit a divino jure, et institutione magis subest Ecclesiæ.

33. Confirmatio.

Confirmatur, quia si Ecclesiæ esset delegata potestas instituendi Sacramenta, Sacramentum esset simpliciter quantum ad institutionem et destitutionem rei sensibilis, in ejus potestate; nunc autem ideo non est sub potestate Ecclesiæ, quia illa institutio non fuit ei concessa, sed ritus Sacramentorum, qualis est illa benedictio dicta, sunt simpliciter in potestate Ecclesiæ, ex Trident. sess. 21. cap. 1. ubi declarat: *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva eorum substantia, statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi,* etc. magis expedire judicaret. Hoc autem unum ex illis esse potest pro rerum, temporum et locorum varietate, ut patet, quia necessitas, quæ sufficit ad delegationem ministerii, sufficit etiam ad delegationem facultatis benedicendi, quam benedictionem ipsa Ecclesia mutare potest, quantum ad formam et ritum; ergo, etc.

Responsio. Impugnatur.

Dices requiri ex divina institutione, ut benedictio fiat ab Episcopo, licet forma et ritus benedicendi subsit Ecclesiæ. Contra, ideo benedictio spectat de congruitate divinæ institutionis ad Episcopum, quia ministerium spectat ad ipsum, tanquam ad hierarcham et ministrum; sed etiam tenendo hanc facultatem, etiam ex divina institutione, dispensante in ea Ecclesia transire ad Sacerdotem, ita etiam interpretari debet divina institutio, quantum ad ministerium benedictionis similiter, ut committi possit tanquam accessoria, cum ejusdem potentiæ sit disponere materiam, cujus est inducere formam proxime.

Quarto, non est fundamentum unde negetur hæc facultas non posse committi, nisi quia canones aliquot, ut citati, id prohibent, quia nempe spectat ad Episcopum, sed non solum id asserunt de confectione chrismatis, sed etiam de cujus ministerio in Sacramento, ut dictum est: sed hoc recipit interpretationem ex Florentino, et ex facto Pontificum, ut canones prædicti prohibentes, vel asserentes non licere ministrari chrisma a Sacerdotibus, intelligantur secundum facultatem, quam habet minister ordinarius, et non in casu dispensationis et delegationis per Ecclesiam factam; ergo etiam possunt sic commode intelligi, quantum ad propositum.

Accedit etiam, quod consecrationem altarium et Ecclesiarum eodem modo prohibent canones fieri a non Episcopo, quæ prohibitio etiam fundatur in jure divino, et non solum Ecclesiastico, ut servetur debitus ordo hierarchicus, dependentia et debita subjectio Presbyteri ad Episcopum, ut D. Dionysius in prædicto *cap.* 5. insinuat: *Præcipue vero,* inquit, *huic ordini hierarchico, præ cæteris ordinibus, divina lex diviniores cæremonias assignavit. Quocirca divina lex sacram hierarchicorum ordinum cæremoniam* (id est, ordinationem) *divinique unguen-*

ti confectionem, atque sanctam altaris consecrationem divinorum Pontificum efficacibus facultatibus singulari munere attribuit, etc. tamen consecratio altarium potest delegari ; ergo etiam confectio chrismatis delegari potest, nisi ostendatur ratio specialis, sicut potest esse in ministerio ordinum, seu eorum collatione.

85. Ultimo tandem non leve fundamentum dispensationis aliquando factæ, desumi potest ex Toletano I. cap. 20. *In aliquibus locis, vel provinciis Presbyteri dicuntur chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium, nisi Episcopum chrisma conficere,* etc. et Bracharen. I. citatum, et Hispalense II. Respondent aliqui hæc Concilia factum non approbare, sed potius reprehendere, quia prohibent. Contra, eo ipso quod factum irritum fuisse non declarent, neque repetendam esse Confirmationem factam ex tali chrismate, videntur supponere cum legitima primum auctoritate fuisse inductam consuetudinem, quam deinceps abrogant. Nec obstat quod dicit Florentinum aliquando ex concessione Sedis Apostolicæ simplicem Sacerdotem illud ministrasse (supple Sacramentum Confirmationis), sed ex chrismate ab Episcopo consecrato. Respondetur hoc non probare, quin committi posset facultas conficiendi chrismatis, licet non fuerit a Sede Apostolica tum concessa, quia non expedit extendere concessionem contra jura, nisi inquantum causa eam exigit extendi ; non requiritur autem extendi in eo casu, ad quem alludit Pontifex, qui est Gregorii Papæ ad Presbyteros in Sardinia, quia hi de facili ex urbe, aut ab aliis locis vicinis potuerunt chrisma consecratum quotannis habere.

86. (f) *Et hoc a ministro idoneo,* etc. Hanc particulam ipse Doctor explicat : *Minister,* inquit, *est Episcopus, vel alius cui committi poterit, ideo dicitur in generali a ministro idoneo,* etc. Episcopum esse ministrum ordinarium hujus Sacramenti docet infra *dist.* 24. *quæst. unica,* estque cum hac limitatione definitum in Florentino et in Tridentino *sess.* 7. *can.* 3. *et sess.* 23. *cap.* 4. *can.* 7. ubi dicitur potestatem conferendi Confirmationem et Ordines sacros pertinere ad Episcopos, ex proprio gradu et ordinatione, qui præcipue ad ordinem hierarchicum Ecclesiæ spectant. Patet ex jam citatis Clemente, Dionysio, Eusebio Papa *epist.* 3. Melchiade, Innocentio, Leone, Gelasio, Cypriano *epist.* 73. Chrysostomo *homil.* 18. *in Acta.* Et ne repetamus denuo, quæ dicta sunt, videantur Patres, quos citavimus, vel probando requiri benedictionem chrismatis Episcopalem vel Confirmationem esse Sacramentum, et specialiter illa decreta, quibus negatur hæc facultas esse penes Sacerdotes, et reservari Apostolis, et eorum successoribus ex *Act.* 8. *et* 19. ubi interpretes.

Hinc excluditur error Witclefi, asserentis omnem Sacerdotem esse ministrum Confirmationis sufficientem, in eumdem incidit Armachanus *lib.* 11. *de quæstionibus Armenorum, cap.* 4, et rem dubiam censet Durandus *hac dist. quæst.* 3. Nostrum Doctorem etiam in eamdem sententiam adducit Suarez *dist.* 36. *sect.* 2, sed fere idem, inquit, sentit Scotus. E contra Sotus in contrariam ita divellit, ut ne ex dispensatione etiam dicat posse Sacerdoti simplici hoc ministerium convenire ; uterque magis invenit quod adjiceret Doctori, quam quod ex illo referret.

87. Resolutio enim Doctoris in hac quæstione continetur in sola definitione assignata, et ejus explicatione subjecta ; opponit autem tres rationes, ad quas suo ordine respondet, juxta diversum modum dicendi aliorum. In responsione autem ad ter-

tiam objectionem juxta fundamenta ejus disserit, et non resolvit illam difficultatem : An Episcopatus sit Ordo diversus a presbyteratu, reservando discussionem ejus ad suum locum proprium infra *dist.* 24. unde non assertive, sed ex suppositione illius modi dicendi discurrit ad solutionem objectioni conformem : *Et si istud,* inquit, *est verum,* etc. nempe distinctionem, non esse inter Presbyterum et Episcopum ; iterum infra : *quod si verum est,* etc. non esse autem veram dictam opinionem ipse infra *dist.* 24. docet. Sed de hoc agendum erit in corpore quæstionis.

38. Interim objiciunt Armeni illa loca ex Actis nihil concludere, potissimum primum locum, quia Philippus fuit non solum Diaconus, sed et Apostolus, qui potuit confirmare, sicut et cæteri, tamen missus est ad Eunuchum Candacis Reginæ, ut ei prædicaret Christum, et eum baptizaret. Respondetur eum solum fuisse Diaconum, ut tenent Chrysostomus, Rabanus, Beda in illum locum, et Hieronymus *in dial. contra Luciferianos,* Anacletus *in epist. decretali,* Innocentius *in epist.* ad Alexandrum ; unde ab Epiphanio connumeratur inter septuaginta duos discipulos. Et dicta ratio infirmatur, quia ex textu satis supponitur Philippus, adhuc fuisse in Samaria, quando fuerunt confirmati credentes baptizati per Apostolos, et mox admonitum a Spiritu sancto, ut veniret in occursum dicti Eunuchi.

Philippum fuisse Diaconum tantum.

39. Objicit secundo Armachanus 1. ad Timoth. 4. *Noli contemnere gratiam, quæ est in te per impositionem manuum Presbyteri.* Respondetur Timotheum fuisse Episcopum. ex cap. 3. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse,* etc. ideoque plerique interpretes illud Apocalypsis 2. *et Angelo Ephesi,* etc. intelligi de Timotheo dicunt, et per septem Angelos dictarum Ecclesiarum intelligi Episcopos ordinatos in ipsis. Objicit præterea *Act.* 9. Paulum fuisse ab Anania confirmatum, qui ei manus imposuit, eumque baptizavit. Respondetur illam manus impositionem intelligi de gratia curationis, seu gratis data, facta enim fuit ante Baptismum, neque alioquin signa Confirmationis visibilia ibidem refertur accepisse Paulum, nempe loqui variis linguis, sed tantum recepisse visum.

Timoth. fuit Episcopus.

Objicit tertio, plures canones Toletan. I. *can.* 20. ubi statuitur Diaconum nullo modo chrismare posse, sed Episcopi in absentia Presbyterum, vel in ejus præsentia de jussu Episcopi. Huc spectat *canon* 2. primi Arausicani ubi in absentia Episcopi tribuitur Sacerdotibus jus reconciliandi hæreticos, in mortis discrimine posito, cum chrismate et benedictione consignari. Sic Innocentius I. *epist.* 1. *cap.* 6. ubi dicit Episcopum posse dare licentiam Presbytero imponendi manus, et signandi Catechumenos ; et *cap. Omni tempore. dist.* 4. *Presbyter præsente Episcopo non signet infantes, nisi forte ab Episcopo fuerit illi præceptum ;* et *cap. Presbyter, dist.* 95. Ambrosius *lib.* 3. *de Sacramentis, cap.* 2. dicit, *Spiritum sanctum, et signaculum dari ad invocationem Sacerdotis.* Ignatius *epist.* 13. manus impositionem inter munera Sacerdotis statuit.

Manus impositio facta ab Anania fuit curation.

Respondet Suarez, Bellarminus et alii, dictos canones referri ad quædam sacramentalia seu ritus, non autem ad ministerium Sacramenti. Toletanum ergo intelligitur de unctione in vertice, quæ fieri solet in Ecclesia Latina. Cæterum hæc solutio non placet, quia et Diaconus solemni ritu baptizare potest ex commissione Episcopi in absentia Presbyteri, et consequenter adhibere chrisma cæremoniale, seu unctionem in capite. Unde Hieronymus in dialogis contra Luciferianos : *Ec-*

Respons. Bellarm. et Suarez.

Solutio improbatur.

clesiæ, inquit, *salus in summi Sacerdotis dignitate pendet, cui si non exors quædam, et ab hominibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot Sacerdotes; inde venit ut sine chrismate, et Episcopi jussione, neque Presbyter, neque Diaconus jus habeant baptizandi,* etc. ergo supponit Diaconum jus posse habere baptizandi ab Episcopo, non tamen sine chrismate, nempe in Baptismo solemni, quem intendit Hieronymus, et infra idem docet. Et extra dubium est Diaconum baptizantem solemniter debere observare ritus, nunquam tamen licuit sic baptizare secundum Hieronymum sine chrismate. Advertendum insuper est, baptizandum non ungi chrismate ante, sed post Baptismum in vertice, ante autem Baptismum ungitur oleo benedicto. Ex quo sequitur illam fuisse in usu Diaconis ex Hieronymo, idque congrue, cum munus baptizandi illis solemniter delegari consuevit in absentia aliorum ministrorum; ita etiam et potestas utendi ritibus ab Ecclesia ordinatis, commiti potuit et debuit; non videtur ergo illa responsio facere ad intentum Canonis.

snia a cono traba- ur.

41. onsio ad ionem sicani.

Ad Canonem Arausicani idem respondet dicendo non posse intelligi de hoc Sacramento, alioquin, inquit, non fuisset limitandum ad solos hæreticos, sed majori ratione extendendum ad omnes fideles, in mortis discrimine positos, quando non adest Episcopus, qui eos confirmaret. Concilium ergo loquitur spcialiter de hæreticis, quia non agit de Sacramento Confirmationis, sed de reconciliatione solemni, qua olim ad gremium Ecclesiæ recipiebantur in quibusdam Provinciis, cum quadam unctione, seu consignatione chrismatis.

icitur icta onsio.

Hæc responsio longe deviat a scopo Canonis, nam talem unctionem adhiberi pro reconciliatione hæreticorum non invenitur in actis Ecclesiasticis, neque videtur magnam habere virtutem, aut proportionem ad aliquam significationem mysticam, sive enim hæretici usum chrismandi mere cæremonialem adhibuerint in Baptismo, sive non, Canones statuunt ipsos non esse rebaptizandos, vel Baptismum non esse in eis innovandum, quod comprehendit etiam ea quæ in Baptismo secundum ritum baptizandi adhiberi solebant. Si autem alludat ad Canones, quibus præscribitur recipiendos esse hæreticos cum unctione chrismatis, non est dubium idipsum significare hunc Canonem Arausicani; sed ritus ille non intelligitur de chrismatione cæremoniali, sed sacramentali, qua conferebatur Confirmatio hæreticis, qui antea usum ejus non habuerunt, ut constat *ex can.* 31. Concilii I. Niceni ex editione Pisani et Turriani, *ex can.* 7. Concilii I. Constantinopolitani; idem habet Laodicenum *c.* 7. Arelatense I. sub Sylvestro *can.* 8. et Arelatense II. *cap.* 17. quæ nullo modo intelligi possunt de alia chrismatione, quam de illa in qua datur Spiritus in Confirmatione.

Canones intelligunt chrismationem sacramentalem, et non cæremonialem.

42. Leo Papa.

Unde Leo Pontifex *epist.* 35. baptizatum ab hæreticis dicit non esse rebaptizandum, sed ei hoc esse conferendum, quod ibidem defuit, ut per Episcopalem manus impositionem virtutem sancti Spiritus consequatur. Et Gregorius lib.9. epist. epistola 61. *Arianos,* inquit, *per manus impositionem Occidens, per unctionem vero sancti chrismatis ad ingressum sanctæ Ecclesiæ Oriens reformat,* etc. Per *impositionem manus,* intelligit non Confirmationem, sed manus reconciliatrices per absolutionem, ut intelligit Glossa *de consecrat. dist.* 4. *cap. Arianos,* etc. quia distinguit Gregorius a chrismatione manus impositionem tanquam diversum ritum. Manifestum autem

Gregor. Modus reconciliandi Arianos.

Glossa.

est per unctionem chrismatis intelligi Sacramentum Confirmationis, ut patet ex Canone præcitato Constantinopolitani : *Recipimus,* inquit, *obsignando* (supple hæreticos quos memorat) *sive ungendos primum sancto chrismate et frontem, et oculos, et nares, et os, et aures, et eos signantes dicimus signaculum donationis Spiritus sancti,* etc. qui est ritus confirmandi ex Cyrillo supra citato, et Arelatense I. *Si perviderint,* inquit, *in Patre et Filio et Spiritu sancto eos fuisse baptizatos (*supple Arianos) *manus tantum eis imponatur, ut accipiant Spiritum sanctum.* Et Arelaten. II. loquens de eisdem, et Bonasianis rite, et ad invocationem Trinitatis baptizatis : *Cum chrismate* inquit, *et manus impositione in Ecclesia recipi sufficit,* etc.

Cyrillus. Arelatense Concilium.

43. Verus sensus Canonum.

Respondetur ergo præmissos Canones intelligendos esse de signatione et chrismate sacramentali, quod conferre potuerunt Sacerdotes, et conferebant dispensative, non solum in Ecclesia Orientali, in qua ille mos etiamnum durat, sed etiam in aliquibus partibus Ecclesiæ Occidentalis, ut in sequentibus dicemus; hoc autem non tollit, quin Episcopus sit minister ordinarius necessitate Sacramenti. Huc etiam spectat Canon ille citatus *Presbyter*, qui, ut recte adnotavit Suarez contra Sotum, est Martini Bracharensis, non Martini I. in Concilio Romano. Cæterum male ipse Suarez confundit illum cum Canone : *omni tempore*, quia in editione Martini Bracharensis diversi sunt, nam primus est *canon* 52. alter vero *canon* 51. sed, ut credo, ideo confundit utrumque, quo intelligatur, ut ipse vult cum Soto. Intelligi tantum, unctionem cæremonialem in vertice præscribi, in utroque loco, sive unus, sive sit canon diversus ; sed neque in uno, neque in altero assequitur intellectum canonum, quia revera, ut dixi, diversi sunt illi Canones in editione Bracharensis, seu collectis ejus, et diversa præscribunt. Utrumque autem desumpsit ex Toletano I. *can.* 20. in quo, prout supra notavimus dubio super commissione potestatis benedicendi chrisma, primum dicitur pene ubique observatum esse, ut absque Episcopo Chrisma nemo conficiat; deinde usus contrarium aliquorum locorum et Provinciarum, in quibus Presbyteri chrisma conficiebant; tertio inhibitio illius usus: *Placuit,* inquit, *ex hac die nullum alium, nisi Episcopum chrisma conficere, et per diœcesim destinare, ita ut de singulis Ecclesiis ad Episcopum ante diem Paschæ Diaconi destinentur, aut Subdiaconi, qui confectum chrisma ab Episcopo destinatum ad diem Paschæ possint ad tempus deferre;* deinde subdit quarto, quod liceat Episcopo omni tempore chrisma conficere: quinto *sine conscientia Episcopi nihil penitus Presbyteri agere præsumant;* sexto statutum vero est Diaconum non chrismare, sed Presbyterum absente Episcopo ; præsente vero, non nisi ab Episcopo fuerit præceptum.

Ex tribus ergo primis clausulis Canonis constat sermonem esse de confectione et ejusdem benedictione. Quarta clausula potest referri ad idem, et etiam ad ipsum ministerium, sive unctionem in fronte, sicut et sequentia, quia, ut ex Hieronymo ostendimus, licebat etiam Diaconis, sicut ex licentia solemniter baptizare, ita ungere chrismate in vertice; nunquam autem licuit ipsis confirmare. Oportet ergo hic intelligi chrismare in eo sensu, quo nunquam liceat Diacono chrismare, aut licuit jure divino vetante. Ad reliquos bene respondet præfatus Auctor et Soto.

Ex his intelligitur ex parte, quid dicendum sit ad illud quod Doctor asse-

rit, nempe posse ex dispensatione Sacerdotem dare confirmationem; quod docet etiam Alensis 4. *part. quæst.* 18. *m.* 1. *art.* 3. § 2. D. Thomas 3. *part. quæst.* 72. *art.* 11. *et in* 4. *dist.* 7. ubi reliqui Scholastici et Summistæ verbo *Confimatio,* Navarrus in manuali *cap.* 22. Covarruvias *lib.* 1. *variarum, cap.* 10. et Canonistæ communiter. Aliqui tamen ad extrema procedunt dicentes, si ex divina institutione Episcopus est minister hujus Sacramenti, nulla ratione potestatem esse in Ecclesia delegandi ministerium alteri; et in hoc videtur Durandus et Cajetanus supra citati inclinare. Alii vero e contra dicunt. quod hanc potestatem possit Ecclesia committere inferioribus clericis, et Diaconis, et Subdiaconis, quin etiam laicis, modo sint confirmati; ita Panormitanus *in cap. Extra. de consuetudine,* citatur; et Summa Angelica referens Innocentium et Glossam *in. cap. Manus, de consecrat. dist.* 5. recte hanc opinionem rejiciunt communiter auctores; et patet ejus falsitas ex iis, quæ hactenus in hac quæstione citata sunt.

45. Probatur ergo sententia communis, in qua non est dubius noster Doctor, ut patet ex verbis allegatis, neque etiam obscurus, ut dicit Suarez, neque etiam contrarius, ut dicit Soto : *Minister,* inquit, *est Episcopus, vel alius cui committi posset,* etc. ubi denotat ministrum ordinarium esse Episcopum, extraordinarium vero eum, cui committi posset, nempe Sacerdotem.

In primis id patet, ex Canonibus citatis, fuisse olim in usu, et etiamnum retineri a Græcis, late probat Petrus Arcudius *lib.* 2. *de Confirmatione, cap.* 14. 15. *et* 16. et inter quæstiunculas propositas Græcis, in Concilio Florentino numero undecim, hæc fuit in ordine sexta : *quare Pontifices non inungant sacro chrismate, sed Sacerdotes? cum hoc Pontificibus sit datum;* addit autem in fine Concilium : *Hæc a Latinis objecta Mitilenensis Præsul legitime ac secundum canones omnia dissolvit, præterquam duo, videlicet separationem matrimonii, et creationem patriarchæ extra Constantinopolim,* etc. Hinc constat responsionem ejus fuisse a Latinis acceptatam.

Et Gregorius Protosyncellus qui interfuit, et subscripsit Concilio, scribens mox contra epistolam Marci Ephesii de eodem argumento agit: *Latini,* inquit, *nostros ungebant, et chrismatos appellabant, quod vero non secundum rectam rationem ista fierent manifestum est; etenim cum iniremus concordiam, nullam rationem contra nos afferre poterant, sed cum orthodoxi essemus, et recte sentiremus, ab orthodoxis orthodoxi judicati sumus,* etc.

Ad hunc ritum seu consuetudinem videtur alludere Hieronymus in dialogis contra Luciferianos, ubi dicit: *Non ad legis necessitatem, sed ad Sacerdotii honorem pertinere, quod baptizati deferantur ad Episcopos, ut illis manus imponant,* etc. Forte intendit consuetudinem insinuare Ecclesiæ Orientalis, in qua vidit ab Episcopis raro, aut nunquam Confirmationis Sacramentum ministrari, quod confertur simul cum Baptismo, qui a solis Sacerdotibus ministratur; unde Auctor quæstionum veteris et novi Testamenti *q.* 101. *in Alexandria,* inquit, *et per totam Ægyptum, si desit Episcopus, consignat Presbyter,* etc. Hæc autem consuetudo, retento illo priori ritu, quo Confirmatio simul cum Baptismo dabatur infantibus, aut aliis baptizatis, qui fuit antiquissimus, necessaria fuit, nam soli Episcopi non poterant sufficere baptizandis, neque proinde etiam Confirmationi

Gregor. Protosyncellus.

46. Hieron.

Auctor quæstionum veteris, et novi Testamenti Ritus baptizandi, et confirmandi simul.

dandæ si simul cum Baptismo ex usu dari debuit; unde mihi persuadeo hanc fuisse originem illius dispensationis factæ ab initio, cum Sacerdotibus in Ecclesia Orientali, quæ ut plurimum conveniebat in ritu.

Dionys.

Prædictum autem ritum docet Dionysius de Ecclesiastica hierarchia cap. 5. *Etsi enim a Sacerdotibus quædam ex Symbolis veneratione dignis perficiantur, verum nunquam Deificam generationem,* (id est, Baptismum) *Sacerdos sine divino unguento peraget, nec divinæ communionis Sacramenta perficiet, antequam Symbola communicativa in divinum altare imposuerit.* etc. Eumdem ritum tradit Clemens Romanus *lib.* 7. *constitut. cap.* 23. *et epist.* 4. Synodus Laodicena *can.*48. Cyrill. Jerosolymitanus, Catechesi 3. *Et nobis,* inquit, *postquam ex aquis sacri lavacri ascendimus datum est chrisma,* etc. Nazianzen. *orat.* 40. Chrysostom. *hom.* 2. *in ad Colossenses* 2. Cyrillus Alexandrinus *ad cap.* 35. *Isaiæ,* Theodoretus *in Cantic. c.* 1. Damascenus *lib.* 4. *fidei orthodoxæ. c.* 10. et communiter Patres Græci. Ex Latinis Tertullianus de *Baptismo, c.* 7. Cyprianus *epist.* 70. atque necessitas hujus ritus magis urgebat in primitiva Ecclesia ob persecutionem, et pericula fidei, quæ erat sufficiens ratio hujus dispensationis, quem ritum deinceps Ecclesia Orientalis retinuit.

Cl. Rom. Synodus Laod. Cyrillus.

Nazianzen. Chrysost. Cyril. Alex. Theodoret. Damasc. Tertullian. Cyprian.

Cur a Sacerdotibus in Orientali Ecclesia datur chrisma.

Data autem hac observantia ritus, vel multi decederent sine Confirmatione et Baptismo, si simul ea dari oporteret, et ab Episcopo solo Confirmatio; videtur ergo in hoc ritu fundata prædicta consuetudo, vel ad eum reduci saltem commode posse, cum alia non occurrat certa ejus origo. In Ecclesia autem Latina, quia non simul dantur duo hæc Sacramenta, sed Sacramentum Confirmationis a solo Episcopo, atque ut plurimum iis. qui per se respondere possunt, et sunt capaces rationis, ideo non est ulla necessitas delegandi potestatem Sacerdotibus confirmandi chrismatis.

Cæterum in Ecclesia Latina hic ritus etiam fuit observatus, ut patet ex Tertulliano et Cypriano citatis, ex epist. etiam Cornelii Papæ ad Fabium Antiochenum, quæ est apud Eusebium *lib.* 35. ex Urbano I. *epist. ad orthodoxos*, qui mos abrogatus est a posterioribus, maxime a Silvestro, data pace Ecclesiæ, ut in vita ejus habetur, et pro chrismate Confirmationis, quæ simul cum Baptismo dabatur, substituit ut Presbyter liniret verticem baptizati et ut docet Rabanus *lib.*1. *de institut. clericorum, c.* 28. Hugo de S. Victore *lib.* 2. de *Sacramentis part.* 7. *c.* 3. Verum est anteriores Pontifices explicuisse id quod erat juris divini de ministro ordinario hujus Sacramenti, et magis in usu Ecclesiæ Occidentalis; non est ergo, quod tam anxie recurramus ad solam dispensationem factam a Gregorio, cum et consuetudo Ecclesiæ Orientalis approbata in Florentino, et canones supra citati, potissimum Niceni, sub distinctione loquantur de Episcopo, vel Presbytero, modum præscribens, quo Ariani in gremium Ecclesiæ admitti debeant cum Confirmatione et Eucharistia; quem modum alia Concilia posteriora in canonibus citatis amplectuntur.

Secundo, idem patet ex Gregorio qui *lib.* 3. *epistolar. epist.* 9. ad Januarium Calaritanum prohibuit ne Sacerdotes chrismarent in fronte. *Presbyteri,* inquit. *baptizatos infantes signare in frontibus chrismate non præsumant ; sed Presbyteri baptizatos ungant in pectore, ut Episcopi postmodum ungere debeant in fronte,* etc. *Epistola* vero 26. ad eum-

dem in fine sic habet: *Pervenit quoque ad nos quosdam scandalizatos fuisse, quod Presbyteros tangere in fronte eos, qui baptizati sunt, prohibuimus; et nos quidem secundum usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus, sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant concedimus*, etc.

...nsatio ...cta ...gorio. Inhibitio facta, et scandalum ex ea ortum supponit consuetudinem contrariam viguisse in Sardinia, neque factum ut irritum annullat Gregorius, seu declarat nullum, alias ordinaret ut iterum ab Episcopis signarentur in fronte baptizati. Præsumptio forte de nullitate confirmationis sic factæ a Presbyteris, occasionem scandali dedit, aut certe consuetudo renovata, quæ fuit ab initio legitime introducta et continuata, et in aliis partibus in usu forte ut in Hispania, ut patet ex Canonibus supra citatis in commento de chrismatis benedictione.

49. Accessit et necessitas illius insulæ, in qua rurales pene omnes incolæ erant idololatræ, ut patet *ex epistol.* 23. 25. et hac ipsa 26. quibus paucitas Episcoporum non sufficiebat consignandis in baptismate per chrismationem, quæ tum simul cum Baptismo fiebat ex consuetudine primitivæ Ecclesiæ, quæ ex *Act.* 8. *et* 19. significatur. In ea autem insula non videntur plures fuisse Episcopi, quam tres, Cyriacus, Felix et Januarius; vel ergo intermittenda erat hæc consuetudo baptizandi, et simul chrismandi infantes vel certe differenda chrismatio contra consuetudinem, utrumque sine scandalo fieri nequivit in eo rerum statu et necessitate conversionis; scandalo ergo causam dedit intermissa consuetudo, et forte dubium in populo ortum de Confirmatione alias facta a Presbyteris. Et forte hanc causam præoccupant illa Gregorii verba: *Nos quidem secundum usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus*, etc. scilicet particularis Romanæ, neque objicit decreta antiqua, tanquam factum esse nullum declarantia; ergo interpretari debent ita, ut licet Episcopo, tanquam ex jure divino ministro ordinario, conveniat chrismare; non tamen ita indispensabiliter, quin ex commissione idoneus ad hoc minister sit Sacerdos, quam interpretationem, et facilitas dispensandi ad evitandum scandalum, et ipsa dispensatio facta confirmant quin etiam probant priorem usum fuisse ratum a Gregorio, quantum ad valorem Sacramenti.

...ausa ...ensationis.

Confirmatio a Presbyteris data fuit rata.

50. Confirmatur. Confirmatur hæc potestas dispensandi ex Florentino et Tridentino supra citatis: Florentinum enim admittit ipsam dispensationem factam, et alludit; postquam enim definivit ministrum ordinarium hujus Sacramenti esse Episcopum, subnectit de ministro per dispensationem: *Legitur tamen aliquando*, inquit, *per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili et urgente admodum causa simplicem Sacerdotem chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum*, etc. inde addit limitationem illam ministri ordinarii, quam adjecit etiam Tridentinum. Eamdem dispensationem fecit Leo X. et Adrianus VI. fratribus nostri Ordinis ad conversionem Indorum, de quo privilegio videatur Rodriguez *tom.* 1. *quæstionum regularium quæst.* 19. *art.* 3. quin etiam concessum fuit idem Patribus Societatis Jesu a posterioribus Pontificibus, et utrique facta est potestas utendi chrismate antiquo primo per triennium, secundo per quadriennium; vide eumdem *quæst.* 31. *art...* unde merito Concilium Senonense in doctrina de hoc Sacramento dicit concedi posse hanc facultatem per privilegium.

51. Variæ expositiones decreti Gregoriani. Duo modi dicendi refelluntur.

His suppositis concessionem Gregorii varie interpretantur Doctores; et juxta varios modos dicendi Doctor resolvit objectionem tertiam factam contra definitionem Confirmationis supra præmissam, speciatim illam particulam de ministro ordinario, qui dicitur esse Episcopus. Aliqui ergo dicunt indulsisse Gregorium ut oleo, et non chrismate linirent frontem, sed ut bene Doctor, hæc Glossa repugnat litteræ. Alii dicunt nihil concessisse, ut Glossa ibidem, sed permisisse tantum ut facerent, sed etiam repugnat litteræ; neque Gregorii sanctitati congruebat, ut scandalum in præjudicium veritatis et doctrinæ in materiam fidei et Sacramentorum timeret, aut permitteret, quod longe abfuit ab ejus constantia et vigilantia; merito hæc exploduntur non solum a Doctore, sed etiam ab Alensi et Richardo, qui illo modos dicendi adducunt.

Tertia interpretatio refellitur.

Tertio respondent quidam eum errasse ut hominem, sed hoc etiam falsum et injuriosum est, nam si prætensa decreta Urbani, Leonis et aliorum in eo sensu quo ea intelligi volunt isti, sumantur, proculdubio non ea ignoravit Gregorius, qui supra *epist.* 9. secundum illa decrevit, et in hoc ipso loco supponit ea in usu veteri Romanæ Ecclesiæ. Error ergo iste esset perniciosus Gregorio, et magis præjudicaret quam permissio, quia processit ex plena notitia decretorum, contra quæ (ex mente adversariorum loquor) sancivit, non veluti in re adhuc dubia et probabili, quia verba rem certam et indubitatam sonant, et exercitium potestatis supremæ. Falsitas autem hujus responsionis patet ex dictis, et infirmatur expresse ex Florentino et Senonensi, et tacite ex Tridentino, ut cætera omittam.

Gregoritus ex auctoritate decrevit.

52. Quarta interpretatio.

Alii respondent, posse Pontificem dispensare cum quolibet confirmato, ut posset dare Confirmationem; sed responsio hæc rejecta est supra. Respondet Adrianus non loqui Gregorium de unctione sacramentali, sed cæremoniali, quam prohibuit Gregorius, vel ob periculum, vel certe, quia non fuit solita. Sed hæc responsio non attingit sensum canonis, neque in re, neque ut communiter intelligitur, ut patet ex Conciliis citatis, quæ ad hanc Gregorii dispensationem potissimum alludunt, quia per modum dispensationis cujus initium et origo sciatur, non habetur facta a Sede Apostolica inter canones, qui fuerunt ante Florentinum, alia, quam Gregoriana. Præterea ibi Gregorius loquitur de unctione tantum in absentia Episcopi facta, quam non concedit fieri in præsentia ejus, neque absolute, neque etiam de mandato ipsius Episcopi; ergo textus ejus, et concessio non potest referri ad solam cæremonialem, quæ fieri potuit ex decreta Sylvestri.

Quinta interpretatio. Refellitur.

Alium præterea modum respondendi adducit Doctor, supposita Glossa capituli: *Olim idem erat Presbyter, et Episcopus,* etc. quod est Hieronymi ad Titum *cap.* 1. et ex Glossa in cap. *Legimus in Isaia,* etc. *dist.* 93. ubi Glossa prima in verbo *postea,* et Glossa altera in cap. *Olim.* Ita explicant Hieronymum in locis præfatis, quasi dixerit differentiam inter Episcopum et Sacerdotem non fuisse juris divini, aut Ordinis, sed tantum ex Ecclesiastica electione, qua unus ex Presbyteris constitutus est super reliquos ad excludendum schisma. *Quod si hoc,* inquit Doctor, *est verum, Gregorius bene potuit illos Sacerdotes subjectos Januario licentiare ad Confirmationem,* etc. quia sic tantum dispensaret in jure positivo ecclesiastico, nec conferret illis aliquid, quod alias jure et institutione divina non conveniret.

Sexta interpretatio. Responsio Doctoris et principis Glossarum, quæ ... sequitur.

Hanc responsionem non recte intelli-

gunt aut Suarez, aut Sotus, quasi, ex sententia Doctoris sit, cum tamen ex suppositione dictarum Glossarum, quæ ita intelligunt Hieronymum, sententiam illam applicat ad quæstionem et responsionem objectionis ; et data veritate antecedentis, conclusio optime sequitur, et tollit difficultatem, quæ magis in hac quæstione torquet, quomodo scilicet potuerit Pontifex, ea quæ sunt propria jure divino Episcopo, conferre Sacerdoti simplici, cum minister spectet ad essentialia Sacramenti.

Sed objiciunt præfati Auctores tempore Gregorii simplices Sacerdotes fuisse distinctos ab Episcopis, ut patet ex decretis anteriorum ; et ex hac ipsa concessione, quæ limitatur ad absentiam Episcopi. Sed hæc replica nescio quid faciat ad propositum ; vis enim responsionis Doctoris est, ex hypothesi, quod in ordine aut institutione divina, nulla fuit differentia ab initio inter Sacerdotem et Episcopum, ita etiam nec nunc esse, ac proinde jure divino et institutione Sacramenti perinde spectare ejus collationem ad Episcopum et Sacerdotem simplicem, inter quos data hypothesi, si admittatur, est differentia solum jure Ecclesiastico, in quo dispensare potuit Gregorius. Illi ergo Auctores ut aliquid agerent, deberent hanc differentiam statuere jure divino, et impugnare Glossam, quod difficulter posset Soto, qui infra *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 3. *et lib.* 10. de *Justitia et jure, quæst.* 1. *art.* 2. docet Episcopatum non esse diversum Sacramentum a Presbyteratu, aut imprimere diversum characterem. Item ex alia parte, ut teneri debet, Confirmationem fundari in potestate Ordinis ; sequitur ergo fundari in potestate characteris Presbyteralis, qui et idem est ac Episcopalis, per ipsum, si dicatur Episcopum habere dignitatem diversam, de hac dignitate quæritur an sit jurisdictionis, cum non sit Ordinis, cum alia ad ministerium non deservit, neque imaginari potest, quia omnis potestas activa in hierarchia, et hierarchis Ecclesiasticis ad alteram harum reduci potest et debet, nempe ordinis aut jurisdictionis. Si est jurisdictionis, actu ejus suspendi potest maxime in sententia D. Thomæ, ut annotavit Scholiastes *scholio* 2. cum potestas inferiorum, quæ est jurisdictionis, dependeat a Vicario Christi ; et hoc argumento Doctor infra *dist.* 24. *quæst. unica,* probat Episcopatum esse diversum Sacramentum a Presbyteratu. Male etiam videtur Suarez discursum Doctoris assumpsisse, quasi diceret omnes, qui ordinabantur in primitiva Ecclesia Sacerdotes, ordinatos etiam fuisse Episcopos, quasi diversi essent, quia sic ratio Doctoris nihil concluderet, quæ reducitur ad Glossam, quæ tollit differentiam inter simplicem Sacerdotem et Episcopum, quantum ad divinam institutionem ; postea vero prælationem unius præ aliis, inductam esse, ad tollenda schismata, jure Ecclesiastico.

Posse suspendi actum jurisdictionis.

54. Explicatur vera sententia Hieronymi.

Cæterum, hæc non est vera sententia Hieronymi, quia, ut ipse in dicto capite *Legimus : Quid facit,* inquit, *excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Supponit ergo aliquid convenire Episcopo, nempe ordinare, quod non competit simplici Sacerdoti, et hoc ex prima institutione et differentia utriusque ab initio. Idem docet in dialogis contra Luciferianos *cap.* 4. idem significat de Confirmatione : *Quod si hoc loco quæris,* inquit, *quare in Ecclesia baptizatos, nisi per manus Episcopi non recipiat, quem non asserimus in vero baptismate tribui ? Disce hanc observationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit; et multis in locis*

Agnoscit differentiam inter ordines.

idem factitatum reperimus ad honorem potius Sacerdotii, quam ad legis necessitatem etc. Loquitur de lege salutis, quantum ad baptizatum, qui alioquin sine impositione manus Episcopalis, salvari potest, ut patet ex sequentibus, ubi subjungit rationem : *Nam si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus sanctus defluit, lugendi sunt qui in vinculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per Prebysteros et Diaconos baptizati ante dormierunt, quam ab Episcopo inviserentur,*etc. Et hanc manus impositionem ab Episcopo reducit infra ad *Act* 8. ubi missi sunt Petrus et Joannes, ut imponerent manus Samaritanis. Videatur in sequentibus. Interim hoc indicasse sufficit, quia quæstio alias infra suo loco erit disputanda *dist.* 24. *quæst. unica.* Nomen autem Episcopi et Presbyteri in primitiva Ecclesia satis fuit commune et synonymum, ut probat Hieronymus in dicto cap. *Legimus,*etc. quod desumptum est ex epistola ad Evagrium.

55. Objicit Doctor contra illam solutionem fundatam in Glossa, in primitiva Ecclesia non leguntur fuisse alii Sacerdotes quam Apostoli, et illi qui soli leguntur in Scriptura confirmasse, tunc si omnes Sacerdotes fuerint Episcopi vel æquales, quantum ad istum actum ; ergo solis Episcopis debetur ex officio. Respondet quod nulli alii erant Sacerdotes præter Apostolos, quia illi soli tum potuerunt sufficere, vel si erant, detulerunt Apostolis, etc. Hæc responsio non est ex sententia Doctoris asserta, sed juxta opinionem Glossæ, ad quam sequitur, et contra quam fit objectio, ex qua respondetur objectioni.

Apostoli qua Episcopi

Probabile autem est in initio quamdiu Ecclesia fuit in Judæa, solos Apostolos fuisse Sacerdotes, et etiam Episcopos ; non tamen, qua Sacerdotes erant, confirmabant, sed qua Episcopi, ut patet ex Eusebio Papa, Damaso, Innocentio I. Joanne III. Chrysostomo citatis. Cæterum propagata Ecclesia ad Gentes, fuerunt alii Episcopi et Sacerdotes præpositi per Apostolos,ut constat ex epistolis ad Titum et Timotheum, ubi interpretes de ordinatione Pauli et Barnabæ habetur Act. 13. *Tunc jejunantes et orantes, imponentesque eis manus dimiserunt,* etc. Quod ita intelligit Chrysostomus in hunc locum, Leo I. *epist.* 81. alias 79. ad Dioscorum, Œcumenius, Lyranus et alii. Neque apparet sufficiens fundamentum id negandi, aut convincens, et *Act.* 14. ubi sermo est de Paulo et Barnaba : *Et cum constituissent eis per singulas Ecclesias Presbyteros,* etc. ubi Glossa ordinaria et Carthusianus intelligunt Episcopos, quamvis tam Presbyteri quam Episcopi tum nomen synonymum fuit,et cap. 15. *Ut ascenderunt Paulus et Barnabas, et quidam alii ex illis ad Apostolos, et Presbyteros in Jerusalem super hac quæstione,* etc. Ergo tum fuerunt præter Apostolos alii Presbyteri in Jerusalem, qui fuerunt Episcopi, qui etiam seniores dicuntur, et Concilio Apostolorum super legalibus interfuisse dicuntur, *et scripserunt Apostoli, et seniores,* etc. quos Hieronymus *epist.* 19. quæ est 11. inter Augustini epistolas, vocat Presbyteros.

56. Ultimus modus interpretandi concessionem Gregorii est apud Doctorem, § *Quartus modus dicendi,* etc. per eam Pontificem facere potuisse quemlibet Sacerdotem simplicem illius regionis Episcopum, quantum ad illum actum. Hæc responsio conformis est Richardo hac dist. art. 2. quæst. 1. ad 3. *Potestas confirmandi,* inquit, *ut quidam dicunt, fundatur super dispositione Vicarii Christi, qui sicut disposuit, quod omnes Epi-*

scopi confirmare possunt, ita disponere posset, ubi et quando exigeret ratio, quod Sacerdotes non Episcopi confirmare possint, quia super corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, habet Papa plenitudinem potestatis, etc. Fundat ergo potestatem confirmandi in jurisdictione, non in ordine, ut patet ibidem, hanc differentiam ejus statuens a potestate consecrandi Eucharistiam. Unde quæstione sequenti, ex eadem sententia, quam aliorum nomine citat, negat Episcopum degradatum posse confirmare valide, quia ablata est ei omnis jurisdictio, in qua fundatur valor talis actus. Ex hac sententia seu modo dicendi aliorum, sequela opinandi Doctor recte adducit illum modum explicandi ; nam dato, quod character sit idem in Presbytero et Episcopo, et sola differentia sit ratione jurisdictionis collatæ a Vicario Christi in ordine ad actum confirmandi, bene sequitur quod concedendo eamdem auctoritatem simplici Sacerdoti, fieret, quoad illum actum Episcopus, id est, jurisdictionem Episcopalem habens, licet non ordinariam, sed delegatam.

7. us. rez. nter- ntur orem. um iones.

Hunc modum explicandi concessionem Gregorii, Sotus, ut proprium Doctoris citat, et post eum Suarez ; et impugnant, quia Pontifex non potest ordinare Episcopos absentes. Secundo, quia non potest ordinare eos ad unum effectum, et non ad omnes, quia sic essent ordinati semi-Episcopi, sed non mirum si erravit Sotus in mente Doctoris, cum erraverit in inscriptione illius decreti, quod citat tanquam scriptum ad Januarium Constantinopolitanum, et Episcopum Græcanicæ Ecclesiæ, nec est quod vagentur hallucinantes ad mentem Doctoris ; clarum enim est ex textu eum loqui de jurisdictione Episcopali et ex mente aliorum, quoad illum tantum actum. Unde subjicit : *non tamen conferendo sibi simpliciter gradum Episcopalem, nec quantum ad alios actus,* etc. Dando hunc actum consistere in jurisdictione, et non in ordine proxime, facile est invenire differentiam inter gradum Episcopalem simpliciter, et potestatem delegatam ad aliquem actum determinatum.

Doctrina tamen in qua fundatur hic modus explicandi concessionem Gregorii, licet quorumdam sit Canonistarum, non est vera, neque tenenda post Tridentinum *sess.* 23. cap. 4. *Sacrosancta Synodus declarat præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt ad hunc hierarchicum ordinem,* etc. *eosque Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare,* etc. *quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent,* etc. Idem habet *can.* 7. de auctoritate, quam habent Episcopi ratione sui ordinis, ut superiores sunt Presbyteris, loquitur Concilium, juxta declarationem antiquorum Canonum ex institutione Christi ; et comparatio est inter ipsos et Presbyteros simplices, quantum ad id, quod utrique ex propria ordinatione est proprium. 58. Doctrina responsionis præmissæ refellitur. Trident.

Ex his quatuor modis explicandi concessionem Gregorii, quorum quilibet sustinet ipsam concessionem, ut validam, et ex ipsa objectione facta a Doctore, quæ non est contra concessionem , sed ex ipsa concessione, probando simplicem Sacerdotem posse confirmare, secundum illam particulam definitionis de ministro idoneo, quem infra declarat esse Episcopum, nempe ordinarium ministrum, vel eum cui committi poterit, nempe Sacerdotem, ex commissione seu dispensatione. Ex his, inquam, satis colligitur nec Doctorem esse dubium in hac sententia, neque sentire

cum aliis, qui negant posse dari hanc dispensationem, dato quod Episcopus sit minister ordinarius ex institutione divina.

Ultima probatio. Sacerdotem ordinare ex commissione in aliquibus gradibus.

Ultimo tandem probatur conclusio præmissa ex simili, quia non magis negant Patres et Canones potestatem confirmandi esse apud Presbyteros simplices quam ordinandi; sed hæc, ut suo loco dicetur, potest, quoad aliquos ordines committi Sacerdoti simplici; ergo et illa.

59. Quomodo convenire possit Sacerdoti confirmare?

Petes quomodo hæc facultas conveniat Sacerdoti, cui committitur, an ex sola jurisdictione delegata? an partim etiam ex ordine? Si primum, non est fundamentum, quin possit committi non Sacerdoti, sicut ei committitur facultas baptizandi, quamvis hæc ad Sacerdotem et Episcopum spectat; si secundum, sequitur quod posset reduci in actum, sicut et potestas consecrandi Eucharistiam.

Responsio ex ordine remote, ex jurisdictione convenire.

Respondetur, quod ratione utriusque competat capacitas confirmandi Sacerdoti, cui confertur potestas præfata, ordinis quidem remote et inchoate proxime autem ratione concessionis, et quasi reducentis potestatem remotam in actum; inde nequit committi non Sacerdoti, neque Sacerdos sine tali concessione quidpiam valide faceret. Causa a priori est institutio Christi, quam ex definitione Ecclesiæ, et consuetudine interpretamur.

Institutio est causa a priori.

Congruentia institutionis.

Congruentia institutionis est, quia Sacerdos ex officio et sua ordinatione habet potestatem in corpus Christi mysticum, quantum ad jus baptizandi proximum, ex eo quod habeat potestatem proximam super corpus Christi verum et priorem habet cum subordinatione ad Episcopum;

Quid ex ordinatione competit?

cum ergo, sicut supra ad initium commenti dictum est, Confirmatio ordinetur ad Baptismum, tanquam complementum ejus et perfectio, ex Patribus, ita congruum fuit, ut Sacerdos ratione sui gradus, habeat hanc capacitatem; quæ quidem non est proxima, quia actus est proprius Episcopi secundum divinam institutionem, ex gradu suo, tanquam in potentia proxima constituti (et sic intelligo Episcopum esse ministrum ordinarium, cui hæc potestas ordinandi competit per ordinem, et non per voluntatem extrinsecam, distinctam ab ea quæ est ordinationis et institutionis Sacramenti), ac proinde cum differat a Sacerdote gradu et ordine, nequit actus proprius ejus convenire inferiori hoc modo; bene tamen remota capacitate, ratione gradus Presbyterii, ut comparatur ad corpus Christi verum, quæ est eminentissima potestas comparata ad reliqua omnia, quantum ad perfectionem intentionis.

Congruum ergo est ut contineat in se eminenter, inquantum compatibile est cum debito ordine hierarchiæ ministrorum, reliquas potestates ordinis in corpus Christi etiam mysticum. *Eminenter,* dixi, quia sicut par in par non habet eminentiam, ita Presbyter neque proxime, neque remote manens in suo gradu, potest ordinare alium Sacerdotem. Et si dicas Episcopum posse ordinare alium Episcopum, quamvis sint pares, respondetur de hoc constare ex Ecclesiæ definitione et ex Scriptura, contrarium est quantum ad primum, ut suo loco videbitur.

Interim sequendo rationem a congruitate cum non detur processus in infinitum et gradus supremus in Ecclesia, quantum ad potestatem ordinis in corpus mysticum, sit Episcopatus, congruum erat ut possit ordinare alios pares, idque necessitas Ecclesiæ exigebat. Non fuit autem congruum, ut hoc posset Sacerdos simplex, quia inferior est, et subordinatur Episcopo, quoad gradum, quem habet in Ecclesia, et potestatem in ipsa, qua est corpus

mysticum; neque congruit ut parem possit ordinare, quia providere de ministris, spectat ad hierarchiam, cujus potestas primaria est.

...it ...re ...um. Non potest etiam ordinare proxime, aut remote Diaconum, quia licet sit inferioris gradus, tamen est minister Episcopi ex divina institutione, ideoque congruum fuit ut ejus ordinatio ad Episcopum spectaret, ne turbaretur ordo hierarchiæ, si ordinari possit minister proximus Episcopi, licet sit etiam Sacerdotis, independenter ab ipso Episcopo; nam in politia princeps ipse eligit eos, qui proxime ad suam personam accedunt in familia et famulatu, licet per inferiores possit ordinare reliquos.

...l. ...tas in ...a Sa-...ienta. Cæterum, ut dixi, potestas in corpus Christi mysticum, quantum ad ordinationem inferiorum potest committi Sacerdoti propter eminentiam sui gradus, neque in hoc turbatur ordo hierarchicus, ac proinde ad ordinandum habet potestatem remotam quoad prædictos gradus, habet etiam potestatem ex sua ordinatione in corpus mysticum, quantum ad ministerium Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ Unctionis, in his duobus proximam, in Pœnitentia vero remotam, ut mox explicabo. Congruum ergo erat, ut ex eminentia sui gradus, habeat etiam remotam ad Confirmationem, quia et necessitas Ecclesiæ in certis circumstantis id exigit, ut quando gravis et universalis est persecutio, et paucitas Episcoporum, et pericula labendi.

quibus ...erpre-...da est ...itutio. Id autem circa potestatem ministrorum et efficaciam Sacramentorum in speciali instituisse Christum debemus interpretari, quod magis faciebat ad utilitatem et necessitatem Ecclesiæ et sine præjudicio primariæ institutionis, qua hierarchiam in ipsa instituit ministrorum et dispensatorum fieri potuit et congruit, cui nihil præjudicat hæc potestas remota confirmandi, quod est Sacramentum omnibus institutum, et conducit non solum Ecclesiæ talem esse in Sacerdotibus, sed etiam ipsis Episcopis, ut hujus sollicitudinis adjutores habere possint, quando id necessitas postularet; congruit etiam eminentiæ gradus Sacerdotis, et speciali potestati ex ea redundanti ad baptizandum, cui accedit ipsa Confirmatio tanquam consummatio et perfectio, quod aliis Sacramentis non competit, licet omnia supponant Baptismum ut januam.

Supposita ergo hac potestate remota modo explicato, congruum etiam et necessarium fuit esse potestatem in Ecclesia, per quam reducetur ad actum; hæc autem residet in capite, nempe Summo Pontifice vel Concilio Œcumenico, ab eo approbato de quo non est dubium ex his redundasse potestatem confirmandi, qua utitur Ecclesia Orientalis. Patet ex prædictis decretis Conciliorum, quæ supra citavimus, male autem negat talem consuetudinem Suarez *disput.* 36. *sect.* 1. *et* 2. sicut et interpretatur Toletanum primum de cæremoniali quadam unctione, quia hic modus interpretandi, si non servetur proprietas locutionis, destruit fundamenta astruendi Confirmationem esse Sacramentum ex traditione Patrum et Conciliorum, quæ perinde eludi possunt; et tenendo, ut ipse sustinet posse committi Sacerdoti simplici hanc facultatem, nullum est inconveniens quod ad ejusmodi interpretationem urgeat. 62. De eo quod competit ex commissione.

Ledesma ut supra præmissum est posse etiam dicit per Episcopum in sua diœcesi reduci in actum, quia tantum potest jure divino, quantum Pontifex in universa Ecclesia; sed hoc est falsum, quia potestas Pontificis non tantum est universalis secundum extensionem, sed etiam secundum eminentiam et perfectionem, ita ut plura facere possit, quam permissa sunt 63. Sententia Ledesmæ. Non posse Episcopum delegare hanc potestatem.

Episcopis jure divino. Deinde quod dicit non posse de facto, quia jure Ecclesiastico prohibetur, non recte dicitur, quia etiamsi daret facultatem peccando contra jus positivum, adhuc Confirmatio esset invalida, et nulla; nequit enim directe extendere potestatem Sacerdotis fundatam in ordine, nisi ad ea quæ proxime potest, quantum est ex potestate ordinis.

Sententia Soti de ministro Confirmationis refellitur.

Sotus dicit ministrum ex divina institutione esse Sacerdotes, sive ex officio, sive etiam ex commissione; quod autem Episcopi essent, relinqui arbitrio Ecclesiæ sic vel sic ordinare. Sed hæc solutio patitur eamdem difficultatem, et videtur manifeste repugnare Florentino et Tridentino, quæ dicunt ministrum ordinarium esse Episcopum, et intelligunt de jure divino et institutione Christi; aliter enim loquuntur de ministro Pœnitentiæ, aliter de ministro Confirmationis; ille non habet potestatem proximam simpliciter absolvendi, nisi accedat approbatio Ecclesiæ, ut declarant Concilia præfata; nihil autem tale adjiciunt ministro Confirmationis, ergo non ex ordinatione Ecclesiæ habet Episcopus, ut sit minister Confirmationis. Accedit Tridentinum *sess.* 23. loco præfato ex potestate confirmandi et ordinandi Episcopum obtinere supremum gradum supra Presbyterum ex divina institutione in hierarchia, ergo id non competit ex ordinatione et arbitrio Ecclesiæ.

Episcopus ex ordine est Minister ordinarius divina institutione

Tertio denique auctoritates antiquorum Canonum et Patrum, quibus negatur hæc potestas Sacerdotibus simplicibus et solis Episcopis convenire dicitur, referunt se ad primam institutionem Sacramenti, et ad exempla Apostolorum *Act.* 8. Ex quo etiam institutio præfata colligitur, etc. tanquam ex prima praxi ejus quantum ad potestatem ordinariam, quæ Episcopis jure divino competat, ita ut sicut dictum est, valide confirment excommunicati et degradati ut communius tenetur, quia hæc est potestas ordinis in Episcopis, quæ non dependet, (cum indelebilis sit,) a jurisdictione, quantum ad valorem Sacramenti, sicut neque potestas conficiendi Eucharistiam in Sacerdote, quantum ad valorem deficit, deficiente auctoritate ex concessione Ecclesiæ, non ita tamen potestas omnis, quæ fundatur in jurisdictione Episcoporum, aut ab ipsa dependet; oportet ergo hanc potestatem non esse jurisdictionis ab arbitrio Ecclesiæ provenientis, sed solius ordinis et dignitatis.

Potestas ordinis est indelebilis.

Dico ergo hanc potestatem, ut remota est in Sacerdote simplice, reduci ad actum per auctoritatem Summi Pontificis proxime aut remote; et in hoc differt a potestate, quam recipit in sua ordinatione ad remittenda peccata, quod hæc quidem, quantum est ex parte ordinis, sit propinqua, quantum tamen ad materiam seu subjectum, in quod exerceatur, sit remota, quia non recipit ex vi ordinationis suæ aliquod subjectum, seu subditum in quod exerceat jurisdictionem, sed ab Episcopo seu ordinario dependet quoad hoc, qui ut dat ei hos vel illos subditos, reducit potestatem illam ad actum, secundum modum et limitationem, quam præscribit; hoc autem congruit, ut Episcopi sit dare hanc ultimam determinationem ob necessitatem Sacramenti Pœnitentiæ, et quia dependet a potestate jurisdictionis, quæ delegari potest.

Cæterum in Confirmatione neque est tanta necessitas, neque potestas ordinaria, qua gaudent Episcopi, cum sit ordinis et dignitatis, potest delegare, neque aliter communicare eam possit Episcopus, potestas vero seu jurisdictio ejus, a qua dependet complementum Sacerdotii simplicis, quantum ad pœnitentiam delegari potest, et hac etiam ratione non potest Episcopus delegare, aut ullo modo com-

municare potestatem ordinandi in gradibus, in quibus potest delegare Pontifex Romanus, non inquantum Episcopus est, sed inquantum est caput et Vicarius Christi habens plenitudinem potestatis, quam ante ordinationem etiam potest communicare; et ad hanc potestatis plenitudinem spectat reducere ad actum, illam potentiam remotam ordinandi et confirmandi, quam habet Sacerdos simplex, et qua carent clerici inferioris ordinis ac laici. Unde patet, quare dicatur hæc potestas ordinandi Subdiaconatu et minoribus, ac etiam confirmandi in Presbyteris remota.

Dixi superius per auctoritatem Summi Pontificis proxime aut remote posse reduci ad actum hanc potestatem, quia sic concessa contigit, ut patet in Ecclesia Orientali, mediantibus Œcumenicis Conciliis approbatis, et praxi ab Apostolis deducta in primitiva Ecclesia, emanante; et patet ex Rodriquez in India ex concessione Pontificum Provinciales nostri Ordinis potuisse hanc communicare suis subditis, ut delegatos ad hoc specialiter ipsius Pontificis.

(g) *Simul cum intentione inungente, et certa verba proferente,* etc. De intentione universaliter requisita in ministro Sacramenti jam sufficienter tractatum est *dist.* 6. *quæst.* 5. Hic autem per *certa verba proferente* denotatur forma hujus Sacramenti requisita, de qua in textu sequenti dicemus, simul et de institutione Sacramenti, et usu ejus, quantum ad materiam et formam in primitiva Ecclesia; reliqua definitionis eodem modo explicantur servata proportione, sicut et supra *dist.* 1. *quæst.* 1. de Sacramento in genere, et *dist.* 3. *quæst.* 1. de sacramento Baptismi.

SCHOLIUM.

Posita definitione Confirmationis, explicat exactissime omnes ejus particulas, ex parte materiæ, formæ, suscipientis et ministri. Solvit tres objectiones contra doctrinam datam. Nihil determinat de tempore institutionis, quia de eo nihil est certum, probabile tamen est fuisse factam nocte cœnæ, ex Fabian. ep. 2. c. 1.

Hîc (a) patet, quæ sit hujus Sacramenti materia, quia cum posset distingui de materia, sicut distinctum est de materia in Baptismo *dist.* 3. *quæst.* 3. materia proxima, id est, illud visibile, quod concurrit in fundamento, est unctio, facta in fronte in figura crucis, cum chrismate sanctificato. Materia autem remota est chrisma compositum ex oleo olivæ et balsamo, et sanctificatum specialiter ab Episcopo, vel ab alio cui talis sanctificatio poterit committi. Utraque materia Confirmationis.

Forma est talis: *Signo, vel consigno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis, vel sanctificationis, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* Suscipiens est homo viator aliqualiter consentiens; quod intelligendum est sicut de Baptismo, ut patet *dist.* 4. Sed hîc tantum suscipiens est secundum determinatam partem, propter quod additur *in fronte.* Minister est Episcopus vel alius, cui committi poterit, ideo dicitur in generali *a ministro idoneo.* Ex parte ministri requiritur simultas in faciendo utrumque actum, scilicet unctionis et prolationis formæ, et etiam debita intentio, quæ Forma Confirmationis. q. 4.

omnia debent intelligi, sicut expositum est de ministro in Baptismo, *dist.* 6. Quæ adduntur, *significans efficaciter* etc. dicunt illud quod formale est in isto Sacramento. Et quod ultimo additur, *unctionem interiorem*, signat correlativum illius relationis, quæ est formale in isto Sacramento

q. 5. et 6.

3. Et si (b) objiciatur primo contra materiam et formam simul, quia Chritus non sic instituit, ut patet Joan. 20. quando insufflavit, et dedit discipulis Spiritum sanctum, et similiter *Act.* 2. quando misso Spiritu sancto in linguis igneis confirmabantur; nec etiam Apostoli tali forma utebantur, vel materia, ut patet in *Actibus*, sed impositione manuum. Si secundo objiciatur specialiter contra materiam, quia non oportet eam esse chrisma consecratum, quia nec in Baptismo necessaria est aqua consecrata, sufficit enim quæcumque aqua. Si tertio objiciatur, quod Sacerdos communis potest istud Sacramentum conferre, juxta illud *dist.* 95. *Pervenit*, ubi Gregorius Januario Episcopo scribit: *Pervenit ad nos quosdam scandalizatos fuisse, eo quod Presbyteros tangere chrismate eos, qui baptizati sunt, prohibuimus.* Et sequitur: *Si omnino de hac re aliqui contristentur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus.*

Christus potuit dare effectum sine ipsa.

Ad primum istorum dicendum, quod Christus non alligavit potentiam suam Sacramentis, et ideo ipse sive in terris, sive post ascensionem in cœlo existens, potuit confirmare Apostolos sine tali materia et tali forma. Cum Apostolis etiam in primitiva Ecclesia potuit dispensare, et maxime quia in Confirmatione ab eis collata erant aliqua signa sensibilia, puta communiter descensus Spiritus sanctus super confirmatos, et donum linguarum. Sed tamen cessantibus talibus miraculis, ministri debuerunt hanc materiam et hanc formam servare.

Supponitur (c) enim institutum esse a Deo, licet tempus et modus hujus institutionis in Scriptura non legatur; forte, quia Historiographi Scripturam usque ad tempus illud non produxerunt. Non enim produxerunt ultra tempus Apostolorum, nec etiam usque ad plures annos ante mortem eorum; toto autem tempore Apostolorum, forte mansit donum linguarum in Sacramento Confirmationis. Nec est improbabile multa esse tradita auctoritative a Christo Ecclesiæ per Apostolos, quæ tamen in Scriptura non legimus, ut dicit Damascenus 4. *lib. cap.* 4. ubi loquens de adoratione imaginum, ait: *Est autem nobis tradita ista traditio, quemadmodum oportet ad Orientem adorare crucem, et altera plurima his similia.*

Ad secundum dicendum, quod Christus contactu suæ carnis mundissimæ omnem aquam consecravit in usum Baptismi, non sic autem materiam illam confirmationis, et ideo requiritur hìc specialis sanctificatio. Quod etiam est rationabile magis hìc quam ibi, quia Baptismus est Sacramentum necessitatis, et ideo potest a quocumque ministro conferri, et rationabile est quod in

aqua non consecrata, alioquin materia conveniens non posset esse communis, et impediretur salus multorum.

SCHOLIUM.

Occasione facti D. Gregorii concedentis Presbyteris facultatem confirmandi, ponit quatuor modos dicendi, et duos primos rejicit. Tertius videtur Hieronymi, scilicet olim Episcopos non differre jure divino a Presbyteris, sed jure tantum Ecclesiæ eis fuisse præpositos. Affert Scot. responsionem glossæ, cap. *legimus d.* 95. quæ etiam Chrys. in ad Philip. 1. et D. Thom. 2. 2. q. 184. a. 6. ad 1. olim nomina esse communia Presbytero et Episcopo, non tamen rem. Non solvit Scot. loca Hieronymi, sed potius videtur dicere solutionem datam non esse juxta ejus mentem; sed juxta eum dicendum, vel omnes Presbyteros Episcopos tunc fuisse, vel si alii Presbyteri fuerunt, quod cesserunt juri confirmandi. De quo nihil asserit Scotus. Sed pie interpretari potest Hieronym. quod non neget potestatem ordinis Episcopo jure divino supra Sacerdotem, imo eam asserit d c. *legimus*. Ait tamen jure tantum Ecclesiæ, eum superponi Presbytero, quod satis probabile est, tenendo Episcopos non habere jurisdictionem immediate a Deo, sed ab Ecclesia, quod ait D. Thom. 2. 2. q. 39. a. 3. Turrecr. lib. 2. c. 54. Bellarm. 4. de Sum. Pont. 24. Suar. tom. 4. d. 25. s. 1. Relinquit Doct. n. 7. ut dubium, an olim Presbyteri poterant confirmare, et sic Castro v. Episcopus intelligit Hieronym. quod poterant; idque tenet auctor epist. ad Rusticum Narbon. de 7. grad. Eccles. *c. de 7. grad.* apud Hier. tom. 9. Favet Ambr. in 4. ad Ephes.

Ad tertium sunt quatuor modi dicendi. Primus, quod Papa consensit, quod possent ungere in fronte oleo, sed non chrismate, sed hoc est contra textum litteræ, sicut patet ibidem. Item, hoc concessit, eo quod pro ejus subtractione erant quidam scandalizati; et si concessisset illud fieri oleo solo, ostendens quasi fieret chrismate, esset simulatio contra veritatem doctrinæ, sicut si concederetur panem benedictum pro Eucharistia dari. Secundus modus dicendi est, quod propter scandalum vitandum concessit illud ad tempus, vel magis permisit; sed istud nihil est, quia utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur, *Extrav. de regulis juris.* Item in hac concessione, peccasset Gregorius mortaliter, si concessisset de facto, quod non potuisset de jure, et præbuisset Sacerdotibus occasionem peccandi mortaliter, scilicet faciendi, quod non licebat eis facere.

(Bar. Brizen. de consec. dist. 4. c. Presbyteris.)

Alii possunt esse duo modi dicendi probabiles. Unus, quod in primitiva Ecclesia non erat differentia inter Sacerdotes et Episcopos. Quod probatur per duas auctoritates Hieronymi, quæ ponuntur in Canone *dist.* 95. Prima illarum est, c. *olim.* et cap. *seq.* et intitulatur Hieronymi *super epistola ad Titum* 1. dicentis: *Olim,* inquit, *idem erat Presbyter, qui et Episcopus, et antequam diaboli instinctu* * *studia in religione fierent, et diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur, et schismatum semina tollerentur.* Et paulo post: *Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos, ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispensatione domi-*

(In Grat. d. 95. c. 5.)

(al. schismata. 1. Cor. 1. Hieron. non videtur facere discrimen jure divino inter Presbyterum, et Episcopum.)

nicæ veritatis, Presbyteris esse majores, et in communi debere Ecclesiam regere.

5. epist. 85. Item ad Evagrium Presbyterum, et ponitur *dist.* 93. *cap.* 24. legimus : *Cum Apostolus perspicue doceat eosdem esse Presbyteros, quos Episcopos.* Hoc probat ibi per multas auctoritates; et infra : *Alexandriæ, a Marco Evangelista usque ad Heraclam et Dionysium Episcopos, Presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant; quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de se, quem industrium noverint, et Archidiaconum vocent. Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat?*

Respondet Glossa ibi : Intelliguntur ibi, quæ non fiunt nisi ab Episcopis. Sed hoc exponitur, quod non fiunt licite; quod enim absolute fiant, probatur per Glossam præcedentem, ubi disputatur in quo facta fuit prælatio, aut in officio, vel in nomine; et in fine dicit, quod facta est prælatio quoad nomen, et quoad aliquam administrationem, et quoad quædam Sacramenta, quæ modo Episcopis appropriantur.

Ex hoc dupliciter arguitur: Primo, si tunc post Apostolos facta est talis prælatio Episcoporum super Presbyteros, ergo a principio Ecclesiæ non fuit ita. Item, si modo appropriantur, ergo prius a principio non fuerunt propria.

6. Apostolis succedere Episcopos, et Sacerdotes discipulis, docent Conc. Neocæsar. Respondeo, si a principio fuit aliquis actus proprius Episcopo, sicut dicit Hieronymus, præter consecrationem, quid potest Episcopus quod non potest Presbyter, Glossa per consecrationem intelligit alia, sequitur quod a principio erat differentia Episcopi et Presbyteri; et tamen illæ auctoritates non concludunt oppositum, sed sunt exponendæ, sicut Glossa exponit, scilicet quod forte nomina erant synonyma; et administratio, id est, gubernatio Ecclesiæ communis fuit ; sed tamen non dispensatio quæcumque Sacramentorum. Quod probatur dist. 21. *In novo,* in loco Apostolorum surrexerunt Episcopi; sed septuaginta duorum discipulorum vicem gerunt Presbyteri; ergo a Christo fuit distinctio Episcopi et simplicis Presbyteri. Contra, nonne Philippus fuit de septuaginta duobus, et Stephanus, et cæteri Diaconi non Presbyteri? Item ad Tit. c. 1. *Propter hoc te reliqui Cretæ, ut constitueres Presbyteros;* ergo non Episcopus hoc non potuit. Hoc etiam probatur per *cap seq.* 95. *dist.* quod super illud Pauli fundatur : *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam, per impositionem manuum Presbyteri. Quoniam* (ait) *Presbyteri Episcopi nuncupantur, secundum quod scriptum est ad Episcopum : Noli negligere gratiam, quæ data est tibi,* etc. *et alibi ad majores natu : Qui vos posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Hæc Hieronymus. Non distinguit ergo Episcopum a Presbytero, quia non dicit quod Confirmatio fuerit data per Episcopum tantum, sed loquitur de Presbytero. Nec etiam legitur in actibus distinctio Sacerdotum ab Apostolis, qui erant Episcopi. Et si istud est verum, tunc Sacerdoti ex officio potuit competere confirmare, sicut et Episcopo, quia ex prima instituti-

can. 12. Damas. ep. 1. Hier. epist. ad Marcell. Dionys. c. 3. Eccl. Hierarch. Trid. s. 23. c. 4. 2. Tim. 1. c. 95. Eccl. Actor. 21. Solutiones glossae per quaedam Hieronym.

one non erat alius gradus in Ecclesia, tamen propter necessitatem postea multiplicati sunt Sacerdotes, et restricta est potestas ab eis, quantum ad aliqua, quæ reservata sunt solis Sacerdotibus majoribus, qui dicti sunt Episcopi, et talis actus esset *confirmare.* Quod si verum est, Gregorius bene potuit Sacerdotes illos subjectos Januario Episcopo licentiare ad confirmandum, quia in hoc non concessit potestatem eis non convenientem eis, sed revocavit prohibitionem prius eis factam.

tur uere, bium. in itiva sia, yteri nare ant.

Sed si contra hoc objicias, quia secundum ista, cum in primitiva Ecclesia non legantur alii confirmasse, quam Apostoli, si tunc quicumque Sacerdotes erant Episcopi, vel æquales, quantum ad istum actum, ergo solis Episcopis debetur ex officio. Respondeo, quod vel nulli alii ab Apostolis erant Sacerdotes, quia illi soli tunc potuerunt sufficere, vel si alii erant, detulerunt Apostolis in isto actu propter manifestationem Spiritus sancti evidentem, quæ fiebat in collatione istius Sacramenti, ut cum majori reverentia et devotione susciperetur propter excellentiam ministrorum.

3. ard. lex. sse iam gare itatem man- i.

Quartus modus dicendi est, quod si a principio non licuit Sacerdoti simplici, Papa tamen potuit quemlibet Sacerdotem illius regionis facere Episcopum, quantum ad istum actum, non tamen conferendo sibi simpliciter gradum Episcopalem, nec quantum ad alios actus, et tunc quilibet eorum vere confirmavit tanquam Episcopus quantum ad istum actum; et ratio conferendi istum gradum cuilibet Sacerdoti quantum ad istum actum, poterat esse scandalum vitandum.

Comparatio olei et balsami ad effectum hujus Sacramenti.

Materia autem remota, scilicet chrisma, habet similitudinem cum effectu hujus Sacramenti; oleum enim nitorem habet, et supereminet cæteris liquidis, et est materia proxima incendii. Per primum significat castitatem vel munditiam; per alia duo significat charitatem. Et balsamum, quod habet bonum odorem, significat bonam famam, juxta illud 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus Deo.* Balsamo etiam corpora mortuorum condiuntur ne putrefiant; ideo significat incorruptionem. Per illam ergo materiam, scilicet chrisma confectum ex oleo et balsamo, significatur quod qui confirmatur debet habere munditiam et charitatem et bonam famam, quia sine istis non est multum authentica confirmatio fidei Christianæ.

COMMENTARIUS.

66. Forma Confirmationis.

(a) *Hic patet,* etc. Hic subjicit explicationem præmissæ definitionis, ut patet ex littera, quam definitionem hactenus declaravimus. Superest tantum explicare formam : *Forma,* inquit, *est talis : Signo te, vel consigno te signo Crucis, confirmo te chrismate salutis, vel sanctificationis, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,* etc. Hanc esse sufficientem formam est de fide ex Florentino, et communi Theologorum, et ex ritualibus Romanæ Ecclesiæ, seu Pontificali ; unde sicut Doctor asseruit supra dist. 6.

quæst. 8. de charactere, ex c. *Ad abolendam de hæreticis,* nequit Ecclesia errare in doctrina Sacramentorum.

Hæc autem forma ex ritualibus antiquissimis habetur, quos citant Alcuinus et Almarinus, qui floruerunt 800. abhinc annis, nequit non esse sufficiens, et ex antiqua consuetudine. Et patet ejus sufficientia, quia exprimit materiam proximam et remotam, de quibus superius egimus, causam instrumentalem et principalem, subjectum et effectum hujus Sacramenti.

Cur non exprimatur ex Patribus.

Quod autem forma hæc non inveniatur a Patribus expressa, rationem habes ex Innocentio *epist.* 1. *cap.* 3. de Confirmatione loquens : *Verba,* inquit, *dicere non possum ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere,* etc. et Dionysius de *Ecclesiast. hierarchia. cap. ultimo,* dicit non esse licitum mandare litteris, verba quibus utitur Ecclesia in administratione Sacramentorum; sic etiam de forma Baptismi subobscure loquuntur Patres, dicentes dari Baptismum in nomine Trinitatis, aut verbis Evangelicis.

Hæc forma reduci potest ad verba Apostoli 2. ad Corinthios 1. *Qui confirmavit nos, et qui unxit nos Deus, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris,* etc. Quæ verba etsi de Baptismo etiam intelligi possint, possunt similiter ex intento Apostoli de, utroque Sacramento intelligi quia tum simul conferebantur, et alludit hic ad Sacramenta et effectum ipsorum; ad eadem alludit Ambrosius *lib. de iis qui initiantur, cap.* 7. *Signavit te Deus Pater, confirmavit te Christus Dominus*; et de Confirmatione verba Apostoli interpretatur Anselmus.

67. De essentialibus formæ.

An omnia verba hujus formæ sint substantialia seu essentialia? Pater Suarez *disp.* 33. *sect.* 5. conatur potiora reducere ad substantiam; primo negat esse validam hanc, *consigno et confirmo te Chrismate salutis,* quia oportet exprimere signum Crucis. Item, si omittatur verbum *Confirmo,* non esset sufficiens forma. Item, si verbum *Confirmandi,* mutetur in verbum *ungendi,* non valere, quia non significat effectum Sacramenti ; requiritur etiam *chrismate salutis,* ad expressionem materiæ remotæ.

[illegible]

Dicendum tamen in hoc Sacramento non exigi, nisi ut exprimatur in forma ejus causa principalis, actus Confirmationis, seu ministri, ut applicatur ad personam cui confertur. In antiquo ordinario Romano, quod habetur *Tomo* 8. *Biblioth. Patrum,* in fine legitur hæc forma : *Confirmo te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,* etc. unde in forma Græcorum, quæ valida est, non reperitur tanta expressio, sicut in forma præmissa Ecclesiæ Romanæ. Hæc autem Græcorum habetur in Concilio Constantinopolitano *can.* 7. hæc : *Signaculum doni Spiritus sancti,* supple donatur tibi, nam ibidem agi de chrismatione Confirmationis supra probavimus. Et constat etiam ex canone 1. Basilii ad Amphilochium; canon autem dicit: *Et eos signantes,* inquit, *dicimus signaculum donationis Spiritus sancti,* etc. Nec est præsumendum alia verba proferri a ministro, dum actu chrismat, quam ipsa verba formæ essentialia. Et hanc esse formam, qua nunc et antiquitus usi sunt Græci in Confirmationis Sacramento, late probat Petrus Arcudius, in suo opere de concordia utriusque Ecclesiæ in Sacramentorum administratione *lib.* 2. *c.* 6. *et* 7. Hoc ergo supposito, 'dubium esse non debet Græcos usos fuisse legitima forma, quam aliter, quam præfatus explicet, putarem explicandam, quia per *signaculum* intelligit characterem ; sed quamvis character intelligi posset appellatione *signaculi,* ex

Forma Græcorum

[illegible]

stylo Ecclesiastico et scripturali, ego intelligendam magis censeo et primario, ipsam materiam Sacramenti proximam, nempe unctionem in figura crucis, quia tam Crux quam unctio athletarum in militiam recte designatur per *signaculum*, et per modum unius actionis, nempe unctio facta in figura Crucis; unde canon conjungens actionem signandi cum verbis : *et signantes eos dicimus signaculum*, etc. ergo signaculum tanquam verbum exprimens signationem externam, ad ipsam signationem referri oportet, alioquin forma verborum non denotaret materiam, quod tamen requiritur in Sacramentis ; *Doni*, denotat effectum interiorem, et *Spiritus sancti*, denotat causam principalem, cui hæc signatio appropriatur.

Hanc eamdem formam in Bibliotheca Photiana insinuat Beatus Asterius *in serm. de filio prodigo :* Eam expresse tradit Cardinalis Bessarion in tractatu de Eucharistiæ Sacramento : *Œcumenica Synodus verba, quæ sacrum chrisma perficiunt, tradens* in 7. can. inquit, *obsignantes, hoc est sanctissimo chrismate eos chrismantes, dicimus signum doni Spiritus sancti, et hæc verba secundum eos hoc chrismatis Sacramentum perficiunt*, etc. Hæc Bessarion. Eamdem formam habet censura Jeremiæ Patriarchæ Constantinopolitani, *cap.* 3. quam interpres in annotationibus suis citat *ex c.* 7. Constantinopolitani primi, et confert ut synonymam, cum forma Latinorum.

Quamvis ergo denotatio signi Crucis, et unctionis in figura Crucis sit de essentia formæ hujus Sacramenti, modus tamen exprimendi explicite utrumque, et seorsim, quæ fiunt per modum unius actionis, non est de essentia ejus ; unde videtur hæc æquivalere isti formæ Græcorum : *Consigno te chrismate salutis, seu sanctificationis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, etc. vel alia quæcumque æquivalens, in qua exprimitur materia proxima, effectus et causa principalis.

69. An invocatio Trinitatis sit de essentia formæ.

Dubitatur etiam an invocatio Trinitatis expressa requiratur ? Respondet Suarez id requiri, quia Theologi omnes et Florentinum videntur id supponere in forma præmissa, et eadem congruentia est sicut in Baptismo, in cujus forma illa invocatio explicita requiritur; Confirmatio enim est perfectio Baptismi secundum Patres. Respondetur tamen Patres aliter loqui de forma Baptismi, quantum ad invocationem explicitam Trinitatis, aliter de hoc Sacramento, quia illam necessariam esse docent ibi, non ita in proposito ; unde in forma illa, qua utuntur Græci, non invenitur explicita, sed implicita tantum invocatio.

Sufficere implicitam.

Est essentialis in forma Latinorum.

Verum quidem est in hac, qua utitur Ecclesia Latina, illam invocationem esse essentialem, quia nulla est alia particula formæ, quæ denotat causam principalem, et hoc sensu intelligendi sunt Theologi. Concilium autem Florentinum tradidit formam, quæ est in usu efficax et sufficiens, non discernit tamen inter particulas ejus essentiales, sicut in forma Baptismi ; non dubitavit ergo de forma Græcorum, neque ullus alius de ea dubitavit, sicut quidam dubitabant de forma Baptismi, neque dubitatio ulla de hac forma proposita est inter quæstiones Græcis propositas in dicto Concilio, quamvis dubitatum fuerit de ministro, ut dictum est supra ; ergo supponitur valida, neque unquam alias dubitatum est, ut patet ex utroque Lugdunensi, in quibus agebatur causa Græcorum ; modo ergo sufficienter explicetur causa principalis, sine invocatione explicita trium personarum, sed tantum explicita Spiritus sancti, cui effectus hujus

De forma Græcorum nulla fuit dubitatio.

Sacramenti appropriatur in Scriptura sufficiat.

Disparitas inter Baptismi, et Confirmationis formas.

Congruentia autem desumpta ex Baptismo non convincit oppositum, quia Baptismus est initiatio hominis in Christum, atque adeo in ratione operis professio fidei, sine qua impossibile est placere Deo, ut suo loco ostendimus, et ideo exigitur in eo expressa invocatio trium personarum sub propriis nominibus. Confirmatio licet ordinetur ad professionem fidei pro tempore congruo, inquantum dat robur ad eam conservandam, supponit ipsam professionem factam, atque adeo in ratione operis non includit ipsam professionem in effectu, ideoque non currit paritas.

70. Deprecativa foret valida. Objicitur.

Sed quid dicendum, si detur forma deprecatorie? Respondetur fore validam, sicut supra dictum est de forma Baptismi. Contra docet præfatus auctor, et communiter qui negant formam Baptismi deprecatoriam esse sufficientem. Ad rationes ibi allatas me remitto, quia perinde etiam hic concludunt, nisi forte objicias hanc formam esse actum ordinis, seu procedere a potestate ordinis, ac proinde debere exprimi modo indicativo.

Solvitur.

Respondeo, sicut in forma non requiritur exprimi causa instrumentalis seu ministerialis, sic non requiri, ut ejus potestas exprimatur, utrumque patet ex forma Græcorum præmissa; sic in forma corporis et sanguinis, quæ dicitur in persona Christi, non exprimitur neque persona ministri, neque etiam potestas characteris seu ordinis. In Baptismo etiam Sacerdos ministrat, ut habens potestatem ordinis, et tanquam minister ordinarius, cui competit baptizare, in forma tamen Græcorum non indicat auctoritatem suam, aut potestatem ordinis.

Responsio.

Item, in edicto Constantini forma est deprecativa; sed respondet Suarez Constantinum non retulisse omnia, quæ fecit, aut dixit Sylvester, sed concisis verbis insinuasse. Contra, verba Constantini sunt clara: *Sylvester,* inquit, *levato me de venerabili fonte indutum vestibus candidis septiformis gratiæ Spiritus sancti, consignationem adhibuit beati chrismatis inunctione, et vexillum sanctæ Crucis in mea fronte linivit, dicens: Signet te Deus vexillo fidei suæ in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti in consignatione fidei; cunctusque clerus respondit. Amen,* etc. Nullum rituale perfectius explicat cæremoniam Confirmationis; primo asserit se mox a sacro fonte vestitum fuisse veste candida, qua utebantur recens baptizati usque ad Dominicam in Albis, et cujus meminit Dionysius *de Ecclesiastica hierarchia, cap.* 2. Cyrillus Jerosolymitanus *Catechesi* 5. Ambrosius de his qui initiantur, *cap.* 7. Augustinus *serm.* 157. *de tempore,* qui est primus in octava Paschatis, Gregorius Magnus in Sacramentario, Alcuinus *de Officiis Ecclesiast. cap.* 19. Amalarius *cap.* 29. Rabanus *de institut. cleric. c.* 29. Hugo Victor *de Sacramentis, lib.* 2. *part.* 6. c. 11. et alii.

Mox docet Constantinus quomodo fuerit unctus chrismate in figura Crucis in fronte, *et vexillum,* etc. Item, quæ verba tunc dixit Pontifex, *in mea fronte,* inquit, *linivit me dicens: signet te Deus,* etc. non potuit, nec debuit Pontifex conjungere unctioni alia verba, quam sacramentalis formæ; ergo hæc vera forma est, quod manifeste etiam apparet ex ejus sensu et particulis, quæ materiam, effectum et causam principalem perfectissime exprimunt. Unde et *Act.* 8. dicitur: *Oraverunt pro ipsis, ut reciperent Spiritum sanctum,* loquendo de Apostolis, ubi designatur modus, quo ipsi ministrabant hoc sacramentum, vel in re, vel æquivalenter et dispensative, ut postea videbi- 71

tur; non utebantur autem Apostoli modo contrario institutioni Christi, utebantur tamen modo deprecativo, saltem æquivalenter *orantes, ut acciperent Spiritum sanctum Samaritani.*

Unde Augustinus lib. 15. de Trinitate cap. 20. *Neque enim aliquis discipulorum ejus dedit Spiritum sanctum; orabant quippe ut veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant, quem morem in suis præpositis etiam nunc servat Ecclesia,* etc. Non incongrue ergo hinc interpretari licet modum deprecativum esse sufficientem; eum autem fuisse in usu colligitur ex forma, qua usus est Sylvester; et videtur Augustinus similem modum in suo tempore, tanquam consuetum indicare. Neque incongrue intelligitur ille locus S. Ambrosii *lib.* 2. *de Sacramentis, cap.* 7. ad hunc modum confirmandi alludere: *Venisti ad Sacerdotem, quid tibi dixit? Deus Pater Omnipotens, qui te regeneravit ex aqua et Spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te ungat in vitam æternam,* etc. Et quamvis hæc esse verba Sacerdotis ungentis in vertice dicat Amalarius *lib.* 1. *de officiis, cap.* 27. tamen verba Episcopi, quæ subjungit, etiam deprecatoria sunt, et non indicativa potestatis, unde ipse dicit: *Emitte in eum* (verba sunt Episcopi) *septiformem Spiritum sanctum tuum paracletum de cœlis, Spiritum sapientiæ et intellectus, Spiritum consilii et fortitudinis, Spiritum scientiæ et pietatis, adimple eum Spiritu timoris Domini, et consigna cum signo Crucis in vitam propitiatus æternam,* etc. Ad hæc autem verba Ambrosii recte possunt alludere, qui in clausula sequenti declarat effectum Confirmationis: *Vide,* inquit, *ubi unctus es. In vitam,* inquit, *æternam. Noli hanc vitam illi vitæ anteferre,* verbi gratia: Si exurgat inimicus aliquis, si velit tibi vitam tuam auferre, si minatur mortem, ut prævaricetur quisquam, vide quid eligas. Noli eligere illud, in quo non es unctus, sed elige in quo unctus es, ut vitam æternam vitæ præferas temporali, etc. *et lib.* 3. *sequenti* postquam *cap.* 1. explicuit effectum Baptismi, cap. 2. *Sequitur,* inquit, *spiritale signaculum, quod audistis hodie legi, quia post fontem superest, ut perfectio fiat, quando invocatione Sacerdotis Spiritus sanctus infunditur, Spiritus sapientiæ et intellectus, Spiritus consilii et virtutis,* etc. ubi agit de Confirmatione, quæ Baptismo accedit, tanquam perfectio. Huc ergo verba etiam ultimi capitis *lib.* 2. quasi ejusdem materiæ continuatio non intermissa, referenda sunt.

72. Duplex objectio.

(b) *Et si objiciatur primo contra materiam et formam simul,* etc. Hic objicit, quod Christus quando insufflavit in discipulos, dicens: *Accipite Spiritum sanctum,* Joannis 20. et præterea *Actor.* 2. quando venit super eos Spiritus sanctus, non usus sit materia, aut forma hic præscripta; ergo non est necessaria. Secundo eis non sunt usi ipsi Apostoli, ergo, etc.

Responsio ad primam.

Paragrapho *Ad primum* respondet ad utramque difficultatem, et primo Christum potuisse dare Spiritum sanctum, sive in terra existens, sive in cœlo, Apostolis, ipsos confirmando sine materia præscripta aut forma, quia non alligavit potentiam suam Sacramentis. Tribus vicibus communicatum fuisse Spiritum sanctum Apostolis, docet Nazianzen. *orat.* 44. primo, quando missi fuerunt ad prædicandum; secundo *Joannis.* 20 quando in ipsos insufflavit; tertio *Act.* 2. in die Pentecostes: *Verum,* inquit, *obscurius in eis efficax erat, secundo expressius, nunc vero plenius,* etc. et hanc ultimam fuisse per modum Confirmationis, consummationis donorum, quæ inchoavit et dedit Christus, asserit Augustinus *serm.* 185.

Ter datus est Spiritus sanctus Apostolis.

Augustin.

Confirmationis Sacramentum æquivalenter Apostolis datum in die Pentecostes.

de tempore, et tum recepisse plenum Confirmationis robur, ne deinceps cadere possint, docet Cyrillus Alexandrinus *lib.* 9. *in Joannem*, D. Thomas *quæst.* 24. *de veritate, art.* 9. Carthusianus *in Acta;* tum vero accepisse effectum Sacramenti Confirmationis, ita ut alias Sacramentum ipsum aliter non reciperent hic, ut probabile supponit Doctor, asserit Alensis 3. *part. quæst.* 9. *m.* 1. D. Thomas *in dist.* 2. *quæst.* 2. *art.* 4. *ad* 3. et 3. *part. quæst.* 72. *art.* 1. in corpore, et *art.* 2. *respons. ad* 1. Sotus *in hac dist.* Et modus quo Spiritus sanctus in primitiva Ecclesia dabatur in dono sensibili linguarum huic communicationi, de qua habetur *Act.* 2. magis accommodatur, ubi Apostoli receperunt hoc donum linguarum, et abundantiam Spiritus sancti.

73. Unde Augustinus *serm.* 135. *de tempore,* hoc ipsum indicare videtur; tum primum accepisse Ecclesiam Spiritum sanctum: *Ecclesia,* inquit, *tum in una domo erat, in hominibus paucis erat, in linguis totius orbis erat,* etc. Et ex Joann. 7. *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum, nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus,* etc. Hunc Spiritum accipiebant credentes per Sacramentum Confirmationis, ut patet ex Actis. Sicut ergo non expediebat Spiritum dare hoc modo, donec Jesus fuisset glorificatus, neque etiam conveniebat perfectiori modo communicare illum aliis credentibus, quam fuisset communicatus Apostolis; ita congruum erat, ut aliam Confirmationem non reciperent, ante illam plenitudinem Spiritus, de qua fuit promissio Christi facta Apostolis *Lucæ* 24. ubi ostenditur etiam dandus per modum virtutis et roboris, qui est modus propriatus Confirmationi: *Vos autem,* inquit, *sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto,* etc.

Ante illud tempus non fuit usus confirmationis.

Hoc ipsum indicant verba illa Petri Act. 2. *Accipietis donum Spiritus sancti,* etc. quæ commode interpretari possunt, ut supra diximus in initio hujus commenti contra hæreticos, de Sacramento Confirmationis, quod baptizatis statim conferebatur, ut patet *Act.* 19. quia per solum Baptismum non recipiebant fideles Spiritum sanctum per modum roboris et virtutis, ut dabatur per manus impositionem, ut patet *Act.* 8. Ex quibus patet hanc missionem Spiritus sancti in Apostolos, fuisse per modum Confirmationis etiam visibilis, sed particulari modo; neque usum hujus Sacramenti fuisse ante Ascensionem Domini, et adventum Spiritus sancti.

74. Ad secundam difficultatem varie respondent Doctores, primo non fuisse usos Apostolos materia, aut forma hujus Sacramenti, sed solum manus impositione. Hanc tenet Alensis et D. Bonaventura, et eam videtur supponere Eugenius IV. *in Decreto unionis Armenorum,* dicens: *Loco illius manus impositionis Apostolicæ dari nunc in Ecclesia Confirmationis Sacramentum,* etc. Eam, ut probabilem supponit Doctor, sed cum limitatione, nempe dispensative id factum, et saltem Apostolos, quandoque sine Sacramento visibili dedisse Spiritum sanctum per solam orationem, et manus impositionem. Docet etiam communis Scholasticorum, D. Thomas 3. *part. quæst.* 72. *art.* 2. *ad* 1. *et art.* 4. *ad* 1. Richardus *dist.* 7. *art.* 1. *quæst.* 1. *ad* 2. Paludanus *quæst.* 2. *art.* 2. Durandus *quæst.* 2. *ad* 1. Gabriel *quæst.* 1. *art.* 5. Sotus *art.* 2. *ad* 1. Concilium Moguntinum novissimum *cap.* 18. *de doctrina fidei,* et Coloniense in doctrina de hoc articulo.

Responsio ad secundam objectionem.

Apostolos non fuisse usos materia et forma.

Secunda sententia est etiam Apostolos usos fuisse hoc Sacramento interdum, prout occasio ferebat; et ita tenetur in

Secunda sent. interdum usos fuisse.

Schola D. Thomæ tanquam probabile.

(nt. r sos et sis. n. tia ur.)

Tertia sententia est, nunquam Apostolos confirmasse sine Sacramento visibili in materia et forma præscriptis. Hanc tenet Waldensis *tom.* 2. *de Sacramentis, cap.* 113. et probabiliorem docet Bellarminus *lib.* 2. *de Sacramento Confirmationis, c.* 9. *in responsione ad duo loca Act.* 8. *et* 19. nunquam Apostolos ministrasse hoc Sacramentum, nisi in materia et forma præscriptis. Et hæc sententia dat majorem efficaciam argumentis, quibus probatur contra hæreticos veritas hujus Sacramenti ex Scriptura et Patribus, ideoque videtur magis sequenda, quia neque ratio, neque auctoritas Scripturæ, aut Patrum aliud cogit. Quod enim in Actis non legatur aliud, quam manus impositio facta ab Apostolis, nequit hoc interpretari exclusive ad materiam et formam institutam a Christo, alioquin infirmatur fundamentum probandi ex Scriptura hoc Sacramentum, quod est inconveniens; licet enim ad veritatem fidei, traditio et definitio Ecclesiæ, ac Patrum abunde sufficiat, tamen non est respuendum adminiculum Scripturæ, aut infirmanda auctoritas litteræ per interpretaonem non necessariam, ad quam nihil cogit; si enim per solam manus impositionem dabant Apostoli Spiritum sanctum, certum est illam manus impositionem, quamvis habeat æquivalentiam Confirmationis, quantum ad effectum et signum sensibile, non fuisse tamen Sacramentum, quia nulla stabili lege mansurum, ut medium ordinarium in lege Evangelica; ergo ex ea non recte probatur institutio Confirmationis.

(que neque litio, el oritas ludit um amenti anus sitione er stolos.)

Deinde, cum Patres et Concilia passim sumant synonyme hæc duo, nempe, manus impositionem et chrisma, quod est Sacramentum, neque ullus unquam inter Patres diversitatem inter hæc duo statuit, sed nunc uno, nunc altero utuntur, non debent sumi ut diversa.

(Episcopi successores Apostolorum in chrismando.)

Accedit auctoritas antiquorum decretorum fidei, quibus declaratur ut in præmissis patet, ministrum Sacramenti esse solos Episcopos, ea ratione quod soli Apostoli dabant Spiritum sanctum per manus impositionem, eorumque successoribus id reservatum sit; cui ratione seu fundamento non modicum derogat, si alius fuerit ritus, quo conferebatur ab Apostolis, alius, quo utebantur successores, quoniam hoc Sacramentum est, illud vero non, ex ratione dicta, licet æquivaleant.

76. (Patet ex Scriptura.)

Præterea, non leviter in Scriptura dicitur *Act.* 8. insinuatur Apostolos fuisse usos Sacramento; nam in priori loco: *Qui cum venissent, oraverunt pro illis, ut acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant*, etc. Hæc oratio non est discernenda a ministerio, quo Apostoli dabant Spiritum, quamvis postea ipsum ministerium dicatur ibidem *impositio manus*. Augustinus *lib.* 13. *de Trinitate, cap.* 29. verbis jam citatis conjungit hæc duo, et orationem et manus impositionem, sic etiam Cyprianus epist. 73. *Quod deerat* (supple Samaritanis baptizatis per Philippum) *id,* inquit, *a Petro et Joanne factum est, ut oratione pro eis facta, et manu imposita, invocaretur, et infunderetur super eos Spiritus*, etc. et statim subdit: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, et per nostram orationem, et manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, et signaculo dominico consummentur,* etc. ergo perinde intelligit Cyprianus eamdem esse orationem, et manus impositionem Apostolicam, sicut et Episcopalem orationem, et manus impo-

(Augustin.)

(Cyprian.)

sitionem, quæ est sacramentum : *Quod nunc quoque nos geritur,* inquit, etc. nempe oratio et manus impositio, quæ fiebat ab Apostolis, quoad baptizatos Samaritanos; oratio ergo illa Apostolorum denotat verba sacramentalia et ritum, qui in verbis sequentibus manus impositio dicitur.

77. Tertullian. Eumdem modum loquendi habet Tertullianus lib. de Baptismo cap. 8. *Dehinc,* inquit, *manus imponitur per benedictionem advocans, et invitans Spiritum sanctum,* etc. Quibus verbis servat modum loquendi Scripturæ præmissum *Actor.* 8. insinuans eumdem ritum fuisse observatum, sed et idipsum apud alios Patres facile est observare; et videtur mihi, et est expressa sententia Eusebii Papæ : *Manus,* inquit, *impositionis Sacramentum, magna veneratione tenendum est quod ab aliis perfici non potest, nisi a Summis Sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab aliis, quam ipsis Apostolis legitur, aut scitur esse peractum, neque ab aliis quam ab illis, qui Apostolorum tenent locum, unquam perfici potest, aut fieri debet,* etc. ubi extra dubium est eum hic loqui de Sacramento Confirmationis, quod dicit in tempore Apostolorum non legi actum ab aliis, quam ab ipsis Apostolis, supponit legi actum ab Apostolis, sed nullibi, nisi in loco allegato; et *Act.* 8. *et* 19. ubi vocatur *manus impositio,* neque fit mentio de oratione, quia nempe synonyma sunt in hac materia, ex usu Scripturæ, et patet *Act.* 8. ut dictum est. Quamvis ergo *Act.* 19. non exprimatur oratio, sufficienter ex stylo Scripturæ intelligitur per manus impositionem, neque enim aliter Paulus, quam Petrus et Joannes Confirmationem dabant.

Eusebius Papa.

78. 2. ad Cor. 1. Idem etiam patet 2. ad Corinth. 1. *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, qui et signavit nos,* etc. quem locum supra de forma Græcorum, quæ ex eodem desumi videtur intelligere congrue possumus cum Anselmo et Ambrosio. In his ergo alludit ad Sacramentum Confirmationis Apostolus, et ad unctionem signatam et sensibilem, per quam unctionem interiorem significat ejusque effectum quem antea præmisit, *qui autem confirmat nos vobiscum,* etc. stylus enim Apostoli frequens est, mysteria gratiæ per suas causas significare, ut sæpe etiam salutem per fidem significat, et per opera; justificationem, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu; regenerationem interiorem per lavacrum; et sic similiter hic Confirmationis effectum, per unctionem et signationem, quæ sunt causæ ejus, exponit.

Accedit et congruentia conformitatis cum institutione Christi, et commendatio major Sacramenti, cujus virtus tum visibiliter apparens in communicatione visibili Spiritus sancti, veritatem ejus indubiam relinquebat. Præterea reverentia major Prælatorum Ecclesiæ, per quos solos, aut eorum auctoritate, tam efficax beneficium salutis perficiebatur. Tertio, denique Patres explicantes, quomodo idem Spiritus nunc invisibiliter, qui antea dabatur visibiliter per Apostolos, et etiam idem ipse sit; supponunt idem Sacramentum fuisse, et nunc et tunc in usu. Vide Augustinum *tract.* 6. *in Joannem.*

Hæc denique traditio habetur ex epistola Fabiani Papæ, ubi dicit Apostolos et docuisse, et observasse consuetudinem hanc renovandi singulis annis chrisma. Neque ab hac sententia abhorret Doctor; asserit enim potuisse Christum dispensasse cum Apostolis in primativa Ecclesia, ut darent Spiritum, absque hoc Sacramento; neque asserit ita factum, sed eo dato, quia præsentia Spiritus sancti pro

eo tempore sufficienter significabatur per donum linguarum, cessante hoc miraculo, debuisse Ecclesiam redire ad legem ordinariam, et uti Sacramento a Christo instituto, per applicationem materiæ et formæ. Quantum ad factum autem licet præmittit dispensari potuisse cum Apostolis; et subdit congruentiam, quam Richardus et alii afferunt, dispensationis, propter donum linguarum; tamen videtur negare fuisse dispensatum, quia infra subjungit : *toto autem tempore Apostolorum forte mansit donum linguarum in Sacramento Confirmationis;* supponit ergo Apostolos ministrasse ipsum Sacramentum.

atur nti- \.

Ad illud autem Florentini bene respondet Bellarminus dicens, per modum loquendi distingui non ritum a ritu, sed personas a personis. Dici etiam potest, quod denotatur ordo successionis inter Apostolos et alios Episcopos successores; denotatur etiam diversitas in effectu, quatenus manus impositio per Apostolos dabat non solum effectum invisibilem, sed etiam visibiliter in dono linguarum designatum, et hic modus ei tempori ad plantandam fidem, sicut et alia miracula, congruebat; successores autem dant Spiritum invisibilem sine dono linguarum, qui per se non spectabat de lege ad effectum Sacramenti, aut manus impositionis, sed per accidens, et ex speciali Dei ordinatione, ut dixi, tempori, et locis, et personis accommodato. Mansit quod de lege communi erat, desivit privilegium, et in hac desitione ipsa successio, non autem in usu Sacramenti. Per idem patet ad id quod dicit Innocentius III. cap. *Cum venisset, extra de sacra unctione.* Ex quo videntur Theologi desumpsisse illum modum loquendi, sicut et Florentinum; dicit enim signationem in fronte successisse impositioni manus Apostolorum, quod modo dicto interpretari debet.

(c) *Supponitur enim institutum esse a Deo,* etc. Sacramentum fuisse a Deo institutum supponit hic, quod supra probavit in genere de omnibus Sacramentis *dist.* 1. *quæst.* 2. et alias quod definit Tridentinum *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, cap.* 1. et supponit de hoc Sacramento Canon primus. Senonen. *cap.* 15. Moguntinum *cap.* 27. de tempore tamen est dubium, quia usum Sacramenti ante Christi glorificationem non fuisse, jam ostensum est. Aliqui dicunt fuisse institutum *Matth.* 18. quando Christus imponebat manus pueris; sed quamvis ibi dici possit insinuatum, eo modo quo Tridentin. *sess.* 14. *de Extrema Unctione, c.* 1. dicit fuisse insinuatam *Marci* 6. nequit cum fundamento asseri fuisse institutam, quia nihil de ipsa textus; et quamvis manus impositio facta a Christo dicatur hæc tamen multiplex est, neque verum est Christum ministrasse hoc Sacramentum manibus propriis, aut, ut dictum est, usum ejus fuisse ante glorificationem ejus, et adventum Spiritus sancti.

80. Instituta Confirmatio a Christo. Trident.

Senonen. Mogunt.

Non fuisse institutam, Matth. 13.

Aliam sententiam adducit Suarez ordine secundam, quam dicit esse nostri Doctoris in hac responsione ad primam objectionem, nempe institutum esse hoc Sacramentum *Joannis* 20. ubi dicitur : *Accipite Spiritum sanctum,* etc. et indicare forte non fuisse institutum ante Christi Ascensionem,nec, toto illo tempore, quo Apostoli non fuerunt usi materia et forma hujus Sacramenti, *sed hoc posterius neque ipsi Scoto,* inquit, *placuit, neque est probabile.* Occasionem hujus dedit forte Sotus *art.* 1. *hujus dist.* sed uterque nihil dicit, quod facit ad sententiam, aut litteram Doctoris, quia non agit Doctor ibi de institutione Sacramenti,sed de usu ejus; ideoque illa objectio proponitur ab eo contra materiam et formam præscriptam

81. Suarez.

Non assequitur sententiam Doctoris.

Sacramenti. *Et si objicitur,* inquit, *primo contra materiam et formam simul* etc. Objectio in hoc versatur, ut primum *Joannis* 20. dicatur Christus insufflando dedisse Spiritum sanctum Apostolis sine materia et forma præscripta; et similiter *Act*. 2. quod receperint ipsi Apostoli Spiritum sanctum sine materia et forma. Tertio denique per manus impositionem absque materia et forma dabant Apostoli Spiritum sanctum. Et responsio similiter loquitur de receptione Spiritus sancti, absque usu materiæ et formæ, vel certe applicando illas, nihil autem dicit in specie de institutione primaria Sacramenti, quasi illis in locis facta, imo in verbis præfatis, quibus tantum agit de hac, dicit tempus nesciri ex Scriptura, et reduci certitudinem rei ad traditionem.

Non agit Doctor loco citato de institutione, sed de usu et ministerio Sacramenti.

82\. Hoc tempus institutionis insinuat Fabianus in sua epistola fuisse in ultima Cœna : *Sicut a Sanctis Apostolis,* inquit, *prædecessores nostri acceperunt chrisma conficere docuit,* hoc tamen ita intellexerim, ut non pro tunc applicandum, neque efficax complete foret, donec ordinati sunt Apostoli ejus ministri in Episcopos, quod mox post resurrectionem prius factum est, quando instituit Petrum suum Vicarium, et omnibus dedit potestatem in corpus suum mysticum. In Cœna autem videntur tantum ordinati Sacerdotes, qui non erant ministri idonei ex sua ordinatione, neque etiam ex delegatione, donec subsisteret plenitudo potestatis in Ecclesia, quæ nondum fuit ordinata. De secunda et tertia objectione, et suis responsionibus, est dictum supra explicando particulas definitionis, quæ spectant ad materiam et ministrum. Infra ad calcem explicat quomodo chrisma habeat proportionem ad significandum effectum Sacramenti.

In Cœna quoad materiam et formam institutum. Quoad applicationem, et efficaciam dependebat ab institutione ministrorum.

QUÆSTIO II.

Utrum Sacramentum Confirmationis sit necessarium ad salutem?

Alens. 4. *part. q.* 25. *m.* 2. D. Bonav. *hic art.* 1. *q.* 2. Richard. *art.* 5. *q.* 1. D. Thom. *q.* 3. *art.* 2. *et* 3. *part. q.* 65. *art.* 4. *et quæst.* 72. *art.* 8. Suarez 3. *p. tom.* 3. *d.* 38. Coccius, et Bellarm. *citati quæst.* 1.

Circa istam distinctionem quæri possunt aliqua brevia. Primo, utrum istud Sacramentum sit necessarium ad salutem ? Quod sic : De consecrat. dist. 5. *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum post Baptismum Spiritum sanctum suscipere debent, ut pleni Christiani inveniantur.* Ex hoc habetur propositum, quia quilibet tenetur esse plenus Christianus. Arg.

Contra, in Baptismo datur gratia; ergo per illam est filius regni, et ita sufficit ad salutem. Ess. oppos.

SCHOLIUM.

Confirmationem non esse necessariam ad salutem, sed necessariam esse, ne contemnatur. Censetur autem contemnere non suscipiens, qui commodissime potest suscipere. Videtur ergo secundum Doctorem non esse in præcepto, et ita tenere videtur D. Thom. d. art. 8. ad 4. D. Bonavent. putat esse in præcepto Ecclesiæ. Richard. in præcepto divino, quem sequitur Bellarm. lib 1. de Sacram. cap. 22. sed non esse in præcepto tenet expresse Doctor infra d. 17. q. 1. n. 11. et D. Thom. 3. part. quæst. 65. art. 4. ad 3. et quæst. 72. art. 1. ad 3.

(a) Respondeo, non est simpliciter necessarium ad salutem, juxta illud Marc. ultim. *Qui credi-*

derit, et baptizatus fuerit, salvus erit; et *de consecr. dist.* 5. *Spiritus sanctus*, ubi habetur, quod baptizatus per solum Baptismum salvatur; est tamen necessarium adulto sic quod non contemnat, sicut dicitur *Extra* de sacra unctione, ubi dicitur in Glossa, quod non est plenus Christianus qui contemnit.

Ad argumentum dico, quod loquitur de adulto, qui debet suscipere, id est, non contemnere, et pro tempore congruo suscipere in effectu; judicaretur enim contemptus, si omnimoda opportunitate oblata, non susciperetur.

COMMENTARIUS.

(a) *Respondeo non est simpliciter necessarium,* etc. Occasione hujus quæstionis nonnullæ turbæ hoc tempore subortæ sunt; ne fomentum itaque magis ingerere aut captare videar, quam disserendi opportunitatem, supersedeo; videantur Auctores citati, et Patres, et potissimum Melchiades Papa loco citato; praxis primitivæ Ecclesiæ, et retenta in Ecclesia Orientali, quæ Confirmationem simul cum Baptismo confert, sed et praxis diuturna Ecclesiæ Occidentalis, quæ differt Confirmationem. Illud certum est, non esse medium necessarium ad salutem: an sit in præcepto ex parte suscipientis, ut illud suscipiat? Recte Doctor asserit saltem esse præceptum ne illud contemnat; contemnere vero est, non suscipere Sacramentum, quando potest commode ex quo tantus fructus redundat, et consummatio Baptismi. Censet ergo esse præceptum suscipiendi Sacramenti, si debitæ circumstantiæ concurrant; adderem ubi sunt pericula subversionis et fidei esse præceptum suscipiendi Sacramenti, quod ut medium ordinarium confert robur et virtutem, quoniam et hac ratione videtur potestas data Sacerdotibus ex commissione fundari,ut ministrent hoc Sacramentum.

[margin: ...esse ...m ad ...m necessarium.] [margin: In ...ecutio- ...idei est] [margin: præceptum suscipiendæ confirmationis.]

2\. An vero in Provincis singulis et regnis, ubi nequit esse recursus ad alios sine incommodo, Ecclesia teneatur providere de ministris idoneis hujus Sacramenti? et an teneantur Episcopi in suis Diœcesibus illud ex præcepto divino ministrare et procurare, ut ab omnibus, juxta consuetudinem Provinciarum suscipiatur; salvo meliori judicio putarem esse præceptum utrinque, nisi majora incommoda obstent seu excusent, de quibus Prælatorum est judicare quid hîc et nunc expediat ad profectum suscipientium, ad reverentiam Sacramenti. Nec video quomodo, aut Christianus contemnere Sacramentum, in quo communicatur Spiritus sanctus ad consummationem Baptismi suscepti, ut dicunt Patres alias citati, aut quomodo Prælati, sine gravi culpa contra sollicitudinem, ad quam divina lege tenentur, ministerium tanti Sacramenti omittere possint in necessitate populi, ubi aliud non excusat, ex eo solum prætextu, quod Sacramentum non sit medium necessarium ad salutem; omissio enim ministerii libera, et sine urgentiori câusa nequit separari a contemptu fundato Sacramenti in populo, cujus causa essent Prælati oscitantes. Sed hæc relinquo examinanda aliis, de quibus frequens est Doctorum tractatus; et utinam veritas sine zelo amaro et contentione nunc dierum exquireretur, nec quæstiones extraneæ admiscerentur, quæ pietati magis nocent, quam proposito accedunt; qui voluerit inquirere veritatem ex Canonibus et Patribus, et consuetudine Ecclesiæ, facile obviam inveniet.

[margin: Ad ministerium ejus tenentur Prælati.]

QUÆSTIO III.

Utrum Sacramentum Confirmationis sit dignius Baptismo?

Alens. 4. *p. q.* 27. *m.* 2. D. Bonav. *hîc. dub.* 3. Richard. *a.* 5. *q.* 2. D. Thom. *q.* 1. *a.* 1. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 34. *sect.* 1. 2.

1. (a) Secundo quæritur, utrum sit dignius Baptismo? Quod sic, videtur in littera. Item *de consec. dist.* 5. *Novissime,* patet quod præfertur istud Sacramentum Baptismo.

Contra, Baptismus delet culpam et pœnam sine pœnitentia; hoc autem non; ergo, etc.

COMMENTARIUS.

1. Melchiades. Comparatio Baptismi, et Confirmationis secundum dignitatem et efficaciam.

(a) *Secundo quæritur,* etc. Hanc quæstionem moverunt Episcopi Hispaniæ; ad quam respondet Melchiades: *Quæsistis,* inquit, *utrum majus esset Sacramentum manus impositio Episcoporum, aut Baptismus? Scitote utrumque magnum esse,* etc. ubi præfert Confirmationem inquantum a majoribus, scilicet Episcopis tantum fieri potest, non a minoribus; præfert ex altera parte Baptismum, quoad effectum salutis, quem præveniente morte solus sine Confirmatione potest dare, non e contra.

Comparatio ex ne.

In his duobus stat resolutio Doctoris Baptismum excedere ex perfectione finis et universalitate effectus (quia dat vitam. delet peccatum et pœnam, minuit fomitem, etc.) Confirmationem, quæ tantum dat augmentum gratiæ, et cujus finis particularis est, nempe dare robur ad professionem fidei susceptæ in Baptismo; Baptismus autem gratiam, et auxilia universalia ad observantiam legis. Secundo dicit excedere Confirmationem, quia ex digniori ministro perficitur. Videatur etiam Eucherius Lugdunensis *homilia in die Pentecostes,* in qua pulchre utriusque comparationem et fructum explicat.

Eucherius Lugdun.

SCHOLIUM.

Sacramentum Confirmationis secundum quid perfectius Baptismo, sed hoc simpliciter esse perfectius.

Respondeo, quando aliquid includit, vel præsupponit aliud, illa possunt comparari, vel secundum illud, quod præcise pertinet ad utrumque, vel secundum illud, quod secundum ponit præsupposito primo. Et quidem secunda comparatio non est per se, quia sic universaliter secundum excedit primum, sicut duo bona excedunt alterutrum eorum. Sed prima est per se, quia est secundum præcisas rationes comparatorum Et hoc modo dico, quod baptismus est simpliciter nobilius Sacramentum, loquendo de nobilitate Sacramenti penes finem principalem Sacramenti, qui est collatio gratiæ; nam ad majorem gratiam, et ad plures effectus simpliciter nobiles confertur Baptismus quam Confirmatio. Loquendo tamen secundum aliam comparationem, Confirmatio multum addit Baptismo.

Baptismus simpliciter perfectior confirmatione.

Potest etiam dici secundum *quid* Confirmatio nobilior, ratione ministri, quia a nobiliori ministro confertur; sed non est hoc simpliciter propter ejus nobilitatem,

sed propter Baptismi majorem necessitatem; iste pluribus ministris conceditur, ista non, nisi specialibus. Ex hoc ultimo de nobilitate secundum *quid*, patet ad argumentum oppositum.

QUÆSTIO IV.

An Sacramentum Confirmationis possit iterari?

Alens. 4. *p. quæst.* 28. *m.* 7. D. Bonav. *hic. dub.* 6. Richard. *art.* 6. *quæst.* 1. Suarez. 3. *p. tom.* 3. *d.* 34. *sect.* 1.

Tertio quæritur, utrum istud Sacramentum possit iterari? Videtur quod sic, quia morbus contra quem est, iteratur; potest enim aliquis post Confirmationem iterum fieri pusillanimus; ergo remedium contra illum morbum iteratur.

Contra, Magister in littera, et *de consecr. dist.* 5. *dictum.*

SCHOLIUM.

Confirmationem nec licite, nec valide iterari posse. Ita communis, ex Trident. sess. 7. can. 9. Florent. decret. Eugen.

Respondeo (a), iterari non debet, ita quod scienter, quia iterans peccat mortaliter; sed nec potest iterari sic, quod iteratum habeat propriam efficaciam. Ratio principalis est institutio divina et congruentia, quia per istud Sacramentum instituitur aliquis in determinato gradu Ecclesiæ, scilicet in gradu bellatoris; et Sacramentum instituens in gradu determinato non iteratur, et juxta hoc adducitur congruentia, quia imprimit effectum indelebilem, scilicet characterem.

Ad argumentum, morbus ut contra ipsum est hæc medicina, non iteratur, licet aliter.

COMMENTARIUS.

(a) *Respondeo, iterari non debet,* etc. Conclusio Doctoris est, iterari non posse Confirmationem licite, quia iterans peccaret mortaliter; nec valide, quia nihil fieret; primo, ex institutione Christi; secundo, ex congruentia *dist. superiori* exposita *quæst.* 9. quia Confirmatio constituit determinatum gradum in Ecclesia, ac proinde imprimit characterem. Hæc conclusio est de fide, patet ex Apostolo *ad Hebræos* 6. ubi Baptismum, et manus impositionem non posse iterari, ut exponit (prout dictum est supra) Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, et alii, quia inter fundamenta, quæ non jaciuntur nisi semel, dicit esse Baptismum, et manuum impositionem, Trident. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 9. Florentin. *in decreto unionis*; sed et antiquiora Concilia idem definiunt, ut Toletanum VIII. *can.* 7. ubi dicit neque Ordinem, neque Confirmationem iterari posse. Cabilonense II. *cap.* 27. Tarraconense apud Gratianum *cap. Dictum est, de consecrat. dist.* 5. et Burchardum *lib.* 4. *cap.* 50. Ivonem *part.* 1. *cap.* 244. Item Gregorius III. *epist.* 4. ad Bonifacium *eadem dist. cap. de homine*; idem docet Auctor sermonis de lotione pedum inter opera Cypriani; Augustinus *lib.* 2. contra litteras Petiliani *cap.* 104. Rabanus *lib.* 1. *de instit. clericor. cap.* 30. Alamarinus *lib.* 1. *de officiis Ecclesiasticis, c.* 7. et

1. Confirmatio nequit iterari.

Chrysost. Theodoret. Theophylactus. Trident. Florent. Tolet. VIII.

Cabilonens. Tarraconen Burchard. Ivo. Gregor. III. Auctor sermonis de lotione pedum. Augustin. Rabanus. Alamarinus.

communis Theologorum. Idem supponunt antiqui Patres, qui nihil de iteratione Sacramenti unquam dixerunt; et congruitas est, quia spectat hoc Sacramentum ad perfectionem Baptismi, ut ipsi docent, sine quo perfectus Christianus quis esse non potest, id est, miles Christi armatus et signatus.

Congruenta

2. Objectio. Ex ritu Ecclesiæ Orientalis. Ex præcepto Nicolai I. Responsio aliorum refellitur.

Objicies, apud hæreticos fuit usus chrismatis; sed Orientalis Ecclesia recipiebat conversos cum unctione confirmando, ergo Sacramentum est iterabile. Item ut constat ex consultis Bulgarorum, Episcopi Latini denuo confirmarunt Bulgaros, quos antea confirmarant Constantinopolitani. Respondent quidam in Canonibus antiquis, ubi est mentio recipiendi hæreticos cum impositione manus, et chrismate, idem intelligi de quadam cæremoniali chrismatione. Sed hæc responsio, ut supra visum est, non subsistit, quia et testimonium Gregorii est clarum in oppositum, et Vigilii Papæ *epist.* 1. *cap.* 3. *et can.* 7. Constantinopolitani, ubi hæc unctio, et manus impositio exprimitur fieri, simul proferendo formam Sacramenti, qua utitur Ecclesia Græca.

Gregorius. Vigilius. Conc. Constantinop.

Canones non intelligi de cæremoniali, sed sacramentali chrismate.

Accedit quod prædicti recipiebantur quoad Baptismum, qui non iterabatur in eis, nec fuit usus chrismandi baptizatos in vertice aut nunc, aut tunc in Ecclesia Orientali, sed solum in Ecclesia Latina post Sylvestrum; ergo Canones illi Orientales non intelligendi sunt de chrismate mere cæremoniali.

3. Prima responsio.

Respondetur ergo, vel negando antecedens ex Theodoreto *in lib.* 3. *de fabulis hæreticorum*, ubi insinuat Canones antiquos, quibus utebantur hæretici recipiendi cum chrismate, et manus impositione. *Homines suæ classis (Novatus)* inquit, *non solum Novatianos, sed etiam puros appellavit, iis qui ab ipsis baptizabantur sacratissimum chrisma non præbent; quocirca etiam eos, qui ex hac hæresi cum corpore Ecclesiæ se conjungunt ungendos esse laudatissimi Patres mandarunt*, etc.

Novatiani contemnebant

Ipsum etiam Novatum contempsisse Confirmationem satis manifestat Cornelius Papa in epistola ad Fabium Antiochenum *lib.* 6. apud Eusebium. Hoc perinde de aliis hæreticis, quos Canon Constantinopolitani speciatim complectitur, præsumendum est, et ratio quam Theodoretus affert, communem causam insinuat. Et confirmari potest, quia ordinatos et baptizatos ab hæreticis in suo gradu recipiendos mandat, exceptis paucis, Canon Niceni; et *can.* 48. Sardicensis, *can.* 68. Carthaginem. *can.* 2. Basilii; quare non idem dicerent de confirmatis, si illi hæretici, de quibus loquitur Canon, haberent usum Confirmationis. Confirmatur secundo ex aliis Canonibus, in quibus nunquam legimus ordinatum, ut transfugæ ab Ecclesia iterum redeuntes, reciperentur per manus impositionem, sed ad pœnitentiam redigebantur, adhibita manu reconciliatrice, ut patet ex Canonibus Ancyrani, et aliis; unde constat hoc Sacramentum nulla ratione esse iterandum, ut Patres Græci in locum citatum Pauli docent. In illis ergo transfugis, sicut non iterabatur manus impositio, sequitur eos hæreticos, qui recipiebantur per chrisma, et manus impositionem, non fuisse alias confirmatos, sicut et Novatiani non confirmabant.

Respondeo secundo ex consuetudine Ecclesiæ Orientalis, ut supra probavimus, ministerium chrismatis, sicut et Baptismi, quæ simul conferuntur, et olim conferebantur, ut plurimum spectasse, et spectare ad Presbyteros; quem usum secutæ sunt etiam hæreses Orientales illæ, apud quas viguit usus chrismatis, ut adhi-

bebatur a Gnosticis ex Irenæo supra citato. Ostensum est autem Sacerdotem simplicem sine jurisdictione communicata ab Ecclesia non posse esse ministrum idoneum hujus Sacramenti, neque valide confirmare; cum ergo separati ab Ecclesia nullam habuerint jurisdictionem, sic etiam non valide confirmabant. Non est mirum ergo si sacri Canones ex speciali usu Ecclesiæ Orientalis absolute doceant hæreticos chrismandos, quamvis Baptisma et ordinationes inter ipsos facta, quæ non dependent quantum ad valorem, a potestate jurisdictionis reciperent.

Et per hoc patet ad secundam etiam objectionem, quæ colligitur ex epistola. Adriani I. ad Ignatium Patriarcham Constantinopolitanum, quia Presbyteri illi Constantinopolitani erant Photiani, et sacris interdicti, at in aliena Diœcesi inter Bulgaros, qui ad districtum Romanæ Ecclesiæ spectabant, confirmarunt. Repetit Pontifex verba Ignatii: *Scripsisti,* inquit, *ut nostri Presbyteri ex dictione Bulgarorum cum ignominia et dedecore pellerentur,* etc. et respondet Pontifex: *Quod si dicas* (respondet Adrianus) *prius a nobis Presbyteros Constantinopolitanæ Diœcesis ab ea regione expulsos, haud inficias inimus; erant Photiani illiusque symmistæ, quibus non solum in Bulgarorum terris, sed ubique gentium sacris omnibus interdiximus interdicimusque;* habetur in Synodo octava.

Photius etiam intrusus in sedem, quam profanus occupavit, in sua epistola Encyclica ad Patriarchas, dissimulans suorum Presbyterorum suspensionem a sacris, hoc ipsum vitio vertit Latinis, quod Confirmationem iterarent; cujus calumniæ usurpatio et schisma licet innotuerint, tamen consuetudinem Ecclesiæ universalis de non iterando chrismate attexit contra Latinos: *Quin etiam illos,* inquit, *qui a Presbyteris chrismate uncti fuerunt, iterum chrismare non horruerunt, Episcopos seipsos jactantes, et Presbyterorum chrisma inutile esse, et frustra ab illis administrari portentose docentes,* etc. *Non reperitur aliquis, qui talem unquam auribus acceperit insipientiam, quam isti mente capit audere non dubitarunt; illos videlicet qui semel tincti sunt chrismate, iterum chrismantes, et Christianorum excelsa et divina mysteria in magnas nugas, et derisum ingentem convertentes.* Et infra: *Iterata chrismatio illorum qui baptizati sunt, et chrismate tincti, neque Canonum auctoritate indiget, credo, ut damnetur, cum vel ipsa sola rei narratio superet omnem impietatis excelsum,* etc.

Hæc notat Arcudius contra modernum errorem Græcorum, qui chrismationem renovant; quod vel ipse Auctor totius schismatis Photius damnat, a Latinis contra Canones, et veritatem factam. Cæterum maligne, quia nullum fuit hujus rei exemplum præter illud, quod factum est inter Bulgaros, et legitime, quia et ab iis, qui nullam auctoritatem habuerunt in aliena Diœcesi, et qui sacris erant interdicti, erantque Sacerdotes simplices, ex more Græcorum, ministri, non vero Episcopi, qui apud Græcos solam ordinationem faciunt.

Cæterum, praxis Ecclesiæ Orientalis 7.
hinc sumitur quantum ad id, quod supra præmisimus de ministro hujus Sacramenti. Colligitur secundo, hunc fuisse usum in Ecclesia Orientali ante Photium iterum non confirmare, imo pro communi dogmate hoc Sacramentum fuisse non iterabile; ergo Canones præfati supponebant hæreticos, de quibus faciunt mentionem, non fuisse vere confirmatos.

In Ecclesia autem Occidentali, recipie-

bantur hæretici per solam manus impositionem, saltem juxta usum et praxim Ecclesiæ Romanæ, quia nempe Ariani, qui erant frequentiores, conferebant chrisma per suos Episcopos valide consecratos, et sequentes, ritum Ecclesiæ Romanæ, vel certe quia Sacramentum Confirmationis differebatur pro tempore; ita Bellarminus qui modo supra explicato in commento primæ quæstionis, prædictos Canones intelligit.

8. Confirmatio imprimit characterem. Nazianz. Basilius. Confirmationem imprimere characterem docet Doctor, et patet ex dictis; idque colligere licet ex Patribus, qui perinde hoc Sacramentum ad consignationem referunt, sicut et Baptismum; de quibus Nazianzenus et Basilius simul loquuntur in locis supra expressis, quia simul dabantur, ideoque vocatur signaculum, non secus ac Baptismus. Definitur in Tridentino et Florentino citatis.

QUÆSTIO V.

Utrum sit aliqua pœna iterantium Sacramentum Confirmationis?

Richard. *hîc art.* 6. *quæst.* 1. Paludan. *quæst.* 2. Gabr. *quæst. unic. art.* 3. Major *in fin. dist.* Anton. 3. *p. tit.* 28. *c.* 6. § 3. Navar. *cap.* 27. *num.* 247. *gloss. c. dictum est, de consecr. d.* 5. Suarez 3. *part. tom.* 3. *d.* 38. *sect.* 1. Covar. *clem.* si furiosus, 1. *part. princ.* Sotus *hîc quæst. unic. art.* 5. Bassol. *quæst.* 1.

1. Quæst. 8. (a) Ulterius quæritur, quæ sit pœna iterantium illud Sacramentum? Respondeo, dicunt Canonistæ sicut dictum est de iteratione Baptismi, *dist.* 6. quod probant per locum a simili, per illud *cap. de consecrat, dist.* 4. Qui bis.

SCHOLIUM.

Nullam esse pœnam latam ipso jure, contra reconfirmantem vel reconfirmatum, nec sufficere ad pœnas infligendas, argumentum a simili, vel a contrario exponentium jus; ita Paludan. Gabr. Sotus, Bassol. Covar. citati.

(a) Sed aliter dico, quod universaliter nulla pœna Canonica, quæ non est inflicta a Papa condente jus, incurritur ipso jure. Nec propter argumenta exponentium Canones, sive a simili, sive a contrario sensu, est aliquis tali pœna adstrictus, quia possunt exponere jus conditum, non autem condere novum per suas expositiones. Unde Innocentius, qui tamen fuit Papa, cum fecisset magnum opus, exponendo jus Canonicum, cum fuisset requisitus ab aliis, quale robur vellet illum tractatum habere, dixit quod nollet ipsum esse authenticum, sed tantummodo magistrale.

Cum ergo non inveniatur in jure Canonico expresse pœna irregularitatis inflicta, pro iteratione Confirmationis, sequitur quod non incurratur. Et hoc maxime patet, quia constitutiones pœnales sunt restringendæ, non ampliandæ; et si voluisset legislator pœnam talem inflixisse pro iteratione Confirmationis sicut Baptismi, potuisset expressisse hîc sicut ibi. Et confirmatur etiam per caput illud de consecr. dist. 5. *dictum,* ubi nulla pœna infligitur Episcopo iterum confirmanti, sed nec suscipienti, nisi quod soli Deo sub habitu regulari vel clericali ipsum religiosissime famulari decretum est. Hîc autem innuit non pœnam irregularitatis, sed magis oppositum, puta exercitium officii cleri-

calis. Nam in executione ordinum, et præcipue in consecratione Eucharistiæ, clericus Deo suo religiosissime famulatur, cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

COMMENTARIUS.

1. .erans on sit :gularis.

(a) *Sed aliter dico*, etc. Conclusio Doctoris contra Canonistas est, iterantem Confirmationem non incurrere pœnam irregularitatis, sicut incurrunt rebaptizantes, quia talis pœna in jure canonico non reperitur, pœnæ autem restringendæ sunt; unde argumentum a simili in materia odiosa et pœnali non valet. Doctorem sequuntur Paludanus *dist.* 7. *quæst.* 2. Gabriel *art.* 3. *dubio* 5. Covarruvias in Clement. *Si furiosus*, citans Turrecrematam, et alios; solum enim reperitur in Concilio Tarraconensi. Apud Gratianum tamen *cap. Qui bis, de consecrat. dist.* 5. quod debeat in Monasterio sub habitu clericali aut regulari, famulatum præstare Deo, sed hæc neque omnes obligat, cum sit Concilii provincialis, nec fuit receptum, neque in ipso Concilio habetur. Et eo admisso tanquam jure incurso, ut notat Doctor, magis supponit contrarium, nempe in famulatu Dei ipsum non constitui irregularem, sed posse uti ordine. Accedit quod irregularitas non incurratur nisi in casibus jure expressis, *cap. Is qui de sententia excommunicationis, in* 6. Hanc sententiam etiam sequuntur moderni, ut Soto, et Suarez. Et hæc ad Dei gloriam sufficiant de hoc Sacramento, nam de subjecto, quod attingit Doctor in definitione, non multum occurrit specialiter dicendum, nisi quod sit baptizatus et dispositus ad effectum hujus Sacramenti; de patrino et ritibus, videantur Summistæ.

ecretum arraconen. Concilii.

FINIS TOMI DECIMI SEXTI.

INDEX

DISTINCTIONUM ET QUÆSTIONUM LIBRI QUARTI SENTENTIARUM.

DISTINCTIO PRIMA

DISTINCTIO SECUNDA

DISTINCTIO TERTIA

DISTINCTIO QUARTA

TINCTIO QUINTA

DISTINCTIO SEXTA

DISTINCTIO SEPTIMA

Princeton University Library
32101 065976944

